WOORDENBOEK

VOOR

VRIJMETSELAREN.

Naar de beste bronnen bewerkt

DOOR

A. S. CARPENTIER ALTING.

Ged.·. Mr.·. V.·. E.·. der Loge «Excelsior» in het O.·. van Dockum,
Red.·. der L.·. «Westfriesland» in het O.·. van Hoorn, Redact.·. van het
«Maç.·. Weekbl.·.»

HAARLEM. — DE ERVEN F. BOHN.
1884.

INLEIDING.

Aan de Nederlandsche Vrijmetselaren wordt hier een nieuw Maçonniek Woordenboek aangeboden, in het vertrouwen dat daarmede werkelijk in eene bestaande behoefte voorzien wordt. De uitgevers waren in 't bezit gekomen van het algemeen bekende *„Algemeen Woordenboek voor Vrijmetselaren"* en noodigden mij uit, dit zoo noodig te herzien en daarvan eene nieuwe uitgave te bezorgen. Met ingenomenheid aanvaardde ik die opdracht; maar weldra bleek, dat van herziening geen sprake kon zijn. Hoeveel voortreffelijks het bestaande woordenboek ook moge bevatten, het bleek mij geheel verouderd en uiterst onvolledig te zijn. Sedert 1844 is er zoo veel geschied. De historische kritiek heeft, juist in de laatste veertig jaren, haar roeping beter leeren kennen en het kan niet anders of wij moeten heden over veel een geheel ander oordeel vellen dan toen mogelijk was. Sedert BBr.·. als Findel, Lenning en anderen, begonnen zijn met groote scherpzinnigheid de geschiedenis der Vrijmetselarij uit een werkelijk wetenschappelijk oogpunt te beschouwen en ook hier de organische methode werd toegepast; sedert men 't recht der kritiek had erkend, om ook het „allerkritiekste" te onderzoeken, werd over zeer veel een geheel nieuw licht verbreid, bleek de overlevering vaak geheel onhoudbaar te zijn. Bovendien: ook de Vrmij.·. was gedurende die veertig jaren niet blijven stilstaan. Ze heeft zich ontwikkeld, met behoud van haar onveranderlijken grondslag, telkens een nieuwen openbaringsvorm aangenomen. De Bond van VV.·. MM.·. heeft natuurlijk ook den invloed gevoeld der gebeurtenissen in de buitenwereld, en daardoor werd de geschiedenis der laatste veertig jaren, in menig opzicht, ook hoogst belangrijk voor onze O.·.. Eindelijk: een woordenboek dat werkelijk bruikbaar zal

wezen, moet, zooveel mogelijk, het heden doen kennen en mededeelen wat op dit oogenblik geschiedt.

Dit alles maakte het noodzakelijk het bestaande Woordenboek niet alleen te herzien, maar een geheel nieuw te vervaardigen. De uitgevers erkenden de noodzakelijkheid hiervan en, hoewel wetende dat hun oorspronkelijk plan hierdoor *geheel* gewijzigd werd, hebben zij goed gevonden een werk als dit in 't licht te geven. Het behoeft niet gezegd te worden, dat zij eene uitgave van zulk een omvang slechts konden ondernemen in 't vertrouwen, dat de Nederlandsche Vrijmetselaren belang zouden stellen in een Nederlandsch Maçonniek woordenboek.

Het werk, met veel opgewektheid begonnen en met klimmende belangstelling voortgezet, is voltooid en wordt met vertrouwen den BBr.·. aangeboden.

Ik heb, bij 't ontwerpen van mijn plan, mij laten leiden door de volgende overwegingen. Het ligt in den aard der zaak, dat de omvang van het woordenboek te voren zoo nauwkeurig mogelijk moest worden vastgesteld en dat ik daardoor ook eenigszins gebonden was bij de keuze der te bespreken onderwerpen, en ook bij de wijze van behandeling. Daarom besloot ik, alleen datgene te bespreken wat voor de Broederschap in 't algemeen belangrijk kan zijn; eene mededeeling aangaande afzonderlijke Werkpll.·. in het buitenland gevestigd moest achterwege blijven, hoe belangrijk dit, op zich zelf beschouwd, overigens ook moge zijn. Dat we met eene enkele, b. v. die te Straatsburg, te York enz. eene uitzondering maakten, zal door ieder gebillijkt worden die de geschiedenis der Brsch.·. kent. De geschiedenis der Vrijmetselarij in de onderscheidene landen is, zoo volledig mogelijk, medegedeeld. De namen der mannen die zich op maç.·. gebied boven andere onderscheidden, zijn vermeld; maar ook hier hebben we alleen doen uitkomen wat deze als Vrijmetselaren deden en waren; eene levensbeschrijving te geven van BBr.·. als Lessing en Goethe b. v. kon niet in mijne bedoeling liggen; er moest alleen vermeld worden wat zij voor de Vrijmetselarij hebben gedaan. Voorzoover het belangrijk is voor de geschiedenis der O.·., heb ik ook min of meer aanverwante vereenigingen, plechtigheden en sekten besproken; vandaar dat ook korte artikelen gewijd werden aan de geestelijke ridderorden der middeleeuwen, de scholen der oude wijsgeeren, vereenigingen als die der Esseërs, Pythagoreërs enz.

Van eene enkele zijde werd mij de opmerking gemaakt, dat de schrijver van een woordenboek alleen feiten mag vermelden, maar zich onthouden moet van het uitspreken van een oordeel over die feiten, van persoonlijke appreciatie en van het geven van kritiek. Voor een klein gedeelte erken ik de juistheid dezer opmerking. Maar men vergete niet, dat het hier niet geldt een taalkundig of aardrijkskundig woordenboek. Waar belangrijke verschijnselen op 't gebied van 't intellektueele en moreele leven vermeld moeten worden, kan de persoonlijke

waardeering niet geheel achterwege blijven; toch heb ik, zoo ernstig mogelijk, getracht onpartijdig en objectief te zijn.

Wat Nederland betreft, moesten de afzonderlijke Loges vermeld worden; 't is oprecht te betreuren, dat van verreweg de meeste niets meer kon worden medegedeeld dan 't geen reeds van elders bekend was. Herhaaldelijk werden de Logebesturen uitgenoodigd mededeelingen aangaande hunne Werkpl.·. te geven, slechts enkele hebben daaraan gevolg gegeven, aan deze BBr.·. breng ik mijn oprechten dank voor hun hulp en medewerking.

Eindelijk nog: eene opgave der door mij gebruikte bronnen acht ik overbodig. Waar het noodig scheen, heb ik, in de afzonderlijke artikelen, naar de door mij geraadpleegde werken verwezen. Ik heb een dankbaar gebruik gemaakt van bestaande buitenlandsche encyclopedieën en woordenboeken; tot mijn leedwezen is de belangrijke „*Diccionario enclicopédico de la Masonería*“ van de BBr.·. Luis Ricardo Fors en Lorenzo Frau Abrinès nog niet voltooid, en kwam ze te laat tot mijne kennis om er veel van te kunnen genieten. Voor Nederland was het bekende en hoogst belangrijke werk van Br.·. H. Maarschalk te Breda mij een onschatbare bron; hem mijn dank voor de groote welwillendheid waarmee hij mij terzijde stond. Veel, zeer veel heb ik te danken gehad aan de schriftelijke mededeelingen van BBr.·. uit Binnen- en Buitenland. Hier namen te noemen is niet geoorloofd; dankbaar vermeld ik, dat vele BBr.·. uit den vreemde bewezen hebben oprechte belangstelling te koesteren in de samenstelling van dit Nederlandsche Woordenboek.

Mocht het blijken, dat dit werk zooveel belangstelling vindt bij de Broederschap dat eene herhaalde uitgave noodig mocht worden, het zou mij aangenaam wezen daartoe in staat te worden gesteld, om dan tevens de leemten aantevullen die zeer zeker hier gevonden worden. Ongetwijfeld zou het wenschelijk wezen, telkens na verloop van een zeker aantal jaren, een supplement uittegeven, opdat dit woordeboek voortdurend van waarde kon blijven. Maar slechts later kan worden uitgemaakt of dit mogelijk zal wezen. 't Is mijn oprechte wensch, dat de uitgevers, die zich zulke hoogst belangrijke opofferingen hebben getroost en zoo veel hebben gewaagd, ervaren zullen dat dit werk met belangstelling wordt ontvangen.

Dat dit Woordenboek verre van volmaakt is, ik ben er diep van overtuigd. Mogelijk heb ik mijne krachten overschat; mogelijk gaat het samenstellen van zulk een werk, die van één mensch te boven. Maar dit is zeker, met genot heb ik de bewerking voltooid; veel, mij vroeger onbekend, is mij bekend geworden; over zeer veel is een nieuw licht opgegaan. Mogelijk zal er onder de BBr.·. deze of die gevonden worden die, dit lexicon gebruikende, dezelfde ervaringen opdoet, en daardoor wordt opgewekt meer ernst te maken van eene wetenschappelijke beoefening der K.·. K.·., hare geschiedenis, haar wezen, haar

grootsche en nooit geheel voleindigde roeping voor de geestelijke en zedelijke ontwikkeling van het menschelijk geslacht. Want, door 't bewerken van dit boek, ben ik er, dieper dan ooit, van overtuigd geworden dat de Bond van Vrije Metselaren, om met Krause te spreken, de groote „menschheidsbond" der toekomst is; dat de zegepraal der Vrijmetselarij hetzelfde is als de zegepraal der waarachtige humaniteit.

CARPENTIER ALTING.

Hoorn, 11 Augustus 1884.

A.

A—AANNEMING.

A, wordt gebruikt als afkorting bij tijdsbepalingen. A. = anno (in het jaar) komt in de maç.·. tijdrekening vooral voor in de volgende samenstellingen: A. M. = *anno mundi* (in 't jaar der wereld), ook wel A. L. = anno lucis (in 't jaar des lichts), de gewone mac.·. tijdrekening die met het jaar 4000 v. C. begint, b. v. 1882 = 5882. — A. I. = anno inventionis (in 't jaar der ontdekking), eene in de Royal-Arch-Maçonnerie voorkomende telling begint met 530 v. C., dus 1881 = 2412. — A. D. = anno depositionis (in 't jaar der nederlegging), eene wijze van tellen die voorkomt in de hoogere graden der Royal-Arch-Maçonnerie bij de Royal and Select Masters, begint met 1000 v. C. dus 1882 = 2882. — A. O. = anno ordinis (in 't jaar der orde), tijdrekening der nieuwe tempelheeren, begint met 1118 n. C., dus 1882 = 764. — A. H. = anno hebraico (in 't jaar der Joden, eene tijdrekening voorkomende in 't Schotsche systeem, begint 3760 v. C. en vangt het jaar aan met 17 Sept. 1882 = 5642.

Aalmoezenier, een der Loge-beambten of Officieren aan wien de armenzorg is opgedragen. In oudere tijden was dit niet een afzonderlijk Loge-ambt, maar werd meestal met dat van den Schatbewaarder verbonden. In het jaar 1725 werd voor het eerst, door de nieuwe Engelsche Groote Loge te Londen ter ondersteuning aan noodlijdenden en zieken, eene commissie onder den naam *Committee of Charity* benoemd.

Aangenaam-*verklaring* = na onderzoek toestemming dat iemand in de O.·. wordt opgenomen.

Aangenomen (accepted), noemde men reeds in vroegere tijden in de Engelsche bouwhutten hen die ingewijd (initiated) waren, want zoowel onder de Engelsche als Duitsche bouwlieden waren sommigen die wel medewerkten aan den bouw maar niet beschouwd werden als leden der gemeenschap, die aan beraadslagingen over 't geen gedaan moest worden niet mochten deelnemen; in de symbolische vrijmetselarij werd dit weer later overgenomen. — We spreken nu van *vrije* en *aangenomen vrijmetselaren* (free and accepted Masons) en bedoelen daarmede eigenlijk hen die niet alleen wettelijk zijn gerecipieerd maar reeds hun leerl.·. leertijd hebben volbracht.

Aanneming (Receptie, Inwijding, Initiatie), is de toelating van een persoon in de broederschap. Het minimum van het daarvoor in de Logekas te storten bedrag wordt door de wet bepaald; die som kan echter verschillend zijn naar plaatselijke omstandigheden. De aanneming geschiedt niet, dan nadat tevoren een nauwkeurig onderzoek is ingesteld naar den persoon die verlangt Vrijmetselaar te worden, en heeft — na aangenaam-verklaring (z. d. w.) — met treffende plechtigheden plaats. In die plechtigheden zijn in den loop der tijden belangrijke wijzigingen gekomen. Met behoud van de grond-idé moest de wijze van recipieeren ook telkens gewijzigd worden naar de veranderde behoeften. Hoe gestrenger het onderzoek is dat wordt ingesteld voordat men iemand aanneemt, hoe beter. Dit behoort door elk Loge-bestuur bedacht te worden. De „Oude Plichten" bepalen (volgens de redactie van 1723) betreffende de aanneming het volgende: „de personen die als leden eener Loge toegelaten worden, moeten goede en redelijke menschen zijn, vrij geboren, van rijpen en bezonnen leeftijd, geene lijfeigenen, geene vrouwen, geene onzedelijke menschen, maar van goeden naam". In 1663 was bepaald dat niemand onder den leeftijd van 25 jaren mocht worden gerecipieerd, later werd daarvoor gesteld de ouderdom van 21 jaren, heden bij ons te lande 23 jaren. In de onderscheidene landen worden de voorwaarden van aanneming op verschillende wijzen omschreven. Ze komen ondertusschen allen hierop neêr: niemand kan worden aangenomen die niet zedelijk goed, maatschappelijk

vrij, intellectueel eenigermate ontwikkeld is. Eenige Loge-systemen eischen, in strijd met de waarachtig maç.·. beginselen, van de kandidaten een positief-christelijke geloofsbelijdenis (z. *christendom*). — Wat de formeele voorwaarden der aanneming betreft, deelen we alleen mede, dat volgens de oude voorschriften op een en denzelfden dag niet meer dan vijf nieuwe leden mochten aangenomen worden, welke bepaling nog in de constitutie der Engelsche Gr.·. L.·. gevonden wordt.

Äarons-staf of roede, een der hoofdsymbolen in de Royal-Arch-Maçonnerie (z. d. w.), teeken van herleving en terugkeer uit de dwaling tot de waarheid. Men vergelijke de mythe Numeri XVII : 18, of Hebr. IX : 4. De dorre staf van Aäron, den broeder van Mozes, die naast 11 andere staven door de stammen Israëls in den tabernakel werd neêrgelegd, ging bloeien en bracht amandelen voort, ten teeken dat Aäron door Jahveh tot hoogepriester verkoren was. De beteekenis dier mythe is te duidelijk om haar hier verder te verklaren.

Abeliten (Abels-orde), 1) eene sekte in Noord-Afrika, die in verband scheen te staan met de Manichæërs. 2) Eene geheime orde, die omstreeks 1746 bekend werd, met christelijk-moreele-philanthropische grondbeginselen, geheime teekenen, woorden, symbolen en ceremoniën, die echter met de Vrmij.·. niets gemeen heeft; vergel. von Biedenfeld, „*Geschichte und Verfass. aller Ritterorden*", I. 181—183 en „*Der Abelit*", Leipz., 1746 (Kloss. Bibl. N°. 3697).

Abif, eigenlijk *Abiw*, Hebr. woord, dat beteekent *zijn vader*. Zie *Hiram*.

Abrac of *Abraxas*. In het verhoor van Hendrik VI (z. d.) wordt het eerst melding gemaakt van Abrac, als van een der kunsten die de Metselaren zouden beoefenen. Daarmede staat in verband het woord

Abracadabra, een magisch woord, dat op stukjes tin in den vorm van een driehoek werd gegraveerd en dan diende als amulet om krankheden enz. te bezweren. Dat woord moet dan op de volgende wijze geschreven worden, opdat er ook een magische driehoek zou ontstaan.

a b r a c a d a b r a
b r a c a d a b r
r a c a d a b
a c a d a
c a d
a

Dit woord is afgeleid van den naam dien sommige Gnostieken aan het Hoogste Wezen gaven en Abraxas of Abrosax genoemd werd. In de III^de^ en IV^de^ eeuw werd het Abraxas nog op edelgesteenten of ringen gegraveerd, die dan als amuletten gebruikt werden. Volgens den Gnostiek Basilides waren aan dezen Hoogsten God 365 godheden onderworpen. Van Abraxas, den niet geboren eeuwigen vader, daalde dan af de *noes* (gemoed), *Logos* (woord, rede), *Fronêsis* (denken) en *Sofía* en *Dunamis* (wijsheid en kracht). Van deze daalden dan weder alle krachten af, zoodat er op deze wijze 365 hemelen ontstonden.

Acacia (of beter Akakia, ἀκακία = onschuld, afwezigheid van kwaad), naam van een boom, die wellicht daarom dien naam ontving omdat de steek van zijn prikkels geen pijn veroorzaakt; ook Robinia genaamd, omdat hij omstreeks 1600 door den Franschen botanicus Robin uit Amerika naar Europa werd overgebracht. De naam van dezen boom heeft eene symbolische beteekenis die in den Meestergraad wordt medegedeeld. In eenige der oppergraden geldt dit woord als herkenningswoord. Volgens de sage zou het kruis van Jezus uit het hout van dezen boom vervaardigd zijn.

Acclamatie, 1) het aannemen van een voorstel zonder stemming; 2) in Engelsche en Fransche Loges verstaat men hieronder eenige bepaalde woorden, die òf als antwoord op zekere vragen, òf (in Engeland) als slot op een gebed uitgesproken worden.

Acta Latomorum of chronologie van de geschiedenis der Fransche en vreemde Vrijmetselarij, 2 dln., gr. 8°., in 1815 te Parijs uitgegeven. Een nog zeer bruikbaar werk over de Vrmij.·.

Achthoek (Oudd. Achtort). Daar volgens de symboliek der oudste Christenen de christelijke kerk den vorm had van een quadraat en de achthoek ontstaat door de vermenging van twee quadraten, gold deze bij de bouwlieden der middeleeuwen als zinnebeeld van de overwinning der christelijke kerk op aarde en werd daardoor een der grondbeginselen van den Gothischen stijl.

Actief wordt een V.·. M.·. genoemd, die werkelijk lid eener Loge is, en eene Loge die geregeld bijeenkomsten houdt.

Adamante (Eques ab); zie: Kiesewetter.

Adelaïde (Eastern), in het Britsche Kaapland, oostelijke afdeeling. Aldaar is een Loge gevestigd onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, genaamd „*de Vriendschap*". Constitutiebrief 5869. Kleur Oranje. Vergaderpl. gehuurd lokaal te Pauls Lodge Room. Werktijd 2^den^ Maandag. De werkzaamheden zijn voorloopig gestaakt.

Adelaar (Ridder van den) of *volkomen Bouwmeester;* de 37ste gr.·. van het systeem van Mizraïm te Parijs; 1ste Gr.·. van het Hoofdk.·. van Clermont. Ridder van den

Amerikaanschen — een nevengraad van militair karakter in Texas. Ridder van den Rooden — 39ste Gr.·. van het Egyptisch systeem, Mizraïm. Ridder van den Zwarten — 38ste Gr.·. van Mizraïm; 66ste van het Metropolitaankap.·. van Frankrijk; 27ste Gr.·. van de Rit écossais primitif. Zie verder h. w. Kadosch.

Adelphen, naam der medeleden van de O.·. van het Palladium.

Adept (adepten, letterlijk: die iets verkregen heeft); zoo werden de in de Alchemie ingewijdenen genoemd. Verder de benaming van onderscheidene Oppergraden. — *Prins Adept*, Chef van het Groot-Consistorium, de 28ste Gr.·. van het uit Amerika in Frankrijk ingevoerde z. g. oud-engelsche systeem, en de 23ste Gr.·. 7de klasse van het „conseil des Empereurs d'Orient et d'Occident" te Parijs. — *Adeptus exemtus*, de 7de Gr.·. van het kap.·. van het gouden- en rozenkruis.

Adhuc stat (nog staat ze), titel van een zeer bekend geschriftje over de Vrmij.·., zeer geschikt voor proff.·. die nader met de O.·. wenschen bekend te worden. Oorspronkelijk is het een in de middeleeuwen vaak voorkomend devies, dat geschreven of geteekend werd boven de afbeelding van een afgeknotten kolom. Men wilde er door aantoonen dat de Orde der Tempeliers, al werd die onder Filips den Schoone geweldadig onderdrukt (van zijn kapiteel beroofd), toch in stilte, maar op vasten bodem zou blijven voortbestaan. Op onderscheidene maç.·. medailles en gedenkpenningen komt dit symbool voor.

Adjunct, een plaatsvervanger van een Loge-beambte.

Adonai (mijn heer), Hebr. benaming der Godheid, in plaats van het heilige Jhvh. — In eenige oppergraden als herkenningswoord gebruikt.

Adon-Hiram, zie *Hiram*.

Adoptie, zie *Maçonnerie*.

Adyton (ἄδυτον), het voor de leeken ontoegankelijke, alleen voor de priesters bestemde binnenste deel van een heiligdom, waar al de orakels gegeven werden.

Aediles Architecti zie *Afrikaansche Bouwheeren*.

Aerssen Beyeren (A. N. Baron van) *tot Hoogerheide*. Eerste Gr.·. Mr.·. Nat.·. in de Ver. Nederlanden, gekozen den 27 Dec. 1756 op den inwijdingsdag der Gr.·. L.·. Hij werd in 1758 opgevolgd door A. Graaf van Bentinck, heer van Varel en Kniphausen.

Affiliatie, 1) van eenen V.·. M.·. is de handeling, waardoor een V.·. M.·. die lid van eene bepaalde L.·. was, na bekomen ontslag, in eene andere L.·. als werkend lid wordt aangenomen. Ze komt voornamelijk voor bij verandering van woonplaats en geschiedt meestal na voorafgaande ballotage. 2) van eene L.·. als nauwere aansluiting aan eene andere L.·., zoodat beide geacht worden samen te werken.

Afgevaardigde, zie *gedeputeerde*.

Afrika. In dit werelddeel is de Vrmij.·. vertegenwoordigd in de Engelsche koloniën aan de Noord-, West-, Zuid- en Z.-Oostkust. Reeds in 1747 werd te Alexandrië eene L.·. gesticht, die echter later is opgeheven. De oudste van werkende L.·. is de L.·. „*de Goede Hoop*" aan de Kaapstad, werkende onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, opgericht 1772.

Afrikaansche Bouwheeren of *Aediles Architecti*. Onder dezen naam komt in 't midden der voorgaande eeuw in Duitschland een maç.·. systeem voor, dat weinig uitbreiding kreeg en vooral een voorstander vond in den Berlijnschen krijgskundige Köppen, die in October 1760 tot Gr.·. M.·. der A. B. verkozen werd. Dit systeem onderscheidde zich gunstig van de andere talrijke systemen dezer periode, daar het zich hoofdzakelijk bezighield met geleerde onderzoekingen op historisch en maç.·. gebied, zoodat slechts geleerden en kunstenaars in dezen Gr.·. werden opgenomen. In de kapp.·. werd altijd Latijn gesproken en jaarlijks werd op een der beide feestdagen (5 October en den Hemelvaartsdag) een prijs van 50 dukaten uitgeloofd voor 't beste werk op 't gebied der historie geleverd. — Overigens schijnt er samenhang bestaan te hebben tusschen dezen Gr.·. en 't genootschap der Alêthophiloi (z. d.). Verder wijzen de onderafdeelingen, waarin 't genootschap was gesplitst en vooral de overladen en veelal zinledige symboliek dezer O.·. duidelijk op de afstamming van de Fransche oppergrr.·. dier dagen, en men meent ook dat ze samenhing met eene in 1747 te Hamburg opgerichte doch weldra spoorloos verdwenen z. g. Afrikaansche Loge. — De O.·. der A. B. was in 5 grr.·. verdeeld, waarvan het volgende bekend is: 1 Gr.·.: *Leerl.·. der Egyptische Geheimen* (Menes Musae). Hier zegt men, werd de in de hieroglyphen verborgen leer van den waren godsdienst, die reeds in de Egyptische Mysteriën verborgen lag, verklaard. Deze eerste Gr.·. wees op Mozes, die deze leer voor 't eerst ontdekt en reeds aan de Egyptenaren verkondigd zou hebben. (!) — 2 Gr.·.: *Ingewijden der Aegaeïsche geheimen*. Mozes werd hier voorgesteld als een der grootste wijsgeeren, die aan Israël uit de kennis der natuur den waren godsdienst verklaarde. — 3 Gr.·.: *Kosmopoliet* of *Wereldburger*. Had het doel de noodzakelijkheid der zelfkennis aan te wijzen, daar de meeste

zedeleeraars daarin feilden dat ze de menschelijke natuur voor verdorven verklaarden, terwijl ieder mensch toch, door waarachtig zijn hooge roeping te begrijpen, een werktuig Gods worden kan. — 4 Gr.·.: *Christelijke wijsgeer* (Bossonianen), waarin de Christus werd voorgesteld als de hoeksteen van den waren tempel der toekomst. — Aan deze 4 Grr.·. sloot zich de 5de die der Alêthophiloi (waarheidsvrienden) aan. — Op deze vijf lagere of leerling-graden volgden dan nog drie hoogere, van welke trouwens alleen de namen bekend zijn, terwijl het zeer twijfelachtig is of ze ook in toepassing werden gebracht. Ze droegen de volgende namen, aan het ridderwezen ontleend: 6. *Armiger* (wapendrager), 7. *Miles* (soldaat), 8. *Eques* (ridder). Volgens andere bronnen bestond de geheele O.·. uit de volgende 7 grr.·.: 1 *Armiger* of leerling, 2 *Socius* of broeder, 3 *Miles* of Meester, 4 *Eques* of ridder, 5 *Novitius*, 6 *Aedilis* of Bouwheer, 7 *Tribunus* of Tribunalist ook Eques regiï Silentiï (ridder van het koninklijke stilzwijgen). — Van de resultaten der wetenschappelijke onderzoekingen van de A. B. is niets met zekerheid bekend. — Deze O.·. schijnt zich hoofdzakelijk tot Berlijn beperkt te hebben, daar was althans het hoofdk.·. terwijl ook LL.·. in de Oberlausitz gevestigd waren. Volgens sommigen heeft ze ook vertakkingen gehad te Keulen, Worms en Parijs. Hoewel de A. B. zeer zeker de beste bedoelingen hadden, had de O.·. toch geen voldoende levensvatbaarheid. Alleen uit de jaren 1766—71 zijn eenige kapittel-besluiten bekend geworden. Men vrgl. „*Die entdeckten Trümer der afrikanischen Bauherren-Loge.*“

Agapen (*ἀγάπη, ἀγάπαι*), door de kerkvaders ook *συμπόσια, κοιναὶ τράπεζαι, δεῖπνα κοινά* (gemeenschappelijke maaltijden) genoemd. De liefdemalen der eerste Christenen. Zulke maaltijden, die gewoonlijk des avonds gehouden werden, begonnen met een gemeenschappelijk gebed; verder werd er een gedeelte van den bijbel voorgelezen, eene soort van homilie gehouden, terwijl men ook hymnen en psalmen zong. Ten slotte werd eene inzameling gehouden, ten behoeve der armen en na een plechtig gebed gaf men elkander de broederkus. (Vrgl. Plin. Ep. X. 96. Origenes Ep. ad Rom. XVI. 16 enz.). Daar die liefdemalen weldra ontaardden (vrgl. I. Cor. XI : 16—34) werden ze in later dagen door onderscheidene synoden veroordeeld en 't houden er van verboden. — Aan de Agapen herinneren in 't algemeen de Tafelloges (z. d.), terwijl er in de hoogere Gr.·. iets dergelijks van voorkomt. — We maken van deze maaltijden melding, ook omdat Prof. A. Kestner, hoogleeraar te Jena (1794—1821) het ontstaan der Vrmij.·. met deze liefdemalen in verband brengt. Hij beschouwt de Agapen als een „geheim christelijk genootschap“, tegen het einde der Iste eeuw ontstaan, dat in drie afdeelingen was onderscheiden en den bouw van een tempel bedoelde en beschrijft den samenhang hiervan met de maçonnerie op de volgende wijze: „De overgang van de Clementinische bouworde tot den Vrijmetselaarsbond is hoogstwaarschijnlijk de volgende geweest. In de IVde eeuw werd het Clementinische geheime genootschap door de hierarchisch-katholieke kerk onderdrukt. Neventwijgen van den ouden stam breidden zich echter in 't geheim her- en derwaarts uit, maar altijd door de spionnen der katholieke kerk begluurd en waar ze ontdekt werden dadelijk weêr onderdrukt. In de XIde eeuw kwamen de Clementinen, onder hun ouden naam Katharen, weêr te voorschijn, hoewel er in de geheele wereld slechts 4000 leden van de Orde leefden en zij, als de zwakkeren, natuurlijk in korten tijd weêr door de machtige katholieke partij onderdrukt werden. — Weldra constitueerden zich in Palestina toen de Tempeliers, die voorgaven dat ze door volgelingen van Johannes in alle heilige geheimen ingewijd waren. In 't begin werden dezen door kortzichtige Pausen begunstigd, totdat Clemens V tot de overtuiging kwam dat ze eigenlijk tegenstanders waren van de pauselijk-katholieke kerk, waarop de Orde niet alleen in Frankrijk, met een zekeren schijn van recht onderdrukt werd, maar tegelijkertijd in alle landen, zonder vorm van proces, door pausselijke dekreten werd opgeheven. — In de reizende bouwgezelschappen der middeleeuwen, die gevormd werden naar 't voorbeeld van den Clentinischen Bond uit de dagen van Hadrianus, leefde de oude Bond zoolang in stilte voort, tot dat de groote Engelsche bouwmeester hem in de XVIIIde eeuw vaste werkplaatsen opende“. — We hebben deze redeneering hier, volledigheidshalve, medegedeeld, hoewel we hierin niets anders zien dan een product van des hoogleeraars fantazie. Het bestaan van dien geheimen wereldbond van Clemens wordt door hem, zonder schijn of schaduw van bewijs, vooropgezet. Die Agapen-bond is zeer zeker niet meer dan een geleerd droombeeld. (Vrgl. o. a. Siegel. Handbüch der christlich-Kirchlichen Altherthümer. Leipzig, 1836. I. 83—92).

Agathopeden (Orde der). Deze Orde zou te Brussel onstaan zijn in het midden der XVIde eeuw en wilde zich tegelijkertijd vrij

houden van Protestantsch en Katholiek fanatisme. Dit genootschap beweerde een archief te hebben dat opklom tot 1587 en onder hare leden staatslieden en geleerden te tellen van groote beteekenis, als den maarschalk Moritz, Rubbens, Voltaire enz. enz. Dit oude genootschap werd echter in 1837 opgelost en den 29 Sept. 1846 veranderd in dat der A—. De bestuurders (suffeten) van het genootschap (menagerie) staan onder eenen grootmeester, die den werkelijken naam Pourceau (zwijn) draagt, gelijk verder vele leden namen van dieren hebben. Het devies der O.·. luidt: „amis comme cochons" en het teeken is .·.. — Men begrijpt dat deze geheele Orde niets anders is dan eene mogelijk niet eens onschuldige mystificatie.

Akademie — der Ouden of der geheimen, eene door Thoux de Salverte in 1763 te Warschau gestichte alchemistische vereeniging met maçonnieke vormen. — **A. — der verheven Meesters van den lichtenden ring** (Académie des sublimes maitres de l'anneau lumineux), een oppergr.·. die in het systeem der Loge van Douai (z. d.) nog in het jaar 1815 voorkwam. Ze vormt, in drie afdeelingen gesplitst, den 8sten en hoogsten gr.·. van dit systeem. In de beide eerste rangen dezer Akademie hield men zich werkelijk bezig met de geschiedenis der Vrmij.·. Ze werd later — gelijk men haar in Duitschland noemde — een hoogere „erkennings-graad" van het Schotsch philosophisch systeem. — **A.** — *der Illuminaten van Avignon*, z. Pernetti. — **A. — der ware VV.·. MM.·.** (Académie des vrais maçons) een kap.·. der Fransche Oppergrr.·., met alchemistische tendenzen, dat in 1778 te Montpellier werd opgericht en later ook den naam „Académie Russo-Suédoise" aannam. De z. g. hermetische wetenschap werd daar in zes allegorische graden onderwezen, 1. *de ware V.·. M.·.* (le vrai maçon), 2. *de ware V.·. M.·. op den rechten weg* (le vrai maçon dans la voie droite), 3. *de ridder van den gouden sleutel* (le chevalier de la clef d'or), 4. *de ridder van den Iris* (le chévallier de l'Iris), 5. *de Argonauten-ridder* (le chevalier des Argonautes), 6. *de ridder van het gouden vlies* (le chevalier de la toison d'or). — **A. — der wijzen**, eene in 1776 in Frankrijk ingevoerde oppergr.·. bij de „Mère-loge écossaise du rit philosophique", die reeds te voren te Avignon en andere Fransche steden, te Mohilew in Rusland en reeds in 1770 in Zweden zou bestaan hebben.

Albanus (St. Alban). Volgens de mededeelingen van Engelsche schrijvers over de geschiedenis der Vrmij.·., b. v. de Yorksche constitutie en Anderson's constitutieboek, zou hij de eerste Grootmeester der door Keizer Carausius, omstreeks het jaar 300 naar Engeland ontboden bouwmeesters geweest zijn. De geschiedenis der bouwkunde, die evenwel uit dezen tijd slechts weinige bijzonderheden mededeelt, noemt dezen naam niet. Er wordt van hem verhaald, dat hij de Metselaars zeer genegen was, hen hielp en hun loon verhoogde. Hij gaf hen — naar bericht wordt — een vrijbrief om bijeenkomsten te houden, waarbij hij het voorzitterschap waarnam en de wetten vaststelde. Men noemt hierbij de plaats Verulamium (heden St. Albans in Herfordshire). In zijn jeugd zou St. Alban naar Rome gegaan zijn en zeven jaren onder keizer Diocletianus gediend hebben; na zijn terugkeer zou hij door zijn reisgenoot Amphibolus van Caerleon tot het christendom zijn bekeerd en in het jaar 303 onthoofd zijn geworden, zoodat hij dus de eerste christen-martelaar in Groot-Brittannie zou zijn geweest.

Alchemie (Alchymie, Goudmakerij). Eigenlijk *de*-chemie, met het arabische lidwoord *al*. In tegenstelling met de wetenschappelijke scheikunde, bedoelt men er mede, de z. g. geheime kunst om onedele metalen in edele te veranderen: goudmakerij. Ze heet ook de *Egyptische kunst*, omdat ze daar het eerst werd beoefend en wordt naar dit land (Khemi of Kimi, d. i. zwart land) ook de *zwarte kunst* genoemd. Verder heet ze *Hermetische kunst*, naar Hermes Trismegistus; ook *spagirische*, van de Gr. woorden *σπάειν*, scheiden en *ἀγείρειν*, verbinden, verzamelen, bijeenbrengen. — Het oudste alchemistische boek is afkomstig uit de IV[de] eeuw vóór Chr. Later werd de alchemie vooral in Alexandrië beoefend. In de middeleeuwen bloeide die kunst zeer; in de XIII[de] eeuw zijn als alchemisten bekend Raimundus Lullus in Spanje, Albertus Magnus in Duitschland en Roger Baco in Engeland. — Sedert het midden der voorgaande eeuw werd de alchemie ook door eenige VV.·. MM.·. beoefend (zie *adept*); maar in 't begin dezer eeuw erkende men algemeen dat deze geheele kunst niets anders is dan eene kolossale dwaasheid of bedrog. De Hermetische Vrmij.·. stierf gelukkig uit. De substantie die men zocht om van koper, tin, lood enz. goud te maken, noemde men den *steen der wijzen*.

Alderman, de 3[de] Gr.·. der z. g. Duitsche Unie.

Alding, naar men zegt de voorlaatste Gr.·. M.·. der Tempelridders, gekozen in 1732.

Aldworth (Elisabeth), geb. 1730, overl. 1810. Voor zoover bekend, de eenig werkelijk in onze Geh.·. ingewijde vrouw; dochter van Arthur St. Leger, Lord Viscount Denaraile, die vaak in Denerailehouse Loge hield. Als jong meisje bespiedde zij, door eene opening in den wand de gebruiken van den 1sten en 2den Gr.·. Dit werd ontdekt en zij daarom geheel in onzen Bond opgenomen. Bij eene voorstelling in de schouwburgen te Dublin en Corck, ten voordeele van een maç.·. weeshuis, ging zij in vol maç.·. ornaat aan 't hoofd der BBr.·. derwaarts. In bijna elke Iersche L.·. vindt men haar portret. Haar stilzwijgendheid en haar liefdadigheid worden hoog geroemd.

Alethophilen (z. Afrik. Bouwh.). Verder: Genootsch. der —; werd in 1736 te Berlijn opgericht, onder presidium van Graaf von Manteuffel, door vereerders der philosophie van Wolf, die zich voornamen de waarheid ernstig te onderzoeken en daarom een *Hexalogus alethophilorum* opstelden, waarin o. a. deze stellingen voorkwamen: 1. Laat de waarheid uw eenig doel, het eenige voorwerp zijn waarop zich uw verstand en uw wil richten. 2. Houdt niets voor waar en niets voor onwaar, zoolang ge dit niet op deugdelijke gronden kunt bewijzen. Vgl. Biedermann. Deutschl. im 18 Jahrh. II. s. S. 406. Not. 3.

Alexander (Willem, Alexander, Karel, Hendrik, Frederik, Prins van Oranje, Kroonprins der Nederlanden, geb. 25 Aug. 1851), tiende Gr.·. Mr.·. Nat.·. der O.·. van VV.·. MM.·. in Nederland, onderhoorige Koloniën en landen, verkozen 18 Juni 1882.

Alexander I. (keizer van Rusland), geb. 23 Dec. 1777, overl. 1 Dec. 1825. Onder hem werd in 1803 de ukase herroepen, waarbij de Vrmij.·. verboden was. Om tot dusver onbekende redenen werd de O.·. echter weêr verboden in 1822. — Volgens de overlevering zou hij zelf tot de O.·. behoord hebben en volgens den een te Erfurt (1808) in tegenwoordigheid van Napoleon, volgens den ander te Petersburg, volgens derden te Parijs tegelijk met koning Frederik Wilhelm III van Pruissen (1813) gerecipieerd zijn. — A. III (Koning van Schotland). Bij zijn troonsbestijging verklaarde hij zich tot Grootprotector der Bouwlieden. Voor zijn tijd was hij een zeer vrijzinnig man en wilde zijn onderdanen uit het babarisme verlossen. — Zie verder *Riem.*

Alexius. Zie *Hochmuth.*

Alfred de Groote, Koning der Angelsaksen van 871—901, begunstigde op vorstelijke wijze alle kunsten en wetenschappen en riep de beroemdste geleerden en kunstenaars naar zijn land, verbeterde de rechtspleging en stichtte eene menigte kerken en kloosters. Te Oxford opende hij vier scholen: voor theologie, voor grammatiek, voor logica en voor geometrie, waaruit later de universiteit is ontstaan. — In de oude constitutie der bouwlieden wordt hij zeer geroemd.

Alkmaar, stad in N.-Holland (11,700 inw.), de oude hoofdstad van Kennemerland, komt in de Xde eeuw voor onder den naam Allecmere, Alcmeare of Alcmere. — Aldaar is eene L.·., genaamd *de Noordster*, geopend in het jaar 1800. In 1882 telde ze 73 leden; kleuren ponceau met groen en zilver. Lokaal „*Vervloet*“ (Choorstraat), vergadert Woensdag om de 14 dagen, van October tot April. Gedurende de wintermaanden om de 14 dagen soc.·. verg.·. in den nieuwen Doelen. — Aan deze Loge is de constitutie verleend op den 16den Maart 1800, de installatie had plaats den 29sten Juli daaraanvolgende. Als merkwaardigheid kunnen we het volgende mededeelen: den 21 April 1848 werden drie drielingbroeders in deze L.·. gerecipieerd, namelijk: Willem Frederik Gouwe, Willem Frederik George Lodewijk Gouwe en Willem Frederik Karel Gouwe. Op de vergadering van het Gr.·. O.·. van het jaar 1849 was daar tegenwoordig de A.·. Br.·. Adrianus Petrus de Lange met zijn 8 zonen, allen MM.·. VV.·. MM.·. en leden dier Loge (zie Jaarb. 1850). In 1850 vierde deze werkpl.·. gedachtenis van haar 50jarig bestaan (Jaarb. 1851); in 1875 van haar 75jarig bestaan.

Almanak der VV.·. MM.·. Door de verschillende Gr.·. OO.·. werden geregeld jaarlijks jaarboekjes uitgegeven, waarin behalve letterkundige bijdragen, statistieke opgaven voorkomen over den toestand der O.·. in ieder land, de namen der werkpl.·. onder dat Gr.·. O.·. werkende enz. Zie verder *chronologie* en *A.*

Almeloo, gem. in Overijssel (stad en ambt-), 6050 inw. — Op initiatief van de BBr.·. G. Salomonson en W. F. Smits werd aldaar de Soc.·. „Fraternité“ opgericht den 4 Nov. 1860, die toen 17 leden telde. Ze werd ingewijd 19 Mei 1861, in tegenwoordigheid van eene deputatie der A.·. □ „*le Préjugé Vaincu*“, waaronder de Reg.·. Mr.·. T. W. van Marle en de Red.·. S. Susan, die tot eereleden werden benoemd. Soms dreigde de mindere belangstelling der BBr.·. eene opheffing der Soc.·. noodzakelijk te maken. De vergaderingen worden gehouden in het hôtel „de gouden leeuw“ den 3den Woensdag van Sept. tot en met April. — Eenige malen werd door de Soc.·. een spaarbankboekje van *f* 25 uitgereikt aan 't kind van minvermogenden dat getrouw de openb. school had bezocht.

Almoessieri, eene vereeniging die eenigszins op Vrmij.·. schijnt te gelijken, bestond volgens sommige berichten, in het district Fouta-Toro in Afrika. Het geheim dezer vereen. is nooit ontdekt geworden. De aannemeling werd vóór zijne inwijding gedurende acht dagen in eene hut opgesloten en ontving gedurende dien tijd slechts ééns voedsel in het etmaal; in die dagen mocht hij niemand zien dan den slaaf die hem het eten brengt. Na dien tijd verschenen er vermomde mannen, die alle mogelijke middelen in 't werk stellen om zijn moed te beproeven. Wanneer hij deze proeven doorstond werd hij toegelaten. In de dorpen waar de ingewijden woonden vervulden zij de plaats van waarzeggers en dragen den naam van *Almoesieri*. — *Fouta-Toro* is een district van Senagambië, op betrekkelijk korten afstand van de Sahara en van de Atlantischen Oceaan.

Alombrados. Z. *Illuminaten.*

Alpha en Omega (*A* en *Ω*), de eerste en laatste letter van het Gr. alphabet; volgens Openb. I : 8, XXII : 13 benaming der godheid. In de hoogere Grr.·. wordt deze uitdrukking dikwijls gebruikt.

Alphabet der Engelen, door hemelsche openbaring zou dit aan de aartsvaders zijn geopenbaard geworden. In eenige Grr.·. van den Schotschen ritus wordt hierop gezinspeeld.

Alpina, naam der Zwitsersche Gr.·. L.·.

Altaar. In het oudste Rit.·. en in alle oude Engelsche LL.·. komt de naam altaar niet voor; men bediende zich in den beginne van een eenvoudige tafel. In den Schotschen Andreas-gr.·. wordt het alt. het eerst genoemd. In het systeem van Clermont heet het altaar „troontafel van het paleis". Tegen het einde der vorige eeuw werd het gebruik van het altaar algemeen. Het staat altijd in het O.·.. Volgens sommige systemen welft zich boven het A. een baldakijn als zinnebeeld van den hemel. Op het A. liggen de hoofdsymbolen der Vrmij. De uitdrukking: *altaar der waarheid* duidt aan, dat oprechtheid, ernstig onderzoek en leven naar den inspraak van het geweten, de groote roeping is van den V.·. M.·..

Ambulante Loge, z. *Veldloge.*

Ambtenaar, z. *Officier.*

Amelius, z. *Bode.*

Amerika. In A. is de Vrmij.·. veel meer verbreid dan in Europa, maar staat over 't algemeen op een minder hoog standpunt. In Noord-Amerika bestaan talrijke LL.·., in bijna alle deelen der Ver. St. en der Britsche bezittingen. Bijna in iederen staat is een zelfstandige Gr.·. L.·.; maar ook de drie Engelsche Gr.·. LL.·., het Fransche en Nederlandsche G.·. O.·. hebben daar Loges gesticht. Onder de Gr.·. L.·. van Hamburg staan twee LL.·. te Newyork en in Brasilië. Het in A. gevolgde stelsel is met eenige afwijkingingen het Engelsche, en wordt verdeeld in 1° de *werkmetselarij*, (*probationary degrees*), zijnde de symbolieke graden, onder het bestuur der Groote Loges; 2° de *wetenschappelijke* metselarij, zijnde de graden van *Royal-Arch*, onder het bestuur der hoofdkapittels, en 3° in *wijsgeerige* metselarij, bestaande uit de onderscheidene graden, welke in *Engeland*, onder den naam van *Chivalry*, als eene afgescheidene zaak, en niet tot de Vrijmetselarij behoorende, worden beschouwd (zie *Engeland*), doch hier als eene soort van oppergraden worden aangezien, en uit een vijftal bestaande beheerd worden door de *Groot-Kampementen*. Het bestuur dezer drie afdeelingen is geheel van elkander gescheiden. Elke staat heeft hare afzonderlijke gr.·. Loge, zijn Hoofdkapittel, en zijn Groot-Kampement. Bovendien bestaat er te *Baltimore* een algemeen Hoofdkapittel, als opperbestuur der *Hoofdkapittels*, en een *Groot-Conclave* voor de *Groot-Kampementen.*

Amersfoort, stad in Utrecht, 13,600 inw.; wordt het eerst genoemd in een brief van keizer Koenraad in 1028 en ontving stedelijke rechten van Bisschop Heraut van Vianden in 1259. — Aangaande de aldaar gevestigde Werkpl.·. kunnen we 't volgende mededeelen.

In den winter van '74/'75 riep Br.·. H. J. Snijder, leerl.·. V.·. M.·. en docent aan de Latijnsche school, de binnen A. wonende BBr.·. tot eene vergadering op en deelde zijn plannen mede tot oprichting van een Werkpl.·.. Ruim 25 jaren geleden bestond daar een Maç.·. Soc.·., die later weêr werd opgeheven. — Twaalf BBr.·. gaven aan de uitnoodiging gehoor. Het besluit tot oprichting eener Soc.·. werd genomen. De A.·. L.·. *Fides Mutua*, in het O.·. van Zwolle, verleende krachtige hulp. — Den 15 Maart 1875 werd besloten eene Loge oprichten. Tot Reg.·. Mr.·. werd benoemd Br.·. Dr. D. Burger, tot Geheimschr.·. Br.·. W. H. Bierman. De L.·. ontving den naam „*Jacob van Campen*", kleuren *wit en rood.* De inwijding had plaats 6 Oct. '75. Het aantal leden bedroeg 18. Br.·. Snijder werd, als blijk van dankbaarheid, voor zijn krachtig initiatief, *honoris causa* tot den 2den en 3den Gr.·. bevorderd. Den 9 Oct. '78 werd de nieuwe T.·. ingewijd. Ledental heden 32. Heden Reg.·. Mr.·. Br.·. A. M. Kollewijn, leeraar a/d. H. B. school. Verg. 2de Woensdag, maandelijks, Oct. tot Mei. — „Jacob van Campen" is opgenomen in de vereeniging „*Fraternitas*", z. d.

Amicisten, eene in de tweede helft der voorgaande eeuw in N.-Duitschland verbreide Studentenorde, die meest te Jena en Halle haren zetel had. Ze had ten doel eene patriottische vriendschap om de menschen deugdzaam en tot betere burgers te maken.

Amsterdam Reeds in 1735 werden hier maç.·. samenkomsten gehouden en bij de oprichting van het Nederlandsch Gr.·. O.·. in 1756 bestonden hier 4 LL.·., van welke drie door de Gr.·. L.·. van Engeland en eene door de Gr.·. L.·. van Schotland geconstitueerd werden. In 1815 werd door het Ned. Gr.·. O.·. eene constitutiebrief aan de vijfde L.·. verleend. In de vergadering van het G.·. O.·. van 18 Dec. 1757 werden de rangen der vier „Loges fondatrices" door het lot vastgesteld, gelijk nu nog in ons Jaarboekje wordt opgegeven. We zijn in staat de volgende bijzonderheden mede te deelen:

1. L.·. „*Concordia vincit animos*". Haar constitutiebrief is gedagteekend 14 April 1755; ze werd geopend 5 Juli van dat jaar. De eerste brief werd afgegeven door het G.·. O.·. van Schotland te Edinburg, op aanvrage van Br.·. Jean Baptiste Scionnel en eenige andere BBr.·.. In dien brief werden Joseph le Petit gesubs. G.·. M.·., Jean Billot en Pierre la Chevallier Gr.·. Surv.·., Theodore Grospoil, Secr.·., en Claude Wijbrecht, Penningm.·. genoemd. — Kleur *wit*. Aantal leden heden 46. Verg. in het *Odéon.*, tweeden en laatsten Vrijdag maandelijks. Voor de geschiedenis der werkpl.·. vergel. men Nederl. Jaarboekje 1860, bl. 72 vv.

2. L.·. „*Le Paix*". Kleur *groen*. Verg. in *Odéon*, eersten Woensdag van October tot Mei. Ledental 78.

3. L.·. „*La Charité*". Kleur ponceaurood. Verg. in Odéon, derden Woensdag, maandelijks. Ledental 157. Haar const.-brief is afgegeven door de Engelsche Gr.·. L.·. 24 Juni 1755; hield 7 Sept. 1755 de eerste receptie; en werd den 22 1757 door het Gr.·. O.·. der Nederlanden plechtig erkend. Den 20sten Aug. 1806 werd, op voorstel van Br.·. Holtrop (z. d.) besloten tot de oprichting van het „*Blinden instituut*"; den 26 Juli 1816 werd de eerste Israëliet gerecipieerd. Ze had het geluk in de eerste eeuw van haar bestaan slechts drie Reg.·. MM.·. te hebben.

4. L.·. „*La Bien Aimée*". Uit de ons gezonden gegevens deelen we het volgende mede: In 1735 door Jean Rousset de Missy onder den naam van „*de la Paix*" gesticht, werd op aanstoken van sommige Amsterdamsche behoudsmannen, het gebouw, waar de L.·. gevestigd was, door het grauw geplunderd, terwijl de leden zich moesten schuil houden. — In 1745 herleefde ze weder. Intusschen was reeds op 11 Dec. 1754 door den toen Reg.·. Mr.·. Pierre Bucherus Buvel de naam der L.·. „*de la Paix*" veranderd in dien van „*La Bien Aimée*". Ze ontving de bevoegdheid de H.·. Grr.·. te verleenen, blijkens een diploma den 5den dag der 4de m.·. 5764 uitgereikt aan Br.·. Nikolaas Groen, in den Gr.·. van Maitre Ecossais, get. door BBr.·. Hermanus de Melander Ven.·. Mr.·., D. H. Kruimel (die in 1754 onder de toen gerecipieerden in „L. B. A." voorkomt), en Arent Dreijer, 1ste en 2de Surv.·. en Martin Blinkvliet als Secr.·. — Ledental 90. Verg. *Odéon*, tweeden Woensdag, October tot April. Kleur *rozerood*.

5. L.·. „*Willem Frederik*". Kleur *blauw met ponceauranden*. Verg. eigen lokaal, Heerengracht bij het Molenpad, laatsten Donderdag, maandelijks. Ledental 74. — Deze L.·. is een uitvloeisel van de L.·. „*St. Napoleon*". Na den val van den overweldiger besloot men den 10 Mei 1813 den naam „*Willem Fredrik*" aan te nemen. Onder dien naam hield ze de eerste vergadering 3 Jan. 1814; de eerste benoeming van officc.·. geschiedde 20 Juni 1814. — In Juni 1864 vierde ze haar 50jarig jubilé onder het voorzitterschap van den Z.·. V.·. Br.·. Mr. Jacob van Lennep. — Gedurende dit tijdperk is de L.·. bestuurd door Mr. S. van 's Gravenweerd, W. C. Vinkebos, Mr. Jacob Klerk, Mr. Jacob van Lennep, D. A. van Heemskerck Veeckens en G. Vas Visser. Sedert 1838 was onafgebroken Geheimsch.·. der L.·. de Z.·. A.·. Br.·. H. Muntendam. — In den constitutiebrief staat de naam der Werkpl.·. gespeld „*Willem Fredrik*", wat onjuist is, daar de souvereine vorst, later koning Willem I, Frederik heette. — Bij elk dezer LL.·. bestaan kapp.·. der Hoogere Grr.·. — Bij de L.·. „*La Charité*" ook Afd.·. van den Mr.·. Gr.·. — Volgens Br.·. v. Hasselt, Jaarb. 1860, bl. 89, bestond in 1788 bij de L.·. „*Concordia vincit animos*" de kap.·. der St. Johannes-Ridders van Jerusalem, onder den titel *Credentes vivent ab illo.* — Verder is te A. eene Maç.·. Soc.·. „*Charitas nos ducit*", verg. in „Amsterdamsch Koffijhuis" (Kalverstraat, bij den Dam), Zaterdags 's avonds 8 uur. — Oudere, nu slapende LL.·. „*l'Espérance*" (1758—67), *Virtutis et artis amici*" (1763—77), „*l'Age d'or*", „*Les coeurs unis*", „*La fidélité*", „*l'Indissoluble*", „*St. Louis*", „*La Vertu*", „*Le véritable zèle.* —. Zie verder de ww. *Bennekom* en „*Blinden-instituut*". Verdere bijzonderheden ons toegezegd werden nog

niet door ons ontvangen bij 't afdrukken van dit vel. Zoo mogelijk plaatsen we die onder de namen der afzonderlijke LL.·.

Anderson (Jacob), D^r^. der godgeleerdheid en predikant der Schotsch-Presbyteriaansche kerk te Londen, een geboren Schot, overleden in het jaar 1746. Als lid eener L.·. nam hij deel aan de oprichting der eerste Gr.·. L.·. te Londen en ontving den 29 Sept. 1721 de opdracht uit de bestaande oude constitutien der Bouwhutten de geschiedenis en de gebruiken der broedersch.·. op te sporen. Daarop werden door de Gr.·. L.·. 14 geleerde BBr.·. gekozen die den arb.·. van Br.·. Anderson moesten onderzoeken. Den 25 Maart 1722 brachten die, behoudens eenige opmerkingen, een gunstig rapport uit over den zoo ijverig voltooiden arbeid van A., waarop de Gr.·. L.·. besloot het werk in druk te geven. — Ze is het later zoo beroemd geworden „Constitutie-boek" (*The Constitutions of the Freemasons*). A. — verklaart in de eerste uitgave, dat hij de z. g. Yorksche Constitutie, die Prins Edwin in 926 aan de Bouwcorporatien gaf, tot grondslag van zijn werk genomen heeft. — (Zie verder *constitutie-boek*).

Andreas. De H. Andreas, volgens de overl. een der disciplen van Jezus, was de Schutspatroon van Schotland. Men verhaalt dat de proconsul Aegeas in Achaja hem te Patras op een crux deccussata (X) liet ter dood brengen. — *Andreas-Graad*, de oudste Gr.·., waarbij later andere gevoegd zijn (z. Schotsche Vrmij.). — *Andreas-leerling* en *Andreas-gezel*, de 4de Gr.·. van het Zweedsche systeem. — *Andreas-meester*, de 5de Gr.·. van het Zw. syst. — *Andreas-vertrouwde* (Frêres favoris de St. André), ook Ridder van den purperen band, de 9de Gr.·. van dit syst. — *Andreas-ridder*, z. *Distelorde* en Robert I van Schotland. — Zie verder *Lüdner* en *Koningsbergen*. — *Andreas-dag* is 30 November, als geboortedag van den heiligen A. — Op dien dag vieren de Schotsche LL.·. haar bondsfeest en worden de nieuwe beambten gekozen. Tot in het jaar 1756 vierden de Schotsche VV.·. MM.·. 24 Juni als 't feest van St. Jan.

Anti-Maçonnerie. De ruimte waarover we te beschikken hebben, gedoogt niet eene volledige geschiedenis der vervolgingen, waaraan de O.·. bloot stond, te geven, onder het art. „*vervolging*" deelen we het belangrijkste mede. — We hebben hier voornamelijk het oog op eene vereeniging, omstreeks 1829 in Amerika opgericht, met het doel de Vrmij.·. op alle mogelijke wijzen tegen te werken, en die elk middel daartoe heilig achtte; die vereeniging is echter te gronde gegaan.

Vóór de onafhankelijkverklaring der Engelsche koloniën, hadden de in Amerika bestaande Loges weinig de opmerkzaamheid tot zich getrokken. Maar hoewel de strijd der kolonies tegen het moederland en de groote Fransche revolutie loten waren van denzelfden stam, zoo wekte de laatste toch de bezorgdheid der Amerikanen; daarbij kwam de vrees voor vrijzinnigheid op godsdienstig gebied en voor elke instelling, die ook maar in de verte op eene monarchale inrichting geleek. Toen nu de officieren van het Amerikaansche leger, bijna allen VV.·. MM.·., na den vrede van 1783 de Orde van Cincinnati stichtten, om nader hen te verbinden, die met elkaâr al de gevaren van den oorlog getrotseerd hadden, kwam er eene geweldige oppositie tegen dit genootschap en tegen elke Orde in het algemeen en weldra werden de toen in Frankrijk tegen de orde uitgegeven geschriften ook in Amerika verspreid. Zelfs de president Joh. Adams (1797—1801) werd bezorgd voor de mannen der „verlichting", zoodat de Gr.·. L.·. van Massachusetts zich verplicht zag den 17 Juui 1778 een schrijven tot hem te richten, waarin de grondbeginselen der Vrmij.·. verdedigd werden. De geestelijkheid begon weldra de geloovigen voor de Orde te waarschuwen en eenigen hunner die V.·. M.·. waren, werden door hun gemeenten min of meer beleedigd en althans veroordeeld. In de Presbyteriaansynode van Pittsburg (Pennsylvanie) 1821 werden de aanvallen verscherpt. Onderscheidene geestelijken hadden het voorstel bij haar ingediend, de VV.·. MM.·. van de rechten en weldaden der kerk uittesluiten, behalve wanneer ze hun dwalingen wilden erkennen en de maç.·. beginselen wilden afzweren. De synode benoemde toen eene commissie om de zaak nader te onderzoeken, die voorstelde te beslissen: *a.* dat de Loges een verderfelijken invloed uitoefenden op godsdienst en zedelijkheid en het bezoeken er van zonde was voor de belijders „van den heiligen godsdienst van onzen Heere Jezus Christus": *b.* dat het de plicht was van alle evangeliedienaren en van alle christenen de onder hun toezicht staanden van de O.·. verre te houden; *c.* dat de synode, diep doordrongen van het eeuwig welzijn van kerk en maatschappij en uit achting voor die uitnemende mannen die heden nog met de Vrijmetselarij verbonden zijn, dezen met ernst aanmane den veiligen weg te bewandelen en bij den strijd tusschen het godsrijk en het rijk der duisternis de zijde des Heeren te kiezen. — Dit was slechts 't voorspel van den strijd die later door de kerk zou worden

in 't leven geroepen. De drie LL.·. te Piitsburg verzetten zich met kracht en waardigheid tegen dit voorstel en de synode verwierp het dan ook. — Maar onverwacht had er een gebeurtenis plaats, die van overwegenden invloed zou worden, namelijk de ontvoering en het verdwijnen van William Morgan (Sept. 1826). Eene vereeniging onstond, die fel tegen de Orde woedde en tal van Loges te gronde richtte, totdat ze in 1834 met de partij der Whigs samensmolt (z. *Morgan*). — Nog hebben in Amerika wel allerlei aanvallen tegen de Vrmij.·. plaats, maar die staan meer op zich zelve en zullen de O.·. geen merkelijke schade kunnen berokkenen.

Antiquity (Lodge of-), de L.·. was eene der vier te Londen nog bestaande oude Bouwhh.·., die de Gr.·. L.·. van 1717 in 't leven riepen. Op de ranglijst der Engelsche LL.·. neemt ze nog de eerste plaats in.

Apeldoorn, gem. in Gelderland, met 13000 zielen. Het dorp telt p. m. 1200 inw. Den 10 April 1881 werd alhier opgericht de Maç.·. Societeit „*de Veluwe*“, die vergadert den 2den Maandag in de maanden September tot April. De installatie had plaats door het best. der A.·. L.·. „*Le préjugé vaincie*“, in het O.·. van Deventer, onder presidium van den Reg.·. Mr.·. D. B. Wisselink.

Arbeid, arbeiden is in de maç.·. taal de ernstige werkzaamheden der VV.·. MM.·. in hun vergaderzalen, waarin ze hun zinnebeeldige gebruiken volgen.

Arbeider (De), is de symbolische naam van een V.·. M.·..

Arbeidsloon wordt in iedere L.·. uitbetaald en bestaat in de zedelijke belooning die iedere zedelijke arbeid in zich zelven medebrengt.

Arch (*the Royal-*). Het koninklijk gewelf. Oorspronkelijk de benaming van eene afdeeling van den Meestergr.·. in de Engelsche Loges, eene voltooiing van den 3den Gr.·., die echter in andere systemen in eene afzonderlijken Gr.·. veranderde, zooals in de z. g. oud-Engelsche uit Amerika in Frankrijk ingevoerde ritualen. — Volgens de onderzoekingen van Br.·. Kloss is deze graad van de Franschen afkomstig, want eerst sedert 1744 vinden we daarvan sporen in Engeland. Later is deze Gr.·. in Schotland ingevoerd. In 1766 was deze gr.·. als ware het voltooid en verbreidde zich weldra over geheel Engeland en Amerika. In 1786 werd eene poging aangewend om hem ook in Duitschland in te voeren (het kap.·. Zion in Hannover), maar is nu reeds voorlang verdwenen. Wat de beginselen van dezen Gr.·. betreft, kunnen we het volgende mededeelen: De Vrmij.·. — beweren ze — bestaat uit twee deelen, de operatieve en de speculatieve en deze kunnen weder in onderafdeelingen gesplitst worden. Tot de operatieve Vrmij.·. behooren 5 afdd.: 1. de *manuaal metselarij*, die alleen betrekking heeft op die onderdeelen der kunst die alleen door handenarbeid of door middel der eenvoudigste instrumenten verricht wordt (leerling-arb.); 2. de *instrumentaal metselarij* bestaat in het gebruik van onderscheidene mathematische werktuigen (gezellen-arb.); 3. de *wetenschappelijke metselarij* (meester graad). Door dezen laatsten komt men tot den hoogsten graad tot de speculatieve of Royal-Arch-metselarij. Deze heeft ten doel alle kunsten en wetenschappen te beoefenen, voor zoover de mensch in dit onvolmaakte leven daartoe geschikt is; maar de eerste plaats moet worden ingeruimd aan die kunst die wordt aangewezen door het motto: „ken uzelven“. Later in 1807 is er in deze omschrijving eenige verandering gebracht. Toen heette het: deze hoogste graad geeft ons een vaster geloof aan het bestaan eener hoogste Godheid en is de voltooiing en de sluitsteen van het groote en schoone systeem (the perfection and end of the beautiful system). In Engeland zijn heden ongeveer 400 Royal-Arch-Kapp.·. — Wat de legende betreft, raadplege men Findel's geschiedenis.

Archief, de plaats waar eene L.·. hare oorkonden, acten, correspondentieboeken, schilderijen, oudheden enz. bewaart. Onder de belangrijkste archieven der O.·. behooren die der onderscheidene Gr.·. OO.·. en onder deze staat zeker weder bovenaan het arch. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden, door de onvermoeide zorgen van den Z.·. V.·. Br.·. J. J. P. Noordziek in uitmuntenden staat gebracht, waarbij de geheele maç.·. nalatenschap van den geschiedvorscher Kloss, een vorstelijk geschenk van de overleden Gr.·. Mr.·. N.·. Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Onder de groote en beroemde archieven moeten verder geteld worden, die van de Gr.·. L.·. van Denemarken, van Zweden, van Schotland, van de Moederl.·. van den Eclectischen Bond te Frankfort a/M., van de Gr.·. Nat.·. Moederl.·. „zu den drei Weltkügeln,“ de Gr.·. Landsl.·. van Duitschland. Bij vele arch. bestaan behalve meer of minder uitgebreide bibliotheken ook belangrijke penningkabinetten.

Architect, de Offic.·. die met het onderhoud van het Logegebouw belast is.

Archivaris (Eng. Registrar), een Logeambt dat meestal met dat van den bibliothecaris is vereenigd.

Argonauten-Orde, eene in 1772 door Koenraad, Frans von Rhetz te Brunswijk

gestichte Orde. Het doel was alleen een gezelligen kring te vormen van mannen en vrouwen. Daartoe had hij op een eilandje een sierlijken tempel gesticht, waar hij de leden als gulle gastheer ontving. Met zijn dood eindigde die z. g. orde, die natuurlijk met de Vrmij.·. niets gemeen had, dan den naam van orde.

Armenzorg. Hiervan werd van den beginne af aan in de LL.·. veel werk gemaakt. Daarom is er in iedere L.·. een *Aalmoezenier* (z. d.). Bij iedere maçonnieke bijeenkomst wordt voor de armen gecollecteerd. Voorts worden behoeftig geworden BBr.·. of hun nagelaten betrekkingen ondersteund, maar alleen dan, wanneer dit overeenkomt met maç.·. beginselen. Nog van grooter omvang is de armenzorg buiten den Bond. Maar als grondbeginsel geldt de weldaden zooveel mogelijk in 't verborgene uit te reiken. Waarachtige liefde pronkt en praalt niet met hare gaven. In enkele landen, o. a. in Saksen, hebben de onderscheidene Loges zich vereenigd om gemeenschappelijk de armenzorg uit te oefenen, wat mogelijk aanbeveling verdient.

Arnhem, stad in Gelderland, mogelijk reeds het Arenacum uit den tijd van Civilis (?); 35000 inw. — Hier bestaat de L.·. *„de Geldersche Broederschap“*. Deze ontving haren constitutiebrief den 17^den^ Februari 1786 van den Gr.·. Mr.·. Carel Baron van den Boetselaar, op aanvrage van de BBr.·. Mr. Carl Gerard Hultman, Substituut-Griffier van het Hof van Gelderland, Mr. Aulbony, Raad-Advokaat, Mr. Dirk van Ruyven, Schepen en Raad van Arnhem, Mr. Frederik Hendrik Raeber, Advocaat, Antonius Croiset, Kapitein-Ingenieur, Theodorus Rudolphus Krayenhoff van de Leur, Luitenant-Ingenieur, Mr. Oswald Otters, Burgemeester van Elburg, Schepen van Rosendaal, Mr. Staats Reinier Schrassert, Advokaat, Adj. Auditeur-Militair, Dr. Johann Carl Krauss, Eerste Arts bij het regiment Badensche troepen, Mr. Lodewijk Steven Gavanon, Schepen en Raad van Arnhem en Mr. Jan Hendrik Engelen, Secretaris van Arnhem. — De plechtige installatie der Loge had onder leiding van haren eersten voorz.·. Mr.·. Carel Gerard Hultman plaats den 29sten Juli 1786. — De eerste Loge-bijeenkomsten hadden plaats op de bovenkamers van het achterste gedeelte van het huis van Maarten van Rossem; drie malen veranderde men van plaats van samenkomst, tot dat eindelijk in 1869 een pand in de Rijnstraat aangekocht werd om tot Loge-gebouw te worden ingericht. De nieuwe Tempel werd 18 December 1870 plechtig ingewijd. — Door de L.·. werd in 1846 een schoolfonds in het leven geroepen, waaruit jaarlijks de kosten van lager en meer uitgebreid lager onderwijs aan de openbare scholen voor p. m. 60 kinderen van minvermogenden bestreden worden. — Ter gelegenheid van de viering van haar 75jarig bestaan, in 1861, stichtte de werkplaats een opleidingsfonds, ten doel hebbende aan jongelieden van goed gedrag en goeden aanleg de gelegenheid te verschaffen zich voor een nuttige maatschappelijke betrekking te bekwamen. Jaarlijks wordt voor dit doel eene som van 6 à 700 gulden besteed. — Sedert 5 April 1871 is Reg.·. Mr.·. der Werkpl.·. de Z.·. A.·. Br.·. Jan Michiel Baron Baud. Kleuren: Turksch blauw met geele randen. Ledental 56. Verg. 3de Zaterdag, October tot April. Soc.·. verg.·. elken Woensdag nam. 1—5 uur en den 1sten en 3^den^ Maandag van elke maand, 's avonds 7 uur. — Bij deze L.·. is een Kap.·. der H.·. Grr.·. gevestigd.

Aspirant, een prof.·. die zich heeft aangemeld om in de O.·. te worden opgenomen en zijne toelating afwacht.

Assen, stad in Drenthe. Ruim 7000 inw. Alhier bestaat eene Maç.·. Soc.·. onder den naam *„Moed en Volharding“*. Ze werd opgericht den 29 Oct. 1870 door de BBr.·. M^r^. M. Oldenhuis Gratama, G. H. Starke, Meijer Cohen, F. A. C. van Gelder en F. Faaken Jubbega. — Dagteekening der const.·. 26 Juni 1878 p.·. s.·. Verg. op den laatsten Zaterdag van September tot April. Voorz.·. Br.·. C. van Gorcum. Op elke vergadering wordt door een der leden of door een Br.·. van elders een bouwst.·. opgeleverd. — Reeds zijn verschillende pogingen aangewend om deze Soc.·. tot eene Loge te verheffen, tot dusver echter zonder voldoend gevolg (z. verder Jaarb. Charitas, 1872).

Astrea, de naam van de den 30 Aug. 1815 te Petersburg geopende Gr.·. L.·. van Rusland, die echter onverwachts ontbonden werd door een bevel van keizer Alexander aan den minister graaf Kotschabey, waarbij de Vrmij.·. in geheel Rusland verboden werd.

Astrologie, sterrewichelarij, staat tot de astronomie in dezelfde verhouding als de alchemie tot de chemie. Toch is ze mogelijk de voorloopster en wegbereidster der sterrekunde. Men verstaat daaronder de z. g. kunst om uit den loop der sterren de toekomstige dingen te voorspellen. Vooral zochten de astrologen iets te weten omtrent het lot der menschen in verband met den stand der sterren op 't oogenblik der geboorte. Zelfs Tycho de Brahè en Keppler hielden zich nog met A. bezig. In de XVI^de^ eeuw maakte ze zeer veel opgang aan het hof van Catharina de Medicis. Vruchteloos

beproefde reeds in de XV^de^ E. Pico graaf van Mirandola de dwaasheid der A. op goede gronden aan te wijzen; vruchteloos streden eeuwen lang de meest-ontwikkelden tegen dat bijgeloof. Het scheen te diep geworteld in het volksbewustzijn. In de vorige eeuw verdiende zekere Duitsche kwakzalver Ludeman te Amsterdam groote sommen met zijn astrologische wartaal, die als diepzinnige wijsheid vereerd werd. Gelukkig is, ook in dit opzicht, het Licht opgegaan. — Het kan niemand verwonderen dat in mystische maç.·. geschriften uit vroeger eeuwen van deze z. g. kunst wordt gesproken, zooals in het z. g. Vrijmetselaarsverhoor (z. Hendrik VI), waar op de vraag: „wat verbergen de Metselaren?" o. a. geantwoord wordt: „de kunst om toekomstige dingen te voorspellen", waarbij ook aan astrologie moet gedacht worden.

Atheïsten (Godloochenaars). Meermalen is de vraag gedaan of ook atheïsten tot V.·. M.·. konden worden aangenomen. De Britsche en Amerikaansche Loges hebben die vraag steeds ontkennend beantwoord en braken de betrekkingen af met het Fransche Gr.·. O.·. toen dit den eisch liet varen dat de V.·. M.·. verklaren moest in God te gelooven. In vele LL.·. wordt over deze zaak niet gesproken, maar de Ritualen gaan evenwel stilzwijgend van de veronderstelling uit, dat dit geloof aanwezig is. (Vrgl. Br.·. Oswald Marbach „*Atheïsmus und Freimaurerei*", „*Am Reissbrette*" 1878, N°. 4 en 5). — Wij gelooven dat het verkeerd is het geloof aan God als voorwaarde der opname te stellen, omdat de vraag daarnaar altijd tot misverstand aanleiding geeft tot allerlei dogmatische kwestiën, die uit de L.·. moeten gebannen blijven. Wij moeten ook hier zoeken naar 't geen allen kan vereenigen en wat de eeuwig onveranderlijke grondslag is van alle godsgeloof, n. l. de erkenning van de werkelijkheid van het zedelijk Ideaal. — De voorstellingen die men zich van God vormt, moeten worden overgelaten aan ieders individueele overtuiging.

Athelstan of *Adelstan* (Koning der Angelsaksen van 925—41). Een zijner geschiedschrijvers meldt, dat hij zijn halfbroeder Edwin (z. d.) uit ijverzucht vermoordde, waarom hij zich aan een lange boete moest onderwerpen en vele nieuwe kloosters stichtte. In de eerste uitgave van Anderson's Constitutieboek wordt van hem gemeld, dat hij den bijbel in het Saksisch overzette en vele belangrijke bouwwerken liet uitvoeren. Uit Frankrijk liet hij vele beroemde bouwlieden naar Engeland overkomen en stelde hen tot opzichters over die bouwwerken aan. Dezen brachten de verplichtingen en regels (charges and regulatives) der Loges mede, dien zij sedert den tijd der Romeinen bewaard hadden en wisten bij den koning te bewerken dat de Engelsche werkplaatsen der bouwlieden (Loges) naar het vreemde model werden ingericht (improved). De jongste zoon van den koning, prins Edwin (volgens andere berichten zijn halfbroeder), had de bouwkunst beoefend en uit liefde voor de heerlijke beginselen van welke de bouwlieden uitgingen, de verplichtingen van Meester-Metselaar (Master-Mason) op zich genomen, en van A. een vrijbrief voor hen verkregen. De Bouwlieden hadden namelijk het recht bezeten om zichzelven te mogen besturen en eene jaarlijksche bijeenkomst te houden, waarbij niemand werd toegelaten die niet tot hun broederschap behoorde. — Later riep Edwin de Masons te York bijeen, waar zij een hoofdloge (General Lodge) vormden, die hij als Grootmeester bestuurde. Daar die bouwlieden hunne geschriften en opteekeningen medebrachten, die deels in het Grieksch, deels in 't Latijn, deels in 't Fransch geschreven waren, stelde die Generaal Lodge daaruit de regels (the constitution and charges) vast, die voortaan in elke Engelsche Loge gelden zouden. — De geschiedenis weet intusschen van al deze dingen niets. Waarschijnlijk is het dat te York, waar koning A. nu en dan zijn verblijf hield en waar hij veel liet bouwen, vreemde bouwlieden zich vestigden, die daar een soort van broederschap stichtten. Maar volgens Preston (Illustrations of Masonry) werd die broedersch. spoedig na A.'s dood ontbonden, terwijl de Loges jaren lang niet van zich deden hooren.

Auerbach (Berthold), geb. 28 Febr. 1812, te Nordstetten in Wurtemberg, overleden April 1882. Hij werd op de Universiteiten van Tubingen, München en Heidelberg gevormd tot cand. voor het Joodsch Rabbinaat. — Maar zijn arbeidsveld zou elders liggen. Sedert 1836 trad hij als auteur op en verwierf spoedig als zoodanig een grooten naam, vooral door zijn „Schwarzwälder Dorfgeschichten". Een zoon der wijsbegeerte van Spinoza, verhief hij zich spoedig boven de grenzen door eenig kerkgeloof gesteld en gaf hij in tallooze geschriften blijk van dien waarachtig verheven, reinen zin, die hem adelde tot een der uitnemendsten onzer tijdgenooten. Zijn laatste levensjaren bracht hij te Berlijn door en was sedert 1838 lid der L.·. „Zür aufgehenden Morgenröthe" te Frankfort a/M. — Overdrijving zal er wel zijn in de bewering dat zijn dood moet

worden toegeschreven aan de gemoedsbewegingen die de Jodenvervolgingen dezer dagen bij hem opwekten; dat hij daaronder leed is zeer zeker. Aangrijpend zijn de volgende woorden, die hij kort vóór zijn dood deed hooren en die hem geheel doen kennen; wij meenen ze hier te moeten opnemen. „Ik wensch," zoo sprak hij, „Berlijn voor altijd te verlaten, want ik ben Jood, en ik kan 't niet verdragen dat mijne geloofsgenooten met zulk een wreedheid als hier dagelijks geschiedt veracht en gesmaad worden. Dat zoo iets thans nog mogelijk kan zijn, had ik nooit gedacht; er schuilt in den haat waarmede men ophitst, een zoo hooge graad van verdierlijking, dat — ik spreek het open uit — in dezen kring mijne zenuwen te veel hebben geleden. Elken dag vraag ik mijzelven af: is de wereld om ons heen een gekkenhuis geworden? En is het dan te begrijpen, dat Lessing, Spinoza en Schleiermacher zonder invloed op de menschheid zouden zijn gebleven? Ik moet bekennen — hoe zwaar ook 't mij valle — en ik doe het onomwonden, sedert de Jodenkwestie de hoofden heeft verward, ben ik in de war omtrent Berlijn, omtrent Duitschland. Moet ik daarom, dat eene Joodsche moeder mij aan het hart drukte, gehaat worden? Moet ik dulden dat men mij minachtend aanzie, mij lastere? Ik moet weg van hier. Liever wil ik in de diepste verborgenheid, door allen vergeten, leven op vreemden bodem, dan langer mede aanzien, hoe de godsdiensthaat door een christen-prediker elken avond aangehitst, zich steeds verder uitbreidt. Het was mij eigenlijk, zoolang ik de kleine voortbrengselen van mijn geest schreef, nooit in den zin gekomen te vragen tot welken godsdienst ik eigenlijk behoorde — Jood? Christen? een mensch te zijn met zoo rein mogelijke gezindheid, dat was mijn streven, en hoe stemde ik, in gemoedservaringen zoowel als in voorstellingen, mijn leven lang overeen met de meest verlichte Christenen! Het is nu anders geworden en het smart mij diep. Ik spreek het uit met de grootste kalmte: „het leven heeft voor mij geen bekoring meer, in mijn borst ligt een eindeloos hartzeer begraven." Deze gulden, waarachtig maç.·. woorden moeten bewaard blijven, ook ter kenschetsing van Duitschlands toestand in den jare 1882.

Augustinus (St.), een Benediktijner monnik. Volgens Anderson's Constitutieboek (2de uitg.) werd hij in het jaar 579 met 40 andere monniken naar Engeland gezonden en doopte daar koning Ethelbert van Kent. Daar vele andere koningen weldra dit voorbeeld volgden, ontstond er een groot aantal kerken en paleizen in den Gothischen stijl. A. werd in 598 Aartsbisschop van Canterbury en stierf in 610. — De bewering dat hij als Grootmeester aan het hoofd der Engelsche bouwcorporatie zou gestaan hebben, is niet historisch te bewijzen, hoewel ook Anderson dit vermeldt.

Augustus III, koning van Polen (zie Polen).

Augustijnsche stijl. Anderson bericht in de eerste uitgave van zijn Constitutieboek o. a. het volgende: „Men mag op goede gronden aannemen, dat de beroemde keizer Augustus Grootmeester der Loge te Rome is geweest, daar hij niet alleen Vitruvius (den vader aller ware bouwlieden) ondersteunde, maar ook de bouwlieden beschermde. Dit bewijzen de talrijke, onder zijne regeering begonnen bouwwerken, wier overblijfselen de voorbeelden van vele werkelijke bouwmeesters voor alle volgende tijden zijn. Daar zijn, als ware het, het kort begrip der aziatische, egyptische, grieksche en siciliaansche architectuur, die vaak met den naam van augustijnschen stijl worden anngeduid." Volgens hem volgde men in Italië in de XVe en XVIe eeuw weder dezen stijl en werd ook door den beroemden bouwmeester Inigo Jones onder koning Jacobus I in Engeland ingevoerd. (Zie *Bouwkunst*).

Australië. Evenals overal waar de Engelschen zich vestigden, ontstonden ook in in dit werelddeel reeds vroeg Vrijmetselaars-werkplaatsen. Deze namen echter zeer in aantal toe sedert de Australische goudmijnen werden ontdekt en meerdere koloniën in A. gesticht werden. De Vrmij.·. is tegenwoordig over alle bewoonde distrikten van Nieuw-Holland, Nieuw-Zeeland en Vandiemensland verbreid. De vereenigde Gr.·. L.·. van Engeland bezit daar de Provinciaal Gr.·. L.·. van N. Zuid-Wales. De LL.·. te Melbourne hebben reeds geruimen tijd geleden aan die Gr.·. L.·. vergunning gevraagd om eene Distrikts-Gr.·. L.·. op te richten, wier bestuurders zij zelven zouden wenschen te kiezen. — Ook de Gr.·. LL.·. van Ierland en Schotland hebben in A. dochterloges. — In A. zijn tegenwoordig reeds 328 maç.·. werkplaatsen. Weldra zal A. zich op maç.·. gebied geheel emancipeeren en dan zeker een eigen Gr.·. O.·. vormen, althans in dien zin, dat de onderscheidene nationaliteiten daar ieder een eigen Gr.·. L.·. vormen.

Avond, z. *Westen.*

Azuur, z. *Blauw.*

B.

B—BADEN.

B.·. A.·. Verkorting der Fransche woorden *Buisson Ardent* (het brandende bosch), een der gebruikelijke uitdrukkingen in de Fransche Oppergraden.

Babel. — *Babels toren.* Vergel. de legende Gen. XI : 1—9. (Vrg. Knobel, Genesis S. 118 ff.). — Anderson verhaalt in het constitutieboek het volgende: „Nimrod, de zoon van Chus, de oudste zoon van Cham, was de aanvoerder van hen die zich niet van elkander wilden laten scheiden, of, toen ze toch scheiden moesten, op het denkbeeld kwamen een monument opterichten, dat voor alle volgende tijden zijn naam in herinnering zou houden — vandaar dat zij onder hun Grootmeester Nimrod (vrg. Joseph. Antiquit, I. 4. 2) in het groote en vruchtbare dal van Sinear aan de oevers van den Tigris een groote en prachtige stad bouwden, zooals de wereld er nog nooit eene had gezien. Ze bouwden maar voort, tot dat de Schepper, over hun hoogmoed vertoornd werd en hun spraak verwarde.“ Sam. Prichard voegt daaraan toe: „bij den bouw van den babelschen toren werd de kunst en het geheim der Vrmij.·. het eerst ingevoerd.“ — De Babylonische toren moet niet verward worden met den lateren tempel van Bel, die zich midden in de stad bevond. Een vormlooze ruïne in die streek draagt nog den naam *Bers-Nimrod.* Die toren diende later voor sterrewacht voor de beroemde chaldeeuwsche astrologen. In 1842 is Bers-Nimrod door de opgravingen van Rawlinson blootgelegd geworden. Het Hebr. woord *Babel* beteekent, volgens het Syrisch spraakgebruik: spraakverwarren, stamelen, stotteren. Volgens 't Chaldeeuwsch beteekent het: deur van Bel. Vrgl. Bunsen's Bibelwerk, i. v.

Bachoff v. Echt. Twee broeders uit dit oud-adelijk geslacht hebben zich zeer verdienstelijk gemaakt voor de Vrmij.·. De jongste Ludwich Heinrich, geb. 16 Maart 1724, wijdde zich aan de studie der philosophie en der rechtsgeleerdheid, leefde in intieme verstandhouding met Gellert, ging later in Deenschen Staatsdienst over en werd gezant te Madrid. In 1792 stierf hij op zijn riddergoed bij Altenbing. Hun ouders hadden, wegens hun protestantsch geloof, hun vaderland moeten ontvluchten. In 1741 werden de beide broeders te Leipzig, nadat ze te voren elders leerl.·. en gez.·. geworden waren, in den Mr.·. Gr.·. bevorderd en stichtten in 't volgende jaar de Loge te Altenburg. — De jongste is bekend als dichter van vele maç.·. liederen.

Baden (Gr.-Hertogdom). De oudste L.·. in dit Gr.-Hertogdom was de L.·. „*Karl zur Einigkeit*“ te Mannheim, die 28 Nov. 1778 gesticht werd en tot de Gr.·. L.·. Royal-York te Berlijn behoorde. Daar Mannheim vroeger tot de Palz-beiersche staten behoorde en de Vrmij.·. daar verboden was, moest deze L.·. in 1785 haar arbeid staken; maar toen de stad in 1803 aan Baden kwam, werd ze onder den Vrijheer von Dalberg in 1805 weder heropend en veranderde haren naam in „*Karl zur Eintracht*“. In 1806 constitueerde deze Loge zich tot een Gr.·. O.·. van Baden, dat in het volgende jaar door het Gr.·. O.·. van Frankrijk werd erkend en tot welks Grootmeester Vorst Karel von Ysenburg verkozen werd. — De Vrmij.·. had in B. sedert dien tijd allerlei lotwisselingen. Onder Karel Lodewijk Frederik werden alle geheime genootschappen en ook de Vrmij.·. bij besluit van 16 Feb. 1813 en 7 Maart 1814 verboden. Ondanks herhaalde pogingen om daarin verandering te brengen, bleef dit verbod gelden tot 19 Aug. 1845. De Badensche Regeering gaf toen aan de L.·. te Straatsburg verlof te Steinbach (op Badensch gebied) een gedenkteeken voor Erwin (z. d.) opterichten. In beginsel was daarmede het oude verbod opgeheven en de L.·. *Karl zur Eintracht* herleefde. Heden telt men in B. 10 Loges, die met elkander staan onder de Gr.·. L.·. „Zur Sonne“, te Bayreuth (z. d.). In Sept. 1864 opperde Br.·. Bluntschli te Heidelberg

het denkbeeld een bijzonderen Badenschen Logebond opterichten, dat echter niet tot verwezenlijking kwam. — Als eigenaardigheid moet medegedeeld worden dat de 4 Badensche LL.·. te Karlsrühe, Heidelberg, Freiberg en Mannheim de bepaling hebben gemaakt (sedert 1859) dat ieder actief lid van een dezer LL.·. bij verandering van woonplaats naar eene der andere plaatsen, het recht heeft dadelijk in al de rechten van de andere leden der daar gevestigde L.·. te treden, maar lid blijft zijner vroegere L.·. en ook voor deze bijdraagt. Alleen wanneer hij in eene andere L.·. tot Offic.·. verkozen wordt behoeft hij de toestemming der Werkpl.·. tot welke hij oorspronkelijk behoorde.

Baffometus is de naam van een afgodsbeeld dat — volgens de beschuldigingen tegen hen ingebracht — door de Tempelridders zou zijn aangebeden. — Het woord *B.*, ook gespeld *Baphometus*, zou moeten beteekenen „hoofd van Mohammed". — Oorspronkelijk was het een voorwerp van astrologisch bijgeloof, een talisman die door de Kabbalistiek op verschillende wijzen werd afgebeeld. De Tempelridder zou zulk een idool, in den hoogsten nood, hebben aangeroepen. Die beschuldiging is door een nauwkeurig historisch onderzoek gebleken geheel uit de lucht te zijn gegrepen. De T die men op vele gebouwen der Tempelridders vond, was geenszins het teeken van dien talisman, maar eenvoudig hun kruisteeken. Vrgl. vooral: Wilcke „*Gesch. des Ordens der Tempelherren*", waar de litteratuur over dit onderwerp vrij uitvoerig gevonden wordt.

Baldakijn. In vele systemen bedekt een B. den zetel van den Voorz.·. Mr.·. of ook wel de geheele L.·., als zinnebeeld van den hemel en tot teeken van de algemeenheid der Vrmij.·. — In een ouden catechismus wordt aangeteekend: „Men bedenke dat de Loge oorspronkelijk en eigenlijk geen gesloten gebouw voorstelt; men bedenke verder, dat de L.·. algemeen is en tot den hemel moet reiken. Zoo leert ons dit beeld, dat overal onder den hemel, in ieder klimaat en in ieder jaargetijde de Vrmij.·. door de BBr.·. moet beoefend worden." Tot recht begrip van deze verklaring diene nog dat de B. met verscheidene kleuren geschilderd werd: lichte en donkere wolken bedekken immers afwisselend den hemel.

Ballotage (Eng. *Ballot*), beteekent de stemming voor personen met witte of zwarte steentjes of liever balletjes, kogeltjes. Deze is de oude wijze van stemming over iemand die in den Bond wenscht te worden opgenomen. Volgens de nu geldende bepalingen der Gr.·. L.·. van Engeland zijn drie zwarte balletjes genoeg om iemand onvoorwaardelijk buiten de O.·. te sluiten, terwijl de afzonderlijke Loges bovendien het recht hebben nog scherpere bepalingen te maken. In Nederland nemen alleen de Meesters deel aan de B. over een kandidaat en beslist de volstrekte meerderheid van stemmen (art. 11 der wet). Het mag niet verzwegen worden dat het in 't welbegrepen belang der O.·. is, de B. zoo ernstig mogelijk op te vatten; de waarde eener Werkpl.·. bestaat nooit in het *aantal* harer leden.

Band (cordon). De Gr.·. Offic.·. en de Offic.·. eener L.·. dragen het teeken hunner waardigheid aan een B. om den hals. Deze Banden hebben in de verschillende Gr.·. OO.·. en ook in de verschillende Loges ook verschillende kleuren. Dit laatste is vooral in Nederland het geval. De kleur van den B. der Gr.·. Officc.·. is in de 3 SS.·. Grr.·. blauw.

Banier, vaandel, standaard, Panier. In de Middeleeuwen droeg iedere corporatie bij optochten enz. een banier, waarin het beeld van den schutspatroon of ook wel de werktuigen die men gebruikte, afgebeeld waren. In enkele landen, b. v. Frankrijk en Amerika, waar men minder vreest om theatraal effect te maken, volgen ook de VV.·. MM.·. nog deze gewoonte. Bij ons heeft iedere L.·. haar eigen vaandel, dat in de werkpl.·. staat en soms bij plechtige gelegenheden gedragen wordt. In de vergaderzaal van het Gr.·. O.·. hangen de vaandels der Gr.·. LL.·. waarmede men betrekkingen onderhoudt.

Banket, zie *Tafelloge.*

Barnaart (W. P.) werd den 24sten Juni van het jaar 1812 tot 1816 tot Grootmeester der groote Nationale Loge van de Nederlanden verheven, en vervulde die betrekking op eene zeer waardige wijze. Toen het Groot-Oosten van Frankrijk, tijdens de overheersching der Nederlanden door Napoleon, het Groot-Oosten van Nederland wilde vernietigen, en in dat van Frankrijk (Parijs) inlijven, had de beruchte graaf de Celles (Belg van geboorte en den 5den November 1841 te Parijs overleden), tijdens het Keizerrijk Prefect te Amsterdam, waar hij zich door zijn willekeur en wreede handelwijs zeer gehaat maakte, geen moed genoeg zich tegen dezen onbillijken eisch te verzetten. Wat deze niet durfde, of mogelijk niet wilde, volbracht de voor Neêrlands Vrijmetselaren nooit te vergeten Grootmeester Nationaal Barnaart, niettegenstaande hij, als Maire van Haarlem, aan de Celles, een Prof.·., ondergeschikt was. Hij weêrstond diens eisch, en hand-

haafde als echte Vrijmetselaar op eene waardige wijze het zelfstandig bestaan en de rechten der Nederlandsche Vrijmetselarij, zoodat men de verijdeling der poging van het Groot-Oosten van Frankrijk voornamelijk aan hem te danken heeft. (Zie ook *Napoleon*).

Barruel (Abt Augustin de —), gaf in 1797 een werk uit tegen de Vrmij.·., dat indertijd een geweldigen indruk maakte en in onderscheidene talen werd overgedrukt. Het droeg ten titel „Gedenkschriften van de geschiedenis der Jacobijnen."

Basilika, zoo werden oudtijds de gebouwen genoemd die voor gerechtsplaatsen dienden. Bij de verbreiding van het Christendom dienden ze tot model voor de kerken. Anderson verklaart dat onze hedendaagsche tempels 't meest den basiliekvorm naderen. (Zie *Bouwkunst*).

Batavia, hoofdstad van Ned. Indië. De eerste Loge op Java werd hier gesticht door Radermacher (z. *Nederlanden*) onder den naam 1. „*La choisie*" in 1764, die echter reeds in 1767 haren arbeid staakte. In dat zelfde jaar stichtten echter 5 officieren eene tweede L.·. 2. „*La fidèle Sincérité*", die in Juli 1772 door den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. A. van der Weijden werd ingewijd. Nog vóór de inwijding dezer werkpl.·. werd, door eenige leden der Oost-Indische Compagnie reeds eene derde gesticht 3. „*La Vertueuse*" en geïnstalleerd 24 Mei 1770, door den Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. G. Steendekker. Gedurende geruimen tijd hielden beide Loges hun samenkomsten in de stadswijk Djakarta, waar de laatste reeds in 1786 een eigen gebouw stichtte en de L.·. „La fidèle Sincérité" van 1818—37 bleef, terwijl „La Vertueuse" sedert 1831 een nieuw gebouw stichtte te Weltevreden. Eenige jaren later vereenigen beide Loges zich tot éénе onder den naam 4. „*De Ster in het Oosten*" (19 Aug. 1837) die in 1844 het 75jarig bestaan der Vrmij.·. in Batavia vierde, ter herinnering waarvan eene medaille geslagen werd. Den 26 Juni 1858 werd een nieuw Logegebouw ingewijd. De BBr.·. te Batavia hebben in 1878 uit eigen beurzen een som van *f* 21000 bijeengebracht tot oprichting eener school voor kleurlingen die vóór dien tijd geene opvoeding en geen onderwijs genoten. De kleur van „*de ster in het Oosten*" is lichtblauw. Ze telt 140 leden en vergadert den tweeden Donderdag der maand. De A.·. Br.·. D. Maarschalk te 's Gravenhage vertegenwoordigt haar heden (1882) op het Gr.·. O.·. — (Zie verder *Nederland*).

Beaufort (stad in West-Zuid-Afrika), hier werd in 1875 eene L.·. opgericht onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, die echter voorloopig haar werkzaamheden heeft gestaakt. Ze draagt den naam „*Star of Beaufort*". Kleur blauw.

Begrafenis. Altijd was het de gewoonte bij 't overlijden van een Br.·., lid eener Loge, dezen namens haar de laatste eer te bewijzen. Die gewoonte wordt in den regel nog gevolgd, maar niet overal op dezelfde wijze. Hier volgt een kort overzicht van 't geen hier en elders geschiedt. I. De Gr.·. L.·. van Londen stelde in 1853 het volgende vast: „Geen V.·. M.·. kan volgens de gebruiken van den Bond begraven worden behalve wanneer het door den overledene werd verlangd en hij den Meestergraad had ontvangen. Wanneer de wensch van den overledene bekend is geworden aan de Meesters der L.·. waarvan hij lid was, moet deze verdere vergunning vragen aan den Gr.·. Mr.·. of den Prov.·. Gr.·. Mr.·. Na bekomen verlof kunnen ook de Meesters van andere LL.·. worden uitgenoodigd aan de plechtigheid deel te nemen. II. In Noord-Amerika wordt in den regel de Engelsche methode gevolgd. De begrafenisplechtigheid zelve geschiedt daar op de volgende wijze. Wanneer de stoet bij 't graf is aangekomen, scharen zich de BBr.·. rondom de groeve. Eerst worden eenige gebeden uitgesproken. Dan vraagt de Voorz.·. Mr.·. „waar is heden onze Br.·. N.·. N.·.?" De Chaplain (z. d.) antwoordt: „Hij bewoond het rijk der schimmen." Vraag: „Kunnen wij onzen Br.·. terugkoopen?" Antw.: „Wij hebben geen losgeld." Vraag: „Is dan ook zijn naam voor ons verloren gegaan?" Antw.: „De gedachtenis van een Br.·. is ons dierbaar. We zullen zijn naam wegbergen". „(De ceremoniemeester ontrolt een papier). Vraag: „Zullen we dien hier wegbergen?" De BBr.·. antwoorden dan: „We zullen zijn naam in onze harten schrijven". Vraag: „Hoe zullen we hem herkennen?" De BBr.·. werpen bloemen of bladen in het graf en antwoorden: „Hij zal voortleven in zijne deugden die in ons leven zullen en in iederen Broeder". Vraag: „Wat heeft dan zijne dagen kunnen verkorten?" Antw.: „De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd". Voorz. „Wat is het leven? Een droom, een schaduw. De koning en de arme zijn na den dood gelijk. Onze Br.·. N.N. heeft ons verlaten — zal er een vriend zijn die ons vertroosten kan?" — Dan worden eenige toespraken gehouden. Is dit geschied dan voegt de Voorz.·. Mr.·. hieraan nog eenige woorden toe, brengt den overledene een afscheidsgroet en sluit met de woorden: „Eere zij den hoogsten God!"

De BBr.·. antwoorden daarop: „Ja, tot in alle eeuwigheid!“ Dan heft treurmuziek aan. De BBr.·. vormen den keten; de jongste Br.·. werpt het tabel.·. van den overledene in het graf en de BBr.·. bestrooien de lijkkist met een handvol aarde. De onderscheidene Amerikaansche Loges volgen ook nog andere gebruiken, die toch in hoofdzaak met deze beschrijving overeenkomen. III. In Frankrijk wordt het lijk door de leden der L.·., wier lid de overledene was, grafwaarts gebracht. Bij 't graf gekomen kleeden de BBr.·. zich op maç.·. wijze. De voorz.·. Mr.·. en de Reden.·. gaan vooraan staan en houden beurtelings een toespraak, waarin de maç.·. verdiensten van den overledene gehuldigd worden. Meestal wordt de kist, onder den aanhef van een lied, in 't graf neêrgelaten en de BBr.·. leggen hun maç.·. teekenen weder af. IV. In Duitschland volgen de BBr.·. in den regel den lijkstoet, maar niet in maç.·. kleeding. De onderscheidene Loges volgen verder veelal de door haar ontworpen en door het Opperbestuur vastgestelde Ritt.·. — Als voorbeeld deelen we hier het in 1852 te Leipzig vastgestelde mede, waarbij dient te worden opgemerkt dat de L.·. „Balduin zur Linde“ daarbij heeft bepaald dat het den Reg.·. Mr.·. Mr.·. voorbehouden blijft bij ieder voorkomend geval te beslissen of een maç.·. begrafenis wenschelijk is in 't belang der O.·. en met den wensch van den overledene zou overeenstemmen of niet. — 1. Zoodra een Br.·. is overleden en de Reg.·. Mr.·. zijner Loge daarvan bericht gekregen heeft, geeft deze daarvan kennis aan al de BBr.·. die in het O.·. van Leipzig wonen, terwijl tevens dag, uur en plaats der begrafenis worden bekend gemaakt. 2. Ieder Br.·. is verplicht, wanneer 't hem niet volstrekt onmogelijk is, de begrafenisplechtigheid van een Br.·. bij te wonen, vooral wanneer deze zich voor de Vrmij.·. verdienstelijk heeft gemaakt. 3. De bij eene begrafenis aanwezige BBr.·. moeten *a.* in 't zwart gekleed zijn met witte handschoenen; *b.* zooveel mogelijk bij elkander blijven en eene afzonderlijke afdeeling van den rouwstoet vormen; *c.* drie aan drie gaan, waarbij de leden der drie LL.·. zooveel mogelijk onder elkander gaan en iedere rij gevormd wordt door drie leden der verschillende Loges; *d.* de dienende BBr.·. sluiten zich bij den stoet aan. 4. Bij de aankomst aan het graf houdt de Reg.·. Mr.·. of die hem vervangt een toespraak, geschikt ook voor een ten deele prof.·. publiek. Aan 't einde daarvan vormen de BBr.·. den keten. De keten wordt alleen gevormd door dat de BBr.·. elkaar de hand geven; de eerste legt zijn hand op 't hoofd- de laatste op 't voeteneinde van de lijkkist. Deze beiden geven ten slotte den overledene den laatsten afscheidsgroet, door zacht op de kist te kloppen. 6. Wanneer het mogelijk is keeren de BBr.·. in dezelfde volgorde waarin ze gekomen zijn, naar den ingang van het kerkhof terug. 7. Wanneer de overledene gestorven is aan eene besmettelijke ziekte die het bijwonen der begrafenis gevaarlijk mocht maken, wordt dit natuurlijk niet gedaan. Dan heeft echter, op 't uur der begrafenis, in de Loge zelve eene passende plechtigheid plaats. V. Bij ons te lande heeft de begrafenisplechtigheid op de allereenvoudigste en wij gelooven ook beste wijze plaats. In de meeste gevallen zijn de BBr.·. bij de plechtigheid vertegenwoordigd, en slechts bij uitzondering wordt ook namens hen uitdrukkelijk het woord gevoerd. Iedere ostentatie is o. i. in strijd met de beginselen der orde.

Beieren (Koningrijk). De Vrmij.·. heeft in dit land zeer verschillende lotswisselingen ondergaan en vele vervolgingen moeten verduren. Eene geschiedenis der Vrmij.·. in B. te geven, is hier natuurlijk onmogelijk. We moeten ons tot eenige algemeenheden bepalen. In de oude Beiersche stamlanden bestond sedert 1777 eene regelmatige, door de L.·. Royal-York te Berlijn geconstitueerde Loge „*Theodor zum Guten Rath*“ te München. In '80 traden de Illuminaten (z. d.) op en dit gaf Keurvorst Karl Theodor aanleiding in '85 strenge verordeningen tegen de Vrmij.·., die met de Illuminaten verward werd, aftekondigen. Toen in 1799 Keurvorst Maximiliaan Josef (later Koning) den troon beklom, vaardigde deze weder een verbod uit tegen de O.·., waarbij vooral alle staatsambtenaren met afzetting bedreigd werden, wanneer ze tot de O.·. toetraden of bij haar bleven, welk verbod in 1804 nog verscherpt werd. Intusschen bestond reeds nergens meer eene L.·. en het verbod was dus overbodig. — Maar anders werd het toen in 1806 Ansbach, Neuenberg enz. aan de kroon van B. vervielen. Te Ansbach bestond reeds sedert 1758 eene L.·., te Neuenberg waren er twee sedert 1761 en 1789. Bovendien was te Ulm eene L.·. die pogingen deed om toegelaten te worden en bij kon. besl. van 8 Mei 1807 werd vergunning verleend de L.·. te openen, hoewel dan onder eenige zeer beperkende bepalingen. — Hiermede was intusschen het voortbestaan der Loges verzekerd. Men had deze gunstige beschikking bepaald den Koning persoonlijk te danken. Toch trof de Loges een nieuwe slag. Wel werd het haar vergund te blijven werken, maar den

17 Jan. 1808 hernieuwde de koning, door ultramontaansche invloeden gedrongen, de oude bepalingen, waarbij het de beambten in dienst van den staat verboden werd tot de Vrmij.·. te blijven behooren. Pogingen om daarin verandering en verbetering te brengen leden, helaas! schipbreuk en de werkpll.·. verloren op die wijze velen harer uitnemendste arbeiders. — Toen in het jaar 1810 Bayreuth en Regensburg aan de kroon van B. kwamen, kwamen daarmede onderscheidene andere werkpll.·., o. a. ook de Loge „*Zur Sonne*" in Bayreuth, onder oppergezag van Beieren en werd de Vrmij.·. in B. daardoor zeer versterkt. — Intusschen werd in 1815 weder het verbod verscherpt dat geen staatsambtenaren, van welken aard ook, tot de Orde behooren mochten en de Loge te Bayreuth verloor hierdoor onmiddellijk 50 leden. En nog heden gelden die zelfde beperkende bepalingen. Later werden alleen magistraatspersonen en landweerofficieren van dit verbod buitengesloten, maar alle onderwijzers, van welken rang ook, streng gelast zich van de Vrmij.·. te onthouden. Hoewel nu de beste intellectueele krachten aan de O.·. in Beieren onttrokken werden, is ze toch aldaar krachtig werkzaam, wat vooral de L.·. te Bayreuth geldt. — Met de Gr.·. L.·. *Zur Sonne*, die nu 24 Loges telt met 1.849 leden, staat het Ned.·. Gr.·. O.·. in betrekking, dit wordt daar vertegenwoordigd door den Z.·. A.·. Br.·. C. Hahn, Bergamtmann te Bayreuth. — Dr. L. van Doesburgh, Med. Dr. te Amsterdam, vertegenwoordigt die Gr.·. L.·. op het Gr.·. O.·. der Nederlanden.

Beitel, een symb.·. werktuig, dat in de Fransche LL.·. in den eersten en tweeden graad is bijeengevoegd tot bearbeiding van den Ruwen Steen.

Beker (bittere), een symbool doelende op de bitterheden des levens, die de V.·. M.·. moet ondergaan, meer dan iemand anders, omdat hij zijn leven wijdde aan de bekamping der duisternis. Soms ook wel gebruikt als symb.·. van de bitterheden van het lot. Zeker is het: de V.·. M.·. is tot strijden geroepen.

België (Koningrijk). Hoewel het Ned.·. Gr.·. O.·. eerst in 1882 met dat van België in nadere verbinding is getreden ondanks de nauwe betrekking tusschen beide landen, is eene meer gedetailleerde geschiedenis der Vrmij.·. daar te lande vooral nu zeker niet misplaatst en voor de Nederl.·. BBr.·. van groot belang. —In de Oostenrijksche Nederlanden schoot de Vrmij.·. reeds vroeg diepen wortel, maar de eerste geschiedenis is toch onzeker. Uit een in de *Annales maçonniques des Pays-Bas* afgedrukt document blijkt, dat reeds den 24 Juni 1721 te Mons in Henegouwen eene L.·. „*La parfaite union*" gesticht werd door den Gr.·. Mr.·. der Engelsche Gr.·. L.·. Hertog van Montague. Sedert 1730 bestond ook te Gent eene L.·. van denzelfden naam. In de Oostenrijksche Nederlanden kon de O.·. echter slechts in stilte voortbestaan, maar onder keizer Josef II werd, bij edict van 9 Januari 1786 de Vrmij.·. geduld, echter onder voorwaarde dat ze tot de hoofdsteden der provinciën beperkt zou bijven. Daar de uitnemendste staatslieden tot de O.·. behoorden en deze de democratische beginselen luide predikten, hief de keizer in 1786 alle Belgische Loges op, met uitzondering van drie te Brussel. En bij het uitbreken der Fransche revolutie besloot de keizer de Vrmij.·. geheel te verbieden. Toen ook België onder Fransche overheersching kwam, kwamen de bestaande Loges onder het „*Grand Orient de France*". Slechts 5 werkpll.·. overleefden de Fransche overheersching, de andere waren reeds vóór 1793 opgeheven. Daarentegen werden van 1799 tot 1813 door het Gr.·. O.·. van Frankrijk 22 andere Loges geconstitueerd. — Toen Napoleon gevallen was, telde men (1 Jan. 1814) in Zuid-Nederland 27 reguliere en actieve Loges en bij de vergadering der Zuidelijke Gr.·. L.·. in 1820 telde men er reeds 33. — Nadat men de leiding van het Fransche Gr.·. O.·. had verloren, was de toestand dezer Belgische Loges zeer onzeker. Men gevoelde behoefte aan vereeniging, maar was onzeker over de wijze waarop men daartoe zou kunnen geraken. Het zoogen. „*Conseil des sublimes princes du royal Secret*" te Brussel vaardigde 10 Dec. 1814 eene circulaire uit, waarin het verklaarde het hoogste maç.·. lichaam in België te zijn. Die circulaire werd voor kennisgeving aangenomen; men kon niet zoo aanstonds besluiten zich onder een zich zelf opwerpend opperbestuur te stellen. Toen nu België met Nederland vereenigd werd, werden er twee maç.·. hoofdbesturen gevestigd voor elke der beide afdeelingen van het rijk. Dat voor België heette „Groote Loge van Bestuur voor de zuidelijke Provinciën" en was te Brussel gevestigd, terwijl deze tevens de Loges in de West-Indische Koloniën onder haar beheer kreeg. De Loge „*l'Espérance*" te Brussel had den toenmalige Prins van Oranje (later Koning Willem II) tot haren Mr.·. van Eer benoemd en meermalen voerde hij in hare samenkomsten den M.·. d.·. G.·. — (Zie verder *Nederland*). — Nadat België van Nederland gescheiden was, constitueerde zich (23 Mei 1833) het „*Grand Orient de Belgique*". Nadat dit Gr.·. O.·. den 1sten April

eene verklaring van zijn beginselen aflegde, waaronder ook dit: „Het Gr.·. O.·. mag en moet niets meer zijn dan de nationale vertegenwoordiging der Vrmij.·.“, sloten de meeste Belgische LL.·. zich bij dit nieuwe lichaam aan. Dit stelde zich onder bescherming van Koning Leopold, die in de Engelsche Gr.·. L.·. de post van 1sten Gr.·. Opz.·. bekleed had, terwijl men 1 Maart 1835 baron G. J. S. van Stassart tot Gr.·. Mr.·. koos. De enkele Loges die zich bij dit Gr.·. O.·. niet wilden aansluiten, werden den 4 Jan. 1836 voor onregelmatig verklaard. Baron van Stassart legde in '41 zijn ambt neêr terwijl nu weder Br.·. Th. Verhaegen aan 't hoofd van het Gr.·. O.·. kwam. De statuten van dit Gr.·. O.·. hebben alleen betrekking op de symb.·. Grr.·. en houden zich niet bezig met de Hoogere Grr.·. — Toch bestaan deze bij de Belgische LL.·. wel, en staan onder leiding van het „*Suprême Conseil*“. — In de Belgische Vrmij.·. kwam eene scheuring toen in 1854 de toen nog Ged.·. Gr.·. Mr.·. Verhaegen op 't feest van St. Jan eene rede hield waarin hij betoogde dat ook politieke en kerkelijke kwestiën in de L.·. moesten besproken worden. Hij vond daartoe aanleiding in het feit, dat de Vrmij.·. in B. sedert lang was blootgesteld aan de aanvallen der politieke en kerkelijke obscuranten. Reeds in December 1837 namelijk hadden de Belgische bisschoppen eene boosaardige circulaire tegen de Vrmij.·. uitgevaardigd. Daartegen liet het Gr.·. O.·. een medaille slaan, waarop aan de eene zijde de woorden: „La maçonnerie vivra - Dieu le veut“ en op den anderen kant eenige maç.·. grondbeginselen uitgedrukt werden. — We kunnen hier niet alles vermelden wat door de duisterlingen tegen de O.·. ondernomen werd; vooral het ultramontaansche orgaan „*Journal de Belgique*“ voerde een onophoudelijken strijd tegen de O.·. — Geen wonder dat Br.·. Verhaegen, onder deze omstandigheden, met de straks vermelde redevoering optrad. Ze werd in België met luiden bijval begroet. — Maar anders was het in Duitschland. De L.·. „*Apollo*“ te Leipzig was de eerste die 30 Oct. 1854 een „open protest“ uitvaardigde tegen deze opvatting van het wezen der Vrmij.·. In dien geest verklaarden zich meerdere Duitsche Gr.·. LL.·., die daarop het verkeer met het Belgische Gr.·. O.·. afbraken. Ook de Gr.·. Landsl.·. van Zweden deed hetzelfde. In België zelf wilden onderscheidene LL.·. niet op dezen nieuwen weg medegaan, en sloten zich toen bij het Suprême Conseil aan. — Br.·. Verhaegen gaf later eene verklaring en verdediging zijner handelwijze in een brief aan Leblanc de Marconnay te Parijs. Hij verklaarde daarin o. a. het volgende: „Wanneer de Belgische VV.·. MM.·. gebruik maken van de rechten die zij als Staatsburgers hebben en ook hier de vrijheid nemen om vrij te discussieeren over vraagstukken op het gebied der politiek, der wijsbegeerte en van den godsdienst, dan geschiedt dit alleen voor zooverre deze vragen België zelf interresseeren, en de eigenaardige toestanden waarin andere staten verkeeren blijven daardoor onaangetast. — Tusschen de Belgische en Nederlandsche Vrmij.·. kwam weldra weder toenadering. Toen Br.·. Verhaegen 14 Maart 1861 aan 't hoofd eener deputatie van leden der L.·. „*Les amis philantropiques*“ te Brussel, eene aanzienlijke gift overbracht voor de noodlijdenden door den watersnood, ontving de Gr.·. Mr.·. N.·. Prins Frederik der Nederlanden hem op eene wijze die de beste verwachtingen voor de toekomst deed koesteren. — En heden (1882) is de nog in naam bestaande scheiding feitelijk opgeheven. — Het Gr.·. O.·. der Nederlanden nam, op voorstel van het Opperbest.·., terwijl ook Z. K. H. Br.·. Alexander Prins der Nederlanden en eenige Loges dat wenschelijk achtten, het besluit met het Belgische Gr.·. O.·. in nadere verbinding te treden en wederzijdsche vertegenwoordigers te benoemen.

Benedictus XIV, geb. 1675 te Bologna, werd 17 Aug. 1740 opvolger van paus Clemens XII, gest. 3 Mei 1758. Hij heette eig. *Prosper Lambertini*, een der verstandigste en meest begaafde pausen. Hij begunstigde de wetenschappen, de kunsten, den handel en alles wat de beschaving slechts bevorderen kon. Zijne werken, 16 deelen in folio, zijn kort vóor zijn dood te Venetië uitgegeven. Hoewel hij de bul van zijn voorganger tegen de geheime genootschappen hernieuwde, werden de VV.·. MM.·. onder zijne regeering niet vervolgd en men heeft zelfs beweerd dat hij zich in stilte in de O.·. liet opnemen. Zie verder *Bul.*

Bennekom, dorp in de Geldersche gemeente Ede, aan den weg van Ede naar Wageningen, 1460 inw. Aldaar is de *Prins Alexander-Stichting*, inrichting voor jeugdige blinden van 4—8 jaar. Aangaande de geschiedenis dezer stichting deelen we het volgende mede uit het officieel verslag van den toestand der stichting over 1880—82, namens het bestuur uitgebracht in de Algem. Verg. van 27 Maart 1882. — In den nazomer van 1878 vierde de Amsterdamsche Loge „*La Bien Aimée*“ een huisselijk feest, dat door de tegenwoordigheid van vele dames van leden werd opgeluisterd. Bij die gelegenheid werd de wensch geuit om eens weder een teeken van krachtige

werkzaamheid te geven en op overtuigende wijze te toonen, hoe de Broederschap niets anders dan waarachtige humaniteit en de bevordering van het welzijn harer natuurgenooten en vooral van hulpbehoevenden onder dezen beoogt. — Onder allerlei plannen welke besproken en overwogen werden, vond dat van den voorzittenden Mr.·. der L.·. Mr. S. J. Cohen den meesten bijval, om gevolg te geven aan een bepaald uitgedrukten wensch van het Internationale Congres tot verbetering van het lot der Blinden, in dat jaar te Parijs gehouden, en aan de bestaande inrichtingen tot opleiding en onderwijs van Blinden Voorscholen toe te voegen, waar jeugdige blinden van iedere geloofsbelijdenis, bij het genot van een gezonden en versterkenden dampkring en drogen grond, onder vrouwelijke leiding, voorbereid konden worden voor het eigenaardig onderwijs dat hun toestand vereischte. — Eene commissie werd benoemd om over dit plan rapport uit te brengen en voorstellen te doen. Eenige leden van „*La Bien Aimée*" kochten inmiddels de villa „Midden-Eng" te B., n.l. de BBr.·. A. Banting, R. J. Cohen, L. D. Dribbelaar, J. G. Hart, J. H. Riede, L. P. van Son, J. A. Zaal. — Hier is later de inrichting gevestigd. — De Z.·. A.·. Br.·. Prins Alexander der Nederlanden verbond zijn naam aan de jeugdige stichting; het Gr.·. O.·. der Nederlanden beloofde jaarlijks eene aanzienlijke som ter ondersteuning en onderscheidene Loges gaven telkens grootere en kleinere bijdragen. — De Stichting is trouwens niet eene specifiek maçonnieke gebleven. Alleen hare oprichting is der O.·. te danken. Met groote ingenomenheid spreken deskundigen ook uit het buitenland over deze inrichting, die een onwaardeerbare weldaad kan zijn voor tal van diep ongelukkigen.

Bentinck en Varel (Christoffel Frederik Anton, Graaf van —), van 6 Aug. 1758 tot 24 Jan. 1759 Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Nederlanden, uit een aanzienlijk oud Nederlandsch geslacht, dat reeds sedert de XIV^de^ eeuw bekend is en vele beroemde mannen heeft voortgebracht.

Beproevingen. Zinnebeeldige handelingen bij de receptie in gebruik, om het karakter van den kandidaat te leeren kennen. Wanneer eene geschiedenis der B. geschreven werd, zou men ook in dit opzicht een belangrijken vooruitgang waarnemen. Wij kunnen en mogen hier niet nader in bijzonderheden treden; genoeg is het op te merken, dat ook in dit opzicht te rade is gegaan met de rustelooze ontwikkeling der menschheid. De B. krijgen meer en meer een zedelijk karakter en goed ingericht maken ze de reç.·. werkelijk indrukwekkend en onvergetelijk voor den recipiendair.

Bergen op Zoom, stad in N.-Brab. met 9800 inw. — Alhier is eene Vrijmetselaars-Loge gesticht in 1767, genaamd „*l'Inséparable*". Ze is eene der oudste onder het Ned.·. Gr.·. O.·. — Ledental 25. — Vergadering: eersten en derden Dinsdag van October tot April, boven de gymnastiekzaal van het garnizoen. Soc.·. den tweeden Dinsdag. Vroeger was daar ook eene afd.·. van den Mr.·. Gr.·. die nu rust. In 1869 werd door deze L.·. een volksbibliotheek opgericht, die elken Zaterdag-avond geopend is. De boekerij bedraagt ruim 1000 deelen. Ondanks de heftige tegenwerking der klerikalen, bloeit die instelling zeer.

Bericht. Reeds in 1717 was iedere Loge verplicht jaarlijks een bericht (return) aan de Gr.·. L.·. van Engeland te zenden, houdende verslag van den arbeid en den toestand der Loge over 't afgeloopen jaar. Het Wetboek der Gr.·. L.·. „*Royal-York zur Freundschaft*" te Berlijn voor het jaar 1800 bepaalde dat ieder Reg.·. Mr.·. of zijn Gedeput.·. ieder vierendeels jaars zulk een bericht moest inzenden. Bij vele Gr.·. OO.·. is dit in gebruik. Het ware te wenschen dat dit alom in zwang kwam; dit bericht moet echter niet alleen verslag geven van den uitwendigen toestand van iedere werkpl.·., maar boven alles veel mededeelen over den innerlijken toestand van iedere L.·., over den arb.·. daar verricht, enz. enz.

Berlijn. Koning Frederik II had hier eene kleine particuliere Loge, waaruit in Sept. 1740 de L.·. „*Aux trois Globes*" geboren werd, die den 24 Juni 1744 den naam ontving van „*Grosse königliche Mutterloge zu den drei Weltkugeln*". Heden zijn er te B. 16 werkende LL.·., van welke vier behooren tot het systeem der Gr.·. L.·. „*Z. d. dr. W.*", acht tot dat der groote Landsloge van Duitschland, vier tot het systeem der Gr.·. L.·. „*Royal York*". Deze Loges hebben circa 2500 leden, van welke 987 tot den handelsstand behooren, 460 ambtenaren, 388 geleerden en kunstenaars, 97 militairen zijn en de overigen onder onderscheidene standen gevonden worden. Tal van liefdadige instellingen zijn door de onderscheidene Berlijnsche Loges in 't leven geroepen; van deze vermelden we hier de „Palmié-Stichting" tot ondersteuning van onbemiddelde dochters van overleden BBr.·. Op den dag, waarop de keizer zijn zilveren huwelijksfeest vierde, werd een Augustus-Stichting in 't leven geroepen, met het doel om elk jaar op den 11^den^ Juni aan een echtpaar dat 25 jaren leefde en waarvan de man V.·. M.·. is, een aandenken aan dien dag

te geven en aan weduwen en weezen eene buitengewone ondersteuning uit te reiken.

Bermudas- of Zomer-eilanden, West-Indië. In dezen archipel, die sedert 1612 onder Engelsche heerschappij staat en meer dan 300 kleine eilanden omvat, bestaan onderscheidene Loges, die deels onder het Gr.·. O.·. van Engeland, deels onder dat van Ierland arbeiden. We maken daarvan hier melding, om de volgende bijzonderheid: De oudste der daar bestaande Werkpll.·. is eene militaire Loge, verbonden aan het 25ste Engelsche Infanterie-Regiment. Deze L.·., die „N°. 26" heet en den constitutie-brief ontving van de Gr.·. L.·. van Ierland, vierde reeds den 7 December 1858 haar honderdjarig jubilé. — In het jaar 1757 deden namelijk eenige onderofficieren en minderen van bedoeld regiment, allen Mrr.·. VV.·. MM.·., aanvrage om een constitutie-brief, tot het stichten van eene Veld-Loge. — Aan dit verzoek werd voldaan en de constitutie droeg het N°. 309. De L.·. arbeidde rustig voort, tot het jaar 1805, toen het regiment den veldtocht naar Walcheren moest medemaken. Na afloop van dien veldtocht, werd het hoofdkwartier van het regiment verlegd en daarmede de Loge ook feitelijk opgeheven. — De nog overgebleven leden deden aanvrage om een nieuwe constitutie, ontvingen die weder onder N°. 309. Maar in 1810 wendden de officieren van 't zelfde regiment zich tot deze L.·. met verzoek hun aanvrage om vergunning tot het oprichten van eene Loge bij de Gr.·. L.·. van Ierland te ondersteunen. Dit geschiedde; aan bedoelde officieren werd een constitutie-brief uitgereikt en deze droeg toevallig het N°. 26, het nommer van het regiment. Beide Loges werkten, in onderscheidene oorden der wereld, rustig en kalm naast elkander voort tot het jaar 1823, toen de officieren der Loge N°. 26 tot op twee na gestorven waren. De L.·. N°. 309 (uit onderofficieren en minderen bestaande) kreeg toen op haar verzoek N°. 26 en sedert dien tijd waren hare leden nu eens in Indië, dan weer in China, dan in Amerika enz. enz. en Loge N° 26 werd overal ter wereld met eere genoemd en handhaaft nog heden haar alouden roem.

Bernadotte, z. *Karel XIV. Johan.*

Bernard (Karel), Hertog van Saksen-Weimar, geb. 30 Mei 1792, streed reeds in 1807 bij Jena en nam deel aan den slag bij Waterloo in Nederlandschen dienst als bevelhebber van het regiment Oranje-Nassau. Na den vrede werd hij in 1819 Gouverneur van Oost-Vlaanderen en hield zijn verblijf te Gent. Na de Belgische revolutie woonde hij in den Haag en ging in 1849 als militair-gouverneur van N. O.-Indië naar Java, van waar hij in 1852 over Egypte naar Europa terugkeerde. Hij was 9 Sept. 1809 in de L.·. „*Amalia*" te Weimar in de O.·. opgenomen.

Bethulie (Zuid-Afrika). Hier bestaat eene L.·. „Christoffel Brand", opgericht 1876. Kleur blauw met goud. Ze heeft voorloopig haar arb.·. gestaakt.

Beverloo, gehucht in N.-Brabant, waar in 1831 een observatieleger van den Prins van Oranje tegenover de Belgen was. — Naar dit gehucht werd eene militaire loge genoemd „l'Union militaire", die 22 Aug. 1836 geopend werd. Kleuren rood, geel, zwart. Opgeheven in 1852.

Bevordering, z. *Graad.*

Bewind (Het). Dezen naam draagt dat aantal leden eener Loge dat met het bestuur ervan belast is. Alleen zij die den Meestergraad bezitten kunnen daartoe behooren. In sommige systeemen vormen deze BBr.·. een vierden Graad.

Bezoekende Broeders. Het ligt in het wezen van den Bond, dat ieder regelmatig aangenomen Broeder het recht heeft iedere andere Loge, zonder daarvan lid te zijn, bijtewonen. 't Spreekt van zelf, dat dit alleen betrekking heeft op de gewone Loge-vergaderingen en dat de beperkingen van den Graad in welken de B. arbeiden, ook hier in aanmerking komen. Andere beperkingen mogen niet gemaakt worden, daar ze altijd in strijd zijn met den geest der O.·. — Intusschen is het wenschelijk, dat alom deze bepaling wordt aangenomen, die reeds in enkele Gr.·. LL.·. geldt, dat hij die in zekere L.·. is afgewezen en daarop, tegen den zin dier L.·. elders werd aangenomen, het recht niet heeft de eerste te bezoeken; anders is de geheele afwijzing illusoir. — Toch zijn hier en daar nog eenige beperkende bepalingen in zwang. Volgens de bepalingen der Engelsche Gr.·. L.·. mogen de BBr.·. die geen leden eener Loge zijn, die hunner woonplaats slechts eenmaal bezoeken, omdat hun de gelegenheid moet gegeven worden eene keuze te doen in welke L.·. ze weder aktief willen worden. In Frankrijk mag zulk een Broeder driemalen visiteeren. Hij die eene Loge wenscht te bezoeken moet natuurlijk kunnen bewijzen dat hij V.·. M.·. is, en daartoe worden hem de herkenningsteekens enz. afgevraagd (zie *Onderzoeker*). In sommige landen wordt bovendien de overlegging van het diploma gevorderd. — In de meeste landen wordt de Bezoekende Br.·. met zekere plechtigheid ontvangen, wat altijd geschiedt wanneer hij een zekeren rang in de O.·. bekleedt; altijd wordt hem een

plaats aangewezen die met dien rang overeenkomt. Van deze vormen hangen vele historisch tezamen met de begroetingen der werkelijke bouwlieden. — Ook hier gaat de verstandige voorzitter der L.·. te werk, overeenkomstig de eigenaardige gesteldheid van iederen Bezoeker.

Bibliographie en **Bibliotheken.** — We moeten ons hier tot eenige algemeene beschouwingen beperken. Vóór 1776 bezat men geen catalogus van eene maç.·. boekverzameling en 't waren alleen de Loges van Kopenhagen en Hamburg, die toen reeds in 't bezit waren van eene eenigszins beduidende bibliotheek. Het eerste belangrijke geschrift hierover is Kloss *Bibliographie der Freimanrerei*" (Frankf. a/M. 1844). In 1783 vinden we echter reeds een maç.·. Bibliographie van Rabe, wat als eene eerste ernstige poging op dit gebied moet beschouwd worden. Wat de Loge-bibliotheken betreft, komen als de beste in aanmerking: in Duitschland, die van de L.·. „Minerva zu den drei Palmen" te Leipzig, van de Gr.·. L.·. van Hamburg, van de Gr.·. Landsl.·. te Berlijn, van de Gr.·. Nat.·. Moederl.·. „Zu den drei Weltkugeln" te Berlijn, enz. enz. — De belangrijkste van alle is echter die van Br.·. Kloss, den grooten bibliograaf, die door Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden voor 3000 Caroli-gulden werd aangekocht en met vorstelijke mildheid aan het Gr.·. O.·. der Nederlanden werd aangeboden. Nederland is daardoor zeker in 't bezit van de belangrijkste maç.·. bibliotheek der wereld. — Ook de Gr.·. OO.·. van Zweden en Denemarken bezitten vrij belangrijke boekerijen. — Van de bibliotheken in Engeland en Frankrijk is zeer weinig bekend. Ook wat deze landen betreft, heeft onze bibliotheek nog de belangrijkste werken. In Amerika zijn bij de vervolgingen van 1827—36 vele hoogstbelangrijke maç.·. geschriften verloren gegaan; ook hier moeten we weder onze Klossiaansche B. raadplegen wanneer we daarvan 't een of ander vernemen willen. De eenige eenigszins belangrijke maç.·. bibliotheek in Amerika is die der L.·. „Pythagoras N°. 1" te Brooklyn. Wenschelijk is het, dat iedere Werkpl.·. haar zorgen wijdt aan de samenstelling van een boekerij, al is het dat daarin ook werken worden opgenomen die niet rechtstreeks de Vrmij.·. betreffen.

Blauw. In de kleurensymboliek der middeleeuwsche kunst beteekent blauw 1. de kleur der miskleederen: ootmoed en boete, zoodat ook gedurende de vasten de meeste kerken met blauw behangen waren; 2. als kleur van 't kleed der engelen: geloof en en trouw; 3. als kleur van 't kleed van Maria: bescheidenheid; 4. als grondkleur van 't gewelf der kathedralen: het azuur van den hemel. — In de Vrmij.·. geldt vooral de beteekenis van trouw en standvastigheid. In alle systemen is dit de kleur der drie eerste of Johannes-graden (ook symbolische graden genaamd, z. d.), die daarom ook de „blauwe graden" genoemd worden, in tegenstelling met de roode of hoogere graden.

Blind. Hoe vreemd het ook schijne, toch is meermalen de vraag gedaan of ook blinden als V.·. M.·. konden worden aangenomen. Daar de Vrmij.·. haar beginselen telkens in beeld en teeken verkondigt, is het noodig dat dit alles aanschouwd kan worden. Maar gelukkig is de vorm niet het wezen en ook zonder zien kan men 't wezen der Vrmij.·. volkomen begrijpen. De vraag of men een blinde kan aannemen behoort nu gelukkig tot de geschiedenis der dwaasheden van den ouden dag. In het jaar 1782 werd die vraag door de Gr.·. Red.·. der „Chambre d'administration" te Parijs opzettelijk behandeld. Hij meende dat men een blinde kon aannemen wanneer hij eerst later zijn gezicht verloren had. Men was evenwel niet overtuigd en in 1783 besloot het Gr.·. O.·. de zaak nogmaals te overwegen en met 20 tegen 10 stemmen werd werkelijk besloten dat een blinde niet kon worden gerecipieerd. — In 1803 kwam men echter op dit laatste terug toen vele, in Egypte blind geworden, officieren in de O.·. wenschten opgenomen te worden.

Blinddoek. Verheven symbool bij de receptie in gebruik.

Bloemfontein. Hoodfst. van den Oranje-Vrijstaat in Zuid-Afrika. Aldaar is eene L.·. genaamd „*Unie*", ressorteerende onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, opgericht 1863. Kleur lichtblauw. Ledental 42. Verg. den eersten Woensdag maandelijks. Br.·. H. A. L. Hamelberg, Consul-Generaal van den O.-V. te Amsterdam, vertegenwoordigt deze L.·. op het Ned.·. Gr.·. O.·.

Blücher (Gebh. Leber. v. — Vorst von Wahlstadt), geb. te Rostock 16 Dec. 1742, overl. 12 Sept. 1819. De bekende held van de vrijheids-oorlog 1813/15. Voor zijn leven leze men vooral: „*Gebhard, Leberecht von Blücher, der Held der Befreidungskriege als Freimanrer. Eine Skizse von Reinhold Raute. Ulm* 1882" en *Maç.·. Weekbl.·.* 1881, N°. 51 en 1882 N°. 3 vv.

Bluntschli (Johann Kaspar), geb. te Zürich, 7 Maart 1808, overl. te Carlsruhe, 21 Oct. 1881. Vrgel. vooral: „*Nekrolog über Br.·. J. C. Bluntschli, gehalten in der Trauerloge der Modestia cum Libertate im Or.·. Zürich am* 28 *Januar* 1882 *von Br.·. F. C.*

Bluntschli." — Een der uitnemendste geleerden die tot de O.·. behoorden, een der beste kenners van 't waarachtig Geh.·. der Vrmij.·. — Het was de wensch zijner moeder dat hij zich aan de studie der godgeleerdheid zou wijden, maar de overheerschend kerkelijke richting zijner dagen stuitte hem zoo tegen de borst dat hij — hoe gaarne ook — aan dit moederlijk verlangen niet kon voldoen. Opmerkelijk is zijne toen reeds aan zijne vertrouwde vrienden afgelegde verklaring. „Ik kan," zoo schreef hij, „geen christen-prediker worden. Ten eerste moet zoo iemand een Christen zijn, d. w. z. eene openbaring Gods in den bijbel, het dogma van de godheid van den Zoon, van de Verlossing enz. enz. aannemen, die ik eenvoudig niet kan aannemen omdat ze in strijd zijn met mijn verstand. Ten tweede moet ik dan christelijk leeren en prediken. Ik zou dus, hoewel ik niet geloof, toch moeten doen alsof ik geloofde, want liefde en zedelijkheid zijn voor het volk niet voldoende. Mag men dan liegen, waar het 't hoogste en heiligste geldt? De herder der kudde behoeft geen schaap te zijn of schaapskost te eten. Maar dan moet hij ook niet doen alsof hij een der schapen is. Kan ik bovendien, ook als Staatsman, niet strijden voor 't geen ik voor waar en goed houd?" — Men ziet het, vrijheid van gelooven en denken was alweder 't eerste wat hij voor zich zelven eischte en wel onvoorwaardelijk. Hij wijdde zich aan de studie der rechtsgeleerdheid en was te Berlijn en te Bonn een der uitnemendste leerlingen van Savigny en Niebuhr. Na zijn promotie keerde hij naar zijn vaderland terug en sloot hij zich bij de wetenschappelijke reformpartij aan. Toch stond hij altijd aan de zijde der gematigden en vreesde voor iedere revolutionaire beweging die niet op reformatorischen grondslag steunde. Weldra stond hij bovenaan onder de hoogleeraren aan de Universiteit zijner geboorteplaats en verschenen van zijn hand tal van geschriften, die zijn naam in geheel Europa beroemd maakten. — In 1837 nam hij voor 't eerst deel aan het parlementaire leven en werd een der leiders van de constitutioneele partij. In 1846 verliet hij de staatkundige loopbaan om zich weêr geheel aan de wetenschap te wijden. In '47 nam hij de benoeming aan tot hoogleeraar te München, waar hij 13 jaren lang als hoogleeraar van het Duitsche privaat- en staatsrecht met grooten zegen werkzaam was. Maar Beieren was voor den man die vooral naar practischen arbeid verlangde, in menig opzicht, een te beperkt arbeidsveld en in 1861 nam hij de benoeming aan tot hooglearaar aan de Universiteit te Heidelberg. Hier trad hij evenwel op als heftig en onvermoeid kampioen tegen het ultramontanisme en werd hij door den Groothertog tot lid der Eerste Kamer benoemd. En de man der ernstige wetenschap openbaarde hier op ieder gebied ook eene practische bekwaamheid die aller bewondering verdiende; op elk terrein, in kerkelijke en staatkundige aangelegenheden, stond hij vooraan. Op den Duitschen Juristendag, in het Duitsche Protestantenbond, overal zien we hem als voorzitter optreden, altijd — ook door de macht van zijn woord — ziel en middenpunt van alles. — In en bij alles was de geest der Vrijmetselarij het bezielend element van zijn leven. Over haar schreef hij: „de humane ideeën der Vrijmetselarij, gelijk ik ze voornamelijk uit Lessings „Ernst und Falk" leerde kennen, waren mij altijd lief en dierbaar. Ik hoopte, voor de verwezelijking dezer ideeën eenige hulp te vinden in de broederlijke vereeniging met gelijkgezinde mannen.... Ik ontdekte ook dat in de Orde onderscheidene personen samenwerkten die overigens in 't gewone leven zeer onderscheiden waren en uiteenloopende geestesrichtingen vertegenwoordigden, Deze hoogere eenheid van verschillende elementen trok mij ook machtig aan." — Zoo werd hij in Maart 1838 in onzen Bond opgenomen en ontving in 1840 den 2den en den 3den Gr.·. — Gedurende zijn verblijf in Beieren moest hij zich van deelgenootschap aan den Loge-arb.·. onthouden, daar (z. Beieren) hij als ambtenaar van den Staat niet openlijk tot de O.·. behooren mocht. Maar zoodra hij te Heidelberg was aangekomen werd hij lid der L.·. „Ruprecht zu den fünf Rosen," werd hij weldra Reg.·. Mr.·., vervolgens (in '72) Grootm.·. en later Gr.·. Mr. van Eer der Gr.·. L.·. „zur Sonne zu Bayreuth". Bovendien werd hij eerelid van niet minder dan 30 andere Loges. Zijn maç.·. arb.·. werd dus erkend en gewaardeerd. Hij werd ook in de Oppergrr.·. aangenomen, hoewel deze hem niet bevredigden. Meermalen sprak hij in zijne talrijke geschriften zijne denkbeelden over de Vrmij.·. uit, en deze hebben steeds eene blijvende waarde. De bovengenoemde necrologie eindigt hare bespreking van B. ten slotte met deze, zoo geheel op hem toepasselijke woorden: „in de wetenschap een koning; in den staat een moedig stuurman; in de gemeente een edel burger; in 't gezin een onvergetelijke vader; in de Loge een uitnemend en voorbeeldig Br.·.". Ten slotte deelen we nog mede dat door hem ontworpen Ritt.·. voor de 3 SS.·. Gr.·. door zeer vele Duitsche LL.·. gevolgd en

gebruikt worden. — In 1878 legde hij — wegens hoogen ouderdom — zijn ambt neder en zonder lijden ging hij heen.

Boäs (in hem is kracht). De naam van den links aan den westelijken ingang van den Salomonischen tempel staanden kolom; een belangrijk symbool in de Vrmij.·.

Boek (gouden), waarin de statuten en notulen van een kappittel der Hooge Graden en ook de namen der leden vermeld worden. B.— (der wet, Book of the law) noemen de Engelschen den bijbel (z. Bijbel); B.— (onbeschreven), in eenige Loges een der eerste symbolen, verzinnelijking der waarheid, dat de ware Vrijmetselaar altijd moet blijven zoeken naar waarheid en licht; B.— (der bouwstoffen) heet soms het register van de aanteekingen eener Loge.

Boetselaar (Karel Baron van —) werd in 1759 verkozen tot Gr.·. Mr.·. der Gr.·. Nat.·. L.·. der Vereenigde Nederlanden en bekleedde die betrekking 39 jaren. Aan zijne onderhandeling met de Gr.·. L.·. van Engeland is de onafhankelijkheid van het Ned.·. Gr.·. O.·. te danken. Hij sloot den 20 April 1770 een concordaat, waarbij de onafhankelijkheid der Gr.·. L.·. van Nederland plechtig werd erkend en tevens werd bepaald, dat het Ned.·. Gr.·. O.·. geene L.·. in Engeland of in eene der Engelsche bezittingen in Indië mocht constitueeren; (z. *concordaat*).

Bohemen. De Vrmij.·. vond in dit land reeds vroeg ingang, daar reeds in 1749 te Praag eene L.·. gevestigd werd. Tot 1770 bestonden in die stad vier Werkpll.·. De BBr.·. onderscheidden zich door buitengewone groote liefdadigheid. Bij de groote overstrooming van Praag in 1784 deelden ze aan de noodlijdenden meer dan 11000 flor. uit, stichtten een weeshuis, een doofstommen-instituut enz. — In 1785 vaardigde Josef III een besluit uit, dat hoogstens 3 Loges mochten bestaan. — De vier LL.·. te Praag vereenigden zich daardoor en die in andere steden werden opgeheven. Dagen van strijd en tegenkanting volgden en heden is in B., gelijk in alle Oostenrijksche Staten, de Vrmij.·. geheel verboden.

Bommel (R. A. van —), zie *Mandement.*

Bonaire, eil. in de nabijheid van Curaçao (West-Indie), 3000 inw. Aldaar is eene L.·. „*Harmonie*“, in het dorp Kralendijk. Ze is opgericht in 1877. Kleur lichtgroen. Ledental 15. Op het Ned.·. Gr.·. O.·. wordt ze vertegenwoordigd door den Z.·. A.·. Br.·. P. J. Persyn, drukker en uitgever te Hoorn. — Verg. Zaterdag vóór of op de volle maan, maandelijks. Aangaande deze L.·. deelen we nog de volgende bijzonderheden mede, door ons ontleend aan „*De Vrijmoedige*“, Curaçaosch Nieuws- en Advertentieblad, van 5 Mei 1880, omdat hierdoor het ontstaan dezer Werkpl.·. wordt verklaard. „Eene merkwaardige plechtigheid had in den avond van gisteren plaats. Deze bestond in het onthullen van het monument door de Vrijmetselaars-Loge „de Harmonie“ alhier op het Protestantsche kerkhof opgericht ter nagedachtenis van de vijf jaar geleden overleden en aldaar begraven Vrijmetselaar, den heer F. M. de Jongh, een der oudsten in de kolonie en de eerste die op dit eiland sedert menschenheugenis op maçonnieke wijze is begraven.“ De redenaar Dr. Fock van Coppenaal herinnerde er bij die gelegenheid aan dat „de begrafenis van den broeder de Jongh beschouwd moet worden als de ware aanleiding tot het drie jaren daarna oprichten van de „Harmonie“; daar het bedrag der collecte op dien dag zonder bepaald doel op het kerkhof gehouden, naderhand het denkbeeld tot het daarstellen eener Loge deed ontstaan.“ Bedoeld bericht eindigt aldus: „Deze gebeurtenis, die op zich zelve voor enkelen onverschillig en wellicht onbeduidend mag schijnen, is voorzeker voor menigeen een verblijdend en geruststellend teeken des tijds; geruststellend, ja, voor menigeen, die dikwerf met een beklemd gemoed het woelen aanziet van eene zekere bende, die, den domper in hare banier voerende, ongeloofelijke krachtsinspanning ontwikkelt om de menschheid, hoe eerder hoe liever, terug te voeren tot den staat van middeleeuwsche duisternis, onkunde en bijgeloof“.

Bonaparte, zie *Napoleon.*

Born (Ignat- Eder von —), geb. 26 Dec. 1742, overl. 28 Aug. 1791, een zeer beroemd natuurkundige, behoorde 16 maanden lang tot de Orde der Jezuïten, maar na eene reis door Nederland en Frankrijk, scheidde hij zich voor goed van haar af; op die reis werd hij in de O.·. opgenomen. Hij werd Hofraad bij de Hofkamer te Weenen voor het munt- en bergwezen. Toen de keurvorst van Beieren in 1785 alle Staatsambtenaren voorschreef zich tegen de Vrmij.·. te verzetten, schreef hij twee welsprekende brieven ter verdediging der Broederschap, waarin hij verklaarde die verordening niet te zullen opvolgen, maar liever afstand te willen doen van alle ambten en betrekkingen. Na de troonsbestijging van Josef II richtte hij te Weenen eene L.·. op, onder den naam „Zur wahren Eintracht.“

Börne (Ludwig), gevierd politiek auteur, zoon van een Joodsch bankier, geb. 13 Mei 1786 te Frankfort a/M., studeerde te Berlijn en te Halle in de geneeskunde en later te Heidelberg en te Giessen in de rechtsge-

leerdheid. In 1813 werd hij — omdat hij Jood was — uit zijne ambtelijke betrekking ontslagen en wijdde zich van toen af aan geheel aan de letterkunde. In 1829 verschenen te Hamburg zijne gezamenlijke werken. Na de Juli-revolutie vestigde hij zich voor goed te Parijs, waar hij in 1837 overleed. Den 19 Juli 1809 werd hij te Frankfort a/M. in de O.·. opgenomen en wijdde zich sedert dien tijd tot aan zijn dood aan de Vrmij.·. — We maken hier melding van hem vooral om de volgende verklaring, door hem aangaande de K.·. K.·. afgelegd. „De Vrijmetselarij," zegt hij, „is de heilige bron waar de uitgebloeide schoonheid hare frischheid, waar de afgedwaalde wijsheid haar licht, waar de verzwakte kracht haar levenskracht terugvond. Ze is het asyl der trouwe, de wreekster der beleedigde onschuld, de beloonster der miskende liefde. Ze rukt de scheidsmuren omver die het vooroordeel tusschen menschen en menschen opricht; ze rukt het gulden kleed af dat een zedeloos lichaam bedekt; ze stelt hart tegenover hart, geest tegenover geest, kracht tegenover kracht en geeft den prijs aan den waardigste. Ze leert den boom waardeeren naar zijn vruchten niet naar den grond waarin hij gegroeid is, niet naar de hand die hem heeft geplant." — B. was een beslist tegenstander der Hooge Graden en van alle systemen. „Broeders", meende hij, „zijn broeders en kunnen niet van elkander gescheiden worden."

Bossoniaan, een graad der Afrikaansche Bouwheeren, z. d.

Bousquet (Mr. Isaäk), Advokaat te Leiden, van 1810—1812 Gr.·. Mr.·. Nat.·. der O.·. van VV.·. MM.·. in Nederland, onderhoorige Koloniën en Landen.

Bouwcorporatie. Onder de Romeinsche soldaten in de provinciën bestonden vereenigingen van alle mogelijke bouwlieden, onder den naam „*collegia fabrorum*", van wier inrichting slechts zeer weinig ter onzer kennis gekomen is. Ze hadden eene eigene wetgeving en stonden onder eigene beambten (Aediles) en telden onder hare leden vaak de meest-ontwikkelden. Ze vormden ook eene bijzondere centurie. Om zulk een collegium te vormen waren minstens drie leden noodig, die niet reeds tot een ander collegium behoorden. 't Schijnt dat men later ook niet-bouwkundigen, mits mannen van ontwikkeling, in die vereenigingen opnam. Ze hielden hunne samenkomsten in eigene gebouwen en hadden ook leerlingen en scholen. Ze namen de verplichting op zich, elkander in nood te ondersteunen en bijtestaan. — 't Is niet te verwonderen dat men, bij het zoeken naar den oorsprong der Vrmij.·. ook het oog gericht hield op deze bouwcorporaties. Vooral Krause heeft pogen aantetoonen dat onze broedersch.·. met deze oude instellingen in historisch verband staat. Volgens hem zijn deze corporaties, na den val van het Romeinsche Rijk naar de Koloniën overgebracht, werden door de pausen georganiseerd en kregen uitsluitend recht kerken en kloosters te bouwen. Men heeft echter te vergeefs naar de eene of andere oorkonde gezocht, waaruit afdoende kan blijken dat eenig paus zulk eene verordening zou hebben uitgevaardigd. Integendeel schijnt het te blijken dat de vorming van bouw-corporaties, gelijk ze werkelijk bestonden, meer van Germaanschen oorsprong is.

Bouwen, zoo noemt men de taak der Vrmij.·..

Bouwheer (Opper B.- des Heelals), naam dien de VV.·. MM.·. geven aan het Opperwezen. Deze benaming behoeft geen nadere toelichting. In het Nieuwe Testament vinden we reeds de sporen van deze beeldspraak 1 Cor. III : 9, 10, waar de auteur zich bij een bouwmeester (*ἀρχιτέκτων*) vergelijkt. Vrgl. Eph. III : 21, 22; Joh. XXI : 2; Hebr. XI : 10; waar God de bouwmeester en schepper (*τεχνίτης καὶ δημιουργός*) van de stad der toekomst genoemd wordt. — Met deze uitdrukking hangen dan ook de spreekwijzen samen: „ten eere van den Opperbouwheer des Heelals", (Duitsch: „zu Ehren des allmächtigen Baumeistern der Welten", Lat.: „ad universi terrarum orbis summi architecti gloriam", Fr.: „à la gloire du grand-architecti de l'univers", Eng.: „to the glory of the grand architect of the univers".

Bouwheeren, z. *Afrikaansche B.*

Bouwhut, zoo noemde men de loodsen (keeten) die ook heden nog worden opgericht waar werken van eenigen omvang worden ondernomen (directie-keet, opzichters-keet enz.). Waar een bouwwerk wordt verricht dat zeer geruimen tijd vordert, worden die keeten natuurlijk met grooter zorg vervaardigd en 't verblijf daarin zoo aangenaam mogelijk gemaakt. — In oude dagen dienden deze „hutten" niet alleen voor werkplaatsen, maar werden daarin ook de samenkomsten der bouwlieden gehouden. De Engelsche naam voor deze gebouwen is Lodge (hut, huisje). Daar nu de bouwlieden, die in zulk een „hut" geregeld samenkwamen, eene bepaalde vereeniging vormden, ging de naam van de plaats van samenkomst op de vereeniging zelve over, en onder bouwhut of loge verstaat men dan nu ook de vereeniging van zulke

broeders, die met elkander in één lichaam verbonden zijn. — Wat nu de geschiedenis van dergelijke bouwhutten betreft, weet men het volgende: Uit de geschiedenis der bouwkunde blijkt, dat begaafde bouwlieden, grootendeels monniken, uit onderscheidene streken van Duitschland, Engeland en Frankrijk naar Italië gingen om zich verder te bekwamen. Wanneer dezen dan later in hun vaderland terugkeerden, trachtten ze het geleerde aan hun vakgenooten mede te deelen, die zij dan als medehelpers gebruikten bij de uitvoering van hun bouwwerken. Zij waren dan de leermeesters dier helpers, en bleven altijd als protectoren aan 't hoofd der vereeniging staan. Weldra namen de meer ontwikkelden geen deel meer aan den eigenlijken arbeid, zoodat ze ten slotte eene soort van wetenschappelijke, op zich zelve staande vereeniging vormden en de bouwvereenigingen zelve in eenvoudige vergaderingen van handwerkslieden ontaardden, waarin van wetenschappelijke vorming weldra geen sprake meer was. — De bouwkunstenaars ontwierpen de plannen en de Meesters (werkmeesters) zorgden voor de uitvoering. In de Straatsburger „Steinmetzenordnung van 1459 leest men het volgende, dat we om de eigenaardige uitdrukkingen in het oorspronkelijke wedergeven (§ 10): „Wenn ein jeglich Meister ein Werk verdingent und ein Vysierunge (Bouwplan) dazu git, wie das werden soll, dem Werk sol er nit abbrechen an die Vysierunge, sunder er sol es machen, wie er die Vysierunge den Hern, Stetten, oder ein Lande gereiget hatt, also, dass es nit geschwechet werde.“ De bouwlieden moesten dus het ontworpen plan onveranderd uitvoeren, hoewel we lezen (§ 2) dat het hun vrij stond tot de bouwhut al dan niet toe te treden. Wanneer echter een bouwmeester tot de bouwlieden kwam, werd dit door die vereeniging als een groote onderscheiding beschouwd. — In deze dagen ziet men dus reeds de eerste sporen van scheiding tusschen de eigenlijke bouwlieden en hen die oorspronkelijk ook aan den arbeid deelnamen, maar zich meer en meer, als wetenschappelijke corporatie, van hen afscheidden. De verwantschap tusschen deze laatsten en de Vrijmetselaren van dien tijd is niet te betwijfelen.

In Engeland was de historische ontwikkeling eene andere. Reeds in de VIII[ste] eeuw, den bloeitijd der Angelsaksische litteratuur, bestond te York eene school, waaraan de beroemde Alcuinus verbonden was. Deze was ook bouwkundige en had zich in Italië gevormd, zoodat waarschijnlijk reeds door hem te York eene soort van bouwschool gesticht werd. Daar nu Alcuinus later naar Frankrijk trok en te Tours leerde en daar vele leerlingen rondom zich verzamelde, zijn daardoor de berichten der oude Engelsche constitutie verklaarbaar, dat bouwkunstenaars uit Frankrijk naar Engeland gekomen waren. Of de Yorker school langen tijd heeft blijven bestaan, is onzeker; maar het bestaan eener vereeniging van Engelsche Masons te York in 926 wordt door dit alles zeer waarschijnlijk. Het schijnt dat men in Engeland, meer dan elders, aan de oude traditie getrouw is gebleven en altijd min of meer de eigenlijke bouwkunst is blijven beoefenen. Zelfs vóór het ontstaan der Engelsche Great-Loge werden in de samenkomsten der Meesters nu en dan voordrachten over geometrie enz. gehouden. De voornaamste bouwhutten of bouwvereenigingen in Duitschland waren die te Straatsburg, Keulen, Maagdenburg, Weenen en Bern.

Bouwkunst. De Vrmij.·. heeft al hare symbolen aan de B.- ontleend en de samenhang van beide is dan ook niet te betwijfelen. Dat de B. zeer zeker eene der eerste kunsten geweest is die de menschen beoefenden, ligt in den aard der zaak. Zoodra de mensch uit den natuurtoestand ontwaakte, moest hij de bouwk., al was het dan ook slechts zeer onvolkomen, beoefenen, terwijl deze zelve hem telkens meer bracht tot een den mensch waardig bestaan. Voor de geschiedenis der beschaving is dus de geschiedenis der bouwkunst van het allergrootste belang. Daar nu de symboliek der Vrmij.·. zoo nauw samenhangt met de bouwkunst, zou het zeker belangrijk zijn, al was 't maar in korte trekken, de geschiedenis der B.— mede te deelen. — De ruimte, waarover we hier te beschikken hebben, gedoogt dit evenwel niet. We moeten ons dus bepalen bij het weêrgeven der resultaten waartoe de laatste onderzoeken kwamen. Lübke verdeelt in zijne „*Geschichte der Architectur*“ de geschiedenis der B.- in zes tijdvakken, hoewel hij er met nadruk op wijst, dat de onderscheidene perioden niet streng van elkander kunnen gescheiden worden. — De eerste periode omvat de voorgeschiedenis, d. w. z. de Indische, Babylonisch-Assyrische, Perzische, Klein-Aziatische en Egyptische bouwkunst. Bij de Indische, zien we de openbaring van ruwe kracht bovenal; ook de Babylonisch-Assyrische heeft het nog niet tot de vorming van een kunststijl gebracht. Men bedoelde alleen nog het nuttige, wat tot levensgenot, in den meest-alledaagschen zin van dit woord, kon voeren; een streven naar het ideaal ontbreekt nog. Bij de Perzische ziet men de beginselen van hoogere verheffing, zon-

der dat ook daar nog van een bepaald, organisch plan sprake is. Eerst de Egyptische B.— neemt een hoogere plaats in de geschiedenis der beschaving in. — De tweede periode omvat de klassieke architectuur, d. w. z. de Grieksche, Etruscische en Romeinsche bouwkunst. De tempel is de grondvorm der Grieksche bouwkunst, en het wezen daarvan heeft men willen uitdrukken door den zuilengang. De Dorische stijl heeft het karakter van ernst, waardigheid: al het onbeteekenende is daarbij vermeden. Evenals in de staatkunde der Doriërs, is in hun bouwkunst geen plaats voor verandering. De Jonische stijl is daarentegen bevalliger, weekelijker ook. De Corintische is eene vermenging der beide genoemde. — De Etruscische stijl is een schuchter pogen om de Helleensche vormen na te bootsen. Toch heeft deze groote beteekenis in de geschiedenis der B.—, omdat hier het eerst de boogvorm voorkomt, waar de Helleensche kunst nog alleen de zuilenrij kent. — Bij eene beoordeeling der Romeinsche B.— moet men afdalen van de ideale hoogte die de Grieksche heeft ingenomen. — De zuil is 't symbool der verheffing, boven de moeiten des levens uit tot de wereld der goden; de Romeinsche stijl heeft meer 't oog gericht op de practische levensbehoeften. De Romeinen konden geen nieuwe vormen scheppen, maar daar ze de van elders ontleende vormen in nieuwe verbindingen wisten te brengen, riepen ze toch een nieuw systeem in het leven dat op elk gebouw kon worden toegepast. Alleen een practisch volk kon de ideale vormen der Grieken voor het volle menschenleven bruikbaar maken; alleen een wereldbeheerschend volk kon zich buiten de enge grenzen der nationaliteit bewegen en de geheele aarde als zijn arbeidsveld beschouwen. — Hierdoor baande de Romeinsche Architectuur den weg voor de middeleeuwsch-christelijke. — De derde periode omvat de oud-christelijke basiliek- en bysantijnschen stijl (overgangsvormen) der Germanen. De basyliek was een langwerpige, door zuilen ingeslotene ruimte; aan de smalle zijde sloot zich een halfrond dat door een koepeldak gedekt werd. Die basylieken dienden oorspronkelijk tot markt- en gerechtsplaatsen. Door nu de middenruimte ook te bedekken, kon de basyliek gemakkelijk voor een christelijken tempel ingericht worden. Zoo kwam men in het byzantijnsche rijk langzamerhand er toe, het geheele dak den koepelvorm te doen aannemen en langzamerhand werd de basiliek de vorm die ook in 't Noorden bij de Germanen ingang vond. — De vierde periode omvat de Mohammedaansche bouwkunst. Deze was eerst eene navolging der Byzantijnsche en riep geen nieuwe vormen in 't leven, maar 't schijnt toch dat hier de oorsprong van den spitsbogen-stijl moet gezocht worden. — Het vijfde tijdperk is — volgens Lübke — de christelijk-middeleeuwsche kunst. Hij bedoelt daarmede de groote periode, waaruit de herlevende kunstzin de heerlijkste bouwwerken schiep en de Germaansche geest den verheven Dom in 't leven riep. Wat Anderson de herleving noemt van den Augustijnsche stijl (z. d.) noemt Lübke in de zesde plaats de „nieuwere bouwkunst" (Renaissance-stijl). De machtige hand van Karel den Groote plantte het Christendom onder de overwonnen volken en daarmede tegelijk eene hoogere beschaving. De germaansche geest verzoende zich langzamerhand meer en meer met de nieuwe denkbeelden, en dit oefende ten slotte ook een machtigen invloed op de B. uit. - Noord-Frankrijk, geheel Duitschland en Engeland waren de landen waarin de Romaansche en Gothische (oud-Germaansche) stijl zich met elkaar vermengden. — De grondvorm was en bleef de basylica, maar de Romaansche en Gothische stijl wilden den grondvorm telkens meer en meer volmaken. In de oud-christelijke basyliek waren de onderdeelen nog slechts los bijeengevoegd, de middeleeuwsche kunst trachtte nu een organisch geheel in 't leven te roepen. De horizontale lijn werd langzamerhand in de verticale herschapen. Daarmede werd een oprijzend geheel gevormd, dat in den spitsboog zijn natuurlijke en consequente voltooiing vinden moest. Ook het uitwendige werd met het inwendige meer en meer in overeenstemming gebracht. Als langs natuurlijken weg kwam men tot den torenbouw, die nu in organische verbinding kwam met het overige bouwwerk. Alles verwezelijkt ons het eeuwige streven naar hooger, het eindeloos: „Excelsior!" — Maar de middeleeuwen waren de eeuwen van een grootsche worsteling, en toen de menschengeest meer en meer gedrukt werd onder de opperheerschappij der kerk, legde hij al zijn streven en verlangen in de bouwwerken neêr die hij schiep, en oefende tevens kritiek over die kerk, door aan de heerlijkste bouwwerken allerlei spotbeelden aan te brengen. 't Spreekt van zelf dat de kloosters eerst uitsluitend de werkplaatsen der bouwlieden waren, want alles wat beschaafd was en niet tot den ridder- of geestelijken stand behoorde moest daarin zijn toevlucht zoeken. — Bij 't ontstaan der steden, kwamen echter ook burgerlijke of liever wereldlijke bouwvereenigingen tot stand, die met elkan-

der in verbinding stonden en elkaar wederkeerig hielpen. — Aan de kloosters werd langzamerhand menig bevruchtend geestelijk element onttrokken. De geestelijkheid, straks niet meer alleen in 't bezit van wetenschap en beschaving, kon weldra het openbaar leven niet langer almachtig beheerschen, dat telkens weer eene nieuwe gestalte aannam. In de B.— openbaarde zich dit door een geheel eigenaardige toepassing van den oud-Romaanschen stijl. De oude gesloten muren die de ruimte omgaven, werden vervangen door tallooze hooge vensters, slechts door smalle muurvlakten van elkander gescheiden: de echte Gothische stijl was geboren; in den vorm der spitsbogen week men geheel en beslist van den oud-Romaanschen stijl af. Gedurende de laatste helft der middeleeuwen zegevierde de Gothische stijl alom. — In Italië daarentegen, waar wetenschap en beeldende kunst voor 't eerst weêr opbloeiden, keerde men van dit bewustzijn tot de antieke vormen terug, om eene „wedergeboorte der bouwkunst" in 't leven te roepen. Daartoe werden de antieken bestudeerd en een nieuwe schoonheid gewrocht; zoo herleefde in de XV[de] en XVI[de] eeuw de Augustijnsche stijl weder in Italië. De Gothische stijl is echter nooit verdrongen en 't schijnt de taak der nieuwe bouwkunst te zijn op den grondslag der Gothiek meer en meer te zoeken naar de hoogste en ruimste uitdrukking van harmonie. — De geschiedenis der bouwkunst te beoefenen zou den V.·. M.·. zeer zeker een heerlijke vingerwijzing zijn naar 't geen hij op geestelijk en zedelijk gebied tot werkelijkheid moet zoeken te maken. Want waarlijk, de geschiedenis der bouwkunst is werkelijk de heldere spiegel waarin de rustelooze ontwikkeling van ons geslacht zoo helder weêrkaatst.

Brazilië. Evenals in het moederland Portugal, schijnt de Vrmij.·. in B. een weinig geschikten bodem te vinden. Tot 1820 schijnt er te Rio-de-Janeiro slechts ééne zeer onbeteekenende Loge bestaan te hebben. Daar men een maç.·. opperbestuur wilde vormen, splitste die L.·. zich in drie deelen, waarop de vertegenwoordigers dezer drie lichamen te samen kwamen om een Gr.·. O.·. van Brazilië in 't leven te roepen; dit geschiedde in 1821 en dit Gr.·. O.·. werd weldra door dat van Frankrijk erkend. In eene dezer Loges werd de later regeerende keizer Don Pedro I gerecipieerd en weldra tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. verkozen. Daar de Loges spoedig in politieke clubs ontaardden, beval de keizer reeds in 1822 deze te sluiten. — In 1831, nadat Don Pedro I afstand deed van de kroon, staken de VV.·. MM.·. 't hoofd weder op, hielden toen weder bijeenkomsten en werd er een nieuw hoog maç.·. lichaam de „Grand Oriente Brazilleiro", opgericht. Zoo ontstonden in Brazilië twee opperbesturen, die beiden, volgens den Franschen ritus, in 7 Graden arbeidden. Beide bestreden elkaar daar het nieuwe Gr.·. O.·. meer republikeinsch, het oude meer conservatief gezind was. Nog altijd bestaan in B.- twee Gr.·. OO.·., 1. de „Grande Oriente unido e supremo consellio de Brazil", gevestigd te Rio-de-Janeiro, welke in 1879 213 Loges onder zich had. Twee van deze zijn „adeptie-Loges, d. i.: ze bestaan uit vrouwen. 2. de „Grande Orient do Brazil", alle gevestigd te Rio-de-Janeiro, dat zich als de voortzetting van het oorspronkelijk Gr.·. O.·. beschouwt en 56 LL.·. omvat.— Onder vreemde Gr.·. OO.·. staan: *a.* onder de Gr.·. L.·. van Engeland 1, *b.* onder de Gr.·. L.·. van Schotland 1.

Breda, stad in Noord-Brabant, 15.500 inw. — Aldaar is eene L.·. genaamd „*het Vrij Geweten*". Vergadering in eigen lokaal in de Nieuwstraat, den tweeden en vierden Donderdag van Sept. tot Mei. De constitiebrief dier L.·. is gedateerd 26 D.·. der 1st M.·. v.·. h.·. J.·. d.·. W.·. L.·. 5791. Kleur hoog rozenrood. Het aantal contribueerende leden bedraagt nu 74, waaronder een Mr.·. van E.·. — Aan deze L.·. is verbonden eene Middelbare school voor meisjes; de lessen daaraan worden gegeven door leeraren der gemeentelijke Hoogere Burgerschool. Den 4[den] Zaterdag heeft van wege de L.·. een letterkundige samenkomst plaats en daarna societeit.

Bretschneider (Karl Gottlieb), geb. 11 Feb. 1776, overl. 22 Jan. 1848, Ober-Consistorial präsident und Generalsuperintendent te Gotha, werd in 1809 in de L.·. te Altenburg in de O.·. opgenomen, was een der uitnemendste Duitsche godgeleerden van zijn tijd, die door zijn talrijke geschriften — ook in ons vaderland — een grooten stoot heeft gegeven aan de godsdienstige ontwikkeling van onzen tijd. Hij schreef ook onderscheidene belangrijke werken op maç.·. gebied, o. a. ook een onderzoek naar de echtheid van het bekende Keulsche Charter (z. d.).

Brielle, stad in Z.-Holland, 4800 inw. Hier bestond vroeger eene Loge, genaamd „*l'Aurore*", gesticht in 1761, die echter reeds sedert langen tijd opgeheven is.

Broeder. Volgens het Hebr. spraakgebruik wordt dit woord gebruikt tot aanduiding der innigste verwantschap (vrgel. Exod. II : 11; 2 Sam. I : 27; Matth. XXIII : 8). Dat spraakgebruik is altijd gevolgd ook onder de VV.·. MM.·. — In de L.·. wordt dit gebruikt als symbool van

verwantschap onder elkander en tevens om aan te duiden dat alle andere titels en onderscheidingen die in de prof.·. wereld gelden, onder VV.·. MM.·. geen beteekenis meer hebben. Maar.... niet alleen *in* de L.·. behoort het bedacht te worden dat wij allen *broeders* zijn. — In de „oude plichten" lezen we reeds: „de werklieden moeten alle verkeerde uitdrukkingen vermijden en elkaar met geen beleedigende namen noemen maar broeder of genooten. (The craftsmen are to avoid all ill language and to call each other by no disobliging name, but brother or fellow).

Broederkus. Aan het einde der oud-christelijke samenkomsten waren al de aanwezigen gewoon elkaar ten afscheid den B.— te geven. Ook bij de VV.·. MM.·. was dit in vroeger dagen de gewoonte. De nieuw aangenomene ontving van den Recipieerenden Mr.·. als eerste groet den Broederkus. In enkele landen bestaat die gewoonte nog.

Broederliefde. (*φιλαδελφία*). De Bond der VV.·. MM.·. is een Bond der Broederliefde. In de „oude plichten" staat daarvan: „eindelijk moet gij al deze geboden onderhouden, terwijl gij de broederlijke liefde huldigt, welke is de grondslag en de sluitsteen, het cement en de roem dezer oude broederschap" („cultivating brotherly love, the foundation and cape-stone the cement and glory of this ancient fraternity"). Die broederliefde moet bij VV.·. MM.·. gebaseerd zijn op een gemeenschappelijk zedelijk streven, en daarom kan verschil van stand, rang, geloofsmeening of kerkgenootschap haar niet ondermijnen. Merkwaardig is het zeker dat deze schijnbaar zoo moderne begrippen, reeds in de „oude plichten" met even zoovele woorden verkondigd worden. Wanneer deze beginselen in al hun consequentie worden doorgevoerd, krijgt men 't schoonste beeld van het wezen der O.·.

Broedermaal, zie *Agapen.*

Broeders (*zwarte*), z. *Zwarte Broeders.* **Dienende B.**, z. *Dienende.*

Broeders van Verdienste zijn dezulken, die door hunne talenten waardig geacht werden, geheel kosteloos in de Orde te worden opgenomen. In den regel zijn dit toonkunstenaars enz.

Broederschap. Reeds in overoude tijden noemden de bouwlieden van Engeland en Duitschland hun vereeniging een *broederschap.* — De vorming eener broederschap vloeit geheel en al voort, uit den oudgermaanschen geest. — Keizer Frederik II gaf reeds in 1232 aan iedere broederschap van handwerkslieden afzonderlijke privilegien. In den loop der XIV[de] eeuw vinden we dit zelfde in alle oorden van Duitschland. — Wanneer we nu het wezen der Vrmij.·. in aanmerking nemen, is het waarschijnlijk juister voor haar het woord *broederschap* te gebruiken, dan het minder nauwkeurige en toch meer gewone woord *orde.* (Zie verder *vrijheid*).

Bruce (Robert), z. *Robert I van Schotland.*

Bruggenbroeders (Frères pontifes, Frères du pont, Fratres pontifices). Eene christelijke broederschap der middeleeuwen in Frankrijk, die zich ten doel stelde bruggen te bouwen en wegen aan te leggen, om daardoor het onderling verkeer gemakkelijker te maken. Bovendien bouwden ze gasthuizen tot het opnemen van reizigers, pelgrims enz. Om de noodige gelden voor hun liefdewerk te verkrijgen, gingen ze bedelende rond, terwijl zij de gelofte van armoede en kuischheid aflegden. — Het werkelijk humanitair beginsel dezer broederschap blijkt duidelijk; de kleine broederschap deed in haar kring veel om de van elkaar verwijderden tot elkaar te brengen. Onder de werken door haar uitgevoerd worden vooral genoemd de brug van Bou-Pas, nabij Avignon en de brug over de Rhône, Pont St. Esprit, in het deptm. Gard, die in 1265 gebouwd werd. — Paus Clemens III verklaarde in een bul (1189) dat hij, evenals zijn voorganger, Lucius III, de broederschap met al hare bezittingen onder zijne bijzondere bescherming zou nemen, als eene erkenning van het vele goede, dat ze gedaan had. — Als ordeteeken droegen de Bruggendroeders een houweel op de borst. In eenige Fransche Oppergrr.·., vooral bij de *Ridders van den Degen* heeft men dit onderscheidingsteeken overgenomen en trachtte men deze O.·. te doen herleven. Later vereenigden zich deze Bruggenbroeders met de te Jerusalem gestichte Johannisten-Orde, of de hoogere broeders van St. Jan, die zich ook ten doel stelden reizigers te beschermen, hospitalen te stichten enz. enz.

Bul. Een B. is eene pausselijke verordening, op perkament geschreven en met een looden zegel voorzien. In de geschiedenis der Vrmij.·. hebben eenige Pausselijke bullen groote waarde, daar ze een bewijs zijn van de onverdraagzaamheid waarmede de Curie tegenover de broederschap bezield was. — Toen de Vrmij.·. ook tot de katholieke landen doordrong, gevoelde de Curie dat ze voor haar bestaan, althans voor haar gezag, hoogst gevaarlijk was en begreep ze tegen haar afdoende maatregelen te moeten nemen. Vandaar dat meerdere banbullen tegen de O.·. werden uitgevaardigd. Toen derhalve de Vrmij.·. sedert 1725 in Frankrijk vasten voet gekregen had, toen

in 1730 in Ierland eene Gr.·. L.·. was gevestigd, in 1728 zelfs te Madrid eene L.·. was geopend, en Hertog Frans van Lotharingen den 14 Mei 1731 te 's Gravenhage in de O.·. was opgenomen, toen te Florence in 1733 de VV.·. MM.·. openlijk optraden en eindelijk zelfs in de Heilige Stad den 16 Aug. 1735 eene maç.·. werkpl.·. was ingewijd, meende de Paus dat het oogenblik gekomen was om zijn veroordeelend vonnis over de O.·. te vellen. Onder dagteekening van 28 April 1738 verscheen dan ook van den toenmaligen Paus Clemens XII de bulle „*In eminenti*", aldus na de aanvangswoorden genoemd. — Daar het belangrijk is voor de geschiedenis der Vrmij.·. dit pausselijk schrijven in zijn geheel te kennen, voegen we hier de vertaling in van bedoelde bul.

Omnis enim qui male agit odit lucem...
et qui facit veritatem venit and Lucem.
JOANN. Cap. III.
Die kwaad doet, haat het licht.... die
naar waarheid handelt, nadert het licht.

Clemens, Bisschop, Dienaar der Dienaren van God, aan al de getrouwen van Jezus Christus. Heil en Apostolischen zegen!

Door de goddelijke Voorzienigheid verkozen tot den hoogsten graad van den Apostolischen Stoel (*in eminenti apostolatus speculata*), hoe onwaardig wij dat ook zijn, hebben wij, volgens den plicht der herderlijke waakzaamheid, welke ons is toevertrouwd, en ondersteund door de goddelijke genade, onze aandacht met allen ijver gevestigd op alles wat dwaling en ondeugd zou kunnen te weeg brengen, en dat dienen kan, om de zuiverheid van den waren godsdienst tegen te gaan, in deze voor ons zoo moeielijke en gevaarlijke tijden. Wij hebben door geruchten vernomen, dat zich elken dag zekere genootschappen vereenigen, met nieuwe vorderingen; sluipgezelschappen, bekend onder den naam van Vrijmetselaren (*Liberi Muratori seu Francs-Mason*), of onder eene andere benaming voorkomende, in welke zich de leden van verschillende godsdienstige Kerkgenootschappen vereenigen, door een verdrag, zoo nauw als ondoordringbaar, volgens wetten en statuten, zoo als zij gemaakt en door dure eeden bezworen zijn op den Bijbel, en die op zware straffen zich verbinden tot het bewaren hunner geheimen.

Maar het ligt in de natuur der misdaad, dat zij zich zelve verraadt door kreten, die haar doen ontdekken en haar aanklagen; zoo hebben dan ook genoemde genootschappen zware verdenkingen te weeg gebracht bij de getrouwen, die zich daarin hebben doen aanwerven; dat bij menschen van voorzichtigheid en eerlijkheid gelijk staat, met zich door het kenteeken van boosaardigheid en slechtheid te besmetten; want zoo zij geen kwaad deden, dan zouden zij het licht niet schuwen, en deze verdenking is zoodanig toegenomen, dat deze genootschappen in verschillende landen reeds sedert lang verjaagd en gebannen zijn, als strijdig met de veiligheid der Staten.

Het is daarom, dat wij, de groote onheilen overdenkende die gewoonlijk uit deze genootschappen voortvloeien, niet alleen voor de tijdelijke rust der Staten, maar ook voor het heil der zielen, waardoor zij niet kunnen overeenkomen met de burgerlijke en kannonnieke wetten, en aangezien de Godspraak ons den plicht voorschrijft, dag en nacht te waken, als een getrouw en voorzichtig dienaar van het huisgezin des Heeren, opdat dit slag van menschen niet als dieven het huis inbreke, en als vossen den wijnstok verniele, noch het hart der eenvoudigen bederve, noch in het geheim hen met zijn vergiftige dolken doorboren; om den zeer breeden weg te sluiten, die zich daardoor voor de ongerechtigheden zou kunnen openen, en die straffeloos zouden begaan worden, en om andere bij ons bekende rechtvaardige en redelijke oorzaken, hebben wij, op den raad van velen onzer eerwaardige Broederen Kardinalen van de Heilige Roomsche Kerk, en uit eigene aandrift, na rijpe overweging, op stellige overtuiging, en krachtens onze Apostolische macht besloten, deze uit te vaardigen, en te veroordeelen en te verbieden deze genoemde genootschappen, vergaderingen, vereenigingen, bijeenkomsten en beraadslagingen van Vrijmetselaren of onder elken anderen naam bekend, zoo als wij die veroordeelen en verbieden door de tegenwoordige lastgeving, ook in alle eeuwigheid geldig.

Daarom verbieden wij bij deze ernstig, uit aanmerking van de heilige gehoorzaamheid, aan ieder en elk der getrouwen van Jezus Christus, van welken staat, graad, rang, betrekking en waardigheid hij zij, leeken of geestelijken, wereldlijken of geordenden, welke zelfs eene bijzondere melding verdienen, om onder welk voorwendsel, hoegenaamd ook, in de genoemde gezelschappen der Vrijmetselaren, of anders genoemde vereenigingen, te treden, of om die te bevorderen, te onderhouden, die bij zich te ontvangen, of die elders eene schuilplaats te bezorgen, of die te verbergen, of om zich daarbij te doen inschrijven, of te verbinden die vereenigingen bij te wonen, of deze de macht en de middelen te geven, om te vergaderen, ze iets te

verschaffen, middellijk of onmiddellijk, openlijk of bedekt, raad te geven, te helpen, of ondersteuning te bezorgen, zoo door zich zich zelven, of door anderen, als ook, om anderen te vermanen, of aan te moedigen, om zich bij deze genootschappen te doen inschrijven, die te helpen, bij te wonen, bij te staan en die te ondersteunen, op welke wijze dit ook zij, of om die raad te geven; maar wij bevelen hen volstrekt, zich van deze genootschappen geheel te onthouden, en wel op straffe van excommunicatie voor elken overtreder, door de daad alleen en zonder verdere verklaring, van welken ban niemand anders de weldaad van absolutie kan verkrijgen, dan door ons, of door den aldan bestaanden Roomschen Paus, ten ware hij op sterven lage.

Wij willen ook en bevelen, dat zoowel alle Bisschoppen, zoo hoogere als gewone Prelaten, als ook alle Inquisiteurs der ketterij, nauwkeurig zullen onderzoeken, wie zich hier tegen gedragen; en tegen hen te handelen, van welken rang, stand of betrekking zij mogen zijn, die overtredingen te keer te gaan, en de overtreders te straffen met de verdiende straf, als zwaar verdacht van ketterij; want wij geven elk van hen vrije macht, om onderzoek te doen, en te handelen tegen gezegde overtreders, hen te keer te gaan en met de verdiende straffen te kastijden, te dien einde tevens, des noodig, de hulp der wereldlijke macht inroepende.

Wij willen ook, dat men aan deze afschriften, geteekend door eenen openbaren Notaris, en gezegeld met het zegel van eenen wettigen persoon, die eene geestelijke betrekking bekleedt, hetzelfde geloof hechte, hetwelk men er aan zoude hechten, wanneer deze in het oorspronkelijke voorgesteld of vertoond zoude worden.

Het worde niemand geoorloofd, om deze Bulle van onze bekendmaking, veroordeeling, dit bevelschrift, deze verbanning en dit verbod, door eenigerhande roekelooze onderneming tegen te werken, of er inbreuk op te maken. Zoo iemand zich verstout, om zoodanigen aanslag te wagen, dat hij dan wete, dat hij zich de verontwaardiging van den Almachtigen God en van onze welzalige Apostels Petrus en Paulus berokkent.

Gegeven te Rome, te St. Maria Maggiora, in het jaar onzes Heeren MCXXXVIII, den vierden der Kalenden van Mei (28 April), het achtste onzer Pausselijke regeering."

Op grond van deze bul verbood Karel VI in 1738 de Vrmij.·. in zijne Nederlanden en vaardigde kardinaal Furrao den 14 Jan. 1739 voor den Kerkelijken Staat eene verordening uit volgens welke de deelneming aan de Vrmij.·. verboden werd op straffe des doods en verbeurtverklaring van goederen. Deze bul werd in hetzelfde jaar in Posen afgekondigd en in 1741 in Spanje. In Frankrijk werd ze door het Parlement niet geregistreerd en bleef daar dus buiten werking. Ten gevolge van deze bul werd de *Mopsorde* (z. d.) gesticht. — Met het jaar 1740 herleefde de Vrmij.·. in Europa, toen koning Frederik II van Pruissen, die in 1738 in den Bond was opgenomen, zich openlijk voor de Vrmij.·. verklaarde. In het zelfde jaar werd Hertog Frans van Lotharingen, gelijk we reeds mededeelden ook V.·. M.·., door zijn gemalin, Maria Theresia, tot mede-regent van alle Oostenrijksche erflanden verklaard; dezelfde werd in 1745 tot Roomsch Keizer verkozen. Door dit alles werd de Paus opnieuw ongerust en te meer daar men geloofde dat de bul van Clemens XII onder zijn opvolger Benedictus XIV haar kracht had verloren. — Benedictus XIV (1740—58) was een werkelijk geleerd man, van wien zelfs verhaald werd dat hij de Vrmij.·. zeer genegen was. Intusschen hernieuwde en bekrachtigde hij — om de Curie genoegen te doen — de bul van zijn voorganger in de bul „*Providas*", gegeven „in het jaar van Jezus' menschwording 1751, 17 Mei, het elfde van dit pausschap". — Naar aanleiding van deze bul verbood Ferdinand VI van Spanje den 2 Juli 1751 de Vrmij.·. op straffe des doods. In Frankrijk werd ook deze tweede bul niet erkend. — Toen Pius VII den 24 Mei 1814 op den pausselijken stoel terugkeerde, herstelde hij door de bul „*Sollicitudo omnium*" (7 Aug. 1814) de Jezuïten-orde en veroordeelde hij (13 Aug.) op nieuw de Vrmij.·.. Dit laatste scheen toen des te noodzakelijker te zijn daar, onder Napoleon, in Italië twee Groot-Loges en twee vorstelijke Grootmeesters, Eugene Napoleon te Milaan en koning Joachim Napoleon te Napels gezien werden. — De kardinaal *Consalori* vaardigde toen een veroordeeling uit die we hier niet in 't breede willen mededeelen, omdat we ons tot een algemeen overzicht bepalen moeten. Te Milaan en Venetië werden in hetzelfde jaar dergelijke verordeningen afgekondigd. In Spanje werden in 1818 de wreedste straffen bedreigd tegen allen die de Vrmij.·. ook maar zijdelings begunstigden. — Nadat Paus Pius VII in 1821 de Italiaansche Carbonari, die hij — zeer ten onrechte — met de Vrmij.·. in verbinding bracht, veroordeeld had, bekrachtigde Leo XII in 1825 de beide bullen van Clemens XII en Benedictus XIV tegen de O.·. — Paus Pius IX (z. d.) veroordeelde

alle geheime genootschappen, waarbij hij de VV.·. MM.·. met name noemde in zijn encykliek van 20 April 1846, in de beruchte encykliek van 8 Dec. 1864 en vooral in zijne allocutie van 25 September 1865. — Bij de bespreking over de geschiedenis der Vrmij.·. in Italië, Spanje en Portugal komen we nader hierop terug. — De bul van Leo XII komt, in hoofdzaak, overeen met die van Clemens XII. Merkwaardig is daarin o. a. dat de overwinningen door de Europeesche vorsten behaald, aan den „onzaligen“ invloed der Vrmij.·. worden toegeschreven. Al deze bullen hebben geene andere uitwerking gehad dan dat geloovige katholieken zich van de Vrmij.·. onthouden.

Burghersdorp (District Albert-, Kaapkolonie). Hier is eene L.·. werkende onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, genaamd „*The Rising Star*“, constitutie van 1863. Kleur blauw en zilver. Ledental 34. Vergadert iederen eersten Donderdag maandelijks. De A.·. Br.·. Henri J. Wolheim te Hamburg vertegenwoordigt deze L.·. op het Gr.·. O.·.

Bijbel is een der grootste zinnebeelden der Vrijm.·. volgens het oud-Engelsche systeem, en behoort met passer en winkelhaak tot de drie „groote Lichten“ der O.·. — Soms wordt op den B.— de gelofte afgelegd; elders geschiedt dit op de constitutie of het Wetboek, in enkele Loges wordt de B·— niet gevonden, daar men van de meening uitgaat, dat dit boek niet te huis behoort in eene plaats waar menschen van de meest uiteenloopende geestesrichtingen, ja van alle godsdiensten bijeen zijn. — We zullen ons hier niet verdiepen in theologische onderzoekingen, maar deelen alleen mede wat voor de O.·. in 't algemeen van aanbelang is. — En dan moet allereerst de opmerking gemaakt worden, dat de B.— op maç.·. standpunt nooit kan zijn „heilig boek“ of „regel des geloofs“. Ook in dit opzicht is het bestaande *Algemeene Handboek voor Vrijmetselaren* als zeer verouderd te beschouwen. Reeds in de eerste uitgave van Anderson's Constitutieboek (25 Maart 1722) lezen we: „Een Vrijmetselaar is hierdoor verplicht, als een ware Noachide (z. d.), de zedewet te gehoorzamen, en wanneer hij de kunst goed verstaat, zal hij nooit een dwaze atheïst of een roekelooze vrijgeest worden, maar ook nooit tegen zijn geweten handelen. In de oude tijden waren de christelijke Metselaren verplicht zich te gedragen naar de christelijke gebruiken van ieder land waarheen ze zich begaven of waar ze arbeidden; daar echter de Metselarij aangetroffen wordt onder alle volken, ook van de andere godsdienst, is den Metselaar slechts den plicht opgelegd, *dien godsdienst te zoeken, waarin alle menschen overeenkomen, en verder iederen Broeder zijne eigene meening te laten*, d. w. z. men eischt slechts dat zij deugdzame en getrouwe menschen zijn, eerlijk en eerbaar zullen leven, al verschillen ze overigens in meeningen en namen en godsdiensten van elkander“. — Wanneer men bedenkt dat dit reeds in 1722 als grondbeginsel der Vrmij.·. is afgekondigd, dan behoeft het geen betoog dat waarachtige vrijzinnigheid het bezielend element is onzer broedersch.·. en dat van eenigen confessioneelen band geen sprake kan of mag wezen. Maar dan volgt hieruit ook onmiddellijk, dat de bijbel van maçonniek standpunt beschouwd, niet kan zijn de eenige bron en regel des geloofs, maar alleen symbool is, symbool van het leven, dat bestaat in toewijding aan het zedelijk Ideaal; de bijbel heeft alleen een *formeele* beteekenis. — Maar ook eene *historische* en daarop leggen we ook den nadruk. Onze geheele symboliek, al onze woorden en teekens zijn aan den bijbel, met name aan 't oude testament, ontleend; de Salomonische tempel is als 't ware de belichaming van ons zedelijk streven; onze taal, onze woorden kunnen niet verstaan worden wanneer men den bijbel niet kent, en vandaar dat hij altijd in den T.·. gevonden werd. Eindelijk: het kan niet ontkend worden: de bijbel, van welk standpunt ook beschouwd, geeft een verheven en altijd verheffende schildering van het streven der menschheid naar God, gedacht als de werkelijkheid van het zedelijk ideaal, als de waarachtige heiligheid der liefde. Nergens als in dit boek, vindt men die heilige en machtige verheffingen van welke psalmisten en zieners getuigen, en die de bewondering gewekt hebben ook van hen die een levensbeschouwing huldigen geheel tegenovergesteld aan die der bijbelschrijvers. Houdt men dit in het oog, dan is het niet bevreemdend dat men den B.— met passer en winkelhaak beschouwt als een der drie groote LL.·. der Orde; hij verzinnelijkt, zoo beschouwd, het streven der menschheid naar het ideaal, zich openbarende in een streven om voor de menschheid te leven, door eerst de eigen daden rein en goed te maken.

Maar niet altijd is onder VV.·. MM.·. dit hooge en werkelijk vrijzinnige standpunt ingenomen. De Gr.·. L.·. van Ohio gevoelde zich in 1854 „verplicht, de Broeders en onderhoorige Loges harer jurisdictie een onwankelbaar geloof aan de goddelijkheid van den bijbel te prediken, terwijl zij niemand als V.·. M.·. erkennen kan die

niet gelooft aan den goddelijken oorsprong des bijbels", en in Röhr's *„Amerikanisch-deutsche Jahrbücher für Freimaurerei"* (1859/60 S. 85) wordt het bijkans ongeloofelijk feit vermeld dat „een Grootmeester in Kentucky eenen Regeerenden Meester afzette, omdat deze den bijbel niet kon houden voor eene onfeilbare goddelijke autoriteit, maar dien alleen beschouwde als symbool der op hem rustende verplichtingen." Daarbij verklaarde bedoelde Gr.·. Mr.·., dat die voorz.·. Mr.·. „een rechtschapen man" was, „tegen wiens levenswandel niets was in te brengen." Hier is de bodem der Vrmij.·. verlaten en betreedt men het gebied der inquisitie. Gelukkig zijn zulke dingen alleen in Amerika mogelijk. En zet het gebruik van den bijbel den weg tot zulke dwaasheden en erger open, dan is het mogelijk beter den bijbel uit de L.·. weg te nemen dan der domheid zulk een gevaarlijk wapen in de hand te geven. (Vrgel. Rocke, *Bibelglaube*, *Maurerglaube Freim. Ztg.* 1860, N° 21). De aard van een woordenboek gedoogt niet, dat we deze kwestie hier verder en in 't breede bespreken.

Bijlandt (Otto, Anne, Graaf van —), Landcommandeur der Duitsche Orde van Balije te Utrecht, geb. 31 Dec. 1766, overl. 20 Febr. 1857 op 91jarigen leeftijd. Hij was te dien tijde de oudste V.·. M.·. in Nederland, die weinige maanden vóór zijn dood nog de Loge te 's Gravenhage bezocht.

Bijleveld (C. G.), vijfde Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Nederlanden van 20 Mei 1804 tot 1810.

Byron (William, Lord —), Baron van Rochdale, Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Engeland, 1747—52, gaf de eerste constitutie voor eene L.·. te Rotterdam.

C.

Cabbala, zie *Kabbala*.

Cadet de Gassicourt (Charles Louis), Apotheker te Parijs, schrijver van „Le tombeau de Jacques Molay" (Parijs 1796), waarin hij allerlei scherpe aanvallen op de Vrmij.·. deed. Belangrijk is het daarin door hem geleverde betoog, dat de Vrmij.·. de Fransche omwenteling had veroorzaakt en — vooral wat de hoogere Grr.·. betreft — ten doel heeft altaren en tronen omver te werpen. — Later bekende hij in zijn afkeurend oordeel gedwaald te hebben; hij stelde een nader onderzoek in en wenschte zelfs in 1805 in de O.·. te worden opgenomen. Dit geschiedde in de L.·. *„L'Abeille"* te Parijs, waar hij achtereenvolgens Reden.·. en Voorz.·. Mr.·. werd.

Cagliostro. Ook de Vrmij.·. heeft in haar geschiedboek van die donkere bladzijden, die toch gelezen moeten worden; en al heeft de Vrmij.·. als zoodanig niets met C.— te maken, toch mogen we hier den naam niet verzwijgen van den man die zooveel onheil berokkende, en de Vrmij.·. zoo heeft misbruikt. — Graaf *van Cagliostro* is een der vele namen die de geestvolle bedrieger Josef Balsamo (geb. te Palermo 2 Juni 1743 en overleden in de gevangenis te San Leo in den Kerkel. Staat 1795) aangenomen had. Dezen naam ontleende hij aan zijn oud-oom Guiseppe Cagliostro; verder noemde hij zich Marchese d'Anna, naar eene zijner verwanten, die dezen voornaam had; Marchese di Pellegrini, naar de plaats waar zijn schoonvader woonden enz. enz. — Hij had de gave een overweldigenden indruk te maken en onloochenbaar eene uitgebreide kennis, die hij gebruikte om zich een grooten invloed te verzekeren. — Bij de neiging der voorgaande eeuw naar mystiek en dweeperij van allerlei aard, gelukte het hem de rol van een Magier en wonderdoener, van een profeet en geestenbezweerder te spelen. De geschiedenis van dezen zwendelaar is overbekend, we zullen ons hier slechts tot eenige algemeenheden bepalen.— Daar zijn vader vroeg overleed, werd hij opgenomen in het klooster der Barmhartige Broeders te Palermo, waar hij eenige kennis der scheikunde en der geneeskunde opdeed, waarmede hij later zoo veel geheimzinnigs verrichten zou. Om zijn slecht gedrag werd hij uit het klooster gebannen. Naar de stad teruggekeerd, wist hij zich door 't namaken van handschriften en andere oplichterijen een beduidende som gelds meester te maken, maar werd ontdekt en moest vluchten. Na een aantal landen van Europa

en een deel van Azië te hebben doorgezworven, keerde hij naar Italië terug en trok naar Rome. Daar leerde hij de beeldschoone Lorenza Feliciani kennen, met wie hij, na haar verleid te hebben, huwde. Deze moest door middel harer bekoorlijkheden hem helpen en met haar reisde hij door Italië, Spanje, Portugal, Duitschland, Engeland, Rusland, Polen, Nederland, Zwitserland en Frankrijk. — Telkens vertoonde hij zich in eene andere gedaante; nu eens in 't boetekleed van den pelgrim, dan in sierlijken krijgsmansdos, dan weder als vorst gevolgd door een breeden stoet van dienstboden van allerlei aard. Te Parijs vooral openbaarde hij zijn talentvolle sluwheid. Hij bewoonde daar een prachtig hotêl, waar hij de aanzienlijksten en meest ontwikkelden bij zich ontving, die zich letterlijk verdrongen om zijne zalen te vullen. Hij gaf voor, in 't bezit te zijn van een oud verloren geraakt Egyptisch geheim, dat lichamelijke en geestelijke volmaaktheid kon geven door middel van den filosofischen steen. Zijne recepten, die hij ongeloofelijk duur liet betalen, vonden tal van koopers, die 't elkander natuurlijk niet wilden bekennen dat ze zich door hem hadden laten beet nemen. Ja, zoover wist hij het te brengen, dat hij als een halve godheid werd vereerd. Zijn portret en dat zijner vrouw vond men op waaiers, ringen, snuifdoozen enz. Te Straatsburg oefende hij een onbepaald gezag uit over den kardinaal de Rohan, waarbij zijne vrouw hem behulpzaam was. Door dezen werd hij gewikkeld in het bekende, geruchtmakende proces over den collier (1785, vg. o. a. Weber, *Weltgesch.* II. S. 357 f.), in de Bastille geworpen, door het parlement bij gebrek aan bewijs vrij gesproken en op bevel van Lodewijk XVI uit Frankrijk gebannen. Dit was 't begin van zijn ellende, tot dat hij den 27 Dec. 1789 in de Engelsburcht werd opgesloten, als Vrijmetselaar, bedrieger en toovenaar den 7 April 1791 tot den vuurdood werd veroordeeld. De straf werd echter in levenslange gevangenis veranderd.

C.— liet zich bij zijn tweede verblijf te Londen in de Orde der VV.·. MM.·. opnemen en stichtte eene door hem zelven uitgedachte Vrmij.·., die hij de Egyptische noemde en waartoe de nagelaten papieren van zekeren George Kofton hem aanleiding gaven. Te 's Gravenhage richtte hij eene vrouwenloge van zijn systeem op, vertrok daarop naar Koerland, waar hij te Mitau (in 1779) een beduidenden aanhang verwierf en vooral hoog in aanzien kwam bij de dochter van den Rijksgraaf von Medem. Deze doorzag echter weldra zijn plannen en vandaar dat het hem ook mislukte van Katharina II de vergunning te verkrijgen te Petersburg eene Egyptische Loge te stichten. — Na vele omzwervingen gelukte het hem, gesteund door kardinaal de Rohan (zie boven), te Straatsburg weêr een weinig rust te vinden. Daar stichtte hij (8 Oct. 1779) zijn eerste Loge van den „*Rit Egyptien*“. Daar bleef hij eenige jaren, maar keerde naar Frankrijk terug, waar hij in Oct. 1784 te Lyon eene moederloge van zijn Egyptische Vrmij.·. opende, onder den naam van „*La sagesse triomphante*“. — Hier verwierf hij zich zulk eene vermaardheid, dat hij in 1785 te Parijs als vorst kon gaan leven, daar eene „Loge-Mère d'adeption de la haute maçonnerie Egyptienne“ stichtte en zelfs den Hertog de Luxembourg-Montmorency bewoog daarvan het beschermheerschap op zich te nemen. Wat zijn z. g. Vrijmetselarij betreft, weten we het volgende. Hij stond aan haar spits onder den titel van *Groot-Kophta* (z. Kophta) en beloofde zijn volgelingen tot de volmaaktheid te brengen. Door de natuurlijke wedergeboorte moesten zij de „eerste stof“ of den steen der wijzen vinden en ook de acacia, die den mensch in de kracht der jeugd houdt en hem onsterfelijk maakt. Door de zedelijke wedergeboorte verschaft hij den ingewijden een *pentagoon* of maagdelijk blad, waarop de engelen hun naamcijfer en zegel hadden gedrukt en dat de kracht zou hebben den mensch terug te brengen tot den staat der onschuld, die hij door Adams val heeft verloren. Allerhande beproevingen, soms letterlijk martelingen, werden de geloovigen aangedaan en zelden konden dezen die allen doorstaan. — Toen C. uit Frankrijk verdreven was ging hij weder naar Londen, waar men hem wantrouwde. Na veel wederwaardigheden eindelijk te Rome aangeland, durfde hij zich niet in 't openbaar vertoonen en meed hij angstvallig den omgang met VV.·. MM.·., tot dat volslagen gebrek hem noodzaakte hun hulp in te roepen. Twee spionnen der politie kwamen ten leste bij hem, voorgevende in zijn geheimen te willen worden ingewijd. Daar dezen meenden in hem een werkelijken V.·. M.·. te vinden, leverden ze dezen aan de inquisitie over. De bedienden van het Heilig Officie overrompelden toen het gebouw waar de Loge „*der oprechte vrienden*“ bijeenkwam en wisten de archieven, correspondentiën en meubelen der L.·. te bemachtigen. Cagliostro werd gevangen genomen, eerst ter dood en later — gelijk we zagen — tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld. — De jongste en beste biographie van C. vindt men in Sierke „*Schwärmer und Schwindler*, (Leipz. 1874).

Californië werd in 1850 als afzonderlijke staat onder de Vereenigde Staten van N.-Amerika opgenomen. Toen de Gr.·. L.·. gesticht werd (April 1850) bestonden daar reeds vijf Loges. Maar het getal der VV.·. MM.·. nam toe in evenredigheid met de fabelachtig snelle vorderingen van dat land, zoodat er in 1808 reeds 118 Loges waren met 5309 leden. Ook de H.·. Grr.·. werken daar in tal van Kapp.·..

Cambacérès (Jean Jacques Regis de–), Hertog van Parma, Prins en Rijkskanselier van het eerste Fransche Keizerrijk, geb. te Montpellier 15 Oct. 1753, overl. te Amsterdam 8 Maart 1818. De betrekking waarin hij ook tot Nederland stond, maakt dat we hem hier met een enkel woord vermelden. Als lid der conventie verklaarde hij in Januari 1793 dat Lodewijk XVI schuldig was aan de hem ten laste gelegde misdrijven, maar betwistte de conventie het recht hem te vonnissen; hij stemde daarom voor gevangenis en, in geval van een vijandelijken inval, voor den dood. Weldra werd hij lid van het comité van Algemeen Welzijn en ontwierp een Burgerlijk Wetboek, waarin hij 't eerst de democratische beginselen neêrlegde. Na de omwenteling van 19 Juni 1799 werd hij benoemd tot Minister van Justitie. Toen Napoleon den troon beklom werd hij benoemd tot Groot-Kanselier, in 1808 tot Hertog de Parma verheven; na Napoleon's terugkomst wederom Minister, maar in 1816 uit Frankrijk gebannen. Hij begaf zich naar Nederland en hield zijn verblijf meestal te Amsterdam. — Opmerkelijk is het dat al de maç.·. systemen in Frankrijk zich als om strijd beijverden hem tot hunnen Gr.·. Mr.·. of beschermheer te benoemen. We zullen hier geen lijst geven van al de maç.·. lichamen waarmede hij verbonden was, noch van de eerbewijzen die hem ten deel vielen. Had hij 't ernstig gewild, hij had al die verschillende systemen tot één kunnen brengen en daarmede zeker een weldaad bewezen aan de Fransche Vrmij.·..

Canada. Reeds in 1721 trad de O.·. in C.— op. In 1786 werd er een zelfstandig Gr.·. O.·. voor den Staat Georgie opgericht. Heden telt dit Gr.·. O.·. reeds 198 Loges met 26067 leden; de Prins-Edward-eilanden niet medegerekend.

Candidaat (fr. *recipiendaire*, d. *suchender*, e. *candidate*), heet hij die verlangt in den Bond der VV.·. MM.·. te worden opgenomen, tot op het oogenblik dat de reç.·. is volbracht. Verschillend waren de eischen die aan den C.— gesteld werden. Uit het jaar 1784 vernemen we dat in Duitschland het volgende geëischt werd: „dat hij is een rechtschapen man; dat hij in staat is de verschillende menschelijke lotswisselingen met standvastigheid te verdragen en de vooroordeelen te overwinnen die den vrijen man belemmeren en binden; dat hij kan zwijgen, niet wraakzuchtig is, maar verdraagzaam, goedhartig, medelijdend; geen schijnheilige, geen bijgeloovige, geen spotter, maar een die alle godsdiensten kan eerbiedigen en dulden; dat hij is gastvrij, barmhartig, nederig, voorzichtig en bescheiden; dat hij naastenliefde en weldadigheid weet te beoefenen; dat hij is een goed en getrouw burger, een liefhebbend en rechtvaardig vader, een oprechte vriend en een ijverige dienaar". Eene andere Duitsche L.·. bepaalde in 1861: „Aanneembaar is ieder man, die bekend staat als van onbesproken gedrag, in 't burgerlijke leven zelfstandig en in 't bezit is van die geestelijke eigenschappen die hem geschikt maken om het doel der broederschap te helpen bevorderen. Ongeschikt voor de opname zijn zij die niet zelfstandig zijn, die door de openbare meening worden veroordeeld, die zich aan bankroet schuldig maakten of een openlijk accoord met hun schuldeischers hebben gesloten; verder dezulken die tot een onteerende straf zijn veroordeeld of, bij gebrek van bewijs, zijn vrij gesproken. Onmondigen kunnen in geen geval worden aangenomen. Louftons (z. d.) maken hierop een uitzondering."—Volgens Preston (1776) moet de Cand. de volgende verklaring onderteekenen, die overeenkomt met die welke voorkomt in het Engelsche constitutie-boek van 1853: „Ik, N.N. verklaar hierbij plechtig, op mijn woord van eer, dat ik niet op aanraden van mijne vrienden, ook niet verleid door zelfzuchtige bedoelingen, mij geheel vrij en vrijwillig aanmeld om te worden toegelaten tot de geheimen der Vrijmetselarij; dat ik daartoe gedrongen word alleen door de goede verwachtingen die ik van haar heb en door den oprechten wensch om mijn medemenschen van nut te kunnen zijn; dat ik mij ook gaarne en gewillig aan de oude gebruiken en gewoonten van het genootschap wil onderwerpen." Tegenwoordig moet in Nederland de C.— schriftelijk verklaren, dat hij verlangt als lid der Orde te worden opgenomen en of hij zich reeds bij eene andere Loge heeft aangemeld en zoo ja, bij welke en wanneer.

Cappacini, een Italiaansche prelaat, later nuncius in Nederland. Hij kwam in 1828 te Brussel om het Concordaat te regelen. Hij woonde daar bij zekeren Vr.·. M.·. tevens een gevlucht Italiaansch Carbonari. Deze prelaat, die de Bul van Pius VII tegen de VV.·. MM.·. uitvaardigde en on-

derteekende, veroorzaakte daar argwaan, zoodat men zelfs verhaalde dat hij zelf V.·. M.·. was.

Carausius, een Romeinsch legerhoofd in Brittanie, die zich opwierp als beheerscher van dit land. Volgens Anderson's constitutie-boek geschiedde dit in 287. Volgens oude handschriften zou C.— „de metselarij zeer bevorderd hebben, vooral te Verulam (heden St. Albans in Herefordshire) door den ridder Albanus (z. d.). Deze werd door C.— gebruikt om de stad met een steenen muur te omringen en voor hem een prachtig paleis te bouwen.“ Preston weet nog veel meer van hem te verhalen: „nadat hij het Romeinsche juk had afgeschaft, wist hij middelen te vinden om zich en zijne regeering bij het volk aangenaam te maken en daar hij zich als een Metselaar voordeed en met de bouwlieden in nauwe verbinding trad, verzekerde hij zich de achting en de liefde van het meest verlichte gedeelte van zijn volk. — Hij bezat ook werkelijke verdiensten, moedigde de geleerden aan en bracht uit alle oorden de beste werklieden en kunstenaars in het land, die onder zijne regeering zich vrij aan de werken des vredes wijden konden. Vooral begunstigde hij de metselaars, wier grondstellingen (tenets) hij eerbiedigde en benoemde Albanus zijn huishofmeester (steward) tot opper-opziener hunner bijeenkomsten. Onder zijn toezicht vormden zich Loges en vereenigingen der broederschap en de gebruiken (rites of masonry) werden regelmatig beoefend. Om de metselaren de vrijheid te geven eene algemeene vergadering te houden, gaf hij hun een vrijbrief, Charter, en beval Albanus daarbij als Voorzitter of Grootmeester, op te treden.“ We behoeven niet te zeggen dat dit verhaal tot de legende onzer O.·. moet gerekend worden.

Carbonari. Meestal worden deze met de Vrijmetselaren verward en vereenzelvigd, (zie zelfs *Weber*, t. a. p. II. S. 508) en de tegenstanders der O.·. verkondigen telkens weder dat Carbonari en Vrijmetselaren ten slotte dezelfde zijn en hetzelfde bedoelen. Om dit misverstand weg te nemen is het noodzakelijk de C.— van naderbij te beschouwen. — *Carbonari* (kolenbranders) was een geheime politieke bond, die zich onder de heerschappij van Napoleon in Italie en vooral in Napels vormde en zich daarbij van eenige maçonnieke vormen bediende om daardoor — naar ze waanden — meer invloed te kunnen uitoefenen. — In het edict van Pius VII, tegen de VV.·. MM.·. van 13 Aug. 1814, worden ze het eerst vermeld en met hen vereenzelvigd. — Daar de C.— alleen eene politieke bedoeling hadden, konden ze niet tot de Vrmij.·. behooren; hun vereeniging heeft met de Vrmij.·. even weinig te maken als met het Christendom, waaraan zij ook eenige vormen ontleend hadden. Evenzoo heeft men de Illuminaten met de Vrmij.·. in verband gebracht (z. d.), maar ook deze sekte had slechts eenige vormen ontleend aan onze O.·. evengoed als aan de Jezuïten en toch was de Illuminaten-orde noch Vrijmetselarij noch Jezuïtisme. De C.— onderscheidden zich van de Illuminaten vooral hierdoor dat ze hun politieke hervormingen zonder eenige gewelddadigheden wilden invoeren, terwijl de laatsten zich tot gewapende aanvallen gereed hielden.

De vraag naar den oorsprong der C.— is op verschillende wijzen beantwoord; zij zelven verklaarden uit de middeleeuwen afkomstig te zijn en noemden het Saksische Ertsgebergte als hun geboorteplaats. Volgens eene andere sage kwam de secte der Carbonari uit Schotland, waarheen, onder de regeering van Elisabeth, vele aanzienlijke Engelschen uitgeweken waren en die daar in de bosschen werkelijk als kolenbranders leefden om veilig te zijn voor elke vervolging; aan hun hoofd zou zekere kluizenaar Theobald (z. d.) gestaan hebben, die dan ook als Schutspatroon der O.·. vereerd werd. Uit Schotland verbreidden ze zich naar Frankrijk, Duitschland en Italië. In Frankrijk was koning Frans I eens op de jacht in een bosch verdwaald en vond in een hut van een kolenbrander vriendelijke gastvrijheid, zoodat hij verklaarde beschermheer der kolenbranders te willen zijn. Vandaar bestond onder hen het gebruik, om bij hun feestmalen, den tweeden dronk te wijden aan de nagedachtenis van Frans I. Verder heeft men hen als afstammelingen der Waldenzen beschouwd. — We gelooven dat dit alles tot het rijk der legenden behoort, althans de historie weet van dit alles niets.

Bepalen we ons tot het gebied der geschiedenis, dan zien we de C.— in het begin dezer eeuw deels in Frankrijk, deels in Beneden-Italië optreden. Nadat Napoleon I als keizer gekroond was, waren vele republikeinen in beide landen ontevreden over dezen terugkeer tot den monarchalen regeeringsvorm, daarbij kwam in Italië een nationale haat tegen de Fransche overheersching. In Italië vereenigden zich bovendien met de politieke ontevredenen eenige geestelijken, wier macht door Napoleon, in menig opzicht, zooveel schade had geleden; uit dit laatste zijn de vele christelijk-kerkelijke gebruiken verklaarbaar die de

C.— aannamen. Eindelijk kwamen bij hen eenige Vrijmetselaren, die zich onder Napoleon ook in Italië uitbreidden, maar in de nieuwe patriottisch-politieke vereeniging wel eenige maç∴ vormen doch geenszins den maçonnieken geest brachten. Toen nu in 1809 Italië, wegens den Oostenrijksch-Franschen, oorlog van troepen ontbloot was, hadden de Carbonari gelegenheid zich uit te breiden, zoodat men in Calabrie en de Abrussen weldra 25 à 30.000 Carbonari telde. Maghella, generaal-directeur der politie onder Murat, was hun machtige beschermer. Deze overreedde in 1814 koning Murat zich tegen Napoleon en voor de onafhankelijkheid van Italië te verklaren, waarbij hij zich van de C.— bediende om zijne plannen te verwezenlijken; gelijk men weet gelukte dit plan echter niet, Maghella werd door den Oostenrijkschen generaal Bianchi gevangen genomen en naar eene Hongaarsche vesting gebracht. — Dat de C.— zich zoo sterk vermenigvuldigden is daaruit te verklaren dat men iedereen opnam die zich maar aanmeldde, zonder op zijn verleden te letten, ja zelfs roovers en Lazzaroni niet buitensloot. Weldra zag men echter de noodzakelijkheid in, den bond van zulke schadelijke elementen te zuiveren. De uitgebannenen vormden eene nieuwe vereeniging, onder den naam van *Calderari* (ketellappers), die zich nu vijandig tegenover de C.— stelden. Reeds had koning Ferdinand getracht met de C.— in verbinding te komen en had door allerlei beloften hun gunst en vertrouwen weten te winnen. Daardoor werkten ze krachtig mede tot de val van Murat en wilde hun vroegeren koning weêr in zijne waardigheden herstellen. In 1816 werden alleen in Calabrie 60.000 C.— gevonden. In 1820 klom hun aantal in het geheele koningrijk reeds tot 600.000 en vormden zij werkelijk een heerschende partij in den lande; toen de Oostenrijkers echter in '21 Italië binnenrukten, maakten zij aan dit alles een einde en werden de C.— in Italië onderdrukt. — Van nu af aan werd Parijs 't middenpunt hunner operaties, waarna ze zich over alle departementen verbreidden. Na de Julirevolutie gingen de meeste leden der vereeniging tot de nieuwe regeering over; toch vormde zich onder de republikeinen eene in stilte voortwerkende *Charbonnerie démocratique*, die voor de vorming eener republiek werkte. In 1841 vond men in Zuid-Frankrijk het laatste spoor dezer vereeniging, die eens zoo machtig was en ongetwijfeld, al was het door vaak verkeerde middelen, veel goeds had gewerkt, althans altijd krachtig had geprotesteerd tegen priesterheerschappij en de onderdrukking van enkelen. Wat nu de grondstellingen der C.— betrof, kunnen we o. a. het volgende mededeelen, aan het *Alg. Woordenb. voor Vrijmetselaren* ontleend:

„Het kollegie van Kardinalen zou alleen gedurende het leven van den als dan regeerenden Paus betaald en erkend worden. Zij moesten Italië verlaten, en werd na des Pausen dood een ander gekozen, dan moest ook deze buiten Italië blijven. Als belasting zouden de armen $\frac{1}{7}$ en de rijksten $\frac{6}{7}$ van hun inkomen betalen. De doodstraf bleef alleen bestaan op moedwilligen doodslag. Voor alle andere misdaden zou zij vervangen worden door de verbanning naar eenig eiland, waar de misdadigers goed bewaakt, maar ongeboeid zouden blijven. Zij zouden daar tot den landbouw en andere nuttige bedrijven gebezigd worden. Er zou eene strenge afscheiding tusschen de verschillende categoriën van misdadigers plaats hebben. Zij, die tot korte verbanning veroordeeld waren, zouden, wanneer die verbanning langer dan drie maanden moest duren, naar een eiland gebracht worden, dat naderbij lag, dan dat, waarop de zwaarder gestraften gebracht werden. Duurde de verbanning korter dan drie maanden, dan zouden zij in stedelijke verbeterhuizen verblijven. Het zelfde stelsel van straffen zoude ook op de vrouwen toegepast worden, behalve dat zij afgescheiden van de mannen zouden bewaard, en niet naar een eiland vervoerd worden, dan alleen op haar eigen verzoek en om de wettige vrouwen te worden der voor eeuwig verbannenen. De bedelorden zouden in stand gehouden worden, doch bleven de leden dier orden, alsdan de kloosters bewonende, vrij, om binnen een jaar na de afkondiging der grondwet, van stand te veranderen, en weder in de maatschappij te komen. In de toekomst zou niemand in die orden en haar kloosters mogen treden, dan na zijne verplichting jegens het vaderland voldaan en den staat gedurende zeven jaren gediend of zich te hebben doen vervangen door een' krijgsman, boven de 25 jaren. Eerst na den ouderdom van 45 jaren konden zij hunne geloften doen, en bleven altijd vrij om in de kloosters of bij hunne verwanten te wonen. Deze vrijheid ontsloeg hen nochtans niet van de plichten hunner orde en van de gehoorzaamheid aan hunne opperhoofden.

„De andere monnikenorden zouden evenzeer in stand blijven; dat gedeelte echter van hun eigendommen, dat het inkomen van 500 piasters voor elken monnik te boven ging, zoude aan den staat vervallen.

De vrouwenkloosters zouden onder dezelfde voorwaarden in stand blijven. Geene ongehuwden zouden voortaan vroeger, dan op den ouderdom van dertig jaren in de orde mogen treden, en hare gelofte afleggen, voor zij veertig jaren bereikt hadden. Voor weduwen zonder kinderen was de vereischte ouderdom voor beide tijdperken vijf jaren vroeger gesteld. Zij mochten, na het doen der gelofte, naar verkiezing in de kloosters of bij hunne familiën blijven wonen, volgens het nog heerschend gebruik in Italië, waar de geestelijke zusters dikwerf belast zijn met bestuur van het huishouden. De grafteekens der groote mannen en weldoeners van hun vaderland zouden op 's lands kosten, op eene eenvoudige, maar in het oog loopende wijze, langs de groote wegen opgericht worden, en toepasselijke opschriften zouden hunne daden vermelden. De grondwet zoude alle 21 jaren herzien worden."

Wat verder de innerlijke inrichting der vereeniging betreft, weten we het volgende: De Carbonari noemen elkander: goede neven (*buon cugini*, *bons cousins*), die in twee klassen verdeeld waren, leerlingen en meesters; hun vergaderplaats heette hut (*baracca*), de buitenwereld: woud, het inwendige der hut: kolenverkoopplaats (*vendito*) en de vereeniging van de gezamenlijke hutten eener provincie: republiek. De Vendita is een eenvoudige hut met een houten dak; binnen staan ettelijke zetels zonder rugleuningen. Aan het einde der kamer staat een blok en aan beide zijden staan twee andere blokken, waarachter de Groot-Meester, de redenaar en de secretaris geplaatst zijn. Aan den wand achter den Groot-Meester hangt het beeld van den heiligen Theobald. Tegenover den Groot-Meester zitten zijne beide adsistenten, eveneens voor houtblokken. — Op de blokken lagen allerlei symbolen, als een linnen doek, water, zout, een kruis, bladeren, vuur, aarde, een takkenbos, een krans van witte hagedoorns, een ladder, een knolgewas en drie banden of linten, waarvan de eene blauw, de andere rood en de derde zwart is. Het blok of de boomstam beteekent de oppervlakte der aarde; de linnen doek omgordt de menschen zoodra ze geboren worden, dus ook bij hun intreden in de vereeniging; het water verzinnelijkt de reiniging van de vlekken der zonde; het zout het bewaren voor het bederf; de krans van hagedoorn maant tot voorzichtigheid, het kruis tot standvastigheid; gelijk de aarde eens het lijk bedekt, zoo moet het geheim in de harten bewaard blijven; de ladder wijst op de trappen der deugd; de takkebos of de bundel is het symbool der eendracht; de drie banden verzinnelijken de drie hoofddeugden: zwart, de kleur der kool, is het geloof; blauw, de kleur van de rook, is de hoop; rood, de kleur van het vuur, is de liefde. Het knolgewas verzinnelijkt het geheim van den bond, dat ook nog begraven is. Het Rituaal der C.-was aan de kolenbranders-gebruiken ontleend. Reiniging van het woud van de wolven, d. w. z. strijd tegen de tyrannen, heette hun arbeid. Het doel van den bond was: bevestiging en instandhouding van den constitutioneelen regeeringsvorm, verdediging van den godsdienst, verbreiding van de grondslagen eener gezonde moraal, door opvoeding en onderwijs. — De opname van een Carbonari-leerling geschiedde op de volgende wijze. De Groot-Meester opent de vergadering met een bijlslag op het blok. Een der leden voert den candidaat die geblinddoekt is, voor de deur der hut, aan welke hij aanklopt. De Groot-Meester zegt dan: „zie wie het moedige wezen is, dat het waagt ons heilig werk te storen." Antwoord: „het is een man dien ik in het woud zag wandelen." Nadat nu de candidaat zijn voornemen heeft te kennen gegeven om lid van den bond te worden, wordt hij binnengelaten. Daarop wordt hem medegedeeld dat vrijmoedigheid en doodsverachting hoofdeigenschappen van den Carbonari zijn. Nadat hij nu allerlei beproevingen heeft ondergaan, nadert hij den heiligen troon (het houtblok van den Groot-Meester) knielt op den linnen doek en legt den volgenden eed af: „Ik beloof en zweer bij de algemeene statuten der orde en bij dit staal, het wrekende werktuig voor den meineedige, het geheim der Carbonari te zullen bewaren en zonder schriftelijke vergunning nooit en nergens daarvan te zullen spreken of schrijven. Ik zweer mijne goede neven in geval van nood te zullen bijstaan voor zooverre mijne krachten dit toelaten en niets tegen hun eer of die hunner familiën te zullen ondernemen. Ik stem toe, dat, zoo ik mij aan meineed schuldig maak, mijn lichaam in stukken gehouwen en verbrand en mijn asch op de rivier verstrooid worde, opdat mijn naam vervloekt worde door alle goede neven op de geheele aarde." Hierop wordt hij in den rij der leden geplaatst; de blinddoek wordt hem ontnomen en hij ziet alle aanwezigen met opgeheven bijlen staan. De Groot-Meester zegt dan: „Onder deze bijlen zult gij zeker den dood vinden wanneer ge ooit meineedig bevonden wordt; daarentegen zullen ze u beschermen wanneer ge trouw blijft en hulp noodig hebt." Daarop neemt de Groot-Meester in de lin-

kerhand een houtspaan, in de rechter een bijl, houdt die boven het hoofd van den aangenomene en zegt: „bij den verheven en goddelijken Groot-Meester van het heelal en bij St. Theobald onzen schutspatroon, in naam en krachtens de volmacht van de opperste Vendita te Napels en krachtens de macht mij door deze eerwaardige Vendita verleend, benoem ik u tot Carbonari-leerling". Bij het einde der vergadering wordt de armbuidel (*sacco de' poveri*) rondgebracht, waarop de Groot-Meester vraagt: „wanneer eindigen de Carbonari hun heilig werk?" De eerste assistent antwoordt: „Wanneer de zon ons woud niet langer bestraalt." Daarop sluit de Meester de vergadering en zegt: „goede neven, daar de zon ons woud niet langer bestraalt, moet onze heilige arbeid gesloten worden. Laat ons eerst driemalen heil roepen voor den goddelijken Groot-Meester en onzen Schutspatroon St. Theobald, die ons zijn bijstand verleend en ons bewaard heeft voor de nieuwsgierige oogen der onheiligen. Hiermede verklaar ik het heilig werk voor gesloten. Keert naar uwe barakken terug en trekt heen in vrede." Na zes maanden kan de bevordering in den tweeden of meestergraad geschieden, waarbij de belangrijkste perioden uit de lijdensgeschiedenis van Jezus worden voorgesteld. De eed dan afgelegd bevat o. a.: „ik zweer eeuwigen haat aan alle tyrannen of hun trawanten en iedere gelegenheid om hen ten val te brengen te zullen gebruiken." De heilige woorden der Carbonari zijn: geloof, liefde en hoop; de woorden die ze uitspreken bij het binnenkomen „Willem Tell en Quiraga." De vrouwen der Carbonari hadden onder elkaar ook eene vereeniging. Hare vergaderplaatsen heetten tuinen en haar arbeid werd genoemd: bloemenkweeken. — Het bestaan der Carbonari bewijst op zich zelf reeds dat zij met de Vrijmetselaren niets gemeen hadden, al worden ze ook veelal daarmede vereenzelvigd. Hadden de VV.·. MM.·., gelijk Weber ook (zie boven) meent: zich op deze wijze met politiek ingelaten, de C.— hadden niet behoeven optetreden.

Catechismus, een veelal uit vragen en antwoorden bestaand onderwijs, dat men gewoon is bij de Instructie-loges voor elken graad te gebruiken; aan de pas aangenomenen wordt in de meeste Loges een leerling-catechismus uitgereikt.

Central-Amerika. In de vijf staten: Guatemala, San-Salvador, Honduras, Nicaragua en Costarica bestaat slechts ééne enkele Loge, onder de Gr.·. L.·. van Schotland te Greytown (San-Juan del Norte).

Ceremoniemeester is die Loge-beambte, die bij vergaderingen de bezoekers ontvangt en in 't algemeen zorgt voor de handhaving der gebruiken en gewoonte bij de officieele samenkomsten. Deze betrekking is van lateren oorsprong en komt het eerst voor bij de Fransche Vrmij.·. in het systeem van Clermont (z. d.). — In enkele Duitsche Loges komt deze betrekking niet voor, maar wordt het door den eersten of tweeden opziener waargenomen.

Certifikaat (*Diploma*, *Brevet*), een door het Logebestuur afgegeven document, waaruit blijkt de bezitter er van in de Orde is opgenomen. De Gr.·. L.·. van Londen verordende in 1755 de invoering daarvan. Anderson bericht, dat reeds in 1663 besloten werd dat geen V.·. M.·. eene Loge mocht bezoeken die niet een certifikaat van zijne aanname kon overleggen. In vele Gr.·. LL.·. wordt aan een Leerl.·. geen certificaat uitgereikt, alleen de Mr.·. ontvangt een officieel diploma (z. d.). In de Algemeene Wet voor het Ned.·. Gr.·. O.·. wordt bepaald (art. 24). „*Aan elk lid der Orde wordt, op zijn verzoek, een bewijs van aanneming in eenigen graad afgegeven, volgens modellen, door het Collegie van Groot-Officieren vast te stellen.*"

Chapelle (*Vincent de la*), een der eerste voorzitters van de L.·. *l'Union Royale*, die hij in 1734 te 's Gravenhage oprichtte. (Zie *'s Gravenhage*).

Chaplain, zie *Kapellaan*.

Charter van Keulen, een hoogst belangrijk document, belangrijk reeds daarom omdat geen ander maç.·. geschrift zooveel opzien heeft gebaard en tot zooveel geschrijf voor en tegen heeft aanleiding gegeven als juist dit, terwijl het onderzoek uaar den oorsprong er van mogelijk nog niet als geheel gesloten kan beschouwd worden... Het *Charter van Keulen* is namelijk eene maç.·. oorkonde, die in 1535 te Keulen zou zijn opgesteld en onder meerderen ook door Melanchthon zou zijn onderteekend. Wanneer de echtheid van dit document kon bewezen worden, zou de geschiedenis der Vrmij.·. eene geheel andere worden en alles wat men tot dusver voor Vrmij.·. heeft gehouden, zou dan noodzakelijk herzien moeten worden. Want is de oorkonde echt, dan is het hoofddoel der Vrmij.·. de handhaving van de reine, zedelijke beginselen tegen alle bijgeloof, om daardoor vrede en geluk onder de menschen te verbreiden. — We zullen eerst het verhaal mededeelen van de ontdekking van deze oorkonde, zonder in eene kritiek daarvan te treden; ons is 't genoeg, hier bijeen te brengen wat over dit Ch.— bekend is.

In het jaar 1816 ontving Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, in zijne waardigheid als Gr.·. Mr.·. Nat.·., ter begeleiding van een pakket geschriften, een brief, door eene vrouwenhand geschreven en onderteekend: N. C. geb. v. T., afkomstig uit Rotterdam, waarin gemeld werd: „de ondergeteekende heeft bijgaande papieren onder de schriftelijke nalatenschap van haren vader gevonden. Hij heeft deze altijd zeer zorgvuldig bewaard en gelijk ik geloof van den heer van Boetzelaar ontvangen.“ Men vermoedde dat deze brief geschreven was door eene dochter van den heer van Teilingen, die in 1795 Gr.·. Mr.·. Nat.·. was, gelijk zijn voorvader van Boetzelaar (tusschen 1780 en 1790). Volgens anderen zou de oorkonde langen tijd in handen der familie van Wassenaar zijn geweest en tusschen 1780 en '85 in 't bezit van den heer van Boetzelaar zijn gekomen, die gezorgd had dat ze eindelijk in handen van Prins Frederik zouden geraken. In bedoeld pakket nu waren behalve eenige andere papieren zonder waarde: 1. het Charter van Keulen; 2. Notulen der Loge „*Frederiks Vreedendal*“ in het O.·. van 's Hage, 1637—38, welke Loge zou zijn het overblijfsel van eene oudere Loge, die gedurende de jaren 1519—1601 te Amsterdam onder den naam „*het Vredendall*“ zou hebben bestaan. Deze notulen waren geschreven in het Nederlandsch met gewoon schrift op papier, schenen uit een gebonden boek gescheurd te zijn en droegen de sporen dat ze hier en daar door 't vuur beschadigd waren. Ze behelzen de volgende aanteekeningen: In 1519 werd door de Loge te Londen door Mr. John Alle de Loge „het Vredendall“ te Amsterdam gesticht, maar in 1601 weder gesloten. In het jaar 1637 hadden vier nog overig zijnde leden dezer Loge zich met vier Broeders in den Haag vereenigd en daar ter plaatse eene Loge gesticht onder patronaat van den Prins Stadhouder Frederik Hendrik, die nu genoemd werd „*Frederiks Vreedendal*“. De vier leden der voormalige Amsterdamsche Loge hadden alle utensiliën, mobiliën en papieren overgegeven, waaronder een met koper beslagen, door drie sloten en drie ongeschonden zegels verzekerd kistje, waarin *a.* het origineel van de inwijdingsacte der Loge *het Vreedendal* van 8 Maart 1519, geschreven in het Engelsch; *b.* een naamlijst harer leden van 1519—1601; *c.* de Keulsche oorkonde, geschreven op perkament in plano met rechthoekige maç.·. karakters, in het Latijn, terwijl de onderteekeningen in cursief schrift gesteld waren. — Nadat Prins Frederik deze stukken ontvangen had, droeg hij den Gr.·. Secretaris van Vreedenburch op, ze in handen te stellen van de toen juist te 's Hage vergaderende Loges van 's Hage en Delft, opdat deze die stukken zouden onderzoeken. Hierop droeg de Gr.·. Mr.·. N.·. het ontcijferen en vertalen van het Charter op aan eene commissie, bestaande uit de BBr.·. J. Konijnenburg, M. C. van Hall en R. H. Arntzenius, die deze taak in September 1818 volbrachten. Weldra werd, op last van den Gr.·. Mr.·. Nat.·., een *facsimile* van dat stuk vervaardigd en aan elke Loge toegezonden. De hoofdinhoud van het Charter is de volgende: De Orde der Vrijmetselaren is ontstaan uit een geheime vereeniging van geleerde en verlichte Christenen (de Johannes-broederen), die zich, lang vóór de kruistochten, verbonden hadden de christelijke zedeleer te handhaven en in practische beoefening te brengen, zich naar het voorbeeld van Johannes den Dooper daaraan geheel te wijden en de nog niet verlichte wereld daardoor tot het zuivere christendom en tot de waarheid te brengen. Ze hadden altijd met elkander gehandeld ook over andere wetenschappelijke onderwerpen en leerlingen gevormd, uit welke ze later hun mede-arbeiders kozen. Ze waren altijd in drie graden verdeeld: Meesters, Gezellen en Leerlingen. Uit de Meesters werden nog enkelen gekozen als uitverkorenen en opper-uitverkorenen, en aan 't hoofd van deze allen werd een Patriarch geplaatst, slechts aan de opper-uitverkoren Meesters bekend, zoodat deze zoowel het zichtbaar als onzichtbaar Hoofd der Orde was. Hij en de Meester zijn verplicht, de Orde met goed en bloed te verdedigen tegen aanvallen van buiten en te bewaren voor innerlijk bederf. Eerst in 1440 hadden deze Johannes-Broederen den naam „Vrijmetselaar“ aangenomen en wel te Valenciennes in Vlaanderen, toen daar eene besmettelijke ziekte „het heilige vuur“ of „het Antonius-vuur“ heerschte. Toen hadden die Johannes-broederen hospitalen voor de armen laten bouwen. Zij bewezen weldadigheid aan belijders van alle godsdiensten, maar namen slechts Christenen onder de Broeders op. De aantenemenen werden niet door lichamelijke pijnigingen beproefd, maar alleen door een onderzoek naar hunne geestelijke vermogens. — Alle plichten zijn saamgevat in deze geboden: „Bemin alle menschen als broeders“ en „geef Gode wat Godes en den keizer wat des keizers is.“ De geheimhouding dient slechts daartoe om ongestoord te kunnen werken. Jaarlijks wordt het Johannes-feest gevierd. Er zijn bepaalde

herkenningsteekenen en herkenningswoorden, die iedereen moet kennen die zich wil doen erkennen als een regelmatig, door een Loge-meester en minstens zeven broeders aangenomen broeder. Allen zijn den Patriarch onderworpen, maar naar de verschillende nationaliteiten kan iedere afdeeling op hare eigenaardige wijze worden bestuurd."

We deelen nu den tekst van het Charter in zijn geheel mede, volgens een der bovengenoemde fac-simile's en straks de overzetting er van.

„A. M. D. G. O."

„Nos electi bagistri (magistri) venerandae Joannique sacrae societatis sive liberurum (liberorum) aementoriorum (caementariorum) ordinis socii moderatores mansiorum (mansionum) seu tabernaculorum, que (quae) Londini, Edemburgi, Viennae, Amsieldaemi (Amsteldami), Parisiis, Augduni (Lugdini) Francosurti (Francofurti), Hamburgi, Antverpiae, Rotteraedami, Madriti, Venetiis, Gandavi, Regiomonti, Bruxellis, Dantsci (Dantisci) Medioburgi, Fabirae atque (in) Agripinae (Agrippinae) civitata (civitate) constituta sunt, capititulaim (capitulatim) in cadem (eadem) civitate Agippinae (Agrippinae) ano (anno) bensi (mensi) diebusque infra designatis tabernaculi, hac in civitate fundati magstro (magistro), fratre venerando viro doctissimo, prdentissimo (prudentissimo) en providentissimo praeside unanimis costris (nostris) suffragiis *huic* (*his*) ut negotiis praeesset cooptato, congregati: hisce ad omnes supra dictas mansiones transmittecdens (transmittendis) literis tam praesentibus quam futuris sociïs manifestamus; sigli dem (siquidem) nobis attendentibus ad ea, quae hisce temporibs (temporibus) calamitosis et per civium dissentiones et discordias turbatis nostre (nostrae) supra dictae societati omnibsque (omnibusque) qui huic caementariorum liberorum vel Joannis ordini adscripti sunt fratribus imputentur constla (consilia) optnones (opiniones) machinationes tam occultae quam palam compertae (conportae) quae omnia uti a nobis, ita quoque ab indole proposito, praeceptisque hujus consociationis vel maxime sunt aliena insuper constitit: *hosce* (*hujus*) ordinis socios eo praesentim quod inextricabiiubus (inextricabilibus) quae nos aigant (ligant) quaeque sanctissimi ab omnibus observantur arcanis atque pactis devincti suvus (sumus) utque certius ab extero (exteris) et profanis vituperentur (vituperemur) et publica execratione devoreremur de redintegrandi templariorium ordinis cribine (crimine) accusari, nosque publice ita vulgo designari, perinde ac si eo consilio essemus devincti et conjurati, ut, huic quasi ordini adscrpti (adscripti) ejus bona atque dominia recuperari postremi qui fuit huic ordini praefectus, summi magistri necem in regum etprincipum qui hujus crimine (criminis) rei, atque dicti ordinis exstinctionis auctores exstiterunt posters (posteros) vindicari vellemus, hanc in finem in ecclesia schismata in temporalibus autem imperiïs et dominationibus, conturbationem et seditionem moliremur, odio atque invidia in papam pontificem maximum, imperitorem (imperatorem) onnesque reges flagraremus, nullorum exterorom (exterorum) petestai (potestati) solis vero superioribus et electis nostrae conspeiatonis (consociationis) per omnem terrarum orbem disseminatae magistris obtemperantes secreta ipsorum mandita (mandata) et clandestina consilia secretis epistolarum commerciis, missisque nutiis (nunciis) exsequeremur, nullis denique aliis ad nostra arcana aditum daremus, quam qui, corporis tormeqtis (tormentis) explorati et pertentati, execrando et horrendo sacramento se nostrs (nostris) ligaverint atque consecraverint conclavibus: ei propter (*propterea?*) omnibusque iïs perpensis, utile atque perquam necesse visum esse, verum statum nostrique ordinis originem, quoque tendat ipsius charitatis institutum, sicut ea singuli (singula) a praecipuis maximi (maxima) in arte peritis et genuinis instituti scientiis illuminatis magistis (magistris) comperta sunt en comprobta (comprobata), exponere eaqe ita exposita singulis nostae (nostrae) societatis conclavibus vel mansionibus in exemplar, a nobis subscriptum obsignatumque, redacta, aique (atque) exarata edere, quibus, in perpetiam (perpetuam) rei memoriam de hoc nostro pacto renovato, deque intacta propositi integritate, constare possit; utque etiam, si qua, civium gentiumque ad odia invidiam intolerantiam bella proclivitate in diem increbescente, haec nostri (nostra) consociatio *eo* (*in*) posterum magis magisque gravaretur, quo minus statum substantiamque suam conservate (conservare) eam in quibusdam terrae regionibus dilatare (dilatari) seque ipsam temporibus (temporum) progessit (progressu) minus incolumen intactam en incorruptam servare possit, nihilominus meliori tempore tempestateque magis commoda, si non omnia, attamen vel unum alterumve harum literarm (literarum) exemplar remancant (remaneat) qurum (quarum) ad normam si labefactus, restituaiur (restituatur), sique corruptus vel a proposito consiliisque abalienatus s (*sit*), redintegratur Ordo. Has ob causas hisce aiteris (literis) καθολικαις secundum antiquissimarum chatarum (chartarum) et que (quae) de instituti consiliis ritibus et con-

suetudinibus, vetustissimique secretissimi no*st*i (no*str*i) ordinis exstant monumentorum contextus redactis, nos electi verae *a*ucis (*l*ucis) studio ducti magistri per sanctissimam fidem obte*m*tamur (obte*st*amur) omnes quibus *ai*ter*ie* (*li*ter*ae*) nunc vel in posterum *ppp*veniant (*pro*veniant) collaboratores ne se ab hocce veritatis documento segregent: insuper, tam illuminato quam obscuriori orbi, quorum utriusque incolumitas nos tenet atque *st*enue (*stre*nue) agitat nunciamus atque praedicamus....

A. Societatem vel liberorum caementariorum S. S. Joannis sacris adscriptorum fratrum ordinem neque ex equitibus templariis, neque ex ullo alio vel ecclesiasticorum vel s*u*culariorum (s*ae*culariorum), equitum ordine s. s. segregat*am* (segregat*um*) uno pluribusve juncto ortum ducere, neque cum iis vel directe vel quocumque vinculo intermedio ullam vel minimam habere communionem, omnibus vero hujusmodi equitum ordinibus esse an*tt*quiorem (an*ti*quiorem), tamque in Palaestina et Graecia, quam in una alteraque imperii Romani parte jam ante bella sacra eq*ut*umque (eq*ui*tumque) supra memoratorum in Palaestinam demigrantium tempore extitisse, idque nobis ex variis comprobatae vetustatis monumentis palam et cognitum evasisse hancce nostram consociati*om* (consociati*onem*) jam inde a tempore quo primum ob varias ethologiae christianae sectas *e*auci (*p*auci) vera ethices doctr*na* (doctr*ina*) arcanorumque sana interpretatione imbuti, sese a multitudine segregrarent adepti, exorsam fuisse, tunc enim temporis docti et illuminati homines, veri illi et paganismi erroribus minime infecti christiani, quum existimarent, per contamin*it*am, (contamin*at*am) religionem, schismata non vero pacem, non tolerantiam et charitatem, sed bella nefanda promulgari, sese sanctissimo sacramento devinxerunt,quo principia hujus religionis ethica hominum animis in*f*ita (ins*i*ta) melius et incontaminate servarent, iis se devove*i*ent (devove*r*ent), quo magis magisque vera lux en tenebris exoriretur prodessetque ad superstitiones debellando*s* (debelland*as*) om*i*umque (om*ni*umque) humanarum virtutum sectatione, pacem *ai*que (a*t*que) salutem inter homines stabiliendam: hisce f*a*stis (fa*u*stis) auspiciis hujus communionis magistros fratres Joanni sacros esse dictos exemplo et i*b*itatione (i*m*itatione) utentes Joannis Baptistae *a*ucis (*l*ucis) oriun*t*ae (oriun*d*ae) praecurs*os* (praecurs*oris*) primique inter *a*uciferos (*l*uciferos) martyris: eos porro doctores scribasque, consuetudine i*aa*orum (i*ll*orum) temporum magistros esse vocatos, ex peritissimis et optimis discipulorum coll*ib*ratores (coll*a*-*b*oratores) collegisse atque cooptasse, unde nomen socii exo*t*itum (exo*r*tum) quum caeteri collecti, von vero cooptati, more Hebraeorum, Graecorum en Romanorum philosophorum disci*s*puli (disc*i*puli) appellatione d*i*signarentur (d*e*signarentur).

B. Consociationem nostram ut olim ita et nunc, tribus hisce, discipuli socii magistrique gradibus, postremos autem magistros electis magistris summisque electis magistris constare; omnes vero consociationes vel fraternitates, sic dict*is* (dict*as*) que (qu*ae*) p*a*ures (p*l*ures) aliasve admittunt denominationes s. s. subdivisiones, aliamve sib*l* (sib*i*) adsciscunt originem po*a*ticis (po*li*ticis) vel ecclesasticis negotiis se admiscentes, odium et invidiam cuipiam iuratae pollicentur atque obtestantur quibuscumque id tandem fiat ti*lua*is (ti*tuli*s) caementariorum liberorum, fratrumve Joannis sacris adscriptorum aliïsve, non ad nostr*is* (nostr*um*) pertinere ordinem, sed veluti schismaticos ex eo *g*epelli (*r*epelli) atque ejici

Γ. Illos inter doctores hujusque ordinis magistros mathematicas, astronomicas, aliasve disciplinas exercentes, post illorum per totum terrarum orbem dispersum, *m*tuum (*mu*tuum) doctrinae atque *a*ucis (*l*ucis) commercium constitisse, quo factum est ut ex iis quidem electis magistris unu*m* (unu*s*) insuper e*a*gi (e*li*gi) coeptu*m* (coeptu*s*) *p*it (*s*it) veluti prae ceteris *ex*elente*m* (ex*c*ellen*s*) qui ut summus electus magister vel patriarcha veneraretur *f*olis (*s*olis) electis magistris cognitus, simulque et visibile et invisibile totiusque consociationis nostrae caput et princeps haberetur, quemadmodum et hodie hoc pacto supremus magister atque patriarcha siquidem paucissimis notus re vera existit. Hisce igitur praemissis ex vetustissimorum membranorum ordinis ipsius Chartarum congerie collatis, nostri patriarchae autoritate sanctis cum documentis, in posterum praesidis ejusque successorum fideicommissis sedulo comparatis, ejusdem illustrissimi *e*atriarchae (*p*atriarchae) autoritati muniti statuimus atque praecipimus.

Δ. Societatis nostrae regimen, modus atque ratio, quibus luc*a* (luci*s*) igneae radii ad iluminatos fratrs, sicuti et in orbem profanum, deferantur atque promoveantur, sunt penes summos electos magistros: iis vigilandum est et videndum, ne quid contra vera societatis nostrae principia mo*h*antur (mo*li*antur) cujuscunque status et ordinis socii: iisdem etiam ordinis proceribus incumbit societatis defensio, ipsiusque incolumitatis conservatio atque

tutamen: hanc, si casus inciderit, suarum fortunarum devotione vitaeque periculo contra omne*m*(onne*s*) instituti nostri agressores, quoties et ubicunque conveniat, tueantur.

E. Neutiquam nobis eluxit, hanc fratrum consociationem ante annum millesimum quadringe*ntt*ium (quadringe*nte*simum) quadragesimum post Christum natum alia quam Joannodrum (Johann*ae*orum) fratrum denominatione notam fuisse, tunc ver*e* (ver*o*) primum, ut nobis patuit, fraternitatem liberorum coementariorum nomine, sicque quidem speciatim intra Valenciam Flandrorum vocar*e* (vocar*i*) coepisse, quo tempore, in alioquibus Hannoniae plagis, eorum fratrum ope et opibus, hos*p*tia (hos*pi*tia) ad egenos, qui ig*n* (ig*ne*) sacro, malo sancti Anthoniï dicto, laborarent, *fa*nandos (*s*anandos) aedificare coeperunt.

Z. Quamvis in benefaciendo nullam religionis vel patriae rationem habeamus, necesse tamen et tutum adhucdum put*ms* (put*a*mus) non alios quam qui se, in profanorum vel obscurorum coet*b*s (coeti*bus*) Christianos profitentur, ordine nostro recipere. In inquirendo et periclitationes instituendo eorum, qui *p*e (se) *php*mi (*pri*mi) gradus initiation*e* (initiation*i*), qui discipulorum est, offerunt nulla corporis torment*i* (torment*a*) sed ea sola q*l*ae (q*u*ae) ad inquirendum de novitiorum ingenio, voluntatibus et indole juvant, tentamina adhi*bn*de (adhibenda) sunt.

H. Iis quae jubentur et solemni sacramento obtestanda sunt officiis adnumerantur fidelitas et obedientia secularibus et legitime nobis *e*raepositis (*p*raepositis) imperantibus.

Θ. Principia nostrorum actuum et omnia ea quo, quorsumque tendant nostra molimina hisce duo*v*us (duo*b*us) praeceptis enunciantur: Omnes homines veluti fratres et propinquos ama et dilige: Deo quod Dei, imperato*r* imperatoris (imperat*ori* *quod* imperatoris *est tribuito*).

I. Secreta atque arcana quibus nostro conamina occultantur, huic unico scopulo inserviunt, ut sine ostentatione beneficiamus et absque turbatione agendo nostra proposita ad extremum prosequa*t*ur (prosequa*m*ur).

K. Sancti Joannis, Christi praecursoris et communionis nostrae patroni, memoriam quo*d*annis (quo*t*annis) celebramus.

Λ. Haec instituti caeter*a*que h*uic* (h*is*) consentanea, dum in fratrum coetibus vel designando vel dicendo aliisve modis peraguntur, ab ecc*e*siarum (ecc*le*si arum) ritibus nihilominus sunt alienissima.

M. Solus is quidem Joanneae societatis frater caementarius liber reputatur, qui legitimo modo, auxilio praesidioque cujusdam magistri electi, adjuvantibus ad minimum septem fratribus nostris mysteriis est initiatus, aptusque sit signis et tesseris, quibus caeteri, u*i*untur (u*t*untur) fratres, suam adoptionem con*pr*bare (co*mpro*bare) Quibus tamen signis et verbs et ea complectuntur q*u* (*quae*) mensione (m*a*nsione) vel tabernaculo Edimburgensi, ipsiusque affiliatis, nec non Hamburgensi, Rotteraedamensi, Medioburgensi, et eo quod Venetiïs exstructum invenitur, tabernaculis in usu sunt, quorum ministeria et labores, quamquam Scotorum more ordinati, in eo tamen, quae originem, propositum et institutionem spectant, non ab iis quibus nos utimur divergunt.

N. Haec dum nostra *sof*etas (*soci*etas) uno tantum et generali principe, diversa autem magisteria, quibus constat, variïs superioribus magistris, pro variarum regionum regnorumque ratione atque egestate regantur, nihil magis necesse est, quam confor*mis* (confor*mi*tas) quaedam omnium per totum terrarum orbem dispertitorum, quasi membrorum unius vero corporis com*p*sti (comp*osi*ti) sicuti etiam nunciorum et litterarum commercium, ubicumque *a*corum (*lo*corum) sibi, suisque doctrinis consentaneum: quam ob rem hae praesen*ts* (praesen*tes*) naturam atque indolem nostrae societatis testa*n*es (testa*n*tes) literae ad omnia singu*le*que (singul*a*que) ordinis qu*e* (qu*ae*) adhucdum exstant collegia mittentur.

Ha*g*um (ha*r*um) itaque ob supra memoratas causas huncce in modum confestarum (confe*c*tarum) literarum novemdecim exemplaria unisona ejusdem plane tenoris, nostris subscriptionibus et subsignationibus confir*m*ta (confirm*a*ta) el munita, data sunt Coloniae Ag*ie*enae (Agr*ipp*inae) ad Rhenum, anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, *g*ie (die) vicesimo *qu*rto (qu*a*rto) mensis Juniï, secundu*p* (secundu*m*) (*aeram*) que (qu*ae*) Christiana inscribitur).

Harmanus †. Carlton. Jo. Bruce. F. v. Upna. Cornelius Banning. De Colligni. Virieux. Johann Schröder. Hoffmann 1535. Icobus Prepositus. A. Nobel. Ignatius Del La Torre. Doria. Iacob Uttinhove. Falck. Nicolaes vä. Noot. Philippus Melanthon. Huyssen. Wormel Abel."

Van dit Charter, waarin, gelijk blijkt, hier en daar eenige fouten zijn ingeslopen, fouten trouwens voor 't meerendeel verklaarbaar uit de wijze waarop men vroeger Latijn schreef en de vergissingen zoo gemakkelijk bij het cijferschrift begaan, bestaan onderscheidene vertalingen. Op last van den Groot-Meester Nationaal werd het 't eerst vertaald door de BBr∴ J. Konijnen-

burg, M. C. van Hall en R. H. Arntzenius. Wij hebben gemeend hier eene zelfstandige en letterlijke — ook wat den stijl betreft — vertaling te moeten laten volgen.

Ter meerdere verheerlijking van den Almachtigen God.

Wij uitverkoren meesters der eerwaardige en aan Joannes gewijde gemeenschap of leden van de orde der vrije metselaren, bestuurderen der verblijven (Loges) of hutten, welke zijn opgericht te Londen, Edimburg, Weenen, Amsterdam, Parijs, Lyon, Frankfort, Hamburg, Antwerpen, Rotterdam, Madrid, Venetië, Gent, Koningsbergen, Brussel, Dantzig, Middelburg, Bremen (?), en in de stad Keulen, als kapittel vergaderd in deze zelfde stad Keulen, in het jaar, de maand en op de dagen die onder aangewezen zijn, onder voorzitting van den meester van de hier ter plaatse gestichtte hut (Loge?) een eerwaardigen, zeer geleerden, zeer verstandigen en zeer voorzichtigen broeder, door onze eenstemmige stemmen gekozen, dat hij onzen arbeid zou besturen; verklaren aan alle bovengenoemde werkplaatsen door deze brieven die gezonden moeten worden, zoowel aan de tegenwoordige als aan de toekomende medeleden; terwijl wij gelet hebben op de — in deze rampspoedige en door burgertwist en tweedracht verontruste tijden, aan de bovengenoemde broederschap en aan alle broeders die behooren tot deze orde van vrije metselaren of van Joannes — toegedachte aanslagen, bedoelingen en deels heimelijk gehouden, deels openlijk bekend gewordene, welke alle in strijd zijn zoowel met wat wij afzonderlijk bedoelen als met den geest, het doel en de voorschriften dezer broederschap: en het bovenal vaststaat, dat wij leden dezer orde — hoofdzakelijk op dien grond, dat wij door onoplosbare banden, welke ons binden, door eenige door ons allen heilig gehoudene geheimen en verdragen vast vereenigd blijven en hoofdzakelijk met de bedoeling om ons des te zekerder aan de openbare verachting prijs te geven — beschuldigd worden van de misdaad, dat wij de orde der tempeliers weder willen herstellen en dat wij daarom veelal openlijk worden beschuldigd dat wij ons met deze bedoeling verbonden hebben om, alsof we leden dier orde waren, het vermogen en de bezittingen daarvan weêr willen bemachtigen en alsof wij den gewelddadigen dood van de laatsten Grootmeester die aan het Hoofd dier orde stond wilden wreken aan de nakomelingen van die koningen en vorsten, die aan dien moord schuldig waren en de oorzaak waren van de opheffing dier orde; dat wij vervuld zijn van haat en nijd tegen den paus als opperpriester en tegen den keizer en alle koningen; dat wij niet gehoorzamen aan de macht van hen die buiten ons staan, maar alleen aan de meesters en uitverkorenen van onze gemeenschap die over de geheele aarde verbreid is, terwijl wij hunne geheime bevelen volvoeren, terwijl wij hunne geheime bevelen en in 't geheim gesmeede plannen verbreiden door in 't geheim wisselen van boden en brieven; dat wij niemand den toegang tot onze geheimenissen geven, dan aan hem die door lichamelijke pijnigingen is beproefd en onderzocht, die zich door een vloekbaren en afschuwelijken eed aan onze vergaderingen heeft gebonden en toegewijd: om deze dingen en na dit alles overwogen te hebben is het nuttig en overnoodzakelijk gebleken, den waren toestand en oorsprong onzer Orde, en het doel van deze instelling der liefde bloot te leggen, gelijk dit, in bijzonderheden en in 't algemeen, door de voornaamste in de kunst ervarene en door de echte wetenschappen der instelling verlichte meesters, begrepen en bevestigd is, en het aldus uiteengezette aan alle vergaderplaatsen of hutten van onze vereeniging medetedeelen geredigeerd in een exemplaar door ons onderteekend en verzegeld, opdat er tot voortdurend aandenken een getuigenis zij aangaande dit ons hernieuwd verdrag en over de reinheid van onze bedoelingen; maar ook met het doel, daar bij den dagelijks toenemenden drang der burgers en der volkeren naar haat, nijd, onverdraagzaamheid en oorlog het onze broederschap altijd moeielijker gemaakt wordt eensdeels hare inrichting en haar wezen te behouden, anderdeels zich in eenige oorden der wereld te verbreiden of ook zich in den loop der tijden zuiver en onvervalscht te handhaven, dat — dan althans voor betere tijden en gunstiger tijdsomstandigheden — zoo niet alle toch het eene of andere exemplaar van dezen brief overblijve, tot een regel wanneer de Orde verzwakt zijnde mocht worden hersteld, of bedorven of van het eigenlijk doel vervreemd weder terecht gebracht worde. — Om deze redenen bezweren wij uitverkoren meesters — door ijver voor het ware licht gedreven — bij deze katholieke (*algemeene*) brieven vervaardigd naar de gedenkteekenen van de oudste archiven en bescheiden onzer aloude en zeer geheime orde, zooals die omtrent hare bedoelingen, plechtigheden en gebruiken thans nog voorhanden zijn, — alle onze medearbeiders aan, die deze nu of voor 't vervolg onder het oog

komen zal, bij onze heilige gelofte, dat zij zich nooit zullen afscheiden van dit document der waarheid: eindelijk verkondigen en verklaren wij, ten behoeve zoowel der gewijde als ongewijde wereld, welker beider geluk ons ter harte gaat en ernstig bezig houdt . . . .

A. dat het genootschap of de orde der vrije metselaren of der aan de heilige regelen van S. Joannes verbonden broederen, noch van de tempelridders, noch van eenige andere geestelijke of wereldlijke ridderorde, noch van een daarvan, noch van meerdere daarvan vereenigd kan worden afgeleid; dat de orde noch direkt, noch door bemiddeling van eenigen band eenige of de minste gemeenschap heeft, maar ouder is dan alle dergelijke ridderorden; dat ze reeds bestaan heeft zoowel in Palestina en Griekenland en in onderscheidene deelen van het Romeinsche rijk, vóór de heilige oorlogen der vroeger vermelde ridders ten tijde dat deze naar Palestina vertrokken; dat ons uit vele en verschillende monumenten van erkende oudheid duidelijk gebleken is, dat deze onze broederschap reeds bestaan heeft van dien tijd af aan, waarin, wegens de vele christelijke sekten, weinigen doordrongen van de ware zedeleer en met eene gezonde verklaring van geheimleer vervuld, zich als adepten van de menigte afscheidden; dat toen reeds eenige geleerde en verlichte mannen, maar Christenen die geenszins behebt waren met de dwalingen van het heidendom, toen zij oordeelden dat door een bevlekten en bezoedelden godsdienst, scheuring en geen vrede, niet verdraagzaamheid en liefde maar noodlottige oorlogen verbreid worden, zich met een allerheiligsten eed verbonden, opdat zij de beginselen van dien zedelijken godsdienst die in de ziel van alle menschen is ingeplant, beter en onbevlekt zouden kunnen bewaren, dat zij zich daaraan wijden zouden, opdat des te meer het ware licht uit de duisternis zou ontstaan en zou helpen om het bijgeloof te beoorlogen en door eerbiediging van alle menschelijke deugden, vrede en zaligheid onder de menschen zouden kunnen bevestigen; dat bij deze gunstige voorteekenen de meesters dezer vereeniging der aan Johannes gewijde broeders werden genoemd, daar zij Johannes den Dooper, den voorbode van het opgaande licht, den eersten der lichtbrengende martelaren tot hun voorbeeld en ter navolging kozen; dat verder geleerden en schrijvers, naar de gewoonte dier tijden, meesters genoemd werden en uit de bekwaamste en beste discipelen medewerkers gekozen hebben, waarvan de naam metgezellen onstaan is, terwijl de overige vergaderden echter niet uitgekozenen, op de wijze der Hebreën en der Grieksche en Romeinsche wijsgeeren, met de benaming leerlingen aangeduid werden;

B. dat onze vereeniging, zoowel oudtijds als nu, uit deze drie graden van leerling, metgezel en meester bestaat, maar dat de laatste bestaan uit uitgelezen en opperuitgelezen meesters; maar dat alle vereenigingen of zoogenaamde broederschappen, welke meerdere benamingen of onderafdeelingen toelaten, welke zich een anderen oorsprong toekennen, die zich met politieke of kerkelijke beslommeringen bemoeien, en bij eede tegen iemand haat of nijd belooven, al moge dit geschieden onder den aangenomen naam van Vrijmetselaren of broeders, die de heilige voorschriften van Johannes of iemand anders beweren te volgen, niet tot onze orde behooren, maar door ons als scheurmakers verloochend en verstooten worden;

Γ. dat onder die leeraren en magisters onzer Orde die de mathematische, astronomische of andere wetenschappen beoefenen, nadat zij over de geheele aarde verspreid zijn, een wederkeerige mededeeling van wetenschap en licht heeft bestaan, waardoor het gekomen is, dat uit die uitverkoren meesters één voornamelijk begon uitgelezen te worden, die als opperste uitverkoren meester of als patriarch moest vereerd worden, alleen aan de uitverkoren meesters bekend, en te gelijk zoowel voor het onzichtbaar als onzichtbaar hoofd en opperhoofd van onze geheele broederschap gehouden werd, zoodat, overeenkomstig dit verdrag, ook heden nog de opperste meester en patriarch, hoewel maar aan zeer weinigen bekend, werkelijk bestaat.

Dit alles vooropstellende, wat bijeengebracht is uit eene verzameling van de oudste gedenkschriften en charters onzer orde, bepalen en verordenen wij op gezag van onzen patriarch, nadat wij de heilige oorkonden die in de toekomst aan de trouwe hoede van ons opperhoofd en zijne opvolgers zijn toevertrouwd, en versterkt door het gezag van diezelfden zeer geachten patriarch:

Δ. Het bestuur van dezen bond, de wijze waarop de stralen van het vlammende licht tot de verlichte broeders en ook tot de profane wereld zullen gebracht worden, berust bij de hoogste uitverkoren meesters: dezen moeten waken en toezien, dat de genooten van welken rang en stand ook niets ondernemen tegen de ware beginselen van onze vereeniging; ook wordt aan die voorstanders der Orde opgelegd de verdediging der Orde en de bewaring van haar

ongeschonden voortbestaan; zij moeten deze, wanneer de omstandigheden dit mochten noodig maken, met opoffering van hun bezittingen en met levensgevaar, tegen alle aanvallen op onze instelling gedaan verdedigen, zoo vaak en waar dit moge te pas komen;

E. Nooit is het ons gebleken dat deze broederschap vóór het jaar 1440 na Chr. geboorte onder een andere naam dan dien van Joannesbroederen is bekend geweest, maar toen voor het eerst, gelijk ons bleek, onder den naam van broederschap der vrije metselaren begon genoemd te worden en wel speciaal te Valenciennes in Flaanderen, toen te dien tijde in eenige streken van Henegouwen, door de hulp en op kosten der broeders, hospitalen begonnen gebouwd te worden om behoeftigen te genezen die leden aan het heilig vuur, ook de kwaal van den H. Antonius genoemd;

Z. Alhoewel wij bij het weldoen geen rekening mogen houden met godsdienst of vaderland, achten wij het echter noodig en vooralsnog [1]) veilig, geene anderen in onze Orde op te nemen, dan die in de samenkomsten der profanen of duisterlingen bekennen Christenen te zijn. Bij het onderzoeken en beproeven van hen die zich aanmelden voor de inwijding in den eersten graad die (de graad) der leerlingen genoemd wordt, zullen geene lichamelijke kwellingen toegepast worden, maar alleen die beproevingen, die dienen om een onderzoek in te stellen naar den aanleg, den wil en den inborst der novitiï.

H. Tot die plichten, welke geboden worden en met een plechtigen eed moeten gezworen worden, behooren trouw en gehoorzaamheid aan die wereldlijken, die op wettige wijze aan ons hoofd gesteld zijn.

Θ. De beginselen van onze handelingen en al ons streven waarheen het zich moge uitstrekken, worden uitgedrukt in deze twee geboden: bemin en waardeer alle menschen als broeders en naastbestaanden, geef Gode wat Godes en den keizer wat des keizers is.

I. De geheimen en geheimzinnigheden die onze pogingen bedekken, dienen alleen tot dit doel, dat we zonder vertooning (ostentatie) kunnen weldoen en zonder verwarring te veroorzaken ten einde toe onze plannen kunnen volvoeren.

K. Wij vieren jaarlijks de herinnering aan den heiligen Joannes, den voorlooper van Christus en den schutspatroon van onzen bond.

Λ. Evenwel is dit alles wat tot onze instellingen behoort en wat verder daarmede in overeenstemming is, wat door de broederen bij hun samenkomsten door teeken of woord op eene andere wijze wordt voorgesteld, geheel en al onderscheiden van de kerkelijke gebruiken.

M. Hij nu alleen wordt erkend als Joannes-broeder of als Vrijmetselaar die op wettige wijze, met behulp en onder presidum van eenigen uitverkoren meester, terwijl minstens zeven broeders dien bijstaan, in onze mysterien is ingewijd en in staat is door teekenen en herkenningswoorden, welke de overige broeders gebruiken, zijne aanneming te bewijzen. Onder deze teekenen en woorden zijn ook die weder begrepen, welke in de Edimburger, of daarmede geaffilieerde Loges of bouwhutten, zoowel als in de Hamburger, Rotterdammer, Middelburger en in de te Venetië opgerichte bouwhut in gebruik zijn, wier bestuur en arbeid wel naar Schotsche wijze is ingericht, maar toch met betrekking tot oorsprong, doel en inrichting niet afwijken van hetgeen bij ons geldig is.

N. Terwijl nu onze bond, als één geheel, slechts door een eenig en algemeen opperhoofd, de onderscheidene meestervergaderingen echter, waaruit hij bestaat, door onderscheidene Grootmeesteren bestuurd wordt, naar de behoeften der onderscheidene landen en staten, — is niets noodzakelijker dan eene zekere gelijkvormigheid van alle over den aardbodem verspreide bouwhutten, als de leden van een eenig, zij het dan ook samengesteld, lichaam, zooals een wisseling van brieven en boden van alle plaatsen onder elkander, die met de leer der Orde overeenstemt; waarom dit tegenwoordig schrijven, dat de natuur en den geest van onzen bond officieel bekend maakt, gezonden wordt aan alle afzonderlijke meester-collegiën van onze Orde, zoovele als er tot heden bestaan.

Om deze bovenvermelde redenen zijn 19 gelijkluidende exemplaren van dezen zendbrief, van gelijken inhoud, bevestigd en gewaarmerkt door onze onderteekening en verzegeling afgegeven, te Keulen aan den Rijn, in het jaar eenduizend-vijfhonderd-vijf-en-dertig, op den vier-en-twintigsten dag der maand Juni, volgens (de tijdrekening) die de christelijke genoemd wordt.“

(Volgen de straks vermelde onderteekeningen).

[1]) Men lette wel op dit „vooralsnog“ (adhucdum). Al was dus de echtheid van dit Charter te bewijzen, zou daaruit geenszins volgen dat niet-christenen niet tot de Orde zouden mogen worden toegelaten, zooals *Lenning* beweert. Het „adhucdum“ bewijst dat de samenstellers alleen voor *hun* tijd zoo oordeelden.

Het cijferschrift, waarin deze oorkonde is opgemaakt, is het gewone kwadraatschrift, met uitlating der K en inschuiving van twee teekens voor V en U; dit schrift was toen reeds zeer bekend en kon dus niet baten voor de geheimhouding van het stuk. Het bedoelde cijferschrift is het volgende:

a l u	b m v	c n x
d o	e p	f q
g r	h s	i t

en de afzonderlijke letterteekens zijn aldus de volgende:

a b c d e f g h i

l m n o p q r s t u v x

Het ligt in den aard der zaak, dat weldra een ernstige strijd werd aangebonden over de echtheid of onechtheid van dit Charter, een strijd die — naar onze overtuiging — nog niet volstreden is. We gelooven volledigheidshalve hier te moeten mededeelen wat over dit Charter geschreven is, opdat men de argumenten *pro* en *contra* kan beoordeelen. — De lijst der naar aanleiding van dit Charter verschenen monographieën en tijdschrift-artikelen laten we achterwege, daar we toch het voornaamste daarvan in dit overzicht vermelden zullen. — Gelijk we boven reeds mededeelden, stelde Prins Frederik het Charter in handen van eene commissie uit de leden der Loges „l'Union Royale" en l'Union Frederik" in den Haag en de Loges „Eendracht maakt macht" en „Silentium" te Delft, die den 15 Maart 1818 rapport uitbracht, maar zich over de echtheid of onechtheid niet uitliet: ze bepaalde zich eenvoudig tot eene reproductie van den Latijnschen tekst en eene vertaling er van. — De eerste die zich voor de echtheid verklaarde was Br.·. van Rappard in den Nederlandschen Vrijmetselaars-almanak van 1821 (vrg. Annales des Pays-Bas, Tom. IV). Zijn bewijsvoering komt op het volgende neêr. De wijze waarop het stuk in handen van Prins Frederik kwam is onverdacht. De oorkonde heeft verbleekte en ten deele uitgewischte letterteekens wat een bewijs is voor haar hoogen ouderdom; de onderteekeningen, vooral die van Melanton, zijn echt en in de protokollen van de Loge „Frederiks Vredendal" wordt de oorkonde ook vermeld; aldus ze is reeds in oude dagen bekend geweest en althans niet nu door een verdichter of bedrieger vervaardigd. Reeds dadelijk werd deze uitspraak bestreden en wel door Nederlanders op deze gronden: tot nu is er slechts één exemplaar van gevonden, hoe is 't mogelijk dat de 19 anderen zijn verloren gegaan? In de brieven van Melanchthon bestaat juist in deze periode eene gaping waardoor men niet kan bewijzen dat hij te Keulen is geweest en het cijferschrift is eerst van veel later dagteekening. — Het antwoord bleef niet uit. Is het stuk verdicht, dan moet de falsaris eenig voordeel hebben kunnen hebben met 't vervaardigen van zulk een document, en dat is niet denkbaar. Van zooveel oude oorkonden, die soms in honderde exemplaren geschreven of gedrukt werden, zijn slechts zeer weinigen, ja soms slechts één enkel exemplaar overgebleven, zoodat het verloren gaan der 18 exx. hier niets bewijst. Bovendien, hoe licht berusten in andere familie-archiven nog exemplaren. Het is toch maar al te waar dat die archieven vaak door de bezitters er van niet of slechts zeer oppervlakkig worden gekend. Een nader onderzoek is dan toch allereerst noodig. Juist de gaping in de brieven van Melanchthon doet de echtheid vermoeden. Een vervalscher kon iets dergelijks niet vermoeden en de hervormer heeft zijn reis naar Keulen geheim willen houden. Het gebruikte cijferschrift is van veel ouder dagteekening dan het Charter en al is 't nu gemakkelijk te ontcijferen, dit was niet zoo in de dagen toen de schrijfkunst niet zoo algemeen was. Wij moeten erkennen dat de verdedigers der echtheid hier sterker waren dan de bestrijders er van.

Telkens werd het charter weêr opnieuw besproken, tot dat de Loge „*La bien Aimée*" te Amsterdam besloot, het drie-honderdjarig bestaan der Oorkonde plechtig te vieren en ter herinnering daaraan een gedenkpenning deed vervaardigen. — De commissie uit die werkplaats, met het onderzoek naar de echtheid belast, ging daarbij uit van de beantwoording der drie volgende vragen: Bestonden er zulke personen als in de onderteekening worden vermeld? Zijn hunne handteekeningen gelijk aan die welke elders gevonden worden? Konden de onderteekenaars op bedoelden dag te Keulen zijn? — Zij kwamen tot de erkenning der echtheid, te meer daar zij de notulen der Loge *het Vreedendal* voor ontwijfelbaar echt verklaarden en daarin uitdrukkelijk melding wordt gemaakt van „den Brief van de Broederschap in 1535 te Ceulen gegeven."

Allereerst zullen we hier aanteekenen wat van de onderteekenaren bekend is. De naamteekeningen en vooral die van Melanchthon, zijn hier van het grootste belang; het cijferschrift kon noch vóór, noch tegen de echtheid iets bewijzen. De bekende bisschop Münter en met hem Prins Christiaan van Hessen, bij wien Münter voor 't eerst een faccimilé van 't charter zag, laten zich aldus uit: De onderteekeningen zijn echt en vooral de naam Fabiranum Tabriae is een bewijs voor de echtheid. Met dezen zeldzamen naam bedoelt men Bremen (Φαβίρανον), volgens eene verklaring van Pholemaeus, wat alleen aan een man als Melanchthon bekend kon zijn.

Harmanus † is Herman, aartsbisschop van Keulen, eigenlijk een Graaf von of zu Wied; hij was bekend met Melanchthon, die eens aan hem schreef: „Ofschoon de bijzondere genegenheid van Uwe Hoogheid mij zeer aangenaam is, juich ik echter meer in 't algemeen belang toe dat het bestuur van Uw Hoogheid zoodanig is, dat het liever de gebreken der Kerk door ware geneesmiddelen wenscht te heelen, dan die door geweldige besluiten nog dieper te verwarren.“ Herman was der Hervorming toegedaan, werd zelfs in 1542 in stilte hervormer en in 1546 in den Ban gedaan en als keurvorst afgezet.

Cornelis Banning (Benning, Banninck), was in 1534 een der Burgemeesters van Amsterdam. Meermalen werd hij als gezant afgevaardigd. Uit de familie-archiven van den heer Gerrit de Graeff van Polsbroek blijkt, dat hij in Maart 1535 te *Delmanhout* geweest is om met de Lubeckers te onderhandelen. Dat hij hervormingsgezind was blijkt o. a. daaruit, dat hij reeds in 1535 in 25 punten beschuldigd werd van onachtzaamheid in 't handhaven der kerkleer.

Over *Melanchthon* behoeven we hier niet te spreken, en evenmin over den aan allen bekenden *Jacob Praepositus.* Wat den laatsten betreft, wijzen we echter vooral op de monographie van den bekenden, nu overleden kerkhistoricus H. Q. Janssen, pred. te St. Anna ter Muiden, „*Jacobus Praepositus, Luthers leerling en vriend, geschetst in zijn lijden en strijden voor de Hervormingszaak*, Amst. 1862.“ Deze, geen V.·. M.·. en zelfs van zeer behoudende richting, werd met het charter in kennis gesteld. Hij nu schrijft o. a. het volgende (bl. 167): „Mochten wij oordeelen naar den indruk, in ons verwekt na het onderzoek der ons ten dienste staande bronnen, wij zouden méér geneigd zijn ons te scharen aan de zijde van hen die de echtheid aannemen, dan die haar ontkennen. Immers in betrekking beschouwd tot hare onderteekening ook door Jacobus Praepositus, is er niets, zooveel ons bekend is, dat de echtheid logenstraft. Ware er een brief of geschrift, waaruit blijken kon, dat Praepositus zich op den 24 Juni 1535 te Bremen of althans niet te Keulen bevond, het pleit zou beslist wezen. Doch zoodanig bewijs is er niet. Uit een schrijven van Luther aan hem van 23 Aug. 1535, zien wij dat in dezen tijd eene toenadering beproefd werd tusschen de Zwinglianen en Lutherschen, en dat Luther zelf thans zachter gestemd was. De beginselen van liefde en verdraagzaamheid in het charter gepredikt, voegen dus volkomen in dit tijdperk; en van Praepositus weten wij daarenboven .... dat hij vrijzinniger was dan zijn leermeester..... Voor de echtheid pleit almede dat wij zijn naam hier vinden uitgedrukt als *Icobus Prepositus* of liever, het zou de onechtheid stellig aanduiden, als ze hem „*Spreng*“ hadden genoemd, een naam die, op een misverstand berustende, eerst naderhand in zwang is gekomen, maar die een later bedrieger waarschijnlijk zou verkozen hebben, omdat hij voor zijn ware familienaam wordt gehouden.“ En op bl. 271 van het zelfde werk zegt hij: „De afwezigheid van den Amsterdamschen burgemeester Cornelis Banning, die als één der negentien onderteekenaars van het charter voorkomt; zijn verblijf in Duitschland omstreeks 24 Juni 1535; voorts, de omstandigheid dat de Hervormer Melanchton, mede één der onderteekenaren, zijn naam schrijft *Melanthon*, hoedanig hij sedert 1531 en 1532 tot aan zijn dood gewoon was zich te teekenen; de volkomen overeenkomst zijner naamteekening onder het charter met elders bestaande; het nauwkeurig onderzoek van den geleerden Dr. C. L. Bretschneider in zijn beroemd werk *Corpus reformatorum*, Vol. II., waaruit blijkt, dat van Melanchton geen enkele brief bestaat van 24 Juni 1535 niet alleen, maar zelfs niet van 13 Juni tot 7 Juli en dat door niemand zijn verblijf te Wittenberg of in Saksen gedurende die tijdsruimte kan bewezen worden, om niet te zeggen, dat een bedrieger, die een stuk als het charter van Keulen verdicht had, niet zou gewaagd hebben Melanchton te Keulen te plaatsen; dit alles pleit zeer voor de echtheid van de Keulsche oorkonde.“ Evenwel verklaart de heer Jansen ook: „Ik beken echter gereedelijk geene geschriften *tegen* de echtheid des charters gelezen te hebben, hoe gaarne ik ook deze onder het oog zou gehad hebben.“ — Onder de verdedigers der echtheid hebben we straks

Bretschneider hooren noemen. Deze voert daarvoor hoofdzakelijk de volgende gronden aan. We hebben geen brieven van Melanchton van 13 Juni tot 7 Juli 1535; hij was dus toen niet te Wittenberg. Een bericht van John Forster over een gezantschap dat den 1 Juli uit Augsburg te Wittenberg kwam, is volgens B. hiermede niet in strijd, daar Melanchton reeds weêr van de Keulsche reis kon teruggekomen zijn. Dat Melanchton zoo vertrouwelijk omgaat met mannen die hij slechts eenmaal heeft gezien, pleit er voor dat dezen met hem door een geheimen band, den band der Vrmij.·., verbonden waren. Dat van de Loge te York in het C.— geen melding gemaakt wordt is zeer natuurlijk, want de oorkonde is ouder dan die Loge, en de L.·. te Straatsburg wordt niet vermeld, omdat deze toen nog eene eenvoudige Werkhut was, zonder hoogere ideëen. Dat slechts één exemplaar behouden bleef is verklaarbaar uit de troebele dagen waarin de oorkonde werd opgesteld; daar niemand ze lezen kon, werden de exemplaren die men later vond vernietigd en de protocollen der L.·. het Vreedendal bewijzen dat de uitverkoren meesters in 1637 de oorkonde nog hebben gezien. Dat Melanchton, Bucer, Sturm, Morus en Camerarius Vrijmetselaren waren, is hoogstwaarschijnlijk, daar in hunne brieven de uitdrukkingen „metgezel", „broeder", „συμμύστα ordo" enz. voorkomen, ja zelfs in een brief van Melanchton van 10 Jan. 1537 de uitdrukking: „aan den Dantziger broeder", wat op de omstandigheid schijnt te wijzen, dat M. te Dantzig den meestergraad verkreeg. — Dat er onder de onderteekenaren ook geheel onbekenden voorkomen, kan — meent hij — daaruit verklaard worden, dat men in sommige steden liefst onbekenden afvaardigde om geen argwaan te wekken, terwijl, van den anderen kant, velen onbekend konden zijn in de prof.·. W.·., die toch in de O.·. eene eerste plaats innamen. — Bellermann te Berlijn verdedigt ook de echtheid der oorkonde. Hij wijst er ook nog op, dat in de besluiten van de Concilien te Rouaan 1181, Montpellier 1215 en Avignon 1316 gesproken wordt van een naamloos genootschap, wier leden zich door een eed, onderling hulpbetoon, kleeding, teekens en geheimschrift onderscheidden en die vijanden der Kerk waren. Zouden de ontwerpers der oorkonde nu niet juist hierin en in dergelijke beschuldigingen die telkens door den clerus herhaald werden, een aanleiding gevonden hebben een wederlegging op te stellen, en niet voor den grooten hoop in de buitenwereld, maar voor zich zelven en om elkander te sterken en op 't goede pad te houden? Het genootschap heet een „broederschap van Joannes, den voorlooper van 't opgaande licht" en bekende een Christelijk genootschap te zijn. Dat de mathematische en ook de overige wetenschappen beoefend werden, moet niet te zeer op den voorgrond gesteld worden; daarmede betaalde men zijn tol aan den geest der eeuw. — Het cijferschrift was niet zoo bekend en de vele schrijffouten bewijzen veeleer de echtheid dan de onechtheid; een vervalscher zou ze wel vermeden hebben; dat de zegels ontbreken is daaruit verklaarbaar, dat ze vervangen zijn door de parafen. Men koos Keulen, in plaats van Bonn, de residentie van den aartsbisschop, tot vergaderplaats, omdat men daar meer ongemerkt kon samenkomen. Dat Melanchthon V.·. M.·. was blijkt uit vele plaatsen in zijn brieven; ja, in een brief aan Camerarius staat woordelijk: „epistolam quam ostendis nisi fidis amicis" (den brief dien ge alleen aan vertrouwde vrienden toont) wat op onze oorkonde schijnt te zinspelen. Camerarius, zelf V.·. M.·., niet vermoedende dat het origineel bewaard zou blijven, veranderde deze woorden in: „omnibus ostendebatur" (werd aan allen vertoond), opdat Melanchthon niet in een verkeerd daglicht zou geplaatst worden. Het is niet te bewijzen, dat Melanchthon den 24 Juni niet te Keulen kan geweest zijn; en zelfs al ware dit bewijsbaar, dan zou dit nog niet pleiten tegen de echtheid, want ook zelfs heden nog dateeren de VV.·. MM.·. een officieel schrijven vaak op den dag van St. Jan, al werd de daarop betrekking hebbende vergadering eenige dagen vroeger of later gehouden. — Daar, gelijk bekend is, in onderscheidene archieven, zooals in Koningsbergen en Dantzig te vergeefs nasporingen zijn gedaan naar nog voorhande exemplaren der oorkonde, is het bestaan van een enkel ex. gemakkelijk te verklaren door aantenemen dat op de bijeenkomst zelve slechts één exempl. geschreven werd, dat Cornelis Banning medenam naar Amsterdam en onder zich hield. De overige afgevaardigden deelden aan hun Loges de besluiten mondeling mede; dat ér 19 exx. zouden gemaakt worden, was wel een besluit der Keulsche vergadering, maar natuurlijk kon dit op die samenkomst zelve niet ten uitvoer gebracht worden.

Het spreekt van zelf dat de bestrijders der echtheid niet zwegen. Lenning teekent in zijn Encyclopaedie dienaangaande het volgende mede: „Br.·. Noordziek hield in de Loge l'Union Royal in den Haag 1856 een voordracht over de oorkonde en ver-

klaarde daarin op voorzichtige en kalme wijze, dat over de echtheid of onechtheid eigenlijk nog niets beslist was, terwijl hij meende dat een nieuw, onpartijdig onderzoek zou moeten ingesteld worden. — De BBr.·. van Marle en Vaillant hebben zich verklaard tegen de echtheid. — Reeds dadelijk na 't bekend worden der oorkonden in 1818 stelden de BBr.·. von Dalem, von Rennenkampf en Strackerjan een nauwkeurig onderzoek in, en de laatste kwam, in overeenstemming met de anderen, tot het volgende resultaat. Het opschrift „ad majorem dei gloriam“ en de uitdrukking „fratres Scti. Johannis“ wijzen op jezuïtisme; de uitverkoren meesters komen eerst voor in het systeem van Clermont; de uitdrukking „Orde“ kwam eerst na 1734 in gebruik; de verdeeling in meesters, metgezellen en leerlingen eerst na 1725; de onbekende patriarch herinnert aan Gugomos; het feest van St. Jan is van Schotschen oorsprong en dateert van 1736. De oorkonde behelst verder allerlei on-maçonnieke stellingen, b. v. dat alleen Christenen kunnen worden opgenomen. De uitdrukkingen in Melanchthons brieven waarop men zich beroept, bewijzen niets en kunnen ook gemakkelijk op eene andere wijze verklaard worden. Is het te bewijzen dat in de dagen der Hervorming die verdachtmaking der Vrmij.·. werkelijk heeft plaats gehad, waarop in de oorkonde gewezen wordt? Hoe is het te verklaren dat de 18 overige exx. spoorloos verdwenen zijn? — De oorkonde is ook niet door den vervaardiger zelven in cijferschrift overgebracht, maar door een ander die geen Latijn verstond en vandaar de domme fouten die er in gemaakt werden. Wat de handteekeningen betreft moet het volgende opgemerkt worden. Het kruis (†) ter aanduiding van eene geestelijke waardigheid werd niet achter, maar vóór den naam geplaatst; de afkorting Joh. voor John is zeer ongewoon. Colligny, de admiraal, was geboren in 1516, alzoo toen eerst 19 jaar oud, de zoogenaamde cardinaal in 1515, dus pas 20, zij zullen dus wel niet tot de „uitverkoren meesters“ kunnen behoord hebben. Welke della Torre is hier bedoeld? — Een Doria zou Venetië vertegenwoordigen? — In het protocol wordt van drie hamers gesproken, terwijl het eerste Ritual er slechts éénen kent. Dat protocol is zoo onwaarschijnlijk mogelijk. Een grootmeester Joh. Allen bestond niet; in de hier bedoelde dagen was cardinaal Wolsey grootmeester. — Strackerjan komt eindelijk tot het volgende resultaat: de documenten zijn waarschijnlijk afkomstig uit 1787 en vervaardigd door aanzienlijke hoofden der Oranjepartij die de Vrmij.·. wilden gebruiken als hulpmiddel voor hun partij. Maar nadat in 1798—99 eene vergeefsche poging daartoe was aangewend, de Fransche tijd kwam, en de Vrmij.·. zelve daardoor onderscheidene veranderingen onderging, wachten men op betere dagen. Het oorspronkelijk doel dat men beoogde was politiek, dit werd echter op den achtergrond geschoven en daarvoor de maç.·. in de plaats gesteld, namelijk: de afschaffing der Hooge Graden en de invoering van de twee afdeelingen van den Meester Graad, de uitverkoren en opper-uitverkorene meesters, aan wier hoofd altijd een vorst moest staan. Bij de bearbeiding der Ritualen van deze afdeelingen was vooral Kinker werkzaam die mogelijk ook niet geheel vreemd is aan den oorsprong dezer z. g. overoude oorkonde. — De geschiedschrijver Heeren wijst er nadrukkelijk op, dat omstreeks 1535 geen spoor van aanvallen op onzen Bond gevonden werden, en dat nooit beweerd is geworden dat hij de voortzetting en hernieuwing der tempelorde wezen zou. Bovendien moet men bedenken, dat op St. Jan 1535 Munster veroverd werd, waaraan de aartsbisschop Hermann van Keulen deelnam, terwijl Melanchthon toen te Wittemberg was. Men heeft de namen der hoofdsteden uitgekozen, maar uit onkunde ook Madrid genoemd; maar Madrid werd eerst onder Philips II hoofdstad van Spanje. — Gensler verklaart de oorkonde ook voor onecht; hoe zou het geheim zóó trouw bewaard zijn gebleven! — Prof. Meyer te Braunstedt bestrijdt ook de echtheid. Tot in het midden der XVI^de^ eeuw waren al de oorkonden van zegels voorzien; de aanroep A. M. G. D. O. wordt boven geen enkele echte oorkonde gevonden en dat de datum met letters wordt aangeduid is geheel in strijd met het gebruik; overigens herhaalt hij de gronden reeds door anderen tegen de echtheid aangevoerd. Hij meent dat het charter ontstaan is tusschen 1776—86 en een werk is van Afrikaansche Bouwheeren (z. d.) te Berlijn, de heftigste tegenstanders der tempelorde, die ook een geheimen Grootmeester of Patriarch hadden, namelijk den aartsbisschop van Nicoria op Cyprus en die hun oorsprong van Keulen afleidden. — De archivaris Günther te Dresden heeft het charter ook onderzocht en legt bijzonderen nadruk op 't ontbreken der zegels, hoewel gezegd werd: „a nobis scriptum obsignatumque.“ Verder wijst hij op 't volgende: 1. waarom is het charter in cijferschrift? Dit dient voor niets anders, dan om de vervalsching beter te verbergen. 2. Waarom is het C.— geschreven in het Latijn? 't Is

bekend dat de voorzitter, wanneer daarmede de aartsbisschop van Keulen bedoeld is, een zeer onontwikkeld man was, die volgens een uitspraak van Karel V, nauwelijks zijn breviarium verstond. 3. Het opschrift A. M. G. D. O. is ongewoon; officieele oorkonden beginnen meestal aldus: „in nomine sanctae et individuae trinitatis.“ 4. Fabirae is een duistere naam en het Ptolemeïsch Φαβίϱανον was aan de meesten onbekend. Melanchthon kwam eerst in 1539 te Keulen. 5. Merkwaardig is het, dat in de geheele briefwisseling van Melanchthon geen enkele der onderteekenaren voorkomt behalve een zekere Carolus Uttenhoven, een jong mensch, die aan Melanchthon was aanbevolen. 6. Dat in Melanchthons brieven gevonden werd 5520, frater, συμμύστα enz. bewijst niets voor het feit dat hij tot de O.·. zou behoord hebben. 7. In den hervormingstijd wordt nog niet van VV.·. MM.·. melding gemaakt. 8. Dat er zulk een patriarch zou hebben bestaan, is geheel in strijd met het wezen en de inrichting der Vrmij.·.. Maar vooral is de vraag nooit te beantwoorden: waar zijn de 18 andere exx. gebleven. — De hoogleeraar Gieseler, zeker een gewichtige autoriteit waar het antiquarische onderzoekingen geldt, verklaart zich ook tegen de echtheid van het charter. Wanneer het omstreeks 1782 in handen van den heer v. Wassenaar kwam, gelijk beweerd wordt,is 't moeielijk te verklaren waarom men niet eerder met de oorkonde voor den dag kwam, daar men juist toen over de voortzetting van de tempelorde streed en dit den strijd had kunnen beëindigen. De déchiffreur heeft verkeerd overgezet. De tegenstanders van de hervorming zouden zeker niet in gebreke zijn gebleven partij te trekken van het feit, dat Melanchthon met een geheim en kettersch genootschap in verbinding stond. De zuivere zedeleer die het C.— behelst, is echt achttiende-eeuwsch, toen de Vrmij.·. beschouwd werd als een instituut dat zich ten doel stelde deze reine zedeleer als den waren kern van het christendom te handhaven en is bepaald in strijd met de denkbeelden van Melanchthon en van Herman van Keulen. Valencia Flandrorum bewijst de onkunde van den vervaardiger, want Valenciennes heet Valentiniana of Valentiana. Van het bouwen van hospitalen en het „heilige vuur“ in 1440 weten de Vlaamsche kroniekschrijvers niets. De onderteekeningen zijn aan groote bedenkingen onderhevig. Gieseler komt tot het resultaat: het charter is vervaardigd na 1782, om de beweerde afstamming der Vrmij.·. van de Tempelorde te bestrijden. — Förstermann herhaalt de reeds gemelde bedenkingen tegen de echtheid en voegt daaraan toe: de onderteekening van Jacobus Prepositus is kennelijk valsch. Melanchthons afwezigheid van Wittemberg is niet te bewijzen en daar Luther daarover zwijgt, moet deze sterk betwijfeld worden. De zwakke Melanchthon kon niet in zes dagen van Keulen naar Wittemberg reizen en voor een langer verblijf in den vreemde had hij de toestemming van den keurvorst noodig; bovendien, er bestaat een brief van M. uit Wittemberg van 4 Juli. Bij den naam Nic. van Noot met dien van Jacobus Prepositus verbonden, moet het volgende niet vergeten worden. Hieronymus van der Noot, was Cancellarius Ducatus Brabantiae en Caes. maj. commissarius bij het hof van Brussel, waarvoor Jac. Praep. 9 feb. 1522 zijn dwaalleer herriep. — Kloss bewijst, dat veel wat in de oorkonde van 1535 vermeld wordt, eerst na 1740 bekend is geworden . . . Uit paragraaf M. van het Ch.— waar melding wordt gemaakt van onderscheidene wijzen van arbeiden, blijkt, dat de vervalsching omstreeks 1786 gepleegd is. Door de opgave van Valenciennes als de eerste zetel der Vrmij.·., blijkt de nationaliteit van den vervaardiger, daar Valenciennes de oudste door Engeland geconstitueerde Loge in Nederland is. De uitdrukking „secundum aeram, quae christiana inscribitur“ is aan groote bedenkingen onderhevig, want in 1535 kende men in 't Westen nog geen andere tijdrekening. De afdeelingen van het Ch.— met grieksche letters aan te duiden is ook iets ongewoons, temeer daar de Grieksche taal eerst in 't begin der XVI^de^ eeuw bekend werd. Kloss komt tot het resultaat, dat de oorkonde zelve en ook de protokollen die haar echtheid moeten bewijzen, afkomstig zijn uit de tweede helft der voorgaande eeuw; dat het doel dezer stukken was, het den 13 Maart 1780 gepubliceerde verdrag van de Gr.·. Loge te 's Hage met de Strikte Observantie (z. d.) te bekampen en in 't kleed van de oudheid, met een beroep op in Nederland hoog vereerde namen, te waarschuwen tegen buitenlandsche nieuwigheden. — Profess. Bobrik, lid der L.·. „Modestia cum libertate“ te Zürich bestrijdt de echtheid evenzeer op de reeds meermalen vermelde gronden, en voegt er aan toe dat het nog lang niet uitgemaakt is of er werkelijk te dien tijde een Loge „Vredendall“ of „Vreedendal“ heeft bestaan. — Dr. Schwetschke te Halle wees aan dat er een groot onderscheid is tusschen de onderteekeningen van Bisschop Hermann en Jacobus Praepositus onder de

oorkonden en de echte naamteekeningen van die mannen. Het is ook een bewijs van vervalsching dat in dit cijferschrift de K ontbreekt, welke letter in alle alfabet's der middeleeuwen voorkomt, terwijl het onderscheid tusschen V en W, zeer onhistorisch is; men kende in het midden der XVI[de] eeuw voor beide letters geen verschillende teekens. — Onder onze landgenooten hebben zich de BBr.·. van Marle, Delprat, (in *Nijhoff's Bijdrage voor vaderl. Gesch. en Oudheidk.*), en Vaillant ook tegen de echtheid verklaart.

Wij gelooven dat het onderzoek nog niet als geëindigd beschouwd mag worden. 't Is waar, de onechtheid der oorkonde is meer dan waarschijnlijk en wij voor ons zijn zeer geneigd ons te scharen aan de zijde van hen die de echtheid ontkennen. Toch zal men 't ons toestemmen: er blijft nog veel onverklaard en ook de bewijzen tegen de authenthie door de bestrijders aangevoerd zijn verre van onbetwistbaar, terwijl het zeer zeker bevreemding wekt, dat allen nagenoeg dezelfde argumenten bestrijden; en tegenover het gezag van een Gieseler, waarop men zich met kennelijke voorliefde beroept, kunnen wij, met evenveel recht, het gezag plaatsen van onzen Janssen.—Laten we nog met een enkel woord de waarde van een paar argumenten tegen de echtheid bespreken. Het is niet te bewijzen, dat Melanchthon op bedoeld tijdstip te Keulen geweest is. Toegestemd, maar het tegendeel evenmin, en opmerkelijk is het zeker, dat er in zijn correspondentie eene gaping is die alleen dan verklaard kan worden wanneer men aanneemt dat hij in die dagen niet te Wittemberg was. Het cijferschrift was niet zoo onbekend als men meent; toegestemd, maar toch niet zóó algemeen bekend, dat het niet kon dienen om de oorkonde voor de groote menigte onleesbaar te maken, gesteld dat ze in vreemde handen kwam. Vreemd is het zeker, dat de 18 andere exx. zijn verloren gegaan, maar 't is de vraag of dadelijk de 18 andere exx. vervaardigd zijn. Wij voor ons zouden liever aannemen, dat op bedoelde vergadering slechts één exemplaar is gearresteerd en het besluit is genomen 18 afschriften te vervaardigen. Heeft nu Banning het te Keulen vervaardigd ex. medegebracht naar Amsterdam, dan zijn er onderscheidene redenen denkbaar die verhinderd hebben de copieën te doen vervaardigen. Het onderscheid tusschen V en W was nog niet bekend. We weten dat; maar in de uitspraak toch wel; en waar het cijferschrift gebruikt werd is het zeer verklaarbaar, dat men voor de verschillende klanken ook verschillende teekens nam. — Onze landgenoot Janssen, we hebben er aan herinnerd, vindt juist in de onderteekeningen een bewijs voor de echtheid, daar Melanchthon en Praepositus juist gewoon waren zich Melanthon en Icobus Praepositus te noemen, wat een vervalscher zeker niet zou geweten hebben, of men moet hem eene historische of liever antiquarische kennis toekennen, die weer niet is overeen te brengen met zijn kennelijke onbedrevenheid in het Latijn. Dat een man als Melanchthon eene dergelijke oorkonde in het Latijn liet opstellen en de onderscheidene paragrafen met Grieksche letters aanduidde, zal wel geen verwondering kunnen baren; ook al is het waar dat een der onderteekenaren, Hermann van Keulen, een ongeletterd man was. — Wij gelooven dat onze historici eerst een nader onderzoek moeten instellen naar den oorsprong en de echtheid der protocollen van de Loge *Vredendall* en dan moeten aantoonen hoe deze stukken in handen van Prins Frederik zijn gekomen. Want zijn ze vervaardigd in 't laatst der voorgaande eeuw, dan blijft het zeker nog onverklaarbaar hoe ze een 25 jaren lang verborgen konden blijven en eerst in 1818 werden gepubliceerd; een vervalscher had ze zeker niet zoolang laten rusten. Ten slotte: waar bleef toch het exemplaar dat in 1818 in het bezit van Prins Frederik kwam? Is dat spoorloos verdwenen? Al is dan waar, dat wij er toe neigen de onechtheid aan te nemen, toch zullen er nog deugdelijke argumenten moeten bijgebracht worden; een nieuw, ernstig onderzoek is zeer zeker niet overbodig en zal — als de onechtheid is geconstateerd — een nieuw licht werpen over de geschiedenis der Vrmij.·. op 't einde der XVIII[de] eeuw.

Chartres (Hertog van-), zie *Orleans.*

Chassidaeërs, Chassidim. חֶסֶד (chêsed) beteekent eigenlijk iedere buitengewone wijze van denken en handelen in goeden en kwaden zin. Daarvan wordt afgeleid het denominatief חָסִיד (chasid), waaronder verstaan wordt een mensch die uit godsdienstzin niet alleen het voorgeschrevene doet, maar ook veel meer nog en zich voor het goede allerlei opofferingen wil getroosten. De Engelsche maç.·. schrijvers als Oliver (Historical Landmarks) zien in hen een Joodsche maçonnieke vereeniging, die de voorloopster was van de sekte der Esseeërs. In het Boek der Makkab. VII : 13 is de naam vergrieksch ᾽Ασσιδαι. — Dezen naam draagt eene Joodsche secte, die door

Isaac Baal Schem omstreeks 1740 in Podolie gesticht werd en zich onder den invloed der Kabbala spoedig uitbreidde. In het systeem Mizraïm heet de 75 Gr.·. „Souverain prince Hasidim." — Vrgl. voor de Chassidim Keunen „De godsdienst van Israel" II., bl. 322 en 340. Dat de Esseeërs van hen afstamden is zeker. Tijdens de vervolgingen van Antiochus (160 v. C.) zag het volk in hen de vertegenwoordigers der echte nationaliteits-idé. Ze trokken zich in de woestijn terug en meenden daar, ver van den tempel en ver van de priesterschap, de betere toekomst te kunnen voorbereiden. Zie verder *Esseeërs.*

Chaux-de-Fonds (groot dorp in het kanton Neuenburg), bekleedt in de geschiedenis der Vrmij.·. een eenigszins beteekenende plaats. In het jaar 1819 richtten 24 daar wonende BBr.·. een verzoek tot de Groote Engelsche Prov. Loge te Bern het verzoek te C. d. F. eene eigene Loge „L'amitié" te mogen stichten. Dit werd toegestaan, weldra werd eene voorloopige en in 1822 eene definitieve Loge geopend. In 1831 stak in Neuenburg de oud-Zwitsersche partij onder Boniquin het hoofd op en wilde het Pruisische juk afschudden om N. geheel in het eedgenootschap te doen opnemen. De republikeinsche partij werd overwonnen, waarop de koningsgezinden C. d. F. bezetten, als het broeinest van het liberalisme. De Loge werd aangewezen als de plaats waar de revolutie werd voorbereid en waar wapenen en ammunitie verborgen zouden zijn. Eene woeste bende drong het Logelokaal binnen, vond natuurlijk niets verachts, maar vernielde alles door brand. Het gevolg was dat tot 1840 de Loge slapende bleef. Toen hervatte ze hare werkzaamheden en bloeit thans zeer. — In de XIX[de] eeuw dus nog geweldddadige aanvallen op de Vrmij.·.!

Chef der twaalf stammen (*chef des douze tribus*), de 11[de] Gr.·. van den Raad van keizer van Oosten en Westen te Parijs.

China. In dit land bestaan Engelsche Loges te Kanton, Hongkong en Shangai. Eene Zweedsche L.·. te Kanton, heden inactief, is de oudste.

Chinesche geheime Genootschappen. Hoewel deze, goed beschouwd, met de Vrmij.·. in geenerlei betrekking staan, moet hier toch daarvan eenige melding gemaakt worden. We zullen niet spreken van al de geheime genootschappen die in C.— schijnen te bestaan en vermeld worden in het *Alg. Woordenb. voor Vrijmetselaren* I., 119 vv., daar werkelijkheid en traditie hier zeer zonderling zijn verward, om alleen het volgende in herinnering te brengen. Er bestaat in C.— werkelijk een geheime bond met het doel om de sedert twee eeuwen het land onderdrukkende mandschuisch-tungusische keizerlijke dynastie van den troon te stooten en eene zuiver-chineesche daarvoor in de plaats te stellen. Over dezen bond zegt den heer G. Slegel, tolk voor de chineesche taal te Batavia het volgende: Het ontstaan en de snelle verbreiding van deze geheel eenige broederschap liggen nog in het duister. Zooveel schijnt zeker te zijn, dat die broederschap reeds de ziel van den grooten bevrijdings-oorlog tegen de Mongolen in de XIV[de] eeuw geweest is. Ze heet „Bond van hemel en aarde," welke naam aan den waren, overouden nationalen cultus herinnert. Ze heet ook *Hung*; welk woord zooveel als overvloeiing beteekent, daar de bond de aarde als overstroomen wil. Men leide hieruit echter niet te haastig af, dat de bond een cosmopolitische strekking zou hebben, want zelfs voor de hedendaagsche Chinezen is China nog gelijkluidend met de aarde of de wereld. — De *Hung* heeft zeer zeker eene reine zedelijke strekking, want zedelijke reinheid en onvermoeide broederliefde worden elk der leden ten plicht gesteld. — Eene overtreding van de statuten van den bond wordt met barbaarsche straffen bedreigd, die zeker niet pleiten voor de humane denkbeelden van de stichters of liever van de bestuurders van het genootschap. — Bij den ingang van de geheime vergaderplaatsen, die men Loges zou kunnen noemen, worden de nieuwe leden door de broeders ontvangen, die, in een dubbele rij opgesteld, hun zwaarden kruisen. Deze ceremonie heet: het loopen onder de brug. Iedere Loge heeft haren hoofdingang in het Oosten; het altaar en de zetel van den z. g. Grootmeester staan ook aldaar. De Loge heet: „Land der groote gelijkheid" (thài ping ti), omdat een geest van broederlijke gelijkheid allen moet doordringen. Bij de receptie wordt den novitius gezegd, dat hij nu den ouden mensch moet vaarwel zeggen, en dan ook zijn levensjaren tellen moet van den dag zijner inwijding. Een der voornaamste symbolen is het ontsteken van lampen, want *licht* is, evenals in de Vrmij.·., bij hen een zeer veel beteekenend zinnebeeld. Onwillige leden worden niet zelden door sluipmoord uit den weg geruimd. Bij alle gelegenheden herkennen de leden der Hung elkaar door teekens, woorden enz. enz. Als eene machtige vereeniging trad de *Hung* eerst in Zuid-China op. Vandaar is ook eenige tientallen jaren geleden de bekende bevrijdings-oorlog uitgegaan, die echter door Europeesche inmenging nog tot geen resultaat heeft geleid. Is in den laatsten tijd in hun wijze

van doen eenige vooruitgang onmiskenbaar, dan is het de vraag of de Hung niet eens zal overwinnen en daarmede eene werkelijke hervorming in China zal in 't leven roepen. — Zie verder *Triade* enz.

Christiaan VIII, zie *Denemarken*.

Christus-orde. I. Koning Dionys van Portugal stichtte, na opheffing der Tempelheeren-orde (1312), deze geestelijke ridderorde, tot welke de nog overig gebleven tempelheeren toetraden (1317), om de grenzen van Algarvië tegen de Mooren te verdedigen. Deze Orde werd door Paus Johannes XXII in 1319 bekrachtigd. In 1550 werd door Paus Julius III de waardigheid van Grootmeester voor altijd met de kroon van Portugal verbonden. In 1789 werd de Orde geseculariseerd maar behield toch tot 1834 hare inkomsten. — II. Naam van een maç.·. oppergraad, die in 1807 door zekeren Portugees, Nunez genaamd, te Parijs werd gesticht, terwijl hij voorgaf daarvoor in Portugal vergunning te hebben gekregen. Nog bestaan van dit stelsel in Frankrijk eenige kapittels.

Chronologie, zie **A.** — De maç.·. C.— is bijna in ieder systeeem verschillend en hangt natuurlijk samen met de vraag: wanneer men meent dat de O.·. ontstaan is. De meest gebruikelijke is dat de geboorte van Jezus gesteld wordt in het jaar 4000 der wereld, waarbij dan de jaren der christelijke jaartelling gevoegd worden. — De Strikte Observantie rekent van den marteldood van Molay, zoodat men 1314 aftrekt van het gewone jaartal; 458 is dus = 1772, want 1772 — 1314 = 458.

Bovendien wordt het begin van het jaar door allen niet op denzelfden datum gesteld. Sommigen beginnen het met 1 Januari, anderen, wij ook, met 1 Maart. De Rit. écossais gebruikt de Hebreeuwsche maanden. Nisan = Maart, Iar = April, Sivan = Mei, Tammus = Juni, Ab = Juli, Elul = Augustus, Ethamon = September, Marchevan = October, Chisleu = November, Thebet = December, Sabeth = Januari, Adar = Februari. Daar dit maanjaren zijn, wordt aan het einde van het 3de, 6de, 8ste, 11de, 14de, 17de en 19de jaar van den cyclus van 19 jaren na de maand Adar nog een maand Veadar ingevoegd, om weer met het zonnejaar gelijk te komen.

Claudius (Matthias), ook genaamd *Asmus* of de *Wansbecker bode*, een geliefd en gemoedelijk volksdichter, geb. 15 Aug. 1743 te Reinfeld in het Holsteinsche, studeerde te Jena, werd 1776 Ober-Land-commissaris te Darmstadt en ging in 1771 naar Wansbeck bij Hamburg, overl. 21 Jan. 1815. — Van 1770—75 gaf hij het tijdschrift: „Der Wansbecker Bote" uit. In het Nederlandsch overgezet o. a. door Dr. J. C. van Deventer, Haarlem, A. C. Kruseman, 1853. — Als ijverig Vrijmetselaar en als strijder voor verlichting en verdraagzaamheid, gaf hij later onderscheidene geschriften uit vol waarachtigen humor.

Clavel (F. T. Bègere-), een der meest bekende Fransche maç.·. auteurs van den lateren tijd, schrijver van eene „Histoire pittoresque de la Franche-maçonnerie". — Het is te betreuren dat zijn werk, ook in het Nederlandsch overgezet, geen rekening heeft gehouden met de historische ontwikkeling ook in onze O.·. niet te miskennen. Voor de prof.·. W.·. geldt zijn geschrift meestal als vertrouwbare bron waaruit ze de O.·. meent te leeren kennen, en van daar dat er zoo vaak een scheef en geheel onjuist oordeel over haar wordt geveld.

Clemens V, vóór zijne verheffing tot Paus Bertrand d'Agoust, werd door Bonifacius VIII benoemd tot aartsbisschop van Bordeaux en gold voor een heftig tegenstander van koning Philips den Schoone van Frankrijk. Zijn geldzucht was onbedwingbaar groot, en daarom nam hij onder zeer vernederende, door Philips gestelde, voorwaarden in 1305 de benoeming als paus aan. Hij resideerde onder Franschen invloed te Avignon en moest op aanstoken van den koning tegen de Tempelheeren optreden, wier Grootmeester, Jacques de Molay, hij reeds in 1306, onder voorwendsel hem over een kruistocht te willen spreken, naar Frankrijk lokte. In Aug. 1308 verordende hij een onderzoek naar de Tempeliers in ieder land en opende den 16 Oct. 1311 het Concilie van Vienne, waar bij de bul „ad providam Christi" de Orde der Tempelieren opgeheven werd. Hij stierf 20 April 1314 aan eene beroerte, die hem weinige dagen vóór Molay's dood overviel.— C.— XII, eig. Lorenzo Corsini, geb. 7 April 1652, werd in 1730 tot Paus verkozen en overl. 6 Feb. 1740. In 1738 veroordeelde hij de O.·. der Vrijmetselaren in zijn bul „In eminenti". Zie *Bul*.

Clemens Augustus, Hertog van Beieren en Keurvorst van Keulen, geb. 1700 gest. 1766. Nadat de banbul van Clemens XII verschenen was, zag hij zich genoodzaakt de O.·. der VV.·. MM.·. te verlaten; tot schadeloosstelling stichtte hij 1740 de Mopsorde (z. d.).

Clermont. In het jaar 1743 vereenigden zich de Meesters te Parijs in eene algemeene vergadering en kozen tot hunne Grootmeester den Graaf van Clermont. Deze wist weldra alle officieren uit hun waardigheid te verdrijven, waarop deze zich

van de Groote Loge afscheidden en eene beleedigende memorie tegen dit lichaam uitgaven. De Gr.·. L.·. verklaarde daarop de weerspannigen in 1766 vervallen van hun maç.·. rechten. De uitgesloten BBr.·. hielden toen vergaderingen in een lokaal der voorstad St. Antoine en matigden zich den titel aan van Groote Loge van Frankrijk; ze gaven constitutie-brieven uit enz. In 1769 werden ze echter door Br.·. Chaillon de Jonville ontmaskerd. Ondertusschen zetten de BBr.·. hunne samenkomsten voort en tegelijker tijd stierf de Graaf van Clermont. De uitgesloten BBr.·. wendden zich toen tot den Hertog van Luxemburg en verzochten diens tusschenkomst om den Hertog van Chartres, later Hertog van Orleans (z. d.) te bewegen tot het aannemen van het Grootmeesterschap over de Fransche Vrmij.·.. Dit had eene hereeniging der Fransche BBr.·. ten gevolge.

Clermont (Kapittel van–). De ridder de Bonneville stichtte onder dezen naam den 24 Nov. 1754 een kapittel der Oppergrr.·. in een lokaal van een voorstad van Parijs, La belle France genaamd. Men brengt den naam Clermont in verband met het College de Clermont, een Jezuïten-klooster te Parijs. — Vermoedelijk is hiermede identisch het in den zevenjarigen oorlog door Fransche officieren naar Duitschland overgebrachte kapittel, dat den 14 Juli 1760 te Berlijn als eerste kapittel van Clermont werd geopend. — Uit dit kap. van Clermont kwam in 1858 een nieuw maç.·. lichaam voort, dat *Raad der heeren van Oosten en Westen* heette.

Clinton (de Witt–), Amerikaansch Staatsman en beroemd V.·. M.·., geb. te Newyork 2 Maart 1769. In 1790 werd hij in Holland Lodge N°. 8 te Newyork in de O.·. opgenomen; van 1806—19 was hij Grootmeester. Zijn geheele leven was gewijd aan de bevordering van den landbouw, de invoering der stoomvaart en de afschaffing der slavernij. Op 33jarigen leeftijd werd hij verkozen tot Senator der Ver.-Staten. Het Erie-kanaal dat den weg opende naar den Atlantischen Oceaan is voornamelijk zijn werk geweest. Hij was later de auteur van vele belangrijke maç.·. werken.

Club, z. *Societeit.*

Cocarde. Bij zeer enkele Loges is het gebruik ingevoerd hare leden een blauwe cocarde aan den hoed te laten dragen. Dit is even on-maçonniek als de uniform-opslagen bij de Engelsche Gr.·. Officc.·. in gebruik. Elk onzer teekenen moet symbool zijn, geen kinderachtige versiering.

Collegium: bij de Romeinen eene vereeniging van eenige menschen die met elkaar een z. g. juridische persoon uitmaken, van *sodalitas* daarin onderscheiden, dat deze laatste meestal een godsdienstige vereeniging aanduidt en een collegium nooit. — Zoo bestonden bij de Romeinen de *collegia opificum*, d. i. vereenigingen van handwerkslieden, waartoe soms de aanzienlijksten behoorden en die den staat vaak groote diensten bewezen. Niet alle leden van zulk een C.— hadden denzelfden rang; sommigen waren slechts eereleden (*immunes*), die opgenomen waren zonder dat ze verplicht waren aan den werkelijken arbeid deel te nemen. Een aanzienlijk persoon was meestal de beschermheer (*patronus*) van het collegium. Men vierde mysterieuse feesten die met offers verbonden waren; een banier (*vexillum*) der vereeniging werd altijd vooruitgedragen wanneer ze zich als zoodanig in het openbaar vertoonden. (Z. o. *Bouwcorporatie*). Men heeft veel overeenkomst gevonden tusschen de gebruiken dier *collegia fabrorum* en die der VV.·. MM.·..

Comenius (Joh. Amos.). Daar hij een der mannen was die — zij het dan middelijk slechts, — de waarachtige Vrmij.·. voorbereidden en baan gebroken hebben voor den geest der Orde en met Nederland in nauwe betrekking heeft gestaan, moeten wij hem hier vermelden. — Hij was den 28 Maart 1592 te Niwnitz geboren en heette eigenlijk Komensky. Zijne ouders, die hij vroeg verloor, behoorden tot de Boheemsche Broeders. Hij studeerde 1612 te Herborn in Nassau, onder den beroemden theoloog en wijsgeer Alsted, ging van daar naar Heidelberg en keerde in 1614 over Amsterdam naar zijn vaderstad terug, werd rector te Prerau, 1616 priester en 1618 prediker en leeraar te Fulneck waar sedert 1480 de hoofdzetel was der Boheemsche Broeders en der Waldenzen. Toen Fulneck in 1623 door de Spanjaarden veroverd werd verloor hij al zijn handschriften en spoedig ook vrouw en kinderen; in 1624 moest hij, als Evangelisch geestelijke, op keizerlijk bevel het land verlaten. — Hij vond toen eerst gastvrije opname bij Baron Sadowski, maar een nader bevel dwong alle niet-katholieken in 1627 het land te verlaten en 30000 families, waaronder 500 oud-adelijke geslachten, verlieten Bohemen. — C.— trok daarop naar Lissa in Polen, waar hij vele linguistische werken schreef, o. a. een werk over het leeren der Latijnsche taal dat in 12 Europeesche en 4 Aziatische talen werd overgezet. Na tot 1641 in onderscheidene landen als balling geleefd te hebben, werd hij in 1642 door Lodewijk

de Geer, een rijk Nederlandsch koopman te Norköping uitgenoodigd naar Zweden te gaan. Deze koopman die sedert 20 jaren daar woonde, kreeg van Comenius — wegens de groote mildheid waarmee hij alle hulpbehoevenden ondersteunde, en vooral de Boheemsche Broeders, den bijnaam van *Groot-Aalmoezenier van Europa*. Diens zoon, Laurens de Geer, volgde het voorbeeld zijns vaders en werd de trouwste vriend van C.— In 1648 keerde hij naar Lissa terug, waar hij de twintigste en ook laatste bisschop der Boheemsche Broeders werd. Toen in 1656 de stad door de Polen verbrand werd, vluchtte hij eerst naar Hamburg en toen naar Amsterdam. Hier leefde hij tot zijn dood door rijke koopluî, wier kinderen hij onderwees, ondersteund. Hij overleed 15 Nov. 1671 en werd in de kerk te Naarden begraven. Eerst na zijn dood werd zijn waarachtige vrijzinnigheid bekend. We mogen hem begroeten als den voorlooper dier Vrmij.·., die 90 jaren later in Engeland haren geboortedag beleven zou. Reeds tijdens den 30jarigen oorlog beproefde C.— de onderscheidene christelijke confessiën te vereenigen. Zoo nam hij in 1645 deel aan het colloqium te Thorn, waar men over eene vereeniging van Protestanten en Katholieken handelde. Dit mislukte hem en toch daardoor verhief hij zich tot een waarachtig universeel standpunt en wijdde hij zich, gelijk hij het zelf uitdrukte „aan de verbetering aller menschelijke dingen.“ Hij wenschte dat „zelfs een Jood, Turk en Heiden, zouden gevoelen dat ze broeders zijn.“ Wil men eenige uitdrukkingen uit zijn hoofdwerken getiteld: „*Opera didactica omnia*“, Amsterdam, 1657 en „*Historia fratrum Bohemicorum; accedit ejusdem auctoris* PANEGERSIA, *sive excitatorium universale, ad cujusvis ordinis et loci in Europa viros* etc.“, dan herinneren wij slechts aan de volgende: „het geluk van geheel het menschelijke geslacht is gegrond op wijsheid, vroomheid, vrede en zielsrust“; „wij moeten van de veelheid tot éénheid, uit verwarring tot orde, uit verdrukking tot vrijheid komen“; „wij moeten op den openlijken, koninklijken, ja goddelijken weg des lichts, der vrijheid en der zekerheid terugkeeren tot vrijheid, eenvoud en broederschap“; „wie dezen weg bewandelt zal de wijsbegeerte, den godsdienst en den Staat niet benadeelen maar streven naar vereeniging van het ware en het goede. Wanneer we terugkeren naar hetgeen alle menschen van nature met elkaar gemeen hebben, dan kan dit nooit nadeelig zijn voor de wijsbegeerte, den godsdienst of den Staat. Want het ware en het goede kan op deze wijze nooit ondergaan“; „laten we met elkander een heilig verdrag sluiten! Vooreerst: dat ons allen slechts één doel voor oogen staat: het heil der menschheid; verder: dat onderscheid van rangen, natiën, talen en sekten nooit de menschen van elkander mag vervreemden.“ — In zijn „*Pansophia*“ spreekt hij van eenen „tempel der wijsheid, gebouwd volgens de plannen en wetten van den oppersten Bouwmeester God“ en voegt daarbij: „maar omdat dit werk niet alleen de christenen moet bevoordeelen, maar allen die als menschen geboren zijn.... zoo is het mogelijk beter van eene menschelijke pansophia te spreken.“ — Uit dit alles blijkt dat C.— op het standpunt staat van het Engelsche Constitutie-boek. En het vermoeden ligt voor de hand dat dit constitutie-boek, als een zijner voornaamste bronnen, de werken van C.— en ook zijne *opera didactica* heeft gebruikt. — Vrgl. o. a. J. G. CARPZOV, „*Religionsuntersuchung der Böhmischen und Mährischen Brüder*.

Companion is in de Royal-Arch Vrmij.·. (z. d.) de titel der leden, 't zelfde als die van Broeder in de S. S. Grr.·..

Concordaat. In 1767 sloten de beide Groote Loges van Frankrijk en Engeland een C.—, waarbij elke Gr.·. L.·. zich verbond geene maçonnieke constitutiën in elkanders Rijk te verleenen; in 1770 sloten de Groote Loge van Engeland en Nederland een soortgelijk verdrag. In 1821 vindt men in Frankrijk een C.— over de vereeniging van het Schotsche systeem in Frankrijk en Amerika.

Conferentie-Loges zijn maç.·. vereenigingen, waarin de Officieren en de daartoe bevoegde medeleden over de administratie hunner Loges beraadslagen en waarbij geen bezoekende BBr.·. worden toegelaten. — Wenschelijk is het zeker dat iedere Loge vaste dagen voor de Confer.-Loge vaststelt.

Consolidationsloge, de naam onder welken, in 't midden der voorgaande eeuw, enkele z. g. Schotsche Loges, met alchemistische strekking, zich constitueerden.

Constitutie (*Charte*, *Charter*, *Patent*) heet dat document, waarbij de wettigheid eener Loge door de maç.·. autoriteiten erkend wordt. Tot aan de oprichting van de Gr.·. L.·. van Engeland was 't voldoende wanneer een behoorlijk aantal broeders zich tot eene Loge vereenigden, om eene wettige Loge te vestigen. In alle landen is nu eene wettige constitutie noodig.

Constitutie-boek. Hiermede bedoelt men in 't algemeen het Wetboek der Gr.·. L.·. van Engeland, dat in 1723 te Londen voor het eerst werd uitgegeven door Anderson (z. d.) en tot titel heeft: „*The Constitutions*

of the Freemasons. Containing the history, charges, regulations etc. of that most ancient and right worshipful fraternity. For the use of the Lodges". — Dit boek behelst eene „geschiedenis der Broederschap, samengesteld uit hare algemeene opteekeningen en geloofwaardige overleveringen uit vele jaren, die moet worden voorgelezen bij de opname van een nieuwen broeder." — Hoewel die „geschiedenis" in menig opzicht dien naam niet verdient, en op het tegenwoordig standpunt der wetenschap weinig meer beduidt, behelst ze toch ook vele zeer wetenswaardige bijzonderheden. — Daarop volgen: „de plichten (charges) van eenen Vrijmetselaar, geput uit de oude aanteekeningen van Loges over de zee en van die in Engeland, Schotland en Ierland, tot gebruik der Loges te Londen." — Deze wetten bekend onder de naam „*de oude plichten*" gelden, *wat hun onveranderlijken inhoud en hunne strekking betreft*, nog voor grondwet der Broederschap. Ze bevatten in waarheid den quintessens van de artikelen der overoude vereenigingen van metselaren, en de treurige afwijkingen die in de O.·. worden waargenomen, zijn alleen daaruit verklaarbaar dat men in den regel te weinig historischen zin heeft, om deze „oude plichten" werkelijk te begrijpen. — Dan volgen de algemeene verordeningen, die door den Grootmeester Georg Payne in 1720 ontworpen en in 1721 door de Groote Loge aangenomen werden en door Anderson werden herzien. — In 1738 verscheen de tweede uitgave van dit C.—. Deze is aanmerkelijk verbeterd, vooral wat het historische gedeelte betreft. De laatste officieele uitgave verscheen te Londen in 1855 en heet: „*Constitutions of the ancient fraternity of free and accepted Masons. Containing the charges, regulations etc. Puplished by the authority of the united Grand Lodge by William Henry White, as Grand Secretary*". Ze behelst een kort overzicht der oude plichten, waarmede de Meester eener L.·. zich moet vereenigen eer hij geïnstalleerd kan worden; verder de oude plichten in hun geheel, algemeene verordeningen der Gr.·. L.·.. — (Zie verder *Wetboek*).

Constitutie- (*Yorksche*), z. *York*.

Convent noemde men in de voorgaande eeuw zulke maç.·. vergaderingen waarop gedeputeerden van onderscheidene Loges en ook toen van verschillende systemen, samenkwamen om met elkander over maç.·. onderwerpen te spreken. Vooral in Frankrijk werden zulke conventen gehouden, vooral vóór de Revolutie. In 1812 kwam te Parijs nog eens een convent philosophique général bijeen. De voornaamste conventen, die in de geschiedenis der Vrmij.·. iets beteekenen, zijn de volgende: 1. te *Altenberge* in Weimar bij Jena; ook het *convent van Jena* genoemd. — Zie over de bijzonderheden het art. *Johnson*. — 2. te Brunswijk (23 Mei tot 6 Juli 1775) z. v. *Hund*. Het werd bijgewoond door 16 gedeputeerden die onderscheidene maç.·. lichamen vertegenwoordigden. Er werden 3 commissien benoemd voor het *politicum, oeconomicum en ceremoniale*. — 3. te *Hamburg* (4 tot 16 Juni 1777) eerder eene conferentie, daar het slechts door 4 gedeputeerden werd bijgewoond. — 4. te *Kohlo* (4 tot 21 Juni 1772), bijeengeroepen door den poolschen Generaal-Veldmaarschalk Aloys von Brühl op zijn riddergoed in de Nederlausitz. (z. *Klerikaat*.) Aan de Loges in de academiesteden werd vergund studenten op te nemen, maar niet hooger dan tot den 3den Gr.·. te bevorderen. Hertog Ferdinand van Brunswijk werd gekozen tot Magnus Superior ordinis en tot Gr.·. Mr. aller vereenigde Schotsche Loges, Hertog Karl van Koerland tot Superior Ordinis en Protector der vereenigde Loges in de Keurhannoversche en Mecklenburgsche Landen en Prins Frederik Augustus van Brunswijk tot Superior Ordinis en Protector in de Pruissische Landen benoemd. — De Ritualen der drie graden werden omgewerkt en tot algemeene invoering daarvan besloten. — 5. te *Leipzig* (16 tot 22 Oct. 1777). Bijgewoond door 12 kapp.·.. Op het conv. te Brunswijk was besloten, dat vorsten niet tot Bestuurders verkiesbaar zouden zijn; hier besloot men dit besluit wêer opteheffen en met algemeene stemmen werd het presidium opgedragen aan den Hertog van Südermanland.— 6. der *Philalethen* te *Parijs*. (z. *Philalethen*). Door onderscheidene wijzigingen had men de beteekenis der symbolen en de strekking der Broederschap hier en elders uit oog verloren. Dit drong eenigen dat alles op nieuw tot een voorwerp en studie en onderzoek te maken, en was de aanleiding tot bijeenroeping van dit convent. Reeds in 1784 waren de beschrijvingsbrieven aan alle bekende VV.·. MM.·. in Frankrijk en het Buitenland gezonden en ook aan eenigen die mogelijk niet tot de O.·. behoorden, maar zich met dergelijke studieën bezig hielden, onder deze ook aan den kaartlegger Etheilla en den dweeper Mesmer. Onder de te behandelen vragen in den beschrijvingsbrief opgenomen behoorde o. a. ook deze: „wat is de werkelijke aard der maç.·. wetenschap? Welke is de oorsprong der O.·.? Welke genootschappen of bijzondere personen hebben die wetenschap

vroeger bezeten en tot ons overgebracht? Staat de Maç.·. Wetenschap in verband met de mysteriën der ouden? Welke Ritus, onder de thans bestaande, zou het meest geschikt zijn om in de ware Maç.·. Wetenschap vorderingen te maken?" — Den 13 Nov. 1784 werd eene voorbereidende vergadering gehouden onder presidium van den Br.·. Savalettes de Langes. Prins Ferdinand van Brunswijk, de Markies de Saint Martin en Dr. Mesmer weigerden schriftelijk aan het convent deel te nemen. Den 19 Februari 1785 had de plechtige opening plaats. Men besloot Cagliostro (z. d.) in de vergadering te roepen; deze beloofde te komen maar vorderde dat men vóór alles alle archieven zou verbranden en de Moeder-Loge van den Egyptischen Ritus te Lyon eischte ook dat men naar den wil van den Groot-Kopte den Egyptischen Ritus zou aannemen. Dit voorstel gaf tot groote moeielijkheden aanleiding. Zich in de z. g. geheimen van Cagliostro te laten inwijden kon licht geschieden, maar de zoo zorgvuldig bijeengebrachte archieven verbranden was een te zware eisch. Men zocht aan de vervulling dier voorwaarden te ontkomen en Cagliostro verklaarde toen geen gemeene zaak met het convent te willen maken. Men begreep dat Cagliostro een bedrieger was en vreesde ontmaskerd te zullen worden, en toch wilde men gaarne partij trekken van de inlichtingen die hij wellicht zou kunnen geven. Daarom trad men nogmaals met hem in onderhandeling, maar hij wist telkens nieuwe uitvluchten te bedenken. Door dit alles was veel tijd ingenomen; de voorgestelde vragen werden slechts vluchtig behandeld en het convent had geen beduidend resultaat. In 1787 riepen de Philaleten nu een tweede bijeen. Daar werd een hervormingsplan ter tafel gebracht van den Prins van Hessen-Darmstadt, dat echter na langdurige debatten werd verworpen; overigens beteekende ook deze samenkomst niets. Dit convent heeft trouwens in de geschiedenis der beschaving deze treurige beteekenis dat men er uit te weten komt, dat op het einde der voorgaande eeuw overigens werkelijk ontwikkelde mannen in Frankrijk Theosophie, Alchemie, Kabbala enz. enz. nog voor werkelijke wetenschap hielden. — Eenige meer verlichten trachtten in deze verwarring orde te brengen, maar te vergeefs, verlangend zag men nu naar Engeland uit. — 7. te *Wiesbaden* (15 Aug. tot 4 Sept. 1776) werd door onderscheidene vorsten bijgewoond en gepresideerd door Gugumos (Gottl. Freiherr v.-), die echter weldra bleek een sluwe bedrieger te zijn, waar hij voorgaf de vergaderden in werkelijke geheime wetenschappen te kunnen inwijden. De onzin door hem in een urenlange redevoering verkondigd is niet waard hier medegedeeld te worden. Hij vertelde o. a. dat de orde gesticht was in het jaar 1869 der wereld of 3911 vóór Chr., dat de Grootmeesters dagteekenen van voor Melchisedek, en dat daartoe ook behoorden Egyptische, Joodsche, Grieksche koningen en wijzen, patriarchen, profeten, Christus, de apostelen enz. en eindelijk ook.... hij zelf! Dat Ignatius de Loyola ook een Tempelridder geweest was, werd door hem verteld. — Men doorzag hem en twijfelde er weldra geen oogenblik meer aan, of hij had slechts leugens verzonnen. — Eindelijk verklaarde hij dat het onderwijs in de hoogere wetenschappen slechts kon gegeven worden in een *Adytum Sacrum* (heilige tempel), dat eerst nog gebouwd moet worden. Hij zou dan eerst twee BBr.·. inwijden, hun het plan van dit adytum mededeelen. Terwijl het gebouwd werd zou hij naar Cyprus reizen om vele dingen die daar nog verborgen waren te halen. Werkelijk besloot men een plek gronds aantekoopen voor de bouw van het Adytum. — De inwijding van enkele BBr.·. volgens een bespottelijk rituaal had werkelijk plaats, maar verder werd van al dit fraais niets vernomen. — 8. te *Wilhelmsbad* bij Hanau (16 Juli 1782), bijeengekomen op verzoek van Hertog Ferdinand van Brunswijk, als Gr.·. Mr.·. der vereenigde Loges en Groot Loges met het doel om alle maç.·. systemen met elkander te vereenigen. Als gedeputeerden werden alleen Tempelridders aangenomen en de vijf tot nu toe opgerichte provinciën van het systeem der Tempelheeren waren dan ook vertegenwoordigd. Het convent duurde tot den 29 Augustus. Men kwam o. a. tot deze resultaten: het is niet bewezen dat de leden der nu bestaande Orde de ware en wettige afstammelingen zijn der Tempelheeren; de Vrmij.·. heeft echter met deze veel analogie; het is gevaarlijk de gebruiken der Tempelheeren te volgen, maar toch moeten zij in zooverre herdacht worden, dat in een bijzonderen en laatsten graad zooveel mogelijk over hen wordt medegedeeld; deze laatste graad zal heeten „ridder der weldadigheid". Men zou niet verplicht zijn dezen hoogsten graad ook aan te nemen. — Hertog Ferdinand van Brunswijk werd benoemd tot Grootmeester-Generaal van alle provinciën van de Orde der Ridders van Weldadigheid en der hervormde Vrmij.·.. Voor alle graden, van den leerl.·. Gr.·. af aan, werden de Ritualen omgewerkt. Aan vier BBr.·. werd opgedragen een wetboek

te ontwerpen. — Dit systeem heeft slechts in Duitschland eenige vorderingen gemaakt.

Cordons wijzen den Gr.·. aan van een Br.·. of juister nog, de betrekking die iemand als Officier zijner Werkpl.·. bekleedt.

Court de Gebelin (Anton), Voorzitter der Musea te Parijs, geb. 1725 overl. Mei 1784, medestichter der Philalethen (z. d.).

Coustos (Johann), geb. te Bern, vertrok met zijne ouders naar Engeland, waar hij op 22jarigen leeftijd als Vrijmetselaar werd aangenomen. Met goedvinden zijner ouders vertrok hij als bouwmeester eerst naar Parijs, waar hij 15 jaren arbeidde en van daar naar Lissabon met het plan verder naar Brazilië te gaan, waar hij meende veel te kunnen verdienen. Dit laatste mislukte hem en hij moest geruimen tijd te Lissabon blijven, waar hij weldra als bouwkundige veel naam maakte. Hoewel hij als Protestant weinig vertrouwd werd, ging het hem goed, en ondanks den argwaan der Inquisitie wist hij eene kleine Loge in 't leven te roepen. Na een jaar werd hij eindelijk als zoodanig ontdekt en den 5[den] Maart 1743 's avonds bij het naar huis keeren gevat. Voor de rechtbank der inquisitie gebracht werd hij gelast de geheimen der Vrmij.·. bekend te maken, dat hij standvastig weigerden. Daarop werd hij ettelijke malen op de gruwelijkste wijze gefolterd en toen hij het leven er af bracht, tot levenslangen dwangarbeid op de galeien veroordeeld. Door tusschenkomst van den Engelschen gezant werd hij echter in 1744 weêr ontslagen en aan boord van een Nederlandsch schip naar Londen teruggebracht.

Culdeërs, zie *Kuldeërs*.

Curaçao, eiland in Ned. West-Indië. Aldaar zijn de volgende LL.·.: I. onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden „*de Vergenoeging*", gest. 1787, heropend 1854. Kleur rozerood. Ledental 59. Vergader. in eigen lokaal op Pietermaat, Zaterdag vóór, op of na volle maan maandelijks; wordt op de Gr.·. O.·. vertegenwoordigd door de Z.·. A.·. Br.·. J. C. Estor Jr. te 's Gravenhage. — Onder ons Gr.·. O.·. bestond ook eene L.·. „*l'Union*", die echter rust. — Voor Curaçao en andere W.-I. eilanden is Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. de Z.·. A.·. Br.·. B. J. Beaujon, oudkoloniaal ontvanger te Curaçao. — II. onder het Gr.·. O.·. van Engeland 1. *Union Lodge*, gest. 1780 (rust); 2. *Igualdad Lodge*, gesticht 1855.

Cijferschrift. Hieronder verstaat men vooraf afgesproken geheimschrift. Reeds in oude dagen kende men zoo'n geheimschrift als b. v. de σκυτάλη der Lacedemonieërs. — De Vrijmetselaren bedienden zich gewoonlijk van het zoogenaamd kwadraat-cijferschrift (Noachitich-schrift). In de middeleeuwen was dit zeer in gebruik. Zoo vindt men in de kapittelkamer te Regensburg het volgende opschrift op een grafzerk:

A : D . M : D : L : XXX — III — D : M :
IV : XVI . OBYT : IN : DŌ :
⊡ ⊔̈ ┌ ⊐̇ · □ ┌̇ ┘ ⊏̇ : □ ┘ └ ┌̇ ⊔ ⊔̈ ⊡ .
┘̇ ┌ ⊔̇ ⊏ ┌ ⊐̇ ┌ ⊐̇
DĪĀC : RĀT ĒTA : SVE . D̄ . VI . CVIV9 . ĀN̄I
DEO . VIVAT . AMEN . RQE =
SCT . Ī . P̄C̄E : .

d. w. z.: Anno Domini 1583 die mensis Novembris XIV obiit in domino PUER JOĀN̄ . JACOBUS KELDERER diaconus Ratibonensis aetatis suae dierum sex cujus animus deo vivat . amen . requiescat in pace.

Onder de verschillende figuren der geheime wetenschappen nemen de △ en de □ de voornaamste plaats in. In zulke figuren die met elkander verbonden werden, schreef men getallen, enkele woorden en geheime teekens. Zoo ontstond het mystische kwadraat, dat in drie afdeelingen gesplitst werd en waarin de grondgetallen 1—9 zoo gesteld werden dat altijd het product 15 uitkwam:

6	7	2
1	5	9
8	3	4

of men zet er de volgende letters in (zie Charter van Keulen):

a k t · ··	b l u · ··	c m v · ··
h r ·	i s ·	d n w · ··
g q z · ··	f p y · ··	e o x · ··

Wanneer men nu de deelen hiervan uit elkander neemt, dan krijgt men de volgende negen figuren:

┌ ⊓ ·┐
⊏ □ ⊐̇
└ ⊔̇ ⊔̈

die men dan in plaats van letters gebruikt met of zonder punten, b. v.:

┌ = a, ┌· = k, ┌·· = t enz. — ┌┐ = b, ┌·┐ = l enz. — ┐ = c, ·┐ = m, ··┐ = v enz.

Bijna alle Oppergraden van Frankrijk gebruiken dit of een soortgelijk cijferschrift. Van dit cijferschrift onderscheidt zich weêr een geheimschrift, waaraan een spreuk of devies ten grondslag ligt. De Strikte Observantie (z. d.) heeft de volgende vier cijfers:

	a	*b*	*c*	*d*	*e*	*f*	*g*	*h*	*i*	*k*	*l*	*m*
1)	p	a^1	g	a^2	n^1	i^1	s^1	m^1	o^1	l	l^2	a^3
2)	s^1	a^1	l^1	u	s^2	o^1	r^1	a	i^1	n	i^2	s^3
3)	n^2	d^2	u	s	a^3	v^3	i^3	c	t^2	o	r^2	i^4
4)	a^1	n^1	d	r^1	a''	e^1	a'''	s^1	m^1	o^1	n''	t

	n	*o*	*p*	*q*	*r*	*s*	*t*	*u*	*v*	*w*	*x*	*y*	*z*
1)	y	a^4	u	m^2	o^2	n^2	t	h	a^5	r^1	r^2	i^2	s^2
2)	p	r^2	i^3	m	a^2	l^2	e^1	x	x	e^2	s^4	t	o^2
3)	a^4	v^1	i^1	v^2	a^1	t^1	f	e^1	r^1	a^1	i^2	n^1	a^2
4)	i^1	s''	b	a^{IV}	v''	r'''	e''	n'''	s'''	i''	s^{IV}	y^1	z^1

Volgens het eerste cijfer dat ook in getallen in plaats van in letters geschreven werd, is b. v. S + 13 : 15 + 8 + 6 : 11 : 3 + 12 = *Guenther.* Dit ontcijferen is uiterst moeielijk. — De Rozenkruizers, Asiaten, Illuminaten hadden allen hun cijfers, die niet gemakkelijk kunnen opgelost worden.

Cyrus, koning van Perzië, 560—629 v. C. In de Royal-Arch Vrmij.·. wordt hij herdacht omdat hij behulpzaam was bij 't herbouwen van den Jerusalemschen tempel.

D.

Dagran (Lodewijk), koopman te 's Gravenhage, was Voorzitter der algemeene vergadering, die door 13 Nederlandsche Loges den 27 December 1756 in den Haag gehouden werd, ter overweging van de vraag of niet een Nederlandsche Groot Loge kon worden opgericht. De Loge *l'Union Royal* had daartoe het initiatief genomen. De uitslag dezer samenkomst was, dat toen de grond werd gelegd tot het bestaan van het tegenwoordig Gr.·. O.·. der Nederlanden en tot de verkiezing van den eersten Gr.·. Mr.·. N.·. Baron Aerssen van Beyeren tot Hoogerheide. (Z. *'s Gravenhage* en *Nederland*).

Daine, Generaal-Majoor en Commandant van Gelderland, ijverig V.·. M.·., stichtte onderscheidene Loges, o. a. ook de sedert lang opgeheven L.·. *Amis réunis* te Nijmegen. In de jaren 1818 en '19 nam hij ijverig deel aan de beweging die het indringen van den Rit. Mizraïm in de Belgische Loges veroorzaakte. (Vrg. Annales maçonniques des Pays Bas, III. 367).

Dalmatië (Oostenrijksch kroonland). Onder de Fransche opperheerschappij in Italië drong de Vrmij.·. ook hier door; onder den Grootmeester Eugène Napoleon arbeidden daar sedert 1812 twee Loges, te Ragusa en te Zara, die echter na 1814 werden opgeheven.

Dam (Edmund Willem *van D.— van Isselt*), bekend als Staatsman, redenaar en dichter, geb. te Breda, 20 Feb. 1796; in 1813 en '15 streed hij reeds als vrijwilliger voor zijn vaderland, en werd in 1827 tot lid der vertegenwoordiging gekozen, waar hij door zijn redenaarsgaven een eerste plaats innam. In 1830 stond hij als majoor aan 't hoofd van een jagercorps, waarvan de herinnering nog voortleeft. In 1852 werd hij lid der Eerste Kamer voor Gelderland en bleef dit tot zijn dood. De kroon zijner gedichten is het historische lierdicht „Chattam“ (1858). In 1838 werd hij verkozen tot Gr.·. Red.·. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden en bekleedde dit ambt tot aan zijn dood. In 1847 bij de vereeniging der Haagsche Loges werd hij Ged.·. Mr.·. der Loge *l'Union Royale* en later voorz.·. Mr.·. der Loge *Silentium* te Delft, tot 1856 toen hij te Geldermalsen ging wonen. Overleden 9 Feb. 1860.

Dames (De Schotsche-) van het hospitaal van den berg Thabor (Dames Ecossaises de l'hospice du Mont Thabor); eene vrouwelijke Orde, die zich in den loop van het jaar 1809 bij de Loge „*Les Commandeurs du Mont Thabor*“ aansloot en zich voorgenomen had de adoptie-maçonnerie te veredelen. Weldadigheid oefenen was het hoofddoel dezer vereeniging: „l'Objet principal de cette institution est de donner du pain et du travail aux personnes de bonne conduite du sexe feminin qui en manquent, de les aider d'abord, de les consoler ensuite

et de les préserver pas les bienfais et l'espérance de l'abandon des principes et du supplice du désespoir". — Deze z. g. Orde was in vier graden verdeeld. (Z. v. *Vrouwen-Maçonnerie*).

Decazes (Elie), voormalig Pair van Frankrijk, Hertog van Glücksburg in Denemarken, eene beduidende persoonlijkheid in de nieuwere geschiedenis der Vrmij.·. in Frankrijk. Hij werd geboren 28 Sept. 1780 te St. Martin de Laye bij Libourne, Dept. Gironde, uit een oud-adellijk geslacht, studeerde in de rechten en betrad eerst de rechterlijke loopbaan, later werd hij Geheimraad van koning Lodewijk Napoleon van Holland. Bij den terugkeer van Napoleon van Elba bleef hij aan de zijde der Bourbons, eerst door Napoleon gebannen, werd hij later onder Louis XVIII prefect van politie te Parijs, later Staatsraad en minister van politie en later door zijn huwelijk met een famielielid van de Hertogin van Holstein-Glüksburg tot Hertog van G.— verheven. Na de Juli-revolutie sloot hij zich bij de nieuwe dynastie aan. Sedert 1844 leefde hij als ambteloos burger en overleed 24 Oct. 1860. — Reeds vroegtijdig werd hij in de O.·. van VV.·. MM.·. opgenomen, daar hij reeds in 1808 lid was der Loge Anacreon te Parijs. Den 18 Aug. 1818 presideerde hij de kap.·. der Chevalliers Kadosch (30 Gr.·.) en werd den 15 Sept. benoemd tot Souverain Grand Commandeur, waardoor hij aan de spits van dit maç.·. systeem kwam te staan. — Als zoodanig verdedigde hij de Vrmij.·. voor Louis XVIII tegen al de beschuldigingen die toen tegen haar werden ingebracht. — Ook in andere maç.·. stelsels bekleedde hij hooge waardigheden, zelfs in den Rit Mizraïm. 't Is zijn groote verdienste dat hij, in zijn hooge maatschappelijke positie, in dagen van strijd en vervolging, altijd met moed en beslistheid voor de Vrmij.·. partij trok en haar met groot talent verdedigde.

Decoratie (*Fr.* décors, *Eng.* regalia, *Duitsch* decoration) worden in 't algemeen die maç.·. versierselen genoemd, die door de leden der Brsch.·. in de Loge-vergaderingen (in vele landen ook bij openlijke gelegenheden) gedragen worden (z. *Kleinodiën*, *teekens*).

Degen. Het gebruik van den D.— is door de Oppergr.·. in de Maçonnerie ingevoerd geworden; bij de opname in den oud-Schotschen Gr.·. werd de D.— gebruikt. In de Loges die naar het systeem van Zinsendorff arbeiden, gebruikt men den D.— ter herinnering aan den wederopbouw van de muren van Jerusalem; vrgl. Nehem. IV : 16—18. — (Z. *Zwaard*). In de Nederlandsche Loges is de D.— ook in gebruik, maar mag alleen door Mrr.·. gedragen worden; als zinnebeeld van den geestelijken strijd die de ware V.·. M.·. heeft te strijden; met den D.— vormt men ook het St.·. Gew.·. (z. d.). — In Engeland, Schotland en Ierland komt de D.— niet voor. In de in 1737 te Parijs verschenen verdediging der Vrmij.·. wordt gezegd: „Men brengt nooit eenig wapen mede in de vergadering, omdat daar zachtmoedigheid en vrede heerschappij voeren, twist en tweedracht echter buitengesloten zijn."

Degen- (Ridder van den), zie *Oosten-* (Ridder van).

Deïsmus. Men verstaat hieronder die wijsgeerige richting die het bestaan van God aanneemt, doch Hem slechts als oorzaak der wereld denkt, zonder Hem te erkennen als den altijd werkende (*Deus otiosus*), in tegenstelling met het Theïsme dat God aanneemt als een zich zelf bewust, altijd werkend, zich in de zedelijke wereld openbarend Wezen. — Wanneer Lenning in zijn *Encyclopaedie* beweert, „in zooverre is de Vrmij.·. deïstisch, dat ze van hare leden geene andere geloofsbelijdenis verlangt, dan de *oude plichten* (VI: 5) gëeischt wordt" — dan is dit eene dwaling, voortvloeiend uit eene verkeerde opvatting van het deïsme en het theïsme beide, en eene verkeerde opvatting dier „plichten". Meent hij dat Deïsme en Theïsme alleen onderscheiden zijn in naam, dan miskent hij de geschiedenis der wijsbegeerte. Maar ook de door hem aangehaalde „plichten" spreken over zulke dingen niet. De bedoelde plaats luidt aldus: „gij moet handelen als zedelijke en wijze mannen betaamt. De Masons moeten zedelijke menschen zijn, gelijk hun geboden wordt, bijgevolg goede echtgenooten, goede onders, goede zoons en goede buren" enz. — Het grondbeginsel der „oude plichten" is volledige gewetensvrijheid. — De Vrmij.·. laat zich niet in met die wijsgeerige vraagstukken, in zoover ze deze of die richting als de hare erkent; maar ze hecht wel veel waarde aan die vraagstukken, uit een wetenschappelijk oogpunt beschouwd. Wat nu het diepste verschil is tusschen Deïsme en Theïsme is o. i. aldus aan te geven. De Deïst neemt God aan op redelijke gronden, omdat hij zich een oorzaak denken moet; de Theïst omdat hij eene goddelijke werking of openbaring gevoelt en, hoe dan ook, waarneemt. — Het Deïsme is echter, in de gesch. der wijsbegeerte, een belangrijke schrede verder. Toch verviel het in scepticisme en baande zoo den weg tot eenzijdig materialisme. Wat het D.—

in verband met de Vrmij.·. betreft zie *Toland.*

Dekken beteekent: 1. de maç.·. werkzaamheid eindigen. In dien zin zegt men van den V.·. M.·.: hij heeft de Loge gedekt, of in 't algemeen: hij heeft gedekt, wanneer hij vrijwillig uit den Bond treedt. In Frankrijk maakt men onderscheid tusschen de voortdurende dekking (démission) en de tijdelijke (congé). Zelfs het voor eenige oogenblikken verlaten der Loge wordt steeds nog dekken genoemd „Couvrir le temple c'est faire sortir un frére de la loge". — 2. De verstoring van den Loge-arbeid door oningewijde beletten. Men zegt. de L.·. is behoorlijk gedekt, wanneer men zeker is dat geen oningewijde kan binnenkomen. — De officier of beambte die daarvoor zorgt heet dan ook de *Dekker.*

Delft, stad in Zuid-Holland, 23,000 inw. Een der belangrijkste plaatsen in de Nederlandsche geschiedenis. Alhier is eene Loge „*Silentium*", geconstitueerd 1801. Kleuren: Blauw, Rood en Wit. Verg. in de „Stads Doelen" tweeden en vierden Dinsdag maandelijks; Societ.·. in de wintermaanden in het Loge-lokaal den 2den Dinsdag. Ledental 49. Bij deze L.·. is eene Afd.·. van den Mr.·. Gr.·.. — (Vrgl. het art. *Charter van Keulen*).

Delfzijl, gem. in Groningen, 5000 inw. Alhier is een Maç.·. soc.·. „*Prins Frederik*", opgericht 1879. Verg. Woensdags om de 14 dagen.

Delta, naam van een Grieksche letter *Δ*. beteekende bij de Egyptenaren het vuur en dit was wederom het beeld der der godheid. Z. *Driehoek.*

Demerary, Colonie in Britsch Guyana, met 2 Loges. vroeger bestond hier ook eene L.·. „*St. Jean de la réunion*", werkende onder het G.·. O.·. der Nederlanden.

Denemarken. Baron Münnich, Secretaris van het Russisch gezantschap, voerde in in dit land de Vrmij.·. in en stichtte, daartoe door eene Berlijnsche Loge gemachtigd, in 1743 te Kopenhagen eene Werkpl.·., die later St. Martin genoemd werd. Deze en eene tweede in 1744 opgerichte Loge „Zorobabel" ontvingen later eene Constituti van de Gr.·. L.·. van Engeland. — In naam dezer Gr.·. L.·. werd in 1749 onder den Gr.·. Mr.·. Lord Byron, Graaf van Rockdale, eene provinciaal-loge van Denemarken en Noorwegen opgericht, waarvan Graaf Danneskiola Laurvij Gr.·. Mr.·. werd. Ook door de Nationaal-moederloge „Zu den drei Weltkugeln" te Berlijn werd in 1753 eene Loge te Kopenhagen gesticht. Sedert Christiaan VII, die in het buitenland met de Vrmij.·. nader was bekend geworden, kreeg de O.·. in D.— groote uitbreiding; ook in Noorwegen kreeg ze vasten voet. Een Kabinets-orde van Christiaan VII van 2 Nov. 1792 verzekerde aan de Vrmij.·. officieele erkenning maar met de bepaling dat iedere Loge onderworpen zou zijn aan den Landgraaf Karel van Hessen, die tot Generaal-Gr.·. Mr.·. benoemd werd. Na den dood van dezen Karel, in 1836, trad de kroonprins, later Christiaan VIII, als protector op, welke waardigheid later overging op koning Frederik VII (1848). — Tot 1855 werd in D.— gewerkt, volgens een eenigszins gewijzigd oud-Engelsch systeem; toen echter werd in de 3 SS.·. Grr.·. het Zweedsche (Zinnendorfsche) systeem ingevoerd. — Aan 't hoofd der Deensche Vrmij.·. staat de Deensche Gr.·. Landsl.·. (Danske Store Landsloge) onder den Generaal-Grootmeester. Heden is Orde-Meester de kroonprins Frederik. — Het Nederl.·. Gr.·. O.·. wordt op de Gr.·. L.·. vertegenwoordigd door den Z.·. A.·. Br.·. Le Maire te Kopenhagen.

Deputatie is een commissie door eene Werkpl.·. naar eene andere gezonden, met een bepaalde opdracht.

Deputatie-Loge. 1. Wanneer eene L.·. eenigen harer Officieren zendt om zekeren Loge-arbeid te verrichten. Zoo ging b. v. uit Hamburg een D.— naar Brunswijk, tot receptie van Frederik den Groote. — 2. Wanneer eene Loge aan enkelen harer leden die ver van den zetel der L.·. wonen vergunt, in hun woonplaats Loge-arb.·. te verrichten. Zulk eene deputatie-Loge heeft geen eigen naam en kiest geen Voorz.·. Mr.·., die door de hoofd-L.·. wordt aangewezen. Ze kan ook geene nieuwe leden aannemen zonder autorisatie der hoofd-Loge. Heden worden zulke D.— niet meer gevonden, maar zijn daarvoor, met eenige wijzigingen, de Maç.·. Societeiten in de plaats getreden.

Dervent-Waters (Lord Charles Radcliffe), geb. 1693, de derde zoon van Frans Earl of Dervent-Waters en Maria Tudor, de dochter van Karel II. De stichter der Fransche Vrmij.·. en de eerste Gr.·. Mr.·. in Frankrijk 1723. — Hij was een vurig aanhanger van den Schotschen pretendent en werd daarom den 19 Dec. 1746 te Londen, waarheen hij in 1736 was teruggekeerd, onthoofd.

Deventer, stad in Overijssel, 18000 inw. Alhier is eene Loge, genaamd „*Le Préjugé Vaincu*", gesticht in 1784. Kleuren geel en zwart. Verg. eigen lokaal (Waterstraat) eersten Zaterdag, Sept. tot Mei. Soc.·. in het Loge-gebouw den voorlaatsten Maandag der maand. Bij deze Loge is een kap.·. der H.·. Grr.·. en eene Afd.·. van den Mr.·. Gr.·. — Door deze Loge is opgericht het

Weduwen- en Weezenfonds „Charitas". — Ledental der L.·. 115. — In het jaar 1787 en later 28 Juli 1801 werd deze Loge geplunderd, maar herstelde zich weldra weder en kon reeds in 1802 de grondslagen leggen voor eene bibliotheek. Den 16 Maart 1838 verkreeg ze een eigen lokaal.

Diaken (Deacons) heet in de Eng. Loge die beambte die voor handhaving der orde zorgt.

Dienende Broeders (Fr. Frères servants) zijn die BBr.·. die bij Loge-vergaderingen hunne diensten bewijzen. Ze zijn van betaling van contributie vrijgesteld en ontvangen vergoeding voor den arbeid dien zij verrichten. Overigens zijn ze geheel leden der O.·. en komen ook voor in de onderscheidene Grr.·. — Reeds in 1720 werden ze in de Engelsche Loges gevonden.

Diepte (Maçonnieke). Eene L.·. gaat symbolisch van de oppervlakte der aarde tot haar middenpunt.

Dignitarissen heeten in de Fransche Loges de zes eerste Officc.·.: de Reg.·. Mr.·., de Ged.·. Mr.·., de beide Opzieners, de Redenaar en de Secretaris.

Diploma is het bewijsstuk, afgegeven door het Opperbest.·., dat de bezitter in den Mr.·. Gr.·. is aangenomen. Een op perkament geschreven stuk, opgesteld in het Latijn en in de landstaal en voorzien van het zegel van het Gr.·. O.·. en van dat der L.·. waarbij de opname geschiedde. — Ook in de H.·. Grr.·. wordt zulk een D.— uitgereikt.

Djòcjocarta, hoofdplaats der residentie Djòcjokarta (Vorstenlanden), eiland Java. Alhier is eene Loge „*Mataram*", gesticht 5870. Ledental 60. Lokaal in leengebruik van den Sultan te Molijo Boro. Verg. eerste Maandag maandelijks. — Br.·. A. Greve, kapit. bij de veld-artill. te Bussum, vertegenwoordigt deze L.·. op het Gr.·. O.·. — Kleuren rood en goud. Door deze Loge is een gymnastiekschool en een volksbibliotheek opgericht.

Dockum, stad in Friesland, 4800 inw. Eene der oudste steden in Nederland. Sedert 1864 bestond hier eene Maç.·. Soc.·. „*Exelsior*", werkende onder de L.·. „*de Friesche Trouw*" te Leeuwarden. In 1876 werd deze Soc.·. verheven tot eene Loge onder denzelfden naam. Kleuren stroogeel en lichtblauw. Ledental 30. Vergadering in eigen lokaal „de Harmonie", den tweeden Dinsdag van October tot Mei. — Soc.·. vergadering in het Loge-gebouw, den vierden Dinsdag van iedere maand. Reeds is deze Loge in het bezit van eene kleine bibliotheek. — Op initiatief der Loge is te D.— een fonds gesticht, genaamd „Onderling hulpbetoon", met het doel om aan de nagelaten betrekkingen van een der leden van het fonds eene uitkeering voor eenmaal te verzekeren. — Deze L.·. is geaffilieerd met die te Leeuwarden.

Doesburg, stad in Gelderland, 4600 inw. Alhier is een Loge, genaamd „*Broedertrouw*", gesticht 9 D.·. der XI M.·. 5881. Kleuren rood en wit. Ledental 29. Verg. den tweeden Woensdag der maand van September tot Mei, eigen lokaal, *Kloosterstraat.*

Dordrecht, stad in Zuid-Holland, 25000 inwoners. Alhier is eene Loge, genaamd „*La Flamboyante*", gest. 1814. Kleuren blauw en oranje. Ledental 98. Vergadering in de voormalige Munt, vrijdags van October tot April. Societ. elken Vrijdag-avond. Bij deze Loge is een Kap.·. der H.·. Grr.·.

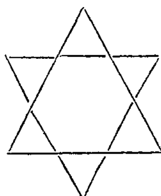
Dorwer Stanhope (Philippus), Graaf van Chesterfield, geb. 1694, overl. 1775, was Engelsch gezant in Nederland en bekleedde in 1731 het voorzitterschap in de Loge, waarin Frans I, Groot-Hertog van Torberne, als V.·. M.·. werd gerecipieerd.

Dresden, zie *Saksen.*

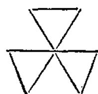
Drie. Een getal dat reeds bij de Egyptenaren en bij de geheele oudheid voor heilig werd gehouden en als gelukaanbrengend beschouwd werd. Men hield namelijk de onevene getallen voor gelukkige, de evene voor ongelukkige, en daar nu *drie* het eerste onevene getal is werd dit gelukvoorspellend bij uitnemendheid. — In de Christelijke kerk was *drie* ook reeds een heilig getal. Bij de Vrmij.·. had dit getal ook altijd eene groote beteekenis en komt nog veel malen voor in de symbolieke taal en de gebruiken der Broederen. Zinrijk is de verklaring die Krause geeft en die wij hier mededeelen. „De V.·. M.·.", zoo zegt hij, „moet de getallen 1, 2, 3 begrijpen en daarnaar arbeiden: want ze zijn de teekenen der eenheid, der tegenstelling en der harmonie, waarop de ware mensch bij al zijn denken, spreken en handelen letten moet. Het eerste herinneren de V.·. M.·. dat eenheid, zelfstandigheid en vrijheid het eerste moet zijn waarnaar hij als zelfbewust wezen streven moet, en dat de menschheid één geheel is; ook dat hij in alle dingen de éénheid moet bevorderen. *Twee* is het symbool der tegenstelling, maar van twee overigens gelijksoortige wezens, of ook van twee dingen die onderscheiden, maar daarom niet afgescheiden behooren te zijn. De V.·. M.·. moet zoo zoeken te vereenigen wat wel onderscheiden moet blijven, maar nooit mag afgescheiden worden; zoo b. v. lichaam en geest. *Drie* is 't leerteeken van liefde en

eendracht. — De tegenstellingen van twee worden hier tot hoogere eenheid gebracht. Daarom herinneren *drie* den V.·. M.·. aan liefde en vereeniging, zoodat de tegenstellingen meer en meer in hoogere eenheid worden opgelost; zoo zoeken zij naar harmonie van geest en vleesch, van man en vrouw, van wetenschap en kunst, van werkelijkheid en ideaal."

Driehoek. De gelijkzijdige D.— beteekende in de geheimleer der Egyptenaren de Godheid als zinnebeeld van het oneindige. Volgens Plutarchus was de gelijkzijdige D.— het zinnebeeld der Godheid, de *gelijkbeenige* dat van een genius, en de *ongelijkzijdige* dat der menschen. Volgens eene andere verklaring beteekent de D.— de natuur van het heelal, de eene zijde het mannelijk, de tweede het vrouwelijk wezen en de basis het voortgebrachte. Daarom werd de D.— het zinnebeeld van het wereldburgerschap. — Een beeld van 't heelal werd ook geteekend door een dubbelen in elkander gelegden driehoek

De met de spits naar boven staande beduidde het vuur, de omgekeerde het water. Deze zeshoek werd ook in de Pythagoreische scholen als leerteeken, mogelijk ook als herkenningsteeken gewaardeerd. Deze dubbele D.— wordt ook in de synagoge gevonden, waar het Salomo's of David's schild wordt genoemd. De Israëlitische kerken worden met dit schild Davids versierd. — De Nieuwe Tempeliers in Noord-Amerika hebben een drievoudigen driehoek

als zinnebeeld der Godheid. — In 't algemeen geldt de gelijkzijdige driehoek als beeld der oneindigheid en dientengevolge ook der volmaaktheid.

Drievuldigheid. (Broederschap der heilige—). Dit genootschap werd in 1379 (?) te Lübeck door eenige aanzienlijke gesticht die — naar men beweert — met het bestaande op kerkelijk gebied geen vrede hadden. Zij kwam weldra zeer in aanzien en vormde later het eerst den 12 collegiën die met den Raad de Wetgevende Macht uitmaakten. In 't begin dezer eeuw is deze broederschap op den achtergrond geraakt. Ze bezat oude kerkelijke privigilegiën van 1485, 1641, 1674, 1709 en werd voor de laatste maal nog bekrachtigd door Josef II bij decreet van 18 Mei 1778. — De broederschap was verdeeld in Heeren, Broeders en Gezellen; de leden droegen vroeger behalve den eigenaardige mantel (Hoike) ook de bijzondere ordeteekens, bestaande in een cirkel waarin een geopenden passer, van waar ze ook passerbroeders genoemd werden. Dit ordeteeken werd door Jozef II eenigszins gewijzigd. — *Ridder van het kruis der D.* — Eene orde tusschen 1785 en 1790 te Grünstadt gesticht, maar spoedig weêr opgeheven. De stichter van Assum beriep zich op een onbekenden overste (vgl. Charter van Keulen) en gaf als doel zijner orde op, de herstelling der Vrmij.·. in hare oorspronkelijke waarde. — *Grootmeester der Orde van de heilige D.* —, 14de Gr.·. van de Rit Mizraïm.

Druïden. I. Naam der priesterschap bij de Kelten in Gallie, Brittannie enz. die met den adel de twee standen vormden die in Caesar's dagen het meest in aanzien waren. (*De Bello Gall.* VI: 13-23, VII: 33). Men leidt dezen naam af van het δρῦς (Eik) of van het Keltische *Daru*, *Deru*, *Derw*; in ieder geval hangt hij samen met dezen heiligen boom. De priesterschap was in drie afdeelingen verdeeld: de eigenlijke *priesters* die voor den eeredienst zorgden (Druïden in engeren zin); *zieners*, verkondigen de toekomst (vates, οὐάτης, Fad (veet) Fhada) en *zangers* of barden. Aan 't hoofd van allen stond de Opperdruïde, die een onbeperkte macht had en levenslang regeerde. — Hoewel ze gehuwd waren vormden de Druïden toch eene orde die zich ook door eene bijzondere geestelijke kleeding onderscheidde. Ieder vrij en en edel geboren jongeling kon onder hen worden opgenomen, maar moest een langen soms twintigjarigen leertijd doorbrengen. Het onderwijs werd slechts mondeling gegeven. In alle zaken die niet met den godsdienst samenhingen gebruikten ze bijzondere schrijfteekens (de Runen) die omdat ze eenige overeenkomst hadden met de Grieksche letters, door de Romeinen „Graecae litterae" genoemd werden. De hoofdsleer der D. — werd als heilig mysterium voor het volk verborgen gehouden en bevatte allerlei bespiegelingen over de ziel, de wereld en de godheid. Het grondbeginsel was: God vereeren, niet kwaad doen en dapper zijn. De ziel is onsterfelijk; gaat na den dood in andere lichamen over en wordt na een bepaalden tijd tot

een nieuw menschenleven herboren. De wereld is uit niet geschapen en is onvergankelijk, maar zal eens door vuur en water overweldigd worden. God was het groot mysterie. — Ze kwamen in holen en op bergen samen; eilanden als Mona (Anglesey) waren de heilige plaatsen bij uitnemendheid. In Caesars tijd waren de Druïden in Gallie reeds in verval en was Brittannie de hoofdzetel der Orde, zoodat allen die naar de geheime wetenschap verlangden, derwaarts trokken. De keizers Augustus en Claudius namen allerlei maatregelen tegen de Keltische mysterieën, maar ze konden slechts den naam doen verdwijnen; voormalige Druïden traden nu openlijk in de grootere steden als leeraaren op en vormden daar een soort van Akademie. Ze moesten eindelijk voor den invloed van het Christendom wijken. maar in de III^de^ eeuw na C. werden toch nog sporen van hen en hun menschenoffer aangetroffen. — II. In Brittannie hielden de Druïden het langst stand en losten zich langzamerhand op in een genootschap van Barden. In de VI^de^ eeuw stonden die Barden daar hoog in aanzien. In Wales en Ierland werd de geheimleer der Druïden met christelijke bestanddeelen vermengd, en bestond tot in de XIII^de^ werkelijk een soort van Barden-orde. Men beweert dat de Schotsche zendeling Columba veel van het Druïdendom in 't Christendom heeft ingevoerd en op zijn eiland Jona eigenlijk een Druïdenorde stichtte. Het Bardenwezen was zeer goed georganiseerd. Op onderscheidene plaatsen waren Bardenzetels (*cadair*), die hun bijzondere wetten (*barn*) hadden. Op geregelde tijden werden vergaderingen der Barden gehouden, òf voor al de Barden van Brittannië tezamen, òf de Barden van een provincie, òf die van een enkelen cadair (zetel); die vergaderingen hadden plaats op de vier heilige dagen (10 Dec., 10 Maart, 10 Juni en 10 Sept.). Iedere vergadering werd met een gebed geopend. De Barden waren in drie graden of rangen verdeeld. In de hoogste graden (dyscybl pencerddiaidd) mocht men deelnemen aan den openlijken zangwedstrijd. Had iemand in zulk een wedstrijd driemalen de overwinning behaald, dan werd hij in eene algemeene vergadering met de waardigheid van een meester-zanger (pencerdd) bekleed en heette nu, daar hij nu 't recht had te onderwijzen, meester-zanger (barad cadeiriaw of athrau cadeiriaw). In de onderscheidene graden droeg men ook verschillende kleeding. — Langzamerhand verviel het Bardenwezen en werden ze eenvoudige rondreizende zangers. — III. Men heeft, vooral in Engeland, de Vrmij.·. met de Druïden in betrekking gebracht. Zoo beweert Oliver dat de maç.·. gebruiken aan de plechtigheden der D.— ontleend zijn, terwijl anderen omgekeerd beweren, dat de Druïden vele gebruiken der Metselaren hebben overgenomen, die oorspronkelijk weder aan de Magieërs ontleend waren. Daartoe bestond zeer zeker eenige aanleiding, en het is niet te ontkennen dat de Druïden de ruimste en beste begrippen hadden van alle oud-Germaansche Heidenen. — IV. In latere dagen bestond er nog eene Druïden-orde, die haren naam afleidt van eene in 1781 te Londen gestichte vereeniging die zich weldra her- en derwaarts verspreidde. Ze had hoofdzakelijk ten doel reizende leden der club die werk zochten te ondersteunen en elkander in tijd van nood bij te staan. Ze hadden een Rituaal dat veel overeenkomst had met dat der VV.·. MM.·. en op de oude Druïdische overleveringen gebaseerd was. In 1858 bestonden in Engeland alleen 27 onderling onafhankelijke Druïden-vereenigingen en nog heden leven ze voort. De oudste tak der D.— is de *Ancient Order of Druids*, die nog heden te Londen haren hoofdzetel heeft. Later breidde zich die Orde aanmerkelijk uit, zoodat ze nu ook hare vertakkingen heeft in Australië en in de Ver.-Staten van Amerika en in Duitschland (*Deutsche Druïden-Zeitung* 1875) en in den grond weinig verschilt van de gewone Vrmij.·..— In Amerika begint de orde in verval te komen.

Druzen, een merkwaardige Syrisch-Arabische volksstam in het Libanon-gebergte. Aangaande hun oorsprong is veel gezegd dat tot het rijk der traditie behoort. Langen tijd leefden de Druzen in ongetemde vrijheid en namen slechts in schijn den Islam aan. Onder Amurath II (1588) werden ze in naam aan de Porte onderwerpen, maar tot nu toe hebben ze, tot op zekere hoogte, hun vrijheid gehandhaafd. Ze hebben eigenaardige gebruiken; een priesterschap bestaat bij hen niet, maar zijn onderscheiden in Akal of Akul, d. w. z. wetenden, geestelijken, ingewijden, die onder drie Sheiks staan en in Dsiahhel, d. w. z. wereldlijken. De Akal vormen eene geheime Orde, die in graden verdeeld en alleen in 't bezit is van de geheimen der Druzenleer, eigenlijk een soort van Pantheïsme. — Hunne godsdienstige voorschriften zijn van zuiver zedelijken aard. Van hun eeredienst is weinig bekend. Ze hadden hunne herkenningsteekens, en men heeft beweerd dat de Tempeliers hunne geheime gebruiken aan hen ontleend had-

ded. (Vrgl. Adler „*De Drusis montis Libani*").

Ducth (William of Willem), zou een bij 't Engelsche gezantschap in den Haag geattacheerd Engelschman zijn geweest, die de waardigheid van 2den Opz.·. bekleedde, toen de Groothertog van Toscane, later keizer Frans I, in de Orde werd opgenomen. — Later is gebleken dat W. D.— eenvoudig een verdichte naam is — en het verhaal is aldus ontstaan. Anderson verhaalt in de 2de uitgave van het Constitutieboek (1738) het volgende: „His royal Highness Francis duke of Lorrain at the Hague was made an entered prentise and fellow craft by virtue of a deputation for a lodge there, consisting of rev. Dr. Desaguliers master, John Stanhope esq. In. Holtzendorf esq. grandwardens, and the other brethren, viz. Phil. Stanhope, Earl of Chesterfield, Lord Ambassodor, Strickland esq., nepew to the bishop of Namur, Mr. Benj. Hadley and a Hollandisch brother". In de derde uitgave van het constitutieboek (1756) wordt deze Hollandsche broeder genoemd: „a Dutch Brother", daar Dutch wil zeggen Nederlandsch. Men hield nu Dutch voor een eigennaam, waarbij men de letters t. c. omzette en er de voornamen aan toevoegde. Zoo spon men in latere dagen voort aan de traditie!

Duisternis, zie *Licht*.

Duitschland. — A. „*Deutscher Freimaurerbund* (Duitsche Bond van Vrijmetselaren). Op 't einde der voorgaande eeuw ontwierp Bode het plan de gezamenlijke Duitsche Loges nader met elkander te verbinden en nam daartoe dezen naam voor zijne vereeniging. Dit plan berustte op de volgende grondslagen: „De Bond der Duitsche Vrmij.·. omvat geheel Duitschland, maar alleen wat de werkelijke Vrmij.·. betreft; alle zoogenaamde Oppergrr.·. zijn buitengesloten. Alle Loges die toetreden hebben gelijke rechten en verplichtingen. Alle in 1790 in Duitschland bestaande Loges, van waar ze ook hare constitutie ontvingen, kunnen tot den Bond toetreden. Zoo lang de Bond niet meer dan 27 Loges omvat, staat aan haar hoofd eene Groot-Loge voor de behartiging der Bondsbelangen. Zoodra echter het aantal Loges grooter wordt, worden er meerdere Groot-Loges gekozen, ingericht naar het voorbeeld der eerste. Het praesidium van den Bond wordt door iedere Loge beurtelings uitgeoefend." Slechts 10 Loges traden toe en vóór den dood van Bode (Dec. 1795) loste de Bond zich op.

B. „*Deutsche Union der XXII.*" In 1788 beproefde zekere Br.·. Bahrdt eene vereeniging in 't leven te roepen tot verbreiding der „*Aufklärung*", die hij met de Vrmij.·. in nader verband wilde brengen. Eene gedrukte circulaire maakte het volgende bekend: „Een gezelschap van 22, deels staatsdienaren, deels geleerden, deels privaat-personen, heeft zich vereenigd tot uitvoering van een plan, dat, huns inziens, een afdoend middel aan de hand geeft om de verlichting en waarachtige beschaving der menschheid te bevorderen en alle hinderpalen uit den weg te ruimen die dit alles belemmeren. Dit plan heeft bovendien nog dit goede, dat het eene weldadige inrichting tot stand brengt, die aan ieder werkelijk verdienstelijk man een kalme en goede positie kan verzekeren." — De circulaire bevatte verder de uitnoodiging met het genootschap in correspondentie te treden, onder toezending van eene bijdrage voor oprichtingskosten. Verder werd aan hen die werkelijk toegetreden waren beloofd, dat ze nader zouden worden ingelicht over de personen die reeds toegetreden waren, hoewel alles eerst nog geheim moest blijven. — Een nader uitgewerkt plan, dat echter eerst werd medegedeeld als men een eed van stilzwijgendheid had afgelegd, berichtte dat het eigenlijk doel van het genootschap was: „het groote werk van den verheven stichter van het Christendom voort te zetten, verlichting der menschheid en uitroeiing van bijgeloof en fanatisme, door eene stille verbroedering van allen die Gods werk lief hebben." Kwam de vereeniging tot stand, dan zouden er twee klassen van leden zijn: gewone en dirigeerende broeders, welke laatsten eigenlijk de unie uitmaakten en met het groote doel ervan bekend waren; de eersten zouden in de buitenwereld niet anders zijn dan een letterkundig genootschap. De dirigeerende Broeders zouden langzamerhand de pers en den boekhandel zoeken meester te worden, om daardoor op alle klassen der natie een overwegenden invloed te kunnen uitoefenen. — In eene latere circulaire werd hetzelfde plan nog eens nader ontwikkeld, maar tevens aangetoond, dat men de Unie veranderen wilde in een soort van Vrijmetselarij. Bahrdt had hiertoe een ritueel bewerkt. De leden zouden nu in drie klassen verdeeld worden: *Aldermannen*, de oudste en eerste geleerden en kunstenaars van alle vakken; *mannen*, alle overige geleerden, kunstenaars enz., die reeds werkelijke verdienste bezaten en *jongelingen*, die nog niet bepaald uitmuntten, maar toch bewezen hadden meer dan gewonen aanleg te bezitten. — De laatste pogingen om dit plan te verwezenlijken dateeren uit de laatste maanden van het jaar 1788. Men zag terecht in, dat dit fraaie plan alleen door Bahrdt

met de meest zelfzuchtige bedoelingen was op touw gezet. Hij werd vervolgd wegens misleiding en oplichting, boette eenigen tijd in de gevangenis en later zijn de laatste sporen dezer dwaasheid verdwenen.

C. We hebben het bovenstaande vooraf vermeld als bijdrage tot de dwaasheden in de vorige eeuw bedacht, en die gelukkig met de Vrijmetselarij niets gemeen hadden dan enkele minbeduidende vormen, om nu een kort overzicht te kunnen geven *van de geschiedenis der Orde in D.*— en den hedendaagschen toestand der Vrmij.·. in dit Rijk, zoo kort mogelijk, te kunnen beschrijven.

De Vrmij.·. in haar tegenwoordige gedaante werd reeds vroeg uit Engeland naar D.— overgebracht, en de eerste Duitsche Loge van wier bestaan men met zekerheid weet was die te Hamburg, geopend 6 Dec. 1737, die in '41 den naam aannam dien ze nog heden draagt „*Absalom*", nadat in 1740 door de Gr.·. L.·. van Engeland het eerste groote maç.·. lichaam was geconstitueerd, namelijk de *provinciaal-Loge van Hamburg en Neder-Saksen.* Door eene deputatie dezer Loge (z. d.) werd in de week van 14 Aug. 1738 te Brunswijk de toenmalige kroonprins van Pruissen, later koning Frederik II in de O.·. opgenomen, 't welk een gunstigen invloed uitoefende op de snelle verbreiding der Vrmij.·. in Duitschland. Onder bescherming van Frederik ontstond in 1740 de L.·. „*Aux trois Globes*" te Berlijn, die in '44 den naam aannam „*Zu den drei Weltkugeln*" en in Pruissen tal van andere Loges stichtte. Uit Hamburg ging de O.·. naar Hannover en Brunswijk; uit Berlijn naar Bayreuth, Meiningen, Breslau, enz. Te Frankfort a/M. werd in 1742 door de Gr.·. L.·. van Londen de Loge „*Zur Einigkeit*" gesticht. — Van Franschen oorsprong waren de Loges te Dresden, door welke weder de eerste Leipziger Loge, de nog bestaande Loge „*Minerva zu den drei Palmen*" (1741) gesticht werd, van welke weder eene L.·. te Altenburg afstamde. — De Fransche invloed, die in dit tijdperk zeer groot was, bevorderde in D.— ook de invoering der Hoogere Graden en der Schotsche Vrmij.·.. De in de veldtochten uit den zevenjarigen oorlog gevangen (1758) genomen officieren, stichtten onder Tilly de Lernay eene Fransche L.·., waardoor ook het kap.·. van Clermont naar D.— kwam. Hiermede was helaas! de grondslag gelegd voor de talrijke afdwalingen der echte Vrmij.·., die men later in D.— zou zien te voorschijn treden. — Het Fransche systeem der tempelheeren was de bron van de straks zoo weelderig opbloeiende *Strikte Observantie* (z. d.) die door Baron von Hund in 1764 in 't leven werd geroepen. Een omstreeks dienzelfden tijd onder den naam van Johnson optredende bedrieger was reeds ontmaskerd geworden; maar nu trad een z. g. geestelijke orde op, het zoogenaamde *Klerikaat* (z. d.). Op het convent te Kohlo (1772) werd eene vereeniging der Strikte Observantie met het Klerikaat tot stand gebracht. Het optreden van Zinnendorf door wien (1770) de *Groote Landsloge van Duitschland* gesticht werd, zette aan die afwijkingen paal en perk. — Te Berlijn werd toen een Provinciaeldirectiorium gesticht onder den Grootmeester-Nationaal Prins Frederik Augustus van Brunswijk, waarop de L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" te Berlijn het predikaat ontving van de Groot-Nationale Moederloge der Pruisische Staten en onderscheidene Loges stichtte. De Strikte Observantie zocht het terrein, dat ze te Berlijn verloor, in het westen en zuiden van D.— te herwinnen, maar vond weder grooten tegenstand bij de L.·. „*Zur Einigkeit*" te Frankfort a/M., die ondertusschen tot Prov. Loge van den Boven- en Beneden-Rijn verheven werd. — Om nu aan al dien tweespalt een einde te maken, werd een convent te Brunswijk (1775) gehouden, dat echter geene resultaten opleverde. We zullen al de verdere verwikkelingen niet vermelden die in deze periode der Vrmij.·. zoo veel ernstig nadeel berokkenden, iedere poging tot verzoening mislukte.

In Oostenrijk begon de Vrmij.·. onder Jozef II te herleven, nadat ze vroeger onder Maria Theresia verboden was geweest. Intusschen werd ze hier in deze periode bedreigd door den in Beieren door zekeren Weishaupt gestichten Illuminatenbond (z. d.), daar vele Loges zich daardoor lieten medeslepen en daardoor in 1784 de Vrmij.·. in Beieren verboden werd.

De Frankforter Provinciaal-Loge had zich met de vertegenwoordigers van het systeem van Zinnendorf in betrekking gesteld, maar werd daarbij niet ondersteund door de Gr.·. L.·. van Engeland, waaronder ze ressorteerde, en had zich nu in 1782 onafhankelijk verklaard. — In 1783 vereenigde ze zich met de Prov.·. Loge te Wetzlar tot oprichting van den nu nog bestaanden *Eklektischen Bond* (z. d.) en het moet erkend worden, dat dit de eerste, werkelijk iets beteekende poging tot hervorming was. Tot aan het einde van 1783 namen 24 LL.·. aan dezen Bond deel die de drie SS.·. Grr.·. en de Engelsche Ritt.·. aannamen, maar de Hoogere Grr.·. geheel buitensloten. Als gevolg daarvan ver-

klaarde de Nat.·. Moeder-L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" nog in hetzelfde jaar, dat ook zij alle betrekkingen met de Strikte Observantie verbrak en geheel onafhankelijk wilde zijn. En spoedig na 1790 werden o. a. door von Bode, ernstige pogingen gedaan, om tot eene algeheele hervorming der Vrmij.·. in D.— te geraken, al was het dat ze, mede tengevolge van de Fransche revolutie, in ongunstiger omstandigheden verkeerde en zelfs in Oostenrijk opgeheven werd.

Met deze pogingen tot hervorming begint mede eene nieuwe periode in de gesch. der Duitsche Vrmij.·.. — Te Berlijn werd het eerst met deze hervormingen ernst gemaakt. De Nat.·. Moeder-L.·. „*Z. d. dr. W.*" herzag haar grondwet; in 1798 werd de Loge *Royal York* als Gr.·. L.·. geconstitueerd. In Hamburg werd in 1800 eene grondige revisie van wet en Rit.·. tot stand gebracht, die er toe leidde dat ook daar in 1811 eene Gr.·. L.·. werd opgericht en erkend. De onderscheidene Gr.·. Loges traden nader met elkander in overleg, een nieuwe geest werd als wakker geroepen, maar toch men bleef in menig opzicht in de banden der overlevering bekneld en het feit, b. v. dat men de Israëlieten uit den Bond zocht te weren, werpt een donkeren schaduw over de Duitsche Vrmij.·., van het begin dezer eeuw. — Te Frankfort richtte men intusschen eene L.·. op, uit Joden en Christenen bestaande en daarmede ontbrandde de strijd over het al of niet toelaten van niet-Christenen, waarvan het gevolg was dat onder Prins Karel van Hessen als Gr.·. Mr.·. vele Loges zich van andere afscheidden. Meer en meer herhaalden zich de aanvallen van buiten tegen de O.·. en 't gevolg was dat in het tweede en derde decennium dezer eeuw de Vrmij.·. in D.— eerder achteruit- dan vooruit ging en ze in 1824 te Keur-Hessen zelfs geheel verboden werd. — Na 't jaar '30 kwam er echter verbetering. De onderscheidene Gr.·. Loges traden nader met elkander in verbinding en door de L.·. „*Balduin zur Linde*" te Leipzig werd een algemeen maç.·. correspondentiebureau opgericht, waardoor de onderscheidene Loges telkens met elkander en ook met de buitenlandsche Vrmij.·. in aanraking kwamen. Onderscheidene Gr.·. Loges besloten nu tot eene herziening harer statuten over te gaan. De vraag of ook Israëlieten in de Orde mogen worden opgenomen was telkens een keerpunt en is nog niet beslist (!) Toch is men in zooverre gevorderd, dat nergens meer een niet-Christen verboden wordt eene Loge te bezoeken. Sedert 1840 traden onderscheidene Vorsten tot de O.·. toe, als de tegenwoordige Keizer van D., toen nog Prins van Pruisen, Koning George van Hannover, die zelfs Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Hannover werd, Hertog Ernst II van Saksen-Coburg-Gotha enz. — Bovenal nam de maç.·. pers van 1840 een vrij hoogen vlucht en bracht de wetenschap meer en meer binnen den T.·..

In de jaren 1858 en '59 kwam er vooral nieuw leven in de Duitsche Vrmij.·. — De reactie verloor meer van haar kracht, en het zich telkens duidelijker openbarend verlangen naar politieke eenheid werkte ook gunstig op de verbroedering der VV.·. MM.·. Onderscheidene nieuwe Loges en Maç.·. Societeiten werden opgericht. In Keur-Hessen werd de Vrmij.·. hersteld, te Kassel kwam eene Loge die zich bij de Gr.·. L.·. van Hannover aansloot. De groote politieke gebeurtenissen der laatste jaren hebben op de Vrmij.·. ook een beduidenden invloed uitgeoefend. Den 15 Mei 1871 richtte de Keizer aan de Grootmeesters der drie Gr.·. Loges te Berlijn het volgende schrijven: „Ik ontving bericht van 30 Juni des vorigen jaars betreffende de verhoudingen van de Gr.·. L.·. van den Eklektischen Bond te Frankfort a/M. en betreffende de bovendien aldaar nog bestaande Loges die ressorteeren onder Gr.·. LL.·. buiten Pruissen. Tengevolge van den uitgebroken oorlog heb ik dienaangaande een besluit moeten nemen. Door de herstelling van het Duitsche Keizerrijk en door de verovering van Elzas en Lotharingen, zijn toestanden in 't leven geroepen, die maken dat ik mijn aandacht ernstig moet wijden aan de Vrmij.·.. Ik noodig u daarom uit mij te berichten *a.* welke Gr.·. Loges er in Duitschland buiten de Pruissische Staten bestaan en welke de betrekking is waarin, naar uwe meening, de Duitsche Keizer tot deze moet staan; *b.* welke Loges er in Elzas en Lotharingen bestaan en hoe deze, na losmaking van hare betrekking tot het Fransche Gr.·. O.·. in den Bond der Duitsche VV.·. MM.·. kunnen worden opgenomen." — Den 25 Mei 1871 had te Berlijn eene conferentie der drie Gr.·. Mrr.·. plaats, onder presidium van den kroonprins Br.·. Friedrich Wilhelm. Het resultaat was, dat men het voortbestaan der Gr.·. Moederl.·. van den *Eklektischen Bond* te Frankfort a/M. als Duitsche Gr.·. L.·. ook voor 't vervolg wenschelijk achtte. Verder berichtte men, dat verder in het Duitsche Rijk nog drie Gr.·. LL.·. bestaan, waarbij werd opgemerkt dat er buitendien nog vijf geïsoleerde, door de drie Pruissische Gr.·. Loges erkende, werkplaatsen zijn. Dat deze zoo voortreffelijk werken,

dat men 't raadzaam achtte ook deze te laten voortwerken. Daarentegen achtte men 't wenschelijk de Loge *„Zur aufgehenden Morgenröthe“* te Frankfort a/M., eene dochterloge der Engelsche Gr.·. L.·., de keuze te geven, zich te ontbinden of zich bij eene Duitsche Gr.·. L.·. aantesluiten. (Dit laatste is nu geschied). Wat de Loges in Elzas en Lotharingen betreft, gaf men den raad deze uittenoodigen, dadelijk te besluiten niet langer onder het Grand Orient de France te blijven, maar zich ook aantesluiten bij eene Duitsche Gr.·. L.·.. Men ziet het, ook de Vrmij.·. moest bukken voor de annexatiewoede, alsof zij niet boven elk verschil van landaard verheven ware. — Ondertusschen namen de maç.·. werkzaamheden in beteekenis toe en vooral de maç.·. pers heeft heden in D.— eene beduidende hoogte ingenomen. De vereeniging van Duitsche VV.·. MM.·. werkt in eene bepaald vooruitstrevende richting en vindt in de *„Bauhütte“* een hoogst verdienstelijk, echt wetenschappelijk orgaan. We zouden de grenzen van een Woordenboek te ver overschrijden, wanneer we in bijzonderheden wilden mededeelen wat in de laatste jaren gedaan en beproefd is om de Duitsche Vrmij.·. verder te ontwikkelen. De drie Pruissische Gr.·. LL.·. zijn en blijven meer of min reactionair; de Gr.·. L.·. Royal-York had den moed in 1872 de anti-maç.·. uitsluiting van Joden op te heffen; andere durven nog niet breken met eene onwaarachtige traditie. — Intusschen is er een Bond der Duitsche Gr.·. Loges tot stand gekomen.

De Duitsche Vrmij.·. vormt thans een organisch geheel. Overigens zijn de acht Duitsche Gr.·. Loges en de vijf geïsoleerde Loges van het Duitsche Rijk volkomen onafhankelijk. De toestand is nu de volgende:

I. *Groote Nat.·. Moederl.·. van Pruissen „Zu den drei Weltkugeln“* te Berlijn, met *a* 62 Schotsche Loges, *b* 117 St. Jans-Loges. — Bij haar is vertegenwoordiger van het Nederl. Gr.·. O.·. Br.·. F. H. L. Frederichs, Hoogleeraar te Berlijn.

II. *De Groote Landsloge der VV.·. MM.·. van Duitschland* te Berlijn, met *a* 3 Provinciaal-loges en Hooge Afdeelingen *b* 26 Andreas-loges, *c* 84 St. Jans-Loges. Vertegenwoordiger van het Ned. Gr.·. O.·. is de Br.·. A. M. Wegner, Lijfarts van Z. K. H. den Kroonprins te Berlijn.

III. *De Gr.·. L.·. van Pruissen „Royal-York zur Freundschaft“* te Berlijn met *a.* de Gr.·. Prov.·. Loge van Silezië te Breslau, *b* 55 St. Jans-Loges. Vertegenwoordiger van het Ned. Gr.·. O.·. de Br.·. G. H. A. Bröcher, Staatsraad te Berlijn.

IV. *De Gr.·. L.·. van Hamburg* te Hamburg, met *a.* eene Prov.·. L.·. te Rostock en *b* 35 St. Jans-Loges. Vertegenwoordiger van het Ned. Gr.·. O.·. de Br.·. C. T. A. Bruinier, koopman te Hamburg.

V. *De Gr.·. L.·. „Zur Sonne“* te Bayreuth, met 24 St. Jans-LL.·.. Vertegenwoordiger van het Ned.·. Gr.·. O.·. de Br.·. C. Hahn, Bergambtmann te Bayreuth.

VI. *De Groote Lands-Loge van Saksen*, met 19 St. Jans-Loges. — Heden (1882) is de vertegenwoordiging van het Ned. Gr.·. O.·. vacant.

VII. *De Groote Moederl.·. van den Eklektischen Bond* te Frankfort a/M., met 13 St. Jans-Loges. Vertegenw. van het Ned. Gr.·. Gr.·. O.·. de Br.·. L. Kappus te Frankfort a/M.

VIII. *De Groote Loge van Darmstadt „Zur Eintracht“*, met 9 LL.·.. Vertegenw. van het Ned.·. Gr.·. O.·. de Br.·. F. Brandt te Mainz.

IX. *Onafhankelijke Loges* te Altenburg, Gera, Hildburghausen en twee te Leipzig (*„Minerva“* en *„Balduin zur Linde“*).

Dunstan, Aartsbisschop van Canterbury, geb. 925, maakte zich vooral verdienstelijk door de invoering van de Benediktijner orde in Engeland. Nadat hij onder Edwin uit het land had moeten vluchten, keerde hij in 957 onder Edgar terug, en werd in 959 aartsbisschop. Overl. 19 Mei 988. — Anderson bericht van hem, in de tweede uitgave van het Constitutieboek, dat hij Grootmeester der bouwlieden was en dat onder zijne leiding 48 kerken en kloosters gesticht werden.

Dupanloup (Félix Antoine Philippe), Bisschop van Orleans, geb. 3 Jan. 1802, overl. 11 Oct. 1878, Hoogleeraar aan de Sorbonne, bestreed in zijn geschriften op de heftigste wijze de Vrmij.·..

E.

Eberhard (Christiaan August Gottlob), geb. 1769, overl. 1845, beroemd Duitsch dichter en tooneelschrijver, werd den 31 Dec. 1806 in de L.·. „*Zu den drei Degen*" te Halle aangenomen.

Echten (Orde der–), een genootschap uit de tweede helft der voorgaande eeuw, dat op eenigszins maç.·. leest geschoeid was, maar ten onrechte met de Vrmij.·. werd verward. Deze vereeniging schijnt geen ander doel gehad te hebben, dan een nauweren band te hechten tusschen de leden van den oud-Silezischen adel.

Edinburg, zie *Schotland.*

Eduard I, koning van Engeland, 1272, begunstigde, volgens Anderson, de Metselarij, en vierde het groote bouwfeest voor de voltooiing van de Abdij-Westminster, 1285.

Eduard III, koning van Engeland, 1327, was een machtig beschermer van handel, kunsten en wetenschappen. Volgens Anderson liet hij, als koninklijk Grootmeester, door zijn bouwmeesters Johan van Spoolee, Meester der Giblim genaamd, en Henry Yeule, die in de oudste oorkonden Vrijmetselaar des konings heet, het paleis te Windsor en verder vele grootsche gebouwen stichten. Anderson en Preston vermelden, volgens eene oude oorkonde, het volgende: „dat onder de glorierijke regeering van koning Eduard III toen de Loges zeer talrijk waren, de meesters en gezellen (fellows) met toestemming van de Lords van het koningrijk, bepaalden: dat voortaan bij het onderzoek en de toelating van een broeder in de bouwlieden-vereenigingen, de oude verplichtingen en constitutiën zouden worden voorgelezen door den meester of den opziener; dat zij die als meester-metselaar of als werkmeester zouden worden toegelaten, moesten onderzocht worden of ze de noodige geschiktheid bezaten om als bouwmeester te kunnen dienen; dit geldt zoowel de hoogsten als de laagsten, opdat de eer en de waardigheid der kunst gehandhaafd blijve; dat, wanneer de meesters en de opzieners in de Loge bijeenkomen en zij dit noodig achten, zij den hoogsten overheidspersoon van het graafschap of van de stad waarin de vergadering gehouden wordt, tot medelid kunnen maken en onder de meesters kunnen opnemen om dezen tegen de rebellen bij te staan en zoodoende de wetten van het koningrijk te beschermen; dat aakomende leerlingen bij hunne opname geene dieven of heelers mogen zijn, dat zij voor loon eerlijk moeten arbeiden, hun medewerklieden als broeders moeten liefhebben en trouw moeten beloven aan den koning, aan het Rijk en aan de Loge; dat bij iedere bijeenkomst zal worden medegedeeld, of ergens een meester of fellow is die tegen deze wetten heeft gezondigd; dat ieder die beschuldigd wordt zich moet kunnen verantwoorden en wanneer hij niet verschijnt, dat dan de Loge besluiten zal dat hij zijn arbeid als Metselaar moet staken en niet meer mag medewerken; dat wanneer hij toch voortgaat dit te doen, hij zal worden gevangen genomen tot dat hem genade geschonken is. Want hoofdzakelijk daarom hebben deze vergaderingen plaats, dat zoowel de geringste als de voornaamste goed bediend zal worden door de voorzeide kunst, in het geheele koningrijk Engeland. Amen. Zoo zij het!"

Eduard IV, koning van Engeland, 1461. Volgens Anderson zou er onder zijne regeering, omstreeks 1475, eene oorkonde vervaardigd zijn die de geschiedenis der Broederschap van af koning Athelstan tot aan Hendrik VI bevat. (Zie *Engeland*).

Edwin, broeder van koning Athelstan van Engeland. Anderson bericht: „dat in alle oude constitutiën over dezen man het volgende verhaald wordt: „Na 't herstel van den vrede liet koning Athelstan vele groote werken bouwen, vele mannen uit Frankrijk en andere landen kwamen die tot opzieners daarvan werden aangesteld. Prins Edwin, die geometrie en bouwkunst

beoefende, had uit liefde voor de kunst, en voor de heerlijke grondslagen waarop zij rustte, van den koning een vrijbrief voor de Vrijmetselaren verkregen, waarbij zij de macht en de vrijheid zouden hebben, zichzelven te regeeren en op hunne jaarlijksche vergaderingen hunne aangelegenheden te regelen.“ Prins E.— had ook vrije en aangenomen metselaren opgeroepen met hem te York bijeen te komen (zie *Yorker Oorkonde*) en toen ze daaraan gehoor gaven in 926 eene Groot-Loge gesticht, waarbij hij als Grootmeester presideerde. Ze hadden daar vele oude geschriften en berichten medegebracht, die deels in het Grieksch, deels in het Latijn, deels in andere talen waren opgesteld en naar den inhoud daarvan de constitutie der Engelsche Loges ontworpen en zelfs een wet gemaakt, die voor alle volgende tijden zou gelden. Hij overleed in 938“. — Hij zou wegens deelname aan een geheim genootschap door zijn broeder Athelstan in een boot zonder riemen of zeilen zijn gezet, en zoo zijn omgekomen, volgens anderen bij toeval zijn verdronken. Wij gelooven dat dit geheele verhaal tot het rijk der Legenden behoort, en dat de waarheid die hieraan ten grondslag ligt, is, dat te York in overoude dagen de Geometrie is beoefend en wellicht een soort van bouwvereeniging bestond; want onder de Angelsaksen bestond van oudsher eene rijke litteratuur, die nog onze bewondering opwekt.

Eed (*Obligation*, *Serment*) is de plechtige belofte door ieder nieuw aangenomen V.·. M.·., en ook bij de bevordering tot hoogere graden af te leggen. In het wetboek van het Nederl. Gr.·. O.·. wordt van geen eed, maar wel van eene belofte gesproken (Art. 16). — In de meeste landen is dit ook het geval, alleen in Amerika schijnt men nog niet te durven overgaan tot afschaffing van den Eed, hoewel dit zeer zeker in 't belang der Vrmij.·. zou zijn. De af te leggen belofte betreft ook alleen 't geheimhouden van vormen, symbolen en herkenningsteekens, en 't bevorderen van het doel der Orde.

Eerbewijzen (honneurs), zekere ceremonieën die in de Logevergaderingen plaats hebben bij de begroeting van Bezoekende Broeders (z. d.) enz.

Eer (*Voorz.·. Mr.·.* of *Ged.·. Mr.·.* of *Mr.·.* of *Lid van-*), een eeretitel die aan Meesters gegeven wordt, die zich voor eene Werkpl.·. of voor de Orde in 't algemeen bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben.

Eerelid. Leden van andere Loges, die zich bijzonder onderscheiden, kunnen als zoodanig benoemd worden. Ze hebben dezelfde rechten als gewone leden, maar geen beslissende stem.

Eerens (D. J. de-), geb. te Alkmaar, 17 Maart 1781, trad in 1798 in Nederlandschen krijgsdienst en werd in 1829 Directeur-Generaal voor de zaken van Oorlog en eindelijk Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië. Hij overleed 15 April 1840. — Als V.·. M.·. was hij bijzonder ijverig. Gedurende zijn verblijf in Spanje, toen de Vrmij.·. daar nog gestreng vervolgd werd, zocht hij ook daar ons L.·. te ontsteken en stichtte hij eene onderaardsche Loge, waarin twee R. C. geestelijken hem als Opzieners ter zijde stonden. Ook op Java bezocht hij — ondanks zijn hooge positie — vaak de Werkpll.·. wier Mr.·. van Eer hij was.

Egypte. Te Kaïro werd 26 Dec. 1811, volgens den Rit. écossais philosophique, eene Loge „*Les Chevaliers des Pyramides*“ gesticht. In 1862 zijn hier twee Loges onder 't Italiaansch Gr.·. O.·. gesticht, *Alleanza de' popoli*“ en „*Eliopoli*“ en later de twee LL.·. „*Mazrini*“ en „*Nilo*“. Onder het Gr.·. O.·. van Engeland de L.·. „*Grecia*“ (1866), „*La Concordia*“ (1868), „*Star of the East*“ (1871). Onder de Gr.·. L.·. van Hamburg „*Sphinx*“ (1866). — Te Alexandrië bestaan: onder de Gr.·. L.·. van Engeland de LL.·. „*St.-John and St.-Paul*“ (1867), „*Zetland*“ (1867). Onder het Fransche Gr.·. O.·. de L.·. „*Lumière en Egypte*“, door Arabieren gesticht (1875). Onder het Gr.·. O.·. van Italië: een kap.·. R. R. +. en drie Loges: „*Luce d'Oriente*“, „*Nuova Pompeja*“ en „*Severa*“. De laatste heeft eene school gesticht, die 600,000 fr. heeft gekost. Te Alexandrië houdt ook het z. g. Gr.·. O.·. van Egypte zitting. Dit wordt echter door de Loges die onder Italiaansche en Fransche leiding staan niet erkend. — Ten onrechte heeft men de oud-Egyptische mysterieën met de Vrmij.·. in verband gebracht. De priesters deelden aan hunne uitstekendste leerlingen de mysterieën mede. Uit de ontdekte fragmenten van de heilige boeken der Egyptenaren schijnt te blijken, dat de godsdienst dier in de geheimen ingewijden monotheistisch was. — Wil men nu in 't feit, dat de meer ontwikkelden zich in stilte vereenigden om datgene te beoefenen wat voor de meerderheid nog te groot was, eenige verwantschap zoeken met 't geen ten allen tijde de Orde bedoelde, dan kan daarin wel eenige waarheid schuilen; maar de Vrmij.·. als zoodanig heeft met dit alles niets te maken. — Z. v. *Mizraïm*, *Mysterieën*.

EklektischeBond. (Vrgl. het art. *Duitschland*). Omstreeks den 20sten Maart 1783 vaardigde Br.·. Johann Karl von Brönner, boekhandelaar en Senator te Frankfort a/M.

eene circulaire uit aan de Duitsche VV.·. MM.·., die groot opzien maakte. Hij begon met er op te wijzen, dat vrijheid en gelijkheid de grondslagen zijn der O.·. waarop de stichters den grootschen bouw hadden opgetrokken. Na dit te hebben ontwikkeld, wees hij op den treurigen toestand waarin zich in die dagen de Vrmij.·. in bijna alle landen van Europa bevond. In plaats van de hoogste eenheid, sectegeest en tweespalt, en als gevolg daarvan heerschzucht in den gewijden T.·.. In dien treurigen toestand meent hij moet verandering komen. De Loges moeten weten òf, en welke hooge graden ze behouden willen, maar hij dringt er op aan dat de Vrmij.·. weder in hare oorspronkelijke reinheid zal worden hersteld. Over de meerdere of mindere waarde der systemen wordt geen oordeel geveld, maar de schrijver meent dat juist door die vele en velerlei systemen tweespalt is ontstaan en de ware gelijkheid van allen is bedreigd of ook reeds opgeheven. — Hij dringt er verder op aan, dat men liever de beroemde mannen der oudheid, de eklektische wijsgeeren zal navolgen, die „zonder zich aan een bepaald leersysteem te verbinden, uit alles het beste namen," zoo zou „een eklektische Vrmij.·. zeker ook de beste zijn voor de toekomst". — In de circulaire wordt verder aangetoond, dat reeds vele Duitsche en buitenlandsche Loges zich vereenigd hadden op dezen grondslag om aan de Vrmij.·. „haar oorspronkelijke waarde en reinheid terug te geven, de verbroken broederlijke eenheid weêr te herstellen, en alles wat deze in den weg staat met vereende krachten uit den weg te ruimen." De onder de circulaire genoemde Loges, vernemen we nu verder, hebben zich vereenigd op de volgende grondslagen: 1. Ze nemen de oude Ritt.·. der 3 SS.·. Grr.·. en het daarbij behoorend tabl.·. aan, en erkennen slechts deze 3 Grr.·. 2. Daarentegen staat het iedere L.·. vrij zoovele andere Grr.·. verder aantenemen als ze wil, mits dit geen schade doet aan de éénheid en deze niet gesteld worden boven de 3 SS.·. Grr.·.. 3. De hier verbondene Loges zijn en blijven tegenover elkaar geheel vrij. 4. Iedere L.·. heeft dan ook haar eigen huishouding; ze zullen niet in eenige finantieele betrekking met elkander staan. 5. Ze zullen geen ander hoofd erkennen dan haar op wettige wijze gegeven is. 6. Toch zullen de Loges met elkander in zusterlijk verband staan en eenige van haar zullen als ware 't het bureau uitmaken, deze zijn: 7. de Prov.·. L.·. te Frankfort a/M. en de Prov.·. L.·. „*Joseph zum Reichs-Adler*" te Wetzlar, die zich tot een gemeenschappelijk „directorio" vereenigd hebben. 8. In dezen Logebond werden nu alle bestaande LL.·. opgenomen. In 't vervolg echter alleen die LL.·. die door eene der verbondene LL.·. geconstitueerd zijn. 9. Ieder Br.·., volgens dit eklektisch systeem gerecipieerd, zal alom met ware broederl.·. genegenheid ontvangen worden; hij mag 10. ook tot andere systemen toetreden, maar daarvoor geen propaganda maken. Ook worden 11. BBr.·. van andere systemen in de LL.·. toegelaten, mits hunne werkplaatsen dit wederkeerig doen. 12. De Loges kunnen desverkiezende wel een protector kiezen; maar wanneer de verbondene LL.·. een gemeenschappelijken protector kiezen, dan blijft deze voor *allen* 't erkende Hoofd. 13. De vereeniging der Eklektische Vrmij.·. draagt den naam „de tot herstel van de K.·. K.·. der oude Vrmij.·. verbondene Loges", en 14. iedere Loge van elk systeem, insgelijks elke L.·. die nog zal opgericht worden, kan onder deze voorwaarden in de vereeniging worden opgenomen. — Deze circulaire, door v. Brönner ontworpen, was onderteekend: namens de H.·. E.·. Prov.·. L.·. te Frankfort a/M. Simon Friedrich Küstner Jr. en namens de H.·. E.·. Prov.·. L.·. „*Joseph zum Reichs-Adler*" Christ. Wilh. Botberg. — De al te lange hier voorgestelde naam werd weldra veranderd in dien van „*Eklektischer Freimaurerbund*". Aanvankelijk traden vele Loges toe. Maar vele konden zich van de Hoogere Graden niet losmaken en de leuze „vrijheid en gelijkheid" kwam door de gebeurtenissen in Frankrijk in een kwaden reuk. En de Frankforter dictatoriaal-L.·., die eigenlijk alleen allen arbeid moest verrichten, en al den schijn van iets nieuws intevoeren wilde vermijden, stelde zich in Maart 1788 weder onder het Engelsche Gr.·. O.·. en de meeste Eklektische LL.·. volgden dit voorbeeld. Die aansluiting aan Engeland werd verdedigd met de opmerking, dat men nooit iets anders had bedoeld, dan het herstel der oude Engelsche Vrmij.·.. Maar onder Engelschen invloed gingen vele leden van den Bond ook tot de Royal-Arch over, en dit gaf spoedig redenen tot verdeeldheid. Andere konden geen vrede hebben met de vereeniging met Engeland en deze wilden weder een nieuwen Eklektischen Bond oprichten. Toen eindelijk de Franschen binnenrukten en de Prov.·. L.·. om hare leuze van Franschgezindheid verdacht werd, werd 8 Juni 1793 de Prov.·. L.·. gesloten. — Den 29 Nov. 1801 werd ze weder geopend, maar onderscheidene der vroeger verbondene LL.·. hadden zich

teruggetrokken en er bleven slechts 8 of 9 over. We kunnen al de gebeurtenissen der eerstvolgende jaren hier niet vermelden, daar ze ook zonder veel beteekenis zijn. Na veel strijd werd in 1829 de betrekking met de Engelsche Gr.·. L.·. weêr opgeheven en de voormalige Prov.·. L.·. nam nu den naam aan van „Gr.·. L.·. van den Eklektischen Vrijmetselaarsbond“. In 1840 werd de beroemde Br.·. Kloss tot hoofd van den Bond gekozen. Hij had met vele moeiten te kampen, vooral daar besliste voorstanders van het Schotsche systeem, meer en meer, al ware 't dan onder bedekte termen, specifiek christelijke denkbeelden in de Vrmij.·. wilden doen binnensluipen. Intusschen was reeds sedert geruimen tijd eene commissie bezig met de herziening van het wetboek der eklektische Vrmij.·., welke bewerkte, dat in de vergadering der Gr.·. L.·. van 25 Maart 1844 eene verklaring werd gearresteerd waarbij het oude, oorspronkelijke wezen der Vrmij.·. werd gehandhaafd en met nadruk werd uitgesproken, dat elk kerkelijk dogma, van welken aard ook, onherroepelijk was buitengesloten. Enkele Bondsloges, b. v. die te Darmstad en Mainz, verklaarden zich hier tegen en wilden het zoogenaamd christelijk karakter van den Bond handhaven en andere onthielden zich voorloopig van het nemen van een besluit, terwijl andere haar ontslag namen. Eene poging tot bemiddeling kon tot geen resultaat leiden en de bedoelde LL.·. verbonden zich tot een nieuw Logebond „*Zur Eintracht*“, die zijn hoofdzetel te Darmstad vestigde. Toch ging het hervormingswerk geregeld voort, welke ten gevolge had dat uit de Ritt.·. de z. g. „specifiek-christelijke“ bestanddeelen werden weggenomen en eene „acte van reorganisatie“ werd opgesteld (1849), waarbij als grondslag werd aangenomen: 1. de Oude Plichten van 1723, 2. de Stichtingsoorkonde van 1783, met uitzondering van §§ 2 en 10, waarbij het aan de afzonderlijke LL.·. werd overgelaten ook in de Hoogere Grr.·. te arbeiden; 3. het wetboek van 1788; 4. de Ritt.·. van 1812, met uitzondering van de specifiek-christelijke vragen. 't Gevolg daarvan was dat weder onderscheidene nieuwe LL.·. toetraden.

Toen Frankfort in 1866 bij Pruissen werd ingelijfd, vreesde men dat den Bond hetzelfde lot zou treffen als de Gr.·. L.·. van Hannover, maar die vrees werd gelukkig niet bewaarheid, daar de Bond op politiek gebied de strikste onzijdigheid in acht nam. Na dien tijd heeft telkens weêr eene revisie der statuten in werkelijk vrijzinnigen geest plaats gehad en de helaas! overleden beroemde Auerbach heeft daaraan nog in '78 een zeer werkzaam aandeel genomen. — De Eklektische Bond omvat thans 15 Loges. (Vrgel. Karl Paul „*Abriss der Geschichte des Eklektischen Freimaurerbundes*“ (1874).

Eleusiniën, zie *Mysterieën*.

Elizabeth, koningin van Engeland, geb. 17 Sept. 1533, dochter van Hendrik VIII en Anna Boleyn, overl. 24 Maart 1603. In de tweede uitgave van Anderson's Constitutieboek (1738) wordt over häar het volgende gezegd: „Elizabeth Towdor, dochter van koningin Anna Boleyn, was 20 jaren oud, toen zij hare zuster Maria als koningin opvolgde. Ze herstelde den protestantschen godsdienst en werd als hoofd der kerk verklaard. Nu herleefden weder alle wetenschappen en ook de goede, oude Augustijnsche stijl (z. d.) begon in Engeland uit zijn vernedering 't hoofd weêr op te beuren. Men zou het ook hierin ver gebracht hebben, wanneer de koningin der bouwkunst genegen was geweest. Maar daar zij hoorde, dat de Bouwlieden zekere geheimen hadden die haar nooit konden medegedeeld worden, daar zij als vrouw nooit aan hun hoofd kon staan en daar alle geheime bijeenkomsten haar verdacht voorkwamen, zond zij een gewapende bende af om hun jaarlijksche vergadering te York, op den dag van St.-Jan (27 Dec. 1561) uit elkaar te drijven. — Maar Thomas Sackville, de Grootmeester, wist de aanvoerders der soldaten tot Vrijmetselaren te maken, die der koningin zulk een gunstig bericht gaven, dat ze er verder niet aan dacht de Vrijmetselaren te vervolgen, maar hen zelfs bijzonder hoog schatte als menschen, die alle kunsten en wetenschappen beoefenden, zonder zich in den strijd op kerkelijk of politiek gebied te mengen“.

Elus-Coëns. Deze O.·. was vroeger zeer verspreid in Frankrijk. In bijna alle groote steden vond men genootschappen onder den naam: *Loge van Coën*. Ze werd gesticht door Martinez Paschalis (1760). Het woord *Coën* is eene verbastering van *Cohen* (כֹּהֵן) priester. Het doel dier vereeniging was: de wedergeboorte van den mensch, zijn herstel in zijn kindsche onschuld. De leden onderscheidden zich werkelijk door een ingetogen en zeer zedelijk leven. Zie verder *Uitverkorenen*.

Engbund, z. *Meestergraad* (afdeelingen van den-).

Engeland. Belangrijker dan eenig ander land is E.— voor de geschiedenis der Vrmij.·., want daar stond, als ware 't, de

wieg der O.·.. — De werkelijk historischs berichten over de bouwhutten of Lodges der Vrijmetselaren met vaste wetten en onder een bepaald bestuur in E.—, dateeren reeds uit 't begin der XIV^{de} eeuw. 't Is zelfs zeer waarschijnlijk, dat veel vroeger nog bouwlieden, die uit andere landen derwaarts gingen, zich in het vreemde land nader met elkander verbonden en zoo genootschappen of vereenigingen vormden. Reeds Alcuinus had te York eene soort van bouwschool gesticht, waarvan de herinnering in de Edwin-sage (zie *Edwin*) bewaard wordt. — De Vrmij.·. in haar tegenwoordigen vorm heeft haren oorsprong in E.—, waar in de dagen van burger-oorlogen, die voor de bouwkunst zoo ongunstig waren, tot aan de troonsbestijging der Hannoversche linie, de bouwhutten meestal waren opgeheven en in 1717 te Londen nog slechts vier gevonden werden, waarbij zich onderscheidene geleerden, die met de geschiedenis der bouwkunst bekend waren, aansloten. In deze dagen leefde nog de beroemde bouwmeester der St. Pauluskerk, te Londen, Wren, maar als een oud bij het Hof in ongenade gevallen man, die zich echter weinig bemoeide met de innerlijke aangelegenheden van de Loges der bouwlieden. — Toen in 1717 de onderscheidene partijen in Engeland tegen elkander woedden, scheen juist de Loge het toevluchtsoord te zullen worden van allen, die den vrede zochten. De vier nog te Londen bestaande Loges vereenigden zich in eene Gr.·. Loge. Tot voorzitters namen ze de oudste meester-metselaars en besloten, als vroeger, weder ieder vierendeel-jaars eene vergadering te houden. Op den dag van St.-Jan hielden ze een feestmaal en op dien dag moesten — volgens overoude gebruiken — alle geschillen uit den weg geruimd worden (verzoendag). De eerste Gr.·. Mr.·. was Anton Sayer, de tweede (1718) George Payne; de derde (1719) J. Th. Desaguliers, de vierde (1720) wederom G. Payne; de vijfde, de eerste van adellijke afkomst (1721), de Hertog v. Montagu, onder wien Anderson (z. d.) de opdracht kreeg de oude Gothische constitutiën in een passenden vorm te brengen.

Wanneer we nu de oudere geschiedenis der Vrmij.·. in E.— lezen, schijnt het, dat in de stad York zeer vroeg reeds eene Loge van Metselaren heeft bestaan; althans de daar in 1726 bestaande bouwhutten bewezen de oudste in E.— te zijn. Uit oude parlementsakten blijkt dan ook, dat in het midden der XIV^{de} eeuw daar een soort van Loge bestaan heeft. Toen reeds waren de Metselaars verdeeld in *Free-masons* (steenhouwers), die de *Free-stone* (den grooten, zichtbaar blijvenden bouwsteen) bewerkten, en in *Metselaars*, die den *Rough-stone* verwerkten. Langzamerhand werden de Masons niets dan gewone werklieden; men dwong hen voor een, door het parlement vastgesteld, loon te werken en de pogingen die ze aanwendden om daarin verandering te brengen, de vereenigingen die ze met dit doel vormden, werden voor nietig verklaard en ontbonden. In een statuut van Eduard III uit 1360 werd gezegd dat alle genootschappen van Metselaren en Bouwlieden, al hunne kapittels, verordeningen en beloften voor nul en van geener waarde verklaard werden. Het schijnt echter dat de Masons zich niet spoedig aan dit besluit onderwierpen, want telkens vond het parlement het noodig de uitgevaardigde verordeningen te hernieuwen.—Eene oudere redactie der oude Metselaars-constitutie werd in 1840 door Halliwell gevonden en is in oud-Engelsche verzen geschreven; waarschijnlijk dateeren deze uit 't midden der XIV^{de} eeuw; ze werden meermalen in 't Duitsch overgezet (vrg. Findel's „*Geschichte der Freimaurerei*"). Deze constitutie bestond uit 15 artikelen. Daarin werd o. a. ook bepaald, dat de meester geen onvrij man als leerling mocht aannemen, een ongehuwde mocht niet worden aangenomen en ook geen kreupele, daar de kunst krachtige mannen noodig heeft. Die aangenomen waren, moesten zich door eene plechtige gelofte verbinden aan de meesters gehoorzaam te zijn en de landswetten te eeren. Ieder jaar moest eene vergadering gehouden worden om de gebreken, die men mocht ontdekt hebben, weg te nemen. — In eene andere oorkonde die in 1815 gevonden werd, maar van lateren datum schijnt te zijn, werden ook dergelijke bepalingen gevonden. Ter wille der curiositeit deelen we daaruit het volgende mede." Geometrie of Metselarij is de beste wetenschap — zoo wordt geleerd — want er zijn zeven vrije wetenschappen op deze aarde. De namen der zeven wetenschappen zijn deze: 1. de eerste is de grammatica, deze leert de menschen goed spreken en goed schrijven; 2. de tweede is de rhetorica, deze leert de menschen schoon spreken met duidelijke uitdrukkingen; 3. de derde is de logica, zij leert de menschen het ware van het valsche te onderscheiden; 4. de vierde is de aritmethica, zij leert de menschen rekenen en alle soorten van getallen berekenen; 5. de vijfde is de geometrie, zij leert van alle dingen de maat bepalen en alles meten en van deze heeft de „Masonry" haren naam ontvangen

6. de zesde heet musica, zij leert den mensch stem en lied, tong en orgel, harp en trompetten gebruiken. 7. de zevende heet astronomie, zij leert de menschen den loop der zon, der maan en der sterren. Deze zijn de zeven vrije wetenschappen, die alle op ééne wetenschap gegrond zijn, namelijk op de geometrie; want deze leert den mensch den maat der dingen en dit is noodig voor alle dingen enz. enz. — Voor en na werden er nog meerdere oude constitutiën ontdekt, die wij echter hier niet alle kunnen vermelden. Uit dit alles blijkt intusschen, en dit te weten is voldoende, dat de Metselaars van oude dagen afaan beschouwd werden als werklieden die boven andere werden voorgetrokken, en dat ze altijd corporaties vormden, die werkelijk broederschappen kunnen genoemd worden.

Na den grooten brand van Londen in 1666 traden de bouwlieden voornamelijk op den voorgrond. Daar ze eenige met bepaalde gebruiken hadden en nauw met elkander verbonden waren, trokken ze onwillekeurig de aandacht van het groote publiek en dit was de oorzaak dat reeds toen vele mannen van naam en vooral geleerden, in de bouwvereenigingen werden opgenomen. — Ze wenschten tot eene vereeniging te behooren, die zich bezig hield met eene kunst, die zooveel deed voor de beschaving, en zich aan te sluiten bij menschen die met elkander zoo innig en nauw verbonden waren.

Onder Jakobus II en Willem III vernemen we weinig of niets van de bouwhutten, maar toen onder koningin Anna door het parlement besloten werd belangrijke bouwwerken te ondernemen, herleefden de vier Loges te Londen weder. Daar moesten de plannen worden beraamd; en als de bouwkundigen tezamen waren, kwamen de andere leden ook weer bijeen, om tevens den broederband die hen verbond, nauwer aan te halen. Weder werden de oude Constituties hersteld en hernieuwd, op nieuw aangedrongen op handhaving van reine zedelijkheid en tegenover de verdeeldheden die zich meer en meer openbaarden op godsdienstig gebied, werd bepaald, dat de Metselaren alleen dien godsdienst behoefden te belijden, waarin alle menschen overeenstemmen, maar dat ieder verder vrij blijft wat bijzondere meeningen betreft. Sporen van geheime gebruiken bij de broederschap, behalve herkenningsteekens bij het groeten enz., vinden we in deze dagen nog niet. Tot eene politieke partij was men evenmin afgedaald; eerst later zou, onder Franschen invloed, eene poging daartoe gewaagd worden, maar die zonder gevolg blijven zou.

Toen in 1723 de Groot-Loge werd in 't leven geroepen, kwam er in den toestand eenige verandering; toch eerst slechts in zooverre, dat alle Loges nu nader met elkander in betrekking kwamen en er een Opperbestuur was, dat het Oppertoezicht had over alles. De Groot-Loge bestond uit vertegenwoordigers van alle Bouwhutten en zelfs Leerlingen hadden daarin zitting, omdat het onderscheid tusschen Meesters, Gezellen en Leerlingen alleen gemaakt werd bij de uitoefening van de werkelijke metselarij. Als leden der broederschap hadden de daarin opgenomen leerlingen gelijke rechten. Na de invoering der „Oude plichten", in 1728, kwam daarin verandering. — Bij de vervaardiging van het Constitutie-boek gebruikte Anderson oude oorkonden, gelijk aan die welke we straks vermeld hebben. In overeenstemming daarmede werden door hem dan de „plichten" der Metselaars opgesteld, die bij de aanneming van een leerling telkens voorgelezen werden; deze, *„De oude plichten"* genaamd (z. d.), handelden over I God en Godsdienst, II de hooge en lagere overheid, III de Loges, IV de Meesters, Opzieners, Gezellen en Leerlingen, V de leiding van den arbeid, VI de handelwijze der broeders, *a.* in de Loge gedurende den arbeid, *b.* wanneer de Loge-arbeid geëindigd is en de broeders nog bij elkander zijn, *c.* wanneer de Broeders met elkander buiten de Loge bijeenkomen, *d.* in tegenwoordigheid van niet-metselaren, *e.* in huis en onder vrienden, *f.* tegenover vreemde broeders. — Ze behelzen de oude voorschriften, maar gewijzigd naar de veranderde omstandigheden. Op de mededeeling dezer oude plichten volgen dan 39 algemeene verordeningen, die de oude gebruiken mededeelen en verplichtend maken en ten deele bepalingen behelzen betreffende het oprichten van nieuwe Loges. Deze laatste zijn van later dagteekening, daar vroeger de Loges niet geconstitueerd werden. Daar deze oude bepalingen den grondslag vormen van het nog heden in gebruik zijnde, is 't mogelijk niet onbelangrijk hier te vermelden op welke wijze, volgens Anderson's Constitutieboek, de constitutie eener Loge moest plaats hebben. „Eene nieuwe Loge" — zoo lezen we in de laatste uitgave van 1855 — „moet, om alle onregelmatigheden te vermijden, plechtig worden ingericht door den Grootmeester en zijn gedeputeerde en Opzieners; of, bij afwezigheid van den Grootmeester, door zijn gedeputeerde met toevoeging van den Logemeester. De nieuwe meesters en de opzieners der Loge die gesticht moet worden, behouden hun plaatsen

te midden hunner genooten en de Grootmeester vraagt zijn gedeputeerde of hij den man, die aangewezen is als de meester der nieuwe Loge, wel heeft onderzocht en bevonden heeft dat hij ervaren is in de edele wetenschap en de koninklijke kunst en goed onderwezen in alles wat hij noodig heeft te weten. Is deze vraag bevestigend beantwoord, dan moet de Ged.·. Mr.·. den kandidaat uit de broeders halen en den Grootmeester voorstellen, terwijl hij zegt: Zeer eerwaarde Grootmeester, de broeders hier wenschen eene nieuwe Loge te stichten en ik stel u dezen mijnen waardigen broeder voor als hun meester, die ik ken als een man van goede zeden en groote bekwaamheid, als trouw en ijverig en als een vereerder der broederschap, gelijk die over de geheele aarde verspreid is. — De Grootmeester plaatst daarop den candidaat aan zijn linkerhand, en nadat hij dan de broeders hun toestemming heeft gevraagd en deze heeft verkregen, zegt hij: „Ik constitueer deze goede broeders tot eene nieuwe Loge en benoem u tot haren meester", waarbij hij dan eenige passende woorden voegt. Daarop moet de Gedeputeerde de verplichtingen van een Meester voordragen en den Grootmeester moet den candidaat vragen: „Wilt gij u aan deze plichten onderwerpen, gelijk de meesters ten alle tijde gedaan hebben?" Wanneer de candidaat dit belooft, moet de Grootmeester hem door eenige veelbeteekenende ceremonieën en oude gebruiken in zijn ambt inwijden en hem de constitutie, het Loge-boek en de insigniën van zijn ambt overhandigen; niet alles op eens, maar na elkander en telkens zal de Grootmeester of zijn gedeputeerde kortelijk die verplichtingen herhalen, die bij ieder voorwerp passen. Daarna moeten de leden der nieuwe Loge zich voor den Grootmeester plaatsen, hem danken en dan hun nieuwen meester als zoodanig begroeten en hem belooven zich ook aan hem te zullen onderwerpen..... Hierop moet de Grootmeester den nieuwen meester uitnoodigen de plichten van zijn ambt in zooverre uit te oefenen, dat hij zijn opzieners kiest. — De nieuwe meester roept dan twee zijner medeleden op, stelt ze den Grootmeester voor en vraagt de Loge om hare toestemming. Is deze verkregen, dan deelt een der beide Groot-Opzieners ook de verplichtingen der Opzieners mede en vraagt of de nieuwe opzieners die op zich willen nemen, waarop de nieuwe Meester hen met de teekenen hunner waardigheid bekleedt en zoo in hun ambt inwijdt". Eene zoo geconstitueerde Loge moet in het boek van den Grootmeester worden ingeschreven en van haar bestaan aan de andere Loges kennis gegeven worden. — De „plichten des Meesters" zijn, volgens het Constitutieboek, de volgende: 1. Hij belooft (*agree*) een goed en verstandig man te zijn en streng de zedewet te zullen gehoorzamen; 2. hij zal zijn een vreedzaam onderdaan en zich gewillig onderwerpen aan de wetten van het land waarin hij leeft; 3. hij belooft zich nooit met samenzweeringen te zullen inlaten, maar zich rustig aan de hoogste wetgeving te zullen onderwerpen; 4. hij belooft de overheid de haar verschuldigde achting te bewijzen, ijverig te arbeiden, eerbaar te leven en eerlijk te zijn tegenover alle menschen; 5. hij belooft in eere te zullen houden de oorspronkelijke leiders en patroons der Orde van Vrijmetselaren en hunne rechtmatige opvolgers en zich te zullen onderwerpen aan de beslissing hunner broeders, die in eene vergaderende Loge genomen wordt in alle zaken die overeenstemmen met de wetten van den Bond; 6. hij belooft bijzondere geschillen te zullen vermijden en zich te zullen hoeden voor onmatigheid en uitspattingen; 7. hij belooft voorzichtig te zijn in zijn ondernemingen en welwillend tegenover de broeders en trouw aan de Loge; 8. hij belooft ware en trouwe broeders te zullen achten, daarentegen bedriegers en hen die van 't oorspronkelijk doel der Orde afwijken, in geen opzicht te zullen dulden; 9. hij belooft het algemeen welzijn der broederschap te bevorderen, de deugden der samenleving te zullen beoefenen en de kennis der geheime kunst (*mystic art*) uit te breiden, zooveel hun invloed daartoe bij machte is; 10. hij belooft gehoorzaamheid aan den Grootmeester en zijne beambten en zich trouw aan de voorschriften der Groot-Loge te zullen houden; 11. hij erkent (*admit*) dat het niet in de macht van een mensch of van een aantal menschen ligt nieuwigheden in de Vrmij.·. in te voeren; 12. hij belooft geregeld bij de vergaderingen der Groot-Loge, waartoe hij wordt uitgenoodigd, te verschijnen en de plichten, die de Vrijmetselarij oplegt, bij alle voorkomende gelegenheden te zullen beoefenen; 13. hij erkent dat geene nieuwe Loge kan gesticht worden zonder de toestemming van den Grootmeester of van zijn Gedeputeerde en dat men eene onregelmatige Loge niet mag erkennen, noch zulke personen die daarin opgenomen zijn, en dat geen openbare optochten van Metselaren in hun ordegewaad mogen gehouden worden, zonder de uitdrukkelijke vergunning van den Grootmeester of van zijn Gedeputeerde; 14. hij erkent dat niemand regel-

matig Vrijmetselaar aangenomen of lid eener Loge worden kan zonder een nauwkeurig onderzoek en dat geen broeder tot een hoogeren Graad kan bevorderd worden dan met opvolging van de wetten der Groot-Loge; 15. hij belooft dat geen bezoeker in zijn Loge zal worden toegelaten, zonder nauwkeurig onderzoek en niet dan na overlegging van zulke oorkonden waaruit zijne opname in eene regelmatige Loge kan blijken". — In de approbatie van het Constitutieboek van 1723 deelt de Grootmeester de redenen mede, waarom men zulk een boek liet samenstellen en uitgeven: „omdat door de verwarring die de Saksische, Deensche en Noorsche oorlogen veroorzaakten, de oorkonden der Metselaren veelvuldig bedorven waren, hadden de Vrijmetselaren van Engeland het tweemalen noodig geacht, hunne constitutie, plichten en verorderingen te verbeteren, de eerste maal onder de regeering van den Saksischen koning Athelstan en veel later onder de regeering van den Normandischen koning Eduard IV". De receptie geschiedde na een onderzoek dat vrij wel overeenkomt met 't geen nog heden geldt. De bevordering tot Meester en Metgezel geschiedde eerst door de Gr.·. Loge, die ieder vierendeelsjaars gehouden werd. Weldra werd dit echter naar de afzonderlijke Loges overgebracht. Iedere jaarlijksche Gr.·. L.·. had het recht nieuwe verordeningen te maken, maar altijd zóó, dat de oude Landmarken zorgvuldig werden in acht genomen. Langzamerhand nam het aantal Loge-beambten toe. Uit de afgetreden Groot-Officieren en Loge-ambtenaren werd eene schaar van uitgelezenen gekozen, een élite van den Broederbond. De openbare optochten kwamen meer en meer in gebruik en ook het ceremonieële bij de Loge-vergaderingen werd aanmerkelijk uitgebreid. De verdeeling in drie graden werd veel strenger toegepast dan tevoren. Werd de éénheid der Broeders daardoor licht verbroken, in 't algemeen zien we vele misbruiken langzamerhand binnensluipen. Intusschen klom het aantal Loges gedurig. In Nov. 1740 waren er te Londen alleen niet minder dan 115. — In de Graafschappen schijnt men langen tijd geen notitie te hebben genomen van de Londensche Groot-Loge en hare inrichting. — De oude Loge te York bestond nog lang na de oprichting der Groot-Loge slechts uit enkelen der oude leden, en oefende weinig invloed op de omgeving uit. We weten niet zeker of in de provinciën nog niet vele der oude Bouw-Loges bestonden en wellicht nog bestaan, welke hoofdzakelijk uit werkelijke bouwlieden bestonden. In Schotland bestaan nog heden, en onder goedkeuring der Gr.·. Loge, Loges van werk-masons, d. i. van hen die de metselarij en de bouwkunst in 't algemeen feitelijk nog uitoefenen. Dat er waren die pogingen aanwendden om de zich meer en meer uitbreidende vereenigingen voor politieke doeleinden te gebruiken, kan niemand verwonderen. In 1725 is het eerst sprake van Hoogere Graden, als een uitvinding van den Schot Ramsay. — Niet altijd bloeide de Vrmij.·. in E.— in een gelijke mate. Politieke omstandigheden oefenden natuurlijk daarop invloed uit. Fransche krijgsgevangenen, en Schotsche en Engelsche partijgangers brachten vaak onheilig vuur op 't altaar. Als gevolg daarvan ontstond er in 1745 naast de Gr.·. Loge, een nieuwe vereeniging, die eerst later een bepaalde gestalte kreeg en toen optrad onder den naam *Ancient Masons* (Oude Metselaren). Het gelukte dezen een Gr.·. Loge te vormen, en met de Gr.·. L.·. van Schotland in betrekking te komen. Daar ze den Hertog van Athole voor een lange reeks van jaren tot hunnen Grootmeester kozen, werden ze ook wel Athole-Metselaren genoemd. Eerst in 1813 heeft deze Gr.·. Loge zich met de andere vereenigd: haar laatste Grootmeester was de Hertog van Kent, terwijl zijn broeder de Hertog van Sussex G.·. M.·. der Oudere G.·. L.·. was en veel deed om de beide corporatiën te vereenigen. — In 1767 traden eenige leden der oude Londensche Gr.·. L.·. op met de bewering dat ze in een hoogeren Graad, dien ze Royal Arch noemden de quintessenz der Vrmij.·. bezat (Z. ook *Sussex*, Hertog van —). De vereenigde Grootloge is nooit wêer tot haar oorspronkelijken eenvoud teruggekeerd; ze heeft wel de „Oude plichten" in hoofdzaak behouden, maar erkent naast de drie Graden van Meester, Metgezel en Leerling ook „de hoogste Orde van den heiligen Royal-Arch" en noemt ze de „vereenigde Grootloge der oude Engelsche Vrijmetselaren".

We kunnen de geschiedenis der Engelsche Vrijmetselarij niet stap voor stap volgen; alleen wat de laatste jaren betreft nog het volgende. Onder het Grootmeesterschap van de Earl van Zetland werden de betrekkingen met de drie Pruissische Groot-Loges afgebroken, omdat joodsche Broeders, hoewel voorzien van een diploma der Engelsche Groot-Loge, daar niet werden toegelaten. De Montfiore-Loge te Londen wist in 1877 eene beweging in 't leven te roepen ten gunste der formeele opname van Iraëlieten. De Grootloge bleef echter tegenover deze beweging lijdelijk

toezien omdat ze — zoo ze beweerde — niet wilde ingrijpen in de huishoudelijke aangelegenheden van andere Gr.·. Loges.-De Earl van Zetland legde in 1870 zijn waardigheid neder, en hem volgde de Ged.·. Gr.·. Mr.·. Earl van Grey and Ripon. Op 't onverwachts ging deze in 1874 tot de Roomsch Katholieke Kerk over, en deed tevens — zonder er nader rekenschap van te geven, — afstand van zijn waardigheid. In zijn plaats werd de Prins van Wales (Albert Edward) tot Grootmeester verkozen en den 29 April 1875 plechtig geïnstalleerd. De belangrijkste gebeurtenis die onder zijn bestuur plaats vond, is de breuk van Engeland met het Gr.·. O.·. van Frankrijk, omdat de laatste het geloof aan God en onsterfelijkheid uit zijn statuten wegnam. Wat het innerlijke leven der Engelsche Vrmij.·. betreft nog het volgende. Den 29 Jan. 1869 hield het maç.·. archaeologische genootschap haar eerste zitting. Den 7 April van dat jaar werd het nieuwe Logebouw der Grootloge met schitterende pracht ingewijd. De Oppergraden zijn nu — door den invloed van den Prins van Wales — feitelijk met de symbb.·. Graden vereenzelvigd en de vrees is niet ongegrond dat de Hoogere Graden de gewone zullen verdringen.

Tegenwoordig (1882) bestaan in E.— de volgende Opperbesturen en Loges: A. *United Grand Lodge of England* met 32 provinciale Gr.·. Loges in Engeland en de koloniën: 1754 Loges, met 101.235 leden. Gr.·. Mr.·. Albert Edward, Prins van Wales. — Het Ned. Gr.·. O.·. is hierbij vertegenwoordigd. B. Het *Royal-Arch-Kapittel*, waartoe in Engeland 35 en buiten Engeland 34 grootkapittels. Daartoe behooren 532 in Engeland 100 daarbuiten en 3 militaire-Loges. C. Het „*Supreme Council of the ancients and accepted Scottish Rite for England, Wales and the Dependencies of the Britsh Crown*". Patroon de Prins van Wales. Daartoe behooren 75 Rozenkruiskapittels. D. De *Mark-masonry* met 18 prov. Groot-Loges in Engeland en 7 buitenlands met 223 Loges. E. De *Tempelorde*, Patrones de Koningin, Grootm.·. de Prins van Walis. F. De „*Masonic and Military Order of knights of Rome and of te Red Cross of Constantin*". — De onderscheidene Maç.·. instellingen bezitten een kapitaal van p. m. 140.000 pond st. En hierbij is niet geteld het ondersteuningsfonds der Gr.·. Loges.

Engelhardt. Het „*Algemeen woordenboek voor Vrijmetselaren*" behelst onder dit art. het volgende verhaal, dat we meenen te moeten overnemen, hoewel we voor de historische waarde er van natuurlijk niet kunnen instaan.

„De 14den Juni 1823 wordt gekenmerkt door een merkwaardig voorval, in de jaarboeken der algemeene Vrijmetselarij. Het Hollandsch koopvaardijschip *Minerva*, van 400 tonnen last, keerde van Batavia naar Europa terug, en had vele rijke passagiers aan boord. Onder anderen de Broederen Engelhardt, een eerbiedwaardig grijsaard, oud Gedeputeerd Meester Nationaal in Neerlands Indië, Kilian, enz. Op de hoogte van de Braziliaansche kusten ontmoette dit schip, in den vroegen morgen, een kaper onder Spaansche vlag, en voorzien van de noodige kaperbrieven der Cortes. De *Minerva* werd aangevallen, en verplicht, zich, na een bloedig gevecht, over te geven. De hitte van het gevecht had den kapitein woedend gemaakt, en hem bevel doen geven, de geheele bemanning over den kling te doen springen. Reeds hadden de woestelingen een gedeelte van het scheepsvolk aan den mast gebonden, toen de passagiers bevel ontvingen, om aan boord van den kaper te komen. Zij kwamen; smeeken, jammerklachten, aanbiedingen, alles was vergeefs, en niets kon den kapitein verbidden. Eensklaps treft eene spoedige ingeving den Br.·. Engelhardt. Hij meent in den Spaanschen kapitein Maçonnieke gebaarden te herkennen; hij blijft niet besluiteloos; hij noemt zich en maakt zich als V.·. M.·. bekend, hem zijn waardigheid en betrekking te kennen gevende. De kapitein, vroeger ongevoelig voor alles, schijnt nu verstomd en bewogen; hij twijfelt; hij vordert bewijzen. De teekens en woorden stemmen niet nauwkeurig overeen, en onze Broederen vreezen met recht nieuwe vervolgingen van de zijde eens volks, dat zij als vijanden der Vrijmetselarij beschouwden. Zij hadden gedurende den strijd hunne Maçonnieke decoratien in zee geworpen, maar gelukkig werden er op hetzelfde oogenblik eenige overblijfselen, die nog drijvende waren, opgevischt, onder anderen een in tweeën gescheurd diploma op perkament, versierd met Maçonnieke zinnebeelden, en dat onder de oogen gebracht werd van hem, die dit verhaal met de levendigste en onwedersprekelijkste bewijzen bevestigt. Op dit gezicht houdt alle twijfel op. De Spaansche kapitein herkent zijne Broederen, omhelst hen, geeft menschen en goederen vrij, herstelt de geledene schade, gebruikt alle voorzorg, om hen voor de mishandelingen van zijn scheepsvolk te vrijwaren, waarvan het grootste deel, even als hij tot eene Loge, in het O.·. van Ferrol, in

het jaar 1821 georganiseerd, behoorde, en waar zij gedurende eenige maanden, en zelfs den avond vóór hun vertrek, gearbeid hadden; hij weigert elke belooning, en geeft hen een geschrift, dat hen veiligheid op hunne gansche reis beloofde.

Men leest ook verder; dat de Ex-Ged.·. Grootm.·. Nat.·. Engelhardt, die sedert 1799 dien post in de Indiën bekleedde, werkelijk in het vaderland is aangeland. Hij had zijne hooge betrekking voor altoos nedergelegd, waarmede hij zoo lang en in zoo velerlei omstandigheden des levens bekleed was, doende de Vrijmetselarij in een ander werelddeel bloeien; echter besloot hij weder naar de Indiën terug te keeren, om er zijne laatste dagen te eindigen, en volbracht dit besluit in het laatst van 1824.

Engelsch systeem. Tot aan het jaar 1813 was de Engelsche Vrmij.·. in twee systemen verdeeld. Zij die zich zelven Ancient Masons en hunne tegenstanders Modern Masons noemden, hielden aan den Yorker ritus vast, die vandaar gewoonlijk het oud-Engelsche systeem genoemd wordt. Daartegenover wordt het door de Gr.·. L.·. te Londen gevolgde systeem het Nieuw-Engelsche genoemd, hoewel dit inderdaad op de eerste oorkonden en overleveringen gegrond is (z. *Engeland*). Beide deelen der Engelsche Vrmij.·. zijn echter in 1813 vereenigd en nu verstaat men onder het Engelsche systeem (English rite) de door de vereenigde Groot-Loge aangenomen ritus. Deze wordt in art. 2 van het bij de bij de vereeniging aangenomen verdrag aldus gekarakteriseerd: „Het is uitgesproken geworden, dat de zuivere oude Metselarij bestaat uit niet meer dan drie Graden, namelijk die van Leerling, Gezel en Meester met insluiting van de hoogste Orde van de Heilige Royal-Arch (*supreme order of the royal Arch*). Dit belet intusschen niet, dat eenige Loges of eenig kapittel een samenkomst houdt in eenigen graad der Ridderorden, volgens de oorspronkelijke instellingen van bedoelde Orde. — De geest van dit systeem wordt het best gekend uit den hoofdinhoud der z. g. „Oude plichten", welke volgens de uitgave van het Constitutieboek van 1813 aldus luiden: 1. Een Vrijmetselaar is, als zoodanig, verplicht de zedewet te gehoorzamen, en wanneer hij de kunst goed verstaat zal hij noch een dwaze Godlasteraar, noch een ongeloovige vrijgeest zijn. Beter dan eenig ander mensch zal hij weten, dat God niet ziet gelijk een mensch ziet; want een mensch ziet op de uitwendige verschijning, maar God ziet het hart aan. Een V.·. M.·. is daarom bijzonder verplicht niet tegen het gebod van zijn geweten te handelen. Laat de godsdienst van eenig man en de aard zijner godsvereering zijn, gelijk ze is, hij is daarom van den Bond niet buitengesloten, wanneer hij slechts gelooft aan den hooggeprezen Bouwmeester van hemel en aarde en de heilige plichten der zedelijkheid beoefent. De Vrijmetselaren vereenigen zich met de deugdzamen van iedere overtuiging in den vasten en heerlijken band der broederlijke liefde; ze zullen de dwalingen van hun naasten met medelijden beschouwen en er naar streven de hoogere voortreffelijkheid van hun geloof door de reinheid van hun eigen levenswandel te bewijzen. Zoo is de Vrmij.·. het middelpunt der vereeniging tusschen goede en oprechte menschen en het gelukkige middel om vriendschap aan te kweeken tusschen hen die anders in voortdurende verwijdering van elkander blijven moeten. 2. Een V.·. M.·. is een vreedzaam onderdaan der burgerlijke overheid, waar hij ook woont en werkt, en mag zich nooit mengen in samenzweringen of vereenigingen die verraad plegen tegen den vrede en de welvaart des volks. Hij is bereid zich aan elke wettige macht te onderwerpen, bij iedere gelegenheid het heil der samenleving te bevorderen en de welvaart van zijn vaderland te helpen vermeerderen. De Vrmij.·. heeft altijd gebloeid in dagen van vrede en is altijd door oorlog, bloedvergieten en verwarring benadeeld worden, zoodat koningen en vorsten ten allen tijde genegen zijn geweest de werklieden wegens hun vreedzaamheid te ondersteunen. De werklieden zijn door bijzondere verplichtingen verbonden den vrede te bevorderen, eendracht te handhaven en in eenheid en broederlijke liefde te leven. — Het Engelsche systeem is het eenige dat de Gr.·. L.·. van Engeland erkent en dit wordt voornamelijk door vele Duitsche Gr.·. Loges gevolgd.

Epopt (ἐπόπτης, beschouwende), beteekent 1.: in de Eleusinische mysterieën de ingewijde in den derden of hoogsten graad, die tot het „aanschouwen der geheimen" (ἐποπτεία) gekomen was. 2. bij de Illuminaten de zesde Graad, ook die der priesters of presbijters genaamd. De naam Epopt gold slechts voor den oningewijde; de ware naam was presbijter.

Esseërs. Over den oorsprong en het karakter der E.— wordt heden nog gestreden en vooral is men het oneens over de beantwoording der vraag of zij uit het Jodendom zelf, dan wel uit vreemden invloed verklaard moeten worden. 't Is

ons daarom ook onmogelijk hier die vragen afdoende te beantwoorden. We kunnen alleen mededeelen wat, op het tegenwoordig standpunt der historische wetenschap, met zekerheid aangaande deze sekte of, juister nog Orde, gezegd kan worden. We volgen daarbij hoofdzakelijk *Plinius*, den hoogleeraar *Kuenen* „De godsdienst van Israël", II. 346 vv., *Hausrath*, „Geschiedenis van Jezus en zijn tijdgenooten", bl. 121 en vv., terwijl wij natuurlijk de getuigenissen van Flavius Josephus en Philo Judaeus zooveel noodig mede in rekening brengen. Wat deze beide laatsten betreft allereerst het volgende: Josephus (Oudh. XIII : 5 § 9; XVIII : 1 § 5; *J. O.* II : 8 § 2—14) geeft van hen eene schildering die ons aanstonds aan de wijsbegeerte van Pythagoras doet denken. We moeten hieraan niet àl te veel waarde hechten. Josephus wilde met de uitgave zijner historische werken den Romeinen een hoogen dunk geven van het Joodsche volk, zijn instellingen, zijn godsdienst en beschaving. „De Esseërs" — zegt Kuenen — „danken de pythagoreïsche kleur van sommige hunner gebruiken en denkbeelden aan de zucht van Josephus om aan te toonen, dat zijn volk in niets, ook hierin niet, bij de Grieken achterstond." Is dit waar, en 't is niet te ontkennen, dan zullen we nauwkeurig moeten toezien en kritisch moeten te werk gaan wanneer we een historisch betrouwbaar beeld van deze nog altijd geheimzinnige Orde willen teekenen. — We willen allereerst de berichten mededeelen die we aangaande hen vinden.

„Aan de westzijde der Doode Zee" — verhaalt Plinius in het jaar 75 n. C. — „zoo nabij als de ongezonde oever maar toelaat, wonen de Esseërs, een eenzaam volk, het wonderlijkste op het gansche wereldrond, dat zich alle genietingen ontzegt, zonder vrouwen, zonder geld en slechts in gezelschap zijner palmen leeft." Verder plaatst deze Romeinsche schrijver de meeste der Esseensche kolonien in het bovendal van Engeddi, dat zeker het meest voor zoo'n ascetisch leven geschikt was. Uit de woestijn van Juda — aldus beschrijft Hausrath dit bovendal — daalt men ongeveer drie uren ten Noorden van Massada, langs een kronkelweg over rotsblokken en rotsteenen, wel 1500, af, naar een rijke bron, die tusschen begroeide oevers haar weg naar de Doode Zee vindt. Die plaats heet Engeddi „boksbron", zeker omdat de klouterende geiten het eerst dit pad gevonden hebben. Een paradijsachtige plantengroei voedt de bewoners van deze diep verborgen oase bijna zonder arbeid. In het bovendal van dien bergkloof en in andere evenwijdig loopende rotsdalen hebben wij de Esseensche nederzettingen te zoeken. — En van welken aard waren die nederzettingen? We willen die beschrijven gelijk Josephus en Philo het doen, met inachtneming van de noodige kritiek.— Omstreeks 40 jaren na Christus vond Jos. hen gelijk ze samenwonen in kleine kolonien of vlakten, op grooten afstand van de steden, voornamelijk in de nabijheid der Doode Zee. Deze vereenigingen of koloniën waren langzamerhand ontstaan, hoewel het Esseïsme zelf van veel oudere dagteekening is. Zelfs toen de meesten hunner reeds samenwoonden, waren er altijd nog sommigen die zich in de maatschappij bleven bewegen. In den loop der tijden is de afzondering al grooter en grooter geworden.

Wanneer we nu de Esseërs leeren kennen, zooals ze op 't hoogste punt hunner ontwikkeling zich voordoen, dan krijgen we 't volgende beeld. „Op grooten afstand van het stadsgewoel", zegt Prof. *Keunen* (t. a. p. bl. 348 vv.) „bouwden zij hunne hutten, en in de nabijheid daarvan een ruim vertrek, waarin zij op de daartoe bepaalde uren konden samenkomen. Zoodra de colonie zich had gevestigd, begon zij haar nauwkeurig afgebakend en eentonig leven. Voor zonsopgang stond de Esseër op en verrichtte hij zijne morgengebeden, met het aangezicht naar het oosten gekeerd, als smeekte hij de zon om te verschijnen. Als de dag was aangebroken, begaf hij zich aan den arbeid: landbouw, veefokkerij, bijenteelt en andere vreedzame handwerken waren zijne gewone bezigheden. Zijn arbeidsgewaad was eenvoudig, des winters een haren mantel, in het warme jaargetijde een onderkleed zonder mouwen. Bovendien droeg hij steeds een lederen voorschoot en een spade of houweel, waarmede hij, zoo dikwerf hij zijn nooddruft verrichtte, op een afgezonderde plaats een kuil groef, die daarna zorgvuldig werd dicht gemaakt. Tot de 5de ure — 11 uren vóór den middag— werd de arbeid voortgezet. Dan baadden zich de Esseërs, waarna zij hun eigenlijk onderkleed van wit linnen, aantrokken en tot het gemeenschappelijk maal bijeenkwamen. Het werd op plechtige wijze genuttigd, door een gebed der voorgangers en een lofzang geopend en met een lofzang besloten. Als de maaltijd was afgeloopen, werd het werk van den dag hervat en tot zonsondergang toe voortgezet." — Wat hun denkbeelden betreft het volgende: Op den sabbath onthield zich de Esseër van elken arbeid, zelfs.... van de bevrediging zijner natuurlijke behoeften (?). In hun synagogen

verklaarde zij de voorvaderlijke wet. De lastering van den naam van Mozes werd met den dood gestraft. — Tegenover den tempeldienst waren zij geheel onafhankelijk. Aan de offeranden of de hooge feesten namen ze geen deel. De opperhoofden werden door de leden der Orde uit hun midden gekozen en dezen moesten orde en tucht handhaven. — Onder hen gold geen verschil van stand of rang, alleen verschil in graad; de jongeren waren aan de ouderen onderworpen. Wie de Esseensche geboden overtrad werd streng gestraft; bij ernstig vergrijp uit de Orde gebannen. — Wie in de Orde wenschte te worden aangenomen, moest een proeftijd van drie jaren doorstaan. Dadelijk moest hij zich wachten voor elke verontreiniging. In het tweede jaar werd hij tot de reinigingsbaden toegelaten; na afloop van het derde, tot de gemeenschappelijke maaltijden, waaraan slechts de eigenlijke leden der Orde mochten deelnemen. De eed dien de novitius moest afleggen was de volgende: „God te vereeren, de rechtvaardigheid jegens de menschen in acht te nemen, niemand eigenmachtig of op bevel van anderen te schaden, de onrechtvaardigen altijd te haten, de rechtvaardigen bij te staan, steeds aan allen trouw te betoonen, inzonderheid aan de hoofden, daar toch niemand zonder Gods wil het bewind verkreeg; zoo hij zelf de heerschappij uitoefende, zijne macht nimmer te misbruiken, noch ook door kleeding of sieraad boven de onderhoorigen uit te steken; altijd de waarheid lief te hebben en zich de beschaming van leugenaars ten doel te stellen; zijne handen van diefstal en zijne ziel van onheilige winst vrij te houden; voor de medeleden der Orde niets te verbergen, noch iets van hen aan anderen te openbaren, al werd hij ook met den dood bedreigd. Aan niemand de instellingen anders over te leveren dan hij zelf ze ontvangen had; zich te wachten voor ontvreemding van de bezittingen der Orde, en zoowel de boeken der secte als de namen der engelen trouw te bewaren.“

Telkens traden nieuwe leden toe, zoodat volgens Philo, in de eerste eeuw onzer jaartelling hun aantal reeds 4000 bedroeg, hoewel ze, op enkele uitzonderingen na, ongehuwd leefden.

De vraag die verder beantwoord moet worden is deze: wat was de z. g. geheime wetenschap der Esseërs en hoe zijn al hun gebruiken verklaarbaar? De inhoud van den zoo even vermelden eed bewijst, dat zij een ideaal van zedelijkheid hadden dat ze trachtten te verwezenlijken. Dat ideaal — 't behoeft geen betoog — is aan het Oude Testament ontleend. Minder duidelijk is wat verstaan moet worden onder „de boeken der Orde“ en „de namen der engelen“ die de novitius bewaren moet. Volgens Philo behelsden hun „boeken“ een symbolische of allegorische Schriftverklaring, die door den voorganger aan den ingewijde, onder geheimhouding, werd geleerd. Wat die „engelen-namen“ betreft — dit hangt waarschijnlijk samen met zekere magische formules, die ze bij hun genezingen gebruikten, waarin de engelennamen voorkwamen. Verder besloeg de engelenleer toen eene voorname plaats in de allegorische Schriftverklaring. Eindelijk is het zeker dat de Esseërs zich ook met voorspellingen bezig hielden en dat „de boeken der Orde“ over de verborgenheden der toekomst handelden. — Wat hun innerlijk wezen betreft, is het onmiskenbaar dat behoefte aan den onmiddellijken omgang met God, de begeerte om van de banden der eindigheid verlost te worden — de hoofdredenen waren die hen tot hun ascetisch leven drongen. Dat ze in dien toestand veel over de toekomst peinsden, kan ons niet bevreemden en evenmin verwondert het ons, dat Johannes de Dooper eensklaps de woestijn verlaat om de belofte te doen hooren van de spoedige nadering van het Messiasrijk.

Gaan we verder, om ook den oorsprong der Esseërs te verklaren, dan kunnen we slechts eenige losse trekken neerschrijven, daar het tijdstip van hun ontstaan nog altijd in het duister gehuld is; want gelijk we opmerkten, toen Josephus hen beschreef, vormden ze reeds eene voltooide gemeenschap of broederschap. We moeten terug tot de tweede eeuw vóor onze jaartelling. De vervolging van Antiochus Epiphanus had, men weet het, opstand bij opstand ten gevolge gehad. De Chasidim (zie boven) waren de vertegenwoordigers van de reactie tegen den Syrischen dwingeland. Bij dezen was het vurig verlangen geboren de voorvaderlijke instellingen met angstige nauwgezetheid te handhaven. Toen de vervolging geweken was bekoelde die opgewektheid bij sommigen wel, maar bij anderen bleef ze voortleven en openbaarde zich op verschillende wijze, naar de mate van ieders levensomstandigheden en karakter. Zoo zijn de Pharizeën waarschijnlijk uit de kringen der Chasidim voortgekomen en ook de Esseërs stammen van hen af. Deze laatsten waren het echter, die weldra inzagen, dat het ideaal van reinheid dat zij lief hadden niet verwezenlijkt kon worden te midden der Joodsche samenleving en daarom trokken zij zich terug en zochten ze de eenzaamheid. — Was die afzondering

in overeenstemming met de Joodsche godsdienstbeschouwing of moeten we hier aan vreemden invloed denken? 't Is waar, de Mozaïsche godsdienst begunstigde het ascetisme niet; wereldverachting lag niet in den geest van Israëls godsdienst — toch volgden de Esseërs slechts de beginselen die we hier en daar bij Israël aantreffen. De „Nazireër", de „gewijde van Jahveh" uit den ouden dag is reeds hun voorbeeld. Zelfs de kinderachtige wijze waarop de Esseërs hun nooddruft verrichtten, is de letterlijke uitvoering van het gebod Deuter. XXIII : 12—14. — Opmerkelijk is zeker hun schijnbare onverschilligheid voor den tempel en hun onthouding van de feesten van hun volk. Maar dit is ten deele verklaarbaar uit hun afgezonderde levenswijze en ook daaruit, dat zij reeds zoo menige profetische uitspraak vonden over de onbeduidendheid der bloedige offeranden. Zij gevoelden dat de priesterlijke godsdienst niet de hoogste was en, in zooverre mogen we hen begroeten als de meer vrijzinnigen, de voorbereiders van den godsdienst der toekomst met zijn tempelen van „ongekorven hout".

Wat eindelijk hun naam betreft, ook hier verkeeren we nog in onzekerheid. Velen leiden die af van het Chaldeeuwsche אָסָא (*ĕsa*, d. i.: hij geneest) en brengen hen ook daarom in verband met de Therapeuten (*θεραπεύειν*) (o. a. Lenning). Dit laatste is trouwens volkomen onjuist, en steunt alleen op de meening dat er in de eerste eeuw of reeds vroeger in Egypte eene sekte gevonden werd, die der Therapeuten, terwijl de Esseërs dezen zouden hebben nagevolgd. Maar die Therapeuten worden nergens vermeld dan bij Philo, terwijl we noch bij Christelijke, noch bij Heidensche schrijvers iets aangaande hen vinden. Bovendien, volgens de nieuwste kritische resultaten, zijn er afdoende bezwaren om die beschrijving aan Philo toetekennen; veeleer is 't waarschijnlijk, dat die beschrijving dagteekent uit de 3de eeuw en „dat niet eene werkelijk bestaande vereeniging van mannelijke en vrouwelijke asceten, maar het ideaal van een aan de bespiegeling gewijd leven den onbekenden auteur voor den geest stond, waarvan de voornaamste trekken ontleend zijn aan de verschillende vormen van ascetisme, die hij uit de beschrijving van anderen en door eigen aanschouwing had leeren kennen". (Keunen, t. a. p. bl. 429).

Of er nu verband bestaat tusschen de Esseërs en buitenlandsche vereenigingen van gelijke strekking weten we niet. We hebben gezien dat het eigenaardige dezer Orde uit Joodsche beginselen verklaarbaar is en dat de Grieksch-wijsgeerige tint dien Josephus over deze Sekte of Orde werpt, weêr verklaarbaar is uit zijn streven om zijn volk in 't oog der Romeinen te verheerlijken.

Wil men nu de waarde dezer Orde beoordeelen, dan gelooven we dat we hooren moeten naar 't geen Hausrath zegt: „de richting op het innerlijke is het waarom men het Esseïsme toch altijd het morgenrood des Christendoms noemen mag. Ondanks de dweepzieke overdrijving der uitwendige reinheid, openbaarde zich hier toch sterker dan ergens elders in dezen tijd het bewustzijn, dat het zedelijke, buiten al die uitwendige handelingen om, vooral een *gesteldheid des gemoeds* is. Ondanks de eigenaardige materieele beschouwing aangaande den aard van het kwaad, overtreft de Orde der Esseërs daarmede al wat op het stuk van ware zedelijkheid in de laatste eeuwen bij het Joodsche volk is te voorschijn gebracht. Ook heeft hun anders ruwe ascese toch in zoover hooger waarde, dat ze niet enkel een loondienst om uitwendig loon was, gelijk bij de Pharizeën. Ze trachtten een volkomen evenwicht in het binnenste tot stand te brengen en het geestelijke met sterke dammen te beveiligen tegen het binnenstroomen van het zinnelijk leven, om alzoo het menschelijk hart waardig voor te bereiden voor de goddelijke gemeenschap, en die windstilte der ziel te verkrijgen, waarbij de mensch, de zachte stem der heiligste openbaringen vernemen kan. Terwijl de Pharizeën alle hoogste heiligdommen der theocratie in hunne partijstrijd mengden, kiemde ter zijde van den grooten weg, ook een ander leven dat ruime vruchten droeg, daar het zich met de reiniging van het hart en niet met theocratie, tempel en politiek bezig hield."

Het kan geen verwondering baren, dat men ten allen tijde overeenkomst gezocht heeft tusschen het Esseïsme en de Vrmij.·. Er bestond tusschen beide dan ook schijnbaar zooveel overeenkomst, dat men op minder kritisch standpunt staande, gemakkelijk tot de gevolgtrekking kwam: onze O.·. is de voortzetting en volmaking van die der Esseërs. — De Strikte Observantie beweert dit ook, maar zonder eenigen grond. Met het ineenvallen van den Joodschen staat moest het Esseïsme als Joodsch verschijnsel ook verdwijnen, al is het niet te ontkennen dat de geest die deze Orde eens bezielde bleef voortwerken en zich telkens weêr op eene andere wijze openbaarde.

Toch zouden we oppervlakkig handelen, wanneer we alle verband tusschen het Esseïsme en de Vrmij.·. ontkenden. Zeker: we herhalen het nogmaals: de O.·. der VV.·. MM.·. is niet uit die der E.— ontstaan en hangt zelfs niet historisch met haar samen — maar 't is zeker niet onwaarschijnlijk, dat de latere stichters onzer O.·. onwillekeurig ook het oog richtten naar die asceten der wildernis uit den ouden tijd die, in hunnen mate, de pionniers waren eener nieuwe wereld. En bovendien: wat de Esseërs bedoelden, was goed begrepen, hetzelfde wat onze O.·. altijd wilde, en altijd moet blijven willen, n. l. te zijn: een broederschap van hen die het oog gericht houden op het ideaal dier hoogere zedelijkheid, die bestaat in het zelfstandig vereeren van en zoeken naar het heilige en die uitziet naar een nieuwen tempel, waarin de menschheid, vrij van allen priesterdwang, zal kunnen aanbidden. Dezulken zijn er ten allen tijde geweest en vooral in die tijdperken der historie, waarin de menschheid als op een keerpunt in haren weg gekomen was. Dan sluiten gewoonlijk de besten, de ernstigsten zich aaneen om, zich losmakende van 't geen de meerderheid wil, een beteren en schooneren dag voor te bereiden.

Ethelevulph, koning der Angelsaksen (839—857), opvolger van Egbert, een vroom, maar zwak vorst, die de kunsten des vredes liefhad en niet bestand was tegen de overmacht der Deensche invallen. Hij benoemde St. Witkin tot opzichter der bouwwerken die hij in zijn rijk liet uitvoeren.

Euclides, de vader der mathematische wetenschappen, werd omstreeks 300 v.C. te Alexandrië geboren en beoefende daar de Geometrie. In onderscheidene oude maçonnieke oorkonden wordt hij met zekeren eerbied genoemd.

Eugenius van Beauharnais, aangenomen zoon van Napoleon I, zoon van den Burggraaf de Beauharnais en van Josephine Tasche de la Pajerie, die later Keizerin der Franschen werd. Hij was geboren 3 Sept. 1781, overleed 26 Febr. 1824. Later werd hij benoemd tot Aarts-Kanselier van Frankrijk en tot onderkoning van Italie. In 1805 werd hij te Parijs in de O.·. opgenomen. Een Loge te Milaan werd naar hem genoemd en het Gr.·. O.·. van Italie benoemde hem later tot Gr.·. M.·. der Italiaansche Vrmij.·..

Europa. Dit werelddeel bevat de volgende Maç.·. Lichamen of groepen van Loges: I. Het Groot-Oosten der Nederlanden. II. Het Suprême conseil van Luxemburg. III. De Gr.·. Loge van Zweden. IV. De Gr.·. Loge van Denemarken. V. Het Grand Orient en het Suprême Conseil van Frankrijk. VI. Het Gr.·. O.·. van Belgie. VII. Het Gr.·. O.·. van Italie. VIII. Het Gr.·. O.·. van Spanje. IX. Het Grande Oriente Lusitano (Portugal). X. De Gr.·. Loge van Griekenland. XI. De Duitsche Gr.·. Loge-Bond en wel: 1. De Gr.·. L.·. „Zu den drei Weltkugeln“. 2. De Groot Landsloge van Duitschland. 3. De Gr.·. Loge „Royal-York“. 4. De Gr.·. L.·. „Zur Sonne“. 5 De Gr.·. L.·. van Hamburg. 6. De Gr.·. L.·. van Saksen. 6. De Eclectische Bond. 7. De Gr.·. L.·. „Zür Eintracht“ en 8. Vijf onafhankelijke Loges. XII. De Gr.·. Loge „Alpina“. XIII. De Gr.·. L.·. en het Gr.·. O.·. van Hongarije. XIV. De Gr.·. Loge van Engeland. XV. De Gr.·. L.·. van Ierland. XVI. De Gr.·. L.·. van Schotland.

Evangelicon. Een vervalscht evangelie naar Johannes, dat door de Nieuw-Tempelieren van Parijs voor echt gehouden werd en een der hoofdreliquien van hun Bond was. 't Was een in het Grieksch geschreven handschrift. Het behelst de 19 eerste hoofdstukken van het Johannes-evangelie en onder ieder hoofdstuk staan delta-vormige driehoeken; 't is door de vijf eerste Grootmeesters der Oude Tempelridders met Grieksche letters onderteekend. Al het wonderbare uit 't leven van Jezus is zorgvuldig weggelaten, zoodat dan ook de beide laatste hoofdstukken ontbreken. Om nu op Johannes bijzonder de aandacht te vestigen zegt Jezus aan het slot van cap. XVII: „*'Αλλ' 'Ιωάννης ἔσσεται ὁ πατὴρ ὑμῶν · ἕως ὅτου ἔλθῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ*“ (Johannes echter zal uw vader zijn, totdat hij met mij in het paradijs komt). Men heeft dit geschrift nog de eer waardig gekeurd een historisch-kritisch onderzoek in te stellen naar den tijd waarin 't werd vervaardigd. Aanvankelijk plaatste men hen in de XIde of XIIde eeuw; maar in de XIIde eeuw bestond er nog geen geheimleer der Tempeliers. Een nauwkeurig onderzoek heeft onweerlegbaar bewezen, dat dit handschrift eerst in de voorgaande eeuw is vervaardigd en wel tusschen 1750 en 1775, en wel door een Franschman, die met het Nieuw-Grieksch bekend was, alleen met het doel om aan de nieuwe Tempeliers een waas van oudheid te geven.

Evergeten (Bond der —), afgeleid van het Grieksche *εὐεργέτης* weldoener, de naam van een geheim genootschap, dat op 't eind der voorgaande eeuw in Silezie bestond. Het had slechts weinig beteeke-

nis, maar staat met de Vrmij.·. in zooverre in betrekking, dat de stichters zich van eenige maçonnieke vormen bedienden om hun bond als een hoogeren graad der drie symbolische graden te doen voorkomen. — In 1791 werd de Bond gesticht door den toenmaligen assessor voor oorlogszaken Zerboni te Glogau. Zerboni ging van het plan uit, de beste leden der Orde, die in deze dagen zoo vaak tot allerlei doeleinden misbruikt werd, in een hoogeren graad te vereenigen, om daarin door „de beoefening en verbreiding eener reine, van alle mystiek gezuiverde moraal en een daarop gebouwden godsdient, de vijanden van het gezond verstand te bestrijden“. In de statuten die in April 1792 bekend werden wordt als doel der Orde nader opgegeven: „de menschheid te verbeteren, te volmaken en eene reine godsvereering te verbreiden, daardoor het zedelijk karakter der wereld te reinigen, de booze bedoelingen der dweepers en bedriegers, die op 't einde dezer eeuw zooveel onheil stichten te verijdelen, edele en beproefde menschen te beloonen, de lijdende deugd te ondersteunen en in 't algemeen, maar vooral onder de leden, de noodige kennis te verbreiden“. De leden waren verplicht elkander waarachtig lief te hebben, trouw den plicht te vervullen, onvoorwaardelijk gehoorzaam te zijn aan de bestuurders der orde. Ieder lid moest maandelijks een opgave indienen van zijn dagelijksche bezigheden en ieder vierendeeljaars een onderwerp behandelen uit die tak van wetenschap, waaraan hij zich in 't bijzonder wijdde en dat hem door den Voorzitter van den Bond was opgegeven. Ieder nieuw aangenomene kreeg een der oudere broeders tot leidsman. „Behalve met de praktische wijsbegeerte houdt de Orde zich bezig met de natuurwetenschap in haren vollen omvang, de wijze kunsten en wetenschappen, de wiskunde en met taalkennis; positieve theologie en rechtsgeleerdheid zijn buiten gesloten.“ Ieder candidaat moest bij zijn opname opgeven welke kunst of wetenschap hij wilde beoefenen en ontving bij zijn receptie een naam waarmede hij, als lid der Orde genoemd was en die altijd aan de Romeinsche of Grieksche geschiedenis ontleend was. Vier broeders vormden het directorium (bestuur) der geheele broederschap. De bekende hoogleeraar Fessler (z. d.) die zich bij de E.— had aangesloten, vervormde den zoogenaamden Bond in 1793 in een eenvoudig gezelschap van vrienden die zich met alle kracht wilden toeleggen op hunne eigen zedelijke en wetenschappelijke vorming. Hij bewerkte daartoe een soort van consitutie, die hoofdzakelijk op de grondslagen der philosophie van Kant gegrond was; overigens lag de idé van den Pythagoreïschen Bond (z. Pythagoras) aan het geheele rituaal ten grondslag, terwijl over alles als ware 't een Grieksche tint lag. Den 9de November van dat jaar werd eene algemeene vergadering der verbondenen gehouden op het slot Polnisch-Tarvau bij Glogau, waar over de verdere regeling en inrichting der broederschap gesproken werd. Daar werd o. a. bepaald, dat de Bond zich met geene andere genootschappen zou vermengen en dat geen Evergeet lid van een ander geheim genootschep worden zou. — In het volgende jaar openbaarde zich in den Bond een groot verschil van gevoelen. Fessler die, als Archi-epistaat, aan 't hoofd stond wilde allereerst en allermeest de ernstige zelfveredeling der leden, terwijl anderen meer politieke hervormingen op 't oog hadden en politieke vrijheid als onvoorwaardelijken grondslag van zedelijke vrijheid beschouwden. Eene conferentie, den 22 Juli 1794 te Haynau gehouden om dit verschil van gevoelen bij te leggen, was vruchteloos. In het volgende jaar ontwierp zekere kapitein von Leipziger met de voornaamsten van hen die meer praktisch of liever meer op politek gebied wilden optreden, eene nieuwe „Unionsacte“ die echter door de tegenstanders niet kon worden goedgekeurd en onder de ontwerpers daarvan kwam weldra ook weêr verschil van gevoelen. Ten slotte was de Orde versmolten tot op drie leden Zerboni, von Leipziger en Contessa, die nu bedoelden een soort van moreel veemgericht in 't leven te roepen, dat ten doel zou hebben „het kwaad te bekampen en de deugd te beloonen. De middelen daarvoor zijn publiciteit, invloed, anonyme brieven, enz. enz“. Den 6 Oct. 1796 schreef Zerboni een brief met allerlei beschuldigingen aan den minister Hoym te Breslau. Dit gaf aanleiding tot een onderzoek, dat tengevolge had dat de Bond (de drie leden) werd gevangen genomen en tot vestingstraf veroordeeld. Ze werden echter door Frederik Wilhelm III weêr op vrije voeten gesteld en dit was 't roemloos einde van een genootschap, dat weinig invloed heeft uitgeoefend en toch..... mogelijk zooveel goeds had kunnen uitwerken.

Exclusie, zie *Uitsluiten.*

Exoterisch (ἐξωτερικός) woordelijk: uiterlijk. In de Grieksche oudheid de benaming van die leerlingen der wijsgeeren die nog geen kennis hadden gekregen van de diepste verborgenheden der wijsheid

hunner leermeesters. Daartegenover staat *esoterisch.* — Men verstaat hieronder ook wel wat voor het volk bestemd is, aan 't groot publiek kan worden meegedeeld, integenstelling met datgene wat vakgenooten of geleerden onder elkaar bespreken.

Expert. Een in de kunst bedrevene. De titel van een slechts in de Fransche Loges voorkomenden beambte, die zich voornamelijk moet bezig houden met het onderzoeken der Bezoekers en bij recepties moet helpen. Gewoonlijk zijn er drie, in de hoogere graden ook vier experts.

F.

Falck (Anton Reinhard, baron van-), een der groote mannen uit onze geschiedenis, die met van Brienen, van Cramerus, van der Hoop, Gijsbert Karel van Hoogendorp, Leopold graaf van Limburg-Stirum, van der Duyn van Maasdam en anderen zoo krachtig optrad tot herwinning onzer vrijheid en aan wiens doortastend handelen het vooral te danken was dat de Prins van Oranje tot Souvereinen Vorst werd uitgeroepen. Hij was in 1776 te Utrecht geboren en bezocht, na eerst in zijn vaderstad gestudeerd te hebben, in het jaar 1800 de universiteit te Göttingen. Hij begon zijn loopbaan als advokaat te Amsterdam en werd weldra, in 1802, benoemd tot Gezantschaps-Secretaris aan het Hof van Madrid. In 1806 keerde hij naar zijn vaderland terug, maar weigerde onder Lodewijk Napoleon eenige aanstelling bij het Hof of de diplomatie aan te nemen, totdat hij in 1808 als Secretaris-Generaal van het Departement van het Zeewezen en Koloniën optrad. Na de gebeurtenissen van 't jaar '13 werd hij gekozen tot Secretaris-Generaal der provisioneele Regeering en later tot Staats-Secretaris, waarop hij van 1818 tot 1824 Minister werd van Openbaar Onderwijs, van Nederlandsche industrie en van Koloniën. Ondertusschen volbracht hij onderscheidene gewichtige diplomatieke zendingen. In 1824 werd hij, in plaats van baron Fagel, gezant te Londen. Hij was een krachtig voorstander van onze vereeniging met Belgie, en toen velen aan de duurzaamheid dier vereeniging twijfelden, schreef Falck „in de beschaafde standen begint men met de reunie tevreden te zijn en met uitzondering van eenige hommes à système, zullen wij binnen weinige weken de totaliteit der verstandige lieden op onze zijde hebben.“ Toen later de scheiding van Belgie ter sprake kwam, was Falck weder de man op wien aller oog gevestigd was en na de scheuring werd hij dan ook in 1839 tot gezant te Brussel benoemd, omdat hij ook daar de algemeene achting genoot en niemand beter dan hij in staat was den pas herstelden vrede te bekrachtigen. Zijn gezondheid was echter, door dien aanhoudenden en veelzijdigen arbeid, ernstig geschokt en den 16 Maart 1843 overleed hij te Brussel. — Kort na de oprichting van het Ned. Gr.·. O.·. werd hij benoemd tot vertegenwoordiger van den Gr.·. Mr.·. Nat.·. in de Noordelijke of oud-Nederlandsche provinciën, terwijl hij later benoemd werd tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. en wel in 1838, nadat die betrekking van 1818 afaan onvervuld was gebleven. In 1839 werd hij — wegens zijn vertrek naar Brussel, opgevolgd door Br.·. J. Schouten. — Zijn levensbeschrijver v. d. Palm zegt aangaande hem: „Door de natuur met smaak en gevoel voor het schoone begiftigd; door oefening rijk in kennis, zoowel der wereld als der boeken; bij uitstek beschaafd, bevallig in den omgang, voor fijne scherts zoowel als gepasten ernst gestemd, is hij in den kring der geletterden, in de gezelschappen van den goeden toon en in de vergadering der Staatslieden, gelijkelijk op zijne plaats. Staatsman te zijn was zijne bestemming en paart hij met zijne overige talenten al de behoedzaamheid tot dien stand vereischt; bezat hij de groote kunst te zwijgen, zonder achterdocht te wekken en te spreken zonder zich bloot te geven.“ Als auteur trad hij niet op behalve met eenige kleine stukken in van Hemerts *Kritisch Magazijn* en met zijn geschrift: *„Over den invloed der Hollandsche civilisatie op de volken van Noord-Europa, bijzonder op de Denen“*, in de verhandelingen van het Nederlandsch Instituut.

Farrokh-Khan, Emir-ul-Mulkh, Emir, Perzisch gezant, geb. in 1814, werd als

gezant aan 't Fransche Hof den 2 Sept. 1857 in de Loge „La sincère amitié" te Parijs aangenomen en tot „Vénérable d'honneur ad vitam" benoemd.

Feesten. Maç.·. f.— zijn deels regelmatig jaarlijks terugkeerende, deels buitengewene. Zoo we letten op 't geen in de onderscheidene landen gebruikelijk is, dan behooren tot de eerste soort: 1. Algemeene Bonds- of Ordefeesten (*Fr.* fêtes d'ordre, *D.* Jahres-Feste, *E.* Annual-feast). Bij het groote jaarfeest van de Gr.·. L.·. van Engeland houdt men zich voornamelijk bezig met de installatie der onderscheidene beambten; de benoeming van den Gr.·. Mr.·. heeft eenige dagen te voren plaats, opdat — gelijk Anderson het uitdrukt — het feestelijk samenzijn niet door twistgesprekken zal verstoord worden. Dit jaarfeest wordt gehouden den eersten Woensdag van 23 April, den dag van den heiligen George, den Schutspatroon van Engeland. De Gr.·. L.·. van Schotland viert het 30 November op den St. Andreas-dag. In alle overige landen, ook in N.-Amerika, zijn de beide hoofdfeesten, van St. Jan Baptist 24 Juni en St. Jan Evangelist 27 December. 2. Feesten gevierd door een Logebond of door gezamenlijke Loges van een Staat, als b. v. in Pruissen het Protector-feest. 3. Feesten door iedere L.·. afzonderlijk gevierd: stichtingsfeest, zuster-Loges enz. enz.

Felicité, Félicitaire. Een geheim genootschap van mannen en vrouwen, dat in 1742 of '43 te Parijs gesticht werd door zekere de Chambonnet en eenige andere Marine-officieren. Het had geen ander doel dan om gezellige samenkomsten te houden; het rituaal was — met eenige nabootsing der Vrmij.·. — aan het zeewezen ontleend (vrgl. boven: *Argonauten-orde*). Het doel der reis was: het eiland der gelukzaligheid (Félicité); de reisgenooten waren in vier graden verdeeld, namelijk: scheepsjongen (mousse), patroon (patron), eskader-commandant (chef d'escadre) en vice-admiraal. Bij de opname werd een gelofte van stilzwijgendheid afgelegd. Was de cand. een man dan zwoer hij: „nooit zijn anker te zullen laten vallen, waar reeds een ander schip der Orde ten anker lag"; eene vrouw beloofde: „nooit een vreemd vaartuig in haar haven toetelaten, zoolang een schip der Orde lag geankerd". Het ordeteeken bestond uit een anker, dat aan drie groenzijden koorden gedragen werd; het paswoord was: Schalóm lĕka (vrede zij u). In 1748 kwam er eene scheuring in dit gezelschap en werd eene nieuwe Orde geboren, die der dames en heeren van het anker (Ordre des chevaliers et de chevalièrs de l'Ancre).

Fendeurs (l'Ordre des-), de Orde der Houthakkers. Weder eene mannen- en vrouwenorde, in 1747 te Parijs gesticht door den Ridder de Beauchaine, een uiterst fanatiek man. Met de Vrmij.·. had ze gelukkig niets gemeen en werd in 1809 opgeheven of liever stierf van zelf uit.

Ferdinand IV, Koning der beide Siciliën, geb. 12 Jan. 1701, derde zoon van Koning Karel VIII van Spanje. Reeds gedurende zijne minderjarigheid werden alle maç.·. bijeenkomsten verboden en streng gestraft. Op aandrang van zijne gemalin, Karolina van Oostenrijk, werd echter, bij edict van 28 Jan. 1783, het verbod der Vrmij.·. opgeheven en de Loges eenvoudig onder het oppertoezicht van de Giunta di Stato geplaatst. — **F.**— VI, Koning van Spanje, geb. 1712, zoon van Philip V. Tengevolge den bul van Benedictus XIV en op aandrang van den inquisiteur Torrubia verbood hij 2 Juli 1751 de Vrmij.·.. Tot een anto-da-fé der Vrijmetselaren, wat Torrubia verlangd had — durfde hij echter niet overgaan. **F.**— VII, Koning van Spanje, geb. 14 Oct. 1784, zoon van Koning Karel IV. In 1814 aan de Regeering gekomen, voerde hij de inquisitie weder in en verbood den 24 Mei van dat jaar de maç.·. bijeenkomsten. Tengevolge hiervan werden onderscheidene Broeders gevangen genomen. Eerst in 1820 werden velen hunner weder in vrijheid gesteld. In 1824 werd het verbod tegen de Orde hernieuwd. De leden moesten zich binnen 30 dagen als zoodanig bekend maken en hunne diploma's en alle papieren de Orde betreffende afgeven; bij weigering werden ze van hoog verraad beschuldigd en gevonnisd. Tengevolge daarvan werden den 9 September van dat jaar te Granada zeven der aanzienlijkste personen, na eerst gruwelijke martelingen te hebben doorgestaan, ter dood gebracht.

Fessler (Ignatius Aurelius). Werkelijk een der beroemdste mannen uit de geschiedenis der Orde, een ernstig wijsgeer als weinig anderen, waarachtig hervormer op maç.·. gebied, een man wiens maç.·. geschriften ook heden nog gelezen en herlezen behoorden te worden, ook heden ons ten gids kunnen zijn in dezer dagen strijd.

Hij werd den 18 Mei 1756 te Czurendorff in Hongarije geboren. Zijn eerste onderwijs ontving hij van zijne moeder, die eene dweepzieke vereerster was van Ignatius de Loyola, maar, ondanks dit, toch zeer verdraagzaam was jegens anders denkenden. — Het voortdurend lezen van de geschiedenissen der heiligen en de mystieke levensopvatting zijner moeder maakten hem spoedig tot een jeugdigen dweeper, die weldra waande visi-

oenen en openbaringen te hebben, maar gaf hem ook een onwrikbaren eerbied voor het heilige en verhevene. — Zeven jaren oud geworden, werd hij naar 't gymnasium te Raab gezonden, waar zijn vader zich gevestigd had en ontving daar het eerste onderwijs in het Latijn. Na geruimen tijd daar vertoefd te hebben en bovendien degelijk privaat-onderwijs te hebben ontvangen, kwam hij in de hoogste grammatikale klasse van het Jesuïten-collegie te Presburg, dat onder bestuur van Pater Szluha stond. Zijn dweepzieke richting werd daar nog versterkt door de boeken die zijn leermeester hem gaf, als het boekje van Thomas à Kempis, „de imitatione Christi", de „Meditationes" van Augustinus enz. Nadat hij een jaar lang de Romeinsche schrijvers, vooral Seneca, met allen ernst had bestudeerd en een drama, „Saul" getiteld, vervaardigd had, keerde hij in September 1771 naar Raab terug. Daar zette hij zijne studien der Ouden en ook der Kerkvaders ijverig voort en een jaar later werd hij door zijn leermeester, den Jezuit Antonius Maucini, waardig gekeurd, een lofrede op den heiligen Ignatius te houden. — Zijn verzoek om in de Orde der Jezuïten te worden opgenomen werd afgewezen, maar den 9 Juli 1773 werd hij als novitius aangenomen in de Orde der Capucijners; een jaar later werd hij voor goed in die Orde ingewijd. De martelaren van den ouden dag trokken hem bijzonder aan en in het klooster Besuyiö opgenomen, deed hij zich zelven allerlei kwellingen en martelingen aan. — Toch naderde hij, onbewust, een keerpunt in zijn leven. Behalve de geschriften der mystiek las en herlas hij ook Fleury's verhandelingen over kerkgeschiedenis. De rust van zijn gemoed werd verstoord, de hemel zijner mystiek meer en meer bewolkt. Dan in dit, dan in dat andere klooster zijner Orde vertoevend, las en herlas hij het Nieuwe Testament, de werken van Seneca, die der Grieksche scholastieken der middeleeuwen enz. Maar zijn geestelijke meesters kregen achterdocht. In het bij Weenen gelegen klooster Schwectat, waar hij theologie en casuistiek bestudeeren wilde, bewaakte men hem als een gevangene en verbood men hem het lezen van boeken die hij van een geleerden Benediktijner ter leen gekregen had. Wederom naar onderscheidene andere kloosters gebracht, werd hij toch in 1779 tot subdiaken gewijd, na reeds de priesterwijding ontvangen te hebben. Hoewel de twijfel hand over hand bij hem toenam, wijdde hij zich toch met al de kracht zijner ziel aan zijn ambt, en las hij met veel stichting telkens de mis, waarin hij „een hulde-offer aan de eeuwig zorgende natuur" zag. In 1781 werd hij, tot voltooiing zijner studien, naar Weenen verplaatst en daar drong zich, en telkens met meer kracht, de vraag bij hem op, of 't niet zijn plicht was de banden te breken die hem aan de priesterschap bonden. Hij had de kloosters in al haar ellende en onzedelijkheid leeren kennen en den Keizer daarmede in kennis gesteld. Daar stond, gelijk te verwachten was, de geheele priesterschap tegen hem op. Maar Keizer Jozef wist haar aanvallen af te weren door hem in 1784 tot gewoon Hoogleeraar der Oostersche talen en der hermeneutiek van het Oude Testament te Lemberg te benoemen, waar hij tevens in de Loge „Phönix zur runden Tafel" in de Orde der VV.·. MM.·. werd opgenomen. Langer lid der Capucijner-Orde te blijven was hem natuurlijk onmogelijk en gaarne gaf men hem zijn ontslag. — De twijfel die hem meer en meer beheerschte werd voor een deel wêer weggenomen door zijn studie van Spinoza, maar de theologie der Katholieke kerk had voor goed zijn liefde verloren en 't werd zijn verlangen zich meer en meer geheel aan de studie der letteren te wijden. — Weldra verscheen zijn drama „Sidney", een treurspel in vijf bedrijven, dat de voorlooper moest zijn van een grooter werk „Marcus Aurelius". De woede der geestelijkheid tegen hem werd zoo groot, dat hij zijn leven niet meer zeker was en den 2 Februari vluchtte hij uit Lemberg en kwam den 6den te Breslau aan. In Juli werd hij door den vorst van Schöndich-Carolach te Wallisfurth tot gouverneur zijner kinderen benoemd en verliet hij daarom Breslau; welke betrekking hem tijd genoeg liet om zijn „Marcus Aurelius" te voltooien. Daar hij reeds voor lang met het Catholicisme gebroken had, liet hij zich te Beinthem in de Lutersche Kerk opnemen. Maar de betrekking bij den vorst, hoe eervol ook, bevredigde hem voortdurend niet; hij verlangde naar een eigen tehuis. Zijn keuze viel op een goed maar doodeenvoudig meisje, dat echter niet bij machte was Fesslers streven en werken, ook maar in de verte, te begrijpen en te waardeeren. Dat huwelijk, in 1792 gesloten, was niet gelukkig en in 1802 scheidden ze met wederzijdsch goedvinden. Gedurende die 10 jaren stonden intusschen zijn studien niet stil en gaf hij onderscheidene historische en philisophische werken uit. Maar hij wilde ook praktisch werkzaam zijn tot heil der menschheid. Reeds als gouverneur bij den vorst nam hij deel

aan den Evergeten-bond (z. d.), die gesticht was door eenige uitstekende mannen, die niet langer vrede hadden met de Vrmij.·. dier dagen en daarom deze nieuwe vereeniging wilden in 't leven roepen. Toch kon hij in dezen Bond geen vrede vinden. Eenige leden wilden als half-politieke partij optreden en F., die daarin den aanstaanden ondergang zag der Vrmij.·., wilde allereerst werken voor de zedelijke vrijheid die, volgens hem, de grondslag was der politieke en burgerlijke. — Na zijn huwelijk te Berlijn gevestigd, richtte hij daar het gezelschap op van de vrienden der humaniteit. Aan allen die daartoe behooren wilden werden de strengste, bijna dweepziek overdrevene eischen gesteld. In '97 richtte hij daar eene inrichting van onderwijs en opvoeding op, die echter weldra te gronde ging en hem groote finantieele schade berokkende. Gelukkig werd hij weldra benoemd tot Consulent bij het nieuw- oost- en zuid-Pruissisch departement, zoodat hij in zijn dringendste levensbehoeften kon voorzien. Daar zijn ambt hem veel vrijen tijd overliet kon hij zich nu — meer dan te voren — aan de zaak der Vrmij.·. wijden. IJverig beoefende hij hare geschiedenis en bezocht daartoe op een reis naar Weenen, onderscheidene Werkpll.·. En gevolg daarvan was 't uitgeven van een bouwst.·. „Wat de Loges zijn en wat zij wezen moeten" en het oprichten eener nieuwe Loge te Lemberg, door zekere Br.·. Biedermann, die werken zou volgens een geheel en nauwkeurig herzien systeem en waaruit alles geweerd zou worden wat een nauwkeurig onderzoek niet doorstaan kan. — Weder te Berlijn aangekomen, weigerde F. werkend lid dezer Loge te blijven, daar het Berlijnsche Logewezen hem tegen de borst stuitte. Echter liet hij zich overhalen aan den arbeid der Loge „Royal York" deel te nemen. Maar ook daar was zoo oneindig veel dat hem tegen de borst stuitte, zooveel onwaarheid, „geheimnis-kramerij," onderlinge bewondering enz. enz., zoodat hij bijna besloot zich geheel en al aan de Vrmij.·. te ontrekken. Daar werd hij uitgenoodigd de Ritualen en de drie SS.·. Graden omtewerken, de Hoogere graden te herzien en een wetboek te concipieeren. Hij nam die opdracht aan en bearbeidde eene constitutie, die den 3 Aug. 1797 voor den tijd van drie jaren werd aangenomen. Algemeenen bijval vond echter — gelijk te verwachten was — deze arbeid niet, vooral omdat hij de Hoogere Graden heftig bestreed als zijnde in strijd met het waarachtige wezen der Vrijm.·.. Anderen waardeerden echter wat hij deed. Evenwel: hij vond voortdurend geen vrede in de Loges zijner dagen. De duizende kleingeestigheden waarop hij iederen dag stuitte, bewogen hem zijn ambt als redenaar neder te leggen. Allerlei beschuldigingen werden nu tegen hem ingebracht en den 9 Mei 1802 besloot Fessler zijn maç.·. ambt neer te leggen en het lidmaatschap der Loge optezeggen. In zijn hart bleef hij echter Vrijmetselaar. In zijn afscheidsbrief aan de Loge „Urania" schreef hij o. a.: „Ik geef aan alle goede en ware Vrijmetselaren gaarne de verzekering van mijne onveranderde achting en onwankelbare broederliefde, omdat een onoplosbare band mij voor altijd aan hen bindt." — Ter verpozing op reis gaande leerde hij de grootste Vrijmetselaars dier dagen kennen, als Klopstock, Claudius, Resewitz, Gleim, Campe, Wieland, Jean Paul, Schlegel, Tiech, Herder en anderen. Bij Herder vertoefde hij het liefst; en ook te Dresden, waar hij voor hart en verstand bevrediging vond. — In zijn denken kwam nu weder eenige wijziging. Reeds Herder had hem leeren twijfelen aan Kant's stelsel, en om nu rustig aan zijn eigen vorming te arbeiden, vertrok hij met zijn tweede vrouw, Karoline Wegeli van Berlijn, in Juni 1803, naar het buitengoed Kleinwall bij Berlijn. Dit buiten was echter veel te duur door hem gekocht, finantieele zorgen drukten hem neder en 't was gelukkig dat zijn vrienden hem een huis te Bukow aanboden, dat hij den 11 Juni 1808 betrok. Maar hoe ook door zorgen neêrgebogen, zijn litteraire werkzaamheid leed er niet onder en een breede reeks geschriften van zijn hand zag voor en na het licht.

In het jaar 1809 schenen betere dagen voor F.— te zullen aanbreken. Onder de gunstigste voorwaarden werd hij aan de Universiteit te Petersburg tot Hoogleeraar der Oostersche talen benoemd en ook de koningin van Pruissen liet hem door Humboldt de eervolste betrekkingen aanbieden. Hij nam echter de benoeming in Rusland aan en den 13 Februari 1810 hield hij zijn eerste collegie. Maar ook hier lieten de priesters hem geen rust. Hij werd van atheïsme beschuldigd en het eindeloos vechten en zich verdedigen moede, legde hij zijn ambt als hoogleeraar neêr en ging hij, met een voldoend pensioen begiftigd, naar Wolsk, in het dsstrict Saratow, om aan 't hoofd te staan van een Instituut dat door von Slobin was opgericht. Daar schreef hij eene uitgebreide geschiedenis van Hongarije. Het Instituut werd echter opgeheven en in 1815 vertrok

hij met zijn gezin naar Sarepta, waar hij zijn dochter verliezen moest. In 1820 werd hij door den keizer tot een nieuw ambt geroepen. In de stad Saratow was een evangelisch consistorie opgericht, waarvan hij tot opperbestuurder benoemd werd. Met onverzwakte en jonge kracht begon hij den arbeid en wilde reformatorisch te werk gaan; hij wilde het zedelijk leven der gemeenten verbeteren, de liturgie bij de godsdienstoefeningen veredelen en zoo ware, innerlijke vroomheid wekken. — Ook in zijn laatste levensjaren bleef F. nog jong van kracht; lichaamsgebreken kende hij niet; zijn geest bleef helder en niets was in staat zijn natuurlijke blijmoedigheid te verminderen. Mogelijk vindt men eene verklaring van zijn leven in deze zijne eigene woorden: „godsdienst, wijsbegeerte en geschiedenis zijn de beste en trouwste loodsen van den ouderdom in de haven der eeuwigheid, deze drie leven, goed beschouwd, in de beste harmonie en zijn allen van één en denzelfden geest doortrokken.“ In 1827 werd hij door den Czaar uitgenoodigd zijn vast verblijf te Petersburg te vestigen, waaraan hij gehoor gaf. Den 15 Dec. 1839 overleed hij in den hoogen ouderdom van 82 jaren. Hoewel hij in de laatste jaren veel ondervond, zijn vrouw en al zijn kinderen werden hem door den dood ontrukt, verloor hij zijn kalmte en zielevrede tot op zijn laatste oogenblikken toe, niet. — Een opgave van zijn bijkans tallooze werken te geven is overbodig en ook onmogelijk. Genoeg, hij was een der grootste mannen van zijn tijd; een „ridder zonder vrees of blaam“ waar het den kamp gold voor waarheid en recht, onberispelijk, bijkans vlekkeloos was zijn leven.

Nog een enkel woord over Fessler's beschouwing der Vrmij.·.. — In tal van geschriften heeft hij zijn meening over het wezen der O.·. uitgesproken. Zoo vinden we van hem ook het volgende: „Wat is de Vrmij.·.? En wat beteekent ze voor de menschen? Ze is voor hen het beste en noodzakelijkste, wanneer haar wezen en streven uit het doel der menschheid en der menschelijkheid gekend, afgeleid en nader omschreven kan worden. Het doel der menschheid wordt bepaald door de redelijke natuur des menschen en wijst naar het zedelijk goede heen. Het doel der menschelijkheid vindt zijn grond in des menschen zinnelijke natuur en rechtvaardigt het streven naar geluk. Het eerste is de grondslag van het goede en berust op de erkenning van de onvoorwaardelijk gebiedende rede; het laatste maakt den grondslag uit der rechtvaardigheid en vordert de erkenning van het gelijke recht van allen op geluk. Derhalve — wet en recht, goedheid en rechtvaardigheid zijn de onbedriegelijke kenteekenen waaraan het wezen der ware Vrmij.·. herkend kan worden. Zoo opgevat, kan ze den ernstigsten denker bevredigen, het koelste hart tot deelneming wekken en het warmste voor afdwalingen behoeden. — Het doel der menschlijkheid wordt slechts getroffen door de zuivere kennis der sociale behoeften; dat der menschheid slechts door reine zedelijkheid: dit en niets anders wil de Vrmij.·., daardoor wil zij in de samenleving en in den staat den mensch tot mensch verheffen. De ware Vrmij.·. te bewaren en voortteplanten is het doel der maçonnieke broederschap“. Nog duidelijker spreekt hij zich elders aldus uit: „De Vrijmetselarij kan beschouwd worden òf als iets innerlijks den mensch immanent, òf als iets uitwendigs dat zich in handelingen openbaart. — De Vrmij.·. — als iets immonents beschouwd — heeft niet een bepaald doel; ze is het op en voor zich zelf goede; ze is dan het reine product der harmonische vereeniging van godsdienst, recht en wet, van geloof, meening en gezindheid, van rede, denken en willen *in* den mensch. Vrmij.·. in dezen zin kan niet uitwendig en gemeenschappelijk beoefend worden, door geen broederschap worden voortgeplant, door geen menschelijke instelling geleerd worden, maar moet worden aangekweekt in des menschen binnenste en daar tot de hoogste ontwikkeling worden gebracht, d. w. z. ze moet onder alle omstandigheden het geheele doen en laten der menschen omvatten, ordenen, bezielen. Ze is, in dezen zin, iets idealisch, bovenzinnelijks, geen uiterlijk verschijnsel. Ze is het hoogste doel dat elk V.·. M.·. beoogt; de beweegreden van elk zijner daden. Maar de Vrijmetselarij naar hare uitwendige zijde beschouwd, bestaat in teekens, zinnebeelden, ceremonieën en plechtigheden, die de broederschap der VV.·. MM.·. heeft geschapen om het wezen en streven der Vrijmetselarij te verzinnelijken en onveranderd aan het nageslacht over te leveren. In dezen laatsten zin is Vrijmetselarij eene werkelijk positieve, in vorm onveranderlijke kunst, die niet willekeurig mag gewijzigd worden, die — als zoodanig — gemeenschappelijk beoefend, geleerd en voortgeplant wordt. — Eene vereeniging van Vrijmetselaren, die zich aaneensluit tot gemeenschappelijke beoefening en voortplanting dezer kunst, heet: Vrijmetselaarsbond of broederschap. Het doel dezer broederschap of van dezen Bond

is dus de gemeenschappelijke uitoefening, onderhouding en voortplanting der Vrijmetselarij in dien kunstvorm waarin ze is overgeleverd geworden en voor zooverre ze door uiterlijke gemeenschappelijke handelingen kan verzinnelijkt of veraanschouwelijkt worden.“ — Zuiverder definitie is wel niet denkbaar; hier vallen behoud van het noodige en rustelooze vooruitgang als in één brandpunt ineen. — De Broederschap mag nu — volgens F.— in haar kunsthandelingen niets leggen wat niet, op natuurlijke wijze, voortvloeit uit de oude oud-Engelsche gebruiken, al is het dat de Vrmij.·., naar haar innerlijk wezen beschouwd, zich telkens wijzigen zal naar den steeds vooruitstrevenden tijdgeest.

Fessler voorzag het gevaar, dat men een naar hem genoemd systeem zou aannemen en verzette zich daartegen met alle kracht. „Om zulk een systeem in 't leven te roepen,“ zegt hij (Sämmtl. Schr. II. 1 260), „nam men uit de door mij ontworpen Ritualen eenige uit hun verband gerukte formules en zinsneden, om het maç.·. publiek daarmede te misleiden en fabriceerde zoo een ding dat even zooveel op een systeem gelijkt als de carricatuur van den mensch op zijn welgelijkend portret. Ik heb nooit een maç.·. systeem gehad en nooit een vervaardigd. Zelfs de uitdrukking: systeem der Vrmij.·. heeft voor mij geen zin of beteekenis; er kan wel een Logesysteem, maar geen systeem der Vrmij.·. bestaan. Loge-vereenigingen die in de beschouwing van het wezen en de strekking der Vrmij.·. en over de wijze waarop ze moet beoefend worden, het onderling eens zijn, en afwijken van de overgeleverde symbolen der Orde, vormen een Logesysteem.“

Toch spreekt men van een Fesslersch systeem en verstaat daaronder die opvatting en ritueele inrichting die F. bij de Loge „Royal York“ te Berlijn invoerde en ook door de L.·. te Freiberg werd aangenomen. Ze was gegrond op het oud-Engelsche Rit.·., erkende slechts de drie Johannes-Graden voor waarlijk maçonniek en stelde in de plaats der Hoogere Graden een z. g. wetenschappelijken Bond. Nauwkeurig beschouwd, bestaat het bedoelde systeem uit eene hoogst poëtische, waarlijk diepzinnige vereeniging van de Fransche, Zinnendorffsche en Oud-Engelsche gebruiken.

Fichte (Johann Gotlieb). Deze groote wijsgeer was de zoon van een armen wever en werd den 19 Mei in het dorpje Rammenau in den Ober-lausitz, geboren. Een Saksisch edelman, von Miltitz, opmerkzaam gemaakt op den buitengewonen aanleg van den knaap, nam zijne opvoeding op zich en liet hem eerst op de stadsschool te Meissen, later op het gymnasium te Schulpforta onderwijzen. In 1780 bezocht hij de hoogeschool te Jena om zich aan de studien der theologie te wijden, later zette hij zijn studie te Leipzig voort. Intusschen stierf zijn pleegvader en liet hem in zulke kommervolle omstandigheden achter, dat hij de vertwijfeling nabij was. De bekende dichter Felix Weisse trok zich hem aan en bezorgde hem de plaats van huisonderwijzer in de familie van den logementhouder Ott te Zürich. Hier leerde hij behalve andere beroemde mannen ook Lavater, en zijn aanstaande echtgenoot Johanna Maria Rahn, eene nicht van Klopstock, kennen. In 1790 ging hij weder naar Leipzig, waar hij door lesgeven aan studenten in zijn onderhoud voorzag en daardoor ook nader bekend werd met de philosophie van Kant. Reeds voorlang had hij met alle orthodoxie gebroken en de theologie dier dagen beviel hem niet meer, maar nu kwam er eene geheele omkeering in zijn levens- en wereldbeschouwing. Te Warschau vond hij nu plaats als gouverneur bij eene adelijke familie, maar ook hier vond hij niet wat hij zocht en zeer spoedig vertrok hij naar Koningsbergen, met het doel om zijn hoogvereerden leermeester Kant nader te leeren kennen. Maar Kant voldeed hem noch in zijn omgang, noch in zijn onderwijs. Het meest verbitterde het hem dat Kant, die zeer bemiddeld was, hem kortaf eene geldelijke ondersteuning weigerde. Toch kreeg hij door diens voorspraak eene betrekking als huisonderwijzer bij den graaf von Krokow in West-Pruissen. Omstreeks dezen tijd verscheen te Koningsbergen zijn eerste werk: „*Versuch einer kritik aller Offerbarung*“, dat algemeen voor een werk van Kant werd aangezien. Deze zag zich echter verplicht in 1792 de openlijke verklaring afteleggen dat de schrijver de „als huisonderwijzer bij den Graaf von Krokow in West-Pruissen geplaatste kandidaat in de theologie Fichte was.“ Maar zijn naam was gemaakt, weldra trad hij in 't huwelijk en de zeer vrijzinnige Regeering van Weimar benoemde hem tot hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Universiteit te Jena. Van heinde en verre stroomde de jongelingsschap toe om hem te hooren. Maar lang zou hij hier niet toeven. Weldra kwam hij in strijd met eenige zijner ambtgenooten en ook met de overheid, en werd — omdat hij ook Zondags voorlezingen hield — van godsdienstloosheid, ja van atheïsme

beschuldigd. Men nam het hem hoogst kwalijk dat hij zich dadelijk voor het publiek verdedigde en niet eerst nederig tot de boven hem gestelde machten gekomen was en gaf hem zijn ontslag. — Te Berlijn, waarheen hij zich nu begaf — werd hij intusschen met open armen ontvangen, daar hield hij voorlezingen, die door de beroemste mannen van zijn tijd werden bezocht. Na het sluiten van den vrede hield hij in den winter van 1807—8 in het akademiegebouw zijn beroemde redevoering „Reden an die deutsche Nation", die zooveel er toe bijdroeg om het nationale eergevoel weêr op te wekken en werd, na eerst hoogleeraar te Erlangen te zijn geweest, weldra aangesteld tot hoogleeraar aan de nieuw opgerichte hoogeschool der hoofdstad. Zijn plan om in 1813 als veldprediker mede te velde te trekken, kwam niet tot uitvoering. Zijne vrouw die in de militaire lazareths ijverig bezig was met het verplegen der gewonden, werd daar door de hospitaalkoorts aangetast, maar genas gelukkig weder. F. zelf kreeg aan haar krankbed den kiem dier geweldige zenuwkoortsen die hem den 27 Januari 1814 ten grave sleepten.

We kunnen hier Fichte's wijsgeerig systeem niet in 't breede ontwikkelen. Hij verklaarde — consequent voortredeneerende naar de beginselen van Kant — dat het *Ik* de eenige bron is van menschelijke kennis. Het uitgangspunt der wijsbegeerte is dus het *Ik*. Dat het *Ik* bestaat is een onwedersprekelijk feit van het bewustzijn. Daaruit volgt, dat het objectieve, in de vormen van ruimte en tijd waargenomene, geen bestaan heeft op zich zelf, onafhankelijk van het *Ik*, d. i. van het denkend subject. Nu staat boven het bloot individueele *Ik* de waarachtige *Ikheid*, d. i. het algemeen denken, dat in het individueele denken werkzaam, het individueele *Ik* beheerscht. Dit neemt Fichte waar op zedelijk gebied en noemt het *de zedelijke wereldorde*, waaraan hij objectief bestaan toekent. Boven en buiten deze zedelijke wereldorde bestaat geen buitenwereldlijk, bovennatuurlijk God. Die zedelijke wereldorde is de hoogste, ieder *Ik* beheerschende Macht = God. Dat F. hierom van atheïsme beschuldigd werd is niet langer bevreemdend; het groot publiek verheft zich tot deze hoogte van denken niet. God = „das ewig Eine", het oneindige Denken — dat was der meerderheid te vreemd en te wonderbaar. Wij gelooven dat Fichte's standpunt reeds weêr overwonnen is; toch was hij godsdienstig in den besten zin van dit woord; de evangelist Johannes had vooral al zijn liefde.

Fichte was een ijverig Vrijmetselaar en hielp Fessler met al zijn krachten toen deze de L.·. Royal-York hervormde (zie *Fessler*). Weldra ontstond er echter tusschen beiden verschil van gevoelen en Fichte, hoe groot hij ook was, kon niet best tegenspraak verdragen. Maar daarbij kwam nog iets anders. Fessler hield den 15 Juni 1800 een rede in de Loge Royal-York, die Fichte als een aanval op hem beschouwde, terwijl de Red.·. betuigde dat hij alleen den Bond der Evergeten (z. d.) op 't oog had gehad. Wel werd deze strijd weêr bijgelegd, maar de scheiding bleef, en den 7 Juni nam Fichte ontslag als lid der Loge waarbij hij het ambt van tweeden Opz.·. en Red.·. bekleedde.

Was Fichte een der uitnemendste wijsgeeren van den nieuweren tijd, dan is het zeker hoogstbelangrijk zijn opvatting der Vrijmetselarij te leeren kennen, gelijk die is uitgesproken in zijn „*Zestien brieven aan Constant over de wijsbegeerte der Vrijm.·.*" We ontleenen daaraan slechts het volgende, dat o. i. hoogst belangrijk is: „Willen wij het doel van de O.·. der VV.·. MM.·. leeren kennen, dan moeten wij onderzoeken, wat de wijze en deugdzame mensch kan beoogen in zulk een van de groote maatschappij afgezonderd genootschap. Het doel van den wijze en deugdzame is het einddoel der menschheid; nu is het eenige doel van het menschelijk bestaan op aarde, de menschheid en hare hoogst-mogelijke ontwikkeling. Voor dit doel werkt echter de menschelijke maatschappij niet rechtstreeks en zonder omwegen en met vereende krachten; neen, ze heeft het geheel der menschelijke vorming in onderdeelen gesplitst en aan iederen stand en iedere betrekking is nu een bijzonder arbeidsveld aangewezen. Ieder afzonderlijk vormt zich nu voor dien stand of die betrekking, die hij voor zich heeft uitgekozen. Daaruit ontstaat bij allen noodzakelijk eene zekere halfheid en eenzijdigheid, die niet noodwendig, maar toch gewoonlijk in eene zekere pedanterie ontaart. De Vrijmetselarij kan zich nu niet met iets bezighouden waarmede eenige in de maatschappij bestaande vereeniging zich reeds bezig houdt, want dan zou ze òf overtollig, òf schadelijk zijn òf zich bespottelijk maken... Een doel dat de groote maatschappij niet hebben kan omdat zij zich daartoe niet kan opheffen, dat alleen bereikt kan worden door buiten die samenleving te staan en zich van haar aftezonderen is dit: de nadeelen der vorming en opvoeding op te heffen en wat iedere stand afzonderlijk doet, in hoogere éénheid te vereenigen." ...

„Daaruit vloeit nu noodzakelijk voort, dat alles wat de menschen van elkander scheidt voor de Vrmij.·. iets profaans is. Zij weet dat ieder die slechts goed is op de hem aangewezen post, en in de voor hem bestemde betrekking, werken moet.“ „Stelt nu de kerk zich de vorming van den mensch tot godsdienstig wezen ten doel, de Vrmij.·. beoogt diens vorming tot *mensch.*“ . . . „Hij nu die lid der O.·. is, moet, op welk standpunt van beschaving hij ook staat, dichter bij het menschzijn genaderd wezen, dan hij — buiten de O.·. blijvende — ooit had kunnen komen.“ „Wel is 't mogelijk, dat een man die niet in den Bond is opgenomen, op het beeld van een waarachtig mensch, het ideaal van den V.·. M.·., gelijkt; maar wanneer dezelfde man door en in de O.·. dezelfde geworden was, wat hij nu buiten haar geworden is, zou hij geschikter zijn ook anderen te maken tot wat hijzelf geworden is, hij zou het gemakkelijk aan anderen kunmededeelen en dus innerlijk nog een geheel ander mensch geworden zijn. Wat in nauwe vereeniging met anderen ontstaat, heeft voor de praxis des levens meer waarde, dan wat in eenzaamheid tot stand gebracht is.“ Op de vraag wat de Vrmij.·. voor het volk doet, antwoordt de wijsgeer: „Niemand bekleedt zijn plaats in de maatschappij met beter en heerlijker gevolg, dan hij die zich hoog verheffen kan boven den engen kring waarin hij geplaatst is; maar nu is het juist de Vrmij.·. die alle menschen boven hun beperkten kring opheft; terwijl zij dus menschen vormt, vormt ze tevens de beste leden der samenleving: beminnelijke en populaire geleerden en wijzen, niet alleen bekwame maar ook waarlijk humane werklieden, menschelijke soldaten, goede huisvaders en wijze opvoeders der kinderen. Welke menschelijke verhouding men zich ook moge denken de Vrmij.·. oefent op haar de heilrijksten invloed uit.“ — Het plan van dit werk en de grenzen, dit Woordenboek gesteld, gedoogen niet hier verder Fichte's denkbeeld over onze O.·. medetedeelen. In het *Maç.·. Weekbl.·.* hebben we dit alles nader ontwikkeld. Genoeg trouwens om in den grooten wijsgeer een der besten te zien op maç.·. gebied.

Fidélité (Ordre de la—). Eene der vele vereenigingen uit mannen en vrouwen bestaande die, in de tweede helft der voorgaande eeuw te Parijs gesticht werden en eenigszins op maç.·. wijze waren ingericht. Dit genootschap bestond echter slechts twee jaren (1740—'42). — In Duitschland bestond omstreeks 1750 ook een „*Orden zur Treue*“, voor mannen en vrouwen toegankelijk, wier leden een 3 aan een groenen band als onderscheidingteeken droegen.

Findel (Gottfried Joseph Gabriel —), Boekhandelaar en schrijver te Leipzig, geboren 21 Oct. 1828 te Kupferberg in Oberfranken. Na het gymnasium te Bamberg bezocht te hebben, kwam hij in 1848 aan de universiteit te Munchen. Daar hij aan eene politieke studentenvereeniging had deelgenomen en daar redevoeringen gehouden had, die ietwat revolutionair gekleurd waren, werd hij tot gevangenisstraf veroordeeld, maar na 10 maanden vestingstraf op vrije voeten gesteld. Hij moest nu zijn studieplan laten varen en wijdde zich aan den boekhandel. Door den boekhandelaar J. C. B. Mohr, die lid was van eene Frankforter Loge, werd hij voor 't eerst op de O.·. der VV.·. MM.·. gewezen. Met belangstelling nam hij kennis van alles wat op maç.·. gebied geschreven werd en 't waren vooral de aanvallen van Hengstenberg en Eckert, die hem deden besluiten zich bij de O.·. aantesluiten. In 1858 stichtte hij met Dr. Rud Seydel, het belangrijke weekblad „*Bauhütte.*“ Eene breede rei van maç.·. gegeschriften van zijn hand zag het licht. Van zijn „*Geschichte der Freimaurerei*“ verscheen eene Fransche, Engelsche, Nederlandsche, Russische en Spaansche vertaling; zijn: *Geist und Form der Freimaurerei*“, werd in 't Nederlandsch en Spaansch overgezet.

Florence, z. *Italie.*

Franklin (Benjamin), geb. te Boston 17 Jan. 1706, was de zoon van een smid, die in 1682 om godsdienstredenen uit Eaton (Northampton shire) naar Boston geweken was. Hij was de jongste van 17 kinderen en moest op tienjarigen leeftijd zijn vader reeds helpen, terwijl hij, nauwelijks 12 jaren oud, boekdrukkersleerling werd bij een zijner oudere broeders. Reeds vroeg toonde hij een meer dan gewonen aanleg en een onleschbare leerlust te bezitten, die hij gemakkelijk bevredigen kon daar een rijk koopman te Boston hem vrije beschikking gaf over zijn uitgebreide bibliotheek. — En reeds toen werd bij hem de grondslag gelegd van die waarlijk vrijzinnige wereldbeschouwing die hem eens zoo gunstig van zijn tijdgenooten onderscheiden zou; want, al begreep de jongeling mogelijk nog alles niet wat hij las, de lektuur der Engelsche philosophen als Locke, Hume enz. trok hem bijzonder aan en bracht hem tot de overtuiging dat het bekrompen kerkgeloof zijner dagen in strijd was met de onafwijsbare eischen van rede en geweten. Vol jonge illusien vatte hij toen reeds 't plan op eene nieuwe sekte te vormen die

den naam zou dragen: „vereeniging van vrijen en vromen“. — Van dit plan kwam echter niets. Daar hij intusschen met zijn broeder niet best kon samenwerken, besloot hij naar Philadelphia te gaan, waar hij bij den boekdrukker Keimer spoedig plaats vond. De gouverneur van Pennsylvanie die hem had leeren kennen en begreep dat hij niet altijd ondergeschikte kon blijven, overreedde hem in 1725 naar Londen te gaan om daar de noodige werktuigen te koopen tot het oprichten van eene eigene drukkerij en tot het aanknoopen van de noodige handelsrelatiën; de gouverneur zou hem daartoe de noodige middelen verschaffen. Van dit laatste kwam echter niets en F.— zag zich genoodzaakt te Londen als drukkersgezel werkzaam te zijn. In het volgende jaar keerde hij weder naar zijn vaderland terug en na eerst op een handelskantoor werkzaam te zijn geweest en daarna weder op eene drukkerij, richtte hij eindelijk zelf een zaak op, werd uitgever der „*Philadelphia Gazetta*“ en toen dit uitnemend gelukte, kwam hij daardoor in eene veel betere finantieele positie. — Die positie werd nog verbeterd toen hij tot drukker van den Staat werd aangesteld en het papiergeld drukte, dat hem belangrijke inkomsten verzekerde. Weldra begon hij nu zijn arbeidsveld uittebreiden, hij richtte eene openbare bibliotheek op, die nog heden eene der beste van de Unie is en gaf sedert het jaar 1732, onder den naam van Richard Saundes, een almanak uit die, in circa 10.000 exemplaren verspreid, 25 jaren lang een beduidenden invloed uitoefende op de volksontwikkeling. Het kon niet anders of de algemeene aandacht werd op zulk een man gevestigd en weldra werd hij tot openbare betrekkingen geroepen. In 1736 werd hij benoemd tot Secretaris van de algemeene vergadering van Pennsylvanie, in 1737 tot postmeester-generaal van Philadelphia. In onderscheidene openbare betrekkingen was hij met grooten ijver werkzaam, totdat hij in 1753 door de Engelsche Regeering tot postmeester-generaal der koloniën benoemd werd. Intusschen namen de politieke verwikkelingen hand over hand toe. De geschiedenis van de worsteling tusschen Engeland en de Amerikaansche koloniën is te bekend dan dat wij die hier in herinnering behoeven te brengen. Genoeg: Franklin was de ziel der vaderlandslievende beweging. Toen de Amerikanen de Engelsche onderdrukking moede waren en daartegen luid protesteerden, schaarde F.— zich aan de zijde der ontevredenen. In 1767 ontbood het Huis der Gemeente te Londen alle ambtenaren der Noord-Amerikaansche koloniën om de bezwaren waarover geklaagd werd te onderzoeken; ook Franklin, de postmeester-generaal, werd opgeroepen; hij verscheen en pleitte met zooveel kracht en waardigheid voor de vrijheid van zijn land, dat de Regeering hem van zijn post ontzette en zijn leven zelfs gevaar liep. In 1775 kwam hij in Philadelphia terug, waar juist het congres vergaderd was en van nu aan werkte hij krachtig aan de bevrijding van zijn vaderland. In 1776 ging hij naar Parijs, waar hij eerst in ’t geheim onderhandelingen aanknoopte, maar toen Lodewijk XVI in 1778 de onafhankelijkheid der dertien Vereenigde Staten van Noord-Amerika erkend had, verscheen hij als gevolmachtigde minister van zijn vaderland aan het hof van Versailles, waar hij met de meeste achting ontvangen werd. Den 20 Januari 1783 onderteekende hij met de Engelsche gemachtigden te Parijs de vredespréliminairen en keerde daarop naar Philadelphia terug. Weldra werd hij voorzitter der vergadering van Pennsylvanie en bleef hij tot zijn dood, 17 April 1790, onafgebroken werkzaam tot nut van zijn vaderland.

Ziedaar de omtrekken van zijne uitwendige levensgeschiedenis. Belangrijker is mogelijk nog wat hij meer in ’t bijzonder leven verrichtte. Reeds op zijn eerste reis naar Londen kwam hij aldaar in aanraking met de uitnemendste mannen van dien tijd, zoodat de lust tot ernstige studie bij hem ontwaakte. Op den leeftijd van 27 jaren begon hij zich op de studie der vreemde talen toeteleggen, waarin hij spoedig de snelste vorderingen maakte. De studie der natuurkunde trok hem ’t meest aan; hoogst belangrijke ontdekkingen werden door hem gedaan, vooral op ’t gebied der electriciteit, en ’t behoeft niet herinnerd te worden dat we aan hem den bliksemafleider te danken hebben, wat — in verband met zijn politiek leven — den geschiedschrijver Turgot aanleiding gaf zijn lof in deze weinige, maar veelzeggende woorden te bezingen:

„*Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis*“ [1]).

Telkens trad hij op als de stichter van allerlei vereenigingen en bonden tot bevordering van volkswelvaart en verlichting en ’t behoeft niemand te verwonderen dat zijn groote, ook wetenschappelijke verdiensten algemeen, ook in ’t buitenland erkend werden.

---

[1]) Aan den hemel heeft hij den bliksem, aan de tyrannen den scepter ontrukt.

Zedelijk was F.— in den reinsten zin van dit woord. Toen hij voor de eerste maal uit Engeland naar zijn vaderland terugkeerde, besteedde hij de toen nog zoo lange zeereis tot het opstellen van eenige leefregelen, die, in 't kort, op het volgende neêrkomen: matig te zijn totdat hij al zijn schulden betaald had; altijd en overal de waarheid te zeggen en oprecht te handelen; elk werk dat ondernomen wordt met allen ijver en met inspanning van alle krachten te doen; nooit van eenig mensch iets kwaads te zeggen en dan eerst iets kwaads van hem te gelooven wanneer dit, na deugdelijk en herhaald onderzoek, gebleken is waar te zijn. — Toen hij weer thuis kwam, riep hij dan ook de zoogenaamde Junta in 't leven, eene vereeniging van jonge talentvolle mannen tot geestelijke en zedelijke vorming. Niet meer dan twaalf jongelui zouden lid der vereeniging mogen worden, wekelijks zou eene vergadering gehouden worden, om over onderwerpen, de moraal of de natuurwetenschappen betreffende, te discussieeren of om over politieke vraagstukken van den dag van gedachten te wisselen; ieder lid moest elke drie maanden een zelfstandig vervaardigde verhandeling voorlezen. Die Junta heeft jaren lang bestaan en oefende, in stilte werkende, een grooten invloed uit op het openbare leven.

Het spreekt van zelf dat de Bond van Vrije Metselaren op zulk een mensch een groote aantrekkingskracht moest uitoefenen. Op den leeftijd van 27 jaren werd hij dan ook als V.·. M.·. aangenomen. In 1734 werd ook te Philadelphia eene Loge opgericht en F.— door den provinciaal-Grootmeester der Nieuw-Engelsche Staten, Hanry Preie, tot haren eersten Reg.·. Mr.·. verkozen. Op zijne drukkerij werd de eerste Amerikaansche uitgave van Anderson's Constitutieboek gedrukt. In 1760 woonde hij als Provinciaal-Grootmeester, met zijn zoon, die Groot-Secretaris was, eene zitting der Gr.·. Loge van Engeland bij. Na het sluiten van het vredeverdrag bracht hij den reeds grijzen Voltaire als candidaat in de Loge „*Des neuf Soeurs*", die toen het vereenigingspunt van vele talentvolle mannen was, en in de rouwloge, ter eere van dien grooten denker gehouden, fungeerde hij als eerste Opz.·.. — Deze Loge liet in hetzelfde jaar eene maç.·. medaille op hem vervaardigen, waarop zijn borstbeeld met het zeker minder juiste randschrift, dat hij Meester der Loge was. De Amerikaansche Broederschap richtte in 1806 te Boston een standbeeld voor hem op. Toen hij gestorven was nam de Nationale vergadering van Frankrijk, op voorstel van Mirabeau, den rouw van drie dagen over hem aan. Naar men zegt, had hij eenige jaren te voren zijn eigen grafschrift opgesteld, dat onder zijn nagelaten papieren gevonden werd en van den volgenden inhoud was: „Hier ligt het lichaam van den boekdrukker Benjamin Franklin, gelijk de band van een oud boek waaruit de bladen gescheurd zijn en, van zijn sieraad en verguldsel beroofd, ten voedsel voor de wormen; doch het werk zelf zal niet verloren gaan, maar eens gelijk hij vertrouwde, weder verschijnen in eene nieuwere en schoonere uitgave, overgezien en verbeterd door den auteur."

Frankrijk. — De geschiedenis der Vrmij.·. in F.— is, in meer dan een opzicht, hoogst belangrijk en zoo 't waar is, wat wel niet betwijfeld kan worden, dat de geschiedenis de leermeesteresse is der volken, dan zal de hedendaagsche Vrmij.·. goed doen uit Frankrijks geschiedenis lessen van levenswijsheid te putten. We moeten ons hier tot eenige algemeenheden bepalen, en zullen daarom hoofdzakelijk slechts die bijzonderheden vermelden die voor de geschiedenis der O.·. in 't algemeen van belang zijn. Hoofdbron is hier het bekende werk van Kloss „*Geschichte der Freimaurerei in Frankreich*," waarbij het bekende werk van *Clavel*, *Histoire pittoresque de la Franche-Maçonnerie*) ook goede diensten kan bewijzen.

In deze geschiedenis zijn volgens Kloss (vrgel. Lenning's Encyclopaedie) zes perioden te onderscheiden; wij meenen die in acht afdeelingen te moeten splitsen.

1. *Van den aanvang tot* 1743. In de eerste helft der voorgaande eeuw werd de Vrmij.·. uit Engeland naar F.— overgebracht; het juiste jaar waarin dit geschiedde is niet met zekerheid optegeven. Over 't algemeen neemt men het bericht van den beroemden Lalande aan, die mededeelt dat Mylord Dervent—Waters, Ridder Maskelyne, Mr. Heguerty en eenige andere Engelschen in 1725 te Parijs eene Loge hebben gesticht, welk voorbeeld in de volgende 10 jaren door meerdere andere gevolgd werd. Intusschen schijnt eerst den 3 April 1732 eene officieele constitueering eener Loge door de Engelsche Gr.·. L.·. te hebben plaats gehad. De oudste berichten aangaande Loges buiten Parijs dateeren van de jaren 1732—35. In den eersten tijd werkten de Fransche Maçons zeer in het verborgene. Volgens Lalande was de bovengenoemde Derwent-Waters de eerste Gr.·. Mr.·. der Parijsche Loges en werd hij in 1736 opgevolgd door Lord Hernouester, die daartoe door de vier of zes toen te Parijs

bestaande Werkpll.·. gekozen werd. De leden dezer Loge waren meest allen Engelschen, die voor langeren of korteren tijd te Parijs woonden, waarbij zich echter eenige Franschen uit den hoogsten adel, als b. v. de maarschalk d'Estrées, de Hertog d'Antin enz. voegden.

Reeds vroeg hadden deze Loges allerlei vervolgingen te verduren en vooral voor de eerste maal in Juli of Augustus 1737. Bij een Engelschman, die in het Hôtel de Bourgogne logeerde, werd huiszoeking gedaan en men vond, waarschijnlijk door verraad van eene opera-zangeres, daar eenige ritualen, die in handen van den Luitenant-generaal van politie René Hérault kwamen. Toen later bij zekeren wijnhandelaar Chapelot eene maç.·. vergadering gehouden werd, veroordeelde de politie hem tot eene boete van 1000 Livre en sluiting van zijn winkel voor den tijd van zes maanden. Den 14 September werd, bij trompetgeschal, den volke verkondigd dat gelijke straffen bedreigd werden tegen allen die in hun huis maçonnieke vergaderingen zouden toelaten. Intusschen schijnt men bijeenkomsten, waaraan alleen Engelschen deelnamen, niet verboden te hebben. Dit verbod had blijkbaar niet veel kracht, want den 12 Febr. 1738 werd een groot maç.·. feest te Luneville gehouden en na het overlijden van Herouester werd de Hertog d'Antin openlijk tot derden Gr.·. Mr.·. gekozen. De kerk was echter in deze dagen tegenover de Vrmij.·. nog machteloos, want wèl had Clemens XII (z. d.) den 28 April 1738 een bul tegen de Orde uitgevaardigd, maar daar deze niet officieel door het Parlement geregistreerd was, kon ze niet van kracht zijn. Intusschen vaardigde de aartsbisschop van Marseille in '42 een mandement tegen de O.·. uit, terwijl men trachtte haar op allerlei wijze bespottelijk te maken in de oogen van het groote publiek. Als gevolg hiervan ontstonden in dien tijd onderscheidene geheime vereenigingen, die met de Vrmij.·. intusschen niets gemeen hebben.

Op bevel van den straks genoemden chef der politie Hérault werden de gevonden ritualen gepubliceerd, 't welk natuurlijk eene verdediging ten gevolge had en wel van de hand van dienzelfden Ramsay die later de O.·. zooveel nadeel zou berokkenen. Dit werk werd door de Inquisitie den 20 Febr. 1739 veroordeeld en daarop openlijk verbrand. — Toen ter tijd kende men de zoogenaamde Oppergraden nog niet. Men hield zich aan den ouden, oorspronkelijken vorm. Maar de poging van den abt Péran en anderen om te bewijzen dat de Vrmij.·. uit de kruistochten afkomstig was en met de Orde van St. Jan of de Maltheser-orde in historisch verband stond, gaf toen reeds de eerste aanleiding tot de invoering van allerlei systemen, die in strijd zijn met het wezen der O.·.

2. *Van* 1743—'71. — Toen de Hertog d'Antin den 9 Dec. 1743 overleden was, werd twee dagen later de Graaf de Clermont tot vierden Gr.·. Mr.·. gekozen; tegelijker tijd werd een nieuw wetboek uitgevaardigd, dat getrokken was uit Anderson's constitutieboek en waarin uitdrukkelijk bepaald werd dat de toen ter tijd opkomende Schotsche Meesters niet konden beschouwd worden als eene bevoorrechte graad. Deze poging om het oorspronkelijk karakter van den Bond zuiver te handhaven, verdiende alle waardeering, maar het opperbestuur der O.·., toen genaamd Grande Loge Anglaise de France of ook wel Grande Loge Générale was niet innerlijk krachtig genoeg om de misbruiken, die toen reeds van alle kanten in de Vrmij.·. inslopen, met goed gevolg te bekampen. Die misbruiken moeten voor een groot deel verklaard worden uit de lichtvaardigheid, waarmede men nieuwe leden aannam. Te Parijs werden de maç.·. vergaderingen werkelijk schitterende drinkgelagen en in de provinciën werd het nog erger. De Gr.·. Mr.·. die anders in 1747 van den Koning officieel vergunning had gekregen dit ambt te bekleeden, verzette zich niet tegen die ongerechtigheden. — Daarbij kwam de echt Fransche trek naar alles wat schittert, en al werden de Schotsche Oppergraden telkens als onmaçonniek bestreden, toch waren deze als met een nimbus omringd, die den Franschman onweêrstaanbaar aantrok. Van vervolgingen der O.·. is in dezen tijd weinig sprake; enkele aanvallen door de geestelijkheid gedaan werden voor kennisgeving aangenomen.

In 1755 deed de Groote Loge een belangrijke schrede voorwaarts door, onder den graaf de Clermont, een nieuw wetboek samentestellen, dat voor alle Loges van het koningrijk verbindend zou zijn; de Gr.·. L.·. krijgt nu den naam: „*Grande Loge de France*". Merkwaardig is, dat in dit wetboek bepaald werd, dat slechts Christenen in de O.·. konden worden opgenomen, terwijl de katholieke Broeders nog aan nadere bepalingen onderworpen werden: ze moesten op St. Jan de mis bijwonen enz. enz., terwijl eindelijk ook de Schotsche Graad werd erkend, zoodat de Oppergraden, in beginsel, waren ingevoerd. De weg was geopend die tot verdere afdwalingen van allerlei aard voeren zou.

De Chevalier de Bonneville voerde weldra een nieuwen Oppergraad in, het zoogenaamde kapittel van Clermont, dat zich echter in Frankrijk weldra in andere Oppergrr.·. oploste, maar in Duitschland bleef voortbestaan. En meerdere Oppergraden volgden: in 1756 de „Chevaliers d'Orient,“ in 1758 de „Empereurs d'Orient et d'Occident“, die op den Gr.·. L.·. een beduidende invloed uitoefenden en tot allerlei scheuringen aanleiding gaven. De „Empereurs“ behoorden meestal tot de hoogste standen; de „Chevaliers“ telden hun medeleden meestal onder de burgerij en terwijl nu de laatsten in de Gr.·. L.·. werden opgenomen, vormden de eersten weldra eene onafhankelijke tweede Gr.·. Loge. — Maar ook onder de Chevaliers kwam scheuring, zoodat zich in 1762 een nieuw „Souverain Conseil des Chevaliers d'Orient“ vormde. Weldra was men echter dit kibbelen moede en kwam er in '62 eene verzoening tot stand. — De vrede was echter niet van langen duur. De aristocratische partij van de „Empereurs d'Orient“ had bij de verkiezingen in '65 de overwinning weten te behalen; de tegenpartij protesteerde en in '66 werden de weerspannigen gebannen. Toen de Chevalliers niettemin voortgingen kapittels opterichten, werden ze telkens bestraft en den 4 Febr. 1767 formeel opgeheven. Deze suspensie bleef van kracht tot den dood van den Gr.·. Mr.·., hoewel toch nog in stilte onderscheidene kapittels werden opgericht.

3. *Van* 1771—'95. — Na den dood van den Graaf de Clermont vergaderden de leden der Gr.·. L.·. den 21 Juni en kozen tot Gr.·. Mr.·. den Hertog van Chartres, later Hertog van Orleans; tegelijker tijd werd het verbanningsdecreet van 1766 herroepen en de gebannen democratie weder in de O.·. opgenomen. De Gr.·. L.·. benoemde toen den Hertog de Luxembourg tot „Substitut Général“. Deze laatste bracht eene wijziging van het wetboek tot stand, waarin bepaald werd dat de Gr.·. L.·. bestond uit de Meesters van alle regelmatig, d. w. z. door haar geconstitueerde Loges. Verder werden in December van dat jaar nog 22 Provinciaal-Groot-Inspecteurs benoemd, die de onderscheidene Loges moesten bezoeken. De Hertog de Luxembourg ontving den titel van „Administrateur-Général de Loges régulières de France“; de Gr.·. Mr.·. werd tevens erkend als Souvereine Gr.·. Mr.·. van alle conseils, kapittels en Schotsche Loges, „du Grand Globe de France“ en van het „Souverain Conseil des Empereurs d'Orient et d'Occident“ en van de „Sublême Mère-Loge écossaise“. Hierdoor was de weg geeffend tot vereeniging der Oppergraden met de Gr.·. Loge; van de zijde van het „Souverain Conseil des Chevaliers d'Orient“ werd eene commissie benoemd die eene vereeniging van beide maç.·. lichamen moest voorbereiden en tevens eene herziening der Graden voorstelde. Den 9 Maart '73 kwam de vereeniging tot stand en werd één maç.·. lichaam erkend, „Grande Loge Nationale de France“ genaamd. De Meesters der Parijsche Loges gevoelden zich intusschen in hun oude rechten bekort; zij hadden altijd met elkander de Gr.·. L.·. uitgemaakt en zagen zich nu door anderen verdrongen. De scheuring stond weêr voor de deur en toen de oude Gr.·. L.·. bleef protesteeren, werd ze door de nieuwe Grande Loge National, waartoe 40 Hertogen, Graven en hoog-adellijke heeren behoorden, formeel opgeheven en hare beambten feitelijk gedwongen vaak met geweld, de zegels, oorkonden, archieven enz. uitteleveren. De aristocratie had gezegevierd. Van nu af aan draagt de Grande Loge National eenvoudig den naam *Grand Orient de France.* Merkwaardig is het besluit van dit Gr.·. O.·. van 24 Juni 1774, waarbij de opname van handwerkslieden verboden werd (!) en ook gezegd werd dat personen voor het openbaar tooneel bestemd (met uitzondering der musici) niet in de Orde konden opgenomen worden. Men trachtte dezen zeker zeer anti-maçonnieken maatregel te rechtvaardigen door de bewering, dat bedoelde personen te veel afhankelijk waren van het publiek om met voldoenden moed en genoeg beslistheid voor de zaak der vrijheid en der verbroedering optetreden. De Adoptie-Loges (zie *Maçonnerie d'adoption*“) werd ook ingevoerd en eindelijk werden alle Loges uitgenoodigd alleen in de drie symbolieke Graden te werken. Mocht men verwachten dat hierdoor het bestaan der Hoogere Graden gevaar liep, men zou zich bedriegen. De Schotsche Graden werden wel in de Gr.·. L.·. opgenomen, maar de Loge „St. Lazare“ te Parijs wierp zich nu op als Moederloge van eene z. g. „Hermetische Vrijmetselarij“, namelijk de „Rit écossais philosophique“ en nam nu den naam aan „Jean d'Ecosse du contrat social“. De Gr.·. L.·. bestreed al die afwijkingen, verklaarde al die systemen niet te kunnen erkennen, toch ging men blijmoedig op dezen weg voort en leende zelfs 't oor aan Cagliostro (z. d.), die zijn „Rit Egyptien“ invoerde; de adoptie-vrijmetselarij nam in omvang en luister als met den dag toe. — Het zou te ver leiden hier alle zoogenaamd maç.·. lichamen te vermelden die af en toe werden opge-

richt en alle een grooter of kleiner aantal leden telden. De Gr.·. L.·. scheen tegenover al die dwaasheden machteloos te zijn; in '87 beproefde zij nog eene reorganisatie der drie Symbolieke Graden. — Maar de politieke omstandigheden werden ernstiger en begonnen zich ook op maç.·. gebied te doen gevoelen, te meer daar het waarachtig maç.·. leven, onder al die ijdelheid, was ingesluimerd. In 1791 werden reeds de meeste Loges gesloten, ook de Mère-Loge Du Rit Écossais en de oude Grande Loge staakten haar arbeid. In 1793 verklaarde de Hertog van Orleans, nu Burger Egalité, in het „*Journal de Paris*" dat hij zich van de Vrmij.·. afscheidde; hij stierf den 6 Nov. van dat jaar onder de guillotine. In 1794 scheen de Vrijmetselarij in Frankrijk ten grave te zijn gedaald. Intusschen was in deze treurige periode het aantal Loges snel toegenomen en enkele, als b. v. „Les neuf soeurs" te Parijs, telden de beroemdste mannen, als Fénélon en Voltaire, onder hare leden.

4. *Van* 1795—1814. — Gedurende de dagen van het Schrikbewind waren te Parijs drie Loges in 't leven gebleven, namelijk „Guillaume Tell", later „Le Centre des ainés" genaamd, „Les ainés de la liberté" en „St. Louis de la Martinique"; beide laatste vereenigden zich in '97 onder den naam „Du Pont Parfait". — In '95 kwam de vraag ter sprake of het oude „Grand Orient" weder zou worden opgericht, men beantwoordde die bevestigend, en den 27 Dec. 1795 hervatte dit lichaam den arbeid. Den 28 Sept. 1798 werd het door het hoofd der politie, Le Chartier, erkend. Een zijner eerste bemoeiingen was de vereeniging met de oude Gr.·. L.·.. Deze vereeniging kwam tot stand, maar — uit vrees voor scheuring werd de kwestie der Oppergraden buiten bespreking gelaten. Het „Grand Orient" werd nu tot het eenige wettig maç.·. Lichaam in Frankrijk geproclameerd. Maar de vrienden der Oppergraden waren niet gestorven. In 1800 verscheen een maç.·. tijdschrift „*Le miroir de la vérité*", waar in 1802 zekere Abraham, een ijverig Maçon, een oproeping deed aan de verstrooide leden der Schotsche Graden, waarin hij Edimburg schetste als wieg en bakermat der Vrmij.·. en allen opriep den ouden, daar geldenden ritus weder te herstellen. Het Gr.·. O.·. antwoordde hierop in zeer verzoenenden zin, maar beweerde dat de Vrmij.·. geenszins van buitenlandschen oorsprong was, maar in Frankrijk reeds 13 eeuwen (!) had bestaan. — Weder was men midden in den strijd. Buiten Parijs werd daarvan intusschen weinig gevoeld; men wijdde zich met kracht aan allerlei liefdadigen arbeid, vierde zeer galante feesten, beoefende de adoptie-maçonnerie met grooten ijver en smaakte oneindig veel genot; het aantal Loges nam hand over hand weêr toe. Wederom kwam nieuwe scheuring. In 1804 keerde de Ritmeester de Grosse-Tilly van St. Domingo naar Frankrijk terug en vervaardigde een maç.·. systeem, dat den naam droeg „*Rit ancien et accepté*". Hij vertelde dat hij in 1802 van het Suprême Conseil te Charleston de volmacht gekregen had Loges naar dezen ritus te constitueeren. Den 22 October 1804 werd te Parijs een nieuw maç.·. lichaam opgericht van dezen ritus, onder den naam van „*Grande Loge générale écossaise de France*". Ze benoemde Prins Louis Napoleon tot Gr.·. Mr.·.; de Grosse-Tilly was zijn representant. — Het Grand Orient benoemde nu Prins Joseph Napoleon tot Gr.·. Mr.·. en Prins Louis tot Vice-Gr.·. Mr.·. Om verdere verdeeldheden te voorkomen werd nu weder eene vereeniging van beide corporaties beproefd, en op den dag van de krooning van Keizer Napoleon (3 Dec. 1804) werd de acte van vereeniging onderteekend. Daarmede was stilzwijgend erkend dat het Gr.·. O.·. alle systemen en elken ritus officieel erkende. Dit vond niet algemeene goedkeuring. Tengevolge van dit besluit constitueerde zich reeds den 22 Dec. het „Suprême Conseil pour la France des 33 Grades", en waar men gedacht had verbroedering te brengen, werd het meer en meer openbaar dat er een diepgaand verschil van gevoelen bestond. Keizer Napoleon wist door zijn invloed den vrede te bewaren en Cambacérès werd tot hoofd aller in F. bestaande riten erkend, ook als „Souverain Grand Commandeur des Suprêmes Conseils." Door hem werd eene geheele en heilzame hervorming van het Gr.·. O.·. in 't leven geroepen, die nog heden in menig opzicht doorwerkt. Door de oprichting van het „institut des Dames écossais du Mont-Thabor" (zie *Dames*) kreeg de adoptie-maçonnerie meer beteekenis. Ook de *Suprême Conseil* ging zijn statuten en verordeningen herzien. Aan het einde van deze periode had de Fransche maçonnerie het toppunt van bloei bereikt.

5. *Van* 1814—'52. — Het tijdvak dat we nu binnentreden is, over hoevele jaren 't ook loopt, van minder beteekenis en veeleer eene herhaling van den eindeloozen strijd tusschen de beide groote maç.·. lichamen. De dwaasheden van 't laatst der voorgaande eeuw waren voorbijgegaan, maar de toestand liet altijd nog veel te wenschen over. Na den terugkeer der Bourbons her-

vatte eerst het *Suprême Conseil* en spoedig ook het *Grand Orient* weder den arbeid. Cambacéres legde in 1814 het ambt van Gr.·. Mr.·. neêr en voorloopig werden er nu drie Grand-Conservateurs-Administrateurs gekozen. Weldra begon de strijd van het Suprême Conseil tegen het Gr.·. Orient weder en eindigde nu daarmede, dat het eerstgenoemde in 1815 als administratieve macht verdween; het had de kans verloren om zich, door ondersteuning van den hoogen adel, tegenover het Gr.·. Or.·. te kunnen handhaven. Als afdeeling van het Gr.·. Or.·. bestond nu voortaan een Suprême Conseil des rites en een Grand Consistoire van 33 leden tot bestuur der Oppergraden. Als Hooge Graden werden nu ook erkend de „Rit. d'Hérédom ancien et accepté" in 25, en de Rit. écossais ancien et accepté" in 33 Graden verdeeld. Toch waren nieuwe scheuringen aanstaande. De bovengenoemde Grosse-Tilly hief 't hoofd weder op en wilde zijn Amerikaansche Graden weder invoeren en tegelijker tijd vormde zich een nieuw maç.·. systeem in de z. g. „*Ordre maçonnique de Mizraïm*". Deze dwaasheid werd gelukkig spoedig onderdrukt, maar dit ging niet zoo gemakkelijk met den Schotschen ritus, die weder in het Suprême Conseil trachtte te herleven. Nadat ook de Schotsche graden weêr onder elkander verdeeld waren geworden, ontstond er eindelijk een gemeenschappelijk Opperbestuur van den Schotschen Ritus, onder den naam „*Suprême Conseil pour la France*" (7 Mei 1821), waarin de hooge adel rijkelijk vertegenwoordigd was, maar ook het *Gr.·. Or.·.* kon er op roemen de beroemdste mannen onder zijn leden te tellen, hoewel toch het meerendeel bestond uit ambtenaren, advocaten, artsen en zelfs eenvoudige kooplieden. — Wij gelooven dus dat de strijd tusschen beide maç.·. lichamen, in zijn diepsten grond, de strijd was tusschen aristocratie en oligarchische democratie.

Het *Suprême Conseil* was er intusschen op bedacht zich beter en ruimer te organiseeren. Er ontstond nu voor de hoogste Graden eene „Très-illustre Loge du Suprême Conseil" en voor de overige 29 lagere een „Loge de Grande Commanderie", later „Loge Centrale" genoemd. — Maar ook het „*Grand Orient*" breidde zijn werkzaamheden uit. De leden er van hadden, gelijk uit een jaarverslag van 1821 blijkt, in één jaar niet minder dan 101 vergaderingen gehouden, waarin 500 verschillende onderwerpen behandeld werden.

In 1824 werd de rust weder van buiten af verstoord. Op politieke gronden werd in dat jaar de Vrmij.·. in eenige departementen weder vervolgd. We weten trouwens niet of dit veel te beteekenen had. Althans in '25 herleefden de oude verwikkelingen in den boezem der orde zelve weder, en de reeds bestaande scheiding dreigde in eene algeheele scheuring te ontaarden. Het *Gr.·. Or.·.* had intusschen de algemeene wet laten herzien, de werkzaamheden der inspecteurs vermeerderd, en op 't einde van 1826 deed het nu eene nieuwe poging om beide hooge maç.·. lichamen te vereenigen. Het stelde daartoe voor eene totale ineensmelting (*fusion*) van beide, terwijl aan de leden van het Suprême Conseil eenige meerdere voorrechten zouden verleend worden. De onderhandelingen werden tot April 1827 voortgezet, maar moesten worden afgebroken, omdat het Suprême Conseil zijn geheele onafhankelijkheid wilde handhaven en alleen in zoo verre tot eene „*pacte de conciliation*" kon besluiten, tot dat beide riten onder één Hoofd zouden gesteld worden. — Was eenheid dus onmogelijk, van beide kanten werd weldra weder met zekere heftigheid gestreden en, 't kon niet uitblijven, de prof.·. W.·. zou daaruit aanleiding nemen om de geheele O.·. aantevallen. De Jesuïten wisten in troebel water te visschen en gedurende de jaren '27 en '28 verschenen, voornamelijk in het dagblad „*L'éclair*", allerlei hatelijke aanvallen op de Broederschap. — We moeten echter niet vergeten dat door de onderscheidene Loges toch uitnemend werd gewerkt. Tal van prijsvragen werden uitgeschreven, allerlei inrichtingen van onderwijs werden geopend enz. enz. en vooral de L.·. „des Trinosophes" te Parijs, onder de uitmuntende leiding van Des-Etangs, die haar rituaal geheel vereenvoudigd en in overeenstemming met de eischen des tijds gebracht had, was krachtig werkzaam tot verbreiding van den maç.·. geest.

De troonsbestijging van Louis Philippe had beide corporaties aanleiding gegeven tot luisterrijke feestvieringen, en toen de kalmte terugkeerde besloot het *Gr.·. Or.·.* zijn statuten wederom te herzien, waarbij vooral de aanname van nieuwe leden aan scherpere bepalingen werd onderworpen. In den loop van 1835 werden wederom pogingen tot vereeniging beproefd en in 1841 scheen men, althans voorloopig, tot een resultaat te zullen komen. Aan het hoofd van het Supr.·. Cons.·. stond sedert 1838 de Hertog de Decazes, aan 't hoofd van het Gr.·. Or.·. Bouilly. Men kwam tot het inzicht dat eene totale fusie eene onmogelijkheid zou zijn en bepaalde zich nu tot een „verdrag van goede buurtschap":

men zou van beide kanten elkanders leden altijd in de Werkpll.·. toelaten. — De Loges zelve bemerkten ondertusschen van dien eindeloozen strijd niet veel en zetten haar arb.·. op énergieke wijze voort. Het *Gr.·. Or.·.* was ondertusschen wàt al te vrijgevig met het verleenen van constituties, en vooral in Algerië wies het aantal Loges op bedenkelijke wijze en de veroordeeling van Clavel wegens zijn „Histoire pittoresque de la Francmaçonnerie" in 1843 wekte veel misnoegen; tot antwoord benoemde de L.·. „La clémente amitié" hem tot haren Reg.·. Mr.·..

Tot het jaar '45 ging alles zijn gewonen gang. In de provinciën nam het aantal Werkpll.·. gaandeweg meer af, het Suprême Conseil nam telkens eene meer vijandige houding tegenover het Gr.·. Or.·. aan en het was te voorzien dat eene vereeniging tot de onmogelijkheden zou behooren, te meer nu beide lichamen er op uit waren meer practisch in 't leven integrijpen en het diepgaand verschil van gevoelen daardoor telkens duidelijker aan 't licht kwam. Men gevoelde dat er iets moest gedaan worden, en in '45 kwamen de Maç.·. congressen in zwang tot verbetering der Vrmij.·. — In het jaar 1848 wilde men, als een gevolg dier congressen, eene belangrijke schrede voorwaarts doen. Den 1sten Mei van dit jaar deed een comité, aan welks hoofd J. Barbier, plaatsvervangend procurator der republiek, stond, eene oproeping tot vorming eener Groote Nationaal-Loge. Alle systemen zouden daarin versmolten worden; men wilde de Vrmij.·. op nieuwe grondslagen vestigen; het algemeen stemrecht bij de verkiezing van het Opperbestuur zou worden ingevoerd, alle Hooge Graden zouden worden afgeschaft en slechts de drie SS.·. Grr.·. zouden behouden blijven. De onderscheiden Loges zouden bij de Nationale Loge door drie afgevaardigden vertegenwoordigd worden en werkelijk .... nog in '48 werd de *Grande Loge Nationale* geboren. De Vrmij.·. werd nu omschreven als: „eene vrijwillige vereeniging, gegrond op de groote grondslagen van vrijheid, gelijkheid en broederschap, met één woord op die van den waarachtigen vooruitgang." De behandeling van alle politieke of godsdienstige vraagstukken, die zoo licht verdeeldheid kon brengen, was onvoorwaardelijk verboden. Men zou geen Gr.·. Mr.·. kiezen en eereleden zouden niet kunnen benoemd worden; het Bestuur zou eenvoudig bestaan uit de daartoe door de Loges gekozenen. De herkenningsteekens van alle riten werden overgenomen om de maç.·. traditie getrouw te bewaren. Deze verordeningen zouden alle drie jaren worden herzien. Maar ... slechts 17 Loges wilden zich met de Grande Loge Nationale verbinden; deze volgde eene beslist republikeinsche en sociale richting en het was vooruit te zien dat men op dien weg aan het dwalen zou gaan. In het begin van '51 werd de Loge door den prefect van politie, Carlier, als eene politieke vereeniging, opgeheven.

Intusschen had ook het Grand Orient besloten, toegevende aan den drang der tijdsomstandigheden, op politiek gebied optetreden. Den 4 Maart 1848 was de Ged.·. Gr.·. Mr.·. Bertrand met eene deputatie in het Hôtel de Ville te Parijs verschenen om de provisioneele Regeering de verzekering te geven van de sympathie en het vertrouwen der Vrmij.·. in Frankrijk. Crémieux, lid der Regeering, ontving de deputatie in vol maç.·. ornaat en betuigde haar den grootsten dank der Regeering. Tegelijker tijd werd weder eene herziening van de wet ondernomen en toch duidelijk uitgesproken, dat men den revolutionairen weg, bewandeld door de Gr.·. L.·. Nat.·., niet wilde inslaan.

6. *Van* 1852—62. De toestand der Vrmij.·. was er intusschen niet op verbeterd; de aanvallen der klerikalen werden telkens menigvuldiger en heftiger, en men begreep dat, wilde men de totale opheffing der O.·. voorkomen, tot Gr.·. Mr.·. een hooggeplaatst persoon moest benoemd worden, die bij de Regeering volkomen vertrouwen zou vinden. Daartoe koos men den 9 Jan. 1852 in een zitting van het Gr.·. Or.·. met 232 stemmen tot Gr.·. Mr.·. Prins Lucien Murat, welke keuze door den toenmaligen Prins-President, Louis Napoleon, werd goedgekeurd. Den nieuwen Gr.·. Mr.·. komt de lof toe, dat hij werkelijk zeer veel deed tot hervorming der Vrmij.·. in Frankrijk; vooral de toetreding van nieuwe leden werd moeielijker gemaakt en den 1 April 1856 werden de „Statuts généraux de l'Ordre maçonnique pour la France" afgekondigd, die in menig opzicht, ook heden nog, algeheele instemming verdienen. De Loges ontwikkelden gedurende dit tijdvak veel arbeidskracht. Allerlei goede en uitnemende ondernemingen werden op touw gezet, de liefdegaven werden rijkelijk uitgedeeld. Toen de beroemde dichter de Lamartine onder een enorme schuldenlast gebukt ging was het de L.·. te Macon die den grooten man afdoende hielp om hem voor zijn vaderland te behouden en te waken dat zijn arbeidskracht niet door finantieele rampen zou verlamd worden. Ondertusschen werd de toestand der Vrmij.·. in Frankrijk

er niet beter op. Het Gr.·. Or.·. trad te veel als bureaucratie op, en de op zich zelve lofwaardige pogingen om de O.·. te zuiveren van alles wat haar ontsierde, werden onwillekeurig overdreven. Telkens en telkens weder werden BBr.·. gebannen, Loges opgeheven of geschorst wegens meer of minder ernstige overtredingen, en de ontevredenheid nam met den dag toe. Daarbij kwam, dat de finantieele positie er niet op verbeterde; vele Loges die zich van ettelijke leden beroofd zagen, konden haar verplichtingen niet meer nakomen en het Gr.·. Or.·., dat intusschen een prachtig orde-gebouw had opgericht, moest over beduidende sommen kunnen beschikken. Hoe streng het ook jegens anderen was, zelf was het niet al te kieskeurig in het beramen van middelen om aan geld te komen, zoo zelfs dat de lokalen van het gebouw verhuurd werden tot danszalen voor de démi-monde. De algemeene ontevredenheid werd met den dag grooter en zou zich dan ook weldra openbaren.

Aanleiding daartoe gaf de vergadering van het Gr.·. Or.·. van 20 Mei 1861, belegd tot het verkiezen van een Gr.·. Mr.·., daar de fungeerende met October van dat jaar moest aftreden. Het dagblad „*l'Initiation*“, uitgegeven door Riche-Gardon, voorz.·. Mr.·. der L.·. „Le temple de familles“, begon oppositie te voeren tegen de herkiezing van Prins Murat. Deze had in den Senaat gestemd voor een amendement om de wereldlijke macht van den paus te herstellen en scheen bovendien niet wars van het denkbeeld om als pretendent voor de kroon van Napels optetreden. Genoemd blad verklaarde hem, om die redenen, onwaardig voor de betrekking van Gr.·. Mr.·. en stelde tegenover hem Prins Napoleon. Murat antwoordde met opheffing van het blad en schorsing van genoemde Loge. Maar Prins Napoleon had zich bereid verklaard, eene eventueele benoeming aan te nemen. En 't kon niet anders of de politieke verdeeldheden werden ook in de Orde overgebracht. De Regeering bemoeide zich met de zaak, totdat eindelijk Murat in '61 zijn waardigheid neêrlegde en eene commissie van „Grands Conservateurs“ benoemde, om de leiding der zaken op zich te nemen. De minister van Binnenlandsche Zaken verleende daaraan zijn goedkeuring. Maar deze commissie was machteloos tegenover de voortdurende aanvallen der oppositie, die nog altijd Prins Napoleon tot Gr.·. Mr.·. wenschte. Telkens nam weêr een lid der commissie zijn ontslag en den 21 Nov. verordende de minister de Persigny, op aandrang van velen, de benoeming van eenen Gr.·. Mr.·., waartoe bij keizerlijk dekreet van 11 Jan. 1862 Maarschalk Magnan benoemd werd.

7. *Van* 1862—1871. Maarschalk Magnan bleek aanvankelijk de rechte man op de rechte plaats te zijn; met militaire energie wist hij paal en perk te stellen aan alle verwikkelingen. De Orde van Mizraïm vereenigde zich onder zijn opperbestuur met het Gr.·. Or.·.. Hij wist den keizer in '64 te bewegen aan het Gr.·. Or.·. het vrije kiesrecht terug te geven en werd toen, niet meer bij keizerlijk decreet, maar bij vrije keuze der BBr.·., als Gr.·. Mr.·. herbenoemd. Zijn onverwachte dood in '65, was een werkelijk onherstelbaar verlies voor de O.·. in F.—. In zijn plaats werd Generaal Mellinet tot Gr.·. Mr.·. benoemd.

En weder trad eene nieuwe hervormingspartij op, die een voorstel deed de Hoogere Graden afteschaffen, welk voorstel echter met 86 tegen 83 stemmen werd verworpen; daarentegen werd er een besluit genomen tot absolute vrijheid der maç.·. pers. Het Gr.·. Or.·. wilde echter op de hoogte van den tijd blijven en ondersteunde b. v. in '68 eene Noordpool-expeditie, enkele Loges stelden reformatorische programma's op en over 't algemeen was men op groote vereenvoudiging van ritualen en symbolen bedacht. Ook het Suprême Conseil scheen vooruit te willen. Toen de Staatsman Crémieux tot Gr.·. Comm.·. was benoemd, schafte deze het oude gebruik af dat de aftredende zijn opvolger mocht benoemen en liet de verkiezingen door het Conseil zelf houden. — Het Gr.·. Or.·. vooral ging op den weg der hervorming voort. In zijn vergadering van 8 Juli '69, werd aan de buitenlandsche Gr.·. OO.·. de volgende verklaring gezonden: „De onder de jurisdictie van het Gr.·. O.·. vereenigde Maçons, in de zitting van 1869 wettelijk vertegenwoordigd door hunne afgevaardigden, verklaren dat de menschheid en de Vrijmetselarij beleedigd worden, wanneer huidskleur, ras of godsdienst tot voorwendsel gemaakt worden om aan eenen niet-maçon de opname in de O.·. te verbieden“. Aan den Gr.·. Mr.·. werd daarenboven nog opgedragen bij die verklaring deze te voegen, dat het Gr.·. O.·. alle verkeer zou afbreken met die Gr.·. OO.·. of Gr.·. LL.·. die deze verklaring niet konden of wilden overnemen. De Gr.·. Mr.·. Mellinet bedroog zich toen hij meende dat deze zuiver maç.·. verklaring geen of weinig tegenstand zou vinden. De Gr.·. L.·. van Louisiana had reeds kleurlingen (z. d.) in de Loge opgenomen en trad nu met het Gr.·. Or.·. in nader verbinding, maar de meeste andere Amerikaansche Gr.·. LL.·. braken alle ver-

keer daarmede af. — Mellinet legde in Juni '70 zijn ambt als Gr.·. Mr.·. neder. Daarop besloot het convent van het Gr.·. Or.·. de Grootmeesterswaardigheid af te schaffen. Totdat dit besluit kracht van wet zou gekregen hebben, werd Baband-Laribière tot Gr.·. Mr.·. gekozen. In '71 werd het genomen besluit werkelijk bekrachtigd en Baband werd eenvoudig president van den Orde-raad. Hiermede werd feitelijk eene periode in de geschiedenis der Fransche Vrmij.·. gesloten.

8. *Van* 1871 *tot heden*. Het constitutioneele bestuur was afgeschaft en ook de O.·. in Frankrijk had den zuiveren republikeinsche Regeeringsvorm aangenomen. En nu begint tevens eene periode van veel beweging en demonstratie. De oorlog met Duitschland was tot het toppunt van hevigheid gekomen en in Sept. 1870 hadden 10 Parijsche Loges reeds een manifest uitgevaardigd en ook in de prof.·. een gepubliceerd, waarbij de koning van Pruissen en de kroonprins, beide Vrijmetselaren, werden opgeroepen zich „wegens eedbreuk" te verantwoorden. De L.·. „*Henri IV*" te Parijs riep toen tegen 15 Maart '71 te Lausanne een maç.·. congres bijeen, dat een onpartijdig maç.·. gerechtshof in 't leven zou roepen, waarvoor de vraag zou beslist worden of de aanklacht die deze Loge tegen de Broeders Wilhelm en Frederik van Hohenzollern, Koning en Kroonprins van Pruissen had ingediend, gegrond was of niet. Alle Gr.·. LL.·. van Europa (met uitzondering van die van Duitschland) en die van Amerika, werden uitgenoodigd aan dit congres deeltenemen. De aanklacht was gegrond op het feit dat beide vorstelijke Broeders zulk een gruwelijken oorlog hadden in 't leven geroepen en zich aan allerlei on-maçonnieke handelingen hadden schuldig gemaakt. — Geene Gr.·. L.·. liet van hare instemming blijken. De G.·. L.·. „*Alpina*" verklaarde zich tegen het bijeenkomen van dit congres en verbood hare Loges daaraan deeltenemen. Het Fransche Gr.·. Or.·. zelf verklaarde den 24 Feb. 1871 dat het manifest van genoemde L.·. niet van het Gr.·. Or.·. was uitgegaan en de zaak werd in den doofpot gedaan.

Gedurende de belegering van Parijs, in de dagen der Commune, namen enkele Parijsche Loges deel aan eene demonstratie tegen de Regeering, die echter den 29 Mei door het Gr.·. O.·. krachtig veroordeeld werd. Intusschen deed dit Maç.·. Lichaam oneindig veel om de noodlijdenden door den oorlog te hulp te komen en voor bevordering van onderwijs. Den 22 Sept. 1873 vierde het zijn honderdjarig bestaan. Bij die gelegenheid werd met 111 tegen 99 stemmen besloten de kapittels en conseils der Oppergraden van de algemeene vergadering uit te sluiten en daarmede deed men de eerste schrede op den weg die tot finale afschaffing der Hooge Graden leiden zal.

In 1875 wekte de opname van de grijzen geleerde Littré in een L.·. te Parijs groot opzien en werd beschouwd als eene antiklerikale demonstratie; eenige conservatieve Loges protesteerden daartegen, maar dit protest werd afgewezen. De radikale fractie besloot eindelijk in 1877 een grooten coup te wagen, zonder zich te bekommeren om de maatregelen der reactionaire Regeering, die onderscheidene Loges liet sluiten wegens deelname aan de politiek, welke echter in '78 weer heropend werden. Maar in '77, 10 Sept., werd het besluit genomen het eerste artikel van de Wet van de Gr.·. Or.·. van 1849 te veranderen. Dat artikel had tot dusverre aldus geluid: „*La Franc-Maçonnerie, institution essentiellement philanthropique, philosophique et progressione, a pour objet la recherche de la vérité, l'étude de la morale universelle, des sciences et des arts, et l'exercice de la bienfaisance. Elle a pour principies l'existence de Dieu, l'immortalité de l'âme et la solidarité humaine. Elle regarde la liberté de conscience comme un droit propre à chaque homme et n'exclut personne pour ses croyances. Ella a pour devise: Liberté, Egalité, Fraternité.*" De bepaling aangaande God en onsterfelijkheid achtte men in strijd met absolutie gewetensvrijheid en 2/3 der Loges verklaarden zich er voor, deze te schrappen. Men wilde geen partij kiezen in deze kwestie, en verdedigde het schrappen van die bepaling ook daarmede dat men dan tevens verhinderde dat er later eene materialistische of atheïstische formule voor in de plaats werd gesteld. De bestaande bepaling werd gehandhaafd, maar de geincrimiceerde woorden „l'existence de Dieu et l'immortalité de l'âme" werden geschrapt. Tengevolge hiervan braken de Gr.·. LL.·. van Engeland, Schotland en Ierland, van Canada en van vele der Vereenigde Staten alle verkeer met het Fransche Gr.·. Or.·. af. — Tot op heden (1882) worden de onderhandelingen van de vereeniging der beide Maç.·. lichamen nog voortgezet, maar zonder tot een resultaat te zijn gekomen.

Wat nu de statistiek betreft het volgende. — Frankrijk bezit heden twee maç.·. systemen, een van het „*Grand Oriente de France*" en het „*Suprême conseil du rit écossais ancient et accepté*".

Aan 't hoofd van het *Gr.·. Or.·.* staat voor bestuurszaken het *Conseil de l'Ordre* van 33 leden, onder een president, 2 vice-presidenten en 2 secretarissen; voor ritueele aangelegenheden het *Grande collège des rites*, bestaande uit 33 leden die den 33 graad van den Schotschen ritus bekleeden, onder eene Gr.·. Commandeur. — Onder het Gr.·. Or.·. staan: 1 Grand Collége des Rites, 2 Conseils, 4 kapittels en 47 Loges in de stad Parijs, 9 Loges in het overige van het departement der Seine, 6 *Conseils*, 14 *Kapittels* en 167 Loges in 't overige Frânkrijk. — In Algiers 1 Conseil, 2 Kapittels en 8 Loges. — In de Fransche koloniën 1 Conseil, 3 Kapittels en 8 Loges; eindelijk 1 Consistoire, 3 Conseils, 7 Kapittels en 21 Loges in vreemde landen, tezamen: 1 Grand Collêge, 1 Consistorie (te Port Louis op Mauritius) 13 Conseils, 30 Kapittels en 261 Loges.

Het *Suprême Conseil* heeft aan zijn hoofd een Gr.·. Commandeur of Gr.·. Mr.·., 9 beambten, 5 gewone leden en 3 eereleden; verder eene commissie van administratie en uitvoering van 15 leden, eene commissie van memorandum en eene van finantien. Onder dit Supr.·. Cons.·. staan de volgende Werkpll.·.: de Gr.·. L.·. Centrale de France, 6 aréopaga's, 18 Kapp.·. van den 18[den] Gr.·. en 81 Loges. Buiten den z. g. Hooge Gr.·. als die van Mizraïm enz. heeft Frankrijk 287 Loges (223 onder het Gr.·. Or.·. en 64 onder den Supr.·. Cons.·.).

Onder de humanitaire genootschappen die in F. naast de O.·. bestaan, komen de volgende in aanmerking. De „*Hospitaliers de Breton*“, de „*Chevaliers Sauveteurs*“ die beide een groot aantal leden tellen en in F. in groot aanzien zijn; de *Redders van de Seine* met de leuze: *Sauver ou périr*“, die zich ten doel stellen menschen te redden uit gevaar, al is 't met levensgevaar of met de grootste opofferingen. De maç.·. systemen buiten de „rite française“ staande, zijn: de rite d'Herodom“ (z. d.) de „rite écossais ancient et accepté“ (z. *Schotsch systeem*); de „rite de Kilwinning“ (z. d.); de „rite philosophique“ (z. *philosophie*); de „rite du régime rectifié (z. *Schotsche ritus*); „rite Mizraïm“ (z. *Mizraïm*). — Onder de maç.·. organen in F.— uitkomende bekleeden eene eerste plaats het maandwerk „*La monde maçonnique*“ en de „*Chaine d'Union*“.

Frans I. (Roomsch-Duitsch Keizer, 1745-1765), geb. 8 Dec. 1708, de oudste zoon van den Hertog van Lotharingen, volgde zijn vader op in 1729 en huwde in 1736 met Maria Theresia. In 1737 nam hij bezit van het Hertogdom Toscane, in 1740 werd hij door zijn gemalin tot mederegent aller Oostenrijksche erflanden benoemd en in 1745 tot Duitsch Keizer verkozen. — Hij was de eerste vorst van het vasteland die lid der O.·. werd. In het begin van Juni 1731 werd hij te 's Gravenhage door eene daartoe uit Engeland overgekomene deputatie der Gr.·. L.·. in den Bond opgenomen en in hetzelfde jaar in Engeland tot den 3[den] Gr.·. bevorderd (z. *Ducth*). Hij begunstigde de Vrijm.·. zeer. Na het verschijnen van den bul van 1738 werd te Florence Dr. Crudeli als V.·. M.·. in hechtenis genomen (14 Mei 1739). Keizer Frans bewerkte de vrijlating van den gevangene. Gedurende zijn regeering was de Vrmij.·. in Oostenrijk geoorloofd. Hij was lid der eerste Weener Loge „zu den drei Kanonen“ die 17 Sept. 1742 gesticht werd. Toen deze L.·. in 1743 door 100 grenadiers overvallen werd en 18 BBr.·. werden gevangen genomen, wist de Groot Hertog te ontvluchten en 't gelukte hem na twee dagen de gevangenen weêr in vrijheid te stellen. In het laatst van zijn leven was hij Reg.·. Mr.·. der straks genoemde L.·. te Weenen. — **Frans II** (Roomsch-Duitsch keizer, 1792—1806), keizer van Oostenrijk en als zoodanig Frans I, 1806—35, geb. 12 feb. 1768. Hoewel door Jozef II opgevoed was hij zeer behoudend en een verklaarde tegenstander der Vrmij.·.; in 1794 liet hij haar in de Oostenrijksche landen verbieden: den 23 April 1801 verscheen eene verordening van den keizer, bij welken alle staatsdienaren verklaren moesten niet tot eenig geheim genootschap te behooren.

Fransch systeem, Rite francais, Rite modere, is, in tegenstelling met de Rite écossais of Rite ancien of accepté, een der beide systeemen die door het Gr.·. Or.·. in Frankrijk (zie *Frankrijk*) erkend worden en volgens 't welk de meeste Loges werken. In dit systeem zijn de drie SS.·. Grr.·. en vier hoogere Grr.·., namelijk: Elu, Ecossais, Chevalier d'Orient en Chevalier de Rose-Croix. Deze laatste dateeren van 1786. De symboliek dezer Hooge Grr.·. zijn door vele Fransche Maç.·. schrijvers van een wijsgeerig standpunt beschouwd. Zie verder *Stelsel*.

Frederik. (*Willem Frederik Karel Prins der Nederlanden.*) Hoewel we later (zie *Nederland*) weder op hem moeten terug komen, daar de geschiedenis der Vrmij.·. in ons vaderland eng en onverbrekelijk samenhangt met die van zijn leven, willen we hier toch reeds eenige bijzonderheden aangaande hem mededeelen, al besparen we de vermelding van de maç.·. verdiensten van den diepbetreurden Gr.·. Mr.·. Nat.·.

totdat we die vermelden in verband met 't geen we over Nederland wenschen in herinnering te brengen. — Hier slechts een vluchtige schets van zijn leven. „De geschiedschrijver, welken de benijdenswaardige taak ten deel valt een volledige wetenschappelijke beschrijving van Prins Frederik's vier-en-tachtigjarig leven te voltooien, zal eerst na rijpe studie en langdurige voorbereiding zijnen schoonen arbeid kunnen ten einde brengen," zegt Dr. Jan ten Brink (*Prins Frederik der Nederlanden*, *door Dr. Jan ten Brink. 's Hage*, 1881); daaraan gedachtig zullen wij er niet aan denken zijn leven, ook maar in omtrekken, te teekenen; in een woordenboek passen bovendien slechts eenige korte aanteekeningen.

Prins Frederik, zoon van Willem Frederik, later Koning Willem I, werd den 28 Februari 1797 te Berlijn geboren. Zijn grootvader, de Erfstadhouder Willem V, was tengevolge der bekende verdeeldheden naar Engeland uitgeweken, en diens oudste zoon, die in 1791 gehuwd was met Frederika Louise Wilhelmine, dochter van den Pruissischen Koning Frederik Wilhelm II, was naar Berlijn gegaan, waar ook zijn tweede zoon het levenslicht zag. De jeugd van Prins Frederik was niet gelukkig; hij werd niet opgevoed in de weelde van het Hof, want zijne ouders waren ballingen, maar met zijn ouderen broeder stond hij reeds in 1805 onder de leiding van den talentvollen baron de Constant Rebecque, die zoo veel heeft bijgedragen tot de vorming van den man die eens eene eereplaats zou innemen in Neêrlands geschiedenis. — Reeds op dertienjarigen leeftijd werd hij door koning Frederik Wilhelm III tot officier in Pruissischen dienst benoemd. Op zestienjarigen leeftijd streed hij bij Lützen mede en verder bij Bautzen, bij Dresden, bij Culm, bij Leipzig. De officiersrang was hem geen sinecure; hij heeft werkelijk den vuurdoop ondergaan. — In 1813, in de roemrijke dagen van Neêrlands herstel, deed Prins Frederik zijn intocht in het land, dat hem wel niet zag geboren worden, maar dat toch zijn vaderland was. Den 11 Maart 1814 werd hij, die intusschen den titel van Prins der Nederlanden had ontvangen, door zijn vader, koning Willem I, bevorderd tot luit.-generaal der infanterie. Hij had daarop recht; hij had een uitnemende praktische en theoretische militaire opvoeding genoten en was ook — hoewel hij niet aan een der Nederlandsche Universiteiten studeerde — onder de leiding van den beroemden Niebühr echt wetenschappelijk ontwikkeld. — Bij den slag van Waterloo nam Prins F.— een krachtig aandeel in den strijd en voerde hij 't bevel over de Nederlandsche divisie, die tusschen Gent, Aalch en Grammont was opgesteld en 10,400 man en twee batterijen groot was. Gedurende den slag hield hij met zijn divisie den geheelen dag te Halle stand en hoewel hij dus niet feitelijk medestreed, was toch de bewaking van dezen post een hoogst belangrijk feit. Wellington had hem juist daar geplaatst, omdat hij vreesde voor eene omtrekkende beweging der Franschen om langs den weg van Halle, naar Brussel te gaan. Aan Prins Frederik was dus een post toevertrouwd van ontzaglijk groot vertrouwen. Nadat de prins van Oranje gewond was, werd aan prins F.— het opperbevel der Nederlandsche strijdkrachten toevertrouwd en vermeesterde hij met zijn divisie de Fransche vestingen ten westen van de Sambre. — Na 't herstel van den vrede, werd prins F. door den koning (1818) tot commissaris-generaal van Oorlog benoemd en werkte in die betrekking met den grootsten ijver en onmiskenbaar talent aan onze legerhervorming. — Den 21 Mei 1825 trad hij in het huwelijk met prinses Louisa Augusta Wilhelmina Amelia, dochter van Frederik Wilhelm III, koning van Pruissen, zuster van den tegenwoordigen keizer van Duitschland, die hem vier kinderen schonk, twee zonen die echter op zeer jeugdigen leeftijd overleden en twee dochters, waarvan de oudste, Wilhelmina Frederika Alexandrina Anna Louisa, in 1850 huwde met Karel XV, koning van Zweden, die in 1871 overleed, vier maanden na hare moeder. Zijn kleindochter Louisa Josephine Eugènie, huwde 28 Sept. '69 met den kroonprins van Denemarken. Zijn jongste dochter, prinses Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Marie, geb. 5 Juli 1841, huwde met Wilhelm Adolf Maximiliaan Karel prins von Wied. Den 25 Augustus 1830 brak de Belgische revolutie los en prins F.— werd wederom geroepen de eer van Nederland te handhaven. Den 30sten betrok hij, als kolonel-generaal van het leger, zijn hoofdkwartier te Vilvoorden, op korten afstand van Brussel. We kunnen hier de bijzonderheden die volgden niet vermelden, alleen dit. Den 13 September trok hij, op bevel van zijnen vader, naar Brussel om te pogen daar de rust te herstellen. Van minnelijke schikking was geen sprake; den geheelen dag werd er heftig gestreden en tegen den avond werden de vijandelijkheden voorloopig gestaakt om tot onderhandelingen te komen. Deze mislukten echter en den volgenden dag werden de vijandelijkheden her-

vat, totdat de prins eindelijk genoodzaakt was in den nacht van 26 op 27 September Brussel te verlaten. De omwenteling zegevierde, en prins F.— wist aan 't einde van October een volkomen Noord-Nederlandsch leger samen te stellen, dat nu — ontdaan van alle Belgische elementen — zou optreden voor de eer van Nederland. — (Vrgl. verder kapitein F. de Bas, *Gids*, Augustus '81 „*Twee wapenschouwingen in* 1831). — Tot 1 Juni 1831 was de wapenstilstand gesloten, maar toen de opstandelingen ook toen nog niet van bukken of ernstig onderhandelen wilden weten en België zelf een koning had gekozen, toen de Londensche conferentie alles ten voordeele van België besliste en zelfs een deel van oud-Nederland aan België zou worden afgestaan, was de oorlog onvermijdelijk. Prins Frederik had in dien tusschentijd onvermoeid gearbeid aan de hervorming van het leger en had ± 87,000 man bijeengebracht in het kamp van Rijen bij Breda..... Daar kwam straks de koning met zijn oudsten zoon en de verdere prinsen en prins F.— om met innige zelfvoldoening op al die dapperen te wijzen, die gereed stonden de eer te handhaven van oud-Nederland. En nu — met eerbied herinneren wij er aan — behaalde prins F.— de schoonste overwinning die een mensch behalen kan. Hij had het leger samengesteld en georganiseerd, hij was aangewezen en benoemd tot opperbevelhebber, maar hij gevoelde dat zijn broeder, de prins van Oranje, 't recht had opperbevelhebber te wezen; neen niet het zedelijk recht dat kwam hem toe, maar 't recht om als Neêrlands aanstaande koning aan 't hoofd van Neêrlands dapperen te staan. Prins Frederik zocht zich zelven niet; hij had 't geheim ontdekt van waarachtige zelfverloochening en deed afstand van zijn rang om als de tweede, onder zijn broeder, op te treden. Wie zóó kan handelen verdient de hulde van iedereen die het zedelijk schoone vereert. — En in den tiendaagschen veldtocht, die nu volgde, onderscheidde prins F.— zich als op iedere schrede. — We slaan de bijzonderheden over, maar achten ons gedrongen hier het volgende in herinnering te brengen wat kapitein de Bas in het bovengenoemde Gids-artikel (bl. 255) mededeelt. „Toen op den 12den Augustus vóór Leuven, juist toen men op het punt stond eene volkomene overwinning te behalen, Lord William Russell verscheen, om een wapenstilstand te vragen en met het bericht dat de voorhoede van het Fransche leger reeds stond te Havre, was de prins van Oranje aanvankelijk weinig genegen om toe te geven en twijfelde hij of het oogenblik reeds gekomen was om aan het bevel des konings te gehoorzamen. Zijn eerste gedachte was om zijn broeder te raadplegen, maar midden op het slagveld en in den drom van officieren was er geen gelegenheid tot uitvoerig beraad. Op de haastig en stil door den opperbevelhebber tot prins Frederik gerichte vraag, „wat te doen", antwoordde deze niet anders dan: „*Ehrlich währt am längsten*"..... Zoo sprak in den krijgsman de mensch, de waarachtige Vrijmetselaar; deze leuze was de leuze en de adelbrief van zijn leven. Het verdere leven van prins F.— ging rustig en kalm voorbij. Den 26 Nov. 1840 werd hij tot Veldmaarschalk verheven, waarvan hem op 28 Juni 1868 op zijn verzoek eervol ontslag werd verleend. En verder...... we kunnen niet nalaten hier de schoone bladzijde over te schrijven, door Dr. Jan Ten Brink hem gewijd. „Geen volksbelang, geen edel plan, geene persoonlijke verdienste in wetenschap of kunst, die door hem niet werden gesteund en beschermd. Hij was een vijand van geruchtmakende eerbetuigingen en daarom zal men wel nimmer weten wat hij in stilte deed voor ongelukkigen of zwaar beproefden. Bij het bericht van prins Frederiks dood, zal menig oog verduisterd zijn geworden, menig woord hebben getuigd, dat een edelmoedig, menschlievend hart had opgehouden te kloppen. Wat Horatio in Shaksperes *Hamlet* bij den dood van den edelen Deenschen prins getuigde:

„Now cracks a noble heart! Goot night, sweet prince;
„And flights of angels sing thee to thy rest".

(„Hier breekt een nobel hart! Goê-nacht, mijn edele prins! Dat englenkoren u ter ruste zingen!") mag met trillende lippen gefluisterd worden door de duizenden die de plechtigen uitvaart van prins Frederik zullen bijwonen."

Den 9 September 1881 is hij heengegaan naar 't E.·. O.·.!

Prins F.— werd in Juni 1816, door bemiddeling van den Nederlandschen gezant Br.·. de Perponcher, door eene deputatie der Gr.·. Moeder-L.·. „Zu den drei Weltkugeln" te Berlijn in de O.·. van VV.·. MM.·. aangenomen en den 14den Maart van het volgende jaar bij het kap.·. der L.·. „L'espérance" te Brussel, tot R. R. ✠ bevorderd, tegelijk met zijn broeder, den toenmaligen prins van Oranje, later koning Willem II. In eene vereenigde zitting van vier Amsterdamsche Loges, gehouden 28 Maart daaraanvolgende, werd hem 't overige wat hem

noodig was meêgedeeld. Den 5 Juni 1816 werd hij tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. ook voor de Hooge Graden benoemd. Den 31 Mei 1819 verklaarde hij echter niet meer in de H.·. Grr.·. te willen werken. Men brengt dit in verband met de toen reeds door hem beoogde „afdeelingen van den Meestergraad" die, in zekeren zin, in de plaats der H.·. Grr.·. zouden treden. De prins had namelijk eene commissie benoemd die rapport zou uitbrengen over twee door hem gestelde vragen en toen dat rapport — tegen zijn wensch en verwachting — ten gunste der H.·. Grr.·. uitviel, besloot hij zijn waardigheid als Gr.·. Mr.·. dier Grr.·. neêr te leggen. Toen eindelijk, na lange verwikkelingen (z. *Nederland*) de vrede hersteld was en de H.·. Grr.·. en de Afdd.·. van den Mr.·. Gr.·. vreedzaam naast elkander voortwerkten, kwam prins Frederik weder als Gr.·. Mr.·. Nat.·. aan 't hoofd der geheele Nederlandsche Broederschap. Intusschen nam de Nederlandsche Vrmij.·. steeds in bloei toe. Den 6 Juni 1841 werd het zilveren jubelfeest van prins Frederik als Gr.·. Mr.·. Nat.·. plechtig gevierd, bij welke gelegenheid hij een som van 9000 gulden ter beschikking van het Gr.·. O.·. stelde om voor liefdadige doeleinden te gebruiken. En dat de Nederlandsche Vrmij.·. op 't voorbeeld van den Gr.·. Mr.·. Nat.·. in den arb.·. der liefdadigheid een eerste plaats bekleedde, behoeft niet nader te worden aangeduid. Aan de Afdd.·. van den Mr.·. Gr.·. schonk de prins later *f* 15000. — Den 19 Mei 1856 herdacht prins F.— tegelijk zijn veertigjarig jubilé als Gr.·. Mr.·. Nat.·. en schonk bij die gelegenheid het groot Loge-gebouw op den Fluweelen Burgwal te 's Gravenhage aan de O.·.. — In 1866 vierde het Gr.·. O.·. zijn eeuwfeest en tevens het 50jarig feest van den prins. Bij die gelegenheid schonk hij de door hem aangekochte beroemde bibliotheek van Kloss aan de O.·. en werd het initiatief genomen tot het oprichten der Louisa-stichting ten behoeve der nagelaten kinderen van hulpbehoevende VV.·. MM.·.. In '76 werd het 60jarig jubelfeest van den Gr.·. Mr.·. luisterrijk gevierd en bij de vergadering van het Gr.·. O.·. in 1881 werd bij het 65jarig feest van zijn optreden als Gr.·. Mr.·. Nat.·. een marmeren buste van den Gr.·. Mr.·. in de vergadering van het Gr.·. O.·. onthuld. Toen had men gehoopt den nog altijd krachtigen grijsaard te mogen behouden, maar..... eerder dan men het vermoedde zou zijn rijk gezegend leven ten einde spoeden.

Dat zijn overlijden diepen rouw bracht onder de BB.·. behoeft niet gezegd te worden, evenmin dat dit sterven in plechtige rouwl.·. werd herdacht (z. „*Beschrijving der Rouwplechtigheden gehouden in September en November* 1881, *gewijd aan de nagedachtenis van Zijne Koninklijke Hoogheid Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, Grootmeester-Nationaal der Orde van Vrijmetselaren in dit koningrijk, onderhoorige Koloniën en Landen*", bijeengebracht door de uitnemende zorgen van de Z.·. V.·. Br.·. J. J. F. Noordziek). Bij de algemeene R.·. L.·. te 's Hage gehouden en die door ongeveer vijftienhonderd Broeders werd bijgewoond, werden van alle kanten betuigingen van oprechte deelneming ontvangen, van de Gr.·. OO.·. of Gr.·. LL.·. van Luxemburg, Frankrijk, Portugal, Belgie, Pruissen, Saksen, Hamburg, Darmstadt, Zwitserland, Frankfort a/M., Bayreuth, Zweden, Denemarken, Engeland, Spanje, Italië, Rumenië, Zuid-Afrika (Western-Division). — Br.·. A. J. Schouten, Gr.·. Red.·. der Opper-Grr.·. hield bij die gelegenheid de lijkrede. Den 20sten October hield de Gr.·. M.·. L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" te Berlijn een Rouw-L.·. ter nagedachtenis van prins F.; ook de L.·. „*Les Sages d'Héliopolis*" te Bucharest herdacht zijn overlijden in plechtige Rouw.·.L.·.

Frederik II (de Groote), koning van Pruissen, geb. 24 Jan. 1712, overl. 17 Aug. 1786. — Deze „philosoof en dichter op den koningstroon" (vrgl. „*Deutsche Literaturgeschichte*" von *Robert Koenig* S. 329) die, al drukte hij zijn rijke denkbeelden 't liefst uit in de Fransche taal, toch een nieuwe bron voor Duitschlands geestelijke ontwikkeling opende, gevoelde op het lustslot der Nederlandsche vorsten „Het Loo" de begeerte bij zich ontwaken lid der O.·. van VV.·. MM.·. te worden. In het jaar 1738 was hij met zijn vader, den koning en de prinsen van Anhalt-Dessau en Holstein-Beck, den graaf von der Lippe Buckeburg en andere aanzienlijke personen, van Middachten, over Zutfen, naar het Loo vertrokken, om den prins van Oranje en diens gemalin een bezoek te brengen. — Onder het middagmaal liet de koning zich zeer heftig uit tegen de Vrijmetselaren, die, volgens hem, atheïsten en oproerlingen waren. De toen regeerende graaf von der Lippe, die als V.·. M.·. bekend stond, zweeg daarop niet, maar verdedigde de O.·. met kracht en klem en verklaarde het doel en streven der O.·. op zulk een afdoende wijze, dat de prins het besluit nam tot de O.·. toe te treden. Besluit en uitvoering waren bij hem één, en reeds dadelijk nadat de maaltijd was geëindigd, gaf hij zijn begeerte te kennen zoo spoedig mogelijk te worden gerecipieerd. De graaf von der

Lippe besloot aan dien wensch te voldoen en zou zorgen dat de reç.·. zoo spoedig mogelijk kon plaats hebben. Maar er bestond één groot bezwaar. Daar de koning nooit zou dulden dat zijn zoon V.·. M.·. werd, kon de reç.·. niet in een der bestaande Loges plaats hebben, voor dit doel moest eene buitengewone L.·. geconstitueerd worden en moest men verzekerd zijn van het onvoorwaardelijk stilzwijgen der BBr.·.. Men kwam overeen dat de opname te Brunswijk zou geschieden. Dit kon des te gemakkelijker geschieden, omdat de koning reeds zijn voornemen had te kennen gegeven aan het hof aldaar een bezoek te brengen, terwijl — wegens de jaarlijksche mis — toch vele vreemdelingen in de stad zouden komen en hun bezoek dus minder zou worden opgemerkt. De eerste Hamburger Loge „*Absalon*“ zond daartoe een voldoend aantal afgevaardigden naar Brunswijk. Deze kwamen den avond van den 11 Augustus aan. Den volgenden morgen verkondigde het kanongebulder de aankomst van den koning met den kroonprins en een talrijk gevolg. De BBr.·. bezochten het hof niet om geen argwaan te wekken, alleen graaf von der Lippe ging naar den prins om uur en plaats der reç.·. te bepalen. Deze zou plaats hebben na middernacht, tusschen 14—15 Augustus, in het hotel „Korn“. Een goed ged.·. Loge-lokaal was daar ingericht en de reç.·. in de 3 grr.·. had onder de toen nog gebruikelijke SS.·. plaats en 's morgens te vier uur werd de L.·. gesloten. De prins maakte op alle aanwezigen den besten indruk en deed, bij die gelegenheid vooral, voorgevoelen wat de geschiedenis der beschaving eens van hem te wachten zou hebben. De kroonprins hield het gebeurde geheim. Wie de verhouding kent tusschen hem en zijn vader zal zich daarover niet verwonderen en 't niet misduiden ook. — Twee dagen na zijn troonsbestijging verbrak hij dan ook dat stilzwijgen; den 2 April 1740 maakte hij reeds openlijk bekend dat hij Vrijmetselaar was en reeds den 30 Juni hield hij op het koninklijk slot te Charlottenburg eene Loge, waarbij hij zelf als Voorz.·. Mr.·. fungeerde en waarbij de beide broeders van den jeugdigen koning ook in de O.·. werden opgenomen (*qui ont enchantés d'avoir été admis dans cet ordre*). Deze Loge, die aanvankelijk geen naam droeg, maar wel „*la première*“ of „*La Loge du Roi*“ genoemd werd, legde den grondslag voor de latere L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*“. De voornaamste leden dier L.·. waren zij die tijdens 's prinsen verbanning van het hof te Ruppin en te Rhijnsburg zijn afgezonderd leven gedeeld en daar tot zijn vertrouwelingen behoord hadden. Frederik trad van nu aan openlijk op als beschermer der Vrmij.·. en bleef haar tot zijn dood getrouw. Er bestaan onderscheidene kabinet-orders van hem, waarbij hij gelast de O.·. te beschermen en hij haar onderscheidene privilegiën toekent. Het schijnt dat hij in de laatste jaren ophield werkend lid eener L.·. te zijn. Sommigen verklaren dit (*Alg. Woordenb.*) uit het feit dat hij eens genoodzaakt was een lid der O.·. als landverrader te straffen, anderen uit zijn weêrzin tegen de Oppergraden. Wij wagen het niet in deze te beslissen. Maar zeker is het, dat hij altijd de machtige beschermer was der V.·. M.·. en — zij het dan ook onder vele tekortkomingen — de waarachtig maç.·. beginselen, met al de hem ten dienste staande middelen, heeft verdedigd.

Frederik Wilhelm II (koning van Pruissen), geb. 20 Sept. 1744, overl. 16 Nov. 1797, werd 1 Oct. 1772 bij de L.·. „Zu den drei goldenen Schlüsseln“ te Berlijn als eere-lid geaffileerd. Hij was te Halle vroeger gerecipieerd. Als koning nam hij aan den Loge-arb.·. niet langer deel, maar hernieuwde toch de beschermende besluiten door zijn oom en voorganger genomen.

Frederik Wilhelm III (koning van Pruissen), geb. 3 Aug. 1770, overl. 7 Juni 1840). Men heeft langen tijd in 't onzekere verkeerd, of ook dezen vorst tot de O.·. behoorde; dit is daaruit verklaarbaar dat hij alle BBr.·. die bij zijne reç.·. tegenwoordig waren, uitdrukkelijk bevolen heeft, gedurende zijn leven daarover een onverbiddelijk stilzwijgen te bewaren. Na zijn dood is evenwel dit geheim opgeheven. De opname had in 1814 plaats, in eene Russische Veldloge te Parijs, wier protokollen later naar Petersburg zijn overgebracht en bij de opheffing der O.·. in dat land (1822) geheim gehouden werden. Vorst Metternich en de veldmaarschalk Blücher fungeerden bij die reç.·. als opzieners. Waar deze koning alle geheime genootschappen verbood, verleende hij bescherming aan de VV.·. MM.·., maar alleen aan de Loges „Zu den drei Weltkügeln“, de „Grosse Landesloge“ en de Loge „Royal York de l'amitié“ en de door deze gestichte dochterloges. Weinige weken voor zijn dood gaf hij ook zijn tweeden zoon, den tegenwoordige keizer van Duitschland, vergunning tot de O.·. toe te treden, met de uitdrukkelijke bepaling, dat hij niet tot eene bijzondere Loge zou behooren, maar als protector zou optreden van alle drie Maç.·. Lichamen in den Pruissischen Staat.

Frederik Wilhelm Nikolaas Karel (kroonprins van Duitschland en van Pruissen), geb. 18 Oct. 1831, sedert 1858 gehuwd met prinses Victoria van Engeland. Hij werd 1 Nov. 1853 in den Bond opgenomen en is voorzitter der vereeniging van de Grootmeesters van Berlijn.

Frederik I (koning van Zweden), zie *Zweden.*

Frederik I (koning van Wurtemberg), z. *Wurtemberg.*

Frederik. Onder de vorsten van dien naam behooren verder tot de O.·.: **F.**— August, hertog van Braunschweig-Oels; **F.**—, hertog van Saksen-Altenburg; **F.**—, hertog van Saksen-Hildburgshausen; **F.**—, prins en landgraaf van Hessen-Kassel; **F.**— George August, prins en landgraaf van Hessen-Darmstadt; **F.**— August, hertog van Saksen; **F.**— Adolf, hertog van Ost-Gothland.

Frederik Hendrik, z. *Vredendal.*

G.

G. Eene veelbeteekenende letter in de Vrmij.·..

Gabaon (*Γαβαών* LXX) eigenlijk Gibeon (גִּבְעוֹן), stad ten N. van Jerusalem (vrgl. 1 Kon. III : 4 v. 2 Chr. I : 3, 13). Heden is op die plaats het dorp El-Dschib met oude ruïnen. In Frankrijk is dit de symbolische naam van een Mr.·., waarmede wordt aangeduid „dat de Mr.·. waken moet voor de instandhouding der O.·. en voor de handhaving harer beginselen.“ In het Zweedsche Rit.·. wordt aldus de „St. Jans-meester“ genoemd, omdat „voor de stichting van den tempel en gedurende de onlusten in Judea, het Hoogaltaar en de Arke des Verbods te Gibeon (Gabaön) bewaard werden.“

Gädicke (Johann Christian), geb. 14 Dec. 1743 te Berlijn, Groot-Hertogelijk Geheimraad te Weimar en boekhandelaar te Berlijn, gaf o. a. een Maç.·. Woordenboek uit. Daar hij in dit boek — naar men meende — de geheimen der Vrmij.·., met name T.·., WW.·. enz. had verraden, werd hij uit de O.·. gebannen, 10 Maart 1818. Later zag men evenwel in dat men had gedwaald.

Garfield (James Abraham), geb. 19 Nov. 1831 te Orange, Cuyahoga Caunty, Ohio. Zijn jeugd was niet gelukkig. Daar zijn vader vroeg overleed, moest hij spoedig zijne moeder het noodzakelijk levensonderhoud helpen verdienen, en begon met den nederigsten arbeid. Maar hij spande alle krachten in, was in ieder opzicht een voortreffelijk jongeling en wist zich door alle moeielijkheden heen te werken, en zijne moeder, die hij altijd met bijkans afgodische liefde vereerde, sedert 1833 weduwe, wijdde zich met al hare krachten aan de verzorging van haar gezin. — James begon zijn loopbaan als jager voor een schip op 't kanaal. Maar weldra kwam er een kentering in zijn leven en werd hij op school geplaatst, waar hij spoedig buitengewone vorderingen maakte. Anderen die zijn aanleg en ijver waardeerden, steunden en hielpen hem en — want we kunnen slechts een kort overzicht geven — in 1856 promoveerde hij met den hoogsten lof van het William-College te Williamtown, Massachusetts. Weldra nam hij als vrijwilliger dienst in het leger, waar hij ook snel vooruit kwam, tot dat hij eindelijk voor zijne „*gallant and meritorious service*“ bevorderd werd tot generaal-majoor. Intusschen had hij zich ook ijverig bezig gehouden met de politieke aangelegenheden van zijn vaderland. Tengevolge daarvan werd hij in '59 benoemd tot lid van den Senaat van Ohio. Zijn ijverige bemoeiingen tot afschaffing der slavernij, hadden hem tot die waardigheid gebracht. Eindelijk werd hij den 2 November 1880 verkozen tot President der Vereenigde Staten. Den 2 Juli '81 loste de moordenaar Guiteau op hem 't verraderlijk schot en den 19 September stierf hij, diep betreurd door doch onvergetelijk voor de groote natie, die in hem een harer edelste zonen verloor. Wij behoeven hier zijn lofredenaars niet te zijn; de historieschrijver van later dagen zal hem recht doen, en hem eene eereplaats geven in het Pantheon der menschheid.(Vrgl. o. a. *Maç.·. Weekbl.·.* van 4 Dec. '82. N° 49). Als redenaar, als letterkundige, als krijgsman en als staatsman groot, was hij mogelijk grooter nog als burger, als zoon, als vader, als mensch. Vrijmetselaar in den volsten zin des woords, was hij de beli-

chaming der reine maç.·. deugden. — Toen de mare van zijn dood verbreid was richtte o. a. de L.·. „*La Bien Aimée*“ te Amsterdam aan zijn weduwe een hartelijk schrijven van rouwbeklag, waarop zij 't volgende antwoordde: „Mrs. Garfield direct me return her sincere and heartfelt thanks for the Resolutions of sympathy which you have sent her. Please convoy to your ancient Lodge there thanks in a suitable manner very truly Yours. C. O. Rochevell.“

Garibaldi (Guiseppe), geb. 22 Juli 1807 te Nizza. Zijn vader was een scheepskapitein. Zijne moeder Rosa Raguindo, een teedere, diep gevoelende vrouw, aan welke Guiseppe die poëtische levensopvatting dankte, die hem te midden van alle levensstormen bijbleef en, in zekeren zin, hem verhief tot wat hij later geworden is; aan haar dankte hij vooral die warme, vurige, innige vaderlandsliefde, die hem later tot zulk een groot man heeft gemaakt. Over haar zeide hij: „Ik ben niet bijgeloovig, maar in de vreeselijkste oogenblikken van mijn leven, als de Oceaan brulde onder de kiel en den romp van mijn schip, als de kogels als een stormwind om mij floten, zag ik haar geknield voor den troon des Allerhoogsten, en putte ik den moed, waarover men zich soms verwonderde, uit de overtuiging, dat mij geen onheil overkomen kon, als zulk een engel voor mij bad“. (Vrg. N. C. Balsem, in „*Mannen van Beteebenis*“ 1880, bl. 341). Tot studie had G. niet veel lust, alleen de oude Romeinsche geschiedenis trok hem bijzonder aan, maar hij had één verlangen: de zee; zij trok hem machtig aan. Van St. Simonisten, die hij op een zijner zeereizen ontmoette, leerde hij dat „boven 't vaderland de menschheid staat; dat de wereldburger grooter is dan de patriot, dat de wereldburger 't belang der menschheid moet dienen, waar dat recht wordt verkort of door de zelfzucht wordt miskend.“ Zijn levensleuze werd: „Eén en groot moet Italië, één, groot, vrij moet de menschheid worden.“ In dit alles ligt 't geheim van zijn leven. Voor deze beginselen heeft hij gestreden, overal waar hij kon, gestreden tot zijn laatsten ademtocht. In de Zuid-Amerikaansche republiek begon zijn heldenleven. In 1834 trad hij echter voor 't eerst op in eene republikeinsche onderneming. De prins van Carignan was 27 April 1831 onder den naam van Karel Albert koning van Sardinië geworden en werd begroet als de „Napoleon der Italiaansche vrijheid“. Maar hij stelde de verwachtingen bitter te leur. Mazzini, de held van jong Italië, wilde een einde maken aan dien onhoudbaren toestand. Op het fregat *Eucrydice*, dat ter reede van Genua lag, waren enkele patriotten, die zich op een gegeven oogenblik van het fregat zouden meester maken en het ter beschikking der patriottische partij zouden stellen, onder deze was ook G.—. De aanleg mislukte, G.— moest vluchten en vernam te Marseille uit een courant dat ook hij ter dood veroordeeld was. Na eenige omzwervingen vertrok hij naar Zuid-Amerika, om daar voor de zaak der vrijheid te kampen en kwam te Montevideo aan 't hoofd van een Italiaansch legioen (1840) en verrichte vijf jaren lang, geheel belangeloos, met zijn volgelingen wonderen van dapperheid. — Den 27 Maart '48 kwam hij met eenigen zijner dapperen te Nice terug om in Italië de vrijheid te helpen verdedigen en stelde hij zich ter beschikking van Karel Albert, die met Pius IX werkelijk de zaak der vrijheid scheen te wilen dienen. Hij streed als altijd als waarachtig held, maar de poging om Italië vrij te maken van Oostenrijk, mislukte. De paus keerde zich van de constitutioneele partij af. Frankrijk kwam tusschenbeide, naar 't heette om Rome voor de anarchie te behoeden. Garibaldi was een der eersten die de vreemdelingen weêrstond, maar Mazzini stond een wapenstilstand toe. — Intusschen was de koning van Napels in 't Romeinsch gebied gevallen en G.— trok tegen dezen op overwon hem, maar vond tegenwerking en verliet eindelijk Rome met een schaar van 4000 krijgers. De poging om Italië geheel vrij te maken was mislukt. Tien jaren zwierf hij in den vreemde rond, tot dat de Italiaansche kwestie weder op het tapijt werd gebracht. In 1859 stond G.— weêr aan 't hoofd van een Italiaansch legioen tegen Oostenrijk. In 1860 was geheel Sicilië in opstand gekomen en G.— trok weêr derwaarts en werd begroet als dictator van Sicilie; hij vermeestert alles en snelt nu naar Calabrië en later doet hij zijn triomfeerenden intocht in Napels en toen Victor Emanuel, tot koning der nieuwe provinciën uitgeroepen, voltooien zou wat G.— had begonnen, wilde hij door het op de been houden van zijn leger Italie's eenheid niet in gevaar brengen en trok de held zich terug naar 't eenzaam Caprera. Nog stond het ideaal: Italië vrij, Rome de hoofdstad, hem voor oogen en in den zomer van 1861 verliet hij Caprera om een reis door boven-Italië te doen en het voor een mogelijken nieuwen veldtocht te oefenen. In Aug. '62 wilde hij met zijn 2000 man op Rome aanrukken. De onderneming was niet de vrucht van bezadigd overleg — het gouvernement kon hem niet

laten begaan, bij Aspremonte werd G.— door de gouvernementstroepen gewond en gevangen genomen; na zijn herstel keerde hij naar Caprera terug. In 1864 werd hij lid van het Parlement en in 1866 trad hij weêr op het tooneel, in den oorlog van Italië tegen Oostenrijk; men weet, die oorlog was niet gelukkig, al kwam Venetië aan Italië. — G.- keerde weer naar zijn Caprera terug. Rome ontbrak nog aan Italië en in '67 bereidde G.— weêr een expeditie voor, wier doel de verovering van Rome zou zijn. Het gouvernement kwam nog tusschenbeide en G.— werd gevangen genomen en naar Caprera teruggezonden. — Hij weet toch te ontkomen en onverwachts verschijnt hij weder in 't midden der vrijscharen en de pauselijken worden geslagen, maar hij moet voor de overmacht bukken van Franschen en Zouaven en nogmaals brengt men hem naar Caprera terug. Ontevreden, verbitterd over zooveel tegenstand, vereenigt hij zich meer en meer met de radikalen in en buiten Italië. Rome kwam aan Italië door bemiddeling der diplomatie. In 1870 wilde G.— nu Frankrijk te hulp komen tegenover Duitschland, maar hij was in Frankrijk niet populair. Den 24 Februari '71 verliet hij dit land om zich nu vrijwillig op Caprera terug te trekken. In '81 keerde hij naar 't vasteland van Italië terug en werd hij door het volk met dankbare vreugde ontvangen, al was 't dat zijn voorliefde voor Rochefort en dergelijken de meer bezadigden van hem vervreemde. Toch werd de grijze held met innige dankbaarheid vereerd. Den 3 Juni 1882 overleed hij te Caprera, op 75jarigen ouderdom. Het bericht van zijn overlijden werd overal met de meeste deelneming ontvangen. Te Rome, Genua en Napels werden de societeiten, de schouwburgen, ja zelfs de beurs gesloten. Op voorstel der Regeering werd besloten voor twee maanden den rouw aan te nemen, de begrafenis te doen plaats hebben op kosten van den Staat, een nationaal monument voor G.— op te richten en pensioenen van 10.000 fr. toe te staan aan de weduwe en aan elk der vijf kinderen van den grooten man. (Vrgl. o. a. *Maç.·. Weekbl.·.* 1882, N⁰. 24).

In 1844, vóór zijn vertrek uit Montevideo, werd hij in de onregelmatige Loge „*l'Asèle de la vertu*“ aldaar tot V.·. M.·. aangenomen. Den 18 Aug. van datzelfde jaar ging hij tot de regelmatige, onder het Gr.·. O.·. van Frankrijk werkende L.·. „*Les Amis de la patrie*“ over. Den 14 Mei 1862 maakte de Groote Raad van de oude en aangenomene ritus van Italië te Palermo bekend dat de generaal Garibaldi tot Groot-Commandeur en Grootmeester der Italiaansche Orde van VV.·. MM.·. benoemd was. Toen in '67 die Groote Raad vereenigd werd met het Gr.·. O.·. van Italië, werd hij benoemd tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. van Eer, welke waardigheid hij tot aan zijn dood bekleedde. — Het Gr.·. O.·. der Nederlanden bracht, in zijne vergadering van 18 Juni '82, een warme en welsprekende hulde aan de nagedachtenis van dien grooten en edelen Br.·., dien held zonder zelfzucht en zonder vrees of blaam, den man wiens leven „als een heldendicht was“.

Gassicourt, z. *Cadet de G.—*

Gaston (Giovanni), de laatste Groot-Hertog van Toskane, uit het geslacht der Medicis, geb. 1678, regeerde van 1727 tot aan zijn dood, 9 Juli 1737. In 't begin van dit jaar vaardigde hij een streng verbod uit tegen de Vrmij.·.. Daar hij echter weldra stierf, zetten de BBr.·. hun samenkomsten voort. De priesters bemerkten dit, en deelden den paus mede wat de overleden groot-hertog had gewild. De heilige vader zond inquisitoren naar Florence, die vele VV.·. MM.·. liet gevangen nemen, maar die echter weêr bevrijd werden door Gaston's opvolger Frans Stephanus van Lotharingen, die als beschermheer der VV.·. MM.·. optrad en zelf onderscheidene Loges stichtte.

Gebed. In vele Duitsche en Engelsche Loges bestaat de gewoonte de vergaderingen met gebed te openen en te sluiten (vrgl. Marbach's *Rituale*). In Engeland is onder de officieren der Gr.·. L.·. ook een Groot-Kapellaan (Grand Chaplain), wiens arbeid het is het gebed te verrichten. Het Eng. constitutieboek van '53 zegt dienaangaande: „The grand chaplains are to be appointed by the grand mactes on the day of his installations and shall attend the quaterly communications and other meetings of the grand lodge, and there offer up solemn prayer, suitable to the occasion, as etablished by the usage of the fraternity“. Wij gelooven dat het verkeerd is bij de Loge-samenkomsten te bidden. Met alle waardeering van het gebed, geeft iets dergelijks allicht aanleiding tot handelingen die met waarachtigen eerbied in strijd zijn en tot theologischen strijd voeren. Laat de geheele Loge-arb.·. een machtig middel wezen tot verheffing van allen tot het Ideaal.

Gebruiken. In een werk als dit dat allicht ook in handen van niet-VV.·. MM.·. komt, kan hierover niet verder gesproken worden. Genoeg is het op te merken, dat in elk onzer gebruiken een diepe zin verscholen ligt en dat wat af en toe door z. g. verraderlijke schrijvers aan 't goed geloovig publiek is meêgedeeld, geheel en al bezijden de waarheid is. Zie verder *Rituaal.*

Gedeputeerden worden in de meeste Loges benoemd, om op te treden tot plaatsvervanging van officieren. In Frankrijk zijn er Députées au Grand Orient, d. i. vertegenwoordigers van de L.·. bij het Opperbestuur; verder Députés de Loge à Loge, d. i. wederkeerige representanten van geaffilieerde Loges. — *Gedeputeerd Meester* is de plaatsvervanger van den Reg.·. Mr.·., een ambt dat eerst in later tijd in 't leven is geroepen; hij is na den Reg.·. Mr.·. de eerste Offic.·. der Werkpl.·.. Analoog is het ambt van *Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·.* De eerste Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. bij ons Gr.·. O.·. was C. baron van Boetselaar van 1756—'57. In 't geheel hadden we tot heden 15 Ged.·. Gr.·. Mrr.·. Nat.·.. Van 1818 tot 1837 bleef dat ambt onvervuld.

Geestenzienerij, z. *Magie.*

Gelpke (Ernst Friedrich), tot 1868 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. „*Alpina*", geb. 8 April 1807, overleden 1 Sept. 1871, een der beroemdste Zwitsersche theologen en philosophen en bovendien uitmuntend schrijver en dichter. In 1837 werd hij in de L.·. „Zur Hoffnung" te Bern in de O.·. opgenomen. In 1839 werd hij 2de Opz.·., in 1847 Reg.·. Mr.·.. in 1851 Reden.·. v. E.·.. In 1862 werd hij benoemd tot Gr.·. Mr.·.. — Als waardig en waarachtig geestverwant van Lessing, was het zijn overtuiging, dat niemand de absolute waarheid bezitten en dat „het streven naar waarheid schooner is dan het bezit er van kan zijn".

Geloof. Een der woorden tehuis behoorende in hoogere Grr.·.. G.— is de vertaling van het Grieksche woord πίστις en aan het spraakgebruik van het Nieuwe Testament ontleend. Een onderscheid moet gemaakt worden tusschen geloof *aan-* en geloof *in* iemand of iets. Dit laatste is geen voor waar houden van het onbegrijpelijke of liever nog van het tegennatuurlijke, maar een *macht* als product van een zedelijken toestand. Het is het innerlijk bewustzijn van het ongeziene, van het Ideaal, onder welke vormen men zich dit moge voorstellen en met welken naam men het moge noemen; zoo kan het paradoxale woord verklaard worden dat het geloof bergen kan verzetten. Waar dat vertrouwen op de werkelijkheid van het Ideaal den mensch beheerscht, kan hij volharden in elken strijd met de macht der duisternis, ook in elken strijd met het lot. In dien zuiver philosophischen zin opgevat, kan het verklaard worden dat geloof met hoop en liefde verbonden, als woord van beteekenis, in een der hoogere Grr.·. is opgenomen.

Gelijkheid. Onder de leden der O.·. van VV.·. MM.·. heerscht absolute gelijkheid in zooverre allen met elkander één behooren te zijn en verheven zijn boven al die onderscheidingen die in de buitenwereld tusschen menschen en menschen gemaakt zijn door godsdienst, vaderland, rang, stand, vermogen en wetenschappelijke ontwikkeling. Dit kan niet anders wanneer de Bond gebouwd is op zuiver humanistischen grondslag. Reeds in de „Oude plichten" leest men „ge zult elkander broeders noemen, elkander vrijmoedig onderwijzen, maar zonder aanmatiging, zonder u boven een ander te verheffen en zonder de achting uit het oog te verliezen die men den broeder verschuldigd is, ook al ware hij geen Metselaar. Want hoewel alle Metselaren aan elkander gelijk zijn, ontrooft de Metselarij aan niemand de eer die hij te voren bezat; veeleer „verhoogt zij de eer die hem toekomt wanneer hij zich verdienstelijk maakt voor de broederschap, welke eer men moet geven aan hem wien eer toekomt en daardoor slechte zeden moet vermijden." Toch is er ook eene onjuiste en zelfs noodlottige opvatting van gelijkheid. Ze kan nooit opheffing zijn van *alle* onderscheid tusschen de menschen. Wie haar aldus opvat, handelt niet maçonniek. Het onderscheid, veroorzaakt door zedelijke en intellectueele waarde, is eerbiedwaardig. Wanneer dat uit het oog wordt verloren, wordt de grondslag der maatschappij ondermijnd.

General Grand-Chapter of the United States is de naam van het Opperbestuur der Hooge Graden in Amerika. Omstreeks 't midden der XVIIIde eeuw kwamen de Graden van Mark Master en Royal Arch uit Engeland naar Amerika. De Gr.·. van Mark Master was een eeretitel die aan een Mr.·. V.·. M.·. kon gegeven worden en slechts weinig bekend; ook de kapittels die slechts uit één Gr.·. bestonden, behoorden tot de Mr.·. Loges. Het General Grand-Chapter van de Ancient Masons in Engeland gaf den 1 Oct. 1794 den eersten stoot tot de vorming van een bijzonder opperbestuur van de kapittels. Om den Royal Arch-Gr.·. te kunnen verkrijgen moet men Reg.·. Mr.·. eener Loge geweest zijn, wanneer de Gr.·. Mr.·. dien Graad had, was hij tegelijk High-Priest van het Grand-Chapter. In de laatste jaren is de vraag ter sprake gekomen of dit Lichaam ook behoort te worden opgeheven en te worden opgelost in het Gr.·. Kapittel. Tot eene beslissing kwam het niet. Toch werd als beginsel uitgesproken dat het opperbestuur der Hooge Graden behoort bij het Gr.·. Kap.·. van iederen afzonderlijken Staat in N. A. Enkele dier Gr.·. Kapp.·. hebben

zich reeds van dat G. Gr. Ch. losgemaakt.

General Grand Encampment of the United States is de naam van het opperbestuur der Amerikaansche Tempelriddders welke Gr.·. aan de Graden Prince of Jerusalem, Rosecroix en Kadosh ontleend was en soms ook aan niet-Vrijmetselaren verleend werd. Deze Graad of Orde stond niet in rechtstreeks verband met de Vrmij.·., althans niet met de in Amerika als oude en echte erkende blauwe Graden en de Royal-Arch. Deze tempelridders vereenigden zich tot *encampment* in de Staten Pennsylvanie, Zuid-Caroline, New-York en Rode Island. In Pennsylvanie werd toen in 1797 een Grand-Encampment gevormd. Andere Staten volgden en in 1806 nam een Grand-Encampment van Rode Island den bovenstaanden titel aan. Tot heden zijn er telkens algemeene vergaderingen van dit Lichaam gehouden. In den oorlog tusschen het Noord en Zuiden werd (28 April 1861) een circulaire aan alle tempelridders uitgevaardigd waarin zij aan hunne echt maçonieke verplichtingen herinnerd werden.

Gent, hoofdstad der Belgische provincie Oost-Vlaanderen. Reeds in 1785 bestonden hier onder de „Provinciaal-Loge der Oostenrijksche Nederlanden" drie Loges. De Loges „La félicité bienfaisante" (geconstitueerd door het Gr.·. Or.·. de France 1805,) en „Les vrais amis" (in 1807 gesticht door het Gr.·. O.·. de France en in 1819 geregeconstitueerd door het Gr.·. O.·. der Nederlanden), begonnen in 1823 in het Nederlandsch te arbeiden en gingen onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, maar werden door het Gr.·. Or.·. de Belgique niet erkend. Heden rusten beide Werkpll.·. — De derde L.·. „La Septentrion" gesticht door het Gr.·. Or.·. de France, 2 April 1811, ging in 1831 onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden en werd daarom door het Gr.·. Or.·. de Belgique voor onregelmatig verklaard bij besluit van 4 Jan. 1836. — In 1882, bij het herstel der betrekkingen tusschen het Gr.·. O.·. van België en dat der Nederlanden, werd deze L.·. ook door het eerste erkend. Heden bestaan in Gent buiten deze Loge nog: onder het Gr.·. O.·. van Belgie de L.·. „La Liberté", gesticht 28 April 1867 en onder het Suprême Conseil de Belgique het vrije kapittel „l'Union des Flandres."

Geometrie. In de oudste maç.·. oorkonden wordt de G.— aangeduid als de grondwetenschap van alle overige „vrije" wetenschappen en met de Vrmij.·. in eenige verbinding gebracht. Dit wordt in onderscheidene systemen nog symbolisch aangewezen. Het is overbodig de symbolisch beteekenis der Geometrie voor de Vrmij.·. opzettelijk aantewijzen. Marbach drukt het mogelijk het best uit door te zeggen dat men „tot bewustzijn aangaande zedelijke waarheden moet komen door eene vergelijking van de wereld des geestes met de zindelijke wereld, gelijk deze zich voordoet wanneer ze naar de haar beheerschende wetten, d.i. Geometrisch gekend wordt." Ook de zedewet bestaat. In de zedelijke wereld heerschen ook onverbiddelijke wetten, ook die van oorzaak en gevolg. Wie haar wil leeren kennen moet ook die wetten opsporen; die „het menschdom wil beter maken" moet met die wetten rekening houden.

George IV (koning van Groot Brittannie), geb. 12 Aug. 1768, overl. 1830, werd in 1787 als Maç.·. aangenomen en 24 Nov. 1790 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Engeland. In 1806 werd hij ook Gr.·. Mr.·. v. E.·. der Gr.·. L.·. van Schotland. Als koning bleef hij als Grootpatroon het opperttoezicht op beide maç.·. lichamen houden. — **George** V, voormalig koning van Hannover, geb. 27 Mei 1819, overleden te Parijs 12 Juni 1878, was Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Hannover. Na de gebeurtenissen in '66 werd de Gr.·. L.·. van Hannover opgeheven.

Georgestad in de Kaapkolonie. Hier is een L.·. onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, genaamd „the Star in the East", gesticht 1863. Kleuren blauw en Zilver. Ze heeft voorloopig hare werkzaamheden gestaakt.

Geschiedenis der Vrmij.·. — Het ligt in den aard der zaak dat we hier geen volledige geschiedenis der Vrmij.·. kunnen geven. De ons gestelde grenzen zijn daartoe te eng. We zouden dan mogelijk ook kunnen volstaan hier te verwijzen naar de voornaamste werken waarin die geschiedenis wordt vermeld, zooals de algemeen bekende werken van Schneider, Schröder, Fessler (*Handschriftlich Versuch einer kritischen Geschichte der Freimaurerei*) Krause, Mosdorf, Heldmann, Lenning, vooral Findel enz. enz. — Toch mag een kort overzicht van de voornaamste meeningen over die geschiedenis hier niet ontbreken.

Het verleden van den Vrijmetselaarsbond is, in zekeren zin, nog in nevelen gehuld en geen wonder dan ook, dat allerlei meeningen verbreid zijn die den toets eener ernstige kritiek niet kunnen doorstaan. Tot volkomene zekerheid te komen schijnt voorhands nog niet geheel mogelijk, al is door de jongste onderzoekingen, over veel wat duister was een nieuw licht opgegaan. We zullen ons bepalen tot een kort overzicht der voornaamste geschiedbeschouwingen.

Men heeft vroeger de Vrmij.·. en ook

die der Vrijmetselaars-Orde (want beide dienen onderscheiden te worden) uit de Egyptische mysterieën afgeleid, die door Pythagoras naar Groot-Griekenland waren overgebracht, door zijn leerlingen waren in stand gehouden, aan de Romeinsche bouwcorporaties (*collegia fabrorum*) waren overgeleverd, en van hier uit aan de middeleeuwsche bouwhutten zouden zijn overgedragen. — Nadat, vooral van Frankrijk uit, nieuwe elementen in de Loges binnendrongen, zocht men den oorsprong in de monnikorden vooral in de Orde der Tempeliers, die ook in 't geheim voortleefden en waarvan vele maç.·. systemen beweren afgeleid te zijn. — Door anderen werden de Esseeërs, de Alchymisten, de politieke partijen in Engeland in de XVII[de] eeuw, de Illuminaten, de Carbonari enz. enz. met de Vrmij.·. in verband gebracht. Al deze meeningen vonden voorstanders onder mannen van erkende geleerdheid. Maar, reeds bij eene eenvoudige opsomming van deze namen, blijkt het, dat het heterogene hier bijeengebracht is en men de Vrmij.·. verward heeft met zaken die gelukkig niets met haar te maken hebben. Toch kan, van den anderen kant, niet worden ontkend, dat al de hier opgenoemde corporaties, bonden, vereenigingen of hoe men ze moge noemen, in zeker opzicht althans kunnen vergeleken worden met veel wat ook in de Vrmij.·. te vinden is. Maar met dergelijke beschouwing laten we ons niet verder in. We kunnen voorshands alleen refereeren.

Het oude consititutieboek der eerste Groot-Loge (uitgaven van 1723 en 1738) doet een eerste poging om eene geschiedenis te geven; door „uit de archiven der Masons alle berichten te hebben opgezameld, onderling te hebben vergeleken en met de geschiedenis en de chronologie te hebben in overeenstemming gebracht op zulk eene wijze dat die nieuwe constitutie als een waarachtig en nauwkeurig bericht over de Vrmij.·. van den aanvang der wereld (sic!) af aan te beschouwen is, daar ze alles mededeelt wat in de oude berichten als waar en authenthiek erkend is geworden.“ Deze geheele „geschiedenis“ kan dien naam niet verdienen; het behoeft nauwelijks te worden aangewezen. Zonder eenige kritiek is alles maar gevolgd wat in die dagen voor historisch gehouden werd. Toch — vinden we enkele aanteekeningen die niet van alle belang ontbloot zijn. „Adam“ — zoo wordt ons geleerd, „onze eerste Vader, geschapen naar den beelde Gods den Grooten Bouwmeester der Wereld, moet de vrije kunsten, vooral de Geometrie, in zijn hart geschreven hebben gehad; want reeds onmiddelijk na den zondenval vinden wij de grondbeginselen dezer wetenschap in de harten zijner nakomelingen.“ Op deze wijze gaat de zoogenaamde geschiedschrijver voort en geeft ons verder een verhaal van de oude bouwkunst der Israëlieten, waarin natuurlijk Salomo's tempelbouw een voorname rol speelt. Van historische kritiek is hierbij in de verste verte geen sprake en wij kunnen ons van de moeite ontslagen rekenen, ook zelfs met een enkel woord, het volkomen onbetrouwbare van dit geheele verhaal aan te wijzen. Deze geschiedbeschouwing behoort onherroepelijk tot de geschiedenis. Maar we zullen verder luisteren. — Nadat de Salomonische tempel voltooid was, vernemen we, verstrooiden de talrijke kunstenaars die onder Hiran Abif gewerkt hadden en hem als hun Grootmeester vereerden, zich naar Spanje, Mesepotamië, Assyrië, Chaldea, Babylonië, Medie, Perzië, Arabië, Afrika, Klein-Azië, Griekenland en andere deelen van Europa, waar ze aan de „free born sons of eminent persons“ (de vrijgeboren zonen van eminente persoonlijkheden) hun vrije kunst leerden. — Koningen, vorsten en potentaten, lieten door deze bekwame kunstenaars vele belangrijke bouwwerken uitvoeren, maar nooit bracht men iets voort, dat den Salomonischen tempel kon overtreffen, zoodat deze altijd het schitterend voorbeeld bleef voor alle volgende geslachten. Door de veroveringstochten van lateren tijd werd de bouwkunst ook naar Griekenland overgebracht. Maar eerst na Pythagoras werd de geometrie de lievelingsstudie der Grieken, totdat de beroemde Euclydes van Alexandrië kwam, die de verspreide elementen der Geometrie verzamelde en onder bescherming van Ptolemeus, den zoon van Lagus, haar verder grondig beoefende. De bouwkunst hield met de ontwikkeling van de kennis der Geometrie gelijken tred en de Grieken brachten het in haar weldra tot eene schitterende hoogte. — Ptolemaeus Philadelphus, de volgende koning van Egypte, was een uitnemend bouwkunstenaar en „general-Master-Mason“ en liet onderscheidene wereldberoemde bouwwerken oprichten. — Dat in later tijd de Romeinen, toen ze de andere volken overwonnen hadden, zoowel met de wetenschap als met de kunst bekend werden, behoeft geen verwondering te baren. Onder keizer Augustus („onder wiens regeering de Messias Gods, de groote Bouwmeester der kerk geboren werd“) bereikt Rome haar toppunt van bloei en geen

wonder dat onder hem de groote Vitruvius kon werken „Vitruvius, de vader aller waarachtige bouwkunstenaars tot op dezen dag.“ Men kan dezen Augustus als Groot-Meester der Loge te Rome beschouwen, want hij beschermde de bouwlieden (Fellow-Craftsman). — In den bloeitijd van het Romeinsche rijk werd de koninklijke kunst zorgvuldig beoefend en verder uitgebreid, zelfs tot „ultima Thule“, en bij bijna iedere Romeinsche bezetting een bouwhut (Lodge) gesticht om ook de Romeinsche beschaving te verbreiden. Het is trouwens niet te ontkennen — vernemen we verder — dat reeds de oude Galliërs en Britten, na de invallen der Romeinen in Engeland, meer of min belangrijke bouwwerken hadden tot stand gebracht. — Het Romeinsche Rijk stortte ineen. Gothen en Vandalen verwoestten en vernielden de bestaande kunstwerken. In Azie en Afrika deden de Mohammedanen hetzelfde. Angelen en Saksen veroverden het zuidelijk deel van Brittannië en gingen, nadat ze tot het Christendom bekeerd waren, op dezelfde wijze te werk. Maar later, daar ze een natuurlijke neiging voor de bouwkunst hadden, volgden ze de Aziaten, Grieken en Romeinen na in de oprichting van bouwhutten en 't beschermen der bouwlieden, omdat ze, bij voortgaande beschaving, weder terug verlangden naar het schoone dat uit onkunde verwoest was. De oude gebruiken en voorrechten der bouwlieden kwamen weder in herinnering en vele Saksische en Schotsche koningen, edellieden en geestelijken, werden gaarne de beschermers of Grootmeesters der nieuwe bouwhutten die nu werden gesticht. Men volgde daarbij ook het voorbeeld van andere landen, waar de bouwkunst beter in stand was gebleven. Vooral Karel Martel zond bouwlieden (craftsman) en geleerde bouwkunstenaars naar Engeland, zoodat gedurende de heptarchie de Gothische bouwkunst daar evenveel sympathie vond als in andere landen [1]). Meer en meer kwam de bouwkunst in eer. Koning Eduard III had een ambtenaar die des konings Vrijmetselaar genoemd werd, namelijk Henry Yevele, die o. a. het gebouw stichtte, waarin het Huis der Gemeenten zitting houdt. — De bouwlieden, die van elders kwamen, vormden, naar 't voorbeeld der Romeinsche collegia fabrorum, bepaalde vereenigingen of bonden, die hunne verordeningen en regelen (charges and regulations) hadden en die ook geëerbiedigd werden. Edwin, zoon van koning Athelstan (z. d.) sloot zich bij die corporaties aan, en wist voor deze een vrijbrief te verkrijgen. Ze hielden jaarlijks algemeene vergaderingen, waar de statuten der vereenigingen, die uit alle landen waren saamgebracht, werden nagezien en waar zoo de oude constitutien en plichten vòor eene Engelsche Loge werden vervaardigd en voor alle volgende tijden werden vastgesteld (z. *York*). Toen, in den loop der tijden, de Loges talrijker werden en de aanzienlijksten zich als beschermers bij deze bouwcorporatien aansloten, verordende de voorzittende Meester dat wanneer in de toekomst iemand tot de broederschap zou worden toegelaten, die constituties zouden worden voorgelezen en niemand zou worden toegelaten die niet de noodige bekwaamheden verworven had. Hendrik VI zou, volgens dit bericht, deze oude verplichtingen hebben onderzocht en goedgekeurd. Vereenigingen van andere bouwlieden buiten deze erkende corporaties waren verboden, en toen de koning meerderjarig werd en nadat hij in een heftigen partijstrijd gewikkeld werd, sloot hij zelf zich bij die bouwcorporaties aan.—Ook in Schotland vonden de bouwlieden steeds krachtige bescherming bij de koningen en ontvingen weldra het recht hun Grootmeester te benoemen, die eene bezoldiging ontving van de kroon. Er kwamen natuurlijk voor de bouwcorporaties ook tijden van verval. Elisabeth die, als vrouw, niet daarin kon worden opgenomen begunstigde ze niet, en had ook een zekeren argwaan tegen alle vereenigingen en bonden onder hare onderdanen. Jacobus VI, die zelf tot de bouwcorporatie behoorde, begunstigde de Loges weder. Intusschen was de Italiaansche bouwkunst een nieuw tijdperk van bloei ingetreden. De beroemde Inigo Jones werd 's konings bouwmeester en Nikolas Store „mastermason“. Na den vreesselijken brand in Londen (1666) leefde de bouwkunst krachtig op. Koning Karel II legde den eersten steen voor de St. Paulskerk die door Christoffel Wren ontworpen was, en werd werkelijk patroon der bouwlieden. Willem III, een krachtig beschermer der schoone kunsten, verleende de bouwlieden weder zijn bijzondere bescherming, nadat de Loges een tijd van verval hadden gekend, zoodat velen meenen dat hij tot de Masons behoord heeft. En koningin Anna eindelijk is de vriendelijke beschermvrouw van allen die 't schoone willen. Geen wonder dat onder hare regeering de vcor

[1]) Deze opgave is ook minder juist. — Italiaansche monniken breidden onder de Angelsaken het Christendom uit. Uit Rome kwamen hoogstwaarschijnlijk de bouwkunstenaars, die de eerste basilieken stichtten. Mogelijk heeft Martel hun vergunning gegeven door Frankrijk te trekken.

naamste edellieden het een eer vinden tot de bouwcorporatie te mogen behooren.— Overal ter wereld, waar Europa, en Engeland vooral, zijn invloed deed gelden, kwamen vereenigingen van bouwlieden tot stand. Andere genootschappen, ook allerlei ridderorden, volgden de wetten en instellingen der bouwhutten na, omdat deze zoo goed waren ingericht. Eindelijk en ten slotte kwam in Engeland de eerste Groot-Loge tot stand, die alle oude plichten bevestigde en 't voorbeeld werd van alle vereenigingen van Masons in alle landen der wereld."

We onthouden ons van opzettelijke kritiek om eerst nog andere meeningen te leeren kennen. We kunnen hier korter zijn. — In Lenning's Encyclopaedie (I. 524 ff.) vinden wij de volgende voorstelling. De hedendaagsche Bond van VV.·. MM.·. is ongetwijfeld eene voortzetting der Germaansche Bouwvereenigingen. De eerste groote Christelijke bouwwerken waren kerken en kloosters, en daar in de middeleeuwen alleen de geestelijken konden lezen en schrijven en ook alle overige kundigheden in uitsluitend bezit hadden, en de leeken de voor de bouwmeesters noodzakelijke kennis niet bezaten, waren de geestelijken altijd de hoofden en leiders bij den bouw van kloosters en kerken. Vooral de Benediktijners werden als kundige bouwlieden geroemd. Meermalen trok dan ook een schaar van 10 à 12 broeders, meestal meesters in een der handwerken die bij 't bouwen noodig waren de kloosterpoorten uit, om onder aanvoering van een hunner, den werkelijken bouwmeester, vaak ook in verre landen, in Duitschland, Frankrijk, Engeland, Zweden of Italië, een nieuw bouwwerk te ondernemen. Soms hadden ze van 100 tot 300 arbeiders bij zich die, omdat ze zich, als leeken, in naam bij de kloosters hadden aangesloten, leekebroeders werden genoemd. — Als men den bouw zou beginnen werd allereerst een houten of steenen hut, bouwhut, opgericht, om daarin de werktuigen te bewaren, de plannen te ontwerpen enz. Zoolang er nog geen kapellen waren gebouwd, werden in die bouwhutten ook de noodzakelijke godsdienstplechtigheden verricht. Verder werd daar het „hutrecht" uitgoefend, d. w. z. alle oneenigheden tusschen de bouwlieden werden daar beslecht, noodzakelijke straffen opgelegd enz., maar de bouwlieden waren vrij, d. i. alleen aan hun eigen opperhoofden onderworpen. In die bouwhutten werden eindelijk leerlingen aangenomen en met de geheimen der broederschap bekend gemaakt; deze opname geschiedde onder bepaalde vormen. Deze instellingen der leekebroeders werden, volgens Heideloff (*Die Bauhütte des Mittelalters in Deutschland*) door den abt Wilhelm van het klooster Hirschau in Wurtemburg (1080—91), een geboren paltsgraaf von Scheuern, in een afgerond systeem gebracht. In deze bouwhutten vormde zich de z. g. Gothische of juister gezegd Germaansche stijl, aldus genoemd omdat hij in de bouwhutten van Duitschland, Noord-Frankrijk en Engeland (dus de Germaansche volken) ontstond. Als voltooier daarvan noemen de „hut-broeders" Albertus Angentoratinus, die al de geheimen dezer kunst tot een symbolisch systeem bracht dat aan de leerlingen als geheimleer werd meêgedeeld. Reeds sedert de XII^de^ eeuw waren in de steden gilden ontstaan; onderscheiden gilden van bouwlieden wilden zelfstandig zijn en scheidden zich van de bouwhutten af. Alleen de steenhouwers en metselaars bleven in deze over, en behielden ook uitsluitend het recht groote, massive bouwwerken, vooral 't bouwen van kerken te ondernemen. Maar in de vrije gilden waren, voor en na, in de hutten gevormde leeken als zelfstandige meesters opgetreden en hadden ook bouwwerken ondernomen. Reeds in de XIII^de^ eeuw bestonden te Halberstadt, Maagdenburg, Keulen en Weenen bouwhutten, die onder 't bestuur van leeken stonden en in de XIV^de^ eeuw was de scheiding van de geestelijken volkomen. In den loop der tijden verloren die bouwhutten in Duitschland haar beteekenis, de steenwerkers daalden af tot gewone werklieden. — Maar niet alzoo in Engeland. Hoewel ook daar handwerkslieden door hen werden opgenomen en de bouwhutten niet dadelijk vrij waren, werd daar het wezen der Vmij.·. meer in stand gehouden. Tot in 't begin der XVIII^de^ eeuw bleef men getrouw aan de oude gebruiken der bouwhutten, hoewel deze de symbolische beteekenis verloren hadden. Deze werd echter bij de ontwikkeling der wetenschap in later tijd meer op den voorgrond geplaatst, en in 1717 trad voor 't eerst met beslistheid de geestelijke Vrmij.·. op. Waarschijnlijk dat reeds vroeger de aanzienlijksten en meest ontwikkelden zich bij de steenwerkers aansloten, omdat ze daar de meeste ontwikkeling vonden. Althans uit de jaren tusschen 1427 en 1445 hebben we nog constituties der bouwhutten waarin reeds de arbeid der bouwlieden vergeestelijkt wordt en uit 1459 een bepaald veelbeteekende constitutie der Straatsburger bouwhutten. Dat de oude Yorker oorkonde (926) onecht is, althans in den vorm waarin ze later geopenbaard werd, blijkt uit deze

oorkonde duidelijk. Historisch bewijsbaar is het verder, dat ook in 't begin der XVII^de^ eeuw vele hooggeplaatsten leden der bouwvereenigingen werden, omdat ze daarbij werkelijk den kern der natie vonden. De oudste bouwhut (Lodge) in Schotland was die bij den aanbouw van de St. Marykapel te Edimburg. Uit de oorkonde daarvan blijkt, dat in 1600 tot bestuurder dier Loge gekozen werd Robert Moray, kwartiermeester-generaal der Schotsche armee. In Engeland werd zekere Elias Ashwole, een beroemd geleerde (1646), volgens zijn eigen schriftelijke opgave, in de Londensche Bouwhut, Mason. Groote bouwwerken werden zelden meer uitgevoerd; het bestaan der bouwhutten werd overbodig en de werkelijke handwerkslieden verlieten nu natuurlijk meer en meer de vereenigingen. De wetenschappelijke leden bleven over, en vergaderden nu meestal in dezen of dien herberg. Toen na den grooten brand te Londen (1666) weêr groote bouwwerken noodig waren, kwamen de oude bouwhutten weêr te voorschijn. Na den dood van Willem III (1702), die in 1695 patroon der broederschap was geworden, bestonden te Londen nog vier Loges die op bepaalde tijden vergaderden. — In 1717 vereenigden zich deze vier Loges tot een Groot-Loge, die zich de Gr.·. L.·. van Engeland noemde en waarvan Anderson (z. d.) ongetwijfeld een der stichters was. — In Frankrijk en Duitschland zocht men den oorsprong der Vrmij.·. veeleer in de oude geestelijke ridderorden, vooral in die der Tempeliers; anderen dachten bij voorkeur aan den Salomonischen of aan den tweeden joodschen tempel terug. — Wie deze laatste meening voorstaan hechten dan ook aan de z. g. Hooge Graden de meeste waarde. —

Is hiermede het overzicht van de geschiedenis der Vrmij.·. en van den Bond der VV.·. MM.·. geschreven? We gelooven het niet. En nu keeren we terug tot 't geen we straks gezegd hebben, dat er een scherp onderscheid moet worden gemaakt tusschen deze beide. Is de tegenwoordige Bond in 't begin der voorgaande eeuw ontstaan, niet aldus de Vrmij.·. zelve, deze is veel ouder, ja wil men, zoo oud als de beschaving. Het denkbeeld eener, onder bepaalde vormen, nauw aaneengesloten vereeniging van vrije mannen, die zich zelven wilden veredelen en daardoor ook de menschheid, is zoo oud als de geschiedenis der beschaving reikt. De mysteriën bij de Egyptenaren en de Grieken, de Pythagoreïsche Bond, de secte der Esseërs enz., leveren allen voorbeelden van zulke vereenigingen op die, geboren uit de behoefte om het leven dieper en ernstiger optevatten dan de groote menigte deed, zich met den sluier van 't geheimzinnige omhulden om, wat de groote meerderheid nog niet kon begrijpen of gevoelen, in beperkten kring te onderhouden en te verbreiden. In de middeleeuwen vormden zich evenzeer dergelijke vereenigingen: de geestelijke ridderorden, de broederschappen der bouwlieden enz. Het behoeft ons nu geenszins te verwonderen dat de later ontstane Broederschap of Orde der VV.·. MM.·. die, materieel met deze bonden op denzelfden bodem staat, ook eenige oude vormen en gebruiken daarvan heeft overgenomen — 't zij omdat die gebruiken werkelijk door de traditie waren voortgeplant, 't zij dat ze — wat zeer vaak het geval is — 't beste middel konden zijn tot verzinnelijking van de reinere denkbeelden die voor de groote schare nog te hoog of te diep waren. — Maar wanneer men nu nog verder gaat en ook wil aanwijzen dat de hedendaagsche Bond van VV.·. MM.·. ook formeel de voortzetting is van de genoemde geheime bonden uit den ouden tijd en de middeleeuwen, dan werpt eene onpartijdige, eerlijke historische kritiek dit alles dadelijk omver. Ook in de geschiedenis der Vrmij.·. speelt de traditie een groote rol en de kritiek werd zoo vaak op den achtergrond gedrongen omdat men der Vrmij.·. een aureool wilde vlechten die ze waarlijk niet noodig heeft, of omdat men den waarachtig diepen zin van ons „geheim“ als van het „eeuwig onuitsprekelijk schoone dat gegrepen kan worden door den rein ontwikkelden mensch“ niet vatten kon. — De werkelijke betrekking tusschen de Vrmij.·. en de geheime bonden van vroeger is door von Stichling bij de viering van het eeuwfeest van de Loge Amalia te Weenen, juist aldus beschreven: „Van de eene periode der wereldgeschiedenis tot de andere, telkens als de menschheid op een keerpunt in haar levensweg is gekomen, keert de geest der menschheid, in zekeren zin, tot zich zelven in voordat hij, vernieuwd en gelouterd, tot een nieuw leven opstijgt. De wijze waarop, de vorm onder welken dit geschiedt is natuurlijk niet altijd dezelfde, maar verschilt naar het standpunt dat de algemeene cultuur in iedere periode heeft ingenomen. Maar onverandelijk keert in zulk een tijdstip ditzelfde verschijnsel terug: er ontstaat eene broederlijke gemeenschap van mannen die, bezield met een zelfden geest, 't oog gericht op 't zelfde ideaal, de wegbereiders zijn en baanbrekers van dat nieuwe leven.“ Dit wijst deze schrijver nader aan, door nu de onderscheidene

geheime bonden die we boven noemden in hun wezen en strekking nategaan. — Hetzelfde denkbeeld wordt ook ontwikkeld door Dr. Geist in zijn Bouwst.·. over *Johannes den Dooper* (Neurenberg 1858). — Deze onderscheidt in de geschiedenis der menschelijke ontwikkeling vier groote keerpunten, altijd voorafgegaan door perioden van overgang, van voorbereiding, waarin de „denkende geest der menschheid tot zich zelven ingaat.“ Die perioden zijn altijd gekenmerkt door strijd en worsteling en woeling. Zij die dan de wegbereiders zijn der nieuwe beschaving moeten zich ten strijde aangorden en daarom altijd zich in 't geheim verbroederen. Want zij moeten dan telkens dat hoogere standpunt innemen waarop eenheid mogelijk is van alle ernstigen en waar al de onderscheidingen waaraan de wereld nog waarde hecht, reeds zijn opgeheven. Maar ook moeten zij vaak aantasten wat voor de meerderheid nog het allerhoogste en allerheiligste is. Van dit standpunt uit beschouwt Stichling den oorsprong der hedendaagsche Vrmij.·. en zegt: „Waar in de XVI^de^ eeuw, in Engeland meer nog dan elders, de studie der classieken ontwaakte, verbond zich daaraan ook iets anders wat noodzakelijk een vrijere richting in 't leven moest roepen namelijk het natuurwetenschappelijk onderzoek, dat te midden van 't wapengekletter, onder al de verschrikkingen der bloedigste burgeroorlogen, het wijsgeerig denken wakker riep en wakker hield. De vragen waarover daar buiten met staal en ijzer werd gestreden, de groote vragen naar burgerlijke en godsdienstige vrijheid, daarover werd in Engeland tegelijker tijd met de wapenen van den geest gestreden. Toen nu eindelijk de oorlogsfurie tot zwijgen was gebracht en allen den vrede jubelend begroetten, toen bleek het, dat nog iets anders, nog een hoogere vrede moest bemachtigd worden, die innerlijke vrede die de menschen dàn vereenigen zal, en dien ze ook dàn eerst vinden, wanneer ze hun blik richten op het waarachtig, eeuwig blijvend menschelijk ideaal dat aanschouwelijk is gemaakt in de idé der rein-Christelijke menschenliefde“. Dit gronddenkbeeld is nu wel op vrij gebrekkige wijze, maar toch vrij duidelijk uitgedrukt in art. 1 der „*Oude plichten.*“ „De mannen moeten goede en trouwe mannen zijn, of mannen van eer en rechtschapenheid, door welke namen of geloofsovertuigingen zij anders ook onderscheiden mogen zijn. Hierdoor wordt de Vrmij.·. een middelpunt van vereeniging, en het middel om trouwe vriendschap aan te kweeken onder personen die anders altijd ver van elkander zouden zijn gebleven.“ — Deze zuivere opvatting van het wezen der Vrmij.·. bleef echter niet altijd zelfs niet langen tijd bewaard. Onwillekeurig werden allerlei vreemde bestanddeelen met haar verward. We behoeven hier dit alles niet in bijzonderheden aantewijzen. In onderscheidene artikelen wordt op dit een en ander gewezen. — Nog eene opmerking. Uit het bovenstaande zou kunnen worden afgeleid, dat de Bond der VV.·. MM.·. alleen in die tijdperken der geschiedenis, waarop deze een keerpunt heeft bereikt, recht van bestaan zou hebben. Dit is geenszins het geval. Altijd is de intieme vereeniging noodig van mannen, die hoog boven hun tijdgenooten staan in de opvatting van de idé der humaniteit, om telkens het nieuwe en betere dat komen moet voortebereiden. En wanneer dan die vereeniging, gelijk bij de Vrmij.·. het geval is, verbreid is over geheel de wereld, wanneer zij reeds alle onderscheid van ras, nationaliteit, godsdienst heeft opgeheven om alle verschil optelossen in de idé der humaniteit, dan heeft ze eene altijd voortdurende, altijd grootsche wereld-historische roeping te vervullen. — De Vrmij.·. aldus is zoo oud als de beschaving. Zij loopt als een zilveren koord door de geheele geschiedenis van ons geslacht. Telkens openbaarde zij zich in andere vormen. De hedendaagsche Bond der VV.·. MM.·., in haar tegenwoordigen vorm, een kind der XVII^de^ of XVIII^de^ eeuw en de rechtstreeksche voortzetting der oude bouw-vereenigingen, is — naar zijn onveranderlijken *inhoud* beschouwd — de consequente voortzetting van 't geen andere geheime bonden in den loop der eeuwen hebben gewild en gewerkt. — Tot het uitspreken van deze algemeene denkbeelden moeten we ons bepalen.

De verdere geschiedenis der Orde kan alleen worden opgemaakt uit 't geen we onder de namen der onderscheidene landen meêdeelen. Want ze is wel een *wereldbond*, maar volbrengt haar zending toch in die kleinere kringen die door de onderscheidene volken gevormd worden. Dat kan ook niet anders. Ware dat niet het geval, de Bond zou zich oplossen in algemeenheden en daardoor vervluchtigen. Daardoor heeft de Bond in ieder land noodzakelijk een in zekeren zin nationaal karakter. De Vrmij.·. is altijd één en onverandelijk, maar de Vrijmetselaren beoefenden haar telkens van af het standpunt waarop zij zelven stonden. De onvermijdelijke beperktheid der menschelijke natuur is nooit geheel weg te nemen. In dien zin kunnen we ook spreken van een Nederlandsche,

Engelsche, Fransche, Duitsche enz. enz. Vrijmetselarij.

Spoedig nadat de O.·. in haren tegenwoordigen vorm was ontstaan verbreidde ze zich verder. Een vijf-en-twintig jaren later vinden we haar reeds in Frankrijk, de Nederlanden, Spanje, Portugal; iets later in Duitschland, Zweden, Rusland, Polen, Zwitserland, Italie, Turkije en Amerika; weldra in Denemarken en in de Indiën. Overal waren de eerste Loges door Engeland gesticht of Engeland had alleen provinciaal-Loges opgericht, die nieuw opgerichte Loges bekrachtigden. Deze invloed door Engeland uitgeoefend bleef echter niet altijd dezelfde. Weldra vormden zich in onderscheidene landen zelfstandige maç.·. lichamen. Dit kon niet anders dan voor de groote zaak nuttig en voordeelig zijn. — Maar ook vreemde elementen drongen in de Orde binnen. Tallooze hooge Graden werden langzamerhand geboren. Wanneer nu een hoogere Graad beschouwd wordt als eene nauwere vereeniging van de uitnemendsten, dan vindt de Vrmij.·. in de Oppergraden natuurlijk hare zuiverste uiting. Maar anders is het, wanneer vreemde elementen zich met haar vermengen gaan. En bijkans ontelbaar worden de riten en systeemen die we in den loop der jaren in de O.·. ontdekken en die we onder de onderscheidene artikelen bespraken. — Bovendien werd de Vrmij.·. telkens bedreigd door de vervolgingen van buiten, die vooral in Spanje, Portugal en Italie plaats hadden en meestal door de geestelijkheid, soms ook door de regeeringen zelve, werden in 't leven geroepen. — Zoo beleefde de Orde omstreeks 1780 moeielijke dagen: toen was ze òf vervolgd, òf innerlijk verdeeld. Maar toen de nieuwe geest zich uitsprak in de meesterwerken van de groote denkers en dichters die daar aan den morgen der XIX^de^ eeuw optraden, ging ook onze Bond een nieuwen dag tegemoet. De onderscheidene systemen naderden meer en meer tot elkander. De verschillende Gr.·. OO.·. en GG.·. LL.·. lieten zich bij elkander vertegenwoordigen, en zoo werd die eenheid terug gevonden die tot het wezen der Vrmij.·. behoort. — We zullen onze verwachtingen voor de toehoorders hier niet uitspreken. Daarvoor is 't hier de plaats niet. Het 150jarig bestaan van den Bond, d. i. sedert de oprichting der Engelsche Gr.·. L.·., werd in 1867 in onderscheidene plaatsen o. a. ook 's Gravenhage, plechtig herdacht. — Voor de geschiedenis herinneren we nog eens aan Findels „*Geschichte der Freimaurerei*“ 1878. Men vergete niet daarbij te lezen wat Hettner zegt in zijn „Literatur-geschichte des 18 Jahrhunderts.“

Getal. (*Tellen*, *Getalverhoudingen*). Ook in de Vrmij.·. bekleedt de getallen-symboliek eene zekere plaats, hoewel in de drie SS.·. GGr.·. daarvan slechts een zeer matig gebruik is gemaakt. Opmerkelijk is vooral wat hiervan Krause zegt in „*Die drei ältesten Kunsturkunden der Freimaurerei.*“ (I. 1. 203-206). Het gebruik van bepaalde getallen in symbolische beteekenis, vinden we in de geheele oudheid terug en merkwaardig is het te hooren wat over den oorsprong en de beteekenis daarvan door Krause, Leibnitz en anderen gezegd is. De leer der melodie en der harmonie is hiermede, en zeker terecht, in verband gebracht. Krause zegt o. a. het volgende: „in de toonkunst hangt de diepte en hoogte der tonen af van het aantal trillingen dat zeker lichaam, binnen een gegeven tijdsruimte maakt. Een toon van bepaalde hoogte heeft altijd in denzelfden tijd een gelijk aantal trillingen. Hoe minder innerlijke spanning de lichamen hebben des te minder trillingen maken ze in denzelfden tijd. Door de bepaalde verhoudingen der getallen tusschen de trillingen van elken afzonderlijken toon, worden de intervallen of toonafstanden bepaald, waarop zoowel de harmonie als de melodie gebaseerd is. Voorzoover de tonen die eene bepaalde getalverhouding in trillingen hebben, tegelijk klinken, vormen zij harmonie, voor zoover ze zich na elkander, in bepaalde verhoudingen, openbaren, geven ze melodie. Harmonie en melodie berusten dus, wat hare verschijning betreft, op denzelfden eeuwigen grondslag, de verhouding der getallen; terwijl zij wat haar innerlijk wezen betreft, gegrond zijn op de inrichting van het organisme aller wezens en die der wereld, wier eeuwige vorm en orde zich in de getallen en getalverhoudingen openbaren. Verschillende bepaalde tonen die, achtereenvolgens of tegelijk klinkende, ons gemoed bevredigen noemen wij welluidende tonen of consonanten, die welke ons in spanning of verwachting houden, tegenklanken of dissonanten. Nu is elke interval, consoneerend of dissoneerend, de uitdrukking eener bepaalde getalverhouding of, anders gezegd, stelt in het rijk der tonen een of meer bepaalde getallen voor. Al de octaven worden bepaald door het getal 2, de quinten door 3, de groote tertsen door 5, de mineurtertsen door 5 en 3 enz. De getallen een, twee, drie en vijf vormen dus den geheelen grondslag der muziek. Leibnitz beweerde daarom ook: „Wanneer de ziel muziek

hoort en geniet, oefent zij, onbewust, hooge arithmetiek uit; ze telt zonder het te weten. Maar de ziel verricht deze telling niet; er wordt voor haar geteld; 't is het gevoel van bevrediging of verwachting dat ze in muziekaal geordende klanken onmiddelijk waarneemt.“ Pythagoras beweerde reeds: „De oorzaak der bevrediging of der niet-bevrediging die wij bij bepaalde intervallen ondervinden is, dat die intervallen in bepaalde volgorde de eeuwige, goddelijke wetten van den wereldbouw in getallen voorstellen waarop alle leven en alle schoonheid berust.“ Geen wonder derhalve, dat de symboliek der getallen en hunne onderlinge verhouding vooral in de leer van Pythagoras wordt gevonden. Het getal *één* was voor hem de „*monas* de eenheid, het oorspronkelijke, het zichzelf gelijke, het zoo en op zich zelf bestaande.“ Deze eenheid is het principe aller dingen, God, het op-zich-zelf goede, het eeuwige verstand, het ware, goede schoone. — Bij de getallen-symboliek volgde hij een dubbele leerwijze, eene voor de groote menigte en eene voor zijn vertrouwelingen. De eerste bepaalde zich tot het praktische, de ervaring; de andere strekte zich uit tot „de natuur der dingen“. — De Gnostieken — (z. d.) zouden — volgens Münter („Versuche über die Gnostiken“) hun leer over de geometrie der Aeonen aan de getallen-philosophie ontleend hebben, en, evenals de Nieuw-Platoniërs, daaraan een magische kracht hebben toegekend. Ook de Kabbala (z. d.) en nieuwe theosophen als Böhme gingen op dit voetspoor voort. Ook in de Vrmij.·. worden de getallen symbolisch gebruikt, vooral 3, 5 en 7, in de Hooge Graden vooral, al wordt daaraan natuurlijk geen de minste kracht toegekend. Hier is het getal alleen als symbool. (Vrgel. ook Jahrbücher für deutsche Theologie (1864) 1. IX : 3—48).

Getande Rand omsluit het tableau als symbool van den band die alle BBr.·. vereenigt. Ook verzinnelijkt hij de waarheid dat dezen elkander verdedigen moeten tegen elken aanval van buiten, daarom zijn de scherpe punten naar buiten gekeerd. Bovendien, aan de buitenzijde zijn ze donker gekleurd, aan den binnenkant licht. Binnen den Get.·. R.·. is het licht.

Gewelf. — 1. Het *azuren G.* dekt de L.·. als symbool van den eeuwigen helderen hemel die wel tijdelijk bewolkt kan worden, maar toch zijn onuitblusschelijk licht blijft werpen op allen arb.·. des Lichts. — 2. Het *stalen G.* (la voute d'acier) wordt gevormd door het kruisen der zwaarden waaronder iemand kan doorgaan; is een eerbewijs dat in vele Loges gebruikt wordt, wanneer een der offícc.·. eener Loge in eene andere ontvangen wordt, ook wordt het vaak gebruikt bij Recc.·.. — 3. *Ridder van het negende G.* Ook het oude koninklijke gewelf van Salomo genoemd, is de 15de Gr.·. van den z. g. Schotschen Ritus. Aan dezen ligt de sage ten grondslag dat Henoch zorg droeg de geheimen der Vrmij.·. voor de verwoestingen van den Zondvloed te beveiligen (!!) Op het byou staan de volgende letters: R . S . S . G . I . E . S . I . P . A . T. S . R . E . A . M . 2995. (Regnante Sapientissimo Salomone, G. I et S. Invenerunt Pretiosissimum Artificum Thesaurum Subter Ruinos Enoch Anno Mundi 2995).

Gezang. Bij vele Loges, vooral in het buitenland, is het de gewoonte de Loge-vergaderingen met een gezang te openen en te sluiten. Overal — ook bij ons — wordt bij plechtige gelegenheden door de BBr.·. of door de kapel vaak een lied aangeheven. Vandaar dat alle Loges ook in 't bezit zijn van een gezang- of liederenboek, lyre genaamd, dat toepasselijke liederen behelst. Onder de beste liederen in den laatsten tijd uitgegeven, rekenen wij de „*Tempel- en Tafelzangen*“ van den A.·. Br.·. A. Winkler Prins, uitgegeven te Amsterdam, bij Br.·. C. L. Brinkman. Intusschen spreken wij zeker veler gevoelen uit, wanneer we zeggen te hopen dat de dichters onder de BBr.·. zich opgewekt mogen gevoelen de maç.·. litteratuur met een bundel poëzie te verrijken. Men zal 't niet ontkennen, dat velen der nu gebruikt wordende liederen, verouderd zijn en niet meer uitdrukken wat wij gevoelen. Onder de meest gebruikte en ook schoonste liederen uit den vreemde rekenen wij het bekende: „Wie lieblich ist 's hienieden“, getoondicht door Br.·. Schneider. Wie een bloemlezing wil leveren uit de maç.·. poëzie uit Nederland van vroegeren en lateren tijd, zal de broederschap zeker een dienst bewijzen. — In de eerste samenkomsten der BBr.·. was het koorgezang 't meest gebruikelijke; waarschijnlijk omdat men het liefst bekende kerkliederen gebruikte, en ook omdat in het koorgezang de idé der eenheid en der verbroedering het duidelijkst wordt uitgedrukt. (Zie verder *Lied*, *Mozart*, *Muziek*, *Poëzie*).

Gezel (*metgezel*, Eng. *fellow*, *fellow-craft;* Fr. *compagnon*; Ital. *lavorante*; Deensch en Zw. *medbroder*; Duitsch *gesell*), de tweede Gr.·. der Vrmij.·.. — Den 22 Nov. 1726 werd de bepaling opgeheven dat Leerll.·. alleen in de Gr.·. L.·. te Londen tot Metgezel en Meester konden worden aangenomen; de Gezellen-graad was een soort

van novitiaat voor den Meestergraad.—Van dien tijd af aan werd het gebruikelijk den eersten en tweeden Gr.·. gelijk te geven en tot 1760 bleef dat zoo in Engeland, Frankrijk en Duitschland. De Engelsche constitutie van 1853 behelst echter de bepaling, dat geen Br.·. in een hoogeren Gr.·. mag worden aangenomen, dan nadat hij minstens vier weken in den voorafgaanden heeft gearbeid. In Nederland geldt thans de bepaling: de Metgezellengraad kan niet vroeger dan drie maanden na de aanneming in de Orde, de Meestergraad niet vroeger dan één jaar na de bevordering tot Metgezel aan denzelfden Broeder worden verleend.“ — Ook deze bepaling is o. i. te vrijgevig. Zij alleen kunnen tot den 2den Gr.·. verheven worden die werkelijk den Leerll.·. arb.·. met ijver en toewijding werkten. Dit in 't oog te houden zal een einde maken aan veel dat nog niet goed is.

Gezicht, zie *Blind*.

Giardinière (*Ordine della-*). Eene orde in 1820 te Napels ontstaan en een zustertak van de Carbonari (z. d.). Eene vrouwelijke politieke orde, die haar symbolen aan den tuinbouw ontleende.

Giblim. Een woord in de Vrmij.·. van groote beteekenis. Volgens de gewone opvatting inwoners der stad Gebal (גְּבַל) door de Grieken Byblos genaamd, eene stad in Phoenicie. Volgens 1 Kon. V : 32 zouden „de bouwlieden van Salomo en de bouwlieden van Hiram en de Giblim“ aan den tempel gearbeid hebben. (Zie o. a. Lenning's *Encyclopaedie*). Wij gelooven met Thenius dat hier aan een fout in den tekst moet gedacht worden. Men beweert dat de inwoners van Gebal bijzonder bekwame bouwlieden waren, maar uit Ezech. XXVII : 9, de eenige plaats die hier in aanmerking kan komen, blijkt alleen dat daar de scheepsbouw beoefend werd. Vreemd is het zeker dat nadat eerst in 't algemeen de bouwlieden van Salomo en die van Hiram genoemd werden, de bouwlieden van eene plaats zoo in het bijzonder worden vermeld. In plaats van וְהַגִּבְלִים moet zeker gelezen worden וַיַּגְבִּלוּם, „en zij omgaven die (n.l. de steenen) met een rand“. Intusschen worden met dit woord bekwame bouwlieden bedoeld. Volgens de overlevering, opgenomen in het oud-Engelsche constitutieboek, zou Eduard III bij den bouw van het slot te Windsor den werkmeester John de Syclee den naam „Meester der Giblim“ gegeven hebben.

Gichtel (Johan George), geb. te Regensburg 14 Maart 1638, overl. te Amsterdam 1710, een ijverig aanhanger der leer van Böhme, stichtte op het eind der XVIIIde eeuw een mystieke secte „Engelen-Broeders“ genaamd.

Gnosis, Gnosticisme, Gnostieken. — Het eerste woord behoort, volgens sommigen, in de Vrmij.·. tehuis. Maar het historisch verschijnsel dat met Gnosticisme aangeduid wordt, is met de Vrmij.·. herhaaldelijk in verband gebracht en daarom moet hier eene korte beschrijving daarvan volgen. Als bronnen gelden vooral: A. Pierson „*het Katholicisme*,“ Hase *Kirchengesch.*“ S. 90; Giesseler I. 1. S. 179 ff A. Neander „*Genetische Entwicklung der vornehmsten gnostischen Systeme*“; Matte „*Histoire critique du gnostiscisme*“; F. C. Baur „*Die christliche Gnosis oder die christliche Religionsphilosophie in ihrer geschichtlichen Entwickelung*“. Verder: „*Wiener journal für Freimaurerei*“, Jahrg. 1. S. 46—45; Chersoni „*Histoire philosophique de la Franc-Maçonnerie*“ enz.). In tegenstelling met de ware kennis der godsdienstige waarheden, wordt met de Gnosis (*γνῶσις ψειδώνυμος* 1 Tim. VI: 20) bedoeld eene godsdienstige speculatie van wijsgeerig gevormde mannen, die, uit onderscheidene Heidensche en Joodsche plaatsen afkomstig, het jonge Christendom omhelsden, of ook wel eene vermenging van Platonisme, Parsisme en zelfs Bouddhisme met Christelijke ideeën. Men heeft meermalen beproefd de onderscheidene Gnostische systemen te classificeeren. Twee hoofdklassen zijn te onderscheiden, namelijk de judaïseerende en de anti-judaïstische Gnostieken. Deze laatsten kunnen weder in twee onderdeelen gesplitst worden alnaar ze meer tot het Heidendom naderen als de Ophiten, of het Christendom meer zelfstandige opvatting als Marcion en anderen. In al de verschillende systemen vindt men de volgende denkbeelden terug: de verborgene grond van alle geestelijk leven is het eeuwig goddelijke lichtwezen, dat oneindig hoog boven al het aardsche verheven is, ontastbaar en opgesloten in zich zelven. Het is aan de eene zijde eindeloos ver verwijderd van al het eindige, van den anderen kant is het de laatste grond van de wetten der eindige wereld. De gemeenschap van dit lichtwezen met het eindige wordt onderhouden door een reeks van tusschenbewoners die Aeonen, eeuwigheden, geesten van het bovenzinnelijke rijk, genoemd worden. — De schepping dezer wereld is het begin van de verlossing van het Licht uit de banden der materie. Het Licht bereikt zijn toppunt

in het menschelijk bewustzijn, dat het toppunt is der aardsche ontwikkeling. De onmiddelijke oorzaak dezer schepping is een zekere Genius, de wereldschepper, (δημιουργός) die, zonder dit te weten, van boven den aandrang ontvangt tot zijn scheppenden en vormenden arbeid. De mensch zelf staat in het middenpunt der wereld; hij is het afschijnsel van den ideaal-mensch en tevens mikrokosmos. Er zijn onderscheidene klassen van menschen, die echter allen worstelen om van de materie te worden verlost. Om nu die verlossing mogelijk te maken daalt de volmaakste der Aeonen door de hemelen neder en lost de materie in niets op, of maakt haar onmachtig tegenover het Licht. Vandaar dat de zedeleer der Gnostieken is een strijd tegen de materie die vernietigd moet worden. — We zouden te ver afdwalen wanneer we nog verder in bijzonderheden afdaalden. Niet alle Gnostieken dachten even diep na en waren met denzelfden zedelijken ernst vervuld. Velen verloren zich in allerlei dwaze bespiegelingen. Clemens Alexandrinus (200 n. C.) is een der meest beduidende Gnostieken. Alleen in de Gnosis, meent hij, wordt de verborgene, geheime zin die in den bijbel verborgen ligt ontdekt, en voor de ingewijden verklaard. Dezen zin te leeren kennen is de heilige geheimleer. — Men miskenne deze afdwalingen van den menschelijken geest niet te zeer; ze zijn de openbaring van het streven van den mensch om denken en geloof met elkander in harmonie te brengen. — Het kan geen verwondering baren dat men deze geheimleer der Gnostieken met de Vrmij.·. in verband heeft gebracht. Wij gelooven trouwens zonder het minste recht. Het eenige wat de G.— voor ons belangrijk doet zijn is dit: dat we ook hierin weder de openbaring zien van het verschijnsel, dat er ten allen tijde geweest zijn die gevoelden dat er een hooger standpunt moet worden ingenomen dan dat der groote meerderheid. Alle andere combinatien die men tusschen Gnostieken en VV.·. MM.·. maakte, behooren tot het rijk der traditie. Toch bestaat er wel een innerlijk verband tusschen de Gnosis en de Vrmij.·.. Evenals de Gnostieken waren ook de oude Bouwlieden menschen die zich boven het bekrompen kerkelijk standpunt verheven hadden en daarom uit alle bestaande godsdiensten en wijsgeerige richtingen dàt namen wat dienen kon om de menschheid nader te brengen tot het menschelijk ideaal. In zooverre behoort de Gnosis tot dezelfde orde van dingen als de Vrmij.·. is ook een der schakels van den grooten keten die door de geheele geschiedenis der menschheid loopt; behoort tot die reeks van hoogere, reinere verwachtingen die ook 't geheim zijn der Vrmij.·. waartoe de gewone wereld zich, als zoodanig, niet kan verheffen.

Godsdienst, *religio* is, in zijn diepsten grond, het innerlijk, tot de menschelijke natuur behoorende, bewustzijn van eene betrekking tot het zedelijk Ideaal. Dit Ideaal, door 't geweten erkend als de Macht der heiligheid en der liefde, kan op verschillende wijzen worden voorgesteld; het bewustzijn dier betrekking kan zich op verschillende wijzen openbaren. De Vrmij.·. heeft eerbied voor alle uitingen van het godsdienstig bewustzijn, en is inzooverre anti-kerkelijk daar de kerken een bepaalde opvatting als de alleen ware beschouwen. (z. *Atheïsten*).

Goes, stad op Zuid-Beveland, 7000 inw. Alhier is een L.·. „*De opgaande ster*“, gesticht in 1801, en heropend 1860. Kleuren Rose en Groen, telt heden (1882) 30 leden. Vergadert in eigen lokaal, Rozemarijnstraat, iedere maand op Vrijdag naast aan volle maan.

Goethe of **Göthe** (Johann Wolfgang von —), mogelijk de grootste onder Duitschlands dichters en denkers, werd geboren 28 Aug. 1749 te Frankfort a/M., overleden 22 Maart 1832. Het leven van dezen grooten, onsterfelijken denker, al is het dan ook maar in ruwe omtrekken te schetsen is overbodig. Wie kent dat niet? Wij moeten ons hier bepalen tot wat hij als V.·. M.·. was en deed, en zullen daartoe een overzicht geven van zijn mac.·. arb.·.

Den 13[den] Februari 1780 richtte Goethe een schrijven tot den Reg.·. Mr.·. der L.·. *Amalia* te Weimar, von Fritsch, dat aldaar nog als een kostbaar reliquie wordt bewaard. Dat schrijven is van den volgenden inhoud: „Waarde Excellentie, ik neem de vrijheid u met eene bede lastig te vallen. Reeds sedert lang vond ik eenige aanleiding tot het verlangen om ook tot het genootschap der Vrijmetselaren te mogen behooren; dit verlangen is op onze laatste reis [1]) veel levendiger geworden. Mij heeft slechts deze titel ontbroken om met personen die ik leerde hoogachten in nauwere verbinding te komen, en dit gevoel van gemeenschap is het eenige dat mij dringt om opname in uw genootschap te vragen. Tot wien kan ik mij in deze aangelegenheid beter wenden dan tot uwe Excellentie. Ik verwacht dat Gij wel alles wilt regelen wat hiertoe mocht noodig zijn en in afwachting van eenige goede wenken teeken

---

[1]) Zijn tweede Zwitsersche reis.

ik mij eerbiedig Uwer Excellentie gehoorzame dienaar Goethe.“ — Den 23 Juni 1780 werd de toen 31jarige dichter in de O.·. der VV.·. MM.·. opgenomen; den 23 Juni 1781 werd hij tot Metgezel, den 2 Maart 1782 tot Meester bevorderd en ontving in hetzelfde jaar ook de Hooge Graden. Bij de wederoprichting der L.·. in 1808 werkte G.— daartoe krachtig mede en op zijn aandrang vooral werd daarbij het systeem der Gr.·. L.·. van Hamburg ingevoerd. — In al zijne werken, vooral in zijnr „Wilhelm Meister“ en „Wanderjahren“ is de ware maç.·. geest te herkennen, maar in 't bijzonder dichtte hij voor de O.·. die liederen die onder de rubriek „Loge“ in de uitgaven zijner werken zijn opgenomen, nl. de gedichten „Symbolum,“ „Verschwiegenheit,“ „Gegentoast der Schwestern, zum 24 Oct. 1828, dem Stiftungs- und Amaliefeste,“ „Trauerloge,“ „Dank des Sängers,“ „Zur Logefeier des 3 Sept. 1825,“ „Zwischengesang,“ Schlussgesang,“ „Dem würdigen Bruderfeste, Johanni 1830.“ Dit laatste dichtte hij toen de L.·. zijn vijftigjarig lidmaatschap der O.·. feestelijk herdacht. Hoe hoog hij op dien hoogen leeftijd de Vrmij.·. nog waardeerde, blijkt uit deze woorden van dat lied:

„Funfzig jahre sind vorüber,
Wie gemischte Tage floh'n;
Funfzig jahre sind hinüber
In das ernst vergang'ne schon.

Doch lebendig, stets aufs neue
Thut sich edles wirken kund.
Freundesliebe, Männertreue
Und eine ewig sich'rer Bund.“

Zijn „Verschwiegenheit“ begint aldus:

„Heil uns! Wir verbundne Brüder
Wissen doch, was keiner weiss;
Ja sogar bekannte Lieder
Hüllen sich in unsern Kreis.
Niemand soll und wird es schauen,
Was einander wir vertraut:
Denn auf Schweigen und Vertrauen
Ist der Tempel aufgebaut.“

Onder zijne overige liederen zijn er vele die met het oog op 't feestelijk samenzijn der BBr.·. gedicht zijn. G.— beschouwde de Vrmij.·. voornamelijk van hare symbolische, poëtisch-gemoedelijke, conservatief-vrome zijde. De reine poëzie harer vormen en gebruiken trok hem machtig aan. Belangrijk zijn vooral eenige plaatsen uit Goethe's inleiding tot de Rouwloge der ⊡ Amalia (15 Juni 1821) ter nagedachtenis van Riedel en anderen, o. a. de volgende: „De overtuiging die zich heden maar al te zeer aan ons opdringt dat de dood alles gelijk maakt is ernstig, maar treurig en zonder zuchten nauwelijks uit te spreken; maar hartverheffend en vriendelijk is het, aan een Bond te denken die de levenden gelijk maakt en wel in dien zin dat hij hen tot gemeenschappelijk werken oproept, daarom iedereen eerst op zich zelven terugwijst en hem dan naar het geheel der samenleving wijst. Laten we aldus onze overleden Broeders beschouwen alsof ze nog onder ons waren. Ook zijn ze nog onder ons, want we hebben wederkeerig op elkander gewerkt en daar zich daaruit grenzelooze gevolgen ontwikkelen, wijst dit op een eeuwig samenzijn. Onze Bond heeft veel eigenaardigs waarvan voor dit oogenblik slechts dit eene in herinnering mag worden gebracht, dat, zoodra wij tezamen zijn, de meest besliste soort van gelijkheid ontstaat; want niet alleen dat alle voorrechten van rang, stand en leeftijd, vermogen en talenten op den achtergrond treden en zich in hoogere eenheid oplossen, ook de individualiteit moet, in zekeren zin, teruggedrongen worden. Ieder wordt hier heengewezen naar de hem aangewezèn plaats. Dienende Broeders, Leerlingen, Metgezellen, Meesters, Officieren — allen staan op de hun aangewezen plaats en verwachten, met opoffering en zelfverloochening, de wenken van den Reg.·. Mr.·.; men hoort geen titel; de noodzakelijke onderscheidingsteekenen der menschen in het gewone leven zijn verdwenen; maar ook wordt niet in aanmerking genomen van wat den mensch anders 't naast aan 't hart ligt, waarvan hij het liefst hoort en spreekt; men verneemt niet van zijn afkomst, niet of hij eenzaam is of gehuwd, vader- of kinderloos, in zijn huis gelukkig of ongelukkig; van dit alles wordt niets gemeld, maar ieder beijvert zich om, in vereeniging met waardige Broeders, de hoogere, algemeene doeleinden te beoogen en al het bijzondere te verloochenen. Daarom is eene Rouwloge van zoo heel veel beteekenis. Hier treedt de individualiteit het eerst op den voorgrond, hier leeren we elkander als bijzondere personen kennen, hier openbaart zich het individueele leven in zijn eigenaardigheden, waar wij ons verdiepen in 't verleden en onzen wandel in het heden vergelijken met dien van hen die nu rusten.“ En na eene levensbeschrijving van de overledenen gegeven te hebben „wij dragen allen de onvolkomenheden van het leven. Wie, buiten God, zal ons tot rekenschap oproepen? Vonnissen mag men de afgestorvenen niet; de achterblijvenden moeten zich niet bezig houden met hun gebreken en hun lijden, maar met 't geen ze gevoeld en gewerkt hebben. Aan hun gebreken herkent men de menschen, aan de voorrechten den enkelen

mensch. Gebreken en lotwisselingen hebben wij allen gemeen, de deugden behooren een ieder in 't bijzonder toe...." (Vrgel. *Goethe als Freimaurer*, van R. Stern, in *Latomia* XVIII. 182 ff.) — Goethe's leven was niet vlekkeloos. Hij had al de gebreken van zijn onvergelijkelijke grootheid, maar zijne werken zijn alle openbaringen der reinste humaniteit. Hij deed gaarne en in stilte wel, zonder met zijne gaven te pronken. De maç.·. kenspreuk van zijn leven was: „Edel sei der Mensch, hülfreich und gut!"....

Gorinchem, stad in Z.-Holland, ruim 9000 inw. Alhier is eene L.·. „*Orde en Vlijt*", gesticht 1815. Kleuren Donkerrood en Wit. Vergadert in eigen lokaal in de Molenstraat, op onbepaalde tijden en telt heden (1882) 48 leden. Bij deze L.·. is eene afdeeling van U.·. en O.·. U.·. Mrr.·.. Den 10 Nov. 1851 werd een eigen Logegebouw ingewijd. In 1854 richtte deze L.·. een hulpbank op.

Gouda, stad in Z.-Holland, 17,000 inw.– Alhier is eene L.·. „*De ware Broedertrouw*", gesticht 1802; constit.·. br.·. gedateerd 24 d.·., 2 M.·. 5802. Kleuren Rood en Zwart. Ledental (1882) 75. Vergad. in eigen lokaal. Gouwe, C. 218, den eersten en derden Dinsdag van 1 Oct. tot ult° Maart. Het gebouw is verdeeld in aandeelen onder de BBr.·. — Aan deze □ is verbonden eene Afdeel.·. van U.·. en O.·. U.·. Mrr.·., vergadering op den 3den Dinsdag van bovengenoemde maanden.

Graaff-Reinet, stad in Zuid-Afrika. Alhier is eene L.·. „*de Vereeniging*", gesticht 1834, heropend 1866. Kleuren Donkerblauw. Ledental 29. Vergadert in eigen lokaal den laatsten Vrijdag van iedere maand.

Graden. In de oude bouwvereenigingen kende men het verschil in graad niet. Wie eenmaal tot het genootschap behoorde en bekend was met de herkenningsteekens had dezelfde rechten als ieder ander. Ieder leerling, die de noodige kundigheden bezat en werk kon vinden, mocht tevens als bouwmeester optreden. — Maar toen de bouwmeesters meer en meer in bekwaamheid toenamen en ook belangrijke werken werden uitgevoerd, die eene groote mate wetenschappelijke kennis noodzakelijk maakten, moest er, langs natuurlijken weg, onderscheid tusschen de leden der corporatie gemaakt worden: eenigen waren de ontwerpers en leiders van het bouwwerk, anderen de werklieden (*fellows*) en weder anderen bereidden zich voor om, na soms jarenlange oefening, mede den arbeid te kunnen aanvaarden. Vooral werd dit het geval toen ook meer en meer niet-bouwlieden tot de vereeniging toetraden, toen staatslieden, geleerden en kunstenaars zich bij de vrije bouwlieden aansloten. Bij het oprichten der eerste Gr.·. L.·. waren de toestanden belangrijk gewijzigd. Men kon iederen pas aangenomene niet dadelijk alles toevertrouwen en langzamerhand kwam de natuurlijke indeeling in Meesters, Metgezellen en Leerlingen tot stand. Het ontstaan dezer drie Graden dagteekent zoo uit de jaren 1723—30. Heden zijn ze in alle maç.·. systemen opgenomen. In Engeland noemt men de bevordering tot den tweeden Gr.·. *to pass* (overgaan), tot den derden *to raise* (verheffen); ook in Frankrijk *passer* en *elever*. Dergelijke indeeling vindt men ook in het ridderwezen: pages, knapen en ridders en bij de universiteiten in het baccalaureaat, licentiaat en doctoraat. — De vraag of het voortbestaan der drie Graden van heden nog beteekenis heeft, is door sommigen ontkennend beantwoord. Wij gelooven zeer ten onrechte. Wie het wezen der K.·. K.·. goed begrijpt, zal moeten erkennen dat een onderscheid dringend noodig is. Wie den grootschen arbeid in den dienst der humaniteit aanvaardt, moet eerst tijden van zelfonderzoek en zelfbeproeving doorleven zóó als hij, voordat hij tot den Bond behoorde, niet kòn doen; en alleen zij die werkelijk ernst gemaakt hebben van mac.·. studiën kunnen Metgezel worden; de Meestergr.·. behoorde de erkenning der L.·. te zijn voor wat op Maç.·. gebied is gepresteerd. — De werkelijke beteekenis der drie Grr.·. kan intusschen eerst gekend worden uit onze symbb.·. en gebruiken en kan dus hier niet verder ontwikkeld worden. Deze drie Grr.·. worden de symbolische of Johannesgraden genoemd, of ook wel de blauwe in tegenstelling met de hooge die ook roode heeten. Vele systemen erkennen slechts deze drie Grr.·. en meenen dat daarmede de Vrmij.·. is afgesloten. In andere systemen werden ook nog meerdere Grr.·. toegelaten. (Z. *Hooge Graden*).

's Gravenhage, hoofdstad van Z.-Holland en residentie van het Koninklijk Huis. Alhier bestaat een L.·. „*l'Union Royale,*" (kleuren karmozijn met goud) wier geschiedenis nauw samenhangt met die der Vrmij.·. in Nederland. Het Bestuur dier L.·. had de goedheid ons een exemplaar te zenden van het hoogst belangrijk geschrift: *Feestviering van* 24 *Maart* 1858 *in l'Union Royale*" ('s Gravenhage, Gebr. Giunta D'Albani 1859). De Z.·. V.·. Br.·. J. J. F. Noordziek heeft met de groote zaakkennis die hem ten dienste staat, in de archieven der werkpl.·., het hoogst belangrijk archief van het Gr.·. O.·. en uit onderscheidene persoonlijke her-

inneringen, mondelinge en schriftelijke mededeelingen, gebeurtenissen ook op prof.·. gebied, in 't verslag der feestviering, ook door hem bewerkt, eene geschiedenis dier L.·. samengesteld die ons in staat stelt haar hier ook in bijzonderheden mede te deelen. (Vrgl. verder, Br.·. C. G. Withuys. *Jaarboekje*, 1858, bl. 136. v. v.

In November 1734 werd door eenige BBr.·. te 's Gravenhage een werkpl.·. opgericht, onder den naam: *Loge du Grand-Maitre et du ressort de la Généralité*", welke in 1735 met eene inmiddels opgerichte tweede Loge op last van het Hoog Bewind des Lands gesloten werd. In 1744 werd de T.·. heropend en de L.·. veranderde in '49 den naam in dien van „*l'Union.*" Later kreeg ze dien van *La Sincérité*, maar eenige jaren daarna nam zij den vorigen weêr aan. Zij werkte op eene constitutie haar, onder het bestuur van den Engelschen Gr.·. Mr.·. Crawford, door tusschenkomst van zekeren Br.·. Liegois verleend, welke acte, in de tijden der vervolging van 1735 „gelijk de Gr.·. Mr.·. van Boetzelaar zich in een zijner brieven aan den Ged.·. Mr.·. van Engeland Manningham uitdrukt, gevallen was: *dans les mains du Souverain*". Aan het verzoek om een nieuwen Constitutiebrief of een copie van den ouden werd niet voldaan, daar er toen reeds botsingen bestonden tusschen de werkpll.·. in Nederland, die onafhankelijk van het Engelsch opperbestuur wilden arbeiden en dat Bestuur zelf. — Dat verlangen naar onafhankelijkheid openbaarde zich meer en meer bij de Nederlandsche werkpll.·., en vandaar dat de strijd hevig werd. Zonder medeweten van Engeland had men een Gr.·. Mr.·. voor deze landen benoemd en in Engeland beweerde men dat Nederland onder een Provincialen Gr.·. Mr.·. moest staan. Intusschen deed in 1752 zekere Br.·. Adriaan Huisken aan Engeland het verzoek tot vestiging eener L.·..— Van eene constitutie voorzien door den Engelschen Gr.·. Mr.·. Carysfort, stichtte hij te 's Gr.— de L.·. *La Royale.* In 1757 deden de leden dezer werkpll.·. het voorstel om *La Royale*, als wettige L.·. door Engeland erkend, te vereenigen met de oude L.·. „*du Grand Maitre*", die toen in minder goede verstandhouding met Engeland leefde. Deze laatste heette toen *l'Union* en beide smolten toen samen onder den naam van *l'Union Royale*, bij eene acte onderteekend door den eersten Gr.·. Mr.·. Nat.·. Aerssen Beijeren van Hogerheide. In beginsel verklaarde men hiermede dat men de O.·. in Nederland van 1734 afaan als onafhankelijk in haar bestaan beschouwde.

Zoo was *l'Union Royale* in 1757 gevestigd. Zij werkte vervolgens in 1757—1766; 1771-1779; 1782-1788; 1792-1794; 1795-1796; 1798 tot heden. Dat er zoovele gapingen in den arb.·. voorkomen moet alleen verklaard worden uit de politieke woelingen dier dagen, die ook vaak de eenheid der BBr.·. verstoorden. Zoo waren soms te 's Gr.— tegelijk vier of vijf Loges werkzaam. *l'Union Royale*, overwon echter hare mededingsters als: *le Véritable Zèle*," *les Coeurs Unis*", „*l'Indessoluble*," „*l'Egalité*," „*les Amis de la Justice*," „*l'Egalité du Frères*," *le Temple de Bonheur*," „*Pallas*," „*l'Union Orange*," „*le Berceau du Roi de Rome*" enz. enz., die de eene na de andere werden opgeheven.— *l'U. R.* liep in '72 gevaar haar rang te verliezen in den rij der *Loges fondatrices*, die het Gr.·. O.·. hadden helpen vormen, maar dit gevaar werd toch afgewend, toen in 1799 de oude orde van zaken werd hersteld en eene nieuwe loting gehouden werd. Nieuwe moeielijkheden ontstonden er in 't begin dezer eeuw. In 1802 werd door *l'Union Royale* het besluit genomen dat, zoo candidaten van buiten de stad zich bij haar mochten aanmelden en er geen tijd genoeg mocht zijn om de Loge, vóór het vertrek der belanghebbenden bijeen te doen komen, aan den Reg.·. Mr.·. de bevoegdheid werd toegekend, om in tegenwoordigheid van zoovele leden als mogelijk was, zulke personen bij communicatie in „de geheimen der O.·. tot den 3den Gr.·. in te wijden." In 1806 werd deze beslissing toegepast. Het Opperbestuur zag hierin wetschennis, zette den Reg.·. Mr.·. C. J. Mohr af en benoemde in zijn plaats den Br.·. S. van der Graaff. Weder was er reden tot twist. De leden der werkpl.·. waren in twee partijen verdeeld: sommigen hunner kozen de zijde van den ouden, anderen die van den nieuwen Reg.·. Mr.·.. — De laatsten meenden den vrede te kunnen herstellen door het houden van feestelijke bijeenkomsten met ZZ.·. en wilden zelfs, als in Frankrijk, ook hier Adoptie-Loges houden. Het Opperbest.·. veroordeelde ook dit en wilde *l'U. R.* opheffen. Er werd een nieuwe strijd aangebonden, maar de Loge werd in háar eer gehandhaafd, de oude Reg.·. Mr.·. Mohr werd weêr aan haar hoofd geplaatst en de vrede was hersteld.

Aan de oprichting van het Ned.·. Gr.·. O.·. heeft *l'U. R.* een zeer belangrijk aandeel genomen en van haar gingen de eerste ernstige pogingen uit om Nederland op Maç.·. gebied vrij te maken van het Engelsche Opperbewind. Dat deze werkpl.·. in dit alles op den voorgrond trad en dat haar invloed

zeer groot was, is zeker ook vooral daaruit te verklaren, dat de Gr.·. Mr.·. Nat.·. en vele Gr.·. Officc.·. meestal tot hare leden behoorden en vreemd is het dan ook niet, dat zij veel deed voor de aanknooping van betrekkingen met het buitenland en op den algemeenen gang van zaken zeer grooten invloed heeft uitgeoefend. Aan haar waakzaamheid is 't ook vooral te danken, dat in de troebele dagen der Fransche overheersching de Nederlandsche Vrmij.·. niet onder Fransch Opperbestuur kwam.

De L.·. hield hare vergaderingen eerst bij Maillet in den „*Gouden Leeuw*," toen bij Menning in den *Nieuwe Doelen*, later bij Kramer in de *Beurs van Amsterdam*, toen bij Knop in de *Korte Houtstraat*, bij Stoltz en Gerritse op het *Buitenhof*, bij Rademaker in de *Hofstraat*, in de *Ouden Doelen* en in 1811 in een lokaal boven den schouwburg. In 1847 vereenigden zich de drie nog te 's Gr. bestaande LL.·. „*l'Union Royale*, *l'Union Frédéric*" en „*Eendracht maakt macht*" tot eene onder den eersten naam en vestigde zich toen in het tegenwoordig gebouw op den Fluweelen Burgwal, dat in 1856 door de Gr.·. Mr.·. Nat.·. Prins Frederik aan de O.·. werd geschonken en waarvan het vrij gebruik voor onbepaalden tijd aan de L.·. gegeven werd. Van 1847 af was Prins Frederik lid der Werkpl.·.. In 1779 werd door de L.·. opgericht de *Confrairie van St. Joris*, met de bedoeling om vriendschappelijk samen te zijn, maar wellicht ook met andere nevenbedoeling; in 1802 een *Maçonn.·. Museum*, in 1848 eene *Maç.·. Societeit*; enz. Onder de Reg.·. Mrr.·. en Redenn.·. der werkplaats moeten vooral in herinnering worden gebracht mannen als: La Chapelle, Friard, Dagrau, du Sauret, van Aerssen, Huisken, de Plaix, van Boetzelaar, de Gonzal, de Duvon, van Grovestein, van Reede, van der Duyn van Maasdam, Mohr, van de Graaf, van der Meer Mohr, Vosmaer, Verwey Mejan, van Rappard. (Zie verder *Nederland*). Bij de L.·. *l'U. R.* bestaat een kap.·. der H.·. Grr.·. en een Afd.·. van den U.·. en O.·. U.·. Mr.·. Graad. Te 's Gravenhage bestaat verder de *Louisa-stichting* (z. d.). Van wege de L.·. nog 1. eene commissie tot uitdeeling van brood en turf aan behoeftigen en 2. eene commissie belast met de plaatsing van jongelieden op de ambachtschool enz.

Greep (*Fr.* attouchement, *Eng.* grip, *Duitsch* griff), een der herkenningsteekens in de Vrmij.·., tevens van groote symb. bet.

Griekenland. De Orde der VV.·. MM.·. werd uit Italië naar dit land overgebracht. In 1866 werd aldaar een, onder het Gr.·. O.·. van Italië staand directorium opgericht, waaronder acht Loges arbeidden: „*Panhellenion*" te Athene, „*Poseidonia*" in den Piraeos, „*Skufas*" te Cholkis, „*Korkyros*" op Corfu; „*Archimedes*" te Patras, „*de zonen van Leonidas*" te Syra, „*Rhegas*" te Lamia en „*Vooruitgang*" te Arges. In 1867 verzette zich te Patras het gepeupel tegen de Vrmij.·.. In hetzelfde jaar werd echter, met toestemming van het Gr.·. O.·. van Italië een Gr.·. L.·. van Griekenland opgericht (*μεγάλη ἀνατολὴ τῆς Ἑλλάδος*). Prins Rhodokanakis werd tot Gr.·. Mr.·. benoemd. Later ontstond aldaar ook een Suprême Conseil naar het Oud-Schotsch systeem. Nog bestaan daar te lande LL.·. onder het Gr.·. Or.·. van Frankrijk en de Gr.·. LL.·. van Engeland en Schotland. Met het begin van 1882 werd te Athene een Grieksch Maç.·. Tijdschrift opgericht, onder den titel „*ΠΥΘΑΓΟΡΑΞ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ*", dat maandelijks verschijnt. — *Grieksche Metselarij* heet de 13de en 14de Gr.·. in den Ritus van Memphis.

Groningen, hoofdstad van de provincie van dien naam, ruim 40,000 inw. Alhier bestaat eene Loge, genaamd „*L'Union Provinciale*", geconstitueerd 1772, telt 120 leden en vergadert in eigen lokaal, in de Schoolstraat, de tweede Vrijdag van November tot April. — Aldaar is ook nog eene rustende L.·. *l'Union Maçonnique*", gesticht 1815. — *l'Union Provinciale* heeft o. a. een belangrijke som bijeengebracht voor de kweekschool voor onderwijzeressen en stelt jaarlijks studiebeurzen voor die kweekschool beschikbaar.

Groot-, zie hieronder de afzonderlijke woorden, waarmede dit woord verbonden is, als *Groot-Loge*, *Groot-Meester*, enz. enz.

Groot-Brittannië, zie *Engeland*, *Ierland*, *Schotland.*

Grünstadt (*Systeem van–*). Een in 1785 in die stad door zekeren von Assum gesticht of gegrond maç.·. systeem, door hem geput uit een zoogenaamd patent, afkomstig — volgens zijn voorgeven — van den keizer, een prins van Brunswijk en een prins van Hessen, waarbij hem opgedragen werd de Maçonnerie in haar oorspronkelijke gedaante te herstellen. De oorsprong der Vrmij.·. wordt daarin natuurlijk weder van Adam afgeleid, wiens derde nakomeling haar echter pas goed begreep. Door de Vrmij.·. krijgt men volledige kennis van het geheim der Schepping enz. enz. — Het systeem bestond uit zeven Graden, namelijk eerst de 3 St. Jans-Grr.· en dan nog 4. de jong-Schotten, 5. de oud-Schotten, 6. de Provinciaal kapitularissen van het Roode

Kruis, 7. Groot-Ridder van Klaarheid en Licht. — Met den dood van v. Assum, die ook nog beproefde een groote geld-loterij te houden, heeft deze dwaasheid een einde genomen.

Gugomos (Gottlieb, Vrijheer von-). Deze avonturier vaardigde in 1776 eene circulaire uit, waarin hij een maç.·. congres te Wiesbaden samenriep. Hij verklaarde daarin ten vorige jare te Brunswijk te zijn geweest, ten tijde van het daar gehouden congres, om te onderzoeken of er nog werkelijke Tempelheeren waren, maar te vergeefs: men had zijne teekens niet begrepen. Sedert dien tijd had hij in vreemde landen zijn kennis zoeken te vermeerderen; daar had hij de waarheid ontdekt, was tot Opperpriester gewijd en kwam nu om een volk te redden dat zooveel goeds en edels had. — Hij verklaarde jaren lang V.·. M.·. te zijn geweest, in alle systemen te zijn ingewijd en zich wel tienmalen te hebben laten inwijden om de echte Tempelheeren te zoeken. Waarschijnlijk was hij in een Jezuïtencollegie opgevoed en bekleedde achtereenvolgens eene betrekking aan de Hoven van Wetzlar en Baden. In 1775 woonde hij te Brunswijk, zocht eenige VV.·. MM.·. op en noemde zich Kamerheer en Geheimraad. — Sedert 1777 vertoefde hij voornamelijk in Nederland. Volgens sommigen zou hij later bekend hebben door Jezuïten te zijn omgekocht om die komedie te spelen, ten einde de Vrmij.·. te benadeelen.

Gustaaf III en IV, zie *Zweden.*

Gysi (Heinrich), een der meestbeduidende VV.·. MM.·. in Zwitserland, geb. te Zürich 1803, ontving eene burgerlijke opvoeding, werd eerst goudsmid, maar nam in 1835 zitting in den stadsraad en werd in 1839 stads-schrijver, welk ambt hij tot 1856 bekleedde. — In 1823 werd hij in de Loge *„Modestia cum libertate"* in de O.·. opgenomen, en in '33 benoemd tot Reg.·. Mr.·.. In '44 werd hem opgedragen de statuten te ontwerpen voor de Gr.·. L.·. *„Alpina"*. Hij overleed 24 Sept. 1878.

H.

H.·.— beteekent in den Rit.·. Mizraïm Henoch חֲנוֹךְ. Ingewijde.

Haag (*den*), zie *'s Gravenhage* en *Nederland.*

Haarlem, hoofdstad van Noord-Holland, 42.000 inw. — Alhier bestaat eene L.·. *„Vicit vim Virtus"*, geconstitueerd 1788. Vergadert in eigen lokaal in de Ripperdastraat, den derden Woensdag van Sept. tot Mei. Ze telt 85 leden. Het feit der afzwering van Philips II in 1581 is door deze werkplaats op de luisterijkste wijze herdacht. Deze L.·. richtte in 1878 een schoolfonds op en in 1879 een ondersteuningsfonds. Elken vierden Woensdag, uitgenomen de zomermaanden, vergadert de Maç.·. Sociteit die aan deze L.·. is verbonden. — Kleur der L.·. *ponceau.*

Hadar of Adar. הָדָר, sieraad. Een in Hooge Graden voorkomend woord.

Haddo (Lord George —), van 1780—'84 Gedept.·. Gr.·. Mr.·. en van 1784—'85 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Schotland. Onder zijn bestuur verzochten eenige Mrr.·. van verschillende Loges in Edimburg om eene constitutie tot oprichting eener Loge, onder den naam *Roman Eagle* (Romeinsche Adelaar), die in de Latijnsche taal zou arbeiden. Dr. John Brown, de beroemde arts, was de eerste Reg.·. Mr.·. dier Loge.

Hadik-Barkóczy (*Gravin Helena* —), geb. 1833, is de eenige dochter en erfgename van graaf Barkóczy. Daar ze de laatste afstammelinge is van dit geslacht, werd ze ook als zoon gesubstitueerd. Uit een civiel-rechterlijk oogpunt wordt ze dan — volgens de Hongaarsche wetten — als man beschouwd. Na den dood van haren vader, 1871, aanvaardde ze dan ook het Barkóczy'sche Majoraat. In 1860 is ze getrouwd met Graaf Bela Hadik, adjudant van den aartshertog Ferdinand Maximiliaan, later keizer van Mexico. In '61 verliet haar gemaal den dienst en leefde op de majoraats-bezetting Pálócz. De Gravin had daar de rijke maçonnieke bibliotheek van haren vader gevonden. Ze verdiepte zich in de maç.·. litteratuur der voorgaande eeuw en daardoor kwam het verlangen bij haar op in den Bond der VV.·.

MM.·. te worden opgenomen. Ze had door haar studien het wezen der Vrmij.·. meer en meer leeren kennen, en daardoor het besluit genomen ook tot die Broederschap te behooren die, naar hare opvatting, de edelste Bond der wereld was. Bovendien, haar leven was één maçonnieke arbeid. Ze is de moeder van onderscheidene kinderen en voedt deze op in den waren maç.·. geest. Ze is de onvermoeide weldoenster van allen die haar hulp behoeven. Tijdens de heerschende cholera-epidemie ging ze moedig van dorp tot dorp om overal de arme lijdenden te helpen en de geringeren te ondersteunen. Ondertusschen werd haar verlangen om in den B.·. opgenomen te worden al levendiger en vuriger, en eindelijk besloot ze bij de Loge te Ungvár, welke plaats in de nabijheid van haar riddergoed gelegen was, formeel aan te kloppen. Ze deed dit te eerder daar ze den Reg.·. Mr.·. dier werkplaats, Br.·. Eugenius Tabody, van zeer nabij kende. — Deze wendde zich, in dit voor hem moeielijke geval, tot den Ged.·. Gr.·. Mr.·. van het Gr.·. O.·. te Pest, Br.·. Graaf Csáky, die tot de rec.·. geen verlof wilde geven, omdat vrouwen niet in den Bond mogen worden opgenomen. De gravin was hierdoor echter niet afgeschrikt en vertrok zelve naar Pest om over deze aangelegenheid te confereeren. 't Gevolg van deze conferentie was, dat ze besloot zich schriftelijk tot het Gr.·. O.·. te wenden met verzoek dat hare opname in de L.·. te Ungvár zou worden goedgekeurd. De Bondsraad weigerde, bij besluit van 10 Jan. 1875, aan dit verzoek te voldoen. — Toen de gravin van eene lange wetenschappelijke reis terugkeerde hernieuwde zij haar verzoek. De Ged.·. Mr.·. der L.·. te Ungvár, Géza Mocsáry, bezweek voor haar betoog en bepaalde hare receptie op 11 Nov. 1875. Hij motiveerde zijn besluit met te wijzen op de groote bekwaamheden en werkelijke maç.·. deugden dier vrouw en meende, dat verdere weigering haar zóó zou krenken dat ze tot waanzin zou kunnen vervallen, want haar bidden om opgenomen te worden was zóó dringend, zóó onstuimig, zóó hartstochtelijk, dat langer weigeren een misdaad worden zou. Hij beloofde verder haar receptie aan het Gr.·. O.·. mede te deelen, opdat ze geheel en volkomen in al de rechten der VV.·. MM.·. zou kunnen deelen. En op den bepaalden datum werd de gravin werkelijk in de L.·. „*Egyenlöség*", onder presidium van de Ged.·. Mr.·. Gésa Mocsáry, in tegenwoordigheid van 10 BBr.·. ritueel in onzen B.·. opgenomen. — Toen het Gr.·. O.·. van deze opname kennis kreeg, zond de Gr.·. Mr.·. een gevolmachtigde naar Ungvár om de zaak op de plaats zelve te onderzoeken. De gravin zelve werd voor den Gr.·. Mr.·. gedaagd en 't bleek dat ze geheel formeel in de O.·. was opgenomen en dat haar het certificaat was ter hand gesteld. De Ged.·. Mr.·. die haar had opgenomen, verdedigde die daad met de volgende bewering: „Het hoofddoel der Vrmij.·. is, aan de eene zijde, de lijdende menschheid te helpen, aan den anderen kant er naar te streven, zulke leden aan te nemen, die intellectueel en materieel bevoegd zijn mede te werken aan de bereiking van dit doel en daarbij mag — zij het dan volgens de letter — volgens den geest der O.·. geen onderscheid van geslacht gemaakt worden. Nu is het buiten allen twijfel, dat de gravin eene der beschaafdste, geestvolle en — naar de bewering van den Gr.·. Mr.·. zelven — zedelijkste vrouwen is. Dat ze haar levenstaak ernstig opvat, blijkt daaruit, dat ze met schrijvers, geleerden en kunstenaars samenwerkt. Materieel kan er tegen hare opname geen enkel bezwaar zijn, want ze is eene der rijkste leden van den hoogen adel. Dat ze haar vorstelijk vermogen aan de lijdende menschheid opoffert, blijkt daaruit, dat ze aan de Fröbelvereeniging voor arme kindeeen jaarlijks 500 flor. geeft en te Ungvár een kinderasyl liet bouwen; dat ze van dorp tot dorp ging om gedurende de cholera-epidemie de kranken in hunne hutten op te zoeken en overal kwam als de vertroostende engel..... ik zou niet weten wie, meer dan zij, waard is in den B.·. te worden opgenomen". — Maar alles was tevergeefs. Het Gr.·. O.·. nam de volgende besluiten: 1. Het verklaart de opname der gravin Helene Hadik-Barkóczy als in strijd met de wet en als van nul en geener waarde en verbiedt hare toelating in de onder zijn ressort arbeidende Loges, op straf van opheffing, en beveelt de onderscheidene maç.·. Lichamen aldus te handelen. 2. Beveelt de gravin binnen 10 dagen het in hare handen zijnde document bij het Gr.·. O.·. in te leveren, mocht ze weigeren, dan zal dit document, wanneer ze het soms in eenige Werkpl.·. mocht vertoonen, vernietigd worden.

Hadley (Benjamin), een Engelschman, was tegenwoordig bij de receptie van den Hertog van Lotharingen, later Keizer Frans I, in den Haag.

Haïti of *San-Domingo*, een der West-Indische Antillen. Voor de omwenteling, waardoor dit eiland van Frankrijk werd afgescheurd, was de Vrmij.·. daar reeds ingevoerd, maar ging in die dagen van

strijd bijna geheel te gronde. In 1809 voerden de Engelschen de O.·. daar weêr in en stichtten er onderscheidene werkpll.·.. Heden werken er ook meerdere onder het Suprême-Conseil de France. In 1824 vormde zich zelfs een Gr.·. O.·. van Haïti, dat zich geheel onafhankelijk verklaarde en nadat de Vrmij.·. geruimen tijd geslapen had, in de laatste twintig jaren weêr voortarbeidt. — Zie verder *San-Domingo.*

Hallelujah (הַלְלוּיָה) „Prijst Jahveh!" een woord, voorkomende in den Leerl.·. Gr.·. der Rites van Mizraïm en in andere Hooge Graden.

Hallivell (James Orchard), een zeer beroemd oudheidkundige te Londen, was de gelukkige ontdekker van eene oude maçonnieke oorkonde, die velen, o. a. ook Kloss, na nauwkeurig onderzoek voor de oudste van alle bestaande houden. In 1840 gaf hij die te Londen uit, onder den titel: „The early History of Freemasonry in England", in '44 volgde reeds eene tweede uitgave. De oorkonde draagt den titel „Hic incipiunt constitutiones artis Geometriae secundum Enclydem" (hier beginnen de constituties der kunst Geometrie volgens Euclydes). Het behelst 794 rijmverzen in het oud-Engelsch, waarin ook oude wetten en verordeningen vermeld worden; het eindigt met zedekundige opmerkingen voor hen aan wie dit handschrift zou worden voorgelezen. (Vrgl. *Findel*, Geschichte der Freimaur[ei] I.).

Halsband is een band waaraan de Officieren eener Loge het teeken hunner waardigheid dragen. De kleuren zijn dezelfde als die der Loge.

Halsteeken, zie *Teeken.*

Hamalabar. Waarschijnlijk een verbasterd Hebreeuwsch woord, dat in eenige Hooge Graden in gebruik is.

Hamburg, vrije stad met ruim 300.000 inw. Volgens het Engelsche constitutieboek zou Graaf Strathmore, Engelsch Grootmeester, in 1733 aan elf Duitsche BBr.·. verlof gegeven hebben te H.— eene Loge te stichten. De Hamburgsche archieven spreken daarvan echter niet. Volgens een in 't Fransch geschrevene protokol, aan welks echtheid niet te twijfelen valt, werd onder presidium van Karel Sarry, Engelsch Provinciaal-Gr.·. Mr.·. van Pruissen en Brandenburg, den 6 Dec. 1737 de eerste L.·. te H.— en daarmede in Duitschland, geopend, welke tegen 't einde van dit jaar uit 16 leden bestond. Deze Loge had geen geschreven of gedrukt Rituaal en droeg ook geen bijzonderen naam. In 1741 nam ze den naam *Absolon* aan. In 1738 werd door eene deputatie dezer L.·. te Brunswijk de toenmalige kroonprins van Pruissen, later koning Frederik II (z. d.), in de O.·. opgenomen. In 1740 ging de Reg.·. Mr.·. dier L.·. naar Londen, waar hij door de Gr.·. L.·. van Engeland was aangesteld, als Provinciaal Gr.·. Mr.·. van Hamburg en Neder-Saksen. Weldra werd H.— ook het tooneel van verwarring, toen de *Strikte Observantie* (z. d.) haar invloed deed gelden en ook in H.— werken ging. Bovendien werden meerdere winkel-Loges (z. d.) geopend, zoodat de echte Vrmij.·. vaak groot gevaar liep ondertegaan. Een gedeelte der BBr.·. scheidden zich echter weldra van deze werkpll.·. af en gingen over tot de L.·. *Absalon*, terwijl anderen nieuwe Loges stichtten volgens het Engelsche systeem. De bekende Schröder, die in 1787 Reg.·. Mr.·. der inmiddels opgerichte L.·. *Emanuel* was, wist de Hamburger Loge vrij te maken van den laatsten invloed der Strikte Observantie. Eindelijk kwam ook hier de wensch op zich van Engeland los te maken en tijdens de Fransche overheersching verklaarde de Engelsche Provinciale Loge zich onafhankelijk en nam den naam aan van *Groot-Loge van Hamburg*, terwijl Br.·. Beekmann tot eersten Gr.·. Mr.·. werd benoemd. Eene commissie uit haar midden besloot aanstonds de Schotsche en Oud-Schotsche Loges afteschaffen, maar — als 't kon — daarvoor iets anders en beters in de plaats te stellen. Veel werd beproefd wat later bleek onpractisch te zijn, maar de Ged.·. Mr.·. Schröder, een man van groote intellecteele gaven en buitengewonen ijver, hield moedig vol en wist werkelijk veel, dat in dien tijd uitnemend was, tot stand te brengen. Het rituaal werd in 1802 en 1804 herzien, zuster-Loges werden ingevoerd, door de vijf dochter-Loges werden hospitalen geopend, en bovenal een „Engbund" of liever een Wetenschappelijke Graad (z. d. w.) in 't leven geroepen, die oneindig veel goeds deed voor de degelijke en deugdelijke beoefening der K.·. K.·.. Omstreeks 1811 werd te H.— door het Fransche *Gr.·. Or.·.* eene Fransche L.·. *„l'Étoile du nord"* gesticht die echter, na het verdrijven der Franschen uit de stad, ook weêr werd opgeheven. En van dien tijd af aan, ging de Vrmij.·. in H.— rustig haren gang en breidde zich daar meer en meer uit. — In 1845 verbeterde de Gr.·. L.·. haar constitutieboek. Bij het St. Jansfeest van 1867 vierde ze het 150jarig bestaan der O.·.— Als orgaan der Hambnrgsche Vrmij.·. bestaat sedert 1868 het „Hamburger Logeblatt". — De grondbeginselen der Gr.·. L.·.

van Hamburg en van hare dochter-LL.·. zijn de volgende: Ze erkent als bron en grondslag van haren arb.·. het oud-Engelsche Rituaal, het Constitutieboek der Engelsche Gr.·. L.·. van 1723 en de latere authentieke uitgaven ervan, vooral de „Oude Plichten". Ze huldigt het beginsel van onvoorwaardelijken vooruitgang. Ze draagt aan de verdere onderzoekingen van den Wetenschappelijken Bond op de belangrijkheid en echtheid van maç.·. oorkonden te onderzoeken en die voorstellen aan de Gr.·. L.·. te doen die, overeenkomstig de goed geconstateerde resultaten van een historisch onderzoek, uit oude instellingen mochten voortvloeien. Ze erkent daarom noch de echtheid van het z. g. „Vrijmetselaars-verhoor" (z. d.), noch het Charter van Keulen (z. d.), hoeveel goeds en bruikbaars die geschriften ook mogen bevatten. Ze wil noch een geestelijke, noch een wereldlijke ridderorde zijn, en werkt daarom alleen in de drie St. Jans-Grr.·. en geeft aan de leden der Oppergrr.·. en van andere systemen slechts die rechten en voorrechten die de Mrr.·. der blauwe Grr.·. bezitten. Ze verklaart dat ook nietchristenen en kleurlingen kunnen worden opgenomen en verlangt dat wanneer dezen bewijzen kunnen leden van eenige onder haar ressorteerende Loge te zijn, zij ook overal als V.·. M.·. zullen worden erkend en toegelaten. Ze behoudt zich het recht voor in alle landen, waar de wet dit niet verbiedt, Loges opterichten, terwijl ze wederkeerig gaarne toelaat dat andere Loge-systemen in H.— Loges constitueeren. Als wetenschappelijk instituut staat haar de „Engbund" ter zijde, zonder daarom formeel in de Gr.·. L.·. vertegenwoordigd te zijn. De „Joden-kwestie" heeft haar langen tijd bezig gehouden en soms veel moeite veroorzaakt. Toen de H.— Gr.·. L.·. in 1847 besloot ook Joden toetelaten, gaf dit aanleiding tot verschil met de Gr.·. Landsl.·. te Berlijn en de van haar afhankelijke Loges. In de naburge L.·. „*Karl zum Felsen*" te Altona, was de vraag sedert lang in dezen zin beantwoord, dat Israëlitische Broeders wel tot den arb.·. werden toegelaten, maar dat geene Joden mochten worden aangenomen. Sints dat de Gr.·. LL.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" en „*Royal York*" dergelijke consessie deden, is de vrede hersteld. — Wat den tegenwoordigen toestand der Vrmij.·. te H.— betreft het volgende. De LL.·. der *Vrije stad Hamburg* en die van de Gr.·. L.·. van H.— hebben een zeer verschillende statistiek; de eerste heeft 14 Loges, de laatste in Duitschland 24 en in 't geheel 32; slechts 5 Loges behooren tot beiden. Van de 14 LL.·. der vrije stad Hamburg staan 6 onder de Gr.·. Landsl.·. van Duitschland, 2 onder de Gr.·. L.·. van den Eklektischen Bond, 5 onder de Gr.·. L.·. van Hamburg en ééne onder de Gr.·. L.·. „*Zur Sonne*" te Bayreuth. Onder de *Gr.·. L.·. van Hamburg* staan 32 Loges, waarvan 24 in Duitschland, namelijk 5 te Hamburg, 1 te Frankfort a/M., 4 in Wurtenberg, 3 in Oldenburg, 2 in Mecklenburg-Schwerin, 1 in Mecklenburg-Strelitz, 2 in Saksen-Weimar Eisenach, 2 in Brunswijk, 2 in Schauenburg-Lippe, 1 te Bremen, 1 te Lubeck. Buiten Duitschland bezit de Gr.·. L.·. van Hamburg 8 Loges en wel 1 in Egypte (te Kaïro), 3 in de Vereenigde Staten (Newyork, Brooklyn en Hoboken), 1 in Mexico (Mexico), 1 in Peru (Lima), 1 in Chili (Valparaiso) en 1 in de Argentijnsche Republiek (Buenos-Ayres). — Het Ned.·. Gr.·. O.·. wordt heden (1882) bij de Gr.·. L.·. van H.— vertegenwoordigd door de Br.·. C. F. A. Brunier te Hamburg. Tusschen beide Gr.·. O.·. worden de maç.·. bescheiden, als bulletins, jaarboekjes enz. gewisseld.

Hamer is in de L.·. het teeken van het gezag. De drie eerste beambten, de Reg.·. Mr.·. of zijn Gedeput.·. en de beide Opzz.·. hebben een hamer. Oorspronkelijk moet die van hout zijn, overeenkomstig de traditie dat bij den bouw van den Jeruzalemschen T.·. de klank van een metalen werktuig niet werd gehoord (1 Kon. VI : 7). De hamer is 't symbool van kracht en sterkte. (Jerem. XXIII : 29, L : 33, Hebr. IV : 12). De God der Germanen, Thor, heeft den verbrijzelenden hamer, *Miölner*, in zijn hand. De strijdhamer was 't machtig werktuig der oude helden.

Handgeklap is onder VV.·. MM.·. het teeken van bijval en toestemming en ook van feestelijke begroeting. Maar het geschiedt ook op eene bepaalde wijze en is ook de verzinnelijking van een denkbeeld.

Handgreep. De bijzondere wijze waarop VV.·. MM.·. elkaâr de hand drukken geldt ook voor herkenningsteeken, en is een zinnebeeld van de trouw die de BBr.·. samenbindt. In de onderscheidene Grr.·. is de handgreep ook verschillend.

Handschoen. Ieder nieuw aangenomene ontvangt witte handschoenen, die hij telkens bij plechtige gelegenheden dragen moet. Tevens ontvangt hij een paar witte vrouwenhandschoenen om die te geven aan zijne echtgenoot, of zoo hij ongehuwd is, aan de vrouw aan welke hij de hoogste achting toedraagt. Witte handschoenen zijn 't zinnebeeld van de reinheid van handel en wandel waartoe de V.·. M.·. geroepen is,

Hannover, voormalig Koningrijk. — Kort na de stichting der eerste Duitsche L.·. te Hamburg (1737) werden ook in de naburige Hannoversche, toen nog Brunswijk-Lünenburgsche, stad Harburg eenige hooggeplaatste ambtenaren door een deputatie der Hamburger L.·. tot VV.·. MM.·. aangenomen. De kerk toornde, het opperconsistorie veroordeelde een predikant die ook in de O.·. was opgenomen, drong hem de L.·. te dekken en de Vrmij.·. leed daardoor schade; men durfde de toen nog machtige niet weêrstaan. Nadat onderscheidene pogingen om Loges te stichten mislukt waren of de opgerichte spoedig weder moesten worden opgeheven, werd eindelijk in 1755 eene Provinciaal-Loge van Hannover geconstitueerd, door de Gr.·. L.·. van Engeland, van de *Modern Masons*, en werd tevens eene tweede L.·. in de stad H.— opgericht. In 1764 vond het Hundsche systeem der Tempeliers ook in H.— ingang en de beide in de stad H.— bestaande werkpll.·. vereenigden zich toen tot eene L.·. van dat systeem, onder den naam „*Zum weissen Pferde.*“ De Prins, later Groot-Hertog, Karel van Mecklenburg-Strelitz, werd 27 Oct. 1766 in den Bond opgenomen. Te Göttingen werd weldra eene tweede L.·. opgericht. Door aansluiting bij de Strikte Observantie ontstonden geschillen met de Gr.·. L.·. van Engeland, die in 1773 tengevolge hadden, dat de volmacht, den Prov. Gr.·. Mr.·. verleend, werd ingetrokken. Toen de Strikte Observantie intusschen veel van hare beteekenis verloor, traden ook andere systemen op den voorgrond; maar na vele wederwaardigheden van allerlei aard gelukte het den Protector, den Hertog Karel van Mecklenburg-Strelitz, die zich in 1787 te Londen bevond, de oude Provinciaal-L.·. weder te herstellen. Van dien tijd af aan constitueerden ook andere Gr.·. LL.·. in de Hannoversche landen Loges en het aantal werkpll.·. vermeerderde snel.

Toen Hannover tot koningrijk verheven werd veranderde ook de toestand der Vrmij.·. daar te lande. Den 1sten November 1828 werd eene Gr.·. L.·. van het konkingrijk Hannover in 't leven geroepen, aan wier hoofd de Hertog van Cumberland, later koning Ernst Augustus, geplaatst werd. — In 1857 werd koning George V tot Gr.·. Mr.·. gekozen, onder voorwaarde dat al de Loges van het koningrijk zich onder de H.— Gr.·. L.·. zouden stellen; de meeste deden dit, enkele bleven onder de Gr.·. Lands-L.·. van Duitschland te Berlijn.

Na de inlijving van H.— bij Pruissen kwam er groote verwarring in de Logeaangelegenheden, daar de verdrevene koning George het Opperbestuur behouden wilde en daartoe toch de macht niet had. De Ged.·. Gr.·. Mr.·. Krüger deed te Berlijn pogingen om de onafhankelijkheid der Gr.·. L.·. van Hannover te waarborgen, maar men stelde daar eene beslissing telkens uit. De Ged.·. Gr.·. Mr.·. legde zijn ambt neer. Koning George stelde toen zijn agent Bokelberg in diens plaats aan. Op eene vergadering der Gr.·. L.·., den 17 April 1867 te Hildesheim gehouden, besloten de vertegenwoordigers der Hannoversche Loges tot Koning George het verzoek te richten zijn ambt als Gr.·. Mr.·. neder te leggen en den koning van Pruissen te vragen de Gr.·. L.·. van Hannover zelfstandig te laten bestaan. Maar den 30sten September werd de Gr.·. L.·. van H.— ontbonden en wel bij besluit van het Pruissisch Ministerie. — Men moest berusten, en vele Loges werden opgeheven; de meeste begaven zich nu onder eene der in Duitschland bestaande hooge Maçonnieke Lichamen en zij die zich bij de Royæl-York aansloten (1872) droegen er veel toe bij dit Lichaam in vrijzinnigen geest te hervormen.

Haram, הָרַם, geheiligd, de titel van den voorzitter van het Opperst tribunaal van den souvereinen prins Talumdim, den 71sten Gr.·. van de Rite Mizraïm (z. d.).

Harley (Handschrift van-), een in het Britsch Museum aanwezig handschrift, dat in 1836 door Henry Philips in de *Freemasons quaterley review* werd afgedrukt en de constitutie en plichten der VV.·. MM.·. in Engeland bevat en overeenkomt met de onder den Groot-Meester St. Alban (z. d.) gemaakte bepalingen. De eed-formule, die door de nieuw aangenomenen moet worden uitgesproken, luidt daar als volgt: „Ik N.N. beloof en verklaar in tegenwoordigheid van den Almachtigen God en mijne hier tegenwoordige Gezellen en Broeders, dat ik nooit, door welke middelen ook, direct of indirect, de geheimen, privilegiën of beraadslagingen van de broederschap of het genootschap der Vrijmetselaren zal openbaren, ontdekken of onthullen. Zoo helpe mij God en de heilige inhoud van dit boek.“

Harlingen, stad in Friesland, ruim 10,000 inw. Reeds in 1797 werd hier eene L.·. gesticht, die echter geruimen tijd sliep, maar den 23 April 1865 weder werd geopend onder den naam „*Deugd en IJver*“. Tot den 2den November 1879 vergaderde ze in een gehuurd lokaal. Met dien datum heeft ze echter een eigen, zeer doeltreffend gebouw, (het oude „Stotershuis“) geopend

en met groote plechtigheid ingewijd. Kleuren wit en hemelblauw, ledental (1882) 65. Vergadering, den derden Woensdag van September tot Mei.

Harmonie (Ordre de l'harmonie universelle), eene den 26 Juli 1806 gestichte nieuwe Fransche ritus, die weldra op niets anders uitliep dan op een actien-maatschappij, die zich meester wilde maken van den Oost-Indischen handel.

Harmonie-Orde. In 1788 werd deze zoogenaamde Orde in Duitschland gesticht, die mannen en vrouwen omvatte die elkander eeuwige vriendschap en trouw beloofden en daartoe, bij hun toetreden, een zwaren eed aflegde. Gelukkig is ook deze dwaasheid slechts eene voorbijgaande geweest.

Harmoniesche gezelschappen, zie *Mesmer*.

Harodim, zie *Hérédom*.

Harpocrates, naam van onderscheidene Loges. Is eigenlijk de Grieksche vorm van het Egyptische woord Hor-pa-kreet. Hor of Horos is bij de Egyptenaren het beeld van den weldadigen natuurgod. Grieksche schrijvers verhalen dat hij de laatste God was die over Egypte heerschte. Hij was de zoon van Isis en Osiris en werd voor identisch gehouden met Apollo. Van zijne moeder had hij de kunst van waarzeggen en de kennis der geneesmiddelen geleerd. Toen Osiris door den boozen Typhon was gedood, was deze bevreesd dat Horos diens dood op hem zou willen wreken. Hoewel Horos gevlucht was, werd hij toch ontdekt en in den Nijl geworpen. Zijne moeder vond zijn lijk en wist hem door haar kunst in 't leven terug te roepen; ze schonk hem de onsterfelijkheid en spoorde hem nu aan den dood van Osiris te wreken. Deze kwam zelf uit zijn graf om zijnen zoon tot een bekwaam krijgsman te vormen. Horos trok toen later tegen Typhon op, overwon hem, en bracht hem als gevangene bij zijn moeder, die hem echter de vrijheid schonk. Horos was hierover zoo vertoornd, dat hij Isis de kroon van het hoofd rukte. Typhon kwam nu wederkeerig met een geweldig leger om Horos van de heerschappij te berooven en beweerde dat deze niet de zoon van Osiris en Isis was, maar slechts een ondergeschoven kind. In den oorlog die hierop volgde, werd Horos verslagen en gedood. — Men begrijpt de beteekenis dezer mythe. Osiris is de bevruchtende kracht der zon en van den Nijl. Isis is de aarde. Hun zoon is dus de voorstelling der telken jare op nieuw ontkiemende vruchten, die uit de aarde voortspruiten. — De Romeinen vereerden Harpocrates als den Genius van het stille geluk, en als dien van het zegenaanbrengende zwijgen. Ze stelden hem voor als een sterken blondlokkigen knaap; hij legt den rechter wijsvinger op den gesloten mond. Beide begrippen laten zich gemakkelijk vereenigen: stil en zwijgend volbrengt natuur telkens weêr haar zegenenden arbeid. — In de Vrmij.·. geldt H.— ook als symbool van het zwijgen en van den stillen arbeid, verricht naar het voorbeeld der natuur. Eene L.·. te Breslau heet Horus.

Harugari (Orde der —). In 1848 werd te New-York, onder dezen naam eene vereeniging gevormd met maç.·. vormen, die beweerde aftestammen van eene „overoude“ Duitsche Ridderorde van denzelfden naam. Ze had ten doel het onderhouden en zooveel mogelijk verbreiden van de Duitsche taal, de ondersteuning van kranken, noodlijdenden, weduwen en weezen en is in drie graden verdeeld, in gele, roode en zwarte. Voor iederen Staat waarin deze Orde gevestigd is, bestaat eene Gr.·.-Loge. In de Ver. Staten zijn 90 dergelijke Loges; ze dragen meestal namen ontleend aan de Germaansche mythologie of aan die van de beroemdste en vrijzinnigste mannen van Duitschland. — In 1872 telde deze Orde ± 16000 leden en bezat een kapitaal van 224,000 doll. Ze riep onderscheidene humanitaire stichtingen in 't leven.

Hastings (George), zie *Huntingdon*.

Haydn (Josef), geboren te Bohrau, aan de Oostenrijksch-Hongaarsche grenzen, den 31 Maart 1730, was de zoon van een wagenmaker die, zonder eenige muzikale kennis te bezitten, op verdienstelijke wijze de harp bespeelde. Daar Josef vroeg grooten aanleg voor de muziek openbaarde, zond zijn vader hem naar een bloedverwant te Hamburg, om daar het gewone en tevens muziek-onderwijs te ontvangen. De Hofkapelmeester, von Reuter, leerde daar den 7jarigen knaap kennen, nam hem mede naar Weenen en liet hem daar het beste onderwijs geven. Op 16jarigen leeftijd verloor Haydn zijn stem en natuurlijk ook daardoor zijn betrekking bij het koor, en moest nu door lesgeven in zijn onderhoud voorzien. Intusschen had hij zich op de instrumentale muziek en de compositie met allen ernst toegelegd, en werd hij in 1761 als kapelmeester aangesteld bij prins Esterhazy. Later hield hij zich meest te Weenen op. Hij opende voor de instrumentale muziek werkelijk een nieuw tijdvak. Zijn „Stabat Mater“, de „Schöpfung“, de „Jahreszeiten“, de „Sieben Worte des Erlösers am Kreuze“ enz. hebben zijn naam onsterfelijk gemaakt. Den 31 Mei 1809 overleed hij in de nabijheid van Weenen.

In 1785 werd hij in de L.·. „*Zur wahren Eintracht*“ te Weenen in de O.·. opgenomen en was steeds een ijverig V.·. M.·..

Heeren (*Duitsche*, *Duitsche Ridders*, *Kruisheeren*, *Ridders van het Hospitaal St. Marie te Jerusalem*, *Marianen*, *Orde der Kruisheeren*, *Orde der Duitsche Heeren* enz.). In het jaar 1128 stichtte een met name onbekende Duitscher met zijne vrouw te Jeruzalem een hospitaal voor zijne landslieden, dat hij het St.-Marie-Hospitaal noemde. Andere gelijkgezinden vormden toen met deze stichters eene vereeniging, die zich de Broeders van het St.-Maria-Hospitaal te Jeruzalem noemden en tot onderscheidingsteeken een witten mantel aannamen. — Waren ze oorspronkelijk slechts hospitaal-ridders, weldra voegden zich ook Duitsche ridders met het Zwaard bij hen tot verdediging van het „heilige land.“ In 1143 verordende paus Coelestinus II dat het St.-Maria-Hospitaal te Jeruzalem voortaan onder oppertoezicht van den Grootmeester der Johanniters zou staan. Hierdoor werd het oorspronkelijk karakter der vereeniging geheel gewijzigd, en dreigde de broederschap te gronde te gaan. Intusschen stichtten eenige mannen uit Bremen en Lubeck, gedurende de belegering van Akko (1189—91) voor het christen-leger een veldhospitaal. Bovendien vormden ze eene vereeniging die zich ook aan de Johanniters onderwierp, en zich Hospitaalridders noemde en zoo eene vernieuwing was van de Hospitaal-orde van Jeruzalem. Na de verovering van Akko bouwden ze daar een Ordehuis, dat ze, ter herinnering aan het vroegere hospitaal en hopende eenmaal te Jeruzalem hun zetel te kunnen vestigen, het „Hospitaal St. Maria der Duitschers te Jeruzalem“ noemden. — In 1195 werd deze vereeniging, vooral door toedoen der Tempelridders, in eene Ridderorde veranderd. Paus Innocentius III bekrachtigde in 1198 deze zoo ontstane Duitsche Ridderorde. Veertig ridders vormden den stam dezer Orde. De vierde Grootmeester, Herman von Salze (1210) legde den grondslag voor haar verderen bloei. Van paus Honorius III en keizer Frederik II ontving hij voor zijne orde goederen en privilegiën en als Grootmeester zelfs zitting in den Rijksdag. — Meer en meer wendde de Orde zich naar het Westen en in 1211 vinden we haar reeds in Siebenbürgen. En van nu af aan werd haar een nieuw en ruimer arbeidsveld geopend. Hertog Koenraad van Masovië en Cujavië riep namelijk in 1226 de hulp der Orde in tegenovêr zijn dappere onderdanen, die hij tot het christendom wilde bekeeren en keizer en paus beloofden aan de Orde al de te veroveren landen. Meer en meer trok de Orde zich naar Pruissen terug. Hare bezittingen, die in onderscheidene landen verspreid lagen, heetten Balijen en werden weder in Kommanderijen afgedeeld; die nu in zulk eene Kommanderij het bewind voerde, heette Land-Kommandeur. Toen de Orde zich in Pruissen meer en meer uitbreidde bezat ze ook reeds goederen in het bisdom Utrecht. De eerste Landkommandeur der Balije van Utrecht was Anthonius van Lederzake, die in die stad een Ordehuis stichtte. Bij de langdurige veten tusschen de graven van Holland en de bisschoppen van Utrecht, werd dit Ordehuis in 1345 door graaf Willem IV grootendeels verwoest, waarom bisschop Jan van Arkel in 1346 de ridders toestond binnen de stad een nieuw Ordehuis te stichten. In later dagen moesten de ridders der Balije hervormd en van ouden adel zijn en bij hun toetreden een aanzienlijke som betalen, omdat de inkomsten der oude bezittingen onder hen verdeeld werden. — Omstreeks 1410 geraakte de Duitsche Orde echter in verval, toen Ulrich von Jungingen bij Tannenberg door de Polen en Lithauers geslagen werd en zelfs 30,000 ridders op 't slagveld bleven. Hij moest de veroverde landen ten deele aan Polen afstaan, ten deele als leen aannemen. Toch sleepte de Orde het leven voort en vestigde haren hoofdzetel te Mergentheim in Zwaben. Langzamerhand werd dit een opvoedingsgesticht voor zonen van adellijke familiën en bestaat daar nog, terwijl een aartshertog van Oostenrijk altijd aan haar hoofd staat. Napoleon hief den 24 April 1809 de Orde feitelijk op en verdeelde de goederen onder de vorsten onder wier gebied ze leefde; de titel van Grootmeester der Duitsche Orde is nu niets meer dan een naam. — Meermalen heeft men beproefd ook deze Orde tot eene der Hooge Graden in de Vrmij.·. te maken, maar zonder gunstig gevolg. Onder de geschriften over deze Orde vestigen wij vooral de aandacht op: „*M. Stubenczyi, brevis Livoniae ducatus descriptio historico-geographica ad eccles. et prof. imprimis Ordenium Johannitar. Teutonicorum et Templariorum faciens historiam.*“ (Amsterdam 1727) en Joh. Voigt „*Gesch. des deutschen Ritterorden in seinen* 12 *Balleien in Deutschland*“ (Berlijn 1858).

Hees (H. H. van-), een aanzienlijk Rotterdamsch rechtsgeleerde. Van 1798—1800 Gr.·. Secret.·. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden. Hem werd de herziening en eene nieuwe uitgave van het Wetboek opgedragen; hij volbracht dien arbeid die den

28 Mei 1798 werd goedgekeurd en in druk gegeven.

Hefboom. Een werktuig om met weinig vermogen zeer zware lasten te verplaatsen. Heeft in de Vrmij.·. een schoone symbolische beteekenis; deze wordt duidelijk wanneer men den beschrijving van dit Werktuig in 't oog houdt: „Onder een H.— verstaat men een onbuigzame staaf die om een vast punt kan draaien" en dit vaste punt heet steunpunt. De ware V.·. M.·. heeft dit steunpunt in de ernstige beoefening der K.·. K.·., en dan ook in zichzelven.

Heilige Geest-Orden. 1. Orde, gesticht 1198, voor Hospitaalridders te Montpellier, werd in 1700 in die der Koorheeren veranderd. 2. Orde, in 1352 door Lodewijk van Tarente gesticht, stierf met haren stichter. 3. Ook genaamd „*Orde van de duif*", in 1360 te Segovia gesticht door koning Johan I van Kastilië. 4. Orde, gesticht door Hendrik III van Frankrijk, 30 Dec. 1578, opgeheven 1830. 5. Ook in de Vrmij.·. komen ridders voor van den H. G.—, die hun streven afleiden uit Ezechiël IX en die tot teeken hebben een duif in 't midden van een kruis.

Heilig Graf (*Orde van het-*). 1. Orde van reguliere Koorheeren, 1114 gesticht door den Patriarch van Jeruzalem, opgeheven 1495. 2. Geestelijke ridderorde, in 1496 gesticht door paus Alexander VI, werd in 1814 eene Fransche Orde, opgeheven 1830. 3. Geestelijke ridderorde in Engeland, gest. 1174 door Hendrik II, opgeheven in 1535. 4. In de Vrmij.·. bestaat ook een Graad onder dezen naam, die volgens de legende gesticht zou zijn in 1219 en betrekking zou hebben op het vinden van het kruis door keizerin Helene (!!)

Heilig woord (z. *Herkenningswoord*).

Helder (*den-*), gem. in Noord-Holland; 20,000 inw. Alhier is eene L.·. „*Willem Frederik Karel*," geconstitueerd 1828. Kleuren wit en oranje. Vergadert in eigen lokaal, in de Koningstraat, iedere maand des Donderdags. Ledental heden (1882) 79. — Bij deze L.·. is eene Afd.·. van den Mr.·. Gr.·..

Heldmann (Frederik), een der beroemdste schrijvers op maç.·. gebied, doctor der wijsbegeerte, was geboren 24 November 1776 te Margetshöchheim a/Main, werd in 1803 hoogleeraar der staatswetenschappen aan de Universiteit te Würzburg, in 1807 hoogleeraar aan de Kantonschool te Aarau, in 1817 hoogleeraar der staatswetenschappen te Bern; in 1821 ging hij naar Darmstad, waar hij in 1838 overleed. In 1809 werd hij te Freiburg in de O.·. opgenomen. Spoedig wijdde hij zich, met inspanning van alle krachten, aan de studie van den oorsprong en het wezen der Vrmij.·. en was tevens een der stichters van de Loge te Aarau. Hij verzamelde de Ritualen van alle systemen en kwam tot de conclusie, dat de St. Jans-Graden, ondanks eenige afwijkingen, het wezen der Vrmij.·. het best uitdrukken en dat de z. g. Hooge Graden niet tot het wezen der O.·. behooren. Weldra leerde hij den Br.·. Zschokke kennen en stemde met hem volkomen in, zoodat ze hun maç.·. studiën gezamenlijk voortzetten. De L.·. te Aarau zou dan ook geen gewone Loge zijn, maar een Tempel gewijd aan de hoogere aangelegenheden van het menschelijk geslacht. De oprichters vergaderden daarom wekelijks bij Br.·. H.—, tot bespreking van hunne maç.·. studiën. Toen de L.·. gesticht zou worden was de vraag, bij welke Gr.·. L.·. men zich zou aansluiten. Daar kort te voren het Zwitsersche directorium der gerectificeerde Schotsche VV.·. MM.·. weder werkzaam was geworden, besloot men zich tot dezen te wenden. Aan den wensch der BBr.·. werd voldaan. De L.·. ontving de daar gebruikte Ritt.·. en de nog geldende Oud-Schotsche Wet. Bij nauwkeurig onderzoek bemerkte H.— dat dit wetboek den geest ademde der Strikte Observantie en, tegen den geest der O.·., despotisch was. Door zijn medeleden daartoe geauthoriseerd ging hij den 20 November 1811 naar Bazel om met het directorium een overeenkomst aantegaan. Wat de verandering der Ritt.·. betreft, aan de nieuwe Werkpl.·. werd, in dit opzicht, geheele onafhankelijkheid verzekerd. De nieuwe L.·. werkte van nu af aan op de krachtigste wijze, maar voornamelijk op hare leden zelve. De aanhoudende studie der Vrmij.·., vooral wat hare liturgie en symboliek betrof, gaf den Br.·. H.— vaak aanleiding tot allerlei belangrijke beschouwingen over het wezen der K.·. K.·.. Hij vond in haar een tweeledige beschouwing van den mensch: als burger dezer wereld in betrekking (coëxistentie) met andere wezens van zijn soort, en als burger van de zedelijke of geestelijke wereld in zijn verhouding tot God als den Alvader der geesten. Zoolang hij Reden.·. was, was dit zijn lievelings-thema, dat hij telkens weêr op een andere wijze uitwerkte. Maar van dit denkbeeld uitgaande, arbeidde hij ook voortdurend aan de reiniging der Vrmij.·. van zoovele vreemde, heterogeene bestanddeelen, die later met haar waren vermengd geworden. — Van onderscheidene kanten drong men er dan ook bij H.— op aan, dat hij eens een werk zou uitgeven waarin hij zijne historisch-philosophische opvatting der Vrmij.·. zou mededeelen. Hij gaf

aan dien wensch gehoor en kondigde in 1816 de uitgave aan van een maç.·. handboek. — Dit voornemen werd niet door alle LL.·. met sympathie begroet. Men vreesde voor te veel radikalisme. Het directorium van Bazel nam al aanstonds maatregelen tegen dit werk, en wenschtte dat het aan een censuur zou worden onderworpen en het bestuur der Gr.·. N.·. M.·. L.·. „Zu den drei Weltkugeln" verbood den Br.·. Gädicke, uitgever te Berlijn, inteekenaren op dit werk te verzamelen. Deze laatste protesteerde daartegen in eene brochure, getiteld „*Loge-Hierarchie*", waarin veel over de Strikte Observantie (z. d.) en hare willekeurige handelingen gezegd werd. Heldmann zelfs wilde zich aan geen censuur onderwerpen en daar hij zijn L.·. niet in moeielijkheden wilde brengen, besloot hij vrijwillig haar te verlaten. Door zijn vertrek naar Bern werd de uitgave van zijn werk intusschen vertraagd en ten slotte gaf hij slechts een deel daarvan uit, onder den titel „Die drei ältesten geschichtlichen Denkmale der deutschen Freimaurerbrüderschaft, sammt Grundzügen zu einer allgemeinen Geschichte der Freimaurerei". Tot de 3 oorkonden rekende hij, de Straatsburger „Steinmetzordnung" van 1459, de latere artikelen der Metselaarsgilden van 1563 en het Charter van Keulen, 1535. In zijne verdere maç.·. geschriften komen ook onderscheidene stukken van Zschokke voor.

Helmers (Jan Frederik) werd in 1767 te Amsterdam geboren, uit deftige burgerlijke ouders, die hem eene zeer zorgvuldige opvoeding deden geven. Al mogen, van het standpunt der nieuwere kritiek, vele en zeer gegronde aanmerkingen op zijn dichtwerken te maken zijn, toch verdient hij zeker een eerste plaats onder de vaderlandsche dichters. Hoewel H.— veel geleerd had, was de classieke oudheid hem onbekend gebleven; hij betreurde dit dikwijls en 't heeft zeker, in menig opzicht, een ongunstigen invloed op zijn smaak uitgeoefend. God, kunst en vaderland, deze drie onderwerpen zijn het die bij voorkeur door hem bezongen werden en vooral de verzen die de liefde tot zijn vaderland aan zijn lier ontlokte, zijn vol geestdrift, hoewel die soms uiterst gekunsteld schijnt te zijn. Zijn „*Hollandsche Natie*" zal — hoeveel men ook daarop hebbe aan te merken — lang, zeer lang nog in eere blijven (vrgl. Dr. W. J. A. Jonckbloet, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, II. 397). Het verscheen in 1812 en het was in die dagen een daad van grooten moed den lof van Nederland op zulk eene wijze te bezingen. Geen wonder dan ook, dat de Fransche censuur dat gedicht een weinig corrigeerde en besnoeide; in de latere uitgaven werden de uitgeworpen regels weder hersteld. Toch heeft dit beroemd geworden gedicht groote en grove gebreken en Da Costa heeft mogelijk gelijk gehad, toen hij er van zeide, dat het groote waarde heeft „minder als poëzy dan als uitdrukking van vaderlandsche geestdrift." Ook voor de verheffing van het vaderlandsch tooneel heeft hij zich verdienstelijk gemaakt door de uitgave van het tijdschrift „*de Amsterdamsche nationale Schouwburg*". Hij overleed den 26 Februari 1813. Men zegt, dat een paar dagen na zijn overlijden bij de Fransche politie een geheim bevel was ontvangen om hem op te lichten en naar Parijs te vervoeren. Den 20 Mei 1807 werd hij in de L.·. „*La Charité*" te Amsterdam in de O.·. der VV.·. MM.·. opgenomen. In zijn godsdienstige denkbeelden huldigde hij onvoorwaardelijk de maç.·. beginselen en gevoelde hij zich verheven boven het enghartige dat de kerkgenootschappen in zijn tijd vooral kenmerkte en ontsierde; hij was een beslist bestrijder van elke tyrannie, onder welken vorm en van welke zijde deze zich ook openbaarde.

Helvetië, zie *Zwitserland*.

Hendrik I, koning van Engeland, bijgenaamd *Clericus*, de zesde zoon van Willem den Veroveraar, geb. te Selby in Yorkshire, 1068, volgde zijn broeder Willem II in 1100 op en stierf 1135. Hij liet het groote paleis te Woodstock, een kleiner te Oxford „voor den omgang met de geleerden", en veertien Godshuizen bouwen. De meening van Anderson dat hij met de bouwlieden in nauwere betrekking zou gestaan hebben, wordt door niets bevestigd. — **II**, koning van Engeland, zoon van graaf Gotfried Plantagenet van Anjou, geb. 1133 te Man, volgde in 1154 Stephanus van Anjou als koning van E.— op. Kort na zijne troonsbestijging in 1155 verzekerde hij den bouwlieden zijne bescherming en bekrachtigde hij al de vrijheden die ze genoten. Onder zijne regeering vestigden de Tempelheeren zich in Engeland en richtten in Fleetstreet te Londen hun tempel op, vanwaar men ook meende dat de Grootmeester der Tempeliers het oppertoezicht over de bouwwerken hield. — **III**, koning van Engeland, geb. 1207, overl. 1272. Anderson bericht het volgende: „Toen Peter de Rupibus (bisschop van Winchester, die reeds vroeger onder Richard Patroon der Bouwlieden was), de oude Grootmeester, voogd des konings werd, legde hij in 1220 den eersten steen

voor de abdij van Westminster. Peter, graaf van Savoye, bouwde het paleis van Savoye aan het Strand te Londen. John Balliol stichtte het Collegium van Balliol te Oxford en de Tempelheeren bouwden hun Godshuis te Dover“. — **IV,** hertog van Lancaster, van 1399 tot 1413 koning van Engeland. Volgens Anderson benoemde hij Thomas Fitz-Allen, Earl van Surrey, tot Grootmeester der Bouwlieden. Onder hem werden de bepalingen over het loon aan de bouwlieden uit te keeren, vastgesteld. — **V,** koning van Engeland, van 1414 tot 1422. Onder zijn regeering werd door den Grootmeester der Bouwlieden, Henry Chicheley, aartsbisschop van Canterbury, het paleis van Sheen opgebouwd; hij liet ook de verordeningen op de samenkomsten der bouwlieden herzien. — **VI,** koning van Engeland. De naam van dezen zwakken koning is voor de geschiedenis der Vrmij.·. daarom van aanbelang geworden, omdat men beweert dat hij zelf het actenstuk zou hebben geschreven, dat in 't midden der vorige eeuw in Engeland te voorschijn kwam en onder den naam van „Vrijmetselaars-verhoor“ of „Examen“ bekend geworden is. We spreken daarvan onder het woord „*Vrijmetselaars-verhoor*“. Voor het overige aangaande hem het volgende: Hij werd den 6 Dec. 1421 geboren en was 9 maanden oud toen hij de kroon van Engeland erfde. Gedurende zijne minderjarigheid was het landsbestuur opgedragen aan waarlijk talentvolle mannen, maar toen hij zelf eindelijk de regeering aanvaardde, ontbrandde de strijd tusschen de „roode en witte roos“, de huizen van Lancaster en York, weêr op heftige wijze. Den 5 Maart 1461 werd Eduard IV tot koning uitgeroepen; de strijd werd telkens heftiger en Hendrik werd, na nu eens op den troon en dan weêr in boeien verkeerd te hebben, den 21 Mei 1471 in den Tower vermoord. Volgens Anderson (in zijn *Constitutieboek*) en Preston (*Ilustrations of Masonry*) zouden onder dezen koning allerlei bepalingen betreffende de Maçons gemaakt zijn. We deelen dit alles hier niet mede, omdat de historie van dit alles niets weet. De parlementsacten van 1361, 1423, 1425, 1427, 1445, 1495 enz. maken het wel waarschijnlijk, dat de Bouwlieden onder elkander vereenigingen vormden, die ten doel hadden loonsverhooging te bewerken en het vrije verkeer onder elkander en met de buitenwereld te bewerken, dat ze teekens, woorden en aanrakingen bezaten, maar dat het zeer onwaarschijnlijk is dat ook nietwerklieden onder hen werden opgenomen. — **VII,** koning van Engeland, geb. 1456, regeerde van 1485 tot aan zijn dood, 21 April 1509. Volgens Anderson (tweede uitgave van 1738) kwam onder zijne regeering de Gothische bouwkunst in Engeland tot haar hoogsten bloei, terwijl die in Italië door het herstel van den ouden Augustijnschen stijl verdrongen was. „John Islip, abt van Westminster, voltooide in 1493 de herstelling van deze abdij.“ De Meesters en leden der Johanniter-Orde benoemden den koning in 1500 tot hun beschermheer. De koninklijke Gr.·. Mr.·. verkoos tot zijn vertegenwoorders in Engeland den straks genoemden John Islip en Reginal Bray, ridders der orde van den Kouseband. Dezen waren 's konings gedeputeerden, door wie hij eene Loge van Meesters in zijn paleis bijeenriep, waarop hij met dezen een optocht hield naar de oostzijde van de abdij en den eersten steen legde voor zijn beroemde kapel (24 Juni 1502). Deze kapel was een wonder van kunst en 't schoonste gewrocht der Gothische bouwkunst op aarde“ (Vrgl. Kugler: „*Kunstgeschichte*,“ IV^te^ Aufl., II. 220). — Zeker is het, dat onder de regeering van dezen vorst ettelijke parlements-verordeningen zijn uitgevaardigd, waarbij het leven en werken der Bouwlieden nader geregeld werd en vooral hun loon werd bepaald. Het zou ons te ver voeren deze bepalingen medetedeelen; alleen blijkt er uit, dat de Bouwlieden werkelijk als een soort van gepreviligeerde klasse werden beschouwd, maar tevens dat ze niet hoog genoeg ontwikkeld waren om aantenemen, dat ze met de meest beschaafden der natie verbonden waren tot een geheim verbond. — **VIII,** koning van Engeland, geb. 1481, kwam in 1509 aan de Regeering en overleed 28 Jan. 1547. Volgens Anderson benoemde hij kardinaal Wolsey tot Grootmeester der Bouwlieden en later den graaf Thomas Cromwell, Earl van Essex. Na de invoering der Hervorming (1534) en de onthoofding van Cromwell (1539) werd John Touchet, lord Andley, tot Grootmeester benoemd. Onder zijn regeering werden ook vele verordeningen op de Bouwlieden gemaakt.

Hendrik, prins van Pruissen, zie *Pruissen.*

Hengeloo, gem. in Overijssel, 6,000 inw. Den 13 April 1872 werd alhier eene Maç.·. Soc.·. opgericht, onder den naam „*Tubantia*“ (Twente). Deze soc.·. ressorteert onder de A.·. L.·. „*Karel van Zweden*“ te Zutfen en werd geïnstalleerd door den toen Reg.·. Mr.·. dier werkpl.·., nu wijlen Br.·. L. Ed. Lenting. Den 20sten Mei 1882 werd het tienjarig bestaan dier Soc.·. feestelijk herdacht, onder presidium van den voorz.·. R. A. de Monchy.

Ze telt 30 leden en is te H.—, als middelpunt van Twente, gevestigd. Vergadert den derden Zaterdag van iedere maand, van September tot en met Mei. De leden wonen in Hengeloo, Almeloo, Borne, Enschede, Haaksbergen en Goor. - Br.·. Ph. Bello was van 16 Febr. 1878 tot aan zijn overlijden voorz.·. der Soc.·.. Het bestuur is heden aldus samengesteld: R. A. de Monchy, voorz.·., C. Boogaard, secret.·., J. H. Tentelink, thes.·., C. Bloemendaal, red.·. en biblioth.·., P. J. de Roock, hofm.·..- De vergaderingen worden gehouden in de school der „Nederlandsche Katoenspinnerij“, door Br.·. Monchy, met vuur en licht, kosteloos daartoe afgestaan. Op iedere vergadering worden vraagpunten van zuiver maç.·. of meer algemeenen aard besproken. De Soc.·. is in 't bezit van eene niet onbelangrijke bibliotheek.

Henriëtte Maria, dochter van Hendrik IV, koning van Frankrijk, sedert 1625 gehuwd met Karel I van Engeland, die in 1649 onthoofd werd. Volgens eene sage in Schotsche Loges geldende, werd het lot van dezen ongelukkigen koning met de geschiedenis der Vrmij.·., met name ook met het Ritual voor den 3den Gr.·., in verband gebracht, zoodat de VV.·. MM.·. H. M.— als de weduwe van hun verslagen Meester beschouwden en zich dan ook hare zonen of kinderen zouden genoemd hebben (z. *Karel I*).

Herbert (W.), zie *Pembroke*.

Herder (Johann Gottfried von—). Hij werd den 25 Augustus 1744 te Mohrungen geboren, waar zijn vader wever, klokluider en voorzanger bij de poolsche godsdienstoefeningen en ook onderwijzer aan de meisjesschool was. Hij kreeg het eerst onderwijs op de Latijnsche school van dat plaatsje, maar had voor zijne vorming vooral veel te danken aan den predikant Willamov, van wien hij godsdienstonderwijs genoot. Reeds vroeg openbaarde H.— een bijzondere studielust, zoodat hij, reeds als knaap, vaak tot diep in den nacht in zijne Latijnsche en Grieksche schrijvers verdiept was. Een militaire geneesheer, die hem leerde kennen, bood hem aan, hem mede naar Koningsbergen te nemen, om hem daar in de chirurgie te laten studeeren; tot belooning zou H.— een chirurgisch werk van dezen arts in 't Latijn overzetten. H.— nam dat aanbod dankbaar aan, maar weldra bleek het, dat deze studie voor hem niet geschikt was; bij de eerste operatie die hij bijwoonde, viel hij reeds in onmacht. Hij kon den afkeer van het vak niet overwinnen en besloot, met goedvinden van zijn beschermheer, in de theologie te gaan studeeren; den 2 Aug. 1762 werd hij als student bij de theologische faculteit ingeschreven. Weldra werden de buitengewone gaven van den geheel onbemiddelden jongeling door velen ontdekt. Hamann (de Magns van 't Noorden) maakte hem bekend met de dichtwerken van Shakspeare; Kant bood hem aan, zonder betaling, zijn voorlezingen over logica, metaphysica, moraal, mathesis en physische geographie, bij te wonen. In het volgende jaar werd hij in 't genot eener studiebeurs gesteld en hij kon aan zijne studiën de gewenschte uitbreiding geven. Bijna alle vakken van menschelijke kennis werden door hem beoefend en reeds vormde hij 't plan voor onderscheidene geschriften van meerderen of minderen omvang. De piëtistische richting, die aan 't *Collegium Fridericanum* heerschte, behaagde hem echter niet, en gaarne nam hij het aanbod aan om Collaborator te worden aan de domschool te Riga. Weldra legde hij een theologisch examen af en den 15 Maart 1765 hield hij zijn eerste preek. Hoewel hij slechts des namiddags in een kerkje van eene voorstad moest optreden, trokken zijn toespraken de meestontwikkelden aan en weldra werd hij in de aanzienlijkste kringen opgenomen. — In 1766 werd hij te Riga in de Orde van VV.·. MM.·. opgenomen en weldra tot secretaris der Loge benoemd. Maar 't beviel hem te Riga voortdurend niet: „het leven van een literatus in een koopmansstad is een ellendig ding“, schreef H.— Toch wilde hij 't aanbod niet aannemen om als huisonderwijzer bij een grooten grondbezitter optetreden, daar hij begreep dan nog verder van het verkeer met de literaire wereld te zullen afdwalen. Hij bleef dus voorloopig te Riga, waar hij in 't begin van '67 zeer bedenkelijk ziek werd. Den 25 Mei '69 verliet hij echter de stad, met het plan om de beste opvoedingsgestichten in Frankrijk, Nederland, Engeland en Duitschland te bezoeken en na zijn terugkomst een eigen instituut te openen. We zullen hem op die zwerftochten niet vergezellen en vermelden alleen, dat vele zijner beroemdste werken op die reis ontstaan zijn. Tegen November van genoemd jaar kreeg hij 't aanbod om prins Peter van Holstein als onderwijzer en hofprediker op reis te vergezellen. Dankbaar nam hij dit aan en bezocht toen Nederland en Hamburg, waar hij Lessing, Reimarus, Bode, Matthias Claudius en anderen leerde kennen. Te Darmstadt leerde hij Maria Karoline Flachsland kennen, met wie hij 27 Aug. 1770 verloofd werd. Hier kreeg hij van den graaf Wilhelm van Bückeburg het aanbod als hofprediker en con-

sistoriaalraad optetreden. Dadelijk kon hij daartoe niet besluiten en reisde eerst met zijn meester naar Karlsruhe en Straatsburg. In deze laatste stad bleef hij geruimen tijd, om zich door den beroemden arts Lobstein van een fistel te laten opereeren. Een vol half jaar moest hij daarvoor zijn kamer houden, zonder dat de operatie nog kon geschieden. In deze lijdensmaanden bezochten Goethe en Jung Stilling hem bijna iederen dag en bestudeerde hij met allen ijver de dichters van den nieuweren tijd In het begin van 1771 ging H.— naar Bückeburg en wijdde zich met allen ijver aan zijn geestelijk ambt. Langen tijd duurde het eer hij met den regeerenden graaf Wilhelm in goede harmonie kon leven, maar toen hij eene briefwisseling over godsdienstige vraagstukken opende met de gravin Maria, kwamen ook beide mannen nader tot elkander en leerden ze elkaar waardeeren en hoogachten. In '73 huwde hij met Karoline Flachsland en nu eerst bereikte zijn letterkundige werkzaamheid het toppunt. — In '75 werd H.— benoemd tot hoogleeraar der godgeleerdheid en akademie-prediker te Göttingen. Hij moest zich daartoe echter eerst aan een colloqium onderwerpen en hij wist dat er te G. een machtige partij tegen zijne godsdienstige richting was, die beweerde dat hij meer belletrist dan theoloog was. Toch zou hij 't gewaagd hebben zich aan het onderzoek te onderwerpen, wanneer niet iets anders was tusschenbeide gekomen. Den 12[den] December ontving hij van Goethe een brief, waarin deze hem „geliefde Broeder" noemt en hem uitnoodigt de betrekking van generaal-superintendent te Weimar aantenemen. H.— verklaarde zich aanstonds daartoe bereid. Intusschen was er te Weimar ook eene partij tegen hem, die de bespottelijkste geruchten aangaande hem verbreidde, maar de beter gezinden leenden aan al die praatjes 't oor niet en H.— aanvaardde den 2[den] October '76 zijn betrekking te Weimar. Zijn ambtsbezigheden als generaal-superintendant van het Groot-Hertogdom Weimar, als schoolopziener, als opperhofprediker enz. vorderden zooveel van zijn tijd, dat men zich dubbel verbazen moet over het ontzaglijk vele dat hij in de volgende 10 à 12 jaren schreef. We schrijven geen geschiedenis der letterkunde, en zullen dus al de werken niet opnoemen, die van zijn hand het licht zagen. Genoeg is het in herinnering te brengen, dat hij zich op letterkundig en op theologisch gebied telkens meer naam maakte, en dat hem herhaaldelijk de meest eervolle aanbiedingen gedaan werden. Toch bleef hij te Weimar werkzaam, waar hij tot telkens hooger waardigheden opklom en bij dekreet van 26 Sept. 1801 in den Beierschen adel werd opgenomen. Maar ook het lijden bleef hem niet gespaard en voortdurend leed hij aan smartelijke oogziekten; telkens moest hij dan naar deze, dan naar die badplaats gaan, om zijn geschokte gezondheid te herstellen, maar telkens keerde hij ook met nieuwen levensmoed naar Weimar terug. Eindelijk tastte in 1803 een doodelijke krankte hem aan en den 18 December van dat jaar overleed hij.

Herder had steeds met groote finantieele moeielijkheden te kampen, hoewel zijn vorst hem meermalen krachtig bijstond en een onbekende hem eens zelfs een geschenk van ettelijke duizenden gaf. Bovendien waren zijne litterarische neigingen telkens in strijd met de verplichtingen die zijn geestelijk ambt hem oplegde. Tusschen hem en Goethe kwam later verwijdering, toen deze laatste meer en meer sympathie voor Schiller gevoelde, met wien H.— niet kon samengaan. Herder werd evenwel in Duitschland niet minder vereerd dan die beide dichtervorsten. Zijn uitgebreide correspondentie bewijst dat hij voor velen de leeraar en leidsman, in menig opzicht het middelpunt van het geestelijk leven zijner dagen was. En geen wonder! Al bewandelde hij andere wegen dan Lessing, toch bezielde hem dezelfde geest als den dichter van de Nathan. Was Lessing meer de kalme criticus, die als stap voor stap voortging, Herder zocht meer onmiddelijk op het gevoel en de fantasie zijner lezers te werken. Hij ook kampte tegen elke navolging van vreemden, tegen de pedanterie der „geleerden". — In bezielde taal wees hij de Duitschers op het oorspronkelijke dat in Shakespeare's drama's, in de volksliederen en sagen aller natiën leeft. Zoo werd hij ook de kritische voorlooper der „*Sturm- und Drangperiode*". Vooral deed hij uitnemend veel door zijn hoofdwerk „*Ideeen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*". Als theoloog behoorde hij meer tot het „juiste midden", zoodat hij 't noch de orthodoxen, noch de rationalisten naar den zin kon maken; toch was het zijn streven het rein-menschelijke in het christendom telkens meer op den voorgrond te plaatsen. Humaniteit, harmonische ontwikkeling van den geheelen mensch was overigens het hoofddoel van zijn streven, het zwaartepunt van zijn arbeid; de zaak van het volksonderwijs had altijd al de liefde van zijn hart. Op politiek gebied was H.— veel meer een vrijzinnig Duitsch patriot dan Goethe en Schiller; vooral de laatste was veel meer kosmopoliet en minder Duitscher dan hij.

H.— haatte al die kleine vorstjes en wilde één groot Duitsch Rijk onder één Duitschen keizer.

Dat zulk een man het volste recht had tot den Bond van VV.·. MM.·. te behooren, behoeft geen betoog; met recht kan van Herder gezegd worden, dat hij een geboren Vrijmetselaar was. Gelijk we zagen werd hij in 1766 te Riga in de Loge „*Zum Schwert*“ aangenomen, welke Werkpl.·. tot de „Strikte Observantie“ behoorde. Hoewel nog niet tot den 3den Gr.·. bevorderd, werd hij toch weldra tot secretaris benoemd en deed hij de L.·. in die betrekking uitnemende diensten. In het „Maurerische Herder-Album“ van H. Küntzel vinden we nagenoeg alles bijeengebracht wat van hem als lid der O.·. bekend is. Men vertelde dat H.— voor zijn werk over de „oudste oorkonden van het menschelijk geslacht“ van de O.·. een geschenk van niet minder dan 100 Friederichsdor zou ontvangen hebben. Zijne vrouw ontkent dit echter in hare: „Herinneringen“ beslist. Hij kreeg niets meer dan het te voren afgesproken honorarium, namelijk 1 Friedrichsdor per vel. Te Weimar heeft H.— zich, gelijk zijn vrouw mededeelt „om gewichtige redenen“ niet als V.·. M.·. doen kennen. Men zocht die „gewichtige“ redenen vooral hierin, dat hij eerste geestelijke van het hertogdom was. Küntzel zoekt die redenen echter voornamelijk in de „babylonische spraakverwarring, die toen in de O.·. heerschte en de vele misbruiken die in haar waren ingeslopen“. Intusschen bleef H.— in alle Logezaken het hoogste belang stellen en men moet niet vergeten, dat de Loge te Weimar reeds in 1782 dekte en eerst in 1808 weder heropend werd. Zijn vrouw deelt in hare „Herinneringen“ dienaangaande nog het volgende mede: „vertrouwd met den geest van het Oosten en met de beteekenis der symbolen en beelden van den ouden tijd, had hij alle gewichtige gegevens ook uit de middeleeuwen bijeengebracht en meende zoo den oorsprong en de beteekenis van de Orde en hare symbolen ontdekt te hebben. Hij had dienaangaande zijn eigen systeem, dat hij eens geheel wilde uitwerken om ook in deze instelling eene nieuwe periode in ’t leven te roepen en de vele verouderde gebruiken met eenen nieuwen geest te bezielen“. In Herder’s brieven „Zur Beförderung der Humanität“, vinden we ook een „gesprek over een onzichtbaar, zichtbaar genootschap“, waaruit we zijn denkbeelden over de Vrmij.·. nader kunnen leeren kennen. Hij acht het wenschelijk, dat er in iederen staat mannen gevonden worden, die zich boven alle volksvooroordeelen verheven hebben, mannen die niet gebonden zijn door vooringenomenheid met den godsdienst waarin zij geboren en opgevoed zijn, mannen niet verblind door burgerlijke grootheid en niet gedeerd door burgerlijke kleinheid, mannen tot wie de hoogstgeplaatste gaarne afdaalt en de geringe zich gaarne opheft. Nu is er slechts één genootschap op aarde, dat dit doel najaagt, „niet als nevenzaak, maar als hoofddoel, niet in ’t geheim maar in het aangezicht der geheele wereld, niet alleen in gebruiken en symbolen, maar in duidelijke woorden en daden, niet onder twee of drie volken, maar onder alle beschaafde natiën der aarde;“ dit genootschap is ’t „genootschap aller denkende menschen in alle werelddeelen,“ poësie, philosophie en geschiedenis zijn de drie lichten waardoor natiën, secten en geslachten verlicht worden. Symbolen mogen eens goed en noodzakelijk zijn geweest, ze behooren niet meer tot onzen tijd, enz.“ — Hieruit schijnt te volgen dat Herder, hoewel het doel van onzen Bond begrijpende en waardeerende, zich verzette tegen de vele, ook werkelijk dwaze gebruiken, die toen nog in zwang waren.

Wil men echter Herder meer opzettelijk over de O.·. hooren spreken, dan verwijzen we naar zijne „Adrastea“ IV. 2 (van het jaar 1802), waarin een opstel voorkomt onder den titel „Freimaurer“, en verder: een „Fama fraternitatis of over het doel der Vrijmetselarij, gelijk ze zich uitwendig voordoet,“ gesprekken tusschen Faust, Horst en Linda, die, naar ’t in de inleiding heet, den redacteur waren gezonden, maar duidelijk door Herder zelven waren geschreven. We kunnen hier die „gesprekken“ niet in hun geheel mededeelen, maar herinneren slechts aan ’t volgende. Na eenigen tijd over het geheim gesproken te hebben dat de Vrijmetselaren bezitten, maakt Faust de opmerking dat zij zich niet inlaten met godsdienst en politiek en wanneer ze dus geen kinderspel spelen, meent hij, dat ze zich dan wel aan het zuiver geestelijke moeten wijden. Linda begrijpt dit en antwoordt: „Ze hebben slechts zuiver menschelijke bedoelingen en verplichtingen. Zoodra ze zich bezig hielden met godsdienst of politiek behoorden ze der Kerk of den Staat toe en waren ze niet langer Vrijmetselaren“. Faust is over dit antwoord zeer verheugd en zegt dat hun dan niets overblijft als de „*bouw der menschheid*“. „Een groot werk, een goddelijke onderneming! Alle burgerlijke doeleinden beperken den gezichteinder,

gelijk Lessing gezegd heeft, maar waar men zich daarvan losmaakt, staat men op een vrij en groot veld. Waarschijnlijk noemen ze zich daarom Vrijmetselaren". Linda wordt meer en meer verrukt door het denkbeeld dat er zulk een genootschap bestaat en zegt: „'t is heerlijk zich een nauw aaneen geslotene, het heil der menschheid bedoelende, in stilte werkende vereeniging van mannen te kunnen denken, wier werk zelfs, in zekeren zin, een geheim moet zijn, dat werk, waaraan ze arbeiden als aan een nooit voltooid bouwwerk." — Faust deelt dit gevoelen en gaat nu betoogen waarom vrouwen niet tot dien Bond behooren kunnen en wat hij hierover zegt is zoo schoon, dat we 't gaarne in zijn geheel zouden vertalen, wanneer onze ruimte daartoe niet al te beperkt was. Linda erkent de juistheid zijner opmerkingen en antwoordt: „'t Is zoo, de man heeft een opwekking noodig en we gunnen hem die gaarne. Hij moet zich nu en dan ook verbreeden en verwijden, door als man met mannen te leven; anders wordt hij, ondanks al zijn arbeid en al zijn liefde, ons te alledaagsch, te plat. Duidt het mij niet ten kwade, mijn vriend, uw geslacht begrenst, of, gelijk men het noemt, borneert zich te veel en legt zich daardoor telkens nieuwe boeien aan. Daarom wordt ge zoo spoedig oud, onder gewoonten die ge niet kunt of durft veranderen. Vooroordeelen omslingeren ons eerder dan u, 't is waar; maar voor u zijn ze ook veel drukkender en vaster. Met onze meerdere elasticiteit en zielevrijheid zijn we als geboren Vrijmetselaren aan den reinen bouw der menschheid. Welke reine en schoone denkbeelden heeft Sokrates gehad, die Aspasia hem niet ingaf?" — Op deze wijze gaan beiden nog geruimen tijd voort en Faust zegt: „het bescheidene: „ik ben mensch, niets menschelijks is mij vreemd", is daarom de keurspreuk van het genootschap". Linda antwoordt: „al ben ik dan nog buitengesloten, dan voeg ik daarbij nog mijn spreuk, dien van Dido: „lijdenden bijtestaan, dit leerde mij mijn eigen lijden." Faust: „en het symbool van het genootschap is dan met recht de voltooide Salomonische bouw en zijn beide zuilen heeten wijsheid en kracht." Linda: „en het zinnebeeld der verbroedering is terecht een gesloten vierhoek van mannen, waarbinnen de vrouw niet past." Faust: „en er ligt niets aanmatigends in de uitdrukking: die vierhoek strekt zich uit van het Oosten naar het Westen, van het Noorden naar het Zuiden, van de aarde ten hemel en van daar tot aan het middelpunt der aarde." Linda: „althans in verwachting." Faust: „En het werk der Vrijmetselaren heet daarom terecht arbeid: van de opgang der zon tot aan haren ondergang, onder opzicht, met verdeeling van den arbeid onder de arbeiders: Linda: „en met het loon in de stilste binnenkamer, in de eigen borst."

In het jaar 1844 werd Herders eeuwfeest in onderscheidene Loges feestelijk herdacht; het standbeeld voor den dichter te Weimar is hoofdzakelijk uit maç.·. bijdragen gesticht. Op zulk een man kan onze O.·. ook terugzien als op een helder lichtend middenpunt.

Heredom (*Grand et sublime ordre de H-D-M de Kilwinning*, *Royal order of Scotland*, *H. D. M. of Kilwinning*). — Het woord *Heredom* dat geschreven werd met weglating der klinkletters H--R--D—M, heeft aanleiding gegeven tot allerlei verklaringen; men schreef het dan ook Harodim (z. d.) Heredon, Haeredum, Herodom en aan al die namen hechtte men weêr eene andere of althans eenigszins gewijzigde beteekenis. Men leidde Harodim af uit 2 Chron. II : 18, waar we lezen: „En hij maakte 3600 Harâdim (הָרֹדִים)". — Volgens anderen zou een berg nabij het Schotsche stadje Kilwinning Heredom heeten. In een der graden van het systeem „Grand Architecte" luidt eene vraag: „hoe heeten deze drie bergen?" Antw.: „de berg Moria in de omstreken van het land Gabaon, de berg Sinaï en het gebergte Hérédon". Vraag: „Waar is het gebergte Hérédon?" Antw.: „Het ligt tusschen het westen en noorden van Schotland, aan 't einde der zonnebaan, waar de eerste Loge der Vrijmetselarij gehouden werd — in dat deel der aarde, waarvan de Vrijmetselarij haren naam ontvangen heeft." Weder anderen verklaarden het woord uit ἱερὸς δόμος (hierosdomos) *heilig huis*, waarvoor de volgende overlevering wordt te hulp geroepen: „de tempelheeren die niet ter dood gebracht werden, en onder koning Robert I van Schotland met de St. Andreas-Orde van den Distel vereenigd werden, hadden dezen naam aangenomen om daarmede aan te wijzen: „Orde van het heilige huis of van den heiligen tempel." Lenning (Encyclopaedie) meent dat Heredon of Heredom identisch is met Haeredum en dus niet meer is dan de gen. plur. van Haeres (erfgenaam), waardoor de Schotsche VV.·. MM.·. zich willen doen kennen als nakomelingen en erfgenamen van die van Kilwinning, waar — ook volgens prof.·. opgaven (vrgel. o. a. Bouillet, *Dictionnaire universel d'Histoire en de Geographie* i. v.) reeds in de XII[de] eeuw de eerste Schotsche Loge zou zijn gesticht!

De *Royal Ordre of Scotland H. D M. of Kilwinning* bestaat hoofdzakelijk nog in Schotland, Frankrijk en N.-Amerika en is, in zekeren zin, verwant met de Royal-Arch-Graden, ook wel met de Grr.·. Rose-croix, terwijl ze tevens aan de oude Tempelridders doet denken; in Ierland en Amerika is het veelmeer met het systeem der 33 Grr.·. verbonden. Volgens den Schotschen Vrijmetselaarskalender werd deze Orde in 1314 hernieuwd; daar wordt de sage aangenomen dat Robert Bruce deze Orde, na den slag bij Bannockburn, uit de overblijvenden van de niet ter dood gebrachte Tempelheeren zou hebben gesticht. Bruce zou voor zich en zijn nazaten op den troon van Schotland de macht van Grootmeester geëischt hebben en derhalve onderscheidene kapittels hebben geconstitueerd. — Clavel verhaalt in zijn *Historie pittoresque*, 1844, aangaande de geschiedenis dezer Orde het volgende, dat echter onder groot voorbehoud moet gelezen worden, daar Clavel zeer zelden kritiek heeft geoefend. (Vrgl. de Nederl. vertaling, uitgekomen bij G. B. van Goor te Gouda, 1881, bl. 418 vv.). „De eenige nog voorhanden overblijfselen — zegt hij — uit de eerste tijden dezer Orde bestonden uit vier foliobanden, waarin de notulen der zittingen zijn opgenomen; de oudste dateeren van het jaar 1750. Omstreeks dien tijd zou te Londen, sedert onheuchelijke tijden, eene Groote Provinciaal-Loge bestaan hebben, die in een koffiehuis in de Chandostraat hare zittingen hield. Van deze Loge zouden er andere te Londen en in den Haag zijn uitgegaan. Weldra sliep de Londensche Provinciaal-Loge en de Gr.·. L.·. van Edinburg, die het archief bewaarde, begon in 1763 weêr te werken en liet de notulen van hare zittingen in denzelfden band inbinden waarin die van de Londensche Prov.·. L.·. gebonden waren. Deze Edinburger Gr.·. L.·. stichtte daarop kapittels en gaf 't recht van Provinciaal-Grootmeester aan Jean Mathéus, koopman te Rouaan (1 Mei 1786). Zoo werd den 26 Aug. 1786 het Gr.·. Kap.·. van de Orde van Heredom in Frankrijk geconstitueerd.“ De Prov.·. Gr.·. L.·. — zoo verhaalt Clavel verder — „gaf van hare oprichting kennis aan 't Gr.·. Or.·. van Frankrijk, dat de wettigheid betwistte, hevig tegen het nieuwe lichaam uitvoer, en de *Ardente amitié* (in wier lokalen de Pr.·. Gr.·. L.·. vergaderde) van de lijst der regelmatige Loges schrapte. De gestrengheid, bij deze gelegenheid door het Gr.·. Or.·. aan den dag gelegd, sproot waarschijnlijk voort uit den tegenstand, dien de Loge had geboden aan de vereeniging van het algemeen Gr.·. Kap.·. met het Gr.·. O.·. en misschien ook uit andere oorzaken. Ondanks de belemmeringen, die het Gr.·. Or.·. den opgang van de nieuwe vestiging in den weg legde, constitueerde deze toch, onder bekrachtiging van de Gr.·. L.·. der koninklijke Orde te Edinburg, zoo in Frankrijk als daarbuiten, een vrij groot getal kapittels. In 1815 beliepen de werkplaatsen van hare jurisdictie drie-en-twintig...... Menigvuldige gapingen bestaan er sedert 1794 in de proces-verbalen van de Gr.·. L.·. der koninklijke Orde te Edinburg, vooral van den 15 Februari 1805 tot den 27sten Juni 1813. 't Is nochthans bewezen, dat zij in dien tusschentijd niet altijd hare werkzaamheden verzuimde. Men ziet toch, dat zij in 1806 een Gr.·. L.·. en een Groot Kapittel voor geheel Spanje instelde en die vestigde te Xeres de la Frontera in Andalusië, en dat zij tot Prov.·. Gr.·. Mr.·. benoemde den Br.·. James Gordon, ridder der Orde van Spanje.“ En ten slotte: „Al de kapittels van dezen ritus, die weldra op het vasteland bestonden, zijn geheel en al uiteengegaan en men zou moeite hebben om, zelfs te Parijs, meer dan nog drie levende leden te vinden.“

Preston verhaalt in zijn „*Illustrations*“ de opening van het Gr.·. Kap.·. van Heredom te Londen op de volgende wijze: „Den 4den Januari 1786 had te Londen de opening van het Groot Kapittel van Harodim plaats. Hoewel deze Orde van ouden oorsprong is en in verschillende deelen van Europa begunstigd wordt, zoo heeft men toch voor dit tijdstip geen officieel bericht van de wettelijke stichting van zulk eene vereeniging in Engeland. Gedurende eenigen tijd kon ze zich niet in een bijzonderen bloei verheugen. Maar sinds de innerlijke gehalte ervan nader onderzocht is geworden, geniet ze de bescherming van onderscheidene personen van verheven (*exalted*) maçonnieke waardigheid. Het Groot Kapittel wordt bestuurd door een Groot-Patroon, twee vice-Patroons, een oppersten Opziener (*chief ruler*) en twee medehelpers met eenen raad van twaalf aanzienlijke gezellen (*respectable companions*), die jaarlijks gekozen werden in het kapittel dat het naast is bij 't feest van Johannes den Evangelist. De mysteriën van deze Orde zijn zeer eigenaardig, maar de vraagstukken (*lectures*) van het Kapittel omvatten ieder onderdeel van het maçonnieke systeem en vertegenwoordigen de kunst der maçonnerie in haar voltooiden vorm. Deze Orde is in onderscheidene klassen verdeeld en iedere afdeeling heeft haar bijzonder vraagstuk. Deze vraagstukken zijn weer in afdeelingen (*sections*) en de afdeelingen in

stellingen (*clauses*) verdeeld. Jaarlijks worden de sectiën door den Opper-Harod over een bepaald aantal bekwame gezellen verdeeld, die men sectionisten noemt. Aan dezen is opgedragen, ieder in zijne sectie, met toestemming van den Opper-Harod en den Generaal-directeur, de stellingen te verdeelen onder de geheime (private) leden van het Kapittel, die men clause-holders noemt. De gezellen, die door aanhoudenden vlijt in 't bezit aller afdeelingen der sectie komen, worden de lezers (*lecturers*) genoemd en uit dezen wordt altijd de directeur-generaal gekozen. Ieder clause-holder ontvangt bij zijne aanstelling een door den Opper-Harod onderteekend billet (*ticket*), waarop de hem aangewezen stelling geschreven staat. Dit billet geeft hem het recht tot den rang en in de privilegiën van boekhouder in 't kapittel te komen. Geen clause-holder kan zijn billet aan een ander lid afgeven, wanneer hij daartoe niet vooraf de toestemming der raadsvergadering (*council*) verkregen heeft en de generaal-directeur niet heeft verklaard: het lid, aan 't welk het billet gegeven zal worden, bezit de eigenschappen, noodig om het in bezit te nemen. In geval een lezer, sectionist of clause-holder sterft, ziek wordt of Londen met der woon verlaat, wordt een ander lid uitgekozen om de opengevallen plaats gedurende den bepaalden tijd te vervullen, opdat de lezingen volledig zij."

Anderen, als b. v. Oliver en Mackay, meenen, dat dit Engelsche kapittel niet rechtstreeks met de Orde van Heredom in betrekking staat. — Of dit kapittel nog bestaat is onzeker.

Wat nu de vroegere inrichting van de „koninklijke Orde van Heredom", gelijk die nog in Schotland bestaat, betreft, kunnen we 't volgende mededeelen. De Orde was in drie of vier graden verdeeld, daar men den laatsten graad soms in twee afdeelingen splitste: 1. De V.·. M.·. van Heredom (Maçon de Hérédom). 2. De Ridder van den toren (Chevalier de la tour). 3. Ridder van het Rozenkruis van Heredom van Kilwinning (en wel *a* Chevalier Rosecroix en *b* Chevalier Rosecroix de Hérédom de Kilwinning.) In de onderscheidene graden heet de voorzitter Athersade of Thersata (vrgl. Nehemia X : 1) en de beide opzieners Gardiens. Ieder lid ontvangt bij zijn aanname een bijnaam, die zijn hoofdeigenschappen aanduidt, dien hij vóór zijn doopnaam plaatst en waarvoor hij zijn familienaam weglaat. Die bijnaam wordt altijd slechts met 3 of 5 of 7 consonanten geschreven en de vokalen worden weggelaten, b. v. s—g—e = sage; f—d—l—t = fidélité; c—n —s—d—r—t—n = consideration. Uit de oude liturgie deelen we (volgens het *Alg. Woordenboek*) het volgende mede, dat bewijst dat dit alles niets gemeen heeft met de ware Vrmij.·..

Bij de instelling van een Orde-Kapittel moet de Groot-Secretaris, terwijl de andere ridders op de knieën liggen, het volgende gebed opzeggen:

„Dat de macht van den Vader, die in den hemel is, de goedheid van zijnen roemrijken Zoon en de wijsheid van den Heiligen Geest, uitmakende de Heilige en ondeelbare Drieëenheid, drie Personen in éénen God vereenigd, met ons zijn bij onzen aanvang; dat zij ons geleiden en besturen in al onze daden, gedurende dit leven en tot aan de geheele slooping, door welke deze wereld en alle dingen die er zijn, vernietigd zullen worden, tot aan den tijd, waarop wij het geluk zullen hebben, met vreugde en blijdschap in het koningrijk der hemelen, dat zonder einde zal zijn, ontvangen te worden. Amen."

Met een dergelijk gebed sluit de Thersata het Kapittel. De vraag van de eerste sectie des eersten graads begint aldus:

Vr. In welke plaats werd de groote en heilige Orde van H—d—m het eerst ingesteld?

Antw. Op den heiligen kruin van den berg Moriah, in het koningrijk Juda.

Vr. Welke zijn de noodzakelijkste hoedanigheden, om in deze verhevene Orde te worden toegelaten?

Antw. Geduld, voorzichtigheid, stiptheid, rechtvaardigheid.

Vr. Waar werd zij vervolgens opgericht?

Antw. Te Icolmhill, vervolgens te Kilwinning, waar de koning van Schotland in persoon voorzat als Grootmeester.

Vr. Waarom werd zij hersteld en waarom maakte men er veranderingen in?

Antw. Om de misslagen te veranderen, en de dwalingen te verbeteren, die onder de Broeders van de drie eerste graden waren ingeslopen."

We achten het overbodig het rituaal verder geheel mede te deelen. Uit alles blijkt duidelijk, dat we hier niet met Vrmij.·. te doen hebben, maar met een mystiek, confessioneel, zuiver kerkelijk product. Zoo, om nog iets te noemen, wordt in den vierden Graad geleerd:

„Vr. Wat leert u deze Orde?

Antw. Zij leert mij al mijn vertrouwen en mijn geloof op Jezus, den zoon van God, te stellen; die, op bevel van Pilatus gekroond werd met doornen en gegeeseld; die aan het kruis stierf tusschen twee moordenaars, voor de zonden der menschen;

die nederdaalde ter helle, en nu gezeten is op den troon, in de hoogste hemelen, tot aan den dag des oordeels, van waar Hij zal wederkomen, bekleed met alle macht en heerlijkheid, om de dooden te oordeelen. De levenden en de dooden zullen, op het geluid des trompets, voor dezen oppersten Rechter verschijnen, om zich aan zijne eeuwige besluiten te onderwerpen."

„Vervolgens leert zij mij, dat ik op grond van het geloof, de vergeving van al mijne zonden te hopen heb, door den dood van onzen Zaligmaker; dat ik op dien dag voor den Allerheiligste zal verschijnen en Hem met deze zelfde oogen zal zien, met welke ik nu het licht aanschouw. Dan zal de Heere Jezus Christus de rechtvaardigen van de goddeloozen scheiden, en Hij zal hun, welke Hij heeft beproefd, het eeuwige leven schenken in de hemelsche Loge, om er voor altoos te blijven, met de gelukzaligen en met de Engelen, die de heilige Drieëenheid dienen, en, aldaar *drie* in één aanbidden, voor wien alle macht, kracht en roem, van eeuwigheid tot eeuwigheid, bewaard is."

De werkelijk oude Rit d'Hérédom is uitgestorven en wat nu nog te Edimburg aldus genoemd wordt, kan hoogstens als een gebrekkig overblijfsel daarvan beschouwd worden. Andere uit vele graden bestaande systemen hebben dezen naam overgenomen, om daardoor een zeker waas van oudheid en eerwaardigheid te verkrijgen. Deze systemen werden naar Amerika overgebracht en vonden daar, althans een tijdlang, een vruchtbaren bodem. Daartoe behoort vooral de *Rit de perfection*, door Stephen Morien uit Frankrijk naar Amerika overgebracht, die eerst uit 25, later uit 33 Graden bestond. Daar in Frankrijk nog vaak van de 33 Gr.·. gesproken wordt, is het niet onbelangrijk ze hier te noemen. Ze zijn de volgende: 1. Leerling, 2. Gezel, 3. Meester, 4. Geheim-Meester, 5. Volkomen Meester, 6. Geheim Secretaris, 7. Architekt, 8. Provoost en Rechter, 9. Verkorene der negen, 10. Verkorene der vijftien, 11. Ill. verkorene, hoofd der 12 stammen, 12. Groot-Architekt, 13. Royal-Architekt, 14. Groot-Verkorene, volkomen Maçon, 15. Ridder van het Oosten of van het Zwaard, 16. Prins van Jerusalem, 17 Ridder van het Oosten en Westen, 18. Ridder Rosecroix, 19. Groot-pontifiex, 20. Grootpatriarch, 21. Grootmeester van de sleutels der Vrmij.·., 22. Prins van den Libanon, 24. Souv. Prins Adept, hoofd der Grootconstitutie, 24. Ill. Ridder-commandeur van den witten en zwarten adelaar, 25. Zeer Ill. Souverein, Prins der Vrmij.·., Sublime Grootridder, Commandeur van 't koninklijk Geheim, 26. Ridder van den koperen slang, 27. Commandeur van den tempel, 28. Ridder van de Zon, 29. Kadosh, 30—32. Prins van het koninklijk Geheim, 33. Souverein Groot-Inspecteur-Generaal. Om dat alles nu nog meer gewicht bijtezetten, noemde men dit systeem „The ancient Scotish rite of Heredom, the rite of Heredom, the Scotish rite of Heredom." Dit systeem kwam door Hocquet, omstreeks 1814 naar Frankrijk terug en den 20 Nov. 1823 onderwierp het zich aan het Gr.·. Or.·.. — Men ziet het, dat dit geheele door en door mystieke systeem niets dan eenige vormen met de ware Vrmij.·. gemeen heeft.

Hermanssöhne (Orde der-), eene in Amerika bestaande vereeniging van Duitsche VV.·. MM.·., wier leden elkaar helpen en de weduwen en wezen der leden ondersteunen. Ze hebben onderafdeelingen voor krankenverpleging, begrafenis enz. Bij hun vergaderingen bedienen ze zich van eenige zeer eenvoudige maç.·. vormen. De leden dragen een zwart-rood-gouden band.

Hermes Trismegistus (d. w. z. Hermes de driemalen de grootste). De Mercurius der Egyptenaren. Eene mythologische figuur, de goddelijke bezitter van alle priesterlijke kunst en wijsheid, die ten tijde van Mozes geleefd en vele heilige geschriften der Egyptenaren zou vervaardigd hebben. De Grieken noemden die geschriften de Hermetische boeken. De Nieuw-Platoniërs hechtten aan deze boeken de grootste waarde en vereerden ze als de bron van alle geheimen en van alle verborgene wetenschap. Men beweerde dat deze geheime wijsheid door de overlevering van geslacht tot geslacht aan eenige wijze mannen was medegedeeld en noemde dit de hermetische keten (σειρὰ ἑρμαϊκή), waarvan Proclus (412—485 na Chr.) het laatste lid zou zijn geweest. In later dagen putte Paracelsus uit deze bronnen zijn hermetische geneeskunde. Onder de VV.·. MM.·. waren ook die deze geheimzinnigheden bewonderden en zoo vormde zich ook eene Hermetische Vrijmetselarij (zie 't volgende artikel). Daar men aan Hermes Trismegistus de kunst toekende, door magische zegels een vat voor eeuwig te sluiten, ontstond de uitdrukking: hermetisch, d. w. z. luchtdicht gesloten. Men vergel. Patricius „*Nova de universa philosophia*," Venetie 1598. Ursinus „*De Zoroastre Bactriano*, *Hermete Trismegisto* etc." Neurenberg, 1661. Langlet du Fresnoy „*Histoire de la philosophie hermétique*," 's Hage, 1742, enz. enz.

Hermetische Vrijmetselarij (*Rit hermétique*) is de naam van een in de vorige

eeuw in Frankrijk gesticht systeem, dat de Vrmij.·. voor alchemistische doeleinden misbruikte. De stichter was zekere don Pernetti te Avignon (1770). Het hoofdbestuur nam den naam aan „Grande Loge Ecossais du comtat Venaissin“· Nadat de Gr.·. L.·. van Avignon in 1775 was opgeheven, loste ze zich op in hare dochterloge „*St. Lazare*“ te Parijs, die in 1776 als de *Mere-Loge du Rit écossais philosophique* geconstitueerd werd en sints dien tijd *St. Jean d'Ecosse* genoemd werd. Een zijtak van het hermetisch systeem was de in 1778 van uit Avignon gestichte *Academie des vrais Maçons* te Montpellier.

Herodom, zie *Heredom.*

Heroïne of Jericho, eene in Amerika ontstane nevenorde, bestaande uit de vrouwen en weduwen van Royal-Archmaçons.

's Hertogenbosch, stad in N.-Brabant, 25,000 inw. Alhier werd in 1776 eene Loge gesticht „*de Edelmoedigheid*“, die eenigen tijd sliep, maar in 1808 heropend werd en sedert dien tijd onafgebroken en krachtig werkte. Ze vergadert den tweeden Zaterdag van October tot April, in eigen lokaal op de Papenhulst. Kleuren groen met goud. Ledental 1882 53. Societeit den 2den en 4den Donderdag, maandelijks, gedurende het winterseizoen in het Loge-gebouw. Vroeger was bij deze Loge eene afdeeling van den Mr.·. Gr.·., die nu rust. In 1873 werd door deze Loge een hulpbank opgericht, thans overgedragen aan het Departement der Maatschappij „tot Nut van 't Algemsen,“ maar wordt nog bestuurd door twee Officieren der Loge, geholpen door twee leden van dat departement. — In de tweede plaats heeft deze werkpl.·. een fonds gesticht (1806) tot plaatsing van leerlingen op de Hoogere Burgerschool, wier ouders of voogden door de betaling van schoolgelden en leermiddelen bezwaard werden.

Herzog (Johan), een der beroemdste staatslieden uit 't begin dezer eeuw, die mede een belangrijke plaats inneemt in degeschiedenis der Zwitsersche Vrmij.·. We meenden daarom met een enkel woord zijn leven in herinnering te moeten brengen. Hij stamde uit eene landbouwersfamilie in het dorpje Effingen, in Aargou, vanwaar hij bekend werd onder den naam Herzog von Effinger. Hij werd geboren 17 Jan. 1773. Na te Moudon eenig onderwijs genoten te hebben, keerde hij weldra naar huis terug om zijn vader te helpen, die langzamerhand tot een beteren finantieelen toestand gekomen was en een tamelijk uitgebreiden handel dreef in boomwol. Hij gevoelde dat hij weinig wist en trachtte door het nemen van privaatlessen in dit gebrek te voorzien, wat hem zoo goed gelukte dat hij weldra iemand werd van meer dan gewone kundigheden. Daar trok het gerucht der Fransche revolutie in 1792 ook tot Zwitserland door. Waadtland toonde sympathie met de beweging. Bern vreesde voor afval van dit kanton en ook Aargau moest een bataillon leveren om Waadtland te bezetten. Herzog diende daarbij als officier. Door dezen veldtocht ontwikkelde zich in hem een groote voorliefde voor het militaire leven en weldra muntte hij ook hier zoo uit, dat hij in zijn vaderland tot de hoogste militaire rangen opklom. — Toch keerde hij naar het burgerlijk leven terug en hielp hij tot '98 zijn vader trouw in diens beroep. Toen betrad hij echter de politieke loopbaan, waarvoor hij, door zijne meer dan gewone kennis, zijn ijzervast geheugen en vooral door zijn buitengewone welsprekendheid, zoo uitermate geschikt was. In '98 werd hij bij de nieuw gevormde Helvetische Regeering vertegenwoordiger van Aargau en, hoewel pas 25 jaren oud, was hij door zijne vurige welsprekendheid een der krachtigste strijders tegen de Fransche overheersching. In 1800 vergezelde hij als Zwitsersche Oorlogscommissaris, met den rang van bataillons-chef, het zegevierende Fransche leger, onder generaal Moreau, naar Duitschland en deze veldtocht vermeerderde zijn militaire ervaring natuurlijk niet weinig. Toen Moreau bij Napoleen in ongenade was gevallen, vroeg deze eens aan Herzog: „Hebt gij Moreau gekend?“ waarop hij antwoordde: „ja Sire, ik kende hem en beminde hem, en bemin hem nog!“ — We kunnen hem nu niet verder stap voor stap volgen; telkens werd hij — na zijn terugkeer in Zwitserland — door zijne medeburgers tot een eervolle openbare betrekking gekozen en toen hij in 1809 van Effingen naar Aargau verhuisde, besloot hij de zaak zijns vaders te verkoopen. Toch onttrok hij zich niet aan den handel, maar bouwde op onderscheidene plaatsen groote mechanische boomwol-spinnerijen, waaraan het volk den naam „Herzogthum“ gaf. Zijn positie werd al beter en beter en weldra was hij een der invloedrijkste mannen van zijn vaderland. — Toen eenige VV.·. MM.·. in 1811 te Aargau eene Loge wilden openen, sloot H.— zich bij hen aan en nadat hij in 1812 tot Mr.·. was bevorderd, werd hij tot 2den Opz.·. aangesteld. Met al zijn talenten wijdde hij zich aan de O.·., van wier beginselen hij verklaarde: „wanneer de geheele wereld deze had aangenomen, dan zou ik in haar reeds mijne zaligheid vinden.“ Nog in hetzelfde jaar werd hij

tot Reg.·. Mr.·. gekozen. De politieke omstandigheden noodzaakten de L.·. te dekken en H.— wierp zich weêr midden in het politieke leven als beslist kampioen der vrijheid. Toen de rust later hersteld was heropende hij zijn werkplaats, maar legde weldra zijne waardigheid als Reg.·. Mr.·. neêr. Tot aan zijn dood bleef hij Mr.·. van E.·. der Loge te Zürich. — Van zijn openbaar leven nog het volgende. Onder de nieuwe kantonnale indeeling van 1815 werd H.— tot burgemeester gekozen en tot '30 toch nam hij dit ambt met de grootste nauwgezetheid waar. Meermalen werd hij ook als gezant naar buitenlandsche regeeringen afgevaardigd. In al die jaren was hij onvermoeid werkzaam voor volksbeschaving en volksontwikkeling en 't kon niet anders of hij kwam, met zijne uiterst vrijzinnige denkbeelden, vaak in botsing met de aristokratische neigingen zijner medeburgers. Na de Juli-revolutie besloot hij geen bezoldigd Staats-ambt meer aan te nemen, maar bleef hij voortdurend lid van den Grooten Raad, waarvan hij tweemalen voorzitter was. Vol van de edelste vaderlandsliefde, werkte hij voortdurend als een man des volks in den besten zin van dit woord, terwijl zijn eenvoud in leven en handel nooit veranderde. In 1840 mocht hij den koning van Wurtemberg ten zijnen huize ontvangen, die met deze woorden van hem afscheid nam: „tusschen ons blijft het bij 't oude, niet waar?" Hij stierf den 21 Dec. 1840, op den leeftijd van 69 jaren, door zijn talrijk gezin en ook door geheel zijn vaderland diep betreurd.

Heseltine (James), geb. 1745, in het graafschap York, werd reeds op twintigjarigen leeftijd in de O.·. opgenomen en binnen zeer korten tijd tot de hoogste rangen bevorderd. We maken hier van hem melding omdat van hem belangrijke verklaringen voorhanden zijn aangaande de O.·. in Engeland, vooral met betrekking tot de Hooge Graden. Aan den Provinciaal Grootmeester Gagel schreef hij namelijk den 18 Jan. 1774: „Met betrekking tot de berichten die gij over de Gr.·. L.·. van Engeland ontvangen hebt dat zij graden en geheimen zou bevatten, die boven de drie graden verheven zouden zijn, kunt ge u verzekerd houden dat deze ongegrond zijn. Ik geef u heden mijn eerewoord als V.·. M.·., dat de Gr.·. L.·. van Engeland niet eenigen anderen, erkenden Graad bezit. 't Is waar, dat menigeen van de BBr.·. tot een anderen graad behoort die hooger zou zijn dan de drie andere en Royal-Arch heet; ik heb de eer lid van dezen graad te zijn en zijn grondstellingen en gebruiken zijn zeker prijzenswaardig, maar deze is bij de Gr.·. L.·. niet bekend en ook emblemata en onderscheidingsteekenen van dezen Graad moge in de Gr.·. L.·. niet gedragen worden."

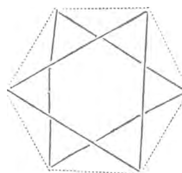
In een schrijven van 15 Dec. 1775, aan de Prov. Gr.·. L.·. van Frankfort, zegt hij: „Wij weten dat het doel en streven der O.·. in volmaking der zeden bestaat. De hoogdravende titels van 20 en meer hoogere graden die in vreemde landen zijn ingevoerd, verdienen geene wezenlijke belangstelling, ze zijn slechts verzinsels van enkelen, die zich zelven op een voetstuk willen plaatsen."

Hessen-Darmstadt (Groot-Hertogdom). Uit de geschiedenis der O.·. aldaar, vermelden we slechts datgene wat voor de algemeene geschiedenis van onzen Bond belangrijk is. Langen tijd is er over gestreden van wanneer het optreden der O.·. daar te lande dagteekent. Uit nader onderzoek is gebleken, dat in September 1765 van uit Hamburg, te Mainz eene Loge is opgericht, onder den naam „*zu den drei Disteln*", terwijl weldra ook te Giessen eene werkpl.·. werd geopend. Toen na den Napoleontischen tijd de vrede was teruggekeerd en de indeeling van het land eene beduidende verandering had ondergaan, oefende dit natuurlijk ook een beduidenden invloed uit op den toestand der O.·.. Te Offenbach was reeds in 1812 door den Eklektischen Bond eene L.·. gesticht; te Mainz kregen de „vereenigde vrienden" in 1816 eene constitutie van de Loge „*Karl zum neuen Licht*". De te Worms sedert 1809 bestaande L.·. „*zum wieder erbauten Tempels der Bruderliebe*" sloot zich weder aan bij den Ek.·. B.·.. Maar die eenheid bleef niet voortdurend bewaard. Door verschil van inzichten scheidden de Loges te Darmstadt en Mainz zich in 1845 af en traden met de L.·. „*Karl zum aufgehenden Licht*" te Frankfort a/M. in verbinding om eene Gr.·. L.·. te vormen. Deze nieuwe Bond zou alleen in de drie St. Jans-graden werken. In Maart '46 was het wetboek der nieuwe Gr.·. L.·. gereed en de Groot-Hertog Lodewijk II trad als protector op; de nieuwe Groot Loge nam den naam aan „*Grosse Freimaurerloge zur Eintracht.*" Weldra openbaarde zich in di nieuwe maç.·. lichaam weder verdeeldheid en wel hoofdzakelijk over de vraag of ook niet-christenen in den Bond mochten worden opgenomen. De loges waren in humanistische en christelijke verdeeld. Bij de hernieuwing van het Wetboek in 1872 werd de verplichting om niet-christenen aftewijzen opgeheven, maar in '73 ten behoeve der Loge „*Karl zum Lindenberg* te Frankfort a/M. die tot den Bond behoorde, aan het desbetreffende artikel der clausule toe-

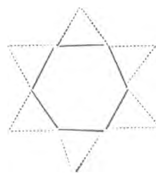
gevoegd, „dat het aan elke Loge overgelaten werd, onder nadere goedkeuring der Gr.·. L.·. bijzondere bepalingen omtrent aanname en affiliatie vast te stellen." Langzamerhand wonnen echter de vrijzinnigen het veld en de oude strijd is volstreden. Heden bestaan in H. D. 8 Loges met ± 950 leden en 7 Maç.·. Socc.·.. Onderscheiden Groot-Hertogen en vorsten van H. D. behoorde tot de O.·. of verleende haar bescherming.

Hessen-Kassel (voormalig keurvorstendom). Reeds in 1734 werd te Marburg eene Loge gesticht, onder den naam „*Zu den drei Löwen*", later „*Marc Aurel zum flammenden Stern*"; vanwaar die L.·. haar oorsprong nam weet men niet, evenmin als bekend is wie er den stoot toe gaf dat reeds dadelijk na den zevenjarigen oorlog zulk een opgewekt maç.·. leven geboren werd, al is 't bekend dat de landgraaf Frederik II der O.·. zeer gunstig gezind was. In den aanvang werkten ook Loges in de Strikte Observante (z. d.) en andere hooge graden, terwijl andere als dochter-Loges van de Royal-York anders werkten. Maar in 't begin van 1794 vaardigde de landgraaf het bevel uit de Loges te sluiten. De maç.·. arb.·. rustte nu tot na de bezetting van het land door de Franschen (8 Juli 1807), toen de Loge „*Friedrich von der Freundschaft*" te Kassel, eene door de Fransche tooneelspelers Moretti en Marcin gestichte, weêr haar tempel heropende en den naam „*Jerôme Napoleon à la fidélité* aannam en om niet onder Fransche opperheerschappij te komen een G.·. O.·. van Westfalen in 't leven riep; tot Gr.·. Mr.·. koos men den minister van justitie Siméon. Weldra werden op onderscheidene plaatsen van het land andere werkpll.·. geopend en 't maç.·. leven was in vollen gang. Maar meer in naam dan in werkelijkheid; bijna alle LL.·. waren bezield met een servielen geest tegenover den overheerscher, die bijna aan 't belachelijke grenst. Na den val van het koningrijk Westfalen staakt de Gr.·. L.·. en al de Loges zelve den arbeid, maar weldra werd het besluit genomen een nieuwe Provinciaal Gr.·. L.·. van Keurhessen opterichten, die zich bij de Royal-York aansloot. In 1817 constitueerde de Gr.·. L.·. zich als onafhankelijk GrooteMoederloge vanKeurhessen en het maç.·. leven was in vollen bloei. Maar onverwachts kwam er aan dien gelukkigen toestand een einde. Er was, naar men verzekerde, een aanslag beproefd op het leven van Keurvorst Wilhelm II, die in 1821 protector der Vrmij.·. geworden was en der O.·. groote diensten had bewezen. Alle geheime genootschappen werden verboden en bij besluit van 14 Juli 1824 werd ook de Vrmij.·. opgeheven. Eerst in 1848 besloten de nog overgeblevene leden der voormalige Loges van Kassel een nieuwe opterichten onder den naam „*zur Eintracht und Standhaftigkeit*", deze werd den 25 Jan. 1850 door eene deputatie der G.·. L.·. van Hamburg geïnstalleerd. Maar de politieke gebeurtenissen der volgende jaren werkten weder storend op de orde in H.-K. en in 1855 werd de Vrmij.·. weder verboden. Toen H.-K. echter in 1866 een deel werd der Pruissische Monarchie, werd het verbod van vroeger weêr opgeheven en sedert dien tijd zetten de Loge haar arb.·. weder voort. Onderscheidene vorsten van H.-K. behoorde tot de O.·..

Hexagram, eene mathematische figuur uit den zeshoek (Hexagon) afgeleid, gevormd door de diagonalen van de Hexagon, met weglating van die welke de tegenovergestelde hoekpunten verbinden.

of ook wel door verlenging van de zijden van den zeshoek:

In de Vrmij.·. is dit figuur gebruikelijk, daar men het kan beschouwen als eene vereeniging van twee driehoeken.

Hieroglyphen, zie *Symbolen.*

Hierophant, zie *Mystagoog.*

Hiram, Hiram Abif, Adon Hiram. Allereerst zullen we mededeelen wat van de historische personen, die deze namen gedragen hebben, bekend is. We volgen hierbij de gewone voorstelling, maar zooveel mogelijk met inachtneming van de resultaten der historische kritiek.

1. *Hiram*, koning van Tyrus, van 980—947 v. Chr., schijnt een man te zijn geweest van groote beteekenis. Reeds met koning David schijnt hij in vriendschappelijke betrekking te hebben gestaan, daar hij dezen (2 Sam. V : 11, VII : 2) Phoenicische werklieden zond. Naderhand trad hij in nadere verbindtenis met Salomo, wien hij zijn hulp

bood bij 't bouwen van den Jahveh-tempel te Jeruzalem. Hij zond daartoe een ervaren kunstenaar naar den Israëlitischen koning. Volgens 1 Kon. II : 1, V : 2 zou Salomo eene dochter van Hiram in zijn harem hebben gehad. Van den gewelddadigen dood van dezen koning spreekt de geschiedenis niet. (Vgl. o. a. Movers: „*Die Phönizer*“, II. 1. S. 326—340).

2. *Hiram Abif* (הִירָם־אֲבִי of הִירָם־אָבִיו) is de naam van den kunstenaar, dien Hiram aan Salomo zond om hem bij den tempelbouw te helpen, en was de zoon van een man uit Tyrus en van eene Hebreeuwsche vrouw, uit den stam Napthali (1 Kon. VIII 13—15) „de zoon van eene weduwe uit den stam Napthali“, hoewel hij 2 Kron. II : 13, 14 de zoon genoemd wordt van een vrouw uit de dochteren van Dan. De bijnaam *Abif* of *Abiw* heeft tot allerlei verklaringen aanleiding gegeven; 't waarschijnlijkst is, dat eene vertaling onnoodig is en Abiw alleen als een bijnaam moet beschouwd worden, een bijnaam die eene eervolle beteekenis had. Hiram Abi = Hiram, wijze, vader. De bijbelsche berichten noemen hem een „man bekwaam om te werken in goud en zilver, in koper, in ijzer, in steen en in hout, in rood en blauw purper, in byssus en karmozijn en om allerlei kunstwerken te bedenken die hem opgegeven waren.“ Ook Josephus maakt in zijn „Antiquiteiten“ (VIII. 3) van hem melding en zegt, na al zijne bekwaamheden te hebben opgesomd: „deze Hiram vervaardigde ook de beide koperen pilaren aan den ingang. Deze waren vier vingers dik, hunne hoogte 18 ellen en hun omvang 12 ellen. De kapiteelen versierde hij met gegoten leliewerk, vijf ellen hoog; daarover was een netwerk van gedreven metaal gevlochten en van deze hingen in twee rijen tweehonderd granaatappels af. De eerste van deze zuilen plaatste hij aan de rechterzijde van den voorhof en noemde die Jachin, de andere aan den linkerkant en noemde die Boaz“. Ook de Talmud maakt op gelijke wijze van hem melding, maar nergens wordt bericht dat hij door zijn bouwlieden zou zijn omgebracht.

3. *Adoniram* (אֲדֹנִירָם) is de naam van den rentmeester van Salomo, die ook optreedt als opzichter over de arbeiders op den Libanon (1 Kon. IV : 6, V : 14). In de maç.·. systemen, die Hiram Abif niet kennen, wordt Adoram, de rentmeester van David, en een ander van denzelfden naam onder Rehabeam (2 Sam. XX : 24. 1 Kon. XII : 18), die bij de vlucht van Rehabeam door het volk zou gesteenigd zijn, met Adoniram vereenzelvigd of liever verward, hoewel deze met den tempelbouw niets te maken had. Dat we hier aan verschillende personen te denken hebben, spreekt wel van zelf; de namen zijn reeds anders en ook dezelfde persoon kan niet onder de drie koningen geleefd hebben.

Zijn deze historische mededeelingen van weinig aanbelang, de maç.·. overlevering geeft des te meer stof tot eene nadere beschouwing. Deze overlevering krijgt telkens en telkens meerdere uitbreiding, maar begint reeds dadelijk met de drie genoemde personen nader tot elkaar te brengen en straks te vereenzelvigen. We zullen, zoo kort mogelijk, de wording dezer legende nagaan. De oudste constituties houden zich 't meest aan het bijbelsch bericht, maar beginnen dit reeds te verklaren en vermelden: „En Hiram, koning van Tyrus, zond zijne dienaren naar Salomo met timmerlieden en arbeiders, om den bouw des tempels te voltooien; en hij zond Hiram Abif, den zoon eener weduwe uit den stam Napthali, die de meester was van al zijn metselaars, timmerlieden, graveurs, kopersmeden en van anderen die bij den tempelbouw gebruikt werden; en koning Salomo bekrachtigde alle wetten, die koning David reeds den Maçons gegeven had“ (which king David had given to Masons). Eene volgende recensie van deze oorkonde meldt het volgende: „En nog meer, er was destijds een koning van een andere streek, dien men Iram noemde, en hij beminde koning Salomo en gaf hem hout voor zijne bouwwerken. En hij had een zoon, die heette Ayram, deze was meester der Geometrie en de eerste meester van al zijn Maçons.....“ De Yorker oorkonde vertelt het volgende: „er werden nu reeds door de bouwkunst overal groote en voortreffelijke gebouwen opgericht, maar deze moesten verre achterstaan bij den heiligen tempel, dien de wijze koning Salomo ter eere van den waren God te Jeruzalem liet bouwen en waarbij, gelijk wij in de heilige boeken vinden, een buitengewoon groot aantal arbeiders gebruikt werd, en daarbij gaf koning Hiram van Tyrus ook nog een zeker aantal. Onder deze later genomen helpers was des konings Hirams bekwaamste bouwmeester, de zoon eener weduwe, die den naam Hiram Abif droeg en die later zulke voortreffelijke werken uitvoerde, die allen in de heilige boeken opgeteekend zijn. Al deze arbeiders waren in bepaalde klassen verdeeld, waarvoor koning Salomo zijn goedkeuring gegeven had; en zoo werd bij dezen grooten bouw voor het eerst een eerwaardig genootschap

van bouwkunstenaars (societas architectonica) gesticht“....... „Zoo werd het werk voltooid en de vreugde over de gelukkige voltooiing kon slechts daardoor weggenomen worden, dat spoedig daarna de voortreffelijke Meester, Hiram Abif, stierf. Men begroef hem voor den tempel en hij werd door allen betreurd.“ Men ziet het, de legende spint zich voort. — Verder gaat weer de zoogenaamde oorkonde van Coocke (Londen 1861). Daarin lezen we: „En ten tijde dat de tempel onder Salomo's regeering gebouwd werd en gelijk in den bijbel in het derde boek der Koningen in het vijfde kapittel gezegd wordt, had Salomo vier duizend ploegen metselaars in zijn dienst. En de zoon van den koning van Tyrus was zijn Meester-Metselaar. En in andere kronyken en in oude boeken der Metselarij is gezegd, dat Salomo de wetten bekrachtigde die David, zijn vader, aan de Metselaren gegeven had. En Salomo bekrachtigde hunne gebruiken die slechts weinig verschillen van die welke heden nog in gebruik zijn.“ — De constituties van John Noorthouck gaan alweêr verder. Daar luidt 't verhaal aldus: „Hiram, koning van Tyrus, zond den koning Salomo ceders, dennen en ander hout op vloten naar Joppe en liet dit daar aan Salomo's gezanten afleveren om verder naar Jeruzalem gebracht te worden. Hij zond hem ook een man die zijn eigen naam droeg en van geboorte een Tyrier, maar van Israëlitische afkomst was. Deze, een tweede Bezaleel, werd door zijn koning met den titel „vader“ vereerd. In 2 Kron. II : 13 wordt hij genoemd Hiram Abbif, de volkomenste teekenaar en werkmeester op de wereld, wiens bekwaamheden niet alleen tot bouwen beperkt waren, maar zich ook uitstrekten tot alle soorten van arbeid, in goud, zilver, koper en ijzer, ook in linnen, tapijtwerk en borduursel...... Salomo stelde hem aan tot Gedeputeerd Grootmeester om in zijne afwezigheid den troon in te nemen en om bij zijn tegenwoordigheid de plaats van Groot-Opziener te bekleeden van alle werkmeesters die vooral koning David in vroeger dagen uit Tyrus en Sidon had laten komen als die koning Hiram in later dagen gezonden had.“

We behoeven hier niet verder te citeeren. Genoeg om te zien, dat zoo langzamerhand de bouwstoffen van de latere legende werden bijeengebracht. We kunnen nu de verdere geschiedenis der Hiram-mythe verhalen. Dat Hiram onmiddellijk na de voltooiing van den tempel gestorven was, we hebben het gezien, werd reeds verhaald. Van een gewelddadigen dood van Hiram is zelfs in de oude constituties evenwel nog geen sprake. Maar in het geschrift „Jachin en Boaz“ (1773) wordt het volgende meêgedeeld: „Er waren in 't begin 15 gezellen die, toen ze zagen dat de tempelbouw spoedig voltooid zou zijn en voordat zij de Meesterwaardigheid en het Meesterwoord verkregen hadden, uit ongeduld de afspraak maakten, dat ze hun meester Hiram, bij de eerste gelegenheid dat ze hem alleen zouden vinden, het Meesterwoord zouden afpersen, opdat zij in andere landen voor Meester zouden kunnen gelden en het loon of inkomen van een Meester zouden ontvangen. Maar voordat ze hun plan konden volvoeren, gaven twaalf hunner het op; de drie overigen hielden echter vol en besloten tot geweld hun toevlucht te nemen, wanneer het hen op een andere wijze niet gelukte. Hun namen waren Jubela, Jubelo en Jubelum“ [1]). „Daar Hiram nu gewoon was, tegen den middag, als de arbeiders rustten, in het Sanctum Sanctorum of Allerheiligste te gaan om tot den waren en levenden God te bidden, plaatsten de genoemde sluipmoordenaars zich bij de poort van den tempel ten oosten, ten westen en ten zuiden. Aan de noordzijde was geen ingang, omdat in deze hemelstreek de zon geen stralen werpt.“ „Toen Hiram zijn gebed tot den Heer geëindigd had en bij de oostelijke poort kwam vond hij die door Jubela bezet, die hem met geweld den Meestergreep afeischte maar van Hiram ten antwoord kreeg, dat het geen gewoonte was dat op zulk een toon te eischen; ook hijzelf had dien niet aldus verkregen. Hiram voegde er nog bij, dat hij moest wachten, tijd en gelegenheid zouden hem eens daartoe brengen. Verder zeide hij nog, dat het niet in zijn macht stond den Meestergreep bekend te maken, dit kon alleen in tegenwoordigheid van Salomo, den koning van Israël, en van Hiram, den koning van Tyrus, geschieden“. Jubela over dit antwoord zeer verstoord, gaf hem met den maatstok van 24 duim een slag over den hals.“ — „Na deze bejegening vluchtte Hiram naar de zuidelijke poort van den tempel, waar hij Jubelo vond, die ook den Meestergreep en het Meesterwoord eischte, evenals Jubela straks gedaan had, en, toen hij van zijn meester hetzelfde antwoord had ontvangen, hem met den winkelhaak zulk een hevigen slag op de linkerborst gaf, dat hij achterover tuimelde“. — „Nadat Hiram weêr tot zich zelven was gekomen, liep hij naar de

[1]) In het Fransch-Schotsch systeem heeten ze *Giblon, Giblas* en *Giblos*. Elders dragen ze andere namen.

westelijke poort, de eenige uitweg die hem nog was overgebleven. Hier deed Jubelum, die dezen uitweg bezet hield, eene dergelijke vraag aan hem, en toen hij dezen evenals de beide eersten had beantwoord, kreeg hij een vreesselijke slag op zijn hoofd met een gaffel of spitshamer (gavel or setting maul), die zijn dood tengevolge had. — Hierop sleepten ze het lijk buiten de westelijke poort en verborgen hem onder een hoop puin tot klokslag twaalf van den volgenden nacht, toen ze, overeenkomstig hun afspraak, het lijk verborgen aan de zijde van een heuvel in een graf, dat zes voet diep was uitgegraven en van het oosten naar het westen strekte.“ „Toen nu Hiram niet, als gewoonlijk, kwam om naar de arbeiders te zien, liet koning Salomo van zijnentwege een nauwkeurig onderzoek instellen, maar daar dit evenwel vruchteloos was, hield men hem voor dood. Toen nu de twaalf gezellen, die aan de afspraak geen deel wilden nemen, dit hoorden, gingen ze, door gewetenswroeging gekweld, naar Salomo, met witte voorschoten en witte handschoenen, ten teeken van hun onschuld, en deelden hem alles mede wat op den dood betrekking had, voor zoover ze er kennis van droegen en boden zich aan de drie andere gezellen die zich verscholen hadden, te helpen zoeken.“ — „Een dezer twaalf, die zijn weg genomen had langs de zee, bij Joppe, ging uit vermoeidheid zitten, maar werd weldra opgeschrikt door de volgende vreesselijke uitroepen, die uit een rotsspleet opstegen: „O! dat mij de hals ware afgesneden, mijn tong bij den wortel uitgerukt en verstopt mocht zijn geweest in het zand der zee bij een lagen waterstand een kabeltouw lengte van de kust, waar ebbe en vloed tweemalen in vier-en-twintig uur afwisselen, voordat ik toestemde in den dood van dezen Grootmeester Hiram!“ — „O!“ zei een tweede, „mocht toch liever mijn hart onder mijn naakte linkerborst uitgerukt en een prooi der roofdieren in de lucht geworden zijn, eer dat ik deel nam aan den moord van eenen zoo goeden meester!“ — „En ik,“ zeide een derde, „sloeg hem veel heviger dan gij beide; ik was het, die hem naar het doodenrijk zond. O! dat toch mijn lichaam in tweeën gedeeld was en naar het zuiden en noorden verstrooid, dat mijne ingewanden in het zuiden tot asch verbrand en tusschen de vier winden der aarde verstrooid waren, voordat ik oorzaak werd van den dood van dezen goeden meester Hiram!“ — Toen de gezel dit hoorde riep hij de andere gezellen en zij drongen in de rotsspleet, grepen de moordenaars, bonden en brachten hen naar koning Salomo, voor wien ze vrijwillig hun schuld bekenden en smeekten om ter dood gebracht te worden. Het over hen uitgesproken vonnis bekrachtigde de wenschen die ze in de rotsspleet hadden geuit. Jubela's hals werd afgesneden; Jubelo's hart onder zijn linkerborst uitgerukt en Jubelum's lichaam in twee deelen verdeeld en naar het Noorden en Zuiden verstrooid.“ — Na de terechtstelling liet koning Salomo de twaalf gezellen halen en gebood hen Hiram's lijk te zoeken, opdat hij op plechtige wijze in het Sanctum Sanctorum zou kunnen begraven worden. Ook gaf hij hen te kennen, dat ze voortaan ook een nieuw herkenningswoord zoeken moesten dat niet verloren was gegaan; daar er slechts drie personen in de wereld waren aan wie het bekend was en het niet kon gegeven worden wanneer deze niet bijeen waren en Hiram dood was, had men het bestaande bepaald verloren. Evenwel gingen zij uit om te doen wat Salomo bevolen had, ruimden den puinhoop weg en vonden hun Meester reeds in een toestand van ontbinding, daar hij er reeds vijftien dagen gelegen had. Bij den aanblik hieven zij hun handen van ontzetting op en riepen: „O, Heer! mijn God!“ (Adonai Elohim!) Daar dit het eerste woord was, nam koning Salomo dit aan en zoo is het tot op dezen dag bij de Master-Masons.“

Deze sage of legende wordt door anderen weêr op andere wijze verhaald, hoewel de hoofdinhoud overal dezelfde is. Men vergelijke hierbij o. a. de eenigszins afwijkende recensie van E. F. Barch „*Mannuel des Franc-Maçons*“ in de „Instruction raisonné du Grand Maitre“ (Parijs 1819, pag. 214—220); „*Maçonnerie symbolique, suivant la régime du grand Orient de France*“, 1835 enz. enz.; verder de bijlagen bij de laatste uitgaven van Anderson's Constitutieboek en de onderscheidene Ritualen van Marbach, Findel enz. enz. In de meeste Hoogere Graden wordt deze legende nog verder uitgewerkt en de straf der moordenaars vooral telkens weêr anders voorgesteld.

Belangrijk is nu de vraag: wat beteekent deze legende? Men is het er algemeen over eens, dat dit verhaal niets is dan eene allegorie, een symbool en dus geen object van historische kritiek. We zullen eerst eenvoudig de onderscheidene verklaringen meêdeelen. (Vrgl. Lenning's Encyclopaedie, I. 634 ff.).

1. Langen tijd hield men Hiram voor den onthoofden koning van Engeland, Karel I, en verstond men onder de weduwe, diens gemalin Henriëtte Marie, gelijk volgens

de „*Nécessaire maçonn. par Chappron*“ de Vrijmetselaren zich zoons der weduwe noemen „parce qu'après la mort de notre respectable Maitre les Maçons prirent soin de sa mêre, qui etait veuve et dont ils se dirent les enfants, Adonhiram les ayant toujours considerée comme ses frêres.“ — Ook in de „*Aufgezogene Vorhänge der Freimaurerei*“ wordt gezegd: „De eerste vermoordde Meester is de ongelukkige koning Karel I; de drie gezellen zijn de rebellen uit de drie koningrijken Engeland, Schotland en Ierland; het hoogere loon dat dezen verkrijgen wilden is de grootere vrijheid die men hoopte te bemachtigen door het vermoorden van dezen koning; waarbij men evenwel even weinig slaagde als de drie gezellen deden. De weduwe is de gemalin des konings en het wedergevonden woord zijn zoon Karel II.“

2. In de Andreas-graad wordt met Hiram gedoeld op koning Jacobus II.

3. In het systeem van Clermont en bij de „Strikte Observantie“ (z. d.) beteekent Hiram de laatste ongelukkige Grootmeester der Tempeliers Molay. Eveneens in het Zweedsche systeem, in wien Molay weêr gesymboliseerd is. „Adoniram's leven en dood is slechts eene op historische feiten berustende allegorie, die (in de Hoogere Graden) duidelijk te voorschijn treedt, daar hier slechts het beeld wordt geteekend van eenen man die plicht, trouw aan het geweten en aan de waarheid hooger stelde dan zijn leven. Mogelijk doelt Adoniram's levensloop ook op een tijdperk in de geschiedenis der Orde, toen aan het lot van één man het lot der Orde hing [1]). Het aan de drie voorhoven van den Salomonischen tempel grenzende deel bevatte de woningen die hem aan drie zijden omgaven, waarvan de kamers dienden tot bewaring van den tempelschat en van alles wat voor den tempeldienst noodig was. Als Meester gaat de Vrijmetselaar uit de voorhoven in deze afdeelingen van den tempel; maar niet allen die deze kamers van den Salomonischen tempel betraden, hadden de roeping het heilige te naderen. Niet alle Meesters waren tot den dienst in 't binnenste heiligdom geroepen.“

4. In de „Strikte Observantie“ wordt Hiram ook nog in betrekking gesteld met Carolus a Monte Carmel, den opperbevelhebber der provinciën aan dePo en denTiber.

5. Anderen hebben in Hiram Thomas a Becket gezocht, den Groot-Kanselier van Hendrik II van Engeland (geb. 1119), die in 1162 tot aartsbisschop van Canterbury werd benoemd en daar de rechten verkreeg van Primaat van Engeland, maar den 29 Dec. 1170 door vier hovelingen bij het altaar werd vermoord, omdat hij in het geheim ontrouw was geworden aan den koning. Becket werd later als martelaar onder de heiligen geplaatst. Hendrik VIII veroordeelde hem echter als oproermaker en deed zijn feestdag afschaffen.

6. In de Fransche Hoogere Graden en in de Zweedsche zoekt men in Hiram Jezus. In de „*Instruction du parfait Architecte ou la clef du développement du Rosecroix*“ wordt gevraagd: „Waarom hebben de VV.·. MM.·. zooveel eerbied voor Hiram?“ waarop geantwoord wordt: „omdat hij het beeld is van de tweede persoon der drieëenheid, die mensch is geworden, die het gebouw der kerk heeft opgericht op de puinhoopen van den grootschen tempel van Salomo, die door Hiram was gebouwd.“

7. Vele Fransche schrijvers brengen de legende in verband met de mysteriën der Ouden en zien in Hiram's dood nu eens den dood van Osiris in de Egyptische mysteriën, dan dien van Adonis, dan weder het lijden van den jongen Bacchos in de Eleusinische mysteriën.

8. Onderscheidene nieuwere maç.·. schrijvers als Ragon, Clavel e. a. zien in Hiram niet anders dan 't jaarlijks verloop der zon. Schauberg, die ook naar deze opvatting overhelt, wijst er in zijn „Symboliek“ op, dat de Hiram-mythe in drie deelen kan gesplitst worden of liever uit drie verschillende bestanddeelen is samengesteld en wel *a.* de eigenlijke mythe van den natuur- en zonnegod, waarin de Phoeniciesch-Egyptisch-Grieksch-Romeinsche God Adon Hiram, Adonis-Hiram ten tijde van het ontstaan van 't Christendom, in den Tyrischen bouwmeester Hiram Abif is veranderd; *b.* den bijbelschen of historischen Hiram, dien de christelijke monniken en priesters met den bijbel der Grieksch-Romeinsche bouwlieden in overeenstemming brachten; *c.* den geheel verdichten Hiram, ontstaan in de XVII[de] eeuw, en aan wiens beeld steeds is voortgearbeid tot aan het einde der XVIII[de] eeuw, toen de Hiram-mythe de stof moest leveren voor alle denkbare maçonnieke systemen.

9. Ten slotte heeft men ook de zuiver moreele opvatting, volgens welke de geheele legende een zuiver zedelijk symbool is. Dan is de hoofdgedachte deze, dat men bij 't vervullen van den heiligen plicht zelfs den dood niet moet vreezen. Dan zijn de drie gezellen de den mensch aanklevende gebreken van hoofd en hart; de oude ge-

[1]) Natuurlijk wordt hier Molay bedoeld. Herhaaldelijk verwarde men de Vrmij.·. met de Orde der Tempeliers!

breken, dwaalbegrippen en zonden moeten ten grave gebracht worden, opdat licht en reinheid van hart opnieuw aan 't licht zullen komen. Bij deze opvatting zal dan tevens de gedachte gewekt worden aan de hoop der onsterfelijkheid: de dood in den strijd met de booze machten der wereld kan geen dood, geen vernietiging zijn, maar moet de voorwaarde worden van hooger leven „zelfverloochening is zelfbehoud."

Wij gelooven dat de beide laatste opvattingen vereenigd den weg wijzen naar eene juiste verklaring. De Hiram-mythe is niet op een gegeven oogenblik in 't brein van dezen of dien dichter ontstaan. Onder verschillende vormen leefde ze in het bewustzijn aller tijden en staat ze op ééne lijn met de Osiris-mythe. Dat de VV.·. MM.·. in de half-legendarische geschiedenis van Hiram-Abi, door misverstand verward met Adoniram, aanleiding vonden om die Osiris-mythe in dit kleed te hullen, kan geenszins verwondering baren, daar dit geheel overeenkomt met het trouw gevolgde stelsel om de geheele symboliek in verband te brengen met den bouw van den Salomonischen tempel en de historische Hiram-Abi vanzelf 't middenpunt vormde waarom zich de bijzonderheden konden groepeeren. — Is dit niet onjuist, dan ligt de verklaring der waarlijk schoone mythe, die hier legende werd, als voor de hand. Evenals in de Osiris-mythe is de grondgedachte deze: Schijnbaar kan 't licht gebluscht worden door de booze machten der duisternis, maar Osiris herleeft onmiddellijk in zijn zoon, die 't werk des vaders zal voortzetten. Een tijd lang kan de van licht en warmte beroofde aarde, als eene weduwe, treuren, de zoon dezer weduwe wordt telkens weêr de trooster zijner moeder en het zonnelicht zegeviert weêr. — Men weet het: deze is de grondgedachte der Osiris-mythe. Welnu deze werd gekleed in 't oud-Testamentisch gewaad en dezelfde gedachte herleeft weêr. De booze gezellen, al de booze machten der duisternis, kunnen den waren meester ten onder brengen; die ondergang is slechts schijnbaar. De menschheid kan een tijd lang weduwe worden, haar zonen zullen haar troosten, eeuwig wordt de meester weêr opgewekt. Van de hoop der onsterfelijkheid in den gewonen zin van dit woord ontdekken wij in de legende de sporen niet, al is 't zeer verklaarbaar dat men deze er in heeft gelegd. Objectief beschouwd, zien we hier niet anders dan de symbolische voorstelling der overtuiging: het goede kan in den strijd schijnbaar ondergegaan, maar zal herleven in heerlijker gedaante. Maar dan ook — wie in dien strijd verslagen wordt, gaat niet te gronde, hij herleeft in zijn zonen — d. i. volgens 't Hebreeuwsche taaleigen — in zijn geestverwanten. — De verdere uitwerking dezer denkbeelden moeten we hier achterwege laten.

Hiramitische Vrijmetselarij. Dezen naam gaf Ign. Aur. Fessler (z. d.) aan zijn omwerking van het Fransche Ritual, dat hij, tengevolge van de opdracht van de Loge *Royal-York* te Berlijn, bewerkte en dat in 1797 voor den tijd van drie jaren door die Loge werd aangenomen. Dit Ritaal, dat weldra ook door andere Loges werd aangenomen, is nog zeer phantastisch en vol van gelukkig geheel in onbruik geraakte vormen. Het is in vergetelheid geraakt en daarmede is de Hiramitische Vrmij.·. verdwenen. Fessler zelf heeft in later dagen zijn Rituaal weêr belangrijk gewijzigd en vereenvoudigd.

Hoed. Bij de Romeinen was de hoed het teeken van vrijheid; daarom was het den slaven verboden dien te dragen; wanneer iemand vrijgelaten werd, zette zijn vroegere heer hem die op. Ook de Israëliet verschijnt in zijn tempel met den hoed gedekt; op gelijke wijze is hier en daar nog in gebruik dat de Meester-Vrijmetselaren met gedekten hoofde de officieele vergaderingen binnenkomen, vooral in Duitschland wordt dat gebruik nog steeds gevolgd; bij ons te lande heden zelden of nooit.

Hoeksche waard eil. in Z. Holland. Alhier is eene Maç.·.Soc.·.„*de Hoek*" voorz. Br.·. P. Leeuwenburgh te Heineveer, secr.·. Br.·. D. Kluifhoofd te Numansdop.

Hofmeester is een der Loge-beambten, die voor de gezellige bijeenkomsten zorgt. In sommige werkplaatsen is dit ambt in tweeën gesplitst en heeft men een Hof- en een Keldermeester.

Hofraden (*Orde der dwaze* —). Zekere J. C. Ehrmann, doctor der geneeskunde, te Frankfort a/M., trad in 1809 met deze nieuwe Orde op en wel naar aanleiding van een adres „aan den eerwaardigen Timander (Ehrmann), Grootmeester der menschelijke Orde van de dwaasheid", dat den 13[den] Juni van dat jaar in de *Mörenger Ztg.* was opgenomen. De schrijver van dat adres was de conrector Mathiae, te Frankfort a/M. Daar „alles heden ten onderste boven wordt gekeerd en de allerbekwaamste juist wel een dwaas gelijkt op deze planeet" werd deze naam gekozen. Ehrmann nam nu op eigen gezag medeleden aan. Tot 1820 werden 100 diploma's uitgereikt, maar het geheel spatte toch spoedig uiteen. Zulk een diploma, onderteekend door „Timander de secretis", werd ongevraagd aan dezen of dien gezonden, dien men lachende de

waarheid wilde zeggen. O. a. aan Jean Paul „ob iram et studium", aan Ernst Moritz Arndt „ob anticipationem Tomitertii"; aan Goethe „ob orientalismum occidentalem; enz. enz. Zulk een diploma werd dan gegeven als belooning voor het feit, dat die mannen in het oog der groote menigte, zoo vele dwaasheden hadden gedaan.

Hogerheide (van–), zie *Aerssen.*

Holtrop (Willem), geb. te Dordrecht, 25 October 1751, uit ouders die tot den deftigen burgerstand behoorden. Hij ontving eene uiterst zorgvuldige en voor die dagen zeer wetenschappelijke opleiding, waardoor hij uitermate geschikt werd voor het vak zijner keuze, namelijk de boekhandel. In 1772 ging hij naar Amsterdam en huwde in '76 met de dochter van Steven van Esveld, wien hij later in den boekhandel opvolgde. Was H.— zeer hoog ontwikkeld, hij muntte in zijn dagen vooral uit door een groote mate van waarachtige vrijzinnigheid en was de meerderheid zijner tijdgenooten, in dit opzicht, verre vooruit. Dat de Vrmij.·. hem bijzonder aantrok, kan ons niet verwonderen, hij beschouwde haar „als eene der beste oefenscholen voor het menschelijk leven, als een middel om de kennis te vermeerderen, als eene instelling die, door haar wereldburgerlijk karakter, oneindig veel kan doen voor de verbroedering aller volken", zoodat hij dan ook meende, dat „aan haar uitbreiding rusteloos gewerkt moest worden." Den 15den Sept. 1784 werd hij dan ook in de L.·. „*La Charité*" in het O.·. van Amsterdam aangenomen en na in den 2den Gr.·. te zijn opgenomen, den 19den April van het volgende jaar tot Mr.·. bevorderd. In 1786 werd hij tot Redenaar benoemd, daarna tot 1sten Opz.·.. Bij het overlijden van den Reg.·. Mr.·. Bouillaurd, in 1790, werd hem die waardigheid opgedragen, terwijl hij tevens benoemd werd tot Gr.·. Red.·. van het Nederl.·. Gr.·. O.·..

Holtrop kwam het eerst op het denkbeeld om te Amsterdam, op kosten der toen bestaande Loges, een Instituut voor Blinden op te richten en bracht dit in 1808, geholpen door andere BBr.·. en ook proff.·. (zie *Instituut voor Blinden*), gelukkig tot stand.

Honderd (*Orde der* —), Ordre de la Centaine, eene mystieke Orde, die in 1735 te Bordeaux ontstond en ook vrouwen tot leden aannam. Men heeft later beproefd deze Orde met de Vrmij.·. in betrekking te brengen, maar zonder gevolg. Deze Orde is, als zoovele andere van dien aard, verdwenen.

Hooge Graden. Bij de onderscheidene artikels, deze betreffende, bespreken wij nader wat tot de H. GG.— behoort (zie o. a. *Kapittel, Philosophische Graden, Rose-Croix, Schotsche Vrmij.·., Systeem*, enz. enz.), hier bepalen we ons dus bij een meer algemeen overzicht en bij 't geen de geschiedenis der H. GG.— in Nederland betreft.

Onder Hooge Graden verstaat men al die Graden der Vrmij.·. die boven de drie SS.·. Grr.·. bestaan. 't Ontstaan van deze Graden dagteekent van den Schot M. A. Ramsay (z. d.), die in eene redevoering, in 1740 te Parijs gehouden, tot het invoeren van deze nieuwe onderscheidingen aanleiding gaf. Onder de woorden: *Jacob II* en *III*, *Schotsche Vrmij.·.* en *Stuart* spreken we nader over de bewering dat deze H. GG.— zouden samenhangen met de verdrijving der Schotsche koningsfamilie. Ramsay verdedigde het eerst nadrukkelijk de meening dat de Vrmij.·. uit de kruistochten zou afstammen en met name met de Maltheser-Orde in verband zou staan. Later weêr bracht men de Vrmij.·. in verband met de Tempelheeren. Deze onderstellingen worden nu in de onderscheidene Hooge Graden op verschillende wijze uitgesproken. Het algemeen karakter dezer Graden hangt dan ook met het ridderwezen samen, vanwaar 't ook gekomen is dat de Bond van VV.·. MM.·. een *Orde* is genoemd. Het kan geen verwondering baren dat dit denkbeeld op zeer verschillende wijzen werd uitgewerkt, zoodat er — vooral in de voorgaande eeuw — onderscheidene nuances van Oppergraden ontstaan zijn, die ten slotte alle, zij het dan ook op verschillende wijze, dezelfde grondgedachten verzinnelijken en langzamerhand bepaalde systemen werden. De meest bekende dezer Hooge Graden zijn de Andreas-Ridders, de Schotsche Meesters, de Uitverkoren en Opper-Uitverkoren Meesters, de Ridders Rose-Croix enz., die in de afzonderlijke artikels besproken worden. De Hooge Graden werden spoedig overal verbreid en deden zeker veel goeds, door de meer ontwikkelde VV.·. MM.·. nader tot elkaâr te brengen, maar ook veel kwaad, daar ze onwillekeurig er aanleiding toe gaven dat allerlei, en onder deze zeer onmaçonnieke, dingen met de Vrmij.·. in verband werden gebracht. Veel goeds, omdat ze 't ware en schoone, dat in de geestelijke ridderorden van den ouden tijd verborgen lag, ook met nieuw leven bezielden; veel kwaads, omdat ze vaak aanleiding gaven tot dweeperij van allerlei, niet altijd onschuldigen aard. Hard en overdreven is het oordeel in de eerste uitgave van Lenning's Encyclopaedie over de H. GG.— geveld, als hij zegt: „er is geen afdwaling van den menschelijken geest denkbaar, die toenmaals niet in de Hooge Graden gepredikt werd. Magie, Alchemie, Theosophie, Piëtis-

me enz. waren de onderwerpen in de meer dan 1800 verschillende Hooge Graden behandeld". — Overdreven is dit alleen reeds omdat er nooit meer dan 400 à 500 Hooge Graden te vinden waren, en dan nog alleen wanneer men daaronder wil rekenen die tallooze bonden en vereenigingen, die aan de Vrmij.·. niets dan eenige onbeduidende vormen ontleenden, als de „*Ordre de la Félicité*, de *Argonauten*" enz. enz., die toch waarlijk niet onder de H. GG. mogen gerangschikt worden. Lenning zou dit oordeel niet hebben uitgesproken, wanneer hij zich binnen de grenzen gehouden had en alleen gelet had op die Graden, die zich aan de S.·. S.·. Grr.·. direct aansluiten en eens werkelijk tot de Vrmij.·. kunnen gerekend worden. De meeste van die zoogenaamde Hooge Graden, die door Lenning zeer ten onrechte daartoe gerekend werden, zijn dan ook de een na den anderen spoorloos verdwenen, terwijl de weinige die bleven bestaan niet onverhoord mogen veroordeeld worden. We herhalen het: we kunnen hier niet in bijzonderheden afdalen, bij de onderscheidene artikels komen we nader daarop terug. — Het Zweedsch Systeem, dat ook tot de Oppergraden behoort, wijkt in menig opzicht van de andere af en daarin wordt, behalve in Zweden, alleen door de Gr.·. Landsloge van Berlijn gearbeid. — Tot het wezen der Hooge Graden behoort zeker dit, dat ze de drie St. Jans-graden, waarin volgens de meesten de geheele Vrmij.·. ligt opgesloten, slechts als de voorbereiding tot de werkelijke Vrmij.·. beschouwen. Ze leggen het zwaartepunt der maç.·. leer in deze H. Grr. — Bij 't ontwerpen dier Graden is men — op min of meer wetenschappelijke wijze — te rade gegaan met de geschiedenis der Vrmij.·., terwijl men van de meening uitging, dat onze O.·. niet slechts materieel, maar ook formeel samenhing met de oude Ridderorden (z. *Geschiedenis*), zoodat enkele systemen zich dan ook op bijzondere, geheime overleveringen beroepen, waarbij moet worden opgemerkt, dat de symboliek dier H. Grr.·. vaak weêr een specifiek-christelijk karakter draagt.

Intusschen vergete men niet, dat langzamerhand bij onderscheidene H. Grr.·. eene veel beteekenende hervorming is ingevoerd, waardoor men den onveranderlijken, wezenlijken *inhoud* in edeler vorm heeft trachten uit te drukken en daardoor meer en meer heeft weggenomen, wat bepaald in strijd was met het universeel en humanitair karakter der Vrmij.·.. — Het kan niemand verwonderen, dat de H. Grr.·. vaak op heftige wijze werden bestreden, maar ook van den anderen kant (b. v. in de *Bauhütte* van 1862, N° 24), krachtig werden verdedigd. Onder het woord *Systeem* geven we eene nadere opgave der verschillende H. Grr.·. die de meeste beteekenis verkregen hebben.

Naar aanleiding der bescheiden en bijzonderheden, meêgedeeld in het „*Algemeen Woordenboek voor Vrijmetselaren*", kunnen we hier de geschiedenis der invoering van de H. Grr.·. in Nederland meer in bijzonderheden mededeelen. We nemen daartoe, allereerst over wat in dat woordenboek wordt vermeld. (Vrgel. verder het artikel *Nederland*).

„In de eerste vergadering" — zoo lezen we daar — „van het Hoofdkapittel, na de omwenteling (30 Mei 5814), na eene levendige discussie en het afwijzen van voorstellen tot het invoeren van nieuwe Riten, verklaarde dat lichaam, dat het slechts naar het oude hervormde stelsel wilde bearbeiden, gelijkstaande met den *Rite Français*, en tellende vier Oppergraden, teweten: die van *Êlu*, *Schotsch Meester*, *Ridder van het Oosten* en *Rozenkruis*. In de bijeenkomst van 5 Juni 5816, werd de H.·. E.·. Br.·. prins Frederik der Nederlanden benoemd tot levenslangen Grootmeester Nationaal voor de hooge graden in Nederland, waardoor hij dus aan het hoofd stond van de geheele Vrmij.·. in Nederland. Intusschen had die H.·. E.·. B.·., bij zijne circulaire van den 25sten April 5819 (zie het art. *Afdeelingen van den Meestergraad*) plechtig verklaard, dat hij voortaan niet anders zou arbeiden dan in de drie eerste graden, doch dat, vermits Z.·. H.·. E.·. aan het hoofd stond van de hooge graden in Nederland, hij nog eens het Voorzitterschap van het Hoofdkapittel zou bekleeden, dat ook werkelijk plaats had (op 31 Mei 5819). In deze vergadering herhaalde Z.·. H.·. E.·. plechtig de verklaring van bovengemelde circulaire en verzocht der vergadering eene commissie van vijf BB.·. te benoemen, en aan deze de twee volgende vragen te onderwerpen:

1°. *Moeten de instellingen der Orde zoodanig zijn, dat elk mensch daarvan lid kan worden? of behooren die zich te bepalen alleen tot de zoodanigen, welke tot een bijzonder leerstelsel behooren?*

2° *Zijn de graden, beschreven in Art.* 5 *uwer wet, van dien aard, dat elk godsdienstig leerstelsel ze gedoogt, dat allen die met een oprecht hart kunnen belijden?*

„Z.·. H.·. E.·. voegde er den wensch bij, dat aan die commissie een tijd van vijf maanden zoude worden gelaten, om die beide vraagpunten rijpelijk te overwegen en de slotsom harer werkzaamheden aan al de Kapittels van het rijk te doen toe-

komen, waarna Z.·. H.·. E.·. het Hoofdkapittel verliet. Het Hoofdkapittel benoemde inderdaad eene zoodanige commissie, bestaande uit de BB.·. H. H. van Hees, A. L. Heystek, J. Nuhout van der Veen, W. Holtrop en W. Reepmaker, met last om tegen de eerstvolgende maand October over die vraagpunten een rapport in te dienen, vergezeld van een project tot een gemotiveerd besluit.

„Tengevolge hiervan leverde de benoemde commissie haar rapport in, waarvan de hoofdinhoud is als volgt:

„Het onderzoek en de beantwoording van deze twee punten werd bij de voordracht zelfs, niet anders verlangd en bedoeld, dan in verband met de teekenplank des Grootmeesters, houdende introductie van een nieuw leerstelsel der Orde.

„Is nu het oogmerk des Nationalen Grootmeesters, een vergelijkend onderzoek daar te stellen, tusschen de bestaande hooge graden, en de bij de twee toegezondene Ritualen nieuw uitgedachte graden, dan zeker moet bij het onderzoek en de beantwoording van de twee vragen, deze bedoeling steeds in het oog gehouden worden, en de eersten niet anders dan in vergelijking met hetgeen men in de plaats wenscht te stellen, worden onderzocht en getoest.

„De eerste vraag splitst zich als van zelve in twee gedeelten, waarvan het eerste bevat een meer algemeen voorstel, terwijl het tweede gedeelte zich meer rechtstreeks tot een afzonderlijk onderwerp schijnt te willen bepalen.

„Moeten de instellingen der Orde zoodanig zijn, dat *elk mensch* daarvan lid kan worden?“ is het eerste onderdeel der eerste vraag.

En ons antwoord is volmondig *ja*, ontwijfelbaar *ja*.

Ja zij (de instellingen der Orde) moeten *zoodanig* zijn, en de instellingen, zooals die in de eerste graden aangewezen, en in de *hooge graden* in doel en werking worden, en tot hiertoe zijn geleeraard, *zijn* het *wezenlijk*.

„*Ja*, die instellingen *behooren* zoodanig te zijn uit den aard der zaak, daar de Orde eene cosmopolitische strekking heeft; ook maakt de leer van den grooten Nazarener, in hare oorspronkelijke zuiverheid en eenvoudigheid en ontdaan van alle bijvoegsels, zoodanige instelling *voor alle menschen* uit. De belijdenis van deze leer moet het groot oogmerk zijn der instellingen der Orde. en het middel de aanneming in de Orde, van menschen, die andere godsdienstige leerstelsels belijden, als Joden, Turken en Heidenen, zelfs tot in den hoogsten graad van S.·. P.·. van het R.·. † [1]).

„Het resultaat van ons onderzoek omtrent het eerste onderdeel is dan: „De instellingen der Orde, gegrond op de zuivere leer van Christus (niet als een bijzonder godsdienstig secten-leerstelsel, maar als de kern in zich bevattende van alle maatschappelijk geluk), zijn zoodanig, dat ieder mensch daarvan lid kan worden.“

„Het verdere gedeelte luidt: of behooren *die* (de instellingen der Orde namelijk) zich te bepalen alleen tot de zoodanigen welke tot een bijzonder leerstelsel behooren?

„Ons antwoord is *neen*, volstrekt *neen;* de instellingen der Orde behooren zich *niet* te bepalen tot eenig *afzonderlijk* godsdienstig leerstelsel en bepalen zich ook daartoe *niet*, gebiedende die ons, God boven alles en onze naasten als ons zelven te beminnen; aan anderen niet te doen hetgeen wij niet verlangen dat aan ons geschiede; waarheid en deugd aan te kleven, niet in bespiegeling maar in uitoefening; zichzelven zooveel doenlijk, te volmaken, in afwachting eener algeheele eeuwige volmaking; den keizer te geven dat des keizers is, of met andere woorden: getrouwheid aan vaderland, wet en koning.

„Hiermede vergelijke men de §§ *H. O. I. K.* van het *Charter.*

„Deze leer van Christus bepaalt zich dus niet tot een bijzonder godsdienstig leerstelsel; het is een wijsgeerig en zedelijk leerstelsel, hetwelk *is*, *moet* en *kan* zijn, het leerstelsel van *alle* menschen, die hun waar, hun eeuwig geluk zoeken.

„De instellingen der Orde moeten dan *niet* zijn ingericht voor eenig *afzonderlijk* godsdienstig leerstelsel, maar wel berusten op *een algemeen leerstelsel*, dat niemand kan schokken, welken godsdienst hij ook belijde, zoo min den Christenen in hunne bijzondere secteleer als den Jood of de aanklevers van eenig ander godsdienstig stelsel, waar ook op den aarbodem bestaande.

„En men toetse nu aan deze echte beginselen der Orde, met een onpartijdig oordeel, den inhoud der nieuw ontworpene Ritualen van Uitverkoren en Opper-Uitverkoren Meester en men zal moeten erkennen, dat dezelve van dit eens aangenomen algemeen leerstelsel afwijken. Het moet voorkomen gegrond te zijn op den zoogenaamden *godsdienst der rede.* Het eerbiedigt en huldigt ja een heilig wezen, „dat de menschen God noemen“, maar in plaats van geloof *in*, hope *op* en liefde *van* zoodanig heilig wezen te hebben, te vestigen en te verwachten, eischt, vordert

[1]) Men ziet het, onbewust was men ook hier reeds midden in 't leerstelsel.

men belooning en stelt als principe vast, dat elk, naar evenredigheid zijner deugd, gelukkig moet zijn. „Dat, toegerust met zedelijke vrijheid en zedelijke wetgeving de mensch niets meer noodig heeft om zijne bestemming te bereiken; men stelt in twijfel of er goed en kwaad bestaat. Het verwerpt alle ander gezag dan de leerstellingen in deze Ritualen voorkomende.

„Zonder nu nog bepaaldelijk de aandacht te vestigen dat aan elk aan te nemen Uitverkoren Meester wordt aangeboden, de mededeeling van alle andere Oppergraden, om deze hare nietigheid aan te toonen; vraagt de commissie: behelzen deze nieuw ontworpene Ritualen alsnu, zoodanig een algemeen leerstelsel, dat ieder mensch (welk godsdienststelsel dan ook toegedaan) hetzelve kan aannemen? Zal het verwerpen van alle gezag, van alle heilige oorkonden, en dus voor de Joden, van de Boeken van Mozes en der Propheten, voor den Christenen van die des Ouden en Nieuwen Testaments, geene schokken bij hen, bij den eerlijken en gemoedelijken aanklever zijner godsdienst doen geboren worden?

„De commissie vermeent, dat, wat dan ook de gevolgen mogen zijn, het verre af is, dat deze ontworpene graden of liever dit nieuwe leerstelsel der Orde in beginselen of toepassing, zoude overeenstemmen of zijn overeen te brengen met een algemeen leerstelsel en waaraan elk Vrijmetselaar gereedelijk zijn zegel zoude kunnen of mogen hechten, gelijk het gelukkig geval is met het thans bij de Orde in Nederland algemeen aangenomen leerstelsel.

„Het resultaat der beantwoording der *eerste* vrage komt dan hierop neder:

„Uit den aard der Orde zelve, die wereldburgerlijk is en welker instellingen daarom daarmede behooren in te stemmen, moet elk redelijk wezen, dien naam waardig, daartoe kunnen behooren, dat is lid daarvan zijn of kunnen worden.“ Verschil in godsdienstige gevoelens komt dus in geene de minste aanmerking, maar zoo veel te meer een algemeen leerstelsel, inhoudende de volkomene overtuiging, dat, zonder geloof aan God, betrachting van waarheid en deugd en zucht tot zedelijke volmaakbaarheid, geen maatschappelijk geluk bestaan kan. Deze overtuiging nu wordt gevonden in de leer van Christus, afgescheiden van alle bijvoegselen, zuiver en rein, zooals haar verheven Stichter haar leerde en instelde, en waarom dan alle VV.·. MM.·. in Nederland, deze leer tot hiertoe als den hoeksteen van hunne instellingen naar de leerwijze der onderscheidene graden hebben beschouwd.

„Er blijft als nu te beantwoorden overig, de *tweede* vraag, aan de commissie als zoodanig opgegeven, namelijk:

„2°. Zijn de graden, beschreven in art. 5 uwer wet van dien aard, dat elk godsdienstig leerstelsel gedoogt, dat allen die met een oprecht hart kunnen belijden?

„Het antwoord der commissie is:

„*Ja* zeker! want wat anders is de zedeleer en de beteekenis onzer vier Oppergraden, bij art. 5 der wet omschreven en opgenoemd en waarop reeds in de bijzonderheden, bij de beantwoording der eerste vrage is gedoeld; want het spreekt van zelfs en zal aan geene redelijke tegenspraak onderhevig zijn, dat de omzetting in deze vraag voorkomende, te weten, of elk godsdienstig leerstelsel gedoogt, eigenlijk en in de daad (overeenkomstig de eerste vraag) niet anders kan zijn dan, „*dat elk mensch, welk godsdienstig leerstelsel ook toegedaan, die met een oprecht hart kan belijden,*“ want het is hier geen kerk die oordeelt of gedoogen kan en moet, maar elk bijzonder lid van dezelve, in zijne betrekking van mensch en wereldburger.

„De vrage is of kan niet zijn of elk godsdienstig stelsel de in art. 5 omschrevene graden kan billijken, want *elke* kerk heeft zijne formulieren van menschelijke uitvinding en uitlegging, daar zij zich aan verbonden rekent; maar de vrage is: zijn de vier Oppergraden van dien aard, dat *elk mensch* (hoedanige kerk hij dan zij toegedaan) de grondbeginselen daarbij voorkomende gerust kan belijden.

„En dan antwoordt de commissie *ja zeker*, want wat anders is de *zedeleer* en de *beteekenis onzer vier Oppergraden?*

„Immers, de beteekenis en zedeleer van den graad van Uitverkoren Meester bepaalt zich tot de straf, die de boosheid moet ondergaan, wegens de schennis der menschheid toegebracht. Hier nu vindt men het beeld der lijdende, der treurende, der beleedigde menschheid; maar dat door getrouwheid en de zuiverheid van zijne oogmerken op het rechte spoor eindelijk wordt teruggebracht. Oneindig is de tegenstand dier vooroordeelen, van het bijgeloof en ongeloof, tegen opklaring en verlichting; maar de mensch komt die te boven door standvastigheid en overtuiging, dat het verkieslijker is te bezwijken, zoo men niet kan zegepralen tot heil der menschheid. *Aut vincere aut mori* is daarom de spreuk en leuze van dezen graad.

„En nu de Schotsche graden.

„De uitverkoren Meester heeft nu zijne onveranderlijke keus gedaan; hij zal medewerken tot handhaving van de leer van

zijnen Meester. Hij moet echter eerst bekend zijn met hetgeen hem nog ontbreekt, met hetgeen, waarin hij nog in de betrachting van waarheid en deugd te kort schiet; en om in dit onderzoek zich nu niet andermaal te vergissen, of van het ware spoor af te dwalen, is menschkundig niets beter, dan een geheel omzicht te doen van al zijne handelingen en gedragingen. Niets is dan eigenaardiger, dan zinnebeeldig terug te keeren tot de eerste beginselen, en steeds voor oogen te houden de klippen, waarop eigenliefde en waanwijsheid den mensch deden schipbreuk lijden en die dus in de verkrijging van verdere volmaakbaarheid andermaal zouden kunnen in den weg staan. Zelfonderzoek is dus in dezen graad eene hoofdleer.

„De Schotsche graden, uit dit oogpunt beschouwd, staven, zoo in middel als doel, het leerstelsel der Orde, en kunnen in dit verband door geenen sterveling, welk eenen godsdienst ook toegedaan, met grond worden gewraakt.

„Wat nu betreft de zedelijke bedoeling van den graad van Ridder van den Degen en van het Oosten, ook deze wijkt niet af van het algemeen leerstelsel der Orde.

„Immers, de reeds tot meerdere volmaakbaarheid gekomen Vrijmetselaar vangt nu met verdubbelden ijver den arbeid aan, tot verspreiding zijner verkregene kennis onder zijne natuurgenooten, daar het heldere licht eener op rede, menschenkennis en voorzichtigheid gegronde wijsbegeerte, hem de ware vrijheid, om zedelijk te werken, geschonken heeft. Hoe sterk echter alsnu de overtuiging bij hem moge heerschen, dat een zedelijk denkend wezen niet anders handelen mag, wil hij aan zijne bestemming beantwoorden, zal hij echter alras ondervinden, dat zonder werken en strijden geene volkomene overtuiging is daar te stellen; integendeel, dat, om geheel in dit grootsch oogmerk te kunnen slagen, niets minder vereischt wordt, dan eene vereeniging van alle edele menschenvrienden, gelijk in werking en bedoeling, die met behulp der ware verlichting, door de leer van hunnen voortreffelijken Meester aangebracht, zich in den staat van opgeklaard te denken en vrij te handelen zien gesteld. En zoo komen wij tot den vierden der Oppergraden, die van S.·. P.·. van het R.·. †, waarin het woord Souverein (want men kan dit niet stilzwijgend voorbijgaan) niet eene *superioriteit* van den eenen Broeder boven den anderen aanduidt; maar alleen de meerdere uitgebreide, dus meer algemeene kennis en inzage aantoont, die de leden van dezen graad in de geheimen der Orde en hunne bedoeling hebben.

„In dezen graad doet alles in beteekenis en bedoeling den grooten Meester kennen in het verheven werk, door Hem volbracht. Hier lossen zich alle zinnebeelden, alle allegoriën op. Hier prijkt Hij als Verlosser van het menschdom, als slaker hunner banden, door de invoering zijner leer, die den mensch zichzelven doet kennen, vrij moest maken, en tot zedelijke volmaking zoude brengen. Hier leert men den oudsten der Broederen kennen, die zich niet bepaalde bij de openbaarmaking van zijne leer, maar die tot meerdere overtuiging zijner zwakkere Broederen, deze leer met zijnen dood bevestigde en alzoo met zijn bloed bezegelde. In dezen graad wordt men bepaald, om te gedenken aan zijne groote liefde voor het menschdom en hier vindt de edeldenkende man alzoo voor hoofd en hart overvloedige gronden van stille bewondering, van bemoediging in alle vertwijfeling, van sterking in de aankleving aan waarheid en deugd.

„Deze zedeleer en beteekenis nu der Oppergraden is dan ook de eenigste, die in de Kapittelen dier graden behoort geleerd en beleden te worden, die ook aldaar tot heden is geleerd en beleden, zoo niet menschelijke zwakheid en misverstand daarin somwijlen zijn te kort geschoten; eene zedeleer en beteekenis dus, die dan ook (wij kunnen het niet genoeg herhalen) door iederen mensch, welk godsdienstig stelsel hij ook is toegedaan, gerust kan worden aangenomen en beleden en ook tot hiertoe, zonder eenige kennelijke bezwaren, door zoo vele menschen van onderscheidene godsdienst-secten is beleden geworden; alles echter onverminderd eenige noodzakelijke veranderingen in teekenen en woorden, welke zich evenwel tot zeer geringe in den graad van S.·. P.·. van het R.·. † bepalen en tot den geest dier graden niets afdoen en alleen in der tijd zijn gebezigd, als het beste middel ter bereiking van het groote oogmerk, maar die thans tot gemoetkoming en geruststelling van hen, die zich daarmede alsnu bezwaard zouden achten, lichtelijk kunnen worden gealtereerd of achtergelaten.

„Eene zoodanige algemeen aanneembare zedeleer wordt nu toch in die Ritualen aangewezen en al geschiedt dit nu niet in zoo een' verheven wijsgeerigen stijl als de wijzen dezer eeuw dit zouden verlangen, genoeg is het, dat deze zedeleer daaruit kan worden geput, geleerd en getrokken, om dezelve graden, niet zoo voetstoots te verwerpen en te doen vervangen door anderen, waarvan de uitnemendheid geheel

niet is bewezen, waarvan de toepassing, die deze Ritualen zeggen, dat in de uitoefening zal worden gemaakt, van de uit onze zedeleer geputte *gulde* les: „Doe aan een ander wat gij wilt dat u geschiede," zooveel verwondering als verbazing tevens heeft verwekt: men bedoelt namelijk de *openbaarmaking van graden, die anderen toebehooren*, want, al is dit nu ten opzichte van onze vier Oppergraden nader gewijzigd, het blijft even hetzelfde voor alle overige Oppergraden, die buiten de algemeene aanneming in zoo vele rijken, geadmitteerd en in openlijke werking zijn en wettig zijn erkend en gewaarborgd. Maar daarenboven, al wilde men dit dan eens, zoude het dan even zoo mogelijk zijn in de uitvoering, als het gemakkelijk schijnt dit voor te dragen; zoude men zoo maar voetstoots deze Oppergraden en hunne Ritualen kunnen vernietigen en verwerpen, evenals de nieuwe Ritualen der nieuwe graden zijn uitgedacht on ontworpen? De Oppergraden worden niet alleen *hier te lande*, maar in alle rijken en landen in Europa en ook in andere werelddeelen erkend en gevestigd, en nu weet men immers, dat de oorspronkelijke constitutie daarvan door de Moeder-Loge in Schotland is verleend en het Hoofdkapittel alhier zoo en niet anders is ingesteld geworden. En hoe zoude men zich nu aan de Moeder-Loge en aan alle andere Hoofdkapittels en Hoofden der Orde, die met ons één lichaam uitmaken, kunnen verantwoorden, indien men zich zoo maar voetstoots, ons en hun eigendom had laten ontvreemden?

„Het Hoofdkap.·. dat, alvorens uiteen te gaan, den G.·. M.·. N.·. had doen verzoeken, in afwachting van het rapport, de Ritualen aan de Uitverk.·. en O.·. U.·. MM.·. niet te doen mededeelen (dat de H.·. E.·. G.·. M.·. N.·. ook toezegde), kwam niet voor zijne gewonen vergaderdag bijeen, om over het rapport te beslissen. Van dit rapport werd een uittreksel in groote getallen onder de BB.·. verspreid.

„Op ditrapport nochtans gaf deG.·. M.·. N.·. eene repliek in 100 bladzijden, welk stuk echter veel minder algemeen ter kennis kwam, waarvan de korte inhoud volgt.

„In dit stuk herhaalde de G.·. M.·. zijne uitnoodiging, om de zaken naar de inspraak van het gemoed te beoordeelen. Het bewijst, dat het rapport buiten de grenzen was gegaan, door eene vergelijking, die niet in de twee vragen lag. Het verklaart, dat geheele stukken uit het rapport getrokken zijn uit bestaande, slecht aaneengevoegde stukken en werken, dat twee woorden in de gedane vragen enz. waren veranderd, dat ook het geval was met hetgeen door den G.·. M.·. Nat.·. uitgesproken was. Dat het der commissie niet was opgedragen geweest, eene vergelijking te maken tusschen de bestaande hooge graden, in dit land en andere rijken bestaande; dat zelfs deze vergelijking niet onpartijdig, of naar behooren was geschied, dat is, om den lezer eene volmaakte kennis van beiden onderwerpen bij te brengen en er dan het verschil van aan te toonen. Het stuk maakt de aanmerking, dat men de legende had moeten aanvoeren en die verklaren niet naar goeddunken, maar aantoonen dat er niets anders uit kon afgeleid worden, terwijl de comm.·. bijna niet van de legende spreekt en vervolgens eenige waarheden erkent, die uitmuntend en onwederspreekbaar zijn, maar nimmer en door niemand uit de legende kunnen afgeleid wordeu. En kan het wel overeenkomstig de verheven zedeleer zijn, een' wanhopigen natuurgenoot te slachten en hem den weg des berouws te sluiten. Op den graad van Rozenkruis nederkomende, vraagt het stuk, hoe het mogelijk is niet verontwaardigd te worden, om er plechtigheden te vinden, die in strijd zijn met de leer, het karakter en de voorschriften van Christus, zooals enz. enz.

„Wat de algemeenheid der HH.·. GG.·. betreft, of de mogelijkheid om die door alle BB.·. te zien aannemen, zegt de G.·. M.·. N.·.: vraagt den Israëliet of hij R.·. † kan worden, en hij zal u antwoorden: „Hoe is dit mogelijk? Onze overleveringen beschouwen Christus uit een geheel ander oog dan gij het doet, terwijl zelfs den titel, dien gij zelf in uwe Ritualen Hem geeft van (INRI) *Jezus Nazarenus rex Judæorum* (Jezus de Nazarener, koning der Joden), Hem egoïstische en eerzuchtige oogmerken toeschrijft." De verlichte Israëliet zal er bijvoegen: „Ik ontken niet dat Hij u uitmuntende zedelessen hebbe gegeven, maar die voorschriften staan in het hart van ieder eerlijk man gegrift en hebben voor mij geen ander gezag, dan die der daarin gelegen waarheid. Kondt gij mij aantoonen, dat zijne lessen en voorschriften moeten worden erkend, omdat zij overeenkomen met onzen plicht, dan zou ik ze aannemen en tot u komen, maar daar gij in den te doenen eed vordert *te beloven, in tegenwoordigheid van Hem, die ons met zijn bloed heeft vrijgekocht*, ware ik als Israëliet een huichelaar, zoo ik dien deed." De Muzelman, die al zijn heil van zijnen Profeet wacht en hem niet wil afzweren, zal u hetzelfde als de Israëliet zeggen. Maar zels de ware Christen zal u zeggen: „Waartoe de belofte,

om de leer van mijnen goddelijken Meester aan mijne natuurgenooten te verbergen, die gelast heeft *alle* volken te onderwijzen, en waartoe al den omslag van den R.·. † gr.·.? Zijn leven, leer en dood van Jezus niet allerklaarst in het N. T. beschreven, zoodat zij uwe uitlegging kunnen ontberen? Waarom Hem niet openlijk te eeren en te dienen? Waarom van zijne leer een geheim te maken, tegen zijn uitdrukkelijk bevel? Zelfs de titel van INRI strijdt tegen zijn gezegde: *dat zijn rijk niet van deze wereld was.* Het N. T., dat alles bevat wat gij mij leeren kunt, is ons gemeenschappelijk eigendom, die niet verborgen, maar openlijk beleden kan en moet worden." Na hun toegezegd te hebben, dat de beloofde mededeeling der graden voorshands geschorst zou worden en het ongepaste aangetoond te hebben, dat een zich noemend Souverein Hoofdkapittel eerst de beslissing der Schotsche □ zou moeten afwachten, alvorens zich te verklaren, komt het stuk neder op de uitdrukking van godsdienst der rede, en vraagt hoe vele soorten van godsdienst er kunnen bestaan, of op welke wijze de mensch komt tot de belijdenis eener bepaalde eeredienst en dit beantwoordt, dat dit op twee wijzen kan geschieden en wel *door ingeschapen aandrift*, *inwendig voortgekomen door het gebruik zijner eigendommelijke vermogens* of *van buiten;* de eerste, *inwendig ontwikkelde*, en de tweede *ontvangene* kunnende genoemd worden. En dat men op de vraag: *welke der eigendommelijke vermogens in staat is ons de godsdienst te leeren kennen?* alleen die der *rede* als onloochenbaar antwoord zal kunnen dienen. Dat hieruit blijkt, dat de godsdienst der rede die is, tot welker kennis men is geraakt door de rede en dus *de inwendig ontwikkelde godsdienst*, terwijl de van buiten af ontvangen godsdienst de *geopenbaarde* genoemd wordt, zoodat er geene derde soort van godsdienst mbgelijk is. Dat op de vraag: wat geopenbaarde godsdienst zij? het antwoord algemeen zal wezen: *die*, *welke God geleerd heeft;* doch dat, wanneer men verder vraagt: *hoe God die onderwezen hebbe?* dat dan het antwoord zal verschillen, naarmate van de godsdienstige secte, waartoe de gevraagde behoort, en zouden nu graden, op eene bepaalde geopenbaarde godsdienst gegrond, aangenomen kunnen worden door hen, die over het beginsel zelf verschillen, waartoe alleen mogelijkheid bestaat, als zij gegrond zijn op het algemeen aangenomen gedeelte, d. i. de *inwendig* ontwikkelde godsdienst. Dat de door allen aanneembare afdeelingen van den M.·. G.·. de stelregels ontwikkelen, *dat de mensch zedelijk beter moet worden* en *dat hij jegens zijne natuurgenooten moet handelen*, *gelijk hij billijker wijze mag vorderen*, *dat zij hem behandelen.*

„Dat de Afd.·. van den M.·. G.·., waarvan de eerste den mensch in zijne betrekkingen tot zijne natuurgenooten, en de tweede hem als individu beschouwt en tevens het geloof aan een heilig en verheven Wezen leert en ontwikkelt, aldus door alle personen, tot welke der vele godsdienstige secten behoorende, aldus kan aangenomen worden. (Zie een uitgebreider uittreksel, *Annales Maçonniques*, *T.* IV., Brux. 5826, p. 60—144).

„In de eerstvolgende vergadering van het Hoofdkap.·. (22 Mei 5820) zond de G.·. M.·. N.·. zijne bedanking in voor het Groot-Meesterschap der H.·. G.·., waarop het Hoofdkap.·. die bedanking aannam, de Dignitarissen voorshands schorste en eene commissie benoemde, bestaande uit de BB.·. G. W. Verwey Mejan, T. A. van Rappard, A. L. Heystek, C. A. van Seypestein en H. H. van Hees, om het bestuur op zich te nemen, de voorgeslagen hervormingen te onderzoeken en binnen drie maanden te onderzoeken naar de middelen tot eene hereeniging, welke commissie dienzelfden dag aan den G.·. M.·. N.·. bericht gaf van hare benoeming en van den stand van zaken, met verzoek van zijnen kant eene dergelijke comm.·. te benoemen om te onderhandelen. Deze comm.·. deed in de eerstvolgende bijeenkomst van het Kap.·. (16 Sept.·. 5820) den voorslag om de Ritualen der vier Oppergr.·., zooveel noodig, te herzien en te verbeteren, welke voorslag werd aangenomen, wordende de comm.·. tevens tot den 11den Juni 5821 in haar ambt bevestigd, met last, om zich op welwillende wijze te verleenen tot alle openingen, tot hereeniging en verzoening. Bij deze gelegenheid werden weder de eerste woorden van broederlijke gezindheid, van eendracht, vrede en verzoening gehoord, waartoe men den weg vroeger bijna had afgesloten door hartstochtelijke woorden en handelwijze, voor en in de G.·. L.·. van 5820, toen men met blinde drift en hevige woorden begeerde, dat de G.·. L.·. op eene onwettige wijze buiten hare macht zou gaan en zich bemoeien met de Afd.·. van den M.·. G.·., hare □ □ welke er in arbeidden onwettig en clandestin zou verklaren en hare aanhangers uit de Orde zou verbannen, welke poging door de edele, grootsche en bedaarde houding van den G.·. M.·. N.·. en door het gevoel voor recht der G.·. □ werd verijdeld en op behoorlijke wijze werd beantwoord. Eene

middelerwijl (7 Januari 5821) aangewende poging, om te geraken tot eene vereeniging met het bestuur der H.·. G.·. in de zuidelijke provinciën des rijks, ten einde op deze wijze de uitbreiding der Afd.·. te kunnen tegengaan, bleef zonder gevolg, terwijl het rapport der comm.·., nopens de wijzigingen van de Ritualen der H.·. G.·. (iugediend in het Hoofdkap.·. van 11 Juni 5821) ruim 8 jaren later aangenomen werd. In datzelfde Hoofdkap.·. werd besloten, geen R.·. † als lid of bezoeker toe te laten, dan na voorafgegane geteekende verklaring, dat hij de Afd.·. niet of slechts voorwaardelijk had aangenomen. Het Hoofdkap.·. alsnog zonder G.·. M.·. zijnde, besloot (19 Mei 5823), deze waardigheid op te dragen aan den toenmaligen prins van Oranje (Z. M. Willem II), die in de oude Oppergraden was blijven arbeiden, welke benoeming echter door Z. K. H. niet werd aangenomen, tengevolge waarvan het Hoofdkap.·. van 11 Juli 5824 den B.·. Nuhout van der Veen tot die waardigheid benoemde. In diezelfde vergadering werd een voorstel verworpen van het Kap.·. der □ „*Le profond Silence*“ te Kampen, in 5823 gedaan, om eene comm.·. te benoemen uit de oude H.·. G.·., de Afdeelingen en de gr.·. L.·., ten einde de verschillen tusschen de beide eerstgenoemden te vereffenen en eene vereeniging tot stand te brengen; en waarin tevens het door de centrale commissie verrichte goedgekeurd werd. Lang bestond de scheuring. Hartstocht en bekrompen inzichten hadden de zaken zoodanig verergerd, dat de breuk onherstelbaar scheen. Nochtans werd eene vereeniging bewerkt en wel door de edele, bedaarde hartstochtelooze en echt Br.·. houding van den Gr.·. M.·. Nat.·., die in de verg.·. der G.·. □ van Bestuur van 5833 eene commissie had benoemd, bestaande uit de BB.·. G. W. Verwey Mejan, J. W. van Vredenburch, W. P. Barnaart, Copes van Hasselt, M. A. Wynaendts en F. A. van Rappard, om rapport uit te brengen over de vraag:

„Of werkelijk in de Broederschap die eensgezindheid bestond, welke het eerste kenmerk der Orde moest wezen, met last, om, ingeval van ontkennend antwoord, aan Z.·. H.·. E.·. de middelen voor te dragen, om die eensgezindheid daar te stellen.

„De commissie bracht daarop, in de vergadering van 5834 haar rapport uit, verzeld van een concept-concordaat. Hierna werd eene gemengde eindcommissie benoemd, bestaande uit de BB.·. F. A. van Rappard, Capes van Hasselt en A. L. van Heteren Gevers voor de Gr.·. □ van Best.·., G. W. Verwey Mejan, A. L. Heystek en J. W. Willekes voor het Hoofdkap.·. en J. W. van Vredenburch, M. A. Wynaendts en C. van der Vyver voor de Afd.·. van den M.·. G.·., welke gemengde eindcomm.·. (5834) een gewijzigd concordaat ter aanneming voorstelde, dat dan ook werd aangenomen. Sedert dien tijd stond de H.·. E.·. Gr.·. M.·. N.·. weder aan het hoofd der geheele Orde en arbeidden de verschillende onderdeelen naast elkander in eenen staat, welke men, wat de H.·. G.·. en de Afd.·. betreft, eendracht zou kunnen noemen.“

Tot zooverre de mededeelingen van onzen voorganger. We hebben gemeend dit te moeten overnemen, maar kunnen bovendien nog ’t volgende in herinnering brengen. De H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Oppergrr.·. Br.·. J. J. F. Noordziek had de goedheid ons nog het volgende te melden. „Wat in het „Algemeen Woordenboek voor Vrijmetselⁿ“ voorkomt, is minder volledig vooral wat het voorgevallene aangaat betreffende het herstel van eensgezindheid in 1835. Twee belangrijke gebeurtenissen hebben medegewerkt om tot den gewenschten staat van zaken te geraken: te weten de omwenteling van 1830 en het overlijden van den Grootmeester Nationaal der Oppergraden, den H.·. E.·. Br.·. Nuhout van der Veen in 1832; welke laatste omstandigheid tot de verkiezing van een opvolger moest leiden, en de eerste de bewerking van een nieuw Wetboek voor de Symbolieke graden noodig maakte. Een en ander bracht mede, dat er onderhandelingen tusschen de laatstvermelde graden, de Oppergraden en de in 1819 gevestigde Meesterafdeelingen gevoerd werden, strekkende om die drie deelen over en weder te doen erkennen,en ieder de elk toekomende rechten te verzekeren. De uit de drie riten intusschen benoemde commisiën ontwierpen daartoe *algemeene bepalingen* van overeenkomst, welke door de drie deelen der Broederschap werden goedgekeurd en in het in 1837 vastgestelde Wetboek van het Groot-Oosten opgenomen, te weten de artikelen 3—10, welke bij de herziening der wet in 1877 niet geëerbiedigd zijn. Die *algemeene bepalingen* waren alzoo geen *condordaat*, gelijk in het „Woordenboek“ wordt vermeld. In de „Geschiedenis der Orde van Vrijmetselaren in Nederland door den Z.·. A.·. Br.·. H.·. Maarschalk“ wordt dit alles op de bll. 220 tot 230 eenigszins breedvoerig omschreven; waarheen ik mitsdien vermeen verder te kunnen verwijzen.

„De veranderde toestand, waarbij de H.·. E.·. Grootmeester Nationaal Prins Frede-

rik der Nederlanden (art. 6 der algemeene bepalingen) werd verklaard het Hoofd der Orde in dit koningrijk te zijn, bracht mede dat, bij artikel 8, door hem Gedeputeerde Groot-Meesters, één voor elken ritus, werden benoemd.

„Voor de Oppergraden, aan welker arbeid hij geen deel nam, verkoos hij daartoe, zoodanigen vertegenwoordiger uit een hem aangeboden nominatie van twee BB.·. telkens voor den tijd van vijf jaren. Achtereenvolgens werden aangesteld de H.·. E.·. BB.·. H. M. de Kock (vroeger Gedeputeerd Groot-Meester Nationaal in Oost-Indie) van 1836 tot 1845, in welk jaar deze overleed; voorts J. C. Rijk (vroeger Gedeputeerd Groot-Meester Nationaal in West-Indië) van 1845 tot 1845, toen hij stierf; en E. C. H. van Doorn van 1855 tot 1881, jaar van zijnen dood.

„De Gedeputeerde Groot-Meesters Nationaal hier te lande, bij artikel 18 der gewijzigde wet voor de Oppergraden, de bevoegdheid verkregen hebbende om vertegenwoordigers in onderhoorige koloniën en landen aan te stellen, werden aangewezen:

„1e in Oost-Indië, de Z.·. V.·. BB.·. J. C. van Sevenhoven (welke de betrekking reeds vroeger aangenomen had) van 1836 tot 1839; C. J. Scholten van Oud-Haarlem van 1839 tot 1845 (zijnde waarnemende gedurende zijne aanwezigheid in Europa, J. M. van Beusichem); C. Hultman van 1846 tot 1860; A. M. Clignett van 1860 tot 1876, na welken tijd dit ambt onvervuld bleef.

„2e in West-Indië: de Z.·. V.·. BB. E. L. van Heeckeren, die in 1839 overleed; J. C. Rijk van 1839 tot 1843; Ph. de Kanter van 1844 tot 1853; J. E. Lisman van 1853 tot 1856; J. C. Telting JGzn. van 1862 tot 1881.

„3e in Curaçao: de Z.·. V.·. Br.·. P. J. Beaujon van 1876 tot heden.

„4e in Zuid-Afrika: de Z.·. V. BB.·. C. J. Brand van 1847 tot 1872; J. H. Hofmeijer van 1873 tot heden.

„Tot herziening van het ritual der Oppergraden werd tweemalen besloten:

„1e in 1848, toen een voorstel eener commissie, bestaande uit de E.·. RR.·. J. Donker Hzn., J. van Lennep en D. J. Veegens, werd gedaan, maar niet aangenomen.

„2e in 1852, toen voor dit onderwerp eene commisie werd benoemd, zijnde de E.·. BB.·. J. van den Bosch, J. H. Schuijmer Hzn. en Penning Nieuwland; van welke de beide eersten een voorstel deden, dat in 1853 aangenomen, en eén van den laatstvermelde niet behandeld werd.

„Naar aanleiding van het nieuw aangenomen rituaal werden in 1854 eenige veranderingen in het Wetboek gebracht.

„In 1871 werd samengesteld en uitgegeven, ten behoeve der Kappittels, een „Overzicht der historische graden," en het rituaal van R.·. † graad herdrukt.

„In 1841 werd benoemd eene commissie van onderzoek; in 1861 vervangen door eene historische commissie; welke beide onderscheidene wetenswaardige verslagen hebben uitgebracht.

„Op het liefdadigheidsgebied betoonde het Hoofdkapittel zich steeds onbekrompen; getuige de oprichting van een liefdefonds, waaruit gaven tot ondersteuning van ongelukkig geworden RR.·. of nagelaten betrekkingen worden verstrekt. In 1866 werd geschonken eene som van *f* 3000 voor de op te richten Louisa Stichting, en jaarlijks *f* 300 als bijdrage voor onderhoud.

„Thans bestaan onder het Nederlaudsch Hoofdkapittel 21 kapittels, van welke 9 in Nederland, 1 in Oost-Indië, 1 in West-Indië, 1 te Curaçoa, 9 in Zuid-Afrika; terwijl eenige tengevolge van tijdsomstandigheden rustende zijn."

Na het overlijden van Z. K. H. prins Frederik werd op het Gr.·. O.·. van 1882 de Z.·. V.·. Br.·. J. J. F. Noordziek benoemd tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. der H.·. Grr.·.. — Vergel. verder het art. *Meestergraad* (afdeelingen van den—).

De eenige nog in Nederland erkende H.·. Grr.·. zijn de kapp.·. R.·. R.·. ✝ en de Afdeelingen van den Mr.·. Gr.·.. — We gelooven dat eene nadere vereeniging van BBr.·. die de Maç.·. wetenschap grondig beoefenen, altijd goedkeuring verdient en dat de H.·. Grr.·. daarvoor uitnemende diensten kunnen bewijzen, mits alles worde weggenomen wat met de ware maç.·. beginselen in strijd is. Naar onze overtuiging is de Vrmij.·. in de drie SS.·. Grr.·. voltooid. Maar daarom miskennen we de waarde der HH.·. Grr.·. niet. 't Is werkelijk goed een „Engbund" te vormen, wiens leden zich meer speciaal met wetenschappelijke studien bezig houden en in werkelijk schoone, verheven symbolen uitdrukking geven aan het waarachtig maç.·. ideaal. Maar wenschelijk is het dan en zelfs dringend noodig, dat het lidmaatschap der H.·. Grr.·. *geschonken* wordt alleen aan hen diè bewezen hebben ernst te maken van de beoefening der K.·. K.·.

Hoogepriester. Een titulatuur die in enkele Oppergraden voorkomt. 1. *Grand pontifice* (Suprême écossais de la Jérusalem céleste) is de naam van den 19den Graad van den Rit écossais ancien et accepté, de eerste der z. g. philosophische graden

(z. d.). Hij heeft betrekking op de apokolyptische mysteriën van het „nieuwe Jeruzalem", Openb. XXI en XXII. 2. *Chef du Tabernacle*, de naam van den 23sten Graad van denzelfden ritus. Deze zinspeelt op de inzetting van den priesterstand, Ex. XXIX en XL. 3. In het oude Rituaal van den Royal-Arch-graad was de hoogepriester de hoogste beambte. In de Ver.-Staten van N.-Amerika wordt de oudste beambte in de Royal-Arch-Vrmij.·. nog aldus genoemd.

Hooge Raad, z. *Suprême Conseil.*

Hoogte. De zinnebeeldige H.— eener L.·. gaat van het middenpunt der aarde tot aan de hemel, om daarmede het absoluut universeel karakter der Vrmij.·. aan te duiden.

Hoorn, stad in Noord-Holland, 11,000 inw. Alhier bestaat de L.·. „*Westfriesland*". Ledental (1882) 75. Vergadert in eigen gebouw, Binnenluiendijk, I. 129, op Dinsdag, naast aan volle maan, maandelijks. De Maç.·. Soc.·., aan deze L.·. verbonden, vergadert iederen Donderdag in het Logegebouw. Om de 14 dagen worden daar discussiën gehouden, over een te voren opgegeven onderwerp, terwijl om de 14 dagen over vrije onderwerpen wordt gesproken. In het najaar van 1883 wordt het 25jarig bestaan dezer Werkpl.·. feestelijk herdacht.

Hospitaal-Ridders, z. *Malthezer-ridders.*

Hottinger (Johannes Jacobus), eerste Grootmeester van de Zwitsersche Gr.·. L.·. „*Alpina*", werd den 28 Mei 1783 te Zürich geboren en ontving eene zeer zorgvuldige opvoeding. In 1802 trad hij in het korps vrijwilligers, ter verdediging van Zürich, tegen de Zwitsersche Centraal-regeering. Na 't herstel der rust zocht hij door het geven van privaat-onderwijs iets te verdienen en kwam daardoor in aanraking met de uitnemendste geleerden van zijn vaderland. De studie der godgeleerdheid trok hem machtig aan en in 1804 werd hij, na een zeer glansrijk examen, tot geestelijke aangesteld. Maar hij verbond zich niet aan eene bepaalde gemeente en reisde in 1806 over Munchen, Dresden en Berlijn naar Heidelberg om de universiteit aldaar te bezoeken. Op weg werd hij echter in dit voornemen verhinderd en bleef te Leipzig tot 1809, toen hij weder in zijn vaderland terugkeerde; hij verliet voor goed de kerkelijke wereld, om zich geheel aan het onderwijs te wijden. In 1813 werd hij in de O.·. opgenomen en in 1816 tot den Meestergr.·. bevorderd. Van af 1817 was hij zeven jaren lang Redenaar der L.·. „*Modestia cum libertate*" te Zürich. Toen in 1844 de Zürichsche Logebond „*Alpina*" gegrondvest werd, benoemde men den grijzen opvoedkundige, die zich trouwens reeds uit het openbaar leven had teruggetrokken, tot eersten Gr.·. Mr.·.. Hij overleed den 17 Mei 1861.

Humaniteit, afgeleid van *homo*, mensch, beteekent dus alles wat werkelijk behoort tot het wezen der menschelijke natuur en duidt het einddoel aan van elke waarachtige ontwikkeling. Humaan-zijn is het „inbegrip" van alle voorrechten die tot des menschen wezen behooren en hem dus onderscheiden van en verheffen boven zijne medeschepselen. Daardoor bestaat de humaniteit allereerst in eene waarachtig geestelijke ontwikkeling, in de kennis van- en de liefde tot het ware en schoone. Herder vindt de ware kermerken der humaniteit in verstand en vrijheid. We willen de juistheid dezer opvatting hier niet onderzoeken. Intusschen is het mogelijk van eenig belang het begrip humaniteit nog eenigszins nader te ontwikkelen. Met dit woord is zoo vreemd soms gespeeld, dat we hier dringende behoefte hebben aan zuivere en heldere voorstellingen; te meer is dit noodig daar het in de Vrmij.·. van de grootste beteekenis is. — Eens was humaniteit de leus waaronder allen zich schaarden die met de overlevering braken en meenden dat een nieuwe maatschappij op humanistischen grondslag moest gevestigd worden. Deze opvatting, te breed en te weinig bepaald om van blijvenden invloed te kunnen zijn, leidde er toe dat humaniteit weldra verward werd met een soort van burgerlijke welwillendheid, die zich vooral in werkén der liefde moest openbaren, terwijl anderen met dit woord hun afkeer bedekten van allen zedelijken en verstandelijken ernst. En nog zijn die dwaalbegrippen niet uitgestorven en nog wordt zoo heel veel met den naam humaniteit bestempeld, dat werkelijk dien niet verdient.

Humaniteit omvat alles wat den mensch tot mensch verheft. Een werkelijk humaan man is dan slechts hij, in wien het menschzijn tot de hoogste ontwikkeling gekomen is, in wien de allen menschen geschonken gaven en krachten tot rijpheid en ontplooiing gekomen zijn. Maar daaruit volgt, dat dit woord den geheelen mensch, als redelijk en zedelijk wezen beschouwd, omvat en dat dus hij, in wien verstand en gemoed niet harmonisch ontwikkeld zijn, niet op den naam humaan kan aanspraak maken. Maar uit dit alles vloeit ook voort, dat humaniteit niets te maken heeft met alles wat niet rechtstreeks met de bevordering van het menschelijke in den mensch in betrekking staat. Daar nu de Vrmij.·. arbeidt

aan de volmaking van de menschheid en zij daarom humaniteit wil bevorderen, ligt hierin van zelf ook aangewezen welke haar levenstaak is. Die kan geene mindere zijn dan deze: alles bevorderen wat den individu en de menschheid kan brengen tot een den mensch waardig bestaan; dan moet ze rekening houden met al des menschen gaven, krachten, aspiratiën en behoeften. Wie nu waarachtig V.·. M.·. wil worden, moet daarom allereerst de wetenschap der zedekunde beoefenen en ook wijsgeerig gevormd zijn. Een belangrijk deel van den arbeid in den Leerl.·. Gr.·. wordt met dit weinige omschreven. — Wanneer de taak der Vrmij.·. aldus wordt opgevat, is ze — om Herders uitdrukking te gebruiken — „het oog en het hart der menschheid.“ — Is nu humaniteit iets anders en veel meer dan menschlievendheid in den gewonen zin van dit woord, toch vloeit uit de gegeven bepaling voort, dat ware menschenliefde haar openbaring is; maar men wete hier wel te onderscheiden. De waarachtig humaan ontwikkelde zal zich allereerst bezig houden met de bevordering van het geluk der menschheid en dan, in ieder opzicht, alles trachte weg te nemen wat dit geluk in den weg staat, hij zal deel nemen aan alles wat dit geluk kan bevorderen. Het groote gebied der volksopvoeding is het rijke gebied der humaniteit. Ze geeft dus niet allereerst een aalmoes, maar tracht veeleer dit onnoodig te maken; ze wil wel den bestaanden nood helpen leenigen, maar bovenal waken dat iedereen, in elk opzicht, zich zelf kan zijn. Eindelijk, daar humaniteit den mensch als voorwerp van haar toewijding beschouwt, vervallen voor haar alle scheidsmuren die menschen van menschen leeren vervreemden en is haar gebied onbeperkt. Alles wat de reinste adspiratien der menschelijke natuur kan belemmeren, bekampt ze met al de middelen die daarvoor kunnen aangewend worden; daarom ademt ze alleen in den dampkring der absolute vrijheid, maar van deze vrijheid, die bestaat in absolute gehoorzaamheid aan het hoogste in den mensch, d.i. aan de eischen van zijn verstand, zijn gemoed, zijn geweten. — Hier moeten we echter nog de volgende opmerking maken. Het menschenleven kan uit een dubbel oogpunt beschouwd worden: als individueel leven en als leven voor de gemeenschap; de mensch bestaat èn als induvidu èn als lid van een groot geheel. Het ideaal van het induvidueele leven is de humaniteit; dat van het leven der gemeenschap, het cosmopolitisme, het wereldburgerschap. De humaniteit beschouwt nu slechts den enkelen mensch, bevordert diens ontwikkeling; het cosmopolitisme richt het oog op de gemeenschap. Het eert iedere aaneensluiting, of ze eene burgerlijke of godsdienstige is, en beschouwt deze alle als deelen der allen-omvattende gemeenschap, die weêr de profetie is van de eenheid van allen. — De Vrijmetselarij heeft nu ten doel den mensch als individu en als lid der gemeenschap te ontwikkelen en is vooral een humanistisch en tevens cosmopolitisch lichaam, en daarom is haar eerste en grootste gebod: wegneming van alles wat de zegepraal der menschelijkheid, der ware humaniteit in den weg staat.

Hund (Karel Gotthelf, *Rijksvrijheer van Hund en Altengrotkau, Erfheer van Lynse enz. enz. in den Oberlausitz, Roomsch-Keizerlijk werkelijk geheimraad*), geb. 11 Sept. 1722, was zeker een der gedenkwaardigste mannen uit de geschiedenis der Vrijmetselarij, hoewel hij haar nooit heeft begrepen, menigmalen als bedrieger is veroordeeld, hoewel hij toch werkelijk de bedrogene was. Nauwelijks negen jaren oud verloor hij reeds zijn vader, maar ontving van voortreffelijke onderwijzers eene uitmuntende opvoeding, waarna hij in 1738 de Universiteit te Leipzig bezocht en vandaar onder geleide van den overste von Schönberg naar Straatsburg en Parijs trok.

In 1742 terugkeerende, trad hij te Keulen in dienst van den toen regeerenden keurvorst en vergezelde dezen als kamerheer naar Frankfort, om de kroning van keizer Karel VII bijtewonen. Nog in 't zelfde jaar verliet hij echter Keulen en trok hij naar Frankrijk, om daar als vrijwilliger dienst te nemen. Later op zijne goederen teruggekeerd, werd hij in 1753 koninklijk-Poolsch en keurvorstelijk-Saksisch kamerheer, kreeg in 1754 de Russische Orde van St. Anna en werd in 1755 tot Lands-oudste in den Oberlausitz gekozen. Door dit alles kwam hij, gedurende den zevenjarigen oorlog, in allerlei moeielijkheden en gevaren. De beide vijandelijke legers bezetten beurtelings zijne goederen en de Pruissen legden hem meermalen een brandschatting op, daar hij algemeen als een aanhanger van Oostenrijk werd beschouwd en als zoodanig vervolgd. Hoewel het schijnt dat hij reeds in 1743 in stilte tot den katholieken godsdienst was overgegaan en wel uit liefde voor een Fransch meisje, deelde hij zijn vele weldaden uit zonder onderscheid van geloofsbelijdenis en liet hij zelfs op zijn goederen een fraaie protestantsche kerk bouwen. In het jaar 1762 benoemde koning Augustus III van Polen hem tot Werkelijk Ge-

heimraad, in 1764 benoemde Maria Theresia hem tot Staatsraad. Door den oorlog in finantieele moeilijkheden gekomen, verkocht hij gedeeltelijk zijn goederen. Hij stierf den 8 Nov. 1776 te Meiningen.

Den 20 Maart 1742, dus reeds op twintigjarigen leeftijd, werd H. te Frankfort a/M. als Vr.·. Mr.·. aangenomen, hoewel niet in de daar bestaande Loge: „*Zur Einigkeit*," maar hoogstwaarschijnlijk door eenige Fransche BBr.·., die zich toen, bij gelegenheid der Keizerskroning, aldaar bevonden. Toen hij nu in 't volgende jaar te Parijs was, hield de Vrmij.·. hem zóó bezig, dat hij den 20sten Febr. als Reg.·. Mr.·. te Parijs eene nieuwe Loge inwijdde en een paar dagen te Versailles weêr als 1ste Opz.·. fungeerde. Daar hij zeer rijk was en 't weldra bekend werd dat hij een groote voorliefde had voor 't geheimzinnige en onnatuurlijke, wisten enkele gelukzoekers daarvan partij te trekken. Voor goed geld werd hij bekend gemaakt met het voortbestaan van de Orde der Tempelheeren op de Schotsche eilanden die, met behulp der Vrijmetselaren, weêr tot haar oude glorie moest worden teruggebracht. De onbekende „oversten" droegen hem de waardigheid van Grootbevelhebber der zevende provincie, die Duitschland omvatte, op en zonden hem daarvoor een in cijferschrift opgesteld diploma. — In 1743 keerde H. van zijn goederen in Duitschland terug, maar bemoeide zich aanvankelijk niet meer met de Tempelorde. Waarschijnlijk zou dit zoo zijn gebleven, wanneer niet een oude bekende, zekere von Marschall, in 1749 te Naumburg a/d Saale de Loge „*Zu den drei Hammern*" had gesticht met wien H. in nadere kennismaking kwam. 't Gevolg daarvan was, dat hij in 1751 op zijn landgoed Unwürde een Loge stichtte en nu het plan opvatte om al het mogelijke te doen om de Orde der Tempelheeren weêr in 't leven te roepen. Onder voorwaarde van het strengste stilzwijgen nam hij in 't geheim eenige edellieden en hoogere ambtenaren tot ridders aan tot een getal van omstreeks 30 die van hem zoogenaamde oorlogsnamen ontvingen; zijn eigen Orde-naam was *Carolus Egnes ab Ense*. In 1755 had er een Ordeconvent plaats waarbij de plannen voor de toekomst werden vastgesteld. Het plan was het aantal Tempelheeren te vermeerderen door uit alle Loges de beste leden tot Ridders aantewerven en naar middelen te zoeken om de bezittingen der Orde te vermeerderen. Dit laatste wilde men ook doen door het in 't leven roepen van weldadige stichtingen waarbij men op de hulp der prof.·. liefdadigheid zou kunnen rekenen en strenge gehoorzaamheid was, meende men, de eerste voorwaarde die vervuld moest worden. Dit was de grondslag van de zoogenaamde Strikte Observantie. De inmiddels uitgebroken oorlog maakte dat er voorloopig niet meer van de zaak kwam. Dit zou waarschijnlijk aldus zijn gebleven, wanneer er niet weder iets was voorgevallen, dat H. uit zijn zalige rust als „opperlegermeester" deed opschrikken. In het jaar 1763 stond namelijk te Jena zekere Johnson op als afgezant der oversten in Schotland die met H. in briefwisseling trad en zich den titel gaf van „Groot-prior van het hoogst ware en verborgene Groot-orde-kapittel der geheele wereld". H. begon nu ontzettend bang te worden voor zijn waardigheid, liet te Altenberge bij Jena het hoofdkapittel samenkomen (5 Dec. 1763) en kwam zelf ook met eenige vertrouwde vrienden daar aan. Maar de zoogenaamde afgezant van Schotland had zoo'n verdacht voorkomen, zag er zoo weinig ridderlijk uit, dat H. kwade vermoedens kreeg en Johnson, die zich natuurlijk niet kon legimiteeren, koos de wijste partij en ging op de vlucht. Hoewel velen eigenlijk wel begrepen dat die geheele zaak der Tempeliers weinig beduidde, wilden ze toch niet erkennen om den tuin geleid te zijn en besloten daarom zich nu eens werkelijk te constitueeren tot eene zevende provincie van de Orde der Tempelheeren. Men richtte kapittels op, erkende H. als Legerhoofd; een algemeene kas werd in 't leven geroepen waaruit aan de hoofden een beduidende som werd gegeven. De gewezene oorlogscommissaris Schubart, een man met een bijzondere overredingskracht, werd tot commis-voyageur aangenomen die beproeven moest de Loges voor het nieuwe systeem te winnen; een nieuwe jaartelling, beginnende met de opheffing van de Orde der Tempeliers (1314), werd ingevoerd en Schubart kreeg de volmacht nog drie nieuw uitgevondene graden uittereiken. H. benoemde de noodige priors, subpriors enz. enz., de ridders der „Strikte Observantie" waren gereed en hun stokpaardjes waren opgetuigd. Door hun allerlei eereambten aantebieden zocht men prinsen en andere hoogst-aanzienlijken te winnen. Schubart had evenwel op zijne reizen vaak den naam van Hund gebruikt voor dingen waarvan deze niets wist en waarvoor hij toch verantwoordelijk werd gemaakt. H. geraakte intusschen meer en meer verlegen; zijn zoogenaamde betrekking als legerhoofd had zijn finantiën in de war geholpen en daarom bood hij zijne uitgebreide goederen tegen

overname der schulden en eene bepaalde lijfrente aan de Orde aan, die echter geen geld beschikbaar had. En telkens dieper zonk hij in schulden weg zoodat hij eindelijk in het convent te Kohlo (Mei 1772) aanbood zijn waardigheid neêr te leggen. Men nam dit aanbod niet aan, maar verkreeg van hem de toestemming om Hertog Ferdinand van Brunswijk, den grooten krijgsman, den titel van Grootmeester der Orde te geven. H. geraakte meer en meer op den achtergrond, want men wilde niets meer te maken hebben met den „geheimen Overste"; toch was hij tevreden omdat men hem titels en namen liet. De steeds stijgende nood deed hem eindelijk besluiten zich in de armen der katholieke kerk te werpen en meer en meer gevoelde hij dat hij in zijn Orde overbodig was geworden. Evenwel drongen de onderscheidene prefekturen er meer en meer op aan dat H. zich nu toch volledig zou legimiteeren opdat men eindelijk zou te weten komen waar de „onbekende" overste toch schuilde en wie hij was. Natuurlijk kon H. geen voldoende ophelderingen geven. Men spaarde hem evenwel zooveel mogelijk en begon ondertusschen de Orde op eene geheel andere wijze interichten. Hij stierf den 8sten November 1776. Zijn biograaf Kessler von Sprengeisen, geeft de volgende beschrijving van hem: „hij was van middelbare grootte, kleedde zich niet prachtig maar smaakvol. Hij leefde matig, dronk zelden wijn zonder water; overigens was hij gastvrij. Uit al zijn handelingen bleek dat hij zeer goedhartig was. Ieder hulpbehoevende kon ten allen tijde tot hem komen en 't was zijn grootste genot iedereen te helpen. Had hij in overijling iets verkeerds gedaan, dan haastte hij zich dadelijk het weêr goed te maken. Hij was beleefd en hoogst welwillend als een der geringsten der broeders. De Orde kostte hem meer dan 100.000 Thlr. terwijl hijzelf niet het minste of geringste van haar profiteerde. Wij herhalen het: H. was geen bedrieger, integendeel hij was de bedrogene en 't was veeleer zijn schuld dat hij zich door uiterlijke glanzen liet verleiden en op die wijze de speelbal werd van gelukzoekers die ten zijnen koste wilden leven en genieten.

I.

Icolmkill of *Jona*, een eiland der Hebriden. De oorspronkelijke naam was *I-Columb-Kill* d. i. cel van Columba, aldus genoemd naar een klooster in 565 daar door den zendeling Columba gesticht waarvan de ruïnen nog aanwezig zijn. De Rite d'Heredom (z. d.) beweert hier ontstaan te zijn.

Ierland. De geschiedenis der O.·. van VV.·. MM.·. in dit land is, wat de oudste tijden betreft, zeer onvolledig; slechts eenige fragmenten zijn tot ons gekomen. Anderson is weder de eenige die ons 't een en ander mededeelt, wat trouwens meer de geschiedenis der bouwkunst betreft. In het Constitutieboek van 1738 zegt hij in hoofdzaak 't volgende: „Daar de oude Romeinen Ierland nooit aantastten, hebben we geen berichten van 't geen van af den heiligen Patrik tot aan de dagen van koning Leogtair, omstreeks 430, geschied is.... De Noren en Denen veroverden echter het grootste gedeelte van het eiland en verwoestten vele godshuizen. Daar de laatsten evenwel door de Ieren tot het christendom bekeerd werden, bouwden ze weêr vele kerken, onder anderen te Dublin de St. Maria-abdij omstreeks 984." Bij hun verdrijven hadden de Denen echter, naar de voorstelling die enkele schrijvers er van geven, de beste oude oorkonden wedergevonden. Van onderscheidene kanten werd daarom de wensch geuit, het nog voorhandene te bewaren „opdat de grondslagen der oude Celtische bouwkunst konden ontdekt worden, omdat de Augustijnsche stijl daar nooit was ingevoerd en de Gothische eerst door den heiligen Patrik in zwang kwam." — Volgens Kugler's „*Kunstgeschichte*" volgde Ierland altijd een geheel eigenaardigen bouwtrant. Oorspronkelijk richtte men 't liefst houten gebouwen op; eenige resten van steenen bouwwerken wijzen op den cyclopischen bouwtrant van den pelasgischen voortijd" en nog in de XIIde eeuw bleef men bij deze methode ofschoon de invloed der monumentale bouwwerken van Engeland hier en daar zicht-

baar was; het volk verzette zich echter beslist hiertegen. Zelfs nog na de verovering van Ierland door Hendrik II, verliet men slechts noode den ouden bouwtrant. — Voor 1730 wist Anderson niets wezenlijks te berichten en 't is waarschijnlijk dat de oude broederschappen der vrije metselaren zich niet over het eiland verbreidden. Sedert de uitgave van het constitutieboek in 1723 breidde de Vrmij.·. zich echter ook naar Ierland uit. De tegenwoordig te Dublin bestaande Grootloge dateert van het jaar 1729 toen de broederschap Lord Kingston tot werkelijken en Lord Viscount Nettesville tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. verkoos. Wel zijn er berichten in omloop van Loges die vroeger zouden bestaan hebben, maar deze kunnen weinig vertrouwen verdienen; de pogingen om eene voorgeschiedenis der eerste Vrmij.·. te schrijven moeten, uit gebrek aan betrouwbare bronnen, opgegeven worden. In 1730 verscheen echter te Dublin een constitutieboek (*The Constitutions of the Freemasons*) dat niets is dan een afdruk van het Engelsche. Alleen werd in plicht VI, 2 de voor Katholieke eenigszins kwetsende plaats aldus veranderd: „wij behooren alzoo tot alle natiën, tongen, stemmen en talen en hebben ons tegen alle politieke samensprekingen verklaard, omdat deze nooit tot het welzijn des lands hebben gediend en er nooit toe dienen zullen.“ Dit boek is opgedragen aan Lord St. George, Vice-admiraal der provincie Connaught, terwijl in een voorrede aan dien Lord alle lof wordt toegewezen voor 't geen hij voor de oude, eerwaardige vereeniging heeft gedaan. We zullen de lijst der verdere grootmeesters niet afschrijven, alleen deelen we mede dat onder William Stewart, Lord Viscount Mountjoy (1738-40) het nog bestaande weldadigheids-comité werd opgericht en de zoogenaamde Oude Plichten uit Andersons Constitutieboek, overeenkomstig de gebruiken en behoeften van Ierland werden omgewerkt. Toen nu in 1745 de Grootmeester Lord Viscount Allen overleed „braken voor de Orde in Ierland moeielijke dagen aan daar de Katholieke geestelijkheid haar op alle mogelijke wijzen tegenwerkte. — Onder Lord Donoughmore werd in 1795 eene school voor nagelaten dochters van overleden VV.·. MM.·. geopend die nog heden bestaat en door welke later een gelijke inrichting voor jongens werd in 't leven geroepen. — In 1796 knoopte de Iersche Gr.·. L.·. betrekkingen met die van Schotland aan. In 1808 werd met een Gr.·. L.·. van Engeland een verdrag aangegaan. Toen nu in 1813 de beide Gr.·. LL.·. in Londen zich met elkander vereenigden trad de Hertog van Leicester als Grootmeester op onder wien de Vrmij.·. in I. tot het toppunt van bloei kwam. Van 't geen onder zijn bestuur geschiedde teekenen wij 't volgende aan. Toen in 1836 in het parlement de onlusten in I. ter sprake kwamen en toen men de aandacht vestigde op de vele daar te lande bestaande geheime genootschappen, werd de broederschap in I. met den ondergang bedreigd; de Hertog van Leicester deed alstoen het voorstel dat men de VV.·. MM.·. ontslaan zou van den eed „dat ze tot geen geheim genootschap behoorden“, welk voorstel na langdurige debatten werd aangenomen en in 1839 onder de parlementsakten werd opgenomen. Om nu aan de burgerlijke autoriteit elk voorwendsel om nadere onderzoekingen intestellen te ontnemen, werden ook de openbare processies voorloopig afgeschaft; toch werd reeds in 1845 daarvan weder melding gemaakt waarbij ook rustverstoringen plaats hadden, als den 24den Juni 1846 te Belfast en den 11den Jan. 1847 te Saunders. Later trad men met meer beslistheid daartegen op en in 1859 werden vele Loges opgeheven omdat ze — ondanks het verbod — weêr openbare processies hielden. De Katholieke geestelijkheid heeft zich in I. der Vrmij.·. altijd zeer vijandig betoond. Zoo werden in 1842 verscheidene VV.·. MM.·. genoodzaakt hun Loges te verlaten; maar vooral van 1850 tot '57 was de strijd hevig, toen de Aartsbisschop van Dublin, Dr. Cullen, in een herderlijken brief verklaarde dat het doodzonde was tot geheime genootschappen als de Bond van VV.·. MM.·. te behooren. In een vroeger bisschoppelijk dekreet dat in 1851 te Dublin werd bekend gemaakt, komen — met betrekking tot de Vrmij.·. — de volgende bepalingen voor: „De parochis § 14. Cum gravissima damna religioni et reïpublicae ex societatibus secretis oriantur, parochos novemus ut maximam diligentiam in eo ponant ut hujusmodi societates in suis parochiis non instituantur.“ § 15. „Cum vero maximeque dolendum sit non paucos catholicos damnatae Societati Liberorum Muratorum nomen dedisse, Parochi eis in memoriam revocent, omnes jure meritoque excommunicationem Summi Pontifici reservatam ipso facto incurrere, qui audent vel prosumunt hujusmodi societates inire vel propagare vel confovere, receptare, occultare, aut iis etiam interesse, prout statuit Clemens XII, Const. in Eminente, reborata ac confirmata a Benedicto XIV in Const. Providas an. 1751; a Pio VII, in Const. Ecclesiam an. 1821; a Leone in Cons.

Quo graviora an. 1826 et ab aliis Pontificibus. Quod si Catholici aliqui in alias societate secretas nominatim a sede Apostolica non damnata conveniant, sine juramento sive mera promissione ad secretum servandum se obligent, eos parochos ad Episcopum defert, ut re perpensa gravissimis poenis ecclesiasticis contumaces puniantur" en deze weinig malsche bedreigingen werden later telkens door de geestelijken herhaald. Ondertusschen kwam er voor en na verdeeldheid ook onder de VV.·. MM.·. zelven, terwijl het goede besluit genomen werd, dat geen maç.·. lichamen zouden erkend worden die niet door de Gr.·. L.·. geconstitueerd werden, terwijl geen Br.·. tot een hoogeren graad mocht bevorderd worden, dan nadat hij in de open Loge bewezen had in staat te zijn medebroeders in dien hoogeren graad op te nemen. Het jaar van den hongersnood 1847 oefende op de uitbreiding der Broederschap een nadeeligen invloed uit, te meer daar in de Royal-Arch-kapittels tweespalt kwam en de kapittels die volgens het verbeterde Engelsche systeem werken wilden, met opheffing werden bedreigd. — Nevens de drie St. Jans-Graden werden in I. ook onderscheidene hooge graden erkend (The Irish Master, the perfect Irish Master, the puissant Irish Master), terwijl nog andere graden onder den naam „Iersche kapittels" bestaan. Hoewel de namen veranderden of verloren gingen, bleven die zoogenaamde hooge graden toch in anderen vorm voortbestaan. — Onder de beduidende mannen in I. die tot de O.·. behoorden noemen we: Lorence Sterne, bekend als de schrijver van Tristam Shandy en de beroemde advokaat O'Connel die in 1799 te Dublin werd gerecipieerd en later Reg.·. Mr.·. der Loge aldaar werd, maar zich terugtrok toen de Clerus de Vrmij.·. veroordeelde. — Onder de Gr.·. L.·. van Ierland werken thans 371 Loges waarvan 33 te Dublin, 206 in 't overige Ierland, 72 in het buitenland en 10 militaire Loges. Met uitzondering der L.·. te Dublin staan deze onder 19 provinciaal-Grootloges, van welke 13 harer zetel in Ierland hebben. Onder de Gr.·. L.·. van Ierland staan 157 Royal-Arch-kapittels. — De Tempelorde in Ierland staat onder protectie der koningin, terwijl de Prins van Wallis Grootmeester en de Hertog van Connaught Groot-prior is. Verder heeft men de Vorst-Vrijmetselaren van Ierland met 11 kappittels; de Schotsche graden worden daar ook erkend. Tot de hierarchie der Iersche Gr.·. L.·. behooren dus nog buiten de gewone blauwe maçonnerie de volgende riten: 1. Het Groot-Kapittel van Royal-Arch (grand Royal Arch Chapter). 2. Het Groot-conclave der hooge Tempelridders (grand conclave of high Knights templars). 3. Het Supreme Groot-concilie der Riten (supreme grand council of rites) dat uit de vertegenwoordigers der volgende verschillende graden is samengesteld: *a.* Grand Inspector General (33 Gr.); *b.* Prins van het koninklijk geheim (32 Gr.); *c.* Grand-Inspector-Inquisitor-commander (31 Gr.); *d.* Orde van Mizraïm; *e.* Ridder van de Zon en souvereine Prins-Ridder (Chevalier du Soleil and Knights P. S.) *f* Philosophische Metselaren, Ridder Kadosch (Philosophical Masons, Knights K. H.). *g.* Prins-Metselaar der verschillende kapittels der Ridders van den adelaar en den pelikaan, van den Prins Groot-Rosecroix van Ierland (Prince Masons of the Several Chapters of Knights of the eagle and pelican, Princes grand Rose-Croix of Ireland). — Maar al die uiterlijke glansen geven aan de Iersche Vrmij.·. geen kracht om ook toenemend op het leven intewerken.

Iersche Graden, werden tusschen 1730 —'40 in Frankrijk in 't leven geroepen als en poging om de Vrmij.·. aan politieke doeleinden dienstbaar te maken. In het *Alg. Woordenboek* lezen we dienaangaande het volgende: „De uitgewekenen, tot het gevolg van Jacobus behoorende, en de aanhangers van zijnen zoon Frans Eduard Stuart, hadden namelijk eene poging gedaan, om de Vrijmetselarij tot een staatkundig doel aan te wenden. Het eerste middel, dat zij daartoe bezigden, bestond daarin, dat zij aan de symbolen en allegoriën der drie graden eene beteekenis toekenden, die met hunne bedoelingen strookte. Zoo beweerden zij, dat de Maçonnieke Broederschap geene voortzetting was van de bouwende werklieden, maar dat zij een nieuw genootschap daarstelde, eene wezenlijke samenzwering, die ten doel had, om den weg tot de herstelling van het huis van Stuart op den troon van Engeland te openen. Volgens die leer moest de dood van Adon Hiram zinspelen op het treurig einde van Karel I, en de booze gezellen verbeelden Cromwell en de andere Parlementsmannen. Die uitlegging werd in Engeland voortgeplant door de geheime aanhangers van de partij der Stuarts; zij werd er het onderwerp van eene tweede inwijding, tot welke die Metselaars werden toegelaten, die men geschikt oordeelde om aan de samenzwering deel te nemen. In Frankrijk gaf men ze aan eenige hooggeplaatste personen, die men voor de zaak had gewonnen, en wier invloed men zich wilde

te nutte maken, om het bewind van Lodewijk XIV te bewegen, gewapenderhand ten voordeele van de gevallen dynastie tusschen beide te treden. Het avontuurlijk karakter van deze heeren maakte hun die zoogenaamde openbaringen recht welkom; hunne verbeelding maakte zich gemakkelijk diets, dat men nog andere geheimen achter hield, en zij drongen ernstig aan op de mededeeling van deze. Dit was een lichtstraal voor de uitgewekenen. Van toen af schiepen zij allerlei graden, zoo als *de Iersche Meester*, *de volmaakte Iersche Meester*, *de machtige Iersche Meester* en aadere, welke zij aanwendden, om den ijver der nieuwelingen aan te prikkelen en hen van de menigte af te zonderen, terwijl zij de inwijding tot die graden duur deden betalen. Vele emigranten waren van bestaansmiddelen verstoken; de opbrengst der receptiën voorzag in hunne dringendste behoeften, en toen deze bron was opgedroogd, werd zij weder door andere nieuwigheden gevoed. Het geheel werd toen eene geldzaak."

Illuminaten. (*Verlichten*). Onder de tallooze geheime genootschappen die in de tweede helft der XVIII^de^ eeuw ontstaan zijn en zich min of meer met de Vrmij.·. in betrekking stelden, heeft geen zooveel opzien gebaard, zulk een rijke literatuur in het leven geroepen en ook zooveel schade gedaan als dat der Illuminaten dat door den hoogleeraar Weishaupt (z. d) te Ingolstadt in het jaar 1776 gesticht werd. Allerlei beschuldigingen werden tegen deze vereeniging ingebracht, ja men beweerde zelfs jaren na de opheffing, dat zij het was die de Fransche revolutie in 't leven had geroepen. 't Is waar, vele dier beschuldigingen waren zeer overdreven, maar velen ook gegrond; want hoe rein ook oorspronkelijk de bedoelingen van den stichter waren, de middelen die hij aanvoerdde waren geheel verkeerd.

Weishaupt was oorspronkelijk een kweekeling der Jesuïten en had hun invloed op onderwijs en opvoeding leeren kennen. Toen hij later hoogleeraar in het Kanoniek recht was geworden, leefde hij met zijn voormalige leermeesters in stille vijandschap. Met een hartstochtelijken ijver bezield om voor het waarachtig welzijn der menschheid te zorgen, om overal werkelijk verlichting en beschaving te brengen, meende hij in de organisatie der Jesuïten-orde het middel gevonden te hebben om een menschheidsbond in 't leven te roepen. — In 1740 verscheen zijn werk „Pythagoras" waarin hij 't genootschap welks oprichting hem voor den geest zweefde aldus omschreef: „zelfstandig denkende menschen uit alle werelddeelen, van alle standen en godsdiensten, met eerbiediging van hun vrijheid van denken, verbonden door een eenig groot en verheven belang, tot eenen Bond voortdurend te vereenigen; hen daartoe optewekken dat ze, zoowel op grooten afstand van elkaar als met elkaar vereenigd, zoowel individueel als gemeenschappelijk, uit eigen aandrang, uit waarachtige overtuiging, van zelf zullen doen wat geen dwang van buiten ooit of immer heeft kunnen bewerken. Zulk een genootschap is het meesterstuk van menschelijk vernuft." Later verklaarde hij: „hij wilde door de beste en zekerste middelen dit doel bereiken: aan de deugd en de wijsheid in de wereld de zegepraal verschaffen over domheid en boosheid" „in alle vakken van wetenschap de belangrijkste ontdekkingen te maken; de leden van het genootschap tot edele, groote menschen te vormen, en aan dezen dan ook reeds in deze wereld hun loon te geven, hen tegen onderdrukking, vervolging en ellende te beveiligen en het despotisme van welken aard ook, te onderdrukken."

Toen Weishaupt deze vereeniging stichtte behoorde hij nog niet tot den Bond van Vr. MM.·. waarin hij eens in 1777 opgenomen werd. De aanleiding tot de stichting van den Illuminaten-Bond deelt Weishaupt verder op de volgende wijze mede: „Ook ik was stichter van een geheim, vervallen maar weer openlijk bekend geworden genootschap. Dit genootschap, tot welks geest de minsten mijner medearbeiders konden doordringen en dat door het grootste gedeelte der menschen met verachting en onverschilligheid beschouwd werd, is door anderen op de bespottelijkste wijze belasterd geworden.... Ik heb zoolang mogelijk geduld en gezwegen en op het oogenblik gewacht waarop ik gelegenheid kan vinden deze belastering grondig te onderzoeken en het schrikbeeld dat men zich van mijne vereeniging vormt te doen verdwijnen. Ik wil mijne lezers met de geringste bijzonderheden bekend en het dan aan hun beter oordeel overlaten welke bedoelingen ik bij de oprichting kan gehad hebben.... Zekere heer H. een protestant uit H. die lid mijner vereeniging was, heeft voor 't eerst het denkbeeld bij mij wakker geroepen de Illuminaten-orde te stichten, hoewel ik reeds gedurende mijn studententijd, 1765 en '66, in geschrifte, pogingen heb aangewend om een genootschap te stichten waardoor de band onder de menschen versterkt en hun verspreide krachten bijeengebracht kon-

den worden. In het jaar 1773 kwam de heer H. uit Ingolstadt en vertelde mij dat hij Vrijmetselaar was, dat er echte en onechte Loges waren die moeielijk van elkaar konden onderscheiden worden, van die echte Loges nu droomde ik mij een Ideaal. Mijn verwachtingen en opvattingen van de inrichting en den samenhang dezer Loges, van de angstvolle nauwgezetheid waarmede ze nieuwe leden zouden aannemen grensden aan het overdrevene en geleken veel op een waren roman. Terwijl het dus mijn ernstig streven was lid eener Vrijmetselaarsloge te worden, werd ik tegen het einde van 1773, bij de opheffing der Jesuïten-orde, tot hoogleeraar in het Kanoniek recht aan de universiteit te Ingolstadt benoemd, welke betrekking de Jesuïten 90 jaren lang bekleed hadden. Van dien tijd af aan werd ik 't voorwerp van hun haat en vervolging; ze maakten in 1774 een schandelijk complot om mij van dien leerstoel, dien zij, volgens hun systeem, bekleeden moesten, te verwijderen. Van dat oogenblik af aan ben ik een verklaard tegenstander der Jesuïten geworden en zij de mijne, en 13 jaren lang ben ik aan hunne intrigues blootgesteld geworden. Daar ik nu steun en hulp behoefde, hoopte ik die in de broederschap der Vrije Metselaren te vinden.... In het jaar 1775 kwam er eene belangrijke verandering in mijn denken, want nadat ik mij te voren aan de speculatieve wijsbegeerte had gewijd en me verdiept had in allerlei metaphysische bespiegelingen, kreeg ik de gedachte om voorlezingen te houden over het „Leerboek der praktische philosophie“ van den overleden hofraad Feder te Göttingen. Van dien tijd af aan begon mijne studie over den mensch en mijne meer praktische denkwijze. — In die stemming verkeerende kwam het denkbeeld weder bij mij op, dat geheime genootschappen een krachtdadig middel zouden zijn om tegen onverdiende onderdrukking steun en hulp te erlangen. Reeds toen had men beloofd mij in een Vrijmetselaars-loge te zullen opnemen, maar wegens de voor mij te groote reiskosten en entreêgelden had ik dit nog altijd verschoven. Daarbij kwam, dat 't geen ik tot dusver over die Broederschap had gehoord, geenszins aan mijne verwachtingen beantwoordde. Toen dacht ik: hoe zou 't zijn, wanneer gij zelf eens de handen aan het werk gingt slaan. En de volgende gebeurtenissen maakte eindelijk dat ik vast besloot den eersten steen voor mijn gebouw te gaan leggen. Eene, in alchemistischen geest werkende Loge te Burghausen [1]) zocht de bekwaamste studenten van Ingolstadt voor zich te winnen, juist hen op wie ook mijn oog gevallen was. Dezen wilde ik door de oprichting van een eigen, zelfstandig genootschap, voor de dreigende afdwaling behoeden. Ik las toen het voortreffelijke geschrift van Abbt: „Over de verdienste“ en nooit had eenig boek zooveel invloed uitgeoefend op mijn wil en mijn karakter. De volgende plaats beschrijft geheel en al den geest der Illuminaten-Orde: „het tijdelijk en eeuwig welzijn van zeer vele menschen te bevorderen; middelen te beramen om alle goeden, ondanks elken tegenstand, tot het waarachtig goede te brengen; den arbeid van het goede reeds aanvaarden wanneer nog niemand dien mogelijk acht; jarenlang arbeiden, menigmalen zonder eenige vrucht; elkander troosten, opwekken, aanvuren; geen tegenstand en geen gevaar vreezen: aan geen onedelen hartstocht vrij spel laten; en dit alles slechts daarom omdat het geluk en 't welzijn van hartelijk geliefde medemenschen daardoor bevorderd kan worden — van hen die met ons naar een beeld geschapen zijn.... O! wie is de mensch die dàt wil doen? Wanneer hij niet meer bestaat, waar is dan zijn beeld te vinden? Waar staat diens marmeren standbeeld? Zeg 't mij opdat ik heenga en dien kouden steen aan mijn hart kan drukken!“ Kan men 't nu ontkennen, dat alles wat van mijne Illuminaten-orde bekend geworden is, dat zelfs mijne brieven, die zeer veel tegen mij zouden bewijzen, het doel hebben deze denkbeelden tot werkelijkheid te maken? Kan de eerzucht van een mensch zich in een reiner en menschlievender richting bewegen Van dat oogenblik af aan, waarop ik deze plaats had gelezen, stond mijn besluit vast. Ik begon dadelijk den arbeid en en ontwierp de algemeene Statuten aan welke ik, voordat de naam „Illuminaten“ mij inviel de „Statuten der Perfectibilisten“ noemde. — Den 1sten Mei 1776 begon ik mijne stichting, de eerste leden waren zij die ik door mijn Bond van de ellende der alchemistische bedriegerijen wilde redden.“

Gelijk Weishaupt zelf verklaart, volgde hij in zijn genootschap de vormen en instellingen der Jesuïten zonder te begrijpen, dat dit voor het doel dat hij beoogde verderfelijk moest zijn. Kuigge (z. d.) die onder den naam Philo een der werkzaamste leden van den Bond was, zegt hierover:

[1]) Van eene Vrijmetselaars-Loge te dezer plaatse is nooit iets bekend geworden. Burghausen ligt in Opper-Beieren en heeft een Kapucijner-klooster. Waarschijnlijk was daar toen ter tijde een alchemistiche vereeniging.
LENNING.

„daar Weishaupt's practische studie van den mensch, alleen betrekking had op de nauwkeurige kennis van de inrichting der orde van Jesuïten, was 't zijn denkbeeld zich van dezelfde middelen ten bate van het goede te bedienen, die zij gebruikten voor hun booze praktijken, een denkbeeld waarvan de onuitvoerbaarheid noodzakelijk weldra blijken moest. Vandaar kwam het dat hij, tot doorvoering van zijn plannen, het despotisch gezag der oversten tegenover hunne ondergeschikten en onvoorwaardelijke en blinde gehoorzaamheid aan dezen voor noodzakelijk hield; maar daar hij niet kon beschikken over de dwangmiddelen waarvan de Jesuïten konden gebruik maken, en hij de individueele vrijheid ook wilde eerbiedigen, was dit natuurlijk onmogelijk. Daaruit is 't verklaarbaar dat hij toen de onbeperkte macht van een Generaal zocht. Een hoofdoorzaak van het innerlijk bederf der Orde was de wijze waarop ze werd uitgebreid. Weishaupt bedoelde vooral jonge lieden in den geest der Orde optevoeden, bij zijn leven op geene vruchten van zijn arbeid te rekenen, maar ieder welontwikkeld jongeling als opvoeder van een volgend geslacht aan de spits van 't werk te stellen. Zonder nauwkeurig onderzoek werden er echter vele ongeschikte en onwaardige menschen aangenomen die allerlei zelfzuchtige bedoelingen hadden en, naar Weishaupt zelf verklaarde, een schande waren voor de gemeenschap waardoor vele anderen zich onttrokken. En hoe weinig de stichter der Orde begrepen werd bleek daaruit dat Weishaupt in 1783 de verklaring moest afleggen: „ik zie dat nog bijna geen enkele Areopagiet (voorzitter van eene afdeeling) mijn plan begrijpt; allen hangen nog veel te veel aan de uitwendige vormen; tot het wezen der zaak dringt bijna niemand door.— 't Spreekt van zelf dat de vijanden zich altijd op de weinig edele leden der Orde beriepen om haar verdacht te maken, hoewel er toch ook mannen van erkende bekwaamheid en onverdachte zeden waren die zich bij haar hadden aangesloten. Onder deze laatsten was ook de Palz-Beiersche Regeeringsraad von Zwackh, die voor 't eerst aan Weishaupt, die toen den Ordenaam Spartacus had aangenomen, den raad gaf zijn Orde in betrekking te stellen met den Bond van VV.·. MM.·. — Weishaupt vond dit goed en wenschte dat alle Areopagiten de drie eerste graden der Vrmij.·. zouden ontvangen. Ook wilde hij dat te Athene (Munchen) en Erserum (Eichstädt) Vrijmetselaarsloges zonden worden opgericht. Maar uit de brieven van W. blijkt dat hij bitter weinig van 't wezen der Vrmij.·. begreep. — Het innerlijk wezen der Illuminaten-orde was tot nu toe nog weinig ontwikkeld. Nu evenwel begon Weishaupt zich verder te verklaren en maakte de algemeene Statuten zijner stichting bekend. We zullen den hoofdinhoud daarvan mededeelen, omdat we die belangrijk achten voor de geschiedenis. Allereerst verklaart W. dat zijn Orde niets bedoelt wat schadelijk of gevaarlijk is voor den Staat, den godsdienst en de zedelijkheid, maar integendeel geen ander doel heeft dan de zedelijke verbetering van het menschelijk geslacht, door het kwaad te bekampen, de goeden te beloonen en verborgen kundigheden meer algemeen bekend te maken. Daar nu de leden van zulk een Bond nauw met elkander moeten verbonden zijn, moet ieder die het lidmaatschap aanvaardt wel bedenken, dat alles wat hij voor den Bond doet ten slotte ook in 't eigen belang is en ook omgekeerd dat ieder verplicht is voor het belang van allen te zorgen. De leden moeten elkaâr dus als ware vrienden beschouwen en zich zelven zooveel mogelijk volmaken. Alle leden moeten dus vóór alles de deugd beoefenen en zij die daartoe de geschiktheid hebben, ook de kunsten en wetenschappen; die door anderen geacht en geëerd wil worden, moet allereerst er voor zorgen achting te kunnen verdienen. Daarom zij ieder lid een edeldenkend vader, een liefhebbend echtgenoot, een onberispelijk burger. Al erkent de Orde nu geen onderscheid van rang en stand, moeten de burgerlijke verhoudingen tegenover de buitenwereld in 't oog gehouden worden, althans wanneer men in 't bijzijn van profanen is. Oudere leden der Orde hebben in den regel meer kennis verkregen, zijn door oefening in deugd veel beter geworden, en moeten daarom met eerbied worden behandeld. Deze ouderen zijn de oversten. Deze oversten hebben aanspraak op eerbied en gehoorzaamheid. De Orde vraagt dus van ieder lid het offer zijner vrijheid, niet onvoorwaardelijk, maar vooral dan wanneer dit offer het middel kan worden tot een groot doel. De bevelen der oversten moeten gehoorzaamd worden, want dezen zien verder dan gewone leden, begrijpen beter het doel der Orde. De oversten kennen de menschen, weten wie ze voor zich hebben, en zullen daarom geen misbruik maken van 't in hen gestelde vertrouwen, maar er voor zorgen dat ze goede vaders zijn .... „Tot dusver gaat alles betrekkelijk goed, maar wat we nu vernemen is zeker zeer bedenkelijk. „Aan het einde van iedere maand moet iedere ondergeschikte aan zijn

overste of recipient een gesloten brief zenden met het opschrift: „Quibus licet“ of Soli“, of „Prime“. In dien brief schrijft hij: ten eerste hoe zijn overste hem behandelt en op welke wijze hij met hem omgaat, ten tweede welke bedenkingen hij tegen de Orde heeft; ten derde welke bevelen de oversten hem in die maand gegeven hebben, en ten vierde of hij in die maand eenige geldelijke uitgaven voor de Orde heeft moeten doen. Ieder moet nu iedere maand zulk een stuk indienen of hij iets te melden heeft of niet. Opdat dit nu met geringe moeite kan geschieden, moet ieder bij 't begin der maand een blad gereed leggen waarop hij alles aanteekent wat geschiedt en teekent dit op in Quibus licet. Het Quibus-licet-stuk wordt van binnen en van buiten met den Ordenaam geteekend. Deze bepaling geldt in alle graden en niemand is daarvan vrijgesteld; die 't verzuimt en ook de overste die vergeet zulk een stuk optevragen, wordt met eene geldboete gestraft. Opdat alle leden door eenen geest bezield zullen worden, worden hun de boeken aangewezen die ze lezen en bestudeeren moeten, en uit de maandelijksche brieven kunnen nu de oversten beoordeelen in hoeverre zij vlijtig of nalatig zijn geweest. De Recipient van iederen kandidaat is diens natuurlijke overste. Ieder heeft het recht nieuwe leden voortestellen; maar ze moeten van ieder dien ze òf opnemen, òf buitensluiten willen alles nauwkeurig opteekenen wat ze van hem ontdekken en daar ieder woord veelal verraadt wie men is, moet alles, ook 't geringste, opgeteekend worden wat men van een ander kan ontdekken; ja men moet hem bespieden, ook dan als hij meent geheel alleen en onbespied te zijn. Uit deze aanteekeningen, die met de uiterste nauwkeurigheid moeten worden opgemaakt, kan de overste natuurlijk het karakter en den wil van den kandidaat leeren kennen. — Om nu te zien of de kandidaten waardige medeleden kunnen worden, vordert de Orde bewijs van trouw, stilzwijgendheid en werkzaamheid. Jonge lieden hebben daarom een proeftijd van drie, oudere van twee jaren, enkelen behoeven slechts een jaar ter voorbereiding. Die proeftijd kan evenwel verlengd of verkort worden. Gedurende dezen tijd leert en bestudeert de kandidaat de aangegeven boeken, bestudeert hij zijn medemensch en teekent aangaande dezen alles met de grootste nauwkeurigheid op. Hoe meer dergelijke aanteekeningen men heeft gemaakt, hoe sneller men bevorderd kan worden. — Behalve met de geheel praktische wijsbegeerte houdt de Orde zich bezig met de natuur en natuurkunde, met ekonomie, met de vrije kunsten, schoone wetenschappen en vreemde talen. Bij zijn opname verklaart de kandidaat welke kunst of wetenschap hij wil beoefenen. Hij moet nu een bepaald werk verrichten en aan 't eind van zijn proeftijd dit aan 't oordeel van zijn overste onderwerpen. Bij zijn opname verandert de kandidaat zijn naam in een anderen; onder dezen naam moet hij alles opteekenen wat hij ervaart, opdat daaruit eens zijn geschiedenis kan worden samengesteld. Gedurende dezen proeftijd leert de kandidaat niemand zijner medeleden kennen opdat hij des te beter kan bespied worden en zich geheel zal bloot geven. Omdat men nu niet kan weten of men met een lid der Orde spreekt, mag men ook met hen die men bij zijn receptie heeft leeren kennen, zelfs niet het minste over de zaken de Orde betreffende spreken. Wanneer iemand afwezig is moet hij alle 14 dagen aan zijn overste schrijven; anders bezoekt hij hem minstens eenmaal per week; de overste verdeelt daartoe de dagen der week onder zijne ondergeschikten. De Orde wil zooveel mogelijk verborgen blijven want al het verborgene en geheime heeft voor ons een bijzondere aantrekkelijkheid en daardoor wordt de onderlinge vertrouwelijkheid ook grooter. De oversten hebben daardoor ook beter gelegenheid opmerkingen te maken en de lieden beter te leeren kennen. Tot bestrijding van noodzakelijke onkosten en om arme broeders te ondersteunen vordert de O.·. van ieder lid een bijdrage naarmate van zijn krachten; maar dit is niet op elke plaats gebruikelijk. Wanneer de kandidaat voor de inwijding terugkeert of wordt afgewezen, ontvangt hij het door hem reeds betaalde terug. Werkelijk armen zijn niet alleen van alle betaling vrijgesteld, maar krijgen ook nog hulp van de Orde. Daarom verwacht men van hen die werkelijk iets kunnen missen grootere ondersteuning.“ — Verder vernemen we nog het volgende, dat Weishaupt mededeelde om de beschuldigingen tegen de Illuminaten te weêrleggen. Aan ieder die lid wenscht te worden wordt een opstel opgegeven overeenkomstig zijn krachten en bekwaamheden, b. v. over de beteekenis der vrijheid, over het nut der ceremoniën, over 't noodzakelijke van geheime genootschappen, over de vraag: kunnen er waarheden bestaan die wanneer ze algemeen bekend waren, schadelijk zouden zijn voor het menschelijk geslacht? Waarin bestaat het aantrekkelijke van de deugd en ook van de zonde? Hoe was de physische en zedelijke toestand van

den mensch vóór de uitvinding van het vuur? Was de uitvinding van het buskruit voor de menschheid voor- of nadeelig? We zullen de 60 onderwerpen die hij verder opgeeft niet mededeelén. Genoeg: uit alles blijkt dat Weishaupt werkelijk goede en edele bedoelingen had en dat hij vooral het oog had op de katholieken die jaren lang onder de heerschappij der Jesuïten hadden gestaan. In de eerste jaren bleef de Bond dan ook meer beperkt tot het katholieke Zuid-Duitschland en Weishaupt verlangde er naar hem ook naar het Protestantsche Noorden overtebrengen. Tegen 't einde '79 werd daarom de Markies Costanzo (zijn Ordenaam was Diomedes) naar Frankfort a/M. gezonden, waar hij den 10den Jan. 1780 voor de eerste maal in de Loge verscheen en wel als gevolmachtigde van zijn Loge. Daar leerde hij den Vrijheer von Knigge kennen die zich reeds beroemd had gemaakt door zijn boek: „over den omgang met menschen.“ Deze liet zich door Costanzo in den Illuminaten-Bond opnemen in den waan dat deze reeds van overoude tijden afaan bestaan had. Toch gelukte het hem niet te Frankfort vele adepten te winnen. Met Knigge kwam er echter nieuw leven in den Bond. Deze had reeds langen tijd gepeinsd over een hervorming van den Bond van VV.·. MM.·. en meende dat bij de Illuminaten de verwezenlijking te zullen vinden van zijn ideaal. En werkelijk wist Knigge velen der besten zijne tijdgenooten te winnen; 't scheen dus dat de Bond werkelijk de uitnemendsten van dien tijd onder zijne vanen zou vereenigen. Maar toen von Knigge er bij Weishaupt op aandrong iets meer te mogen weten van den oorsprong en de beteekenis van dezen wereldbond moest het hooge woord er uit en verklaarde Weishaupt: „dat de Bond eigenlijk nog hoofdzakelijk slechts in zijn brein bestond; dat alleen de lagere rangen in eenige katholieke landen opgenomen werden, maar dat hij de heerlijkste bouwstoffen had verzameld voor hoogere rangen; dat hij aan hem als aan den besten medewerker die hij nog gevonden had, al zijn papieren wilde mededeelen om dan tezamen het plan verder uittewerken.“

Knigge nam evenwel de uitnoodiging aan om nader met Weishaupt te confereeren en ging daartoe in 1781 naar Beieren. Op zijn reis leerde hij vele leden der nieuwe Orde kennen waaronder hij vele uitnemende mannen aantrof, maar ook vele anderen die der O.·. zeker niet tot eer verstrekten. De Voorzitters der onderscheidene afdeelingen (Areopagiten) waren meest allen tegen Weishaupt ingenomen en brachten allerlei beschuldigingen tegen hem in. Knigge wist echter verzoening te brengen, deed zich nu voor als de afgezant van een onbekenden hoogeren Overste en sloot met de verbondenen een nader verdrag. Hij zou het geheele systeem nader uitwerken en dan aan Weishaupt ter goedkeuring voorleggen; de Orde zou met de Vrmij.·. in nader verbond treden om haar systeem in alle Loges ingang te doen vinden; nevens de Areopagiten werd er nog een Raad van Regenten ingesteld die het opperbestuur zou hebben. De Areopagiten zouden geen hooge ambten bekleeden, maar, onder presidium vau Weishaupt, een opper-Collegie vormen aan 't welk de nationaal-oversten alle berichten moesten inzenden. Knigge toog aan den arbeid en werkte het Illuminaten-systeem nu verder uit. De Bond werd nu aldus ingedeeld: 1. De Voorbereiding; 2. Het Novitiaat; 3. De Minervalgraad; 4 en 5. De kleine en groote Illuminatengraad. De tweede dezer klassen omvatte de drie graden der Vrmij.·., en de z. g. Schotsche Metselarij zou een zelfstandige derde of mysteriën-klasse vormen: de Schotsche Novitius en Ridder. Dat de Eklektische Bond (z. d.) niets met de Illuminaten-Orde te maken heeft, wat door sommigen beweerd wordt, behoeft geen betoog wanneer men slechts bedenkt, dat deze juist van al dat verdeelen in klassen en rangen niets wilde weten. — 't Is duidelijk dat van Weishaupt noch Knigge een goed denkbeeld van de Vrmij.·. hebben gehad. Het door Knigge uitgedacht systeem was zoo ingewikkeld dat slechts weinigen het konden begrijpen en Weishaupt zelf er weldra allerlei veranderingen in zocht te brengen. Daardoor kwam er spoedig verwijdering tusschen beide hoofden der Orde die ten gevolge had dat Knigge zich in 1784 aan de vereeniging onttrok welk voorbeeld door vele anderen gevolgd werd. Weishaupt zocht zijn stichting te verdedigen en ontwikkelde daarbij werkelijk uitmuntende grondstellingen, maar scheen niet te begrijpen dat de inrichting van zijn Bond zelve in strijd was met de denkbeelden van ware vrijheid die hij toch luide verkondigde. — 't Kan dan ook geen verwondering baren dat zulk een vereeniging als de Illuminaten-orde weldra aan alle kanten werd aangevallen. De eerste openlijke aanval geschiedde in 1783. Een afgewezen kandidaat, de boekhandelaar Strobl, begon: hem volgde de hoogleeraar Westenrieder en den kanonicus Danzer, een bekwaam wis- en natuurkundige, die beweerde dat de Illuminaten hem bena-

deelden. Een stortvloed van geschriften verscheen waarin de Orde werd aangevallen en waarin meestal de ware Vrmij.·. met haar werd verward. Vruchteloos waren de aanvallen niet: den 22sten Juni 1784 werd een keurvorstelijk bevel uitgevaardigd waarbij alle geheime genootschappen in Beieren verboden werden. De VV.·. MM.·. en de Illuminaten gehoorzaamden, sloten hunne Loges en staakten hunne bijeenkomsten. Weishaupt werd in dezen zin het slachtoffer dat hij uit zijn ambt werd ontzet, veroordeeld openlijk eene geloofsbelijdenis af te leggen, uit Ingolstadt verbannen. Hij moest zijn vrouw, die hem pas een kind geschonken had, verlaten en toen eenige vrienden zich de verlatene aantrokken werden ook dezen voor de rechtbank gedaagd. Weishaupt zelf vond bescherming bij Hertog Ernst van Saksen-Gotha die hem den titel van Hofraad gaf. De Bond van VV.·. MM.·. werd tegelijk met de Illuminaten-orde getroffen en bij 't begin der Fransche revolutie was het Illuminatendom reeds ondergegaan.

Het moest ondergaan, het droeg bij zijn ontstaan reeds de kiemen bij zich om van zijn natuurlijk verderf. Toch miskenne men 't waarachtig goede dat ook hierin gevonden werd niet geheel en al. Weishaupt, Bode en andere werkelijk edeldenkende mannen hebben zeker 't goede gewild en 't kan niet ontkend worden dat zij veel gedaan hebben voor de verbreiding van ware verlichting en verbroedering onder de menschen. Bovendien, Weishaupt bedoelde het goede maar koos daartoe verkeerde, in menig opzicht verderfelijke middelen. Hij was illusionist, maar dat neemt niet weg dat wat hij bedoelde goed was, dat hij ook 't ideaal had liefgehad dat eenmaal, al is het dan zeker door andere middelen, tot werkelijkhetd komen zal.

Illuminaten *van Avignon* z. Pernetti.

Illuminaten (*Theosophische*) z. Swedenborg.

Inactieve Vrijmetselaars zijn dezulken die tot geene bepaalde Loge behooren.

Indie z. *Oost-* en *West-Indië.*

Inquisitie. In de bul van Clemens XII (28 April 1738) werd gezegd: „wij willen en bevelen dat bisschoppen en hoogere prelaten en ook andere zielzorgers van iedere plaats alle ketters van welken rang, stand of aanzien ze mogen zijn zullen inquireeren en hen als van ketterij verdacht zullen straffen en in toom houden.“ Tengevolge van dezen banbul liet Josef Torrubia, Franciskaner monnik, Censor en Revisor van het heilig Officie der inquisitie te Madrid, zich, als wereldlijk priester, tot V.·. M.·. aannemen, nadat hij te voren van den pauselijken poenitentiarius vrijheid had gekregen om den eed van stilzwijgendheid die hij moest afleggen te mogen verbreken. Weldra diende hij dan ook bij de Inquisitie te Madrid een aanklacht in „tegen het afschuwelijk instituut der Vrijmetselaren“ waarin o. a. gezegd wordt: „ik klaag de sekte der Vrijmetselaren bij uw eerwaardige geloofsrechtbank aan als schuldig aan 1. de ergelijkste en meestgoddeloozehandelingen; 2. eene ergerlijke en goddelooze leer; 3. de ergerlijke en goddelooze daden waarin duidelijk blijkt dat zij 4. allen Sodomiten zijn en toovenaars, 5. dat ze zijn ketters en atheïsten, 6. dat zij zijn oproermakers die zeer gevaarlijk zijn voor den Staat. Daarom eischt de goddelijke en menschelijke gerechtigheid 7. dat zij voor het wereldlijk en geestelijk gerecht gedaagd worden, 8. hunne goederen werden verbeurd verklaard ten voordeele der kerk en 9. ter verheerlijking van het geluk en ter versterking der geloovingen in een stichtelijk Autodafé verbrand worden. Tengevolge dezer aanklacht werd de Vrijmetselarij den 2den Juli 1751 bij een koninklijk besluit uit Spanje verbannen, maar het „stichtelijke Autodafé“ bleef achterwege.

Installatie. 1. Van een Loge of een kapittel is de inwijding daarvan door afgevaardigden der Moederloge en van het Groot Oosten of de Groot-Loge waartoe de nieuwe corporatien behoort. In Engeland geschiedt de inwijding door koorn, wijn en olie ('t koorn der voeding, de wijn der verkwikking en de olie der vreugd) zinnebeelden van welvaart, vreugde en vrede. Bij de inwijding wordt de oorkonde der constitutie overgegeven. 2. Van de officieren eener Loge heeft telkens na de nieuwe verkiezingen plaats.

Instituut tot onderwijs van blinden te Amsterdam werd in 1808 op initiatief van Vrijmetselaren gesticht en wel door de BBr.·. W. Holtrop (z. d.) G. Vrolik en P. Diepvest. De eerste proeven werden genomen in de school van den heer J. van Wijk Rz. waar men eenige blinde kinderen aan het onderwijs liet deelnemen. Spoedig zag men echter in dat voor die ongelukkigen eene bijzondere inrichting moest geopend worden. Men vond een gebouw in de Koestraat en stelde een afzonderlijken onderwijzer aan, terwijl een leermeester voor de handwerken bij de jongens en eene leermeesteres voor vrouwelijke handwerken hem behulpzaam waren. De

leerlingen brachten den nacht nog te huis door; weldra gevoelde men dat algeheele verpleging noodzakelijk was en kocht men een woning aan op de Prinsengracht en later, toen ook dit te klein werd, een groot gebouw op de Heerengracht. — Heden (1883) is ook dit niet meer voldoende en wordt een beroep op de algemeene liefdadigheid gedaan om nog meerdere uitbreiding aan de stichting te geven. Het Bestuur bestond steeds voor een deel uit Vrijmetselaren.

Instructie, Instructie-Loges. Onder Instructie verstaat men het onderwijs dat in de Loges gegeven wordt over de grondstellingen, symbolen enz. der Vrmij.·. De hoofdinhoud daarvan wordt gewoonlijk in catechismus-vorm weêrgegeven. In Duitschland wordt meer werk van degelijke instructie gemaakt dan elders. In Engeland heeft men veelal naast de gewone, ook Instructie-Loges waarin, door daartoe bepaald aangestelden, voorlezingen (lectures) gehouden worden. In Amerika reizen deze lecturers door hun districten om maç.·. onderwijs te geven. 't Ware te wenschen dat overal meer werk van die instructie werd gemaakt opdat de symboliek van den Bond beter in al zijn schoonheid werd begrepen en ook 't wezen der Vrmij.·. beter werd gekend.

Intendant z. *Steward*.

Intendant der gebouwen is de 8ste graad van de Rit ancien et accepté. (z. *Schotsche Ritus*) en de 7de in het kapittel der keizers van het Westen en het Oosten.

Inzameling van liefdegiften geschiedt in elke Loge voor het sluiten der werkzaamheden door den Aalmoezenier.

Isis. De voornaamste Egyptische Godin, zuster en echtgenoot van Osiris. Hare mythe is zoo vaak omgewerkt, de eenvoudige Egyptische is met zooveel Grieksch-Romeinsche elementen vermengd dat daarin de grootste verwarring is ontstaan. Hoofdbron over de Egyptische Isis is Plutarchus „de Iside et Osiride.“ Toen Osiris en Isis gehuwd waren maakte Osiris Egypte tot een gelukkig en welvarend land, waarbij hij door Isis, die den akkerbouw leerde en goede wetten gaf, ondersteund werd. Osiris ondernam een groote reis, om de wereld te verbeteren; in dien tusschentijd voerde Isis het bewind en was op haar hoede tegen Typhon den aartsvijand van Osiris, wien het ten slotte toch gelukte Osiris te overweldigen en hem in een beuken kist in den Nijl te werpen. Isis ging op weg om die kist te zoeken en vond die in de omstreken van Byblos. Toen ze in haar eenzaamheid de kist opende vond zij het lijk dat ze met zich nam en weder verborg. Typhon ontdekte het echter, verscheurde het in 14 stukken die hij naar alle kanten verstrooide. Isis ontdekte dit en zocht alle stukken bijeen die ze ook weder vond en toen begroef; alleen het voortplantings-lid was verloren, want het was in den Nijl gevallen en door een visch verslonden. In de plaats daarvan maakte Isis een ander dat zij heilig verklaarde en waarvoor de Egyptenaren een feest vierden. Hierop herrees Osiris uit de onderwereld en gaf zijn zoon Horos onderwijs in de kampspelen die daarop Typhon overwon. De gevangen Typhon werd aan de hoede van Isis toevertrouwd die hem echter weêr vrij liet. Horos hierover vertoornd, sloeg de hand aan zijne moeder en rukte haar de kroon van 't hoofd; Hermes zette haar in de plaats van de kroon een stierenschedel op. Zoo regeerde Isis als weldoenster van Egypte en genas ook allerlei ziekten.

Het schijnt dat dit de oorspronkelijke vorm der Isis-mythe was. Deze werd echter zoo vaak gewijzigd dat Isis meermalen 't karakter van allerlei godinnen aannam en beurtelings met Demeter, Proserpina, Artemis, Athena, Hera, Hekate en later met de aan deze beantwoordende Romeinsche godinnen vereenzelvigd werd. Had ze zoo langzamerhand 't geheele natuurleven als onder haar hoede genomen, ze treedt nu ook op zedelijk gebied op — ze wordt ook wetgeefster en, in dat karakter, vooral de beschermengel van 't familieleven. 't Kan geen verwondering baren dat ze op deze wijze meer en meer 't voorwerp werd van methaphysische en theosophische bespiegelingen en voor velen de belichaming werd van het „eeuwig-vrouwelijke“. Het duidelijkst en ook schoonst wordt alles wat van haar gedacht en gevoeld kan worden uitgedrukt in deze uitspraak van de gesluierde godin te Saïs (Plutarchus IX, Ed. Parthey, Berlijn 18 0, bl. 14): *'Εγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς καὶ ὄν καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδείς πω θνητὸς ἀπεκάλυψεν* (Ik ben het Al, hetgeen geweest is en is en wezen zal en geen sterveling heeft mijn gewaad onthuld). Men gevoelt het, daarin spreekt zich het bewustzijn aller eeuwen uit: het goddelijke is het volstrekt onkenbare en toch het al-omvattende, alleen werkelijk zijnde. — Maar zoo omvatten Osiris en Isis saamverbonden al het goddelijke dat de mensch zich kan denken. Maar ook al de volheid van 't natuurleven is in die beiden verzinnelijkt, en uit de samenwerking van beiden komt Horos, de wisseling der tijden voort.

't Spreekt van zelf dat zulk eene godin een wijdverbreiden eeredienst met allerlei mysteriën verbonden had, en na de dagen van Alexander breidde de Isis-dienst, die oorspronkelijk alleen tot Egypte beperkt was, zich over alle deelen van het Grieksche Rijk uit en bleef te Rome zelfs in de eerste tijden van 't Christendom nog onder de hoogere standen in gebruik. — Niet onbelangrijk is het mogelijk de mysteriën dezer godin eenigszins nader te beschouwen. Hier moet echter een nauwkeurig onderscheid gemaakt worden tusschen de Egyptische en niet-Egyptische plechtigheden en ook deze moet weêr verdeeld worden in agrarische en astronomisch-mythische. De agrarische mysteriën verzinnelijkte men in een feest dat eenige dagen duurde den natuurloop van 't jaar. Een vergulde koe, 't beeld van Isis, werd vier dagen lang in zwarten byssus gehuld vertoond als verzinnelijking van den rouw der godin. Op den negentienden dag gaan de priesters des nachts rond onder den uitroep: „Osiris is teruggevonden!" Dan mengen ze aarde en welriekende kruiden met helder water en vormen daaruit een beeld dat het symbool is van de aarde en het water. Osiris sterft als men zaait en leeft weêr op als 't zaad ontkiemt. — Wanneer de mythe daarentegen met de sterrekunde in verband wordt gebracht, dan sluit de feestcyclus zich bij den loop der zon aan, dan stijgt Osiris in Maart naar de maan op. Na de lentenachtevening is Isis zwanger tot de zomerzon begint en heerscht tot den herfst, dan sterft ze en de nacht heerscht over den dag. Iris gevoelt zich weer zwanger en het mystieke amulet (φωνὴ ἀλήθης) wijst op Harpocrates (z. d.) den god van 't geheim, 't symbool der winterzon. Met het Solstitium begint de treurtijd die met het Phallus-feest, het terugvinden van Osiris en de geboorte van Harpocrates eindigt. — De priesterschaar der godin was in allerlei rangen en klassen verdeeld. Ze waren aan allerlei geboden van onthouding onderworpen. Op den dag der inwijding in het priesterambt werd de neophyt, in een grof linnen gewaad gekleed in 't heiligdom gebracht, waar hij den geheelen nacht bleef, twaalf malen van kleeding veranderen en allerlei vreeselijke dingen moest ondergaan.

Dat de Vrmij.·. uit deze Isis-dienst zou ontstaan zijn, werd het eerst met eenig succes in 1801 verkondigd door den Reg.·. Mr.·. der Parijsche Loge „*Des frères artistes*" den Br.·. Cuvelier de Trie die de orde *des Sophisiens* stichtte en deze van de Isis-mysteriën afleidde. De Rit Misraïm heeft deze fabel overgenomen. Clavel vergelijkt den Meester-graad met deze mysterie, maar vermengt daarmede weêr de Hirammythe. We behoeven 't niet opzettelijk aantewijzen dat voor deze meening niet de geringste grond bestaat. 't Spreekt van zelf dat er eenig verband bestaat tusschen alle genootschappen die het hoogste en heiligste symbolisch verzinnelijken; 't spreekt van zelf dat het zoeken naar het „onuitsprekelijke" dat des menschen ziel vermoedt, overal wordt teruggezonden, maar wie iets weet van de geschiedenis van onzen Bond zal erkennen dat van een zuiver historischen samenhang geen sprake kan zijn.

Isis tafel (*Tabula Isiaca, mensa Isiaca, tabula Bembina*) is een groote, zeer kunstig bewerkte koperen plaat die door den tijd kastanjebruin geworden is en bewaard wordt in het museum van oudheden te Turijn waar ze in 1027 door Kardinaal Bembo geplaatst werd. De plaat is van ongelijke kleur, de figuren zijn vlak ingegraveerd en de meesten ervan door een zilveren rand omgeven. De plaat is in drie afdeelingen verdeeld waarvan de middelste iets hooger is dan de beide anderen. De figuren die hierop gevonden worden hebben duidelijk betrekking op Isis, die 't middelpunt der geheele voorstelling vormt terwijl allerlei hieroglyphen haar beeld omringen (Vrgl. Pignorius *Mensa Isiaca*, Amsterdam 1669). In het midden der plaat zit Isis op een door twee zuilen geschraagden troon, op 't hoofd heeft zij een zittenden vogel waarboven lotusstengels geslingerd zijn. De meeningen der geleerden over de beteekenis van dit kunstwerk loopen zeer uiteen. Sommigen zien hierin een zinspeling op de Isische mysteriën, anderen een symboliseering van de theosophie der oude Egyptenaren, terwijl weder anderen meenen dat het een oude Runenkalender is. Vroeger bracht men deze tafel natuurlijk met de Vrmij.·. in verband, toen men haar van de Egyptische mysteriën afleidde. Heden heeft ze alleen waarde als antiquiteit.

Israëlite (*le très sage*) is de 70ste Gr.·. van den Riten Misraïm (z. d.).

Israëliten. In de eerste uitgave van het constitutieboek der Vrijmetselaren van 1723 wordt bericht dat Mozes Generaal-Meester-Vrijmetselaar geweest is en dat de Israëliten bij hun uittocht uit Egypte een geheel koninkrijk van zeer bekwame bouwlieden vormden; dat ze onder aanvoering van hunnen Grootmeester Mozes, gedurende hun tochten door de woestijn een regelmatige, algemeene Loge gevormd hadden. Verder wordt verhaald dat koning David,

omdat hij zooveel bloed vergoten had, den tempel Gods niet mocht bouwen, maar dat die geschiedde door zijn zoon, den wijzen Salomo die Grootmeester was der Loge te Jeruzalem, evenals zijn geleerde vriend de koning Hiram van Tyrus, Grootmeester van de Loge aldaar en de hoogbegaafde Hiram Abif (z. d.) diens gedeputeerde „en de Metselarij stond onder de onmiddelijke hoede en bescherming van den hemel.“ Ook Zerubbabel, de stichter van den tweeden tempel, wordt „Generaal-meer-metselaar der Joden“ genoemd en daarna verhaald dat de koninklijke kunst ook naar Griekenland werd overgebracht. In de oude Engelsche constitutie (z. *Engeland*) wordt verhaald dat toen Abraham en zijn vrouw naar Egypte kwamen, zij aan de Egyptenaren de zeven wetenschappen leerden (Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometrie, Muziek en Astronomie). Abraham had een uitmuntenden leerling, Euclides. Langen tijd daarna, toen de kinderen Israëls in 't land der belofte gekomen waren, begon David aan den tempelbouw; hij had de metselaars lief, bewees hun veel goeds en leerde hun de oude plichten en gebruiken zooals die door Euclides in Egypte gegeven waren en nog vele andere bovendien. En Salomo bekrachtigde die plichten en gebruiken. „En op deze wijze werd de metselarij bevestigd in het land te Jeruzalem en in vele andere koningrijken.“ — Uit dit alles blijkt dat de oude metselaarsgilden in Engeland reeds waarde toekenden aan de overlevering dat de oude volken, en vooral de Israëlitenechte, en ware metselaren of bouwlieden waren. De eerste Groot-Loge hield zich niet alleen aan die traditie vast, maar werkte die zelfs steeds verder uit en vandaar ook dat de bouw van den Jeruzalemschen tempel de proto-type werd van het gebouw der humaniteit aan welks gebouw we arbeiden. Zoo is 't ook verklaarbaar dat de mythe van den verslagen meester (z. *Hiram*) nog overal ter wereld wordt vastgehouden. Verder vergelijke men hier de artikels *Joden* en *Toelating*.

Isselt (*E. W. van Dam van-*) zie het art. *Dam* (bl. 60) en verder nog *Nederl. Jaarboekje* 1860 bl. 259 vv.

Italie. Reeds in 1729 werden te Florence en op andere plaatsen van het Groothertogdom Toskane, Loges opgericht, zoodat de Vrmij.·. in Italie reeds vroegtijdig wortel schoot. Maar in 1737 vaardigde de laatste hertog uit 't geslacht der Medicis, Gaston, een verbod uit tegen de Vrmij.·. en weldra kwamen de bekampers ook uit Rome opzetten. Den 25 Juni van dat zelfde jaar hield Paus Clemens XII eene samenkomst met de kardinalen Ottoboni, Spinola en Zadedari waarop besloten werd namens 't Heilig Officie een inquisiteur naar Toskane te zenden, te meer daar de Loge te Livorno, die Katholieken en Protestanten, volgens sommigen zelfs Joden onder hare leden telde in 't oog des pausen natuurlijk een brandpunt was van ketterij. Ettelijke personen, waaronder de aanzienlijksten des lands werden gevangen genomen of verbannen, maar verder strekte zich de vervolging niet uit. Want de groothertog Stephanus Frans, later als Frans I Duitsch keizer, die zelf V.·. M.·. was, hief het verbod op en onder zijn regeering vormden zich nu onderscheidene Loges in Opper-Italie o. a. te Milaan, Verona, Padua en Venetie. De pauselijke bul „Ex eminente“ (z. *Bul*) van 29 Mei 1738, gaf echter weer tot nieuwe moeielijkheden aanleiding. Soms werd de O.·. weêr oogluikend toegelaten en later weder werd ze verboden.

Maar omstreeks 't midden der XVIIIde eeuw werd op nieuw een edict tegen den Bond uitgevaardigd, die ondertusschen in Napels zeer in bloei was toegenomen en de aanzienlijkste mannen onder zijn leden telde. Paus Benedictus XIV vaardigde namelijk den 18den Maart 1751 de bul „Providus“ uit, en Karel III van Napels en Sicilie verbood den 10 Juli van 't zelfde jaar het voortbestaan der Orde. Toch was 't bij de vorsten geen ware ernst met de opheffing; men zegt dat Benedictus zelf V.·. M.·. was en zeker is het dat Karel III de opvoeding van zijn zoon Ferdinand aan een vrijmetselaar toevertrouwde en in 1760 werd zelfs in Napels een groote Nationale Loge opgericht onder den naam *del Zela* die in andere plaatsen van het land acht dochter-Loges stichtte. De minister Tanucio wist den jeugdigen koning Ferdinand IV echter te bewegen het edikt van 1751 te vernieuwen en te verscherpen. Op aandrang van koningin Karoline werd dit edict echter in 1777 herroepen en de Vrijm.·. zette gedurende ettelijke jaren haren arb.·. weder ongestoord in Napels voort, totdat de tijden weêr kenterden en in 1783 de Orde op nieuw werd opgeheven.

Ook in Opper-Italie had de Vrmij.·. zich na 't midden der XVIIIde eeuw meer en meer uitgebreid en werd daar volgens twee systemen gewerkt. De eerste pogingen tot constitueering van Loges ging weder van Engeland uit en reeds in 1762 vinden we een Provinciaal-Grootmeester van Italie en in 1772 eene Engelsche Loge „Union“ te Venetie. Maar de „StrikteObservantie“ (z. d.) breidde zich, van uit Frankrijk, sneller uit. In

1775 werd te Turijn een groot-kapittel der „Lombardij van v.h. Westen" (z.d.)opgericht aan welks hoofd de Major Domus des konings, Graaf Bemez, stond en dat commandementen had te Verona, Modena, Ferrara, Carmagnola, Borgoforte, Padua, Valenza, Mondovi, Tortona, Checarlo, Aosta, Vogliera, Alagno, Sarwo, Trino, Mortara, Alba, Messola, Bondeno, Treviso en Milaan. Nog in 1785 bestonden onderscheidene dezer Loges. Langzamerhand vervielen echter deze commandementen. — In Napels bestonden de beide systemen, het Engelsche en dat der Strikte Observantie, naast elkaar, terwijl onder de Engelsche Loges een scheuring schijnt ontstaan te zijn. Bovendien waren daar ook nog onregelmatige Loges die in hoogere graden werkten en met de andere geenszins op een goeden voet leefden. Tegen 't einde der XVIIIde eeuw vervielen echter al de Loges langzamerhand en eerst met 't begin der Fransche overheersching kwam de O.·. in Italie tot hooger aanzien. Maar met 't verdwijnen der Franschen ging ook deze periode van bloei voorbij en toen de Carbonari (z. d.) optraden die men, hoewel geheel ten onrechte, met VV.·.M.·. vereenzelvigde, werden allerlei edikten tegen de Orde uitgevaardigd, vooral een bul van Pius VII in 1814. In 1816 werden de VV.·. MM.·. naar de galeien gezonden en in 1821 staakte het „Groot-Oosten der beide Siciliën" dat in den Franschen tijd was opgericht, zijn arbeid. — En sedert dien tijd kwijnde de beoefening der K. K. in Italië hoewel ze in '48 nog eens vluchtig herleefde. In de laatste jaren werd de toestand echter beter. In 1856 werd onder het „Gr.·. Or.·. de France" te Genua eene Loge „*Trionfo Ligure*" en in 1860 te Livorno eene Loge „*Amici veri virtuosi*" gevormd. In '59 vestigden eenige VV.·. MM.·. een zelfstandige Loge te Turin, de „*Ausonia*", welk voorbeeld weldra in tal van andere steden gevolgd werd. 't Spreekt van zelf dat men 't plan beraamde tot het in 't leven roepen van eene Gr.·. L.·. en de statuten daarvoor ging ontwerpen. Den 1sten Januari 1862 waren de voorloogige werkzaamheden geëindigd; men koos den Italiaanschen Gezant te Parijs den ridder Nigra tot Grootmeester; deze bedankte echter en in zijn plaats werd den 1sten Maart 1863 de oud-minister Cordova als Gr.·. Mr.·. N.·. geïnstalleerd; hij had evenwel slechts weinig stemmen meer ontvangen dan zijn tegenkandidaat Garibaldi. De meeste Loges sloten zich bij dat nieuwe Groot-Oosten aan en aan 't eind van 1863 bestonden daarvan reeds 68 werkpl.·. waaronder 7 buiten Italië. Maar behalve bij Frankrijk en België vond deze Gr.·. L.·. geen erkenning daar men vreesde dat de Italiaansche BBr.·. de O.·. gebruikten voor politieke machinatiën. Ook in Italië zelf deelde men die vrees en de gevolgen bleven niet uit. De erkenning van een Hongaarsch en Poolsch Gr.·. O.·. aan wier hoofd bekende politieke drijvers stonden, had bij de meeste Italiaansche Loges ontevredenheid gewekt. Daarbij kwam nog meer. De „Grande Oriente d'Italie" gedroeg zich zeer vijandig tegen de Loge „*Dante Alighieri*" te Turijn die het Schotsche systeem huldigde. Dit systeem vond in 't Zuiden meer en meer ingang. De verdeeldheid werd al grooter en grooter: te Palermo had zich een Gr.·. O.·. gevormd onder Garibaldi en te Napels werd de „*Gran Consiglio*" opgericht. Tegen den 1sten Aug. 1863 werd te Florence eene algemeene vergadering der Italiaansche VV.·. MM.·. belegd. Bijna alle leden van de „Grande Oriente" namen hun ontslag en er werd een commissie benoemd uit hen die 't Schotsche systeem volgden om een nieuw wetboek te vervaardigen. In Mei van 't volgende jaar werd ter zelfder plaatse een constitueerende vergadering gehouden waarop 70 Loges en vijf Gr.·. LL.·. vertegenwoordigd waren, namelijk het Gr.·. O.·. van Turijn, de Schotsche Opperraad van Napels, de Schotsche Opperraad van Sicilië te Palermo, de Schotsche Groot-raad van Turijn en de Schotsche Grootraad van Livorno. — Men stelde daar aan 't hoofd der geheele Italiaansche Vrmij.·. een opperbestuur van 40 leden die jaarlijks weêr gekozen moesten worden. Dit opperbestuur was weder in vier afdeelingen gesplitst die bijkans zelfstandig konden werken en haar zetel hadden te Turijn, Florence, Napels en Palermo; de afdeeling die in de hoofdstad gevestigd was bekleedde het presidium en zorgde voor de loopende zaken hoewel uit elk der drie afdeelingen twee leden tevens tot het dagelijksch bestuur behoorden. Uit de 40 leden van dien grooten raad van 't Gr.·. O.·. werd een Voorzitter en bovendien voor alle Loges en Riten een Grootmeester gekozen. Den 23sten Mei werd Giuseppi Garibaldi tot Gr.·. M.·. en Frans van Luca tot Voorzitter verkozen. Garibaldi nam de benoeming aan en verkoos tot zijn vertegenwoordiger bij den Grooten Raad der Italiaansche Vrmij.·. den Br.·. Antonio Mordini, maar die keuze vond algemeene afkeuring en Garibaldi vond zich daardoor gedrongen zijn waardigheid neêr te leggen. — De gewenschte eenheid scheen niet verkregen te kunnen worden. We kunnen al de verwikkelingen die nu volgden niet in bijzonderheden verhalen.

Genoeg: in 1867 bestonden in Italie nog 5 Groot-Loges namelijk: te Turijn, Milaan, Florence en twee te Palermo onder Garibaldi en de Prins San-Elia. — Garibaldi die intusschen ook Eerevoorzitter der andere Gr.·. L.·. te Palermo was, deed wat hij kon om eenheid te brengen, maar zijn ambtgenooten werkten hem tegen zoodat onderscheiden Loges zich afscheidden en zich aan het Gr.·. O.·. van Florence aansloten. — Toch gaf men de pogingen nog niet op. Den 21sten Juni 1867 werd te Napels een algemeene vergadering der Gr.·. OO.·. van Florence en de beide Siciliën gehouden onder leiding van Garibaldi, Prins San-Elia en de Luca. Er waren echter slechts 28 Loges en 8 hoogere werkplaatsen vertegenwoordigd. Men besloot eene vereeniging in 't leven te roepen tusschen het Gr.·. O.·. van Florence en het „Supremo Consiglio" van Palermo (onder Garibaldi) tot één Gr.·. O.·. van Italië en wel op den voet van het Schotsche systeem. De Groote Raad der VV.·. MM.·. te Milaan die ook vertegenwoordigd was weigerde toetetreden, evenals het „Supremo Consiglio Centrale" van Sicilië. Overigens kwam de vereeniging tot stand op dezen grondslag dat de Gr.·. Mr.·. voor vijf jaren gekozen werd, een derde van de leden der Gr.·. L.·. jaarlijks zou aftreden en iedereen volkomen vrijheid zou hebben diens rit te volgen dien men wenschelijk achtte. Garibaldi werd gekozen tot Gr.·. M.·. v.·. E.·., Cordova tot Gr.·. M.·. en Frappoli tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. — Den 4den Maart 1868 naderde men meer tot elkaar: de Symbol.·. Gr.·. Bond te Milaan vereenigde zich met Gr.·. O.·. van Florence tot een Gr.·. O.·. Buiten deze bestond nu nog als Maç. Lichaam te Palermo het „Supremo Consiglio" te Palermo onder San-Elia. Dat stichtte, in '68, 16 nieuwe Loges zoowel in Italië als te Smyrna maar lette meer op de quantiteit dan wel op de qualiteit der leden en verloor zich in politieke discussies. En in 't algemeen bleef de politiek niet vreemd aan de Italiaansche Vrmij.·. —

In 1869 verscheen te Genua een anoniem geschrift dat als hoogste taak de Vrijm.·. aankondigt, de vestiging der radikale, roode republiek. Maar deze actie gaf reactie. De Moederl.·. te Turijn sloot zich met hare dochterloges bij het G.·. O.·. van Italie aan, en de Gr.·. Mr.·. Troppoli vaardigde een circulaire uit, waarin hij aandrong op beoefening van weldadigheid en verdraagzaamheid, vrijheid in ritualen, onthouding aan deelneming van godsdienstige en politieke vraagstukken, belangstelling in alles wat het geestelijke leven des volks betreft, vereenvoudiging der vormen, het stichten van scholen enz. enz. Er kwam dus een betere geest in de Italiaansche BB.·. en deze denkbeelden werden zeer verdedigd op een, aan t eind van '69, te Florence gehonden congres onder presidium van Frappoli, waaraan 150 Loges deelnamen. De vragen aan den kandidaat naar zijn godsdienstige meening werden afgeschaft en men loofde een prijs uit voor het beste geschrift tegen de Jesuïten. Toen Rome in 1870 met het koninkrijk Italië vereenigd werd, werd de zetel van het Gr.·. O.·. daarheen verplaatst en tot Gr.·. M.·. werd gekozen Giuseppi Mazzoni, advokaat en afgevaardigde van het Nationaal parlement te Rome. Hij verklaarde te wenschen dat de Italiaansche Loges zich ver zouden houden van alle politieke en kerkelijke kwesties. Den 20sten April 1872 nam de algemeene vergadering te Rome de reeds lang voorbereide constitutie aan. In 1873 vereenigde zich de nog te Palermo bestaande Nationaal Gr.·. L.·. met het Gr.·. O.·. en die laatste is sedert dien tijd eigenlijk het eenige Maç.·. Opperbestuur in Italië. Den 4den Maart 1875 werd te Rome de nieuwe Tempel der Italiaansche Vrmij.·. ingewijd waarbij 16 buitenlandsche Mac.·. Lichamen en 83 Italiaansche Loges vertegenwoordigd waren.

Het Italiaansche Gr.·. O.·. (Grand' Oriente della Massoneria in Italia) beschouwt zich als in 1803 te Milaan gesticht, hernieuwd te Turijn in 1861 en op nieuw bevestigd in de constitueerende vergaderingen van 1872, 1874 en 1877 te Rome. Aan 't hoofd der rituale aangelegenheden staat nu het *Supreme dei* 33 te Rome, dat te Palermo eene afdeeling heeft. Te Florence is een conclave der Kadosch-ridders. Souvereine kapittels, van 't R. R. † zijn er 14 waarvan 11 in Italie zelve. Te Milaan bestaat eene *Loggia Regeonale Indubria* als opperbestuurder der SS.·. Loges, en der H.·. Grr.·.. Het Gr.·. O.·. van Italie telt nu ± 140 Loges waarvan 28 tot het Symbol.·. de overige tot het Schotsche systeem behooren.

J.

JAAR—JAKOBSLADDER.

Jaar. (z. **A** en **Chronologie.**) De VV.·. MM.·. beginnen de tijdrekening met de schepping der wereld naar de Mozaïsche traditie 4000 v. Chr. Dit geschiedt om de algemeenheid der Vrmij.·. te symboliseeren. In Nederland begint het Maç.·. jaar met 1 Maart; in Duitschland met 24 Juni, elders met 30 November.

Jachin. (יָכִין) naam van de rechter kolom aan den ingang van den Salomonischen tempel (1 Kon VIII: 21. 2 Chron. III: 17). Een woord voor de Vrmij.·. van groote beteekenis. Over dezen naam waren en zijn de gevoelens van deskundigen verdeeld. Zoo meent men dat de beide kolommen den naam droegen van den gever of bouwmeester, terwijl anderen gelooven dat de naam Jachin en Boäs de namen waren van twee jongste zonen van Salomo (Ewald). Deze opvatting is geheel in strijd met de plechtige wijze waarop de inwijding van den tempel beschreven wordt. De eenvoudigste verklaring is zeker de beste. De beide zuilen die schijnbaar het geheele gebouw ondersteunden het dragen opschrift יָכִין בֹּאַז d. i. *Hij* (Jahvéh) *bevestigt*, *in hem* (jahveh) (is) *kracht*. Dit is te meer waarschijnlijk wanneer men bedenkt dat Jachin op de pilaar stond die de tempelbezoeker aan de rechterhand zag staan (daar men 't Hebreeuwsch van de rechter- naar de linkerhand leest) hij die tempelwaarts ging beide namen, als in ééns, las en beide nu één zin uitmaakten. Hiermede stemmen ook overeen de verdere versieringen der kolommen daar lotus en granaten zinnebeelden waren van overvloed en dus van kracht.

„*Jachin and Boaz*, *or an authentic key to then door of Free Mascury bot ancient and modern*“ (J. en B. of een authenthieke sleutel op de deur der oude en moderne vrij metselarij) is de titel van een werk dat voor 't eerst in 1762 te Londen werd uitgegeven, later onderscheidene malen werd herdrukt en zeer ruim verbreid werd. Het heet een werk ter onderwijzing van pas aangenomen leerlingen en ook van hen die tot deze vereeniging wenschten toetetreden. Waarheid en verdichting zijn in dit werk op zonderlinge wijze dooreengemengd. Geruimen tijd was het echter zeer in aanzien, vooral bij de z. g. Oude of Yorker Vrijmetselaars.

Jackson (Andrew) van 1829=1837 President der Ver. Staten van N. Amerika. Werd in 1800 V.·. M.·. en in 1822 en '33 tot Gr.·. Mr.·. verkozen. Gedurende de antimaçonnieke beweging in Amerika verdedigde hij den Bond met alle hem ten dienste staande middelen.

Jakobsladder een in Engeland vooral vaak gebruikt maç.·. symbool ontleend aan het bijbelsche verhaal van Jakobs droom (Gen. XXVII). Ook in de heidensche mythen vinden we iets dergelijks. Zoo was in de Perzische Mithros-mythen de ladder met zeven sporten het zinnebeeld van het vorderen der ziel tot de volmaaktheid. De sporten heeten hier deuren en daarom moest de kandidaat door zeven donkere, kronkelende holen gaan, wat „het opklimmen op den ladder der volmaaktheid“ genoemd werd. Ieder dezer holen stelde eene wereld of een deel van het bestaan voor, dat de menschenziel moest doorleven eer ze kon aankomen in de laatste wereld die der waarheid. Men stelde zich voor dat iedere sport van dezen ladder bestond uit metaal van steeds toenemende zuiverheid, die daarom ook met den naam van een der hemellichamen werd aangeduid op de volgende wijze:

7de sport Goud . . zon . . waarheid.
6de „ zilver . . . maan . . woonplaats der gelukkigen.
5de „ ijzer . . . Mars . . wereld der geboorten.
4de „ tin . . . Jupiter . middelste wereld.
3de „ koper . . Venus . hemel.
2de „ kwikzilver Mercur. wereld van het voorbestaan.
1de „ blik . . . Saturnus, eerste wereld.

Volgens Oliver zou de Skandinavische Edda iets dergelijks bevatten. Engelsche maç.·. schrijvers stellen zich die ladder voor als van die sporten die ons geloof, hope en liefde moeten verzinnelijken (Vrgl. o. a. „*De Vrijmetselarij in wezen en strekking opnieuw vrij bewerkt naar G. Oliver*, Leiden, D. Noothoven van Goor 1874 bl. 207 v.v.)

Jakobus. (Koningen van Schotland). J. I geb. 1391 werd in 1405 door de Engelschen gevangen genomen, maar toch in 1406 tot koning uitgeroepen hoewel hij eerst in 1423 werd vrijgelaten en den troon beklimmen kon. Hij was een der beste koningen van Schotland en de beschermer van kunsten en wetenschappen. Volgens Anderson en anderen, bezocht hij in 1430, als koninklijke Grootmeester de Bouwhutten der Bouwlieden en bepaalde hij dat ieder meester-metselaar die door de Grootloge benoemd en door den koning bekrachtigd was, een inkomen zou hebben van 4 Schotsche ponden. Ook moest ieder bijkomend leerling een zeker leergeld betalen, waarvoor de Grootmeester hem moest beschermen. Deze betrekking van Grootmeester is sedert 1640 in onbruik geraakt.

2. **J.** II. geb. 1430 overl. 1406 volgde in 1437 zijn vader in de regeering op en handhaafde ook het ambt van Grootmeester der bouwlieden, zoodat we hier toch werkelijk reeds 't voorspel zien van de latere inrichting der Orde.

3. **J.** VI. geb. 1566 overl. 1626 (als koning van Engeland Jakobus I) vereenigde beide koninkrijken onder den naam „Groot-Brittannie.“ Hij was de beschermer van kunsten en wetenschappen, maar verleende in 't bijzonder zijne protectie aan de bouwcorporaties in beide landen. Vooral de Engelsche bouwlieden deelden in zijn gunst, wier Groot-meester hij was van 1603 tot 1617. In 't laatste jaar benoemde hij Inigo Jones (z. d.) tot die waardigheid waardoor de broederschap in Engeland beter georganiseerd werd en ook reeds uitstekende mannen, die niet de werkelijke bouwkunst beoefenden, in de vereenigingen der bouwlieden werden opgenomen. Zoo werd reeds onder hem de brug geslagen tusschen de werkelijke en symbolieke metselarij. Het constitutieboek (1723) zegt van hem „Na het overlijden van koningin Elisabeth volgde koning Jakobus VI van Schotland haar in de regeering over Engeland op en daar hij een metselaar-koning (mason-king) was, kwam er door hem nieuw leven in de Engelsche Loges. En gelijk hij de eerste koning was van Groot Brittannië, was hij ook de eerste vorst der wereld die de Romeinsche bouwkunst (roman architecture) van onder het stof der Gothische onwetenheid te voorschijn haalde. Want, toen na lange tijden van duisternis en onwetenschappelijkheid de geleerdheid weder opleefde en de geometrie wêer vasten voet verkreeg, begonnen de beschaafde natiën het gebrekkige in de Gothische bouwkunst te erkennen en in XVde en XVIde eeuw werd de Augustijnsche stijl in Italië uit zijn verval hersteld door Bramante, Barbaro, Sansovino . . . en andere uitnemende bouwkunstenaars.“

4. **J.** VII (als koning van Groot Brittannie Jakobus II) geb. 14 Oct. 1636 beklom in 1685 den troon maar werd reeds in Dec. 1688 wegens schennis der staatswetten en mis-kenning van de rechten en vrijheden des volks en vooral wegens zijn overgang tot de Katholieke kerk onttroond, terwijl zijn schoonzoon Willem van Oranje, als koning Willem III in zijn plaats tot koning werd uitgeroepen. Hij zelf moest in 1689 naar Frankrijk vluchtten waar hij den 16 Sept. 1701 overleed. Het constitutieboek van 1723 zegt van hem het volgende: „Hoewel onder de Regeering van Jakobus II, eenige Romeinsche bouwwerken werden uitgevoerd, geraakten de Loges van Vrijmetselaren te Londen toch zeer in verval, daar ze niet regelmatig bezocht en gehouden werden.“ — De uitgave van 1738 meldt verder: „Daar koning Jakobus II geen Vrijmetselaar was, werd de kunst zeer achteruitgezet. Ondertusschen kwamen in 1685 na den dood van den Grootmeester Arlington, de Loges bijeen en kozen Christoffel Wren (z. d.) tot Grootmeester die Gabriel Cibber en Eduard Streng tot Groot-Opzieners benoemde en met den bouw der St. Paulus-kerk voortging en de broeders die onder hen werkten jaarlijks bijeenriep om de goede, oude gebruiken te bewaren.“ — Om aan de Hooge Graden, bekend onder den naam van het systeem van Clermont, eenigen schijn van gewicht te geven, werd in de vorige eeuw het verhaal verzonnen dat Jakobus II en de Schotten die hem op zijn vlucht vergezelden die hadden uitgevonden. Ze hadden den naam daaraan ontleend dat Jakobus II toenmaals het Jesuiten-college *de Clermont* te Parijs bewoonde. De onwaarheid van dit verhaal is reeds sedert langen tijd onwederlegbaar aangetoond.

Japan. Hier te lande bestaan de volgende Loges: 1. Onder de Groot-Loge van Engeland eene in Aug. 1874 gestichte Distrikts-Grootloge met 4 Loges te Kobe, Tokio en twee te Yokohama, 2. onder de Groot-loge van Schotland 1 Loge te Kobe.

Onder de inboorlingen van het land schijnt ook een soort van Vrijmetselarij te hebben bestaan, die althans in haar streven eenigszins met de onze in verband kan worden gebracht. In Europa zijn deze vereenigingen nagenoeg geheel onbekend gebleven en in Japan schijnen ze in vergetelheid te zijn geraakt. Intusschen is 't volgende bekend geworden (Vrgl. Lennings „Handbuch" IV S. 90 H.) De bloeitijd dier vereenigingen schijnt te vallen onder de regeering van den keizer Taikosama die in het jaar 1588 aan het genootschap Cha-no-yu (Theegenootschap) nieuwe statuten gaf. Het had zoowel een moreel als politiek doel. De godsdienstoorlogen, vooral door de Portugeezen veroorzaakt, hadden het land in ellende gebracht, de inboorlingen verwilderd en den doodsteek gegeven aan de beoefening van kunsten en wetenschappen. De diep denkende Taikosama begreep, dat het volk wêer tot orde en rust moest gebracht en aan de kunsten des vredes wêer moest gewend worden. Daarom riep hij het genootschap Cha-no-yu in 't leven waarin de beter gezinden, als in een intimen kring, vereenigd werden. Het hoofddoel van dezen Bond was, den mensch van tijd tot tijd te ontrukken aan 't rumoer der buitenwereld en hem de zoo noodige gemoedsrust te hergeven en hem daardoor tot zelfkennis te brengen, zoodat al de gebruiken en gewoonten van het genootschap ook op de bereiking van dit doel waren ingericht. In een luchtig, rein gewaad gekleed, komen de leden der Cha-no-yu, die uit mannen van gevestigden leeftijd en van onbesproken gedrag bestaan, bij hun overste bijeen en nadat ze eerst eenige oogenblikken in een voorzaal gewacht en uitgerust hebben, worden ze in een opzettelijk daartoe ingericht paviljoen gevoerd. Dit is uit de kostbaarste houtsoorten vervaardigd maar zonder eenig versiersel dat de aandacht zou kunnen afleiden, zonder verf of vernis, door kleine hooggeplaatste vensters slechts ten halve verlicht en zóó laag onder de verdieping dat men er niet rechtop in staan kan. De gasten gaan dit vertrek met plechtige, afgemeten schreden binnen, worden door den huisheer volgens bepaalde voorschriften ontvangen en gaan dan in een halven cirkel zitten. Ieder onderscheid van rang of stand is hier weggenomen. Dan worden onder een plechtig ceremonieel overoude drinkvaten, waarin thee gedaan is, uit hun omkleedsel te voorschijn gehaald, begroet en bewonderd. — Op even plechtige wijze en volgens bepaald voorgeschreven formules, wordt dan het water op een daartoe bestemden haard gekookt, vervolgens de thee gereed gemaakt en in de koppen geschonken. De thee bestaat uit de jongste blaadjes van den theestruik die in een handmolen tot stof vermalen zijn en werkt zeer opwekkend. De bereiding van die thee geschiedt naar bepaalde wetten die nog heden bij de priesters in eere worden gehouden. Onder het diepste stilzwijgen wordt de thee uit eenvoudige bamboe-schalen gedronken, terwijl op een hoog geplaatst altaartje, Noko genaamd, welriekende kruiden branden. — Daarna begint het gesprek dat meestal over abstracte onderwerpen handelt en een enkele maal over de politiek van den dag. — Ontegenzeggelijk hebben die Thee-gezelschappen, over 't geheele land verbreid, grooten invloed uitgeoefend op de verdere ontwikkeling van Japan daar de wijsgeerige levensvragen onbelemmerd besproken werden en ook daaruit is 't voor een groot deel te verklaren dat dit keizerrijk zeer geschikt schijnt te zijn voor eene hooge beschaving.

Jehova. יְהֹוָה De naam van den Stamgod der Israeliten, die hoogstwaarschijnlijk Jahvéh moet worden uitgesproken. Door den Israeliet werd die naam niet uitgesproken. In plaats daarvan lazen zij Adonai (אֲדֹנָי) of als die naam reeds voorafgegaan is Elohim (אֱלֹהִים) De Alexandrijnsche overzetting zet voor het heilige woord *ὁ κύριος* d.i. de Heer, eigenlijke vertaling van het Hebreeuwsche Adonai. Het verbod om den naam der Godheid uit te spreken leidt men af uit Levit. XXVI: 11—16. — Vandaar dat we reeds bij de ouden verschillende uitspraken van de vier letters JHVH vinden. Er zijn dan ook boekdeelen vol geschreven over de ware uitspraak, den oorsprong en de beteekenis dier vier letters en het zou ons te ver van ons doel afleiden, die verschillende gevoelens, ook slechts in 't voorbijgaan, te vermelden. We schrijven geen handboek van letterkundigen aard. Toch wijzen we de belangstellenden onder de BBr.·. vooral op 't geen hiervan geschreven is door den Hoogleeraar Kuenen in zijn werk *„De Godsdienst van Israël tot den ondergang van den joodschen staat"* I. bl. 274, 294, 397

en Prof. Land in het „*Theol. Tijdschrift*“ II: 156—170. De strijd tusschen beide geleerden loopt vooral over de vraag of Jhvh (Jahveh of Jahvah) van Israelitischen dan wel van Kanaänitischen oorsprong is, ons komt het voor dat het eerste gevoelen de meeste waarschijnlijkheid heeft.— Zeker is het, dat dit woord is afgeleid van het werkwoord Hawah of Hajah dat leven of zijn beteekent, en dan wel de 3de persoon van den onvoltooiden toestand (imperfectum) van dit werkwoord, in welk geval de beteekenis zou zijn *hij die is* en wel in den alle tijden omvattenden zin: *hij die was*, *is*, *zijn zal*. Maar 't kan ook zijn een Hiphilvorm, dat wil zeggen van dien vorm de Hebreeuwsche werkwoorden die aanduidt het veroorzaken van datgene wat het werkw. zelf beteekent, en dan is de beteekenis natuurlijk: *hij die doet zijn* of de *levengever de Schepper*. — Prof. Kuenen geeft den voorkeur aan de laatste opvatting en wel op de volgende gronden. Moet de vertaling *Hij die is* worden gevolgd „dan sluit de naam Javeh eene tegenstelling in zich; dan wordt Javeh door dien naam onderscheiden van de *Goden die niet zijn*. „Doch deze onderscheiding „zegt hij“ hoezeer geheel in den geest der latere profeten, kunnen wij aan Mozes moeilijk toekennen; absoluut monotheisme waarvan vele eeuwen na hem nog geen spoor in Israël voorkomt, zouden wij hem dán alleen mogen toeschrijven, wanneer daarvoor onwraakbare bewijzen konden worden aangevoerd. Doch waar zijn die te vinden? Zoo worden wij er dan als van zelf toe gebracht om de andere opvatting te verkiezen en aan Javeh de beteekenis te geven van „Schepper,“ „levenwekker.“ — Evenwel erkent hij dat de naam ook anders kan worden opgevat. Wij voor ons deelen 't gevoelen van den hoogleeraar nog niet geheel. Immers ook wanneer het woord Jhvh Schepper beteekent, ligt daaraan de onderstelling ten grondslag dat Hij dan de eenige bron van leven is, wat eveneens eene monotheïstiche opvatting involveert. Dan is Hij toch de bron van alle zijn. Dit bezwaar drukt echter de andere opvatting minder, daar in het begrip *de zijnde* nog geenszins ligt dat alle andere Goden niet bestaan, hoogstens dat aan Jhvh het meest wezenlijke *zijn* moet worden toegekend. En dit geldt te meer als men o. a. bedenkt, dat volgens Plutarchus de Isistempel te Saïs (z *Isis*) het opschrift droeg: 'Ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονός, καὶ ὄν, καὶ ἐσόμενον, ik ben alles wat was, is en zijn zal, waaraan toch zeker ook geen zuiver monotheïsme ten grondslag lag. — We moeten hier echter van verdere bespreking van dit onderwerp afzien.

In de onderscheidene Graden der Vrmij.·. is dit woord van groote beteekenis en allerlei dwaasheden werden dan ook over dit woord verkondigd. Zoo lezen we in de instructie van den Graad „*Le Parfait Architecte*:“ „wat beteekent Jehovah? De voor de joden onuitsprekelijke naam die de onverandelijkheid Gods aanduidt. *Je* beteekent het tegenwoordige, *Ho* het verledene en *Va* de toekomst“ (!!). K. L. Reinhold gaf in 1788 onder den pseudonym Decius een geschrift uit getiteld „*Die hebräischen Mysterien oder die älteste religiöse Freimaurerei*“ waarin hij zegt: „Jehova beteekent het werkelijke zijn, het zoogenaamde wezen der Godheid, het attribuut waaruit al de overige moeten afgeleid worden, de verhevenste van alle Goddelijke eigenschappen die men inde groote mysteteriën aan de Epopten bekend maakte“ en komt daarmede zeker het naast bij de goede verklaring.

Jerusalem. (*Het nieuwe*) De aanhangers van Swedenborg gebruikten sedert 1783 deze uitdrukking toen ze te Londen een theosophisch-magnetische vereeniging stichtten, die zich in 1786 in verbinding stelde met een exegetisch en philantropisch genootschap te Stockholm, dat de Vrijmetselaren opriep zich met hen in gemeenschap te stellen.

Jerusalem (*Het hemelsche*) speelt in onderscheidene Hooge Graden, vooral in die der Rit Hérédom (z. d.) eene groote rol.

Jerusalem (*Prins van*) is de 16de graad van de Rit ancient écossais, en de 48ste van de Rit Misraim. De legende van dezen graad heeft betrekking op onderscheidene gebeurtenissen die bij den bouw van den tweeden tempel zouden zijn voorgevallen toen de Joden door de Samaritanen en andere volken zoo bemoeilijkt werden dat ze koning Darius om hulp moesten vragen.

Jerusalem-orde. Deze zoogenaamde orde werd tusschen 1791 en '92 gesticht en kwam in '93 naar Duitschland over. Men beweert dat ze in Noord-Amerika is ontstaan en zich toen naar Engeland, Nederland en Rusland uitbreidde. Alleen christenen konden daarin worden opgenomen; niet-christenen moesten eerst door den opperpriester gedoopt worden en het Avondmaal gebruiken. Het doel werd uitgedrukt in den naam der moederloge: „Vereeniging voor liefde voor God en de menschen“. Nadat men de zeven rangen doorloopen had, moest de gelofte worden afgelegd dat men „niet tegenwoordig zou zijn waar de christen op onbillijke en onrechtvaardige wijze van

zijn bestaan beroofd werd en door woord noch daad daaraan zou deelnemen". De leden der Orde waren in velerlei rangen verdeeld. Weldra bleek, dat de geheele vereeniging niet anders was dan een middel om geld machtig te worden.

Jerusalem stad in Palestina. Hier werd den 7 Febr. 1873 door de Gr.·. L.·. van Canada eene L.·. gesticht onder den naam: „*Loge-mère du roi Salomon*". Daar de Amerikaan Robert Morris, een bekende zwendelaar, hier de hand in had kwam van deze Loge verder weinig of niets.

Jesuiten. (Orde der) Het zou ons te ver voeren wanneer we hier de geschiedenis dezer Orde, ook slechts in hoofdtrekken verhaalden; dit zou meer ruimte vorderen dan we voor zulk een artikel kunnen inruimen. Toch moeten we van haar eenigszins in 't breede melding maken, daar we hier te doen hebben met een macht die geheel vijandig tegenover ons staat en die wij voortdurend moeten bekampen. Al is 't nu waar, dat al onze BBr.·. in hoofdzaak met deze Orde bekend zijn, is het zeker niet overbodig eenige bijzonderheden nader in herinnering te brengen. (Wie meer wil weten raadplege o. a. het werk van Prof. A. Pierson over *het Katholicisme*, Wolff's „*Algem. Gesch. der Jesuiten*" en voor eene meer populaire beschouwing neem ik de vrijheid de aandacht te vestigen op 't geen de samensteller van dit woordenboek schreef in zijn „*Beelden en Typen uit de christelijke wereld*").

De Spanjaard Ignatius de Loyola was de stichter dezer merkwaardige orde tot wier eerste leden hij Petrus Faber, Frans Xaverius, Alfonsus Salmeron, Jakob Lainez, Nikolaus Bobodilla en Simon Rodriguez aannam. Hij was in 1491 geboren in Guiposcoa op het slot Loyola dat aan zijn vader Don Bertram toebehoorde, vanwaar hij ook zijn naam ontleende. Reeds vroeg werd hij page aan het hof van Ferdinand den Katholieke en trad later in den krijgsdienst. Bij de belegering van Pampelona door de Franschen werd hem door een kogel de linkervoet gewond en de rechter bijkans verbrijzeld zoodat hij voor zijn leven zwaar kreupel werd. Gedurende zijn lang en smartelijk ziekbed werd zijn verbeeldingskracht door het lezen van de levens der heiligen geprikkeld en kwam langzamerhand het plan bij hem op een geestelijk leger te vormen in den dienst der Kerk en van den godsdienst. Na een langdurigen zwerftocht en na eenige Hoogescholen bezocht te hebben, stichtte hij den 16 Augustus 1534 in de kerk van het nonnenklooster te Montmartre zijn Orde, over wier inrichting we straks 't een en ander zullen mededeelen. – Na vele vergeefsche pogingen gelukte het hem van Paus Paulus III, den 27 Sept. 1540 een stichtings-oorkonde te verkrijgen. Aanvankelijk zou de Orde uit slechts 60 leden bestaan, maar bij de bul „*Injunctura nobis*" van 14 Maart 1543 werd der Orde een onbeperkt aantal leden toegestaan. Ignatius werd tot eersten generaal der Orde benoemd. Ze breidde zich ongeloofelijk snel uit en was in den eersten tijd vooral krachtig werkzaam op 't gebied der zending. Toen evenwel Oliva (1664—81) als generaal optrad, was de bloeitijd voorbij voor zoover het de bevordering van godsdienstig leven betreft. De kampvechters voor kerk en godsdienst werden intrigante diplomaten, die allereerst voor den bloei der Orde zorgden. Ze begreep allereerst over groote finantiëele hulpmiddelen te moeten beschikken en riep allerlei handelsondernemingen in 't leven. Werd hierdoor reeds menig geloovige van de Orde afkeerig, meerdere oorzaken werkten er toe mede om haar bloei te belemmeren. Het jansenisme stond op; vrijzinnige ministers in katholieke landen vreesden van de orde dat ze een bron van verdeeldheid kon worden; de Kapucijner en Franciskaner monniken begonnen haar te haten en zelfs de pauselijke Stoel zag met leede oogen het woelen en werken der Jesuiten aan. In 1759 werd de Orde in Portugal opgeheven, Frankrijk volgde in 1764 dit voorbeeld, Spanje den 3 April 1763, Napels in 1767 en eindelijk sprak Paus Clemens XIV bij de bul „Dominus ac redemptor noster" in 1773 de opheffing der Orde uit „in de overweging, dat het nauwelijks mogelijk is, zoolang de Societeit van Jesus bestaat, den waren en duurzamen vrede der kerk te herstellen." Alleen in Rusland bleef de Orde voortbestaan daar Kathana II meende haar in Polen te kunnen gebruiken. — Maar ondanks het pauselijk vonnis bleef de Societeit leven totdat paus Pius VII in 1814 op aandrang van den Generaal der Orde voor Rusland, Gruber, door de bul „Sollicitudo omnium ecclesiarum" de Orde werd herstelde en al haar oude privilegiën weêr bekrachtigde. — Geen wonder dat de Orde overal het verloren terrein zocht te herwinnen niet alleen, maar zich meer en meer wilde uitbreiden wat haar maar al te goed gelukte. Door den generaal Roothaan (1829—53) een Amsterdammer, is zij de groote kampioen voor de pauselijke heerschappij geworden en volgt haar heilloozen stelregel:

„het doel heiligt de middelen“ met de grootste schaamteloosheid [1]).

De Orde is in vier klassen verdeeld: novitiï, scolastici, coadjutores en professi. Voordat iemand tot het novitiaat, dat twee jaren duurt en in het novitiënhuis wordt doorgebracht, wordt toegelaten, worden zijn karakter en geestelijke toestand nauwkeurig onderzocht. Gedurende dit noviciaat wordt de aanstaande Jesuit in vele opzichtten beproefd en dan tot scolasticus bevorderd, wat hij gedurende zeer langen tijd moest blijven, daar voor de verschillende vakken: welsprekendheid, letterkunde, wijsbegeerte, natuur- en wiskunde, spraakkunst en godgeleerdheid eene jaren lange studie geeischt wordt. Na volbrachte studiën volgt een nieuw proefjaar; dan ontvangt men de priesterwijding en wordt de gelofte als coadjutor spiritualis of als professus afgelegd. De scolasticus legt zijn drie monniksgeloften, armoede, kuischheid en gehoorzaamheid af „Soli Deo et non homini“ (alleen voor God en niet voor den mensch); de coadjutor legt die gelofte af in de handen van den generaal of den plaatsvervangenden superieur onder belofte bovendien nog dat hij zich ijverig zal wijden aan 't onderwijzen der jeugd; de professi moeten bovendien nog op plechtige wijze een vierde gelofte afteleggen, dat ze zich zullen onderwerpen aan alles waartoe de paus hen roepen mag. Deze professi vormen 't kleinste maar belangrijkste deel der Orde, want zij hebben 't recht de generale congregatiën bij te wonen en alle draden van het kunstig samengestelde net zijn in hun handen neêrgelegd. Naast deze vier rangen zijn er nog professi trium votorum (der drie geloften) die slechts om bijzondere redenen worden toegelaten en zich niet zoozeer door bijzondere geestesgaven als wel door meer dan gewone geschiktheid onderscheiden — deze laatsten zijn de geheime jezuiten (a robe court) waaronder menschen van alle standen, rangen en geloofbelijdenissen, zoodat men zelfs beweert dat iemand die zich jaren lang als protestantsch predikant voordeed een geheime zendeling en werktuig der jesuiten was.

Aan 't hoofd der geheele Orde staat de Generaal (praepositus generalis) die in de onderscheidene landen vertegenwoordigd wordt door de paters provinciaal (praepositi provinciales) onder wien weêr allerlei lagere beambten staan. De generaal is levenslang de opperbestuurder van het genootschap en allen moeten hem onvoorwaardelijk gehoorzamen; hij benoemt de beambten meestal voor den tijd van drie jaren, beslist over opname en ontslag, en heeft het recht dispensatie te geven van alle voorschriften wanneer de omstandigheden dit noodig maken of het voor een bepaald doel gewenscht is. In hem is het geheele bestuur, de geheele jurisdictie, geconcentreerd; het geheele systeem is gegrond op de meest onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. De eigene meening en 't eigen oordeel moeten verloochend worden, zoolang niet bewezen kan worden dat het bevel der oversten bepaald zondig is (omnem sententiam ac judicium nostrum .... abnegando .... ubi definiri possit, aliquod peccati genus intercedere) en men weet hoe ruim men 't begrip zonde opvat! Den Generaal is evenwel een *admonitor* toegevoegd, zooveel als een spion die hem altijd vergezelt en hem vermaant als hij soms de belangen der Orde niet strikt handhaaft. Maar ook iedere overste heeft zulk een admonitor bij zich, namelijk een professus van vier geloften, zoodat wederkeerige spionneering eigenlijk ieders vrijheid belemmert en de een door den ander verraden kan worden; want de admonitoren staan weêr onder toezicht van censoren, terwijl de arbeid der censoren door revisoren wordt gecontroleerd enz. enz. Om nu den inhoud hunner zedeleer goed te kennen, bedenke men dat de Jesuitische moralisten op het volgende viertal opmerkzaam maken: 1. *Probibalismus* (de leer der waarschijnlijkheid) is, voor zijne handeling de meening van eenigen schrijver opzoeken en dan op diens gezag de dood doen. Nu is elke meening waarschijnlijk die maar op eenigen grond rust al zou, oppervlakkig beschouwd, het tegendeel veel waar-

[1]) Men beweert wel eens dat deze stelregel niet gevolgd wordt; welnu, een paar bewijzen: De bekende Jesuïten-pater Herman Busembaum zegt in zijn „Medulla theologiae moralis“ (1653) „cum finis est licitus, etiam media sunt licita“ (als het doel geoorloofd is, zijn ook de middelen geoorloofd). De Jesuit Paul Layman in zijn „Theologia moralis“ (1625) „cui concessus est finis, concessa etiam media ad finem ordinata“ (wien het doel is toegestaan, dien zijn ook de middelen toegestaan die voor dit doel zijn verordend). — Escobar in zijn „Universae theologiae moralis receptae sententiae“ (1653). „Non peccat qui ob bonum finem in actibus ex natura sua malis delectatur“ (hij, zondigt niet die wegens een goed doel vermaak schept in daden die van nature slecht zijn). — En wil men bewijzen uit latere dagen Matteo Liberatore zegt in zijn geschrift „La Chieta e lo Stato“ (Napels 1871) „se è vero che dall' obbligo di conseguise il fine nasce il diritto di procurare i mezzi necessarii ed utili ad attenerlo“ (Het is waar, dat met de verplichting om het doel te bereiken, het recht geboren wordt zich de middelen te verschaffen die noodig en nuttig zijn voor de bereiking ervan). Men bedenke hierbij dat door geen jesuit een geschrift wordt uitgegeven dat niet de goedkeuring der bevoegde autoriteiten verkregen heeft en werkelijk zijn de aangehaalde werken dan ook gedrukt „met toestemming der oversten.“ Hoe zedeloos het volgen van dien beruchten stelregel is behoeft, geen betoog.

schijnlijker wezen. 2. *Directio intentionis* (de richting van het doel) bestaat hierin, dat men zich iets geoorloofds in plaats van het ongeoorloofde voorstelt b. v. door woekerrente te beschouwen als een gift die men voor bewezene vriendschap ontvangt, het omkoopen van den rechter als een geschenk uit dankbaarheid voor gehandhaafd recht enz. 3. *Reservatio mentalis* (het innerlijke voorbehoud) is als men bij de eene of andere uitspraak iets anders denkt en bedoelt dan men zegt, wat volgens hen daarom geoorloofd is omdat God alleen het harte aanziet; zoo kan men bij eede ontkennen dat iets geschied is, hoewel 't geschiedde, als men er b. v. maar een ander tijdstip bij denkt. 4. *Amphibologia* (dubbelzinnigheid) het gebruik van eene uitdrukking die meer dan eene beteekenis heeft en die door den spreker in een anderen zin wordt opgevat dan door den hoorder. Heerlijke zedeleer!!

Maar we dalen niet verder in bijzonderheden af. We vergeten niet dat onder de Jesuiten mannen zijn geweest die een heilzamen invloed uitoefenden op hun omgeving, vooral wat onderwijs betreft, maar wij hebben hier te doen met het genootschap van Jesus als zoodanig en dan is 't overbodig daarover een oordeel te vellen: het Jesuitisme is de vloek der wereld (Vrgl. nog Kist en Rooyaards *Archief voor Kerkel. Gesch.* III). „*Nam si cum Jesuitis non cum Jesu itis*“ (want zoo ge met de Jesuiten gaat, gaat ge met Jesus niet).

Dat de Jesuiten altijd in VV.·. MM.·. hun geduchtste tegenstanders zagen behoeft niemand te verwonderen en 't is dan ook bekend dat ze allen, die hun oogmerken niet dienen, eenvoudig Ketters, Jansenisten of Vrijmetselaars noemen. En wil men de krachtigste opwekking om tegen die verderfelijke Orde te waken dan wijzen we onder meer vooral op het werk van Friederich „*Der Freimauerbund und die jesuitisch-hierarchische Propaganda* (Darmstadt 1838).

Dat van vijandige zijde vaak de beschuldiging vernomen wordt dat de Bond van VV.·. MM.·. in wezen en inrichting veel op 't Jesuitisme gelijkt, is verklaarbaar; maar wie zich de moeite geeft ook slechts één werk te lezen waarin het wezen der Vrmij.·. naar waarheid wordt voorgesteld zal dadelijk van het onzinnige dier beschuldiging overtuigd worden. Wie het echte wezen der Vrmij.·. kent en ook het wezen van onzen Bond en zich daarbij vasthoudt aan den historischen grondslag, zal moeten erkennen dat niets zoo diametraal staat tegenover het Jesuitisme als juist onze Bond. Bij ons het onbeperkte recht der vrije gedachte, bij ons de regel: nooit door list en bedrog maar alleen door de macht der waarheid gelijk die door 't geweten gekend wordt, beheerscht te worden... maar verdediging is hier overbodig.

Een andere vraag is of de Jesuiten ook gepoogd hebben de Orde der VV.·. MM.·. aan hun belangen dienstbaar te maken?... En die vraag moet bevestigend worden beantwoord. Nicolas Bonneville heeft in zijn geschrift: *Les Jésuites chassés de la Maçonnerie*“ (1788) gepoogd dien invloed aan te wijzen en ook later, na de herstelling der Orde, von Wedekind in de brochure „*der Pythagoräische Orden*“ (1822). De Jesuiten trachtten door de invoering van hoogere Graden in 't belang van Katholieke vorsten en de Katholieke kerk, als b. v. de Jakobitische Graden, het kapittel van Clermont en de Strikte Observantie, den Bond van VV.·. MM.·. aan hun belangen dienstbaar te maken. Dit mislukte echter volkomen, en vandaar ook is voor een groot deel de haat verklaarbaar, waarmede ze later de Vrmij.·. hebben vervolgd. De Orde der Jesuiten heeft heimelijk gepoogd onder allerlei maskers in den Bond van Vrijmetselaren intedringen, maar het gezond verstand van hen die de eeuwenoude beginselen, in de eerste oorkonden neergelegd, bleven handhaven heeft het Jesuitisme buitengesloten en 't is onze taak verder met de meeste behoedzaamheid te waken tegen hen die Rome's invloed weêr onder ons willen doen gelden. Met nadruk maken we hier opmerkzaam op het geschrift van Bazot „*Remarques sur l'excellence de la Franche Maçonnerie, et sur la nécessité de la dégager des sectes qui la dènaturent et la compromettent*“ (Manuel du Franc-Maçon Paris 1819).

Jesus Christus. (Orde van) Aldus schijnt eene Orde geheeten te hebben die in 1788 of 1790 gesticht werd door zekeren Vrijheer Stein von Lausnitz te Pfedelbach. Van de Orde of den genoemden vrijheer is echter niets naders bekend geworden, behalve dat aan de leden ervan een kleine Saksische munt van 1615 gegeven werd die aan een zilveren ketting om den hals werd gedragen. Op de eene zijde dier penning stond het beeld van den keurvorst Johan George I, op de andere een kleiner beeld van Prins Augustus, administrator van het aartsbisdom Maagdeburg. In het *Berliner Monatschrift* van 1788 en '90 wordt van het stichten van deze Orde gesproken, maar alle verdere bijzonderheden ontbreken.

Jesus. Volgens Bahrdt waren Jesus en Johannes de Dooper Esseën en dus (?) Vrijmetselaren. Men grondt deze bewering

vooral op een paar bijbelplaatsen waarin Jesus spreekt van mysteriën van het Godsrijk die hij alleen aan zijn ingewijde leerlingen kan openbaren. Men vergelijke hiermede het art. *Esseën.*

J. N. R. J. de vier bekende letters die, volgens de overlevering, boven aan 't kruis van Jesus stonden en beteekenen *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum* komen in onderscheidene Hooge Graden voor. Men heeft allerlei verklaringen aan die woorden gegeven als b. v. Igne Natura Renovatur Integra (door vuur wordt de geheele natuur vernieuwd) of: Ignis Naturam Regenerando Integrat (het vuur vernieuwt de natuur door wedervoortbrenging). Anderen zien daarin een heenwijzing op Judaea, Nazareth, Raphael, Juda.

Joachim Murat. z. *Murat.*

Joachim. (*Orde van St.*) Een product van 't laatst der voorgaande eeuw, waarover intusschen nog geen voldoend licht is opgegaan. De oorspronkelijke naam schijnt geweest te zijn: Orde van St. Jonathan van de ware en volkomene vriendschap of tot verdediging van de eer der goddelijke voorzienigheid, of ook wel l'Ordre Chapitre de St. Joachim. Voor 't laatst was de hoofdzetel der Orde (1804) te Bamberg. Het schijnt dat deze Orde een dubbele natuur had en vandaar dat ze, zelfs in haar uiterlijk voorkomen, zoo moeielijk kan beschreven worden. Olivier zoekt in zijn „Landmarks", het karakter dezer Orde in twee dingen: het geloof aan de drieëenheid en in de onthouding van den dans (*to believe in the Holy trinity, and to abstain from waltzing*). — De geschiedenis schijnt de volgende te zijn geweest: Den 20 Juni 1755 stichtten eenige Luthersche en Katholieke adellijken een Orde die schijnbaar zeer onschuldig was en benoemden Hertog Christiaan Frans van Koburg tot eersten Grootmeester. In 1767 werd de naam veranderd in dien van *l'Ordre de la providence divine.* De eerste Grootmeester legde spoedig zijn betrekking neer, daar hij ontevreden was omdat men voor zulk eene gemengde vereeniging de pauselijke goedkeuring wilde vragen en zelfs Katholieke gebruiken aannam. Dit laatste werd duidelijk tot de Orde in 1780 den naam aannam: *„Ridderlijk en wereldlijk Ordekapittel van St. Joachim den gebenedijden vader der heilige jonkvrouw Maria, de moeder van onzen Heer en Heiland Jesus Christus."* In 1806 werd aan Murat de waardigheid van Grootmeester opgedragen. — Of ook hier aan den invloed der Jesuiten (z. d.) te denken is, is onzeker. De Orde is stil verdwenen en er is van haar geen spoor meer over.

Johannes de Evangelist werd ook tot schutspatroon der Orde van Vrijmetselaren verklaard en zijn feestdag (27 December) gevierd. Dat hier alleen de traditie eene rol speelt behoeft geen betoog. Waarschijnlijk was Johannes de Dooper de algemeene schutspatroon der christelijk-Germaansche bouwlieden, terwijl enkele bouwhutten of ook wel die van eenig bevriend land tezamen bovendien nog een bijzonderen patroon kozen, zooals de Schotsche bouwhutten den Heiligen Andreas. Heideloff beweert, dat de oude Duitsche broederschappen van bouwlieden in hun vaandel (labarium) den Evangelist Johannes hadden afgebeeld en de jonkvrouw Maria met het kind.

Johannes de Dooper (*'Ιωάννης ὁ βαπτιστής*) is degene naar wien de Loges St. Jans- of St. Johannes-Loges genoemd worden en die ook voor Schutspatroon der Orde geldt. 't Is hier de plaats niet over den Johannes der historie in nadere bijzonderheden te treden. (Vgl. Keunen: *De godsdienst van Israel tot den ondergang van den Joodschen Staat*, II 506). We beperken ons liever tot ons doel en zullen trachten zoo kort, maar ook zoo volledig mogelijk, aantewijzen welke plaats Joh. de D. inneemt in de geschiedenis der Vrmij∴

Hij stond zeer vroeg bij de kerk in hoog aanzien, want reeds in de IV^de^ eeuw werd het *Johannes-feest* gevierd en door de Synode van Agle (506) op gelijke wijze geplaatst met Paschen, Kerstfeest, Epyphaniën, Hemelvaart en Pinksteren, althans reeds tot een der hoofdfeesten der christelijke wereld gerekend.

De oude rondreizende bouwcorporaties kozen — evenals andere geestelijke en wereldlijke vereenigingen — den Dooper tot schutspatroon, waarschijnlijk omdat hij, als zij, geen vaste woonplaats had gehad en een hard en moeilijk maar vroom leven leidde; iedereen, die in die broederschappen der bouwlieden werd opgenomen, moest dan ook de hand leggen op het eerste hoofdstuk van 't Evangelie van Johannes dat grootendeels op den Dooper betrekking heeft. Het staat historisch vast, dat de oude bouwcorporaties Johannes den D. tot patroon hadden. Onderscheidene maç∴ schrijvers [1]) hebben de betrekking, waarin de Bond tot Johannes staat, uitvoerig beschreven en wij meenen dat het van belang is, van het

[1]) Schneider (*Altenburger Journal* für Freimaurer II 1 S. 46—64) Krause (Kunsturkunden I Abth. 1 S. 141) Wedekind *„Das Johannisfest"* 1817 enz. enz.

resultaat van hun onderzoek hier een overzicht te geven.

In den oudsten catechismus luidt het twaalfde antwoord: „One who begs to have and receive Past of the Benefit of this Right Worshipfull Lodge, dedicated to St. John, as many Brothers and Fellows have done before me“ (een die smeekt deel te mogen hebben aan de weldaad dezer zeer eerwaardige aan Johannes gewijde Loge, gelijk vele broeders en gezellen voor mij gedaan hebben). Krause is ook van meening dat de bouwcorperatien J. den D. tot patroon kozen, omdat hij als zij een zwervend leven leidde. Daarbij kwam echter nog het volgende: Op den harden, ascetischen Johannes volgde de goede, liefhebbende Jesus; zoo zou op de aan Johannes gewijde Vrijmetselarij, door de vereende krachten der beste menschen, eene nieuwere en reinere volgen die tot de oude in dezelfde verhouding zou staan als waarin Jezus stond tot den Dooper. — In den catechismus van Browne staat het volgende: Vr. 165. Our Lodge being ornamented, furnished and jeweled tho whom do we generally dedicate it?“ (aan wien is deze versierde en met kleinnoodieën voorziene Loge in 't algemeen gewijd?) Antw. „To King Salomon“ (Aan K. Salomo). Vr. 166 „Why to King Salomon?“ (waarom aan K. Salomo?) Antw. „Because he was the first Grand-Master, who brought Masonry into due Form; and under whose royal Patronage many of our Mysteries received their first Sanction“ (omdat hij de eerste Grootmeester was die de maçonnerie in den juisteren vorm bracht en onder wiens koninklijk patronaat ook onze mysteriën de eerste sanctie kregen). Vr. 167. „As King Salomon was a Hebrew long before the Christian Era, to whom do we now dedicate our Lodge?“ (daar koning Salomo een Hebreër was die lang voor de Christelijke jaartelling leefde aan wien wijden we dan nu deze Loge?) „To Saint John the Baptist“ (aan den heiligen Johannes den Dooper) Vr. 168. „Why to Saint John the Baptist?“ (waarom aan den H. Johannes de Dooper?) Antw. „He was the Harbinger or Forerunner of our Saviour, who preached Repentance in the wilderness and drew the first Line of the Gospel through Christ“ (Hij was de verkondiger en voorlooper van onzen verlosser, predikte boete in de wildernis en trok de eerste lijn van het Evangelie door Christus) Vr. 169. „Had he an Equal?“ (had hij een die hem gelijk was?) Antw. „He had, Saint John the Evangelist“ (ja hij had dien, den h. Johannes den Evangelist) Vr. 170. „Wherein was he his Equal?“ (waarin was die zijns gelijk?) Antw. „He, coming after the former, finished by his Learning what te other began by his Zeal and drew de Line parallel“ (Hij kwam van den eerste en voltooid door zijne geleerdheid (wijsheid) wat de ander met zijn ijver begon en trok een paralel). — Dit alles wordt ons door Browne verder aldus verklaard (we zullen slechts de vertaling geven) „Waarom worden de Vrijmetselaars-Loges zoowel aan Johannes den Evangelist als aan Johannes de Dooper gewijd? Van af den opbouw van den tempel te Jerusalem tot de Babylonische ballingschap werden de Vrijmetselaar-Loges aan koning Salomo gewijd; van daar tot aan de komst van den Messias aan Zerubabel en van daar tot aan de verwoesting van den tempel door Titus onder de regeering van Keizer Vespasianus, werden ze gewijd aan den heiligen Johannes de Dooper; alleen door de vele moorden en gruweldaden, die bij die merkwaardige gelegenheid plaats hadden, kwam de Vrijmetselarij zeer spoedig in verval. Vele Loges werden geheel opgeheven en slechts weinigen konden met een voldoend aantal leden samenkomen om eene wettige Loge uittemaken. Bij eene algemeene vergadering der broederschap (Craft), die in de stad Benjamin gehouden werd, bemerkte men dat de hoofdzaak van 't verval der metselarij gelegen was in 't gemis van een grootmeester om haar te beschermen. Men vaardigde toen zeven der uitnemendste leden af naar den h. Johannes den Evangelist, die toen bisschop van Ephese was, met het verzoek dat hij het ambt van Grootmeester zou willen aanvaarden. Hoewel hij zeer bejaard was (hij was bijna negentig jaar), antwoordde hij dat hij het wilde, daar hij in vroegere dagen van zijn leven in de metselarij was ingewijd. Daardoor voltooide hij door zijne geleerdheid, wat de andere door zijn ijver begonnen was en trok een paralellijn. Van dit tijdstip af aan zijn de vrijmetselaarsloges altijd zoowel aan den h. Johannes den Dooper en de h. Johannes den Evangelist gewijd.“ We behoeven de historische waarde van dit verhaaltje hier niet te bespreken; alleen zien we hier in hoe men reeds vroeg de traditie der beide Johannessen met de Vrmij.·. in verband bracht.

Wanneer we nu de historische gegevens verder nagaan dan vernemen we het volgende. De eerste bouwlieden waren (althans in Engeland) Culdeër monniken (Bivarius *de veteris mnachatu et regelis.* Leiden 1662. T. I. Leb. II. C. 1.) die gelijk alle klui-

zenaars en monniken Johannes den Dooper beschouwden als den stichter van 't kluizenaars-leven en spoedig hunne weldadige stichtingen hem wijdden. Datzelfde geschiedde in de middeleeuwen in vele andere landen van Europa, waarbij nog komt, dat in de Oud-Christelijke kerk Johannes de D. als middelaar tusschen 't oude en nieuwe verbond in veel hooger aanzien stond dan Johannes de Evangelist.

In de Yorker constitutie wordt van Johannes den Ev. geen melding gemaakt, maar in de verordeningen aan die constitutie toegevoegd en die tot aan Hendrik VIII loopen wordt gezegd: „jaarlijks op den dag van Johannes den Dooper, moet iedere Loge vergaderen" wat bevestigd wordt in Anderson 's constitutieboek (1738). „In oude tijden kwamen de meesters, opzichters en gezellen op den St. Jansdag, òf in een klooster, òf op den top van den hoogsten berg in de nabijheid, bij 't aanbreken van den dag, bijeen en nadat ze hunne nieuwe hoofdambtenaren (New G. Officers) gekozen hadden, trokken zij in behoorlijke orde naar de feestplaats, die òf een klooster, òf het huis van een aanzienlijken metselaar, òf een ruime herberg was, waar ze maar meenden het best gedekt te wezen." Deze feestviering op den dag van Johannes den Dooper bleef steeds in gebruik, maar bij de oprichting der Gr.·. L.·. van Schotland in 1736 besloot men het groote jaarfeest te houden den 30 November, den naamdag van den heilige Andreas den schutspatroon van Schotland. — Het kan aldus niet betwijfeld worden dat Johannes de D. historisch de beschermpatroon der Broederschap was en verklaarbaar is het dat de VV.·. MM.·. altijd nog in hem hun „prototype" zien.

Belangrijk zou het zijn een bloemlezing te geven van 't geen over den Dooper door VV.·. MM.·. geschreven is, maar 't zou te veel van onze ruimte vergen. Hoe ongaarne ook, moeten we dit achterwege laten. Om iets toch te noemen: tusschen J. den D. en de echte V.·. M.·. wordt de volgende paralel getrokken, beiden: 1. Stellen zich tot levensdoel de menschen te verbeteren; 2. beiden bereiden zich tot dien arbeid voor door zelfbeheersching in de stilte; 3. beiden trachten in woord en daad leeraren en voorbeelden te zijn van deugd en wijsheid; 4. beiden gaan onverschrokken allerlei tegenstand, zelfs den dood te gemoet; 5. beiden zijn de wegbereiders voor het licht der waarachtige humaniteit. — We verdedigen deze opvatting niet, want de onverbiddelijke historische kritiek heeft ons ook 't beeld van den Dooper uit een ander gezichtspunt leeren beschouwen: maar te verwonderen is het niet, dat de VV.·. MM.·. ten allen tijde in hem de belichaming zagen van hun ideaal. Zoo zegt Claussen in de „*Bauhutte*" van (1860) bl. 204. „Als Johannes verwijzen wij u van de wereld om tot ons zelven te komen; wij zoeken de eenzaamheid om ons zelven te vinden, den waarachtigen mensch in ons, die naar Gods beeld geschapen is." Elders: „het ideaal der vrijmetselaren is de voleindigde menschelijkheid, en dat is K.·.K.·.: den mensch op te voeren naar de hoogte zijner bestemming door zijne eigene, vrije daad, en alle middelen daartoe te vinden in hem zelven, in zijn vrije overtuiging, in zijn geweten". (Vergl. o. a. Scheffelaar Klots. *Jaarb.* 1874, bl. 202 v. v.) *Johannes-broeders.* In het charter van Keulen (2 en 3) wordt beweerd dat de vrijmetselaren tot het jaar 1440 Johannes-broederen genaamd werden. (Vergel. over dit charter behalve 't vroeger vermelde nog Br.·. J. ter Gouw in 't *Jaarboekje* van 1866).

Johannesjongeren (*Johannes-leerlingen, Johannes-christenen, Zabeërs, Nazareërs, Mendeërs*) namen van eene Aziatische sekte, die Johannes den D. houdt voor den eenigen waarachtige profeet en den telkens herhaalden doop als de eenige voorwaarde beschouwt van schuldvergeving. De eigenlijke naam schijnt te zijn Mandâje en te beteekenen: „de in God levenden"; 't is echter een patronymicum dat analoog is met Zoon van God. Deze Mendeërs hebben drie priestergraden. Ieder moet een tijd lang als Schgauda (diaken, bediende, Leviet) den priester ter zijde staan en hem bij de godsdienst-plechtigheden behulpzaam zijn. Het schgauda's ambt vormt het midden tusschen de priesters en de leeken. Door een handdruk, waaraan groot gewicht wordt toegekend, wordt de Mendeër bij den doop tot Schgauda gewijd. Daar de Mendeër op zijn 15[den] jaar meerderjarig wordt, kan hij ook dan de priesterwijding ontvangen. De Schgauda moet ettelijke proeven doorstaan, na afloop waarvan hij Tamida of Hibel Siva (leerling, eigenlijk „rijk aan kennis") wordt. Hij kan later weer Gânsibra worden, d. i. „Schatbewaarder" die waakt over den schat Ginsa, d. i. „het Groote Boek". De hooge geestelijke waardigheid, die aan een Patriarch is de „Rêsch-amma" „opperhoofd des volks", die dan ook tevens voor wereldlijk opperhoofd wordt erkend. Het godsdienststelsel der Mendeërs is neêrgelegd in het סִדְרָא רַבָּא (Sidra Rabba) „het groot boek" of גִּנְזָא (Ginza) „Schat".

Als eerste grond van alle wezens wordt de eindelooze materie beschouwd en de haar bezielende geest, de wereldziel, en nevens deze beide de „Aether van den schitterenden gloed" waaruit het „vuur des levens" en de groote Jordaan zijn voortgekomen (vgl. o. a. Schauberg, *Handbuch der Symbolik der Freimaurerei*" (Schaffhausen 1863.)

Johannes-vertrouwde. De 7[de] Graad van het Zweedsche systeem.

Johannes-dukaat (*Johannes-offer*, *Johannes-penning*) is de naam die in sommige landen gegeven wordt aan de gift die men bij elke vergadering voor de armen afzondert. Dit gebruik is ongetwijfeld afkomstig uit de St. Jans-Hospitalen der middeleeuwen.

Johannes-feest (*St. Jans-feest*) wordt den 24 Juni, als 't geboortefeest van Johannes den Dooper, den patroon der Vrmij.·., in de meeste Loges gevierd en wel als algemeen Bouwfeest. Lenning's *Handbuch* zegt er van: „het is het feest des Lichts, waaraan de Vrijmetselarij gewijd is; daarop wijst de Johannes-dag als de langste dag des jaars. 't Is het feest der Liefde, door de natuur zelve met haar weelderigen rijkdom van rozen gesierd. Het is het feest des Levens, want daar ontvouwt natuur de gansche volheid van haar machtig leven. Licht, Liefde, Leven — zietdaar waarheen des Vrijmetselaars streven gaat, waarin zijn ware bestemming is uitgedrukt. Dit bewustzijn vervult ook de leden van den Bond op den feestelijken dag en geeft aan hun vreugde de hoogste wijding." In de „*Freimauerzeitung*" van 1859 N°. 33 wordt gezegd door Br.·. Zille. „De geheele maçonnieke wereld der aarde is op het St. Jansfeest als ééne roos. Iedere afzonderlijke Loge vormt van die roos één blad en al deze bladeren verbinden zich op dat jaarfeest tot één groot, innig verbonden, geestelijk geheel. In het hart dezer roos straalt het altaar met het goud der waarheid, en de geheele bloem ademt den zoeten geur der liefde, zich wiegelend op den met groene bladeren versierden stengel van het leven der menschheid." In vele systemen begint het maç.·. jaar met dit St. Jans-feest, terwijl dan tevens de verkiezing van Officieren plaats heeft. Men noemt dit ook wel het zomer-St.-Jansfeest in tegenstelling met de gedachtenisviering van Johannis den Evangelist op 27 December dus midden in den winter. In de latere uitgaven der Yorker constitutie (926) staat reeds „jaarlijks op den dag van Johannes den Dooper moet iedere Loge vergaderen; men zal dan vriendschappelijk spreken over den te benoemen Meester dier Loge, en in onderlinge vriendschap aan den maaltijd deelnemen." Volgens Anderson's „Oude Plichten" moesten de Vr.·. MM.·. vergaderen òf op den dag van Johannes den Ev. òf op dien van Johannes den D." Den 23 Nov. 1723 werd bepaald „dat jaarlijks een der kwartaal-vergaderingen moest plaats hebben op den dag van Johannes den E. en eene op den dag van Johannes den D. „De vereenigde Gr.·. L.·." der oude V.·. MM.·. van Engeland die in 1813 op het feest van Johannes den E. gesticht werd, bepaalde dat: „het Bondsfeest op genoemden dag zou gehouden worden." Toch werd Joh. d. D. nog in eere gehouden, daar op dien dag de verkiezingen der Officieren moest plaats hebben. In vroeger tijd werd het St. Jansfeest in de Loges gevierd door optochten, enz. maar dit kwam, als in strijd met den geest des tijds, meer en meer in onbruik.

Johannes-graden. De drie eerste graden der Vrmij.·. (z. *Johannes-vrijmetselarij*.)

Johannes-Loge. Eene werkplaats die slechts in de drie eerste graden arbeidt.

Johannes-Vrijmetselarij. (Ook *symbolische-* of *blauwe vrijmetselarij*). Sedert het ontstaan der Hooge Graden (z. d.) wordt deze naam gegeven aan die opvatting der vrijmetselarij die haar in de symbolisch of blauwe graden voltooid vindt. Hiertegenover staat die opvatting die meent, dat de Vrmij.·. eerst in de Hooge Graden hare volle ontwikkeling en voltooiïng vindt, welke laatste dan ook vaak de *Roode* of *Schotsche* (z. d.) genoemd wordt. De voorstanders dier opvatting zien in de blauwe of Johannes-vrijm.·. slechts de voorbereiding tot de ware, welke alleen in de Hooge Graden gekend en begrepen wordt. Het spreekt dat dit leerstellig verschil ook invloed heeft uitgeoefend op de opvatting van de geschiedenis der Vrmij.·. Zij die haar voltooid achten in de drie blauwe graden (de Johannes-Vrij.·.) vinden haar oorsprong in de bouwcorporatien der middeleeuwen, terwijl de anderen haar als van veel ouder dagteekening beschouwen en meenen dat ze eerst later met die bouwcorporatiën is vermengd. Nu is de laatste meening o. i. historisch niet te rechtvaardigen, terwijl daarentegen het later ontstaan der Hooge Graden gemakkelijk is te bewijzen (z. *Geschiedenis* en *Hooge Graden*). — Wij voor ons gelooven dat ook deze strijd van meeningen uit begripsverwarring verklaard moet worden. De Vrijmetselarij, naar de idee beschouwd, (vgl. het geschrift van den schrijver dezes: „*De Bond van VV.·. MM.·. in den modernen*

tijd. Ons recht en onze roeping“ Rotterdam bij Br.·. Storm Lotz 1883) is zoo oud als de beschaving en heeft in den loop der tijden verschillende vormen aangenomen en de Bond van VV.·. MM.·. is een der nieuwste dier vormen. Zoo beschouwd is de Johannes-vrijmetselarij de eenige historisch daartoe gerechtigde draagster der maçonnieke idee, omdat zij alleen hare geschiedenis uit authentieke bronnen kan samenstellen, terwijl de Hooge Graden hoofdzakelijk op traditioneele gronden steunen. Wanneer deze nu de pretensie opgeven dat zij de ware Vrmij.·. vertegenwoordigen, maar alleen eene verdere ontwikkeling en uitbreiding der K.·. K.·. bedoelen, dan zullen we in die Hooge Graden veel vinden wat ons uitnemende diensten kan bewijzen. De verdere bespreking hiervan onder het artikel *Systeem* z. d.

Johannes-dronk (*Johannes-minne*, *Johannes-zegen*, *Poculum*, *haustus*, *amor Johannis*, *benedictio Johannea*) wordt soms de feestdronk genoemd op het St. Jansfeest ingesteld. In de R. C. kerk werd op St. Jansdag (27sten) ter herinnering aan den giftbeker dien de apostel zonder gevaar zou gedronken hebben, door den priester op plechtige wijze wijn gewijd en aan de leek voor het altaar gegeven die dezen mede naar huis kon nemen. Deze wijn zou een voorbehoedmiddel wezen tegen vergiftiging.

Johannes-ridders (Johanniters. Orde der Hospitaal ridders van St. Jan Baptist, Ridders van Rhodus, Maltheser-ridders: l'Ordre de St. Jean de Jérusalem; l'Ordre des Chevaliers de Malte). De Orde van den H. Johannes van Jerusalem de oudste geestelijke ridder-Orde, leefde later voort onder den naam van ridders van Rhodus of van Maltha. Als een gevolg van de vele pelgrimstochten die de Westersche Christenen naar Jerusalem ondernamen, beraamden eenige kooplieden van de stad Amalfi in Napels 1048 het plan te Jerusalem een herberg en kapel en ook een gasthuis voor de pelgrims te stichten, welke stichtingen onder het opzicht van monniken werden gesteld. Toen de eerste kruistocht begonnen was en Godfried van Bouillon in den zomer van 1099 Jerusalem innam, vond hij dit hospitaal in volle werking onder het opperbestuur van Gerard d'Avesnes uit het geslacht der Henegouwsche graven. De eenvoudige vereeniging van weleer was reeds in een monniken-orde herschapen en Raymond du Puy (1120—50) veranderde deze weêr in de ridder-orde van St. Jan van het kapittel te Jerusalem. Hij gaf haar bepaalde statuten en verdeelde haar in drie klassen: *ridders*, die de gelofte aflegden van gehoorzaamheid, kuischheid en armoede, maar ook de verplichting hadden tegen de ongeloovigen te strijden en de pelgrims te beschermen; *priesters* (kapelanen) die voor de uitoefening van den eeredienst moesten zorgen en *dienende broeders* die in vredestijd voor de verpleging der zieken moesten zorgen en in den krijg als eenvoudige soldaten dienst deden. Het oorspronkelijk ordekleed was een zwarte mantel en kap (manteau à bec) waarop op den buitenkant een wit-linnen kruis was gehecht en midden op de borst ook vaak nog een gouden kruis; in den strijd droeg men een schitterende wapenrusting en daarover een rood kleed met een zilveren kruis. Toen de Orde in ledental hand over hand toenam, werd ze in onderscheidene onderafdeelingen gesplitst (landschappen, naties, langues) waarvan er vroeger zeven waren, namelijk: Provence, Auvergne, Frankrijk, Italië, Aragon, Engeland en Duitschland, waarbij in 1464 nog Castilië (met Portugal) kwam. Ieder dezer afdeelingen koos uit haar midden een Grootwaardigheidsbekleeder. Deze werden, naar de provincies die ze vertegenwoordigden, de volgenden: Grand-Commandeur, Grand-Maréchal, Grand-Hospitalier, Grand-Admiral, Drapier, Turcopolier, Grand-Bailli, Chancellier. Deze laatste alleen moest kunnen lezen en schrijven (ne soit essleu ny appellé aucun qui ne sçache lire et escrire). — Onder de roemrijke daden der Orde moeten vermeld worden: de verdediging van Jerusalem 1152, de slag bij Ascalon 1153, de verdediging van Belbais 1168, de slag van Hittin 1187, de belegering van Acco 1191, van Damiate 1219 enz. Toen in 1291 de christelijke heerschappij in Palestina vernietigd werd, trok zich de Orde onder haren Grootmeester Villiers naar het eiland Cyprus terug en vestigde zich in de half verwoeste stad Limossa, wachtende op eene nieuwe gelegenheid om den krijg tegen de ongeloovigen voorttezetten. Weldra werd een vloot uitgerust om dan ter zee de vijanden van het kruis te bekampen en in 1309 bemeesterde de Grootmeester Fulco de Villaret het door de Turken bezette eiland Rhodus, vestigde zich, daar en deed vandaar menigen tocht die de Turken groote schade berokkende. Van nu af aan neemt de Orde den naam aan van ridders van Rhodus. De toekomst scheen nu helder te zullen worden. Onder bescherming van den Paus ontving ze in 1308 alle bezittingen van de Orde van den H. Samson van Constantinopel, in 1311 het grootste gedeelte der bezittingen van de opgeheven Orde der Tempelridders. Maar de

weelde kon niet verdragen worden en in den boezem der Orde kwam meer en meer verdeeldheid. De Grootmeester Philippe de Villiers de l'Isle-Adam was de laatste Grootmeester op Rhodus; Soliman II, geholpen door het verraad van den Kanselier der Orde Andreas van Amaral, bemachtigde den 24 December 1522 het eiland; de weinige overgeblevene ridders ontvingen vrijen aftocht en verkregen, na lang te hebben omgezworven, in 1530 van Karel V de eilanden Maltha, Gozzo en Comino benevens Tripoli, onder voorwaarde dat ze, als leenmannen van het koningrijk Sicilië, voortdurend tegen de ongeloovigen zouden strijden: van nu aan heeten ze Maltheser-ridders. Soliman beproefde om hun Maltha te ontnemen, 't welk hem echter mislukte. Zoo leefde de Orde voort tot in 1761 haar invloed taande, en de Orde alleen door de Turken geduld werd, omdat de groote Mogendheden haar beschermden. De omwenteling van 1789 ontnam aan de Orde vele van hare bezittingen en Napoleon nam in '98 haar zelfs het eiland Maltha af. Keizer Paul van Rusland benoemde zich zelven, op eigen gezag, in 1798 tot Grootmeester, maar 't baatte niet; de Orde was vernietigd al bleef ze uiterlijk nog iets van haar ouden glans bewaren. Heden bestaat de Orde, in naam, nog in enkele landen voort. Ook in Engeland is een tak ervan behouden gebleven en men heeft pogingen aangewend om die met den Bond van VV.·. MM.·. in verband te brengen, waartegen van hare zijde geprotesteerd werd.

Omdat de Johanniters ook Johannes den Dooper als schutspatroon erkennen, meent men dat er verband bestaat tusschen hen en de VV.·. MM.·. Dit is echter slechts schijnbaar (z. *Geschiedenis*). Dat beide Orden eenige gebruiken gemeen hebben — wat niet te ontkennen is — is veeleer, gelijk Krause heeft aangetoond, daaruit te verklaren dat beide uit een gemeenschappelijke bron hebben geput. Toch is het mogelijk, dat sedert het midden der XVII^de^ eeuw, toen de symbolische bouwcongregatiën de geestelijke ridders meer begonnen natevolgen, eenige gebruiken door de eersten werden nagevolgd, wat evenwel bijna uitsluitend op Engeland en wel in de H.·. Grr.·. (z. d.) van toepassing is. We kunnen hier niet in nadere bijzonderheden afdalen. De poging van enkelen om de O.·. der VV.·. in rechtstreeksch verband te brengen met de geestelijke ridders der middeleeuwen, beschouwen wij meer als de gevolgen van het streven om aan den Bond een zeker geheiligd cachet te verleenen, of ook van de verwarring, waaraan men zich onwillekeurig schuldig maakt, wanneer de weg van het streng-historisch onderzoek wordt verlaten.

Johannes-Broeders. Is eene eigenlijke „*Engbund*" van meer ontwikkelde Mrr.·. VV.·. MM.·. die, naar men meent, afstamt van eene zoogenaamd anti-kerkelijke vereeniging, die na de opheffing der Tempelheeren-Orde in of bij Lyon ontstaan is, waartoe wellicht de *fratres cementariorum librorum* (z. Brand, „*Historie der Reformatie*" I. bl. 1) kunnen behoord hebben. In deze eeuw schijnen ze zich bij den 3^den^ der SS.·. Gr.·. te hebben aangesloten en alleen Mrr.·. VV.·. MM.·. onder de leden te hebben opgenomen. Ze hebben ook hunne vertakkingen in vele landen van Europa. Hoewel geen Hoogeren Graad vormend, stellen ze zich ten doel een wetenschappelijke beoefening van de wijsbegeerte der Vrmij.·. en van de geschiedenis van den Bond. Het schijnt dat slechts zeer weinigen tot deze Broeders behooren, wat daaruit verklaarbaar is, dat ze in den hoogsten eenvoud samenkomen; alleen moeten ze in hunne bijeenkomsten het zwarte Malthezer kruis dragen.

Jonathan en David (Orde van). — Een katholiek genootschap dat zich de proselyten-makerij ten doel stelde en in 1770 bekend werd. In 1773 kwamen te Amsterdam de statuten dezer vereeniging in het licht onder den titel „*Algemeene Statuten van de formulieren van de Orde Jonathan en David.*" De gebruiken waren niet maçonniek. De Orde was verdeeld in ettelijke graden onder den naam: Ostiareus, Lector, Exorcist, Acoluthus, Subdiaconus, Diaconus, S.S. (Superior Summus); de leden van den 6^den^ en 7^den^ graad heetten confoederati en hun bestuurder Vicarius Summus. Ook in andere landen had deze vereeniging vertakkingen, in Nederland was een Vicarius en onder hem stonden, Plenipotentarii. In den 5^den^ graad bestond een zeer uitgebreide catechismus, waarin het genootschap „Confrérerie Jesu" genoemd wordt en de paus als opperhoofd wordt erkend. Een dergelijke Orde schijnt die van St. Pieter geweest te zijn.

Jones (Inigo). Een der meest bekende bouwmeesters, geboren te Londen 1572, overl. 1651. Hij ontving zijne opvoeding in Italië en was een der ijverigste leerlingen van Palladio. Het constitutieboek van 1723 bericht van hem dat koning Jacobus I hem bijzonder begunstigde en hem met den bouw van het paleis Whitehall belastte. In de uitgave van 1738 wordt nog verder vermeld, dat de koning

hem tot zijn opper-opziener maakte en zijne verkiezing tot grootmeester bekrachtigde, opdat hij het oppertoezicht over alle bouwhutten in Engeland zou hebben. De beste bouwkunstenaars, lezen we verder, kwamen tot hem, den meester, die telkens beter onderwijs gaf en de bouwhutten tot kweekplaatsen maakte der hoogste kunst. Iedere vierendeels jaars hield hij eene vergadering der Grootloge, bestaande uit de Meesters en opzieners (gelijk zijn groot opziener Nikolaas Stone in een manuscript, dat in 1720 verbrand is, aanwijst), en jaarlijks de algemeene samenkomst op den feestdag van St. Jan, waarop hij tot in 1618 ieder jaar weder verkozen werd. In dit jaar werd Willem, graaf van Pembroke, tot grootmeester gekozen en deze keuze door den koning bekrachtigd. Daar de metselarij onder J. tot zulk een bloei was gekomen, kwamen vele edelen en geleerden om lid te worden van de bouwliedencorporaties en werden onder de Broeders opgenomen. Volgens Kugler's „*Kunstgeschichte*“ is J. de grondlegger van den modernen bouwstijl in Engeland. Wat de levensbijzonderheden van dezen bekwamen bouwkundige betreft, deelt Preston (*Illustrations of masonry*) het volgende mede. Jones de zoon van een Londensch burger werd reeds vroeg bij een schrijnwerker in de leer gedaan, omdat zijn vader een bijzonderen aanleg voor het teekenen in hem ontdekte. Dat hij een jongeling van meer dan gewone talenten was, werd opgemerkt door Willem Herbert, later graaf van Pembroke, die hem op zijn kosten naar Italië liet gaan, waar hij onder de leerlingen van den beroemden Palladio werd aangenomen. Na zijn terugkomst in 't vaderland legde hij zich uitsluitend op de bouwkunst toe en werd de „Vitruvius van Brittannië.“ Begaafde kunstenaars trokken naar Engeland om zich in de kunst te bekwamen, overal werden Loges opgericht om in die bouwhutten de heerlijkste bouwplannen te ontwerpen en te bestudeeren, maar die ook de kweekplaatsen werden der fraaie kunsten en wetenschappen. Geen wonder dat de niet-bouwlieden er naar verlangden in die Loges te worden opgenomen. Te midden der burgertwisten van latere dagen gingen ook die kweekplaatsen van het schoone verloren om later weder in den vorm der hedendaagsche vrijmetselarij te herleven. Ook in Denemarken trad J. onder Christiaan II als bouwkundige op.

Jonghe (*Jean Baptiste Theodor de* —), geb. te Brussel 23 Nov. 1801, overl. den 20 Febr. 1860 was, na zijne studiën in België volbracht te hebben, langen tijd aan het Ministerie van Buitenlandsche Zaken in den Haag werkzaam en trad, na de grondvesting van het Koningrijk België, daar te lande in den Staatsdienst. Later legde hij zich geheel en al toe op wetenschappelijke studiën, geschiedenis, heraldiek, numismatiek en oudvaderlandsch recht en stichtte een particulier museum van oudheden, en eene bibliotheek, die werkelijk belangrijk kunnen genoemd worden. Het grootste gedeelte van zijn maç∴ geschriften en munten kwam later in 't bezit van het Gr∴ O∴ der Nederlanden. Hij was Gr∴ Secrt. der Gr∴ L∴ van België.

Jood. Wat nauwelijks geloofelijk schijnt is toch waar: de vraag of ook een Jood in den Vrijmetselaarsbond kan worden opgenomen, heeft jaren lang een soms heftigen strijd in 't leven geroepen, terwijl die heden zelfs nog niet overal beslist is. De eerste Grootloge van Engeland, van welke alle Loges op het vasteland afstammen, stelde — gelijk men weet — in 1723 de volgende eischen: „Een Maçon is, als zoodanig, verplicht aan de zedewet onderworpen te zijn, en wanneer hij de kunst goed verstaat zal hij noch een verharde Godloochenaar, nog een Godvergeten vrijgeest zijn. Hoewel nu maçons in oude dagen verplicht waren, in de onderscheidene landen den godsdienst van het land of der natie aantenemen onder welke ze leefden, heeft men het heden raadzaam geacht, hen alleen tot dien godsdienst te verplichten, waarin alle menschen overeenstemmen, terwijl men hunne bijzondere meeningen aan hen zelven overlaat; d. i. ze moeten goede en trouwe menschen zijn of menschen van eer en rechtschapenheid, door welke namen en overtuigingen ze ook onderscheiden mogen zijn; daardoor zal de Vrmij∴ het middelpunt van vereeniging worden en het middel om trouwe vriendschap te kweeken tusschen personen, die anders niet met elkander in gemeenschap konden komen.“

Men ziet het, in de grondwet der O∴ is dus van uitsluiting van eenig „geloof“ geen sprake; alleen wordt vastgehouden de eisch van geloof in een God. Joden en Mohamedanen werden aldus geschikt geoordeeld om leden van den Bond te worden. Ja we durven zelfs verder gaan. Wanneer men zich terugdenkt in de dagen waarin de grondwet werd ontworpen, 1723, dan is het duidelijk dat ook dit Godsgeloof geenszins in den confessioneelen zin bedoeld was en dus ook een Bouddhist b. v. niet is buitengesloten. In de oudste maç∴ oorkonden is dan ook niets te vin-

den wat in de verte er aanleiding toe kan geven te bepalen dat Vrijmetselaren noodzakelijk Christenen moeten zijn. 't Zou ons te ver voeren die oudste constitutien en oorkonden hier opzettelijk te vermelden; het bovenstaande is genoeg.

Intusschen heeft men trachten te bewijzen dat de Vrmij.·. oorspronkelijk een specifiek-christelijk karakter had. Men beriep zich daartoe op eenige ceremonieele gebruiken die duidelijk een christelijken oorsprong verraden en vooral op 't begin en slot van het oude constitutieboek dat — volgens de onderscheidene recensiën — aldus luidt: „De macht van den Vader der Koningen, de wijsheid zijner glorierijke genade, door de genade des Heiligen Geestes, die daar zijn drie personen in eene Godheid, zij met ons bij den begin en verleene ons de genade om zóó te bestaan in dit sterfelijk leven, dat wij mogen ingaan in zijn Koningrijk dat nooit zal eindigen. Amen.“ Volgens Findels „*Geschichte*“ (II. 329) is deze recensie der oorkonde echter onjuist en bevat geen aanroeping der Drieëenheid, maar alleen een dankgebed aan God; maar ook al nemen we de echtheid aan, is het wel vreemd dat — wanneer de drieëenheid in kerkelijken zin bedoeld was — de naam van Jesus Christus of de uitdrukking Godszoon daarin niet voorkomt. En wat nu de ceremonieele plechtigheden betreft, ja die waren, in menig opzicht aan christelijke gebruiken ontleend, maar men vergete niet dat dit daaruit verklaarbaar is, dat het bouwen van kerken en kapellen voor den christelijken, ja voor den Roomschen eeredienst bestemd, het hoofddoel was waarmede de bouwvereenigingen werden opgericht. Men beroept zich verder, ten bewijze dat de Bond van VV.·. MM.·. eene specifiek-christelijke instelling is op het feit, dat de gerecipieerde zijn hand op het evangelie van Johannes moet leggen waar hij de gelofte aflegt, wat een Jood toch nooit kan doen. Maar men vergeet daarbij dat deze plechtigheid kennelijk van lateren datum is, terwijl bovendien b. v. in Frankrijk van den beginne afaan de eed op het wetboek der O.·. werd afgelegd. Maar wat alles afdoet: het karakter van den Bond was altijd cosmopolitisch en de uitsluiting der Joden zou daarmede altijd in lijnrechte tegenspraak zijn. Al was het, dat oorspronkelijk alleen Christenen werden aangenomen, zou dit nog verklaard moeten worden uit de omstandigheden, maar zou geenszins worden beschouwd als inhaerent in 't wezen der O.·.. Ook waar de Bijbel een der drie Gr.·. LL.·. is, is dit niet meer dan een symbool der reinste moraal (z. *Bijbel*).

De vraag of Joden, en in 't algemeen niet-Christenen in de O.·. konden worden opgenomen is 't eerst in Duitschland aan de orde gesteld, toen men op maatschappelijk gebied een einde aan de uitsluiting der Joden begon te maken. Reeds zeer vroeg waren er in Engeland, Frankrijk en Nederland Joden die V.·. M.·. waren; Duitsche Loges hielpen en ondersteunden dezen wel, maar reeds in 1766 weigerde de Loge „*zur Einigkeit*“ te Franfort a/M., aan de BBr.·. te Kassel een constitutieboek voor eene nieuwe Loge te verleenen, omdat onder de onderteekenaars der aanvrage „een zoon Israels“ was. In de Hamburger L.·. „*Obermeisterschaft Israels*“ waren daarentegen reeds vele Joden, maar toen deze van den landgraaf Karel van Hessen een patent vroeg, wist ze die leden op niet zeer humane wijze te verwijderen. Te Berlijn verrees later eene Loge uit Israeliten bestaande die wel de bescherming der Regeering genoot maar niet wettig geconstitueerd werd en spoedig weer insliep. Tegen het einde der XVIII^de^ eeuw durfde men in Duitschland de Joden nog niet opnemen en te minder daar de toestand, waarin de toen zoo zeer gehate Joden verkeerden, werkelijk van dien aard was, dat men vreesde met hen in zulk een intieme relatie te komen. Waarbij men echter vergat dat de Christenen de schuld hadden van den treurigen toestand waarin de Joden werkelijk op verstandelijk en zedelijk gebied verkeerden; onderdrukking had hen zoo diep doen zinken. In Frankrijk was men vrijzinniger en toen eenige Joden in vereeniging met eenige Christenen bij het Fransche Gr.·. O.·. vergunning vroegen om te Frankfort a/M. eene Loge te stichten, werd hun dit bereidvaardig toegestaan en in 1808 werd aldaar de eerste Loge waarin Joden opgenomen werden, onder den naam „*l' Aurore naissante*“ gesticht. Onder de leden dezer s. g. Jodenloge vinden we mannen als Ludwig Börne, Berthold Auerbach, Gabriel Riessen, Prof. Jost enz.

De strijd over de vraag of Joden in den Bond konden worden opgenomen, werd van dit oogenblik af aan met dubbele heftigheid gestreden, maar bracht ook tot een juister inzicht en tot meerdere verbreiding der begrippen van waarachtige humaniteit en onder Engelsch protectoraat werd te Frankfort de straks genoemde eens door 't Fransch Gr.·. O.·. gestichte maar nu in „*zu aufgehenden Morgenröthe*“, herdoopte Loge erkend en

breidde zich meer en meer uit. De Engelsche Grootmeester, de Hertog van Sussex, verklaarde bij die gelegenheid in een schrijven aan die werkplaats het volgende: „Terwijl wij ons met onderworpen toewijding buigen voor den grooten Opperbouwheer des Heelals, terwijl wij vast vertrouwen op Zijn woord en gehoorzaam zijn aan de voorschriften der goddelijke wet, sluiten wij niemand uit wegens zijn godsdienst, of om de wijze waarop hij meent God te moeten vereeren. Elk geschilpunt over de leer moet angstvallig worden vermeden. Als leden der burgerlijke samenleving moeten wij vreedzaam met elkander leven, ons aan het wettig gezag onderwerpen, maar geen politieke of kerkelijke geschilpunten aanroeren.“ Dat was de erkenning, van Engelands Gr.·. L.·. uit, van 't recht der absolute gewetensvrijheid. Langzamerhand vond die milde denkwijze ingang en voor en na keerden vele Loges in Duitschland tot de „Oude plichten“ terug en werd aan de Joden gelijk recht verleend; sedert 1849 ging ook de Eklektische Gr.·. L.·. den weg der vrijheid op. Toch was de strijd nog niet volstreden. In 1867 werd het punt in geschil weêr opgerakeld. De „*Bauhütte*“ en de „*Freimaurer-Zeitung*“ kozen partij voor de Joden, hoewel het laatstgenoemde blad zijn kolommen ook opende voor de verdedigers der uitsluiting. In de vergadering der Gr.·. L.·. „*zur Sonne*“ te Bayreuth van 28 Mei van dat jaar kwam het voorstel dat de drie Berlijnsche Gr.·. Loges en die van Hannover en Darmstadt gemeenschappelijk het besluit zouden nemen ook niet-Christenen te zullen opnemen. De vergadering nam geen besluit maar verklaarde alleen dat ze dezen wensch aan de betrokken Gr.·. Loge zou meêdeelen. Meer en meer won de zaak der verdraagzaamheid; ook uit het Buitenland kwamen telkens nieuwe vertoogen om het uitsluiten der Joden te doen eindigen en al was het dan schoorvoetend, men gaf toe. Alleen in den B.·. der „*drei Weltkugeln*“ is de kwestie nog niet beslist; in de Loges van het Zweedsche systeem (de Gr.·. Lands-Loge van Duitschland, Denemarken en Zweden) is de vraag zelfs nog niet ernstig gesteld. Maar alle overige Gr.·. LL.·. der wereld laten de Joden onvoorwaardelijk toe.

Nederland heeft, in dit opzicht altijd aan de spits van den vooruitgang gestaan; een enkel voorbeeld: Reeds in 1799 kwam er bij de L.·. „*Concordia Vincit Animos*“ in het O.·. van Amsterdam een aanklacht in van Br.·. Abraham Emden dat hem in de L.·. „*Zu den drei Rosen*“ te Hamburg toegang geweigerd was omdat hij een Jood was. Het Gr.·. O.·. van Holland trok zich de zaak aan en schreef aan de genoemde Hamburger L.·. „dat onze Gr.·. Loge haar verwondering niet kon ontveinzen, wegens het niet admitteeren van den Br.·. A. Emden, voorzien van een behoorlijk patent, door eene wettige Loge dezer Republiek verleend, en dat zij van hare billijkheid verwacht, dat deze L.·. bij nadere overweging, van hare opvatting in deze zou terugkomen.“ In 1819 had iets dergelijks plaats in de L.·. „*Willem Frederik*“ die zich ook beklaagde dat een harer leden te Emmerik buiten de L.·. was gesloten omdat hij Jood was. Onze Gr.·. M.·. N.·. die op een schrijven dezer L. verklaarde de uitsluiting der Israeliten streng aftekeurenbeloofde te Berlijn pogingen te zullen aanwenden om daar eene mildere opvatting ingang te doen vinden. We noemen deze beide voorbeelden uit zeer vele. Alom hier te lande hadden de Loges er zich over te beklagen, dat hun kinderen in Duitschland werden buitengesloten omdat ze Joden waren. Het Gr. O.·. gaf herhaaldelijk haar ongenoegen over de uitsluiting der Israeliten te kennen. (Vrgel. o. a. A. Wendt „*Ueber Zweck und Mittel, Gegenwart und Zukunft der Freimaurerei*“ Leipzig 1828 S. 19. — *Hepata oder Denkwürdigkeiten und Bekenntnisse eines Freimaurers.*“ Leipzig 1836 S. 3,84, 167, 261, 272. — „*Extract uit de buitenl. correspondentie, ingekomen bij het Gr.·. O.·. van Nederland*“ I^de^ II^de^ III^de^ en IV^de^ stuk.

Josaphat (יְהוֹשָׁפָט) *Jahveh is rechter*, naam van een smal dal tusschen den tempelberg te Jerusalem en den Olijfberg, dat door den beek Kedron doorsneden wordt. Dit dal heeft der fantasie een nieuw veld geopend voor allerlei droomerijen en ook der poezie voor de schoonste voorstellingen. In dit dal, meende men, zou 't laatste oordeel gehouden worden. Ook de Vrmij.·. heeft aan de traditie hier medegewerkt. In meerdere catechismussen wordt op de vraag: „waar stond de eerste Loge?“ geantwoord: „op de hoogste heuvelen, in de diepste dalen, in het dal Josaphat of anders in een dergelijke geheime plaats.“

Joseph Napoleon. (van 1806—8 koning van Napels, van 1808—13 koning van Spanje) werd in 1804 met toestemming des keizers Gr.·. Mr.·. van het Gr.·. Or.·. de France. Hij heeft echter nooit eene vergadering van het Gr.·. O.·. bezocht.

Juweelen. z. *kleinoodiën.*

K.

Kaapstad, hoofdstad van de kolonie Kaap de Goede Hoop. Z. van Afrika. Aldaar is onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden eene L.·. „*de Goede Trouw*“ met 70 leden, verg. in eigen lokaal in de St. Jansstraat. Kleuren hemelblauw met wit. Verder de L.·. „*de Goede Hoop*“ met 81 leden. Kleur groen, vergad. in eigen lokaal in de Bouquetstraat. In deze kolonie kreeg de Vrmij.·. reeds vroeg vasten voet. Reeds in 1735 werd te Gambia door de Gr.·. L.·. van Engeland eene Loge geopend. — (*z. Burghersdorp, Georgestad*, *Willowwoore*.

Kabbala (קַבָּלָה) van den stam קבל aannemen, ontvangen, beteekent, *aanneming*, *overlevering*. Van dit zonderlinge geschrift moet hier melding worden gemaakt, omdat de tegenstanders der Vrmij.·. haar vaak van kabbalistische bedoelingen hebben beschuldigd en van den anderen kant ook vele dier z. g. maçonnieke sekten, die vooral in 't laatst der voorgaande eeuw ontstonden, zich met kabbalistische philosophiën bezig hielden. Bovendien is dit werk een zeer merkwaardige bijdrage tot de geschiedenis der geestelijke ontwikkeling der menschheid. De K. is een joodsch geschrift dat in de XIII[de] eeuw is ontstaan en, naar men beweerde, de voortzetting behelsde van een bijzonder goddelijke openbaring reeds aan Adam gegeven over den oorsprong aller dingen, de toekomst der zielen enz. — Reeds in den Talmud wordt melding gemaakt van een סֵפֶר יְצִירָה (Sepher Jezirah) „boek der schepping“, waarin over die verdeeling aller dingen gesproken wordt en dat reeds een soort van geheimleer bevat. Een geschrift, dat aldus heet, is nog voorhanden. In de XIII[de] eeuw begonnen eenige joodsche leeraars, o. a. de beroemde Mozes Ben-Nachwan zich daarmede bezig te houden en weldra kwam een ander werk, het boek זֹהַר (Zohar) „glans“, te voorschijn dat een systeem bevatte van kabbalistische bespiegelingen en een overzicht geeft van al de denkbeelden die bij de kabbalisten in omloop waren. Het schijnt dat dit laatste werk vervaardigd is door Mozes Ben-Shém Tob de Leon, omstreeks 1250, die zich gaarne in de eenzaamheid ophield en zich een voorkomen van geheimzinnigheid gaf. We kunnen hier geen overzicht van den inhoud van dit geschrift geven en bepalen ons alleen tot het volgende. De *K.* bestaat uit twee deelen: het symbolische en het werkelijke. Het symbolische neemt aan, dat in de letters, woorden en accenten van den bijbel een geheimzinnige kracht ligt die de mensch zich kan toeeigenen wanneer hij die woorden uitspreekt, omdat hij dan met den overeenstemmenden hemelschen geest in betrekking komt. De werkelijke kabbala heeft vooral betrekking op de overgeleverde geheimenissen zelve en leert de eigenlijke geheimleer over God, de natuur, de ziel en beschrijft de „32 wegen der wijsheid“, „de vier werelden“; handelt over de namen Gods enz. enz. Door het uitspreken of schrijven dier namen kan de mensch geheimzinnigen invloed uitoefenen op de goede en booze geesten, waarmede de leer der amuletten weêr samenhangt. Wat de theologie der Kabbala betreft, ze verkondigt de leer der emanatie uit den „Oneindige“ door een reeks van tusschenwezens; door deze emanatie is de wereld ontstaan. De leer der zielsverhuizing en het geloof aan de naderende herstelling van Israël nemen vooral een voorname plaats in dit boek. — Die Kabbala, hoe duister en verward ook, heeft een groote schare volgelingen en vereerders gewonnen; na een tijd van stilte, waarin het scheen dat de K. vergeten zou

worden, herleefde de belangstelling weder in het Oosten onder Mozes Cordovero (1550) en Izak Luria (1570). De laatste gaf toe aan allerlei dweeperij, die hij met een beroep op de Kabbala verdedigde, en won daardoor vele bekeerlingen o. a. zekeren Sabbatai Zewi (geb. 1641) te Smyrna die eerst als profeet en later als Messias optrad. Er ontstond eene bepaalde sekte die Zewi voor den Messias bleef erkennen en later ook in Europa eenigen invloed verwierf. Jakob Frank (1713—98), die in Duitschland vele lichtgeloovigen tot zijne volgelingen maakte, was ook een kabbalistische dweeper. Ook de sekte der Chasidim (z. d.) of Hasidim dankt aan de Kabbala haar ontstaan. (Vrgl. Kuenen *„De godsdienst van Israel tot den ondergang van den Joodschen Staat“* II bl. 548 v. v.; Mr. P. A. S. van Limburg Brouwer in de *Gids* van 1870 III 1—32; *Freemasons-Magazine* 1862 N°. 157, 158, 159, 160, 161, 162). Een Fransche oppergraad heet *Chevalier de la Cabale.*

Kadosch. Ridder Kadosch of Ridder van den witten en zwarten adelaar is de naam van den 30sten graad der *„Rit ancien et accepté“* (z. *Schotsche ritus*) en is ontleend aan het Hebreeuwsche woord קדוש *heilig.* Een der meest verbreide Hooge Graden (z. d.) die, naar men beweert, te Lyon is ontstaan en met de Tempelheeren-orde samenhangt.

De ondergang dier orde bekleedt dan ook een voorname plaats in de instructie die aan den kandidaat gegeven wordt; de kleeding is vandaar ook zwart, met een rood kruis op een witten band. Voor de solemneele opname zijn drie kamers noodig; in de tweede daarvan, de Areopagus genaamd, zitten drie rechters; in de derde, „de Senaat“, is de troon met den dubbelen adelaar waaraan de tweede der bovenvermelde namen ontleend is. Daar is nog een afzonderlijk heiligdom met 81 lichten waarin de geheimzinnige ladder (z. *Jakobsladder*) met de symbolische treden en het opschrift $\frac{\text{N.}}{\text{P.U.}}$ d. w. z. *ne plus ultra* (niet verder!). Deze symboliek wordt zeer verschillend verklaard maar zeker is het, dat de bestrijding van het bijgeloof een der eerste plichten is van den Ridder-Kadosch.

Kaïro, hoofdstad van Egypte. Reeds den 26 Dec. 1811 werd hier een L.·. gesticht *„Les chevaliers des Pyramides“.* Heden zijn daar: I. onder de Gr.·. L.·. van Engeland 1. *„Bulwer Lodge of Caïro“*, 2. *„Graecia“*, 3. *Egyptian Lodge“*, 4. *La Concordia“*, 5. *„Star of the East“*. II onder het Gr.·. O.·. van Italië de twee Loges *„Mazzini“* en *„Nilo“* volgens den Schotschen ritus. III Onder de Gr.·. L.·. van Hamburg de L.·. *„Sphinx“*. Deze Loges zijn alle tusschen de jaren 1866 en 1872 gesticht.

Kalakaua, koning van Hawaïï (Sandwichs-eilanden), werd in 1878 in de L.·. *„Progrès de l'Océanie“* (Suprême Conseil van Frankrijk) in de O.·. opgenomen en in 1877 tot Reg.·. Mr.·. benoemd. In 1875 maakte hij eene reis naar de Ver. Staten en bezocht daar onderscheidene Loges; in 1882 bezocht hij Frankrijk en Engeland en maakte ook daar met de BBr.·. kennis.

Kalandsbroeders. Een genootschap uit de tweede helft der middeleeuwen dat, zonder aan kloosterregels gebonden te zijn, weldadige doeleinden beoogde en allereerst voor kostelooze zielmissen zorgde. De broeders-leden waren verplicht voor de overleden medeleden zielmissen te houden om de zielen uit het vagevuur te verlossen en wel zonder dat er voor die gebeden betaald werd. In hun Statuten van 1445 staat: „Iedere Kalandsbroeder, hij zij priester of leek, moet het gebed dat hem is opgelegd verrichten en wel zonder gift of gave, en men mag aan de priesters geen voordeel bezorgen of geld geven.“ En niet alleen voor de pas overledenen werden missen gelezen, maar ook voor de in vroegeren tijd gestorvenen werden ze telkens weêr herhaald, en wel met de bedoeling om de herinnering aan hen die waren heengegaan langen tijd voor de nakomelingschap te bewaren. — De juiste tijd der stichting en de naam van den stichter dezer Orde zijn onbekend gebleven; men vindt de Kalandsbroeders reeds in 't begin der XIII[de] eeuw. De naam is afgeleid van het Latijnsche woord Calendae (de eerste dag der maand); want den eersten van iedere maand kwamen de broeders bijeen om hun missen te lezen, de belangen der broederschap te bespreken en op feestelijke wijze bijeen te zijn. Men noemt die broederschap ook de „broederschap der ellendigen“, omdat ze ook armen ondersteunden, kranken en gebrekkigen verpleegden en voor hun begrafenis zorgden. De leden bestonden uit leeken en geestelijken, terwijl ook vrouwen werden toegelaten. Door deze broederschap werden onderscheidene kappellen en kerken gesticht die nog steeds onder den naam Kalandskappellen voortbestaan. Later ontaardden hunne gezellige samenkomsten, die eerst door strengen eenvoud gekenmerkt waren, in drinkgelagen, zoodat *Kalanderen* in de volkstaal de uitdrukking werd van op minder gepaste wijze feestvieren. De Kalandsbroederschappen verbreidden zich het meest over Noord-Duitschland, later ook over Hongarije en

Frankrijk. In den tijd der Hervorming geraakten ze meer en meer in verval; later werden hier en daar nog enkele sporen van haar vroeger bestaan aangetroffen.

Kalender (z. *A* en *Chronologie*). De VV.·. MM.·. hebben eene andere dan de gewone tijdrekening aangenomen. De meest gebruikelijke is die sedert de schepping der wereld A.·. L.·. = anno lucis, het j.·. d.·. W.·. L.·. 5883 = 1883. De Rit Mizraïm (z. d.) volgt de chronologie van Usher en heeft daarbij nog vier jaren genomen alzoo 5887 = 1883. In den Schotschen Ritus werd ook met de schepping der wereld begonnen, maar gebruikt men de Joodsche tijdrekening b. v. 5642 = 1882 (A.·. H.·. = anno Hebraïco of A.·. M.·. = anno mundi). Deze Ritus heeft ook de Hebreeuwsche maanden aangenomen en begint dus het nieuwe jaar met 17 Sept. (1ste Tizri). De Ritus van York begint met den 1sten Januari, de Fransche en Nederlandsche met 1 Maart. De Royal-archgraden beginnen hun tijdrekening met het jaar waarin Zerubbabel den tweeden tempel begon te bouwen; daar dit geschiedde in het jaar 530 v. C. en dus 1883 = 2413 (A.·. I.·. = anno inventionis). De „Royal and Select Maçons," rekenen naar het jaar waarin de Salomonische tempel voltooid werd (1000 v. C.) A.·. D.·. = anno depositionis. De Tempelheeren rekenen van de stichting hunner Orde (1118 n. C.) A.·. O.·. = anno Ordinis. De strikte Observantie rekent weder van den ondergang of de herleving der Tempelheeren (1314) A.·. O.·. = Anno Ordinis. Ieder systeem heeft dan ook nagenoeg een anderen kalender waarvan we dit overzicht geven:

1883 = 1) 5883 A.·. L.·. het gewone maç.·. jaar.
2) 5887 A.·. L.·. in de Rite Mizraim.
3) 5643 A.·. M.·. of A.·. H.·. bij den Schotschen Ritus.
4) 2413 A.·. I.·. bij de Royal Arch.
5) 2883 A.·. D.·. bij de koninklijke en uitverkoren Meesters.
6) 775 A.·. O.·. bij de Tempelheeren.
7) 569 A.·. O.·. bij de strikte Observantie.

Onder Kalender verstaat men ook het Jaarboekje dat in de meeste landen voor VV.·. MM.·. wordt uitgegeven, als in Nederland het „*Jaarboekje voor Vrijmetselaren*" en ook de *Maç.·. Scheurkalender* (hoewel de laatste ook voor proff.·. verkrijgbaar is en niet een specifiek-maçonniek karakter draagt). De eerste kalender verscheen te Londen in 1775 zonder goedkeuring van de Gr.·. L.·. onder den titel: „*The Frees-Masons kalender or an Almanac for the year* 1775, *containing besides an accurate and useful Calendar of all remarkable Occurences for the year, many useful and curious Particulars relating to Masonry*". De Gr.·. L.·. gaf onmiddellijk daartegenover een officieelen kalender uit.

Kamehameha IV, Koning der Sandwich-eilanden, werd den 14 Jan. 1857 in de Loge „*Le Progrès de l'Océanie*" gerecipieerd en werd in 1860 Voorz.·. Mr.·. v. E.·. dier Werkpl.·.. Bij de eerste steenlegging voor het hospitaal te Honolulu fungeerde hij als Grootmeester en sprak de inboorlingen in de landstaal op echt maç.·. wijze toe.

Kamer (de *zwarte* of *donkere-* of *K. van overdenking*, heet het vertrek waarin de kandidaat voor zijn receptie gebracht wordt, om hem eerst eenige oogenblikken van stille overdenking te geven; in het Fransch heet ze daarom terecht: „chambre des réflexions". – De *middenkamer* heet het vertrek waar de Meesters bijeenkomen. Deze laatste uitdrukking komt vooral in eenige Hooge Graden voor. In den catechismus der Orde van *Heredom* (z. d.) komen de volgende vragen voor:

Vr. Hadden de Metselaars in den Tempel van SALOMO ook eene plaats, voor hen bestemd?

Antw. Zij hadden er eene.

Vr. Hoe noemt gij die?

Antw. De middenkamer.

Vr. Welke waren de vereischte hoedanigheden, om toegelaten te worden?

Antw. Getrouwheid, herbergzaamheid en stilzwijgendheid.

Vr. Zeg mij, of men er ook iets merkwaardigs zag?

Antw. Ja, men zag er den mozaïeken vloer, de vlammende ster en den getanden rand.

Vr. Wat stelde de mozaïeke vloer voor?

Antw. De wet, door God aan MOZES, op den berg *Sinaï*, gegeven.

Vr. Wat stelt de vlammende ster voor?

Antw. Den roem van God, zich vertoonende op den berg *Sinaï*, toen de wet op deze gegeven werd.

Vr. Wat verbeeldt de getande rand?

Antw. De versierselen van een deugdzaam, en met die wet overeenkomend leven.

Vr. Is er ook een andere Tempel, die met dien van SALOMO kan vergeleken worden?

Antw. Ja, dit is de geheimzinnige Tempel van het lichaam van JEZUS CHRISTUS.

Vr. Hopen de Vrijmetselaren ook daaraan deel te erlangen?

Antw. Ja.

Vr. Hoe noemt gij dien?

Antw. Ook de middenkamer.

Vr. Welke zijn de vereischte hoedanigheden voor deze kamer?

Antw. Geloof, hoop en liefde, zonder welke men God niet kan zien.

Vr. Wat hoopt gij daar te zien?

Antw. De teekenplank op den mozaïeken vloer, den hoeksteen op de vlammende ster en den ruwen steen op den getanden rand.

Vr. Wat stelt de ruwe steen voor?

Antw. De goddelijke gunst, die onze versteende harten doordringt.

Vr. Wat beteekent de hoeksteen?

Antw. De Groot-Bouwheer der Kerk, die zich zelven de Roos van *Jericho* en de lelie uit de vallei noemt.

Vr. En de teekenplank?

Antw. Ons heilig leven, dat in het boek des levens is opgeteekend.

Kampen stad in Overijssel 18000 inw. — In het jaar 1764 lag hier ter stede in bezetting het 1ste bataljon van het Regement van den Luit. Generaal d'Envié. Bij dat bataljon was eene militaire ambulante Loge gevestigd onder den naam „*La Concorde*“ die, hoewel door de stedelijke Regeering zeer bemoeilijkt, toch, zoowel binnen haren T.·. als naar buiten, onder de inwoners van Kampen voortwerkte. Slechts korten tijd mocht „*la Concorde*“ binnen Kampen arbeiden. In 1767 werd het bataljon naar Arnhem verlegd en door de ambulante Loge gevolgd. De door haar aangenomen Kamper BBr.·. waren aan zich zelven overgelaten, tot in het jaar 1769. In Augustus of September van dat jaar vestigde zich namelijk aldaar de Z.·. A.·. Br.·. Jacob, Abraham Uitenhage de Mist, Jur. Utr. Doctor, zich veelal schrijvend J. A. de Mist en vroeger woonachtig te Leiden, waar hij nog kort te voren het ambt van Ged.·. Mr.·. bij de L.·. „*la Vertu*“ had bekleed. Deze wendde zich, mede namens zijn 7 Kamper Mede-BBr.·., bij T.·pl.·. van den 28en Mei 1770 tot den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·., den Z.·. V.·. Br.·. Isaäk van Teijlingen, met het verzoek om eene constitutie te mogen ontvangen voor eene opterichten vaste Loge binnen Kampen. De gevraagde constitutiebrief werd hem, onder dagteekening van den 20sten Juni 1770 en onderteekend door den Gr.·. Mr.·. N.·., Carel Baron van Boetelaar, Js. van Teijlingen Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·., J. S. Duval 1de Gr.·. Opz.·., A. F. Gonzal 2de Gr.·. Opz.·. en J. P. J. Du Bois Gr.·. Secr.·., verleend. Den 16den Juli 1770 werd de Loge onder den naam „*le Profond Silence*“ plechtig geïnstalleerd door den Br.·. Lourens van Zanten, Ged.·. M.·. van de A.·. □ „*la Vertu*“ te Leiden, doch als tijdelijke Ged.·. Gr.· Mr.·. Nat.·. „ad hunc actum“ gesubstitueerd door den Z.·. V.·. Gr.·. M.·. Nat.·. Isaäk van Teijlingen. De kleuren der L.·. zijn „Zwart met goudgeel“. Zij werkt van Sept. tot Mei in den 1sten Gr.·. op den eersten Woensdag en in den 3den Gr.·. op den laatsten Vrijdag van iedere maand in het lokaal boven de vroegere Latijnsche school. Sedert 1861 is Reg.·. Mr.·. Br.·. Mr. S. H. de la Sablonière. Aantal leden (1883) 54. Door deze L.·. zijn de volgende stichtingen geopend: *a.* Werkmansvereeniging „*Orde en Vlijt*“ opgericht in 1847, *b.* Schoolbeurzenfonds opgericht in 1873, *c.* Hulpbank voor minvermogenden, werkende met een kapitaal van ± *f* 15.000 en opgericht in 1867 (vergl. verder „*Geschiedenis van de Z.·. A.·. L.·. Le Profond Silence gevestigd in het O.·. van Kampen van* 5770—5870“ te Kampen bij Br.·. K. van Hulst 5872). Bovenstaande mededeelingen werden ons welwillend gegeven door den Z.·. A.·. Br.·. D. J. ten Klooster 1sten Secr.·. van genoemde Loge.

Kane (*Elisha Kent*). Hoewel de arb.·. van dezen Br.·. zich niet rechtsstreeks bewoog op maç.·. gebied, gelooven we toch dat zijn naam hier vermeld moet worden als van een der meest beteekenenden onder de BBr.·., wiens daden in 't belang der wetenschap en der menschenliefde, aan de vergetelheid moeten worden ontrukt. Elisha Kent Kane was in 1822 te Philadelphia geboren en legde zich reeds vroeg op de natuurwetenschappen, vooral op de geologie toe, terwijl hij onmiddellijk na voltooiing zijner studien de gedachte kreeg den geologischen toestand van de bergen van Pennsylvanië en Virginië te onderzoeken. Later beoefende hij de geneeskunde waarin hij in 1843 promoveerde. Als chirurchisch assistent vergezelde hij het eerste Amerikaansche gezantschap naar China en bezocht toen alle toegankelijke havens van dat Rijk, verder Ceylon, de Philippijnsche eilanden, Indië, het Himalaya-gebergte, Egypte en andere gedeelten van Afrika. Nadat hij zijne betrekking bij het gezantschap had laten varen, ging hij, door 't verlangen naar avonturen gedrongen, naar Griekenland, Frankrijk, Duitschland, Italië en Engeland en keerde in 1846 naar de Vereenigde Staten terug. — Spoedig daarna ging hij naar de Westkust van Afrika waar hij gevaarlijk ziek werd en vanwaar hij reeds in 't volgende jaar huiswaarts keerde. Nauwelijks hersteld, nam hij deel aan den oorlog tegen Mexico, waarin hij gewond werd, en in 1850 ontving hij de uitnoodiging als arts deel te nemen aan den noordpooltocht die in 1850 door Henry Grinell werd uitgerust om Sir John Franklin optesporen. Toen hij op dien tocht te St. John in New-Foundland, aankwam werd hij door de St. John's Loge No. 844,

eene dochter L.·. der Gr.·. L.·. van Engeland, verwelkomd terwijl hem een maç.·. vlag werd terhand gesteld. Daar evenwel het doel der expeditie niet bereikt werd en Franklin en zijne lotgenooten niet opgespoord werden, trok Dr. Kane zelf als bevelhebber der brik „*Advance*" nogmaals uit, nu alleen gedrongen door 't verlangen om den ongelukkige zoo mogelijk nog ter hulp te komen. De G.·. L.·. van New-York nam een levendig aandeel aan dezen tocht die met zoovele gevaren was verbonden en alleen in 't belang van de vermisten ondernomen werd; de Gr.·. L.·. van New-Jersey zond eene deputatie om den koenen reiziger uitgeleide te doen. Aan het strand der poolzee plantte Kane de maç.·. vlag, maar moest, daar zijn scheepje door 't ijs werd ingesloten, den 20sten Mei 1855, per slede 't hooge Noorden verlaten. Na 84 dagen alle gevaren van den tocht te hebben doorgestaan, kwam hij in de Deensche kolonie Upper Navik aan, vanwaar hij den 6den Sept. met de kleine Deensche bark „Marianne", weêr koers zette naar de vaderlandsche kust; den 11den October kwam hij weder te New-York aan. Lady Franklin gaf nog de hoop niet op dat de verlorenen zouden kunnen worden teruggevonden, en drong hem nogmaals aan eene Noordpool-expeditie deel te nemen. In '56 reisde K. dan ook naar Engeland, maar de vele zwerftochten hadden zijn krachten ondermijnd; tevergeefs zocht hij in Havana herstel; den 16den Feb. 1857 eindigde hij aldaar zijn moeitevol maar ook veelbeteekenend leven. Het lijk werd naar Philadelphia gebracht en door de bemanning der „*Advance*" ter rustplaats geleid. De Gr.·. L.·. van New-York hield ter zijner nagedachtenis eene plechtige Rouwl.·. waaraan deputatien uit geheel N. Amerika deel namen. In 1858 werd te New-York eene Kane-Loge opgericht, terwijl eene medaille ter eere van den overledene werd geslagen, met het omschrift: „*Dr. Elisha Kent Kane the great Archi Navigator. U. S. N.*"

Kanselier is in eenige H. Grr.·. de benaming van den Secretaris.

Kapelmeester is de Loge-beambte die het bestuur heeft over de muziek- en zanguitvoeringen die bij de vergaderingen der Loge plaats hebben.

Kapittel (*Chapter*, *Chapitre*, *Kapitel*) is eigenlijk de naam van de geestelijke orde-vereenigingen, van welke de ridderorden en ook eenige vereenigingen van handwerkslieden, ook van bouwlieden, dien overnamen. Bij onderscheidene parlements-verordeningen was het den Engelsche Masons vroeger verboden, zich tot kapittels te vereenigen. — De Duitsche Metselaarsbroederschappen kwamen te Regensburg en Straatsburg in „kapittels" bijeen, om hare statuten te herzien. In de Vrmij.·. is het woord nog in gebruik voor de vergaderingen in eenige Oppergraden, terwijl men ook nog spreekt van Groot-Kapittels, Provinciaals-kapittels, Prefektuur-kapittel enz. Ook de Royal-Arch-Masons in Groot-Brittannië en Amerika vereenigen zich in Chapters, aan wier hoofd drie beambten, principals, staan: een Hoogepriester, de Koning en de Schrijver, die geacht worden Josua, Zerubbabel en Haggaï te vertegenwoordigen; in Engeland onderscheidt men hen gemeenlijk slechts in eersten, tweeden en derden principal. In Frankrijk bestaan bij de Rit Français en de Rit Ecossais, „chapitres des 18 grades" (Chevalier Rose Croix) waarin de graden (van 4—18) de zoogenaamde kapittel-graden (z. d.) verleend worden. Chapitre illuminé is de naam van het Zweedsche systeem van Tempelheeren.

Kapittelgraden (*Grades chapitulaires*). Aldus noemt men in Frankrijk de graden 4 tot 18 van de Rit Ecossais, die eigenlijk tot 4 zijn teruggebracht en in twee malen kunnen gegeven worden, terwijl ze weêr in vier serien verdeeld worden en wel: Iste serie Intendant des bâtiments: 1 maitre secret (symbool van het stilzwijgen). 2. maitre parfait (symb. van het ongeluk der onwetendheid en roept op tot volmaking in deugd en wijsheid). 3. secretaire intime (beteekent de gevaren van eene ongepaste nieuwsgierigheid, die zich met dingen bezig houdt die niets geven voor onze volmaaktbaarheid en die een beperkt menschenverstand toch niet kan begrijpen). 4. prèvot et juge (der gerechtigheid). 5. intendant des bâtiments (heeft betrekking op nauwkeurigheid, orde, trouw en ijver). IIde serie: Elus: 1. Maitre élu des neuf. 2. grand élu des quinze. 3. sublime chevalier élu, hebben met elkander betrekking op het werken der voorzienigheid in de zedelijke wereldorde die de schuldigen straft. IIIde serie: Grand élu écossais: 1. Grand maitre architecte (gewijd aan den vooruitgang van hem die de deugden van den waarachtigen V.·. M.·. ernstig beoefent.) 2. Chevalier Royal Arch (gewijd aan den moed die noodig is bij het ernstig onderzoek der waarheid). 3. Elu Ecossais (de dankbaarheid verschuldigd aan den Koning van Schotland als protector der Vrmij.·. en aan allen die haar beginselen verbreiden). IVde serie: Rosecroix. 1. Chevalier d'Orient (gewijd aan dien zedelijken heldenmoed, die voor 't geluk des vader-

lands werkt en strijdt en de medeburgers van ellende bevrijdt). 2. Prince de Jérusalem (de geest der bescheidenheid te midden der grootste overwinningen). 3 Chévalier d'Orient et d'Occident (de heilige bond der volkeren om, alleen door overreding en onderwijs, de predikers der onwaarheid te bekampen). 4. Chevalier Rosecroix (gewijd aan de absolute godsdienstvrijheid). De graden der drie eerste series zijn de voortzetting van den Meestergraad en hebben betrekking, deels op de beoefening der bouwkunde, deels op de bestraffing der moordenaars van Hiram (z. d.); die van de vierde serie hebben een geheel bijzonder karakter en hebben betrekking op het ridderwezen en de onderscheidene godsdienstvormen.

Kapitularis is iemand die zitting en stem heeft in een kapittel.

Karel I, koning van Engeland, geboren 19 Nov. 1600 werd in 1625 koning en na een jaren langen strijd met het parlement den 9 Febr. 1649 onthoofd. Het constitutieboek van 1723, meldt van hem dat hij, evenals zijn vader Jakobus I (z. d.), Maçon was, dat wil zeggen aan 't hoofd van eene bouwvereeniging stond, maar door de burgeroorlogen verhinderd werd belangrijke bouwwerken uittevoeren. In de uitgave van 1738 wordt verder van hem bericht: „hij was een koninklijke Broeder en wegens zijn hoogheid ook grootmeester; en daar hij bekwaam was in alle beeldende kunsten, vonden alle buitenlandsche kunstenaren in hem een machtigen beschermer. Voor de bouwkunst had hij echter geen buitenlanders noodig, omdat onder dezen niemand kon vergeleken worden met zijn eigen Inigo Jones en diens bekwaamste leerlingen." Ook gedurende de burgeroorlogen kwamen de Bouwlieden nu en dan bijeen, wat zeer waarschijnlijk is en bevestigd wordt door het bericht van den bekenden geleerde Elias Ashmole die vermeldt, dat hij in October 1646 lid der bouwvereeniging werd en daar tot vrijmetselaar gewijd werd. In oudere Maç.·. geschriften wordt geleerd dat met koning Hiram (z. d.) deze ongelukkige koning bedoeld wordt, en dat diens aanhangers zich in een bijzonderen graad vereenigden om zijn zoon Karel II te ondersteunen. Deze bewering scheen bevestigd te worden door de omstandigheid dat in de XVII[de] eeuw onderscheidene hooggeplaatste personen tot de broederschap toetraden; wat trouwens ook en veeleer daaruit verklaarbaar is, dat velen zich opgewekt gevoelden om nader onderwijs in de beeldende kunsten te ontvangen van den beroemden Inigo Jones. Anderen traden tot de broederschappen toe, omdat ze meenden daarin ook zekere alchemistische geheimen te zullen ontdekken. Dat de broederschappen zich werkelijk met de politiek bemoeiden is zeer onwaarschijnlijk, dan toch zouden ze later niet steeds zoo in aanzien zijn geweest.

Karel II, koning van Engeland, zoon van den voorgaanden, geb. 26 Mei 1630, overleden 16 Feb. 1685. Uit Engeland verdreven, vluchtte hij naar het vaste land totdat hij, na Cromwell's dood (1660), tot den troon geroepen werd. Hij was een goedhartig maar verkwistend en geenszins een streng zedelijk man. In het constitutieboek van 1723 worden een aantal gebouwen genoemd die hij liet oprichten, „zoodat men op goede gronden mag aannemen dat Karel II een aangenomen vrijmetselaar (accepted Free-Mason) was, gelijk iedereen toestemt dat hij een beschermheer der bouwlieden was." De Regeering van dezen vorst is voor de Orde alleen daardoor belangrijk, dat onder hem de bouwcorporatiën weder in vrede en vrijheid konden bijeenkomen en onder hun grootmeester, Graaf van St. Alban, die door den koning was benoemd, hunne oude Statuten hebben herzien; d. w. z. dat de overoude bepalingen weêr hernieuwd werden met zulke bijvoegingen als wenschelijk werden geacht. De groote brand in Londen (1666) gaf aan de bouwlieden veel te doen. Van eene werkelijke Groot Loge is echter in dezen tijd nog geen sprake.

Karel Eduard Stuart, bekend onder den naam van den Pretendent, zoon van Jakobus III, werd in 1720 te Rome geboren en overleed aldaar 31 Jan. 1788. Hij ging in 1742 naar Parijs om Lodewijk XV voor zijne restauratieplannen te winnen. In zijn belang schijnt Ramsay, omstreeks 1736, uit den Oud-Schotschen graad het kapittel van Clermont vervaardigd te hebben, onder bedekking waarvan de aanhangers van den pretendent schijnen vergaderd te hebben. Von Hund (z. d.) beweerde dat deze Karel de hem onbekende grootmeester was, en ook nog jaren lang verkeerden diens aanhangers in dien waan. Het is later gebleken dat Karel geen V.·. M.·. is geweest.

Karel VI, Duitsch keizer, verbood in 1738 in de Oostenrijksche Nederlanden de maç.·. bijeenkomsten en verbande iederen V.·. M.·. uit het land, wanneer hij ooit eene vergadering bijwoonde.

Karel XIII, koning van Zweden, geb. 1748 overl. 1818. Hij was een zeer ijverig V.·. M.·. en werd reeds op jeugdigen leeftijd in de O.·. opgenomen. In de Strikte Observantie droeg hij den naam Eques a Sale

vivificante. In 1780 werd hij te Londen tot Gr.·. M.·. gekozen, welke waardigheid hij bekleedde tot 1811.

Karel III (Orde van —) Eene ridderorde in Zweden door Karel XIII den 27sten Mei 1811 in 't leven geroepen, teneinde „die deugden te huldigen welke door geene wet zijn voorgeschreven." Volgens de statuten dezer Orde kan ze slechts aan Vrijmetselaren worden gegeven, en is uit dien hoofde te beschouwen als de hoogste Graad der Zweedsche Vrijmetselarij. De regeerende Vorst is het hoofd dezer Orde, en buiten de prinsen van den bloede kan ze slechts uit 30 leden bestaan (Vrgl. Thory „*Acta Latomorum*" II. pag. 61—67). Deze Orde wordt zelden aan iemand in het buitenland gegeven. Z. K. H. Prins Frederik bezat haar; de insigniën bestaan in een rood kruis.

Karel Jan, Koning van Zweden, geb. in 1765 te Pau, was de zoon van den advokaat Bernadotte. Door zijn wapenfeiten werd hij door Napoleon tot Maarschalk en Prins van Ponte Corvo verheven en in 1810 door de Rijksstenden tot Kroonprins gekozen. Karel XIII nam hem als zoon aan en benoemde hem in 1811 tot Gr.·. M.·. der Zweedsche Broedersch.·. welke waardigheid hij in 1818 aan zijn zoon Oscar I, den vader van den tegenwoordigen koning Oscar, II overdroeg.

Karlsbad. — Stad en badplaats in Bohemen (z. d.). In de maand Juni van 1871 riep de Z.·. A.·. Br.·. Jhr. J. G. F. van Spenler, thans Voorz.·. Mr.·. der A.·. □ „*Frédérie Royal*" te Rotterdam, bij annonce in de Karlsbader bladen en door aanplakbiletten de daar wonende of vertoevende BBr.·. bijeen, om zoo mogelijk eene mac.·. Soc.·. opterichten. Natuurlijk wekte dit groot opzien; velen juichten dit plan van den Nederlandschen Br.·. toe, anderen veroordeelden het en vooral de geestelijkheid deed hare bedreigingen hooren. Aan de oproeping werd gehoor gegeven en de bijeenkomst had den 3 Juli 1871 plaats. In den „braunen Zimmer" van het Curhaus waren 31 BBr.·. saamgekomen. Br.·. v. Spengler opende de samenkomst met de volgende rede: „Z.·. G.·. BBr.·. ik roep u het welkom toe in dezen geimproviseerden Tempel! Ik dank u, dat ge gehoor hebt geven aan de stem van hen die u hier hebben samengeroepen zonder u te kennen! Maar wat zeg ik: zonder u te kennen! . . . Neen mijne vrienden, wij zijn allen leden van eene en dezelfde familie, we zijn allen KK.·. der W.·., allen leden eener eerwaardige O.·., wier groot geheim daarin gelegen is elkander te beminnen, elkander telkens meer te volmaken en overal de zaden uittestrooien van welwillendheid en humaniteit. Uit verschillende landen hier bijeengekomen, gehoorzamen wij allen aan de verschillende wetten die de onderscheidene regeeringen gegeven hebben, maar overigens, W.·. BBr.·.!, erkennen wij voor ons allen slechts ééne verhevene wet, gegeven door de natuur, door het Al, door het groote, onbegrijpelijke Wezen. En hoe zijn naam moge zijn, God, Jehovah, Allah, Alvather . . de godsdienst blijft de zaak van ieders geweten, in en buiten de natuur is er niets meer verheven dan deze. Maar de natuurwet zegt ons dagelijks, dat wij allen broeders zijn, dat wij elkander noodig hebben en dat we het leven altijd al gelukkiger kunnen en moeten maken.

„Het doel, mijne BBr.·.! waartoe wij u hier hebben saamgeroepen is dit, elkander te leeren kennen, daardoor het leven te Karlsbad aangenamer te maken, niet al te zeer de smart te gevoelen over de scheiding van onze geliefden die we in ons tehuis moesten achterlaten.

„We zullen ons hier niet meer vreemd en verlaten gevoelen, zoodra wij elkander hebben leeren kennen. Dit zal dan des te meer het geval zijn, wanneer we met deze eerste samenkomst, — die naar we hopen door vele zal gevolgd worden, — een werk der barmhartigheid verbinden voor vele ongelukkige medemenschen.

„Wij W.·. BBr.·. zijn allen bekend met de groote ellende die te Tachau heerscht. Ik behoef u het vreeselijke ongeluk niet te herinneren waardoor die arme stad eenige dagen geleden getroffen werd. Acht huizen geheel verwoest; 71 ongeveer zijn zoo getroffen dat men ze zal moeten afbreken en geheel op nieuw weer opbouwen; 37 runderen zijn verdronken en vele andere dieren omgekomen, 20 menschen zijn verdronken en . . . maar ik eindig, want ik ben niet in staat al het ongeluk nog minder alle ongelukkigen op te tellen. Laat ons hiervoor iets geven M.·.BBr.·., geven waartoe ons hart ons dringt; vergeten we niet dat deze menschen onze arme ongelukkige broeders zijn die wij daardoor helpen kunnen.

„Een der BBr.·., Dr. Schnée, heeft mij medegedeeld dat hij pogingen wil aanwenden om vergunning te krijgen tot het oprichten eener Loge te Karlsbad dat, om zoo te zeggen het centraalpunt is der geheele beschaafde wereld. Daardoor zal ons de gelegenheid aangeboden worden ons voortaan hier weder te vereenigen en samentekomen in den Tempel der humaniteit gewijd.

„Laten wij hopen, MBBr.·.! dat binnen

weinige jaren door geheel Oostenrijk Tempelen onzer eerwaardige Orde verrijzen; want we kunnen er van overtuigd zijn dat het ook in dit schoone land niet aan menschen ontbreekt die naar verlichting en vooruitgang verlangen. Geschiedt dit, dan MBBr.·. kunnen wij het uitspreken dat onze samenkomst van heden niet een vruchtelooze was, maar dat wij gearbeid hebben voor het algemeene welzijn.

„Ik open deze maç.·. bijeenkomst zonder ceremonieel, en verzoek u MBBr.·., hem te verkiezen wien gij de eer zult toekennen in deze samenkomsten het voorzitterschap te bekleeden.

„Ik voor mij BBr.·. heb u alleen hier samengeroepen, omdat het ongeluk in Tachau mij daartoe aanleiding gaf; ik heb gedaan wat ik mijn plicht achtte; ik doe afstand van elke maç.·. onderscheiding behalve van die in uw midden te mogen arbeiden onder leiding van den Br.·. Schnée wien ik u voorstel het presidium onzer samenkomsten optedragen.“

Dr. Schnée werd tot voorzitter verkozen en bekleedt die betrekking tot heden. Voor de ongelukkigen te Tachau werd een aanzienlijke som bijeengebracht en, wat meer zegt, de maç.·. Soc.·. was gevestigd, althans officieus. Iederen Zaterdag-avond (thans Donderdag) kwam men van 7 tot 10 uur bij elkander. Steeds waren die samenkomsten interessant, vooral als BBr.·. als Marbach uit Leipzig, Dr. Weiss uit Buda Pesth, Dr. Oppenheimer uit Berlijn of zoo menige andere beroemde op prof.·. of maç.·. gebied het woord voerden, of als andere BBr.·., toongevers op 'tgebied der kunst, hun talenten ten beste gaven, of als daar vernomen werd hoe BBr.·., saamgekomen uit alle oorden der wereld, uit geheel Europa, uit Alexandrie, Smyrna, uit Amerika en van elders in hunne Loges arbeidden. De Statuten „des nicht politischen Vereins *Munificentia*“ werden goedgekeurd bij „besluit van K. K. Statthalterie te Praag den 5[den] December 1873 No. 64748.“ — De dag der Stichting wordt jaarlijks op St. Jan. (24 Juni), den datum der eerste oproeping tot de eerste vergadering, feestelijk herdacht evenals de verjaardag van den Keizer (18 Augustus). In '71 waren er te Karlsbad slechts 3 BBr.·., thans wonen daar circa 20. De vaste leden betalen de êntree van f 25 en maandelijks f 1 als bijdrage. De honderden bezoekers in het saisoen (1 Mei — 15 Oct.) ad libitum, bij het eerste bezoek gewoonlijk van f 1—f 25.

Br.·. Dr. Emill Carl Schnée, Rus van geboorte, is in Zwitserland opgevoed, werd te Genéve in de O.·. opgenomen en is steeds voorzitter. Br.·. Hans Feller uitgever en boekhandelaar is de Secret.·. dezer maç.·. instelling; Br.·. van Spengler werd tot eerevoorzitter benoemd.

We hebben hier een zoo uitvoerig bericht gegeven omdat het voor ons belangrijk is dat deze maç.·. instelling van een Nederlandschen Br.·. is uitgegaan.

Karolina dochter van keizer Frans I geb. 1752, overl. te Weenen 8 Sept. 1814, was de gemalin van Ferdinand VI koning der beide Siciliën. Door hare tusschenkomst redde zij in 1775 de vervolgde VV.·. M.·. en bewerkte dat in 1785 al de besluiten tegen de Broederschap uitgevaardigd, werden ingetrokken. (z. Napels).

Katharina II *Alexiewna*, keizerin van Rusland, geb. te Stettin, 2 Mei 1729, dochter van Christiaan Augustus vorst van Anhalt-Zerbst en van de prinses Elisabeth van Holstein, huwde in 1745 met Grootvorst Peter, die later als Peter III regeerde. Ze liet den 14 Juli 1762, met behulp harer vrienden, haar gemaal onttroonen en zich tot keizerin uitroepen en regeerde tot aan haar dood, 9 Nov. 1796. Onder hare regeering werd de Vrmij.·. in Rusland overal geduld; maar de overlevering, dat ze zelfs het initiatief zou genomen hebben tot het stichten van Loges is gebleken op misverstand te berusten. De zwendelarijen van Cagliostro (z. d.), het opkomen der Fransche Revolutie, maar bovenal het veldwinnen van het Zweedsche systeem in Rusland, waardoor de Russische Loges onder Zweedschen invloed kwamen, deed haar besluiten de Vrmij.·. in haar rijk te beperken (1794). (Vergl. verder Rusland).

Kerk. Onze beperkte ruimte laat niet toe over den oorsprong der kerk, met name der christelijke, te spreken en zelfs maar de hoofdfeiten uit hare geschiedenis in herinnering te brengen. Voor ons doel is het genoeg den actueelen toestand te beschouwen, en de verhouding waarin de Bond van VV.·. MM.·. tot de kerk staat, eenigszins nader toe te lichten.— In de buitenwereld wordt als algemeen erkend feit aangenomen, dat de Bond, als zoodanig, en krachtens zijn wezen, vijandig staat tegenover de kerk omdat het zijn hoofddoel is haar aftebreken of althans onmogelijk te maken ; terwijl ook van den anderen kant vele VV.·. MM.·. stilzwijgend van de onderstelling uitgaan dat zij, alleen omdat zij VV.·. MM.·. zijn, met de kerk en alles wat op haar gelijkt moeten breken. Ook hier geldt: wie nauwkeurig onderscheidt kan alleen den juisten weg vinden.

Onder de christelijke kerk verstaat men,

òf het gebouw waarin men samenkomt om godsdienstoefeningen te houden, òf de eenheid van alle Christenen, de gezamenlijke christelijke gemeenten op aarde. Het spreekt van zelf dat de laatste bepaling hier alleen in aanmerking kan komen. Nu is die kerk, volgens de katholieke opvatting, het heilsinstituut, de bewaarster der zuivere waarheid en zijn hare dienaren de bovennatuurlijk geïnspireerde tolken van het waarachtig en zuiver geloof, zoodat buiten de kerk en de gehoorzaamheid aan hare priesters geen geluk te vinden is. Op confessioneel-protestantsch standpunt is de opvatting van het wezen der kerk bijna dezelfde. In de plaats van den priester treedt hier de geloofsbelijdenis, geput uit en steunende op den bijbel als het bovennatuurlijke woord van God. Hier mag de geestelijkheid wel niet dezelfde macht hebben als de katholieke priester, toch heeft hij eene speciale roeping te vervullen: hij is ook de man die de goddelijke waarheid moet handhaven. Volgens beide beschouwingen is de kerk eene bovennatuurlijke instelling, in 't bezit der objectieve waarheid. — Het spreekt van zelf dat de Vrmij.·. met de kerk, in dien zin opgevat, niet alleen niet kan medegaan, maar zelfs tegenover haar moet staan. Wil die kerk eene geloofsgemeenschap zijn, de Bond van VV.·.MM.·. is een gemeenschap der broederliefde en kan met eenige uitsluiting van andersdenkenden geen vrede hebben. Geen wonder dan ook, dat er tusschen de kerk, aldus opgevat, en de Vrijm.·. eene bijkans natuurlijke verwijdering bestaat. De bul van Clemens XII (28 April 1738) vindt het dan ook verschrikkelijk, dat de Bond van VV.·. MM.·. eene vereeniging is „in qua cujuscunqne religionis et sectae homines, affectata quadam contenti honestatis naturalis specie, arcto aeque ac impervio foedere secundum leges et statuta sibi condita invicem consociantur" d. w. z. waarin menschen van elken mogelijken godsdienst en van iedere sekte, tevreden met een zekeren schijn van natuurlijke eerbaarheid, zich met elkander willen vereenigen door een engen en geheimen Bond en wel volgens wetten en gebruiken die ze onder elkander hebben vastgesteld. Ook de protestantsche theoloog Bengel zegt in 1848 in zijn verklaring van de Openbaring: „men sticht genootschappen ter beoefening der deugd en der broederlijke liefde, gelijk bijvoorbeeld de vrijmetselaren beweren, en daarin wordt niet eens gevraagd of men zich houdt aan den Heer Jesus Christus en aan de verlossing door diens bloed, of er een God bestaat en een toekomend oordeel", en dit alles wordt door hem nader en in 't breede ontwikkeld en toegelicht. Later was het in Duitschland vooral de bekende hoogleeraar Hengstenberg, de woordvoerder der confessioneele partij, die tegen de Vrmij.·. te velde trok en beweerde dat een christen onmogelijk tot de O.·. kon of mocht behooren (vergl. „*Evangel. Kirchenzeitung*" 1854). In ons land was het ten vorigen jare de Synode der Chr. Geref. kerk die meende tegen den Bond te moeten waarschuwen. (Vergl. de open brieven aan gen. Synode door Br.·. W. D. J. Brouwer Mr.·. V.·. M.·.)

Is nu de katholieke en de confessioneele opvatting der kerk de ware en wel de eenig ware, dan moest er tusschen haar en de Vrmij.·. een onverzoenlijke tweespalt zijn. De Vrijm.·. weet wèl van een rusteloos zoeken naar waarheid, maar niet van 't bezit eener bovennatuurlijk geopenbaarde waarheid; wèl van eene broederliefde die allen omvat, niet van de uitsluiting van enkelen of velen die een andere overtuiging koesteren; wèl van het vervuld zijn met den heiligen geest der menschheid, niet van een priesterkaste of van geestelijken als tolken der goddelijke waarheid.

Maar het kan, met het oog op de geschiedenis, niet geloochend worden dat het katholiek en confessioneel kerkbegrip geenszins het eenige is en ook geenszins overeenkomt met het historisch wezen der kerk. Werd de kerk geboren toen eene nauwere aaneensluiting der onderscheidene gemeenten noodzakelijk en ook onvermijdelijk werd, het lag in den geest der tijden dat ze ook naar eene juiste uitdrukking zocht der godsdienstige waarheid zooals die, op ieder standpunt van ontwikkeling, wordt gekend. Zoo werden de dogmata geboren. Eene bepaalde dogmatiek, een bepaald stelsel ontstond weldra, maar hangt niet noodwendig met het wezen der kerk tezamen. In den loop der tijden werd dit meer en meer gevoeld; in beginsel was dit reeds door de hervormers der XVI[de] eeuw uitgesproken en werd telkens weder meer volledig erkend. De kerk moest hare deuren openen voor den nieuwen geest die over de menschenwereld vaardig werd; en kon nu het katholicisme dit niet toestaan, het protestantisme moest dit, krachtens zijn wezen, doen. Zoo werd langzamerhand die opvatting geboren, volgens welke de christelijke kerk is: de vereeniging van allen die één zijn in de overtuiging dat de godsdienst van Jesus van Nazareth voldoet aan de hoogste behoeften der menschheid en die zich voorgenomen hebben dien godsdienst zooveel mogelijk uit te breiden, of ook: de vereeniging van hen die in den geest van Jezus willen leven;

of ook eindelijk, eene vereeniging die zich ten doel stelt handhaving en beoefening van datgene wat de hoofdinhoud is van Jesus' godsdienst, namelijk: liefde voor God en alle menschen als één groot gebod beschouwd. Bij deze laatste opvatting kan van eene voor alle verbindende „geloofsbelijdenis" geen sprake zijn. In de kerk, zóó opgevat, is plaats voor elke mogelijke overtuiging, voor iedere belijdenis; dan wordt van hare leden gezindheid, geenszins belijdenis gevraagd; dan heeft de kerk de roeping de menschen zedelijk-godsdienstig te vormen en optevoeden, terwijl aan iedereen wordt vrijgelaten, op godsdienstig gebied, die overtuiging te koesteren, die met zijn hart en verstand overeenkomt en beantwoordt aan den eisch van ieders individueel geweten.

Volgens deze opvatting, die o. i. gegrond is op het wezen van het christendom zelf, is de kerk eene vereeniging die zich ten doel stelt de menschen zedelijk-godsdienstig te vormen, en dan kan er van strijd tusschen haar en de Vrmij.·. geen sprake zijn. Integendeel, dan moet de V.·.M.·. haar begroeten als eene medehelpster ter bereiking van haar groot doel: het menschdom beter te doen worden. We kunnen zelfs verder gaan en beweren: dan mag geen V.·.M.·. zich aan haar onttrekken. De kerk is en blijft een groote, onweerstaanbare macht in het volksleven, en het is Metselaarsplicht haar daarom te bezielen met den geest der waarachtige humaniteit. — Dat de V.·.M.·. dus vijandig tegenover de kerk zou staan, is een waan. Hij bekampt elk exclusivisme, is een vijand van elken geloofsdwang, maar gevoelt sympathie voor eene vereeniging die de beoefening van liefde voor God en de broederen tot haar levensleuze heeft gemaakt.

Toch staat de Bond van VV.·. MM.·. boven iedere kerk, omdat hij reeds *is* wat de kerken worden moeten. Maar, bij de erkenning hiervan, moet iedere V.·. M.·. die kerk, waarmede hij sympathiseert, ook leiden in het spoor dat hem door den waarachtig maç.·. geest is afgebakend. Dan zullen de noodlottige machten van het klerikalisme, onder welken vorm ze zich ook openbaren, gebreideld worden, en wat nu vaak de bron is van veel ellende wordt dan in zegen herschapen.

Kerkelijk systeem z. *Klerikalen.*

Kessler (*Christian Friedrich von* — genaamd Sprengeisen) geb. te Saalfeld in 1731 commandant van Sonneburg, was een der vertrouwste vrienden v. *Hund* (z. d.)

Keten. De band der broederliefde die de VV.·. MM.·. verbindt, wordt vergeleken met een keten van welke iedere V.·. M.·. een schakel vormt. Het beeld is schoon en juist, daar iedere schakel weêr aan twee zijden verbonden is; als één schakel breekt, is 't geheel verbroken en vernietigd. Krause (z. d.) zegt in zijn „*Kunstoorkonden*": „de maç.·. Keten is een schoon, natuurlijk en sprekend zinnebeeld van eendracht en broederliefde, dus van 't geen in iedere Loge behouden moet worden. Dit oude gebruik is echt menschelijk en kan gemakkelijk overal en altijd in toepassing worden gebracht; het kan met alle gebruiken, hoeveel ze ook mogen verschillen, verbonden worden." Den 28 Sept. 1778 werd te Maagdenburg, onder presidium van Hertog Ferdinand van Brunswijk de L.·. „*Zur Glückseligkeit*" weêr hersteld en bij die gelegenheid leerde de Hertog de BBr.·. de Keten vormen.

Keten. (*Genootschap van de* —) ook wel *Orde van de Keten der pelgrims* genoemd. Dit genootschap bestond te Hamburg in 1758 en had ook vertakkingen te Jena en te Helmstad en in deze eeuw nog te Kopenhagen. Volgens Latomia (III 220) heeft het blindeninstituut aldaar zijn ontstaan en ook voortbestaan alleen aan deze humanitaire vereeniging te danken. De vereeniging bestond meestal uit personen van den hoogsten stand. De letters W. B. S. werden in brieven als herkenningsteeken gebruikt en wijzen op de drie hoofddeugden: welwillendheid, bestendigheid en stilzwijgen. Het Ordeteeken bestaat in deze drie letters, door elkander geslingerd, waaraan een keten van drie schakels; dit teeken werd aan een wit lint in het knoopsgat gedragen. De legende der Orde is de volgende: „Drie voorname reizigers hadden het ongeluk hun rijtuig te breken en namen hun toevlucht naar een nabijgelegen adelijk slot, waar ze van den eigenaar een ketting kregen om hun wagen weer te herstellen. Dezen stichtten toen, ter herinnering aan dit voorval, de pelgrimsorde van de Keten." De leden noemden zich ridders van de Keten en hunne samenkomsten *Unie's.* Ze gaven elkander den naam van *favorieten* en konden uit mannen en vrouwen bestaan. Iemand in de Orde optenemen heette: „een schakel aan de keten hangen." Ieder lid kon zulk een schakel aanhangen, mits met toestemming van anderen en wanneer hij bewijzen kon hem minstens een half jaar lang te hebben gekend. Het rituaal was ontleend aan het zinnebeeld van eene reis die gemaakt moest worden.

Keulen z. *Charter van* —

Killwinning. Dorp in het graafschap

Ayr in Schotland met de Loge „*Mother-lodge Killwinning.*“ — Dit dorp bekleedt in de maç.·. sagen van Schotland dezelfde plaats als York in die van Engeland. (z. *Heredom*). Men verhaalt namelijk het volgende. In 1140 kwam hier, op bevel van koning Alexander III of juister van David 1, Hugo de Morville, een bouwmeester van Keulen die de abdij te Kelso gebouwd had, om eene abdij te bouwen vanwaaruit de gilde van bouwlieden — „mannen die eene vreemde taal spraken“ — zich over Schotland verbreidde. In dit dorp hielden de Sinclairs (z. d.) de jaarlijksche algemeene vergadering, „terwijl de Loge van dit dorp (in that village) aan die broeders constitutie verleende die op zich namen in andere oorden van het Koningrijk regelmatige Loges te stichten.“ — Dit alles behoort tot het gebied der overlevering, want de Sinclairs hadden in dit deel van Schotland geen grondbezit; in eene oude oorkonde van 1598 wordt Kilwinnig aangeduid als „heid and secund lodge of Scotland“ en haar was het oppertoezicht op de werkelijke Loges van Schotland opgedragen. Deze Loge heeft oude notuleboeken uit de XVII^de^ eeuw, die verloren waren geraakt maar nu weêr zijn teruggevonden. Bij de constitueering der Gr.·. L.·. van Schotland (1736) werd die te K.— als No. 2 op de ranglijst geplaatst. Toen deze daartegen protesteerde en meende dat haar de eerste plaats toekwam, werd daarop geantwoord dat men wel „geloofde dat te K. de eerste Loge gesticht was, maar dat geen officieele bescheiden voorhanden waren waaruit kon blijken dat de toen daar bestaande werkpl.·. met de oude moederloge in verband stond.“ De L.·. te Kilwinning trad toen uit het Schotsche logeverbond, constitueerde zich zelfstandig als Gr.·. L.·. en gaf aan de door haar geconstitueerde Loges nog altijd den bijnaam „van Kilwinning.“ — In 1807 kwam men, na lange debatten, toch tot een vergelijk en werd aan de Loge te K. de eerste plaats op de ranglijst verleend die ze ook nu nog inneemt.

Kinderen der weduwe (*enfants de la Veuve*) eene allegorische uitdrukking die vaak gebruikt wordt (z. *Henriette*).

Kinker (Johannes —) werd den 1 Januari 1764 te Amsterdam geboren en in 1787 aan de Utrechtsche Hoogeschool tot doctor in de Rechten bevorderd, waarna hij zich te Amsterdam als praktiseerend advokaat vestigde, waar hij weldra „voor ’t orakel gold“ (z. *Gedichten* van Mr. M. C. van Hall bl. 56). Van 1817 tot 1830 woonde hij te Luik, waar hij de betrekking (Jonckbloet zegt „de sinecure“) van hoogleeraar der Nederlandsche taal en letteren bekleedde. In dit jaar moest hij echter, tengevolge de politieke gebeurtenissen, die betrekking vaarwel zeggen. Bij zijn vertrek had er een voorval met hem plaats, dat zeker eenig is in de geschiedenis der latere tijden. Daar door de Nederlandsche regeering zekere Jacques Behr, te Luik woonachtig, was gearresteerd, werd Kinker door de Luiksche regeering, gemakshalve, als gijzelaar voor genoemden Behr gevangen genomen, tegen wien hij later te Tongeren werd uitgewisseld. Met werkelijk bewonderingswaardigen moed keerde hij toch naar Luik terug, om orde op zijne zaken te stellen, en vertrok vandaar in allen vrede naar Amsterdam.

Als dichter, maar meer nog als wijsgeer, neemt Kinker eene beteekenende plaats in de Nederlandsche letterkunde in. Zijn eerste bundeltje gedichten dat in 1785 verscheen droeg den titel „*mijne minderjarige zangster*“, en bevat tal van zeer dartele minneliederen in meestal rijmlooze jamben. In ’89 schreef hij een drama in proza „*van Pots*“ getiteld, dat een man ten tooneele voert die eerst een edelman vermoordt, zich dan voor dezen laat doorgaans en in een bevriend huisgezin allerlei onheilen sticht. Dit zoogenoemde drama heeft niets schoons en verheffends, maar moest, volgens den auteur, eene tegenstelling vormen met de toen gangbare opvatting van het Treurspel. Al het conventioneele en sentimenteele moest geweerd en het plat reëele ten tooneele gebracht worden. Maar later zou Kinker zich op eene andere wijze uitspreken, en zijn gedichten die in 1819 tot 1821 het licht zagen doen ons hem kennen als een diepzinnigen, stouten denker. Vooral de „voorberichten“ door hem voor zijn bundels geplaatst, over het verband tusschen poësie en wijsbegeerte, over den aard en den vorm der Ode, over ’t wezen van het Heldendicht enz., verdienen nog steeds aller belangstelling, Meer en meer werd de poësie voor hem „de taal der hoogere denkbeelden en gewaarwordingen“; hij bepaalde zich niet meer tot „de zeer gewone voorstellingen in het gemeene leven; schoon ook deze laatste tot een poëtisch standpunt verheven en uit een daarmede overeenkomend gezichtspunt beschouwd kunnen worden.“ Voor hem was de poësie „gekristalliseerde philosophie.“ Zijn kritiek was scherp maar juist, en in menig opzicht behoort Kinker onder de hervormers genoemd te worden. Was hij eerst met Bilderdijk zeer bevriend, weldra kwam tusschen beide mannen verkoe-

ling, omdat Bilderdijk 's groote talenten, volgens K. „meestal aan het obscurantisme gewijd waren." — Het moet niet worden voorbijgezien, dat Kinker 't was die de wijsbegeerte van Kant voor de Nederlanders toegankelijk maakte; de beroemde Victor Cousin verklaarde, dat hij zijn kennis van Kant aan Kinker te danken had. Hij overleed te Amsterdam in hoogen leeftijd, en bleef tot aan zijn dood onvermoeid en met jeudige krachten werkzaam.

Kinker werd in 1806 in de Loge „*La Charité*" te Amsterdam in de O.·. der VV.·. MM.·. aangenomen en bekleedde in die Werkpl.·. de betrekking van Ged.·. Mr.·. en Reden.·.; ook in het kap.·. der H.·. Grr.·. bekleedde hij onderscheidene ambten. Daar men zijn letterkundige verdienste naar waarde schatte, werd hij spoedig tot Gr.·. Reden.·. gekozen, welke post hij eenige jaren bekleedde. Zijn naam wordt ook met het Charter van Keulen (z. d.) in betrekking gebracht. Onder zijn werken verdienen nog genoemd te worden „Prosodië der Hollandsche taal", door het Bataafsch genootschap met de gouden medaille bekroond; zijn „brieven over het natuurrecht aan Bilderdijk enz."

Kleeding. De mac.·. kleeding is aan het handwerk der bouwlieden ontleend, en wordt bij de officieele samenkomsten gebruikt. Ze bestaat hoofdzakelijk in een voorschoot, handschoenen en de banden die de onderscheidene ambten aanwijzen. Het constitutieboek der Engelsche Gr.·. L.·. bepaalt dienaangaande het volgende: „geen Broeder mag, onder welk voorwendsel ook, zonder de voorgeschrevene kleeding toegelaten worden; geen onderscheidingsteeken mag gebruikt worden, dat niet overeenkomt met den graad dien die Br.·. in den Bond bezit." In sommige landen en werkplaatsen heeft men nog andere onderscheidingsteekenen die echter niet algemeen geldende zijn.

Kleinodieën (*byoux*, *jewels*, *regalia*) heeten zekere, aan de geometrie en bouwkunst ontleende, werktuigen die tot symbolisch gebruik in de Loge dienen. Ook noemt men aldus de daarmede overeenkomende onderscheidingsteekenen der officieren in de Loge.

Klerikaal—systeem was een uit theosophie, alchemie en magie samengesteld systeem dat de conrector Starck te Wismar en later te Koningsbergen in 1767 zocht te verbreiden, om daardoor het systeem van von Hund (z. d.) in de schaduw te stellen. Van de gebruiken van dit systeem weten we niets, daar Starck slechts aan enkele vertrouwden mededeelde wat hij wilde.

Klerikaat heet het lidmaatschap van het klerikaal-systeem.

Klerikalen (*Clerici Ordinis Templariorum*). Toen, na den zevenjarigen oorlog, de Strikte Observantie (z. d.) zeer in aanzien toenam en vele regeerende vorsten en hooggeplaatste personen daartoe toetraden, wilden enkele intriganten daarin ook gaarne eene eerste plaats innemen. De geslepenste van die allen was zekere Starck of Storck (z. d.). Hij was in 1767 een slecht bezoldigd conrector aan de school te Wismar, en op zijn aansporen werd in dat jaar te Wismar een Loge gesticht onder den naam „*Zu den drei Löwen.*" Aanvankelijk scheen het, dat met de stichting dezer Loge niets bijzonders bedoeld werd. Maar in de nabijheid van Wismar woonde een rijke grondbezitter, die bekend was om zijne liefde voor magie en alchymie, von Raven genaamd; en dezen wist Starck voor zijne plannen te winnen. Von Raven geloofde in zijn eenvoud wat Starck hem verhaalde, namelijk, dat hij niet alleen V.·. M.·. was, maar een in de ware geheimen der Orde ingewijde geestelijke broeder, die door zijne Oversten met een geheime zending aan de wereldlijken belast was; zijn speciale overste heette Pylades en woonde te St. Petersburg. Er waren — beweerde hij verder — slechts zeer weinige dergelijke geestelijke Broeders, maar dezen hadden sedert jaren nauwkeurig gelet op de handelingen der wereldlijken en er voor gezorgd, dat men slechts waardige medeleden aannam en onwaardigen buitensloot. Ze wilden daarom weder betrekkingen aanknoopen met de wereldlijke leden der Orde, om zoo aan 't geheel meer uitbreiding te kunnen geven. 't Was duidelijk dat Starck bedoelde, dat hij niet ongenegen was de „geheimen" die de Fratres clerici bezaten aan von Hund medetedeelen, mits ze met hem zelven in onderhandeling konden treden. De goede von Raven nam dit alles voor goede munt aan, en maanden lang werd er met v. Hund onderhandeld, die ten leste zekeren von Pranger, een lichtgeloovig man, naar Wismar zond daar de „geestelijke Broeders" hun geheime schatten niet wilden uitleveren. 't Gevolg was, dat v. Pranger op plechtige wijze onder de klerikalen werd opgenomen. Met dit resultaat keerde de gezant naar v. Hund terug; trouwens minder aangenaam verrast door de tijding, dat Starck eenige honderde thaler leenen wilde om een reis naar Petersburg te maken teneinde nadere instructies te ontvangen van zijn „overste"; maar men bleef gelooven. Intusschen trad von Pranger in

Russischen dienst, kwam te Petersburg, waar ook Starck was aangekomen, en deed daar de vreemde ontdekking, dat de „geheime overste Pylades“ niemand anders was dan een onbekende horlogemaker Schürges, die zich eenvoudig door Starck als werktuig liet gebruiken. Starck was evenwel niet uit het veld geslagen, en men bleef hem vertrouwen; in Mei 1772 ging hij naar Kohlo, in den Nederlauzitz, en wist op een daar gehouden convent te bewerken dat men eene nauwere vereeniging voorbereidde van de klerikalen met de Strikte Observantie. Men kreeg wel geen mededeelingen van de „geheimen“ der clerici, maar von Raven verscheen in een prachtig Ordekleed; von Hund vond gelegenheid voor meerdere plechtigheden, wat wilde men meer! Eindelijk begon men den bedrieger te begrijpen en met v. Hund's dood nam die dwaasheid een einde, die gelukkig nooit ingang heeft gevonden in den Bond van VV.·. MM.·..

Kleur. In de Vrmij.·. worden onderscheidene bepaalde kleuren gebruikt, òf als onderscheiding van den Bond in zijn geheel, òf van de verschillende graden, òf van de verschillende werkpll.·.. De gewone kleur is *blauw* (z. d.); in de Oud-Engelsche Vrmij.·. vindt men echter drie kleuren: blauw, purper en scharlaken. Anderen namen de vier kleuren aan die de elementen vertegenwoordigen: wit (aarde), purper (water), hemelsblauw (lucht) en karmozijn (vuur). Bij de oude Druïden (z. d.) beteekende groen de hoop, blauw de trouw en wit het licht. In Nederland, België en Schotland hebben alle Loges haar eigen kleuren. In de H. Grr.·. is rood de hoofdkleur.

Kleurlingen (*Loges van —*) zijn de Loges van Negers en hunne nakomelingen in de vereenigde Staten. Aangaande den oorsprong dezer Loges kunnen we 't volgende mededeelen. (vrgl. *Bauhütte* 1861. S. 2. ff). In het begin van den oorlog deden de Engelschen, en vaak met goed gevolg, pogingen om Indianen en Negers voor zich te winnen. Terwijl nu in 1775 Boston door de Engelschen bezet was, stichtten eenige in Engeland of in veldloges aangenomen kleurlingen de „Africanlodge No. 1“ die door de Gr.·. L.·. van Engeland (Modern Masons) erkend was, nadat de Gr.·. L.·. van Massachusetts de erkenning had geweigerd. Deze Loge stichtte in de eerstvolgende jaren onderscheidene dochterloges, zelfs in Staten waar de slavernij nog bestond, en verklaarde zich in 1827 tot eene onafhankelijke Gr.·. Loge „*Prince Hall Gr.·. Lodge.*“ Nadat er onder die Loges telkens verdeeldheden ontstonden en vele z. g. Grootloges gesticht waren, kwam er in 1850 weder vereeniging. Onderscheidene pogingen der kleurlingen, om door de Loges der blanken erkend te worden, leden herhaalde malen schipbreuk. — Gedurende de vervolgingen der VV.·. MM.·. werd het bestaan van de Loges van kleurlingen vaak als wapen tegen de maçonnerie gebruikt, en toen de slavenkwestie alle gemoederen in Amerika bewoog, vaardigden de zuidelijke Staten herhaaldelijk strenge plakkaten tegen geheime genootschappen van kleurlingen uit, en de Grootloges van het Noorden zochten zich daardoor te redden dat ze alle kleurlingen voor onregelmatige VV.·. MM.·. verklaarden en hen het bezoeken hunner Loges verbood. — Maar in latere jaren begon men in dezen meer maç.·. te handelen. In 1867 nam de Gr.·. van Illinois al die bepalingen uit hare statuten weg die de opname van Negers verboden; de Gr.·. L.·. van Louisiana volgde dit voorbeeld nog in hetzelfde jaar. Daarentegen verklaarde de Grootmeester van Jowa in 1869 dat de Negerloges geene regelmatige waren en hare leden dus niet als VV.·. MM.·. erkend mochten worden, en de Gr.·. L.·. van Virginie handelde onmaçonniek genoeg om te verklaren dat de VV.·. MM.·. der Zuidelijke Staten zich wel nooit op gelijken voet zouden willen bewegen met hunne voormalige slaven. In Europa vond men een beter onthaal. De Prince-Hall Gr.·. L.·. te Boston benoemde in 1871 Br.·. Findel te Leipzig tot haren Gr.·. Mr.·. van Eer, en de meeste Duitsche Gr.·. Loges, zoowel als die van Zwitserland en Hongarije erkenden op zijn verzoek de Amerikaansche Loges van kleurlingen. Onder de kleurlingen van Amerika schijnt de Vrmij.·. steeds vooruit tegaan en reeds beginnen vele Gr.·. LL.·. van blanken deze afdeeling der Vrmij.·. te erkennen.

Kloss (*Johann Georg Burckhard Franz.*) Dr. en Hoogl. der Med., geb. te Frankfort a/M. 21 Juli 1787, aldaar overl. 10 feb. 1854, was een der grootste VV.·. MM.·. van den nieuweren tijd, een man aan wien ook Nederland veel verplicht is, daar hij de hoogst belangrijke bibliotheek bijeenbracht die in 1866 door den H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. N.·. Prins Frederik aan ons Gr.·. O.·. ten geschenke is gegeven. Reeds als knaap toonde Kloss lust te hebben in aanhoudenden en inspannenden arbeid. Vooral antiquarische onderzoekingen boeiden hem reeds als jongeling, maar hij gaf aan den wensch zijns vaders toe die hem voor de medische studien bestemd had. In 1805 bezocht hij dan ook eerst de Universiteit

te Heidelberg en later die te Göttingen; den 28 Sept. 1805 werd hij als Loufton in de L.·. „*zur Einigkeit*“ aangenomen. Na eenigen tijd als practiseerend geneesheer werkzaam te zijn geweest, onderscheidde hij zich vooral in de lazaretten. Als erkenning van zijn uitnemende verdienste ontving hij onderscheidene titels, en werd hij in 1813 tot buitengewoon hoogleeraar aan de medische school te Frankfort benoemd. Jaren lang genoot hij aller achting, als hoogst kundig geneesheer die voor zijn kranken bovendien de vriend en raadsman was. Toen hij tot een zelfstandige positie was gekomen, vatte hij zijn oudheidkundige studien weder op en wijdde hij zich voornamelijk aan de geschiedenis der boekdrukkunst; 16 jaren lang verzamelde hij alle bronnen die hem daartoe dienen konden. Maar zijn huisgezin werd groot, en rijk was hij niet; hij zag zich genoodzaakt de bijeengebrachte schatten van de hand te doen. Hoe noode ook, hij ging daartoe over; hij verkocht zijne boekerij en gaf de handschriften die hij had bijeengebracht aan de openbare bibliotheek van zijne vaderstad. Een ander arbeidsveld zou zich nu voor hem ontsluiten.

Altijd was hij een ijverig lid der Loge, en toen hij in 1828 tot haren Reg.·. Mr.·. benoemd was, begon hij de bronnen van de geschiedenis der Vrmij.·. te verzamelen en aan eene strenge kritiek te onderwerpen. Zijne uitgebreide relatien stelden hem in de gelegenheid, voor en na, eene verzameling te krijgen van boeken en manuscripten, rechtstreeks of zijdelings de Vrmij.·. betreffende, en zoo een bibliotheek samen te stellen als niemand voor hem nog had samengebracht. Met groote scherpzinnigheid en onkreukbare waarheidsliefde ging hij aan den arbeid om de geschiedenis der Vrmij.·. te onderzoeken, en over zeer veel wat altijd duister was geweest wierp hij een nieuw en vaak verrassend licht. Van tijd tot tijd kwamen kleine geschriften van hem in allerlei maç.·. tijdschriften en bladen voor, maar het eerste groote, voor de geschiedenis, vooral van Duitschland, belangrijke werk was de uitgave der Annalen van de L.·. „*zur Einigkeit*“ te Frankfort, „eene feestgave bij het eerste eeuwfeest dier werkplaats den 27 Juni 1842“ en des te belangrijker, omdat de geschiedenis dier werkpl.·. nauw en onverbrekelijk samenhangt met die van den Eklektischen Bond. Een tweede zeer verdienstelijk werk van hem is de in 1843 voltooide „*Bibliographie der Freimaurerei und der mit ihr in Verbindung gesetzten geheimen Geselschafften*“. In de voorrede van dit werk zegt hij o. a. het volgende. „De Bond van VV.·. MM.·. heeft onlangs de eerste eeuw van zijn bestaan op roemvolle wijze kunnen voleindigen en zoowel in zijn moederland aan de overzijde van het kanaal, als in Duitschland, Frankrijk, Nederland en elders zijn sedert 1723 werken in druk verschenen, die over zijn doen en laten nadere mededeelingen doen. De vereeniging van Vrije Metselaren en wat ze werkte zal later door de geschiedenis op kalme, onpartijdige wijze beoordeeld worden; die zal haar oordeelen en aanwijzen welke plaats ze inneemt in de geschiedenis der beschaving. Het kan daarom, zoowel voor onze tijdgenooten als voor het nageslacht, niet overschillig zijn de bouwsteenen te leeren kennen die sedert 120 jaren door die Bouwhutten zijn geleverd en welke — helaas nog in zeer kleine getale gedrukt en verspreid — grootendeels uit onachtzaamheid bijna zijn teniet gegaan.“ Met een groot kritisch talent brengt hij nu het een en ander bijeen en geeft meestal daarbij eenige aanteekeningen waarin hij de historische waarde der onderscheidene documenten bespreekt. In 1846 verscheen het hoogst belangrijke werk „*Die Freimaurerei in ihrer wahren Bedeutung, aus den alten und echten Urkunden der Steinmetzen, Masonen und Freimaurer nachgewiesen*“. Hierin worden eerst de oudste oorkonden medegedeeld en met elkander vergeleken, en dan de resultaten aangegeven waartoe de schrijver komt. Hij maakt hierbij gebruik van onderscheidene oorkonden die nog geheel onbekend waren en door hem voor 't eerst werden ontdekt; waaronder vooral in aanmerking komen de door het Engelsche parlement gerangschikte verzameling der Statutes of the Realm, waarin alle parlementsacten tot 1624 voorkomen, die hoogst belangrijk zijn voor de geschiedenis der oude bouwcorporatien. Kloss heeft daardoor oneindig veel gedaan om verouderde begrippen en opvattingen weg te nemen. De resultaten, waartoe de schrijver in dit werk komt, zijn hoofdzakelijk de volgende: 1. De steenwerkers in Duitschland en de Masons in Engeland, hoewel in taal en zeden van elkander verschillende, verrichtten denzelfden arbeid, hadden nagenoeg dezelfde instellingen en wetten die in Engeland, door de overlevering trouw in 't leven gehouden, de grondslag werden van de latere instellingen der Vrijmetselaren. 2. De naam „steenwerkers“ in Duitschland en Masons in Engeland wijzen in zooverre op eenig onderscheid, dat de eersten zich alleen of hoofdzakelijk bezighielden met alles wat tot het bewerken van steen in

betrekking stond, terwijl de laatsten ook al den anderen arbeid verrichtten die tot het bouwen van groote werken noodig is. 3. Volgens de Statuten, voor en na door het Engelsche parlement voor de bouwlieden vastgesteld, verstond men onder Freemasons of Vrijmetselaren, hen die den bouwsteen (franche pierre, free-stone) bewerkten en onder Masons, Metselaren, hen die slechts ruwe steenen (rough stones) samenvoegden. 4. Al de in die parlementsacten genoemde labourers, kunstenaars, behoorden tot de volksklasse en werden door den staat als „hoorigen“, aan den grond dien ze bewoonden verbondenen, beschouwd. De staat bepaalde het loon dat ze konden vorderen en dat hun moest gegeven worden; hij verbood hen naar willekeur uit het eene graafschap naar het andere te gaan; ze hadden niet het recht wapenen te dragen. 5. Daar de Masons in Engeland niet langer in dien onhoudbaren toestand wilden blijven en verandering wenschten in die wettelijke bepalingen die hen in hun vrije beweging belemmerden en bovenal loonsverhooging eischten, gaf dit de geboorte aan soms geheime samenkomsten waarin ze hunne belangen bespraken. Langzamerhand ontstonden tevens onder hen legenden die in poetischen vorm van hun beter lot onder St. Alban en Athelstan spraken. 6. Daar eene wet van 1363 bepaalde dat ieder handwerksman tevoren moest opgeven welk handwerk hij wilde beoefenen, is er vóór dien tijd geen sprake van nauwere aaneensluiting tusschen de onderscheidene soorten van werklieden. 7. Het eerste uitdrukkelijke bericht van eene nauwere aaneensluiting der bouwlieden in congregaties en kappittels, van hunne bepalingen en beloften, dateert uit de jaren 1359—61. Het doel der eerste vereenigingen was geen ander dan loonsverhooging. 8. De oorkonde van Halliwell werd waarschijnlijk vervaardigd December 1427 of 1445. Ze behelst slechts eenige Sagen over den oorsprong der Metselarij en plaatst deze in de dagen na koning Athelstan, zonder te bedenken dat diens gebied zeer onbeduidend was. 9. Het oudste constitutieboek dagteekent van 1495 en leert, wat het bestaan van een geheimbond betreft, niets anders dan dat de Mason zich sedert 1450 bij eede moest verbinden zijn handwerk trouw uit te oefenen. 10. Een geheim genootschap, in de beteekenis die men daaraan in de XVII eeuw hechtte, kon in 1495, den tijd waarin het oudste constitutieboek werd opgesteld, nog niet hebben bestaan. 11. Dat de oudste wetten niet voor 1495 vervaardigd zijn blijkt duidelijk, wanneer men die vergelijkt met andere in dien tijd uitgevaardigde wetten en verordeningen. 12. De wetgeving van 1562 en 1563 die alle labourers en bouwlieden betreft, erkent nog niet hunne volkomene gelijkheid met alle andere burgers, maar heft toch vele oude drukkende bepalingen op. 13. Men kan veilig aannemen, dat eerst na het jaar 1624 de free-stone-masons ook niet-bouwlieden tot hunne jaarlijksche vergaderingen toelieten om met hen hun kunst, die ze „geometrie“ noemden, te beoefenen en dat ze zoo, zonder het natuurlijk te weten, den grondslag legden voor de latere Vrijmetselarij. 14. Uit de Schotsche rijksarchieven blijkt, dat Patrick Coipland of Udaught den 25 Sept. 1590 bij koninklijk besluit levenslang benoemd werd tot Opziener (Office of Wardanrie) in de omstreken van Aberdeen. Dit ambt was niets anders dan koninklijk scheidsrechter bij voorkomende geschillen. De eerste opname van niet-bouwlieden had in Schotland plaats in 1600 en 1641, in Engeland in 1646. 15. De onder St. Alban in 1663 vervaardigde wetten, waarin o. a. gezegd wordt: „dit gezelschap of deze broederschap wordt geregeerd door eenen Meester die op de jaarlijksche vergaderingen moet gekozen worden“, bewijzen dat de broederschappen toen ter tijde eene zekere onafhankelijke positie innamen. 16. Aan het verraderlijke geschrift „Franc Mason écrassé“ (verschenen in 1747) hebben we het verhaaltje te danken dat Cromwell met politieke bedoelingen de Vrmij∴ zou hebben ingevoerd; onze tegenstanders hebben natuurlijk gretig gebruik gemaakt van deze legende, maar 't is onverklaarbaar dat overigens welontwikkelde Broeders nog aan dit vertelsel hechten. Ramsay heeft bovendien de leugen verbreid dat de restauratie der Stuarts in de Schotsche Loges was beraamd. Dit alles is niets anders dan een middel om een historischen grond te vinden voor de uitvinding van z. g. Hooge Graden. 17. De meerdere uitbreiding der bouwhutten was een gevolg van het toetreden der meer ontwikkelde standen, die omstreeks 1717 een nieuw genootschap in 't leven riepen en, op den grondslag der oude constitutie, eene nieuwe wetgeving vaststelden en deze wel inrichten naar de behoeften van den tijd maar toch trouw bleven aan het beginsel der „Masonry“. 18. De hedendaagsche Vrmij∴ is dus onmiddelijk voortgekomen uit de oude gilden of broederschappen van metselaars en andere bouwlieden; ze heeft van deze de oude gebruiken overgenomen. Het onder-

scheid tusschen speculatieve en operatieve metselarij is niet gegrond in het wezen der broederschap, maar een verzinsel van den dwazen hoogmoed die schaamt de eenvoudige afkomst te erkennen." —Voorwaar belangrijke resultaten! Belangrijk voor de geschiedenis onzer Orde, al kan men dit alles ook niet onvoorwaardelijk aannemen. Kloss meent nu verder dat de Engelsche masons alleen bedoelden zich zelven te bekwamen om daardoor tot eene betere positie te komen, terwijl de Duitsche steenwerkers meer naar buiten wilden werken en meer ook op politiek gebied wilden optreden. Het wezen der Engelsche Vrijmetselarij was: volkomen gelijkheid van alle leden der broederschap onder elkander; zorg voor hunne technische vorming en een nauwkeurig toezicht op het zedelijk leven der individueele broeders. Daardoor kwam het, dat ze nooit afdaalden tot den rang van gewone werklieden, die slechts van den eenen dag op den anderen leven, maar, in zekeren zin, altijd een ideaal voor oogen hadden. Daardoor kwam het, dat ze anderen, die overigens geen bouwlieden waren, in hun kring konden opnemen en dat de meest ontwikkelden en ook de zedelijk besten van ieder tijdperk zich tot hen aangetrokken gevoelden; terwijl dezen weder een uitnemenden invloed op hen uitoefenden. Toen nu de middeleeuwsche bouwkunst in verval kwam en geen grootsche bouwwerken meer behoefden uitgevoerd te worden, trad de zedelijke en intellectueele arbeid meer op den voorgrond en, herrezen als de Poenix, kwam zoo langzamerhand de hedendaagsche Vrmij.·. ten tooneele die zulk een beduidenden invloed heeft uitgeoefend op het geheele Engelsche volk. Eerst trad ze te voorschijn in de bescheidene gedaante der oude masonry en nauwelijks van deze onderscheiden, maar allengs breidde ze zich meer en meer uit, werd meer en meer vergeestelijkt, trad moedig op tegenover de kleingeestigheid en enghartigheid der tijdgenooten en bood zoo, geen ander gebod erkennende dan dat der humaniteit, der wereld een veilig toevluchtsoord aan, waarin de mensch alleen den mensch vond; waarin geen onderscheid meer gold van rang en stand; waarin de duizende dwaasheden der buitenwereld geen toegang gekregen hadden. Dat de oude wetten en verordeningen vooral herzien moesten worden, was van deze veranderde omstandigheden het noodzakelijk gevolg. De „oude plichten", die in Engeland aldus ontstonden, behelzen dan ook voor altijd het wezen, „de grondidé der Vrijmetselarij," de richtsnoer voor de handelingen der Vrijmetselaren ten allen tijde en overal. — Zietdaar in hoofdtrekken de meening van Kloss uiteengezet. Weldra zette hij den nu aangevangen arbeid voort en gaf ook de latere geschiedenis der Orde, en bekampte met zijn groote talenten alle andere voorstellingen die een zeker geheimzinnig waas over de Broederschap wierpen en daardoor kwam hij vaak in tegenspraak met Krause en anderen wier gezag totdusverre onaangevochten was. — De laatste arbeid van Kloss was de uitgave van de „Geschichte der Freimaurerei in Frankreich" in twee deelen. Maar zoo hem langer leven vergund ware geweest, zou hij nog oneindig veel gegeven hebben, want de bouwstoffen lagen gereed. Met taai geduld, met ongeëvenaarde volharding, met groote zaakkennis bracht hij van alle kanten alles bijeen wat dienen kon om meer licht te verspreiden over 't vaak zeer donkere verleden der Orde. Maar aanhoudende, al te ingespannen arbeid had zijn krachten ondermijnd; midden in dien arbeid is hij weggenomen. — Kloss was niet alleen een groot geleerde, ook als mensch verdient hij de hulde van allen die hem mochten leeren kennen; nooit pronkte hij met zijn groote geleerdheid maar was en bleef de bescheidenheid zelve; als burger nam hij deel aan alles wat het volksleven betreft; als huisvader genoot hij de warme liefde der zijnen, m. a. w. Kloss was een Vrijmetselaar in den besten zin van dit woord. Gelijk we reeds met een enkel woord vermeldden, is de rijke boekenschat van Kloss door Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden voor eene hoogst aanzienlijke som aangekocht en aan het Nederlandsche Gr.·. O.·. ten geschenke gegeven, bij zijn 50jarig jubilé als Gr.·. Mr.·. Nat.·.. De Klossiaansche bibliotheek bevat ongeveer 7000 deelen gedrukte werken, waaronder hoogst belangrijke en zeldzame. Behalve de geschiedenis en wetgeving der Vrmij.·. van alle volken, vindt men er werken over de Tempelridders, Rozenkruisers, Veemgerichten, Illuminaten, Jesuïten en alle geheime genootschappen. Buiten de gedrukte werken bestaat ze uit ongeveer 2000 handschriften over Maç.·. aangelegenheden en uit eene rijke verzameling van gedenkpenningen, portretten, decoratien, platen, diploma's enz. Door dit vorstelijk geschenk is de O.·. in Nederland in 't bezit eener bibliotheek die nergens hare wedergade heeft, en de geleerde bibliothekaris, de Z.·. V.·. Br.·. Noordziek, heeft reeds alleen door de ordening dezer boekenschat zich een onsterfelijken naam gemaakt voor de Nederlandsche Vrmij.·..

Knigge (Adolf Franz Friedrich Ludwig, vrijheer von —) Dr. Jur., Saksisch-Weimarsch kamerheer, geb. te Bredenbeck bij Hannover 16 Oct. 1752, overleden 6 Mei 1796, dus op den leeftijd van nog geen 44 jaren, was een der beste romandichters van zijn tijd en is algemeen bekend geworden door zijn boek „Over den omgang met menschen.“ Reeds op 20jarigen leeftijd werd hij tot V.·. M.·. aangenomen en later heeft hij veel van zich doen spreken als lid der Illuminaten-Orde, naar welk artikel we verder verwijzen wat de bijzonderheden van zijn maç.·. arb.·. betreft. Van zijne talrijke geschriften brengen we alleen in herinnering de volgende: „Roman meines Lebens“ (Riga 1781—83); „Ueber Jesuiten, Freimaurerei und Deutsche Rosenkreuser“ (Leipzig 1781); „Warnung au die deutschen Fürsten, Jezuitengeist und Dolche betreffend; Beitrag zur neuesten Geschichte des Freimaurerordens, in neun Gespräche“ (Berlin 1786).

Knights of Labor (*Ridders van den arbeid*). Eene geheime orde in Amerika, die zich ten doel stelt de arbeiders van geheel Amerika nader tot elkander te brengen en een strijd der klassen voortebereiden. Het bestaan dezer geheime orde werd bekend door eene algemeene vergadering van hare hoofden, die in Januari 1878 te Reading in Pennsylvanie plaats had en waaraan 28 afgevaardigden uit de Staten New-York, Pennsylvanie, Missouri, Indiana, Ohio, Massachusetts en West-Virginie deel namen. Op deze vergadering werd de orde ook eigenlijk pas geconstitueerd. Iedere onderafdeeling er van wordt Assembly (verzameling) genoemd en ontvangt als nadere aanwijzing het nommer dat ze op de ranglijst inneemt; te gevolgen daarvan is de Assembly der wevers te Philadelphia No. 1. Zooveel mogelijk heeft ieder handwerk zijn eigen Assembly; wanneer andere handwerkslieden daarbij worden toegelaten heetten ze Sojourners of gasten, die weèr moeten heengaan, wanneer zegenoeg vakgenooten hebben kunnen vinden om een eigen Assembly in 't leven te roepen. Dit genootschap schijnt zich meer en meer uittebreidden, en meermalen heeft het bij verkiezingen reeds een overwegenden invloed kunnen uitoefenen, terwijl het reeds eenige dagbladen uitgeeft. Het geheim der orde wordt streng bewaard en 't is aan niemand geoorloofd buiten de vergaderingen over haar doel en arbeid te spreken; geheime agenten (secret detectives) moeten waken dat het geheim niet geschonden wordt en de leden weten niet wie deze agenten zijn. Men is aan de hoofden onbepaalde gehoorzaamheid verschuldigd. In iedere Assembly bestaat een soort van gerechtshof De „ridder van den arbeid,“ is een slaaf der orde geworden en moet op bevel der hoofden loonsverhooging vragen, den arbeid staken enz enz. Men schat het aantal leden dezer vereeniging op ± 800.000.

Kolenbranders (*Orde* der) S. Zie *Carbonari*. 2. een geheim genootschap in Duitschland dat symbolische teekens bezit. Het schijnt geen ander doel te hebben dan onderlinge bescherming der kolenbranders, die hun eenzaam leven in de bosschen slijten. Aan een teeken en aan hun kleeding herkennen ze elkaar.

Kolommen (z. *Zuilen*). In den voorhof van den Salomonischen Tempel stonden volgens 1 Kon. VII : 15—22 (vrgl. Jerem. LII : 2I) twee kolommen of zuilen, een ter rechterzijde met het geschrift יָכִין (Jachin z. d.) en de andere ter linkerzijde בֹּעַז (Boas) Iedere kolom was 18 el hoog en had 12 ellen in den omtrek dus circa 4 el in doorsnede. De uit metaal gegoten kapiteelen waren 5 ellen hoog; ze waren met leliën versierd en dan weder door een netwerk bedekt; op dit netwerk stonden weêr twee rijen, ieder van 100 granaatappelen. Stieglitz zegt in zijn werk: „Jachin en Boas, twee kolommen in den dom te Würzburg“ (z. d.) (1824) het volgende: „reeds in de vroegste tijden dienden deze kolommen tot symbolen van de krachten der natuur en wel van het naturalisme dat in alle cosmogoniën heerscht. De kinderen van Seth bouwden, volgens de overlevering (Josephus, Antiqq. I. 2) twee pilaren, een van steen en een van leem. Twee dergelijke kolommen stonden in den Tempel van Herkules te Cadix in Spanje. De in de rotsen gebouwde tempel te Karli in Oost-Indie heeft, aan weêrszijden van den ingang van den voorhof, een kolom van 24 voet hoogte. Zoo stonden voor de Egyptische tempelen twee groote obelisken als hieroglyphen van de krachten der natuur. Zoo bouwden ook de Israëliten twee kolommen voor hunnen tempel ter verheerlijking van den Schepper van het heelal. Zijn die kolommen belangrijk voor den bouwkunstenaar die tot het innerlijke van de kunst wil doordringen, voor den Vrijmetselaar zijn ze ook van groote beteekenis, daar dergelijke kolommen hem tot symbool dienen. Gold ten allen tijde de Salomonische tempel als type of symbool van den arbeid der Vrijmetselaren, van al de onderdeelen van dien tempel werd vooral waarde gehecht aan de beide kolommen Jachin en Boas.“

Bovendien heeft de Vrmij.·. nog drie zedelijke begrippen, die symbolisch de kolommen genoemd worden waarop de tempel der toekomst moet worden opgericht.

Körner (*Christian Gottfried*), geb. 2 Juli 1756 te Leipzig, overl. 1815, de vader van den beroemden dichter Theodor Körner, was een geleerde van naam en vooral een belangstellend vriend van alle kunsten en wetenschappen. Streckfuss beschrijft hem in „Theodor Körner's Werke" (Berlijn 1863), als een man van zeldzame geleerdheid en van een uiterst beminnelijk karakter, die bij zijn zoon den grondslag legde voor al dat werkelijk goede dat den dichter later kenmerkte. Hij was een ijverig maçon en, tot zijn dood toe, Reg.·. Mr.·. der Loge „*zu den Drei Schwertern*" te Dresden.

Korporatie z. *Bouwcorperatie.*

Kota Radjah. (Konings-stad, Hoofdplaats van het Rijk van Groot-Atjeh en onderhoorigheden eil. Sumatra). Den 1sten October 1877 werd door een drietal BBr.·., in dit O.·. woonachtig, eene circulaire gericht tot BBr.·. VV.·. MM.·. in Atjeh, waarin zij verzocht werden den 6den October samen te komen in een daartoe door Br.·. Ruleman Voget, den veldprediker, welwillend afgestaan lokaal, ten einde de mogelijkheid te bespreken, om te K. R. eene maç.·. vereeniging te vormen die de voorloopster eener Loge worden zou. Deze samenkomst, geleid door Br.·. Benningen van Helsduizen, werd door 20 BB.·. bijgewoond en leidde tot het besluit, een mac.·. vereeniging in 't leven te roepen aan welke de naam werd gegeven „*Na duisternis licht*" Tevens werd in beginsel aangenomen, dadelijk voorbereidende maatregelen te nemen om, zoo spoedig mogelijk, tot de oprichting eener Loge te kunnen overgaan. Daartoe werd, bij circul.·. teekenpl.·., de steun van alle werkpll.·. in Indië ingeroepen. Veel hulp werd op finantieel gebied door de LL.·. niet verleend; alleen de A. L.·. „Mata-Hari" in het O.·. van Padang, gaf eene vrij belangrijke som en aanvaardde het protectoraat over de vereeniging; tevens werd de hulp ingeroepen van den Z.·. V.·. Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·., die dadelijk zijn hulp en steun beloofde evenals Br.·. Generaal v. d. Heijden wien ook om steun gevraagd was. Weldra gaven onderscheidene BBr.·. hoogst aanzienlijke finantieele bijdragen, zoodat men in staat was, voor eigen rekening, een gebouw te laten zetten. Aan den bevelhebber werd toen een request gezonden, om afstand van een stuk gronds, gelegen aan den weg van Kampong Gedah; bij beschikking van 3 Maart 1878 werd hieraan voldaan en weldra werd met den Luit.-Chinees Li-Asie eene overeenkomst gesloten voor den bouw eener Loge, die onder zijn toezicht zou geschieden. Den 30 Sept. 1878 werd de eerste vergadering in dit gebouw gehouden. De oorlog met de XXII Moekim had verhinderd eerder samen te komen. In November werd besloten den naam te veranderen, in dien van „Prins Alexander". — In 1879 kwam eenige verandering in den toestand. Door het aanhoudend uitrukken der troepen was van geregelden maç.·. arb.·. niet of nauwelijks sprake; zij, die 't meest geijverd hadden voor de oprichting eener Loge, waren vertrokken en de finantieele toestand liet ook zeer veel te wenschen over. Men opperde het plan, alleen eene maç.·. soc.·. te vormen, die dreigde niet meer dan eene prof.·. vereeniging te zullen worden. De BBr.·. Baron van Heerdt en C. J. J. H. van Kempen, die toen te Kota Radjah kwamen, zagen de dreigende gevaren, en de laatstgenoemde vooral wekte met een krachtige toespraak de BBr.·. op, getrouw te blijven aan 't eens genomen besluit. Met luid applaus werd dit welsprekende woord begroet, en aldus 't besluit hernieuwd een L.·. in 't leven teroepen. De militaire en civiele gezagvoerder, de Z.·. A.·. Br.·. K. v.d. Heijden beloofde weder zijn medewerking, en men besloot de nieuwe L.·. te noemen naar den H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. N.·. „*Prins Frederik.*" Bij teekenpl.·. van 10 dec. 1879 werd de voorloopige vergunning verleend maç.·. arb.·. te verrichten. — Den 11 Jan. 1880 werd tot Reg.·. Mr.·. gekozen Br.·. van Kempen. De maç.·. vereeniging „Prins Alexander" werd nu ontbonden, en Br.·. Van der Heijden tot Mr.·. v. E.·. der nieuwe □ benoemd. (z. *Maç.·. Weekbl.·.* 17 Mei 1880). De opening der Loge had op de plechtigste wijze plaats; weldra nam de arb.·. een aanvang en werd, onder de uitnemende leiding van Br.·. van Kempen, krachtig voortgezet. — Heden versieren de portretten der drie Mrr.·. v. E.·.: K. v. d. Heijden, F. H. der Kinderen en C. J. J. H. van Kempen de bank.·.-zaal der L.·.. Het T.·. gebouw voldoet aan alle te stellen eischen. De Loge telt heden (1883) p. m. 40 leden en vergadert den eersten en derden Woensdag van elke maand, des avonds 8 uur.

Krause (*Karl Christian Friedrich* —), de bekende wijsgeer, werd den 14 Mei 1781 te Eisenberg in het Altenburgsche geboren; hij beoefende sedert 1797, onder Schelling en Fichte, te Jena de wijsbegeerte en vestigde zich daar in 1802 als privaatdocent. Daar hij verlangde de kunstschatten van Dresden te bestudeeren, vertrok hij in 1808 derwaarts, maar onaangenaamheden met de Loge „Zu den Drei Schwer-

tern" en de politieke gebeurtenissen maakten hem 't verblijf aldaar minder aangenaam, zoodat hij in '13 naar Berlijn vertrok, waar hij in '14 openbare voorlezingen hield, en met andere geleerden het Berlijnsche genootschap voor de Duitsche taal stichtte. Daar zijn gezin groot werd, en 't hem niet gelukte eene vaste aanstelling als docent te verkrijgen, keerde hij in '15 weder naar Dresden terug, vanwaar hij in 1817 eene groote reis door Duitschland, Frankrijk en Italie ondernam. In 1824 vestigde hij zich als privaat-docent te Göttingen; maar toen hij ook daar geene benoeming kon verkrijgen, vertrok hij in 1821 naar Munchen, waar hij den 27 Sept. 1832 in kommervolle omstandigheden overleed. — Op zijn reis door Altenburg werd hij in de Loge „*Archimedes*" aldaar, gerecipeeerd (1805) en den 31 Oct. 1805 te Dresden lid der Loge „*Zu den Drei Schwertern*"; maar na, 't verschijnen van het eerste deel zijner „*Kunsturkunden*", met zijn vriend Mossdorf — naar men zei, op aandrang der drie Pruisische Grootloges — uit die werkplaats uitgesloten. — We kunnen hier zijne beteekenis als wijsgeer niet bespreken (Vrgl. o. a. *Maçonniek Weekblad* jaargang 1883 No. 14 v.v.) maar bepalen ons tot hetgeen hij voor de vrijmetselarij heeft gedaan. Zijn hoofdwerk „*Drei ältesten Kunsturkunden der Freimaurerbrüderschaft*" uitgegeven in twee deelen, ieder van twee afdeelingen, verscheen te Dresden in 1820/21. Sedert 1790 beleefde de Vrmij.·. in Duitschland eene crisis. Mogelijk ook ten gevolge der politieke gebeurtenissen, mogelijk ook uit andere oorzaken werd het wezen de Vrmij.·. meer en meer miskend. Men zocht in haar iets geheimzinnigs; wilde haar in verband brengen met de ridderorden der middeneeuwen, en durfde niet beslist terugkeeren tot de oud-Engelsche instellingen en wetten. Wel waren er, voor en na, schrijvers opgetreden die den moed hadden voor overlevering te verklaren wat ook niets meer was dan dat, maar ze werden òf dood gezwegen òf weêrlegd. Krause was de eerste die, met scherpen kritischen blik, de bronnen raadpleegde en op onweêrlegbare gronden aantoonde, dat de Bond der vrije Metselaren geen Orde was in den middeneeuwschen zin, maar rechtstreeks samenhing met de bouwvereenigingen van vroegeren tijd, en in genoemd werk legde hij de resultaten van zijn onderzoek neêr.

Maar, wil men Krause's opvatting der Vrmij.·. in haar volle waarde kennen, dan moet nog het volgende in herinnering gebracht worden. Op zijn wijsgeerig standpunt was hij overtuigd, en zijne staatkundige, wijsgeerige en godgeleerde studiën hadden hem in die overtuiging versterkt, dat de menschheid één organisch geheel is; dat de geschiedenis niets anders is dan: de beschrijving van het streven der menschheid om zich van die éénheid meer en meer bewust te worden en dit bewustzijn, ook in doen en laten, te openbaren. Het ideaal dat hem voor den geest zweefde was: een menschheidsbond in 't leven te roepen, die werkelijk alles wat mensch heet zou omvatten; in zulk een Bond zou de idé der absolute eenheid van het menschelijk geslacht tot realiteit worden. In zijne dagen, meende Krause, was de dag der vervulling van den wensch naar dien menschheidsbond gekomen. De menschheid had nog slechts den kinderlijken en jongelingsleeftijd beleefd, nu moest de derde periode aanbreken, die der waarachtige humaniteit. — Men kan dit nu dweeperij of ziekelijk idealisme noemen, wij willen hierin niet beslissen, de toekomst zal leeren of de wijsgeer werkelijk heeft gedwaald, en zij die den avond beleven der eeuw aan wier morgen hij optrad, hebben mogelijk reeds veel ontdekt wat dezen denker rechtvaardigt. Welnu, toen hij de oudste oorkonden der Engelsche Vrmij.·. ernstig had bestudeerd, kwam hij meer en meer tot de overtuiging, dat de Bond van VV.·. MM.·., mits goed begrepen, reeds in kiem en in beginsel, was wat, naar zijn voorstelling, de geheele menschheid eens worden moest, althans dat hij bestemd was dit eens te zijn. Eenmaal tot deze overtuiging gekomen, besloot Krause zijn verder leven er aan te wijden om den Bond weêr terug te brengen tot zijn echten oorsprong, de BBr.·. tot eene waarachtige hervorming opteroepen, maar tevens een groot werk te schrijven, voor het geheele publiek bestemd, waarin hij de grondtrekken van zulk een menschheidsbond, als hem voor den geest zweefde, wilde ontvouwen. Herhaaldelijk gaf hij dan ook geschriften uit, waarin deze denkbeelden nader werden ontwikkeld. Voor de Broeders evenwel schreef hij zijn straks reeds genoemde *Kunsturkunden* waarin hij de oude oorkonden der Vrmij.·. kritisch en wijsgeerig beschouwde, met het doel om daardoor het waarachtig wezen der Vrmij.·. en van de broederschap van VV.·. MM.·. duidelijker in het licht te stellen. Die oorkonden bevatten echter — volgens hem — slechts eene vingerwijzing naar de ware Broederschap der toekomst, en 't was dus de plicht van iederen waarachtigen V.·. M.·. verder te ontwikkelen wat daarin slechts als beginsel was uitgesproken. We kunnen hier

niet verder gaan in de ontwikkeling van Krause'sopvattingvanhetwezenderVrmij.·.; 't gezegde is voldoende, om de strekking van zijn hoofdwerk te doen kennen. Toch kunnen we niet nalaten zijn eigen woorden aantehalen. In het voorbericht van de eerste uitgave zegt hij o. a.: „Wij leven in den tijd der wedergeboorte of liever der nieuwe geboorte. De menschheid ontwaakt ten nieuwen leven. Een hoogere Staats-eenheid openbaart zich, die allereerst de Europeesche volken zal omvatten, en hen tot hoogere eenheid zal brengen. Eene waarachtige beoefening van wetenschap en kunst zal een volkomen nieuw leven wekken, en de menschheid brengen tot die hoogere volmaking die bestaat in een gezamelijk leven in innige gemeenschap met God („*gesellige Gottinnigkeit*").

„Wetenschap en kunst, die beide grootsche bezittingen der menschheid, winnen in de laatste jaren in kracht, en krijgen telkens een heerlijker gestalte. Het huiselijke leven is in alle standen edeler geworden. — De meeste en de edelste volken van Europa streven heden in den staat, in de kerk, in de wetenschap en in de kunst, ja in alle vereenigingen, meer naar eenheid, naar organische ontwikkeling en naar harmonie. De menschheid wordt meer en meer als een organisch geheel beschouwd. Dit is de kenmerkende geest van deze eeuw; hij verheft zich hoog boven al het voorbijgaande en belooft, reeds voor de naaste toekomst, de schoonste vruchten. Het ontwaken van dezen geest van eenheid en harmonische organisatie, duidt de nadering aan van een nieuw tijdperk in het leven der menschheid op aarde; in dit tijdperk zal de menschheid den vollen bloei van haar harmonisch leven zien, zal al het menschelijke ontkiemen en zich ontwikkelen." . . . . En die idealistische of, wil men, optimistische beschouwing had voor Krause niet alleen waarde als eene theorie, neen ze dreef hem ook aan tot de daad. In diezelfde voorrede zegt hij: „Want al het werkelijke, met vrije kunst te vormen naar zijn eeuwig onveranderlijk beeld, is de roeping van alle vrije geesten." En het is de Bond van Vrijmetselaren die, naar zijn overtuiging, zijn ideaal reeds verwezenlijkt; daarom schreef hij ook dit werk. „Welk Br.·. V.·. M.·. zal onbewogen blijven, wanneer ik hem het groote geheim van onzen Broederbond, waaraan hij met liefde en trouw gehecht is, verklaar; wanneer hij ziet dat hem de schoonste uitzichten worden geopend?" En, na deze opmerkingen, wordt het wezen van den „menschheidsbond" door hem met groote genialiteit ontwikkeld. „De arbeid van dezen menschheidsbond behoudt, reinigt, verzamelt al het waarachtig menschelijke en brengt dat met elkaar in harmonische vereeniging. Al het goede en schoone dat in wetenschap en kunst, in vriendschap en familieleven, dat in staat en kerk op deze aarde reeds werkelijk bestaat of nog ontstaan moet, het geringste zoowel als het belangrijkste, is voor onzen Bond kostelijk en dierbaar." — „Daar nu onze menschheidsbond, krachtens zijn wezen, al het menschelijke als totaalleven omvat, is hij bestemd voor alle tijden, standen en volken, voor vrouwen en mannen, voor kinderen, volwassenen en grijzen."

Krause behandelt nu de drie oudste kunst-oorkonden der Vrmij.·. om daaruit te bewijzen, dat de Bond van VV.·. MM.·. in beginsel met zijn idealen menschheidbond één is. Als de drie oudste kunstoorkonden beschouwt hij nu: 1. het oudste vraagstuk over den oorsprong, het wezen en de bestemming der Vrijmetselarenbroederschap (Masonei), waarvan een afschrift, naar het handschrift van Koning Hendrik VI, in de Bodleiaansche bibliotheek te Oxford bewaard wordt en het Vrijmetselaarsverhoor of Vrijmetselaarsexamen genoemd wordt. 2. de oudste en echte, door een onafgebroken gebruik aan de Loges overgeleverde en nog heden in de oud-Engelsche Loges gebruikte leerlingcatechismus. 3. de ouden in het jaar 926 aangenomen Yorker Constitutie, of de wettelijke oorkonde der bouwhutten in Engeland, volgens het bij de Grootloge te York bewaard orginieel, door een Engelschman in 't jaar 1807 in 't Latijn en door J. A. Schneider te Altenburg in 't jaar 1808 in het Duitsch overgezet. — Jammer dat deze drie oorkonden den proef van een strenge kritiek niet kunnen doorstaan en dat K. zich, door zijn vooropgezette wijsgeerige denkbeelden, liet verleiden, om het ontleedmes der kritiek ongebruikt te laten liggen. Onder de onderscheidene artikelen bespreken we wij deze drie z. g. oudste oorkonden. — Maar moeten we het betreuren dat Krause te weinig kritiek oefende, toch zal het moeten erkend worden, dat hij de man was die het waarachtige en onveranderlijke wezen der Vrmij.·. voorgoed heeft doen kennen.

Kreupel. In al de wetten en verordeningen der middeneeuwsche bouwcorporatien was de bepaling opgenomen, dat niemand tot leerling mocht worden aangenomen, die niet volkomen gezond was „aan lijf en leden". Die bepaling werd telkens herhaald, en toen in 1717 de vier

Londensche Loges zich tot eene Groot-Loge vereenigden, werd die oude bepaling ook opgenomen. Gelukkig kwam men later, toen de maçonnerie zich geheel van de werk-metselarij had afgescheiden, tot eene mildere opvatting van die oude verordeningen die natuurlijk voor de werkelijke bouwlieden te verdedigen, ja noodzakelijk waren. Nergens wordt meer de oude en ook volkomene onbeduidend geworden verordening gehandhaafd, alleen de Gr.·. L.·. van van Ierland, eene zeer conservatieve, nam den 24 Juni 1855 het besluit: dat lammen, kreupelen enz. niet kunnen worden aangenomen, zonder dispensatie van den Grootmeester, den Ged.·. Grootmeester of van de Gr.·. L.·..

Kroonstad, stad in Oranje Vrijstaat met een L.·. onder het Nederl.·. Gr.·. O.·. „*de Morgenster*"; kleur groen. Deze L.·. heeft hare werkzaamheden gestaakt.

Kruis. Het beteekenisvol teeken van het christendom, symbool van het lijden en sterven van Jesus. Door Constantijn den Groote kwam dit teeken, dat reeds voor hem gebruikt was, meer en meer in aanzien. Eusebius zegt in zijn *Vita Constantini* (cap. XXXI) „De keizer bediende zich van dit heilaanbrengende teeken overal, als een voorbehoedmiddel tegen alle vijandelijke machten, en beval dat het bij al zijne legerafdeelingen zou vooruitgedragen worden." In de Strikte Observantie (z. d.) en in de Fransche en Zweedsche Oppergraden wordt het gevonden. In 't algemeen heeft men het kruis tot symbool gemaakt, en wel onder de volgende onderscheidingen: 1. het Grieksche kruis waarbij de vertikale lijn door de horizontale nagenoeg in het midden wordt doorsneden. De horizontale lijn beteekent den equator, de vertikale den meridiaan, de vier eindpunten duiden dan de vier jaargetijden aan. In 't midden van 't kruis plaatst men dan soms het teeken van het Goddelijk vuur, de bron van allen arbeid. Zoo opgevat is het Grieksche kruis het symbool van het heelal. 2. Het Antoniuskruis in den vorm van de Grieksche T, diende bij de Egyptenaren als amulet, en wordt ook bij meerdere volken der oudheid als symbool teruggevonden. Verlengt men de vertikale lijn een weinig boven de horizontale, en plaatst men daarop een ring (crux ansata) dan was dit, naar men zegt, bij de Egyptische mysterieën het teeken van het eeuwige leven. — **Broeders** van het — (*kruisvromen*) de naam van de volgelingen van het mystisch systeem door den graaf von Haugwitz gesticht, die in verband stonden met het Zinnendorfsch systeem (z. d.) De stichters waren hoogstwaarschijnlijk Hernhutters, die zich in eene theosophisch-mystische broederschap vereenigden, en aan de drie Johannesgraden eene christelijke beteekenis gaven. — **Ridders** van het — (*Chevalier* de la Croix) eene Fransche uitvinding die uit onderscheidene graden bestaat als Leerling, Gezel, Meester van het Oosten, Meester van den zwarten adelaar van St. Jan, volkomen Meester van den pelikaan, die sints 1808 andere namen aannamen. — **Ridders** *van het roode* — z. *Royal Arch*. — **Ridders** *van het witte* — De zetel van dit genootschap zou gevestigd zijn geweest in de Johanniter praeceptorij Torphichem in Schotland, maar staat met de Vrmij.·. in geenerlei verband. In Toskane werd in 1814 door Ferdinand II een ridderorde onder dezen naam gesticht. — **Ridders** *van het drievoudig* — een Hooge Graad in Frankrijk, steunende op eene legende uit de kruistochten.

Kubiek, *kubieksteen* (pierre cubique, smooth or perfect ashlar) een beteekenisvol symbool in de drie Johannesgraden, als zinnebeeld van den gereinigden, ontwikkelden, veredelden mensch. Alleen wanneer alle steenen zuiver kubiek zijn geslepen, kan het geheele gebouw voltooid worden, als een schoon wèl ineenpassend geheel.

Kuenen (*Jan*) was in 1735 Gedep.·. Gr.·. Mr.·. der toen onder de Gr.·. L.·. van Engeland staande Nederlandsche Loges. Hij is bekend door zijne overzetting van Anderson's Constitutieboek in het Fransch (à la Haye 1736 en 1741).

Kuldeërs. Dit woord, van Keltischen oorsprong, beteekent waarschijnlijk *vereerders van God* (cultores Dei). Deze naam, uit het Latijn verbasterd (Engl. Culdee), werd waarschijnlijk reeds vroeg door de Keltische monniken aangenomen, hoewel hij eerst in de XII[de] eeuw onder den vorm colideï of kolledeï met zekerheid is aan te wijzen. — Het schijnt zeker te zijn, dat de eerste Roomsche zendelingen bij de Kelten reeds een soort van christendom vonden, dat wel niet geheel vrij was gebleven van den invloed der Druïden, maar in werkelijkheid weinig verschilde van de katholieke leer; dat men alzoo met den naam Kuldeërs de geestelijken der Keltische kerken bedoelde, nadat de oude kerk door de Roomsch-Katholieke verdrongen was. — Deze oude Keltische kerk kan nu in drie deelen gesplitst worden: 1. de Iersch-Schotsche, 2. de Albaansch-Schotsche en 3. de Britsche. De eerste is de stam; de andere zijn de takken die daaruit voortkwamen. De bloeitijd der Iersch-Schotsche kerk viel in de VI[de] eeuw met de bekende zendelingen Columba, Columbanus en

Gallus door wier arbeid vele kloosters en bisdommen gesticht werden en die werkelijk de middelpunten waren eener hoogere beschaving. Hoewel deze kerk zich aan Rome onderwierp, handhaafde ze toch, in menig opzicht, hare zelfstandigheid. Nadat Ierland door de invallen der Denen en door burgeroorlogen was achteruitgegaan, geraakte ook de Iersche kerk op den achtergrond en ging eindelijk geheel in de Roomsch-Katholieke op (1172 onder Hendrik II van Engeland). — Van deze ging de Albaansch-Schotsche tak uit. Columba trok met 12 monniken in een open boot naar Schotland, en vestigde zich in 565 op het eiland Hy (Jona, later Icombkill) waar hij den 9 Juni 597 stierf. Van hier uit werd het Iersche christendom verder verbreid en werden, door de volgelingen van Columba, overal in de bergen en dalen van Schotland kloosters, kapellen en kerken gesticht. Ondanks alle pogingen van den Roomschen stoel, hield de oud-Schotsche kerk zich nog staande tot 1308, toen ook de zelfstandigheid der Keltische kerk ophield. — De Britsche tak der Keltische kerk is de minstbeteekenende en leefde ook slechts korten tijd. Deze afdeeling werd vooral in Wales aangetroffen, waar het klooster Bangor de voornaamste zetel der Kuldeërs was. In het begin der XI[de] eeuw werd echter in Wales geen spoor meer van de oude kerk aangetroffen, hoewel hier en daar nog sporen van Kuldeër-monniken gevonden worden. Het is trouwens een feit, dat koning Athelstan, bij zijn terugkeer uit Schotland in 936, in de Petrus-Kerk te York „mannen van een heiligen levenswandel en eerbaren omgang, toenmaals Colideï genaamd" (viros sanctae vitae et conversationis honestae, dictos adhunc Colideos) vond die vooral, hoewel ze arm waren, veel goeds deden aan armen en kranken. — Door Fessler werd voor het eerst aangewezen, dat de oude bouwcorporaties met deze Kuldeërs in betrekking stonden die dan ook, hoewel tot de Roomsche kerk behoorende, eene zekere anticlericale neiging hadden. (Vrgl. verder *Yorker Oorkonden.*)

Kunst — *Koninklijke*-(Royal Art). In het constitutieboek van 1723 geeft Anderson dezen naam aan de bouwkunde, als de voornaamste en edelste van alle kunsten. Sommigen beweren, dat de Vrmij.·. dezen naam ontving, sedert koning Willem III in 1693 tot V.·. M.·. zou zijn aangenomen; anderen, dat deze naam in verband staat met het feit dat de Salomonische tempel het symbolisch beeld is van den geestelijken tempel dien de V.·. M.·. opbouwt; terwijl weder anderen dien naam in verband brengen met Jacobus II: 8, waar het gebod der liefde het koninklijk gebod genoemd wordt omdat ook voor den V.·. M.·. de liefde de meeste is, de voltooiing van alle geboden.

Kunstoorkonden z. *Geschiedenis*, *Krause*, *Rituaal*, *Vrijmetselaars-verhoor*, *Yorker oorkonde.*

L.

Ladder z. *Jakobs-ladder.*

Lalande (Joseph, Jérôme, Lafrançais de-), beroemd sterrekundige, geb. 11 Juli 1732 te Bourg, overl. 4 April 1807, als directeur der sterrewacht te Parijs, hield zich vooral bezig met het onderzoek naar den aard en het wezen der planeeten. Hij was een ijverig V.·. M.·. en stichtte de L.·. „Neuf Soeurs", wier Reg.·. M.·. hij werd. Deze L.·. wijdde zich meer aan de bevordering der wetenschappen, en nam ook de bekwaamste mannen onder hare leden op. Den 7 Februari 1778 werd Voltaire in deze L.·. opgenomen, bij welke gelegenheid Lalande eene redevoering hield, waaraan wij het volgende ontleenen, omdat ze van eene historische beteekenis is, zoowel om hem die haar uitspraak als om hem tot wien ze werd gericht. „De dag uwer opname" zei Br.·. L.·. „zal in de jaarboeken dezer werkpl.·. altijd een der merkwaardigste blijven. De hier in één Metselverbond vereenigde negen zusters, hadden haren Apollo noodig en ze vonden dien heden in een vriend der menschheid, die alle talenten in zich vereenigt die ze, ter eere van haren bond, behoeven. Een koning, uw vriend sedert vele jaren, wien de wereld erkent als den verheven beschermer van onzen Bond, heeft reeds vroeger in u 't verlangen opgewekt tot dien Bond toetetreden, maar gij wildet die eer uw

vaderland voorbehouden. Uit de luide toejuichingen eener natie, uit 't midden van een over uwe genezing vreugdedronken volk, gaat gij den Tempel binnen aan vriendschap, wijsheid en deugd gewijd, om daar een wel minder schitterende, maar een voor uw geest en hart niet minder waardige kroon te ontvangen. De glans die uw toetreden over onze Loge verbreidt, de wedijver dien het onder de BBr.·. opwekt, de kracht die van u zal en moet uitgaan, kan niet anders dan voordeelig zijn aan de armen die we ondersteunen, aan de wetenschappen die we beoefenen, en aan al dat goede en schoone dat we zoeken te werken.“ Na te hebben aangewezen dat de Vrmij.·. eigenlijk met de geestelijke ridderorden der middeneeuwen samenhangt, welke meening de L. dus was toegedaan, gaat hij voort: „deze Bond breidde het eerst zijn takken uit naar dat beroemde eiland, dat langen tijd de voormuur van den godsdienst en 't middenpunt aller krijgsmansdeugden was, ja dat nog heden ten dage de zetel is der vrijheid, der verhevenste wijsbegeerte en der diepzinnigste staatkunde; dat, als beheerscheres van de zee en van den handel, gelijk gij zelf 't eens zoo treffend hebt gezegd: „de geluksgoden van alle einden der wereld oproept.“ De Engelschen, de bijna geboren concurrenten en vijanden van ons volk, zijn desniettegenstaande, als Metselaars, onze vrienden en broeders. Midden in 't slaggewoel zag men, hoe ze onze Broeders erkenden, en meer dan een hield de hand terug die reeds tegen den vijand was opgeheven, om zijn helper en bevrijder te worden. Welke bond kan sterk genoeg zijn, om menschen zoo innig en nauw met elkaar te verbinden die anders door de natuur, door klimaat, taal, toestanden, belangen, regeeringsvorm, zeden, staatkunde en aanleg van elkaar gescheiden zijn? Alleen de gemeenschappelijke liefde voor de deugd kan zulk eene vereeniging tot stand brengen, die ten allen tijde en onder alle volken de edelste zielen aan elkander bindt en een onbreekbaren band om haar strengelt. En juist deze liefde voor de deugd maakt het wezen uit van dezen Bond; van den Bond die zijn schoonheid ontleent aan de liefde voor het schoone en zijn kracht vindt in 't bescheiden stilzwijgen over zijn geheimenissen, en die een ondoordringbaren scheidsmuur opricht tusschen deugd en misdaad, tusschen het gewijde en ongewijde, tusschen licht en duisternis. Gij mijn broeder, waart, reeds voor uwe inwijding, doordrongen van de verplichtingen die het lidmaatschap van dezen Bond u oplegt. Welk burger bewees zijn vaderland betere diensten dan gij? Wie leerde de menschen hun plichten en hun werkelijke belangen kennen? Wie teekende met zulke levendige kleuren het fanatisme in zijne afschuwelijkheid en het bijgeloof in zijne dwaasheid, als gij dat hebt gedaan? Gij hebt den Eeuwige een tempel gebouwd; maar wat meer zegt: gij bouwdet daarnaast ook een vrijstad voor veroordeelde, maar nuttige burgers, die door blinde ijveraars vervolgd werden. Zoo waart gij V.·. M.·., eer ge dien naam ontvingt, en vervuldet gij de plichten van den Bond, nog voordat ge dit hadt beloofd....“

In 1774 trad de L. als maç.·. geschiedschrijver op met een „Memoire sur l'histoire de la Franche-Maçonnerie.“ Hij was vele jaren Gr.·. Reden.·. van het Gr.·. Or.·..

Lamartine (*de-*) was geen V.·. M.·.; maar van hem zijn de volgende woorden over de Vrmij.·. bewaard: „ik spreek de taal en ken de gebruiken dezer broedergemeente niet; maar ik ken haar hart en haren arbeid door u. Ik zie in de geheimen der Loge niets anders dan den sluier waarmede bescheidenheid, weldadigheid en waarheid zich omhullen, om de waarheid en schoonheid daarvan te verhoogen in de oogen van God en menschen. Zonder deze bescheidenheid zoudt gij uw geheim aan de menschen openbaren, maar uwe werken vertellen hen toch wie gij zijt. Gij zijt, naar mijne overtuiging, de groote eclectici der moderne wereld. Gij neemt uit alle tijden, alle landen, alle systemen de duidelijke, eeuwige, onveranderlijke grondslagen der universeele moraal en vormt daarmede het onfeilbare en onbetwijfelbare dogma der verbroedering. Gij vermijdt alles wat de geesten verdeelt; gij zoekt beslist datgene wat de harten vereenigt. Gij zijt het, die de eendracht in 't leven roept. Men kan den voorhang optillen die uwe geheime bedekt, zonder vrees iets anders te zullen zien dan der menschheid bewezen diensten „(*Freim. Ztg.* 1867 S. 220).

Landmarks (*the old-*). Is een woord dat in mac.·. geschriften vaak voorkomt, en dus eenigszins moet worden toegelicht. Het eerst komt deze uitdrukking voor in Anderson's constitutieboek van 1723 en hij verstaat daaronder: de oude wetten en bepalingen die hij in de Charges of zoogenaamde Oude Plichten heeft bijeengevoegd en die, naar zijne meening, onschendbaar zijn. — *Mark* is Angelsaksisch en beteekent een teeken, een grens; en onder Landmarks verstond men dus oorspronkelijk het grensteeken waarmede de grondbezittingen werden afgepaald. Preston meent nu (Il-

lustrations of Masonry) dat in de Vrmij.·. met dit woord wordt bedoeld; het voorkomen van 't invoeren van allerlei nieuwigheden, om zoo het oud en onaantastbaar karakter der Vrmij.·. te handhaven. Hij vergist zich echter hierin. Wij gelooven dat de beteekenis eenigszins anders is. Onder Old charges of old marks verstond men, geheel overeenkomstig de beteekenis dier woorden, bepaalde verordeningen ten opzichte van het rechtsgebied van iedere Loge, binnen welke alle door het gild erkende Meesters en Gezellen (*Masters and Fellows*) moesten blijven, en binnen welke zij alleen bevoegd waren, gebouwen te stichten. Daarom hadden ook alle Loges een eigen teeken en ook wel een herkenningsteeken dat voor anderen geheim werd gehouden. Later werd dit eenigzins gewijzigd, en verstond men onder Landmark de bepaling van het juiste gebied van iedere Groot-Loge waarbinnen zij aan nieuwe Loges constitutie, d. i. vergunning tot arbeiden, kon en mocht geven. Dat sommigen, als Preston, meer het oog hadden op onschendbaarheid van oude gebruiken en gewoonten, is zeer verklaarbaar uit den conservatieven geest die hen bezielde. Ten slotte deelen we hier nog de verklaring mede van Mackey (*Lexicon of Freemasonry*): „'t Was in oude tijden gebruikelijk de grenzen der grondbezittingen door het oprichten van steenen zuilen aantewijzen. Het wegnemen daarvan moest tot schromelijke verwarring aanleiding geven, daar men geene andere middelen bezat om de juiste grensscheiding aantegeven. Zulk wegnemen werd dus als een halsmisdaad beschouwd ... Vandaar worden alle eigenaardige onderscheidingsteekenen (*peculiars marks of distinction*) die ons van de prof. W.·. scheiden en waardoor wij in staat zijn ons erfrecht als „zonen des lichts“ (*sons of light*) te bewijzen, de grensteekens der Orde (*are called the landmarks of the Order*) genoemd. De algemeene taal (*universal language*) en de algemeene wetten (*universal laws*) der Metselarij zijn grensteekens, maar niet de lokale ceremonieën, wetten en gebruiken die in verschillende oorden ook zeer van elkander verschillen.“

Latomus van het Grieksche woord λάτομος, dat eigenlijk steenwerker, steenhouwer beteekent (Lat. lapidicida) en dat heden de Latijnsche uitdrukking is voor V.·. M.·.; vandaar heet een door Thory uitgegeven geschiedkundig werk over de Vrmij.·. „Acta Latomorum.“ Zoo heet het te Leipzig verschijnende maç.·. blad *Latomia*... Latomia Society is de naam van het voor eenige jaren te New-York gestichte gezelschap ter beoefening der Maç.·. wetenschap.

Lausanne. Zie *Zwitserland.*

Lawrie (*Alexander*) Boekhandelaar te Edimburg, aldaar overleden 1830, was Gr.·. Secret.·. der Gr.·. L.·. van Schotland en uitgever van het beroemde werk: „*History of Free-Masonry, drawn from authentic Sources of information; with an account of the Grand Lodge of Scotland*“ (geschiedenis der Vrmij.·. uit authentieke bronnen geput; benevens een bericht over de Gr.·. L.·. van Schotland). Dit werk baarde groot opzien, en vooral Thory (Acta Latom. II. 344) maakte dat het in Frankrijk met uitbundigen bijval werd begroet. In het jaar 1804 werd dit werk door de Gr.·. L.·. van Schotland gesanctioneerd en kreeg van toen af vóor Schotland dezelfde beteekenis die Anderson's constitutieboek voor Engeland heeft. Ter belooning van zijn arbeid werd Lawrie in 1810 tot Gr.·. Secret.·. benoemd, welke waardigheid hij tot zijn dood bekleedde. Hoewel dit werk groote waarde heeft voor de geschiedenis der Schotsche Vrmij.·., is het toch, als historische bron, wat de geschiedenis betreft, minder vertrouwbaar, daar de schrijver in de mysteriën der oude wereld niets meer of minder ziet dan zuivere vrijmetselarij en, zonder voldoende kritiek te oefenen, zich vaak aan allerlei begripsverwarring schuldig maakt. Wat de middeneeuwen betreft, geeft de Schr. ons zeer interessante beschouwingen. Toen vormden zich de corporatiën der bouwlieden, bij welke we vele werkelijk humane begrippen aantreffen, die, consequent ontwikkeld, tot ware vrijmetselarij worden. Zoo zijn de werkelijke bouwlieden de voorloopers der Vrijmetselaren geworden. De samenhang van deze beide blijkt — volgens hem — nergens zoo duidelijk als in Schotland, waar bij sommige Loges nog de sporen gevonden worden van den vroegeren toestand, toen zij uit werkelijke bouwlieden bestonden; zoo b. v. te Kilwinning (z. d.) — Zoo leidt de schrijver ons uit de werk-metselarij tot de broederschap der VV.·. MM.·., wier geschiedenis, van nu aan, uit authentieke bronnen wordt meêgedeeld. Al heeft het historisch onderzoek der laatste jaren bewezen dat veel wat Lawrie voor geschiedenis houdt naar het gebied der legende moet verwezen worden, toch heeft dit werk onmiskenbaar zeer groote verdienste.

Lazarus-orde. 1. Eene Sardinische Orde (z. *Moritzorde*). 2. Eene verbinding der Orde van St. Lazarus met die van Onze Lieve Vrouwe van den Berg Karmel, waarvan de

stichter onbekend is, maar die zich ten doel stelt kranke en arme pelgrims te verzorgen. Lodewijk VII van Frankrijk, bracht haar uit Palestina naar Europa over en wees haar toe aan de hospitaalridders, terwijl het hoofd dier orde, te Boigny bij Orleans, zich toen grootmeester der Orde van St. Lazarus noemde. De orde ontaardde langzamerhand, werd in 1490 door paus Innocentius opgeheven, terwijl hare bezittingen aan de Malthezerorde gegeven werden. Leo X herstelde haar weder, en Gregorius XIII vereenigde haar met de Moritzorde, waartegen Frankrijk protesteerde. In 1607 stichtte Hendrik IV de Orde van Onze Lieve Vrouwe van den Karmel, waarmede de overblijfselen der oude Lazarus-orde verbonden werden. Onder allerlei lotwisselingen bleef die Orde tot 1788 in leven, maar aan niemand werd meer het Ordekuis gegeven en in 1830 verdween ze voor goed. 3. Oliver maakt nog melding van een maç.·. Oppergr.·. onder dezen naam, wier leden een kruis van smaragd op de borst dragen.

Lectures (*voorlezingen*). Aldus noemt men in Engeland en Noord-Amerika de catechismus die, ter instructie, nu en dan in de Loge wordt voorgelezen. De lectures bevatten de gebruiken, overleveringen en zedelessen van ieder der drie graden; ieder daarvan is in eenige onderdeelen gesplitst. Volgens Engelsche berichten, stelden Anderson en Desaguliers omstreeks 1720, ettelijke vragen en antwoorden op, die gebaseerd waren op oude maç.·. oorkonden en gebruiken. In 1742 werden de Lectures herzien en meer geschikt gemaakt voor den toenmaligen toestand der Orde, altijd met strikte opvolging der Oude Landmarken (z. d.). Het karakteristieke dezer herziening bestaat daarin, dat het specifiek christelijk karakter, dat Anderson aan den catechismus had gegeven, werd weggenomen en meer rekening werd gehouden met de behoeften ook der Israelieten. Intusschen bleef er nog veel onmaçonnieks in over; b. v. de drieëenheid werd er in erkend, de viering van den Zondag vooropgesteld, en in 't geheel aan de kerkelijke symboliek ook een groote plaats ingeruimd. Later werd bedoelde catechismus nog eens herzien en wel door Hutchenson (1763) in het Noorden en door Preston (1772) in het Zuiden van Engeland. De laatste verbond zich met Hutchinson en vervaardigde een systeem dat een halve eeuw lang gehandhaafd bleef; en zijn *Illustrations of Masonry* worden nog heden in Engeland in eere gehouden. Van toen af werden de Lectures in Engeland en in Amerika op verschillende wijze beschouwd. In 1813 werden ze, bij de vereeniging der Ancient en der Modern Macons, weder omgewerkt door Dr. Hemming en Williams die er veel nieuws inbrachten. In Noord-Amerika werden ze door Webb herzien en het zeer gewijzigde Webb-Prestonsche systeem geldt, in hoofdzaak, nog in de Vereenigde Staten.

Leekenbroeders (*fratres laici*) komen sedert de XI^de^ eeuw in de kloosters voor. Daarmede werden dezulken bedoeld, die wel de gelofte hebben afgelegd, maar zich niet door eene bijzondere kleeding onderscheiden; ze verrichten meestal den huisdienst. Deze leekenbroeders waren weêr in twee soorten verdeeld, namelijk *barbati*, die ook het ordekleed droegen maar den baard lieten staan, en *oblati* (geofferden) die, reeds als kinderen, door hunne ouders aan het klooster gewijd waren en daar hunne opvoeding genoten, maar later gewoon dienstwerk en, bij het bouwen van kerken en kloosters, den groveren arbeid verrichtten. Men zegt dat voor de kruistochten de Benediktijnen een geheel leger van zulke oblaten in dienst hadden; hetwelk 't geval kan zijn wanneer men bedenkt, dat deze orde toen 37000 abdijen en 14000 prioraten had. Die leekenbroederschappen waren het eigenlijk die, onder leiding van hunne geestelijke meesters, de heerlijke bouwwerken der XI^de^ en XII^de^ eeuw in 't leven riepen en wier keurbenden onder de fratres lapidarii (de steenwerkers) te vinden zijn. Uit dezen kwamen later de bouwmeesters voort.

Leer (*maçonnieke-*). De positieve inhoud van de wetenschap der Vrmij.·. is het kort begrip van zekere symbolen en daarmede samenhangende verrichtingen, waardoor de idé der Vrmij.·. wordt geopenbaard. Daar het einddoel der Vrmij.·. zuiver zedelijk is: de verbetering en verheffing van het menschelijk geslacht, door het in 't leven roepen van den menschheidsbond der toekomst, spreekt het vanzelf, dat de materieele inhoud der maç.·. leer, slechts een zuiver moreele kan zijn; alleen formeel beschouwd, verschilt ze werkelijk van elke andere zedeleer. Van een maç.·. dogmatiek te spreken gaat natuurlijk niet aan. Alles wat op dogmatiek gelijkt, is in lijnrechte tegenspraak met het wezen der Vrmij.·. en wanneer we b. v. bij het Fransche Gr.·. Or.·. een „*Institut dogmatique*" vinden, als eene bijzondere instelling om de reinheid der dogma's te bewaren, dan is dit eene van die honderde afdwalingen die wij in de O.·. nog vinden. Nogmaals: wanneer men het woord dogma neemt in den etymologischen en historischen zin, als de naam

voor eene leer die moet worden aangenomen, dan is van maç.·. dogmatiek natuurlijk geen sprake. Maar, verstaat men onder leer en dogma: de bepaalde en nauwkeurige formuleering van eenige grondbeginselen, dan kunnen we spreken van een maç.·. leer, daar de Vrmij.·. natuurlijk ook een geheel eigenaardig karakter draagt dat haar wezen bepaalt. Bestond er, in dezen zin genomen, geen maç.·. leer, dan zou de Vrmij.·. vervluchtigen en hield daarmede op te bestaan. Nemen we nu dat alles bij elkaar wat, in de onderscheidene landen en bij de onderscheidene volken, als hoofdbeginsel der Vrmij.·. geldt, en brengen we dit onder woorden, trachten we dit te formuleeren, dan geven we de geboorte aan eene maç.·. leer die geenszins de geesten kan binden, maar veeleer slechts de uitdrukking is van een gemeenschappelijk levensbeginsel. Nu is dit het eigenaardige der maç.·. wetenschap, dat de leer, aldus opgevat, niet met woorden omschreven wordt, maar als aanschouwelijk wordt voorgesteld in onze symbolen en gebruiken. Waar nu de symboliek maar goed wordt begrepen, daar is zij juist het middel om de leer te doen kennen. Vergeten we 't niet, dat hierdoor juist de blijvende en ook groote waarde onzer symbolen bewezen wordt. Immers, zij drukken het eeuwig wezen der maç.·. leer uit, maar geven iedereen de vrijheid die bijzondere opvatting te huldigen die met zijn standpunt van ontwikkeling overeenkomt. Onze symboliek is zoo de wereldtaal; in haar wordt telkens eene gedachte uitgesproken die, door iedereen die onze *beginselen* kent, op zijne wijze kan worden vertolkt.

Leerling. (*Eng.* Entered apprentice; *Fr.* apprenti; *Ital.* apprendista; *Port.* aprendiz; *D.* Lehrling; *Deensch.* en *Zw.* laerling) is de eerste Gr.·. der Vrmij.·. — Volgens de oude bepalingen der Duitsche steenhouwers, moest ieder die steenwerker wilde worden vijf jaren in de leer gaan; verzocht nu iemand, die reeds vroeger als metselaar gewerkt had, opgenomen te worden, dan moest hij nog drie jaren als leerling werken. Na volbrachten leertijd, moest hij nog een jaar op reis gaan. Leerlingen werden eigenlijk niet in het genootschap opgenomen; eerst wanneer de leertijd geheel volbracht was, moest de Meester hem ernstig aanmanen Broeder te worden. — In Engeland moest de leertijd zeven jaren duren; na dien tijd had men de vrijheid eigen bouwwerken te ondernemen. Toch kon men, vóór het einde van den leertijd, in de broederschappen worden opgenomen en werd dan „ingekomen leerling" genoemd. Deze hadden, als Broeders, gelijke rechten en verplichtingen. Bij de oprichting der eerste Grootloge te Londen, kwam hierin spoedig verandering. Anderson's constituties bepalen (1723) „dat zulke veranderingen die geen afbreuk doen aan de oude wetten, bij de jaarlijksche Gr.·. L.·. konden worden ter tafel gebracht; dat ze, voor de den maaltijd, aan alle Broeders, zelfs aan den jongsten leerling, in overweging moesten worden gegeven, daar de goedkeuring van de meerderheid der aanwezige Broeders noodig was, om zulke veranderingen te kunnen invoeren." Weldra werden echter de leerlingen weêr meer op den achtergrond geschoven en het zwaartepunt van den arb.·. bij de meesters gelegd. In Nederland is, bij de wet van 27 October 1877, ook het beginsel uitgesproken, dat de Leerling nog niet deelt in alle rechten der VV.·. MM.·.. Wie lid der O.·. wil worden, moet door den *Meester* zijn aanbevolen; de *Meesters* beslissen over de al of niet opname (art. 9, 10, 11, 13); datzelfde geldt ook bij bevorderingen (art. 17, 18); het bestuur der Loge kan slechts uit de *Meesters* gekozen worden (art. 36). Het Gr.·. O.·. bestaat alleen uit *Meesters* (art. 51, 55), en slechts *Meesters* kunnen als bezoekers de vergaderingen van het Gr.·. O.·. bijwonen (art. 53). — De vraag kan gedaan worden, of deze bepalingen in strijd zijn met het wezen eener broederschap, daar alle leden gelijke rechten dienen te hebben. 't Is hier de plaats niet, deze vraag in 't breede te bespreken. Maar wie 't wezen der Broederschap kent zal moeten erkennen, dat het onderscheid van Graden wel degelijk moet gehandhaafd worden. Er moet een tijd van zeer ernstige voorbereiding voorafgaan, eer men kan deelnemen aan den Maç.·. arbeid. Dit neemt echter niet weg, dat de Leerl.·. ook werkelijk als Broeder beschouwd wordt; maar hij die eensklaps uit de prof.·. W.·. in den Bond wordt overgebracht, mag en moet eerst een tijd doorbrengen van studie en zelfoefening.

Leeuwarden. Stad in Friesland, ongeveer 30000 inw. — Den 10 Mei 1882 vierde de alhier bestaande L.·. „*de Friesche Trouw*" (kleuren wit met rood) haar honderdjarig bestaan. Bij die gelegenheid gaf de Z.·. A.·. Br.·. J. J. Munniks de Jongh uit: „*Tabellen en Geschiedkundige aanteekeningen over de Loge „de Friesche Trouw" gevestigd in het O.·. van Leeuwarden. Bijeenverzameld uit de archieven der voornoemde Loge door haren secretaris den Br.·.*

J. J. de Jongh, later bij koninklijk besluit, vergund om zich te mogen noemen en teekenen, „J. J. Munniks de Jongh". Herdruk van de uitgave in 1862 *g.·. s.·. en verder bijgewerkt tot* 1882 *g.·. s.·.* Genoemde Br.·. gaf ons een exemplaar van dit belangrijk werk en, uit de hierin vervatte tabellen en statistieke opgaven, hebben wij de volgende mededeelingen over deze werkpl.·., onze hooggewaardeerde Moederl.·., trachten samentestellen.

Reeds in 1734 schijnt te Leeuwarden eene Loge bestaan te hebben, waaraan Prins Willem IV deel nam; en, ter herinnering daaraan, besloten de leden der „*Fr. Tr*" in Juni 1782 het symbool dier oude Loge te blijven voeren, namelijk: „*Antiqua Virtute et Fide*" (Jaarb. 1849 bl. 51 vv.). Zeker is het, dat er voor 1782 te L. eene Militaire Ambulante Loge was, genaamd „*l'Esprit du Corps*", waarvan o. a. leden waren, de latere oprichters der „*Fr. Tr.*", namelijk de BBr.·. W. Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg, W. H. T. Camstra baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg, E. baron van Eberstein, J. C. Bergsma, A. J. Glinstra, N. A. Knock, E. Wielinga Huber, J. Roorda, H. de Vries, P. A. Schik, B. M. Schik en H. Beekkerk. Deze verbonden zich, bij akte van 11 Febr. 1782, tot de oprichting der nieuwe Loge, die dan ook den 10 Maart 1782 onder den naam „de Friesche Trouw", plechtig werd geïnstalleerd door den Voorz.·. M.·. van de straks genoemde ambulante Loge, den Br.·. L. J. Schneider, gedeputeerd door den Gr.·. Mr.·. Nat.·.—Bij die installatie waren onderscheiden BBr.·. van de L.·. „*l'Esprit du Corps*" tegenwoordig, zoo mede van de L.·. „*l'Union Provinciale*" te Groningen. Reeds dadelijk affilieerde zich deze laatste Werkpl.·. met de „*Fr. Tr.*", hetgeen toen nog zelden geschiedde. De eerste Rg.·.Mr.·. der Werkpl.·. was de Br.·. J. C. Bergsma. De Loge vergaderde eerst in een lokaal op de Vleeschmarkt, maar besloot in 1791 een nieuw lokaal te koopen in het Zaailand, dat in April 1793 plechtig werd ingewijd, in tegenwoordigheid van den Prins Lodewijk van Waldeck, Gr.·. Mr.·. van de Staten van Waldeck, eene deputatie der L.·. „*l'Union Provinciale*" en vele bezoekers. Als eene merkwaardige bijzonderheid deelen we mede dat, reeds in 1799, een Logefeest met dames gehouden werd, wat later meermalen werd herhaald. Den 3[den] Mei 1807 werd het 25 jarig bestaan der Loge plechtig gevierd. Maar de Leeuwarder BBr.·. werkten ook naar buiten. In Maart 1813 verklaarden zij zich eenparig en krachtig tegen de inlijving van het Gr.·. O.·. van Holland bij dat van Frankrijk, en zonden in Mei daaraanvolgende een brief van dankbetuiging aan het Hollandsche G.·. O.·. voor de waardige en moedige wijze waarop dit de zelfstandigheid verdedigde. Maar de tijdsomstandigheden werkten ongunstig, en in 1814 besloot men de zaken der Loge finaal te kwiteeren en tot dat einde het gebouw en de verdere bezittingen te verkoopen. In 1817 werd de arb.·. echter weder hervat; eerst in het oude gebouw op 't Zaailand, in '19 in „de Stads Doelen" totdat de L.·.in '20 weder naar het Zaailand terugkeerde. Maar in '21 werden de werkzaamheden weder gestaakt, terwijl de L.·. tot dusver 200 Leerll.·., 189 Metgezz.·. en 96 Mrr.·. had aangenomen. De tijd van rust ging voorbij. In 1836 besloten de BBr.·. Jhr. Mr. H. M. Speelman Wobma, Mr. G. L. Feijens, W. R. van Sippama, K. O. van der Veen, J. Hora Adema, Mr. C. J. v. d. Veen en H. van Noord, voormalige leden der L.·., haar weder te openen en werden daarbij geholpen door de BBr.·. C. J. van Dam van Isselt, J. de Sitter, P. C. Simon, A. J. Mispelblom Beijer, C. J. Bolten, L. P. A. van der Kun, J. C. van Groin, J. J. de Jongh, Dr. S. Brouwer, Mr. H. Folkersma, H. D. van Sloterdijck, A. Menalda en G. Meinesz. Den 14[den] Februari 1836 kwamen deze BBr.·. in het hotel „de Phoenix" bijeen en het nieuwe bestuur werd verkozen. Het gebouw in het Zaailand werd weêr tot werkpl.·. ingericht, en den 14[den] Maart 1837 had weder de eerste officieele Logevergadering plaats, terwijl ze, bij teekenpl.·. van den 26sten dier maand, door de Gr.·. L.·. van Bestuur, gevestigd te 's Gravenhage, met het hervatten van den arb.·. werd geluk gewenscht. De Br.·. Dr. S. Brouwer was gekozen tot Reg.·. Mr.·. — Weldra werden de werkzaamheden met kracht voortgezet. In 1840 leverde de L.·. eene uitgebreide teekenpl.·. bij Gr.·. Officc.·. in, over het wezen der Vrmij.·.; twee jaren later weder een over een voorstel tot bevordering van het doel der Orde en tevens over het oprichten van een werk- of industrieel instituut voor behoeftige blinden. In '46 drong ze aan op inmenging der O.·. in het onderwijs. — Intusschen hadden eenige BBr.·. den Schouwburg aangekocht, en in 1847 besloot men voortaan in de lokalen van dien Schouwburg saamtekomen, die den 17[den] Nov. 1848 daartoe plechtig werden ingewijd. — De kwestie van de herziening der Ritt.·. hield de L.·. geruimen tijd bezig, en den 17[den] Januari 1852 diende ze daarover eene zeer uitvoerige memorie in bij Gr.·. Off.·. met

veelvuldige beschouwingen over de samenstelling van zulk een belangrijk stuk. Zoo waren er weder 25 jaren voorbijgaan sedert de heropening der L.·., en tal van recç.·. hadden wederom plaats gehad. Ook de Logebibliotheek nam steeds in belangrijkheid toe; ook door onderscheidene schenkingen van de betrekkingen van overleden BBr.·.. De Br.·. Munniks de Jongh, wijdde jaren lang daaraan zijn beste krachten, en de „*Fr.·. T.·.*" is heden in 't bezit eener bibliotheek als weinige andere werkpll.·. in Nederland. — In '69 werd besloten tot het oprichten van een Liefdefonds, bestemd tot ondersteuning in de eerste plaats van BBr.·. leden, oud-leden en kinderen der Loge of van hunne betrekkingen, en ten anderen tot zoodanige liefdadig doeleinden als waartoe later zou worden besloten. Sedert '65 hield de L.·. in broederl.·. bijeenkomsten besprekingen over wijsgeerige en sociale vraagstukken, evenwel niet in den T.·., en heeft dus reeds feitelijk gedaan waarover nu nog vaak geredeneerd wordt. Het verdient opmerking dat deze L.·. steeds het onderscheid heeft begrepen tusschen arb.·. in den T.·. en in den Voorh.·.. — Den 28[sten] Februari 1878 vierde de L.·. een zeldzaam feest, daar het toen 50 jaren geleden was dat de Br.·. Munniks de Jongh in de O.·. was opgenomen. De LL.·. „Deugd en IJver" te Harlingen, „Concordia res parvae crescunt" te Sneek en „Excelsior" te Dockum hadden deputaties gezonden. Aan Br.·. M. d. J. werd een kostbaar geschenk aangeboden, terwijl de L.·. „Excelsior" hem benoemde tot Lid van Eer. Den 10[den] Mei '82 werd het honderdjarig bestaan der L.·.op de plechtigste wijze herdacht. Gedurende die 100 jaren ontving de L.·. 972 bezz.·., traden tot haar toe 554 leden, worden gerecipieerd 532 Leerll.·., 132 Metgezz.·. en 266 Mrr.·.. — Br.·. Munniks de Jongh is sedert 1836 onafgebroken 1[ste] Secret.·. der L.·. geweest en heeft zich bijzonder verdienstelijk gemaakt door het bewerken en uitgeven van een systematischen catalogus van de bibliotheek en het archief der L.·. —

Legpenning. z. *Medaille* en *Penning.*

Leiden. Stad in Zuid-Holland met ruim 41000 inwoners. Alhier is een Loge „*La Vertu*". Kleur zeegroen. De constitutiebrief dagteekent van 19 October 1757. Het honderdjarig bestaan der L.·. werd feestelijk herdacht en wel tegelijk met het 40jarig Vrijmetselaars-zijn van den Reg.·. Mr.·. den A.·. Br.·. J. C. Bucaille. Het jaarboekje van '58 bevat het Bouwst. bij die gelegenheid opgeleverd door den Br.·. Red.·. P. Rouwenhorst Mulder; het tijdvak 1857—82 is bewerkt door den tegenwoordigen Reden.·. Br.·. Dr. H. C. Rogge te Amsterdam.

Lenoir (*Marie Alexander*) een zeer verdienstelijk archaeoloog, en voorzitter van het Musée Royal des monuments français te Parijs, geb. 26 dec. 1761, overl. 11 Juni 1839. In '92 stichtte hij genoemd Museum en wist, te midden van de verwarring dier dagen, ettelijke kunstschatten te redden. Op maç.·. gebied muntte hij uit door ernstige studie van de wijsbegeerte der Vrmij.·.; hij behoorde tot de Rit philosophique en was een groot voorstander der Conventen, waarop philosophisch-archaeologische voorlezingen gehouden worden. Door de Egyptische expeditie was hij met de oudheden van dat land bekend geworden, en deed in 1809 eene eerste poging om de hieroglyphen te verklaren. Hij deed dit in het werk getiteld: "*Nouvelle explication des hiéroglyphes, ou anciennes allégories sacreès des Egyptiens*" en bracht tevens de Egyptische mysterien in verband met de Vrmij.·., terwijl hij deze daaruit meende te moeten verklaren. Dit was slechts eene hypothese, maar hij trachtte die wetenschappelijk te rechtvaardigen in zijn werkje: „*Extrait sommaire du cours fait au Convent de Paris en* 1812, *sur les rapports qui existent entre la Franche-Maçonnerie et les anciens mystêres des Egyptiens*, *des Grecs et des peuples modernes.*" De hoofdinhoud van dit werk, dat in zeven hoofdstukken is afgedeeld, is de volgende. In eene inleiding beschrijft L. de Maçonnerie, en doet hare instellingen opklimmen tot den tijd der Magiers, terwijl hij meent dat hare gebruiken geene andere zijn dan die der priesters in Egypte en te Eleusis. Vervolgens behandelt hij den oorsprong der godsdiensten en der theogonieën. Dan behandelt hij de cosmogonieën in 't algemeen, of de kennis der physische wereld en der voornaamste beginselen waarop alle theogonieën steunen. Die beginselen of principes zijn licht en duisternis. Eindelijk exponeert hij de theoriën der ouden over de elementen. Vervolgens behandelt de schrijver de mysteriën van Isis en Ceres en vergelijkt hare ceremonieën met die der Vrmij.·., terwijl hij tevens de theorie der zielsverhuizing behandelt. — In het derde deel behandelt L. den zondvloed, beschrijft de bark van Isis en vindt daarin den oorsprong van den ark van Noach en van de boot van Charon. Tevens verklaart hij de hieroplyphen der tempels en brengt deze in verband met de versiering der maç.·. Loges. Hij beschrijft en verklaart de Sphynx van Thebe en vergelijkt eenige

oude en nieuwe sagen en legenden met elkander. — In de vierde afdeeling stelt de Schr. een onderzoek in, naar den oorsprong van het leerstuk over het oordeel der zielen na den dood en toont aan, dat dit alleen eene verdichting is die op astronomische gronden rust. Verder onderzoekt hij de sagen uit het heldentijdvak van alle volken, en geeft eene verklaring van het verhaal van den Trojaanschen oorlog en verklaart de Ilias, waarbij hij voornamelijk Hector, Priamus en Ajax behandelt; hij beschouwt die allen als eene verpersoonlijking van astronomische verschijnselen, ontworpen door den grootsten dichter van dien tijd. Ten vijfde beschouwt L. al de volksoverleveringen over 't einde der wereld en brengt die in verband met de mythe van Phaëton. Vervolgens onderzoekt hij de geschiedenis van Moses; verklaart diens wonderwerken en heldendaden; en tracht te bewijzen, dat ook hij niets anders is dan de personificatie van verschijnselen op astronomisch gebied, en brengt hem in verband met den Bacchos der Grieken en Romeinen. — In de zesde afdeeling behandelt hij de bijbelsche legenden over de schepping, het paradijs, de geschiedenis van Kaïn en Abel enz., en toont aan, dat ook deze, in haar oorsprong, verklaard moeten worden als symbolen van verschijnselen aan den sterrenhemel. Daarna onderzoekt de Sch. de „Openbaring", en verklaart die volgens dezelfde theorie. Na dit alles te hebben uiteengezet, bepaalt L. zich meer in 't bijzonder bij de Vrmij.·.. Hij verklaart de beproevingen die men den kandidaat deed ondergaan bij zijn receptie uit de mysterien van Isis, beschrijft de pyramiden van Egypte die, naar hij meende, gewijd waren ten gebruike bij die receptie, en onderzoekt de drie graden der Vrmij.·.. De gebruiken en plechtigheden in den 3den den Gr.·. zijn, volgens hem, allegorische voorstellingen van de verschijnselen aan den hemel die iederen dag onze verbeelding treffen. Verder expliceert hij de adoptie-Loges, de banketten, enz. enz. en ziet overal eene navolging van oude Egyptische gebruiken en plechtigheden en ten slotte behandelt hij op dezelfde wijze de hooge Graden. — Deze hypothesen van Lenoir zijn later herhaalde malen nader uitgewerkt en, hoeveel dwaasheid ook in dit alles moge gevonden worden, men moet erkennen dat de auteur, met zeldzame geleerdheid, veel aan 't licht heeft gebracht wat tot dusverre onbekend was en wat veel onverklaarbaars althans een weinig duidelijker maakt.

Leo XII, geb. 2 Aug. 1760 te Spoleto, heette eigenlijk Hannibal Alla Genga, en werd den 27 Sept. 1823 opvolger van Pius VII. Den 12 April 1826 vaardigde hij de groote bul „Quo Graviora mala" uit tegen de Vrmij.·. en tegen de bijbelgenootschappen en waarin hij aanspoorde tot uitroeiiing van de ketters. Hij overleed 10 febr. 1829.

Leofrick *Graaf van Conventry* werd in 1041 door Eduard den Belijder tot opziener der Bouwlieden in Engeland benoemd.

Leopold I koning der Belgen, geb. 16 dec. 1794, trad reeds vroeg in Russischen krijgsdienst. In 1816 ging hij naar Engeland en trad den 2 Mei in 't huwelijk met de Britsche troonopvolgster Augusta Charlotta, terwijl hij, daar hij te voren genaturaliseerd was, den titel aannam van Hertog van Kendal. Na den dood zijner gemalin (1827) bleef hij in Engeland. In '30 werd hem de Grieksche kroon aangeboden waarvoor hij bedankte; in '31 tot koning van België uitgeroepen, aanvaardde hij die kroon. Hij overleed 10 Dec. 1865, door zijn volk diep betreurd, hoog vereerd door al zijn tijdgenooten. Gedurende de veldtochten van 1813 en '14 vertoefde hij in Zwitserland en werd den 1 Sept. 1813 in de L.·. *„zur Hoffnung"* te Bern, die toen onder het Gr.·. O.·. van Frankrijk stond, als V.·. M.·. aangenomen. Later werd hij protector der Belgische Vrmij.·. en was dit niet alleen in naam. De maç.·. beginselen vonden in hem een beslisten en moedigen verdediger.

Leroy (*Denis*) logementhouder te Parijs, werd in 1743 door het parlement tot een boete van 3000 livres veroordeeld, omdat er eene maç.·. bijeenkomst in zijn huis gehouden was.

Lessing. (*Gotthold Ephraim* —) geb. 22 Jan. 1729 te Camenz in de Saksische Opper-Lausitz. Het zou ons te ver voeren hier een schets te geven van zijn leven en werken. Hij studeerde te Leipzig in 1746 en verv., leerde in 1753 te Berlijn Nicolaï en Mozes Mendelssohn kennen en gaf met Nicolaï de bibliotheek der schoone kunsten uit; in 1760 werd hij secretaris van Generaal Tauenzien te Breslau, nam in 1767 de leiding van den Hamburger schouwburg op zich, werd in 1770 bibliothecaris te Wolfenbüttel en overleed te Brunswijk 15 febr. 1781 als „Hofraad". Dat hij de eerste plaats inneemt in de beeldengalerij der Duitsche dichters en denkers, behoeft niet gezegd te worden.

Voor ons VV.·. MM.·. zijn vooral belangrijk zijn *„Ernst und Falck"*, gesprekken over de Vrmij.·., zijn drama *„Nathan der Weise"* en zijn geschrift: *„Die Erziehung*

des Menschengeslechtes." Tusschen den 20 Aug. en de 24 Sept. 1771 werd L. te Hamburg door den baron van Rosenberg, maar — naar het schijnt — geheel alleen, en wel bij communicatie, gerecipieerd in de L.·. „*Zu den drei goldenen Rosen.*" Reeds te voren had L. ernstige studie gemaakt van de Vrmij.·., want de schets van zijn „Ernst und Falck" was reeds gereed, en hij had oorspronkelijk het plan die reeds voor zijn aanname uittegeven. Hij zag echter daarvan af, en eerst in 1778 verschenen de drie eerste gesprekken, maar zonder zijn naam. Later werden ze herhaaldelijk uitgegeven, en telkens verbeterd en aangevuld. Onderscheidene vertalingen van die gesprekken zagen 't licht; te Rotterdam kwam in 1784 eene Fransche uit, onder den titel „*Entretiens sur la Franche Maçonnerie, par un Philosophie bien digne d'en être*" en in '38 te Amsterdam eene Nederlandsche „*Ernst en Falk, gesprekken voor Vrijmetselaren.*" De historie der Vrmij.·. wordt in het vijfde gesprek behandeld en dit is 't zwakste deel van dezen, overigens zoo belangrijken arbeid. — Heeft Lessing in al zijn werken, vooral in zijn *Nathan*, gestreden voor de zegepraal der reinste humaniteit, bovenal in bedoelde gesprekken zegt hij duidelijk wat hij elders nog slechts laat vermoeden; de Vrmij.·., — niet de O.·. van VV.·. MM.·., want reeds hij maakte tusschen die twee een scherp onderscheid — is voor L. *de* godsdienst die, als kosmopolitische liefde, hen vereenigt die anders in de burgerlijke wereld verre van elkaar verwijderd zijn. De korte inhoud dier gesprekken is de volgende. — De Vrmij.·. is gegrond in het wezen van den mensch en van de burgerlijke samenleving. Ze heeft altijd bestaan. Daar het begrip Vrmij.·. niet volkomen onder woorden gebracht kan worden, geschiedt hare verbreiding door daden; maar die daden zijn van zulke vérdragende gevolgen, dat er eeuwen kunnen voorbijgaan voordat men kan zeggen: dat hebben de Vrijmetselaren gedaan. Tot deze daden behoort o. a. ook dit: de nog altijd noodzakelijke afscheidingen die er onder de menschen bestaan, wat rang, stand, godsdienst en vaderland betreft, niet grooter te doen worden, neen die integendeel zooveel maar immer mogelijk is opteheffen. De Vrmij.·. bekampt daarom niet eenige op zich zèlve staande ondeugden, maar de alles beheerschende, diep ingrijpende gebreken der samenleving. Daarom heeft ze niet altijd onder denzelfden vorm bestaan, maar openbaarde ze zich vroeger onder andere vormen. Naar haar wezen beschouwd, is ze even oud als de maatschappij. Ze berust niet op eenige uiterlijke vereenigingen, maar op het bewustzijn van gemeenschap dat symphathiseerende geesten bezielt. Zoo beschouwd, is de Vrijm.·. noodzakelijk. Wanneer het Logewezen eenmaal eene belemmering wordt voor de waarachtige Vrmij.·., dan zal ze noodzakelijk een nieuwen openbaringsvorm zoeken, maar de vrucht van haar arbeid zal zeker zijn: de opperheerschappij te brengen van het reinmenschelijke. — Waarlijk, deze gesprekken behelzen veel dat ook van groot gewicht is voor deze tijd en dat heden wel eens nader overdacht mag worden.

Letterkunde z. *Literatuur.*

Levenslang. (*ad vitam, inamovible*) In de eerste helft der voorgaande eeuw was het bij de Gr.·. LL.·. van Engeland en Frankrijk soms in gebruik, aan enkele BBr.·. een patent of diploma te verleenen waarbij ze gemachtigd werden zelfstandige Loges opterichten en die levenslang te besturen, terwijl ze tevens dat recht weêr op anderen konden overdragen. Daar hieruit noodzakelijk vele misbruiken voortvloeiden, heeft men er later een eind aan gemaakt.

Levitikon. Zoo heeten de Ritualen der Nieuwe Tempelheeren te Parijs. Het verscheen te Parijs het eerst in 1831 onder den titel „*Leviticon, ou Exposé des principes fondamentanx de la doctrine des Chrétiens-Catholiques-Primitifs; suivi de les Evangiles, d'un extract de la table d'or, et du Rituel cérémoniale pour le service relègieux et prècéde du Statut sur le Gouvernement de l'église et la Hiérarchie lévitique.*" Onder art. N. Tempelheeren komen we nader hierop terug.

Leyland (*John*), een beroemde oudheidkundige in Engeland, leefde in de XVI eeuw en kreeg van Hendrik VIII de opdracht, bij de opheffing der kloosters, belangrijke oorkonden en boeken optesporen en die voor vernietiging te bewaren. Bij die gelegenheid zou hij eene oorkonde gevonden hebben van de hand van Hendrik VI, waarin eenige vragen en antwoorden over de Vrmij.·. gevonden werden en waarvan hij in 1536 een afschrift zou hebben gemaakt dat zich in de Bodleyaansche bibliotheek te Oxford bevindt. Ongelukkig is 't origineel van deze zoogenaamde oorkonde nooit opgespoord kunnen worden (z. *Krause* en *Vrijmetselaarsverhoor* of *examen*).

Libanon het gebergte dat Syrië van Phoenicië scheidt en vroeger door zijn cederbosschen beroemd was. Heden resten er nog slechts zeer weinige van die kostbare boomen. Volgens 1 Kon. V: 15 vv.,

liet Salomo vandaar het hout halen voor den bouw van zijn tempel.

Libanon(*prins van den*—), ook ridder van de koninklijke bijl, de 22ste Gr.·. van den Schotschen Ritus. Volgens Thory zou zekere Pierre Riel, markies van Bournenville dezen Gr.·. in 1778 op het eiland Bourbon gevonden hebben. De legende van dezen Gr.·. is de volgende. De Sidoniërs hielpen bij 't vellen der ceders van den Libanon, benoodigd voor het bouwen van de ark van Noach. De nakomelingen dezer Sidoniërs waren bij 't bouwen van den Salomonischen en later ook bij dat van den tweeden tempel behulpzaam, en richtten toen op den Libanon bouwhutten op waarin ze den opperbouwheer des Heelals vereerden. — In de XIVde eeuw bestond er in Silesië eene Orde van de heilige bijl, die ten doel had elkaar bij ieder gevaar te helpen en te verdedigen. — Eindelijk was er in 1149 in Spanje eene dergelijke vrouwen-orde (Dames de la Hache) gesticht door Raimund Berengarius Graaf van Barcelona.

Licht. Het behoeft nauwelijks te worden aangewezen, dat licht ten allen tijde en bij alle volken het symbool was en is van het schoone, goede, ware; duisternis daarentegen van het onreine, onwaarachtige, van den dood. Zóó bij alle mythologiën aller volken, zóó in de stelsels aller wijsgeeren, zóó in de liederen aller dichters [1]). Geen wonder dan ook, dat dit beeld in de Vrmij.·. overbekend is geworden en telkens terugkeert. De blinde hunkert naar het licht; maar de in onzen B.·. ingewijde moet zoo ook verlangen naar het ware levenslicht, dat voor hem kan opgaan. In den Schotschen leerlinggraad heeft men de volgende vragen en antwoorden, die we geenszins onvoorwaardelijk verdedigen maar toch meenen hier te moeten mededeelen.

Vr. Arbeidt gij bij het schijnen des lichts?

Antw. Altijd.

Vr. Waarom dat?

Antw. Dewijl men ons geleerd heeft, ons licht te laten schijnen voor de menschen, waardoor zij onze goede werken zien, en eene betere gedachte van onze vereeniging erlangen, dan gewoonlijk de meerderheid uit vooroordeel van ons heeft.

Vr. Waarin schijnt uw licht het helderst?

Antw. In de uitoefening van den godsdienst, de stilzwijgendheid en de broederlijke liefde.

Vr. Waarom dat?

[1]). Wanneer Lenning (Encyclopaedie II. 200a) meent dat daaruit ook het eeuwige vuur in den Salom. tempel verklaard moet worden, dan vergist hij zich o. i. want dit was veeleer een reminiscens van den ouden vuurdienst.

Antw. Dewijl ieder hieraan erkennen zal, dat wij Vrijmetselaren zijn, en dat onder de Vrijmetselarij niets verstaan kan worden, dan hetgeen goed is.

Vervolgens in den Metgezellengraad:

Vr. Welk licht hadden zij?

Antw. Lichten, die op de groote lichtbollen van het wereldgebouw geleken.

In een ander systeem heeft men de volgende vragen:

Vr. Waar bevindt zich gedurende den arbeid de achtbare Mr.·.?

Antw. Aan het altaar in het oosten; want vandaar gaat het licht uit.

Vr. Waar de beide Opzieners?

Antw. In het westen; want daar wordt het licht teruggekaatst.

In het oudste systeem wordt onder anderen gevraagd en geantwoord:

Vr. Wat verlangt gij het meeste, na uwe verbindtenis?

Antw. Tot het licht gebracht te worden.

Vr. Wie bracht u tot het licht?

Antw. De Meester en de overige Broeders.

LICHTEN. Namelijk zinnebeeldige, die in het innerlijke der Vrijmetselarij schijnen, d. i. kennis van aanschouwelijke waarheden, welke de Vrijmetselaren bij de uitoefening hunner K.·. K.·. innerlijk verlichten. Volgens het oud-Engelsche Rituaal, heeft de Vrijmetselarij drie groote lichten, als: den bijbel, (zie trouwens *Bijbel*) om ons geloof te regelen en te leiden, den winkelhaak, om onze handelingen rechthoekig, dat is: overeenkomstig met de wetten te maken, en den passer, om de behoorlijke grenzen met alle menschen, en bijzonder met onze Broeders in acht te nemen. De kleine lichten zijn:

De zon om den dag, de maan om den nacht, en de achtbare Meester om zijne Loge te regelen, als eene zinspeling, dat de Vrijmetselaar onafgebroken arbeiden en de leiding zijns Meesters volgen moet.

Licht, (*Ridder van het* —), een mystisch systeem dat omstreeks 1780 vervaardigd werd, waarschijnlijk door Hans Heinrich Vrijh. von Ecker en Eckhoffen. Eigenlijk had deze Orde een alchemystisch streven en bestond uit vijf graden. Ze schijnt slechts korten tijd te hebben bestaan

Lichtend. In Duitschland noemt men eene stemming waarbij een besluit met algemeene stemmen is genomen *leuchtend* of *helleuchtend.*

Lied (z. *Gezang*). 't Is een oud mac.·. gebruik bij plechtige gelegenheden liederen te zingen. Men vindt eene bijna volledige literatuur der mac.·. liederen in de bibliotheek van Kloss (N°. 1501—1714).

Liefde. „De vrijmetselaren zijn met de

deugdzamen van elke overtuiging vereenigd door den vasten en heerlijken band der broederlijke liefde." — In dit weinige is o. i. het wezen der Vrmij.·. en ook dat van den Bond van VV.·. MM.·. uitgedrukt. En toch—hoeveel misverstand is hieruit voortgevloeid! De buitenwereld, van de broederlijke liefde onder VV.·. MM.·. hoorende; meent dat onze Bond niets anders is dan een genootschap tot onderling hulpbetoon, dat VV.·. MM.·. elkaar te pas en te onpas beschermen, voorttrekken, helpen, bevoordeelen, terwijl zoo ook velen het lidmaatschap van den Bond begeerden om vrij zelfzuchtige redenen. En wat mogelijk nog bedenkelijker is: ook VV.·. MM.·. verkeeren in den waan dat het oefenen van liefdadigheid werkelijk de voornaamste, zoo niet de eenige mac.·. arbeid is. Hoe wordt op deze wijze het wezen der liefde miskend! We zullen ons hier niet in wijsgeerige bespiegelingen verdiepen. Maar 't wezen der liefde is: *toewijding*, toewijding van alle krachten en gaven waarover de mensch kan beschikken aan den medemensch. Is deze bepaling geene onjuiste, dan volgt hieruit, dat liefde geen passieve eigenschap is, maar een bron der reinste en ook der heerlijkste *daad*. De liefde wenscht gelukkig te maken, want ze komt voort uit welbehagen in anderen. Maar dan tracht ze eerst op te voeden, te vormen, en is daarom vaak hard, althans schijnbaar. Wie waarachtig lief heeft, bekampt alles wat het hoogste levensgeluk in den weg staat, elke verkeerdheid, welken naam die moge dragen. In 't licht der Vrmij.·. beschouwd, wordt de liefde des te edeler en te reiner. De Vrmij.·. erkent in den mensch slechts den mensch; voor haar zijn alle onderscheidingen, die anders onder de menschen gevonden worden, weggenomen, maar daarom is hare liefde: toewijding aan iederen medemensch. Daarom is 't onze taak, overal en bij allen, alles weg te nemen wat het waarachtig geluk in den weg staat, zoowel op stoffelijk als op zedelijk gebied. 't Spreekt vanzelf, dat de V.·. M.·. dus, met al de hem ten dienste staande middelen, het onreine, het onwaarachtige bekampt; niet om te wonden maar omdat hij daarin een belemmering ziet van het geluk van dien medemensch. — Maar die liefde strekt zich toch allereerst uit tot de BBr.·.. Natuurlijk! Er zijn nu eenmaal van die engere kringen in de samenleving getrokken, die we niet kunnen wegcijferen of 't geheel valt ineen, en zij die met ons één zijn in wenschen, streven, werken en strijden, die als tot ons gezin behooren, zijn dan ook allereerst 't voorwerp onzer liefde. — Dat er hulp wordt verleend in stoffelijken zin is ook noodzakelijk, altijd wanneer daarmede het waarachtige maç.·. streven bevorderd wordt. Waar het dient om een werkelijk goeden, begaafden Br.·. te bewaren voor ondergang, daar moet hulp worden verleend; waar het kind, overgelaten aan zich zelven, voor het leven zou verloren gaan, daar moet geholpen worden. Des V.·. M^{s}.·. liefde is dus geene instinktmatige, maar eene praktische. — Liefde is, zoo beschouwd, het subjectieve beginsel der Vrmij.·., terwijl humaniteit en kosmopolitisme de objectieve beginselen zijn.

Lincoln (*Abraham*), zestiende president der Ver. Staten van N. Amerika, geb. 12 febr. 1809, vermoord den 15 April 1865 door John Wilkes Booth, tooneelspeler uit de Zuidelijke Staten. Hij was uit arme ouders te Hardin in Kentucky geboren en genoot slechts gebrekkig onderwijs. In 1832, bij 't uitbreken van den Black-Hawk-oorlog, trad hij als vrijwilliger in dienst en werd tot kapitein bevorderd; gedurende zijn diensttijd beoefende hij met den meesten vlijt de meetkunde. In '34 werd hij in 't bestuur van zijn Staat gekozen. Hij beoefende toen voor zich zelven de rechtswetenschap, werd in '46 afgevaardigde naar het congres, en in 1860 tot president gekozen. In den oorlog van 1861 ontwikkelde Lincoln zijne groote organiseerende talenten; vaak bood hij het Zuiden de hand der verzoening aan maar te vergeefs. Men dacht en hoopte dat hij niet weder zou gekozen worden; maar het volk bleef hem getrouw. De hand van den moordenaar moest hem uit den weg ruimen, wiens kracht op geen andere wijze kon gebroken worden. — Lincoln werd tot V.·. M.·. aangenomen in de L.·. te Springfield in Illinois en nam ijverig deel aan den arb.·. dier Werkpl.·. — Als maç.·. schrijver trad hij niet op; maar zijn vrijverklaring der slaven (12 April 1863) is zeker de schoonste maç.·. daad die hij verrichtte.

Liniaal de —. Zinnebeeld der waarheid, dat wij onzen plicht nauwkeurig moeten vervullen en elk onzer daden nauwgezet beoordeelen moeten.

Literatuur. De Broederschap der VV.·. MM.·. kan bogen op eene zeer uitgebreide literatuur. Sedert de eerste uitgave van het constitutieboek in 1723, verschenen meer dan 10000 geschriften over de Vrmij.·. en over onzen Bond. Reeds sedert 't laatst der voorgaande eeuw, heeft men pogingen aangewend om al het voorhandene te verzamelen, te ordenen en te klassificeeren; maar eerst aan Kloss (z. d.) is het gelukt deze zoo moeielijke taak naar eisch te volbrengen. Intusschen moeten de verdiensten van Thory

voor de Fransche en van Barthelmess voor de Engelsche mac.·. litteratuur, niet vergeten worden. — We kunnen er niet aan denken hier ook maar een beknopt overzicht te geven van alles wat op mac.·. gebied geschreven werd, en moeten ons dus tot eenige algemeene opmerkingen bepalen. — Engeland, dat de wieg en bakermat der broedersch.·., in haar tegenwoordige gedaante was, was ook 't eerste land waar een beteekenend mac.·. werk het licht zag, en wel het meermalen genoemde constitutieboek dat, op verzoek der nieuw opgerichte Grootloge, in 1723 door Anderson en Desaguliers werd samengesteld. Hoewel de geschiedkundige opgaven in dit werk voorkomende, vaak met recht betwijfeld moeten werden, geeft het toch het welgelijkend beeld der O.·. te aanschouwen, en verklaart het op juiste wijze het onveranderlijk wezen der Vrmij.·. Dit werk beleefde onderscheidene uitgaven en heeft nog altijd blijvende waarde. — Aan dit werk van Anderson sluit zich het in 1754 verschenen boek van Scott „*Pocket companion and history of Freemasons*", dat vele historische merkwaardigheden behelst, aan; terwijl het werk van L. Dermott „*Ahiman Reson*" (1756), het wetboek der z. g. Ancient-masons grootendeels aan Anderson's uitgave van 1738 ontleend is, en voor een groot deel de grondslag is geworden voor de wetboeken der Amerikaansche Groot-Loges. — Het constitutieboek van Ierland van Spratt is eveneens eene navolging van Andersons arbeid, evenals het later verschenen wetboek voor de Gr.·. L.·. van Schotland. In deze werken ligt de oorsprong der mac.·. literatuur. Weldra verschenen er meerdere geschriften, sommige ook met eene der Vrmij.·. vijandige strekking, maar die er toch onwillekeurig toe meêwerkten om meer bekendheid aan de Broederschap te geven. — Van grootere beteekenis zijn de werken van de BBr.·. Calcott, Preston en Hutchinson omdat zij een blijvenden invloed oefenden op de denkwijze der BBr.·. en zelfs heden nog van veel beteekenis zijn.

Op Preston, den baanbreker der maç.·. geschiedschrijving in Engeland, volgde Laurie met zijn „*History of Freemasonry*" voor 't eerst uitgegeven in 1804, die wel eenige fouten maakte op geschiedkundig gebied, maar voor 't eerst afdoende aantoonde, dat de hedendaagsche Broederschap van VV.·. MM.·. zich, langs geleidelijken weg, ontwikkelde uit de bouwgilden en bouwvereenigingen der middeneeuwen. We moeten ons bepalen tot deze herinneringen aan de eerste maç.·. literatuur en teekenen alleen nog aan, dat van alle maç.·. auteurs in Engeland eene eerste plaats wordt ingenomen door George Oliver, die een breede rij van oorspronkelijke geschriften 't licht deed zien en 't gansche gebied der Vrmij.·. in behandeling nam. In Amerika is van eene zelfstandige maç.·. literatuur nauwelijks sprake. De Engelsche auteurs werden daar meest gevolgd.

In Frankrijk heeft de Maç.·. literatuur in den beginne niet veel te beteekenen gehad, en bestond eerst slechts uit polemische en z. g. verradelijke geschriften, als b. v. het tooneelspel van Cléments de Genéve: „*Les Francs-Maçons*" (1740). Péran: „*Secret des Francs-Maçons*" (1742), „*Les Francs-Maçons écrasés*" (1746) enz. Aan dit laatstgenoemde werk is het te danken, dat lang geloofd werd dat Cromwell de uitvinder der Vrmij.·. zou zijn geweest, en wel alleen met een politiek doel. En weldra volgden ettelijke geschriften, waarin weder nieuwe hypothesen werden verkondigd en andere werden bestreden. Maar de eerste, die in Frankrijk op den naam van maç.·. auteur mag aanspraak maken, is Cl. A. Thory, wiens beide hoofdwerken, „*Annales originis magni Galliarum Orientis* (1812) en „*ActaLatomorum*" (1815) van onmiskenbaar groot gewicht zijn, vooral om de vele en belangrijke bronnen door den schrijver gebruikt. De baan was voor de geschiedschrijvers geopend, en op Thory volgden weldra anderen als Moreau: „*Précis historique sur la Franche Maçonnerie*", Vidal-Ferandiés: „*Essai historique sur la Franche Maconnerie*" (1833) enz. enz. Onder de maç.·. schrijvers van beteekenis moet echter vooral genoemd worden, Ragon (geb. 1781 overl. 1862) van wien een breede reeks van wijsgeerige geschriften 't licht zag. Clavel's „*Historie pittoresque de la Franc-Maçonnerie* (1843) heeft jaren lang groot gezag gehad ook in Nederland, maar is een werk van zeer twijfelachtige waarde en kan de Vrmij.·. zeker niet doen kennen.

Dat in Duitschland de maç.·. literatuur spoedig van groote beteekenis werd behoeft nauwlijks aangewezen te worden, en we moeten erkennen dat we in dit opzicht aan Duitschland groote verplichtingen hebben. We zouden kunnen volstaan met het noemen van namen als Lessing, Fichte, Krause, Fessler, Marbach, Findel enz. enz. om aantewijzen, dat hier een rijke schat van letterkundige producten van den eersten rang ons worden aangeboden. Maar ook hier bepalen we ons hoofdzakelijk tot het meêdeelen van de eerste beginselen der Maç.·. literatuur. — Ook hier begon men met de

vertaling van Engelsche werken en wel allereerst van Anderson's constitutieboek, waaraan zich spoedig tal van z. g. verraderlijke geschriften aansloten. Spoedig echter gaven de onderscheidene maç.·. lichamen hun wetboeken, en stichtingsoorkonden uit, en werd de grondslag gelegd voor de in latere dagen zoo rijke en hoogst belangrijke letterkunde der Duitsche Vrmij.·.. De z. g. verraderlijke geschriften namen, in 't begin dezer eeuw, spoedig in aantal toe, en vele daarvan als b. v. *Sarsena* (1816), een werk waarin waarheid en verdichting op de meest willekeurige wijze vermengd zijn, kregen een gezag dat ze werkelijk niet verdiend hadden. Dat al die verraderlijke geschriften, waarin vaak allerlei ritualen openlijk werden bekend gemaakt, der Vrmij.·. veel kwaad deden, vooral bij de orthodoxe geestelijkheid, behoeft geen betoog, en het spreekt dan ook vanzelf, dat anderen zich weldra opgewekt gevoelden op al dien onzin ernstig en afdoende te antwoorden om daardoor de Vrmij.·. te doen kennen gelijk ze werkelijk is. — De eerste die hier genoemd moet worden is een niet-Vrijmetselaar S. J. Ehrhardt „*Kurzgefasste Geschichte und gerettete Ehre des erlauchten Freimaurerordens*" (1754) waarin hij een vrij zuiver beeld teekent van de broederschap en haar streven, en haar eer op krachtige wijze handhaaft. Maar daarmede was ook de strijd geopend. De geestelijkheid vooral opende haar vuur tegen de Orde en wel voornamelijk Prof. Steffens (*Caricaturen des Heiligsten* 1821), die de Vrmij.·. een ziekte van den tijd noemde, en die — hoewel hij bekent geen V.·. M.·. te zijn — trachtte aantetoonen, dat de Vrmij.·. nadeelig was voor godsdienst en beschaving. Wederom traden VV.·. MM.·. tegen hem in 't strijdperk, en jaar op jaar verschenen geschriften vóór en tegen, die we natuurlijk zelfs niet bij name kunnen noemen; genoeg is het in herinnering te brengen, dat de Vrmij.·. in Duitschland geen grooter vijand had dan den bekenden hoogleeraar Hengstenberg, die haar de bron achtte van al de mogelijke ellenden die over dit ondermaansche tranendal waren uitgestort. — Maar, wanneer we die strijdschriften buiten rekening laten, dan moet het gezegd worden, dat de Duitsche maç.·. literatuur vóór Lessing weinig of niets beteekende. Hij, de groote kritikus, dichter en wijsgeer, was de eerste die als degelijk maç.·. auteur optrad met zijn „*Ernst und Falk*" (1778). Hij bewees dat de Vrmij.·. niet iets willekeurigs is, maar gegrond in 't wezen van den mensch en van de samenleving. Weldra volgde op hem Herder, die reeds in 1766 te Riga in den Bond was opgenomen en later, geheel in den geest van Lessing, het wezen en doel der Vrmij.·. schetste. En nu volgt een breede rij van mannen die vooraan staan in de geschiedenis der beschaving, en die allen met groot talent de zaak der Vrmij.·. verdedigden als Ragotzky, Wieland, Fischer enz. enz. — Ook allerlei dwaasheden werden in naam der Vrmij.·. verkondigd; en onafzienbaar bijna is de reeks van geschriften, van grooter en kleiner omvang, waarin de Vrmij.·. in verband wordt gebracht met de tempeliers en andere middeneeuwsche Orden. Dat deze weêr tegengeschriften in 't leven riepen, spreekt wel vanzelf. En naast deze alle, opent zich nu een rij van uitgegeven bouwstukken die ons de sluizen der welsprekendheid openen; van ritualen (waaronder die van Marbach en Findel zeker de eereplaats innemen); van liederenbundels enz. enz., die veel, zeer veel schoons bevatten, maar — we moeten hier deze opsomming staken. Wat meer in 't bijzonder de aandacht verdient, daarop wijzen we in de onderscheidene artikelen waarin de schrijvers zelven besproken worden. Wie een zoo volledig mogelijk overzicht verlangt der Duitsche maç.·. letterkunde, verwijzen we naar Findel's „*Geschichte der Freimaurerei*" *afd.* „*Literatur*". Onder de maç.·. schrijvers van lateren tijd noemen we vooral Bluntschli, Fischer, Henne Am-Rhyn en Findel.

In Zwitserland bepaalde de maç.·. literatuur zich hoofdzakelijk tot vertalingen en vrije bewerkingen van Duitsche, Engelsche en Fransche geschriften. Eene afzonderlijke geschiedenis der Zwitsersche Vrmij.·. gaven Gangouillet (1840) en Th. Juge. Eveneens volgde men in Denemarken Duitschland na. In 1836 gaf Br.·. A. C. Birch eene geschiedenis der Deensche Vrmij.·., waarin echter weder de zoo algemeen verbreide dwaling verkondigd wordt, dat de Orde van VV.·. MM.·. rechtstreeks samenhangt met de geestelijke ridderorden der middeneeuwen. Ook Zweden heeft op dit gebied weinig oorspronkelijks voortgebracht, alleen C. Dahlgren heeft in 1842 eene proeve gegeven van de geschiedenis der O.·.. —

En eindelijk Nederland. — Het hoofdwerk dat hier allereerst in aanmerking moet komen is „*Annales chronologiques, littéraires et historiques de la Franc-Maçonnerie des Pays-Bas*" (Brussel 1822—29) waarin 220 officieele actenstukken, ten deele in hun geheel, ten deele in uitstreksel, zijn opgenomen, en die de bronnen

aangeven waaruit eene geschiedenis der Nederlandsche Vrmij.·. kan worden samengesteld. Maar als eerste geschrift, dat hier in aanmerking moet komen, noemen wij „*de Instellingen*, *Historiëen*, *Wetten*, *Ambten*, *Orders*, *Reglementen en gewoonten van de zeer voortreffelijke Broederschap der aangenomen Vrije Metselaren.*“ door Johan Kuenen, Ged.·. Gr.·. Mr.·. in al de Loges van Holland, uit het Engelsch vertaald en in 1737 te 's Hage uitgegeven. Dit werk begint met eene geschiedenis der Orde volgens welke „*Adam*, onzer aller voorvader, geschapen naar het beeld Gods, den grooten Bouwmeester van het Heelal, de vrije kunsten in zijn hart zou hebben gehad en die aan zijn zoons onderwees, zoodat Caïn reeds eene stad bouwde“ en zoo de geboorte gaf aan de Vrmij.·. die zich door alle eeuwen heen heeft gehandhaafd. Na die geschiedenis volgen de Ordonnantiën en inzettingen in zes algemeene hoofdstukken, handelende: 1° van God en de religie, 2° van de hoogere en mindere overheid, 3° van de Loges, 4° van de meesters, toezieners, gezellen en leerlingen, 5° van het behandelen der kunst in het werken, 6° van het gedrag: *a.* in geopende Loge, *b.* nadat de Loge gesloten is en de Broeders nog niet zijn heengegaan; *c.* wanneer de BBr.·. elkander ontmoeten, zonder vreemdelingen, buiten de Loges, *d.* in tegenwoordigheid van vreemdelingen geen Metselaars zijnde, *e.* Binnenshuis en in de buurt, *f.* Tegen een vreemden Broeder. — Na deze „plichten“ volgen de statuten onder den naam van „generale schikkingen,“ omtrent den Gr.·. Mr.·. en zijn Gedeputeerde, de vergaderingen der Gr.·. L.·., de jaarlijksche algemeene vergadering, de recepties enz. enz. (Zie voor den verderen inhoud „*Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland*, *onderhoorige Koloniën en Landen*“ door Mr. H. Maarschalk, advokaat te Breda, 1872.) Dit wetboek bleef van kracht tot 1798, toen het opnieuw werd uitgegeven en helaas! in minder vrijzinnigen geest, wat „het stuk der religie“ betreft. — Achter dit wetboek stonden reeds *Vrijmetselaarsliederen* gedrukt en, bij besluit van de Gr.·. L.·. den 18 Maart 1762 genomen, werd aan Br.·. R. van Laek, boekverkooper van de Groot-Loge, toegestaan eene compleete verzameling van alle bestaande maçonnieke liederen in *een volume* te brengen en met de bestaande muziek te doen drukken en uitgeven. Maar te voren werd bij de weduwe Jolly te Amsterdam reeds een Maçonniek liederboek uitgegeven, welk boekje echter de vereischte approbatie niet had ontvangen en daarom verboden werd. In 1773 werd in den Haag „*la Lire Maçonne* gedrukt“, een werk van meer dan 500 bladz. met Fransche en Nederlandsche liederen en gezangen. Maar ook op een ander terrein hadden de maç.·. schrijvers zich reeds bewogen; in 1764 gaf de Br.·. van der Lijn, 2de Opz.·. der L.·. „*la Bien Aimeé*“ te Amsterdam een vertoog in het licht tegen eene Ordonnantie, uitgevaardigd door de Magistratuur te Dantzig tegen de Orde der Vrijmetselaren. — In 1774 werd voor 't eerst de *Vrijmetselaars-almanak* uitgegeven bij Schreuder te Amsterdam, later bij den „klerk“ der Loge van Laek tot 1790, daarna bij de gebroeders van Cleef, toen bij de gebroeders Diederichs en thans bij Giunta d' Albani te 's Hage. In het volgende jaar gaf Br.·. Constapel te 's Hage ook een Maç.·. Almanak uit met een catechismus, waarop hij liet drukken „*met approbatie*“; daar die uitgave echter geheel buiten voorkennis van den Gr.·. Mr.·. of diens Gedep.·. plaats had, werd nogmaals in herinnering gebracht, dat geen Maç.·. geschrift mocht gedrukt of uitgegeven worden, dan met toestemming van Gr.·. Offic.·.. — In de eerstvolgende jaren bepaalde de maç.·. literatuur zich tot een uitgave van een nieuw wetboek en van nieuwe maç.·. liederen, gedicht door Br.·. Holtrop. Het wetboek van 1798 is daarom merkwaardig, ook uit een letterkundig oogpunt beschouwd, omdat daarin, in een zeer uitgebreide inleiding, de beginselen der O.·. en hare geschiedenis, naar het toenmalig standpunt der historische wetenschap, ontwikkeld worden. Eene poging om op letterkundig gebied teekenen van leven te geven werd door de Nederl.·. Gr.·. L.·. gedaan, toen ze in 1801 een gouden medaille ter waarde van vijftig gouden dukaten of hare waardij in geld als eereprijs, en eene zilveren medaille als accessit, uitloofde voor de beste wederlegging van eenige geschriften die toen tegen de O.·. van VV.·. MM.·. waren uitgegeven. De ingekomen antwoorden waren echter alle onvoldoende, en deze poging had geen ander gevolg dan dat bij D. Romari en Is. Verwey te Franeker eene vertaling verscheen van het werk van Br.·. Mounier „*de l'Influence*, *attribuée aux Philosophes*, *aux Franc-Maçons et aux Illuminé's sur la Révolution de France.*“ In 1803 werd door de L.·. „*Silentium*“ te Delft eene vertaling uitgegeven van den *Règle Maçonnique*, zooals die was gearresteerd op het convent te Wilhelmsbad den 16 Juli 1782. In 1806 gaf Br.·. v. Ingen te Dordrecht een bundel maç.·. lie-

deren uit met een catechetisch onderwijs in de drie Graden. Eene opsomming der verdere uitgaven van het wetboek laten we hier achterwege, daar dit niet, in den striktsten zin, tot de maç.·. literatuur kan gerekend worden. — Het Jaarboekje nam intusschen meer en meer in beteekenis toe, en de beste schrijvers van die dagen verrijkten het jaarlijks met hunne bijdragen. Van meer algemeen belang was weder het uitloven van medailles en wel den 4 Aug. 1820 door de Loge *l'Espérance* te Brussel voor het beste werk over de vraag: „Welke was de staat der Vrmij.·. in de Zuidelijke Provinciën van het Koningrijk der Nederlanden, gedurende de 18de eeuw tot aan de vestiging van een Fransch Gouvernement in de Oostenrijksche Nederlanden;" een tweede medaille voor de „beste verheerlijking van eene voor de Vrmij.·. en menschheid eervolle en nuttige daad" en een zilveren voor het beste gedicht over den naam der Loge. De eerste medaille werd niet toegekend; de tweede behaald door Br.·. F. A. van Rappard voor zijn werk over de oprichting van het Blinden-Instituut en de zilveren medaille door Br.·. Bernaert van Ostende. Dat verder bij de viering van het eerste eeuwfeest van de vestiging der O.·. in Nederland, tal van gedichten en redevoeringen 't licht zagen, behoeft nauwelijks vermeld te worden. Maar onder de beste dichters die reeds vroeger waren opgetreden moeten we hier melding maken van Br.·. Jan Schouten Scheepsbouwmeester te Dordrecht: in 1817 zag van hem het licht „*de Vrijmetselarij*" in drie zangen, waarvan weldra een tweede druk noodig was; in 1824 verscheen van hem een leerzang: „*de eer der Vrmij.·. gehandhaafd*" en in '25 eene Ode op het huwelijk van de H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. N.·. — In 1852 zag het thans nog bestaande *Maçonniek Weekblad* het licht bij Br.·. Andriessen te Utrecht, en heden bij Br.·. C. L. Brinkman. Onder de maç.·. schrijvers, die gedurende al die jaren in de eerste plaats genoemd moet worden, behooren de BBr.·. J. Pieters, J. Keuter, J. Schouten, la Bie, W. Holtrop, Jac. Scheltema, van Dam van Isselt, J. van Lennep, van Marle, S. Susan, Robidé van der Aa, van Rappard, Ph. Bello, L. E. Lenting, A. J. Schouten, N. J. Donkersloot en bovenal J. J. F. Noordziek, die allen een blijvenden invloed hebben uitgeoefend op den wetenschappelijken en literairen geest der Broederschap. Het is hier ondoenlijk al de brochures, gedichten, bouwstukken enz. te noemen door deze hoogst verdienstelijke BBr.·. uitgegeven; wij verwijzen, wat de bijzonderheden betreft, naar het werk van Br.·. Maarschalk „*Geschiedenis van de Orde en VV.·. MM.·. in Nederland.*" En waar we naar dit werk verwijzen, noemen we tevens den naam van den verdienstelijken geschiedschrijver der Nederlandsche Brsch.·.. Dit werk, in 1872 te Breda uitgegeven, verdient een eereplaats onder de Nederlandsche maç.·. geschriften. — Sedert twee jaren verschijnt te Amsterdam ook het *Weekblad van Vrijmetselaren* orgaan der vereeniging „Eendracht maakt macht". Vrgl. verder het art. *Nederland.* In Lenning's Encylopaedie wordt over de Nederlandsche maç.·. literatuur dit zeker zeer vleiend oordeel geveld: „Viel zu wenig ist es bekannt, welch ein geistig reges Leben die holländischen Loges durchzieht, und wie dieselben neben der praktischen Seite der Königlichen Kunst auch die literarische zu bearbeiten verstehen." Met verlangen zien we een geschiedenis der maç.·. letterkunde in Nederland tegemoet; de bouwstoffen liggen gereed. Z. v. *Tijdschrift* en *Weekbladen.*

Locke (*John* —), beroemd Engelsch wijsgeer, werd den 29 Aug. 1632 geboren te Wrington bij Bristol en overleed te Oates in Esse den 28 Oct. 1704. Of hij V.·. M.·. geweest is, is onzeker. Lawrie zocht in zijne „*History of Freemasonry*" te bewijzen dat Locke, tijdens zijn verblijf in Londen, zou zijn aangenomen, maar putte zijn bewijs alleen uit een brief van den wijsgeer van 6 Mei 1696, gericht tegen den Oxforder theoloog Jonas Proash, waarin hij een welsprekend pleidooi houdt voor de absolute gewetensvrijheid, en waarin de maç.·. levensbeschouwing werkelijk wordt verkondigd. Maar dit bewijs is op zich zelf zeker al zeer zwak. Doch, al behoorde L. niet tot onzen Bond, hij moet hier genoemd worden. Na, onder Jacobus II, een tijdlang in Nederland vertoefd te hebben keerde hij, onder Willem III, naar Engeland terug waar hij zich eerst aan de politieke zaak wijdde, maar later rustig op 't land leefde. — Zijn belangrijkst werk was „*Essay concerning human understanding*" (over 't menschelijk kenvermogen) waarin hij bewees een diepen blik geslagen te hebben in de menschelijke natuur, en waaraan hij niet minder dan negen jaren arbeidde. Hij leidt de menschelijke kennis enkel en alleen af van de door de zinnen ontvangen indrukken, maar kent toch aan den mensch een zelfstandig reflexievermogen toe, waarmede hij over de stof, door de zinnen aangebracht, nadenkt en zich zoo begrippen vormt. Mogelijk was het, met het oog op deze premissen

inconsequent, maar Locke bekampte het materialisme en atheïsme met alle kracht. — Voor ons is L. vooral belangrijk, door de wijze waarop hij zijn wijsgeerig stelsel toepaste op de godsdienstige vraagstukken. Daar hij de kenbron der waarheid alleen zocht in het straks beschreven reflexie-vermogen, moest daaruit volgen eene onbeperkte verdraagzaamheid op godsdienstig gebied. En zijn beroemde brieven over de tolerantie zijn, in dit opzicht, het belangrijkste. De eerste dezer brieven werd in 1789 te Gouda in het Latijn uitgegeven. In die brieven verdedigt hij de stelling, dat verdraagzaamheid het hoofdkenmerk is der ware kerk; want het doel van den christelijken godsdienst is, volgens L., het leven der menschen te regelen volgens de wetten van deugd en vroomheid. Verder verdedigde hij, wat voor zijn dagen merkwaardig was, de consequente scheiding van Kerk en Staat. Hij kwam met de Vrmij.·. in betrekking, doordat hij, naar men zegt, in 1696 in de Bodleijaansche bibliotheek het handschrift zou gevonden hebben van het z. g. Vrijmetselaars-verhoor, of examen onder Hendrik VI (z. echter *Vrijmetselaars-verhoor*).

Lodewijk XVIII, zou, naar men zegt, tot de O.·. van VV.·. MM.. behoord hebben.

Loge, (Lat. *Locus*, Eng. *Lodge*, OudHD. *Loubja*, waaruit in middeneeuwsch Latijn *Laupia*, *Logia* (hut) Fr. *Loge* ontstaan is) wordt niet alleen de plaats genoemd waar de VV.·. MM.·. bijeenkomen, maar duidt ook een zeker aantal BBr.·. aan, die zich nauwer aaneengesloten hebben, door een hoog Maç.·. Lichaam zijn erkend en de bevoegdheid hebben onder maç.·. vormen samentekomen, nieuwe leden aan te nemen, enz. — In de oudste tijden der Vrmij.·. wist men niets van bepaalde Loges of bouwhutten. Waar leden der broederschappen bijeenkwamen om een bouwwerk van meer of minder omvang uittevoeren, kwamen zij, onder de bij hen gebruikelijke vormen, bijeen in de hutten die ze tot bescherming tegen het weder, of ook wel tot het bewaren hunner gereedschappen hadden opgetrokken, soms ook in stille plaatsen, in eenzame kloosters, enz. — Later ontstonden in Duitschland hoofd-hutten, of Opper-Loges, waar de hoofdlieden der bouwlieden samenkwamen, en die een soort van heerschappij over een bepaald gebied uitoefenden. — In Engeland had de vorming der bouwvereenigingen op eenigszins andere wijze plaats, zoodat zich daar al vroeg zelfstandige Loges vormden die eenigszins op bouwhutten geleken, daar in eenige dezer onderwijs in geometrie en in de geschiedenis der bouwkunst gegeven werd. Op 't einde der XVII eeuw vergaderden de Londensche Loges in herbergen, waaraan ze dan ook haar naam ontleenden. Bij de oprichting der eerste Gr.·. L.·. werd alles, gelijk niet anders kon, veranderd; er werden voor allen geldende wetten en verordeningen gemaakt, die intusschen door allen niet gaarne gehoorzaamd werden. De Logehierarchie werd uitgebreid, en vooral de werk-metselaars konden zich niet best vinden in den nieuwen stand van zaken: hun vrijheid werd te veel aan banden gelegd; en naast de erkende Loges werkten ook andere, uit werkelijke bouwlieden bestaande, nog geruimen tijd voort. — De eerste wetten, uitgevaardigd door de eerste Gr.·. L.·. in 1723 (de z. g. „oude plichten“) handelen in de derde afdeeling over de Loges en zeggen het volgende: „Eene Loge is eene plaats waarin metselaars bijeenkomen en werken; daarom wordt deze vereeniging zelve, goed georganiseerd, (duly organized) eene Loge genaamd en iedere broeder is verplicht zich aan hare verordeningen, evengoed als aan de algemeene wet, te onderwerpen. Zulk eene Loge is eene bijzondere of algemeene, en men leert haar 't beste kennen wanneer men haar bijwoont en door de verordeningen der algemeene of Grootloge die hier verder volgen.“ In vroegere tijden mocht noch een lid, noch een meester de bijeenkomst verzuimen; namelijk dan niet, wanneer hij uitdrukkelijk was uitgenoodigd. Wie wegbleef, stelde zich bloot aan eene strenge berisping „tenzij de Meesters en de Opzieners overtuigd waren dat men ernstig verhinderd was te komen.“ „Zij die men als leden eener Loge aanneemt, moeten goede en trouwe mannen zijn, vrijgeboren, van rijpen en verstandigen leeftijd geene lijfeigenen (bondmen) geene vrouwen, geene onzedelijke mannen of dezulken die aanstoot geven, maar van goeden naam.“ — De tweede uitgave van het constitutieboek (1738) geeft deze andere bepaling: „Eene Loge is de plaats, waar de metselaars samenkomen om daar te arbeiden; vandaar wordt de vereeniging of ook het gezelschap zelf, mits behoorlijk ingericht, eene Loge genoemd, evenals het woord kerk zoowel de vereeniging zelve aanduidt als de plaats waar men samenkomt om de godsdienstoefeningen te verrichten. Ieder broeder moet zich aan eene bijzondere Loge houden en mag daaruit niet wegblijven zonder zich aan eene ernstige berisping bloot te stellen, tenzij hij dan wél en wettig verhinderd moge zijn. Zij die tot metselaar aangenomen

zullen worden, moeten vrijgeboren, van rijpen leeftijd en van goeden naam, frisch en gezond (hail and sound) zijn, en mogen noch verminkt, noch van eenig lichaamsdeel beroofd zijn. Vrouwen en gesnedenen worden niet toegelaten. Wanneer mannen van aanzien, hoogen stand, rijkdom en geleerdheid zich aanmelden om te worden aangenomen, dan moeten ze eerst nauwkeurig onderzocht, ernstig beproefd, maar met onderscheiding opgenomen worden; want dezulke worden vaak eenmaal voortreffelijke bouwheeren of grondleggers van bouwwerken en stellen geene halfbekwamen aan, wanneer ze echte maçons kunnen verkrijgen. Ook zijn dezen 't beste geschikt voor 't bekleeden van Loge-ambten en geven de beste bouwplannen aan, tot eer en grootheid eener Loge; ja uit hun midden kan de broederschap een hoogadelijken Grootmeester verkrijgen. Toch zijn deze broeders evengoed aan de regelen en algemeene verordeningen onderworpen, behalve aan die welke meer onmiddelijk de werkmasons betreffen.“ De laatste uitgave van het Engelsche constitutieboek (1855) bezit gelukkig die onmaçonnieke toevoeging niet meer, maar is in hoofdzaak tot de eerste uitgave teruggekeerd. — In de oudste wetten wordt niet bepaald, hoevele personen noodig zijn om eene Loge te kunnen vormen; alleen vernemen we, dat eene Loge die was samengekomen om eenige niet werkende maçons optenemen, uit een opziener en meerdere leden der broederschap of uit een Meester en negen medeleden bestond. Weldra werd algemeen de gewoonte gevolgd, dat een Loge uit vijf, zeven of negen leden moest bestaan. Een Loge nu, die uit minstens zooveel leden bestond en door de Gr.·. L.·. erkend was, werd dan eene „rechte en volkomene“ genoemd, in tegenstelling met andere die dan „winkel-Loge“ heette. — Het groot aantal beambten of officiers, die men heden noodig acht om eene Loge te besturen, werd vroeger niet gevonden; reeds dadelijk had men een meester en twee opzieners, de andere beambten zijn later langzamerhand ontstaan. Het staat, volgens de oude bepalingen, den Grootmeester vrij het presidium der Loges op zich te nemen, die hij bezoekt. De Voorz.·. Mr.·. eener Loge heeft het recht de broeders samenteroepen, wanneer hij dit noodig acht. Bij zijn afwezigheid, treedt de eerste Opz.·. op, (heden de Ged.·. Mr.·.) tenzij er iemand onder de BBr.·. is die vroeger Voorz.·. Mr.·. van eenige Loge geweest is; dan is deze allereerst de aangewezen persoon. — Vroeger was het verboden tegelijk meer dan vijf nieuwe leden aantenemen en moest de candidaat minstens 25 jaren oud zijn; later kwam daarin verandering en ieder systeem en bijkans ieder land heeft nu dienaangaande gewijzigde bepalingen. Ook verschillen de bepalingen over 't opnemen van leden die reeds maçons zijn, het bezoeken van Loges enz. Al die verschillende verordeningen hier optegeven is overbodig. — We hebben de afzonderlijke Nederlandsche Loges besproken onder den naam der plaatsen waar ze gevestigd zijn. Dat we niet over elke Loge evenveel konden mededeelen is daaruit verklaarbaar, dat vele Logebesturen ons geen nadere mededeelingen deden. Na 't afdrukken der H. ontvingen we betreffende de A.·. L.·. „*Vicit Vim Virtus*“ in 't O.·. van Haarlem, nog de volgende mededeeling: De Loge Vicit Vim Virtus in het O.·. van Haarlem, werd opgericht door de BBr.·. Jacob van Oosterom, Gerrit van der Horst, Hendrik Giezeke, J. van Lee Jr., William Worselell, Pieter van Lee, en J. van Teekelenburg Jr. De constitutiebrief werd 12 Maart 1788 verleend. Als Reg.·. Mr.·. werd de Loge bestuurd door de BBr.·. C. A. van Sypestein, Jacob Scholting, J. van Walré, R. A, Arntzenius, Copes van Hasselt, J. W. Willekes, K. G. Barnaart, I. A. van Lanschot Hubrecht, J. P. Teding van Berkhout, Mr. F. L. Willekes Mac Donald, Dr. P. van Reijsen en den tegenwoordigen Reg.·. Mr.·. Mr. R. H. J. Gallandat Huet.

Tot 1876 werden de vergaderingen in gehuurde lokalen gehouden, doch op 20 Mei 1876 werd de eerste steen gelegd van een eigen Logegebouw in de Ripperdastraat, dat op 4 October daaraanvolgende plechtig werd ingewijd.

De Loge telt op dit oogenblik 85 gewone en 10 buitengewone leden, 2 BBr.·. van Talent en 2 Dienende BB.·.

Loge (*adoptie* —) z. *Maçonnerie d'adoption.*

Loge (*ambulante* —) of veld-Loge, is eene bij een militaire corps geconstitueerde. Ze heeft geen vasten zetel. Ze geniet dezelfde rechten als elke andere Loges doch wordt meest in oorlogstijden gehouden.

Logelijsten zijn de naamlijsten der bestuurders en leden der Loge, die meestal jaarlijks gedrukt en aan de andere werkplaatsen meêgedeeld worden. In sommige landen geeft het Opperbestuur jaarlijks officieele lijsten van de leden van alle Loges uit.

Loge (*Moeder* —) is die waarin een prof.·. werd aangenomen. De naam wordt ook wel gegeven aan de Loge uit welke eene andere is voortgekomen; deze laatste

heet dan dochter-Loge. Heden kan een Loge alleen door het Opperbestuur gesticht worden; vroeger kon, behalve in Engeland, iedere Loge eene andere in 't leven roepen.

Loge (*Rouw* —) wordt ter vereering van de nagedachtenis van overleden BBr.·. gehouden.

Loge-Vereeniging. Toen, in 't laatst der voorgaande eeuw, de oneenigheden tusschen de verschillende Loge-systemen minder werden, openbaarde zich in Duitschland meer en meer 't verlangen, om een nauweren band te hechten om de onderscheidene Loges van verschillend systeem of onder verschillende Opperbesturen staande. Daar dit meer tot de bijzondere geschiedenis der Vrmij.·. in Duitschland behoort, kunnen we hier niet in nadere bijzonderheden treden. — Bij ons te lande bestaat er ook eene Loge-vereeniging „Fraternitas" tusschen de Overijsselsche, Geldersche en Utrechtsche Loges.

Londen z. *Engeland.*

Loon wordt den V.·.M.·. na iederen Logearbeid beloofd. Men wane niet, dat daarmede de zelfzucht der Broeders wordt in de hand gewerkt. Het loon, hier bedoeld, is natuurlijk alleen in zedelijken zin optevatten als: de innerlijke vrede die het deel wordt van hem die waarachtig V.·.M.·. wordt; maar ook bestaat dat loon in de vruchten die men van dien arbeid in de buitenwereld aanschouwt.

Lorenzo-Orde *van de hoornen doos.* Sterne verhaalt van een Franciskaner monnik Lorenzo, die zijn hoornen doos aan Yorick gaf, in ruil voor zijn doos van schildpad, als eene aanmaning om zich te verbeteren en zijn hartstochten te bedwingen. Naar aanleiding van dit verhaal kwam de bekende dichter J. G. Jacobi op het denkbeeld, om eene Orde te stichten ter bevordering van deze goede gezindheid. Het symbool daarvan was, een hoornen snuifdoos waar op het deksel de woorden: „Pater Lorenzo" en van binnen het woord „Yorik" gegraveerd stond. Toen hij eens zulk een doos aan den dichter Gleim zond, schreef hij daarbij (4 April 1769) „wij legden allen de gelofte af, ter wille van den heiligen Lorenzo, aan ieder Franciskaner die iets vraagt ook iets te geven. Wanneer nu in een gezelschap iemand zich door toorn laat overmeesteren, dan houdt zijn vriend hem die doos voor, en we hebben te veel gevoel om, ook in de heftigste opgewondenheid, deze herinnering te kunnen weêrstaan. Wanneer iemand nu 't ongeluk heeft dat deze herinnering niet den noodigen indruk op hem maakt, dan moet hij, tot zijn straf, zijn hoornen doos met eene andere verruilen totdat hij, door eene bijzondere grootmoedige of zachtmoedige daad, de eigen doos weer kan terugbekomen. Onze dames die geen tabak gebruiken moeten althans op haar nachttafeltje zulk een doos laten staan . . . We wenschen een ruimen kring leden voor onzen bond te winnen." (J. C. Jacobi, *Sämmt. W.* I. 106 fg.).

Loufton, Eng. *Lewis*, Fr. *Louveteau* of *Louveton*, D. *Lufton*), wordt genoemd de zoon eens Meesters, die als zoodanig bij zijn opname bijzondere voorrechten geniet. Hier en daar wordt een zoon van een V.·.M.·. nog soms in de L.·. gedoopt; in Frankrijk ging men zoover, dat men een eigen ceremonieel uitvond voor deze plechtigheid. De jonggeborene werd namelijk als leerling aangenomen, terwijl zijn peeten, de beide opzieners, voor hem de belofte aflegden. Hij kon dan later, als de gevorderde leeftijd was bereikt, zonder eenige formaliteit in de O.·. worden opgenomen, terwijl hij alleen de belofte moest herhalen. — Het woord *Lewis* komt voor 't eerst voor in het constiutieboek van 1738, waar de volgende verklaring van dit woord gegeven wordt. „In de bouwkunst beteekent Lewis een ijzeren veer met een ring, die in een vierkant gat in een steen wordt gestoken om dien steen daardoor gemakkelijker te kunnen opheffen. Hoe zwaarder de steen is, des te grooter spanning krijgt die veer. Waarschijnlijk wil men in maç.·. taal daarmede aanwijzen, „dat de zoon den vader moet steunen en dragen." „Waarschijnlijk zijn nu de woorden Loufton, Louveteau enz. willekeurige, ceremonieel aangenomene, veranderingen van een tot de bouwkunst behoorend woord." Ter nadere toelichting deelen we hier mede wat in Browne's „*Master Key*" (1794), een in cijferschrift gedrukt Rituaal, gezegd wordt: „hoe noemen wij den zoon van een V.·.M.·.? Een Lewis. Wat beteekent dat? Kracht. Hoe wordt een Lewis in een maç.·. Loge afgebeeld? Als een metalen veer. Waarin bestaat de verplichting van eenen Lewis, den zoon eens Vrijmetselaars, tegenover zijn bejaarde ouders? In de hitte des daags de drukkende zorgen voor hen te dragen en hen in nood te helpen en bijtestaan opdat zij, met het oog op hun hoogen ouderdom, daarvan verschoond zullen blijven, opdat ze hun overigen tijd kalm en rustig kunnen doorbrengen. — Welke voorrechten ontvangt zulk een Lewis? Dat hij, vóór ieder ander, tot V.·.M.·. wordt aangenomen welke uitwendige voorrechten, uit rang, geboorte of rijkdom voortvloeiende, die

anderen ook mogen hebben.“ [1]) — Wij voor ons achten het Loufton-schap in strijd met de beginselen der Vrmij.·. of 't moet zoó worden opgevat, dat de zoon des V.·.M.·. beschouwd wordt als lid van 't groote huisgezin, en de BBr.·. bijzondere zorg dragen voor diens opvoeding. Bij ons te lande is het Loufton-schap niet officieel erkend; onze wet behelst alleen de volgende bepaling: „Indien een Vrijmetselaar tien jaar contribueerend Lid eener Loge, en vijf jaren Officier is geweest, kan aan één zijner zonen, die den vereischten leeftijd heeft bereikt, den graad van Leerling kosteloos worden verleend, uit aanmerking der diensten, door den vader aan de Loge bewezen.“

Louis-Napoleon. (1806—10 koning van Holland, werd in 1804 tot tweeden adjunct van den Gr.·. M.·. in het Gr.·. Or.·. de France benoemd.

Lubeck. Vrije stad met 30.000 inw. De eerste Loge komt hier voor in het jaar 1772 onder den naam „*Zum Fruchthorn*“ later „*Füllhorn.*“ In 1779 werd een tweede Loge opgericht „*Zur Weltkugel.*“ De laatste was altijd eene vrijzinnige en scheidde zich daarom in 1802 van de groote Landsloge van Duitschland af en kreeg in 1803 eene constitutie van de Engelsche Provinciaal — Loge van Hamburg en Neder-Saksen. — Toen Lubeck in 1811 bij 't Fransche keizerrijk werd ingelijfd, moesten beide Loges een bericht indienen over haar ontstaan enz., en kregen toen verlof ongestoord te kunnen voortwerken. De L.·. „*Zur Weltkugel*“ neemt ook Israelieten onder hare leden op. Ieder der beide Loges telt nu ± 240 leden.

Luxemburg. (Groothertogdom.) Na den vrede van Utrecht 1713, voerden Engelsche troepen de Vrmij.·. hier te lande in en in 1776 werd in de Stad L. de eerste Loge „*Parfaite Union*“ gesticht. De politieke omstandigheden begunstigden echter den bloei en de vreedzame ontwikkeling der Vrmij.·. daar te lande niet. Het eerst werd de L.·. „*Parfaite Union*“ te Mons gesticht (1721), die als Prov. L.·. onder Engeland stond en vele Loges constitueerde, zooals in 1776 de Loge van denzelfden naam in de stad Luxemburg zelve. Maar, dadelijk na den dood van Prins Karel van Lotharingen, gouverneur van de Nederlanden, verscheen een Keizerlijk besluit, waarbij aan alle genootschappen en orden verboden werd eenige buiten de grenzen van den Staat bestaande autoriteit te erkennen. Daarmede werd natuurlijk de betrekking tusschen de Prov. L.·. en de Gr.·. L.·. van Engeland opgeheven; de Groote Nation.·. L.·. te Weenen werd bij Keizerlijk dekreet gevestigd en, bij art. 2 van dit besluit, werden alle Loges die deze autoriteit niet wilden erkennen, ontbonden en opgeheven verklaard, terwijl bij art. 7 alle correspondentiën met buitenlandsche Loges verboden werden. Den 20 Jan. 1786 verscheen een nieuw Keizerlijk besluit dat: 1°, in iedere provincie slechts ééne Loge dulde en wel in de hoofdstad; 2° beval, dat geene Loge mocht vergaderen dan na daarvan vooraf aan de politie kennis te hebben gegeven; 3° in hoofdsteden waar het lokaal te klein was konden twee of drie afdeelingen eener Loge vergaderen; 4° in andere steden, of ten platten lande mocht geene Loge gehouden worden; 5° bij overtreding van deze verordening zou ieder schuldige hoofdelijk gestraft worden met eene geldboete van 500 dukaten waarvan $\frac{1}{3}$ voor den Keizer, $\frac{1}{3}$ voor de justitie en $\frac{1}{3}$ voor den aanbrenger, wiens naam geheim gehouden werd, werd beloofd; 6° de Bestuurders eener L.·. moesten de namen der leden aangeven; 7° de zoo getolereerde Loges zouden dan verder niet bemoeielijkt worden. — Een tweede edikt van Mei 1786 heft alle Loges, behalve die te Brussel, op. In den beginne arbeidden nog eenige Loges in stilte voort, maar weldra dekten ze. Onder Keizer Leopold herleefde de Vrmij.·. nog een weinig, maar onder de Fransche Revolutie, die zich in '94 ook tot Luxemburg uitstrekte, ging de Vrmij.·. ten gronde. In 1800 kwam ze echter in 't Fransche leger weêr te voorschijn en de volgende gebeurtenis deed de Vrmij.·. weêr tot nieuw leven ontwaken. In den oorlog met Engeland onder het Consulaat moest de 41ste halve brigade der Fransche Republiek, die te Boulogne was ingescheept, naar Bordeaux worden overgebracht. Het schip verwijderde zich te ver van de kust, en werd door een klein fregat uit de Engelsche vloot aangetast. Het kleine schip was een snelzeiler en had veel beter geschut dan 't zwaar beladene Fransche; de Engelschman bleef buiten 't bereik der Fransche kanonnen en kon zoo het Fransche schip in den grond boren. Alle hoop op behoud was verloren, de brigade moest binnen korten tijd in de golven omkomen. Tevergeefs liet de Franschman de vlag dalen ten teeken van onderwerping, het vuren hield aan, en telkens werd een nieuw gat in de wanden van 't groote vaartuig, dat weldra dreigde te zinken, gemaakt. De Fransche officieren,

[1]) Volgens andere zou *Loufton* ontstaan zijn uit het met Lewis gelijkstaande Oud-Engelsche woord *Loawton* en *Loweton*.

die begrepen dat ze zich niet konden verdedigen en toch al het mogelijke moesten doen om 't leven der manschappen te redden, besloten nog eene laatste poging te wagen. De brigade had eene veldloge, en 17 der officieren waren VV.·. MM.·.; deze gingen op den voorsteven staan en maakten het N.·. T.·.. De Engelsche gezagvoerder, die door zijn kijker de uitwerking van zijn geschut waarnam, was zelf V.·.M.·.; en nauwelijks zag hij wat de Franschen deden, of hij gaf bevel het vuur te staken; er werden parlementairen afgezonden en 't resultaat der onderhandelingen was, dat het Fransche schip vrij mocht aftrekken, onder voorwaarde, dat de ingescheepte troepen en officieren, op hun eerewoord, beloofen moesten in dezen oorlog niet meer tegen de Engelschen te zullen strijden. In de haven teruggekeerd, werd het gebeurde aan Napoleon verhaald, die dankbaar was dat hij een kostbaar schip, een halve brigade van 1000 man en tal van officieren behouden had. hij keurde de gedane belofte goed en zond toen die brigade naar Luxemburg in garnizoen. De hierbij behoorende veldloge achtte zich uit dankbaarheid voor de Vrmij.·. verplicht, overal waar ze zou komen zoo mogelijk eene Loge oprichten. Ook de Loge „*Parfaite Union*" herleefde weêr, en toen de veldloge zes maanden later weêr van garnizoen veranderde, liet ze deze Loge achter, die zich, naar hare moederloge „*Enfants de la Concorde*" noemde. De constitutiebrief werd den 9den Mei 1803 door het Gr.·. O.·. van Parijs verleend. Zoo bleef de Luxemburger Loge aan 't Fransch systeem onderworpen, tot dat in 1814 L. van Frankrijk werd gescheiden en de Loge onder het Gr.·. O.·. van 's Gravenhage kwam. Maar, door de gebeurtenissen van 1830, werd de toestand weder gewijzigd en tot 1844 bleef de L.·. „*Enfants de la Concorde*" eene onafhankelijke L.·. Toen trad ze als centraal-Loge op. In 1847 stichtte ze eene dochter-Loge te Echternach, en eindelijk werd den 7den December 1849 het Suprême Conseil gevormd, hoewel men kon rekenen dat dit reeds onder een anderen naam bestond, toen de Luxemburgsche Loge in '44 Centraal-Loge werd. Dit Suprême Conseil bestaat, als hoogste Maç.·. autoriteit, uit de Voorzitters, Ged.·. Mrr.·. en Opzz.·. der onderscheidene Loges, en uit de vertegenwoordigers van andere Groot-Loges. Het heeft wederkeerige betrekkingen aangeknoopt met de Gr.·. OO.·. en Gr.·. LL.·. der Nederlanden, van Dresden, Hamburg, Darmstadt, België, Frankrijk, Turin en de Gr.·. L.·. „*zum drei Weltk.*" te Berlijn. Buiten de twee Loges te Luxemburg en te Echternach, bestond er in de hoofdstad nog eene werkpl.·. onder de Nat.·. Gr.·. M.·. L.·. „*zum den drei Weltk.*" namelijk „*Blücher von Wahlstadt*" gesticht in 1821 met ± 150 leden, die in 1867 naar Charlottenburg werd overgeplaatst.

M.

Maan. De maan is, evenals de zon, een der Lichten der Vrmij.·..—Krause verklaart dit symbool aldus: „Gelijk de milde maan aan 't uitspansel is geplaatst, naast de prachtige zon, als dat gesternte dat na haar voor de aarde het heerlijkst is, zoo is, in onze beeldspraak, de maan ook een licht naast de zon geworden...... Wanneer de zon achter den horizon wegzinkt, dan werpt de maan haar vriendelijk en vertroostend licht neder op alle dingen dezer aarde en vervroolijkt nog het grauwe en stille zwijgen van den nacht. Ook de vriendelijke maan verlicht den geheelen aardbol, verheugt alle menschen, maar juist het heerlijkste en vriendelijkste hen wien de zon aan de onvruchtbare polen het zwakst beschijnt..... Het gemoed des Metselaars zij zoo mild, zoo stil als 't beeld der maan aan den nachtelijken hemel. Moge de maan den mensch nog wakende vinden, voor het heil der menschwereld. Moge ze hem slechts verlichten, waar hij, ook des nachts, de wegen bewandelt van reinheid en deugd." Verder wordt in maç.·. beeldspraak de maan 't symbool van de kracht en den invloed der Vrmij.·.: „in de geheimnisvolle stilte van den nacht, volbrengt de maan haar zegenenden arbeid; in vriendelijke verborgenheid, vindt de V.·. M.·. zijn vreugde en zijn loon. Daarom zij al onze arbeid stil en bescheiden. Onze kunst leert ons het

goede te doen zonder hoop en zonder vrees. En wie zoo in stilte arbeidt, wie zoo bescheiden en nederig zijn pad bewandelt, die is sterk, die is een held in 't goede."

Maastricht. Stad in Limburg 30.000 zielen. De alhier gevestigde Loge „*La Persévérance*" ontving den 1sten Maart 1763 haren constitutiebrief van de toen reeds aldaar bestaande L.·. „*la Constance.*" Deze was in 1750 gesticht door Adolf von Schweinitz, werkte elf jaren lang als gewone Loge, en werd in 1762 provinciaal-Loge, terwijl haar Reg.·. Mr.·. van nu aan heette Grand Maitre Provincial. Bij constitutiebrief van 16 Oct. 1761, werd deze Gr.·. Mr.·. Pr.·. door het Gr.·. O.·. gemachtigd constituties aftegeven aan opterichten Loges in dat O.·. en in staten en landschappen, onder het gebied van den toenmaligen prins van Luik. Reeds in 1786 had de Loge „*la Persévérance*", in langen tijd niet gewerkt, daarom kreeg zij den 1 Februari 1786 van „*la Constance*", weder eene nieuwe constitutie. Terwijl de laatstgenoemde L.·. bleef voortwerken tot in 1814, toen ze zich ontbond en haar constitutiebrief naar Parijs opzond, staakte de Persévérance hare werkzaamheden in 1793. Eerst den 27 Augustus 1842 werd er weder eene vergadering gehouden, nu in het vroeger door la Constance gebruikt lokaal. Eene poging om de constitutie te verkrijgen van la Constance mislukte; de vroeger door deze aan la Persévérance verleende, was verloren geraakt. Na nu van den Gr.·. Mr.·. Nat.·. machtiging ontvangen te hebben de Persévérance in volle kracht te herstellen, werd den 11 November 1842 het L.·. ontstoken in den nieuwen Tempel. Den 1sten Maart 1863 vierde deze L.·. haar honderdjarig bestaan. Den 13 Jan. 1878 vierde de L.·. het feest der inwijding van een eigen T.·.. De door de L.·. gestichte volksbibliotheek, waarvan een ruim gebruik wordt gemaakt, werd den 8sten Nov. 1878 geopend. De L.·. telt heden (1883) 84 leden. Kleur *groen.*

Maatstok of duimstok (Fr. *Jauge*, Eng. *Gauge*, D. *Massstab* of *Zollstab*) is ingedeeld in 24 duimen en dient bij het bouwen om te meten. Is een maç.·. symb.·.. Volgens het oud-Engelsch L.·. R.·. beteekenen de 24 duimen de 24 uren van den dag, die aldus verdeeld moeten zijn: „zes uren voor den arbeid, zes uren om God te dienen, zes om een vriend of een broeder te dienen — voor zoover 't in ieders vermogen is — en nog zes uren om te slapen." — In 't algemeen moet de V.·. M.·. door de maatstok herinnerd worden aan eene nauwkeurige indeeling van den tijd, zonder hem natuurlijk aan eene bepaalde methode te binden. Lenning zegt: „een meester in de kunst van een juist tijdgebruik is hij, die „den machtigsten van alle heerschers", *het oogenblik*, aan zich dienstbaar weet te maken, doordat hij steeds bedenkt dat de tijd uit oogenblikken bestaat."

Mac-Benak z. *Mak-Benak.*

Maçon z. *Vrijmetselaar.*

Maçonnerie z. *Vrijmetselarij.*

Maçonnerie d'Adoption (Adoptif-Maçonnerie. Adoptive Masonry, Angenommene Freimaurerei, Freimaurerei der Damen). — Alleen mannen kunnen in de O.·. van VV.·. MM.·. worden aangenomen. Deze uitsluiting der vrouwen heeft reeds in de vroegste tijden aanleiding gegeven tot het instellen van een onderzoek naar de gronden, waarop de uitsluiting der vrouw berustte. In Frankrijk ging men weldra eene schrede verder; en reeds omstreeks 1730 werden daar te lande genootschappen, met meer of minder maç.·. vormen en plechtigheden, opgericht, waarin ook de vrouw werd toegelaten. In den loop van dit werk wordt van onderscheidene dezer genootschappen gesproken (z. b. v. *Ordre de la Felicité*, *Ordre des chevaliers et chevalières de l'ancre*, enz. enz.). Tot in het jaar 1760 stonden deze verschillende genootschappen in geene betrekking met de Vrmij.·.; langzamerhand kwam hierin eenige wijziging, en den 11 Juni 1774 besloot het Gr.·. Or.·. „dat geen V.·. M.·. eenige adoptie-Loge mocht bezoeken, behalve met regelmatige VV.·. MM.·., en wanneer ze door een Meester van eene regelmatige L.·., of in diens afwezigheid, door diens plaatsvervanger geleid werd." Het is te betreuren, dat het Gr.·. O.·. dit besluit nam; beter ware 't geweest, wanneer ze al die adoptie-Loges voor onregelmatig verklaard had. Want, afgezien van de kwestie of de toelating der vrouw wenschelijk is of niet, waren al die genootschappen zoo bepaald on-maçonniek, dat zij niet als tot de Vrijmij.·. behoorende konden gerekend worden. Maar de vraag zelve, of vrouwen tot de werkzaamheden mogen worden toegelaten is eene hoogst belangrijke, en heeft zeer velen ernstig bezig gehouden. In Frankrijk werd die vraag meestal in toestemmenden zin beantwoord. De Fransche Loges bleven het tooneel van de „maçonnerie des dames" en 't waren vooral twee Loges te Parijs „*La Candeur*" en „*Des neuf soeurs*" die, in 't laatst der voorgaande eeuw, het glanspunt vormden dezer Vrmij.·.. Onderscheidene andere Loges volgden dit voorbeeld, maar werden alle overschaduwd door de *Loge Impériale des Francs-Chevaliers*, die

van Straatsburg naar Parijs werd overgebracht en in welke Keizerin Josephine den 15 Sept. 1805 verscheen en hare hofdames liet recipieeren, terwijl Baronesse Diétrick den Tr.·. bezette. Soms werden deze adoptie-Loges meer op den voorgrond geplaatst, soms weêr achterwege gelaten, maar — zij het dan ook onder gewijzigde vormen — tot heden wordt nog menigmaal in Frankrijk eene adoptie-Loge gehouden. Wil men het Rituaal kennen dat gemeenlijk bij de adoptie-Loges gevolgd werd, dan verwijzen we naar het „*Essai sur les mystères et le véritable objet de la confrérerie des Francs Maçons*“ uitgegeven te 's Hage 1771 en te Amsterdam 1776. Daarin wordt o. a. ook het volgende gezegd: „Men heeft sints eenigen tijd vrouwen door adoptie in de mysterien der Vrmij.·. ingewijd, maar deze zijn van de mysterien der mannen onderscheidden. De graden zijn voor de vrouwen aan het eerste boek van Mozes ontleend; de symbolen en vormen zijn de zinnebeeldige voorstelling van de deugden van haar geslacht; en de Loge stelt bij de reç.·. den hof van Eden voor. Deze Orde heeft ten doel de vrouwen tot de overtuiging te brengen, dat de vrouw door God geschapen is tot eene hulpe voor den man; dat deze verbinding van beide geslachten beschouwd moet worden als een geschenk uit zijne weldadige hand, een vrijplaats voor genot, rust en onschuld; maar dat de nieuwsgierigheid aan de eene zijde en 't gevaar der verleiding aan den anderen kant, den val veroorzaakt hebben van geheel het menschelijk geslacht. De nieuw opgenomene worden daarom aangemaand deze schade weêr te vergoeden door hare deugden, waardoor ze alleen den band bevestigen, en de ware en reine vreugde des levens smaken kunnen.“ De eerste graad heeft slechts een inleidend karakter, en de acht andere symboliseeren telkens een stukje der oude bijbelsche mythen en geschiedkundige overleveringen. Dat aantal graden kan gemakkelijk tot in 't oneindige worden uitgebreid.

Die vrouwen-maçonnerie bleef hoofdzakelijk tot Frankrijk beperkt, al doen zich hier en daar in andere landen ook soortgelijke verschijnselen voor. Toen die maçonnerie d'adoption zich meer en meer uitbreidde, vaardigde het Groot Oosten der Nederlanden in 1810 een besluit daartegen uit. Engeland gaf aan deze dingen evenmin toe, maar daar werden vaak maçonnieke bals gegeven waarbij behalve vrouwen ook niet-maçons werden toegelaten, terwijl de VV.·. MM.·. bij die gelegenheden met al hun maç.·. insignien versierd waren; men scheen en schijnt nog niet te begrijpen, hoe weinig passend dit alles is, ja hoezeer in strijd met de waardigheid en den ernst der Broederschap.·.. — In Amerika schijnt de adoptie-maçonnerie nooit feitelijk bestaan te hebben, maar men heeft daar toch onderscheidene „ladies degrees“ (vrouwen-graden) die, zonder met de Vrmij.·. in rechtstreeks verband te staan, als een onderscheiding worden gegeven aan de vrouwen, dochters en moeders van zeer verdienstelijke VV.·. MM.·.. — In Duitschland is deze vrouwen-metselarij in den eigenlijken zin des woords nooit ingevoerd. Toch heeft men daar, meer dan elders, de gewoonte met de vrouwen te vergaderen in z. g. Zuster-Loges, om haar nader bekend te maken met den geest en het wezen der Vrmij.·.. Ook in Nederland hebben hier en daar dergelijke bijeenkomsten, met of zonder maç.·. vormen, plaats. — Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat de eigenlijke adoptie-maçonnerie niet is overeentebrengen met den geest en de Geschiedenis der O.·. — Maar, al spreken we dit als ons gevoelen uit, toch verdient de vraag overweging, of er geene ernstige pogingen moeten worden aangewend om de vrouw meer en beter bekend te maken met het waarachtig wezen der Vrmij.·. en den geest onzer Brsch.·.. Hier ook geldt: „onbekend maakt onbemind“; en hoe wenschelijk is het niet, dat de waarachtige maç.·. geest ook meer en meer doordringt tot de kringen waarin de vrouw leeft en werkt. 't Is daarom een werkelijk ernstige vraag: op welke wijze de vrouw meer en beter in kennis te stellen met 't geen de Vrmij.·. is en wil? Deze vraag verdient overweging. Want de invloed der vrouw is zoo groot; ze is de opvoedster onzer kinderen, de priesteres aan ons huisaltaar, ze vertegenwoordigt de schoonheid des levens. Wij voor ons, zouden 't wenschelijk achten wanneer er nu en dan samenkomsten met vrouwen gehouden werden, waarbij het doel der Vrmij.·. werd uiteengezet; waarbij, vooral in woord en daad, het onwezenlijke werd aangetoond van die duizenderlei dwaasheden die 't maatschappelijk leven nog vaak, al te vaak, ontwijden en ontsieren.

Maçonnieke Societeiten (z. *Nederland*) is de naam van maç.·. vereenigingen in Nederland die soms met de Loge, in de plaats waar ze gevestigd zijn, zijn verbónden, soms op plaatsen worden opgericht waar geen Loges bestaan. Deze laatste moeten altijd onder eene nabij gelegen Loge ressorteeren, terwijl hare leden tevens lid moeten zijn van eene onder het Gr.·. O.·. der Neder-

landen ressorteerende Loge. Deze soç.·. vergaderen niet in forma en zijn niet bevoegd aannemingen in een der drie graden te doen. Heden, (1883), bestaan in Nederland maç.·. societeiten te Alkmaar, Almeloo, Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Bergen o/Z., Beverwijk, Breda, Delft, Delfzijl, Deventer, Dokkum. Dordrecht, Gorinchem, 's Gravenhage, Groningen, Haarlem, Helder, Hellevoetsluis, Hengeloo (O.), 's Hertogenbosch, Hoeksche Waard, Hoorn, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Purmerende, Rotterdam (2), Schoonhoven, Sliedrecht, Sneek, Utrecht, Vlissingen, Zaandam, Zalt-Bommel, Zutfen, Zwolle en in O. en W. Indie en aan de Kaap de Goede hoop te Bandong, Buitenzorg, Cheribon, Mataram, Padang, Pekalongan, Rembang, Salatiga, Tagal, Curaçao en Kaap de Goede Hoop.

Magie. Met dit woord wordt de geheime kennis van bovenzinnelijke zaken aangeduid, hoewel ze in onderscheidene soorten of klassen moet verdeeld worden. Het woord Magie schijnt afgeleid te zijn van de Indische Godin *Maja*, die beschouwd werd als de eeuwige moeder aller dingen; de godin der geestelijke en zinnelijke liefde; de godin der voorspellingen en der dichtkunst, maar ook van het bedrog. Had deze godin aldus zeer verschillende karaktertrekken, ook van de magie kan hetzelfde worden gezegd, terwijl toch, van den anderen kant, ééne grondgedachte achter al die eigenschappen der godin verborgen ligt. De magie omvatte oorspronkelijk dan ook de kennis van alle zichtbare en onzichtbare krachten van het universum. In haar lag de verklaring van de geheele natuur, en van de onderlinge verhouding en betrekkingen van alle verschijnselen in het natuurlijke en geestelijke leven. De oude magie werd in drie klassen verdeeld: de physische of natuurlijke, de mathematische of hemelsche, en de theologische of ceremonieele. Het physische gedeelte omvatte de leer der natuur in al haar verschijnselen en de onderlinge verhoudingen van deze, waaraan eene buitengewone beteekenis werd gehecht; het mathematische hield zich bezig met de hemellichamen en hun loop en beweging, en den invloed die deze op de aardsche dingen uitoefenen; het derde of theologisch deel handelde over de Godheid, de menschelijke ziel, de goede en kwade geesten, de wonderen, de heilige gebruiken en mysteriën enz. Ook werd er onderscheid gemaakt tusschen witte en zwarte magie, of tusschen de werkelijke magie en goetie, of de zoogenaamde zwarte kunst. Bij de eerste maakte men gebruik van de goede, bij de tweede van de booze geesten. Bij de kerkvaders gold de eerste dan ook vaak als een voorrecht aan de gunstelingen der Godheid verleend.

Is het nu waar, dat de magie — zoo algemeen opgevat — bij alle volken gevonden werd als een bewijs voor den natuurlijken trek des menschen naar het geheimzinnige en onbegrijpelijke, in engeren zin wordt onder magie die geheimleer verstaan die door de Perzen en de priesters van Zarathustra naar 't Westen is overgebracht, zich daar verder voortplantte, en, door middel van het Neoplatonisme, zelfs tot de christelijke kerk der oude dagen toegang kreeg. Deze magie steunt op de overtuiging dat de mensch, krachtens zijn hoogeren en goddelijken oorsprong, geschikt is voor eene hoogere werkzaamheid, die hem in betrekking kan brengen met de bovenzinnelijke wereld, en hem tot den beheerscher maakt van zijn eigene en van de zinnelijke natuur.

Door gebed en woord kan de mensch — zoo leert ze — de hoogere en lagere natuur aan zich dienstbaar maken. Dit is de betere, hoogere magie die 't eigendom was van de dichters en zieners van bijna alle oude volken. Daar de priesters in den ouden dag beschouwd werden als bijna uitsluitend in 't bezit te zijn van alle wijsheid, en dezen hun wetenschap gaarne in duistere vormen hulden om zoo meer invloed te kunnen uitoefenen, is 't verklaarbaar, dat de magie meer en meer hun eigendom werd. Maar naast deze betere openbaarde zich, in den loop der tijden, ook die andere magie, die op de demonologie berustte en optrad met de bewering dat ze de demonen aan zich zou onderwerpen. Om nu die demonen, of duivelen, te onderwerpen, bediende de Magie zich van z. g. geheime krachten, die sterker waren dan de goden, die zelven aan het fatum en aan de natuurwetten onderworpen waren. Naast die demonologie ontwikkelde zich spoedig de geestenzienerij, die daarin bestond, de geesten op zinnelijk waarneembare wijze voortestellen, en met dezen dan in betrekking te komen. Dit bijgeloof vond ten allen tijde spoedig aanhangers, omdat men meende op deze wijze tot de onthulling van allerlei geheimen te zullen komen. Niet alle geestenzieners waren daarom bedriegers. Velen meenden, ter goeder trouw, dat ze een bovennatuurlijke kennis konden machtig worden; en toen de werking van het magnetisme ontdekt werd, was dit een zeer gewaardeerd middel om veel te vinden wat tot

dusverre onbekend was. Eenmaal zoover gekomen, stond de weg tot allerlei dwaasheden en allerlei soort van bijgeloof open;en de grenzen van waarheid en bedrog liggen zoo dicht naast elkander, dat het vaak hoogst moeilijk is beide te onderscheiden. Als psychologisch verschijnsel, verdient deze afwijking van den menschelijken geest zeker nog wel een nader en grondig onderzoek.

We kunnen hier natuurlijk de geschiedenis der Magie — hoe belangrijk ze ook moge zijn — niet vermelden, en moeten ons tot een paar aanteekeningen bepalen. Door de Grieken is het gebruik ingevoerd den Perzischen staatsgodsdienst en de priesterlijke leer van Zoroaster (Zarathustra) magie te noemen, hoewel latere onderzoekingen bewezen hebben, dat de magie aan den ouden Zend-godsdienst vreemd was, maar bij de oude Babyloniërs, Kanaänieten en Egyptenaren in hoog aanzien stond. De Meden en Perzen namen den naam Magier voor hun priesters (Atharva) aan, waaruit het te verklaren is, dat Herodotus de Magiers een stam der Meden noemt. In later dagen werden ze ook bij de Romeinen bekend, die alle rondreizende toovenaars, waarzeggers, astrologen en mathematici met den naam *magus* aanduidden, maar hen ook wel kortaf Chaldeërs noemden. De Romeinsche Staat duldde de magie niet; waarschijnlijk om de eigen priesters en hun wichelarijen niet te benadeelen, hoewel de keizers,in eigen belang, meermalen zulk een magier gebruikten. De christelijke keizers bestreden haar, vooral omdat ze meenden dat ze met het heidensche bijgeloof in verband stond. En toch, de kerk bleef niet vrij van den eeredienst van het geheimzinnige, al was 't dat de magie onder een anderen naam bij haar ingang vond. In de middeleeuwen golden de meeste natuuronderzoekers, vooral de scheikundigen, toen altijd met de Alchemisten vereenzelvigd, voor aanhangers der magie. De bekende Theophrastus Paracelsus werd toen de stichter van een theosophisch-chemiatrisch leerstelsel, dat al meer en meer werd ontwikkeld, en later in Mesmer's animalisch-magnetisme een nieuwe opwekking vond. De theosophen Jakob Böhme en Gichtel, Swedenborg en St. Martin, waren, in zekeren zin, aanhangers der zuivere magie en moeten niet vereenzelvigd worden met bedriegers als Cagliostro, Schrepfer en anderen.

Men weet het: de Vrmij.·. had het ongeluk van ook beschuldigd te worden, met de magie in betrekking te staan; en er waren ten allen tijde schaamtelooze bedriegers, die de Vrmij.·. als een dekmantel voor hun schuldige dwaasheden gebruikten. Ieder onpartijdige, die iets van de geschiedenis weet, weet echter dat Vrmij.·. en magie, twee zaken zijn, die niet alleen niets met elkander te maken hebben, maar zelfs, in menig opzicht, lijnrecht tegenover elkander staan, hoewel eene plaats in Anderson's Constitutieboek (uitg. 1783) er onwillekeurig aanleiding toe gaf aantenemen, dat hij meende dat de Vrmij.·. met de oude ChaldeeuwscheMagiers in betrekking stond. Anderson noemt namelijk de Magiers, wegens hunne groote verdiensten voor de bouwkunde, Masons; maar men vergeet, dat hij denzelfden naam geeft aan vele andere corporatiën, die zich niet met de bouwkunde bezig hielden. Dat de Franschen, die zeer gaarne de Vrmij.·. met dergelijke verschijnselen in de oude wereld in betrekking brengen, gretig Anderson aanvoerden, als een bewijs dat VV.·.MM.·. en Magiers oorspronkelijk één waren, spreekt wel vanzelf; in Frankrijk beminde men altijd het mysterie; maar de werkelijke geschiedenis weet van deze dingen niets. Te betreuren is het echter, dat Cagliostro en andere geestenzieners, maar al te gretig die onbewezen beweringen aannamen en daardoor een klad wierpen op de Vrmij.·. die haar, in 't oog der lichtgeloovige menigte, blijft aankleven. Heeft nu de Vrmij.·. niets met de Magie te maken, toch verdient het verschijnsel, dat van overoude tijden af aan, de trek naar het bovennatuurlijke, den mensch, en vaak ook den meest ontwikkelden mensch, beheerschte, wel eene nadere studie. De beoefening der psychologie, eene wetenschap die pas geboren is, behoort ook onder VV.·. MM.·. ernstige beoefenaars te vinden.

Magier (מָגִים, *Μάγος*) was de naam van de priesters der oude Perzen en Meden. Zoroaster (Zarathustra) heeft in de tweede helft der VII^de^ eeuw v. C. eene hervorming onder hen gebracht, waardoor ze in drie rangen of klassen verdeeld werden n. l. *Harbeds* (Leerling) *Mobeds* (onderwijzer en meester). *Dastur Mobeds* (volmaakte meester). Deze priesters stonden in hoog aanzien, wegens hun voorgewende kennis van het bovenzinnelijke en bovennatuurlijke. Er wordt melding gemaakt van eene orde der Magiers, die in de XVII^de^ eeuw in Florence zou zijn ontstaan, en later een onderdeel vormde van de Broeders van het Rozenkruis. Verder wordt de naam Magus gegeven aan de acht rangen der Illuminaten (z. d.) en aan den zevenden of laatsten Graad van het klerikale systeem der Strikte Observantie (z. d.).

MAGISCH KWADRAAT is een, in gelijke vakken afgedeeld, kwadraat, in alle waarvan een getal is geplaatst, en wel zóó, dat de som dier getallen, hoe ook genomen, altijd hetzelfde cijfer aanwijst, b. v. aldus

8	1	6
3	5	7
4	9	2

waarvan de cijfers altijd de som 15 geven. Zulk een kwadraat, waarschijnlijk uit Indië afkomstig, werd voor magische operaties gebruikt.

Magnetisme. z. *Mesmer.*

Magus. z. *Magier.*

Makbenak is een woord in een Gr.·. der Vrmij.·. van eenige waarde, maar waarvan de beteekenis nog geenszins vaststaat. Lennig zegt in zijn Encyclopaedie dat het „waarschijnlijk uit het Hebreeuwsch moet worden afgeleid en volgens de gewone opvatting beteekent: „hij leeft in zijn zoon.““ Dat deze de gewone opvatting is, moet betwijfeld worden. Allerlei pogingen zijn dan ook aangewend, om eene verklaring te vinden, zonder dat men nog tot een eenstemmig resultaat kwam.

Wij voor ons neigen naar de opvatting van Lenning, schijnbaar gedeeld door Marbach in zijn *Agenda* (M.B.) en zouden dan lezen מָכְבֵנָךְ: *wie of wat is gelijk aan uw zoon.* Waarbij men in 't oog houde, dat „zoon“ in Hebr. taaleigen vaak beteekent: „*geestverwant*“, „*gelijke*“. Uit den aard der zaak kunnen we hier niet in eene nadere verklaring treden.

Malcolm III. Ceanmore, de zoon van Duncan I, bekend uit Shakspeare's Macbeth, zocht met behulp van Engeland zijn troon weêr te herwinnen, overwon in 1054 Macbeth en besteeg den troon van Schotland. Door ontwikkelde vreemdelingen naar 't land te lokken, en door eene milde wetgeving intevoeren, deed hij veel voor de beschaving van zijn land. De L.·. St.-John te Glasgow bezit eene oorkonde van 1057 waarin M. aan de Metselaren (The free incorporate Masons of Glasgow) bescherming belooft tegen anderen die hen benadeelen.

Malmesbury stad in Z. Afrika met eene L.·. onder het Ned.·. Gr.·. O.·. „*St. Jan*“ gesticht 1866. Kleur scharlakenrood, met 36 leden.

Maltheser-ridders z. *Johanniter-orde.*

Mani. *Manes* (*Μανῆς, Μάνης*) wijsgeer, en stichter der gnostische secte der Manichaeërs (z. *Gnosis*) in de III^de^ eeuw onzer jaartelling, was in Perzië geboren, had onderricht van de Magiers (z. d.) ontvangen, en verkreeg onder het volk spoedig een grooten aanhang. Op aandrang van koning Sapor werd hij in de gevangenis geworpen en omstreeks 277 ter dood gebracht. Zijn leer verbreidde zich spoedig in Perzië, Syrië, Klein-Azië, Afrika en Italië en zijn stelsel hield zich tot in de XII^de^ eeuw staande. Zijn leer ging uit van het Perzische dualisme, aldus van 't geloof aan een goed en kwaad beginsel, die beide altijd met elkander in strijd waren. De God des lichts heeft — zeide hij — vijf eigenschappen: zachtmoedigheid, wetenschap, rede, het geheim en het denken, terwijl aan de schepping van dien God toebehooren: de zachte koelte, de wind, het licht, het water en het vuur. Tegenover dit alles staan de demonische eigenschappen van den boozen god; de bevrijding van de zinnelijke lusten voert naar den hemel van Mani. Al naarmate zijne aanhangers zijne leer meer of minder gestreng opvatten, werden ze in twee klassen verdeeld: de waarachtigen (Siddi Kûn) en de toehoorders (Samwâ-un). Vóór alles werd zelfbeproeving gevraagd, of de nieuweling kracht genoeg bezat om alle zinnelijke lusten te onderdrukken en ook om afstand te doen van gewonen arbeid, van toovenarij en huichelarij. Wanneer hij tot dit alles niet in staat is, en toch den godsdienst lief heeft, dan mag hij toch den omgang met de „waarachtigen“ genieten en moet trachten, door trouwe plichtsbetrachting en waakzaamheid, dezen naderbij te komen. Hij kan daardoor den tweeden graad van zaligheid deelachtig worden, die, in al hare volkomenheid, alleen voor de uitverkorenen is weggelegd.

De geboden van Mani, zijn deels innerlijke en deels uiterlijke. Aan de tien geboden voor de „toehoorders“ sluiten zich aan de drie zegels van den mond, van de hand en van de borst, die den uitverkorenen de strengste onthouding en de grootste ontberingen oplegden. Daarbij kwamen nog vasten en onderscheiden godsdienstige gebruiken. Onder die geboden bekleedt eene eerste plaats het geloof aan de drie groote heerlijkheden Gods: zijn licht, zijn kracht en zijn wijsheid.

Marbach (*Gotthard Oswald*) geb. 13 April 1810 te Jauer in Silezië, studeerde te Breslau en te Halle en werd in 1831 leeraar aan het gymnasium te Liegnitz.

In '32 vestigde hij zich te Leipzig, waar hij in 1846 tot hoogleeraar der philosophie werd benoemd en later onderwijs gaf in technologie en wiskunde. In 1853 stichtte hij de Maatschappij van levensverzekering „Teutonia". Maar Marbach is geen eenzijdig beoefenaar der exacte wetenschap; de classieke oudheid trok hem altijd aan, terwijl hij met groote dichterlijke gaven is bedeeld. Vandaar dat een breede reeks van geschriften over de meest uiteenloopende onderwerpen van hem het licht heeft gezien, en hij ook een eerste plaats heeft ingenomen onder de letterkundigen van dezen tijd. Waarlijk, zelden heeft iemand zoo groote werkkracht geopenbaard en is iemand zóó de woordvoerder kunnen worden op bijna elk gebied des levens. Het zou niet onbelangrijk zijn, hier een overzicht te geven van de door hem geschreven werken, maar ons te ver van ons doel afvoeren. — Den 12 October 1844 werd hij in de L.·. „*Balduin zur Linde*" te Leipzig in de O.·. van VV.·. MM.·. aangenomen en in '48 tot Reg.·. Mr.·. benoemd, welk ambt hij tot 1862 bekleedde. Tot 1867 bleef hij buiten eenige maç.·. betrekking, maar in dat jaar gaf hij weder gehoor aan de roepstem der Loge en nam hij weder den M.·. d.·. G.·. ter hand. — Marbach's beteekenis als V.·. M.·. is zeer groot. Hij is werkelijk de profeet van het maç.·. ideaal; den idealen inhoud der Vrmij.·. heeft hij telkens doen afspiegelen in rede, lied en rituaal. Het laatste vooral heeft hij hervormd, en in zijn drie „Agenda" (J. B. en MB.) een rituaal gegeven dat, behoudens die eigenaardigheden die alleen voor Duitschland van beteekenis zijn, werkelijk een voorbeeld kan zijn voor allen die naar eene werkelijke hervorming der ritualen verlangen. Marbach deed meer, hij hield een breede reeks van maç.·. voordrachten, waarin hij telkens weêr de ideale zijde der Vrmij.·. op den voorgrond plaatste en die uitmunten door een zeer dichterlijke opvatting van het wezen der O.·. — Belangrijk vooral in het tijdschrift dat sedert 1874 door Br.·. Marbach wordt uitgegeven getiteld: „*Am Reissbrete. Handschriftiche Mittheilungen aus den unabhängigen Loges Minerva zu den drei Palmen in Leipzig*, *Balduin zur Linde in Leipzig*, *Archimedes zu den drei Reissbretern in Altenburg*, *Archimedes zum ewigen Bunde in Gera und Karl zum Rautenkranz in Hildburghausen. Für Freimaurermeister*". Dit maandmerk verdiende door ieder gekend te worden; het behelst hoofdzakelijk bouwstt.·. in de drie Grr.·.

Maria-kapel. (*St. Mary's chapel*) te Edinburg. Alhier bestaat een Loge, die reeds in 1128 onder koning David I door eenige bouwlieden uit Straatsburg zou gesticht zijn. Bij de oprichting der Gr.·. L.·. van Schotland in 1736 bracht deze Loge notulen aan het licht, die tot 1598 teruggaan, en waarin vele bijzonderheden, de oude bouwcorporatiën betreffende, voorkomen. Het belangrijkst daaruit is, dat reeds in 1600 zekere Thomas Boswell Esq. van Auchlinkerk (aldus geen bouwkundige) opziener (warder) der Loge genaamd wordt, terwijl in 1641 Robert Moray, Kwartiermeester-Generaal der Schotsche armee, tot Meester dier werkpl.·. werd benoemd; wel een bewijs dat reeds in zeer oude tijden nietbouwlieden in de Loges werden opgenomen.

Maria Theresia. (Keizerin van Duitschland, Koningin van Hongarije en Boheme 1740—80). Zij werd te Weenen geboren 13 Mei 1717, dochter van Keizer Karel VI, bij de pragmatieke sanctie voor den troon aangewezen. Ze huwde in 1736 met Frans Stephanus van Lotharingen die in 1745, als Frans I, tot Keizer van Duitschland verkozen werd. Deze was in 1721 te 's Gravenhage als V.·. M.·. aangenomen, en bleef altijd een beschermer der Vrmij.·. (z. *Frans I*). Met Maria Theresia leefde hij gelukkig, maar moest tot zijn dood toe (1765) alle krachten inspannen om de Keizerin te onttrekken aan den overwegenden invloed der geestelijkheid; 't gevolg daarvan was, dat de Vrmij.·., gedurende de regeering der Keizerin, in de Oostenrijksche Staten geduld werd. Toch werden door de geestelijkheid telkens weêr nieuwe pogingen aangewend om de Vrmij.·. verdacht te maken en te onderdrukken. — Keizer Frans was lid der L.·. „Zu den drei Kanonen" te Weenen, die den 17 Sept. 1742 geopend werd en hoofdzakelijk uit adellijken en militairen bestond. Den 7 Maart 1743 werd eene vergadering van VV.·. MM.·. door soldaten overvallen en de saamgekomenen gevangen genomen, die echter door den invloed van Frans I, na 12 dagen, weêr op vrije voeten gesteld werden. Naar men zegt, was Frans zelf onder de vergaderden, en gelukte het hem slechts, met groote moeite, door een achterdeur te ontvluchten en een draagkoets te bemachtigen die hem naar het paleis kon terugbrengen.—De pauselijke bullen van 1748 en 1751 gaven aan de geestelijke omgeving der Keizerin nieuwe wapenen in de hand. De priesters wisten eenige heeren en dames der hofhouding te bewerken, die de keizerin moesten wijs maken dat haar gemaal haar ontrouw was geworden en dat natuurlijk in de Loge allerlei onzedelijkheden voorvielen. In gezelschap van eenige vertrouwden zou de

keizerin, als man gekleed, haren gemaal eens in de Loge gevolgd zijn, maar die spoedig weêr verlaten hebben toen ze bemerkte dat daar geene vrouwen aanwezig waren. Daar het de keizerin niet gelukte voldoende inlichtingen over de geheimen der Vrmij.·. te ontvangen, en de geestelijkheid haar onophoudelijk verontrustte, verscheen eindelijk in 1764 eene verordening waarbij de Vrmij.·., in naam der keizerin, in de Oostenrijksche Staten verboden werd. De uitvoering dezer verordening werd evenwel nog gestaakt. (Vrgl. *Oostenrijk*).

Markmasonry (*Mark Vrijmetselarij*) is eene eigenaardigheid die in Engeland en de Ver. Staten van Noord-Amerika gevonden wordt; namelijk, dat ieder lid eener L.·. een bijzonder teeken (mark) voert, dat hij aan zijn naam toevoegt. Dit gebruik is waarschijnlijk uit het volgende verklaarbaar. Het is algemeen bekend, dat in de christelijke bouwhutten der middeleeuwen het gebruik heerschte dat ieder steenwerker, zoodra hij aangenomen was, een bepaald teeken ontving dat hij moest houwen in 't geen hij bewerkte, opdat daaruit kon blijken wie eenig stuk had bewerkt. Deze teekens werden in het „broederboek“ opgeteekend en mochten niet willekeurig veranderd worden, maar konden op de nakomelingen van hem die ze ontvangen had overgaan. Dit gebruik, dat in Duitschland bijna verloren ging, bleef in Schotland gehandhaafd totdat de bouwhutten ook daar in Vrijmetselaarsloges werden herschapen en eenige der oudste Loges, als b. v. die te Kilwinning hebben het altijd gevolgd, evenals deze Loges, in menig ander opzicht, nog de gebruiken volgen der werkelijke metselarij. In latere tijden is in Amerika een ander gebruik inheemsch geworden, vooral bij vele Royal-Arch-kapittels, om namelijk den Graad van Mark-meester en Meester van den Stoel (Pastmaster, Chairmaster) als een bijzonderen Graad te verleenen die op den Meestergraad volgt. Nu is dit in strijd met de oude gebruiken der bouwcorporatien, daar, volgens Oliver, de Markmeester slechts de Voorzitter was van eene gezellenloge (The master of a Lodge of Fellowcraft). In 1858 werd in dien Graad ook gewerkt in Schotland en wel in de L.·. St. John“ te Glascow. — De legende van dien Graad van Mark-master is de volgende: Een jong handwerksman vond te Tyrus een steen van zeer eigenaardigen vorm en schoonheid die met een dubbelen passer geteekend (marked) was, en waarop bovendien nog verscheidene geheimzinnige teekens gegraveerd waren. Hij deelde, uit eerzucht, aan den opziener (inspecting master) mede dat hij dien steen had bewerkt; maar daar die steen noch een enkelvoudige, noch een dubbele kubus was, en ook den vereischten vorm niet had, werd hij weggeworpen. De jonge werkman bekende toen dat hij den steen had gevonden en dat het teeken (mark) dat er op gevonden werd niet zijn teeken was. — Eenigen tijd later, toen de fondamenten van den tempel nagenoeg voltooid waren ontbrak de sluitsteen dien Hiram Abif zelf had bewerkt en met zijn teeken had voorzien (marked with his mark). Men zocht overal te vergeefs, totdat men zich de geschiedenis van den jongen werkman herinnerde en den weggeworpen steen weer opzocht en nu het werk kon voltooien; zoo is „de steen dien de bouwlieden hebben verworpen tot een hoofd des hoeks geworden“ (Ps. CXVIII: 22, Matth. XXI: 42 en parall pl.) Op dezen steen stonden de letters H. T. W. S. S. T. K. S. d. i. Hiram Tyriam, Widows Son Sent To King Salomon. De grondidé van dezen Graad is de innigste broederliefde en waarheid. — De meeste Loges die de z. g. mark maçonnerie beoefenen, hebben zich aan hare Groot-Loge onderworpen, maar hebben sedert 1806 naast vele andere Hooge Graden, ook Markmaster-loges gesticht die haren constitutiebrief ontvingen van het Supreme Grand Royal Arch Chapter van Schotland. In N. Amerika is de Graad van Mark-metselaar de eerste die in 't Royal-Arch-Kapittel wordt gegeven.

Martin (Louis Claude de St.—) was een Fransch officier, geb. te Amboise 18 Jan. 1743, overleden te Aunuy bij Parijs den 15 Oct. 1803, was een leerling van den Mysticus Martinez Paschal en een warm verdediger van Jakob Böhme. Hij was een mystiek dweeper, die door zijn werkelijk uitgebreide kennis en zijne voortreffelijke persoonlijke hoedanigheden, op allen die met hem in aanraking kwamen een onwêerstaanbaren invloed uitoefende. Onder zijne geschriften baarde zijn werk „*Des Erreurs et de la Verité*“ in 1775 te Lyon uitgegeven, groot opzien. Thory verklaart dat St. M. een zeer ijverig V.·. M.·. was en de Vrmij.·. hield voor een uitvloeisel der godheid dat tegelijk met de wereld was ontstaan. Het Logewezen had voor hem slechts eene voorbijgaande waarde, hij gebruikte de Vrmij.·. hoofdzakelijk als voertuig voor zijne theosophische denkbeelden en stichtte een eigen tempelierstelsel of systeem dat zich aansloot aan het systeem der Coëns door Paschal gesticht, en dat bekend is geworden als het systeem der Martinisten, later onder den naam van *Rit rectifié.* Dit systeem werd later vereenigd met de Fransche tak der

Strikte Observantie (z. d.) onder den naam van *l'Ordre des chevaliers de la Cité Saint.*

Martinisten. Met dezen naam worden twee verschillende systemen bedoeld, die door anderen echter juister met twee namen worden aangeduid, en wel als Martinezisten, die ook bekend zijn onder den naam Coëns, en als Martinisten. Br. Kloss heeft beiden nader omschreven.

I. Martinez Paschalis (z. d. en 't voorgaand artikel) stichtte in 1754 te Lyon een systeem dat op theosophischen grondslag rustte en dat door hem dat der Coëns (uitverkoren Coëns) werd genoemd, dat zich over eenige Fransche Loges uitbreidde, maar slechts weinige jaren bleef bestaan. Het bestond uit twee klassen in negen graden verdeeld; namelijk; Ie kl. 1. Leerling, 2. Gezel, 3. Meester, 4. Groot-uitverkorene (grand-élu), 5. Priester-leerling (Apprenti-Coën), IIe kl. 6. Priester-metgezel (Compagnon Coën), 7. Priester-meester (Maitre Coën), 8. Groot-architect en 9. Ridder-commandeur. De inhoud van dit systeem omvat de schepping van den mensch, zijn straf en zijn daaruit voortvloeiend lijden naar lichaam en ziel. Het doel der inwijding is: de wedergeboorte van den mensch, opdat hij kan terugkeeren tot den oorspronkelijken toestand van reinheid en onschuld dien hij door de erfzonde verloren heeft. Het systeem is in twee klassen verdeeld: in het eerste is hij die zal opgenomen worden niets dan slijk en aarde, hij kan het leven slechts behouden onder voorwaarde dat hij zich onthoudt van de vruchten der kennis. Hij belooft dit, maar verbreekt zijn belofte, wordt gestraft en aan de vlammen prijs gegeven. Door nuttigen arbeid en door een vroom gedrag maakt hij zijn misdrijf weêr goed en wordt hij ten nieuwen leven geboren. In de tweede afdeeling is de neophyt door den adem Gods aangeroerd, en leert dan de verborgenheden der natuur kennen; de hooge chemie (Alchemie), de kabbala, de kunst van voorspellen, de omgang met de geesten wordt hem dan meêgedeeld en geschonken. Zulk een systeem kon slechts weinig aanhangers vinden. Als een der ijverigste aanhangers wordt genoemd de wijsgeer Holbach, de schrijver van het „*Systême de la nature*", terwijl ook St. Martin (z. d.) het aanhing.

II. Genoemde St. Martin zocht dit systeem van Paschal te hervormen. Hij was een minder kabbalistische persoonlijkheid en kon zich in de overdreven voorstellingen van Paschal niet vinden; daarom vormde hij een nieuwen ritus die onder den naam van *Martinisme* bekend is geworden. Dit systeem wordt in twee afdeelingen, Tempel genoemd, en in 10 graden verdeeld en wel 1ste Tempel: 1. Leerling, 2. Gezel, 3. Meester, 4. Oud-Meester, 5. Uitverkorene (élu), 6. Groot-architect en 7. Maçon van het geheim; de IIde Tempel omvat: 8. Prins van Jeruzalem, 9. Ridder van Palestina, 10. Kadosch of Heilige. Weldra kreeg dit z. g. systeem den naam van Ecossisme réformé de St. Martin, en kromp toen tot zeven graden in, terwijl het later verdween en, op aanraden van St. Martin, ineensmolt met de Fransche tak der Strikte Observatie onder den naam van *weldadige Ridders der heilige Stad.* — In Frankrijk had St. Martin geen succes met zijn graden; men was daartoe te „ongeloovig"; maar een Pool, de graaf Grabianka, en een Rus, de admiraal Plestcheyff, brachten die denkbeelden naar Rusland over waardoor de Loges aldaar een zekeren godsdienstigen tint kregen. Toch bleef men daarbij niet stilstaan, dat men zich alleen met mystische speculatiën bemoeide; neen, men wilde de voorschriften van het christendom ook practisch uitvoeren; men oefende veel liefdadigheid en hield zich onvermoeid bezig met opvoeding, onderwijs, letterkunde enz. De hoofdzetel dezer vereeniging was te Moskau, waar men tevens een groote boekdrukkerij oprichtte waar men allerlei werken, ook die van Rousseau en Voltaire, in honderde exemplaren liet drukken om ze zoo onder het volk te verbreiden; een grootsche leesbibliotheek was met die drukkerij verbonden. Men ondersteunde behoeftige knapen van aanleg en talent, waaronder ook Karamie die later de beroemde geschiedschrijver van Rusland zou worden. — Deze gelukkige en schoone periode duurde echter niet lang; allerlei kwade geruchten werden verbreid; de voornaamste leden der Orde werden verbannen en eerst onder Paul weêr teruggeroepen. Men wilde den vroegeren arbeid weêr hervatten, maar weldra werd men een anderen weg opgedreven. Meer en meer werd de vereeniging eene uitsluitend kerkelijke, en had later met de Vrmij.·. niet het minste meer gemeen.

Mason en Masoney. Volgens Krause beteekent het Engelsche woord mason eigenlijk een meetkundige of wiskundige in 't algemeen, en, in den geest van alle Europeesche talen, ja zelfs in 't Persisch en Sanskrit, in 't algemeen: een ervaren kunstenaar. Verder toont hij aan, dat de Engelsche Freemasons zich duidelijk onderscheidden van de eenvoudige gewone metselaars (bricklayers or brickmasons), en dat zelfs de Straatsburger masons, die bouwkundigen waren, de gewone werkmasons niet voor de hunnen erkenden.

Daaruit volgt, dat de naam Mason eigenlijk de historisch juiste is voor 't geen wij een Vrijmetselaar noemen. De afleiding van Vrijmetselaar, Franc Maçon en Freemason, van Freestone-mason, is dan ook minder nauwkeurig; niet welken steen ze bewerkten gaf den steenwerkers den naam, maar wel de vrijheid aan de meest ervarenen onder hen verleend. In de Bauhütte van 1863 (s. 98 ff) komt nog een belangrijke studie voor van Keller, die, uit de Engelsche parlements-acten, de ware beteekenis van het woord Mason bewijst. In die officieele stukken worden namelijk de metselaren (bouwlieden) onderscheiden in dezulken die groven steen bewerkten, en in meer geoefenden of bouwkundigen; terwijl aan den Meester-Vrijmetselaar (maitre de franche pierre, master-mason) hooger loon wordt toegekend dan aan den rough-mason. Het woord *masoney* heeft, noch etymologisch, noch historisch, recht van bestaan. Dit een en ander wordt nader ontwikkeld in het artikel *Vrijmetselaar* en *Vrijmetselarij*.

Masonia of *Maçonia*. In 1848 werd te Leipzig een maç.·. debating-club onder dezen naam opgericht, wat in New-York werd nagevolgd. Den 10 Oct. 1855 werd daar de vereeniging *Masonia* gesticht, waartoe uitsluitend leden van Amerikaansche Loges mochten behooren en die, in zekeren zin, tegenover den „Engbund" van Duitsche VV.·. MM.·. te New-York stond.

Matrikel (Matricula) wordt soms de naamlijst genoemd van officieren en leden eener Loge, met nauwkeurige opgave van hun prof.·. beroep, hun ouderdom, datum van aanneming en bevordering enz., of ook wel de lijst der Loges die onder een Gr.·. O.·. of eene Gr.·. L.·. ressorteeren. Vooral in sommige Hooge Graden en bij de Tempelheeren is dit woord in gebruik.

Mecklenburg. In de beide Groot-Hertogdommen vond de Vrmij.·. reeds vroeg ingang, en wel reeds in 1754, en heeft daar tot heden stand gehouden. Ook de Strikte Observantie en het klerikaal-systeem (z. d.) vonden daar een vruchtbaren bodem, hoewel slechts voor betrekkelijk korten tijd. Heden heeft het Groothertogdom Mecklenburg-Schwerin 9 Loges en Mecklenburg-Strelitz 2 Loges. Verscheidene regeerende vorsten van deze landen behoorden tot de O.·..

Medaille. Ook bij VV.·. MM.·. bestaat de gewoonte, ter herinnering aan belangrijke feiten, of ook als erkenning van bijzondere verdiensten, medailles of gedenkpenningen te laten slaan; maar vóór 1733 vinden we hiervan geen spoor. De beste bron voor de geschiedenis dezer medailles is Merzdorf „*Denkmünzen der Freimauerbrüderschaft*" Oldenburg 1851. Het archief van het Nederl. Gr.·. O.·. bevat eene zeer belangrijke, hoewel geenszins volledige verzameling gedenkpenningen.

Meester. (*Eng.* master; *Fr.* maître; *D.* Meister; *Deensch* mester; *Zw.* mästar; *It.* maestro; *Port.* mestre) is de naam van den derden of hoogsten Gr.·. der Vrmij.·.. — Over 't ontstaan van dezen Gr.·. waren de gevoelens vroeger zeer verdeeld. Men meende — en mannen als Fessler en Krause deelden dit gevoelen — dat deze graad afkomstig was uit 't midden der XVIIde eeuw, als eene herinnering aan den dood van koning Karel I van Engeland en als eene poging om Karel II op den troon te plaatsen. Daartoe koos men uit de onderscheidene Loges de bekwaamste maçons, en, onder de mythe van den verslagen maar weêr opgewekten Hiram (z. d.), verborg men een politiek plan. Hoewel dit later natuurlijk overbodig werd, — zoo beweerde men verder—behield men toch dezen meester graad, en gaf toen aan de Hiram-mythe een zedelijke beteekenis. — Maar de geschiedenis weet niets van een dergelijk geheim politiek verbond. Dit verhaal is oorspronkelijk bedacht door tegenstanders der Vrmij.·., en vond later bij enkele maç.·. schrijvers geloof. — Wij gelooven, dat het ontstaan van dezen Gr.·. op veel eenvoudiger wijze moet verklaard worden. Oorspronkelijk vormden de Maçons een genootschap, waarvan al de leden gelijke rechten en verplichtingen hadden; aan 't hoofd van iedere vereeniging stond een meester die door twee opzieners werd bijgestaan. Die meesters bleven, wanneer ze op hun beurt aftraden, eene bepaalde klasse vormen, of liever een kring van meer bevoorrechten, meer ontwikkelden. Toen nu langzamerhand meer en meer niet-bouwlieden tot de broederschap toetraden, en daaronder vaak de bekwaamsten van hun tijd, breidde de kring dezer meer bevoorrechten, die onwillekeurig meesters genoemd werden, zich uit; en omstreeks 1725—30 vinden we reeds een ritueel onderscheid tusschen de drie graden: leerling, metgezel en meester. In de laatste uitgave van het Engelsche constitutieboek (1855) wordt ook nog meêgedeeld: „in oude tijden werd geen Broeder, hoe bekwaam hij ook moge zijn, meester-mason genoemd, voordat hij tot Voorzitter van een Loge benoemd was". — Tegenwoordig wordt de Meestergraad beschouwd als de hoogste der St. Jansgraden en dus als de voltooiing der Vrmij.·., namelijk van de z. g. blauwe (z. d.) maçonnerie. Zoo noemt Krause den Meester-Vrijmetselaar den „uitverkorene van den Bond, die gekomen is tot de ken-

nis der geheele Vrmij.·., die haar leer trouw behartigt en opvolgt, wien de Vrmij.·. een zaak des harten en des levens is geworden, ja voor wien ze iets is dat den geheelen mensch omvat". We zullen hier de voorwaarden niet opnoemen, in de onderscheidene systemen gesteld, waarop iemand tot den Meestergraad kan bevorderd worden. Genoeg is het optemerken, dat de Meestergraad, beschouwd als de voltooiing der symbolische Vrmij.·., eigenlijk alleen verleend behoorde te worden aan dien Br.·. die bewezen heeft, de roeping van den V.·. M.·. geheel te kennen en te begrijpen, die ernstige studie heeft gemaakt van de wetenschap der Vrmij.·., en bovenal getoond heeft in zijn leven de grootsche taak, den V.·. M.·. opgelegd, te kunnen en te willen vervullen. Overal geldt de bepaling dat alleen Meesters tot het bestuur eener Loge benoemd kunnen worden. — **Meester ad vitam** z. *Levenslang.* — **Meester aller Graden** (*Maître à tous les Grades*) eigenlijk de naam der 12de klasse van den ritus der Philalethen (z. d.) ook wel een titel die soms gedragen wordt door die Meesters die alle Graden van eenig systeem bezitten. — **Meester-Architekt** de 12de Gr.·. van den Schotschen ritus (z. d.) en de 5de van den Ritus van Memphis (z. d.). — **Meester** (*uit verkoren*) z. *Uitverkoren.* — **Meester van het groote werk** (*Maître du grand oeuvre*) de laatste Graad van den Ritus van Memphis (z. d.). — **Meester** (*mystische*) de naam van den 8sten Gr.·. van het systeem van Misraïm (z. d.). — **Meester** (*verhevene*) de 6de Gr.·. van het systeem van Memphis (z. d.). — **Meester in Israël** (*Maître en Israël*) de naam van den 8sten Gr.·. van den Schotschen ritus (z. d.) ook intendant der gebouwen genoemd. — **Meester** (*Iersche*) de naam van den 7den Gr.·. van het systeem van Misraïm (z. d.). — **Meester van het geheim** (*Maître Secret, Secret master, Verschwiegener Meister*) de naam van den vierden Gr.·. „Du conseil des empereurs d'Orient et d'Occident." — **Meester** (*volkomen*) Maître parfait, is in vele systemen een graad die onmiddellijk aan den 3den Gr.·, der symbolische Vrmij.·. aansluit. — **Meester van het licht** heet bij de Rozenkruis-ridders der vorige eeuw de Meesters-Vrijmetselaar, omdat men de beide eerste Graden slechts als eene voorbereiding tot de eigenlijk Vrmij.·. beschouwde.

Meester (*Groot-Meester*) is de gebruikelijke naam van den Voorz.·. van een hoog Maç.·. lichaam, een Gr.·. O.·. of eene Gr.·. L.·.. — In eenige Hooge Graden draagt deze ook andere namen. In Engeland was de Gr.·. Mr.·. in den regel iemand van hoogeren rang, meestal een prins van den bloede, aan wien dan een *Acting Grand Master* was toegevoegd (z. Engeland). De Koningen van Zweden en van Denemarken zijn Groot-Meesters van hunne Loges. In de overige landen van Europa kiest men niet bij voorkeur, of althans niet uitsluitend, vorsten, maar toch altijd mannen van naam en invloed. Eigenlijk is de Gr.·. Mr.·., ook wel Gr.·. Mr.·. Nationaal genoemd, slechts de Voorzitter van het collegie van Gr.·. Officieren (z. d.) maar oefent onwillekeurig toch den meesten invloed uit. In den regel wordt de Gr.·. Mr.·. voor een bepaald aantal jaren verkozen.

Meester (*Regeerend* —) (D. *Meister vom Stuhl* of *Logenmeister*, Fr. *Maître en chaise* of *Vénérable.* Eng. *Master in the chair* of *of a lodge*, ook *worshipful master.* Deensch. *Ordförende* (d. i. woordvoerende) *mester*, Zw. *Ordförande mästar.* Ital. *Maestro della loggia.* Lat. *Magister cathedrae*), is de naam van den voorzitter eener maç.·. werkplaats. Op enkele uitzonderingen na, wordt deze gewoonlijk voor een bepaalden tijd, meestal slechts voor één jaar (in sommige Loges voor twee of drie jaren) gekozen, maar is bij zijn aftreden weder herkiesbaar. Al de leden eener Loge kunnen aan deze verkiezing deelnemen. Hem is de leiding van den Loge-arbeid opgedragen en hij is daarvoor verantwoordelijk deels aan zijne werkplaats, deels aan het Opperbestuur. — Sommigen willen den titel van Regeerend Meester veranderen in dien van *Voorzittend Meester*, omdat ze meenen dat de titel *Regeerend Meester* niet meer te pas komt in eene broederschap, waarin van 't regeeren van één enkele geen sprake kan of mag wezen. Wij stemmen dit laatste volmondig toe; maar gelooven, dat men eensdeels te veel waarde hecht aan een titel, en anderdeels het wezen en de geschiedenis der Vrmij.·. miskent. Voorzittend Meester is toch iedere Meester die, op een gegeven oogenblik, eene vergadering presideert, eene receptie leidt enz.; terwijl het hier den titel geldt van een bepaald Loge-ambt. Wie nu de symboliek der Vrmij.·. wel begrijpt, zal erkennen dat de naam Reg.·. Mr.·. alleen past in het kader der Loge-beambten, wier titel altijd eene symbol.·. beteekenis heeft, als Opziener, Redenaar, enz. enz. Wil men den symbolischen titel niet bewaren voor den Voorzitter eener Werkpl.·., dan moet men, consequent, ook den titel der andere Officieren veranderen. Symbolisch opgevat, vertegenwoordigt de Reg.·. Mr.·. in de L.·. toch de Vrmij.·. in haar wezen,

De plichten van den Reg.·. Mr.·. worden in de wetboeken der onderscheidene systemen nader omschreven en Krause (z. d.) heeft het ideaal beeld van den Reg.·. Mr.·. geteekend dat door iedereen verdient gekend te worden. Zeker is het, dat aan den Reg.·. Mr.·. groote eischen gesteld mogen worden. Hij moet allereerst Meester zijn in de K.·. K.·.; maar bovendien ook een man van 't woord, opdat er van hem bezieling kan uitgaan. De werkelijk bekwaamste van elke Loge moet aan haar hoofd geplaatst worden; en, zoo ooit, dan moet bij zijne verkiezing gebroken worden, met alles wat op sleur of gunstbetoon gelijkt. Dat allereerst gevraagd moet worden, of de Reg.·. Mr.·. eener L.·. in zijn leven de aanbeveling der K.·. K.·. openbaart — spreekt wel van zelf. — De oude kleeding van een Reg.·. Mr.·. bestond, volgens Krause, (*Kunsturkunden* I. S. 248) uit blauw, scharlaken, purper en goud, omdat dit de koninklijke kleuren waren die door de oude Koningen en Vorsten werden gedragen en waaruit ook, volgens de overlevering, de voorhang van den Salomonischen tempel zou samengesteld zijn. — Bij afwezigheid van den Reg.·. Mr.·. treedt de Gedeputeerd Meester in zijne plaats op; deze is dus de tweede beambte der Loge. — De gewezen Reg.·. Mr.·. of *Oud-Meester* (Ex-Vénerable of Passé-maître, Past-Master) is in Engeland in hoog aanzien, en geniet in de L.·. onderscheidene voorrechten.

Meissner (*Friedrich Ludwich* —) geb. 25 Aug. 1796 te Leipzig, overl. te Dresden Oct. 1860, een der beroemdste geneesheeren van Leipzig en later Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Saksische Loges. Hij verhuisde daarom naar Dresden. Hij is de oprichter van het maç.·. tijdschrift *Latomia* dat nu, eenigszins gewijzigd, te Leipzig wordt uitgegeven door Br.·. Cramer. In de voorrede voor het derde deel van dit tijdschrift (31 Dec. 1853) zegt hij: „We hebben ons van den beginne afaan ten doel gesteld in dit maç.·. tijdschrift de wetenschappelijke zijde van den grooten menschheidsbond te bewerken. — Ons doel is, aan iedere Loge-bibliotheek en aan iedere private maç.·. boekerij een noodzakelijk en nuttig boek te geven, dat vooral een hulpmiddel kan zijn voor wetenschappelijke onderzoekingen.“ *Latomia* gaat nog heden van dezelfde beginselen uit, en is o. i. een der belangrijkste maç.·. bladen. Het verschijnt nu om de 14 dagen.

Melchizedek מַלְכִּי צֶדֶק. Priester-Koning van Salem die, volgens de legende, Abraham hielp, werd later als een prototype van Christus beschouwd en werd, als „de Koninklijke priester“, de vijfde Gr.·. in het systeem der Aziatische BBr.·..

Melchizedek-Loges worden zulke Loges genoemd, die alleen uit Israëliten bestaan Zulk eene L.·. bestond in 1787 te Hamburg, maar werd spoedig weêr opgeheven.

Melesino (Graaf —) Russische Luit-Generaal, een Griek van geboorte, stichtte in 1765 in Rusland, terwijl hij eerste Gr.·. Opz.·. was, een eigenaardig systeem van Hooge Graden, dat trouwens buiten dat land weinig bekend is geworden. Het bestaat uit vier Graden die aan den Meester-Graad aansluiten en wel: 1. Het donkere gewelf. 2. De Schotsche Meester- en riddergraad. 3. De philosophen-Graad. 4. Magnus Sacerdos Templariorum of het klerikaat. — De eerste Graad behandelt voornamelijk de geschiedenis van het zoeken en begraven van het lijk van Hiram (z. d.); de Voorzitter heet Gabaon, de Opzieners bewoners van het donkere gewelf, en de leden uitverkoren Meesters. In al deze Graden is het getal 4 voorheerschend. — De 6de Gr.·. is de meest beteekenende, maar zulk een spelen met geboden en eden en geloften dat alles sterk op dweeperij gelijkt. In dezen Gr.·. wordt als doel der Vrmij.·. aangegeven: „de gouden eeuw weêr terug te roepen.“ De laatste Graad heeft een geestelijk karakter: de vergaderplaats heet *conclave*; de aanwezigen dragen een koorhemd en daarover heen den mantel der Tempelheeren, maar met bijzondere kenteekenen voorzien. Melesino was ontegenzeggelijk een hoogst bekwaam en een gemoedelijk man. Toen de provinciaal-Loge door Kurakin (z. Rusland) gesticht werd, zag M. zich genoodzaakt zijn Loge te sluiten en trok zich geheel van de Vrmij.·. terug; met hem viel ook zijn systeem.

Memphis (*Rite de* —) wordt ook voluit genoemd: *de Oostersche Vrijmetselaarsorde van den ritus van Memphis.* Het is een maç.·. systeem van nieuweren datum, dat in Frankrijk, België, Engeland en N. Amerika gevonden wordt, in 1862 door het Gr.·. Or.·. de France erkend werd, en heden nog in Egypte bestaat. Daar het nog al van eenige beteekenis is, moet het hier eenigszins uitvoeriger beschreven worden. (zie *Bulletin du Gr.·. Or.·. de Fr.·.* Novembre 1862). — Volgens de legende der O.·., werd de Maç.·. O.·. van Memphis in Europa ingevoerd door zekeren Orumus, een Egyptischen wijze, die in het jaar 46 door den heiligen Marcus tot het christendom bekeerd was. Omstreeks dienzelfden tijd, stichtten — altijd volgens die legende —

de Esseërs eene school, die weldra met die van Orumus vereenigd werd; de leerlingen dier school bleven tot 1118 de eenige bewaarders der Egyptische wijsheid; maar in 1150 brachten de ridders de maç.·. wetenschap uit Palestina naar Edinburg, en stichtten daar eene Gr.·. L.·. en hierin moet de oorsprong der nieuwere Vrmij.·. gezocht worden. — Zoo luidt de sage. Volgen de geschiedkundige herinneringen, die vertrouwen verdienen, bracht zekere Samuel Honis, geboren te Cairo, in 1814 de Rite de Memphis naar Frankrijk over. Daar stichtte hij, in vereeniging met eenige anderen, den 30 April 1815, de eerste Loge van dit systeem te Montauban onder den naam „Les disciples de Memphis.“ Gr.·. Mr.·. dier L.·. was Marconis de oudere, die den 21 Jan. 1816 tot „Grand Hierophante“ werd benoemd. Maar reeds voor 't einde van dit jaar, verklaarde deze Werkpl.·. zich „en sommeil.“ De arbeid van den nieuwen ritus rustte toen tweeentwintig jaren; eerst den 21 Maart 1838 hervatte de genoemde L.·. hare werkzaamheden, en den 3 April van dat jaar werd er eene Gr.·. L.·. geconstitueerd onder den naam „Osiris.“ Er werden drie „Suprêmes Conseils“ geïnstalleerd, en Marconis, de jongere, tot Gr.·. Hierophant en tot bewaarder der overlevering en van de geheimen benoemd. De organisatie dezer Orde onder zijn hoofdbestuur is merkwaardig en een beeld van de Oostersche weelde of liever omslachtigheid die de geheele Orde kenmerkt. — De eerste opperaad is de *Temple mystique*; van dezen gaat alle licht alle wetenschap, alle wijsheid uit; in zijn heiligdom zijn „de eerwaardige ark der oude overleveringen, het altaar der heiligste geloften en de attributen van alle Graden.“ Deze raad bestaat uit negen Grootwaardigheidsbekleeders; aan hun spits staat de Hierophant „Grand-maître de la lumière, dépositaire sacré des traditions, sublime élu de la courtine sacrée, membre de l'Alidée;“ op hem volgt de verhevene Daïa, „gouverneur de la région scientifique;“ de overigen, die allen den titel „wijze“ dragen, hebben dergelijke vreemde namen, zoo heet b. v. de Secretaris „Hierostolyst.“ — De tweede Opperste Raad was het „Souverain Grand Conseil Général“ dat uit zeven leden bestond, die dergelijke wazeambtstitels voeren en allen „de verhevene“ heeten; deze raad heeft het Oppertoezicht op alle Loges, Kapittels, Areopagen. De derde Opperste Raad is het „Collège liturgique“, dat uit negen „verlichte“ leden bestaat, dat ten taak heeft „in de Orde over de leer te waken, over het onderwijs en de ontwikkeling der dogmatische, moreele en wetenschappelijke partij.“ — Onder deze Opperraden constitueerden zich nog in 1839 te Parijs 3 Loges, te Brussel 2 en te Marseille eene. Volgens een officieel bericht van 1843, bestonden ook te Londen, in Amerika (de plaats waar wordt niet genoemd), te Smyrna en te Buenos-Ayres, Loges van dezen ritus. — Het is verklaarbaar dat de Rite van Memphis indruk moest maken. Volgens de statuten moesten de leden van dat systeem zorgen met Vrijmetselaren van andere systemen steeds in de beste harmonie te leven; men nam zelfs Broeders van iederen anderen ritus op, want „verdraagzaamheid staat aan 't hoofd van ons wetboek“ heet het. De onderscheidene Graden worden geheel kosteloos verleend; onder geen voorwendsel, mag er iets voor betaald worden; alleen verdienste komt hier in aanmerking. Niemand kan in een Graad worden opgenomen, die niet een schriftelijk antwoord kan geven op al de vragen dien Gr.·. betreffende. – Maar de politie dacht minder gunstig over dit alles. Den 25 Febr. 1841 gebood de prefect van politie de leden der nieuwe Orde hun arbeid te staken en en den 21 Mei verklaarde de Gr.·. Hierophant den Ritus inactief (en sommeil). — Doch 5 Maart 1848 herleefde de Orde weêr. Een aantal nieuwe Loges verrezen, en de inrichting der O.·. werd een weinig gewijzigd; er kwamen nu 90 Graden in drie groepen, ieder van 30, verdeeld. Dit getal werd daardoor verklaard, dat deze drie groepen de drie zijden zijn van een rechthoekigen driehoek en alle maç.·. wetenschap omvatten daar de eerste groep den Leerling —, de tweede der Gezellen —, de derde den Meestergraad vertegenwoordigt. De 90ste Gr.·. is volkomen, daar een rechte hoek 90 graden heeft. Toch sluiten zich bij die 90 Graden nog eenige aan, die trouwens meer een wetenschappelijken „Engbund“ vormen. Maar de veranderingen, die in de Fransche politiek plaats grepen, hadden ook weder invloed op deze O.·.; den 21 Dec. 1851 werd de Ritus van Memphis opnieuw „en sommeil“ verklaard; hij verplaatste nu zijn hoofdzetel naar Engeland en scheen daar beter te kunnen tieren. Ook buiten Engeland werden nieuwe Loges gesticht, als te Brussel, Geneve, te Ballarat in Australië enz. in 't geheel, met Engeland mede, 14 Werkpll.·. van verschillenden Graad. In 1860 werd de O.·. wederom gereorganiseerd en tot op 30 Grr.·. teruggebracht, en deed men tevens allerlei pogingen om haar op 't vasteland nog meer ingang te doen vinden. In 't begin van 1861 trad te Berlijn een agent op die

voornamelijk aan de Israelieten, patenten der Loge „*Les Gymnosophes*“ te Londen verkocht, aan welk bedrijf echter spoedig een einde werd gemaakt. In Frankrijk ging de zaak voorspoediger. In 1862 werd deze ritus door het Gr.·. Or.·. erkend, en aan deze Loges vergunning verleend in de 3 SS.·. Grr.·. te arbeiden; wat de hoogere Grr.·. betreft deed het Gr.·. Or.·. geen uitspraak; in '64 heeft het *Grand collège des rites* ook vergund bij deze LL.·. kapittels intevoeren.

Heden is deze ritus uit Frankrijk verdwenen, maar vindt vooral in Egypte veel ingang (z. *Mac.·. Weekbl.·.* van 11 Juni 1883). Men moet erkennen, dat deze ritus niet in strijd is met ware mac.·. beginselen, maar lijdt aan eene overdrijving, wat vormen en plechtigheden betreft, die niet anders dan veroordeeld kan worden en in strijd is met den waarachtigen ernst onzer Broederschap. (Vrgl. „*l'Hiérophante, développement complêt des mystères maçonniques par J. E. Marconis, E. N. Moutter.* Paris 1840).“

Mesmer (*Anton Friedrich* of *Franz Anton*) geb. 23 Mei 1734 te Mörsburg aan het meer v. Constanz, overl. 6 Maart 1815, studeerde eerst in de wis- en natuurkunde, daarna in de rechtswetenschappen en eindelijk in de geneeskunde en promoveerde in 1764 met eene dissertatie: „*de influxu planetarum in corpus humanum*“ (over de inwerking der planeten op het menschelijk lichaam) waarin reeds de eerste sporen te vinden zijn van de later door hem uitgewerkte leer van het z. g. dierlijk magnetisme. Het gronddenkbeeld van M. is, het bestaan van een fluidum, d. w. z. van een soort van vloeistof, wier fijnheid en subtiliteit met niets kan vergeleken worden, die door 't geheele universum is verbreid, en een wederkeerige werking veroorzaakt tusschen de hemellichamen, de aarde en de individueele organismen. — Mesmer behoort tot die zeldzame persoonlijkheden die, ondanks alle tegenkanting, het eens gekozen levensdoel blijven beoogen, en op den eenmaal ingeslagen weg blijven voortgaan. Hij is nu eens veracht als een dweeper en zwendelaar, dan weder bewonderd en verheerlijkt geworden, en nog altijd is het eindoordeel over hem niet opgemaakt. — M. was Vrijmetselaar, en bij zijn verblijf te Parijs in 1782, stichtte hij eene magnetische school aan welke hij den naam gaf; „*Rit de l'harmonie universelle*“ en die een soort van mystieke Vrmij.·. uitmaakte. De vergaderingen dier gezelschappen herinneren aan de Eleusinische mysteriën. Om toegelaten te worden, moest men zich aan een noviciaat onderwerpen; proff.·. werden niet toegelaten. Er waren tweeërlei geheimen, groote en kleine; die der opname waardig was gekeurd, werd met allerlei omhaal ingewijd. Weldra werd de geheele zaak bedriegerij, wat trouwens meer aan Mesmers leerlingen dan aan hem zelven moet geweten worden. Men speculeerde op de bekende neiging naar 't geheimzinnige, en velen lieten zich verleiden dat z. g. geheime magnetisme in eigen belang te exploiteeren. Toch waren er ook, vooral in 1784, werkelijk degelijke mannen die zich voor het magnetisme verklaarden en te Lyon, Versailles, Bordeaux, Marseille, Straatsburg en elders magnetische (harmonische) gezelschappen in 't leven riepen, die met elkaar in betrekking stonden en aan het eerste Parijsche gezelschap onderworpen waren. Men had een weldadig doel, want men wilde kranken genezen, de harmonie der geheele natuur opsporen en, zoowel physisch als moreel, een weldadigen invloed op de menschheid uitoefenen. Tijdens de revolutie gingen deze gezelschappen te gronde. — Mesmer bracht zijn laatsts levensdagen in eenzaamheid door, en liet zich liefst niet over zijn gewaande wetenschap uit. Zijn stelsel is eene van die vele afwijkingen van den menschelijken geest die een gevolg zijn van 't verlaten van den weg van een streng empirisch onderzoek. Dat hij de Vrmij.·. als voertuig voor zijne wijsheden gebruikte, moet diep betreurd worden. De beste bron voor de kennis van Mesmers leven en werken is Sieske „*Schwärmer und Schwindler*“ Leipzig 1874.

Metaal. Bij de aanneming wordt de V.·. M.·. daarop opmerkzaam gemaakt, dat hij geen waarde mag hechten aan 't bezit van geld, als zoodanig; dat hij zich veeleer beschouwen moet als een mensch, gelijk hij uit de hand der natuur is voortgekomen. 't Is de plicht van den V.·. M.·. goud en zilver slechts te beschouwen als middelen om het goede te bevorderen, maar om het metaal op zich zelf niets te achten. — In 't algemeen noemt de V.·. M.·. geld: metalen. — (Vgl. *Weldadigheid*).

Metselaar z. *Maçon* en *Vrijmetselaar*.

Mexico. In 1825 werd, in de hoofdstad van dit land, eene Gr.·. L.·. geconstitueerd, volgens den ouden Yorker ritus, die een constitutie ontving van de Gr.·. L.·. te New-York en door den gezant der Ver. Staten werd ingewijd. In 't begin van 1826 waren er reeds onderscheidene Loges, ook op andere plaatsen, opgericht met een ledental van ± 800. De meest ontwikkelden der hoofdstad werden maçons, en onder dezen zelfs vele geestelijken; aan verschil van geloofsbelijdenis werd zelfs niet gedacht. Maar weldra

oefende de politiek een heilloozen invloed op de Vrmij.·. uit. Naast deze Loge kwamen andere van den Schotschen ritus, en de partijstrijd op politiek gebied vond zijn afspiegeling ook in de Vrmij.·.. In 1833 staakten alle Loges den arbeid. — Omstreeks 1850 werden weder een paar Loges, onder het Gr.·. O.·. de France, opgericht. In de troebele tijden van de invoering en den val van het keizerrijk (1864—67), verdween de Yorksche ritus en bleef alleen de Schotsche over, die den 27 Dec. 1865 een Suprême Conseil oprichtte. Maar naast deze beide vormde zich een derde ritus, de Mexicaansche genaamd, die het patriotisme begunstigde; de president Benito Juarez werd hiervan de Gr.·. Mr.·.. — In 1868 werden de beide riten vereenigd tot een Gr.·.O.·. van Mexico, met behoud van de volstrekte onafhankelijkheid en zelfstandigheid van beide; in 1872 werd echter de band die beide riten verbond weêr verbroken, en het Schotsche Gr.·.O.·. verloor zich meer en meer in allerlei dweeperij. De nationale Vrmij.·. neemt ondertusschen zeer in beteekenis toe, en de meest bekwame staatslieden behooren tot haar. Naar men zegt, zouden, voor de afscheiding van Spanje in 1821, reeds eenige geheime Loges van Europeanen bestaan hebben, die door de geestelijkheid streng vervolgd werden.

Middag. De symbolische tijd op welken de L.·. arbeidt.

Middelburg. Hoofdstad van Zeeland. Alhier werd reeds in 1758 een L.·. opgericht onder den naam „*La Philanthrope*" die in 1808 haar vijftigjarig bestaan vierde maar heden rust.

Aangaande de nu nog bestaande L.·. „*La Compagnie Durable*" ontvingen we van den Z.·. A.·. Br.·. M. van Boven, Secrt. dier Werkpl.·., de volgende bijzonderheden, door hem met de BBr.·. Redenaar en Archivarius dier L.·. bewerkt.

De Loge *La Comp.·. Dur.·.* werd opgericht den 10 Augustus 1770, bij constitutiebrief van de Gr.·. Loge van St. Jean in het O.·. van 's Gravenhage, met de onderscheidingskleur Roze-Rood. Den 4 Augustus 1770 had echter door de oprichters, zijnde de BB.·. M. Smijtegeldt Sr., P. H. N. Gerlach, Mr. M. Smijtegeldt, P. van Goten, A. Schouten, W. A. Willems, A. Reijnvaan, J. Sifflé, L. Thomassen, en B. van de Capelle, in het Logement „Het Hof van Holland", hoek Boogaardstraat en Balans, welks „kasteleijn" tot Br.·. Servant werd benoemd, de eerste samenkomst plaats. Het mailjet van Reg.·. Mr.·. was, sedert de vestiging der Werkpl.·. in handen van 16 verschillende Mrs.·., zijnde de BB.·. M. Smijtegeldt Sr. van 1770—1771, P. H. N. Gerlach van 1771—1773, A. Schouten, van 1773—1776, W. Parker van 1776—1798, C. A. van Sprang van 1799—1802, J. C. Clement van 1802—1804, J. G. Lafont, van 1804—1806, A. J. Sainclair van 1806—1813, A. L. Janse van 1814—1822, M. Volkrijk Liebert van 1822—1835, J. F. Gastelaar van 1835—1855, Z. Snijder, 1855—1859, W. J. Muller van 1859—1873, J. M. Boone van 1873—1878, H. J. Smid van 1878—1880, J. H. de Fremerij van 1880—1882, J. M. Boone 1882 tot heden.

De vergaderingen hadden in het Hof van Holland plaats tot 1772, waarna de Loge werd verplaatst naar het Wijnhuis op de zuidzijde van den Dam, doch in 1876 andermaal naar het Hof van Holland.

Vervolgens vinden wij dat verandering plaats had in: 1779 naar het Groot Schuttershof, tegenover de Langenille-brug, (thans Militair Hospitaal), 1791 te samen met de Fransche Loge „*La Philanthrope*", in den blindenhoek, 1801 naar het Logement „Rotterdam" later herbouwd, thans bewoond door den Mr. van Eer, Jonkhr. Mr. W. R. Boddaert, 1813 naar het huis „den Grooten Christoffel" op de noordzijde van den Dam, bij de graanbeurs, later herhouwd, thans bewoond door den Heer C. J. J. A. van Teylingen, 1825 naar het lokaal boven den schouwburg op het Molenwater, 1843 naar het Klein Schuttershof, de Confrèrerie van St. Sebastiaan en 1859 weder naar het lokaal boven den schouwburg waar de Loge tot heden vergadert.

In 1777 werd in *La Comp.·. Dur.·.* met de vereischte plechtigheid de eerste loge in den Schotschen graad van Elu en Ecossais gehouden; veertien leden der Werkpl.·. traden tot de Hooge Grr.·. toe. Het entrée-geld was bepaald op 30 Rijksdaalders alsmede 4 Rijksdaalders voor het patent. Daar echter het Kapittel niet het bepaald getal leden bezat, zoo werden door de fransche Loge „*La Philanthrope*" en de Vlissingsche Zusterl.·. „*L'Astre de l'Orient*" de graden van Ridder van den degen en van 't Oosten, alsmede Souverein Prins van het Rozenkruis verleend. Dat echter ook die graden in *La Comp.·. Dur.·.*, hoewel men voorgaf dat ze in het leven waren geroepen tot steun en opwekking der zoo zeer vervallen en dagelijksch meer verflauwende Blauwe Maçonnerie, geen hooge vlucht namen, bewijst, dat reeds in 1803 werd besloten de Schotsche

Grr.·. voor onbepaalden tijd te sluiten. — In 1804 vindt men ze echter weer herleefd; zoo zelfs, dat ze krachtig genoeg waren om de Elu's en Ecossais tot Ridder van den degen en daarna tot Rozenkruis te kunnen recipiëeren. — Dat het ledental niet de gewenschte sterkte bleef houden, bewijst het verbaal van 13 Februari 1805, wijl men toen besloot, vooral in het belang der kosten, om de receptieën met „*La Philanthrope*" gezamenlijk te doen. Den 25 April 1806 had daarin de eerste bevordering plaats, die niet alleen werd bijgewoond door den Gr.·. Inspecteur, maar ook door den Gr.·. Mr.·. Nat.·. C. G. Bijleveld en vele andere BB.·. Visiteurs. Na dat tijdstip vindt men weinig meer belangrijks van die graden vermeld.

Wat de SS.·. Grr.·. betreft: uit de „Registers van BB.·. VV.·. MM.·. in de Loge La Comp.·. Dur. van 4 Augustus 1770 tot 30 Juni 1882," blijkt dat gerecipieerd zijn ruim 500 Leerlingen, 400 Gezellen en 300 Meesters, terwijl ongeveer 300 BB.·. als Lid toetraden, waarvan thans nog 39 BB.·., zijnde 12 Leerlingen.·., 3 Gez.·. en 24 Meesters in de Kol[m].·. zitting hebben.

Wat aangaat het vestigen of oprichten van vereenigingen, maatschappijën, direct van de Loge uitgaande, werd goed geacht dat La Comp.·. Dur.·. zelve niet handelend moest optreden. Evenwel waren en zijn er 38 verschillende vereenigingen, die allen in meerdere of minder mate met den arbeid dier Orde in verband staan, en waarin de Middelburgsche BB.·. werkzaam zijn.

Uit de geschiedenis der L.·. verdient vermelding, de flinke houding der Werkpl.·. in het jaar 1813, toen een teekenpl.·. was ingekomen van het Gr.·. O.·. van Frankrijk waarin kennis werd gegeven van het voornemen, om het Hollandsch Gr.·. O.·. bij dat van Frankrijk intelijven. Dat gewichtig voornemen gaf aanleiding om eene commissie te benoemen om daaromtrent rapport uit te brengen, hetwelk plaats had in de eerste ordinaire loge, op 12 Maart van dat jaar, en waarin het besluit genomen werd om bij voortduring onder het Gr.·. O.·. van Holland te blijven werken. Aan het Gr.·. O.·. werd kennis gegeven van dat besluit met bijvoeging: „dat niets ons „aangenamer zijn zal dan dat het Hol„landsch Gr.·. O.·., vrij en onafhankelijk, „zooals tot hiertoe, blijve bestaan!" Reeds spoedig daarop was een zeer waardeerend schrijven ingekomen van den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·.

Waren de jaren na 1830 tijden, waarin ons vaderland door den strijd met België in moeilijke omstandigheden verkeerde, en deed zich dat in het Ned. Gr.·. O.·., door de staking zijner Werkz.·. gevoelen, ook in het L.·. Comp.·. Dur.·. besloot men vooreerst aftezien, niet alleen van openbaren arbeid maar vooral van feestviering, wijl dat voor een rechtgeaard Nederlander niet paste....

Het 25, 40, 75 en vooral 100 jarig bestaan werd door de Loge op feestelijke wijze herdacht.

Uit het geschiedkundig verslag van den Reg.·. Mr.· kunnen wij de volgende bijzonderheden aanstippen: „20 Juni 1769 en 20 Januari 1770 voorloopige vergadering van eenige BB.·.; 10 Augustus 1770, de Constitutie brief ontvangen, nadat daarvoor *f* 105,— was gestort; 4 Augustus 1770 het eerst bestuur benoemd en 28 dezer maand de Loge plechtig ingewijd met Rec.·. in den Gez.·. Gr.·." In 1771 schonk de Loge L'Age d'Or uit het O.·. van Leiden een troon met toebehooren. 10 November 1785 voor het eerst bezoek van een Gr.·. Off.·., den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. Isaäc van Teijlingen; den 28 April bezoek 1807 van den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. C. G. Bijleveld."

In het bijzonder muntte uit de Rouwloge ter eere van de nagedachtenis van de Gr.·. Mr.·. N.·. Frederik, Prins der Nederlanden, gehouden op 15 November 1881, als hebbende daartoe zich vereend de Vier Zeeuwsche Loges, zijnde (naar rang harer constitutie) *La Compagnie Durable*, *L' Astre de l'Orient*, *De Ster in het Oosten* en *De Opgaande Ster*, wier respective Reg.·. Mrr.·. als Voorz.·. Mr.·., Ged.·. Mr.·. en BBr.·. 1[e] en 2[e] Opz. aan den arbeid deelnamen. De lijkrede werd uitgesproken door nu wijlen den A.·. Br.·. C. Hofman uit het O.·. van Zierikzee.

Militaire Loges (Veld-, Ambulance-) zijn Loges, die aan zeker legercorps en niet aan een bepaalde plaats verbonden zijn; bij garnizoensverandering wordt dan ook haar zetel verplaatst. Ze hebben dezelfde rechten als andere Loges. In Frankrijk en Engeland bestaan ze ook in vredestijd. Het eerst vinden we dergelijke Loges onder de Fransche krijgsgevangenen omstreeks 't midden der voorgaande eeuw; de eerste werkelijke veldloge is eene Zweedsche in den zevenjarigen oorlog, die ook een gedenkpenning liet slaan. In lateren tijd vindt men dergelijke werkpll.·. in onderscheidene landen terug.

Misraïm of Mizraïm (*Rite de —*). Een vreemd maç.·. systeem, dat in 't begin dezer eeuw in Frankrijk optrad en, ondanks allerlei tegenkanting, stand hield tot 1871 of '72. Deze z. g. orde grondt haar bestaan op de volgende legende. Menes, ook Misraïm

genaamd, een zoon van Cham, den zoon van Noach, de stichter der eerste monarchie in Egypte, was in de scholen der Chaldeeuwsche Magiers opgevoed en deelde aan de naburige landen, aan welke hij zijn naam Misraïm of Mizraïm (dat Egypte beteekent) gaf, de weldaden mede van zijn leer. Toen hij koning van dat land was geworden, stichtte hij daar de broederschap die altijd bekend was onder den naam „Misraïmitische Vrijmetselarij“. Deze werd voortgeplant in de mysterieën van Isis en Osiris. Isis was eigenlijk de naam der gemalin van M. terwijl hij zelf den naam Osiris aannam. Hunne nakomelingen verbreidden zich in Palestina, Griekenland, Samothracië en andere landen en vestigden ook daar de broederschap die voor en na den naam kreeg: mysteriën der Kabiren of der goede Goden, of geheim van het Mozaïsme, van het Christendom, van het Mohammedanisme. Met één woord: alle oude en nieuwe mysteriën met hare eigenaardige plechtigheden, zijn niets anders dan een voortzetting der Misraïmitische Vrmij.·.. — Deze heeft overal gebloeid waar de bond mocht zijn. Er waren dus reeds — zoo gaat de legende voort — vele Misraïmiten in Frankrijk, toen in 1782 velen van elders, die toen nog onbekende graden ontvangen hadden, door een Egyptenaar, Ananiah geheeten, derwaarts werden overgebracht. In Italië had dit systeem, reeds van onheuchelijke tijden afaan, bestaan en was daarheen gebracht door den platonischen wijsgeer Jamblichus en door Pythagoras (!!) — Tot zoover de dwaze legende. De werkelijkheid is ondertusschen, dat in 1805 eenige BBr.·. van vrij verdachte zeden, die niet in het Suprême Conseil, dat in datzelfde jaar te Milaan was opgericht, konden opgenomen worden, den z. g. Ritus van Misraïm uitdachten. In de beginne kon men slechts tot 87 graden opklimmen, maar er waren er nog drie die alleen bekleed werden door „onbekende Oversten“. De eigenlijke stichters zijn de beide gebroeders Michael en Marc. Bédarride, uit Avignon. Het systeem was verdeeld in vier seriën: de symbolische, de philosophische, de mystische en de hermetisch-kabbalistische (Vergel.: „*Annales maçoniques des Pays-Bas*“ III 258). De naam van den 90sten Gr.·. is „Souverain Grandmaître absolu puissant suprême de l'Ordre“. — Volgens Fransche schrijvers ligt aan dit systeem de volgende beschouwing ten grondslag. De Vrmij.·. had haren oorsprong aan de oevers van den Nijl, in de heiligdommen van Isis (of van de natuur en van haren Schepper). Vandaar uit, verbreidde ze zich over geheel het Oosten en door Griekenland, maar nam natuurlijk telkens andere vormen en eene andere gedaante aan, overeenkomstig den aard der onderscheidene volken en den godsdienst dien deze beleden. Met de invoering van het christendom kreeg ze een nieuwe gedaante. Allerlei secten, genootschappen en instellingen maakten van de verschillende mysteriën gebruik, en zoo ontstonden b. v. de Ridderorden, de Jesuiten-orde enz.; vandaar ook de verschillende Schotsche, Oostersche, Westersche en Noordsche riten. Alle riten hebben iets gemeen wat op een gemeenschappelijke afstamming wijst. — Deze theorie wordt nog nader in bijzonderheden ontwikkeld. — Nadat dit systeem in Frankrijk was ingevoerd, zocht men daarvoor de erkenning van het Gr.·. O.·. de France; maar de onbekendheid met 't geen de z. g. Rite beoogde, maakte niet alleen dat deze erkenning niet werd verleend, maar lokte zelfs een zeer streng decreet tegen deze nieuwigheid uit (in 1827). Toch zette de Rit Misraïm den arbeid nog eenigen tijd voort. Ze werd ook naar België overgebracht; maar Prins Frederik der Nederlanden, toen Gr.·. Mr.·. N.·., verklaarde haar reeds in 1818 voor illegaal, wat tot allerlei strijdschriften, vóór en tegen, aanleiding gaf. — Ook in Zwitserland zocht de Orde zich uittebreiden. — Na de Juli-omwenteling van 1830 voerde men de Rite Misraïm naar Frankrijk weêr terug; ze bleef daar sporadisch bestaan tot het uitbreken van den Fransch-Duitschen oorlog. — Gelukkig, dat deze treurige afwijking van den waren mac.·. geest ook alweder tot de geschiedenis behoort.

Mithra is in den Oud-Indischen godsdienst de God des Lichts. Bij onderscheidene mac.·. systemen gebruikt men dit symbool. In den ritus van Memphis (z. d.) heet de 64ste Gr.·. „*Pontife de Mithra*“.

Modern Maçons (vrgl. *Engeland*). In het jaar 1757 trad eene maç.·. secte op, die zich „Ancient maçons“ noemde en daarom de aanhangers der ware Gr.·. L.·., met zekere minachting, „nieuwe Vrijmetselaren“ (Modern Masons) noemde. Sommige wetenschappelijke maçons, zelfs Krause, lieten zich verleiden om die bewering der Ancient maçons te gelooven, wat natuurlijk tot menige historische ketterij aanleiding gaf. Gelukkig nam dit alles in 1813 een einde, toen de „Ancient Masons“ zich met de Gr.·. L.·. van Engeland vereenigden.

Moederloge noemt men die L.·. die eenige andere (dochter-Loges) gesticht heeft, of tot de stichting daarvan heeft aanleiding gegeven. Heden geschiedt de

officieele erkenning eener Loge alleen door de Gr.·. L.·. of het Gr.·. O.·., maar in vroegere dagen kwam het meermalen voor, dat eene Loge, doordat enkele harer leden zich afscheidden, weder eene nieuwe Loge in 't leven riep. — Verder noemt de V.·. M.·. gewoonlijk de Loge waarin hij werd aangenomen zijne *Moederloge*.

Mohabone (*Mahabone*) is een woord dat in de Fransche Loges van den Rit écossais voorkomt, en wel in afwisseling met Makbenak (z. d.). Over de beteekenis van dit woord loopen de gevoelens ook zeer uiteen en de ware is moeielijk vast te stellen. Sommigen leiden het af van מוֹאָב (Moäb) in verband met de legende Genes. XIX: 36; terwijl anderen het in verband brengen met het woord בָּנָה (bana) bouwen; dit geschiedt vooral in eenige Fransche Oppergraden, waar de nieuw-aangenomene Mohabon wordt genoemd. In een Engelschen catechismus wordt dit woord ook Mahabone uitgesproken, afgeleid uit het Iersch: Macha = slagveld en *bone* = het einde, aldus: einde van den strijd.

Molart (*William* —), Prior van Canterbury in de eerste helft der XV[de] eeuw, was de schrijver van een Latijnsch handschrift dat nog in de bibliotheek te Oxford is, en mededeelingen doet aangaande eene groote vergadering van bouwlieden die in 1429 gehouden werd. De titel van dit handschrift luidt: „*Liberatio Generalis Domini Guilielmi Prioris ecclesiae Christi Cantuariensis*, *erga festum natalis Domini* 1429."

Molay, laatste Grootmeester der Tempelheeren, werd den 18 Maart 1313 op een klein eilandje in de Seine, de tegenwoordige place Dauphiné, levend verbrand. (Z. *Tempelheeren* of *Tempeliers.*)

Montague (*John Hertog van* —) werd den 24 Juni 1721 geïnstalleerd als Gr.·. Mr.·. N.·. der Engelsche Gr.·. L.·.. — Hij heeft grooten invloed uitgeoefend op den tegenwoordigen vorm der Vrmij.·..

Mopsorde (*Mopsloge*, *Ordre des Mopses*, *Lodge of the Mopse*, *Mopselanget*). Het ontstaan en het wezen dezer z. g. Orde, uit mannen en vrouwen bestaande, die trouwens met de werkelijke Vrmij.·. niets gemeens heeft, liggen nog in het duister; zelfs is niet met zekerheid aantewijzen waar ze geboren is. Men neemt algemeen aan, dat de oorsprong in 't volgende gezocht moet worden. Na de banbul van Clemens XII (z. d.) zagen vele Katholieken zich genoodzaakt den Bond van VV.·. MM.·. te verlaten en om nu toch iets dergelijks te hebben, stichtten zij de Mopsorde. Onder die stichters behoorde nu ook de geestelijke keurvorst van Keulen, Clemens Augustus, Hertog van Beieren, die vóór het verschijnen van bedoelde bul Maçon was en de oprichting der Mopsorde zeer begunstigde, omdat hij gaarne den omgang der dames genoot en hem daar de gelegenheid daartoe werd aangeboden. Men zegt dat alleen Katholieken in deze Orde werden opgenomen. In Nederland heeft deze dwaasheid nooit ingang gevonden. Er is nog eene medaille voorhanden waarop de letters L. C. D. M. F. A. N. 10 Jan. 1745, die aldus verklaard worden: „Loge centrale des Mopses fondée a Nancy"; dit exemplaar is uit Neurenberg afkomstig zoodat anderen ook lezen: „Le chapitre des Mopses fondé a Nurenbourg." Deze z. g. Orde verdween toen de Adoptie-Vrijmetselarij opkwam.

Morgan (*William* —) z. *Anti-Maçonnerie*. Met dezen naam is een zeer donkere bladzijde in de geschiedenis der Vrmij.·. verbonden, en nog altijd is daarover geen voldoend licht opgegaan. Morgan werd den 7 Aug. 1774 in Culpepper (Virginie) geboren. Na allerlei lotwisselingen, en na aan den oorlog een werkzaam aandeel genomen te hebben, hervatte hij weêr zijn vroegeren arbeid, en werd hij weder gewoon metselaar. Maar eene oogziekte, waaraan hij geruimen tijd leed, noodzaakte hem zijn werk te staken, zoodat hij met vrouw en kinderen bepaald armoede leed. Hij was V.·. M.·. en besloot toen een werk over de Vrmij.·. uittegeven, om daardoor iets te verdienen. Intusschen was hij naar Batavia (in den Staat New-York) verhuisd. — Daar verbreidde zich, in den zomer van 1826, het gerucht, dat Morgan bezig was een werk te schrijven over de geheimen, teekens, woorden en ceremonien der Vrijmetselaren, en dat hij reeds eene overeenkomst had aangegaan met zekeren schilder, David C. Miller, die zijn werk zou illustreeren. Dat gerucht baarde groote ongerustheid onder de Vrijmetselaars der naburige plaatsen (in Batavia zelf was geene Loge), en allerlei conferentien werden gehouden om te overleggen, op welke wijze men Morgan's plan zou kunnen verijdelen. Als gevolg daarvan vormde zich een complot tegen hem, dat besloot hem te ontvoeren. Een der saamgezworenen wist te bewerken, dat er een bevel tot inhechtenisneming tegen M. werd uitgevaardigd wegens eene private schuld die hij niet kon betalen; en voordat zijn vriend Miller voor hem betalen kon, werd Morgan naar Canondacgua gebracht. Een ander der

saamgezworenen betaalde nu zijn schuld, maar maakte zich, toen hij uit de gevangenis werd gelaten, van hem meester en leverde hem over aan eenige anderen van het complot die in een gereedstaand rijtuig op hem wachtten, en hem naar 't afgelegen graafschap Niagara voerden. Hier had de cherif Eli Bruce reeds vooraf gezorgd dat een goed verzekerde gevangenis voor hem in gereedheid was gebracht, en wel in het fort Niagara, waarvan de commandant ook V.·. M.·. was. Men wilde hem goed behandelen, maar alleen maar zorgen dat hij zijn plan om dat werk uittegeven niet kon volvoeren. Natuurlijk werd de ontvoering ontdekt, en de leden van het complot werden tot kortere en langere gevangenisstraf veroordeeld. Maar 't gelukte de justitie niet den ongelukkigen Morgan optesporen; bovendien, het fort stond aan den oever aan de zijde van Canada, en de Amerikaansche beambten hadden 't recht niet, daar huiszoeking te doen. — Tot dusver is 't bericht aan geen twijfel onderhevig. Maar 't is nu nog onzeker wat verder 't lot van Morgan is geweest. Volgens sommige berichten, zou de vrouw van den bewaker van den gevangene achterdocht hebben gekregen, en haar man gedreigd hebben aan de zaak ruchtbaarheid te geven. De saamgezworenen meenden toen dat er maar één middel was om Morgan verder onschadelijk te maken, n. l. hem te vermoorden, en verdronken hem in de Niagara. Volgens anderen zou hij vermoord zijn geworden door eene medegevangene, zekere Howard, die om een misdrijf uit Amerika gevlucht was. — Het verdwijnen van Morgan baarde natuurlijk groot opzien en maakte dat er tegen de Maçonnerie eene beweging op touw werd gezet, die haar oneindig veel kwaad berokkende. — Intusschen is in latere tijden een ander verhaal in de wereld gekomen, dat niet geheel onmogelijk is. In het te N. York uitgegeven tijdschrift „*Triangel*" komt eene mededeeling voor van zekeren Br.·. Bloom van 19 Nov. 1859, waarin deze het volgende verklaart: hij was in 1831 te Smyrna, waar hij geruimen tijd woonde, in kennis gekomen met een Amerikaan die tot den Mohammedaanschen godsdienst was overgegaan, den naam Mupstapha had aangenomen en daar les in 't Engelsch gaf; deze had hem medegedeeld eigenlijk William Morgan te heeten, en het portret dat hij nu in Amerika van dezen had gezien, had hem tot de overtuiging gebracht dat Morgan en Mustapha een en dezelfde persoon was. Een ander Br.·., zekere Goodall, een zeer geacht persoon, verklaarde later in hetzelfde tijdschrift, dat hij te Konstantinopel met twee daar toen nog levende personen gesproken had, die beiden te Smyrna zekeren William Morgan gekend hadden en die aan een hunner onderwijs in 't Engelsch en Fransch gegeven had; dat deze daar de Turksche kleeding had aangenomen en zich Mustapha noemde. Het bedoelde werk van Morgan is intusschen reeds in 1826 in 't licht gegeven, onder den titel: *Illustrations of masonry by one of the fraternity who has devoted thirty years to this subject.*"

Moriah (מֹורִיָּה). De berg (Genes. XXII 2,14) waarop Abraham zijn zoon zou hebben willen opofferen en waarop later de Salomonische tempel zou zijn opgebouwd. Dit woord komt in onderscheidene Hooge Graden voor.

Moritz en **Lazarus-Orde**. Deze Orde werd in 1434 door Amadeus VII, hertog van Savoye, gesticht om eene nauwere vereeniging te bewerken tusschen godsdienst en politiek. Deze Orde geraakte spoedig op den achtergrond, totdat Paus Paulus XIII haar met de Lazarus-Orde vereenigde onder den naam van: Orde van den Heiligen Moritz en Lazarus. De bezittingen der Orde kwamen later aan de kroon van Savoye die de inkomsten gebruikte om aan de leden ervan later een pensioen verzekeren; de Orde was intusschen eene gewone ridderorde voor burgerlijke en militaire verdiensten geworden.

Mormonen. De VV.·. MM.·. in Utah hebben besloten geen Mormonen in de O.·. optenemen, en zij die reeds Vrijmetselaar zijn, worden buiten de Loge gesloten. In 1844 werden de drie Loges die te Nauvoo, een Mormonenstad, bestonden voor clandestien verklaard; aan alle Gr.·. LL.·. in de Ver. Staten werd daarvan kennis gegeven, terwijl alle maç.·. bladen in Amerika werden uitgenoodigd, dit besluit te publiceeren. De dood van Joseph Smith, de verdrijving der M. uit Nauvoo en hun vertrek naar Utah maakten weldra een einde aan de Vrmij.·. onder hen. Toen ze in Utah waren aangekomen, ontwikkelde zich de veelwijverij onbelemmerd, en Brighan Younge de profeet, bedacht iets dat een mengsel was van veelwijverij met hetgeen hij vroeger van de Vrmij.·. had gehoord, namelijk de inwijdings-ceremonie (Endowment) die iedere goede Mormoon moet ondergaan, voordat hij aanspraak kan maken op de zegeningen der ware kerk. Deze ceremonie bestaat uit drie Graden, waarvan elke zijn eigen paswoord en aanraking heeft; daarbij wordt dan een eed afgelegd waarin

ook voorkomt, dat men een eeuwigen haat koesteren zal tegen de Regeering der Ver. Staten. John Hyde, een afvallige Mormoon, deelt dienaangaande eenige nadere bijzonderheden mede en zegt dat die „teekens, woorden enz. eene nabootsing zijn van de maç.·. gebruiken, maar dat die dagelijks veranderd en verbeterd worden.“ ’t Is daarom geen zeldzaamheid, wanneer men in Utah iemand een maç.·. teeken ziet maken hoewel hij geen Maçon is; maar uit de wijze waarop hij dit doet blijkt toch, dat hij het teeken niet begrijpt en dus niet tot de Brsch.·.. behoort. Eene in de Salt Lake City gevestigde Loge deed in 1868 aanzoek bij de Gr.·. L.·. van Colorado om vergunning te krijgen ook Mormonen te recipieeren, maar dit werd toen — en zeer terecht — geweigerd.

Moses. Aangaande dezen hervormer en wetgever der Israëlitische stammen worden vele legenden verhaald; natuurlijk ook, dat hij was ingewijd in alle Egyptische mysteriën, waarbij men zich beroept op Philo’s „Leven van Mozes“. In eenige opergraden komt de naam Moses dan ook voor, als een woord van symbolische beteekenis.

Mossdorf (*Friedrich* —), Koninkl. Saksisch Hof- en Kanselarij-secretaris, werd den 2den Maart 1757 te Eckartsberge in Thüringen geboren. Hij studeerde aan de universiteiten te Jena en te Leipzig in de rechtsgeleerdheid, en werd weldra tot het straks genoemde ambt bevorderd. Hij overleed te Dresden den 16den Maart 1848. — Den 15den Oct. 1777 werd hij in de Loge „Minerva zu den drei Palmen“ te Leipzig als V.·. M.·. aangenomen en in het volgend jaar tot Metgezel en Meester bevorderd. Weldra wijdde hij zich met zijn vele gaven aan de beoefening der maç.·. wetenschap. Met Fessler (z. d.) was hij zeer bevriend en hij werd lid van diens wetenschappelijken „Engbund“. Verder hielp hij Krause (z. d.) bij de bewerking van diens hoofdwerk over de drie oudste oorkonden der Vrmij.·.. Dit werk baarde zooveel opzien, dat beide auteurs, voor onbepaalden tijd, buiten de L.·. werden gesloten. M. werd daardoor geen afvallige, integendeel, hij wijdde zich voortdurend aan de K. K. hoewel hij ernstig onderscheid maakte tusschen Vrmij.·. en Logewezen, dat hij vooral uitsprak in zijn beroemd werk: „*Mittheilungen an denkende Freimaurer*“ (1818) welk werk weêr tal van tegenschriften in ’t leven riep. — Hij had zich, sedert hij V.·. M.·. was geworden, toegelegd op het verzamelen van allerlei mac.·. werken, brieven, handschriften, enz. enz., welke verzameling hem in staat stelde de „*Encyclopaedie der Freimaurei*“ van C. Lenning (eig. Hesse, vroeger boekh. te Amsterdam, later te Parijs) uit te geven.

Mozart (*Joh. Chrysostom. Wolfg. Amadeus* —) de groote toondichter, geb. 27 Jan. 1756 te Salzburg, overleden 5 Dec. 1791. Deze groote man, van wien terecht gezegd is: hij was als kunstenaar geheel muziek, als mensch geheel liefde“, zocht naar den omgang met welontwikkelde, vrijdenkende mannen en gelukkig waren de meeste VV.·. MM.·. te Weenen, in zijn tijd, dezulken bij wien hij vond wat hij zocht. Hij werd lid der L.·. „*Zur gekrönten Hoffnung*“, en de Vrmij.·. bekoorde hem zoozeer, dat hij ook zijn vader bewoog tot de orde toe te treden. De poëzie onzer symboliek trok die dichterlijk gestemde ziel machtig aan, maar ook de zedelijke ernst der Vrmij.·. maakte diepen indruk op hem. De Brsch.·. dankt aan Mozart onderscheidene voortreffelijke composities die niet alle bekend zijn en toch in iedere L.·. moesten gekend worden. Daaronder munt vooral uit eene cantate, later uitgegeven onder den titel „*Mozart’s letztes Meisterstück, eine Cantate, gegeben vor seinem Tode im Kreise vertrauter Freunde.*“ Bevoegde beoordeelaars verklaren dat in al zijn meesterwerken, vooral in zijn *Zauberflöte*, de maç.·. geest duidelijk herkenbaar is. Maar een toonwerk van buitengewone schoonheid en eigenaardige kracht is de in Juli 1785 gecomponeerde: „*Maurerische Trauermusik bei den Todesfalle der Brüder Meklenburg und Esterhazy*“ (voor orkest). Wat zijn „Tooverfluit“ betreft deelen we alleen nog mede, dat dit werk eene verheerlijking is der maçonnerie. De tekst is geleverd door Schikanezer, ook een Maçon van beteekenis; de mysteriën van Isis worden hier met mac.·. denkbeelden als bezield.

Munster, Afgeleid van het Lat. *monasterium*, een klooster, beteekent dus eigenlijk *kloosterkerk*. Zoo zegt b. v. reeds Melis Stoke: „Die Monster van Rensborch mede Dede si maken op van gronde, Die noch scone staet ter stonde.“ Later duidde men met dien naam een cathedraal en ook iedere hoofdkerk aan. Voor de Vrmij.·. is vooral de Straatsburger Munster van belang, omdat daar de hoofdzetel was der steenwerkers, wier genootschappelijk leven beschouwd moet worden als de bron van de latere Broederschap der VV.·. MM.·. — De oudste wetten der steenwerkers in Straatsburg dagteekenen van 1459; ze werden in 1498 door den keizer bekrachtigd. De VV.·. MM.·. moeten werkelijk den Straatsburger munster beschouwen als de wieg en de

bakermat hunner vereeniging. Bisschop Werner van Habsburg legde in 1034 den grondslag voor dit bouwwerk; maar Erwin von Steinbach (z. d.) begon den eigenlijken bouw eerst in 1277, terwijl in 1439 de Noordelijke toren voltooid werd, die 438 Parijsche voeten hoog is. Voor de juiste waardeering van dit onovertroffen kunstwerk verwijzen we hoofdzakelijk naar Goethe „*Wahrheit und Dichtung*“ II 9. Deze munster is een „prediking in steen“, roept het verheven *excelsior!* uit voor 't oor der wereld; is een machtig protest tegen alle dwingelandij op 't gebied van den geest.

Murat (*Joachim* —), geb. te Cahors in 1771 en zwager van Napoleon I, werd in 1808 koning van Napels. In 1804 was hij 1ste Gr.· Opz.·. van het Gr.·. O.·. de France. Zijn zoon Joachim werd den 26 Febr. 1852 geïnstalleerd als Gr.·. M.·.N.·. van Frankrijk.

Muratori (*Lodewijk Anton* —) een geleerde Italiaan, geb. 21 Oct. 1672 te Modena, overl. 23 Jan. 1750. — Men beweerde in Italië dat hij de stichter was der Vrijmetselaarsorde (*Franche Muratori* = Vrijmetselaar) waarom hij door de geestelijkheid streng vervolgd werd. Paus Benedictus XIV verleende hem echter bescherming.

Muziek. 't Ligt in den aard der zaak dat de Loge-arbeid, zooveel mogelijk, moet worden opgeluisterd door vocale of instrumentale muziek. Intusschen worden alleen bij buitengewone gelegenheden muziekuitvoeringen van meer omvang en beteekenis gegeven. 't Ontbreekt de meeste Werkpll.·. aan de noodige krachten om telkens aan de BBr.·. dit genot te schenken; kon het, men zoude zeker een krachtig middel te meer hebben tot opwekking van den waarachtig mac.·. geest. Al wat liefelijk is en wél luidt is echt maçonniek. En wie iets van de schoonheid der muziek begrijpt, weet ook dat zij eene prediking doet hooren, al is 't dan eene „zonder woorden“, die den diepsten indruk achterlaat. Zoo beschouwd, is het ambt van kapelm.·. een der meest beteekenende betrekkingen in de L.·..

Mysterie (uit het Grieksche μυστήριον afgeleid van μύω ik sluier, of van μυέω, ik leer heilige dingen, is afgeleid en herinnert aan het Hebreeuwsche מִסְתָּר (Mistâr), eene verborgene plaats. In 't Lat. *mysterium*. Door dit woord duidt men de geheimzinnige feesten en plechtigheden der ouden aan. Hoeveel ook over deze mysteriën geschreven is, en hoever de historische wetenschap in deze dagen ook is gevorderd, toch is het nog altijd hoogst bezwaarlijk eene nauwkeurige beschrijving te geven van 't geen de verschillende mysteriën bedoelden en beteekenden. Behalve de Egyptische, waren de voornaamste mysteriën: de *Eleusinische*, de *Perzische*, de *Samothraciesche*, de *Dionysische*, de *Orphiesche* en die van *Isis*, die ook te Rome veel bijval vonden.

Over 't wezen en het karakter der mysterien is veel geschreven en loopen de gevoelens zeer verre uiteen. Wij gelooven dat allen een gemeenschappelijken karaktertrek vertoonen: eene beoefening van godsdienstige waarheden die men voor 't groote publiek nog niet geoorloofd hield, in een dramatische of symbolische voorstelling van 't geen men in de theogoniën terugvond. De mysteriën stonden, in zekeren zin, tegenover eene ontaarde priesterschap, ook tegenover de denkbeelden der groote meerderheid. — 't Spreekt van zelf, dat ook hier spoedig ontaarding gezien werd. De meerderheid hechtte zich aan het uitwendige alleen; de geesteloosheid begreep de beteekenis der symboliek niet, en nam den vorm voor het wezen; de zelfzucht misbruikte weldra ook hier het, op zich zelf en oorspronkelijk, goede, tot onedele doeleinden en eindelijk werden de mysteriën belachelijk zonder meer, totdat ze verdwijnen moesten; maar in oorsprong en bedoeling gelooven wij dat ze hoogst belangrijke verschijnselen waren in de geschiedenis der geestelijke ontwikkeling.

Mystery. Dit Engelsche woord heeft aanleiding gegeven tot veel dwaalbegrippen. Het beteekent zoowel geheim en geheimleer, als ook corporatie, gild, handwerk, kunst; in de eerste beteekenis hangt het samen met het Gr. woord μυστήριον, in het tweede met ministerium, métier, misteria, mastery. Daar vroeger de schrijfwijze niet bepaald vaststond, kwam het dat de schrijver van het in 1725 uitgekomen boek: „*The grand mystery*“ dezen titel koos, om zijn lezers op een dwaalspoor te brengen. Dit gaf dan ook aanleiding tot het verschijnen van vele andere boeken waarin werd aangetoond, dat de Vrmij.·. oorspronkelijk niets te maken had met geheimniskramerij; maar dat met mystery oorspronkelijk niet anders bedoeld was dan het gild of de broederschap der Engelsche bouwlieden.

Mystiek. Eigenlijk bedoelt men met τὰ μυστικὰ (de mystieke dingen) de kennis die in de mysteriën verworven werd; later kreeg deze uitdrukking eene andere beteekenis en duidde men daarmede een bepaalden vorm van geestelijk leven aan, en vooral op godsdienstig gebied. Maar al aanstonds

maken we de opmerking, dat gezonde mystiek wel degelijk moet onderscheiden worden van mysticisme en pietisme. Ware mystiek is zeer moeielijk te omschrijven, maar is mogelijk 't best aldus te verklaren: het innerlijk bewustzijn van het onzienlijke, het eeuwig ware en schoone dat niet zinnelijk kan worden waargenomen, maar voor geweten en gevoel toch objectief bestaansrecht heeft. Bij eenzijdige toepassing of overdrijving, ontaardt het spoedig in mysticisme en wordt dan een ziekelijk ontvlieden van het zichtbare, een verzinken in beschouwingen, een gevoelsleven dat natuurlijk vijandig staat tegenover iedere ernstige wetenschap. Heeft de reine mystiek de geboorte gegeven aan oneindig veel goeds, en is ze altijd eene tegenstelling geweest tegen het dogmatisme der kerken, heeft ze altijd eene naderende hervorming voorbereid — het ongezonde mysticisme heeft de geboorte gegeven aan droeve afwijkingen, omdat het de rede buiten werking liet en aanleiding gaf en geeft tot ellendige dweeperij. Het zou ons te ver voeren hier de geschiedenis der mystiek, op prof.·. gebied, ook slechts in vluchtige trekken, te schetsen. We moeten ons hier meer tot de Vrmij.·. in 't bijzonder bepalen.

Het valsche mysticisme heeft in de Vrmij.·. tot oneindig veel verkeerds aanleiding gegeven, en vond daar een maar al te weligen bodem voor zijn werkzaamheid. Ook onder de VV.·. MM.·. traden mystieken op, die het verstand bekampten, en in de natuurlijke neiging van den mensch naar het bovenzinnelijke een bron vonden voor waarlijk niet altijd onschuldige praktijken, die onder den naam van mystiesche of mystieke graden bekend zijn geworden. En nog is 't gevaar niet geweken dat dit mysticisme het reine beeld der Vrmij.·. verdonkeren zal. In de Zweedsche graden is vooral nog zooveel dat aan niet onschuldige dweeperij herinnert, omdat daar allerlei graden zijn uitgedacht, en aan allerlei getallen eene bovennatuurlijke beteekenis wordt gegeven. — En toch verstaan we den wensch meermalen door de strengste denkers geuit: wie geeft ons eens een reine mystiek? Wie is de man die ons leert vorm en klank te geven aan het onuitsprekelijke dat door den welontwikkelden mensch wordt voorgevoeld en voor hem werkelijk realiteit heeft? — We kunnen hier niet verder voortgaan. Laat intusschen ieder V.·. M.·. toezien, dat alles wat op dweeperij gelijkt verre blijft, terwijl toch eerbied blijft voor wat Hamerling — zeker geen dweeper — genoemd heeft: „de geheimzinnige machten die er schuilen in de diepten van het menschelijk gemoed.“

N.

Naam. Reeds van de eerste dagen der Vrmij.·. af aan, was het de gewoonte om aan elke werkpl.·. een eigen naam te geven, hoewel het in nog vroegeren tijd gebruikelijk was de Loges te onderscheiden door het nommer dat ze op de ranglijst innamen. In Amerika treft men nog 't gebruik aan, zoowel den naam als het rangnommer te noemen (b. v. Pythagoras 86 te New-York). Buiten N. Amerika is die gewoonte niet gevolgd en gaf men iedere L.·. haren naam. In 't eerst ontleende elke bouwhut in Engeland haren naam aan de kerk of het klooster bij welke ze eens — tijdens 't opbouwen — behoorde, en waarbij ze later is gebleven. Zoo vindt men in Schotland nog Logenamen als *St. Andrews*, *St. George*, enz. enz. — Toen de bouwhutten in herbergen gevestigd waren (z. *Engeland*, *Loge*) namen ze meestal den naam aan van dien herberg; zoo heet de oudste Loge in Engeland b. v. „*het bonte paard*“ enz. Maar deze gewoonte ging niet naar het vasteland over. De namen die daar aan de Loges gegeven werden, waren òf aan den stichter ontleend, òf aan de plaats of de provincie waarin ze gevestigd waren, òf ook wel aan de eene of andere bijzonderheid die, bij de stichting, onwillekeurig meer op den voorgrond trad. Veelal zijn verder de namen ontleend aan deze of die spreuk of duiden eenvoudig zeker zedelijk begrip aan; bovendien zijn ettelijke namen aan mythologische personen ontleend en ook wel aan de namen der steden waar ze gevestigd zijn. — In Nederland duiden de Logenamen meestal een zedelijk begrip aan of zijn ze aan een spreuk ontleend, b. v. *la Persévérance*, *Concordia vincit amicos*, (eendracht bindt de zielen samen), *Vicit vim virtus*

(deugd overwint het geweld), *Silentium* (stilzwijgen), *De ware broedertrouw*, enz. enz.; terwijl weêr anderen uit het oord waar ze gevestigd zijn zijn ontstaan b. v. *West-Friesland*, de *Friesche Trouw*, de *Geldersche Broederschap.* In Italië wordt meestal aan de L.·. de naam gegeven van dezen of dien beroemden man, in die plaats of in de nabijheid geboren.

Napoleon I (*Buonaparte*) geb. te Ajaccio op Corsica 15 Aug. 1769, werd 10 Nov. 1795 eerste Consul der Fransche Republiek; 18 Mei 1804 Keizer der Franschen; werd naar Elba verbannen 1814; kwam 1 Maart 1815 in Frankrijk terug; deed 22 Juni afstand ten gunste van zijn zoon en werd den 15 Juli naar St. Helena gebracht, waar hij 5 Mei 1821 overleed. — N. was V.·. M.·., maar waar en wanneer hij is aangenomen, is niet met zekerheid te zeggen; volgens Kloss is het geschied gedurende zijn verblijf op Malta (12 Juni tot 24 Juli 1798) bij zijn tocht naar Egypte. Dat hij V.·. M.·. was heeft hij menigmalen zelf erkend, maar hij begunstigde de Vrmij.·. niet, omdat hij vreesde dat de O.·. hem dan te machtig zou worden. Terwijl hij keizer was, bezocht hij incognito eene Loge van welke hij gehoord had dat ze revolutionaire plannen smeedde; bij zijn bezoek bleek hem echter het tegendeel. Hij gaf er trouwens zijn toestemming toe, dat zijn broeder Joseph tot Gr.·. Mr.·. benoemd werd, maar stelde Cambacères (z. d.) voor alles verantwoordelijk wat er in de Loge voorviel. Onder zijne regeering bereikte de O.·. in Frankrijk haar hoogste toppunt van bloei. — **N.** (*Joseph*) geb. te Ajaccio 7 Jan. 1767, werd 1806 Koning van Napels en Sicilië, 1808 van Spanje en leefde na 1815 als graaf de Survilliers in Amerika. Den 9 Nov. 1804 werd hij, met toestemming van zijn broeder, Gr.·. Mr.·. van het Gr.·. Or.·. van Frankrijk, maar bezocht nooit eene Loge. — **N.** (*Louis*) geb. 2 Sept. 1778, werd 1806 Koning van Holland en na 1815 Graaf de St.-Leu. Hij werd in 1804 Ged.·. Gr.·. Mr.·. van Frankrijk. — **N.** (*Jerome*) geb. 15 Dec. 1784; 1807 Koning van Westfalen, na 1815 Hertog van Montfort, 1850 Keizerlijke prins, overleed 1860 te Parijs. — Hij wenschte de oprichting van een Gr.·. Or.·. du Royaume de Westphalie. — **N.** (*Jerome*) zoon van den vorigen, geb. 22 Nov., 1836 was lid der Gr.·. L.·. van Denemarken.

Napoleon-metselarij (*Maconnerie Napoléonienne*). Dit gezelschap dat, met uitzondering van eenige vormen, niets met de Vrmij.·. gemeen had, werd in 1816 te Parijs gesticht door eenige getrouwe aanhangers van Napoleon I en bestond uit 3 graden: 1. Chevalier, 2. Commandeur, 3. Grand-Elu in drie graden: *a.* Juge secret, *b.* Parfait initié, *c.* chevalier de la couronne de chêne.

Narbonne (*Rit de* —) ook genoemd Rit primitif ou Philadelphes de Narbonne, werd den 19 April 1780, door zekeren Pen, „Gr.·. offi.·. de l'Orient des Free and accepted Masons,“ gesticht onder den naam van „*Première Loge de Saint-Jean réuni au rite primitif, au pays de France*“. Het systeem bestond uit 10 graden met een, vooral in de hoogere graden, alchemistisch streven, die weder in drie klassen verdeeld waren. Het doel was: „het herstel van den denkenden mensch in zijn ouden rang en zijne oorspronkelijke rechten.“ In 1806 sloot dit systeem zich aan bij het Gr.·. Or.·. de France, en sedert dien tijd verdween het spoorloos.

Nassau (Hertogdom —). In de laatste helft der voorgaande eeuw bestonden hier drie Loges; te Biberich, Wiesbaden en Dietz. Nadat de Vrmij.·. daar gedurende de eerste helft der XIX[de] eeuw had gerust, werd in 1858 te Wiesbaden weer een L.·. geopend onder den naam „*Plato zur beständigen Einigkeit*“.

Natter (*Johann Lorenzo* —). Een zeer bekwaam stempelsnijder en medailleur, geb. 1705, was langen tijd in dienst van Prins Willem IV van Oranje. Van hem is de eerste maç.·. medaille op Lord Sackville, Hertog van Middelsex.

Napels (*Napels en Sicilië*, *Koningrijk der beide Siciliën*). De Vrmij.·. vond hier reeds zeer vroeg ingang. Omstreeks 't midden der voorgaande eeuw opende een Griek hier maç.·. bijeenkomsten, waaraan mannen uit de eerste familien en ettelijke hovelingen deelnamen. Tengevolge van de bul van Benedictus XIV van 1781, verbood Karel III in datzelfde jaar de samenkomsten van VV.·. MM.·. maar veranderde weldra zoo van meening, dat hij de opvoeding van zijn zoon aan een V.·. M.·. toevertrouwde en dezen tot zijn biechtvader koos. In 1754 werkte er dan ook eene L.·. te Napels die, in 1760, onder 't opperbestuur der Gr.·. L.·. van Nederland kwam, en in 1762 onder die van Engeland, totdat den 27 Febr. 1764 eene zelfstandige Gr.·. Nat.·. L.·. gevestigd werd onder den naam van *del Zelo*, die met de vereenigde Duitsche Loges (der Strikte observantie) in nadere verbinding trad. Tevens vernemen we, dat er twee onafhankelijke Loges waren die niet voor wettig erkend konden worden, „omdat ze dingen willen invoeren die in strijd zijn met den geest der Vrmij.·.“

terwijl zekere Principe di Ottojano nog eene Loge stichtte die ook als „winkelloge" beschouwd werd. — In den eersten tijd bloeide de Vrmij.·. in het koningrijk zeer; maar toen Karel III door zijn zoon Ferdinand IV werd opgevolgd, kwam er eensklaps verandering. De minister Tanucci wist den koning tegen de Vrmij.·. intenemen, en den 12 Sept. 1775 vaardigde deze een besluit uit, waarbij alle maçonnieke samenkomsten werden verboden en aan de Staats-Junta werd opgedragen, de overtreders als majesteitschenners volgens krijgsgebruik te behandelen. — Het schijnt dat men, ondanks dit bevel, toch voortging met arbeiden; maar op den feestdag van den H. Januarius 1776 had 't volgende plaats. Het bloed van den Heilige wilde niet vloeien. Eenige daartoe betaalde vrouwen uit de heffe des volks, trokken met loshangende haren door de stad en schreeuwden het, op jammerenden toon, uit: de Heilige weigert het wonder, omdat de stad besmet is met de pest der Vrijmetselarij. Het volk, daardoor woedend gemaakt, kon nauwelijks in bedwang gehouden worden dat het de woningen der BBr.·. niet plunderde. — Een der VV.·. MM.·. schreef eene verdediging, maar zijn geschrift werd door beulshanden verbrand en hijzelf uit Napels gebannen; de VV.·. MM.·. die men kon opsporen, werden in den kerker geworpen en met den dood bedreigd. Maar koningin Karoline, dochter van Frans I en zuster van Joseph II, trok zich 't lot der vervolgden aan, en de gevangenen werden weder vrijgelaten. In 1783 eindigde de vervolging maar toch werd verklaard, dat „de secte der Vrijmetselaren licht gevaarlijk kon worden voor den godsdienst en den staat, en dat de Junta een nauwlettend toezicht moest houden en, zoodra er iets verdachts geschiedde, daarvan aan de Regeering moest kennis geven." Na dien tijd bleef de Vrmij.·. werken, maar toch altijd zeer in 't verborgene. Onder de Fransche overheersching bloeide ze weêr op, toen in 1809 een Gr.·. O.·. werd opgericht en koning Murat zelf als Gr.·. Mr.·. optrad. Na den val van Napoleon werd de Vrmij.·., den 8 Aug. 1816, zelfs bij galeistraf verboden en in 1821 verklaarde het Gr.·. O.·. den arbeid te staken. Gelijk men weet, zijn de politieke omstandigheden veranderd. Napels werd een deel van het Italiaansche koningrijk en heden kan de Vrmij.·. zich in dat rijk vrij en onbelemmerd ontwikkelen.

Nebukadnezar, Koning der Chaldaeërs en Babyloniërs, wordt door Anderson in de eerste uitgave van het constitutieboek een beschermer genoemd der bouwlieden terwijl gezegd wordt, dat hij door gevangenen uit Juda de groote bouwwerken liet uitvoeren, die Babel tot een wonder der wereld maakten. — We geven dit bericht voor 't geen het is.

Nederland. Onder de namen der onderscheiden plaatsen, waarin hier te lande Loges gevestigd zijn, geven we mededeeling van al die bijzonderheden die de geschiedenis der O.·. in Nederland kunnen doen kennen. Hier bepalen we ons dus, tot een algemeen overzicht voor zoover dit, binnen de ons gestelde grenzen, kan geschieden.

Van het bestaan der O.·. hier te lande hebben we geene zekere berichten vóór 1731. Is het charter van Keulen (z. d.) echt, dan hebben er in 1535 drie Loges in Nederland bestaan, en wel te Amsterdam, te Rotterdam en te Middelburg, maar we zullen goed doen, dit charter buiten rekening te laten. In hetzelfde kistje, waarin dit charter verborgen was en dat aan Z. K. H. Prins Frederik gegeven werd, bevonden zich al de stukken van de Loge „*Frederik Vreedendall*", uit het jaar 1637 waaruit 't volgende blijkt. De kleuren dier Loge waren blauw en oranje, terwijl men samen kwam in een der kamers naast de kaatsbaan, en bij banketten in de St. Joris Doelen te 's Hage. Van deze L.·. waren leden de R.·. Mr.·. Prins Frederik Hendrik, J. van Wassenaer, Lodewijk van Nassau Heer van Beverweerde, J. v. Neck, J. Bakker, Dirk de Vlaming, G. le Saigne, van der Duijn, van der Goes, J. van Foreest, J. van Nispen, J. Bentinck, A. van Wassenaer, C. Sloet, W. van Broekhuijzen, Charles van Hautain, van Haus van Roedweldt, D. Veldhuijsen, C. van der Haar, J. van Lijnden, Constantijn Huijgens, O. de Rafelis, L. Godin, A. v. d. Capellen, S. van Bylandt, R. v. Heeckeren, F. du Patit, J. v. d. Kerckhoven Heer van Heenvliet, F. v. Dohna, C. Douglas en F. Schuijlenburch. Den 27 Dec. 1637 zou de zoon van den prins als Loufton in die L.·. zijn aangenomen. (Men vergelijke hier het art. *Vreedendall.*) Heeft eene dergelijke Loge bestaan, dan moet ze meer beschouwd worden als een intieme kring, die zich rondom Frederik Hendrik vereenigd had en die mogelijk naar 't voorbeeld der Engelsche Masons was ingericht. (Vgl. Mr. H. Maarschalk „*Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland, onderhoorige Kolonien en Landen.*" 1872. bl. 16 v. v. en „*Annales Maçonniques des Pays-Bas*". I, 335—354; III, 165—191). Verder waren in bovengenoemd kistje nog

stukken van een Loge „*Vredendall*“ (*Vallée de la paix*) die te Amsterdam zou bestaan hebben in 1509, met een lijst der leden dier Loge tot 1601. Eindelijk is het zeker, dat Willem III in 1690 in Engeland in de Broederschap werd opgenomen.

Zie hier de half legendarische voorgeschiedenis der Nederlandsche Vrmij.·.; volledigheidshalve meenden we dit te moeten meêdeelen.

Van geregelden Loge-arbeid vinden we eerst zekere sporen in 1731, toen Frans I, destijds Hertog van Lotharingen, later Groot-Hertog van Toskane en gemaal van keizerin Maria Theresia, in den Haag werd aangenomen door Lord Chesterfield (Stanhope), gezant van het Engelsche Hof bij den Prins van Oranje. Is hier echter nog geen sprake van 't bestaan eener Loge, drie jaren later, en wel in September of November 1734, vinden we te 's Hage eene regelmatige Loge onder den naam; „*Loge du Grand-Maitre des Provinces unies et du ressort de la Generalité*“ onder het voorzitterschap van Br.·. Vincent de Chapelle. Deze L.·. hield hare vergaderingen in de „herberg“ de Gouden Leeuw bij Br.·. Antoine Maillet. Den 23sten Mei van dat jaar vertrok Br.·. Liegois, een der oprichters dier Loge, naar Londen en verkreeg op zijn verzoek een constitutiebrief der Engelsche Gr.·. L.·. Volgens Wagenaar waren er ook reeds in andere steden Loges opgericht die door dezen geschiedschrijver niet gunstig werden beoordeeld: „omdat alles zoo bedektelijk werd behandeld, hield men die bijeenkomsten gevaarlijk voor den Staat.“ Toen nu in 1735 de constitutiebrieven uit Engeland ontvangen waren, vergaderde den 24 Oct. van dat jaar eene zeer talrijke Loge in den „nieuwen Doelen“ bij Johan Mensing te 's Hage, onder voorzitterschap van Br.·. Johan, Cornelis Rademacher, Thesaurier-Generaal van den Prins van Oranje, die den 24sten Juni te voren tot Gr.·. Mr.·. gekozen was; zijn Gedepnteerde was Br.·. Johan Kuenen; tevens werd te 's Hage eene tweede L.·. onder den naam „*le véritable Zèle*“ opgericht. Hiervan werd in de „*Amsterdamsche Saturdagsche Courant*“ van 5 Mei 1755 mededeeling gedaan met het volgende bericht: „'s Gravenhage 3 November. Den 24 der voorleden maand is alhier op de „Nieuwe Doelen“ een Hollandsche Logie, van het nu reeds beroemde Broederschap der 'Vrijwillige Metselaren opgeregt, met alle de vereischte solemniteiten, in presentie van den Grootmeester den heer J. Cornelis Rademacher, Thesaurier-Generaal van Zijne Hoogh. den heer Prins van Oranje, den gedeputeerde Grootmeester Johan Kuenen, en verdere officieren en aanzienlijke leden; men ontving ook verscheiden nieuwe broeders in deze Hollandsche Logie.“ Het bleek dat zekere Louis Dagran, Lakenkooper in den Haag dit bericht geplaatst had. Nog was er kort te voren te Amsterdam een Loge opgericht, meer uit Engelschen bestaande, die door het gepeupel was overvallen en geplunderd. Naar men zegt, is deze de aldaar nog bestaande Loge „*La Bien Aimée*“ opgericht door Br.·. Rousset de Missy, een Fransch emigrant en zeer gehecht aan het Huis van Oranje; deze L.·. droeg toen den naam „*de la Paix*“. Men waande dat dit alleen met een politiek doel geschiedde en dat wat men Vrmij.·. noemde, eigenlijk geene andere bedoeling had dan om den Prins van Oranje weder aan 't hoofd der regeering te plaatsen. Het wantrouwen was gewekt en den 23 Nov. 1735 werden de BBr.·. in stilte gewaarschuwd, dat een verbod tegen het houden van Loges zou worden uitgevaardigd, terwijl den 30 November ook werkelijk een plakkaat der Staten van Holland en West-Friesland verscheen, letterlijk van den volgenden inhoud:

„De Raadpensionaris heeft ter vergadering voorgedragen uit naam en door last van de Heeren Gecommitteerde Raden dat dezelve geremarqueert hebbende zekere periode in het Artikel van '*s Gravenhagen* in de Amsterdamsche Courant van den 3e. dezer, luidende van woord tot woord als volgt: (Hier volgt het boven medegedeelde bericht.)

„Gemeent hebben zich te moeten doen informeeren op den inhoud van die periode, en dat zij vernomen hebbende dat de voorschreeven periode zoude gezet weezen op requisitie van zekere Louis Dagran, Lakenering doende hier in den Haag, dezelve aan commissarissen gezegd heeft een lid te wezen van het broederschap, waarvan in de voorschreeve periode gesprooken word, en door orde van de gezamentlijke Meedebroeders dog zonder weeten van den Grootmeester geschreven te hebben aan eenen vriend te Amsterdam: en dat hij gevraagd hebbende over de natuur en het oogmerk van voorschreve broederschap, zich had gerefereerd tot de Constitutien van dezelve, zoo als die gedrukt zijn te Londen bij William Hunter, in het jaar 1723, daarvan een gedrukt Exemplaar overleverende. Dat volgens die Constitutien de bouwkunde schijnt te wezen het object of materie der zamenkomsten van voorschreeven broederschap; maar dat, wat ook wezen mag van de voorschreeven broeder-

schap in Engeland, alwaar volgens het voorschreeven boek in, en omtrend de stad van Londen alleen zoude weezen twintig particuliere Logies of vergaderplaatsen, hebbende elk een soort van Deeken, en Overluiden, te zamen ressorteerende onder een gemeen hooft, welke den naam van Grootmeester voert, en van jaar tot jaar door de gedeputeerden van de particuliere kamers in eene generale vergadering gecontinueerd, of verandert word, dat de particuliere Broederschappen, welke sedert eenige tijd op dat excempel, en dat model hier te lande zouden geformeerd weezen, zoodanig gecomposeerd zijn, dat geensints te vermoeden is dat de Bouwkunde zoude weezen, het eenig, of prinsipaal object van hare bijeenkomsten, en dat bovendien aftenemen is, uit de voorschreven constitutien, en uit hetgeen verder voorgekomen is, aan haar gecomitteerden, dat er zaken door de leeden of broeders van de confrerien verhandeld worden, welke niet mogten geweten worden als alleen door de respective medeleeden, welke alle onder eene zeer sterke verplichting zijn van dezelve te secreteren, en zelfs zooveel zij hebben kunnen ontdekken, onder een eed, inhoudende pœnaliteiten veel verder gaande als het aan iemand, als alleen aan de hooge overigheid, toekomt te statueeren, en welke bovendien gezegd worden zekere tekens te hebben, waaraan zij malkander kunnen kennen, en waardoor zij hare gedachten kunnen aan malkander bekend maken, doende bovendien wanneer zij vergaderd zijn de deur of ingang van het vertrek bewaren door een van hun gezelschap, met een blote deegen in de hand, om te beletten dat niemand vreemds binnen kome:

„Dat onder de voorschreven Statuten twee zijn welke zonderlinge reflectie verdienen, volgens het eerste van welke, perzoonen van allerhande gezinten en gevoelens in het stuk van Godsdienst admissibel zijn tot de voorschreve Confrerie, mits erkennende de verplichting tot gehoorzaamheid aan de zedelijke wet, en leevende als eerlijke lieden, maar geen Atheisten nog libertijnen; en volgens het tweede van welke de leeden van de voorschreve broederschap wel gehouden zijn zich te gedragen als vreedzame Onderdanen van de burgerlijke overheid, maar echter een broeder, van rebellie teegen de Staat, doch van geen andere misdaad, uit de confrerie uitgezet worden schoon dat dezelve gehouden is zijn rebellie te disavoueeren, en geen ombrage of grond tot achterdenken te geeven aan de regering: en dat voor de rest aan haar Gecommitteerden noopende de voorschreven broederschap, alhier niets onordentelijks, of dat strijdig zoude weezen met de pligt van goede onderdanen voorgekomen is, maar dat zij echter niet hebben kunnen nalaten te remarqueren, dat regulierlijk na regten alle confrerien en collegien, als die niet gesterkt zijn met de authoriteit van de regeering, ongeoorlooft zijn, en altijd gehouden zijn voor kweekscholen van factien en van debauche, waarop Ant. Mattheus in zijn boek *de criminibus* en andere voorname regtsgeleerden kunnen nagezien worden; en dat de gecommitteerde Raden ver volgens gemeend hebben van haar pligt te weezen aan hare Edele Grootmogende kennis te geeven van al het bovenstaande ten einde om daarop te maken de reflectie en te doen de voorziening, welke dezelve zullen vinden te behooren.

„Waarop gedelibereerd zijnde is goedgevonden en verstaan, dat aangeschreven zal worden aan President en Raden van den Hove, mitsgaders aan Burgermeesters en Regeerders van de respective Steden, *den Haag* daaronder gerekend, dat zij met er daad doen cesseeren de voorschrevene Confrerien, welke zich geeven de naam van Vrije Metzelaars, daar dezelve bij eene pure nieuwigheid ingevoerd en opgeregt waren, en dat zij uit krachte dezes doen procedeeren door de respectieve Officieren tegen alle en een iegelijk, welke zoude mogen bestaan niet te obtempereeren aan deze order van haar Edele Grootmogende, behoorlijk aan hem bekend gemaakt zijnde, zoo als zijne desobedientie aan de bevelen van de hooge overigheid zal bevonden worden te verdienen: en dat zij ter zijner tijd aan hare Edele Grootmogende rescribeeren, wat bij haar in excecutie dezes zal wezen verrigt."

Nauwlijks was dit plakkaat uitgevaardigd, of de Amsterdamsche Magistraat gehoorzaamde en publiceerde den 2 December van 't zelfde jaar een besluit, waarbij de samenkomsten van Vrijmetselaren verboden werden: „alles op Poene van anderen ten exempel als Perburbateurs van de gemeene rust, zwaarlijk en naar vereisch van zaken te worden gestraft." Rotterdam volgde den 10den dit voorbeeld van landvaderlijke zorg, en de beide Haagsche Loges werden gesloten. Volgens Wagenaar werden echter later in andere plaatsen weêr Loges opgericht, die in 1760 „meer aangemerkt worden als vrolijke gezelschappen, waarin geen bijzonder gevaar voor Kerk en Staat te duchten was, hoewel men verzekert, dat personen van de

hoogste rang, staat en gezindheid, beiden in den burgerstaat en in de kerk thans leden zijn van de broederschap der Vrijmetselaren." — Maar we keeren nog eerst eenige jaren terug. Was de Vrijmetselarij in '35 zoo ernstig verboden; den 22 Maart 1744 heropende de bovengenoemde Louis Dagran, Gedept.·. Gr.·. Mr.·., de beide Haagsche Loges en gaf daarvan kennis aan Frans I (zie boven) terwijl 6 Oct. 1745 te Maastricht eene militaire L.·. (z. d.) geopend werd. Met het optreden van Willem Karel Hendrik Friso (Willem IV) als erfelijk Stadhouder, durfde men meer openlijk voor de Vrmij.·. uitkomen en de Haagsche L.·. nam in 1749 den naam aan „*Moederloge der koninklijke Vereeniging.*" Intusschen dreigde weer een ander gevaar en wel van de zijde der geestelijkheid, nadat de bekende bul van Clemens XII (z. d.) werd uitgevaardigd en hernieuwd door Benedictus XIV (z. d.). Dat de katholieke kerk hier te lande hare leden, op straf van communicatie, verbood ooit de L.·. te bezoeken, sprak wel van zelf; maar ook hervormde predikanten namen aan de z. g. vervolging deel. De predikanten Johannes Temminck te Amsterdam en E. Haverkamp te Nimwegen preekten ernstig en heftig tegen de Vrmij.·. — De Nimweegsche predikant Broen weigerde twee mannen tot lidmaat aantenemen, omdat ze Vrijmetselaren waren; gelukkig dat de andere predikant vrijzinniger was; vooral zekere Josua van Iperen, predikant te Lillo, was een heftig tegenstander, zoodat men de Loge aldaar niet durfde inwijden maar dit in het naburige Kieldrecht deed (Maarschalk t. a. p. bl. 36 vv.).

Toch ging de Vrmij.·. verder voort; overal verrezen werkpll.·. en reeds lang verlangde men naar vereeniging, zoo mogelijk naar zelfstandigheid der Nederlansche Brsch.·. — De L.·. *l'Union* (de vroeger genoemde *Moederloge*) te 's Hage, die later met de L.·. *la Royale* vereenigd werd, richtte een schrijven tot tien hier te lande werkende Loges met uitnoodiging, om zich te vereenigen, namelijk de LL.·. *l'Union*," „*le Véritable Zéle*," „*la Royale*," „*les Coeurs Unis*" en „*l'Indissoluble*" te 's Hage, „*la Concorde*" te Venloo, „*la Paix*," *Concordia Vincit Animos*", „*la Bien Aimée* en „*la Charité*" te Amsterdam. Den 5 Dec. 1756 had Br.·. Sauer van de L.·. „*l'Union*" te Amsterdam eene bijeenkomst met de Voorzitters der genoemde Loges. Met buitengewonen spoed werkte men voort; de Loges „*la Fidelité*" te Amsterdam en *St. Lodewijk*" te Nimwegen (z. d.) sloten zich bij de andere aan, en den 27 December van 't zelfde jaar werd — onder voorzitterschap van Br.·. Louis Dagran, Grootmeester ad interim, en de BBr.·. van Riel en Merenda als Grootopzieners — de *Groote Nationale Loge der Nederlanden* geopend, in de „Beurs van Amsterdam", ten huize van Br.·. Kramer op het Buitenhof te 's Hage. Tot eersten Gr.·. Mr.·. Nat.·. werd met algemeene stemmen benoemd Br.·. Baron van Aersen Beyeren, Heer van Hoogerheyde, Heemstede, Tiangel, Rietwijk en Riewijkeroord, luitenant-kolenel der infanterie, en kapitein van de Hollandsche garden te voet; deze benoemde tot zijn Gedeputeerde Karel Baron van Boetselaer die dezelfde militaire rangen bekleedde als hij. De verdere Gr.·. Offic.·. waren de BBr.·. Duval, Gr.·. Bouwm.·., Merenda, Gr.·. Cerem.·.. Mr.·., Charles le Sieur Gr.·. Hofm.·. en le Sieur en St. Hilaire Gr.·. Secretarissen voor de correspendentie. Br.·. Dagran, die zooveel gedaan had om de Nederlandsche Groot-Loge tot stand te brengen, kwam voor geene betrekking in aanmerking, waarschijnlijk omdat hij er toe had meêgewerkt om allerlei vreemde bestanddeelen in de Vrmij.·. intebrengen, en ook omdat, onder zijn Grootmeesterschap ad interim, de onderlinge betrekking der Loges niet zoo was als ze behoorde te zijn. — 't Allereerst begon het Opperbest.·. te zorgen voor de samenstelling van een Wetboek. De Ged.·. Gr.·, Mr.·. N.·. riep den 18 Dec. 1757 eene buitengewone Gr.·. L.·., bestaande uit de voorzitters en opzieners der onderscheidene Werkpll.·., bijeen. In die vergadering werd besloten geene andere Grr.·. te erkennen dan de drie SS.·. Grr.·. en dat de „*Loges Fondatrices*" die de eerste Gr.·. L.·. hadden gevormd, ieder jaar van rang zouden veranderen en dus beurtelings op de Gr.·. L.·. zouden voorzitten. Die Werkpll.·. waren: „*Concordia Vincit Animos*, *la Bien Aimée*, *le Véritable Zêle*, *la Fidélité*, *de Vreede* (*la Paix*), *la Charité* en *St. Lodewyk.* Bovendien bestonden nog de Loges: *St. Albert* te 's Hage, *La Vertu* te Leiden, *l'Espérance* te Amsterdam en *l'Orange* te Rotterdam. Het nieuwe Wetboek werd gearresteerd en in 1760 in druk gegeven;als grondslag daarvoor diende Andersons constitutieboek, dat in 1737 uit het Engelsch vertaald was door Johan Kuenen, „Ged.·. Gr.·. Mr.·. in al de Loges van Holland," onder den titel: „*de Instellingen*, *Historiën*, *Wetten*, *Ambten*, *Orders*, *Reglementen en Gewoontens*, *van de zeer voortreffelyke Broederschap der aangenomen Vrije Metselaren*" (z. *Anderson en constitutieboek*). Zoo was de Nederl. Gr.·. L.·. gesticht, en toen dit geschied was legde

de eerste Gr.·. Mr.·. Nat.·. zijn ambt neêr, na dit slechts 9 maanden bekleed te hebben, en werd hij vervangen door Br.·. Christoffel Frederik Anton, Graaf van Bentinck tot Varel, Kniphausen en Doorweerth; tot Ged.·. Mr.·. werd benoemd Br.·. van Riel, tot Gr.·. Opzz.·. de BBr.·. Sauen en de Sauzet, tot Gr.·. Red.·. de Prins van Hessen Philipsthal, tot Gr.·. Secret.·. Br.·. Chais, tot Gr.·. Thes.·. Br.·. van Teylingen en tot Gr.·. Hofm.·. Br.·. le Sieur. Deze benoeming geschiedde den 6 Augustus 1758 en spoedig moest weêr eene nieuwe keuze van Gr.·. Mr.·. plaats hebben, daar Graaf Bentinck benoemd werd tot gezant in Engeland. Men wenschte toen die waardigheid optedragen aan den Prins van Nassau Usingen, en toen deze bedankte, werd den 24 Juni 1759 tot Gr.·. Mr.·. gekozen de Br.·. Karel Baron van Boetselaer, luit. kol. in dienst der republiek, die dat ambt 25 jaren bekleedde. De nieuwe Gr.·. Mr.·. wijdde zich met al zijne krachten aan de belangen der Orde, zoodat ze spoedig zeer in bloei toenam en er onder zijn bestuur niet minder dan 90 nieuwe Loges werden opgericht van welke spoedig eenige weêr ontbonden werden om voor andere plaats te maken.[1]) Daar de werkzaamheden van het Opperbestuur zeer vermeerderden, werd in 1761 besloten een vasten „klerk" tegen bezoldiging aan te stellen om den Gr.·. Secret.·. behulpzaam te zijn; de eerste die als zoodanig benoemd werd was Br.·. R. van Laak, boekhandelaar te 's Hage (z. *Literatuur*). Tot dusver stond de Nederlandsche Gr.·. L.·. nog altijd onder het oppertoezicht van Engeland, dat eigenlijk nog het oppergezag bekleedde over alle werkpll.·. op het vaste land. Maar was er in 1767 een verdrag gesloten tusschen de Engelsche en Fransche Groot-Loges, de Gr.·. Mr.·. van Boetselaer trachtte dit ook te doen voor Nederland. Daartoe trad hij in '69 met den Engelsche Gr.·. Mr.·., den hertog van Beaufort, in onderhandeling met dit gunstig gevolg, dat in 1770 de onafhankelijkheid van het Nederlandsch Gr.·. O.·. werd erkend, maar „onder voorbehoud, dat het noch in Engeland, noch in de Engelsche bezittingen in Oost- of West-Indie, aan eenige Loge een constitutiebrief mocht uitgeven, gelijk evenmin de Engelsche Gr.·. L.·. in de vereenigde Nederlandsche Koloniën en ressorten eenige constitutie meer mocht verleenen" (z. *Maarschalk* t. a. p. bl. 69). In 1777 werd toen een verbond gesloten met Frankrijk, terwijl reeds in 1769 betrekkingen waren aangeknoopt met den markies de Gages, Gr.·. Mr.·. van alle „geregelde Loges in de Oostenrijksche Nederlanden."

Ondertusschen waren de Hooge of Oppergraden in 't leven getreden en ook in Nederland schenen ze ingang te zullen vinden (z. *Hooge Graden* en verder de onderscheidene artikelen waarin ze besproken worden). In 1780 werd eene alliantie gesloten met de *Strikte Observantie* te Berlijn en wel door tusschenkomst van den Br.·. Frederik, Prins van Hessen Kassel, wien men toen den titel schonk van protector der O.·. hier te lande. Bovendien werd in dat zelfde jaar een Nationaal kapittel der Tempelheeren hier te lande geïnstalleerd, onder den genoemden Frederik van Hessen Kassel als Superior en den Gr.·. Mr.·. N. van Boetselaer als prefect. — We kunnen natuurlijk alle gebeurtenissen niet vermelden, die in de eerstvolgende jaren in den boezem der Nederlandsche Brsch.·. plaats hadden; we verwijzen daaromtrent naar 't meermalen aangehaalde werk van Br.·. Maarschalk. In 1785 werd het 25jarig Grootmeesterschap van Van Boetselaer feestelijk herdacht. Veel goeds was voor de O.·. hier te lande tot stand gekomen, en den Gr.·. Mr.·. maar ook aan zijn Gedeput.·., Br.·. van Teijlingen werd eene warme en welverdiende hulde gebracht. De Orde werkte ongedeerd voort; dat de magistraat van Haarlem in 1790 beproefde haar in haar vrijen arbeid te belemmeren, was slechts een op zich zelf staand feit, dat verder geen gevolgen had. Zelfs werden maç.·. werken gedrukt, en reeds een almanak [1]) voor Vrijmetselaren uitgegeven (z. *Literatuur*). — Maár weldra kwamen moeielijke dagen op politiek gebied; de strijd tusschen de patriotten en de Oranjepartij werd gestreden, maar de Vrijmetselaar wist zich, in den regel, boven dit alles te verheffen en toen, in 't begin van '93, de Franschen, onder Dumorier, Nederland binnenrukten, was het de Gr.·. Mr.·. Nat.·. van Boetselaar die, door de roemrijke verde-

1) Van deze 90 LL.·. bestaan thans nog: *Frédéric Royal* te Rotterdam, *l'Inséparable* te Bergen op Zoom, *Le Profond Silence* te Kampen, *La Compagnie durable* te Middelburg, *l'Union Provincial* te Groningen, *De Edelmoedigheid* te 's Bosch, *De Friesche Trouw* te Leeuwarden, *De drie Kolommen* te Rotterdam, *l'Amitié sans fin* te Sluis, *le Préjuge Vaincu* te Deventer, *De Geldersche Broederschap* te Arnhem, *La Persévérance* te Maastricht, *Vicit Vim Virtus* te Haarlem, *Het vrij geweten* te Breda, *l'Astre de l'Orient* te Vlissingen, *Deugd en IJver* te Harlingen, *Concordia* te Paramaribo, *De ster in het Oosten* te Batavia, *De Goede Hoop* te Kaapstad, *De vergenoeging* te Curaçao, *La Constante et Fidèle* te Samarang.

1) Reeds in 1771 schijnt er eene mac.·. Almanak te hebben bestaan. Althans in het archief der A.·. ☐ *St. Lodewijk* te Nimwegen zijn nog exx. aanwezig (z. *Nijmegen*).

diging van de Willemstad, aan hun voortdringen paal en perk stelde. Intusschen maakten de politieke gebeurtenissen dat er in de eerste tijden minder om maç.·. arbeid werd gedacht; de verdeeldheid bleef niet geheel en al buiten de Loges; er waren Loges die onder eene Fransche constitutie werkten: de Gr.·. Mr.·. van Boetselaer begon oud te worden en eerst den 4 Juni 1797 werd er weder eene vergadering van het Gr.·. O.·. gehouden; men had circa 4 jaren gerust. Doch die vergadering zou belangrijk worden boven vele. Door Br.·. Holtrop, Reg.·. Mr.·. van *la Charité* te Amsterdam, werd voorgesteld een commissie te benoemen aan welke zou worden opgedragen eene geheele herziening van alle wetten en besluiten te ontwerpen, een beteren catechismus te vervaardigen en te bewerken dat „de prohibitieve wetten en Resolutien“ vroeger ten opzichte der Vrmij.·. door de stedelijke of lands-regeering uitgevaardigd, zouden worden ingetrokken. De commissie werd benoemd en op 27 December van 't zelfde jaar vergaderde een buitengewoon Gr.·. O.·. waarin het rapport der commissie zou worden behandeld; de Gr.·. Mr.·. N.·. was, door hoogen ouderdom, verhinderd in den winter de reis naar den Haag te ondernemen; de Ged.·. Mr.·., Br.·. Is. van Teylingen, presideerde de vergadering, waarin door straks bedoelde commissie een rapport werd uitgebracht dat, als inleiding, eene soort van geschiedenis der Orde bevatte dat echter, uit een historisch oogpunt beschouwd, minder juist is. Het ingediende concept-Wetboek werd in druk aan de Loges ter kennismaking en beoordeeling gezonden, en in de vergadering van 28 Mei 1798 in behandeling genomen en goedgekeurd. Tot dien tijd was de naam: *Groot Loge der Vereenigde Nederlanden, district van de Generaliteit en onderhoorige Koloniën* steeds behouden, maar nu werd die veranderd in „*Groot-Oosten der Bataafsche Republiek.*“ Nadat deze belangrijke arbeid was volbracht, legde Br.·. van Boetselaer zijn ambt als Gr.·.Mr.·. neer, en in zijn plaats werd verkozen de Ged.·. Gr.·. Mr.·.Isaak van Teijlingen, aan wien werd opgedragen de Loges, zooveel mogelijk, te bezoeken opdat er meer eenheid zou zijn in den arbeid, vooral in de wijze van recipieeren, daar men het niet raadzaam vond een rituaal op schrift te stellen. Het verdient vermeld te worden, dat reeds in dit jaar door het Gr.·. O.·. bij de Hamburger Loge geprotesteerd werd tegen de uitsluiting van Israëlieten (z. *Jood*). In de vergadering van het Gr.·. O.·. van 24 Mei 1801, werd eene gouden medaille ter waarde van vijftig gouden dukaten, „of hare waardij in geld,“ als Eereprijs, en een zilveren medaille als accessit uitgeloofd voor de beste weêrlegging van de geschriften tegen de O.·. in het licht gegeven door Joh.·. Robinson, hoogleeraar te Edinburg (1793) en den abt Barruel te Londen (1798), terwijl tegelijkertijd van een ongenoemden schrijver een der O.·. vijandig werk verscheen getiteld „*het graf van Jacques de Molay.*“ Al de ontvangen antwoorden bleken onvoldoende te zijn, terwijl reeds een Fransch uitgewekene Br.·. Mounier een hoogst belangrijk werk had uitgegeven ter verdediging der Vrmij.·. — In 1804 legde de Gr.·. Mr.·. van Teijlingen zijn ambt neder en werd in zijn plaats benoemd Br.·. Cornelis Gerrits Bijleveld, lid der L.·. *la Philanthrope* te Middelburg. Den 5 Juni 1808 werd het vijftigjarig bestaan der Gr.·. L.·. van Holland herdacht, op welke gebeurtenis eene medaille werd geslagen. In hetzelfde jaar werd het Blinden-Instituut te Amsterdam gesticht, op initiatief van Br.·. Deiman.

Intusschen was de Republiek een Koningrijk geworden onder de regeering van Koning Lodewijk Napoleon, en als gevolg daarvan werd in 1807 de naam van het Gr.·. O.·. veranderd in dien van „*Gr.·. L.·. der Vrije Metselaren in Holland en onderhoorige Landen*“ terwijl de Broedersch.·. hier te lande door de regeering met welwillendheid werd erkend, en haar bescherming beloofd werd. Voor de velen te Leiden, in 1807 door het springen van het kruitschip, ongelukkig gewordenen, werd door de Brsch.·. de belangrijke som van *f* 13032.—bijeengebracht. — Zonder strijd bleef men niet, en wel voornamelijk over 't al of niet geoorloofde van 't houden van *Adoptie-Loges* (z.d. en *Loge*). Deze Fransche instelling wenschte men hier te lande intevoeren, maar werd den 10 Juni 1810 door het Gr.·. O.·. verboden, waarbij, op voorstel der L.·. *Vicit Vim Virtus*, besloten werd, „dat in dit Rijk geen Adoptie-Loges mogen gehouden worden.“ In datzelfde jaar werd de Br.·. Isaäk Bousquet tot Gr.·. Mr.·. N.·. verkozen, terwijl de Br.·. P. H. van Coevenhoven lid der L.·. *la Vertu* door hem tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. werd aangesteld. Slechts twee jaren bleef deze Gr.·. Mr.·. zijn ambt waarnemen, daar den 17 Mei 1812 Br.·. W. P. Barnaart in zijn plaats werd benoemd. — Ondertusschen was Holland in 1810 bij het Fransche Keizerrijk ingelijfd, en 't was te verklaren dat Napoleon 't wenschelijk achtte, dat ook het Nederlandsch Gr.·.O.·. in het Fransche Grand Orient zou worden opgelost, terwijl reeds, onder Fransche constitutie, negen Loges hier te

lande waren opgericht; en den 3 Nov. 1812 vaardigde het Fransche Gr.·. O.·. dan ook een *arrêté* uit, waarbij men de Hollandsche Gr.·. L.·. als opgeheven beschouwde en alleen aan de Hollandsche Loges het recht toekende, om hare constitutie door het Fransch Opperbestuur te doen bekrachtigen. Daar dit stuk geen officieel karakter droeg, besloten Gr.·. Officc.·. het eenvoudig voor kennisgeving aan te nemen (z. de officieele stukken tusschen beide Maç.·. lichamen gewisseld, afgedrukt bij *Maarschalk* t. a. p. bl. 138 v.v.). Natuurlijk nam men van Fransche zijde daarmede geen genoegen, en werden allerlei pogingen aangewend om het Nederlandsch Gr.·. O.·. van zijn zelfstandigheid te berooven; maar de Gr.·. Mr.·. N.·. Barnaart hield moedig vol, bij zijn verzet gesteund door tal van Loges (z. *Leeuwarden*) en door Gr.·. Officc.·.. —

De dag der bevrijding kwam; de Prins van Oranje (straks Willem de Eerste) landde te Scheveningen, *de Nederlandsche Vrmij.·, had niet 't hoofd gebogen voor den Franschen overheerscher!* En toen de tijden moeielijk waren, brachten de Nederlandsche Loges niet minder dan *f* 12.000 bijeen tot stijving der Schatkist. Den 3 Jan. 1814 maakten Gr.·. Officc.·. hunne opwachting bij den Souvereinen vorst die dadelijk aan de Orde zijne bescherming beloofde. Den 11 Febr. daaraanvolgende ontving de vorst tevens eene commissie uit de L.·. „St. Napoléon" te Amsterdam en gaf haar de vergunning den naam *Willem Frederik* aantenemen. De Loges, die nog onder Fransche constitutie werkten, ontvingen aanschrijving zich nu onder 't Nederlandsche Gr.·. O.·. te begeven en door de meesten werd daaraan onmiddelijk voldaan. — In Maart 1815 werd Nederland met Belgie vereenigd en de koning wenschte, dat al de VV.·. MM.·. van het Rijk tot één lichaam zouden vereenigd worden, nadat de Minister-Secretaris van Staat, Br.·. Baron Falck, hem eene memorie aangaande den toestand der Vrmij.·. had overgelegd. Intusschen nam de Brsch.·. in Nederland steeds in bloei toe, terwijl ze in Belgie tot dusver nog weinig beteekende. Den 14 Mei 1815 werd Br.·. Mattheus Willem Reepmaker tot Gr.·. Mr.·. N.·. gekozen, maar de voorgenomen vereeniging liet nog altijd op zich wachten tot dat, den 6 Mei 1816, Prins Frederik der Nederlanden, toen Gr.·. Mr.·. Nat.·., bij circulaire teekenpl.·. nader daarop aandrong. De Prins was tot levenslang Gr.·. Mr.·. verkozen en den 13 October als zoodanig geinstalleerd. Den volgenden dag werd hij ook in het collegie der Oppergrr.·. als Gr.·. Mr.·. geïnstalleerd. De werkelijke vereeniging met de Belgische BBr.·. kwam echter niet van harte tot stand; maar de L.·. *le Septentrion* te Gent, had reeds vroeger aanzoek gedaan om onder het Nederl.·. Gr.·. O.·. te werken, 't welk haar werd toegestaan; eerst heden (1883) heeft zij zich ook onder het Belgisch Gr.·. O.·. gevoegd. Onder allerlei onderhandelingen over de vereeniging kwam den 24 Juni 1817 een zelfstandige Gr.·. L.·. voor de Zuidelijke Nederlanden tot stand, die ook Prins Frederik tot levenslangen Gr.·. Mr.·. verkoos, zoodat althans het Opperbestuur van beide Maç.·. lichamen in één hand was neêrgelegd. De Gr.·. Mr.·. N.·. ging echter verder, en benoemde den 30 Augustus eene Commissie tot het ontwerpen van Statuten onder welke de beide Gr.·. LL.·. des Rijks in de gezamenlijke hoofdbesturen zouden vereenigd worden; deze commissie bestond uit de BBr.·. Baron Falck, Ged.·. Gr.·. Mr.·. der Noordelijke, Prins de Gavre Ged.·. Gr.·. Mr.·. der Zuidelijke provincien, Honnorez, Baron d'Yvoy, Kinker, Malaise, Vollenhoven en Walter, welke commissie in vier zittingen haar taak ten einde bracht. De concept statuten door die commissie ontworpen, werden in Belgie door bijna alle Loges, en door het Nederlandsche Gr.·. O.·. met 77 tegen 20 stemmen, aangenomen. Het Gr.·. O.·. zou beurtelings te 's Hage en te Brussel vergaderen; de rechtsmacht der Noordelijke Gr.·. L.·. zou zich uitstrekken over Noord-Brabant, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijssel, Groningen, Drente en O.-Indie; de Zuidelijke zou de andere provincien met Luxemburg en de West Indien omvatten; de West-Indische Loges hebben daarmede echter nooit genoegen genomen, en bleven onder het oude Gr.·. O.·. (Vrgl. *Annales Maconn.·. des Pays-Bas* IV 58 vv.). De vereeniging was — althans in naam — tot stand gekomen, in werkelijkheid niet, want er waren werkelijk twee Groot-Loges van Bestuur al leefden ze onder dezelfde wetten (Maarschalk t. a. p. bl. 198). Het gemeenschappelijk Gr.·. O.·. is dan ook nooit vergaderd geweest; geen wonder dus ook, dat in '30 van die schijn-eenheid niets overbleef, al bleven ook ook de Zuidelijke BBr.·. gehecht aan Prins Frederik. In datzelfde jaar, 1818, werden ook het *Charter van Keulen* en de Notelen der Loge *Vreedendall* aan den Prins gegeven, waarover we hier het stilzwijgen kunnen bewaren (z. *Charter* en *Vreedendall*).

In 't voorbijgaan het volgende. De Hoogsche Graden hadden nooit symphatie gevonden bij Prins Frederik (z. *Hooge Graden*). Dit sprak hij duidelijk uit bij circul.·.

teekenpl.·. van 25 April 1819; maar om den werkkring van den Meestergraad uittebreiden, werden door hem de Afdeelingen van den Meestergraad ingesteld (z. *Uitverkoren Meester*).

In de zitting van het Hoofdkap.·. van 22 Mei 1820 legde de Prins zijne betrekking als Gr.·. Mr.·. N.·. der Hooge Graden neder, nadat den 17 Februari te voren de eerste L.·. van Uitverkoren en Opper-uitverkoren Mrr.·. te 's Hage gehouden was, onder presidium van Br.·. van Reede. — Voor de Hooge Grr.·. werd nu eene commissie benoemd van vijf leden, bestaande uit de BBr.·. Verwey Mejan, F, A. van Rappard, Heysteck, Ch. van Sypesteijn en H. H. van Hees die voorloopig het bestuur op zich namen. Die commissie hoopte eene vereeniging van alle kapittels en afdeelingen in het geheele Rijk tot stand te kunnen brengen, en wendde daartoe ook tal van pogingen aan, maar zonder gunstig resultaat. Dat was te voorzien geweest, vooral omdat in België nog volgens zeer uiteenloopende systemen werd gewerkt. De afdeeling van den Meestergr.·. nam intusschen steeds in bloei toe; Prins Frederik was levenslang tot Gr.·. M.·. daarvan benoemd en de Hooge Graden leidden een tijdlang een kwijnend leven. Deze verkozen in '23 toen den kroonprins tot Gr.·. Mr.·. die echter voor deze waardigheid bedankte; met eenparige stemmen benoemde men toen den Br.·. Joachim Nuhout van der Veen, uit het kap.·. van *de Noordstar* te Alkmaar, die deze waardigheid aanvaardde; de Ritt.·. werden tevens in meer vrijzinnigen geest herzien. Dit alles dreigde tot scheuring aanleiding te zullen geven; maar, na de afscheiding van België, kwam er toenadering. In 1833 stelde Prins Frederik voor, eene commissie te benoemen, belast met het onderzoek of nadere vereeniging mogelijk was. Die commissie bracht een zeer uitvoerig rapport uit, en den 10 Mei 1835 werd de vereeniging uitgesproken, waarbij Prins Frederik Gr.·. Mr.·. N.·. werd van alle afdeelingen der Vrmij.·. die echter ieder voor zich, een zelfstandig bestaan zouden hebben. In eene buitengewone zitting der Gr.·. L.·. van Bestuur van 13 Mei werd het nieuwe Wetboek aangenomen waardoor de drie groote afdeelingen der O.·. van VV.·. MM.·. in Nederland officieel erkend werden. — Gedurende de eerste jaren na de afscheiding van Belgie hield de geestelijkheid daar te lande zich rustig, maar weldra veranderde de stand van zaken, en vaardigde de Bisschop van Luik, van Bommel, een streng mandement tegen de Broederschap uit. De BBr.·. daar antwoordden, en vandaar is het feit verklaarbaar, dat de Belgische Vrmij.·. altijd veelmeer een politiek karakter gedragen heeft dan hier in Nederland. Intusschen waren er twee Belgische LL.·. „*le Septentrion* en „*la Félicité bienfaisante*, te Gent, die zich in 1836 tot den Gr.·. Mr.·. N.·. en tot de Gr.·. L.·. van Bestuur te 's Hage wendden met verzoek tot het Nederl. Gr.·. O.·. te mogen blijven behooren. Dat aan dit verzoek gaarne gehoor werd gegeven, spreekt wel vanzelf. Hetzelfde werd nog door twee andere Belgische LL.·. gedaan maar „*le Septentrion*" alleen is tot 1883 onder ons Gr.·. O.·. gebleven, in welk jaar ook zij zich weder, en terecht, met Belgie vereenigde.

We gaan echter nog een paar schreden op onzen weg terug. In den hachelijken toestand waarin ons land, tijdens den Belgischen opstand, verkeerde, moesten de vergaderingen der Gr.·. L.·. noodzakelijk verdaagd worden, maar den 26 Mei 1833 had de gewone zitting weêr plaats die ook werd bijgewoond door den Gr.·. Mr.·. N.·.

Gedurende dien tijd viel er overigens niet veel bijzonders voor, behalve de feestviering der A.·. L.·. *La Bien Aimée* op 29 Dec. 1835, ter gedachtenis van het driehonderdjarig jubilé van het Charter van Keulen (z. d.); gelijk men weet, gaf genoemde Loge een gedenkboek van die feestviering uit, terwijl tevens een medaille, daarop betrekking hebbende, werd geslagen. — Belangrijk was het besluit, in 1840 door Gr.·. Offic.·. genomen, om de verschillende Loges uittenoodigen hare denkbeelden meêtedeelen omtrent hetgeen, naar de behoefte van dien tijd, zou kunnen gedaan worden in het belang der Vrmij.·. en ter bereiking van het doel der O.·.. Daarop werden 31 rapporten ontvangen, die alle gedrukt werden en in een 8° boekdeel van 207 bladz. aan de onderscheidene Loges gezonden werden. — In het volgende jaar herdacht het Gr.·. O.·. den 6 Juni 1841 het 25jarig jubilé van den Gr.·. Mr.·. N.·. Prins Frederik der Nederlanden. De Prins stelde toen aan het Gr.·. O.·. eene som van *f* 9000 ter hand ter hand, waarvan de renten tot liefdadige doeleinden zouden worden besteed; bovendien gaf hij dadelijk *f* 450, zijnde het vermoedelijk bedrag der renten van een jaar. — In 1844 werd eene beslissing genomen in eene kwestie, die reeds jaren gehangen had, namelijk betrekkelijk de vertegenwoordiging der Oost- en West-Indische Loges op ons Gr.·. O.·.. Toen werd in beginsel beslist, dat die Loges bevoegd zouden zijn tot het zenden van Afgevaardigden, voorzien van een behoorlijken geloofsbrief.

Reeds in '40 had men besloten zich met buitenlandsche maç.·. lichamen in betrekking te stellen en meer en meer werd op dit voetspoor voortgegaan. — In '44 werden de betrekkingen weder aangeknoopt met de Loges van de Kaap de Goede Hoop, die door allerlei omstandigheden waren afgebroken. — In datzelfde jaar werd ook de eerste Mac.·. Societeit opgericht en wel te Sliedrecht door Br.·. F. M. T. Gijsberti Hodenpijl en eenige anderen; dit voorbeeld werd spoedig ook elders gevolgd.

Nog altijd was de Nederlandsche Broederschap verstoken van een eigen gebouw. De Gr.·. Mr.·. N.·. Prins Frederik kocht den 10 Dec. 1846 een groot gebouw op den Fluweelen Burgwal te 's Hage, dat hij ten gebruike afstond aan de Loge *l' Union Royale* en voor de zittingen van het Gr.·. O.·.. Toen den 14 Mei 1856 het honderdjarig bestaan der O.·. van VV.·. MM.·. in Nederland en het 40jarig Grootmeesterschap van Prins Frederik plechtig werd gevierd, gaf de H.·. E.·. dit gebouw in vollen eigendom aan het Gr.·. O.·. onder voorwaarde, dat de Hoofdbesturen der Oppergraden en der Afdeelingen van den Meestergraad en de L.·. „*l'Union Royal*" dit gebouw ook kosteloos zouden gebruiken. Het eerste feit dat in 1847 in het nieuwe Orde gebouw herdacht werd was dat der vereeniging van de drie Loges te 's Hage „*l' Union Royale*", „*Eendracht maakt macht*", „*l Union Frédéric*". Na het overlijden van koning Willem II, die, hoewel hij als koning niet meer aan den Loge-arbeid deelnam, toch een trouw V.·. M.·. was en meermalen in zijn Moederl.·. „*l'Espérance*" te Brussel, den M.·. d.·. G.·. voerde, werd door de vijf Amsterdamsche werpll.·. den 18 April 1849 eene plechtige Rouw-Loge gehouden.

Maar de vermelding van al die gelukkige feiten moet afgewisseld worden met eene niet aangename herinnering, namelijk aan 't ontstaan der onwettige vereeniging *Post Nubila Lux.* Het is onmogelijk hier die droeve geschiedenis in het breede te verhalen. Den 6 Mei 1848 ontving de Gr.·. Mr.·. N.·. een verzoek van Br.·. M. S. Polak en eenige anderen te Amsterdam, om daar eene zesde werkpl.·. onder den naam „*Post Nubila Lux*", te mogen oprichten. Dit stuk werd in handen der bestaande Amsterdamsche Loges gesteld, met verzoek om consideratie en advies. Intusschen schijnt, dat Br.·. Polak, reeds voor het indienen van dit verzoek eene bijeenkomst van BBr.·. in Frascati had belegd, waarbij hij zijn denkbeelden over de O.·. en vooral over den Loge-arbeid uiteenzette. Het verzoek aan Gr.·. Offi.·. werd te laat ingediend en de behandeling dus tot het volgend Gr.·. O.·, verdaagd; de Amsterdamsche Loges hadden intusschen ongunstig op dat verzoek geadviseerd. In de zitting van het Gr.·. O.·. van 1849, verzocht Br.·. Polak dat de behandeling der zaak tot het volgend Gr.·. O.·. zou worden verdaagd. Allerlei verwikkelingen hadden daarna plaats, en 't verzoek om een constitutie-brief werd geweigerd; intusschen was de L.·. *Post Nubila Lux* toch tot stand gekomen, die nu natuurlijk als onwettig moest beschouwd worden; de oprichters werden den 15 Juni 1851 tijdelijk gesuspendeerd. Nadat eenige pogingen, door Br.·. Polak aangewend om in zijn rechten hersteld te worden, schipbreuk leden, voornamelijk omdat er telkens door hem allerlei bedreigingen werden geuit, verscheen bij F. Gunst te Amsterdam het werk van Br.·. Polak waarmede hij gedreigd had, een werk waarin Gr.·.Officc.·., de Amsterdamsche werkpll.·., ja de geheele Nederlandsche Brsch.·. op onwaardige wijze werden aangevallen. In de zitting van het Gr.·. O.·. van 3 Juni 1855, werd Br.·. M. S. Polak uit de Orde gebannen. Nog bestaat de genoemde L.·. te Amsterdam, maar kan natuurlijk niet als een wettig erkend worden.

In het jaar 1854 werd de hulp van Br.·. J. J. F. Noordziek, lid van *l'Union Royale* ingeroepen, om het archief van het Gr.·. O.·. te 's Hage te ordenen. Br.·. Noordziek, wiens groote kennis van het Archiefwezen algemeen erkend werd, verklaarde zich aanstonds daartoe bereid en het belangrijk archief werd door hem, op waarlijk bewonderenswaardige wijze, in orde gebracht. Deze verdienstelijke Br.·. werd in in 1870 door den Gr.·. Mr.·. N.·. tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. aangewezen. Tevens vermelden we hier dat de beroemde bibliotheek van Kloss, door Prins Frederik aan de O.·. geschonken, door hem geheel werd georganiseerd. (z. *Kloss*). We kunnen niet verder in bijzonderheden afdalen, wat de innerlijke geschiedenis der O.·. in Nederland betreft en niet stilstaan bij de onderscheidene pogingen die werden aangewend om tot eene gewenschte herziening der Ritt.·. te komen, noch de verschillende nieuwe bewerkingen van ons wetboek bespreken. Maar het volgende moet nog opzettelijk worden vermeld. In 1862 werd in 't eerst het plan geopperd tot oprichting der *Louisa-stichting.* Het bestaande Liefdefonds in 1841 opgericht, toen de Gr.·. Mr.·. N.·. daarvoor *f* 9000 had beschikbaar gesteld, was door jaarlijksche bijdragen al grooter en grooter geworden, en in '62 werd door de Loge *l' Union Royale*, voorgesteld, bepalingen te

maken tot regeling der bestemming van dat fonds. In de zitting van het Gr.·. O.·. van 31 Mei 1863, werd besloten daarvoor een opvoedingsgesticht voor nagelaten kinderen van minvermogende Vrijmetselaren opterichten. Er ontbrak echter nog veel aan het benoodigde kapitaal. Intusschen overleed de Heer Gosselin, commies bij het Ministerie van Kolonien, die een som van *f* 20.000 naliet ten behoeve van de kinderen van minvermogende VV.·. MM.·.; de helft van dit kapitaal moest worden besteed tot oprichting van het gesticht en de andere helft moest, gedurende 50 jaren, op het grootboek worden belegd, rente op rente, om na verloop van dien tijd tot onderhoud te worden aangewend. In het najaar van 1860 werd nu door den Gr.·. Mr.·. N.·. eene commissie benoemd om een plan te ontwerpen, terwijl Z.·. H.·. E.·. weder eene vorstelijke gift afzonderde; tevens werd aan hem het Beschermheerschap opgedragen en het gesticht, naar zijne gemalin, *Louise-stichting* genoemd. Het gebouw in de Nobelstraat werd tevens door den Prins-Beschermheer ten behoeve der stichting afgestaan. Door de gemalin van den Gr.·. Mr.·. werd *f* 3000 gegeven tot aanschaffing van het meubilair, en ettelijke individueele BBr.·. gaven ook aanzienlijke en soms hoogst belangrijke geschenken. Den 24 Mei 1869 werd de stichting op plechtige wijze ingewijd. — In 1862 werd ook de grondslag gelegd voor het Algemeen Nederlandsch Vrijmetselaren weduwen- en weezenfonds door de L.·. *le Préjugé Vaincu* te Deventer. — Weldra kwam in de Nederlandsche Brsch.·. een belangrijk vraagpunt ter sprake en wel door de L.·. *Vicit Vim Virtus* te Haarlem, die eene commissie benoemde om verslag uit te brengen over de vraag: of eene behandeling van sociale vraagstukken den Vrijmetselaren als zoodanig geoorloofd is, en hoe die moest geschieden om de eendracht der BBr.·. niet te verstoren. De meening der Loges, die met het antwoord der commissie in kennis werden gesteld, liep verre uiteen en in de zitting van het Gr.·. O.·. van 12 Juni 1870 werd de zaak ter tafel gebracht, maar niet beslist. In de zitting van 4 Juni 1871 werd het weder, en nu zeer breedvoerig, besproken. Na zeer lange discussie werd beslist 1. dat, met het oog op de geschiedenis, de grondslagen en de strekking der Orde, het behandelen van sociale vraagstukken niet kan geacht worden te zijn begrepen onder den Vrijmetselaars-arbeid, voorschreven bij art. 15 der wet, en dat zulks alzoo wettelijk ongeoorloofd is in geopende Loges, 2. dat aan de BBr.·. wordt vrijgelaten, wanneer zij dit nuttig en noodig oordeelen, vraagstukken van wetenschappelijk belang, tot onderlinge voorlichting, in daartoe bestemde samenkomsten, afgescheiden van den *Loge-arbeid* te behandelen.

Den 8sten September 1881 trof de Nederlandsche Brsch.·. de zwaarste slag door het overlijden van den H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. Willem Karel Frederik, Prins der Nederlanden. In vollen vrede ging hij heen, omringd door allen die hem dierbaar waren, betreurd door geheel de Broederschap, door geheel het Vaderland; den 28sten daaraanvolgende werd zijn stoffelijk overschot in den koninklijken grafkelder te Delft begraven. Dat door tal van Loges en eindelijk door de geheele Brsch.·. plechtige Rouwloges gehouden werden, spreekt wel van zelf: deze doode wordt nooit vergeten, deze wonde niet weêr gesloten. Den 18den Juni 1882 werd tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. verheven Z.K.H. Prins Alexander der Nederlanden, Prins van Oranje, die in dezelfde zitting plechtig werd geïnstalleerd en eene rede uitsprak die duidelijk bewees welke hooge waarde hij aan de zaak der Vrmij.·. hecht, met welke uitnemende gezindheden hij het Grootmeesterschap aanvaardde. Tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. werd tevens gekozen de Br.·. Mr. P. J. G. van Diggelen te Zwolle.

Wederom heeft zich een treurig ververschijnsel in de O.·. voorgedaan. Eenige BBr.·. richtten te Amsterdam eene „Vrije Nederlandsche Loge" op, zonder wettigen constitutiebrief, en deze oprichters moeten dus — volgens vonnis van een daartoe benoemd Gr.·. O.·. van geschillen, — gesuspendeerd worden. Mochten zij van hunne dwaling terugkeeren. — Intusschen is de Nederlandsche Brsch.·. vol leven en opgewektheid, en met groot vertrouwen gaan wij de toekomst tegemoet. In de zitting van 't Gr.·. O.·. van Juli 1883 werd het belangrijke besluit genomen eene prijsvraag uitteschrijven over de werking en roeping der Vrmij.·. hier te lande, in verband met de geschiedenis; tevens werd — op voorstel der L.·. „*West-Friesland*" te Hoorn — besloten, in kleine plaatsen volkslezingen te doen houden ter verspreiding van mac.·. denkbeelden ook op prof.·. gebied, en daarvoor gelden beschikbaar te stellen.

Onder het Nederlandsch Gr.·. O.·. werken thans (1883) 80 Loges der SS.·. Grr.·., 31 Kapp.·. der Hooge Grr.·. en 10 Afdd.·. van den Meestergr.·., terwijl er bovendien nog 51 Mac.·. Socc.·. zijn gevestigd, ten deele met de Loge verbonden, ten deele op plaatsen waar geen Loge is gevestigd.

Nedermeyer van Rosenthal (*Jan, Theo-*

door, *Hendrik* —) geb. 1793 overl. 1857 was minister van Justitie in Nederland en 45 jaren lang een ijverig Maçon. Hij bezocht ook het door den Franschen Gr.·. M.·. Prins Murat in 1855 saamgeroepen *Congres maçonnique universel.*

Negen is een der heilige getallen, gewoonlijk aangeduid door 3 × 3. In de IV^de^ eeuw hechtte men er waarde aan, op mystieke wijze iemands geaardheid aanteduiden. Ansonius zegt:

„Ter bibe, vel toties ternos. Sie mystica lex est
Vel tria potandi, vel ter multiplicandi."

In de Strikte Observantie (z. d.) bestaat eene Meester-L.·. uit 9 Meesters. Het getal 9 heeft, gelijk men weet, velerlei eigenaardigheden, b.v. de cijfers van alle veelvouden van 9 bij elkaar geteld geven weer 9 of een veelvoud van 9 tot som: 9 × 10 = 90 dus 9 + 0 = 9, 9 × 36 = 324 dus 3 + 2 + 4 = 9 × 138 = 1242 dus 1 + 2 + 4 + 2 = 9 enz. enz. In de hoogere Grr.·. is 9 dan ook een veel gebruikt getal. 't Spreekt van zelf dat de mystieken van allerlei naam groote waarde aan dit getal hechtten, en dat in de volksoverleveringen telkens dit getal terugkeert.

Neophyt (*nieuweling* eig. *nieuw geborene*), een naam aan de Christelijke oudheid ontleend en die soms ook in de Vrmij.·. voorkomt.

Neuzen (Ter) z. *Terneuzen.*

Ne varietur (*dat het niet veranderd worde*) zoo wordt vaak de naamteekening genoemd, die ieder zelf op zijn diploma moet zetten om te voorkomen dat dit vervalscht wordt. Bovendien, wanneer ieder bezoeker zelf zijn naam in het daartoe bestemde register schrijft en zijn diploma medebrengt, is men in staat te beoordeelen of hij werkelijk 't recht heeft de vergadering bij te wonen.

Nicolai (*Christoph Friedrich*), geb. 18 Maart 1733 te Berlijn waar zijn vader boekhandelaar was. Hij genoot zijne eerste opvoeding in 't bekende weeshuis te Halle: maar de piëtistische geest die daar heerschte stuitte hem als knaap reeds tegen de borst. Hij bezocht later de scholen te Berlijn en was, van 1749—51, leerling in een boekhandel te Frankfort a/O. — Weldra verdiepte hij zich hier in aesthetische en letterkundige studien, bestudeerde de wijsbegeerte van Wolff, Bayle, Cartesius en Locke, vertaalde Homerus, Milton, Thomson enz. In 1752 keerde hij als werkelijk geleerde naar Berlijn terug. Zijn vader was inmiddels overleden, zijn oudere broeder had de zaak overgenomen en met dezen zette hij den boekhandel voort. Maar hij verzuimde zijn letterkundige studien niet; integendeel, hij was het wien, volgens Hettuer („*Litteraturgeschichte des XVIII Jahrh.* III 185), de lof toekomt, „de eerste geweest te zijn die met Lessing de nieuwe periode der Duitsche letterkunde inwijdde." In '56 zeide hij den handel vaarwel, om met een klein inkomen alleen voor de wetenschap te leven. Lessing juichtte die verandering van ganscher harte toe, maar na den dood van zijn broeder vatte hij den handel weêr op. Had hij vroeger reeds Lessing leeren kennen en met dezen een innige vriendschap gesloten, door hem kwam hij ook in aanraking met Moses Mendelssohn en langzamerhand werden de drie beroemde mannen onafscheidelijk een. — Nicolai was — 't behoeft nauwelijks gezegd te worden — een vijand van alle obscurantisme en warm aanhanger der „Aufklärung" (men denke vooral aan zijn roman „*Leben und Meinungen des Magister Sebaldus Nothanker*" 1799). Hij overleed 8 Jan. 1811. (Vrgl. vooral Hettner t. a. p. S. 184—238) — De Vrmij.·. vond in Nicolai een ijverigen en bekwamen aanhanger, en ook op maç.·. gebied was zijn arbeid veelbeteekenend. Hij was lid der L.·. „Zu den drei Weltkugeln" te Berlijn en bestreed, reeds dadelijk nadat hij tot Mr.·. was bevorderd en gedurende geheel zijn leven, alle mystiekerij, alles wat geheimzinnig was. De idée der Vrmij.·. werd door hem hoog gewaardeerd, en heeft al zijn doen en laten ontegenzeggelijk beheerscht.

Nieuw-Tempelieren (*Chevaliers de l'ordre du temple*) te Parijs, is een genootschap dat in deze eeuw is ontstaan en er zich op beroemt, rechtstreeks aftestammen van de Tempelheeren en, na de Vrmij.·. verlaten te hebben, veranderd te zijn in eene godsdienstige vereeniging. Deze vereeniging ontstond in het jaar 1805, toen de arts Fabré—Palaprat, lid der L.·. „Chevaliers de la Croix" eenigen zijner medeleden opwekte om pogingen aantewenden tot herstel der oude Tempelorde. Aanvankelijk gelukte dit, en men vormde eene nieuwe vereeniging onder patronaat dezer Loge. Men hield de zaak geheim tot 16 Aug. 1810 toen, ter eere van Napoleon, door de leden eene groote uitdeeling in geld en spijzen aan arme oude lieden gegeven werd. Het Directoire des Rites vroeg, toen het van 't bestaan der vereeniging kennis kreeg, naar 't geen ze wilde en bedoelde. Den 18 febr. 1811 gingen drie leden van de nieuwe Orde naar de vergadering van het Directoire, maar weigerden eenige andere opheldering te geven dan deze, dat de Orde der Tempeliers in geen verband stond met de Vrijmetselarij. Hiermede had zich

de nieuwe Orde van den Vrijmetselaarbond gescheiden, leefde haar eigen leven en werd in tal van geschriften beurtelings aangevallen, beurtelings verdedigd. Meer en meer werd de aandacht op de Nieuwe Tempelieren gevestigd en nu verklaarden ze openlijk hun afkomst. Ze beweerden, in het in 1831 uitgegeven „Leviticon", dat Jakob Molay, tijdens de vervolging en kort voor zijn marteldood, zekeren Johannes Marcus Larmenius van Jeruzalem tot zijn opvolger had benoemd en dat sedert de lijst der Grootmeesters onafgebroken vervolgd werd tot op hem toe (Vrgl. Wilcke „*Geschichte der Templer*" II, 503—506, waar o. a. het zoogenaamde officieele stuk, de charta transmissoria, is afgedrukt). Het officieele stuk van dien Larmenius is bewaard en later onderteekend door alle Grootmeesters tot tot aan 1822. Dat aan dit alles niet de minste historische waarde moet toegekend worden, spreekt wel vanzelf; althans alle waarschijnlijkheid pleit er tegen dat de Orde zóó lang geheel in 't geheim zou hebben voortbestaan. — Weldra kwam er oneenigheid in de nieuwe Orde. Palaprat, die eerst voor den graaf Le Peletier d' Aulnay had moeten wijken, werd in 1827 weêr tot Gr.·. Mr.·. verkozen en trachtte nu aan de Orde eene hierarchische inrichting te geven. Daartoe gaf hij aan de Ridders een Grieksch manuscript, dat naar zij voorgaven, uit de 13de eeuw afkomstig was en dat een evangelie van Johannes bevatte, maar waaruit alles was weggenomen wat op de godheid van Jezus en de opstanding betrekking had. Hij benoemde een diaken, priesters en opperpriesters en gaf zich zelven den titel van *Souverain pontife et patriarche* (S. P. E. P.) en zocht zijn ridders te bekeeren tot de leer der „haute initiation de sainte église du Christ, d' église des Chritiens primitifs, d'église ou du culte Johannite, de Johannisme." Intusschen werd Palaprat ernstig ziek zoodat hij naar 't zuiden moest vertrekken; ook hij had — als Molay — zijn opvolger aangewezen, en tot 1848 bleef de Orde bestaan hoewel ze meer en meer in een soort Kerkgenootschap veranderde die men de „Eglise caltholique primitive" noemde. Onderscheidene adelijken en geestelijken van hoogen rang hebben tot deze Orde behoord. — Wat de leer dezer Nieuw-Tempelheeren betreft, slechts 't volgende. Ze hadden bijzonderen eerbied voor 't evangelie van Johannes en gaven voor een zeer ouden codex daarvan te bezitten die veel van den gebruikelijken afwijkt. Ze beweerden dat het oorspronkelijk of Johanneische christendom de godsdienst van de oude Tempelieren, en ook nog van hen gebleven was. Hun leerstelsel komt dan hierop neer. God bestaat van alle eeuwigheid afaan. Hij is almachtig en volmaakt. Alle elementen bestaan, evenals God, van alle eeuwigheid af. God is de ziel der natuur. Hij heeft niets geschapen dan den vorm van de lichamen. God omvat drie attributen of machten: den vader of *het zijn*, den zoon of *het werken*, den heiligen geest of *het intellect.* De vereeniging dezer drie machten is God of de universeele macht die dan één, ondeelbaar en oneindig is. — Verder wordt dan de gewone kerkleer, met eenige kleine afwijkingen, geleerd. Jezus is gekruisigd maar zijn geest heeft hem overleefd en wordt, bij 't Avondmaal, aan de geloovigen meêgedeeld. De bisschoppen en de priesters mogen huwen. Nemen we alles bijeen, dan is deze Orde weinig anders dan een zeer liberaal Katholicisme, met een wijsgeerig tintje. (Men vergelijk vooral „El de Montagnac „*Histoire des chevaliers Templiers et de leurs prétendus successeurs*" 1861, ook Findel in zijn *Geschichte.*)

Noachiten, Noachitische geboden. — Noachiten of Pruisische Ridders, (*Orde des Noachides, ou chevaliers Prussiens*). Volgens Thory (*Acta Latomorum* II 328) beweert, men dat deze graad omstreeks 1756 in Pruisen is ontstaan door Frederik den Groote. De uitvinders beweerden dat hij van hoogen ouderdom was. Aanvankelijk verbreidde zich deze graad ook buiten Pruissen, maar omstreeks 1766 schijnt ze verdwenen te zijn.

De Noachitische geboden worden vermeld in de tweede uitgave van het constitutieboek der Engelsche Grootloge van 1738, waar de eerste der oude plichten bepaalt, dat de Masons „allen overeenstemmen in de drie groote geboden van Noach wat voldoende is om de eenheid der Loge te bewaren." In de andere constitutien wordt daarvan geen melding gemaakt; maar in de z. g. Yorker Oorkonde (z. d.) wordt gezegd: „de eerste plicht is, dat gij oprecht God zult vereeren en de wetten der Noachiden zult opvolgen" Kloss, die zich ook op die geboden beroept, ziet daarin 't bewijs dat de Vrmij.·. zich volstrekt niet inlaat met deze of die geloofsbelijdenis, maar alleen de algemeene zedewet erkent. In de latere uitgaven van het constitutieboek is echter van deze geboden niet verder sprake. Volgens de joodsche Rabbijnen zouden deze geboden de eenige geweest zijn die God na de schepping aan de menschen zou gegeven hebben, en bevatten ze alleen uitspraken

aan de natuur zelve ontleend. Wij weten intusschen dat de overlevering of liever de mythe van Noach in de Babilonische ballingschap is ontstaan (z. *Kuenen*, *de godsdienst van Israel tot aan den ondergang van den Joodschen staat.* II bl. 69). Die geboden zelve vindt men vermeld in den Talmud (*Tract. Sanhedrin* fol. 59); ze bevatten alleen dit: 1 de afgoderij te vermijden en geen beeld Gods te aanbidden, 2 den naam van God niet te lasteren, 3 recht en gerechtigheid te handhaven, 4 geen bloed te vergieten, 5 niet te stelen of te rooven, 6 den werkman zijn loon niet te onthouden, 7 zich van ontucht te onthouden; van geen nog levend dier te eten.

Nood- of Hulpteeken is een geheim teeken, alleen den V.·.M.·. bekend om zich, wanneer men zich in dreigend levensgevaar bevindt, hulp te verschaffen wanneer toevallig een Br.·. in de nabijheid mocht zijn. 't Is waar, dit teeken heeft, vooral in den oorlog, vaak uitnemende diensten bewezen, den bittersten vijand vaak ontwapend, zoodat men gehoor gaf aan de stem der menschelijkheid en bewaarde in plaats van te moorden. We zouden tal van treffende voorbeelden kunnen bijbrengen die bewijzen, hoezeer dit teeken bijkans wonderbare hulp verleende. Een enkel willen we meedeelen. De *Freimaurerztg.* van 1861 No. 45 verhaalt het volgende. „Den 16 Aug. 1780 werd de oude dappere generaal von Kalb op het slagveld van Camden achtergelaten; het voornaamste deel van 't Amerikaansche leger was op de vlucht geslagen, hij bleef slechts met eenige weinige verteranen over. Ze streden met leeuwenmoed, maar konden tegen de overmacht geen stand houden. Met tal van wonden bedekt, viel de oude krijgsman dicht bij de plek waar de Britsche Generaal kommandeerde. Een peleton Engelsche soldaten dat langs die plek oprukte zag hem liggen, en drong met gevelde bajonet op hem toe om hem verder aftemaken. Maar zijn adjudant zag 't gevaar dat hem dreigde, viel voor hem neer maakte het maç.·. Noodteeken en riep, „redt den Baron von Kalb!“ De Engelsche generaal Cornwallis hoorde dat roepen, zag het teeken en onmiddelijk sprong hij van zijn paard, sloeg met zijn degen de bajonnetten zijner soldaten weg, tilde den Duitschen generaal, den bekenden vijand van zijn land op, gaf hem de broederhand, verbond zijn wonden en bracht hem zoo spoedig mogelijk naar zijn eigen kwartier, waar hij met alle denkbare zorg en liefde werd opgepast. Helaas! de dood had hem reeds ten prooi gekozen; maar toen von Kalb gestorven was, liet de Engelsche oppermaarschalk hem op plechtige wijze begraven met al de eerbewijzen aan den dapperen opperofficier verschuldigd. Wél een bewijs, hoe machtig en heilig de band is die de BBr.·. samenbindt.

Op het slagveld van Waterloo, voornamelijk bij Belle Alliançe (15—19 Juni 1815 bleek de kracht van het NT.·. meer dan ooit. Het „*Neue Zeitschrift fur Freimaurerei*“ (Altenburg 1834 S. 441 ff) geeft daarvan tal van voorbeelden die de schrijver van ooggetuigen vernam en voor de echtheid waarvan hij onvoorwaardelijk instaat. We willen een enkele der daar vermelde gevallen meêdeelen. Den 11 Juni was de Fransche armeê bij Charleroy voortrukt, en had zich gedurende den nacht daar gevestigd. Eene talrijke afdeeling, onder commando van een kapitein, dwaalde van den hoofdtroep af en kwam bij de pachthoeve van B. die bij het slot van denzelfden naam behoorde. De pachter die bemerkt dat het slechts eenige weinige mannen zijn die bij hem komen, is zoo onverstandig hen met zekere hooghartigheid te ontvangen, alles wat hem gevraagd wordt te weigeren en zich te verdedigen toen men met geweld 't noodzakelijks nemen wil; ja een zijner huisgenooten vuurt een geweer af en wondt daarmede een der soldaten. De officier werd natuurlijk woedend en hield zijne manschappen niet langer terug; men begon te plunderen en besloot allen te vermoorden en de pachthoeve en ook 't nabij gelegen slot te zullen verbranden. Alles scheen verloren, toen de oude tuinman van het slot, die vroeger dienend Br.·. in eene Fransche L.·. geweest was, in den kapitein een maçon ontdekte; hij snelt naar hem toe, maakte het teeken, fluistert hem de bekende woorden in en ontwapent den rechtmatigen toorn van den kapitein die nu zijn soldaten terugroept en hen verder het plunderen verbiedt. Voor de verdwaalden werd nu ook goed gezorgd. — Men zegt, dat de kapitein twee dagen later door een der zijnen vermoord werd. — Nog iets. Den 17 Juni rent een Fransch chasseur-piquet onder bevel van een ritmeester in galop het stadje Jemappes binnen en neemt alles gevangen wat het ontmoet. Uit zeker huis worden schoten op de ruiters gelost; de Franschen dringen natuurlijk dat huis binnen en willen in hun woede negen gewonde vijanden die daar liggen dooden. Een van dezen, een Brunswijksch officier, maakt zich als V.·. M.·. kenbaar. De Fransche officier bezint zich een oogenblik en gaat eensklaps de gewonden

verdedigen tegenover zijn eigen manschappen en redt hun leven. Reeds den volgenden dag werd hij voor zijne edele daad beloond. Hij werd gewond en door de Pruissen krijgsgevangen gemaakt. Hij maakt zich nu van zijn kant als Maçon kenbaar aan een majoor; deze neemt hem dadelijk onder zijn hoede, belet dat hij mishandeld wordt en laat hem door zijn soldaten op het slagveld verbinden. De ritmeester werd daarop naar Brussel gebracht waar hij volkomen herstelde. — We zouden tal van meerdere, ook authentieke voorbeelden kunnen aanhalen, ook uit Nederland, die door nog,levende personen kunnen bevestigd worden, maar bescheidenheid verbiedt die namen te noemen en onze plaatsruimte is beperkt. Genoeg dat uit dit alles blijkt, dat de Vrmij.·. eene macht der liefde bezit, die machtiger is dan alle vijandelijke machten ter wereld.

Noodvlag. De maç.·. noodvlag is blauw met een witten passer en winkelhaak die soms — ook waar geen nood is — onder de nationale vlag aan den gaffel geheschen wordt, wanneer de gezagvoerder van het schip V.·. M.·. is. Als noodteeken kan ze ook diensten doen; maar de ware Maç.·. heeft haar niet noodig; hij zal den medemensch die in nood verkeert helpen, ook als is deze geen Maç.·. — Bij zeegevechten daarentegen,kan ze beter dingen doen; maar het straks vermelde Noodt.·. kan natuurlijk niet op deze wijze gegeven worden, daar het dan verraden zou zijn.

Noord-Amerika z. *Amerika* en *Anti-maçonnerie.*

Noorden (Het —) Aan de Noordzijde (ook de middernachtszijde genoemd) had de Salomonische Tempel geene vensters, zoodat hij van dien kant geen licht ontving. Ook in de L.— is dit nagevolgd omdat van die hemelstreek geen licht ontvangen wordt.

Noordziek (J. J. F.) Referendaris en Archivarius van de Tweede Kamer der Staten Generaal in Nederland, was van 1869 tot 1882 Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. der O.·. van VV.·. MM.·. in Nederland, onderhoorige kolonien en landen vroeger Gr.·. Secret.·. en Gr.·. Archivaris. In 1882 werd hij verkozen tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Hooge Graden. Aan hem is het voornamelijk te danken dat het Groote Archief der Orde op uitstekende wijze is geordend, terwijl hij de beroemde Klossiaansche bibliotheek voor de BBr.·. toegankelijk heeft gemaakt. Meer dan eenig ander heeft hij meêgewerkt tot den bloei der O.·. in Nederland.

Noorthouck (*John* —) een bekend Engelsch letterkundige der voorgaande eeuw, bezorgde in 1784 de vijfde uitgave van het constitutieboek der Engelsche Gr.·. L.·.. Hij was nog gehecht aan het traditioneele in de Vrmij.·., en meende nog evenals Preston (z. d.) de maçonnerie in eene operatieve en eene speculatieve te moeten onderscheiden. In de letterkundige wereld is hij bekend geworden door zijn beide werken: „*A new history of London*“ (1773) en „*Historical and classical Dictionary*“ (1776).

Nuhout van der Veen (Joachim —) werd den 11 Juli 1834 door de kapittels der Hooge Graden in Nederland met algemeene stemmen tot Gr.·. Mr.·. Nat.·. der Hooge Graden benoemd, nadat Prins Frederik dit ambt had neergelegd. (*Annales Maç.·. des Pays-Bas* VI bl. 447 z. *Nederl.*).

Nijmegen stad in Gelderland met 25.000 inw. — De Z.·. A.·. Br.·. H. A. M. Latour secretaris der aldaar gevestigde L.·. *St. Lodewijk*,deelde ons aangaande die werkpl.·. de volgende bijzonderheden mede:

St. Lodewijk is de derde maç.·. werkpl.·. van dien naam welke de Orde in het O.·. van Nijmegen heeft opgericht. — De oorspronkelijke Loge St. Lodewijk welke in het midden der vorige eeuw in dit O.·. bloeide en waarvan het bekend is dat zij eene der elf „*Loges fondatrices*“ was, welke in 1756 de eerste Groote Loge van Holland (ons tegenwoordig Gr.·. O.·.) geconstitueerd hebben (Zie Maarshalk's Geschiedenis van de O.·. der Vrmm.·. in Nederland“), heeft weinige sporen nagelaten. — Alleen blijkt uit nog aanwezige bescheiden van 1752 en 1753, dat de algemeene volksgeest, door de kerkelijke partij aangehitst [1]) haar destijds zeer vijandig was en zij met allerlei tegenkanting te worstelen had. Hierdoor zal de overlevering wel waarheid bevatten, die zegt dat de, bij hare oprichting verleende constitutiebrief door profane handen is verbrand. Door het verloren gaan evenwel van dit document, is eveneens de juiste tijd of datum van hare oprichting of inwijding onbekend; terwijl evenmin uit eenige bescheiden blijkt,wanneer zij hare werkzaamheid definitief heeft gestaakt, hoewel zij in 1764 nog schijnt bestaan te hebben, zooals zoude blijken uit een brief van 10 en 11 Januari 1764 p. s, door den

[1]) Bedoelde tegenstand der kerkelijke partij bleek o. a. uit het feit, dat aan de beide gebroeders Merkes door den predikant M. J. Broen geweigerd werd hen tot lidmaten der Herv. Kerk aantenemen, omdat de eerste tot het genootschap der VV.·. MM.·. behoorde en de tweede niet wilde beloven nooit daartoe te zullen overgaan. De Staten van Gelderland stelden de gebroeders in 't gelijk en 't Hof van Gelderland beval later hen niet te bemoeilijken omdat ze Vrijmetselaren waren of wilden worden, Vgl. *Nederland.*

br∴ Klijnpenninck aan den br∴ Von Schweinitz, meester der Loge „de Eendragt" in het O∴ van Lillo en Hulst geschreven. (Zie hierover het medegedeelde door Br∴ Lodewijk Muller in het Jaarboekje voor Vrmm∴ ∴ van 1846, pag. 106).

De tweede werkpl∴ van dien naam verrees, blijkens nog bestaande bescheiden, (een notulenboek van 1785—1769) in dit O∴ met machtiging van de *Nationale Loge der vrije en aloude metselaren residerende te 'sGravenhage*," in 1785. De verleende constitutie dateert van 25 Nov. 1785 en de feestelijke inwijding had plaats op 5 April 1786 p. s. door een gecommiteerde van den Gr∴ Mr∴ Nat∴ De destijds Voorz∴ M∴ was de Br∴ Roukens. Ook deze Werkpl∴, hoewel gedurende eenige jaren met kracht werkzaam, begon spoedig te kwijnen en zag zich genoodzaakt haar werkzaamheden, vooral ten gevolge van verkeerd finantieel beheer en ongunstige tijdsomstandigheden, te staken, zooals blijkt uit eenige, op de laatste bladzijden van genoemd notulenboek opgenomen brieven van 1797 en 1799, en uit een extract uit de Resolutien van het Gr∴ O∴ van het jaar 1800, waarbij wordt besloten „*om de Loge St. Lodewijk te Nijmegen voor vervallen te verklaren, met last om de constitutiebrieven in te zenden.*"

Hoewel er sedert dien tijd nog een andere Loge in dit O∴, onder den naam van „*Les amis réunis*", slechts gedurende enkele jaren (1817—1821) bestaan heeft, en die ook tengevolge van ongunstigen finantieelen toestand is te niet gegaan, was deze evenwel nimmer door ons Gr∴ O∴ erkend, als behoorende zij onder het *Suprême conseil van Brussel*, en werkende in den Schotschen ritus. Ze heeft ook nimmer in iets met de vroeger bestaan hebbende Loge St. Lodewijk, in betrekking gestaan. — Van af het sluiten van laatstgenoemde Loge gaf de Vrijmetselarij in dit O∴ geen teeken van leven meer, tot in 1843, toen, op eene bijeenkomst van negen Brr∴ Vrijmm∴ alhier, besloten werd tot wederoprichting van de vroegere St. Lodewijk. — Een daartoe gedaan verzoek, de dato 14 Sept. 1843 aan het Ned∴ Gr∴ O∴, werd met gunstig antwoord bekroond, en aan genoemde negen oprichters machtiging verleend „*tot het wederopenen van den maç∴ Tempel vroeger in het O∴ van Nijmegen, onder den naam van St. Lodewijk bestaan hebbende, en mitsdien met dezelfde onderscheidingskleuren als welke die Loge eertijds gevoerd heeft*", zijnde deze kleuren *zwart* en *wit*. De eerste reç∴ had plaats op 11 Nov∴ 1843 p. s. en de plechtige inwijding, onder den Reg∴ mr∴ den Z∴ A∴ Br∴ van Bijleveld, door den Z∴ V∴ Gr∴ Red∴ van Dam van Isselt, als gedeput∴ van den Gr∴ Mr∴ Nat∴, op 26 Mei 1844 p. s. Zij is dus de derde werkplaats van dezen naam die hier in dit O∴ bestaat; aangezien evenwel de beide vroeger bestaan hebbende ieder hare eigene constitutie gehad hebben, zijn zij als geheel van elkander afgescheiden te beschouwen. Vanaf het oogenblik van hare oprichting, is deze werkplaats met afwisselend geluk voortdurend werkzaam gebleven, en heeft zich, dank zij de krachtige handen welke het bestuur voerden (vooral onder den A∴ Mr∴ F. P. Bijleveld), meer en meer ontwikkeld, niettegenstaande men van den algemeenen geest van het grootste gedeelte der bevolking eer tegen- dan medewerking te wachten had en ondervond. Door zuinig beheer, goede orde van zaken en algemeene broederlijke samenwerking, zag men zich in het laatst van 1878 in staat gesteld om aan eene lang gevoelde behoefte (een eigen tempel voor de werkzaamheden) te voldoen, die dan ook spoedig verrees, op 26 Oct. 1879 p. o. plechtig werd ingewijd, en die in alle opzichten, maar vooral door doelmatige, echt maç∴ inrichting, met vele onzer Nederlandsche Tempels gerust kan wedijveren.

De tegenwoordige werkplaats, onder den Voorz∴ Mr∴ Mr. P. C. Bijleveld, telt op dit oogenblik 82 leden, werkt steeds iederen derden maandag van de maand, heeft haar eigen societeitslocaal in het gebouw, bezit eene kleine bibliotheek, en alles laat voorzien dat, met de meerdere toestrooming van licht en nieuw leven in deze gemeente, door het slopen van verouderde vestingwerken en aansluiting aan het algemeene wereldverkeer, door uitbreiding van hare spoorwegverbindingen, ook de kring zich meer en meer zal uitbreiden waarin het maç∴ Licht hier thans weder gedurende bijna 40 jaren onverflauwd geschenen heeft.

NB. De naam *St. Lodewijk* is die van Lodewijk IX van Frankrijk, die geleefd heeft van 1215 tot 1270, door zijne persoonlijke deugden, echte staatsmans-wijsheid en edele denkwijze en beginselen zijn land ten heil en zegen geweest is, en door zijne kerk voor heilig verklaard, later als St. Louis in de geschiedenis bekend staat.

De betrekking waarin St. Lodewijk tot onze Orde, vooral buiten Frankrijk staat heeft vermoedelijk in zijne kruistochten haren oorsprong. — (Zie Jaarboekje voor Vrmm∴ ∴ 1880 pag. 132.)

O.

O. = *Orde* of ook *Oosten*.

Obedientie (*Acte van* —) zie *Onderwerping* (Acte van —).

Obelisk is de naam van een bijzonder soort van Egyptische gedenkteekenen, en bestaat uit een vierhoekigen pijler of zuil die uit één rotsblok is gemaakt, en van boven uitloopt in de pyramidale punt, pyramidion genaamd. Oorspronkelijk dienden ze voor herinneringszuilen en zijn daarom met hieroglyphen bedekt, die meestal nadere berichten behelzen omtrent de oprichting er van. De Romeinen voerden vele Obelisken naar Rome, waar ze heden nog te zien zijn. In latere tijden bestond in Egypte de gewoonte aan den ingang van groote tempels twee obelisken te plaatsen die „zonnestralen" genoemd wzrden. Te Thebe staan b. v. voor den tempel, ter eere van koning Thut Mozes gebouwd, twee Obelisken van rood graniet en eveneens voor den tempel van Helios te Heliopolis. De pyramidaal-vorm van den top wordt daaruit verklaart, dat die vorm bij de Egyptische bouwmeesters telkens terugkeert, omdat men daarmede het opstijgen der menschenziel uit het lichaam naar de eeuwige woningen des lichts, symbolisch wilde aanduiden. — Hoogstwaarschijnlijk zijn de twee kolommen van den Salomonischen tempel ook eene navolging van obelisken, vanwaar de twee torens die zoo menige middeneeuwsche kerk versieren.

Observantia-Stricta (*De Strikte Observantie. De strenge regel of orde*) ook wel genoemd *de Strikte-Observantie der vereenigde Duitsche Loges*. (Vrgl. *Hund* en *Tempelheeren* en ook *Onderwerping-akte*). Baron van Hund beweerde dat de Vrmij.·. niets anders was dan de werkelijke voortzetting van de Orde der Tempeliers, en daarom voerde hij dit stelsel in. Volgens de statuten dezer Orde moest geheel Europa in negen provincies (z. d.) verdeeld worden. In dit systeem waren zeven Graden, namelijk: 1. Leerling. 2. Gezel. 3. Meester. 4. Schotsche Meester. 5. De nieuweling (Novice). 6. De Tempelier, weder in drie klassen verdeeld *a* Eques. *b*. Socius. *c* Armiger, en 7. Eques professus. Hertog Ferdinand van Brunswijk, een algemeen hooggeachte veldheer (1721—1792), trad tot deze Orde toe en ontving daarin den naam *Eques a Victoria*; wat deze zoogenaamde Orde nog goeds heeft verricht, is hoofdzakelijk aan hem te danken toen hij zich aan haar hoofd plaatste. Op het convent te Kohlo (z. d. en *Convent*) werd besloten den naam Strikte Observantie niet meer te gebruiken en de geheele Orde is van zelf te niet gegaan (z. *Hund*). Tegenover deze staat de *Lata Observantie* waarmede het Engelsche en Zinnendorfsche (z. d.) systeem wordt aangeduid.

Occident of *Westen*. In onderscheidene Fransche Hooge Graden wordt deze uitdrukking gebruikt in verband met den naam Orient.-Chevalier de l'Occident is de 47ste Graad van het systeem van Misraïm (z. d.) te Parijs.

O'Connell (Daniel —) de beroemde Iersche agitator, geb. 1775, overl. te Genua 15 Mei 1847, behoorde vroeger tot den Bond van VV.·. MM.·. waarin hij in 1799 te Dublin werd opgenomen. Weldra werd hij Reg.·. Mr.·. der L.·. N°. 189 aldaar, en was een zeer ijverig Maçon. In 1838 onttrok hij zich echter — onder den invloed van Katholieke geestelijken — aan den Bond, wat hij later openlijk bekend maakte.

Odd fellows (*the independent order of* — ook wel: *the order of independent odd fellows*) „de onafhankelijke Orde der dwaze (koddige) gezellen" is de naam van een groot algemeen ondersteuningsfonds, gevormd naar 't model der Brsch.·. van VV.·.

MM.·. dat vooral in Engeland en N. Amerika verbreid, zijne leden bij duizenden telt. Het heeft tot devies: „vriendschap, liefde, trouw“ en noemt zich: „*A purely philanthropical and strictly moral institution.*“ Aan Lennings *Encyclopaedie* II 459 en J. Spry „*The manual of Odd fellowship*“ (Londen 1863) ontleenen we de volgende bijzonderheden, wat de geschiedenis van deze Orde betreft. Aangaande den oorsprong der Orde verkeert men altijd nog eenigszins in 't onzekere, maar het schijnt vast te staan, dat de *Order of Odd fellows* omstreeks 1780 in de omstreken van Liverpool en Manchester is ontstaan, en zich vandaaruit over Schotland, Ierland, Gibraltar en Nieuw-Zuid Wales heeft verbreid. De vreemde naam van 't genootschap schijnt daaruit verklaard te moeten worden, dat bij de opname allerlei vermommingen plaats hadden. In 1809 sproot uit deze Orde de „Manchester Unity“ voort, die heden 't hoofd is der Engelsche O. F., en die reeds in 1840 in Groot-Brittannie 3600 Loges had met niet minder dan 750000 leden. Aan 't hoofd dezer vereeniging staat „*The grand annual moveable committee*“ dat uit de vertegenwoordigers van alle Loges bestaat en ieder jaar in de Pinksterweek vergadert, onder bestuur van directeuren die allen te Manchester moeten wonen. In Engeland bestaat de vereeniging ondertusschen hoofdzakelijk uit menschen van minderen stand. Het motto der vereeniging is „*Quid rides?*“ — Maar in Amerika heeft de Orde meer beteekenis nog, en werkt daar meer zelfstandig. Voor 1814 hebben waarschijnlijk eenige Loges dier broederschap daar bestaan, maar van eene organisatie is toch geen sprake vóór 1819 (Lenning zegt 1814), toen zekere Thomas Wilden, die te Baltimore was gerecipieerd, de taak ter hand nam en de vader der Amerikaansche Odd-Fellows kan genoemd worden. Den 26 April 1819 stichtte hij de eerste Loge te Baltimore. Met eenige anderen constitueerde hij den 22 Febr.·. 1821 de Gr.·. L.·. van Maryland en van de Vereenigde Staten en gaf aan de Orde harer tegenwoordigen vorm, hoewel, in den loop der jaren, daarin telkens eenige wijziging werd gebracht. Met de oprichting der Gr.·. L.·. was de Orde natuurlijk in Amerika zelfstandig geworden. De O.·. breidde zich meer en meer uit, zoodat in 1827 vier Groot-Loges bestonden nl. van Maryland, Massachusetts, New-York en Pennsylvanie, terwijl er in 1843 352 Loges waren, deels onder 21 Gr.·. LL.·. deels op zich zelve staande. Later was er geen staat der Ver. Staten, waarin de Orde niet hare vertakkingen had. Tot op 1826 heette de voorzitter der geheele Orde Grand-Master; maar om de Vrmij.·., met welke men in de beste verstandhouding leefde, niet te na te komen, veranderde men dien titel in dien van Grand-Sire. Thomas Wildey die tot 1833 Gr.·. Sire bleef, en zich onverdeeld aan de belangen zijner stichting wijdde, ging in 1826 naar Engeland, vooral naar Liverpool en Manchester, om daar betrekkingen met de Engelsche broederschap aanteknoopen, en verkreeg daar, van het strak genoemden Grand moveable committee, voor de bestaande Loges een patent, waarbij aan de O. F. in de Ver. St. alleen het recht werd toegekend in Amerika Loges der Broederschap te constitueeren. In 1827 werden hoogere Gr.·. aan de oorspronkelijk bestaande toegevoegd, waarover we straks sprèken. Aan bepaalde Loges werd in 1829 opgedragen de aannemingen en bevorderingen te doen, waardoor meer eenheid en regelmatigheid in den arbeid gebracht werd. Den 3 Sept. 1833 legde Widley zijn waardigheid als Grand-Sire neêr en werd in 1837 reiziger (*travelling agent*) der Orde om toezicht te houden op den arb.·. der onderscheidene Loges en tevens voor hare uitbreiding te zorgen. Toen er in 1834 een strijd begon tegen die geheime genootschappen waarbij de aangenomene een eed moest afleggen, nam de Gr.·. L.·. het besluit dan den eed maar afteschaffen. De Ritualen die tot 1836 alleen in het Engelsch bestonden, werden toen ook in het Duitsch en in 1843 ook in het Fransch uitgegeven wat de lagere Grr.·. betreft; in 1840 weder in het Duitsch voor de Hooge Graden. Om nu te voorkomen dat reizende behoeftigen misbruik zouden maken van het feit, dat ze eens in de Orde waren opgenomen, werd ieder halfjaar een nieuw paswoord gemaakt. Langzamerhand ontstonden er oneenigheden tusschen de Amerikaansche en Manchester Odd fellows, en sedert 1843 bestaan er in Amerika Loges die zich „Manchester Unity“ noemen, maar door de Amerikanen als winkel-Loges beschouwd worden. — In 1868 telde men in Philadelphia 26000 Odd-Fellows, in Pensylvanie 525 Loges met 70000 leden, ze hadden toen een jaarlijksch inkomen van 594000 Dollars en een ondersteuningsfonds van 288000 Dollars. — Eene nieuwe periode begon in de geschiedenis der O.·. toen ze in 1870 ook in Duitschland, allereerst in Pruisen, ingang vond. De Gr.·. Sire E. D. Famsworth kwam in 1870 te Berlijn, met het doel daar de O.·. te vestigen. Maar juist brak de oorlog met Frankrijk uit, en 't was onmogelijk toen aan het

plan dadelijk gevolg te geven. Hij keerde naar Londen terug, maar ontbood daar bij zich den te Dresden wonenden Br.·., Prof. J. F. Morse Gr.·. Mr.·. v. E.·. der O.·. van VV.·. MM.·. in Saksen, aan wien hij een schrijven en eene aanbeveling van den Vice-president der Ver. Stat., Thuijler Calfax, die ook Odd-fellow was, en van ettelijke Senatoren en hooggeplaatste ambtenaren, onder meer ook van Baron von Gerolt, gezant van den Noord-Duitschen Bond te Washington, liet zien, die allen den wensch uitspraken de O.·. der O. F. ook in Duitschland intevoeren. Met deze documenten gewapend, ging Br.·. Morse, die officieel was aangesteld als Ged.·. Gr.·. Sire voor Duitschland, naar Berlijn en bracht door middel van den Amerikaanschen gezant George Bancroft het verzoek tot de Regeering, de Orde ook in Duitschland te mogen organiseeren. De gevraagde vergunning werd eenige weken later verleend. Intusschen ging Morse ook naar Stuttgart waar hij de eerste Odd-fellow-Loge stichtte. Te Berlijn werd den 2 April 1871 de eerste Loge geopend onder den naam „*Germaniel Lodge No. 1 van Pruisen*;“ weldra volgden ook andere plaatsen en werd ook eene „*Groot-Loge van het Duitsche Rijk*“ geconstitueerd.

Wat nu de innerlijke organisatie van den O.·. betreft het volgende (Vrgl. o. a. „*Des Sonderbaren Bruders verbessertes Handbuch*“ door A. B. Grosh, in 't Duitsch vertaald door J. C. Brunner. New York 1874). De O.·. bestaat uit vijf graden met de volgende kleuren: 1. wit. 2. vleeschkleur. 3. blauw. 4. groen. 5. scharlakenrood, en die ook eenvoudig genoemd worden: *white* (wit), *covenant* (verdrag), *blue* (blauw), *remembrance* (herinnering), *scarlat* (scharlakenrood). Van deze graden waren vroeger slechts 1, 3 en 5 in gebruik, de andere werden er later ingeschoven. De meening dat er nog hoogere graden zouden bestaan, is onjuist; wel heeft men nog afzonderlijke graden van afgetreden voorzitters en verdere bestuurders van Loges, maar dezen geven slechts een titel zonder meer. De tabeliers die in de Loges gedragen worden zijn wit en versierd met alle kleuren van den graad dien men bekleedt; boven de Loges staan de Encampments, de z. g. hoogere graden, namelijk de *Inatiated-graad*, de gouden *Rulegraad* en de *Royal-Purplegraad*; daar zijn de tabliers zwart, ook met onderscheidene straks genoemde kleuren versierd. Bovendien worden nog andere onderscheidingsteekens gedragen. Aan 't hoofd der geheele vereeniging staat de Centraal-Loge, onder welke weder staan de GrootLoges der verschillende Staten, de Groot-Campments, de ondergeschikte Loges en Campments die ook allen hunne afzonderlijke beambten hebben. Aan 't hoofd der Groote Loge staan de Grand Sire en de Gedeputeerde Grand Sire, verder de Groot-Secretaris voor het protocol, de Groot-Secretaris voor de correspondentie, de Grootschatbewaarders, de Grootmaarschalk, de Groot-Opziener en de Groot-kapelaan, nevens de vertegenwoordigers van alle Groot-Loges en Grootcampments. In de Loges en campments staan voor ieder halfjaar (wanneer ook weer 't paswoord veranderd wordt) aan 't hoofd: the noble Grand, the Vice-Grand, de Secretaris, de Schatbewaarder, de Conductor (geleider der nieuwelingen), de buitenste Wachter, de binnenste Wachter, en de rechter- en linker Helper van den Noble Grand, den Vice-Grand en den Conductor. Geen broeder kan Noble-Grand worden, wanneer hij niet eerst Vice-Grand is geweest; geen Vice-Grand wanneer hij geen twee termijnen (halfjaren) een ander ambt bekleed heeft; alle beambten moeten den 5[den] graad bezitten en niemand is, na zijn aftreden, weêr dadelijk herkiesbaar. Op verzoek van vijf broeders kan een patent verleend worden voor eene Loge; van zeven, voor een encampment. Drie of vier van zulke Loges of encampments kunnen in een land, waar nog geen opperbestuur bestaat, zulk een oprichten. Iedereen kan aangenomen worden die tusschen de 21 en 40 jaren oud is, volkomen gezond naar lichaam en ziel, van onbesproken zedelijk gedrag, en eene eervolle betrekking bekleedt waardoor hij zijn huisgezin kan onderhouden. Vooraf worden aan den candidaat de constitutien en de bijzondere wetten (Bylaws) gegeven; hij moet schriftelijk verklaren dat hij deze heeft gelezen en dat hij daarmede kan instemmen. Eene commissie van drie leden stelt dan een nader onderzoek in; adviseert deze tot toelating, dan heeft de stemming plaats; wanneer zich drie of meer stemmen tegen den candidaat verklaren, is hij afgewezen. Deze afwijzing wordt aan alle Loges bekend gemaakt. Na zes maanden kan de afgewezene zich weer aanmelden. Voor de receptie betaalt men 10 of 15 Doll.; verder ieder vierendeelsjaars, en bij 't overlijden van een der Broeders of hunne echtgenooten, eene bepaalde som. Voor sommige verrichtingen ontvangen de beambten een honorarium en voor reizen eene billijke schadeloostelling. Er zijn vijf permanente commissies die toezicht houden op de beambten, en wel: eene com-

missie van beheer die, daar ze het oppertoezicht heeft over de finantien der loge, een borgtocht moet stellen; eene finantieele commissie die de afzonderlijke rekeningen onderzoekt en ook de boeken van den schatbewaarder verifieert; de krankencommissie die, minstens eenmaal iedere week, de zieke medeleden moet bezoeken en van hun toestand bericht moet geven; de weduwen- en weezencommissie bezoekt deze van tijd tot tijd. De leden van al deze commissiën worden voor een bepaalden, betrekkelijk korten tijd gekozen, opdat ieder Br.·. eens daarin zitting kan nemen en zoo aller voortdurende belangstelling wordt gewekt. — In de verslagen vindt men van de volgende uitgaven melding gemaakt: 1. aan hulpbehoevende Broeders; 2. aan hulpbehoevende weduwen en weezen; 3. voor opvoeding van weezen; 4. voor begrafeniskosten. Hoe beduidend deze uitgaven soms zijn, blijkt hieruit, dat in 1843 daarvoor niet minder dan 67000 Doll. werden uitgegeven. De vraag is nu: vanwaar komt al dat geld? Grootendeels uit de, met groote gestrengheid, gevorderde boeten, die ieder betalen moet, welken rang hij ook bekleedt, wanneer hij iets heeft verzuimd: b.v. wanneer hij niet op den bepaalden tijd aanwezig was, de kranken niet heeft bezocht, geen kennis heeft gegeven van verandering van woonplaats enz. enz. — Een ander deel vloeit voort uit de receptie- en bevorderingsgelden, de jaarlijksche contributiën, de betalingen bij overlijden enz. De verleende ondersteuning varieert naar den graad waarin men is of was opgenomen. Wie door ziekte of ongelukken niet in staat is te werken, ontvangt wekelijks 4 Dollars; sterft een Broeder dan ontvangt zijne weduwe 40 Doll. voor de begrafenis.; is hij ongehuwd, dan zijne naastbestaanden; heeft hij ook deze niet, dan zorgt de Loge voor de begrafenis. Bij den dood van de echtgenoot van een Broeder, krijgt deze 20 Doll. voor de begrafenis. Wanneer een Broeder oogenblikkelijk in nood verkeert, dan wordt alles nauwkeurig onderzocht en krijgt hij 4 Doll. — Weduwen en weezen van onbesproken gedrag krijgen ieder maand 3 Doll. Men helpt de weduwen ook aan werk en zorgt voor de opvoeding harer kinderen. In het rituaal heeft men, in menig opzicht, de gebruiken der VV.·. MM.·. gevolgd; men heeft ook Woorden en Teekenen en ieder halfjaar een nieuw paswoord. Bij opening en sluiting der Loge worden altijd liederen gezongen. Als voorbeeld nemen wij uit den meestal gebruikten zangbundel het volgende:

„Stranger, amid a band
Of brothers here you stand,
Firm, tried and true;
Here friendships dower is shown,
Here Love and Truth are known,
And here, before their throne,
We welcome you!„

De gedachte aan den dood keert, in ieder symbool, in ieder lied, telkens terug, maar ze moet opwekken tot trouwe plichtsbetrachting. Er zijn herkenningsteekens voor alle graden. De leden beschouwen elkander als trouwe broeders en vrienden, die zich verbonden hebben om, zoolang de plicht en geweten 't niet verbieden, in vreugde en leed elkander bijtestaan, elkander uit moeielijkheden te redden, de kranken te verplegen, de weduwen en weezen der overleden Broeders te ondersteunen; weldoen is het eenige doel van de Odd-fellows. (Vrg. nog Wagner „*Reisen in Nord-Amerika*“ I. 39—41, 468—471.) — Al kan deze Orde niet eene maçonnieke genoemd worden, toch is het niet te ontkennen dat ze wel bezield is met den maç.·. geest. Vreezen sommigen dat ze eene gevaarlijke concurrente kan worden onzer Brsch.·., wij deelen die vrees geenszins. Ze kan integendeel zeer heilzaam op de VV.·. MM.·. terugwerken, wanneer dezen nu juist meer en meer tot de erkenning komen, dat het wezen der Vrmij.·. geheel iets anders is dan alleen het beoefenen van weldadigheid. Neen waarlijk, wij hebben niet hetzelfde doel als zij. In ieder gegeven oogenblik, op het leven der menschheid een praktischen invloed uit te oefenen, op geheel het geestelijke leven, dat is veeleer ons doel. — Intusschen, de Odd-fellows doen veel. In 1873 hadden de Duitsche Odd-fellow-Loges reeds te beschikken over een inkomen van 60000 mark. In Peru en Chili bestaat ook reeds een Gr.·. L.·. der O. F.; ook op de Sandwichs-eilanden breidt deze O.·. zich uit.

Officieren der Loge. (*Fr.*Officiers. *Eng.* Officers. *D.* Beambten. *Deens.* Embedswänd *Zw.* Officianter) worden ook wel *Bestuurderen* genoemd. Het aantal dezer ambtenaren en hunne verschillende rangen zijn in alle systemen niet dezelfde. Toch bestaat overal eene zelfde hoofdindeeling, die met de geschiedenis van het Bond samenhangt. Aan 't hoofd van iedere Loge staan: de Regeerend Meester en zijn plaatsvervanger de Gedeputeerde Meester, de beide Opzieners en de Redenaar. Onmiddelijk op dezen volgt de Secretaris; dezen maken met elkaar het dagelijksch bestuur eener Loge uit. Hierbij moet intusschen worden opgemerkt, dat de betrekkingen

van Ged. Mr.·. en Reden.·. van iets jonger dagteekening zijn en zij hoewel heden — althans in Nederland — tot de eerste beambten der Loge behoorende, niet altijd bestaan hebben. — In alle systemen staan aan 't hoofd der Werkpl.·. de Reg.·. Mr.·. en de beide Opzz.·.. In het Engelsch-Amerikaansche systeem volgen op dezen de volgende ambtenaren: de Secretaris, twee Ceremoniemeesters (*deacons*) en een wachter (dekker, *tyler*); vele Loges van dit systeem hebben bovendien nog twee Stewards en een Kapelaan. — In de onder de Gr.·. L.·. van Engeland werkende Loges, is bovendien nog een binnenste dekker of wachter (*inner guard*); wanneer een prins van koninklijken bloede daar voorzitter eener Werkpl.·. is, dan kan hij een gedeputeerd Mr.·., als plaatsvervanger, verkiezen. — Bij het Gr.·. Or.·. de France heeft men naast de drie eerste officieren, bij iedere L.·. nog: een redenaar, secretaris, grand expert (groot-onderzoeker) schatbewaarder, aalmoezenier, twee ceremoniemeesters, archivaris, architect, twee experts, een hofmeester (maitre des banquets) en banier- of vaandeldrager en een wachter (dekker, *couvreur*). Bij groote Loges heeft men soms nog een archivaris, een architect en een *controleur des dépenses*. De vijf eerste beambten, die eene eervolle plaats innemen zijn daar, de Voorzitter (*Vénérable*), de beide Opzieners, de Redenaar en de Secretaris. In de Nederlandsche Loges heeft men de volgende Officieren: Reg.·. Mr.·., Ged.·. Mr.·., twee Opzieners, Reden.·. Secretaris, Schatbewaarder, Ceremoniemeesters, Onderzoeker, Voorbereider, Hof- en Keldermeester, Bouwmeester, Aalmoezenier, Fiskaal, Kapelmeester, Zwaarddrager, Vaandeldrager, Archivaris, Dekker; hoewel kleine Loges eenige dezer ambten door denzelfden persoon doen bekleeden; maar in iedere Loge, hoe klein ook, worden altoos gevonden een Reg.·. Mr.·., een Ged.·. Mr.·., twee Opzieners, een Reden.·., een Secretaris, een Schatbew.·., een Onderzoeker, een Ceremoniemeester en een Dekker. — In de Deensche Loges zijn, behalve de drie eerste officieren, nog: een Redenaar (*taler*), een Secretaris, een Ceremoniemeester, een Schatbewaarder, een Aalmoezenier en een Oekonoom. In de Zweedsche Loges hetzelfde. — In de Duitsche Loges komen dezelfde beambten voor als in de Nederlandsche; de Ceremoniemeester heet daar *Schaffner*. In de Duitsche Loges in Amerika komen ook Herauten en Maarschalken voor. — In de Hooge Graden zijn nog meerdere Officieren; toch is het systeem der gewone Loges hier gevolgd terwijl alleen de namen eenigszins anders zijn; zoo noemt men b. v. den Secretaris daar Kanselier. — In de Groot-Oostens of Groot-Loges worden dezelfde Officieren gevonden; alleen voegt men daar bij den ambtstitel het predikaat *Groot* (Gr.·. Mr.·., Gr.·.Opz.·., Gr.·. Reden.·. en z.) Bijna overal is aan ieder Officier een adjunct, plaatsvervanger, toegevoegd. Over den werkkring van ieder dezer Officieren raadplege men de verschillende artikels.

Wat de verkiezing dezer Officieren betreft, volgt men overal niet dezelfde methode. In het Engelsch-Amerikaansche systeem verkiest de Voorz. Mr.·. den eersten en deze den tweeden Opziener en deze laatste weder de Ceremoniemeesters; de overige officieren worden door de L.·. benoemd, behalve soms de Dekker (*tyler*) die ook door den Voorz.·. benoemd kan worden. — In de meeste andere landen, ook in Nederland, worden de officieren door de Meesters der Loge verkozen, hoewel er Groot-Loges zijn, waarin de verkiezing aan eene bepaalde daartoe benoemde commissie is opgedragen. — De keuze geschiedt gewoonlijk voor een jaar; de verkiezing *ad vitam* (z. *Levenslang*) is bijna overal afgeschaft. Op enkele plaatsen verkiest men de Officieren nog voor langeren tijd; wij voor ons achten het wenschelijk, dat de Officieren nooit voor langer tijd, dan voor één jaar verkozen worden. Herkiezen is nooit buitengesloten, maar de Meesters moeten telkens kunnen beslissen aan wien ze 't bestuur der Werkpl.·. willen opdragen.

Oheb-Eloah (אֹהֵב אֱלוֹהַּ *een die God liefheeft*), of **Oheb-Kerobo** (אֹהֵב קְרֹבוֹ *een die zijn naaste liefheeft*) zijn beteekenende woorden in sommige Hooge Graden.

Old Charges (*the*) z. *Plichten*, *Wetten*.

Oldenburg (*Groothertogdom*) hiertoe behooren nog het Hertogdom Oldenburg, het Vorstendom Birkenfeld en een strook lands bij Lübeck. — In de stad Oldenburg werd reeds in 1748 door de Gr.·. Nat.·. Moederl.·. „*Zu den drei Weltkugeln*“ eene Loge gesticht, of liever aan zekeren von Witzleben werd toen vergunning verleend eene Loge opterichten. Evenwel is van 't werken eener Loge daar geen sprake voor 1752 toen de L.·. „*Abel*“ door de Gr.·. L.·. van Hamburg gesticht werd. Die L.·. arbeidde slechts tot 1762. In 1776 werd eene nieuwe Loge gesticht door de Gr.·. Landesl.·. van Duitschland te Berlijn, onder den naam „*Zum goldenen Hirsch*“. Onder velerlei afwisseling zette de L.·. haren arb.·. voort

totdat in 1842 de Br.·. Merzdorf (de bekende bibliothecaris en archivaris) naar Oldenburg kwam en de Werkpl.·. met nieuw leven werd bezield. — Heden zijn er in het Gr. Hertogdom drie Loges onder de Gr.·. L.·. van Hamburg; de L.·. in de stad O. heeft ± 120 leden.

Oldmarks. Deze uitdrukking, door Fessler (z. d.) ingevoerd, is onjuist en komt in het Engelsche constitutieboek niet voor; wel vinden we daar Old Landmarks (z. *Landmarks*) en ook wel Old Charges, waarmede men wilde aanduiden hoe ver de Vrijm.·. zich mocht uitstrekken.

Oliver (George) werd geboren in 1793 en overleed den 3 Maart 1867. Hij studeerde in de Godgeleerdheid, was eerst Ged.·. Gr.·. Mr.·. van Massachusetts in N. Amerika en later Ged.·. Prov.·. Gr.·. Mr.·. van Lincolnshire in Engeland. Hij was een der meestbeteekenende en ijverigste maç.·. auteurs van den lateren tijd, en iemand van zeldzame geleerdheid. Hij schreef over bijna elk onderdeel der maç.·. wetenschap. Voor de latere geschiedenis der Vrmij.·. is wat hij schreef onontbeerlijk. — Toch is het te betreuren, dat een zoo geleerd man zich aan grove onnauwkeurigheden schuldig maakte, wat de oudste geschiedenis der Engelsche en der geheele Vrmij.·. betreft. Hij huldigt de traditie en neemt allerlei overleveringen voor goede munt aan. Van zijn talrijke geschriften noemen we hier slechts: „*The symbol of glory*" (door den schrijver van dit Woordenboek voor Nederland bewerkt en eenigszins uitgebreid: „*De Vrmij.·. in wezen en strekking.*" Leiden D. Noothoven van Goor); „*The Antiquities of Freemasonry*", „*Signs and Symbols*"; „*The Star in the East*"; „*Apology of the Freemasonry*„; „*The Revelations of a Square*" enz. enz.

Onafzetbaar z. *Levenslang.*

Onbekend Opperhoofd, z. *Opperhoofd* en *Hund.*

Onderricht (*Onderwijs*). Hier vergelijke men *Instructie.* — Bij de opname in den Bond, bij bevorderingen enz., wordt onderricht gegeven, bestaande in het mededeelen van het wezen en de strekking en der eerste beginselen van de geschiedenis der Vrmij.·., van de beteekenis der symbolen en plechtigheden enz. In sommige Gr.·. OO.·. en Gr.·. LL.·. bestaat de gewoonte, voor de onderscheidene Graden officieele leesboeken uittegeven die bij de instructie gevolgd worden. Vooral in Duitschland is dit het geval. Van eenig belang is het, nader bekend te worden met 't geen in dit opzicht in Engeland wordt gedaan. Daar wordt ernstig werk gemaakt van de instructie-Loges, alleen bestemd tot het geven van maç.·. onderwijs. De instructie-Loges, daar te lande, zijn geheel afzonderlijke, daartoe bepaald bestemde Loges waarvan ieder lid eener Loge tegen betaling eener jaarlijksche contributie, lid kan worden; in die Loge wordt nooit op de gewone wijze gewerkt, maar alleen onderricht gegeven. Tevens wordt daarbij eene receptie gehouden (voor iederen Gr.·. is eene afzonderlijke Instructie-Loge) en over die reç.·. wordt dan gesproken, opdat de beteekenis van dien Gr.·. goed wordt gekend. Kan men daarmede niet in ééne vergadering gereed komen, dan wordt de arb.·. in eene volgende voortgezet. Iets eigenaardigs is verder, dat telkens bij zulk eene instructie-Loges de verkiezing plaats heeft van Officieren (natuurlijk slechts voor de leus) opdat ieder Logelid zich zal kunnen oefenen in de eigenaardige werkzaamheden aan elk Logeambt verbonden. Dat dit ook uitnemend is voor de beteekenis der werkelijke verkiezingen, spreekt wel van zelf; men kan nu weten wie voor zoodanig ambt de meeste geschiktheid bezit. — Te Parijs werd in 1840 door de L.·. „*le Clémente Amitié*" een „*cours d'économie sociale*" gehouden, waarbij, na het eindigen der voordrachten, aan ieder der leden de gelegenheid werd gegeven aan- en opmerkingen te maken. De L.·. „*les Trinosophes* hield zoo, in vroegeren tijd, een wijsgeerigen cursus over de beteekenis der mysterien en van de geschiedenis der beschaving. — Het is te betreuren dat in Nederland, in den regel, te weinig werk wordt gemaakt van werkelijke Instructie-Loges. Iets dergelijks is zoo dringend noodig, om de belangstelling in de Vrmij.·. te verhoogen en ook om den diepen zin der symbolen en ritueele gebruiken te leeren kennen.

Onderwerpings-acte of **Vereenigings-acte.** Iedere Loge die zich aan de *Strikte Observantie* (z. d. en *Hund*) verbond, moest eene dergelijke acte onderteekenen. Een exemplaar dezer acte luidt aldus: „Nadat wij ondergeteekenden het gebrekkige in onze maç.·. kennis en in onze Loges hebben leeren kennen, en hebben ontdekt dat er buiten de Loges *latae observantiae*, welke ons tot dusver alleen bekend waren nog andere bestaan namelijk die *Strictae Observantiae* die het van oudsher overgeleverde rituaal volgen en in eere houden, en die Oversten aannemen en erkennen; daar wij tot dusver in duisternis leefden en zelfs geen middel bezaten om tot de ware kennis te komen; daar wij, na rijp beraad en vrijwillig, *et sine ulla reservati-*

one (zonder eenig voorbehoud) afstand van alle gebruiken en plichten der ruime Observantie en onderwerpen wij ons aan de *Rituali Strictae Observantiae et obedientiae*, maar hoofdzakelijk aan den Hoogeerwaardig en Genadigen Heer Provinciaal der VII[de] provincie en van alle Duitsche Metselaars en erkennen wij hem voor ons ware opperhoofd en beloven hierbij plechtig:

1°. den voornoemden Heer Provinciaal, of dengene welke door de verheven Orde na hem mocht worden gekozen, gelijk ook hun, welke door hoogstdenzelven voor het tegenwoordige en de toekomst, in zijne verhevenheid aangesteld, en als speciale opperhoofden boven ons zijn gesteld, *zonder eenige uitzondering*, en zoo veel in ons is, en onze krachten zulks toelaten, *de gestrengste gehoorzaamheid te bewijzen.* Wij willen ons

2°. aan hoogstdenzelven en zijne verordeningen, in twijfelachtige of andere gevallen, vooral echter als het eene of andere Loge der *late Observantie* betreft, of wat daarop betrekking heeft, onderwerpen, en al datgene, wat ons door onze overheden ten beste der Orde, door middel onzer respektieve opperhoofden wordt bevolen te doen of te laten, *zonder grens*, *steeds en altijd volbrengen*, ook *zonder te onderzoeken*, *ten welken einde dit geschieden en dát nagelaten moet worden.* Verder beloven wij

3°. over alles over het algemeen wat wij in de Loge, vooral ook bij reçeptiën hooren, zien of vernemen zullen, het diepste stilzwijgen te bewaren, en geen V.·. M.·. die niet hieronder door zijne handteekening tot de *Strikte Observantie* is toegetreden, noch iemand, hij zij van het mannelijk of vrouwelijk geslacht, daarvan het allerminste te ontdekken, of hem er, op eenigerhande mogelijke wijze, eenig naricht van te geven; nog minder ons buiten voorkennis onzer opperhoofden in te laten met eenige correspondentie de V.·. M.·. betreffende, en ook alle desbetreffende aan ons gerichte *brieven van dien aard*, *ons toegezonden*, *dadelijk aan onze overheden te overhandigen*, *en hun bevel omtrent het daar op te geven antwoord af te wachten.* Eindelijk willen wij

4°. de door onze respektieve oversten en verheven opperhoofden, *ons tot onze verbetering opgelegde straffen*, *gewillig en zonder wederstreven ondergaan*, en

5°. *niemand*, hij zij, wie hij zij, *die hiertegen iets mocht inbrengen*, *het minste gehoor verleenen.*

Dit alles beloven wij, bij onze eerste geloften (*Pflichten*), welke wij bij de toetreding in de Orde hebben afgelegd, *op verbeurte van onze eer en het eeuwig aanschouwen van God.*"

Onderzoeker heet die Br.·. aan wien is opgedragen een onderzoek in te stellen naar hen die zich voor het lidmaatschap der Brsch.·. hebben aangegeven, en ook van BBr.·. van elders die eene Loge willen bezoeken.

Onregelmatige of **onwettige** (*clandestine*) **Loges** zijn dezulke 1. die zich door een vreemd Gr.·. O.·. hebben doen constitueeren in een land waar reeds een maç.·. Opperbestuur bestaat of die de ontvangen constitutie niet doen ratifieeren; 2. die werken in een ritus of volgens een systeem dat door het Opperbestuur in hun land niet wordt erkend en 3. die welke, zonder daartoe vergunning te hebben ontvangen, zich constitueeren, reçeptien in de drie Grr.·. houden en verderen maç.·. arbeid verrichten. Het Opperbest.·. is verplicht zulke Loges niet te erkennen en hare leden niet tot den arb.·. in andere Loges toetelaten. — In alle landen worden wel zulke onregelmatige Loges gevonden. (z. *Winkelloge.*).

Oorkonde z. *Charter*, *Krause.*

Oorsprong der Vrmij.·. z. *Geschiedenis. Krause.*

Oosten (*Het* —) is de hemelstreek waar de zon opkomt en vandaar de zinnebeeldige benaming van de plaats vanwaar het licht zijn oorsprong heeft. De plaats waar eene Loge gevestigd is, heet dan ook een *Oosten.* Krause zegt intusschen, dat deze uitdrukking in geene oude oorkonde voorkomt, daar, volgens 't geen hij de oudste kunst-oorkonden noemt, de Vrmij.·. de geheele wereld omvat. Daarbij kan echter opgemerkt worden, dat eene L.·., als brandpunt van ware verlichting, wel een Oosten genoemd kan worden.

Oosten (*Groot* —) of *Groot-Loge* is de naam van het Opperbestuur van al de Loges van een land, waaronder soms ook Loges behooren van andere landen die, òf omdat daar te lande geen Opperbestuur is òf om eenige andere redenen, zich onder dat Opperbestuur wilden scharen. Het Gr.·. O.·. bestaat uit de leden van het Opperbestuur en de afgevaardigden van alle Loges.

Oosten (*Het innerlijke O* —) heet soms in Duitschland eene vereeniging van VV.·. MM.·. die de Hooge Graden bezitten.

Oosten (*Ridder van het* —) ook wel

Ridder van den degen (*Chevalier d' Orient ou de l' épée; Knight of the East*) is de 6de Gr.·. van het Fransche systeem der Philalethen, ook de 15de van de Rit ancient accepté.

Oostenrijk—Hongarije. — Hoewel de geschiedenis van deze beide deelen der monarchie veelal samenvalt, zullen we toch beide afzonderlijk bespreken, omdat het zal blijken, dat die geschiedenis voor het Hongaarsch koningrijk, vooral in latere dagen, eene geheel andere is dan voor 't keizerrijk. (Men vergelijke verder de artt. *Bohemen* en *Karlsbad.*)

I. *Oostenryk.* In de Oostenrijksche landen heeft de Vrmij.·., evenals in alle overwegend katholieke Staten, altijd in ongunstige omstandigheden verkeerd. Alleen van 1780—90, onder Jozef II, was het lot der Brsch.·. minder ongelukkig. — Van Engeland uit drong de Vrmij.·. reeds zeer vroeg in de Oostenrijksche Nederlanden, vooral in Brabant en Flaanderen (z. *Belgie* en *Nederland*) en wel in die mate, dat de keizer in 1736 door de geestelijkheid en de stenden genoodzaakt werd haar te onderdrukken en te verbieden. In de overige erflanden daarentegen, vermocht de invloed van Frans I (z. d.) den gemaal van Maria Theresia (z. d.), die reeds in 1741 als Hertog van Lotharingen in den Bond was opgenomen, (z. *'s Gravenhage* en *Nederland*) zooveel, dat er geen verbod tegen de Vrmij.·. werd uitgevaardigd, en zelfs de banbul van paus Clemens XII (21 April 1738) niet openlijk te Weenen werd afgekondigd. Den 17 Sept. 1742 werd de eerste Loge te Weenen geopend onder den naam „*Zu den drei Kanonen.*" Deze L.·. werd beschouwd als Groot-Loge, omdat men hoopte weldra te Weenen en in andere plaatsen meerdere Loges te stichten. Het ledental dier Werkpl.·. bestond, voor het grootste gedeelte, uit adelijken en militairen. Reeds den 7 Maart 1743 werd de L.·. door de gewapende macht opgeheven en de vergaderden gevangen genomen (z. Frans I), volgens Imhof (*Historische Bildersaal*" V. 1177) omdat eenige vrouwen die in de O.·. wenschten te worden opgenomen, maar natuurlijk werden afgewezen, uit wraakzucht de geestelijkheid hadden opgehitst en deze weder Maria Theresia had weten te winnen. De gevangen genomene VV.·. MM.·. weigerden op alle hun gedane vragen te antwoorden, en op den naamdag van den kroonprins Jozef (19 Maart) werden ze weder vrijgelaten, maar met de bedreiging dat, zoo ze ooit weder zulke samenkomsten bijwoonden, ze van hun ambt zouden ontzet worden. Toch werden de bijeenkomsten hervat, maar, nog meer dan vroeger, in 't geheim. De banbul van Benedictus XIV (18 Mei 1751) wekte de geestelijkheid weêr op den strijd tegen de Vrmij.·. te aanvaarden, en in 1764 verscheen eindelijk eene verordening der Keizerin, waarbij de Vrmij.·. in alle Oostenrijksche landen verboden werd. Frans I was toen nog Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Zu den drei Kanonen*" en stierf ook, terwijl hij die waardigheid nog bekleedde (18 Aug. 1765 te Innsbruck). Toch had deze verordening geene verdere gevolgen. In 1764 had ook de Strikte Observantie (z. d.) in Weenen ingang gevonden en de Vrmij.·. zelve had ook te Praag post gevat. Reeds in 1749 had de Gr.·. L.·. van Schotland daar eene Loge gesticht onder den naam „*Kasimir zu den neun Sternen*". In 1766 bestonden daar reeds vier Loges. Na den dood van Frans I in 1765 tot den dood van Maria Theresia in 1780 werd de Vrmij.·. weinig bemoeilijkt; de Jezuïeten hadden het te druk met den strijd voor eigen belangen. — Maar er kwamen betere dagen, toen ook Oostenrijk werd aangeademd door den geest der „*Aufklärung*" en Jozef II den troon beklom. Reeds in 1756 was Jozef mederegent zijner moeder geworden, maar hij was van haar te zeer afhankelijk om krachtig in 't belang der Vrmij.·. te kunnen optreden; hij kon de VV.·. MM.·. alleen voor vervolging bewaren en hen, in 't geheim, laten voortwerken. Toen hij in 1780 zelf de regeering aanvaardde, kon de Vrmij.·. zich, niet alleen in Weenen maar in alle grootere steden, vrij ontwikkelen. Weldra waren er te Weenen niet minder dan 8 Loges en in geheel Oostenrijk 45 Loges onder de 6 provinciaal-Loges: Bohemen, Hongarije, Siebenbürgen, Gallicie, Oostenrijk en Lombardije. Deze prov. Loges wilden nu te Weenen een zelfstandige Gr.·.L.·.vestigen, maar men vond bij Duitschlands Opperbestuur moeielijkheden, zoodat de Gr.·. Mr.·. van Oostenrijk, Graaf von Dietrichstein, slechts prov. Gr.·. Mr.·. bleef; maar in 1785 beval de Keizer zelf dat de Oostenrijksche Gr.·. L.·. zich zelfstandig zou verklaren. Dit geschiedde, en de Gr.·. Lands-Loge te Weenen hield iedere zes maanden, op een bepaalden dag, hare gewone vergaderingen. Tot 1785 toe bloeide de Vrmij.·. ongekend, en onwillekeurig drong de maç.·. geest tot alle deelen van het volksleven door. De hoogstgeplaatste staatslieden en de meest ontwikkelde mannen sloten zich bij den B.·. aan en de L.·. werd werkelijk een brandpunt van licht. Geen wonder dat Mozart, die toen te Weenen kwam, en in alle

kringen waarin hij zich bevond, Vrijmetselaars ontmoette, lid van den Bond werd. En de Vrmij.·. deed veel. Ze verspreidde hare geschriften, waarin de maç.·. beginselen werden gepredikt, bij duizende exemplaren en vooral het „*Journal für Freimaurer*“ deed voor de zaak der gewetensvrijheid onbetaalbare diensten. Tal van wetenschappelijke vereenigingen werden geboren, allen door VV.·. MM.·. in 't leven geroepen en die een zeer grooten invloed op het volksleven uitoefenden. Maar deze schitterende periode zou eerlang voorbijgaan. Onder de regeering van Leopold II werd de Vrijmetselarij beschouwd als een hoofdorgaan van het politieke en religieuse liberalisme, en de scheppingen van Mozart, die de maç.·. idée als belichaamde in het rijk der tonen, werden door de mannen van 't behoud met stillen argwaan begroet. — Maar we keeren nog even terug. Niet alleen op 't gebied van wetenschap en kunst openbaarde de Vrmij.·. haar kracht, ze trad ook op als de troosteres der lijdenden. Reeds in 1778 stichtten de Loges te Praag een weeshuis dat door de Regeering krachtig gesteund werd. Ook te Weenen deden de Loges veel in 't belang van armen en verwaarloosden, en 't kon niet anders, of de Vrmij.·. moest door dit alles de harten des volks voor zich winnen. Maar de schaduwzijde daarvan was, dat velen het lidmaatschap van den Bond zochten, die weinig of niets begrepen van den waren maç.·. geest; het Vrijmetselaarzijn werd een modeartikel; en bovendien waren er ook velen die, uit allerlei zelfstandige beweegredenen, het lidmaatschap der Brsch.·. verlangden. Want de VV.·. MM.·. begunstigden en hielpen elkaar; vaak werd een niet-maçon bemoeilijkt; men had den waarachtigen geest der Vrmij.·. verloochend. — Intusschen breidde de Vrmij.·. zich meer en meer uit, en toen de Illuminaten-Orde (z. d.) 't hoofd opstak, vaardigde Jozef II den 11 Dec. 1785 eene verordening uit, waarbij bepaald werd, dat in de hoofdsteden der Erflanden hoogstens drie Loges mochten bestaan, maar dat in de provincie-steden waar de Regeering geen zetel had, geen Loge mocht geduld worden. Wie zich aan overtreding schuldig maakte, zou getraft worden volgens de Wet op de verbodene spelen; overigens moesten alle Landsregeeringen aan de VV.·. MM.·. volledig vrijheid en bescherming verleenen. Deze verordening verscheen zeer zeker op aandrang van den Gr.·. Mr.·. N.·. von Diedrichstein die, op deze wijze, het werkelijk onrustbarend toenemen van het aantal Loges en het toetreden van onwaardigen wilde verhinderen. Jammer dat de Vrmij.·. voor dit zeker goede doel de hulp der Regeering moest inroepen, en in zich zelve geen kracht scheen te bezitten om het bestaande kwaad te bestrijden; men had nu voor invloed van vreemden de deur geopend, en was een weg gaan bewandelen die tot een noodlottig einde moest voeren; de Brsch.·. had hare onafhankelijkheid prijs gegeven. Gelijk de Keizer er toe meêwerkte het toetreden van alle onwaardigen te beletten, zoo „noodigde“ bij den Gr.·. Mr.·. N.·. ook eens uit, meer dan honderd nieuwe leden optenemen die, voor een groot deel, geheel ongeschikt waren. 't Gevolg daarvan was, dat vele werkelijk bekwame mannen, als b. v. Ignatius van Born, de Brsch.·. vaarwel zeiden, althans aan den Loge-arbeid niet verder deelnamen. De Vrmij.·. begon — bij alle uitwendige glanzen — een schijnleven te leiden. Von Dietrich was echter de hoofdschuldige en hij ging nu — door den Keizer gemachtigd — aan 't hervormen. De acht Loges te Weenen wilde hij op twee terugbrengen en van de 600 leden dier Loges zouden 360 gekozen worden als „waardige“ Broeders. Den 27 December 1785 hielden de acht oude Loges hare laatste vergadering, en de beide nu nieuwe Loges namen den naam aan „*Zur Wahrheit*“ en „*Zur neugekrönten Hoffnung*“. Intusschen, zoolang Jozef leefde was het voortbestaan der Vrmij.·. verzekerd; maar hij overleed in 1790. In alle Oostenrijksche Loges werden rouwplechtigheden, ter zijner nagedachtenis, gehouden. — Gedurende Jozefs regeering had zich ook een neventak der Vrmij.·. gevestigd, namelijk de Orde der Aziatische BBr.·., en wel door eenige Hongaarsche ridders die zich in hun vaderland bij den Aziatischen Bond hadden aangesloten. De goudzoekerij en mystiekerij begonnen dus de Vrmij.·. te verontreinigen.

De opvolger van Jozef II, Leopold II, was der Vrmij.·. niet ongunstig gezind. Maar de gebeurtenissen in Frankrijk maakten den Keizer bezorgd, en de tegenstanders der Vrmij.·. wisten daarvan maar al te goed partij te trekken. De voornaamste dier tegenstanders was de vermaarde Leopold Aloys Hoffman, die niet alleen Vrijmetselaar, maar ook lid der Illuminaten-orde en der Aziatische Broeders was. Hij had vroeger van de onderscheidene Loges belangrijke geldelijke hulp ontvangen, maar scheen zich later daarover te schamen en bekeerde zich van „de dwaling zijns wegs.“ Toen schreef hij „*Briefe eines Biedermannes an einen Biedermann über*

die Freimauer in Wien" (Munchen 1786), waarin hij de Weener Loges streng veroordeelde. Men beval hem daarop, van klerikale zijde, bij den Keizer aan, die hem tot Hofraad en hoogleeraar der welsprekendheid benoemde en hem opdroeg te zorgen voor de handhaving van rust in den Staat. De Prager Loges verdedigden zich op waardige wijze tegen de beschuldigingen door „den maçonnieken Judas" tegen de Vrmij.·. ingebracht en daagden Hoffman uit om zijne beschuldigingen openlijk te bewijzen of intetrekken. Naar aanleiding hiervan, zagen allerlei strijdschriften vóór en tegen den Bond het licht. Hoffman was zoo laag, niet te antwoorden. — Na de kortstondige regeering van Leopold II kwam Frans II (1792) aan de Regeering, een beslist tegenstander der Vrmij.·.; hij wilde op den Rijksdag te Regensburg de Vrmij.·. in geheel Duitschland opheffen, maar .·. daar hem dit niet gelukte zou hij àl zijn woede koelen aan de VV.·. MM.·. in zijn Rijk. De Weener Loges wachtten het keizerlijk verbod niet af en staakten haren arbeid waarvan ze, bij schrijven van 2 Dec. 1794, aan den Keizer bericht gaven. In '95 werd de Vrmij.·. door de Keizerlijke Regeering verboden. — In 1848 trachtte de oude Loge *Zum heiligen Joseph*" te Weenen weêr den arb.·. te hervatten, maar tevergeefs; wij vinden tot 1868 niet het geringste bewijs van de herleving der Vrmij.·. in Oostenrijk.

Op 't einde van 1867 werd Hongarije in zekeren zin onafhankelijk, het oude koningrijk was hersteld en te Budapest kon nu eene Loge geopend worden onder den naam „*Einigkeit im Vaterland*". Br.·. L. Lewis, Reg.·. Mr.·. der zooeven genoemde Loge te Weenen, wendde eene poging aan om ook zijn Loge weêr te mogen openen, maar de Wet op de Vereenigingen die in het keizerrijk Oostenrijk in '67 was uitgevaardigd, maakte dit onmogelijk; het verzoek van Lewis werd eenvoudig geweigerd. Iedere latere poging om in den toestand verandering te brengen leed daarop schipbreuk, daar de Regeering altijd aan ieder die eene Loge wilde oprichten de voorwaarde stelde, zich aan de bepalingen die voor de politieke vereenigingen golden te onderwerpen. Men begrijpt, dat die voorwaarde niet kon worden aangenomen, te meer niet, omdat het geheel aan den willekeur der Regeering is overgelaten te bepalen, welke vereeniging als *Staatsgevaarlijk* moet beschouwd worden. — De Vrmij.·. kon eigenlijk in Oostenrijk dus niet hersteld worden; alleen Br.·. Schneebergen beproefde het op andere wijze, door gewone, niet-staatkundige vereenigingen te stichten waarin slechts VV.·. MM.·. als leden mochten worden opgenomen en die dus eenigszins op maç.·. Societeiten geleken. Bovendien wilde hij op eene plaats, zoo dicht mogelijk bij Weenen gelegen, en waar toch de koninklijke Hongaarsche Regeering het bestaan eener Loge zou toestemmen, eene oprichten die dan beschouwd kon worden als eene „lokaal-Loge" voor Oostenrijk. Den 30 Mei 1869 trad nu te Oldenburg, dat slechts 10 mijlen van Weenen verwijderd is, eene geïsoleerde Loge in 't leven; deze Loge is voor Oostenrijk van groot belang, daar ze met de vereeniging *Humanitas* te Weenen in nauwe verbinding staat. Deze niet-Staatkundige vereeniging werd den 23 Juni 1869 gesticht, terwijl hare statuten in December van dat jaar door het Oostenrijksche Ministerie van Binnenl. Zaken werden goedgekeurd. In Jan. 1871 begon Schneebergen, de stichter van „Humanitas", de uitgave van een maç.·. tijdschrift „*der Zirkel*" en den 9 Maart van 't zelfde jaar stichtte hij te Neudörf, dat nog dichter bij Weenen ligt, eene Loge die door de Gr.·. L.·. van Hongarije werd erkend; deze L.·. ontving ook den naam „*Humanitas.*" Deze Loge en de Weener Maç.·. Societeit ontwikkelden eene grootte werkkracht, en hoewel de Vrmij.·., in den eigenlijken zin van dit woord, in Oostenrijk niet geduld is, bestaan er daar te lande toch meerdere niet-politieke maç.·. vereenigingen, die veel goeds doen en op maç.·. wijze arbeiden, al is het dan onder een anderen naam en niet met maç.·. vormen en plechtigheden.

II. *Hongarije.* Gedurende de XVIII^de^ en de eerste helft der XIX^de^ eeuw valt de geschiedenis der Hongaarsche Vrmij.·. natuurlijk met die van Oostenrijk tezamen. In 1861 beproefde bovengenoemde Br.·. L. Lewis te Pest de Loge *Szent István* te stichten, maar werd door de politie daarin verhinderd. Maar, na de gebeurtenissen van 1867 die aan Hongarije de zelfstandigheid gaven, kon de Vrmij.·. ook weêr openlijk optreden. Den 21 Juni werd de L.·. Szent István geopend, maar nu onder den naam „*Einigkeit im Vaterland*"; de Statuten dier Loge werden in October 1868 bekracktigd. Weldra ontstonden meerdere Loges en den 30 Jan. 1870 werd de *Johannes-Groot-Loge van Hongarije* gesticht. Ook bestonden er reeds eenige Hongaarsche *Schotsche-Loges* en er werden herhaaldelijke pogingen aangewend om alle maç.·. Riten tot één Lichaam te vereenigen. In 1873 werd besloten tot de uit-

gave van een bulletin der Gr.·. L.·. onder den titel „*Orient*" waarvan de eerste redacteur was Br.·. Dr. Karl Mandello. Toen in 1875 Br.·. Bela'nyi benoemd werd tot Gr.·. Mr.·. en Br.·. Alexander Uhl tot Gr.·. Secretaris, werd de Hongaarsche Brsch.·. met nieuw leven bezield; eene constitie en een overal geldend rituäal werden vastgesteld en allerlei waarlijke maç.·. instellingen werden in 't leven geroepen. De Gr.·. L.·. van Hongarije is heden erkend door de Gr.·. OO.·. en Gr.·. LL.·. van Nederland, Engeland, Duitschland, Frankrijk, Belgie, Schotland, Zwitserland, Ohio, Italie, Portugal, Brazilie en de Supreme Conseils van Belgie en Luxemburg. Het Nederl. Gr.·. O.·. is bij de Hongaarsche Gr.·. L.·. vertegenwoordigd door Br.·. E. Göth, Hoofdcontroleur der Staatspoorwegen te Budapest, terwijl Br.·. Jhr.·. J. G. F. van Spengler Rijks betaalmeester te Rotterdam, bij onze Gr.·. O.·. de vertegenwoordiger is der Gr.·. L.·. van Hongarije. Heden worden maatregelen genomen om de twee Hooge Maç.·. Lichamen in Hongarije te vereenigen.

Oost-Indie. (*Nederlandsch Oost-Indie*). Toen in 1756 de Nederlandsche Gr.·. L.·. gesticht was, waren er in O. I. zeker reeds vele Vrijmetselaren, en den 28 Dec. 1758 werd Jacobus Larwood van Schevickhaven, scheepsgezagvoerder in dienst der Oost-Indische Compagnie en lid der L.·. „*Concordia Vincit Animos*" te Amsterdam, bij zijn vertrek naar O. I., benoemd tot Prov.GrootM.·. voor de Oost-Indische bezittingen. — Het schijnt dat de eerste Nederlandsche Loge in Indie in 1795 in Bengalen gesticht is onder den naam „*Salomon*" (Vrgl. *Jaarboekje* van 1857 bl. 231 en Br.·. Mr. H. Maarschalk „*Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland, onderhoorige kolonien en landen*" bl. 363.), terwijl in 1773 daar ook een L.·. gesticht werd „*Standvastigheid*" genaamd. Meer dan de naam wordt echter van deze beide Werkpll.·. niet gevonden; alleen schijnt in 1776 zekere Jacob Eilbracht te zijn opgetreden als Prov. Grootmeester van Bengalen. — In November 1775 bestond er te Hooly in Bengalen ook nog een derde L.·. onder den naam „*St. Jean de la Concorde*" ook door Nederlanders opgericht, waarschijnlijk door Amsterdamsche- of Militaire Loges (z. *Loge*). Maar toen Nederland alle plaatsen op de vaste kust van Azie verloor, gingen de Werkpll.·. te gronde of werden onder de Engelsche Gr.·. L.·. opgenomen. Hetzelfde geschiedde met de L.·. „*de langgewenschte*" te Negapatman, op de kust van Coromandel, den 9den November 1773 geopend, en met de Loges op Ceylon n. l. „*de getrouwheid*" te Colombo, gest. 1770; „*de oprechtheid*" te Paint de Galle (gest. 1772); „*de vereeniging*" of „*Virtus Nostra Dutrix*" te Colombo (gest. door den Gouv. Gen. van dat eiland Gerard van Angelbeek in 1794). Sedert 1806 werd van al deze Werkpll.·. geen bericht meer ontvangen bij het Nederl. Gr.·. O.·..

Te Batavia werd in 1764 de eerste geregelde Werkpl.·. opgericht door Br.·. J. C. M. Radermacher onder den naam „*la Choisie*". Deze Radermacher was de zoon van Br.·. J. C. Radermacher den eersten Gr.·. Mr.·. der Loge te 's Hage, thesaurier-generaal van den Prins van Oranje. Hij richtte tevens in 1778 het thans nog bestaande Bataviasche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen op, dat in zekeren zin eene maçonn.·. stichting kan genoemd worden. Hij werd in 1773, op zijn terugtocht naar Europa, bij een opstand aan boord door Chinezen vermoord. — Deze eerste L.·. bestond slechts weinige jaren; reeds voordat de gevraagde constitutiebrief uit Nederland was aangekomen, was ze gesloten en werd niet weêr geopend. — Maar gelukkig verrees reeds in November 1767 eene nieuwe L.·. „*la Fidélité Sincère*"; de eerste Voorz.·. dier Werkpl.·. was Johan Ulrich Schneider, Luit. Militair te Batavia. Volgens Br.·. den Kinderen (*Jaarb.* 1864) werd de constitutiebrief in Juni 1772 ontvangen, maar Br.·. Maarschalk deelt mede, dat op de lijst der Loges onder het Gr.·. O.·. van Holland, berustende in het Gr.·. Archief, de dagteekening staat 20 Sept. 1871. Deze eerste L.·. werd geïnstalleerd door den tijdelijken Prov.·. Gr.·. Mr.·. Abraham van der Weijden, scheepsbevelhebber, in dienst der O. I. Compagnie. Deze L.·. vergaderde eerst in het Heeren-Logement bij Br.·. v. Heijs, in 1770 in een tuin van Br.·. H. C. de Lopez, in 1773 in een gebouw aan de Amanusgracht tot 1815, toen in een huis op de Tijgergracht daartoe afgestaan door Br.·. van Riemsdijk; bij den dood van dezen Br.·. vertrok men naar Jacatra waar ze bleef tot 1837 toen ze met de L.·. „*la Vertueuse*" vereenigd werd. Deze laatste L.·. werd opgericht den 10 October 1769, op verzoek van Petrus van der Vorm, lid van den Raad van Justitie, Jan George Daniel Hasselaar en anderen. De eerste bijeenkomsten dezer L.·. werden in 't geheim gehouden ten huize der leden, maar in 1780 stelde Br.·. Kreijsman, scheepsgezagvoerder, zijn buitenhuis op het Molenvliet beschikbaar, waar men bleef tot 1785 toen men een

gebouw betrok op de Amanusgracht. Eindelijk werd in 1786 te Jacatra, op de plaats waar vroeger het Moorsche hospitaal stond, een nieuwe tempel gesticht, die den 16 October, in tegenwoordigheid van den Gouverneur-Generaal, Willem Arnold Alting, plechtig werd ingewijd. De Vrmij.·. had daarmede tevens hare officieele erkenning verkregen; de dagen van vooroordeel en tegenkanting waren voorbij. — In 1798 werd Nicolaas Engelhard tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. van O. Indië benoemd, terwijl die betrekking vroeger niet bestond en er slechts een tijdelijk Ged.·. Prov.·. Gr.·. Mr.·. was aangesteld. Onder het bestuur van Br.·. Engelhard nam de Brsch.·. in Indië in kracht toe. In 1807 werden de BBr.·. Mr. O. T. Elout, commissaris-Generaal van het Bataafsche Gouvernement over Indië, en H. A. Parvé, Raad-Ordinair van Indië door den Gr.·. Mr.·. N.·. afgevaardigd om met den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Engelhard, de Loges in Indië te inspecteeren. Br.·. Parvé deed dit en teekende den 28 November 1809 den constitutiebrief der L.·. „*de Vriendschap*“ te Soerabaia. — Engelhard werd in 1823 opgevolgd door Br.·. H. Merkus de Kock, Luit-Generaal Kommandant van het leger. Onder Engelhard was den 5 Mei 1813 te Pondok-Gedé, bij Buitenzorg, eene ambulante L.·. opgericht, onder den naam „*Virtutis et Artis Amici*“, die echter in 1815 ophield te werken; de andere militaire L.·. „*de Militaire Broederschap*“ in 1799 opgericht, vereenigde zich in 1823 met de Loge „*la Vertueuse*“. Eindelijk bestond er nog eene ambul.·. Loge „*de Goede Hoop*“, die echter slechts werkte zoolang de commissaris-Generaal Nederburgh zijn reis langs Java maakte, maar toch ook den grondslag legde voor de L.·. „*la Constante et Fidéle*“ te Samarang. In 1830 vertrok Br.·. de Kock naar Nederland en werd, als Ged.·. Gr.·. Mr.·. in 1831 opgevolgd door Br.·. Jan Isaac van Sevenhoven, Raad van Indië. Het oude gebouw van *la Vertueuse* voldeed niet langer aan de behoefte, en den 15den Februari 1830 was reeds door den Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. de eerste steen gelegd voor een eigen gebouw te Weltevreden. Men verlangde nu naar de vereeniging der beide Loges; eindelijk gelukte dit, en den 19 Augustus 1837 werd aan de nieuwe Loge, uit de beide bestaande samengesteld, de constitutie gegeven, terwijl ze den naam aannam „*de Ster in het Oosten*;“ deze Loge zou echter haren rang behouden volgens den ouden constitutiebrief van *la Vertueuse* van 1769. — Den 16 Nov. 1844 werd in deze Loge het 75jarig bestaan der Vrmij.·. te Batavia gevierd; de feestrede werd gehouden door Br.·. Th. Jutting, predikant bij de Luthersche gemeente, terwijl een gedenkboek werd uitgegeven en een gedenkpenning daarvan werd geslagen. Op die medaille ziet men aan de eene zijde een vijfpuntige ster met het getal 75 in het midden; de ster is omgeven door een krans van acacia-loveren. Op de keerzijde leest men: „*In memoriam natalis anni Septuagesimi Quinti Societatis Liber. Caementariorum in urbe Batavia, legitime constitutae, qui celebratus est die* 16 *Mens.* 9 *anni v.·. L.·.* 5844 *in* □ *P.·. V.·. cui nomen Astrum in Oriente, Praeside Magistro F.·. P.·. V.·. Isaac Penning Nieuwland.*“ Den 24 Juni 1858 werd een nieuwe Tempel ingewijd; den 27 Nov. 1869 vierde de L.·. het eeuwfeest van haar bestaan. (z. *Batavia*). Na van Sevenhoven werd Ged.·. Gr.·. Mr.·. N.·. Br.·. Carl Hultman, President van het Hoog gerechtshof te Batavia; daarna Br.·. L. A. J. W. Baron Sloet van de Beele, Gouv. Generaal, en den 30 April 1862 Br.·. Timon Hendrik den Kinderen, Raad van Indië, die deze betrekking nog heden waarneemt. Gelijk we straks herinnerden, legde de ambulante L.·. „*de Goede Hoop*“ op haar reis langs Batavia den grondslag voor de stichting der L.·. „*La Constante et Fidèle*“ te Samarang. De Gouverneur, Br.·. J. F. Baron van Rheede deed toen het voorstel, daar ter stede eene vaste L.·. optерichten; 17 BBr.·. sloten zich onmiddelijk aan; de constitutie dagteekent van 5 Mei 1801. (z. *Samarang*). De L.·. „*de Vriendschap*“ te Soerabaia (z. d.) ontving haar constitutie den 28 Nov. 1809. Den 31 Juli 1813 werd een eigen Tempelgebouw ingewijd te Petoendjoegan in de Wijk Simpang. Deze Werkpl.·. deed veel voor liefdadige instellingen en maakte, met dit doel, vaak belangrijke sommen naar Nederland en Nederl.-West-Indië over. Volgens een brief van 18 Dec. 1824, door Br.·. Penning Nieuwland aan het Opperbes.·. gericht, muntte deze L.·. altijd daardoor uit, dat ze zeer nauwkeurig toezag op 't aannemen van nieuwe leden. — Op Sumatra werd eerst in 1858 eene Loge gesticht en wel de Loge „*Mata Hari*“ te Padang (zie *Padang*). Sedert dien tijd werden onderscheidene Loges geopend en wel: „*Mataram*“ te Djokjakarta (z. d.), „*Prins Frederik der Nederlanden*“ te Rembang; „*l'Union Fréderic Royal*“ te Soerakarta; „*Vooruitgang*“ te Salatiga; en op Sumatra „*Kotta Radjah*“ te Atjeh. (zie verder de namen dier verschillende plaatsen).

Oost-Indië. (*Engelsch Indië*). Volgens Preston (z. d.) werd reeds in 1729 G.

Panfred tot Prov. Gr.·. Mr.·. benoemd, onder wien — naar men zegt — reeds 35 Loges werden opgericht. Maar onder het bestuur der „East-India-Company" kon de O.·. slechts weinig voortgang maken; toen echter de teugels van 't bewind in de handen der Engelsche Regeering overgingen, nam de bloei der Brsch.·. zeer toe, en diende ze als machtig middel om Engelschen en inboorlingen nader tot elkaar te brengen. Voor 40 jaren werden de Engelsche Loges echter beheerscht door een geest van exclusivisme, en in 1843 wilden de Perzen en Mohammedanen afzonderlijke Loges oprichten; zoo ontstonden te Bombay naast de L.·. „*Persévèrance*" ook de LL.·. „*Eastern Star*" en „*Cyrus.*" Intusschen is in den laatsten tijd, vooral door de zorgen van den Prov. Gr.·. Mr.·. Br.·. Morland, een einde gemaakt aan dit exclusivisme; en vooral komt den Br.·. Cawa, een Perziër, de eer toe de scheidsmuren te hebben omvergeworpen, die tusschen de onderscheidene nationaliteiten en godsdiensten stonden opgericht. Hij is nu Ged.·. Prov.·. Gr.·. Mr.·.. — Er bestaan nu aldaar I. onder de Gr.·. L.·. van Engeland, 5 districts-Loges: Bengalen, met 33, Bombay met 19, Britsch-Birma met 9, Madras met 15 en Pendschap met 18 Loges. Te Candy op Ceylon is eene afzonderlijke Loge. II. Onder de Gr.·. L.·. van Ierland 1 Prov.·. Gr.·. L.·. en 4 Loges op Ceylon. III. Onder de Gr.·. L.·. van Schotland 1 Prov.·. Gr.·. L.·. Hindostan met 27 Loges op het vaste land en op Ceylon. In het geheel 127 Loges. (z. verder *Singapore*).

Openbaarheid. De vraag in hoeverre in de maçonnerie geheimhouding verplicht is, heeft velen ten allen tijde bezig gehouden, en wordt nog telkens aan de orde gesteld. Daar de Bond van VV.·. MM.·. door velen geacht wordt een geheim genootschap te zijn, is het de meest verbreide meening, dat hij de publiciteit vreest; en velen vinden daarin aanleiding, om de Vrmij.·. te beschuldigen en te beweren dat ze niet meer tot dezen tijd behoort. — We kunnen den, over deze kwestie gevoerden, strijd niet in bijzonderheden verhalen. (Men vrgl. o. a. Heldmann „*Die drei ältesten geschichtlichen Denkmale der Frei-Maurerei*" S. 465 ff). We zullen hier alleen de beginselen blootleggen waarvan we moeten uitgaan. De Bond van VV.·. MM.·. is geen geheim genootschap, in den gewonen zin van dit woord. Wat hij wil en bedoelt, kan en mag aan iederen ernstig belangstellende bekend gemaakt worden, en ieder V.·.M.·. is zelfs zedelijk verplicht, de groote, reine beginselen der Vrmij.·. zooveel mogelijk bekend te maken door woord en daad. Maar de maç.·. bijeenkomsten zijn geheel geslotene samenkomsten, als in den stillen heiligen Broederkring. Wat dáár besproken wordt, moet dáár blijven; geschiedt dit niet, dan is het maç.·. samenzijn eene onmogelijkheid geworden. Bovendien, die samenkomsten hebben plaats onder zinnebeeldige vormen en gebruiken, die alleen door de leden van den Bond verstaan en begrepen kunnen worden; de niet-ingewijde kan en mag daarmede niet bekend worden. Hij zou ze nooit begrijpen; wat voor ons vol beteekenis is, zou hem als eene dwaasheid zijn; en dat alles moet geheim gehouden worden om te waken dat we zeker zijn, met Broeders samentewezen. Wat nu verder in den Broederkring besproken wordt, moet toch geheim blijven, evenals wat geschiedt in de stille binnenkamer. Daarom ook, geschriften voor dien kring bestemd en, als manuscript, alleen voor BBr.·.uitgegeven, moeten geheim gehouden worden. En we gelooven dat hier een verscherpt toezicht dringend noodzakelijk is. — Maar, van den anderen kant, moet het de begeerte van iederen V.·. M.·. zijn, dat doel en strekking der Vrmij.·. telkens meer bekend, telkens beter begrepen zullen worden (z. *Geheim*). Aldus: teekenen en symbolen moeten *volstrekt* geheim gehouden worden; dit heeft ieder V.·. M.·. beloofd; maar *de beginselen* der Vrmij.·. te verbreiden, dat is aller dure plicht.

Opening (De —) eener L.·. geschiedt altijd door den Voorz.·. Mr.·., met zekere veel beteekenende plechtigheden.

Ophiten (*'Οφῖταί, Οφιανοί, Ναασσηνοί*) ook slangebroederen genaamd. Eene sekte der Egyptische Gnostieken (z. d.). Hun leer kwam in 't kort hierop neêr. Aan 't hoofd aller dingen plaatsten zij den mensch of den menschenzoon, Adamas genaamd; hij is de onuitsprekelijke, wiens oorsprong niemand kan kennen. In hem sluimert een drievoudig beginsel: een redelijk, een psychisch en een materieel beginsel. Deze drie beginselen zijn op den mensch Jesus neêrgedaald, en hebben zich met hem vereenigd. Deze oorspronkelijke denkbeelden werden later nader ontwikkeld en kregen een anderen vorm. Zij namen toen een enkelvoudig, uit vier potensen bestaand pleroma aan.

Het hoogste beginsel is de Alvader, uit wien allereerst emaneert de Ennoia, belichaamd in den oorspronkelijken mensch of den menschenzoon; hiernaast staat, als hoogste vrouwelijk beginsel, de Heilige Geest, en uit de verbinding van deze twee is de Christus voortgekomen. — Maar dan

was er nog een andere onvolmaakte Aeon geëmaneerd; het lagere verstand, van wien weder een reeks lagere geesten afdaalde; deze Aeon openbaart zich in een wezen in slangengedaante (ὀφιόμορφος) dat, tegenover den Alvader, ook menschen doet geboren worden, maar aardsche menschen die onder den verderfelijken invloed van hunnen schepper blijven totdat, in de dagen van Johannes den Dooper, de Christus zich, door den doop, met Jesus den Nazarener vereenigd. De menschelijke Jezus nu werd overwonnen, en stierf aan een kruis; maar Christus en de met hem vereenigde Sophia trokken den gekruisigden Jesus in een aetherisch lichaam tot zich; en nu zullen alle zielen, die het Goddelijke waarachtige hebben leeren kennen en aangetrokken zijn door het licht van dien Christus, terugkeeren naar het pleroma, als naar hun hemelsch vaderland.

Oppergraden z. *Hooge Graden.*

Opperhoofden (*onbekende* of *geheime*) die het bestuur zouden hebben van den Bond. Dezen werden het eerst ter sprake gebracht door Johnson (z. d.) die beweerde dat er zulken bestonden. Allerlei personen werden voor en na voor die geheime opperhoofden uitgegeven, maar ernstige Vrijmetselaren waarschuwden telkens tegen 't geloof in zulke dwaasheden. Koning Friedrich Wilhelm III van Pruisen, vaardigde den 20 Oct. 1798 een edikt uit, waarin aan de Pruisische Loges bescherming wordt toegezegd, maar waarin uitdrukkelijk ieder genootschap verboden wordt, waarbij aan onbekende Opperhoofden gehoorzaamheid wordt beloofd (z. *Bode* en *Hund*.)

Optocht of *processie* (pompae, πομπαί). Deze vinden we reeds in den voor-Christelijken tijd bij de Grieksche mysteriën.—Maçonnieke optochten, waarbij de Maçon in volle kleeding en de Officieren, met de onderscheidingsteekenen hunner waardigheid, optreden, hebben gelukkig in Nederland nooit plaats. In Duitschland houdt men die wel in de Logegebouwen; maar in Groot-Brittannië, Amerika en de Engelsche koloniën verschijnen de Maçons vaak in vol plechtgewaad bij openbare feestelijke gelegenheden, vooral op het St. Jansfeet, bij begrafenissen, het leggen van den eersten steen enz. enz. In 't begin dezer eeuw, werden in Frankrijk ook, nu en dan, van die optochten gehouden. De eerste dergelijke plechtigheid had te Londen plaats op het St. Jansfeest van 1721 in Stationers-Hall (Anderson's *Constitutieboek* bl. 250-252) bij de verkiezing van den Hertog van Montagu tot Grootmeester. — Meermalen hadden dergelijke optochten plaats, en 't kon niet anders, of ze gaven vaak aanleiding tot allerlei spotternijen, zoodat de Gr.·. L.·. den 3 April 1747 besloot die processies te doen eindigen. Maar dit schijnt alleen Londen gegolden te hebben; want elders in Engeland hadden veel later nog dergelijke optochten plaats, b. v. bij het honderdjarig feest der Schotsche Groot-Loge in 1836. In lateren tijd wordt gelukkig van deze onmaçonnieke dwaasheden weinig meer gehoord, hoewel nog in Engeland het leggen van den eersten steen van een openbaar gebouw enz. vaak onder maç.·. plechtigheden plaats heeft.

Opziener (*Fr.* Surveillant, *D.* Aufseher, *E.* Warden, *Deensch* Forstander, *Lat.* procurator), zijn de twee beambten der Loge die op den Reg.·. Mr.·. en diens Gedept.·. volgen. Ze worden onderscheiden in eerste en tweede; in Engeland in *senior* en *junior*. Ze hebben de verplichting, met den Reg.·. Mr.·. den arbeid te regelen, en toe te zien dat alles met de noodige nauwgezetheid wordt verricht.

Orangemen. Deze politieke orde werd in 1794 gesticht en ontving, door Thomas Wilson die in stilte Maçon was, eene inrichting die eenigszins op die der Vrijmetselaarsorde geleek en wel te Dyon in het Iersche Graafschap Tyrone (Ulster). Oorspronkelijk bestond deze Orde uit één Gr.·.: Orangemen; in 1796 kwam daarbij de purpergraad (Purple degree) en nog even later de Graad van Markmam en die van Heroine van Jericho. Het Rituaal dezer vereeniging is, wat den vorm betreft, maçonniek. — Het doel der „Orangemen" was — volgens de statuten van 1828 — de handhaving van den waren, door de wet beschermden godsdienst; het behoud eener protestantsche troonsopvolging, en de verdediging van alle „Orangemen" en hunne eigendommen. Zij verklaarden zich voor exclusief protestantsch, maar tevens ook voor uiterst verdraagzaam; wat ze trouwens niet altijd bewezen hebben te zijn. — Een eed van geheimhouding werd niet afgelegd, maar bij de opname volgde men een zeker rituaal, en ieder lid werd daarin indirekt verplicht de teekens, paswoorden enz. geheim te houden. Er bestond ook eene afzonderlijke Grootloge, met een aantal grootwaardigheidbekleeders die tweemalen per jaar samenkwamen; een daarmede verbonden Groot-Oosten zorgde voor de uitvoering der genomen besluiten. Onder dit opperbestuur waren er provinciale Grootloges in de meeste Graafschappen; onder deze stonden weder districts-loges en eindelijk daaronder de particuliere Loges. Ieder protestant, die boven de 18 jaren oud was, kon

— na ballotage — opgenomen worden. Men had in Ierland 20 provinciale-Grootloges, 80 districtsloges en 1510 privaatloges, met gemiddeld 200000 leden. Het Orangisme stond in Ierland steeds vijandig tegenover het Katholicisme, maar in Engeland droeg het meer een dweepziek masker, waarachter een politiek streven verborgen lag. In Engeland was de macht van den Grootmeester van meer beteekenis, en te Londen alleen had men 50000 leden. Tusschen de Iersche en Engelsche Orangisten bestond eene nauwe betrekking. Ook in Canada had de bond vertakkingen, zoodat in 1834 daar meer dan 12000 Orangemen waren. Het is boven allen twijfel verheven, dat het Orangisme nooit iets met de Vrmij.·. heeft te maken gehad.

Orde is eigenlijk de naam van iedere vereeniging die aan bepaalde regelen en voorschriften gebonden is; maar toch werd deze naam hoofdzakelijk gegeven aan die geestelijke vereenigingen wier leden zich, door eene plechtige gelofte, en verbonden hadden *volgens bepaalde regelen te leven*, als de onderscheidene kloosterorden enz. Uit deze vereenigingen kwamen de geestelijke ridderorden voort, waarvan weêr de wereldlijke ridderorden afstamden. Daar de leden van deze laatste aan geen vasten leefregel gebonden waren, werden deze orden aanvankelijk dan ook slechts broederschappen, bonden (fraternitates, sodalitates, foedera) genoemd. Toen nu, in de XVII^de^ eeuw, de wereldlijke ridderorden meer algemeen werden, werden er ook orden in 't leven geroepen tot andere doeleinden, tot bevordering van wetenschap en kunst enz. enz. Hierbij werden dan de zoogenaamde geheime orden nagevolgd, die hun eigenlijk wezen onder den sluier der geheimhouding verborgen. Zoo ontstonden aan de Duitsche universiteiten de studenten-orden (Espérance-orden) en allerlei politieke geheime genootschappen.

De vraag is nu, of de Brsch.·. der VV.·. MM.·. ook eene Orde genoemd moet worden. Men weet het, dit geschiedt veelal, en 't is zelfs in ons vaderland de gewoonte te spreken van de Orde van Vrijmetselaren, gelijk ook blijkt uit den titel onzer officieele wet. Toch gelooven we dat niets minder juist is dan dit, en dat het in 't belang der Vrmij.·. zelve zeer gewenscht is, met deze gewoonte te breken, en voortaan alleen van de Broederschap der VV.·. MM.·. te spreken. Men heeft deze Broederschap eene Orde genoemd, omdat men haar afleidde van — of althans in verband bracht — met de geestelijke ridderorden der middeleeuwen; maar sedert men geleerd heeft een onpartijdig historisch onderzoek intestellen, is 't gebleken, dat de broederschap der Vrijmetselaren met die Orden in geenerlei betrekking staat. 't Is waar, de waan dat wij leden eener geheime Orde zijn, heeft velen verlokt het lidmaatschap der Brsch.·. te zoeken, wanende dan tot een zeer geheim genootschap toe te treden; maar laat ook hier de waarheid zegevieren en openlijk erkend worden. Vóór 1784 komt dan ook in Engeland de naam Orde niet voor, met betrekking tot de Vrijmij.·.; eerst in de vijfde uitgave van het constitutieboek vinden we dit woord. Krause zelfs heeft reeds aangetoond, dat wij ons geen Orde moeten of mogen noemen, omdat bij ons van gebondenheid aan een bepaalden leefregel geen sprake is en wij niets anders zijn, dan leden van een broederschap in den besten zin van dit woord. BBr.·. als Fessler, Schröder enz.enz. die onpartijdig de geschiedenis beoefenden, hebben het dan ook reeds uitgesproken, dat de oudste Vrmij.·. geenszins voortsproot uit de oude ridderorden, maar wel uit de bouwvereenigingen of bouwgenootschappen der middeleeuwen. In zijn hoofdwerk over de drie oudste „kunstoorkonden“ bewijst Krause (z. d.) dan ook onweêrlegbaar, dat de naam Orde, op onze Broederschap toegepast, eerst dagteekent uit de tweede helft der XVIII^de^ eeuw. Voordat de Royal Arch graad optrad, vindt men in de oudste Engelsche documenten nooit het woord Orde. Tot heden toe wordt in Engeland dan ook altijd van onzen Bond gesproken, als van Society, Fraternity, Botherhood enz. Eerst door den mysticus Hutchinson werd het treurig voorbeeld gegeven van eene Orde te spreken; maar vooral Frankrijk, waar men met het geheimzinnige dweepte, heeft hier een invloed ten kwade uitgeoefend.

We bespraken hier niet iets wat slechts van ondergeschikt belang is. Naar onze overtuiging, kan het de zaak der Vrmij.·. slechts bevorderen, wanneer we het woord Orde, zooveel mogelijk, vermijden en ons gewennen van eenen Bond of van eene Broederschap te spreken. Het waas van geheimzinnigheid, dat nog over onze vereeniging ligt, moet worden weggenomen; dan pas zal men de dwaze bewering kunnen wederleggen, dat de Brsch.·. van Vrijmetselaren niet langer tehuis behoort in den modernen tijd; dan zullen de meest ontwikkelden begrijpen, dat ons geheim geheel iets anders is, dan wat de prof.·. wereld vermoedt.

Orde (— de) is ook de houding die de BBr.·. bij hun samenkomsten, op verzoek van den Voorz.·. Mr.·. aannemen.

Orde (*Koninklijke — van Schotland*). the Royal Order of Scotland. Deze instelling, die zich tot Schotland bepaalt, bestaat uit twee deelen, namelijk de Orde van H. R. D. M. van Kilwinning (z. Heredom) en R. S. Y. C. S. Rosy-cross (z. *Rosecroix*). Volgens de, trouwens door niets gestaafde sage, ontstond het eerste deel onder Koning David I, het tweede onder Robert Bruce (z. d.). Deze beide Graden vormen de Koninklijke Orde, en kunnen slechts aan Schotten gegeven worden. De Koning van Schotland is altijd de Grootmeester. Met de Schotsche Vrmij.·. hangt deze Orde niet, of nauwelijks samen.

Orde der **Barmhartigheid.** Eene vereeniging te Parijs, die slechts kort heeft bestaan. Haar stichter gaf voor, dat ze in verband stond met de Orde der Tempeliers en dat Napoleon I haar geheim opperhoofd was. De stichter, die bleek een oplichter te zijn, maakte zich uit de voeten, waarop de z. g. Orde te niet ging. — **O.** van **Christus.** Zekere Portugees (Nunes) wilde die in 1866 te Parijs invoeren onder voorgeven dat dit genootschap in 1314 in Portugal was gevormd uit de resten der Tempeliers. Het was in onderscheidene Graden verdeeld. Ook deze speculatie ging gelukkig spoedig te gronde. — **O. de Goddelijke,** is de naam die aan de Martinisten (z. d.) gegeven wordt. — **Orde-Grootmeesters** (de constitueerende) is de 8ste Gr.·. van het systeem van Mizraïm, z. d.

Ordeboek. In 1766 of '67 werd zulk een boek, op aanmanen van Schubart, in eenige kapittels der Strikte Observantie aangelegd, waarin alles moest worden aangeteekend wat belangrijk was, met betrekking tot de Ritualen, de wetgeving enz. Het werd echter later niet bijgehouden.

Ordenaam (*nom de guerre*). Reeds voor 't ontstaan der Strikte Observantie was het in sommige Loges, vooral te Dresden omstreeks 1740, de gewoonte — misschien veiligheidshalve — een bijnaam aantenemen dien men als Maçon gebruikte. Een dergelijk gebruik vindt men trouwens ook bij sommige prof.·. vereenigingen, als letterkundige genootschappen enz. Maar het meest werd van deze namen gebruik gemaakt bij de Strikte Observantie, de Illuminaten, in het systeem H. R. D. M. van Killwinning (z. d.) waar de bijnaam het karakter van hem die dien droeg moest aanduiden: vandaar dat die Ordenaam ook „caractéristique“ genoemd werd.

Orden (de vijf) **der Bouwkunst.** In de tweede uitgave van het constitutieboek (1738) geeft Anderson twee hoofdstukken „over de vijf orden der Bouwkunst“ en „over de tempels der ouden“, beide bewerkt naar het bekende werk van Polladis over de bouwkunst, die weder Vitruvius volgde. We ontleenen daaraan het volgende. Anderson zegt: „De Toskaansche Orde (mogelijk juister de Etruscische genoemd) is de meest solide; daarom volgt men die bij 't leggen van de grondslagen der gebouwen, ook waar men de overige orden wilde volgen. Deze waren vooral bij de Toskaansche volken in gebruik, die ten allen tijde goede vrijmetselaren waren. De tweede Orde is de Dorische en kreeg haren naam van de Doriërs, een Grieksch volk, dat zich in Azië had gevestigd. De derde, namelijk de Ionische, ontleende haren naam aan Ionië, een landschap in Azië, en de beroemde tempel te Efese was volgens deze orde gebouwd. De Corinthische Orde, naar de stad Corinthe in den voormaligen Peloponnesus, nu Morea, gelegen, genoemd, overtreft de vorige in netheid, keur van versierselen en schoonheid. De vijfde, die men de samengestelde of ook de Romeinsche noemde, heeft van al de genoemde 't een en ander overgenomen. De overige Orden, die sommigen nog aan deze vijf willen toevoegen, zijn eigenlijk slechts navolgingen en niet zoo volmaakt als de voorbeelden die gevolgd zijn. Wat de zoogenoemde Cariotische betreft, die bestaat alleen uit zeer voegzaam aangekleede vrouwen-beelden, die men, in sommige gevallen, in de plaats van zuilen of pilaren gebruikt. Nadat men de proporties der vijf orden onder de vervallen muren der beroemdste oude gebouwen had ontdekt, heeft men dit ook kunnen doen met betrekking tot de galerijen, ingangen, zuilen, voorhoven en vertrekken, en men is daardoor in staat gesteld geworden, den grondslag, de grootte, de hoogte en de bestemming van elk dezer deelen te bepalen en ook van den aard der verschillende materialen welke gebruikt werden tot vervaardiging en versiering der plafonds. Onder deze kostbare overblijfselen vond men tevens de juiste maat voor de deuren, vensters en schoorsteenen, de versieringen daarvan enz. De trapbouw dezer oude gebouwen, waarvan men eenige nog ongeschonden onder den grond heeft gevonden, hebben ons in staat gesteld de regelen te bepalen volgens welke ze werden gebouwd, met betrekking tot de verschillende bouworden daarbij gevolgd, en de juiste afmeting der verschillende treden. Eindelijk heeft men, met behulp der geschriften van Vitruvius, en het weinige dat men bovendien nog ontdekte, de onderscheidene soorten van daken weder kunnen repristineeren, de deelen der gebindten bepaald en kunnen aanwijzen wat men tot bedekking der gebouwen ge-

bruikte. Naar deze ontdekkingen, heeft de koninklijke kunst beproefd aan deze haar ouden glans weêr terug te geven en de Vrijmetselaren werden daarom des te meer gewaardeerd, omdat ze, niet alleen ten opzichte van de openbare gebouwen, maar ook met betrekking tot de bijzondere huizen in de stad en op het land, bewezen hebben, wat men in acht moet nemen bij een gebouw met betrekking tot schoonheid, gemakkelijkheid van bewoning en juiste verdeeling. Men zou nog veel van de straten en gebouwen der ouden kunnen te voorschijn brengen; want, gelijk dit deel der bouwkunst diende tot versiering der steden en landschappen, zoo diende ze ook den menschen voor zijn gebruik, en de Romeinen hebben zeker moeite noch kosten gespaard om alles tot zulk een graad van volkomenheid te brengen, als men tot heden toe nog niet bereikt heeft. Van de openbare pleinen der Grieken en Romeinen en over de gebouwen die rondom deze gestaan hebben, zullen we hier verder niet spreken, daar de voortreffelijke bouwmeester Vitruvius daarover alle inlichtingen heeft gegeven die men slechts kan verlangen.“ — Over den tempelbouw der ouden laat Anderson zich op de volgende wijze uit. „Toskane was het eerste land in Italië dat de bouwkunst als eene vreemde uitvinding, aannam. De duisternis van dwaling en bijgeloof had zich reeds over het grootste gedeelte van den aardbodem uitgebreid, daar de menschen zich vele godheden voorstelden. De Toskaners waren de leermeesters der overige, naburige volken, zoowel wat den dienst der valsche godheden betrof, als met betrekking tot den bouw, de versiering, den aard en den vorm, der tempels aan deze godheden gewijd. Te oordeelen naar de wedergevonden fondamenten, bouwde men de tempels die gewijd waren aan de goden en godinnen van den ontucht, den oorlog en het vuur, als aan Venus, Mars en Vulcanus, buiten de steden; maar die van de godheden der kuischheid, van den vrede en der nuttige kunsten, daarbinnen. De tempels der bijzondere beschermgoden van eenige stad, vooral van Jupiter, Juno en Minerva, stonden op de hoogste plaatsen in 't midden van de steden en burchten. De tempels van Pallas, Mercurius en Isis, die den kunstenaars en kooplieden bescherming moesten verleenen, waren bij, of midden op de markten en openbare pleinen opgericht. Eindelijk waren de tempels dier godheden die men aanbad tot bewaring en herstel der gezondheid, als van Aesculapius, Hygieia en dergelijke, op die plaatsen opgericht, waar de beste lucht en het zuiverste water gevonden werden. — De Toskaners, en andere afgodische volken na hen, gaven aan die tempels een bepaalden vorm. In 't algemeen moesten ze rond, met den passer afgemeten zijn, om daaruit vier — zes — of achthoeken te maken; soms gaf men aan de tempels den vorm van een kruis van verschillende gedaante of figuur. Maar de ronde en vierhoekige waren de schoonste, en wel om redenen die duidelijk zijn voor hen, die eenige kennis hebben van het groote model van alle tempelen. Gelijk de zon en de maan door hare bewegingen telkens kringen maken, zoo gaven de bouwmeesters van het heidendom aan hunne tempels den ronden of 't meest daarop gelijkenden vorm. Op gelijke wijze maakten ze ook de tempels van Vesta, wegens de rondheid der aarde wier godin zij was. De tempels van Jupiter lieten ze in 't midden open, daar ze hem beschouwden als den bestuurder der lucht en van 't firmament. Wat de versieringen der tempels betreft, richtten zij zich ook naar de verschillende geaardheid der godheden. Zoo waren de tempels van Minerva, Mars en Hercules van de Dorische Orde, omdat deze, aan godheden van den oorlog gewijd, niets verwijfds of ook maar sierlijks zouden hebben; daarentegen moesten de tempels van Venus, Flora, der Musen en van andere beminnelijke godheden met hare eigenschappen overeenstemmen; ze werden daarom volgens de Korinthische Orde gebouwd omdat deze 't meest bekoorlijks, teeders, sierlijks uitdrukt. De Ionische Orde, die 't midden houdt tusschen de Dorische en Korinthische, werd gevolgd bij de tempels van Juno, Diana en Bacchus die niet zooveel ernstigs als de eerste en niet zooveel beminnelijks als de laatste eischten. Het uitwendige voorkomen van al deze tempels was evenzeer onderscheiden.“ Het aannemen van vijf Orden in de bouwkunde is bij de nieuwere schrijvers in onbruik geraakt. Maar, met betrekking tot de rangschikking der zuilen of kolommen, is men de oude indeeling van Vitruvius blijven volgen, in zooverre als men buiten de drie Grieksche Orden nog eene Etruscische en eene gemengde kan aannemen. (z. *Bouwkunst*).

Orden-constitutie. Zekere Br.·. J. W. Mylius, Luitenant der Saksische Genie., lid van de Oppergraden der Strikte Observantie (z. d.) en onder den naam *Eques a Stella*, Ordes-Kanselier der 7de provincie, werd belast met het samenstellen van een stuk, dat in 1767 werd goedgekeurd door het *Concilio Provinciali* en toen werd

uitgegeven. Het was alleen voor de Ordeleden bestemd en had tot titel: *Eerste kapittel der verheven Orden-konstitutie* of het denkbeeld dat zich een Orde-Broeder moet vormen over de samenstelling en bedoeling der Orde. Het *Algemeene Woordenboek voor Vrijmetselaren* deelt daaruit het volgende mede, dat we belangrijk genoeg achten om hier overtenemen.

1⁰. Ofschoon de regels, in de eerste tijden aan de Orde voorgeschreven, thans nog elk onzer BB.·. verbinden, dewijl hij bij zijne aanneming op deze verwezen en aangenomen wordt, zoo blijkt het toch van zelf en duidelijk, dat deze verplichting eenigszins beperkt is, en zich alleen tot die punten uitstrekt, welke gevoegelijk ten uitvoer kunnen worden gebracht, overeenkomstig het verschil van godsdienst, zeden en staatkundige instellingen der landen, waarin wij verstrooid leven. De Ordebroeders moeten dus deze regels, welke immer een eerwaardig overblijfsel van den ouden tijd blijven, in dezen zin aanzien, en volgens deze beperking moeten zij het betrachten hunner op zich genomene plichten in beoefening brengen.

2⁰. Het is meer dan vermoedelijk, dat onze oude BB.·. buiten dezen regel voormaals nog zekere wetten moeten hebben bezeten, welke een nader en omstandiger voorschrift inhielden van hunne eigenlijke politieke instellingen, en den bijzonderen vorm, ten gevolge waarvan zij hunne huishoudelijke, als ook andere aangelegenheden ten uitvoer brachten; aangezien de eigenlijke regel in dit stuk al te weinig vaststelt, en meer een *norma mororum* (een zedelijk), dan een voorschrift van *actionum politicarum et œconomicarum* (het staat- en huishoudkundige) bevat. Daar intusschen het treurig lot huns tijds ons alles ontnomen heeft, *zoo zijn wij niet in staat, om van deze zijde kennis te putten, welke ons tot voorschrift zou kunnen dienen.*

3⁰. Gesteld nu echter ook, dat er dergelijke gedenkteekenen tot op onzen tijd behouden waren gebleven, zoo is het toch nauwelijks te gelooven, dat deze zeer bruikbaar zouden zijn. Wij hadden wellicht daaruit den standvastigen geest, die hunne handelingen bezielde, de staatkunde die afgemeten was naar den toenmaligen samenhang der belangen van de Europeesche Staten geleerd, en een getrouw beeld der algemeene zeden van de toenmaals geleefd hebbende menschen kunnen verkrijgen, maar in eenen tijd van 400 jaren is alles veranderd. Andere menschen, andere zeden! De algemeene staatsinstellingen van *Europa*, als ook het belang en de afzonderlijke betrekkingen der Staten onderling, gelijken volstrekt niet meer naar het beeld, hetwelk men naar aanleiding van de geschiedenis der veertiende eeuw kan ontwerpen. Bij gevolg zoude de Orde, ook dan wanneer zij onafgebroken in haren bloei ware voortgegaan, hare huishoudelijke en staatkundige grondwetten hebben moeten veranderen, en naar den geest des tijds eene zoodanige aannemen, welke meer ingericht ware geweest naar de omstandigheden der staatsgesteldheid van *Europa.*

4⁰ Wij Duitsche BB.·. kunnen haar thans uit geen ander oogpunt beschouwen, dan alsof zij thans bij ons weder op nieuws in hare teere kindschheid ware. Wij zijn van voren af aan begonnen ons met den opbouw van een systema bezig te houden, waartoe de oudheid ons niets meer, dan het schaduwbeeld aanbiedt.

5⁰. Wij weten zoo veel, dat zich, in *Italië*, *Frankrijk*, *Engeland*, enz. Broeders bevinden, die *wellicht* met gelijke doeleinden als wij arbeiden, maar dewijl ieder land *voor zich zelf arbeidt*, daar onze buitenlandsche Orde — BB.·. het niet raadzaam oordeelen, zich buiten eene zeer algemeene vereeniging in eene bijzondere en nauwere met ons in te laten, en wij zulks onzerzijds evenmin dienstig en voor onze Broeders nuttig achten, zoo blijft onzer provincie niets anders over, dan onze instellingen zoodanig te vormen, als wij die het meest gepast vinden naar onze eigene zeden, naar de denkwijze der menschen onder welke wij leven, en het algemeene staatsbestunr der landen welke wij bewonen.

6⁰. Aangezien het der Orde doorgaans heeft behaagd, zich met *de V.·. M.·. als met een dekmantel te omhullen*, achter welken ook wij reeds zoo vele jaren achter elkander met zekerheid hebben doorgebracht, zoo raadt ons het verstand aan, deze gordijn niet weg te trekken. Ten minste moeten wij dit niet in onze dagen doen, wellicht over het algemeen niet en althans toch niet eerder, voor wij mogelijk bemerken, dat die gordijn niet meer voldoende of noodig zal wezen om ons voor de nieuwsgierigheid te beschermen. Wij moeten voortgaan, op de V.·. M.·. *als den eersten grondsteen van ons systema* alles te bouwen. Deze

moet ons menschen leveren, welke wij ter bereiking onzer goede oogmerken kunnen gebruiken. In het onderstaande zal naauwkeuriger bepaald worden, hoe men te dien opzichte moet handelen.

7°. De oogmerken, welker bereiking de Orde in onze provincie zich heeft voorgesteld, laten zich kortelijk in de volgende zinsnede uitdrukken: *„zich door allerlei geoorloofde middelen en wegen eigene etablissementen te verschaffen, om voor den Staat, waarin wij leven, dienstig te worden.“* Het huishoudelijke plan door onzen *Provisor domorum* (SCHUBART, Edelheer *von dem Kleefelde*) bearbeid, en de daaromtrent vastgestelde reglementen, bepalen de geoorloofde middelen, welke aangewend moeten worden, om fondsen tot eigene etablissementen te verkrijgen. Hierbij willen wij alleen herinneren, dat deze middelen van alle soort, doorgaans van zoodanigen aard moeten wezen, dat zij, wel is waar, door het verstand en eene gezonde staatkunde gewettigd worden; maar nimmer tegen de denkwijze van een rechtschapen man mogen indruischen. Wij moeten zorgvuldig ook den schijn vermijden, van kwaad vermoeden op ons te laden, en ieder Broeder moet met een gerust geweten ten beste der Orde kunnen arbeiden.

8°. De etablissementen welke wij zoeken, moeten, wel is waar, duurzaam zijn; ons de krachten geven, onze BB.·. eenmaal, mettertijd tot een *eigen gevormd lichaam* samen te trekken, hunne omstandigheden te verbeteren; en daardoor hunne grootste gelukzaligheid, het goede te kunnen doen, te vermeerderen; maar wij bidden en vermanen onze BB.·. ten ernstigste, met deze hier vastgestelde begrippen nimmer zoodanige te verbinden, welke ons in de oogen der Regenten verdacht, of voor den Staat gevaarlijk zouden maken. Wij kunnen getrouwe en gehoorzame onderdanen en wereldburgers zijn, en toch daarbij den bloei, den voortgang en het welzijn onzer Orde en van ons zelven bevorderen.

9°. Wij zetten wel den oorsprong, van welken onze Orde afstamt, in het geheim voort, maar dit doen wij tevens *pia recordatione* (vromer gedachtenisse). Het zoude een meer dan reusachtig denkbeeld zijn, voor zoo ver het ons immer in ernst kon invallen, onze Orde in haar oude gedaante en vorm weder te herstellen. De tijden, in welke zij zich als het ware noodzakelijk maakte, zijn verdwenen, en de razernij der kruistochten zal de wereld waarschijnlijk nimmer weder besmetten. Gesteld echter, dat dit ook het geval niet zij, zoo kunnen wij toch als zeker aannemen, dat eene dergelijke onderneming geheel *Europa*, binnen kort of lang, tegen ons in het harnas zoude jagen. Waarom zouden wij dus met veel moeite en onder angstig zorgen een gebouw willen optrekken, welks val wij met zekerheid vooruit kunnen berekenen?

10°. Hoe vele Staten van *Europa* hebben niet vereenigde Korporatiën onder hunne burgers, welke de macht harer overheden eerbiedigen, daarbij echter door eigene statuten, in een bijzonder korps samengevat leven, deze zelf ontworpene wetten volgen, en haar bijzonder welzijn, en middelijk dat van den Staat waarin zij leven, bevorderen. Wij willen onze BB.·., als een eenig voorbeeld, de Hollandsche Oost-Indiesche kompagnie aanvoeren. Deze vereenigde maatschappij van vele menschen, bezit eigene landerijen, rijkdommen en een wijd uitgebreiden handel; hare leden bevinden zich, door eenen vlijt, sedert vele jaren aangewend, in de beste omstandigheden; zij houden echter niet op, de macht der Staten-Generaal te erkennen, van hunne bevelen, in zekeren zin, af te hangen, en getrouwe onderdanen dier republiek te zijn.

11°. Wij willen dit eenigermate nabootsen. Het lichaam of korps, hetwelk de leden, door onze Orde verbonden, thans en in de toekomst begeeren te vormen, moet in zijn wezen instellingen hebben, welke omtrent overeenkomstig zijn met die van den tijd. Wij zijn door eenen vasten band met elkander verbonden tot het einddoel *om door onzen arbeid en vlijt een geheel te vormen, hetwelk de tijdelijke voordeelen der thans levende Broeders bevorderen, en voor onze nakomelingen eenen vasten grondslag zal nalaten, dat gebouw verder op te trekken en immer heerlijker te maken.* Onze provincie bevat BB.·., die door verschillende regenten en naar verschillende staatsinrichtingen bestuurd worden; dit verschil der landen kan echter op de denkwijze en den ijver van een rechtschapen Orde-Broeder geenen merkelijken invloed hebben. Wanneer hij weet, dat hij door zijne vlijt en zijnen ijver, voor de Orde

aangewend, het geluk en de welvaart eener menigte BB.·. en van zijn' eigen persoon bevordert; als hij weet, dat de Orde niets van hem verlangt, dan wat met eene verstandige voorzichtigheid, die over het algemeen al onze handelingen moet besturen, en met de denkwijze van een' eerlijk man overeenkomt; als hij weet, dat ons einddoel, in den grond, noch zijnen vorst, noch zijne medeburgers die buiten de Orde leven, kan schaden, dan zal hij met vreugde voor de Orde arbeiden, in welk land hij zich ook moge bevinden. De wetten en instellingen van zijn vaderland zullen en moeten hem heilig blijven, ofschoon hij er ook tevens naar streve, de bijzondere verordeningen der Orde na te leven; want nimmer is het door de wetten van eenig land verboden geworden, zich zelven en andere menschen, langs geoorloofde middelen, en zonder strafbare bedoelingen, gelukkig te maken en zijne omstandigheden te verbeteren.

12º.Ofschoon nu ook al dadelijk verschillende BB.·., die onze provincie vormen, verstrooid leven, zoo moeten wij toch mettertijd, in die mate trachten de bescherming van voorname vorsten te winnen, dat wij onder hunne beschutting en met openbare bewilliging, als een bevoorrecht korps en onder eenen zekeren titel, ons vrijelijk in de wereld vertoonen, en ons op die wijze, in zekeren zin mogen vereenigen. Het is reeds boven herinnerd geworden, dat het ons, voor 's hands, eer schadelijk dan nuttig zijn zoude, onzen ouden oorsprong openlijk te erkennen; maar wat belet ons, thans eenen willekeurigen naam, hij zij dan welke hij zij, te ontleenen, als wij maar de vrije macht voor ons verkrijgen, onze goede oogmerken zonder beletsel te bereiken? Wij kunnen desniettemin voortgaan onzen BB.·., even als vroeger; onzen edelen oorsprong in het geheim te ontdekken.

13º.Zelfs de bemoeiingen om ons eigen welzijn en dat der Orde, door velerlei geoorloofde middelen te bevestigen, moet ons de welwillendheid verwerven der regenten; die de verbetering hunner Staten in het oog houden. Zoodra wij, door onzen vlijt en de aangevoerde inrichtingen, fondsen verzamelen, moeten wij, na aftrek van de bezoldiging der BB.·. welke ten beste der Orde arbeiden, en na aftrek der kommanderijen en prebenden aan de BB.·., naar hunne anciënniteit van het rentebedrag van het geheele kapitaal afgestaan, ons er eene geheel eigene bezigheid uit maken, en daarheen streven, dat wij de rest van alle gelden besteden, tot het aankoopen van eigene grondbezittingen, in welke de gelden behoorlijk in zekerheid kunnen worden gebracht, en dan van lieverlede zulke etablissementen daar te stellen, welke buiten de bijzondere voordeelen, door deze aan de Orde af te werpen, ook het nut van den Staat, waarin wij leven, bevorderen. De inrichting van eigene fabrijken en gestichten van liefdadigheid, aan welke de menschenliefde ten grond ligge, de bevordering en uitbreiding van zekere handelstakken, waardoor zekere lands-fabrieken bloeiender worden gemaakt, enz. zijn dingen, welke ons de welwillendheid der vorsten en den luiden bijval van het algemeen kunnen verwerven, en de voordeelen welke de Orde voor zich en hare leden daaruit trekt, zullen ons dan nimmer misgund worden, zoodra het blijkbaar wordt, dat wij niet alleen onze eigene belangen, maar, als het ware, het welzijn van een geheel land in het oog houden.

14º.Wij willen daarom echter hieronder niet hebben verstaan, alsof de BB.·. zelven, allen, in den eigelijken zin, fabriekanten of kooplieden moeten zijn, maar onze meening is deze, dat men *ieder B.·., naar de mate zijner krachten en kennis, ter bereiking van ons doel, behoorlijk gebruike.* Aangezien nu een groot aantal BB.·. buitendien hunne hoofdaangelegenheid maakt van de hier aangevoerde bedrijven, zoo moet men ze voortaan tot het welzijn der Orde gebruiken. De overigen, welke een bedrijf van anderen aard hebben, dragen het hunne slechts middellijk bij; allen nochtans arbeiden tegelijkertijd daarop af, allengs eigene etablissementen van allerlei aard voor de Orde te verkrijgen, waardoor hare verdere bearbeiding en haar welzijn, voor altijd bevestigd worde.

15º.Deze zijn de grondtrekken, naar welke de Orde zich voortaan vormen moet. Wij bidden en vermanen een elk onzer BB.·., deze bestendig voor oogen te houden, en zijne denkwijze en handelingen daarnaar in te richten. Vooral echter eischen wij, dat de gezamenlijke *S. P. Pr.* (*Subpriores Provinciae*, overheden der provinciën), en over het algemeen allen, aan wie in de Orde

bijzondere direktiën zijn toevertrouwd, zich nauwkeurig gedragen naar het hier ontworpen plan, hunne nieuw aangenomene BB.·. deze juiste en ordematige denkbeelden zonder achterhoudendheid onder het oog brengen, en op het nauwkeurigst toe zullen zien, dat voortaan omtrent het ware wezen der Orde geene zoodanige begrippen insluipen, welke ons misschien hoogst verderfelijk zouden kunnen zijn. Ten welken einde wij

16°. Behalve eene algemeene, broederlijke liefderijke vereeniging, jegens al onze BB.·., van eene nauwe en bijzondere betrekking (*connexion*), dependentie, of subordinatie ten aanzien van vreemde BB.·. buiten onze provincie, uit wel overdachte redenen en voldoende oorzaken, vormelijk en plechtig afzien.

Ordeningen der Steenhouwers z. *Verordeningen* en *Steenhouwers.*

Ordo ab Chao, is het devies dat op de geschriften du Rite ancien et accepté (z. d.) gevonden werd.

Ordo ab hoc; met deze woorden begint iedere acte van de uitvoerende macht van het Oud-Engelsch systeem (z. Engeland).

Orde-Sagen. (*Historiae Ordinis*). Bijna alle maç.·. systemen die zich niet tot de drie symbolieke Graden bepalen, maar meerdere Graden aannemen, hebben voor iederen z. g. hoogeren graad de eene of andere sage en legende, waaruit die graad verklaard zou moeten worden. Bij de opgave der onderscheidene Hooge Graden deelen we, in dit werk, ook telkens de daarop betrekking hebbende overlevering mede. Dat die overleveringen geene de minste historische waarde hebben, behoeft niet nader te worden aangewezen, wanneer men bedenkt, dat de Bond van VV.·. MM.·. in zijn tegenwoordigen vorm nauwelijks twee eeuwen oud is. Nu kan men de hier bedoelde Sagen in twee groepen onderscheiden en wel I. in de zulke die betrekking hebben op den bouw van den eersten of tweeden Jeruzalemschen tempel en II. in dezulke die met de eene of andere ridderorde in verband staan; in sommige systemen zijn beide met elkaar verward. We zullen hier een kort overzicht der voornaamste Sagen geven. — In de Fransche systemen van Clermont, Rosa enz. wordt de legende van den vermoorden meester (z. Hiram) voortgezet, zoodat ze verhalen hoe Salomo, door daartoe uitverkoren Meesters, allereert het lijk van den vermoorde en dan de moordenaars liet opzoeken, om zich op dezen te kunnen wreken; de daartoe aangewezen Meesters kregen dan als belooning voor hunne trouwe diensten, als uitverkoren Meesters, bijzondere voorrechten. In andere Graden heeft men weder allerlei verhalen die betrekking hebben op den bouw van den tweeden Joodschen tempel, waarbij men dan vertelt, dat koning Zerubabel (!) dien Graad zou hebben gesticht. — De Sagen aan de geestelijke ridderorden ontleend, grijpen meer in de geschiedenis in, maar daarbij zijn de historische feiten met een bepaald doel vervalscht, en is de geschiedenis gereconstrueerd. Zoo hebben de zoogenaamde Schotsche Graden, zonder het uitdrukkelijk te zeggen, betrekking op 't herstel der Stuarts. De voornaamste dezer Sagen is, dat koning Robert I (Bruce) van Schotland, de Orde van St. Andreas van den Distel stichtte, als hoogste maç.·. Orde en als belooning voor den in den oorlog met Engeland (vooral bij den slag van Bannockburn 1314) bewezen diensten. In de Koninklijke Orde van Heredom van Killwinning (z. *Heredom*) wordt beweerd, dat koning Robert Grootmeester was, en deze betrekking voor zijne opvolgers in beslag had genomen. De oude en nieuwe z. g. Tempelheeren leveren eene compleete geschiedenis der Orde, van den dood van Molay tot op den nieuweren tijd. 't Zou te veel van 't geduld onzer lezers gevergd zijn, deze vrij onbeduidende geschiedenissen hier in 't breede te verhalen. Mogelijk dat, achter den sluier der traditie, eenige werkelijkheid verborgen is, maar mythen en legenden hebben die feiten bijkans onkenbaar gemaakt. De Sagen der Strikte Observantie (z. d.) komen met die der Tempelheeren in vele opzichten overeen. — De *Ordre du Temple*, eene die in Frankrijk en Engeland gevonden wordt, ontstond te Parijs in 1806 en heeft de volgende, eenigszins gewijzigde Sage. Toen Molay in de Bastille gevangen zat, voorzag hij de aanstaande vernietiging van de Orde der Tempelheeren, en benoemde toen tot zijn opvolger zekeren Jean Marc Larmenius en gaf dezen de macht, de Orde weêr te herstellen en zelfs tot aan zijnen dood te regeeren. Na de terechtstelling van Molay, bestuurde Larmenius de Orde dan ook werkelijk, hoewel in diep geheim; de nog overgebleven ridders erkenden zijn gezag, en sloten zich bij hem aan. Hij ontwierp eene oorkonde en opdat de Orde, na zijn dood, niet zonder opperhoofd zou blijven, stelde hij reeds dadelijk tot zijn opvolger aan Frans Thomas Theobald van Alexandrië, met de volmacht weder zijn opvolger te benoemen. Zoo heeft de Orde der Tempeliers zich in stand kunnen houden en de waar-

digheid der Grootmeesters is zoo bewaard gebleven tot op onzen tijd. (Men vergelijke hier Clavel „*Histoire pittoresque de la Franc-Maçonnerie*“ Pag. 214 c. a. s. die wel als gids op historisch terrein minder vertrouwbaar is, maar de onderscheidene Sagen vrij volledig mededeelt).

Oriflamma (*auriflamma*) was de naam van 't Fransche rijksvaandel dat vroeger in godsdienstoorlogen gebruikt werd. 't Bestond uit roode zijde en werd, aan een gouden lans gebonden, voor 't leger uitgedragen. — De oriflamma der kruisridders was evenwel wit met een rood kruis in 't midden. In onderscheidene Hooge Graden wordt de standdaard der Orde eene oriflamma genoemd.

Orleans (*Louis*, *Philippe*, *Joseph*, Hertog van — sedert 1787, vroeger Hertog van Chartres, Prins van Bourbon) geb. 13 April 1747 stierf den 6 Nov. 1793 onder de guillotine als „burger Egalité.“ Hij werd 1 Mei 1772 in de Brsch.·. aangenomen en den 24 Juni 1771 Grootmeester van het Gr.·. Or.·. de France. Den 9 Sept. 1774 werd door hem een Loge der Grootmeesters „St. Jean de Chartres“ te Mousseaux bij Parijs opgericht, waarin hij als Reg.·. Mr.·. fungeerde. Op eene reis, in 1776 met zijne gemalin door Frankrijk gemaakt, bezocht hij onderscheidene Loges en legde te Bordeaux den eersten steen van eene Loge. Clavel verhaalt aangaande hem de volgende anecdote. Op eene reis door Normandië, steeg hij af in eene rijke Benediktijner-abdij en bemerkte, dat op de straat een groote menigte armen op een aalmoes wachtte. Daar de meesten van zijn gevolg VV.·. MM.·. waren, wilde hij de rijke monniken, door 't houden van eene tafel-Loge, tot weldadigheid noodzaken. Aan den disch, waarbij de Oppersten van het klooster tegenwoordig waren, deden allen, evenals hij, eensklaps hun maç.·. kleeding aan en hielden toen een collecte, waarbij de monniken verplicht waren evenveel te geven als hij en zijn gevolg. — Maar van meer belang voor de geschiedenis is de volgende verklaring van hem door de Br.·. Milscent, opgenomen in het *Journal de Paris* van 24 Feb. 1793: „In een tijd waarin werkelijk niemand nog onze revolutie kon vermoeden, heb ik mij bij de Vrmij.·. aangesloten die een beeld aanbiedt der gelijkheid, evenals ik mij aansloot bij het parlement dat een beeld der vrijheid is. Maar met het oog op de werkelijkheid, heb ik het fantoom prijsgegeven. In December laatstleden richtte zich de secretaris van het Gr.·. O.·. tot den man, die de functie van secretaris van den Grootmeester bij mij waarneemt, om zich tot mij te wenden over zekere aangelegenheid dit genootschap betreffende. Daarop heb ik, onder dagteekening van 5 Januari, het volgende geantwoord: „Daar ik niet genoeg bekend ben met de samenstelling van het Gr.·. Or.·., en ik bovendien van oordeel ben, dat in eene republiek, vooral in 't begin van haar bestaan, geen mysterie, of eenig geheim genootschap mag gevonden worden, wil ik mij verder in niets mengen wat betrekking heeft op het Gr.·. Or.·., of op de vergaderingen der Vrijmetselaren. — L. P. J. Egalité.“ (Kloss. *Gesch. der Freimaurerei in Frankreich* I 328). Het Gr.·. O.·. vaardigde daarop, den 8 Aug., eene circulaire uit aan de Loges, waarin het verklaarde, dat het den 8 Mei het ontslag van den Gr.·. Mr.·. had aangenomen.

Orphica, Orphische feesten of **mysterieën.** Dezen maakten later een deel uit der Bacchische mysteriën, en men beweerde daarmede tot de zuivere Eleusinische te willen terugkeeren. De plechtigheden bij de inwijding tot deze mysteriën, waren 't zinnebeeld van de nieuwe geboorte, de reiniging en verzoening van hem die moet worden ingewijd; die moest symbolisch den dood ondergaan, om daaruit, als een gereinigd mensch, te herrijzen.

Osiris. (Θσίρις) z. *Isis.* Plutarchus verhaalt de geheele geschiedenis van Osiris, die beurtelings voorkomt als vader, broeder, gemaal, of zoon van Isis, maar gewoonlijk als haar broeder en gemaal beschouwd wordt. Dat verhaal komt op 't volgende neêr. Nadat hij de regeering had aanvaard, beproefde hij de Egyptenaren te ontwennen aan hunne ruwe levenswijze, voerde den landbouw in, wees hun 't gebruik der vruchten, gaf hun wetten, leerde hen de Goden te vereeren, trok overal rond, en gaf zelf het voorbeeld van eene hoogere beschaving. Daar Isis, gedurende zijne afwezigheid, zeer waakzaam was, gelukte het zijn broeder Typhon niet, eene samenzwering tegen hem te smeden. Eerst na zijn terugkeer, verbond deze zich met 72 gezellen en liet een prachtige marmeren doodkist maken. Bij een gastmaal werd Osiris genoodzaakt daarin te gaan liggen, waarop de saamgezworenen het deksel dichtsloegen, dit verzegelden, en alles in den Nijl wierpen. Toen dit bekend werd was er rouw in 't geheele land. Isis vond de lijkkist bij Byblos, en verborg die op eene geheime plaats waar Typhon haar echter ontdekte, het lijk van Osiris in 14 stukken verdeelde en overal verstrooide. Isis zocht de stukken weêr bijeen, alleen

één deel vond ze niet weder; in plaats hiervan vervaardigde ze een phallus van vijgenhout, dien ze tot symbool van de voortbrengende kracht heiligde. Osiris wist in de onderwereld zijn zoon Horus voor zijn zaak te winnen; deze overwint Typhon en levert hem aan Isis over die hem echter, met grootmoedigheid, weêr vrijlaat. Eindelijk wordt Typhon volkomen overwonnen. Zoo luidt de Sage. — Deze Sage of liever mythe wordt door Bunsen (*Aegyptens Stelle in der Weltgesch.* I 508) aldus verklaard. „De Kosmische elementen dezer mythe zijn duidelijk genoeg. De astronomisch-physische zijn gemakkelijk te ontdekken: Osiris en Isis zijn de Nijl en Egypte. De Osiris-mythe is daarom niets anders, dan 't symbool van het zomerjaar.“ — We ontkennen de juistheid dezer verklaring niet, maar — al gelooven we dat Lenning (*Encyclop.* II 505 ff) niet van overdrijving is vrijtepleiten — de religieuse beteekenis der mythe komt bij Bunsen niet voldoende tot haar recht. Wij gelooven, dat er verband bestaat tusschen de Hiram-mythe (z. d.) en daarom ook hier de voornaamste kracht moet gezocht worden in het feit, dat Typhon ten slotte overwonnen wordt. Dat was voor de Egyptenaren het denkbeeld dat hen verzoende met het leven en zijn onoplosbare raadsels. Dit blijkt te duidelijker, wanneer men 't oog richt op de plechtigheden bij den Osiris-dienst in gebruik. De priesters, die het ambt van Opperrechter in Egypte bekleedden, droegen daarom het amulet van Isis op de borst met het opschrift: het woord der waarheid. En zoolang ze daaraan getrouw bleven, zoolang ze, als hun meester, er hunne eerzucht in stelden Egypte beter te maken, zoolang bleef hun eeredienst bestaan en van kracht. Maar toen Egypte door vreemde naties werd overmeesterd, de tempels werden ontwijd, de priesters werden verdreven of gedwongen hun mysteriën te verbergen, of voor den oningewijde te openbaren, toen ontaardde, wat eens de vorm was geweest van de verhevenste denkbeelden, in onwaardig spel. Toen begreep de priesterschap weldra niets meer van den diepen, heiligen zin der mythe, en zij die gestaan hadden in den dienst van 't heiligste en verhevenste, werden priesters zonder meer: 't geheim was verraden en onteerd. Het volk nam de zeden en gewoonten van zijn overwinnaars aan, vermengde de heilige overleveringen met de sagen der Westerlingen; van de mysterie bleef de schaduw over, meer niets.

Wij beweren volstrekt niet, dat de Bond van VV.·. MM.·. historisch met de Egyptische mysteriën samenhangt (z. *Geschiedenis*); wij weten, dat de Bond zijn oorsprong vond in de bouwcorporatien der middeleeuwen, maar is er toch geen groote overeenkomst tusschen den oorspronkelijken Osiris-dienst en wat de Vrmij.·. werkelijk, in oorsprong en wezen, is? Daarom zij deze geschiedenis ons ter leermeesteres. Laten wij, — wars van alle geheimenis-kramerij — toch bedenken dat wij een heilig erfgoed: den dienst van 't schoone en ware, moeten handhaven te midden eener wereld die nog waarlijk zoo profaan is. — Er waren dan ook, ten allen tijde, die een nauw verband zagen tusschen den symbolischen Meester der Vrmij.·. en dien Graad dien de Egyptenaren aan hun ingewijden gaven om hen tot priesters te wijden.

Oterfut. Volgens de legende der Fransche Oppergraden, de naam van een der drie gezellen, die den Meester Hiram (z. d.) vermoordden. Hij kwetste hem aan de westelijke poort met een maatstok.

Ott (*Hans*, *Kasper*) is de naam van twee mannen die eene eereplaats blijven innemen in de geschiedenis der Zwitsersche Vrijmetselarij.

1. De eerste was Regeeringsraad te Zurich en Grootmeester van het gerectificeerde Schotsche systeem in Zwitserland; hij werd 20 Oct. 1764 te Zurich geboren. Reeds op zijn 17de jaar verloor hij zijn vader, die Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Modestia cum libertate*“ te Zurich was; ter eere van dien vader werd hij als Leerl.·. in die L.·. opgenomen. Hij koos den krijgsdienst en werd in 1784 in Frankrijk tot Meester bevorderd en ook tot Ridder Rose-croix. In '89 begonnen zich de beginselen der Revolutie te openbaren en de Zwitsersche soldaten, die als royalisten en aristocraten, bij 't volk gehaat waren, zagen zich genoodzaakt maatregelen te nemen om zich te kunnen verdedigen. O.— begon in zijn kamer scherpe patronen te maken. De overheid, daarvan onderricht, zond mannen tot hem om hem de munitie afhandig te maken. Toen, na lang delibereeren, die mannen Ott wilden gevangen nemen, nam hij een vuursteen en staal en dreigde hen allen met zich in de lucht te doen springen. Daarop weken ze verschrikt terug, en klaagden dien „diable d'un officier“ bij den commandant aan. Maar dit maakte ook, dat de aandacht op hem werd gevestigd. Hij klom tot de hoogste waardigheden in 't leger op; maar in de revolutie was zooveel dat hem tegen de borst stuitte, dat hij naar zijn vaderland terugkeerde. Weldra werd hij ook in Zwitserland tot de hoogste Staatsambten bevorderd. In 1799

trok hij zich op zijn landgoed terug, maar telkens werd hij, bij belangrijke krijgsverrichtingen, weder te hulp geroepen. Toen in 1811 te Bazel het plan werd beraamd om de maç.·. bijeenkomsten weêr te herstellen, was hij het, die de verstrooiden bijeenbracht en, als Reg.·. Mr.·., de L.·. na een rust van 25 jaren, weêr heropende. Hij overleed 16 Juli 1820 en kan beschouwd worden als de hersteller der Vrmij.·. in Zwitserland.

2. De tweede, Ged.·. Gr.·. Mr.·. van het Schotsche directorium, werd den 21 Dec. 1780 te Zurich geboren; hij wijdde zich eveneens aan den krijgsdienst, maar werd later met de hoogste Staatsambten bekleed. Hij overleed den 3 Sept. 1856 plotseling. Op zijne talrijke diplomatieke reizen, knoopte hij met de meeste buitenlandsche Groot-Loges betrekkingen aan.

Ouderdom. De maç.·. — bepaalt zich naar den Gr.·. dien men verkregen heeft. De Leerl.·. telt minder jaren dan de Metgez.·., deze weêr minder dan de Meester. Dit is geregeld naar den tijd dien men vroeger in elken rang moest blijven, eer men bevorderd kon worden.

P.

Paarl (De —) stad in Z. Afrika. Hier is eene L.·. „*Oranje*" onder het Nederlandsche Gr.·. O.·., gesticht 1866. Ze heeft voorloopig hare werkzaamheden gestaakt.

Padang. Stad op Sumatra's Westkust. Alhier bestaat de L.·. „*Mata Hari*" (Zon- of Daglicht). Deze werd geconstitueerd bij 't besluit van het Nederlandsche Gr.·. O.·. van 10 Juli 1858 en den 14 Mei 1859 geïnstalleerd. Zij heeft een eigen locaal, terwijl 't getal contribueerende leden gemiddeld 30 bedraagt. In 1878 riep deze werkpll.·. eene spaarbank in 't leven waarvan het inlegkapitaal tot de beduidende som van f 100,000 gestegen is. Met even uitnemend gevolg, richtte zij eene volksbibliotheek op, die thans 450 boekwerken telt. De kleur is rood. Deze L.·. wordt op 't Nederl.·. Gr.·. O.·. vertegenwoordigd door den Z.·. A.·. Br.·. A. H. J. Diemont, Rijnkade 36 te Arnhem.

Paillette (Piere Thomas Laurent) geb. te Havre de Grace 13 Maart 1776, kapitein der Sapeurs-Pompiers, was lid eener Fransche Loge en schijnt zijn leven gewijd te hebben aan de redding zijner medemenschen. Niet onverdiend kreeg hij den bijnaam „de Redder", daar hij meer dan dertig menschen van den water- en vuurdood redde. Hoewel hij geheel onbemiddeld was, nam hij allen die hij hielp in zijn huis op, en verzorgde dezen met de meeste toewijdende liefde. Bij het uitbreken der cholera, wijdde hij zijn diensten belangloos aan een cholera-hospitaal om de ongelukkigen bij te staan. Hij ontving van Staatswege een medaille, maar ook in 1832 den uitgeloofden prijs der L.·. „*Les Fidèles Ecossais*" (den prijs Isis-Monthyon) en in 1842 de medaille die 't Fransche Gr.·. O.·. als belooning voor edele daden had ingesteld.

Palestina (De Ridder uit —) Chevalier de la Palestine is de 9de Gr.·. der Martinisten en de 63ste van het systeem van Mizraïm (z. d.). In de algemeene regelen der Jeruzalemsche-Orde, luidt de 53 paragraaf aldus: „Het vaderland der O.·. is a priori Palestina of 't beloofde land. Ieder aangenomene wordt, door zijn aanname, tegelijk burger van dat land voor zich zelven en voor zijn nakomelingen. Dit berust op groote Ordetraktaten en Ordeprevilegien. Daarom moet ook de nieuw aangenomene, bij zijn receptie, beloven zijn opperhoofd te gehoorzamen in alle dingen die hiertoe strekken kunnen."

Palladio (Andrea) een der beroemdste bouwmeesters, werd den 30 Nov. 1518 te Vicensa geboren. Hij was uit zeer arme ouders geboren, en overleed den 19 Aug. 1580 als Bouwmeester der Venetiaansche republiek. In 't begin hield hij zich alleen met beeldhouwen bezig, maar een beroemde kunstenaar, Frissino, trok zich den arme aan, liet hem wiskunde onderwijzen en zond hem later naar Rome, om de oude monumenten nauwkeurig te bestudeeren. Toen wijdde hij zich aan de bouwkunst, en drong zoo diep tot den geest der oude classieken door, als weinige anderen voor hem hadden kunnen doen. Anderson maakt in de eerste uitgave van zijn constitutieboek

van hem melding en zegt o. a. „De voortreffelijke geest van Palladio drong door geheel Venetië heen, in de door hem gestichte gebouwen, paleizen en landhuizen. Hij schreef ook, met veel geleerdheid, over de plaatsing der zuilen bij de ouden en over hunne tempels" en na in bijzonderheden zijn beteekenis als bouwmeester te hebben aangewezen eindigt hij aldus: „Hij is ook een waarachtig groot, innerlijk rein mensch geweest. Er is werkelijk iets goddelijks in zijne ontwerpen." Ook de nieuwe schrijvers geven hem een eereplaats onder de grootste kunstenaars. Hij verzamelde ook een school rondom zich, aan welke onderscheidene previlegies geschonken werden.

Palladium (De Orde van —) Société du Palladium. Een geheim genootschap teDouay,uit mannen en vrouwen bestaande, dat zich zedelijke en verstandelijke vorming ten doel stelde. Men zegt dat Fenelon de stichter deze vereeniging was, of liever dat hij haar Statuten aan oud-Egyptische oorkonden had ontleend. 't Behoeft geen betoog dat dit niets anders is dan eene Sage. (z. *Ordensagen*). Thory zegt, dat het zegel der Orde bestaat uit een hart met bloemen gekroond, op een altaar met eene guirlande versierd, een laurietak ter rechter- en een palmtak ter linkerzijde. Op het hart leest men „Je sais aimer." Dit devies en de vriendschapsband, die er heerscht tusschen de Metgezellen van Ulysses (d. i. de zeven leden van den Raad) en de Gezellinnen van Penelope, wijzen het hoofddoel der Orde van het Palladium aan.

Pan. De mysteriën van Pan werden langen tijd gevierd. De vergaderingen werden des nachts op onbewoonde plaatsen gehouden. De ingewijden hadden herkenningsteekens en waren tot geheimhouding verplicht.

Panier (Vaandel, Banier, Standaard). In de Strikte Observantie (z. d.) had niet alleen de opperste, maar ook ieder kapittel zijn vaandel dat in 't kapittel achter de oversten stond.

Pantheisticon z. *Taland.*

PantheistischeBroederschap(Socratica societas) Toland (z. d.) geeft in zijn berucht werk „*Pantheisticon*" de beschrijving van een genootschap, waarvan het rituaal en ook de geheele inrichting eenige overeenkomst hebben met den Bond van VV.·. MM.·.. Dit genootschap heeft hierdoor eenige beteekenis en waarde, dat de voorgewende oorsprong er van samenvalt met de oprichting der Londensche Groot-Loge (1717).

Paracelsus. Zijn volle naam was, volgens zijn eigen opgave, Philippus, Aureolus, Theophrastus, Paracelsus, Bombast van Hohenheim. Hij werd in 1493 geboren te Maria-Einsiedeln, een marktvlek, twee uren van Zurich gelegen. In 1502 ging hij met zijn vader Wilhelm Bombast van Hohenheim naar de stad Villach in Karinthië, waar deze als een geacht geneesheer werkzaam was. Hij ontving van zijn vader het eerste onderricht in de medicijnen, heelkunde en alchemie, en ging op zijn zestiende jaar naar de universiteit van Bazel. Later vinden we hem bij den beroemden abt Johannes Trithemius en in 't laboratorium van den rijken en bekenden chemicus Siegmund von Tugger te Schwatz in Tyrol. Hij doorreisde daarop een groot deel van Europa, bezocht de beroemdste universiteiten, en ging van Zweden uit, in gezelschap van een Tantaarsch Vorst door Rusland over Moskow naar Konstantinopel en keerde, na eene afwezigheid van 16 jaar, op 32jarigen leeftijd, naar Duitschland terug. In 1525 vestigde hij zich als praktiseerend geneesheer te Bazel, en werd in '27 hoogleeraar aan de hoogeschool aldaar. Maar reeds in '29 hervatte hij zijn zwerftochten, meestal door een kring van leerlingen omringd die hem volgden, omdat de roep van zijn wonderbare genezingen overal doordrong. Hij overleed den 24 September 1541 als lijfarts van den Aartsbisschop Ernst Hertog van Beieren. — P.— was ontegenzeggelijk een buitengewoon geniaal man en, in menig opzicht, de hervormer der medische wetenschap. Hij is veroordeeld geworden als kwakzalver en charlatan, omdat men hem niet heeft willen plaatsen in de lijst van zijn tijd, en vergat dat hij een kind was der dagen van alchemie en theosophie; bovendien, allerlei dwaze geschriften zijn later ten onrechte op zijn naam uitgegeven, waardoor hij natuurlijk onjuist moest beoordeeld worden. Op zijn tochten door Europa ontdekte hij niet wat hij zocht, namelijk een algemeen heilmiddel en den steen der wijzen, maar wèl onderscheidene geneesmiddelen die hem terecht beroemd maakten. Hij was alchemist en astroloog, mystiek in de hoogste mate, maar ontdekte toch oneindig veel wat vóór hem verborgen was gebleven, hij drong door „tot de geheime schatkameren" der natuur. — Toch maakte deze verdienstelijke man zich schuldig aan eene pocherij en pralerij, die hem gehaat maakte bij allen die hem kenden. Daar hij buitengewoon strijdlustig was, en geen tegenspraak kon verdragen, kon hij nooit lang op eene plaats blijven

en trok hij overal rond. Hij koos 't liefst zijn verblijf in herbergen waar hij met lieden van de minste soort vaak den nacht doorbracht, en op pochende wijze zijn geleerdheid uitkraamde. Kunnen we dit laatste niet vergoelijken, toch heeft eene onpartijdige critiek het vroeger over P. gevelde vonnis herzien en heeft men hem een plaats moeten inruimen onder de hervormers der wetenschap. — De hoofdinhoud van zijn stelsel was, dat hij meende dat de mensch onderscheiden was in drie hoofdbestanddeelen, door hem de drie groote substantiën genoemd, en dat elk dezer drie bij den dood van elkaar gescheiden werden en dan weer naar hun oorsprong terugkeerden. Zoo gaat de ziel weer terug naar God die haar gegeven heeft; het lichaam, uit aarde en water samengesteld, keert weder naar de aarde terug om daarin te vergaan. Het derde deel, dat hij den astraalgeest of het sterrenlichaam noemt, omdat het op het firmament gelijkt en uit lucht en vuur bestaat, keert weer tot de lucht terug, maar heeft langen tijd noodig om daarin opgelost te worden omdat het uit zuiverder elementen bestaat. Verder meende hij, door middel van een innerlijk goddelijk licht, alles te weten, zoodat men dan 't licht der rede niet behoefde. — Volgens anderen heette hij niet Hohenheim naar Höhener.

Parallel-lijnen. In de Amerikaansche Loges vindt men op het tableau veelal een cirkel in welks midden een punt, dat door twee perpendiculaire parallellijnen omringd is. De punt duidt den individueelen broeder aan, en de lijn den kring zijner verplichtingen. Die beide lijnen vertegenwoordigen Johannes den Dooper en Johannes den Evangelist, de twee groote patroons van den Bond, aan wien de Loges gewijd zijn. In Engeland duiden deze twee parallellijnen op Mozes en Salomo.

Paramaribo. Stad in Nederlandsch Guyana en Hoofdstad van Ned. West-Indië. (z. West-Indie). Den 17 November 1761 werd aldaar de nog bestaande Loge *Concordia* geopend, die echter den 19 Augustus 1770, bij gebrek aan genoegzame deelneming, haren arbeid staakte. Intusschen was aldaar den 20 Juni 1767 eene tweede Loge, onder den naam *la Zélée*, opgericht. — De L.·. *Concordia* werd echter reeds in Augustus 1773 weêr heropend, terwijl weinige dagen later te P.— eene derde werkplaats werd gesticht onder den naam *l'Union*; den 20 April 1775 eene vierde „*la Solitaire*“ den 6 febr. 1776 eene vijfde „*de Standvastigheid*“ en eene zesde „*de Vereenigde Deugd.*“ Bovendien was reeds den 17 Mei 1777 de Militaire ambulante Loge „*Cura et Vigilantia*“ geopend. Gedurende eenige jaren, kon de betrekking met Nederland niet geregeld onderhouden worden; eerst na den vrede van Amiens werd dit weder mogelijk en 't bleek toen, dat in 1803 nog drie Loges te P. werkzaam waren namelijk *la Zélée*, de *Vereenigde Deugd* en *Concordia*. Langzamerhand smolten de nog bestaande Loges ineen, en sloten alle leden zich aan bij de nog bestaande *Concordia*. Den 28 Mei 1866 werd door deze Werkpl.·. het gouden jubilé van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, als Gr.·. Mr.·. N.·., op zeer luisterrijke wijze gevierd. Ze telt tegenwoordig 90 leden en vergadert in een eigen lokaal in de Gravenstraat. De Z.·. A.·. Br.·. J. Sander te 's Hage vertegenwoordigt haar op 't Gr.·. O.·..

Parijs. z. *Frankrijk*.

Parlement van Engeland. (z. *Engeland*) Reeds in den eersten tijd heeft het Engelsche parlement zich met de aangelegenheden der bouwlieden bezig gehouden. Uit de oude constitutiën der bouwvereenigingen, kunnen we dienaangaande veel leeren; maar men vergete niet, dat daarin ook veel wordt gevonden wat tot het gebied der Sage behoort; zelfs Anderson heeft zich laten verleiden om voor historisch te houden wat werkelijk dien naam niet verdient. Iets zekers kon men eerst te weten komen, toen het Engelsche parlement in 1817 eene verzameling deed uitgeven van den *Statutes of the Realm*, die een geheel serie bevatten van verordeningen, die de bouwlieden betreffen en een helder licht werpen ook over de eeuwen, die anders geheel in 't donker zouden gebleven zijn. Kloss (z. d.) heeft deze verzameling aan een nauwgezet, kritisch onderzoek onderworpen, en de resultaten van zijn onderzoek neergelegd in zijn werk: „*Die Freimaurerei in ihrer wahren Bedeutung.*“ Daaruit blijkt nu, dat de eerste inmenging der Regeering in den toestand der bouwlieden plaats had in het 23ste Regeeringsjaar van Koning Eduard III (z. d.), die in 1349, bij een rescript dat later tot wet verheven werd, bepalingen maakte op de telkens zich herhalende aanvragen der arbeidende klassen om loonsverhooging. Daarin worden bepaald de steenhouwers of steenwerkers (*Freemasons*) bedoeld. Volgens deze verordening, moesten de bouwlieden jaarlijks vier samenkomsten houden: op den dag voor Maria-Boodschap, op St. Margaretha, St. Michaelis en St. Nikolaas, of vaker als 't noodig mocht zijn. — Het blijkt, dat de

steenhouwers toen, als alle andere werklieden „hoorigen“ waren, daar ze zich niet vrij naar andere graafschappen mochten begeven, zonder daartoe vergunning te hebben gekregen. In 1364 schijnt er onder de bouwlieden een streven te zijn geweest, om eenige lotsverbetering te erlangen, waarom ze zich in bijzondere bonden vereenigden; althans uit dat jaar dagteekent eene verordening die dit verbiedt, alle „kapittels en congregaties“ der bouwlieden voor ongeoorloofd verklaard, en hen noodzaakt zich aan hun meesters en hoofdlieden te onderwerpen. Maar het zou iederen Lord of heer, volgens de wet, geoorloofd zijn met de „arbeiders en kunstenaars“ een contract te maken, over hun werk in 't algemeen. — In 't jaar 1363 werd een Statuut uitgevaardigd, dat bepaalde, dat iedere kunstenaar en handwerksman een bepaald handwerk (mystery) moest hebben. In 't jaar 1378 werden samenkomsten en onwettige confederatiën herhaaldelijk verboden en onder Richard II, in 1388, werden al deze Statuten bekrachtigd. Eenige besluiten van minder aanbelang kunnen we met stilzwijgen voorbijgaan. Onder den minderjarigen Hendrik VI (z. d.), in 1423, werd eene wet uitgevaardigd „dat de vrederechters de macht zullen hebben, door een bevel tot inhechtenisneming, voor zich te doen verschijnen: metselaars, timmerlieden, steenwerkers, stroodekkers, leemwerkers, om hen te vragen of ze hooger loon hebben gevraagd of aangenomen, en de overtreders overteleveren aan de sherifs, baljuwen of den kerkermeester.“ Nu stond het vastgestelde loon geenszins in verhouding tot het werk dat geleverd werd; de bouwlieden zagen zich wel genoodzaakt telkens meer te vragen, en tot antwoord kwam er telkens weer een nieuw parlementsbesluit waarbij dat verboden werd. Zelfs werd in 1425 bepaald, dat de bouwlieden geen kapittels of vergaderingen mochten bezoeken, op straffe van gevangen genomen te zullen worden. Dat ze niet, zonder permissie, naar een ander graafschap mochten vertrekken, werd herhaalde malen verordend. Wil men een voorbeeld wat die officieele loonsbepalingen betreft, dan herinneren wij aan de parlementsverordeningen van 1445 waarin bepaald werd: „Van Paschen tot St. Michaëlis zal het loon van iederen steenwerker (francmason, freemason) en timmerman dagelijks, niet meer dan 4 penningen met spijs en drank of 5 penningen, zonder spijs en drank bedragen. Een meester-leidekker, een metselaar met ruwe steenen, een schrijnwerker en andere bouwlieden, zullen dagelijks 3 penningen ontvangen, benevens spijs en drank. En wanneer eenig persoon weigert, overeenkomstig deze bepalingen, te dienen of te werken, zal ieder vrederechter in zijn graafschap ten allen tijde de macht hebben, hem voor zich te dagen en hen die overtreders zijn, in de gevangenis te zetten om daar te blijven, totdat ze voldoende zekerheid gekregen hebben dat ze, op de bij de wet bepaalde wijze, willen dienen en werken. Ook zullen de vrederechters door het geheele koninkrijk, tweemalen per jaar, in hunne zittingen, alle statuten, welke voor arbeiders, kunstenaars en vagebonden zijn vastgesteld en nog niet zijn herroepen, benevens dit statuut openlijk afkondigen. Zeer zeker barre verordeningen! Bovendien werd aan leerlingen der bouwlieden verboden, aan eenig spel deeltenemen, behalve als het diende „om eten en drinken te verkrijgen of op 't kerstfeest.“ Tusschen „Michaelis en Paschen“ zouden ze een weinig minder per dag verdienen. Verder mocht geen kunstenaar die „welk werk ook, voor des konings Hoogheid of een anderen hoogen persoon, had aangekomen, weggaan voor den tijd waarop het werk is geëindigd, op straffe van een maand gevangenis en 20 shilling boete voor ieder persoon die zoo weggaat.“ Maar verder werd bepaald dat, waar de koning zelf zulk een werkman noodig had, deze vrij mocht weggaan „om den koning zijne diensten te bewijzen.“ Ook de uren, waarop een werkman zich aan 't werk moest bevinden, werden bij de wet bepaald en „opdat de bouwlieden geen luie menschen zouden zijn“ het telaat komen of te vroeg heengaan, met boeten of zelfs ook met gevangenisstraf bedreigd; „hun verzuim moet door den meester of diens gedeputeerde, die het loon uitbetalen, aangeteekend worden, en dit aan 't einde der week in verhouding tot hun verzuim, afgehouden worden.“ Alleen voor de stad Londen werden, voor en na, mildere bepalingen vastgesteld. Van lieverlede werden deze bepalingen en verordeninger milder; maar werd nu ook een scherper toezicht uitgeoefend op de verhouding tusschen meesters en gezellen en leerlingen, o. a. onder Hendrik VIII in 1536, waarbij bepaald werd, dat geen meester drie leerlingen mocht hebben, wanneer hij ook niet minstens een gezel bij zich had. Onder Elisabeth werden weder nieuwe verordeningen uitgevaardigd tegen onwettige samenkomsten van bouwlieden, terwijl tevens bepaald werd, dat geen leerling mocht worden bevorderd, wanneer hij niet minstens 24 jaren oud was. Ook onder Jacobus I, in 1604, werden nogmaals bepalin-

gen gemaakt de loonen betreffende. Na 1624 vinden we niets meer van dergelijke parlementsbesluiten. — Toen, na 1717, de broederschap van Vrijmetselaren meer en meer een geheel anderen vorm had verkregen en, behalve in haar gebruiken en symbolen, geene de minste overeenkomst meer had met de oude werk-metselarij, herinnerde men zich toch soms nog de oude verordeningen en wilden sommigen die weder, al was het dan eenigszins gewijzigd, invoeren; maar de maçons in 't Lagerhuis wisten een daartoe strekkende bill bij derde lezing te doen verwerpen. — Toen het parlement in 1798 eene wet uitvaardigde tegen de geheime genootschappen (z. Preston *Illustrations of Masonry.*) werden de Vrijmetselaars-Loges daarvan uitgesloten welke reeds bestonden, 1. wanneer twee leden onder eede wilden wilden bevestigen, dat die Loges, voor de uitvaardiging dier wet, reeds bestonden. 2. dat daarvan mededeeling gedaan was aan den vrederechter. — Dat nu van geene parlementsbesluiten, de Vrmij.·. betreffende, langer sprake kan zijn, spreekt wel van zelf.

Parool. (*mot de reconnaissance* ook wel *mot de semestre* of *mot annuel*). In de Fransche Loges is het gewoonte, een parool uit te geven om het binnenkomen van zoogenaamde onregelmatige of onwettige BBr.·. te verhinderen. In de Loges van de Rit moderne, geeft de Gr.·. Mr.·. ieder halfjaar aan de Loge zulk een parool (*mot semestre*) en aan de kapittels in November van ieder jaar (*mot annuel*). — Hetzelfde geldt van de Loges van de Rit écossais, waarbij ieder die binnenkomt het paswoord (z. d.) geven moet. Zulk een paswoord werd voor 't eerst ingevoerd den 3 Juli 1777. Op 't St. Jansfeest van 1796 was het parool: „*Paix! Univers!*“ in 1797: *Paix! Union!*“

Paschal of **Paschalis** (Martinez.) z. Pasqualis.

Pasqualis (Martinez) was chef der sekte van de Illuminaten, ook Martinisten of Martinezisten genoemd. Hij werd in 1715 in Portugal geboren, en overleed te Port-au-Prince op Hayti in 1799. In 1754 vervaardigde hij een cabbalistischen ritus, die der *Elus, Cohens* d. i. Priesters, welke ritus uit negen Graden bestond en bij eenige Fransche Loges te Marseille, Toulouse, Bordeaux enz. werd ingevoerd. Martinez gaf aan zijn leer 't voorkomen van eene geheime bijbelsche overlevering die hem alleen was meêgedeeld; en toen hij in 1768 daarmede te Parijs optrad, won hij vele leerlingen die in 1775 den naam *Martinisten* (z.d.) aannamen. Bij hunne vergaderingen hielden zij zich bezig met allerlei oefeningen die zij „*vertus actives*“ noemden. Door „la voie sensible“ ontving men de manifestatiën van een „ordre intellectuel“ die zich, als Schwedenborgsche visioenen, voor den mensch onthullen; en door eene „Ordre sentimental“ openbaarde zich de „Science des âmes.“ Het geheele systeem schijnt een stukje Kabbala (z. d.) te zijn, daarop gericht, om de hoogere machten op deze wereld te laten inwerken om daardoor bovennatuurlijke daden of wonderen te verrichten. — Het Hoofdwerk van Pasqualis is „*Traité sur la Réintégration des êtres dans leurs premières propriétés, vertus et puissances spirituelles et divines*“ — welk werk echter alleen in handschrift bestaat. Hij behandelt daarin niet slechts den tegenwoordigen toestand der dingen, maar ook het herstel van alles in zijn oorspronkelijken toestand. Zijn ijverigste leerlingen waren St. Martin, Baron Holbach en Duchanteau.

Pass. (Mediterranean) is 1. hetzelfde als de ridders van St. Paulus, 2. een nevengraad van Royal-Arch. — Het is een soort van eeregraad die vooral nuttig zou zijn voor zeelieden die de Middellandsche zee bevaren. Volgens oude maç.·. overleveringen, zouden schepen, waarop geen lid van dezen graad zijn, in het grootste gevaar verkeeren om door Algerynsche of andere Afrikaansche zeeroovers uitgeplunderd te worden.

Passer. Een symb.·. werktuig waarvan de beteekenis niet onduidelijk is. Dit werktuig dient om een bouwplan, volgens juiste verhoudingen, samentestellen. — En daar het eene been onbewegelijk op een punt, als op het middelpunt, staat, en het andere een cirkel daaromheen beschrijft, is de passer ook het symbool van de algemeene menschenliefde of juister van de betrekking waarin de V.·. M. staat tot de hem omringende menschenwereld. Zoo is de passer ook het symbool van het ernstig zelfonderzoek, met het oog op de werkelijkheid waarvan de V.·. M.·. een integreerend deel is.

Pastmaster is eigenlijk in Engeland de naam van den afgetreden Reg.·. Mr.·.; later werd daarvan een Eeregraad gemaakt die ook aan zulke BBr.·. werd gegeven, die eene bijzondere onderscheiding hadden verdiend. Men maakt aldus onderscheid tusschen Pastmasters die werkelijk Reg.·. Mrr.·. zijn geweest, en quasi-pastmasters die slechts honoris-causa zoo genoemd worden. Vooral in Amerika is deze graad in hoog aanzien.

Pastophorus (παστός φέρω). Zoo wordt

hij genoemd, die 't beeld eener godheid in een tempel of kapel dragen moet. De eerste klasse der priesters in de Egyptische mysteriën, droeg dezen naam.

Paswoord (*mot d'ordre*, *mot de passe*) is het woord dat iedereen moet kennen om den Tempel binnen te komen en dat hij den Dekker toefluisteren moet. Iedere Gr.·. heeft zijn eigen paswoord. In sommige oorden wordt dit woord nagelaten, omdat de diploma's of certificaten genoeg bewijzen of iemand V.·. M.·. is, en bovendien te voren een onderzoek wordt ingesteld. In Schotland is 't afvragen van het paswoord nog gebiedend voorgeschreven.

Patent. (Certificaat, constitutie en diploma). — Het patent dat von Hund (z. d.) op het convent te Kohlo, ter zijne legitimatie, voortbracht, was in een cijferschrift geschreven dat tot nu toe nog door niemand ontcijferd is kunnen worden.

Patmos (ridder van —). Behoort tot dien graad, die het oude Grand-Encampment der Tempelieren in Schotland uitdeelde en die in verband staat met de verbanning van den Apostel Johannes en de visioenen der Openbaring.

Patriarch. In het Charter van Keulen (z. *Charter*) wordt onder F gesproken van een onbekenden patriarch of summus electus magister. Ook bij onderscheidene Hooge Graden en bij de Odd fellows komt deze uitdrukking voor. 't Is de naam van den 20sten Gr.·. „des conseils des Empereurs d'Orient et d'Occident" te Parijs.

Patriotten (de ware —) of ook de ware menschenvrienden. Aldus heette een in 1787 te Frankfort geboren genootschap. De statuten van deze Orde verschenen onder den titel: „*Einleitung zu einem Plane denen Grossen dieser Erde, sowie allen Ständen der Menschheit gewidmet* 1787." In die statuten wordt gezegd, dat Europa den voorrang moet bekleeden in de vereeniging van rechtschapen menschen „deels door den band der geleerden, deels door de Vrmij.·., en andere nauw verbondene genootschappen"; en dat deze nieuwe Orde daartoe dienen moet, „dat het geheele rechtschapen deel der menschheid in één verbond zal treden". — Daarom moet ze altijd een monarch als Gr.·. Mr.·. hebben, maar het opperbestuur blijft bij eenen voorzitter-Generaal, die altijd wordt bijgestaan door „geheime censoren". De Orde bestond ook uit onderscheidene Graden die ieder hun eigen kas hadden, waaruit de opperste der Orde en hunne dienaren moesten betaald worden. In 1800 bestond deze Orde nog, en schijnt in verband gestaan te hebben met de Orde van Jeruzalem.

Patronen of Patroons der Vrijmetselaren. Reeds de Romeinsche bouwcorporaties hadden bescherm-heeren of patroons. Krause liet, aan 't slot der Yorker Constitutie de volgende *regulations* afdrukken, naar hij meende, afkomstig uit de dagen van koning Edred of Hendrik VIII van Engeland.

„1°. Alle rechtmatige Broederschappen moeten onder Patronen staan, die tot de kunst behooren, en in staat zijn, den Koning raad te geven. Verscheidene Broederschappen kunnen, wanneer zij zich vereenigen, of anders ook eene enkele, zich één patroon verkiezen.

„2°. De Patronen moeten door den Koning het eerst geraadpleegd worden, om bij oorlogen en groote bouwwerken, volgens hunne kennis en wetenschap de Architekten te kunnen voordragen. Buitendien zullen zij mede zorg dragen voor den arbeid, en tevens met de Architekten, ook daarvoor, dat men groote gebouwen ter eere der kunst optrekke. En opdat de rechtmatige Broederschappen ook altijd werkzaamheden vinden, en de Bouwheeren (*locatores operis*) eerlijk bediend worden, moeten de Patronen hen ook altijd beschermen tegen broddelaars en stoorders (*immiscentes et turbatores*) welke de kunst niet regelmatig kennen.

„3°. De Patroon of degeen welken deze daartoe kiest, moet soms de BB.·. in de LL.·. bezoeken, en toezien, dat bij den arbeid en de gebruiken, dezelfde gelijkheid worde in stand gehouden, gelijk deze in alle Loges behoort te bestaan.

Hieruit volgt," zegt B.·. KRAUSE, „dat van den jare 953 tot 1557 een rituaal voorhanden was en zorgvuldig moest worden nagekomen, en ook, dat men daarin naar gelijkvormigheid streefde.

„Over den eigenlijken zin der gewichtige inrichting, ten aanzien van de Patronen, welke hoogstwaarschijnlijk meer een werk van den Staat, dan der Bouwvereenigingen zelve was, geven de beide diploma's, welke de Metselaren in *Schotland*, in het begin der zeventiende eeuw, aan de familie ST. CLAIR VAN ROSLIN als hunne *erfelijke Patronen*, ter hand stelden, inlichting. De Metselaars behoefden eene eigene rechtsoefening, vooral, dewijl er toen nog slechts *rondgaande* of *reizende* koninklijke rechtbanken in het land waren. Deze werd hun door den Koning als eene *rechtsweldaad* verleend; doch daarentegen waren zij dan ook in den persoon des Patroons verantwoordelijk aan den Koning. Zij lieten

dan ook aan de Patronen de bewaring en de uitvoering hunner privilegiën en vrijheden over, en onderwierpen zich, zonder eenige bepaling, aan hun gericht, en dit alles beloofden zij hem in handen van den Koning. (*At the hands of the king.*)"

Nu weet de eerste uitgave van het constitutieboek niets van dergelijke patronen; de tweede uitgave maakt wel melding van krachtige beschermheeren der schoone kunsten en met name ook der bouwkunst, maar niet van patronen, in den hier bedoelden zin. Wat Krause's mededeelingen over de Yorker constitutie betreft, de waarde hieraan te hechten hangt geheel samen met het oordeel over dit stuk te vellen (z. *York*). Dat er maç.·. oorkonden zouden voorhanden zijn uit den tijd van koning Edred, mag zeker billijkerwijze betwijfeld worden, en wat Hendrik VIII betreft, leze men het artikel *Parlement van Engeland*, om tot de overtuiging te komen, dat er onder hem wel geen sprake kon zijn van patronen der Vrmij.·.; want de daar vermelde vrederechters en sherifs kunnen zeker wel niet, als zoodanig, gelden. — In Schotland daarentegen waren in 't begin der XVII^de^ eeuw wel degelijk patronen der Metselaren die het oppertoezicht uitoefenden (z. *Schotland*).

Patrons of Husbandry (Beschermheeren der Landhuishoudkunde), een geheim genootschap of eene Orde in Noord-Amerika, dat — naar de laatste officieele opgaven in 1875 — in de Ver. Staten 5229 Loges telt, of liever gelijk zij het noemen *Granges* d. i. *hoeve*, met ± 500,000 leden of broeders. Deze Loges bestaan alleen in de landbouwende streken. Hoewel deze bond zich alleen tot den landbouw bepaalt, heeft hij toch ook een algemeen humanistisch doel en verdient daarom onze belangstelling. Vrouwen worden ook in dezen bond opgenomen en hebben daarin gelijke rechten. Er zijn in de Loges (Granges) vier graden. In den eersten heeten de leden knecht en meid, in den tweeden boer en herderin, in den derden maaier en arenlezeres, in den vierden landbouwer en matrone. De Loges van iederen Staat, staan onder eene Staatsloge die Pomona genoemd wordt. De Gr.·. Mr.·. behoort heden tot den Staat Jowa en heet Dudley W. Adams. De vaders dezer vereeniging waren O. H. Kelly van het Agricultur-Bureau te Washington en William Saunders, Superintendent der Tuinen in dat departement. Den 4 Dec. 1867 werd de Groot-Loge gesticht. Hoewel deze Orde zich ver houdt van politieke verwikkelingen, trad ze vaak ook op het Staatstooneel op, waar ze meende dat de Regeering de belangen van akker- en tuinbouw niet genoeg behartigde. — Vooral bij de farmers in 't verre westen, vindt deze Orde vele aanhangers. Er schijnen in het geheele land meer dan 12000 Granges te bestaan met een millioen medeleden. De katholieke kerk, die elk geheim genootschap veroordeelt, heeft ook deze, overigens zoo onschuldige en nuttig werkende Orde, veroordeeld.

Paul I, (Petrowitsch, keizer van Rusland) zoon van Peter III en Katharina II, geb. 1 Oct. 1754, beklom 9 Nov. 1796 den troon en werd 11 Maart 1801 vermoord. Hij scheen eerst der Vrmij.·. zeer genegen te zijn, maar verbood haar weldra, (z. *Rusland*).

Pauluskerk te Londen. Is de hoofdkerk van het eigenlijke Londen en in grootte de derde kerk der christelijke wereld. Na den grooten brand te Londen, in 1666, werd ze in 1675 door den beroemden bouwmeester Christoph Wren (z. d.) ontworpen en is het hoogste voortbrengsel der moderne Engelsche bouwkunst. Deze kerk werd in 1708 of 1710 voltooid. Voor de geschiedenis der Vmij.·. is dit bouwwerk in zooverre belangrijk, dat uit een der vier groote Bouwhutten, die voor dezen bouw waren opgericht, de eerste Engelsche Gr.·. L.·. is voortgekomen die in 1717 geconstitueerd werd (z. *Geschiedenis*).

Payens (Hugo van —) ook Hugo de Paganis, geboren in de omstreken van Troyes in Champagne, was de eerste Grootmeester der Tempelheeren-Orde, van 1118 —36. Onder hem werd deze Orde door Paus Honorius II op het concilie van Troyes (1128) erkend. z. *Tempelheeren*.

Payne (George —) was een der ijverigste en geleerdste stichters der eerste Engelsche Gr.·. L.·. Hij was meermalen Gr.·. Mr.·., en heeft een zeer werkzaam aandeel genomen aan de samenstelling en uitgave van Anderson's constitutieboek. Noorthouck bericht aangaande hem het volgende:

„Aan den werkzamen ijver des Gr.·. Mr.·. Payne heeft de Broederschap het te danken, dat personen uit den hoogsten maatschappelijken rang tot haar toetraden, en haar uitwendigen glans vermeerderden. Geene andere vereeniging heeft zich ooit mogen verheugen in zoodanige volksreeks van Voorzitters uit den hoogsten stand, als dit, door de onvermoeide pogingen van dien waardigen Gr.·. Mr.·., het geval was met de Vrije en aangenomen Metselaars. Thans verkregen zij ook, als corporatie, eene vaste zelfstandigheid. Naar het schijnt, heeft ook de wensch, door hem te kennen

gegeven op het groote feest van 24 Juni 5718, tot het verzamelen van oude handschriften, het opstellen en uitgeven van een *Codex* der Maç.·. Constitutiën voorbereid, ofschoon er eerst drie jaren later van een' zoodanigen melding wordt gemaakt. Op het volgende groote feest van 5719 verklaarde Br.·. Payne, na het opnemen der stemmen, den Br.·. Desaguliers (z. d.) tot Gr.·. Mr.·. der VV.·. MM.·.. Thans keerden verschillende oude BB.·., die zich aan het gild onttrokken hadden, weder terug, en lieten zich vele personen van hoogen rang inwijden, terwijl er nieuwe Loges werden opgericht."

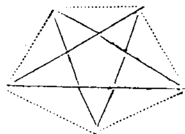
Payne (Thomas —) de schrijver van het zeer bekend geworden boek: „*Rights of man*" (Menschenrechten). Hij werd den 29 Jan. 1737 te Thetford, in het Engelsche graafschap Norfolk, geboren. Van hem verscheen in 1812 te Parijs een geschrift getiteld: „*De l'Origine de la Franche-Maçonnerie; ouvrage posthume de Thomas Payne, traduit par Mr. de Bonneville*" waarin de Vrmij.·. van de Druïden (z. d.) wordt afgeleid.

Pelikaan (De —) die zijn jongen met het bloed uit zijn borst voedt, is een der symbolen van de Hooge Graden en was oorspronkelijk een zinspeling op Christus die zijn bloed voor de menschen vergoot, maar ook van die zelfopofferende liefde die zelfs 't hartebloed veil heeft ten dienste van anderen.

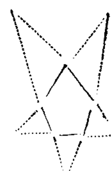
Pembroke (Gilbert v. Clare, Markies van —) was Gr.·. Mr.·. der Engelsche bouwlieden in het jaar 1135, onder koning Stephanus die hen beschermde.

Pembroke (Willem Herbert Graaf van—) was, volgens het constitutieboek van 1738, met Nikolaas Stowe eerste Gr.·. Opz.·. der bouwlieden onder den beroemden Inigo Jones, en van 1618—25 Grootmeester. Volgens Anderson liet hij Jones, op zijn kosten, naar Italie reizen.

Pentagram of Pentalpha is een figuur uit den vijfhoek afgeleid; aldus genoemd omdat ze uit vijf lijnen, vijf letletters, of vijf *a*'s (alpha's) bestaat. Ze word gevormd door de diagonalen van een vijfhoek:

of ontstaat, wanneer men de zijden van een vijfhoek verlengt, totdat ze elkander snijden:

Als pythagoreïsch teeken (z. *Pythagoras*) is het een groet- en herkenningsteeken en beteekent: Vale! Geluk! Heil! Om dit uittedrukken verdeelde men de vijf letters van het dit uitdrukkende Grieksche woord ὑγιεε over de vijf uiteinden van het pentagram. — De diepere zin van dit Pythagoreïsch teeken is, dat de dubbele vijfhoek het heilige tiental vertegenwoordigt en tevens het mannelijk en vrouwelijk beginsel symboliseert. In de Vrmij.·. brengt men dit symb.·. in verband met den tweeden Gr.·.

Perfectibilisten. Dezen naam gaf Weishaupt in 't begin aan zijn Orde, maar veranderde dien later in dien van Illuminaten (z. d.).

Perfection (Degree of-) ook Grand Elect, Perfect and Sublime Mason (Grand Ecossais de la voûte sacreé du Jacques VI) is de naam van den 14den Gr.·. van den ouden Schotschen Ritus en van den 20sen in de Rit Misraïm. De legende van dezen Gr.·. heeft betrekking op de christelijke Vrijmetselaren, die bij de verovering en verdediging van Palestina de Tempelheeren zouden geholpen hebben.

Perignan (of uitverkorene der negen). Elu des neufs, Elect of nine, Auserwählter der Neun; is de naam van den graad en ook van hem die, volgens de legende van den Gr.·., het hol ontdekte waarin Abiram, de moordenaar van Hiran zich verborgen had en die daarvan bericht zond aan Salomo.

Pernetty (Don Anton, Joseph de-) een Benedictijner Monnik, Abt van Burgal, geb. te Roanne in 1716, schrijver van eene *dictionnaire mytho-hermétique*, en van het geschrift „*Les fables Egyptiennes et Grecques dévoilées.*" Hij was een ijverig Alchemist en mysticus; leidde een zwervend leven en was ook een tijdlang bibliothecaris te Berlijn. Alleen met het doel om goud te maken, stichtte hij, omstreeks 1760, te Avignon een gezelschap met maç.·. vormen, onder den naam „*Académie des Vrais-Maçons.*" Meer en meer nam dit gezelschap een maç.·. voorkomen aan, en heette later Illuminés d'Avignon. Buiten de drie St. Jans-graden, was er nog een hoogere voor de leer van St. Martin en Swedenborg (z. d.) geformeerd. Andere, dergelijke genootschappen sloten zich hierbij aan. Later verbreidde ze zich over onderscheidene

plaatsen. Wanneer de Fransche revolutie niet tusschen beide was gekomen, dan had dit systeem der maçonnerie veel kwaad kunnen doen. In 1812 vinden we er trouwens nog eenige sporen van terug.

Peru. De Vrmij.·. heeft in dit land reeds vroeg ingang gevonden; reeds in 1831 werd, van Columbia uit, aldaar eene Gr.·. L.·. gesticht. In 1857 vormde zich, tegenover deze, eene tweede Gr.·. L.·. te Lima. Heden zijn er 19 Loges. Het tweede Gr.·. O.·. bepaalde in 1878 dat slechts zij in de Loge mochten worden opgenomen, die aan God en.... aan de opstanding des vleesches gelooven. Verder zijn in Peru nog Loges onder de Gr.·. LL.·. van Ierland, Schotland en Hamburg; in 't geheel 30 Loges.

Perzie. Hoewel van 't bestaan der Broederschap van VV.·. MM.·. in dit rijk nog geen sprake is, zijn toch, voor-en-na, onderscheidene aanzienlijke Perzen tot de O.·. toegetreden, en vooral in Frankrijk.

Perzische-philosophische Ritus (Rit persan philosophique) een minder bekend geworden maç.·. systeem, dat in 't begin dezer eeuw, een korten tijd in Frankrijk heeft bestaan, maar slechts weinige aanhangers had en spoedig verdween.

Peter de Rupibus (Pierre de Roches) geboren te Poitou in Frankrijk, bisschop van Winchester in Engeland, zou – volgens de tweede uitgave van Anderson's Constitutieboek, —onder koning Richard I, omstreeks 1210, grootmeester der metselaren zijn geworden, dit ambt ook onder Hendrik III bekleed hebben en in die hoedanigheid, in 1220, den eersten steen gelegd hebben voor dat gedeelte der abdij van Westminster, dat de hal van Salomo genoemd werd.

Peter III, Keizer van Rusland, zoon van Hertog Karel Friedrich van Holstein-Gottorp en Anna, de oudste dochter van Peter den Groote; hij besteeg den troon in 1762, maar werd den 14 Juli van datzelfde jaar, in eene samenzwering gedood. Volgens de overlevering hield hij, gedurende zijn korte regeering, meer dan eens maç.·. bijeenkomsten.

Petersburg (St.-) Z. Rusland.

Petre (Lord Robert Eduard, Baron van Writtle) geb. in het graafschap Essex wordt in het constitutieboek genoemd „een man van een edel en zeldzaam groot karakter op wien men, als mensch en als maçon, kan gelijken, maar dien men niet kan overtreffen.“ Hij was van 1772 tot 1801 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Engeland. In de beide eerste jaren was de bekende Heseltine zijn Ged.·. Mr.·.. Preston ontving van hem de machtiging tot de uitgave van zijn beroemd boek „*Illustrations of Masonry.*“ Onder zijn bestuur werden tal van Loges gesticht, maar ook enkele opgeheven, omdat ze in strijd met de oude verordeningen handelden. Hij maakte onderscheidene verordeningen, die het aanzien der Vrmij.·. zeer verhoogden. De beroemde Free-Maçons-Hall te Londen werd door hem den 23 Mei 1776 plechtig ingewijd. Onder zijn opperbestuur werden ook Loges opgericht in Rusland, te Turijn, te Verona en te Venetië.

Phaleg (פֶּלֶג) een woord van beteekenis in den Graad Chevallier Prussien van de z. g. Rit ancien; het is vertaald geworden door: verdeeldheid, verwarring.

Phi Beta Kappa. Een soort van een Amerikaansch studentengenootschap, oorspronkelijk gesticht door den president Thomas Jefferson. Het had ook woorden, en teekens, en de leden droegen allen een zilveren penning waarop aan de eene zijde zes sterren stonden en aan den anderen kant de letters *Φ. B. K.* en S. P. December 5, 1776 (Societas philosophica). De drie Grieksche letters beteekenen *φιλοσόφια βίου κυβερνήτης* (wijsbegeerte de bestuurderes des levens). Deze vereeniging stelde zich eenigszins vijandig tegenover de Vrmij.·., maar heeft den strijd moeten opgeven.

Philadelphen of Broedervrienden. Zoo werd eene Loge genoemd in 1780 te Narbonne opgericht, en waar de *Rit de Narbonne*, ook *Rit premitig* genoemd, gevolgd werd. Deze ritus hield zich bezig met de wetenschappelijke beoefening der Vrmij.·. en daarom zijn de onderscheidene klassen, waarin de aanhangers van dit systeem verdeeld waren, geene eigenlijk gezegde Hooge Graden, maar slechts wetenschappelijke afdeelingen. Het maç.·. onderwijs werd namelijk in 10 klassen verdeeld. — Een ander genootschap met denzelfden naam was in de stad Besançon opgericht, en wel met maç.·. vormen, en bestond in den beginne met uit een aantal jonge, vurige mannen, die geenszins 't plan hadden zich met de politiek te bemoeien. Weldra echter stelde zich de latere brigade-generaal Jacques Joseph Oudet, als censor — met den titel van philopoimen — aan hun hoofd en zocht, met behulp dezer vereeniging zijn democratische plannen, tot onderwerping der regeering van Napoleon, te verwezelijken. Oudet werd in de slag bij Wagram, 6 Juli 1809, doodelijk gewond en stierf drie dagen later. De voornaamste leden scheidden zich toen van

het genootschap af. Een tijd lang heeft het nog in Amerika, en wel te Philadelphia, voortbestaan.

Philalethen. *Les Philalethes* of *Chercheurs de la Verité.* Aldus heetten de aanhangers van een eigenaardig systeem, dat zich in 1771 vormde in den boezem der Parijsche Loge „Les amis reunis". Dit systeem bestond uit 12 klassen: Leerling, Gezel, Meester, Uitverkorene, Schotsche ridder, Ridder van het Oosten, Ridder van het Rozenkruis, Ridder van den Tempel, Onbekende philosoof, Ingewijde en Philaleet of Meester van alle Graden, en werd in zijn geheel *Ordre divin* genoemd. Het had een mystiek-zedelijk doel, waardoor het tot de Martinisten (z. d.) naderde, en bovendien kenmerkte het zich door een zeker wetenschappelijk streven. De stichters deden noodzakelijk uitkomen, dat de 12 klassen vooral geen Graden waren. Het ledental bedroeg den 8 Januari 1781, 91 die over de verschillende klassen verdeeld waren. In 1785 en 1787 riep dit systeem twee conventen bijeen, om onderscheidene onderwerpen, de maç.·. wetenschap betreffende, te bespreken en daardoor eene hervorming in 't leven te roepen. Met de beste bedoelingen ondernomen, brachten deze congressen tot geen resultaat. Men verwarde de zuivere Vrmij.·., met alchemie, theosophie en dergelijke ziekelijke verschijnselen. De geheele Orde der Philalethen ging daarin op, en daarmede ook onder.

Philips V. koning van Spanje, 1701—1746, vaardigde in 1740, naar aanleiding der bul van Clemens XII, eene verordening uit tegen de Vrijmij.·., waarop vele BB.·. tot de galeien en andere straffen veroordeeld werden.

Philochoreïten of *Amans du plaisir.* Eene geheime vereeniging van mannen en vrouwen, die op 't einde van 1808 door eenige jonge Fransche officieren werd opgericht in het leger voor Orense, de hoofdstad der Spaansche provincie Galicië, en die later naar Frankfort werd overgebracht en met het Spaansche leger ook over andere deelen van Europa werd verbreid. Ze was eene soort van Adoptie-maçonnerie (z. d.). De Loges heetten *cercles*. Ieder ridder droeg een bijzonderen naam.

Philosophen (Onbekende) of *Ordre des juges philosophes inconnus*, nog eene schijnbare maç.·. sekte die echter niets met de Vrmij.·. gemeen had.

Philosophie der Vrmij.·. De Vrmij.·. zelve kan en moet — als een feit uit de geschiedenis der beschaving — voorwerp zijn van wijsgeerig onderzoek. Niet alleen dat hare geschiedenis vaak behandeld is geworden, ook hare wijsgeerige zijde was meermalen een voorwerp van nauwgezet onderzoek. En mogelijk komt eens de tijd, waarin men in staat zal zijn, eene geschiedenis ook dezer wijsbegeerte te schrijven. De eerste die zulk een wijsgeerig onderzoek instelde was eigenlijk Lessing. Het karakteristieke van Lessings opvatting is dit, dat hij de praktische beteekenis der Vrmij.·. tot uitgangspunt nam en vandaar uit tot eene beschouwing van hare ideale beteekenis opklom. (z. *Lessing*). Fichte volgde hem, maar ging bij zijn onderzoek ook eenige schreden verder. (z. *Fichte*). Hij meende dat de Bond van VV.·. MM.·. ten doel had, de afzonderlijke Staten te vereenigen in één algemeenen menschheidsbond. — Fessler was het (z. d.) die voor 't eerst een nauwkeurig onderscheid maakte tusschen Vrmij.·. zelve en de Broederschap van VV.·. MM.·.. — Krause (z. d.) was het weder, die voor 't eerst het maç.·. ideaal omschreef als de poging, tot het in 't leven roepen van een Bond der menschheid. Na hem heeft men geruimen tijd de aandacht bijkans uitsluitend gewijd aan een historisch onderzoek naar den oorsprong en de ontwikkeling van den Bond, terwijl men, op wijsgeerig gebied, zich tot eenige algemeenheden bepaalde. In later tijd heeft een jong wijsgeer, Seydel, (z. d.) in zijn *„Reden über Freimaurerei an denkenden Nicht-Maurer"* eene nieuwe poging gewaagd, om de bedoeling van den Bond in eene ethisch-sociale betrekking te brengen met de taak der menschheid zelve gesteld. Hij komt daardoor tot de conclusie dat de Vrijmetselaars-bond is „de bond der bonden", waarvan het hoofddoel is „de inwendige zending in dienst der humaniteit." Eveneens noemt Tentowski den Bond: „de Hoogeschool der Humaniteit." — Naar onze overtuiging, zal eene zuiver-wijsgeerige beschouwing der Vrmij.·., scherp onderscheid moeten maken tusschen haar zelve, naar haar eigenlijk wezen beschouwd, den Bond van VV.·. MM.·., en de symboliek of de wijze waarop de Vrmij.·. zich een concreten verschijningsvorm heeft verworven. De vraag nu, die zich hier allereerst op den voorgrond dringt, is deze: in hoeverre neemt de Vrmij.·., naar de idée beschouwd, eene zelfstandige plaats in, te midden van alle wijsgeerige stelsels, die in den loop der geschiedenis zijn te voorschijn getreden? Verder moet eene juiste omschrijving gegeven worden van de betrekking, die er bestaat tusschen Vrmij.·. en godsdienst (z. *Godsdienst*). Wij kunnen hier natuurlijk niet in verdere bijzonderheden

afdalen, maar moeten ons tot het aangeven dezer algemeenheden bepalen. Echter moet hier worden opgemerkt, dat eene zuiver wijsgeerige beschouwing der Vrijm.·. altijd gebouwd moet zijn op eene nauwkeurige kennis van de oudste, officieele oorkonden der Besch.·., daar ze zich anders in algemeenheden zal gaan verliezen, en de weg ziet geopend tot die tallooze afdwalingen, die in de geschiedenis van den Bond reeds voorkomen. Nu zal het doel van een waarachtig wijsgeerig onderzoek wel allereerst en allermeest moeten zijn, de vraag te beantwoorden: in hoeverre de Bond heden nog recht heeft van bestaan, en welke dan zijn eigenaardige beteekenis en roeping is voor den tegenwoordigen tijd. Het behoeft niet opzettelijk te worden aangewezen, dat die vraag niet zoo gemakkelijk te beantwoorden is, want de omstandigheden veranderden. Veel wat de Bond, in de eerste halve eeuw van zijn bestaan, heeft bestreden, behoort onherroepelijk tot de geschiedenis. Geheel nieuwe toestanden zijn in 't leven geroepen, geheel nieuwe behoeften zijn geboren en daarmede moet men rekening houden, wanneer men heden de wijsbegeerte der Vrmij.·. behandelen wil. Maar ook daarbij moet men, bij de bepaling van de beteekenis der Vrmij.·. voor den tegenwoordigen tijd, den historischen grondslag niet verlaten. Behelzen b. v. de „oude plichten“ werkelijk de onveranderlijke beginselen der Vrijm.·., dan gaat men willekeurig en onwetenschappelijk tewerk, wanneer men deze voorbijziet, en willekeurig een nieuw beeld in 't leven roept dat met het historisch gegevene in geen voldoende betrekking staat. En — bedriegen we ons niet — dan is dit juist de fout waaraan heden velen zich schuldig maken. Vandaar zooveel spraakverwarring en misverstand. 't Gaat niet aan een willekeurig beeld der Vrmij.·. te teekenen, gelijk men dit wel zou wenschen; alleen, getrouw aan de historisch gegeven beginselen, het wezen der Vrmij.·., ook met het oog op den eigen leeftijd, te omschrijven kan en mag het doel zijn eener zuiver wetenschappelijke beoefening der K.·. K.·. Maar niet alleen voor de wetenschap is dit noodig, ook, en niet minder, voor de praktijk des levens. Wie geen waarachtigen ernst maakte met deze studie, kan niet bepalen waartoe de Bond van VV.·. M.·. in 't heden geroepen is.

Philosophische Graden. Met dezen naam worden in Frankrijk die Hoogen Graden bedoeld, die tusschen de Grades chapitulaires en de Grades administratifs staan. Deze kunnen in drie seriën, ieder van onderscheidene graden, verdeeld worden en wel: 1. Chevalier Royal Hache of Prins van den Libanon. 2. Chevalier du Soleil of Prince adepte en 3. Grand Chevalier grand Elu Kadosch, of Ridder van den witten en zwarten adelaar. Verder werd die naam nog gegeven aan onderscheidene z. g. Hooge Graden in vroeger en later tijden ontstaan, die echter bijna allen weêr spoorloos zijn verdwenen.

Philosophische Vrijmetselarij is de naam waarmede de 7, 8 en 9 Gr.·. in den ritus van Memphis (z.d.) worden aangeduid.

Philospondes (*Ordre des-*) Een tot dusver onbekend genootschap op maç.·. leest geschoeid, waarvan in geen der bestaande woordenboeken melding gemaakt wordt.

De Z.·. A.·. Br.·. Dr. P. van Reijsen, Gr.·. Archiv.·. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden, deelt in het Maç.·. Jaarb.·. van 1883 dienaangaande 't volgende mede. Onder de maç.·. bescheiden door de hooge erfgenamen van wijlen den Gr.·. Mr.·. Nat.·., Prins Frederik der Nederlanden, aan de O.·. afgestaan, bevond zich ook een cahier in de Fransche taal en in geheim letterschrift; in dit cahier wordt van genoemde Orde gesproken en de wetten zijn daarin in geheim letterschrift geschreven en wel in twee soorten, waarvan de eene voor de gewone leden, en de andere voor de bestuurders moest dienen. Deze Orde of dit genootschap werd opgericht in 1811, maar bleef slechts korten tijd bestaan; want „toen in 1819 onze Gr.·. Mr.·. Nat.·. de afdeelingen van den Meestergraad instelde, begreep de toen nog in leven zijnde stichter, François Donny, die op dat tijdstip lid onzer Orde en zelfs voorzittend Meester eener Loge was, dat alles, wat hij van zijne stichting gehoopt en verwacht had, in die nieuwe regeling tot vervulling was gekomen; dat zijne Orde derhalve geene reden van bestaan meer had en hij hief haar op. Het is waarschijnlijk dat hij toen de stukken, die op dat genootschap betrekking hadden, aan nu wijlen Z. K. H. Prins Frederik had afgestaan.“ De stichter had van jongs afaan gehoopt een genootschap te kunnen vinden, waarin oprechte en waarachtige vriendschap zou wonen. Hij had verwacht dit bij de VV.·. MM.·. te zullen vinden, maar veel wat hij bij hen ontdekte, had hem teleurgesteld. Hij besloot toen het goede, dat hij bij hen gevonden had, te behouden, en alle misbruiken te verwijderen, die hij in allerlei door hem onderzochte instellingen had leeren kennen. Hij stelde nu de volgende algemeene beginselen voor zijne vereeniging vast. Onder alle leden moest de meest

wezenlijke gelijkheid en de openhartigste vriendschap bestaan. Er zouden geene graden bestaan; alleen zouden enkele bestuurders gekozen worden. Alle middelen zouden worden aangewend om alles, wat het genootschap betrof, voor de proff.·. geheim te houden. Bij de opname van nieuwe leden kon men, òf in 't geheel geene, òf alleen zulke ceremoniën instellen, als met den trap van ontwikkeling der individuen in overeenstemming zouden zijn. Er moesten, alleen aan de leden bekende, herkenningsteekenen en een geheimschrift zijn. Er zouden vergaderingen gehouden worden waarin men elkander moest opwekken tot het beoefenen van alle deugden en het bevorderen der innigste vriendschap onder alle leden. Het genootschap zou heeten *Philosponde*, (φιλεῖν en σπουδή) „verbondlievend"; om aan te wijzen dat een onverbreekbaar verbond alle leden tot vrienden maakte. De hoofden der afdeelingen heetten Meizones, het hoofd der geheele orde Megistos of Megizo. Met zijn jongeren broeder, nam de oprichter den naam Eurete aan. In philospondisch schrift worden nu de statuten meêgedeeld, waaraan we alleen dit ontleenen: „*Stichting.* François en Pierre Donny aan de geheele aarde heil! Wij verklaren door deze letteren, dat wij, van heden af oprichten een geheim genootschap, onder den naam van de „Orde de Philospondes" en met de kenspreuk: „*Union, Fidélité, Discrétion.*" Wij verklaren dat wij de eenige stichters er van zijn, en zullen trachten het over de geheele aarde te verbreiden. Aldus gedaan te Ostende den 1 Juli 1811." Als doel der orde wordt opgegeven: „al hare leden door den band eene onverbreekbare vriendschap te verbinden en hun in alle plaatsen, waar philospondes zijn, vriendschap te verschaffen." Voor de inwijding moest een zoogenaamde eed of gelofte worden afgelegd, die echter niets behelsde dan eene verklaring dat men de medeleden als vrienden zou behandelen en de herkenningsteekens geheim zou houden. (z. verder *Jaarboekje* 1883 blz. 68 v. v., waar verdere bijzonderheden uitvoerig worden meêgedeeld). — Toen de Orde zich over België en de verschillende departementen van het Fransche Keizerrijk had verbreid, wilde Donny den steun der politie inwinnen en toen de keizer zich eens te Ostende ophield sprak hij daarover met diens lijfarts Dr. d'Yvon. Deze ried hem echter aan, de zaak niet verder ruchtbaar te maken. In 1817 werd Donny tot V.·.M.·. aangenomen in de L.·. „*des Trois niveaux*" te Ostende. In 1819 werd de nieuwe orde opgeheven, Om de geheimzinnigheid te verhoogen maakte Donny ook een philospondische taal door hem Lake Saki genoemd, wat dan „heilige taal" zou moeten beteekenen. In het *Jaarboekje* wordt (bl. 74) een proeve van het geheim letterschrift meêgedeeld, dat daar tevens verklaard wordt.

Pierre de Boulogne (Petrus de Bononia) priester en procurator-Generaal der Tempelorde, een der meest beteekenende clerici dier Orde, ontvluchtte gedurende het proces uit de gevangenis. Volgens sommigen, was hij de dertiende en laatste prior der koorheeren der Tempelheeren, werd hij in 1307 gevangen genomen en vluchtte hij naar Schotland, waar hij met behulp van Aumont en Harris, onder den dekmantel der Vrmij.·., de oude Orde weêr in 't leven riep.

Pilaar, z. *Kolommen en Zuilen.*

Pius VII, volgens zijn geslachtsnaam Gregorius Barnabas Graaf Chiaramonti, geb. 14 Aug. 1740, werd 14 feb. 1785 Cardinaal en 13 Mei 1800 Paus. Hij overleed 20 Aug. 1823. Toen hij den 24 Mei 1814 na zijn gevangenschap te Fontainebleau, weer te Rome terugkeerde, was zijn eerste daad het herstel der Jezuïten-orde en het bekampen van hen die hij zijne vijanden waande. Hij deed daarom bij de bul van 13 Aug. van dat jaar de VV.·. MM.·. en de Carbonari (z. d.), die hij op gelijke lijn stelde, in de ban. Die banbul was nog harder dan die van Clemens XII (z. d.) en Benedictus XIV (z. d.), maar werkte toch niets uit. In 1821 werd tegen de Carbonari nog eene nieuwe bul uitgevaardigd.

Pius IX, Paus. Eigenlijk Graaf Johannes Mastaï Ferretti, geb. 13 Mei 1792 te Sinigaglia, werd Paus in 1846 en overleed 7 Februari 1878. Men beweert dat hij in zijn jeugd Vrijmetselaar zou zijn geweest. Hij ontkende dit bij zijne allocutie van 20 April 1849, waarin hij de Vrmij.·. ten tweeden male veroordeelde. Evenwel beprak hij die kwestie slechts zeer in 't voorbijgaan, door van „verdichtsels" en „schandelijke leugens" te gewagen en het woord van Jezus op zich zelven toe te passen: „in 't verborgene heb ik niets gesproken."

Plaatsvervanger of adjunct heet de officier der L.·., die optreedt wanneer de eigenlijke met dat ambt bekleedde niet aanwezig is.

Planisphere, (*Docter der* —) is de naam van den 40 Gr.·. van den ritus van Memphis (z. d.).

Platonische Akademie. Deze akademie werd in 1440 gesticht onder de regeering van Cosmo de Medici en hun samenkom-

sten waren gewijd aan het bestudeeren der platonische wijsbegeerte. Ze bleef bestaan tot de dood van Marsiglio Ficini in 1499. Volgens Clavel, zou ze oorspronkelijk gesticht zijn door een vereeniging van bouwlieden; zoodat zij de eerste openbaring zou zijn, van de scheiding tusschen operatieve en speculatieve Vrmij.·.. Maar ook dit behoort tot de fantasiëen van de Fransche schrijvers. Intusschen ziet men, in de nog bestaande vergaderzaal dezer academie, allerlei maç.·. zinnebeelden.

Plichten (de oude —). The Charges, Marks, Landmarks. De oude Wetten en verordeningen der Engelsche Vrijmetselaars en der Duitsche steenhouwers bleven zoo geheim, dat niemand ze, anders dan bij overlevering, kende, totdat Anderson (z. d.) op bevel en met autorisatie der Engelsche Gr.·. L.·. in zijn constitutieboek van 1723, dat alles bekend maakte, wat men uit de mondelinge overleveringen der oude Maçons vernomen had. Maar later, en vooral in deze eeuw, zijn de oorkonden die Anderson gebruikte en die op onderscheidene plaatsen van Engeland bewaard waren, teruggevonden, en ook in Duitschland werd het origінieel „*Bruderbuch der Steinmetzen*" en onderscheidene afdrukken er van ontdekt. De eerste Nederlandsche uitgave van Anderson's constitutieboek is van 1761, de derde van 1773, alle met de Fransche vertaling tegenover de Nederlandsche. Nu is de uitgave van Anderson daarom zoo belangrijk, omdat die „*Charges of a Free-Mason*", gewoonlijk de oude plichten genaamd, (hoewel Krause dit woord charges door Grondwetten vertaald) werkelijk den historischen grondslag uitmaken van de hedendaagsche Vrmij.·.. Die „oude plichten" welke in het constitutieboek van 1723 gevonden worden, zijn eenigszins anders geformuleerd dan de door Halliwell (z.d.) uitgegevene, die, volgens Kloss, nog van ouder dagteekening zijn; toch moeten wij ons tot die van '23 bepalen, wanneer we de oude beginselen der Vrmij.·. willen leeren kennen. Herhaalde malen werden die „ancient Charges" (oude plichten) opnieuw geredigeerd en uitgegeven en het is zeer belangrijk, die verschillende uitgaven met elkander te vergelijken, omdat daaruit kan blijken, dat onwillekeurig telkens die kleine wijzigingen zijn aangebracht, die overeenkwamen met de gewijzigde behoeften van den tijd. Daar nu de uitgave van '23 bijna overal (behalve in de Zweedsche Vrmij.·.) als grondslag der maç.·. leer is aangenomen, is het belangrijk genoeg die hier in eene letterlijke vertaling medetedeelen, te meer, omdat die charges zoo mild en ruim zijn, dat ze alleen beginselen en algemeene regelen vaststellen en werkelijk ruimte laten voor verdere ontwikkeling; terwijl, van den anderen kant, de hier uitgesproken *beginselen* onveranderlijk moeten gehandhaafd worden, wanneer men van de Vrmij.·. geen fantasiebeeld wil maken en haar *wezen* handhaven wil. De algemeene titel van dit oudste wetboek luidt: „*The Charges of a Free-Mason, extracted from the ancient Records of Lodges beyond sea, and of those in England, Scotland and Ireland, for the use of the Lodges in London; to be read at the making of New Brethren or when the Master shall order it.*" (De plichten van een Vrijmetselaar, getrokken uit de oude herinneringen (archieven) van Loges over de zee en van die in Engeland, Schotland en Ierland, ten gebruike van de Loges te Londen; om gelezen te worden bij de opname van Broeders of wanneer de Meester dit zal verorderen).

I. God en Godsdienst betreffende.

Een Maçon is door zijn beroep verplicht aan de zedewet te gehoorzamen; en wanneer hij de kunst recht verstaat, zal hij noch een stompzinnige (stupid) godloochenaar, noch een ongodsdienstig libertijn zijn. [1]) Hoewel nu de Metselaren in oude tijden verplicht waren, in ieder land van den godsdienst van dat land of dat volk te zijn, welke die ook moge wezen; zoo wordt het nu toch dienstig geacht, hen alleen tot dien godsdienst te verplichten, waarin alle menschen overeenstemmen, maar hunne bijzondere meeningen aan henzelven overtelaten; dat is: te zijn *goede* en *trouwe mannen*, of mannen van eer en rechtschapenheid, door welke benamingen of overtuigingen ze overigens gescheiden mogen zijn. Hierdoor is de Metselarij het *middelpunt* der vereeniging en de bron van trouwe vriendschap onder menschen die anders in voortdurende verwijdering van elkaar zouden gebleven zijn.

Van de burgerlijke overheid, de hoogste en ondergeschikte.

Een Maçon is een vreedzaam onderdaan van het burgerlijk gezag, waar hij ook woont en arbeidt, en laat zich niet in met complotten of samenzweringen tegen den vrede en de welvaart des volks en gedraagt zich niet onplichtmatig tegenover de lagere overheid. Want, gelijk oorlog,

[1]) Ter historische waardeering dezer schijnbaar dogmatische bepaling zie men het *Maç.·. Weekbl.·.* van 18 Aug. 1883 No. 33, Blz. 1 en dat van 1 October 1883.

bloedvergieten en onrust der maçonnerie altijd nadeelig zijn geweest, zoo waren ook de oude Koningen en Vorsten zeer genegen om de gildebroeders, wegens hunne vreedzaamheid en burgertrouw (Loyalty) aantemoedigen, daardoor de spitsvondigheden hunner tegenstanders feitelijk te wêerleggen, en de eer der broederschap te handhaven die altijd in tijden van vrede heeft gebloeid. Wanneer soms een Broeder een rebel is tegen den Staat, dan mogen hij en zijn mederebellen niet gesterkt worden, maar moet men medelijden met hem hebben als met een ongelukkigen man. En, wanneer hij van geen andere misdaad overtuigd kan worden, en hoewel de trouwe broederschap zijne rebellie moet en zal misbillijken en aan eene bestaande regeering nooit eenig vermoeden van of grond tot politieke ijverzucht mag geven, zoo kan men hem toch niet van de Loge uitsluiten en zijne betrekking tot haar blijft altijd onverbrekelijk dezelfde.

III. Van de Loges.

Eene Loge is een plaats, waar Maçons bijeenkomen en arbeiden. Daarom wordt zulk eene vergadering of een behoorlijk ingericht genootschap van Maçons eene *Loge* genoemd, en ieder Broeder moet tot eene daarvan behooren, en zich onderwerpen aan hare bijzondere Wetten evengoed als aan de algemeene verordeningen. Eene Loge is nu eene *bijzondere* of eene *algemeene* (*particular* or *general*) en men zal van haar de beste voorstelling krijgen door haar te bezoeken, en door de haar volgende *algemeene* of *Groote Loge*. In oude tijden mocht geen meester of lid daarvan afwezend blijven, voornamelijk wanneer hij was opgeroepen te verschijnen, zonder zich aan eene strenge berisping bloot te stellen, tenzij het den meester en den opzieners bleek, dat hij noodzakelijk verhinderd was.

De personen die als leden der Loge toegelaten worden, moeten goede en trouwe mannen zijn, vrij geboren, van rijpen en verstandigen leeftijd, geen lijfeigenen, geen vrouwen, geen onzedelijke of kwalijk befaamde menschen, maar van een goeden naam.

IV. Van de meesters, opzieners, gezellen en leerlingen.

Alle voorrechten onder de Maçons zijn alleen gegrond op werkelijke waarde en persoonlijke verdiensten, zoodat de Bouwheeren (*Lords*) goed gediend worden, de Broeders zich niet behoeven te schamen en de Koninklijke kunst niet in verachting kome. Daarom wordt geen *Meester* of *Opziener* wegens zijn ouderdom verkozen, maar alleen wegens zijne verdiensten. Het is onmogelijk deze dingen schriftelijk mede tedeelen; ieder Broeder moet op zijn post verschijnen, en zijn plichten, langs den eigenaardigen weg der Broederschap, leeren kennen. Alleen moeten de Candidaten dit weten, dat geen *Meester* een leerling mag aannemen, voor wien hij geen voldoenden en geschikten arbeid heeft, en wanneer die niet een onbesproken jongeling is, zonder verminking of lichaamsgebreken, die hem ongeschikt kunnen maken de *kunst* te leeren, zijns Meesters Bouwheeren te dienen, tot Broeder en, ter bekwamer tijd, tot lid van het gilde gemaakt te worden, zoodra hij dat aantal jaren heeft gediend, dat het landsgebruik voorschrijft. Ook moet hij van eerbare ouders afstammen, zoodat hij — wanneer hij overigens daarvoor de eigenschappen bezit, tot de eer kan komen *Opziener* te worden, dan *Meester der Loge*, *Groot-Opziener* en eindelijk ook *Grootmeester aller Loges*, overeenkomstig zijne verdiensten.

Geen Broeder kan *Opziener* worden wanneer hij niet eerst lid van het gilde geworden is, of *Meester* wanneer hij niet eerst het ambt van Opziener heeft bekleed, of *Groot-Opziener* wanneer hij niet eerst *Meester eener Loge* geweest is, of *Grootmeester* wanneer hij niet, voor zijne verkiezing, lid der Broederschap geworden is. De Grootmeester moèt ook zijn van adellijke geboorte of een man van *stand* en beschaving, of een uitstekend *geleerde* of een bekwame *bouwmeester*, of een uit eene eerbare familie voortgekomen *kunstenaar* en daarbij, naar de meening der Loges, van geheel bijzondere verdiensten. En opdat hij zijn ambt des te gemakkelijker, beter en eervoller kan waarnemen, heeft de *Grootmeester* de macht, zich zijn eigen *Gedeputeerden Grootmeester* te kiezen, die meester eener bijzondere Loge moet zijn of geweest zijn, en het voorrecht heeft, iedere daad te verrichten die den Grootmeester als zijn principaal toekomt, tenzij die principaal zelf tegenwoordig is of schriftelijk zijn gezag heeft willen doen gelden.

De hoogste en ondergeschikte bestuurders der oude Loges, moeten — in hunne verschillende betrekkingen — door alle broeders gehoorzaamd worden, overeenkomstig de oude wetten en verordeningen, met alle bescheidenheid, eerbied, liefde en bereidwilligheid.

V. *Van de regeling van den arbeid.*

Alle Maçons moeten op de werkdagen

eerbaar werken opdat ze op de *feestdagen* voegzaam kunnen leven; daarbij moet gelet worden op den tijd die door de landswet is vastgesteld of door de gewoonten is bepaald. De meest bekwame der leden van het gild zal tot *Meester* of *Opziener* voor het werk der Bouwheeren gekozen of aangesteld worden, en moet door hen die onder hem arbeiden, *meester* genoemd worden. De *gildeleden* moeten alle verkeerde gesprekken vermijden, elkander niet met onbeleefde namen, maar slechts *Broeders* en *Gezellen* noemen en zich in en buiten de Loge behoorlijk gedragen.

De *Meester* die zich van zijn geschiktheid voor de kunst bewust is, moet het werk van den Bouwheer zoo redelijk als mogelijk is overnemen en diens goed zoo trouw besturen alsof het zijn eigen was, ook mag hij aan geen Broeder of Leerling meer loon geven, dan zij werkelijk verdienen.

Beiden, de Meesters en de Metselaars, die hun rechtmatig loon ontvangen, moeten de Bouwheeren getrouw zijn, en hun werk redelijk volbrengen; het moge dan per stuk of bij dagloon bedongen zijn; en mogen niet per stuk volbrengen wat gewoonlijk bij dagloon bedongen wordt.

Niemand mag zich nijdig betoonen over de welvaart van eenen Broeder of beproeven hem van een bouwwerk te verdrijven; want niemand kan het werk van een ander ten voordeele van de Bouwheeren voltooien, wanneer hij niet geheel en al bekend is met de ontwerpen en grondregels van datgene wat hij begonnen is.

Wanneer een Bondgenoot tot Opziener over 't werk is gekozen, onder de meesters, dan moet hij trouw zijn zoowel aan den *Meester* als aan de *Gezellen* en zeer nauwkeurig toezicht houden op het werk in de afwezigheid van zijn Meester, ten voordeele van zijn Bouwheer (Lord); en zijne Broederen zullen hem gehoorzaam zijn.

Alle aangestelde Maçons zullen hun loon met vreugde ontvangen, zonder morren of muiterij, en den *Meester* niet verlaten voordat het werk voltooid is.

Een *jongere* Broeder moet in het werken onderwezen worden, om te verhoeden dat hij de materialen bederft uit gebrek aan oordeel, en ook voor het in stand houden en toenemen der *broederlijke liefde.*

Alle werktuigen die bij 't werk gebruikt worden, zullen door de Groot-Loge worden goedgekeurd.

Geen *werkman* (Labourer) mag aangesteld worden aan het eigenlijke werk der *metselarij*; en *Vrijmaçons* zullen niet werken met hen die *niet vrij* zijn, buiten dringende noodzakelijkheid; en men zal een *werkman* en *niet-aangenomen maçon* (unaccepted Mason) niet zoo onderwijzen als men een *Broeder* of *Gezel* onderwezen heeft.

VI. *Over het gedrag*, namelijk:

1. In de goed geconstitueerde Loge.

Gij moogt geen bijzondere corporaties vormen, noch afzonderlijke vergaderingen houden zonder verlof te hebben van den *Meester*; noch van iets ongehoords en iets onpassends spreken, noch den *Meester* of *Opziener* in de reden vallen, of ook een Broeder met wien de Meester spreekt; gij zult geen grappen maken of schertsen, terwijl de Loge met ernstige en plechtige dingen bezig is; noch, onder eenig voorwendsel, u van onbehoorlijke taal bedienen; maar gij zult uwen *Meester*, uwen *Opziener* en uw *gezellen* de schuldige achting bewijzen en hen in eere houden.

Wanneer soms een aanklacht wordt ingediend, dan zal de schuldig bevonden Broeder aan het oordeel en de beslissing der Loge onderworpen zijn, welke de eigenlijke en rechtmatige rechter in zulke aangelegenheden is (tenzij de Loge het *bij Appel* bij een Groot-Loge aanhangig maakt) en de zaak moet onderzoeken, maar zóó dat het werk van den Bouwheer, middelerwijl, niet vertraagd worde; in welk geval een bijzondere uitspraak kan gedaan worden. Alleen zult ge nooit voor het gerecht gaan in zaken die de Metselarij betreffen, zonder dat de Loge de onvermijdelijke noodzakelijkheid daarvan heeft ingezien.

2. Nadat de Loge voorbij is, maar de Broeders nog niet uit elkander gegaan zijn.

Gij moogt u in onschuldig vermaak verheugen; elkander, naar vermogen, onthalen; maar gij moet alle buitensporigheid vermijden en geen Broeder noodzaken, meer dan hij wil te eten of te drinken, noch hem beletten heentegaan wanneer zijn werkzaamheden hem roepen, of iets beleedigends zeggen of doen of iets wat een vrij, ongedwongen verkeer in den weg kan staan; want dit zou de eendracht verstoren en onze loffelijke bedoelingen verijdelen. Daarom mogen geen persoonlijke strijdvragen of twisten binnen de deur der Loge gebracht worden, nog veel minder kibbelarijen over *godsdienst*, *nationaliteit* of *politiek*; want wij zijn, als Maçons, alleen van den bovenvermelden *algemeenen godsdienst* (of the *Catholick-Religion* of *Universal Religion*); eveneens zijn wij van alle *volken*, *tongen* en *verwantschappen* en *ta-*

len, en zijn beslist tegen elke inmenging in *politiek*, welke nooit bevorderlijk is geweest of zijn zal aan den bloei der Loge.

Deze *plicht* is ten allen tijde streng ingescherpt en opgevolgd; maar vooral sedert de *Reformatie* in Brittannië of de afwijking en scheiding dezer volken van de *gemeenschap* met *Rome*.

3. Wanneer de Broeders elkaar ontmoeten zonder tegenwoordigheid van vreemden maar niet in eene formeele Loge.

Gij zult elkander op beleefde wijze groeten, naar de aanwijzing die gij zult ontvangen; elkander *Broeder* noemen; elkander vrijweg wederkeerig onderwijs geven zoover als dit nuttig bevonden wordt, zonder bespied of gehoord te worden en zonder dat zich de een boven den ander verheft of iets te kort doet aan de achting die eenen Broeder zou toekomen, wanneer hij geen Maçon was. Want hoewel alle *Maçons* als *Broeders* met elkander op gelijke lijn staan, zoo berooft toch de maçonnerie niemand in iets van de eer welke hij te voren genoot; maar ze vermeerdert integendeel die eer nog, vooral wanneer hij zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de Broederschap, die eere moet geven aan wien de eere toekomt en *slechte zeden* moet vermijden.

4. In tegenwoordigheid van vreemden die geen maçons zijn.

Gij zult voorzichtig zijn in uw woorden en gedragingen, opdat ook de scherpzinnigste vreemdeling niet in staat zij, dat te ontdekken of uit te vinden, wat niet geschikt is om aan hem geopenbaard te worden; en spoedig moet gij een gesprek op een ander onderwerp brengen en het met overleg dienstbaar maken aan ons en aan de *eerwaardige Broederschap*.

5. Te huis en in uwe buurtschap.

Gij zult handelen zóó als het een zedelijk en wijs man betaamt; vooral echter uwe familie, vrienden en naburen niet bekend maken met de *aangelegenheden* der Loge, maar wijselijk uwe eer handhaven en die der *oude Broederschap*, uit beweegredenen die hier niet kunnen opgenoemd worden. Gij moet alzoo voor uw eigen welzijn zorgen, doordat gij niet te lang bijeen en uit uw huis verwijderd blijft, nadat de Loge-uren zijn voorbijgegaan; ook alle zwelgerij en dronkenschap vermijden, opdat uw huisgezinnen niet verwaarloosd of in hun rechten gekrenkt worden, en gij zelf niet ongeschikt wordt voor den arbeid.

6. Tegenover een vreemden Broeder.

Gij moet hem voorzichtig onderzoeken op zulk een wijze als de voorzichtigheid u voorschrijft, opdat ge niet bedrogen zult worden door een onwetende die valschelijk *pretentien* maakt, dien gij met verachting en hoon van u moet stooten; terwijl ge wel in acht moet nemen hem geen wenk van herkenning te geven. Maar wanneer gij ontdekt dat hij een trouw en echt *Broeder* is, dan moet ge hem diensovereenkomstig behandelen; en wanneer hij in nood verkeert, dan moet gij hem helpen wanneer gij kunt, of hem anders áanwijzing geven, waar hij geholpen kan worden. Gij moet hem voor eenige dagen een geschikt verblijf bezorgen, of hem behulpzaam zijn een verblijf te vinden. Maar gij zijt niet verplicht, boven uw vermogen te doen; alleen moet gij een armen *Broeder*, die een *goed* en *trouw* man is, wanneer alle omstandigheden gelijk zijn, boven een ander arm mensch voortrekken.

Ten slotte: al deze *voorschriften* hebt gij optevolgen, als ook die welke u *langs een anderen weg* zullen medegedeeld worden; gij zult de broederlijke liefde beoefenen, dien grond- en sluitsteen, dat cement, en dien roem der oude Broederschap, en alle twist en tweedracht, alle laster en achterklap vermijden, nooit iemand anders toestaan een waardigen Broeder te beschimpen, maar diens karakter verdedigen en hem alle goede diensten bewijzen, voor zoover het met uw eer en welvaart overeenkomt, en niet verder. En wanneer iemand van hen u onrecht aandoet, dan moet gij u tot uwe of zijne Loge wenden, en van deze moogt gij u op de *Groot-Loge* of de *vierendeelsjarige vergadering* beroepen, en van deze weder op de *jaarlijksche Groot-Loge*, gelijk de oude, prijzenswaardige gewoonte uwer voorvaderen, onder ieder volk, geweest is; nooit een *rechtszaak* (legal course) beginnen, behalve wanneer het geval niet beslist kan worden, en geduldig gehoor geven aan den achtbaren en vriendelijken raad van den *Meester* en de *Broeders*, wanneer zij het willen voorkomen dat gij met *vreemden* voor het gerecht komt, of wanneer ze u bewegen den rechtsgang te verkorten of aftebreken, opdat gij de *aangelegenheden der metselarij* met des te beter ijver en goed gevolg kunt beoefenen. Maar wat *Broeders* en *Genooten* betreft die met elkander in een rechtgeding gewikkeld zijn, zoo zullen de *Meesters* en de Broeders op vriendelijke wijze hun bemiddeling aanbieden, die de strijdende Broeders dankbaar zullen aannemen; maar wanneer het blijkt, dat bemiddeling ondoenlijk is, zoo moeten ze toch hun proces of rechtstrijd verder voeren,

zonder toorn of verbittering (niet op de gewone wijze) en niets zeggen of doen, wat de *broederlijke liefde* en de vernieuwing en voortzetting van goede onderlinge betrekkingen kan belemmeren, opdat allen den *heilzamen invloed der maçonnerie* mogen zien, gelijk alle trouwe *maçons* gedaan hebben, van af het begin der *wereld* en doen zullen tot aan het einde van den *tijd*.

Amen, zoo moet het zijn!"

Bij elke nieuwe uitgave dezer „oude plichten" werd er eene kleine wijziging ingebracht, maar toch nooit van zooveel belang, dat er eenigszins tekort werd gedaan aan de, in het bovenstaande, uitgedrukte beginselen. Zoo b. v. vinden we, in de recensie van 1730, reeds de onderscheiding in Meesters, Metgezellen en Leerlingen; zoo wordt in de uitgave van 1738 in de eerste plaats gezegd dat de V.·. M.·. een ware „Noachide" (z. d.) moet zijn, om te voorkomen dat de Vrmij.·. eenige kerkelijke kleur zou ontvangen, maar het wezen der zaak bleef altijd onveranderd. Alleen zien we, al meer en meer, alles vermeden, wat nog meer speciaal op de oude werk-Metselarij van toepasssing was.

Maar hoe eenvoudig en rein tevens deze beginselen ook waren, toch heeft de geestelijkheid nooit hare goedkeuring aan de Vrmij.·. kunnen schenken; ze heeft zich nooit kunnen vereenigen met de humaniteit die de Vrmij.·. in haar vaandel schreef. Opmerkelijk is het, dat zelfs in de uitgave van 1756, toen er zeker weinige eigenlijk gezegde bouwlieden in de L.·. waren, toch nog die uitdrukkingen zijn behouden, die toch eigenlijk alleen op hen van toepassing zijn; dit bewijst, echter, dat men er den hoogsten prijs op stelde den band te blijven vasthouden die de Brsch.·. met de oude bouwvereenigingen samenbindt.

Plot (Robert—) Hoogleeraar der chemie aan de universiteit van Oxford in Engeland, op 't eind der XVII[de] eeuw. Van hem zijn, in later tijd, en wel door Vogel, hoogst belangrijke mededeelingen gevonden over de oude Engelsche Bouwlieden of masons. (Z. Vogel „*Briefen die Freimaurerei betreffend*" III 40—56. Kloss. Bibl. No. 454). Plot deelt namelijk in zijn „*Natural History of Staffordshire*" (Oxford 1686) het volgende mede over de oude gebruiken die hij in genoemd graafschap ontdekte, en wat in hoofdzaak overeenstemt met 't geen de oude Constitutie van Anderson daarover mededeelt: „Onder de gebruiken in het graafschap gevolgd, hebben ze ook dit, dat ze in 't genootschap der Free-masons menschen opnemen die in dit graafschap meer en meer gezocht worden, hoewel ik ditzelfde gebruik eigenlijk, is het dan in mindere mate, over 't geheele land heb teruggevonden. Want ik vond personen van den voornaamsten stand, die het niet beneden zich achtten leden van deze broederschap te zijn. Ook hadden ze daartoe werkelijk geen reden, wanneer die broederschap van dien ouderdom en dat aanzien was, als van haar verteld wordt in een groot, in perkament gebonden, boek dat ze bezit en waarin de geschiedenis en de grondregelen van het metselaars-werk gevonden worden. De grondregelen zijn niet alleen uit de Heilige schrift afgeleid, maar ook uit de profane historie, voornamelijk; dat ze door de heilige Amphibalus naar Engeland zijn overgebracht en eerst aan den heiligen Albanus zijn meêgedeeld geworden die de wetten der „masonry" vaststelde en tot opziener over koninklijke gebouwen verheven werd, en hun wetten (charges) en gebruiken gaf gelijk hij het van den H. Amphibalus had geleerd. Deze werden later door Koning Athelstan bekrachtigd, wiens jongste zoon Edwin de metselarij zeer begunstigde, zelf de gebruiken aanleerde en van zijn vader een „vrijbrief" ontving voor de bouwlieden. Daarop bewerkte hij, dat ze te York bijeenkwamen, en daar alle oude boeken over hun handwerk medebrachten; en uit deze stelde hij wetten en gebruiken vast, zooals hij voor dien tijd noodig achtte; welke wetten in genoemde perkamentrol voor een deel beschreven zijn, en zoo werd het metselaarswerk in Engeland gesticht en bevestigd. Hier wordt ook verhaald, dat die wetten en gebruiken later door Koning Hendrik VI en zijn raadslieden gelezen en goedgekeurd zijn, zoowel voor de meesters als voor de gezellen van dit eerwaardig handwerk." — „Wanneer iemand in dit genootschap wordt opgenomen, dan roepen ze een vergadering (of Loge, gelijk ze op onderscheidene plaatsen zeggen) bijeen, die uit minstens vijf of zes oude leden van den Bond moet bestaan, die door den candidaat met handschoenen begiftigd worden, en zoo ook hunne vrouwen, en die later een maaltijd houden, overeenkomstig de gewoonte der plaats. Wanneer deze is geëindigd, gaat men tot hunne opname over, die voornamelijk in de mededeeling van zekere geheime teekens bestaat, waaraan ze elkander, in de geheele natie, herkennen, waardoor ze overal ondersteuning vinden waarheen ze ook op reis zijn. Want wanneer iemand komt, die overigens geheel

onbekend is, maar deze teekens kan geven aan een lid van het gezelschap dien zij een „accepted Mason“ noemen, dan is deze verplicht tot hem te komen, in welk gezelschap of op welke plaats dit moge zijn; ja wanneer het ook van een torenspits af gezien moest worden (welke schade of welk nadeel hij daardoor ook moge beloopen), om te onderzoeken wat zijn verlangen is en hem dan bijtestaan; vooral wanneer hij werk zoekt, is de aangenomen maçon verplicht dit voor hem te zoeken, of wanneer hij dit niet kan, hem geld te geven of op eenige andere wijze te ondersteunen, totdat er arbeid kan gevonden worden. Dit is een van hun artikelen; en een ander gebod is, dat ze den Meesters, naar hun beste weten, raad geven, hen bekend maken met de bruikbaarheid of onbruikbaarheid hunner materialen, en wanneer deze eenige fouten maken bij de uitvoering hunner bouwwerken, hen met bescheidenheid terecht wijzen opdat de metselarij geen oneer beloope.“

„Dan hebben ze nog eenige andere artikelen (die ze bezworen hebben) en die aan niemand dan aan henzelven bekend zijn, en ik heb redenen te vermoeden dat deze veel slechter zijn dan deze, en wellicht zoo slecht als de geschiedenis van dit handwerk is.“ — „Want het behoeft niet vermeld te worden, dat H. Amphibalus door verstandige lieden eerder voor eene volgeling dan voor den leermeester van H. Albanus moet gehouden worden; of, hoe onwaarschijnlijk het is, dat St. Albanus zelf, in eene zoo barbaarsche eeuw en in tijden van vervolging, Opziener van eenige gebouwen kon zijn. Het is duidelijk, dat koning Athelstan, nooit gehuwd is geweest en geene eigenlijke natuurlijke nakomelingen gehad heeft. Noch veel minder had hij een wettig erkenden zoon Edwin, van wien ik niet het geringste spoor in de geschiedenis vind. Hij had werkelijk, slechts één broeder van dezen naam, tegen wien hij zoo ijverzuchtig was, toen hij de kroon aanvaardde, dat hij hem in een boot op zee zette, zonder zeil of roer, alleen in gezelschap van een page, opdat diens dood aan de golven en de winden en niet aan hemzelven zou toegeschreven worden. Zoodat ook de jonge prins, niet bij machte zijn hartstocht te bedwingen, zich zelven hals over kop in zee wierp en zoo omkwam. De lezer moge nu oordeelen, hoe onwaarschijnlijk het is, dat deze hun gebruiken geleerd en hun een vrijbrief gegeven heeft.“— Na nog verder eenige onjuistheden in de z. g. historische mededeelingen te hebben aangetoond, doet hij mededeeling over alle verdere verordeningen op, en met betrekking tot de Vrijmetselaars uitgevaardigd, en eindigt zijn berichten aldus: „het is altijd nog te vreezen dat deze kappittels van bouwlieden zooveel onheil zullen aanrichten, als ze — naar de opgelegde geldboete te oordeelen — vroeger aangericht hebben, zoodat het wellicht nuttig zou zijn heden een onderzoek naar hen intestellen.“

Polen. Reeds vroeg schijnt de Vrmij.·. zich den weg naar dit land gebaand te hebben. Maar reeds in 1739 moesten de geheime gezelschappen, Loges genaamd, die zich aan 't hof van koning Frederik Augustus II gevormd hadden, hun arb.·. staken en wel naar aanleiding van de banbul van Clemens XII (z. d.). Toch werd in 1742 te Wisniewitz in Volhynie weder eene L.·. geopend, die de uitmuntendste staatslieden onder hare leden telde. Tot 1755 werden nu hier en daar Loges gesticht, totdat de Generaal le Fort, te Dulko een Loge stichtte volgens de Strikte Observantie (z. d.). Te Warschau bestond toen reeds eene bloeiende Loge „*Zu den drei Brüdern*“ maar die later in verval geraakte, insliep, maar in 1766 opnieuw werd geopend. Deze L.·. werd in 1769 tot Gr.·. L.·. verheven, terwijl Graaf Augustus Moszynski tot Gr.·. Mr.·. werd aangesteld. Deze Gr.·. L.·. stichtte weldra eene L.·. in Hongarije en tevens eene nieuwe te Warschau. Deze Gr.·. L.·. werd door Br.·. Vignoles te 's Gravenhage, Engelsch Prov. Gr.·. M.·. voor buitenlandsche Loges, en Gedeput.·. van den Engelschen Gr.·. Mr.·. den Hertog van Beaufort, erkend (24 Juni 1770); onderscheidene Loges werden nu hier en daar opgericht. Hoewel de politieke gebeurtenissen vaak nadeeligen invloed op de Vrmij.·. uitoefenden, werden toch, af-en-toe, nieuwe Loges opgericht en ook wel eenige onder de Engelsche Gr.·. L.·. en het Fransche Gr.·. Or.·. werkende. We onthouden ons van de opsomming dezer werkplaatsen. Ook de z. g. Hooge Graden vonden gereeden ingang. 't Gevolg daarvan was, dat er naar allerlei systemen en op de meest uiteenloopende wijze gewerkt werd, zoodat er bij de Poolsche Vrmij.·. van geene eenheid sprake was. Maar zekere Ignatius, graaf Potocki, een der ijverigste BBr.·., besloot daaraan, zoo mogelijk, een einde te maken en toen hij tot Gr.·. Mr.·. was benoemd trachtte hij allereerst met de Berlijnsche en Petersburger Loges in nadere verbinding te komen. Intusschen was door de Gr.·. L.·. van Londen een circulaire teekenpl.·. aan alle LL.·. op het vaste land gezonden, met uitnoodiging zich tot eenen algemeenen

maç.·. Bond te vereenigen. Bij dit schrijven was een concordaat gevoegd en bij art. 6 daarvan werd bepaald, dat de oprichting van eene Poolsche Provinciaal-Moederloge geoorloofd zou zijn, zoodra er een voldoend aantal Loges zou bestaan. — In 1780 werd dit concordaat door alle Loges van het Groot-Hertogdom Lithauen onderteekend. Toch was ook deze vereeniging slechts ten deele; altijd bleven er BBr.·. over, die volgens een ander systeem wilden werken. — In 1780 kwam de beruchte Cagliostro (z. d.) in Warschau die eene z. g. Egyptische Loge wilde oprichten; maar daar zijne bovennatuurlijke kunsten mislukten, kon hij zijn plan niet ten uitvoer brengen. — Toen nu in 1781 de genoemde Potocki, met algemeene stemmen, tot Gr.·. Mr.·. van alle Loges, zoowel van het Koninkrijk als van Lithauen, benoemd werd, scheen het dat de Vrmij.·. nu werkelijk en ten laatste één geheel geworden was. De nationale moederloge was nu gegrondvest, en daarvan werd aan de Gr.·. OO.·. van Frankrijk, Nederland en België (Royal—York) mededeeling gedaan. — De statuten voor deze Gr.·. L.·. komen geheel overeen met de bepalingen van Anderson's constitutieboek, maar waren niet algemeen verplichtend gesteld. Het onverwacht vertrek van Graaf Potocki naar het buitenland maakte dat het aangevangen werk niet geheel voltooid werd, hoewel zijn opvolger George Wilkorski evenzeer deed wat hij kon. Eindelijk kwamen den 26 febr. 1784 de vertegenwoordigers der 13 bestaande Loges bijeen om de oprichting van een Gr.·. O.. van Polen voortebereiden, dat den 4en Maart dan ook werkelijk werd geinstalleerd. Tot Gr.·. Mr.·. werd toen benoemd Andreas Mocranowski, Wojwode van Mazoire, die echter spoedig overleed; Graaf Felix Potocki werd daarop den 2 febr. 1785 tot Gr.·. Mr.·. aangesteld. — De kapittels der Hooge Graden, maakten nu bekend, dat ze zelfstandig wilden werken en zich dus van de SS.·. Grr.·. afscheidden. Den 11 Januari 1786 legde Potocki den M.·. d.·. G.·. neer, en werd opgevolgd door Vorst Casimir Supieka. Maar de politieke gebeurtenissen oefenden weldra een noodlottigen invloed uit op de Poolsche Vrmij.·., en, bij de verdeeling van Polen in 1794, moest het Gr.·. O.·. voor onbepaalden tijd dekken. Door de Berlijnsche Gr.·. LL.·. werden nu onderscheidene Loges geconstitueerd totdat, na velerlei lotwisseling, den 22 Maart 1810 weer het Gr.·. O.·. van Polen werd geopend en erkend als het hoogste Mac.·. gezag voor Polen en Lithauen, terwijl Ludwig Gutakowski tot Gr.·. Mr.·. werd benoemd, die echter den 1 December 1811 overleed. Tengevolge der staatkundige gebeurtenissen werd den 30 Jan. 1813 het besluit genomen, den arb.·. van het Gr.·. O.·. en ook dien der onderscheidene Loges te eindigen; hoewel ettelijke Loges toch in stilte voort arbeidden, totdat in 1815 de Gr.·. L.·. hersteld werd en in de eerstvolgende jaren weer ettelijke Loges werden geconstitueerd. — Maar aan den bloei der Vrmij.·. zou weldra een einde komen. De Poolsche Loges gingen op staatkundig gebied arbeiden en stelden zich in dienst der revolutie, en bij Keizerlijke ukase van 25 Aug. 1821 werden al de Poolsche Loges door keizer Alexander opgeheven (z. *Rusland*).

Portugal. Er is geen land waar de Vrmij.·.aan zoo vele en verschillende lotswisselingen onderworpen was als in Portugal; vroeg reeds vond ze hier toegang, werd spoedig weer vervolgd en onderdrukt, herstelde zich weer om weer schijnbaar geheel vernietigd te worden, totdat ze eerst in den laatsten tijd tot vollen bloei kon komen. Of Clavels bewering, dat reeds in 1727 van uit Frankrijk, Loges in P. geconstitueerd werden, vertrouwen verdient, weten we niet. Zeker is het dat de Gr.. L.·. van Engeland in 1735 de eerste L.·. te Lissabon stichtte. Maar dadelijk trad de clerus tegen de Vrmij.·. in het strijdperk,en gaf daardoor aanleiding tot het uitvaardigen der bekende bul van Paus Clemens XII (z. d.) in 1738. De inquisitie trad op, en koning Johannes V, dien men had wijs gemaakt dat de VV.·. MM.·. niet alleen ketters, maar ook samenzweerders waren, veroordeelde ettelijken hunner ter dood, terwijl de buitenlanders onder hen, na de ijsselijkste folteringen, lijfsgenade kregen, maar verbannen werden. Als een der eersten die als offer der inquisitie vielen, werden genoemd, de Fransche diamantwerkers Jean Coustos, Alex. Jacques Mouton en Thomas Braslé, die, door toedoen van een anderen diamantwerker, als VV.·. MM.·. waren verraden. Ze werden op de pijnbank gebracht om hun de geheimen der Vrmij.·. aftepersen. Bij een plechtig Auto-da-Fé, in de kerk van den H. Dominicus te Lissabon gevierd (21 Juni 1743), werd Coustos, als protestant, tot een vierjarige galeistraf veroordeeld, terwijl de beide anderen, als katholiek, voor vijf jaren werden gedeporteerd. Braslé stierf tengevolge der doorgestane martelingen; Coustos en Mouton gelukte het naar Engeland te vluchten. Den 1 Juni en den 1 Juli van 't zelfde jaar hadden nog twee Auto-do-fé's plaats, bij welke Richard en Xiveri, nadat bewezen was dat ze VV.·.

MM.·. waren, den protestantschen godsdienst moesten afzweren. Beter werd de toestand onder de regeering van koning Josef I (1750—1777), toen de inquisitie, gedurende al dien tijd, slechts eenmaal iets tegen de Vrmij.·. kon doen: in het jaar 1776 werden d'Alincourt en de Portugees Don Ayres de Orvellas Peraçâo voor de rechtbank gedaagd, maar, na eene gevangenschap van 14 maanden, weder vrij gelaten. Maar toen koningin Maria (13 Mei 1777) den troon beklom, braken er voor de Portugeesche Vrmij.·. weêr treurige dagen aan. De uitnemendste mannen, die tot de O.·. behoorden, zagen zich genoodzaakt Portugal te ontvluchten, terwijl anderen jaren lang in den kerker versmachtten. Vooral de Fransche Revolutie gaf de Regeering een uitnemend voorwendsel aan de hand, om de Vrmij.·., op nieuw en met allen ijver, te vervolgen. Velen trachtten zich door de vlucht aan het dreigende gevaar te onttrekken, eenigen hunner gingen daartoe scheep naar Amerika. Het schip vertoonde, bij de aankomst in de haven van New-York, een witte vlag met het inschrift: *Asylum quaerimus*" (wij zoeken een toevluchtsoord), en de vluchtelingen werden met alle welwillendheid ontvangen. Toch bleven er, te midden der vervolging, hier en daar, ook zelfs in de hoofdstad, Loges bestaan, en vooral op eenige Fransche schepen, die in de Portugeesche havens voor anker lagen, werden nu en dan Loges gehouden, die ook door enkele aanzienlijke en geleerde Portugeezen werden bezocht. Er bestond verder, in 't geheim, eene „*commissäo do expediente*", uit zes BBr.·. samengesteld, die den arb.·. der Portugeesche Loges moesten regelen en deze moesten verdedigen tegen de vervolgingen. Onwillekeurig breidde de Vrmij.·. zich nu over 't geheele koninkrijk uit. Maar 't was een harde tijd voor de VV.·. MM.·.; men moest in 't geheim samenkomen, telkens van lokaal veranderen om de politie het spoor bijster te maken. En toch — hoewel de vervolgingen tot 1806 toenamen, nam ook 't aantal BBr.·. toe, en men kon er in dien tijd zelfs aan denken een Gr.·. Mr.·. aantestellen, waartoe de Gr.·. L.·. te Londen vergunning gegeven had (9 Mrt. 1802). De naam van den eersten Gr.·. Mr.·. was Sebastian, José de Sampajo e Mellode Castro e Luziguano, die deze waardigheid tot 1809 bekleedde. Toen in 1807 het Fransche leger P. binnenrukte, werkte dit gunstig op de Vrmij.·.; maar slechts voor korten tijd; want reeds in 1808 moest de Gr.·. L.·. besluiten haren arbeid te staken, daar men het plan scheen te hebben de Portugeesche Vrmij.·. geheel en al in de handen der Franschen te brengen. In 1809 brak er weêr eene vervolging uit, en wel door eene groote onhandigheid der Engelschen, die eene openlijken maç.·. optocht hielden; de militaire autoriteit meende eerst dat het eene kerkelijke processie was, en bracht de verschuldigde eerbewijzen, maar toen ze ontdekte dat het een optocht was van VV.·. MM.·., maakte ze gemeene zaak met het volk en overviel de BBr.·.. De inquisitie vond daardoor schoone gelegenheid om weer tegen de „ketters" vervolgingen intestellen, en opnieuw hadden tal van inhechtenisnemingen plaats. Toch bleef de Vrmij.·. bestaan; onderscheidene hooggeplaatste Staatsdienaren en ook officieren lieten zich recipieeren zoodat er, in 1882, alleen te Lissabon, niet minder dan 13 Loges bestonden. — Met de invoering der constitutioneele monarchie in 1820 kwam er voor de Vrmij.·. een tijd van rust. Maar toen, tengevolge der revolutie van 1823, Johan VI weêr als monarch optrad, vaardigde hij den 20 Juni van dat jaar opnieuw een edict uit, waarbij de Vrmij.·. werd verboden en wel geen doodstraf meer werd bedreigd, maar toch een verbanning voor den tijd van vijf jaren naar Afrika en en geldboete van minstens 100,000 Reis (ongeveer *f* 288,00) voor ieder lid. De vervolging was weer in vollen gang, vooral Don Miguel woedde tegen den Bond, en vaardigde in 1824 eene proclamatie uit die met deze woorden eindigde: „Leve de Koning! Leve de Roomsch-Katholieke godsdienst! Dood en verderf aan de vervloekte Vrijmetselaren!" De geestelijkheid ondersteunde dit alles, en het volk, tegen de BBr.·. aangehitst, vermoordde ieder van wien maar vermoed werd, dat hij tot de Brsch.·. behoordde. Hoewel er later verbetering kwam, hield de vervolging niet spoedig geheel op, zelfs niet in 1837; en we moeten het bekennen er waren, in den boezem der Vrmij.·. zelve, ook woelingen ontstaan, die niet geheel vreemd waren aan de politiek. Bovendien was er oneenigheid onder de BBr.·. gekomen, zoodat er omstreeks 1840 wel drie Gr.·. LL.·. bestonden en ook allerlei vreemde systemen ingang vonden. — In 1848 wordt er weêr melding gemaakt van een nieuw gesticht „Gr.·. O.·. van Lusitanie". Maar in '64 bestond er eigenlijk slechts één Gr.·. O.·. dat dienzelfden naam had en met vele buitenlandsche Hooge Mac.·. Lichamen in betrekking stond. Maar in naam bestonden nog twee Gr.·. OO.·.; in 1870 zijn

die beiden echter vereenigd. Tegenwoordig arbeiden onder het Gr.·. O.·. van Lusitanie 70 Loges, waarvan 22 in Portugal, 7 in de Portugeesche koloniën, 32 in Spanje (z. d.) en 9 in de Spaansche koloniën (de Canarische eilanden). Het Gr.·. O.·. van Portugal (*Grand Oriente Lusitano Unedo*) staat met het Gr.·. O.·. der Nederlanden in betrekking. Het Ned. Gr.·. O.·. wordt daarbij vertegenwoordigd door den Br.·. da Cunha Bellem, Med. Dr.·. te Lissabon, terwijl de Br.·. H. J. van der Leeuw te Rotterdam heden Portugal vertegenwoordigt bij ons Gr.·. O.·..

Potchefsstroom. Stad in de Transvaalsche Republiek. Aldaar werd in 1866 eene L.·. geconstitueerd onder het Ned.·. Gr.·. O.·. genaamd „*Flaming Star of South Africa*" die heden ruim 80 leden telt.

Potocké is eene Grafelijke Poolsche familie die zich voor de Vrmij.·. zeer verdienstelijk heeft gemaakt. (z. *Polen*).

Praag. (z. *Bohemen*, *Oostenrijk*).

Praetoria. Stad in de Transvaalsche Republiek. Hier werd in 1868 eene L.·. geconstitueerd onder het Nederl. Gr.·. O.·., genaamd „*Aurora*", die echter hare werkzaamheden heeft gestaakt.

Prefect is de naam van een Grootwaardigheidsbekleeder in het systeem van v. Hund (z. d.)

Prefectum werd in de Strikte Observantie (z. d.) een onderdeel genoemd van de negen provincien waarin Europa verdeeld was.

Preparateur z. *Voorbereider.*

Presbyter z. *Epopt.*

Preston (*William*) is, naast Anderson (z. d.), de beste schrijver over de Vrmij.·. en kan de hervormer der Engelsche maçonnerie genoemd worden. Hij werd den 28 Juli 1742 te Edinburg geboren. Hij verloor zijn vader, een man van deftigen stand, vroeg, en kwam onder leiding van een strengen leermeester; eerst bezocht hij de openbare school en later het collegium dat onder leiding stond van den hoogleeraar Hunter. Na zeer ijverig gestudeerd te hebben, kwam hij in 1760 als zetter op de Koninklijke boekdrukkerij van William Strahan te Londen, waar hij weldra corrector werd, en later deel in de zaak kreeg. Hij was een hoogst begaafd, bescheiden en ijverig man, een Schot in de beste beteekenis van dit woord, dat wil zeggen: iemand die nooit het hoofd boog voor de moeiten des levens, en van wankelen noch bezwijken wist. Nu bestond er te Londen eene Loge van de z. g. Ancient-Masons, en P. was de tweede die daar werd aangenomen. Maar spoedig wist hij zijn medeleden te bewegen zich bij de Engelsche Gr.·. L.·. aan te sluiten. Volgens anderen zou P. dadelijk lid eener gewone St. Jans-L.·. geworden zijn; wij kunnen in dezen niet beslissen. Zeer spoedig toonde P. groote lust te hebben om de geschiedenis der Vrmij.·. natesporen, wat toen buitengewoon moeielijk was, daar reeds allerlei vreemde elementen met de Vrijm.·. vermengd waren en de historische berichten, door anderen meêgedeeld, zooveel onwaarschijnlijks bevatten, dat er een zeer scherp kritisch oog voor noodig was om hier historie en sage van elkander te onderscheiden. Als vrucht van zijn studie gaf hij zijn beroemd werk uit, getiteld „*Illustrations of Masonry*" (1772) dat meer dan 20 uitgaven beleefde, en in onderscheidene talen is overgezet. Het schijnt dat het Gr.·. O.·. zelf aanleiding tot deze uitgave heeft gegeven. Preston had namelijk in onderscheidene Loges *Voorlezingen over het wezen der Vrmij.·.* gehouden, wat maakte, dat vele werkpll.·. hem het eerelidmaatschap aanboden; zijn eigene L.·., zijne verdienste erkennende, en begrijpende dat de bekwaamste de eerste plaats moest innemen, maakte hem tot Reg.·. Mr.·., terwijl de Br.·. die dit ambt bekleedde daarvan, ten zijnen behoeve, vrijwillig afstand deed. Weldra vond hij eenige gelijkgezinde BBr.·. met wien hij 't plan beraamde eene Feestloge te organiseeren, waarbij ook Gr.·. Officc.·. genoodigd werden. Wat Preston toen sprak, maakte zulk een indruk, dat men hem drong zijn vroegere lezingen en ook wat hij toen gesproken had uittegeven. Of dat wat hij sprak, zoo buitengewoon indrukwekkend was, weten en vermoeden we zelfs niet; maar 't geestelijk gehalte der Engelsche BBr.·. was in die dagen zoo laag, dat men tot Preston opzag als tot den profeet die gekomen was om een nieuw tijdperk in de geschiedenis der Vrmij.·. in 't leven te roepen. — Dat Preston ook nog niet geheel met de overlevering had gebroken, mag ons niet verleiden hem minder te achten. Hij was natuurlijk een kind van zijn tijd, en stond onder den invloed zijner omgeving. — Wat nu zijn straks genoemd hoofdwerk betreft, het volgende. Na eene zeer uitvoerige inleiding, behelzende eene inleidende beschouwing over de waarde der Vrmij.·., volgt een rede over de onderlinge verhouding der Maçons bij den arbeid, en eene opgave der wetten rakende het bestuur der Loge — beide eene bijna woordelijke herhaling van 't geen de „Oude Plichten" (z. *Plichten*) daarover behelzen. Daarop volgt eene voorlezing die eigenlijk de kern is van het geheel, en den grondslag

vormde der z. g. *Lectures* (z. d.) of voorlezingen, waarvan men ten onrechte beweerde dat ze reeds door Anderson zouden zijn ingevoerd. Iedere voorlezing wordt besloten met een heilwensch op de onderscheidene maç.·. autoriteiten en meestal met 't eene of andere lied. Verder vinden we een soort van catechismus in zes afdeelingen, bestaande in voordrachten en liederen, opmerkingen van Preston, en eindelijk weder eene redevoering van P., die zich wêer bij de „Oude Plichten" aansluit, over 't gedrag van den waren V.·. M.·.. — Hiermede is het eigenlijke werk gesloten; maar nu krijgen we „de verdediging der Vrmij.·." eene redevoering door zekeren Br.·. Leslin in 1741 in eene der Edinburger Loges gehouden. Daarop volgt onder dezen titel: „de toegelichte Grondbeginselen der Vrmij.·." eene beschouwing van het z. g. Vrijmetselaarsverhoor (z. d.) of examen, waarvan de onechtheid nu vrij wel boven alle bedenking verheven is; verder de: „lof der Vrmij.·. en een aanhangsel: voorlezingen over de opname in de drie Graden; gebeden bij 't openen en sluiten der Loge; een schets van eene voorbereiding voor de Candidaten; regelen voor de inwijding eener Werkpl.·.; de ceremoniën der inwijding en der begrafenissen." In de voorrede voor de 12de uitgave zegt Preston: „Toen ik de eer had tot Reg.·. Mr.·. verkozen te worden, vond ik het dringend noodig, mijzelven eerst goed bekend te maken met de algemeene voorschriften van het genootschap, waardoor ik in staat werd gesteld, beter mijne plichten te vervullen en, uit kracht van mijn ambt, anderen tot gehoorzaamheid te brengen." Hoe hoog de Vrmij.·. door hem werd gewaardeerd blijkt o. a. uit deze woorden: „De Metselarij is mijn leven. Gedurende vele eeuwen en in vele landen heeft ze gebloeid. Geene kunst, geene wetenschap is ouder. In de duistere tijden der oudheid, toen de letterkunde zweeg en de ruwe zeden onzer voorvaderen de wetenschap verre hielden, die we heden zoo volop genieten, begon de Vrmij.·. weldra haren invloed te doen gelden. In dezelfde mate waarin onze geheimen ontsluierd werden, beurden kunsten en wetenschappen 't hoofd op; de zedelijkheid vond een wijkplaats; en steeds vooruitgaande wijsheid en wijsbegeerte verdreven de schaduwen van onwetendheid en barbarisme. Regeeringsinstellingen werden gegrondvest, aan de wetten werd waarde gehecht, en onze bijeenkomst genoot de bescherming van grooten en edelen, terwijl de leer onzer kunst algemeen en onbegrensd nut stichtte." — Dat hij nog altijd onderscheid maakte tusschen operatieve en speculatieve Metselarij, was een fout die op rekening van zijn tijd moet gesteld worden, toen dan ook de werkelijke bouwlieden nog, als zoodanig, leden der L.·. waren, en althans de herinnering aan de oude bouwhutten krachtiger leefde dan in lateren tijd. Maar, wat ook veranderd is, nog altijd verdient Prestons' hoofdwerk de waardeering van allen die werk maken van de beoefening der K.·.K.·..—In de latere uitgave der „Illustrations" zijn vele en niet altijd gelukkige wijzigingen gebracht, maar wordt de waarde verhoogd door belangrijke historische mededeelingen. — P. was een ernstig onderzoeker, en zoo onbevooroordeeld, als voor zijn tijd mogelijk was. — P. was door zijne buitengewone redenaarsgaven en door zijne niet gewone maç.·. kennis, als de aangewezen persoon om aan 't hoofd der Engelsche Vrmij.·. te staan, maar de jalousie kwam ook hier in 't spel. Men deed allerlei minder heusche aanvallen op de Loge waarvan hij voorzitter was. Dit gaf aanleiding tot oneenigheden, die hem hinderden. P. dacht aan zich zelven niet, maar bekampte, met woord en daad, alles wat verdeeldheid onder de BBr.·. kon brengen. Eer zijn arb.·. eindigde, en nadat hij in 1770 benoemd was tot Gedeputeerde van den Gr.·. Secretaris Jacob Heseltine, verzamelde hij alle bescheiden die hij kon vinden, en ontwierp hij 't plan voor eene uitgebreide geschiedenis der Vrmij.·.. Hij mocht het beleven dat de vroegere twisten tusschen zijne Loge en de Gr.·. L.·. werden bijgelegd. — Over zijn verder leven zijn geene berichten voorhanden. De „*Freim. Ztg.*" en de „*Bauhütte* ontleenen aan een ex. der „*New-York Evening Post*" van 26 Aug. 1818 alleen het volgende bericht: „overleden in Dean Street, Londen, den 1 April (1818) William Preston, Esq., een man die met recht kan aangemerkt worden als een pionnier der letterkunde, daar hij de beroemdste werken der voorgaande eeuw, door de pers van den heer Strahan, deed uitgeven. Door den klassiek gevormden Reeddiman te Edinburg opgevoed, kreeg hij vroeg kennis van — en smaak in de boekdrukkunst; door de aanbevelingen van genoemden Strahan kwam hij weldra in kennis met de beroemdste schrijvers van zijn tijd. Zijne meer dan gewone bekwaamheden als corrector en taalkundige, maakten dat vele schrijvers gaarne 't oor leenden aan de verbeteringen, die hij in hun werk aanbracht, en zoo groot was de invloed van Preston, dat de grootste auteurs hem gaarne

onder hunne vrienden opnamen . . . De ledige uren van P. waren aan de studie der Vrmij∴, als aan eene wetenschap op zichzelve, gewijd, en zijn Illustraties der Vrmij∴ (een werk aan de Broederschap wel bekend) zullen zijn naam met eere aan de nakomelingschap overleveren.... Preston liet 1300 pond st. in Staatspapieren na die hij op de volgende wijze verdeelde: 500 p. st. aan 't weldadigheidsfonds der Grootloge, 500 p. st. aan de vrije scholen voor meisjes, en de intrest van 500 p. st. moest jaarlijks worden uitbetaald aan een goed onderwezen Vrijmetselaar, die ieder jaar eene voordracht zal houden over den 1sten, 2[den] of 3[den] Gr∴ der Vrmij∴, „in overeenstemming met de wijze waarop mijne Loge gewoon was te werken zoolang ik Meester dier werkpl∴ was."" — P. had een ziekte die vier jaren en negen maanden duurde, en overleed in den ouderdom van 66 jaren.

Prevôt et Juge (Prevost and Judge) ook Iersche Meester genoemd, is de naam van den 8sten Graad van het „Conseil des Empereurs d' Orient et Occident" en tevens de 7[den] Gr∴ van de „Rit ancien et accepté."

Price (Henry) „de vader der Vrmij∴ in Amerika" werd in 1697 te Londen geboren, ging in 1723 naar Amerika en vestigde zich te Boston als „merchant tailor," maar werd spoedig tot openbare ambten geroepen; in 1733 werd hij door den Gr∴ Mr∴ van Engeland benoemd tot Prov∴ Gr∴ Mr∴ van Nieuw-Engeland en het daartoe behoorend gebied, en in 't zelfde jaar stichtte hij te Boston de eerste Loge, die weldra als Pr∴ Gr∴ L∴ erkend werd. Zijn invloed breidde zich weldra over geheel Amerika uit.

Prichard (Samuel) was de schrijver van een werk dat 't eerst in 1730 te Londen uitkwam en later onderscheidene malen werd uitgegeven, en tot titel had: „*Masonry dissected, being a universal and genuine description of all its branches, from the original to this present time. As it is deliver'd in ihe constituted regular lodges, both in city and country, according to the several degrees of admission, giving an impartial account of their regular poceeding in initiating their new membres in the whole three degrees of masonry. Viz. I Entered Prentice, II Fellow-Craft, III Master. To which is added the authors vindication of himself. Bij Samuel Prichard, late member of a constituted Lodge.*" (De verdeelde Vrijmetselarij; behelzende een algemeene en echte beschrijving van al hare afdeelingen, van haren oorsprong af aan tot aan den tegenwoordigen tijd. Gelijk ze meêgedeeld wordt in regelmatig geconstitueerde Loges, zoowel in de stad als op het land, overeenkomstig de verschillende graden van aanneming. Gevende eene onpartijdige voorstelling van haren regelmatigen vooruitgang bij de aanname van hare nieuwe leden, in de gezamenlijke drie graden der vrijmetselarij: d. w. z. I Intredend leerling, II Metgezel, III Meester; waarbij is gevoegd de rechtvaardiging van den schrijver door hem zelven. Door Samuel Prichard, vroeger lid eener geconstitueerde Loge). Dit geschrift kan beschouwd worden als het eerste, of althans meestbeteekenende der vele verraderlijke geschriften, die in 't midden der voorgaande eeuw werden uitgegeven en die natuurlijk veel opzien baarden. De schrijver geeft daarin niet alleen mededeeling van de meest bestaande gebruiken en van allerlei Symbolen, maar voegt daaraan ook veel toe, wat alleen een product is zijner fantasie. Zij, die meenen in dit werk een betrouwbaren gids te vinden, bedriegen zich dus ten zeerste; waarheid en verdichting zijn hier dooreengemengd, kennelijk omdat Prichard wilde waarschuwen voor het lidmaatschap van een, in zijn oog, verderfelijk genootschap. — Was P. een tegenstander der Vrmij∴ en een dier vele verraders, die, omdat hun eerzucht niet werd bevredigd, de Brsch∴ verlieten en haar gingen tegenwerken? Wij gelooven 't niet. Hij was veeleer een oud man, die geen vrede kon hebben met eenige wijzingen, sedert het oprichten der Engelsche Gr∴ L∴, in de Brsch∴ gebracht, en die met name tegen de verdeeling in graden groot bezwaar had. De vrmij∴ was nu, naar zijn oordeel, ontaard en nu wist hij geen beter middel om haar te bekeeren dan haar bespottelijk te maken ; weinig vermoedde hij echter, dat zijn boek juist het tegenovergestelde van 't geen hij bedoelde zou uitwerken. Men nam zijn geschrift in ernst op; en zoo werd, b. v. in de eerste Duitsche vertaling van het constitutieboek, het werk van Prichard geheel afgedrukt (!). Uit de zelfrechtvaardiging van den schrijver blijkt, dat hij vooral daarom de Vrmij∴ haatte en meende gerechtigd te zijn dit verraad te plegen, omdat de gebruiken der oude werkmaçonnerie verwaarloosd werden, en daardoor, volgens hem, het wezen der Brsch∴ geheel en al was veranderd.—

Primitief. Rite ecossais is een systeem dat in 1818 door zekeren Marchot, een advocaat nit Nivelles, te Namen gesticht werd en zich niet buiten de Belgische grenzen uitbreidde, maar tot de L∴

„*Bonne amitié*“ te Namen beperkt bleef. (Vergl. *Annales des Pays Bas*“ III 487 v. v.) Over het later bestaan van dit systeem is niets bekend geworden. Het bestond uit 33 graden. De plaatsverv. Gr.·. Mr.·. (een feitelijke Gr.·. Mr.·. was er niet) was de Br.·. Alexander Regis, Nicolaas Prins de Guire, Hofmaarschalk van den Koning der Nederlanden.

Priceps of de **Regentengraad** de 7[de] klasse der Illuminaten (z.d.)

Principal. De beambten van het Royal Arch-Kapittel, die in Amerika hoogepriester, koning en schrijver genoemd werden, heetten in Engeland: eerste, tweede en derde principal.

Prins is de naam van onderscheidene Hooge Graden, die tot den z.g. Schotschen ritus behooren. Wij vermelden hier de voornaamste ervan: **Verhevene P. van het Koninklijk Geheim** (Prince du royal secret. Sublime Prince of the royal secret) is de naam van den 23 gr.·. in de z.g. Rit ancien accepté. Eene symbolische beteekenis had deze gr.·. niet; maar hij werd met veel pracht en praal uitgereikt. Die dezen ontvingen kregen een wapen dat een leger der kruisridders voorstelde in den vorm van een negenhoek met evenzoo vele, de graden der Vrmij.·. voorstellende, tenten die aangeduid werden met de letters J. N. O. N. X. J. L. A. S. die een veelbeteekenend woord moesten aanduiden. In dien negenhoek is een zevenhoek, daarin weder een vijfhoek en daarin een driehoek waarin een passer. De legende van dezen Gr.·. heeft betrekking op den dood van Molaij. De voorzitter heet Souverain des Souverains; de Loge heet consistoire-**Prins van den tabernakel** z. Tabernakel-**Prins Rozenkruis** z. Rosecroix.—**Prins in Jeruzalem** z. Jeruzalem. — Prins van den Libanon z. Libanon.— Prins van Mercy is de 26 gr.·. van den Schotschen Ritus.

Prior was, op een na, de hoogste in het systeem van v. Hund (z.d).

Probolingo Stad op Java. Hier werd in 1882 eene L.·. gesticht onder den naam „Veritas“.

Processie. z. *Optocht.*

Procurator Generalis, eene waardigheid in het systeem van v. Hund (z.d.); hij had het toezicht op de provinciale kas.

Proeven of **Beproevingen** (*Epreuves*) bij de opname in den Bond van VV.·. MM.·. Reeds bij de inwijding der ouden waren met de receptie eenige beproevingen verbonden (z. mysteriën), en deze vinden we nog terug bij de bouwvereeniging der middeleeuwen. Het waren proeven om te ontdekken of de candidaat werkelijk een ernstig en moedig man was, en of zijn besluit om tot de bouwvereeniging toe te treden, wel onherroepelijk vast stond. Toen de Vrmij.·. hare tegenwoordige gedaante aannam, gingen de beproevingen naar haar over, maar werden in den loop der tijden zeer gewijzigd en veredeld. In den laatsten tijd is er weinig meer van overgebleven, en dit weinigje dient slechts om de zedelijke en intellectueele beteekenis van den candidaat te leeren kennen.

Profaan afgeleid van het Latijnsche *profanus* of *pro fano* dat, woordelijk vertaald, beteekent: vóór den tempel, dus niet ingewijd; later meer in den ongunstigen zin van onheilig. In een oud rituaal komt dit woord alleen voor ter aanduiding van zulke gesprekken, die in den Tempel der VV.·. MM.·. niet betamen; later werden daarmede niet-Vrijmetselaren aangeduid. Deze benaming heeft tot veel misverstand aanleiding gegeven, alsof de niet-Vrijmetselaren dus met eenige minachting beschouwd werden; maar wanneer men de etymologische beteekenis in 't oog houdt, kan niemand zich hierdoor geërgerd gevoelen.

Protector. In oude dagen hadden de handwerksgilden in Engeland de gewoonte, vorsten of hoogstaanzienlijken tot beschermheer te verkiezen. Dit gebruik werd ook door de oude masons gevolgd. Zoo wordt b. v. Jacobus I van Schotland door Anderson „een patroon der Loge“ genoemd. In latere tijden en in onderscheidene landen is dit voorbeeld gevolgd, dat vaak ook van groot belang was bij de aanvallen die de Vrmij.·. te verduren had.

Protectorium heet de acte, waarbij eenige Landsregeering der Vrmij.·. bescherming belooft. Zoo bestaat in Groot-Brittannie het gebruik dat, wanneer de regeerende Vorst V.·. M.·. is, hij daarbij tot protector of patroon benoemd werd.

Protestant association is de naam van een geheim genootschap dat, als een zijtak der Vrmij.·., evenals de Odd-fellows (z.d.) en andere bonden, in Amerika bestaat. Het heeft echter niets met den Bond van VV.·. MM.·. te maken, en beweert dit ook niet. Het werd in 1849 te Pittsburg (Pensylvanië) gesticht en breidde zich weldra over de verschillende Staten uit. Het doel is: ondersteuning te verleenen bij ziekte of ongelukken; alleen Protestanten kunnen lid dezer vereeniging worden. Ze staat vijandig tegenover het Roomsch-Katholicisme, en is niet altijd vrij te pleiten van politieke agitatie.

Protocol worden in Engeland, soms ook in ons land, de notulen der Logevergaderingen genoemd.

Provinciale Groot-Loge is de naam die gegeven wordt aan elk Maç.·. Opperbestuur over eenige Loges in een oord dat op verren afstand ligt van een Gr.·. O.·. of eene Gr.·. L.·.. Zulk een opperbestuur heeft wel het recht Loges te constitueeren, maar blijft toch altijd aan de Gr.·. L.·., die haar in 't leven riep, onderworpen. In Anderson's Constitutieboek van 1716 worden de bepalingen vermeld, die op de Prov.·. Gr.·. LL.·. van toepassing zijn.

Provinciale Grootmeesters. Deze waardigheid dagteekent van 1727, en was niets meer dan een eeretitel. Later werd het een werkelijk ambt, en wel dat van den plaatsvervanger van den Gr.·. Mr.·. voor verafgelegen streken.

Provinciën der Tempelorde. I. In de Strikte Observantie (z.d.) volgens v. Hund (z.d.) zou Europa, van oude dagen af aan, in negen provinciën der O.·. verdeeld zijn en wel: 1 Arragonië. 2 Albernië (Auvergne) 3 Occitania (Languedoc) 4 Legio (Lyon) 5 Burgundica. 6 Brittannia (Brétagne) 7 Germaniae inferroris ad Albim et Oderam. 8 Germaniae superioris ad Danubiam, Padum et Tiberim. 9 Graeciae et Archipelagi. — Zoolang v. Hund leefde werd deze indeeling gevolgd. Later werd de 9e prov. Zweden genoemd, gelijk nog in gebruik is. II De werkelijke orde der Tempelheeren had, na de opheffing er van in de XIVde eeuw, vijf provinciën in 't Oosten: 1 Jeruzalem, 2 Tripoli, 3 Antiochië, 4 Cyprus (later de zetel van het Groot-Kapittel) 5 Griekenland. — In het Westen 16 en wel: 1 Portugal, 2 Castilië met Leon, 3 Arragonië, 4 Frankrijk met Auvergne, 5 Normandië, 6 Aquitanië en Poitou, 7 Provence, 8 Vlaanderen en de Nederlanden, 9 Italië, 10 Sicilië en Apulië, 11 Engeland, 12 Opperduitschland, 13 Nederduitschland, 14 Brandenburg, 15 Bohemen en Polen, 16 Hongarije met Croatië, Dalmatië en Slavonië.

Proyart (Silvain Bonaventure, Abbé), geb. 1740 te Artois en overl. te Arras 1808, was een der heftigste tegenstanders der Vrmij.·. en een der vurigste bewonderaars der Bourbons.

Pruissen. Door Frederik II (z.d.) is de Vrmij.·. in dit koninkrijk ingevoerd. Toen hij, als kroonprins, na zijn terugkomst uit Nederland, in 1738 in 't geheim te Brunswijk was aangenomen, had hij reeds te Reinenberg eene Loge gesticht en verplaatste die, na zijn troonsbestijging, naar Charlottenburg, waar hij 20 Juni 1740 de eerste vergadering hield. Deze L.·. kreeg toen den naam: „*La Loge première*“, of „*La Loge du Roi notre grand maitre*“. Toen de koning op 't einde van dat jaar naar den Silesischen oorlog vertrok, stortte die L.·. wel in, maar de leden er van die te Berlijn woonden, stichtten nu daar (13 Sept. 1740) op aansporen van den koning, de L.·. „*Aux trois globes*“. Het Engelsche constitutieboek diende ook hier tot voorbeeld, hoewel deze nieuwe werkpl.·. geene bijzondere constitutie uit Engeland had ontvangen. Toch begon deze L.·. weldra weder nieuwe Loges in 't leven te roepen en wel te Meiningen, Frankfort a/d O., Breslau, Halle enz. en nam den titel aan van „*Grossen Königlichen Mutterloge zu den drei Welt-Kugeln*“ (1744).

Toen er nu, ook onafhankelijk van deze moederloge, elders maç.·. werkpll.·. werden opgericht, gaf dit tot allerlei onaangenaamheden aanleiding. Maar grootere moeiten ondervond men in Pruissen, toen daar de Fransche Hooggraden binnen drongen, en het optreden van allerlei vreemde systemen, veel verwarring gaf. Door den invloed van Zinnendorf (z. d.), die in 1765 aan 't Hoofd der Berlijnsche moederloge stond, voegde deze zich bij de „Strikte Observantie“ (z.d.). Nu bestond er echter te Berlijn ook de L.·. „*l'Amitié*“, die zich geheel van de moederloge afscheidde en, nadat zij den Hertog van York tot V.·. M.·. had aangenomen, den naam aannam van *Royal*-York en eene constitutie ontving van de Gr.·. L.·. van Engeland. Zinnendorf legde het bestuur over de „3 *Welt*“ neêr, scheidde zich geheel van de Strikte Observantie af, en voerde een nieuw systeem in (z. Zweedsch systeem), ten behoeve waarvan hij in 1770 te Berlijn de „*Grosse Landesloge von Deutschland*“ stichtte. Hij kreeg daarvoor een koninklijk protectorium (z. d.) en in 1775 ook eene constitutie van de Gr.·. L.·. van Engeland. De Moederl.·. „*zu den* 3 *Welt-Kugeln*“, nam nu den naam aan: „*Grosse National-Mutterloge in den Preussischen Staaten*“ en scheidde zich van de „*Strikte Observantie*“ af, of liever bleef deze eerst slechts in naam volgen, maar nam den 10 Nov. 1783 officieel afscheid. Nu liet ze ook BBr.·., tot de groote „*Landes L.·.*“ behoorende, in hare werkpll.·. toe. De laatste Gr.·. L.·. had zich intusschen over geheel Pruissen en over Noord-Duitschland verbreid, en kwam vaak in conflict met Loges van andere systemen en zelfs met de Zweedsche Gr.·. L.·.— Voor de ontwikkeling der Vrmij.·. in Pruissen was het koninklijk edict van groot belang, van 20 October 1798 dat, terwijl alle geheime genootschappen toen verboden waren, de Berlijnsche Gr.·. LL.·. met hare dochter-Loges daarvan uitzonderde. Deze breidden nu hare werkzaamheden meer en meer uit; telkens werden er nieuwe

werkpll.·. opgericht en de drie Gr.·. LL.·. trachtten meer en meer een te worden; wat in zooverre gelukte dat, na herhaalde mislukte pogingen, in 1839 eene vereeniging van Gr.·. Mrr.·. tot stand kwam om te beraadslagen over de algemeene belangen der Brsch.·.. Den 22sten Mei 1840, werd de toenmalige kroonprins van Pruissen in den Bond opgenomen, die weldra optrad als Protector (z. d.) der gezamenlijke Pruissische Loges, wat in 1861 door den tegenwoordigen kroonprins werd overgenomen. –De laatste geschiedenis der Pruissische Vrmij.·. valt met die van Duitschland te zamen, zoodat wij naar dit art. verwijzen. Pruissen telt tegenwoordig 227 LL.·.. Daarvan staan 104 onder de Gr.·. L.·. „*Zu den drei Welt-kugeln*", 64 onder de „*Grosse Landesloge von Deutschland*", 51 onder de Gr.·. L.·. „*Royal York*". 7 onder de Gr.·. L.·. van den „*Eklektischen Bond*" (z. d.) en 1 onder de Gr.·. L.·. van Hamburg.

Ptolemeus Philadelphus, koning van Egypte, was volgens het constitutieboek (1723) een ijverig beschermer der vrije kunsten en „*General-Master Mason*", die ook vele grootsche bouwwerken liet uitvoeren.

Publiciteit z. Openbaarheid.

Punt. Een — in een cirkel is een in de Noord-Amerikaansche Loges veel voorkomend symbool, dat zóó verklaard wordt, dat de punt den individueelen Br.·. aanwijst, terwijl de cirkel het gebied zijner plichten aanduidt.

Purmerend. Stad in N.-Holland met ruim 5000 inwoners. Den 29sten Nov. 1827 kwamen in dit O.·. zeven BBr.·. en wel de BBr.·. S. de Vries, G. Paardekoper, J. Eijken, W. Suidema, A. L. Hurrelbrinck; J. D. Puijn en J. H. Geerke, ten huize van laatstgenoemde bijeen, om te beraadslagen of in dat O.·. eene Maç.·. Werkpl.·. kon worden opgericht. Daartoe werd besloten, terwijl men bepaalde, dat de L.·. den naam zou dragen: „*Louisa Augusta*", als huldebetoon aan de gemalin van de H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. N.·., Prins Frederik der Nederlanden; als kleuren werden gekozen *Oranje en Zwart.* Na veel voorbereidenden arbeid, werd de dag der installatie bepaald op 6 Nov. 1828, de L.·. telde toen 22 Leden; de installatie had plaats door den Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·., voor de SS.·. Grr.·. Br.·. J. Schouten van Dordrecht, die, tegelijk met Br.·. C. v. d. Vijver Reg.·., Mr.·. der L.·. „*la Charité*", tot eerelid werd benoemd en de BBr.·. J. J. Voute 1ste Gr.·. Opz.·., C. v. d. Vijver, 2de Gr.·. Opz.·. O. F. Falck, Gr.·. Secret.·., en F. J. Majofski Gr.·. Cerem.·.. Sedert 10 Jan. 1833 werden de vergaderingen gehouden bij Br.·. L. van Dam, in het Logement „het Paradijs", aan den Neckerdijk. Door allerlei omstandigheden moest de L.·. later den 30sten Maart 1864, tijdelijk gesloten worden, en werd de liquidatie met een klein voordeelig saldo opgemaakt; het aantal contribueerende Leden bedroeg toen slechts 8.— Den 6 Aug. 1872, waren het de drie Purmerender BBr.·. *A. Switser*, *P. Klinkert* en *D. Bakker Cz.*, die in 't lokaal „*de Vergulde Roskam*", van Br.·. J. P. Boon samenkwamen, om te beraadslagen, òf eene Maç.·. Soc.·. opterichten, òf de slapende L.·. weêr wakker te roepen; tot dit laatste besloot men bij eene samenkomst van den 20sten dier maand. De Gr.·. M.·. N.·. gaf daartoe zijn toestemming, en de Reg.·. M.·. der □ „*la Charité*", de Br.·. H.Zeeman, verleende daartoe zijn krachtige hulp. Den 22 Maart 1873, werd de L.·. weêr plechtig heropend, onder leiding van Br.·. H. Zeeman, en hervatte haren arb.·. met 21 leden; tot Reg.·. Mr.·. werd benoemd de Br.·. J. Rems, die den 31 Juli 1875 werd opgevolgd door den nu nog Reg.·. Mr.·. Br.·. J. Prins Jr. Tegenwoordig telt de L.·. 48 contribueerende leden, 3 Eereleden, 2 BBr.·. van Tal.·. en 2 Dien.·. BBr.·. (z. o. a. *Maç.·. Weekblad.·.* van 31 Maart 1873, No. 13, terwijl verdere bijzonderheden ons werden meêgedeeld door den Br.·. P. Klinkert, Secr.·. der □).

Purperkleur. Een der voorhangsels van den Tabernakel zou deze kleur gehad hebben, en is de symb.·. kleur der drie tusschengraden tusschen den Meester-Gr.·. en die van den Royal-Arch. In dezen laatsten Gr.·. is purper het symbool der eenheid, omdat ze uit blauw, de kleuren der Symb.·. Grr.·. en uit rood, de kleur der Royal-Arch ontstaan is. Die kleur moet dan de BBr.·. herinneren dat de verschillende systemen toch in hoogere eenheid moeten samenwerken.

Pyramiden. In beneden-Egypte, aan de westzijde van den Nijl, bevonden zich de meeste dezer reusachtige gebouwen, die tot begraafplaats der oude Egyptische koningen dienden; de grootste worden in de nabijheid van Kaïro gevonden. Ze zijn op een vierkant grondvlak gebouwd, en loopen langzamerhand in een punt uit. De hoogte der grootste pyramide is 489 voet en de breedte van het grondvlak 784 voet. De ingang is altijd aan de Noordzijde. — Hoogstwaarschijnlijk zijn deze monumenten op de volgende wijze ontstaan. Ieder Koning begon, zoodra hij aan de Regeering kwam, voor zich een grafteeken of doodenkamer te bouwen, deze werd na

afloop van ieder regeeringsjaar, wêer met een nieuwe steenlaag of steenmantel bekleed, zoodat de hoogte der pyramiden, in verband met het aantal steenlagen, den regeeringsduur van iederen Koning kan doen bepalen. Anderson brengt deze monumenten natuurlijk in verband met de Vrmij∴; wij laten deze bewering voor 't geen ze is. Van meer beteekenis is, dat men in de pyramiden het symbool zag der Vrmij∴. Zoo Br∴ A. Brehm (*Freim. Ztg.* 1858 No. 47) „De Loge staat daar als eene pyramide voor ons. Voor den oningewijde blijft ze een eeuwig geheim, evenals haar zinnebeeld. Hij begrijpt niet, dat ook zij zich hoog boven de woestijn des levens opheft, dat ook zij het onzichtbare leven der geesten bevordert en dit beschermt tegen het woestijnzand van haat, liefdeloosheid, ellende en onderdrukking dat, uit de woestijn van den geestelijken dood, heenwaait over de wegen en velden waarlangs de menschheid wandelen moet."

Pythagoras. (*Πυθαγόρας.*) De berichten aangaande dezen hoogst merkwaardigen man zijn zoo uiteenloopend, dat het waarlijk moeilijk is historie en traditie te onderscheiden. Toch gelooven we, dat de jongste onderzoekingen zooveel aan 't licht gebracht hebben, dat we 't volgende als vrij zeker kunnen mededeelen. Deze man die zich geen wijze (*σοφός*) maar „vriend der wijsheid" (*φιλόσοφος*) noemde, werd in 569 v. Chr. op het eiland Samos geboren, was de zoon van den niet onvermogenden Mnesarchos en ontving zijn eerste onderwijs van zekeren Hermodamos, aan wien hij vooral zijn voorliefde voor de muziek te danken had. Reeds op zijn 18de jaar verliet hij zijne woonplaats, om elders meer onderwijs te ontvangen. Na eerst elders vertoefd te hebben, ging hij naar Milete, naar de wijsgeeren Anaximander en Thales, die hem den raad gaven naar Egypte te gaan en zich te wenden tot de priesters van Memphis en Thebe, van wie ook Thales zooveel zou geleerd hebben. In 548 ging Pythagoras dan ook naar Sidon, waar hij met een priester-familie in kennis kwam en met de oud-Phoenicische natuurlijke wijsbegeerte bekend werd. Vandaar vertrok hij met een brief van aanbeveling van Polycrates, Tyran van Samos, aan Amasis koning van Egypte, naar dezen vorst die hem weder een aanbevelingsbrief gaf voor de priesters van Heliopolis bestemd. Deze durfden echter niet zoover afwijken van de oude gewoonte om een vreemdeling in hunne geheimen intewijden en zonden hem naar het priestercollegie van Memphis, dat zooveel ouder was, en dus in deze eene beslissing moest nemen. Ook hier wilde of durfde men geene beslissing nemen; de priesterschap van Thebe was nog ouder en deze kon, in zulk een buitengewoon geval, alleen beslissen. Welnu, hier werd dan eindelijk de wensch van Pythagoras vervuld, nadat hij zich eerst aan alle gebruiken, ook aan de toen nog in Egypte plaats hebbende besnijdenis, had onderworpen. Daar werd nu P. bekend met de wijsgeerige beschouwingen en de z. g. geheimen der priesterschap en bewerkte hij zijn beroemd geworden geschrift: „Het heilige woord" (*ἱερὸς λόγος*) dat voor zijn volgelingen later de waarde van een „heilig boek" ontving. — P. vertoefde niet minder dan 22 jaren in Egypte (van (van 547—525 v.C.). Toch kon hij nog niet naar zijn vaderland terugkeeren, want Cambijses koning der Perzen, voerde duizende Egyptenaren en vooral de priesters naar Babel en ook P. behoorde tot die ballingen. Daar te Babel, opende zich echter eene nieuwe wereld voor hem; want ook Babel was, evenals Egypte, de zetel van eene oude en hoogstontwikkelde beschaving, waarvan de priesters of z. g. Magiers de vertegenwoordigers waren. P. sloot zich dus, op vormelijke wijze bij deze Magiers of Chaldeers aan, en zijn gezichtskring werd daardoor weer zeer uitgebreid. Zoo bracht hij 12 jaren te Babel door, en herkreeg toen zijne vrijheid. — In Griekenland waren de toestanden ondertusschen zeer veranderd. P. begon in zijn vaderstad, Samos, te onderwijzen maar zonder eenig gevolg. Hij trok daarop naar elders en te Kroton vond hij, reeds bij zijn eerste optreden, ongeloofelijk veel bijval; de regeering ondersteunde hem, en weldra verzamelde zich een kring van leerlingen en volgelingen rondom hem. Maar deze waren in twee soorten of klassen onderscheiden. De engere kring van leerlingen, — mathematikoi — was streng gesloten en ontoegankelijk voor het groote publiek; niemand werd daarin opgenomen, die niet eerst een nauwkeurig onderzoek had ondergaan, en de daar mêegedeelde leer bleef het eigendom der school en voor het publiek verborgen. — De ruimere kring werd gevormd door volwassenen, die te oud waren voor strenge studie, maar toch genoeg belangstelling en ontwikkeling hadden om de avond-voordrachten van P.— bij te wonen. Zij waren de toehoorders, akousmatikoi. Onder dezen waren vele der uitnemendsten. — Een oorlog tusschen Kroton en Sybaris had de vernietiging van laatstgenoemden Staat tengevolge, en toen dit grondgebied verdeeld

werd, kreeg P. ook een deel daarvan. Hier trok hij zich, als op eigen grond, terug en vormde hij — ver van alle politiek — zijne school. Hier woonde hij met zijne eigenlijk — gezegde leerlingen en liet hij ettelijke huizen en vereenigingsplaatsen (συσσίτια) oprichten. Bij de opname van een nieuweling in deze school, werd een zeer nauwkeurig onderzoek ingesteld of de kandidaat werkelijk geschiktheid had om verder te worden opgevoed. De opvoeding in die school duurde gemiddeld vijf jaren (van 12 tot 17), en was zeer gestreng. Gedurende de eerste drie jaren werden de leerlingen zeer streng behandeld en geoefend in „hooren, zien en zwijgen;" ze mochten de voordrachten dan ook alleen luisterende bijwonen (ἀκουστικοὶ) en mochten geene enkele vraag doen. Gedurende de beide eerste jaren mochten de leerlingen den leermeester zelfs niet zien; Pythagoras was door een soort van voorhangsel voor zijn hoorders onzichtbaar. Na zulk eene ernstige voorbereiding, werd men tot den engeren kring van leerlingen toegelaten. Zoo begrijpt men het onderscheid tusschen hen die zich buiten- of binnen den voorhang bevonden (οἱ ἔξω καὶ οἱ ἔσω τοῦ σίνοδος), Opdat nu de leerlingen beter in 't geheugen zouden houden wat P. hen leerde, gaf hij allereerst een reeks van korte stellingen (ἀκούσματα) zonder eenige nadere verklaring. Deze, in den vorm van vragen en antwoorden opgesteld, wekten tot nadenken op, en behelzen meestal opmerkingen „over het verkeer met het goddelijke" en over, zedelijke onderwerpen. — In nauw verband met dit godsdienstige karakter der opvoeding, stond de godsdienstige muziek, waaraan P. een louterende en opvoedende kracht toeschreef; wereldsche muziekinstrumenten, met name blaasinstrumenten, waren verboden. Een tweede, volgens P. even krachtig middel ter opvoeding was de wiskunde (τὰ μαθήματα), vooral de geometrie, als voorbereiding tot hooger, abstrakt denken. Na eene dergelijke voorbereiding kwam men in den engeren kring der Esoterischen en ontving men van den meester zelven onderwijs in de hoogere wetenschappen; dan begon er voor de leerlingen een geheel nieuw leven. Wie tot deze hoogste klasse overging, ontving eerst eene plechtige, godsdienstige wijding. Ze werden namelijk gewijd aan Dionysos-Osiris, de Orphica der school van Pythagoras, en deze wijding had betrekking op het leven na den dood in de onderwereld. Zij die deze wijding hadden ontvangen, hadden eene zekere priesterlijke waardigheid en werden godsdienstigen (σεβαστικοί) genoemd. In een z. g. heilig boek (ἱερὸς λόγος) was de dogmatiek der school uitgedrukt. Met deze plechtige inwijding was de eigenlijk gezegde opvoeding voltooid, en kon de vrije studie een aanvang nemen. Deze studie omvatte wiskunde, mathematische muziek, harmonie-leer, spherische trigonometrie, astronomie en geographie, benevens een weinig natuurkunde. Veel waarde werd daarbij gehecht aan de leer der getallen. Zoo bracht Pythagoras, altijd onderwijzend, twintig jaren op zijn landgoed door. Maar tengevolge politieke verwikkelingen, werden de leerlingen van Pythagoras uit Kroton verdreven en ook de 80jarige wijsgeer was genoodzaakt naar Tarente te vluchten waar, hij op nieuw een school trachtte te stichten. Ook vanhier werden ze verjaagd en de groote wijsgeer stierf eindelijk in den hoogen ouderdom van 99 jaren te Metapontos arm en verlaten. — Over de Pythagoreïsche school is veel en velerlei geschreven, en de dichtende sage heeft ook hier haar arbeid in volle kracht verricht, en vooral heeft men een nauw verband gezocht tusschen de Pythagoreïsche school en de Esseërs (z. d.) We laten deze meening voor wat ze is. Het is al te gewaagd, en bewijst zeker geenzins van historischen zin, wanneer men, uit schijnbare overeenkomst, aanstonds verwantschap in afkomst durft afleiden. Maar dit staat zeker vast, dat de stichting dezer school, een der heerlijkste feiten is uit de geschiedenis der eerste beschaving. Wat de wijsgeerige beteekenis dier school betreft, herinneren wij er aan, dat zij in de dingen zelve het wezen der dingen trachtte op te sporen. En dat wezen zoekt ze in de getallen (ὁ ἀριθμὸς αἰτιὰ πάντων. ὁ ἀριθμός ἀρχή καὶ ὥς ὕλη τοῖς οὖσι). Daardoor is de godheid de éénheid of de immanente harmonie van het heelal. De ziel is de harmonie van het lichaam. Dit laatste is echter eene afwijking van de leer van Pythagoras zelven die, blijkens zijn leer der zielsverhuizing, een zelfstandig, van het lichaam onafhankelijk bestaan der ziel onderstelde. Deze leer, was eene grootsche poging om in de zichtbare wereld de uitdrukking van iets redelijks, van denken en berekening te zien. Voor de praktijk des levens was deze school zeer zeker van grooten en heilzamen invloed (Vrgl. Scholten, *Gesch. der Godsd. en Wijsbegeerte.*" 3de Dr. bl. 73. Ritter „*Geschichte der pythagor. Philisophie*" 1826. enz.)

De schrijver en uitgever van het En-

gelsche constitutieboek, Anderson en Noorthouck, hebben aan Pythagoras eene plaats ingeruimd in de geschiedenis der Vrmij.·.. Vooral, omdat men in hem den schepper zag van de wetenschap der geometrie. Als gevolg van 't geen deze wijsgeer leerde zeggen ze „ontstonden er vele Loges vooral in de grootsche republieken, waar vrijheid, handel en wetenschap bloeiden." Velen hebben dan ook met de meeste scherpzinnigheid trachten aan te wijzen, dat de oorsprong der Vrmij.·. in de school van Pythagoras moet gezocht worden. Krause zegt aangaande deze hypothese het volgende: „Phythagoras erkent zeer zeker die algemeen-menschelijke waarheden, die ook het wezen uitmaken van de leer der Vrmij.·.; ja, hij is de eenige man, van wien de geschiedenis spreekt, die op het grootsche denkbeeld kwam een Bond te stichten die zich de harmonische ontwikkeling der geheele menschelijke natuur ten doel stelde . . . maar toch is de Broederschap der VV.·. MM.·. geene onafgebrokene voortzetting of vervorming der school van Phythagoras geweest." — Wij stemmen dit toe, maar spreken het nogmaals uit, wat we ook bij eene beschrijving der Esseërs (z. d.) opmerkten: naar het innerlijk wezen beschouwd, is de Vrmij.·. de voortzetting van het streven dat we telkens terugvinden in de geschiedenis der beschaving, om een Bond van gelijkgezinden in 't leven te roepen, die, verheven boven alle andere menschelijke vereenigingen, zich ten doel stelt het rein-menschelijke te dienen, en die, als zoodanig, een „wachter is op de muren der menschheid".

Pythiàs-ridders. Een geheime Orde in Amerika, tot ondersteuning van kranke medeleden en van hunne nagelaten betrekkingen. Zij werd in 1864 te Washington gesticht door zekeren Mr. Rathbone, en breidde zich spoedig over de Ver. Staten uit. Oorspronkelijk waren daarin drie Grr.·. Page, Knaap en Ridder, waarbij later een Oppergr.·. kwam. Het hoofdbestuur heet: „*Supreme Authority of the Knights of Pythiás of the World*". In '74 telde de O.·. 100.000 ridders, maar dit ledental verminderde in de laatste jaren zeer. Sedert 1877 is er een coöperatieve levensverzekering mede verbonden.

Q.

Quadraat-steen z. *Kubiek*.

R.

R. S. Y. C. S. d. w. z. *Rosycross*. Hiermede wordt bedoeld eene afdeeling der koninklijke Orde van Schotland, terwijl de andere met H. R. D. M. z. (*Heredom*) wordt aangewezen.

Rabanus Maurus geb. 776, overl. als aartbisschop van Mainz in 865, was o. a. voorzitter of hoofd der kloosterschool te Fulda, en maakte zich voor de bevordering der bouwkunde zeer verdienstelijk. Hij had Palestina bezocht en liet te Fulda een kapel bouwen, naar 't model van de Kerk van het H. Graf te Jeruzalem.

Rab-Banain (רָב בָנַיִן) Meester der Bouwlieden, is een veelbeteekenend woord in den 12den Gr.·. van den Schotschen ritus en wordt ook, verminkt, Rabarin geschreven.

Rademacher of **Rademaker**. Thesaurier Generaal van Prins Willem Friso van Oranje, stichtte den 24 Oct. 1735 te 'sHage in „de Nieuwe Doelen" eene Loge die later „*Le véritable zèle*" genoemd werd en met de Fransche L.·. „*du Grand Maitre des Provinces unies et du ressort de la Généralité*" in betrekking stond (z. *Nederland*).

Ragon (J. M.) geb. te Bray-sur-Seine den 25 Febr. 1781, overl. te Parijs 1862, werd in 1816 de stichter der zoo beroemde Parijsche Loge „*Les Trinosophes*" en was een der beste maç.·. schrijvers uit 't begin dezer eeuw. Het is overbodig, hier eene opgave te geven van de talrijke geschriften die door hem zijn nagelaten. Alleen het volgende, dat van meer algemeen belang is. R. was van plan eene algemeene maç.·. instructie uittegeven onder den naam „*Les Fastes Siniatiques*", maar werd door den dood daarin verhinderd. Toch is 't prospectus van dit werk bekend geworden. Het eerste deel zou eene voorgeschiedenis der Vrmij.·. behelzen, namelijk de leer van Zoroäster, de Collegia Opificum, de verandering daarvan in de middeleeuwsche

bouwvereenigingen en de stichting der Engelsche Gr.·. L.·. in 1717. Het tweede deel omvat Frankrijk, de adoptie-maçonnerie en de androgyne vereenigingen. Het derde: den Ritus van York, de Jezuïtische, de Duitsche Vrmij.·., de O.·. van St. Joachim, de Strikte en Wijde Observantie, benevens de ridders van de Heilige Stad, het systeem van Swedenborg en Schroeder, de Afrikaansche Bouwheeren, het systeem van Zinnendorf, de Aziatische BBr.·., het Eclektische systeem en dat van Fessler. — Het vierde deel zou eene chronologische geschiedenis behelzen; het vijfde zou handelen over de *maçonnerie forestière*, de *Illuminaten*, en onderscheidene geheime statuten en documenten mededeelden. Het zesde deel was gewijd aan het Hermetisme, de leer van Mesmer enz. Het zevende deel zou een algemeen Register op het werk zijn.

Ragotzky (Karel, August), Supertintendent te Calbe a/de Milde, waar hij den 5 Januari 1823 overleed, was eerst Reden.·. en daarna jaren lang Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Zu Goldenen Krone*" te Stendal. Hij is als maç.·. auteur zeer bekend geworden, en was een vrijzinnig man in den besten zin van dit woord. Zijn hoofdwerk was „*Der Freidenker in der Maurerei*", dat eerst het licht zag zonder den naam van den schrijver. Om de richting van den auteur te leeren kennen, deelen we hier — naar Lennings mededeeling — den hoofdinhoud mede van de voorrede: „Wanneer men" — zegt hij — „alles doorbladert wat over de Vrmij.·. is geschreven, dan ontdekt men een overvloed van maç.·. droomerijen. Maar bij de vele onderzoekingen naar 't geen de Vrmij.·. geweest is en zijn kan, enz., heeft nog bijna niemand eens met den noodigen ernst de vraag gedaan, wat de Vrmij.·. in den tegenwoordigen tijd wel behoort te zijn, wanneer ze datgene zal uitwerken, wat ze wel uitwerken kan. Dit moest door iedereen erkend worden, dat het een eeuwige schande zou zijn, eene vereeniging der meestontwikkelde mannen der beschaafde wereld voor niets anders te gebruiken, dan voor allerlei mystische onderzoekingen over dwaze onderwerpen, voor symbolische aardigheden, en alles wat ze voor 't welzijn der menschheid doet te beperken tot eenige werken van liefdadigheid; daarvoor is werkelijk geene geheime vereeniging, daarvoor zijn de meestontwikkelde hoofden niet noodig. Mogelijk is het onzen tijd voorbehouden deze vraag nu eens, in vollen ernst, aan de orde te stellen, omdat dit juist de vraag is voor onze dagen. En wanneer dit het geval is, dan zou ik wenschen, dat die vraag eens zal beantwoord worden door mannen die de wereld en de menschheid met hare behoeften, vermogens, wenschen en neigingen nauwkeurig kennen. Dat groote oogenblik wil ik rustig afwachten, en wanneer het eens gekomen is en — wanneer de Vrmij.·. datgene begint te worden, wat ze reeds sints lang had moeten zijn: reëel werkzaam te zijn voor een reëel doel — dan zal ik er de maç.·. wereld van overtuigen, dat datgene wat ze nu met verbazing aanschouwt als geheimzinnige symbolen, slechts een symbolisch kleed draagt, maar een rein-praktisch doel moet hebben." Waarlijk, opmerkingen die nog van beteekenis zijn voor dezen tijd!

Ramsay (Michael, Andreas, Baronet de—) Dr. der Rechtsgeleerdheid, werd in 1686 te Ayr in Schotland geboren, en overleed 6 Mei 1743 te St. Germain en Laye in Frankrijk, in welk land hij zich 't grootste gedeelte van zijn leven ophield. In 1709 ging hij, op aandrang van Fénélon, tot de Roomsch Katholieke Kerk over, en werd in 1724 opvoeder van de beide zonen van den pretendent, den z. g. Koning van Schotland Jacobus VIII (of als Koning van Groot-Brittannie Jacobus III). Hij vertoefde daartoe te Rome, waar hij waarschijnlijk het plan beraamde om allerlei ridderlijke Graden met de eenvoudige Vrmij.·. te vereenigen. Eene poging door hem aangewend, om van den Engelschen Gr.·. Mr.·. de gewenschte bekrachtiging van zijn plan te verkrijgen, mislukte geheel en al. Toch liet hij zich daardoor niet afschrikken, maar zette zijne plannen ijverig voort. Volgens de meeste maç.·. schrijvers, als Clavel, Thierry, Laurie, Oliver, Kloss en anderen, was hij het vooral die allerlei Oppergraden invoerde en wel ten dienste der Stuarts, aan wier belangen hij zich, met volkomene zelfopoffering, wijdde. Hij ging van de onderstelling uit, dat het Bond van VV.·. MM.·. uit de dagen der Kruistochten afkomstig was, en met de Orde van St. Jan en de Maltheser-ridders samenhing. Dit laatste denkbeeld trok velen aan, en de maç.·. Ritt.·. werden daartoe, in dezen geest, door hem bewerkt. De meeste vreemde systemen, die in dit werk vermeld worden, komen dan ook in zijn stelsel voor. Het schijnt de bedoeling van R.— geweest te zijn, uit alle riten die hem bekend waren, een comité in 't leven te roepen dat ten gunste van den pretendaat zou werkzaam zijn. — Als maç.·. schrijver is hij bekend geworden door eene verdediging der Vrmij.·., onder den titel „*Relation apologique et historique de la*

Société des F. M. par J. G. D. F. M.", dat in 1738 te Dublin het licht zag. — Ramsay is op de meest uiteenloopende wijzen beoordeeld geworden. Wanneer zijne apologie gelezen wordt, blijkt, dat hij geheel en al doordrongen was van de idé der Vrmij.·. en dat zijn overgang tot de katholieke kerk hem geenszins tot een blinden ijveraar voor haar heeft gemaakt; integendeel, hij was een man die hoog genoeg stond om te erkennen, dat de godsdienst zelf aan geen bepaalden kerkvorm gebonden is. Dat hij verder een man was van meer dan gewone wetenschappelijke bekwaamheden, blijkt uit het historisch overzicht, dat in genoemd werk gevonden wordt. Heeft hij den oorsprong der Vrmij.·. in de kruistochten gezocht, dan moet dit daaruit verklaard worden, dat hem voldoende critische bekwaamheden ontbraken, en dat de meerderheid der Franschen, met wien hij omging, het verre beneden de waardigheid der BBr.·. vonden, hun bond afteleiden van de eenvoudige Engelsche Bouwvereenigingen. — Heeft R.— op historisch gebied gedwaald, en gaf hij daardoor aanleiding tot allerlei verkeerde voorstellingen aangaande, en tot allerlei dwaasheden in de Vrmij.·., hij heeft bewezen de bedoeling en het wezen van onzen Bond geheel te begrijpen, en daarom zal hij eene blijvende plaats innemen in de geschiedenis der Brsch.·.. In later tijd, b. v. in 1878, is de vraag nog ernstig overwogen of Ramsay ook de Vrmij.·. dienstbaar wilde maken aan Jezuïtische doeleinden. Wij gelooven dat deze vraag nog niet met voldoende zekerheid kan beantwoord worden. (Vrgl. „*Latomia*" 1878 N°. 51 en 52 en 1879 N°. 1.)

Rappard (Frans Alexander van —) was van 1852 tot 1866, het jaar waarin hij overleed, Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden. In 1866 werd hij benoemd tot Eerelid der Gr.·. L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" te Berlijn. Hij vierde in 1865 zijn gouden jubelé als Màçon, ter herinnering waarvan eene medaille werd geslagen.

Ratgerus, sedert 803 Abt te Fulda, was reeds als eenvoudig monnik, 't hoofd der bouwlieden en stichtte de beroemde Mariakerk aldaar die in 809 werd ingewijd.

Raven (Ernst, Werner von —) een dier mannen, uit 't laatst der voorgaande eeuw, die, met de beste bedoelingen en onwetend, misbruik maakten van 't geen ze van de Vrmij.·. wisten en zich zoo vaak door gelukzoekers lieten medeslepen. Hij was in 1727 te Bottin geboren en overleed in 1787. Hij was lid en later Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Zu den drei Steinen*" te Rostok, werd later Schotsche Meester, lid van het kapittel van Rosa, en ging in 1764, onder den naam Ernestus eques a Margarita, tot de Strikte Observantie (z. d.) over. Hij liet zich door v. Hund (z. d.) overhalen om zich meer en meer met allerlei geheime vereenigingen en z. g. Hooge Graden bezig te houden. Hij was ijdel en verkeerde altijd in de grootste finantieele moeielijkheden, zoodat hij ten slotte, het spoor geheel bijster geworden, als grijsaard zich slechts met alchemie en dergelijke dwaasheden bezig hield. Raven was verstandelijk weinig ontwikkeld, en daarom een zeer bruikbaar werktuig in de handen van gelukzoekers die, gelijk in die dagen zoo vaak 't geval was, onder 't masker der Vrmij.·., allerlei dwaze en vaak ook schuldige plannen beraamden en op de lichtgeloovigheid speculeerden van hen die iets bezaten wat men wilde hebben of die, door hunne maatschappelijke positie, hun leiders hulp konden verleenen.

Rawenditen. Eene Mohammedaansche sekte uit de tweede helft der VIII[ste] eeuw, aldus genoemd naar de plaats Rawend bij Haleb of naar Abdallah Ben Rawendi (koopman in rhabarber). Ze werd gesticht onder den Kalif Mansoer, dien zij Goddelijke eer gaven. Ze geloofden aan de zielsverhuizing. Uit dezen ontstonden later de Karmaten, Ismaeliten en Assasijnen. Deze sekte had een soort van geheimen eeredienst.

Raymond (Robbert Lord —) Baron van Abbots-Langley, was Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Engeland van 1739—1741.

Receptie zie *Aanneming*.

Recht (maç.·. —) **Rechtspleging.** Evenals iedere vereeniging, die zich een bepaald doel voor oogen stelt en dit doel op eene bepaalde wijze zoekt te treffen, heeft ook het Vrijmetselaarsbond een aantal bepalingen, wetten en verordeningen die moeten gevolgd en nagekomen worden. Men kan evenals van Kanoniek- ook spreken van Maçonniek Recht. De bronnen daarvan zijn natuurlijk de maç.·. wetten en wetboeken, zoowel de algemeen geldige (b. v. en vooral de z. g. Oude Plichten z. d.) als de bijzondere, die alleen gelden voor bepaalde vereenigingen van Loges of ook voor afzonderlijke Werkpll.·. — Dientengevolge kan men het maç.·. Recht in de volgende rubrieken afdeelen: I. Bepalingen die betrekking hebben op de Broederschap in haar geheel. II. De Loge, hare inrichting en werkzaamheden. III. Het lidmaatschap van den Bond en van de afzonderlijke Loges. Receptie, onderzoek, enz. enz. Hier

hebben de onderscheidene systemen en zelfs de onderscheidene landen vaak zeer verschillende bepalingen. IV. De handhaving der orde in de L.·., de zorg voor de naleving der wetten. Dus meer de rechtspleging zelve. V. Bepalingen omtrent de Gr.·. LL.·. en Gr.·. OO.·., Provinciaal-Loges, Logebonden enz. enz. — Door Fessler (z. d.) is de eerste poging gedaan om de grondtrekken van het maç.·. recht systematisch vasttestellen. In Engeland heeft Oliver (z. d.) een „*Treatise on masonnic law* en in Amerika Albert Mackey een *Textbook of masonic jurisprudence* uitgegeven. Van maç.·. rechtspleging kan natuurlijk alleen in zooverre sprake zijn, als noodig is om de orde en de handhaving der wetten te waarborgen. 't Spreekt van zelf, dat hierbij onderscheid moet gemaakt worden tusschen die overtredingen die betrekking hebben op zuiver maç.·. dingen, de overtreding der algemeene zedewet, en de misdrijven, waarop door de wet straf bepaald is. De eerste kunnen alleen, in eigenlijken zin tot de maç.·. rechtspleging behooren. De wijze waarop overtreding der maç.·. wetten en verordeningen gestraft wordt, is overal niet dezelfde. Maar ook de overtreding der algemeene zedewet wordt gestraft. Wanneer iemand zich aan een ergerlijk levensgedrag schuldig maakt, of een daad verrichtte die, uit een zedelijk oogpunt beschouwd, zeer afkeurenswaardig is, moet de Werkpl.·. waartoe hij behoort daarop hare aandacht vestigen. De schuldige kan dan alleen door den Reg.·. Mr.·. ernstig onderhouden worden, over 't geen hij misdeed of ook voor de Offic.·. der Loge worden gedaagd. Hier kunnen allerlei straffen worden opgelegd: door hem voor korter of langer tijd het bezoeken der L.·. te verbieden, hem van de eene of andere maç.·. betrekking te ontzetten enz. enz. In enkele oorden heeft men ook geldboeten ten bate der armen. Maar ook wanneer een Br.·. zich schuldig maakt aan misdaden waarop, bij de burgerlijke wet, straf is bedreigd, wordt hij gestraft. Zoo luidt art. 102 der Algemeene Wet van het Nederlandsche Gr.·. O.·. „Wanneer een lid der Orde bij rechterlijk gewijsde is veroordeeld wegens misdrijf, kan het Groot-Oosten der Nederlanden, op voorstel van het collegie van Groot-Officieren of van een lid aan het Groot-Oosten, den veroordeelde uit de Orde verbannen, na uiteenzetting van de zaak door den Groot-Redenaar." — Het zou ons te ver voeren, hier de rechtspleging in ieder land gevolgd te vermelden. Alleen dient hier nog te worden opgemerkt, dat de maç.·. rechtspleging altijd uitgaat van dit beginsel, dat de schuldige een *Broeder* is, en dat alleen in de uiterste noodzakelijkheid de band mag verbroken worden die Broeders samenbindt.

Rechter z. *Prevôt.*

Rechter (*Opper* —, *Grand Juge*) is de naam van den 66ste Gr.·. van de Rit Mizraïm.

Rechter der bouwlieden (Le Juge des ouvriers) was de naam van een Graad der Moederloge van de Rit philosophique.

Rechter van het hoogste tribunaal (Juge du suprême tribunal) is de naam van den 71 Gr.·. van de Rit Mizraïm.

Récipiendaire De — is „celui qui va passer par les épreuves".

Recke (Charlotte, Elisabeth, Constantia von der —) geb. Rijksgravin van Medem, geb. 20 Mei 1751, eene zeer ontwikkelde vrouw, bestreed in een harer talrijke geschriften Cagliostro (z. d.), die van haar naam misbruik had gemaakt. Starck (z. d.) werd daardoor haar tegenstander.

Rectificeeren wil zeggen, iemand die lid was eener onregelmatig of clandestine L.·. weder in eene wettige opnemen; en ook eene onregelmatige Loge is het wettig Logeverbond plaatsen. In vroeger tijd, toen allerlei systemen tegenover elkander stonden, kwam dit meermalen voor; tegenwoordig slechts nu en dan, waar eene ongeregelde werkpl.·. ten leste toch onder de wettige wil worden opgenomen. In de Strikte Observantie (z. d.) moest elke L.·. die tot haar behooren wilde gerectificeerd worden, daar men het behooren tot een ander systeem voor onvoldoende achtte. — Het **Gerectificeerde Systeem** (Régime ou Rite rectifié) wordt in Frankrijk genoemd het systeem van „*Chevalier bienfaisant de la Sainte-Cité*" dat in 1778 uit het systeem van v. Hund ontstond. (z. *Ridder der heilige stad*).

Redenaar (Fr. *Orateur*, D. *Redner*) eene betrekking in de L.·. die niet altijd bestaan heeft, maar heden in de meeste Loges — uitgezonderd de Engelsche en de Amerikaansche — gevonden wordt. In Frankrijk wordt juist aan deze betrekking de grootste waarde gehecht, en daar werd ze ook het eerst ingevoerd. De Redenaar volgt daar in de Loge in rang op de beide Opzz.·. en ook elders is dit voorbeeld, en terecht, gevolgd. De roeping van den Reden.·. is natuurlijk alleerst in de geopende L.·. het woord te voeren over mac.·. onderwerpen en, in zekeren zin, de onderwijzer en voorganger der BBr.·. te zijn. Maar, en weder geeft Frankrijk hier het voorbeeld, ook nog eene andere en gewichtiger werkzaamheid is hem toever-

trouwd: de handhaving der wetten en verordeningen. Daardoor is hij geroepen nauwkeurig toe te zien op 't geen door de leden gedaan wordt, en bij voorkomende geschillen moet hij allereerst conclusie nemen. Maar dat niet alleen: bij elk voorstel dat in behandeling komt, moet hij zijn praeadvies geven en de gevoelens van anderen resumeeren. Op deze wijze wordt hij in zekeren zin een tegenwicht tegenover de autoriteit van den Reg.·. Mr.·.. — In Engeland is dit Loge-ambt onbekend; maar reeds van de vroegste tijden af aan vinden we toch, bij feestelijke gelegenheden, van redevoeringen gewag gemaakt. Maar sedert 1775 vinden we daar de betrekking van Grand Chaplain en Chaplain (Gr.·. Kapelaan en Kapelaan) welke meestal door een geestelijke vervuld wordt. De arb.·. van dezen kapelaan bestaat echter bijna uitsluitend in het uitspreken van een gebed bij den aanvang der werkzaamheden, en soms ook in het houden van eene meer uitgewerkte redevoering. In Noord-Amerika is deze betrekking ook onbekend; toch bestaan, ook in Engeland, Lecturers, die de ritualen en symbolen voor de nieuwaangenomenen verklaren moeten.

Reepmaker (M. W.) was in 1815—16 Gr.·. Mr.·. Nat.·. van het Gr.·. O.·. der Nederland (z. *Nederland*).

Refectorium is eigenlijk de eetzaal der kloosters, waar de geestelijke ridders hun maaltijden hielden. In het systeem van Clermont (z. d.), waarin de Vrmij.·. met die ridderorden in verband werd gebracht, werd dan ook de tafelloge (z. d.) Refectorium genoemd.

Regeerend Meester heet de Voorziter eener Werkpl.·. (z. *Meester*).

Regelmatig (regulier, regelmässig) heet eene Loge die overeenkomstig de mac.·. wetten en verordeningen gesticht is en dus algemeen erkend moet worden; evenzoo wordt aldus de V.·. M.·. genoemd die in zulk een L.·. is aangenomen of daarvan lid geworden is. In Frankrijk wordt het kenmerk van regelmatigheid spoedig verloren; wanneer b. v. een Loge uit het bestaande Logeverband treedt, is ze onregelmatig en ook een Br.·., die niet langer contribueerend lid eener werkpl.·. is, wordt daar aldus genoemd.

Regenboog (Ridder van den —) (*Chevalier de l'arc-en-ciel, Knight of the rainbow*) is de 68ste gr.·. van de Rit de Mizraïm (z. d.) en de 61ste van de Rit de Memphis (z.d.).

Regenen. „Het regent" is eene uitdrukking die in de Vrmij.·. vaak gebruik wordt. We kunnen de beteekenis daarvan hier niet mededeelen; ze is ook aan alle BBr.·. bekend; maar niet onbelangrijk is het, den oorsprong daarvan medetedeelen. Volgens Lenning (III 40 *a*.) is deze de volgende; in oude tijden werd in Engeland een spion of onbescheiden luisteraar op de volgende wijze gestraft: „to be plac'd under the Eves of the Houses (in rainy weather) till the water runs in at his shoulders and out at his shoos" (Hij zal, bij regenachtig weder, onder den drop van het huis geplaatst worden, totdat het water tot aan zijn schouders staat en uit zijne schoenen uitloopt). Ook in Frankrijk schijnt deze straf gebruikelijk te zijn geweest. — In verband hiermede staat de uitdrukking „het sneeuwt" die echter zelden gebruikt wordt.

Regentengraad z. *Princeps*.

Regenwater. De priesters en levieten der ridders van het gouden- en rozenkruis moesten zich daarmede wasschen, omdat het geacht werd de kiemen te bevatten van het universeele geheimmiddel om de geneesmiddelen voor alle kwallen te bereiden, en ook om goud te maken. Volgens de overlevering der alchimisten, kon men, door de geheime kunst, uit bedorven regenwater levende dieren, vooral kreeften, maken.

Reghellini de Schio was een der voornaamste verdedigers van de hypothese dat de Vrmij.·. zon samenhangen met de Egyptische mysteriën. Dit betoogde hij in zijn geschrift: „*la Maçonnerie considerée comme le résultat des religions égyptiennes*". Aan de geschiedenis der Nederlandsche Vrmij.·. heeft hij belangrijke diensten bewezen door zijne „*Annales*" waarin 225 officieele acten zijn afgedrukt.

Régime rectifiée (z. *Rectificeeren*).

Reginald Bray werd volgens het constitutieboek van 1738 door koning Hendrik VII aangesteld tot Grootmeester der Engelsche bouwlieden in 1502, en ontwierp de beroemde kapel die bij de abdij van Westminster behoort.

Regula pauperum commilitonum Templi in Sancta Civitate heetten de verordeningen die de Tempelheeren kregen op het concilie van Troyes in 1128. Von Hund (z. d.) behield die voor zijne ridders, maar gaf dispensatie van die bepalingen die voor zijn tijd niet meer pasten.

Regulariseeren is hetzelfde als *rectificeeren* (z. d.).

Rehabiliteeren en Rehabilitatie. Deze uitdrukking wordt gebruikt wanneer een Br.·. die geschorst was, weder in zijne mac.·. rechten wordt hersteld. Hetzelfde kan ook van eene geheele werkpl.·. gezegd worden. (z. ook *Reïnstalleeren*).

Reïnstalleeren heet de plechtigheid waarbij eene rustende of slapende Loge weêr in volle kracht wordt hersteld.

Reizen. Reeds bij de oude Bouwvereenigingen bestond de gewoonte, hem die daarin werd opgenomen, op plechtige wijze door de bouwhut rond te leiden. Men heeft dit bij de receptie van nieuwelingen nagevolgd. De uitdrukking *reizen* vindt men echter niet in de oud-Engelsche Vrmij.· De beteekenis daarvan wordt, in de verschillende systemen, ook verschillend opgevat. Toch moet dit gronddenkbeeld worden vastgehouden, dat men daarin de verzinnelijking zoekt van de groote levensreis die voor den waren V.·. M.·. moet zijn een telkens meer naderen tot de hoogste levensschoonheid, een opstaan uit de duisternis der prof.·. wereld, om op te gaan naar de oorden des Lichts. Wanneer, bij de Reç.·., deze beteekenis op den voorgrond gesteld wordt, dan zal deze plechtigheid eerst de volle waarde krijgen.

Reliquien. Natuurlijk komen in de Vrmij.·. deze dwaasheden niet voor. En toch.... in het Zweedsche systeem heeft men in den graad *Magister Templi* nog iets dergelijks, en wel den wijsvinger van de rechterhand van Johannes den Dooper die Molay bij zijn testament aan Beaujeu vermaakte!! —

Rembang, stad op Java. Hier werd in 1871 eene Loge gesticht onder den naam *„Prinses Frederik der Nederlanden“*, kleur oranje met zwart. Ze telt heden 24 leden en wordt op het Nederlandsch Gr.·. O.·. vertegenwoordigd door den Z.·. A.·. Br.·. H. A. F. de Vogel te Arnhem.

Representant wordt hij genoemd die eene verwijderde Loge op de algemeene vergadering van het Gr.·. O.·. of der Gr.·. L.·. vertegenwoordigt, en namens haar stemt, meestal volgens te voren ontvangen instructiën. In sommige landen bestaan ook weder representanten der Gr.·. Loge bij de afzonderlijke werkplaatsen. — Ook wordt dit woord gebruikt voor de vertegenwoordigers van Hooge Maç.·. lichamen bij de Gr.·. L.·. van het land; ze vervullen de betrekking van gezanten en behartigen de belangen van het Lichaam dat ze vertegenwoordigen. — Het is wenschelijk dat de bepalingen aangaande de representanten van onze overzeesche Loges nog eens aan eene herziening onderworpen worden. In vroegeren tijd zijn reeds herhaaldelijk pogingen daartoe aangewend. Het gaat toch niet aan, dat elke Loge hier te lande zich door drie afgevaardigden mag doen vertegenwoordigen en dus drie stemmen kan uitbrengen, terwijl de grootste overzeesche Loges slechts één vertegenwoordiger hebben. Mogelijk was de beste oplossing deze: dat de bedoelde werkpll.·. ook, in plaats van slechts éénen, drie vertegenwoordigers benoemden.

Réveil de la Nature (Société du—) was de naam van de vereeniging die den 9 Mei 1804 te Parijs door zekere Mercadier werd gesticht. Ze stond geheel buiten de Vrmij.·., maar bestond toch uitsluitend uit leden der Gr.·. L.·.. Ze had ten doel, telken jare door eene plechtige feestviering, de terugkeer der lente te vieren. Ze mocht slechts uit 15 leden en 18 geäffilieerden bestaan. — Langzamerhand stierf deze onschuldige, maar zeker zeer poëtische vereeniging uit.

Rex is de naam van de negende of hoogste klasse der Illuminaten (z. d.).

Rhodus-ridders z. *Johannes-ridders.*

Richmond, stad in Zuid-Afrika. Aldaar werd in 1868 onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, eene Loge gesticht onder den naam *„Harmonie“*; kleur Lichtblauw. Ze telt heden (1883) 24 leden. De Br.·. Dr. H. Fockens te Amsterdam vertegenwoordigt haar op Nederlandsche Gr.·. O.·..

Richter (Jean Paul Frederik —) gewoonlijk alleen Jean Paul genoemd. Hij werd den 21 Maart 1713 te Wunsiedel geboren, studeerde te Leipzig eerst in de Godgeleerdheid later in de Aesthetiek, leefde als schrijver en dichter op onderscheidene plaatsen, het laatst te Bayreuth, waar hij den 24 November 1825 overleed. Jean Paul verdient eene eerste plaats onder de Duitsche dichters, die niet alleen waarde en beteekenis hebben voor hun vaderland, maar voor geheel de beschaafde wereld. Hij was humorist in den eenig waren zin van dit woord; vrijheid en liefde, voor deze beide leefde en werkte hij. Hij was altijd een ijverig V.·. Mr.·. en uit al zijne werken is het te proeven, dat hij waarachtig Mr.·. was der K.·. K.·..

Ridder (*Fr.* Chevalier. *D.* Ritter. *E.* Knight). We hebben meermalen in dit werk aangewezen dat het onjuist, in strijd met de geschiedenis is, de Brsch. der VV.·. MM.·. afteleiden van de middeleeuwsche ridderorden. Toch deelen allen dit gevoelen niet. Vooral in onderscheidene Hooge Graden wordt die meening nog gehandhaafd en 't gevolg daarvan is, dat de VV.·. MM.·. daar nog vaak *ridder* genoemd worden. In de volgende artikelen deelen we de voornaamste soorten of Graden der ridders mede. (Men vrgl. vooral *Geschiedenis* en *Ordesages*).

Ridder Adept van den adelaar of van **de Zon.** (Chevalier du soleil ou Prince

Adept; Knight-Adept of te Eagle, or Sun) is een door Pernetti uitgedachte hermetische Graad; de 28ste van het z. g. Oud-Engelsche, de 7de van het Schotsche-philosophische en de 51ste van het Misphraïmitisch systeem.

Ridder (De uitverkorene, de verhevene) is de 11de Gr.·. van de Rit ancien et accepté, ook de naam van den 2de Gr.·. van het systeem van Clermont. (z. d.)

Ridder (Duitsche —) z. *Heeren.*

Ridder van de koperen slang. (z. *Slang.*)

Ridder der Heilige Stad. (Chevalier bienfaisant de la Sainte Cité.) De Fransche provincien van het systeem van von Hund (z. d.) namen in 1778 dezen naam aan, om dien van Tempelheeren te vervangen die door de regeering niet geduld werd. Heden draagt dit systeem den naam: Rite ou Regime rectifié, en bestaat uit vijf graden: Leerling, Gezel, Meester, Schot en Ridder der heilige stad of der weldadigheid. Deze laatste Graad is weêr in drie sectien verdeeld: novitius, ridder en professus.

Ridder der Weldadigheid. Op het convent te Welhelmsbad (1782) namen de Duitsche provincien van het systeem van v. Hund (z. d.) dezen naam aan.

Ridder van het Christelijke teeken en wachter der geheime Kamer is een Graad die bij de Tempelridders in Noord-Amerika gevonden wordt. Men beweert dat dit een Orde zou zijn door Paus Alexander (??) gesticht, ter bescherming van zijn persoon, en die uit de voortreffelijksten der Johanniters bestond.

Ridder van het negende gewelf (Knight of the ninth arch) is de 14de Gr.·. van het z. g. Oud-Schotsche systeem (z. d.); een der z. g. „onuitsprekelijke Graden") ineffable degrees) die betrekking zou hebben op Henoch en den zondvloed (!!).

Ridderbond. Aldus heette eene vereeniging of liever een gezelschap dat te Wetzlar werd gevormd, toen Goethe daar was, en wel hoofdzakelijk door hem werd in 't leven geroepen. Het was eene parodie op de Strikte Observantie (z. d.) De leden droegen ridder-namen en spraken, in tegenwoordigheid van vreemden, met elkaar in den stijl der middeleeuwsche monnikenorden. Men had ook een symbolisch boek „*de vier Haimonskinderen*". Goethe zegt in zijn „leven" dat deze geheimzinnige Orde eigenlijk geen naam had. „De eerste Graad heet de overgang, de tweede de overgang van den overgang, de derde de overgang van den overgang tot den overgang; de vierde de overgang van den overgang tot den overgang van den overgang. Het is de plicht der ingewijden de grootsche beteekenis van deze bijzondere woorden te verklaren, en dit geschiedt volgens de aanwijzing van een gedrukt boekje waarin die vreemde woorden op vreemde wijze worden verklaard of liever nader worden toegepast." Het is te betreuren dat de naamlijst der leden van dit zonderlinge Genootschap is verloren gegaan, en dat ons verder niets nader daarvan is bekend geworden. 't Zou zeker eene belangrijke bijdrage zijn voor de kennis van Goethe en zijn tijd.

Ridel (Cornelius Johann Rudolf), Licentiaat der Rechten en Gouverneur van den Groot-Hertog Karl Friedrich van Saksen-Weimar, geb. 1759 overl. 1821, was met Goethe een der ijverigste leden van de L.·. „*Amalia*" te Weimar die hij, nadat ze langen tijd had geslapen, met den grooten dichter weêr heropende.

Rite is de Fransche benaming van *Systeem* (z. d.)

Rituaal. Een — geeft aan, op welke wijze eene zinnebeeldige handeling verricht moet worden. Het handboek waarin die maç.·. gebruiken verder omschreven en vaak ook verklaard worden, wordt eveneens een rituaal genoemd. Een rituaal heeft voor het Bond van VV.·. MM.·. eene geheel eigenaardige en werkelijk groote beteekenis, daar de heerlijkste waarheden, voor hen niet in woorden, maar juist door die plechtige gebruiken worden uitgedrukt. Al die zinnebeeldige handelingen die voor elke plek op aarde gelden, vormen tezamen de wereldtaal die door allen verstaan en begrepen kan worden. Maar is dit zoo, dan volgt hieruit, dat die zinnebeeldige handelingen de waardige vertolking moeten zijn van eene reine gedachte; geenszins vormen zonder inhoud. Nu moeten die zinnebeeldige handelingen geheim gehouden worden, en niet worden verricht in tegenwoordigheid van oningewijden. Dit moet daarom vooral niet geschieden, omdat alleen ingewijden die kunnen begrijpen en dus waardeeren, terwijl ze voor anderen onverklaarbaar en dan licht belachelijk zijn. In dien zin is de Vrmij.·. een geheim genootschap. Maar bovendien: deze gebruiken vormen den band die de VV.·. MM.·. der geheele aarde met elkander verbindt, en maken dat allen elkander verstaan. Deze geheimen aan een vreemde te verraden, zou dus 't zelfde zijn als den band te verbreken die alle VV.·. MM.·. samenbindt. — Nu ligt het in den aard der zaak, dat ook die ceremonieele handelingen niet onverandelijk dezelfde konden blijven. Met behoud, en onverwaardelijk behoud

der grondidé, moet hier ook telkens eene hervorming worden aangebracht, opdat die gebruiken gelijken tred houden met de voortgaande ontwikkeling. — Telkens werden dan ook alom pogingen aangewend om de Ritualen te herzien en te hervormen. De eerste, die over deze aangelegenheid ernstig dacht, was de beroemde Fessler (z. d.). Hij zeide o. a. het volgende. „Het is zonder twijfel goed en noodzakelijk, dat de Loges bij haren arbeid, zoo getrouw mogelijk, de roude ritualen volgen. Toch moeten daa bij de volgende beginselen ernstig op den voorgrond geplaatst worden. 1. Aan eenezuivere opvatting der Vrmij.·. kan niet gedacht worden, wanneer men niet met alle beslistheid, de meening bestrijdt dat wezen en doel van den Vrijmetselaarsbond in de ritualen kunnen gezocht en gevonden worden.... De miskenning van dezen stelregel is de oorzaak, dat er op onderscheidene maç.·. bijeenkomsten veel gestreden is over wezen en doel der Orde, zonder dat men tot een resultaat kwam, zoodat de meeste Loges wel een groot aantal leden bezitten maar vaak niet een enkelen Vrijmetselaar. 2. Een maç.·. rituaal is natuurlijk slechts bijzaak, en staat tot de Orde en tot de Vrmij.·. zelve in dezelfde verhouding als liturgie en eeredienst staan tegenover den godsdienst. 3. Elke waarachtige hervorming moet uitgaan van eene verbetering en reiniging der wetten; de hervorming van de Ritualen kan slechts 't kleed verbeteren dat de Brsch.·. draagt. 4. Maar wat door het denken is gewettigd, moet ook tot aanschouwing gebracht worden; de reine inhoud moet zich kunnen openbaren in een zuiveren *vorm*; daarom moet ieder rituaal 5. iets beters en meer zijn dan alleen een middel om de nieuwsgierigheid te bevredigen. Het moet zijn, de poetische vorm waarin de maç.·. idé, als het ware, wordt belichaamd; de „taal zonder woorden" die rechtstreeks spreekt tot het hart van den V.·. M.·. De ceremonien moeten daarom geen zinledige plechtigheden zijn, maar een rijken inhoud vertegenwoordigen. Ook de denkende mensch moet in die plechtigheden bevrediging kunnen vinden. 7. Voorts moeten ook hier de historische bijzonderheden vastgehouden worden en doet men goed, zich aantesluiten bij het oudste der bekende ritualen." Hierbij vergete men echter niet, dat telkens herziening en hervorming noodig is. Hetzelfde kan niet overal denzelfden indruk maken. Wat den Nederlander bevredigt is mogelijk voor den Franschen of Italiaanschen Br.·. te eenvoudig, te koel; en ook omgekeerd. Hier moet rekening gehouden worden met de verschillende trappen van ontwikkeling waarop de verschillende volken staan.

Deze algemeene opmerkingen van Fessler hebben zeker voor het heden ook nog beteekenis en waarde, en onderscheidene andere maç.·. schrijvers van later dagen spreken zich op deze of dergelijke wijze uit. Is nu voortdurende hervorming der ritualen noodig, toch kan het streven van hen niet worden goedgekeurd, die de ritualen òf zoo vereenvoudigen willen dat er slechts een klein deel van overblijft, of dezen geheel en al willen afschaffen. Marbach heeft dit in de voorrede van zijne „*Agenda*" (J. B. en MB.) onwederlegbaar aangewezen. We hebben eene „taal zonder woorden" dringend noodig; 't Is noodzakelijk, dat wij een passenden vorm hebben waarin we onze denkbeelden kunnen uitspreken. Dit juist maakt dat onze Bond wereldbond kan zijn en blijven. Zal evenwel een rituaal aan deze hoog gestelde, maar onafwijsbare, eischen kunnen voldoen, dan moet iedere Voorz.·. Mr.·. zorgen, dat al de plechtigheden die verricht worden met elkander één geheel uitmaken, tezamen ééne gedachte verzinnelijken. — In de laatste jaren heeft men alom ernstige pogingen aangewend, om de ritualen meer in overeenstemming te brengen met de eischen eener steeds voortgaande ontwikkeling en beschaving. In Duitschland en Nederland zijn daartoe herhaaldelijk pogingen aangewend. Maar niet altijd zijn die met gunstig gevolg bekroond. Daar echter het volgen van een rituaal, in ons land althans, niet verplichtend gesteld is, kan iedere werkpl.·. te rade gaan met den intellectueelen toestand van de meerderheid harer leden, mits worde vastgehouden aan de onveranderlijke grondidé, die bewaard en gehandhaafd moet blijven.

Riversdale in Zuid-Afrika. Hier bestaat, onder het Nederl. Gr.·. O.·. eene L.·. genaamd „*Frère*", gesticht 1880, kleur blauw.

Robert I. Koning van Schotland, geb. 1275, overl. 1329, wordt geroemd als een wijs koning en dapper veldheer. Hij stichtte de oude orde van den H. Andreas van den Distel, ten bate der Schotsche ridders in zijn leger, met wier hulp hij den 25 Juni 1314 in den slag van Bannockburn 100000 Engelschen versloeg (z. *Heredom*). Naar luid der sage, ontstonden uit die Orde van den Distel, onderscheidene zoogenaamde Schotsche oppergraden. Dit wordt vooral aangenomen in de zoogenaamde koninklijke Orde van Heredom van Kilwinning (z. d.). Daar men onder de ridder

die aan bovengenoemde veldslag deelnamen, onderscheidene tempelridders aantrof — althans volgens de overlevering — heeft de meening ingang gevonden, dat de Orde van den distel, en ook die van Heredom, de voortzetting was van de echte Orde der tempelheeren.

Robinson (John), geb. te Boghall bij Stirling in 1762, was eerst zeeofficier, werd in 1774 hoogleeraar der Nat. Historie en Secretaris der Kon. Academie van Wetenschappen te Edinburg, waar hij den 30 Jan. 1805 overleed. Hij was een der heftigste tegenstanders van den Bond van VV.·. MM.·. en trad tegen de Vrmij.·. op met een werk getiteld: *Proofs of a conspiracy against all the Religions and Governments of Europe*" (1797) dat in het Nederlandsch, Duitsch en Fransch werd vertaald. Het Gr.·. O.·. der Nederlanden (z. *Nederland)* schreef daarom in 1801 een prijsvraag uit, tegen eene belooning, bestaande in een medaille ter waarde van 50dukaten, voor de beste wederlegging van de geschriften van Barruel, Robinson, den ongenoemden schrijver van „*Le Tombeau de Jacques Molay*" en meer anderen, die de VV.·. MM.·. hadden beschuldigd de maatschappelijke scheuringen en twisten in Europa te hebben bewerkt. De antwoorden moesten voor 1 Mei 1802 ingeleverd zijn bij den algemeenen Secretaris P. Brouwer te Amsterdam. Maar, vóórdat deze prijsvraag was uitgeschreven, had de Fransche Staatsraad Mounier, gedurende zijn verblijf op het slot Belvédère bij Weimar, reeds zijn geschrift uitgegeven: „*De l'influence attribuée aux Philosophes, aux Franc-Maçons et aux Illuminés sur la révolution de France*", waarvan ook eene Nederlandsche vertaling het licht zag. — Mounier velt hierin een zeer waardeerend oordeel over het straks genoemde werk van Robinson, en toont aan, dat deze talentvolle bestrijder der Vrmij.·. op het dwaalspoor is gebracht door verkeerde voorstellingen en inlichtingen die hij van BBr.·. ontving, die zelven niet of slechts ten halve bekend waren met het wezen der Vrmij.·. en de bedoelingen der Brsch.·.

Roermond. Stad in Limburg. Hier werd in 1806 eene L.·. gesticht onder den naam „*La liberté constante*" die echter spoedig weêr werd opgheven.

Rome. z. *Italië.*

Roman. Ook de dichters hebben de Vrmij.·. meermalen tot onderwerp van hun scheppingen gekozen. Nu eens in een tooneelspel, dan weder in den vorm van een verhaal, hebben velen getracht de de Vrmij.·. te bespreken. Hoewel dergelijke geschriften natuurlijk niet als bronnen der mac.·. wetenschap kunnen gelden, moet hun waarde toch niet geheel miskend worden. Men vergete hierbij echter niet, dat verreweg de meeste dezer geschriften afkomstig zijn van mannen die weinig meer dan iets traditioneels van de Vrmij.·. wisten. Velen hunner verwarden bovendien de ware Vrmij.·. met allerlei vreemde systemen, waardoor ze een beeld ontwierpen dat vaak verre van gelijkend is. Dat we hier eene uitzondering maken met werken als van Goethe, Schiller, Lessing en dergelijken die de maç.·. idé in dichterlijken vorm uitspraken, spreekt wel van zelf. Het zou te ver voeren, wanneer we hier een lijst gaven van de verschillende romans enz. die de Vrmij.·. tot onderwerp hebben. Onder de betere werken van den laatsten tijd rekenen we Karl Gutzkows roman „*Ritter vom Geiste*"; Arthur Storch „*Freimaurer und Jesuit*" (1869). O. Henne—Am Rhijn: „*Neutempler und Rosenkreuzer*" eerst als feuilleton en later afzonderlijk uitgegeven onder den titel „*Jesuiten oder Freimauer*" (Leipzig 1876).

Rosa (Philip Samuel —) is een dier velen, die de Vrmij.·. misbruikten voor zeer zelfzuchtige bedoelingen. Den 20 Maart 1737 werd hij aangesteld tot Superintendent te Köthen, waar hij tevens Oberpfarrer aan de St. Jacobi-kerk was; maar reeds in 't zelfde jaar, werd hij, wegens ongeoorloofden omgang met zekere weduwe Hankwitz, afgezet. Hij liet zijne vrouw te Köthen achter en begon een zwervend leven, waarbij hij partij wist te trekken van de voorliefde zijner tijdgenooten voor al het geheimzinnige en bovennatuurlijke. Daar hij in de L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" tot V.·. M.·. was aangenomen, wist hij te Halle toegang te vinden tot de L.·. „*Zu den drei goldenen Schlüsseln*"; maar zijne handelingen waren van dien aard, dat hij grooten aanstoot gaf en in 1745 uit de L.·. werd gebannen. Ondertusschen wist hij, in 1746, weder te Brunswijk toegang tot de L.·. te vinden.—We kunnen hem op al zijne zwerftochten niet volgen; gedurende een reeks van jaren was het niemand bekend, waar hij zich ophield. Een nieuw middel van bestaan vond hij toen in de uitbreiding der graden van het systeem van Clermont, voor welke de te Berlijn als krijgsgevangene levende markies de Lernais, met den Voorz.·. Mr.·. der L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*", in 1757 een Groot-kapittel had opgericht. Deze gaf hem de opdracht, onder den titel van „legatus capituli hierosolymitani Berolinensis supremi et primi nationis Germanicae", de steden van

Noord-Duitschland te bereizen, de daar bestaande Loges aan het systeem te onderwerpen, en daarbij kapittels der Oppergraden in te voeren. Die kapittels bestonden uit een prior, een sub-prior en uit ridders. Rosa deelde de grondstellingen en regels der „Hooge Orde", als een heiligdom en een streng te bewaren geheim, mede en wel door middel van een in 't Latijn geschreven boek dat de volledige kennis van al de zeven graden bevatte en dat verder ook de „scientias divinas" en allerlei over mechanica, werktuigkunde enz. enz. bevatte. Het schijnt dat R. nu tot 1765 zijn vast verblijf te Halle had. Men had daar de vroegere gebeurtenissen zeker vergeten, want reeds in 1759 werd hij gewoon lid der L.·. *„Philadelphia"* aldaar en den 25 Sept. 1760 tot Rgr.·. Mr.·. verkozen. 't Moet gezegd worden, dat hij dit ambt met veel ijver bekleedde, en dat de arbeid dier werkpl.·., onder zijn bestuur, een meer beteekenende werd. Maar zijne bemoeiingen met de Hooge Graden noodzaakten hem vaak op reis te gaan. Zoo was hij in 1761 meermalen te Jena, waar hij onder den naam van Bosa-school eene school wenschte opterichten; hij hield daarvoor op elke plaats een collecte hoewel 't later bleek, dat hij er nooit aan dacht zijn plan ook werkelijk tot uitvoering te brengen. — In April 1762 vinden we hem te Brunswijk waar hij, als Voorz.·. Mr.·. een rec.·. leidde; in de volgende jaren vertoefde hij weêr elders. De kosten van al deze reizen moesten door de Logekassen bestreden worden, wat eindelijk zulk eene ontevredenheid veroorzaakte, dat men hem als Rgr.·. Mr.·. afzette. — Maar niet alleen dit: meer en meer kwamen allen tot de erkenning, dat Rosa eenvoudig een gelukzoeker was, en overal werd hij buitengesloten De armoede kwam nu, en te Halle sleepte hij een ellendig leven voort; maar de Loge aldaar ondersteunde hem nu en dan. Van zijne laatste levensjaren is weinig bekend geworden; men zegt dat hij te Leiden overleden is.

Rosa (kapittel van —) is de naam die meestal gegeven wordt aan het kapittel van Clermont, ook wel Rosa-Clermontsch kapittel genoemd.

Rosecroix z. *Rozenkruis*(Ridder van het).

Rosskampf (George Heinrich von —) Burgemeester van Heilbron in Saksen-Meiningen, geb. 1790, was eerst lid van de L.·. *„Zu den drei Nelken"* te Meiningen, en later van de L.·. *„Zu den drei Cedern"* te Stuttgart en behoorde tot de Strikte Observantie onder den naam Georgius Eques ab Equo bellicoso. Op uitnoodiging van Gugomos (z.d.) bezocht hij in 1776 het convent in Wiesbaden. Hij doorzag dien bedrieger, maar liet zich, om alles te weten te komen, inwijden. In het volgende jaar liet hij den voormaligen bediende van Gugomos arresteeren, en dwong dezen tot de bekentenis, dat alles wat zijn heer geredeneerd had over patenten, zegels enz. door dezen zelf vervaardigd was. Hij deed ook in 't vervolg veel, om bedrog van allerlei aard te ontmaskeren,

Rotterdam, stad in Zuid-Holland met p. m. 150300 inwoners. Reeds in 1748 werd hier door de Engelsche Gr.·. L.·. eene Oranje-Loge gesticht, en den 19 Febr. 1764 stichtte de L.·. *„Zu den drei Weltkugeln"* te Berlijn hier eene Duitsche L.·. *„Zur Eintracht"* die de *„Eendracht"* genoemd werd, en nu rust. Tegenwoordig bestaan hier ter stede drie werkpll.·. en wel 1. *„De drie kolommen*, 2. *Fréderic Royal"* en 3. *„Acacia"*. — Aangaande deze werkpll.·. kunnen wij 't volgende mededeelen:

1. *„De drie kolommen"*. Deze Loge is gevestigd ten jare 1767 en nam als onderscheidingskleuren aan: Oranje, Wit en Blauw; van af dien tijd arbeidde zij in gehuurde particuliere gebouwen, waarvan geruimen tijd in het Rijksgebouw der gewezen Marinewerf. In dat Loge-lokaal rustte eenmaal het lijk van den ridderlijken Koning en Br.·. Z. M. Willem II.

Naarmate het aantal van hare leden klom, moest zij naar vermeerdering van ruimte uitzien en na tweemaal in het bezit van eigen lokalen, Groote Wijnbrugstraat en Delftsche Vaart, te zijn geweest, kocht zij andermaal omstreeks 1850 het pand in den Oppert 72 aan, dat zij tot tempel inrichtte. Doch ook dat lokaal bleek in 1866, zooals die inrichting toenmaal was, te klein zoodat er andermaal tot verbouwing overgegaan moest worden. In 1867 daarmede gereed, vierde zij in dat jaar haar honderdjarig bestaan op plechtige wijze, niet vermoedende dat de restauratie in dat jaar volbracht haar doel zoude hebben verloren, daar het, uithoofde de uitbreiding van haar ledental, noodzakelijk werd, het geheel aftebreken om de beschikbare grondoppervlakte door eene betere verdeeling zoodanig te verwerken, dat zij zelfs voor iedere buitengewone opkomst plaatsruimte aanbood. De plechtige inwijding van dezen nieuwen tempel had plaats op 17 Januari 1883; zij werd, behalve door het grootste gedeelte van het Opperbestuur door een 177tal BBr.·., uit alle O.·. van Nederland opgekomen, bijgewoond terwijl de werkzaamheden te dier gelegenheid geleid werden door den Voorz.·. Mr.·., den Z. A. Br.·. W. A. ter Bruggen.

Een uitvoerig verslag van die inwijding, samengesteld door den Z.·. A.·. Br.·. Secretaris E. Emmen, bevindt zich in het Archief van het Gr.·. O.·..

In 1856 richtte zij „het Algemeene Vrijmetselaars Liefdefonds" op, dat thans haar 28ste jaar van bestaan ingaat en steeds vooruitgaande is en een 100tal contribuanten telt.

In 1881 sloot zij zich aan bij de Vereeniging „Algemeen Maç.·. belang", welke vereeniging van de drie Rotterdamsche Loges thans in haar lokaal den 2den Maandag van iedere maand vergadert.

In 1819 voldeden velen harer leden aan de oproeping van den HoogEerw.·. Grootmeester Nationaal, Frederik Prins der Nederlanden, den stichter van de afdeeling van den Meestergraad en constitueerde een afdeeling van U.·. en O.·. U.·. M.·. M.·., mede in haar lokaal werkende en welke afdeeling thans 40 leden telt.

Het Ledental der Loge telt 132 BBr.·. en bestaat uit Eere-, Gewone en Buitengewone leden.

De Loge vergadert huishoudelijk den eersten Donderdag van elke maand, en houdt, met uitzondering van de maanden Juni, Juli en Augustus, op Maandag om de 14 dagen Instructie-Loges. Hare receptiën hebben in den regel plaats den derden Donderdag in de maand, terwijl des Zaterdags gezellige bijeenkomsten worden gehouden.

2. „*Frédéric Royal*" werd opgericht den 11 Maart 1759 p.·. s.·. en ontving haar eersten Constitutiebrief van de Groot-Loge van Engeland.

In 1785 werd besloten aan de Nationale Groot-Loge der Vereenigde Nederlanden aan te vragen rectificatie van haren constitutiebrief, op grond der Conventie in 1771 tusschen de Engelsche en Nederlandsche Groot-Loges gesloten, waarbij was overeengekomen in beide landen, elkanders constitutiebrieven te erkennen.

Van dit jaar af dus, werkte de Loge Frédéric Royal onder het Nederlandsche Opperbestuur.

In 1807 werd de Loge „Salus Patriae" ontbonden en gingen hare leden voor 't meerendeel over bij de Loge Frédéric Royal.

Sedert de oprichting der Loge werd het maillet door de volgende BB.·. gevoerd:

J. F. Bruyer, [1]) A. Leers, J. F. Bruyer, J. F. Montagne, C. B. Osij, [2]) L. F. Peismann, M. W. Reepmaker, P. Havelaar, P. Wentholt, P. H. Tromp, J. B. L. Wentholt, R. Baelde, Jan van Stolk, Jhr. J. G. F. van Spengler.

In 1878 stichtte zij in vereeniging met de Loge *Acacia*, een eigen Tempelgebouw, dat in- en uitwendig een waardig monument voor de O.·. mag genoemd worden. De Voorgevel ter breedte van 25 M. bij eene hoogte van 13 M. wordt gekroond door twee torens ter hoogte van 20 M.

Het inwendige voorziet, door zijne verschillende flinke lokaliteiten, in alles wat de beide Loges behoeven; de T.·. zelf is lang 15 M., breed 11 M. en hoog 8 M. De plechtige inwijding had plaats den 19 Dec. 1878.

3. „*Acacia*". Deze Loge werd geconstitueerd in 1872 en telt heden 50 leden. Wat haar gebouw betreft, zie men het hierboven meêgedeelde omtrent de L.·. „Frédéric Royal." Haar Reg.·. Mr.·. is heden de bekende psycholoog en letterkundige Dr. N. B. Donkersloot.

Royal-Arch (the —). Het Koninklijke gewelf; Royal-Arch-Graad. Oorspronkelijk was dit de naam van eene afdeeling van den Meestergraad in de Engelsche Loges, niet die van eenen afzonderlijken Graad. Deze afdeeling ging echter in andere systemen over, en vormde daar een nieuwen Graad; zoo b. v. in het zoogenaamde Oud-Engelsche, uit Amerika en Engeland ingevoerde ritual, waarin deze den 13den Gr.·. uitmaakte.— Br.·. Kloss, die een nauwgezet onderzoek instelde naar 't ontstaan van dezen Gr.·., meent dat hij uit Frankrijk afkomstig is; want eerst na 1744 vinden we sporen hiervan in Engeland en wel bij de z. g. „Ancient Masons", wier hoofdleider, Dermott, dezen Gr.·. voor „wortel, merg en hart" der Vrmij.·. verklaart, maar tevens er over klaagt, dat een ander, dien hij niet noemt, met den Royal-Arch-Gr.·. handel drijft. — In Schotland werd deze Gr.·. eerst later ingevoerd; want dat vele Loges daar te lande reeds vroeg zich Royal-Arch-Loges noemden, bewijst niets voor het vroeger bestaan van dien Graad aldaar; deze *naam* was een die onwillekeurig werd gekozen. Men kan als zeker vaststellen, dat bovengenoemde Demott dezen Gr.·. in Groot-Brittannië heeft bekend gemaakt en wel als een bijzonder eigendom van de z. g. Ancient Masons, die zich vijandig tegenover de z. g. Modern Masons (de gewone VV.·. MM.·.) stelden. — Toen nu in 1772 en '73 vele aanhangers der Ancient Masons tot de wettige Gr.·. L.·. terugkeerden, waren onder dezen ook velen die den Royal-Arch-Gr.·. bezaten, waardoor het kwam, dat bij en naast de Gr.·. L.·. te Londen ook een Royal-Arch-Kapittel gevormd werd. Dit Kapittel

[1]) Op wiens Buitenplaats de Loge gewoonlijk vergaderde.

[2]) Onder wiens bestuur de Loge zich bij de Nederlandsche Groot-Loge aansloot.

werd weldra officieel erkend, ook door de Gr.·. LL.·, van Schotland en Ierland. In 1778 bestond er dus een officieel Gr.·. Kapitt.·. dat een wetboek uitvaardigde. Findel deelt in zijne „*Geschichte*“ (I. S. 206 f.) een uittreksel daaruit mede. Hij geeft hier tevens een lijst van de Officc.·. of Groot-ambtenaren van dezen Gr.·., waaruit wij iets van de wijze waarop hij was samengesteld leeren kennen. Patroon was de Hertog van Cumberland; Gr.·. Mrr.·. of Principalen: 1. Zorobabel (George Smit) 2. Haggai (John Hull. Esq.), 3. Josua (Th. Tutt Esq.); President van den Raad: Rowland Holt Esq.; Generaal-Inspecteurs: John Brooks, James Hesseltine, John Allen; Generaal-correspondent: James Hesselline; Schatbewaarder: Charles Taylor; verder waren er Superintendenten der provinciën, reizigers (sejourner), schrijvers, stewards, standdaard-dragers, organisten en deurwachters of dekkers. — Met de invoering van dit wetboek was deze Graad feitelijk erkend, en toen de beide Gr.·. LL.·. van Engeland zich vereenigden, vloeiden ook de beide Gr.·. Kappittels ineen. Van Engeland uit ging deze Gr.·. ook naar Amerika, en wel korten tijd nadat, door de Engelsche Gr.·. L.·., Loges in de Ver. Staten waren geconstitueerd. Het eerste Gr.·. Kap.·. ontstond daar in 1798. De organisatie van dezen Gr.·. is in Amerika intusschen eenigszins anders dan in Engeland. De voorbereidende Grr.·. zijn daar Mark-, Past-, en Excellent-Master; de Officc.·.: de Hoogepriester, de Koning, de Schrijver, de Kapitein der gasten, de Opper-ceremoniemeester, de Royal-Arch-kapitein en de drie Groot-Meesters van het voorhangsel. Er zijn in Amerika slechts weinige Meesters VV.·. MM.·. die dezen Gr.·. niet bezitten. In 1786 werd de Royal-Arch-Gr.·. naar Duitschland overgebracht, daar Gräfe te Hannover het kap.·. „*Sion*“ oprichtte, maar weldra verdween hij weder. Hoewel nu in Engeland de Royal-Arch niet als afzonderlijke Gr.·. werd erkend, maar slechts als eene afdeeling van den Mr.·. Gr.·., kwam daarin toch in zooverre verandering, dat tusschen dezen laatsten en de Royal-Arch-Graden nog tusschengraden werden ingeschoven (Mark-Master, Past-Master, Most excellent Master) die oorspronkelijk weinig beduidden maar langzamerhand werkelijke Graden werden en dit blijven, al beweert men dat ze slechts eene voortzetting en voltooiing zijn van den Meestergraad. — In Schotland werd in 1817 een opperkapittel van Royal-Arch gesticht, dat echter eerst in 1845 volledig georganiseerd werd en bestond toen uit de afdeelingen: Mark, Past, Excellent, Royal-Arch, Royal-Arch-Master en Babylonische Pass. De laatste wordt ook veelal Red Cross (Roodkruis) genoemd en bestaat ook weêr uit drie trappen: ridder van het zwaard, ridder van het Oosten en ridder van het Oosten en Westen. In Ierland is deze Gr.·. op nagenoeg gelijke wijze ingericht. — We zullen niet verder de onderscheidene veranderingen mededeelen die, voor en na, in dezen Gr.·. gebracht zijn, maar keeren tot het oorspronkelijk wetboek van 1778 en de later daarin gebrachte wijzigingen, terug om de beteekenis van dezen Gr.·. te leeren kennen. De denkbeelden die nu aan dezen Gr.·. ten grondslag liggen, zijn de volgende. De Vrmij.·. bestaat uit twee deelen: de operative en de speculative, en de eerste kan weder in onderafdeelingen gesplitst worden: 1. de Manual-masonry, die alle deelen der kunst omvat, die alleen door handenarbeid of met behulp van eenvoudige werktuigen verricht kunnen worden, en die dus door de praktijk moeten worden aangeleerd. Deze maçonnerie betreft den Leerling-graad. 2. De instrumental-masonry, bestaat in 't gebruiken van onderscheidene wis- en meetkundige werktuigen, en wordt beoefend in den gezellengraad. 3. De wetenschappelijke maçonnerie bestaat in de kennis der onderscheidene kunsten en wetenschappen, die ons in staat stellen de beteekenis en waarde der genoemde werktuigen te leeren kennen, en wordt beoefend in den Meestergraad. Deze zijn nu de voorbereidende graden, waardoor men geschikt wordt gemaakt voor de hoogere graden, voor de speculatieve of Royal-Arch-maçonnerie. Deze laatste nu stelt zich ten doel, alle kunsten en wetenschappen te beoefenen, voor zoover het menschelijk verstand, in dit onvolmaakte leven, daartoe bekwaam is. In 1807 werd dit alles eenigszins vereenvoudigd, en toen ook nader toegelicht; toen schreef men: „de oude Vrmij.·. bestaat uit vier graden, van welke de leerling-, de metgezellen- en de verhevene meestergraad de drie eerste zijn. Die Br.·. die in deze graden voldoende vorderingen gemaakt heeft, kan uitgekozen worden (is eligible) voor de toetreding tot den vierden graad, den heiligen Royal-Arch. Deze graad is voorzeker verhevener, verlichter en machtiger dan de voorgaande. Hij is het toppunt en de voltooiing (the summit and perfection) der oude Vrmij.·.. Hij prent diep in ons gemoed het vaste geloof aan het bestaan eener hoogste Godheid, bij wie geen begin van dagen en geen einde van jaren is, en wekt ons op tot de eerbiedige vereering, die den naam van

den Heilige toekomt. Wegens zijne voortreffelijkheid heeft deze Gr.·. onder de Masons den naam kapittel ontvangen. Opdat nu deze hoogste graad kan bestuurd worden met die regelmatigheid, orde en eerbied, die aan zijn verheven doel beantwoorden, en gelijk die sinds onheuchelijke tijden beheerd werd, als een wezenlijk bestanddeel der oude maçonnerie, ook als de voltooiing en de sluitsteen van het schoone systeem, (the perfection and end of the beautiful system), hebben de voortreffelijkste maçons in de Engelsche Gr.·. L.·., nadat ze behoorlijk zijn bijeengekomen en, overeenkomstig de oude constituties, in een algemeen groot-kapittel zijn vergaderd, de regels die langen tijd gevolgd zijn, zorgvuldig verzameld en weder herzien, en toen op de volgende wijze aangenomen (adopted), dat ze — na sanctie der Groot-Loge — in de boeken van iedere wettig geconstitueerde Loge zijn ingeschreven en dus, op solemneele en afdoende wijze, een deel zullen uitmaken der wetten en instellingen die betrekking hebben op de regeering en 't bestuur der Orde. Iedere Loge, die dit alles niet nauwkeurig opvolgt, staat bloot aan het afkeurend oordeel der Groot-Loges en moet verwachten, dat de schriftelijke oorkonde van hare vestiging vernietigd wordt." — De Royal-Arch is dus een integreerend deel van het Engelsche Logewezen, en onder de Gr.·. L.·. van Engeland werken niet minder dan ruim 400 Royal-Arch-kapittels, die bij de onderscheidene Loges geaffilieerd zijn. Ook in Ierland en Schotland is het aantal dezer kapittels vrij beduidend. — De legende van dezen Gr.·. heeft betrekking op den bouw van den tweeden tempel. Men verhaalt, dat drie onbekende vreemdelingen uit een joodsch geslacht, hadden aangeboden deel te nemen aan den heiligen arbeid en de puinhoopen van den ouden tempel wilden opruimen. Daar nu 't gerucht liep, dat onder deze ruïnen iets belangrijks verborgen was, werden de vreemdelingen aangemaand, nauwkeurig op alles te letten wat tot eenige ontdekking kon aanleiding geven. Na eenige dagen kwamen de vreemdeligen en deelden aan de vorsten en hoogepriesters mede, dat ze de zoo belangrijke ontdekking gedaan hadden. Ze waren n. l. bij de wegruiming der puinhoopen, op eene plaats gekomen, waar ze door den hollen klank van den bodem, een verborgen gewelf ontdekt hadden. 't Gelukte hun eene opening te maken en in het gewelf aftedalen; daar hadden ze eenige steenen tafelen gevonden, waarop een deel der goddelijke wet gegriffeld was. Daarop ontdekten zij een klein altaar tegen een der zijwanden geplaatst. Toen ze dit hadden weggeruimd, vonden ze de namen der drie meesters die den eersten tempel gebouwd hadden. Op het altaar hadden ze niet alleen de gewone aanbidding Gods gevonden, maar ook een naam, die zeer zeker het verlorene *woord* was. Ze hadden het woord dieper ingegrift, het gewelf weder gesloten en verzochten nu de vorsten en hoogepriesters zelven alles nader te onderzoeken. Zerubbabel, Josua en de profeet Haggaï daalden nu in 't gewelf neder, vonden alles gelijk hun was meêgedeeld en riepen nu de bestuurders van den tempelbouw bijeen, om hen ook met de gedane ontdekking bekend te maken. Opdat nu de jongere broeders niet belust mochten worden om dit geheim op ongeoorloofde wijze te ontdekken, en niet weder aanleiding te geven tot eene herhaling van 't geen bij den dood van Hiram geschied was, moesten alle aanwezigen zich, bij een plechtigen eed, verbinden, het heilige woord nooit uittespreken dan in bijzijn van drie ingewijden en aan de andere Broeders zelfs niet bekend te maken dat men het heilige woord gevonden had.

Royal-York zur Freundschaft is de naam der jongste van de drie Gr.·. LL.·. van Pruisen en arbeidt volgens een eigenaardig systeem. Ze ontstond den 11 Juni 1798 door eene splitsing van de oorspronkelijke Loge „*Royal-York de l'amitié.*" Het systeem dezer Gr.·. L.·. is eigenlijk dat van Fessler (z.d) maar werd, in den laatsten tijd, meermalen veranderd en aanmerkelijk verbeterd. Deze Gr.·. L.·. bestaat uit twee collegies: het opperste collegie (innerster Orient) en het groote Regeerings-college (grosse Loge im engern Sinne). Het „Innerster Orient" heeft te beslissen over alles wat leer en ritus betreft en deelt ook de kennis der hoogere graden mede. — Bij het uitbreken van den oorlog van 1870 gaven de vier Royal-York-Loges te Berlijn 5000 thaler voor de behoeftigen te velde, en de gezinnen der Landweer-mannen. De statuten dezer Gr.·. L.·. gelden telkens voor negen jaar, en moeten dan weder worden herzien. Dit geschiedde ook in 1872 en die Statuten werden toen veel vrijzinniger. De naam Orde werd afgedankt, en in dien van Broederschap veranderd en het zoogenaamd christelijk karakter afgeschaft. (z. *Duitschland* en *Pruisen*).

Rozenkruis. (De Ridder of Prins van het — Knight and Prince of the Rozecrox. Le Souverain Prince Rosecroix). Men verwarre dezen Gr.·. niet met de mys-

stische goud- of rozenkruizen, waarmede hij niets te maken heeft. Met dezen naam bedoelt men den meest verbreiden oppergraad, die velen der uitnemendste Maçons onder zijne leden telt. Hij is tevens — hoewel met eenige min beduidende wijzigingen — de 7de of of laatste Gr.·. van de „Rite français ou moderne“, de 18de in de „Rite ancienne et accepté“, de 3de en laatste in de „Orde van Heredom van Kilwinning,“ de 18de in de „Conseil des Empereurs d'Orient et d'Occident“, de 64ste in het systeem „Mizraïm“, de 7de der „Philalethen“ en de 12de van de „Uitverkorenen der waarheid.“ — Deze graad is eene navolging van het ridderwezen en wordt door sommigen in verband gebracht met den dood van Jezus, als symbool en als waarachtige openbaring van het hoogste en heiligste in de zedelijke wereld. Deze grondgedachte keert in eenige der verschillende openbaringsvormen van dezen ritus telkens weêr terug, maar wordt op verschillende, min of meer rein-ethische wijze voorgesteld. In Frankrijk wordt deze Gr.·. 't meest uitgebreid behandeld en draagt hij dan ook eene bijna kerkelijke kleur. — De kleur van dezen Gr.·. is rood en het symbool is de pelikaan die zijn jongen voedt, als teeken van zelfverloochenende en zelfopofferende liefde. — We kunnen hier niet in verdere bijzonderheden afdalen. Wanneer het kerkelijk kleed geheel wordt weggedaan, alles wat op christelijke dogmatiek gelijkt onverbiddelijk wordt verwijderd en alleen de zedelijke idé: heldhaftige zelfopoffering in den dienst der liefde en der reinheid, op den voorgrond geplaatst wordt, dan is deze Gr.·. werkelijk te beschouwen als de voltooiing en de bekrooning der K.·. K.·.

Rozenkruisers (fratres, societas roseae crucis, rosicrucians, frêres de la Rose croix d'or; die Gesellschaft vom Rosenkreuz). Met dezen naam worden allerlei vereenigingen bedoeld, die geheel of grootendeels geheel buiten den Vrijmetselaarsbond staan en met dezen niets te maken hebben. Toch moet hier daarvan melding gemaakt worden, en we zijn zelfs genoodzaakt daarvoor betrekkelijk veel ruimte aftestaan, daar deze genootschappen door onze tegenstanders vaak met de Vrmij.·. zijn verward. Bovendien: we vinden hier eene zeer merkwaardige bijdrage voor de geschiedenis der geheime genootschappen. De rozenkruisers worden nu gewoonlijk verdeeld in *oude*, *middele* en *nieuwe*. De eersten hebben mogelijk nooit bestaan, althans niet als werkelijke orde, en bestonden alleen in de verbeelding van een man die zijne tijdgenooten, om welke reden dan ook, misleiden wilde; maar toch hebben ze de geleerdste schrijvers aanleiding gegegeven tot ernstig en nauwkeurig onderzoek. Wij deelen hier aangaande hen mede wat bekend geworden is.

I. *De oude Rozenkruisers.* Omstreeks 1614 verschenen de volgende handschriften: „*Algemeene of generale hervorming der wereld*“, „*Fama fraternitatis*“ en „*Confessio der broederschap*“ en baarden groot opzien. Het eerstgenoemde geschrift is een soort van inleiding, en deelt nagenoeg het volgende mede. De zeven wijzen van Griekenland, M. Cato, Seneca en zekere Secretaris Mazzonius werden, op verlangen van Keizer Justinianus, te Delphi samengeroepen, om te beraadslagen, op welke wijze al de ellende der menschheid zou kunnen weggenomen worden. Nadat allerlei vreemde voorstellen gedaan werden, keurde men ten slotte het denkbeeld van Seneca goed, om een genootschap uit alle rangen en standen te vormen, dat in stilte zou werkzaam zijn voor het geluk van den medemensch. Toch koesterde men daarvan geene groote verwachting, daar het „Saeculum“, dat als een persoon wordt voorgesteld en zelf zijn karakter nauwkeurig beschrijft, toch reeds ongeneeslijk is. — Het tweede geschrift: *Fama fraternitatis* geeft nader bericht aangaande 't bestaan van zulk een genootschap. Zekere Christiaan Rozenkruis, in 1388 uit een aanzienlijk geslacht geboren, trok in zijn jeugd met een vriend, uit het klooster, waarin hij leefde, naar het heilige Graf. Toen die vriend op Cyprus stierf, begaf hij zich naar Damascus, aangetrokken door de geleerdheid der aldaar wonende Arabieren, liet zich daar in hunne geheimen inwijden, trok toen naar Fez in Egypte, waar hij de magie beoefende en tot de volgende overtuiging kwam: evenals in iederen zaadkorrel een boom verborgen ligt, zoo ligt in iederen mensch de geheele groote wereld opgesloten. — Naar Europa teruggekeerd, predikte hij eerst in Spanje, waar men zijn wijsheid versmaadde, en trok toen naar Duitschland. Daar bouwde hij een sierlijk woonhuis, koos uit zijn klooster drie vertrouwde vrienden met wie hij de broederschap van het rozenkruis formeerde, om nu ook aan de lang verwachte wereldhervorming te beginnen. Later nam hij nog vier andere leden aan, zoodat het geheele genootschap uit acht menschen bestond. Deze nu trokken, nadat ze van hunnen meester het noodige onderwijs hadden ontvangen, twee aan twee de geheele wereld door om voor het doel der broederschap

te werken en allen kwamen eens per jaar tezamen om de resultaten van hun arbeid op te maken. De orderegels, die ze bezworen hadden, waren deze: 1 de leden zouden, zonder eenige vergoeding, kranken genezen; 2. niemand zou een bijzonder kleed dragen, maar zich hierin schikken naar het land waarin hij tijdelijk verblijf hield; 3. op een bepaalden dag in ieder jaar zouden de broeders in het gebouw Sancti Spiritus bijeenkomen of berichten waarom ze die samenkomst niet konden bijwonen; 4. ieder zou een daartoe geschikt persoon uitkiezen die hem, na zijn dood, zou kunnen opvolgen; 5. de letters R. C. zouden hun zegel, hun paswoord en hun herkenningsteeken zijn; 6. de broederschap zou honderd jaren lang in 't verborgen blijven leven. — Rozenkruis stierf in den hoogen ouderdom van 106 jaren. Het genootschap kreeg bericht van zijn dood, men wist zijn graf niet, want 't was een plicht der Rozenkruisers voor de broeders de plek geheim te houden, waar ze begraven werden. In het gebouw Sancti Spiritus werden telkens andere meesters gekozen, en het genootschap bestond, 120 jaren lang, uit acht personen. Toen na dien tijd in het gebouw der Orde eenige herstellingen moesten plaats hebben, ontdekte men een deur met het opschrift: „post CXX annos patebo" (na 120 jaar zal ik opengaan) en achter die deur een grafgewelf van wonderlijken vorm, waarin o. a. een rond altaar, waarop het opschrift: A. C. R. C. Hoc Vniversi compendeum vivus mihi sepulcrum feci"; om den rand stond „Jesus mihi omnia" en in 't midden waren vier figuren in een cirkel waarin geschreven stond: „Nequaqam Vacuum. Legis jugum. Libertas Evangelii. Dei gloria intacta." In een geheime kast vond men tevens onderscheidene belangrijke dingen; o. a. een Vocabularium van Theophrastus Paracelsus, gezangenboeken enz. enz., zoodat men, bij mogelijk uitsterven der Orde, die na 120 jaren weêr zou kunnen herstellen. Eindelijk vond men onder het altaar het lijk van Rozenkruis nog geheel ongeschonden; in de hand hield hij een perkament met gouden letters beschreven, T genaamd, waarin de mysteriën en openbaringen der Orde beschreven waren; welk perkament, naast den bijbel, de kostbaarste bezitting is der Orde. Acht broeders hadden deze oorkonde onderteekend. — Het genootschap riep nu alle geleerden op, om alles wat in dit stuk was meêgedeeld nauwkeurig te onderzoeken en zich, wanneer men dit mocht wenschen, in 't genootschap te laten opnemen. Het derde geschrift de „*Confessio*" was eene voortzetting van het tweede en bevatte eene nadere aanprijzing van 't geen in de *Fama* was gezegd. Bovendien werd daarin verhaald, dat deze Orde verschillende Graden had, en dat niet alleen vorsten, aanzienlijken en geleerden, maar ook mannen uit het volk tot haar behoorden; dat de Orde haar eigene taal had; dat ze meer geld en goud bezat, dan de geheele wereld kan geven; dat dit echter niet het hoofddoel der Orde was, maar wel de beoefening der ware wijsbegeerte. — Nadat deze geschriften bekend waren geworden, kwam er een zondvloed van geschriften over, voor, en tegen de heilige broederschap van het Rozenkruis. Het wonderlijkste was, dat noch van de oprichters, noch van de leden der broederschap, ook maar een spoor te ontdekken was. Intusschen traden overal theologen en medici op om de broederschap te bekampen of te verdedigen en sommigen, vooral zekere Johan Valentin Andreae, gingen nog verder, en beweerden dat die broederschap nooit had bestaan; dat dit geheele verhaal een sprookje was, bedacht om de goê gemeente om den tuin te leiden; vooral de geneeskundigen kwamen in verzet, omdat ze vreesden dat Galenus zijn naam en aanzien zou verliezen, en Paracelsus diens roem verdonkeren zou; theologen verzekerden dat de geheele zaak een vervaarlijke ketterij was, eene poging om de Luthersche en Calvinistische kerken te vereenigingen. Maar ook beroemde mannen, als de bekende medicus Karl Sprengel verklaarde in zijn „*Versuch einer pragmatische Geschichte der Arzneikunde*" dat dit Genootschap werkelijk bestond en dat hare leden de grootste vijanden waren der reine medische wetenschap. De vraag bleef echter onbeantwoord: wie was de vervaardiger der eerste geschriften over de Rozenkruisers, en welke bedoelingen kon deze gehad hebben? In oude dagen noemde men nu eens den beroemden theoloog Johann Arndt, dan weer den Hamburger Joachim Jungius en zelfs Leibnitz heeft tevergeefs eene poging gedaan om in dit duister eenig licht te ontsteken. Arnold wees, in zijn „*Kirchen und Ketzerhistorie*" aan, dat de beroemde theoloog van Wurtemberg, Joh. Val. Andreae, de vervaardiger zou zijn, en dit gevoelen werd door de meesten der nieuweren, o. a. door Herder, gedeeld. In 1852 werd de kwestie nog eens ter sprake gebracht in het „*Zeitschrift für historische theologie*" en daarin werd op onweerlegbare gronden, bewezen dat genoemde Valentin Andreae werkelijk dit geschrift had vervaardigd. Het zou ons

te ver voeren de bewijzen door Guhrauer in genoemd tijdschrift bijgebracht, te vermelden. Alles was niets anders dan mystificatie. Welke bedoeling had Andreae nu? Ook deze vraag werd verschillend beantwoord. Er waren die meenden, dat hij werkelijk plan had eene vereeniging in 't leven te roepen, tot verbetering der wereld en in 't bijzonder der kerk, en dezen zagen in de Rozenkruisorde een soort van Vrijmetselarij. Nu is 't zeker, dat Andreae in 1620 eene faternitas Christiana stichtte, met de ernstige bedoeling, de kerkelijke tucht te verbeteren en de christelijke theologie te verlossen van de ellendige dogmatiek dier dagen; maar hij zelf spot met de lichtgeloovige Rozenkruisers en maakt telkens er op opmerkzaam, dat zijne fraternitas met hen niets gemeen heeft. Nu waren er, o. a. ook Herder, die meenden dat Andreae niets anders had bedoeld dan eene humoristische mystificatie te geven en werkelijk heeft hij later meermalen verzekerd, dat de menschen bedrogen werden die meenden dat bedoelde genootschappen werkelijk hadden bestaan. Wij gelooven dat, op zich zelve zeer onschuldige geschriften, door de lichtgeloovigen werden geexploiteerd, en dat b. v. zijn roman „*Christian Rosenkruis*“ door de bekrompenheid werd aangezien voor eene werkelijke geschiedenis. In 1819 achtte Andreae zich verplicht aan alle onzekerheid een einde te maken en daarmede ook aan de genootschappen die zich werkelijk, naar aanleiding van bedoelde geschriften, hadden gevormd. Maar wie verdrijft gemakkelijk de geesten die men zelf eerst heeft losgelaten? Men geloofde hem niet. Sluwe bedriegers en allerlei fantasten maakten gretig gebruik van de reine denkbeelden door Andreae ontwikkeld, en allerlei dweepers sloten zich bij hem aan; onder de geneesheeren waren er velen die Paracelsus (z. d.) volgden. Deze allen, en onder hen waren mannen als Joh. Sperber, Osw. Croll, Helmont enz. waren Rozenkruisers, zonder bepaald tot eene Orde te behooren. Een Orde ontstond door zekere chemisten (Alchemisten) voornamelijk in de Rijnstreken en uit hen ontstonden de

II. *middelste Rozenkruisers* die zich ook Fr. r. c., d. i. *roris cocti*, van de gekookte dauw, noemden, waaronder men „den steen der wijzen“ verstond. De voornaamste bron waaruit deze gekend kunnen worden is „*L. C. Orvïi occulta philosophia*“ (1731). Deze zegt dat in 1622 dit genootschap te Amsterdam bestond; dat ze in den Haag een paleis hadden, waarin ze op bepaalde tijden samenkwamen. Verder kwamen ze bijeen te Neurenberg, te Hamburg, te Dantzig, te Mantua, te Venetië en waar hunne bestuurders het maar goedvonden. „Er zijn“ vertelt hij, „zoowel lagere als hoogere leden onder hen. Wanneer zij reizen, gaan ze zeer eenvoudig gekleed; maar als onderscheidingsteeken, hebben ze allen een koord van zwarte zijde in het bovenste knoopsgat van hun rok. Dit ontvangen ze, wanneer hun, naar ze zeggen, eenige extases zijn geopenbaard geworden, en wanneer zij den eed afleggen, dat ze alles zullen verzwijgen en dat zij zich liever met zulk een koord zullen laten verworgen, dan dat ze iets zullen openbaren. Ze beweren, dat dit zijden koord afkomstig is van den stichter hunner Orde, die Christiaan Rose zou geheeten hebben van wien ze nog veel andere dingen te vertellen hebben, en die zulke koorden, als een schootsvel, om de lendenen zou hebben gedragen. Maar het is onwaar, dat Christiaan Rose een der stichters van hunne orde zou zijn; want vermoedelijk stammen ze af van de de ridderorde der Johanniters. Ook de oude kruisridders hadden zulke teekens. Het andere openlijke teeken, waaraan men dezulken kan herkennen is dit: wanneer ze naar eene vergadering gaan, zijn zij allen met een blauw ordelint versierd, waaraan een verguld kruis met een roos hangt. Dit dragen ze om den hals en onder den rok, zoodat men daarvan niet veel te zien krijgt behalve het gouden kruis. Het derde teeken dat ze hebben is, dat ze veel hoofdhaar wegscheren, zoodat de meesten hunner pruiken dragen; ze loopen zeer devoot over straat en leven daarbij zeer afgezonderd. Het vierde teeken, waaraan ze nog beter te herkennen zijn, is: dat ze op alle hooge feestdagen, met zonsopgang, op de plaats waar ze wonen dezelfde deur uitgaan en een klein, groen vaandel uitsteken; wanneer dan op dezelfde plaats nog een ander der hunnen vertoeft, dan komt hij op die plaats, waar ze elkaar nader leeren kennen. Maar, omdat ze elkander in den aanvang toch niet vertrouwen, hebben ze onder elkander een zekeren groet, die aldus luidt: de vreemde zegt tot den inwoner, Ave Frater; daarop antwoordt de ander, Rosae et Aureae, benedictus Deus Dominus noster, qui dedit nobis signum. Ze moeten verder zweren, niets van het mysterium te openbaren.“ — Uit deze mededeelingen kan blijken, van welken aard deze vereeniging was. Het doel was zeker allereerst, vooral door beoefening der scheikunde, de natuur beter te leeren kennen, waarom ook zelfs

Leibnitz zich, in zijne jeugd, onder de Rozenkruisers deed opnemen. Als een der laatsten van deze Rozenkruisers wordt genoemd Abraham von Brün, die op zeer hoogen leeftijd te Hamburg overleed (1748); deze liet een zeer aanzienlijk vermogen na en zijne chemische bibliotheek werd voor 800 thaler verkocht. Soms is het moeielijk te bepalen, wie tot de middel- of tot de nieuwe Rozenkruisers behooren, zooals b. v. Richter (z. d.) die door Kloss tot de eersten, door Findel tot de laatsten gerekend wordt. Zeker is het, dat langzamerhand het ultramontanisme of Jezuitisme tot deze vereenigingen toegang vond.

III. *De nieuwe of Duitsche Goud- en Rozenkruisers.* Deze kwamen in hoofdzaak met de zooeven beschrevene overeen; maar hun doel was toch meer opzettelijk, door onverschilligheid in den godsdienst te bevorderen, het katholicisme zijdelings te steunen. Maar van lieverlede werd het doel meer en meer de onderdrukking der vrije gedachte en van het gezond verstand, door een systematisch ingericht obscurantisme. Zoo was de tegenstander der Illuminaten (z. d.) in Beieren, de Jezuiet Josef Frank, voorzitter der Rozenkruisers te Munchen. Deze Orde werd, tusschen 1756 en '68 in Zuid-Duitschland gesticht, en breidde zich vandaar over Rusland uit. De oversten, aan wien men blinde gehoorzaamheid schuldig was, waren zes der Broeders, meestal slechts bij hunne Ordenamen bekend. Dat de Vrmij.·. werd nagebootst, en door deze lieden zelfs eene geschiedenis der Vrmij.·. werd bedacht, kan zeker geene verwondering baren. Jammer maar, dat de lichtgeloovige wereld dit alles dadelijk voor goede munt aannam en dat daardoor de Vrmij.·. in een verkeerd daglicht werd geplaatst. — De eerste, die openlijk als prediker der nieuwe Goud- of Rozenkruisers optrad, was Johan George Schrepfer (z. d.), die in zijn in 1768 te Leipzig geopend koffiehuis, in 1772 eene zoogenaamde „Schotsche" Loge stichtte, waarin hij allerlei geestverschijningen liet plaats hebben, waarmede hij menigeen bedroog. Met zijn dood hield die dwaasheid gelukkig op. — Een ander die door de hoofden der Rozenkruisers werd aangezocht om tot hen te behooren, was Friedrich, Josef, Wilhelm Schröder (z. d.) Hoogleeraar der pharmacie te Marburg (1733—'78) op wiens bekende neiging voor alchymie men speculeerde, en van wien Clavel beweert dat hij in 1799 (alzoo na zijn dood!!) te Saarbrug eene Loge zou gesticht hebben, waarin theosophie en alchemie beoefend werden. Schröder liet zich misleiden, maar zag later het bedrog in, en stierf in de kommervolste omstandigheden. We kunnen niet in bijzonderheden mededeelen, welke mannen tot deze vereeniging behoorden; maar verderfelijker, dan van iets anders, was de invloed van eene afdeeling die in 1777 te Berlijn werd opgericht, omdat deze, in zekeren zin, de leiding der geheele beweging op zich nam, en weldra met de Broedersch.·. der VV.·. MM.·. werd vereenzelvigd. Tot nadere kenschetsing dezer vereeniging deelen we hier, in hoofdzaak, mede wat, volgens Findel, in hare geheime constitutie staat, namelijk: „Onze Magie" heet het daar „beoefent geene geheime magie. Onze magie is niet de natuurlijke, want deze kennen alle philosophen bij ons. Ze is geene zwarte kunst; want deze is uit den duivel, en de satan kan nooit den aanblik van een onzer magi verdragen. Ze is ook niet de zoogenaamde witte magie, die met behulp der zoogenaamde goede geesten geschiedt, maar die nog veel te onrein zijn om zich voor God te vertoonen. Neen, onze magie is de ware, goddelijke magie, waardoor wij ons, als Mozes en Elia, met God kunnen onderhouden en wij, door middel van in 't vuur gereinigde geesten, wederkeerig tijdingen overbrengen. Wij kunnen, als Jozua, met bazuingeschal de muren der steden doen ineenstorten enz." — Wil men verder ingelicht worden omtrent het drijven dezer Rozenkruisers, men raadplege het *„Authentische Nachricht von den Ritter- und Brüder-Eingeweihten aus Asien."* Na aangetoond te hebben, hoe men ten onrechte deze Rozenkruisers met de VV.·. MM.·. verwarde en, hoe werkelijk bekwame mannen, een tijd lang, gemeend hebben dat deze sekte iets wezenlijks bedoelde wat ten zegen der menschheid kon worden, zegt de schrijver van dit bericht: „hun systeem werd eindelijk geheel ontdekt — een systeem dat op hierarchie gebouwd is, waarvan de hoeksteenen zijn blinde gehoorzaamheid en blind geloof; een systeem, werkelijk kunstig ineengezet, dat onbeperkt wil heerschen over de Orde in haar geheel, maar ook over het burgerlijk leven harer leden; dat soms met allerlei beloften, soms ook met de vreeselijkste bedreigingen over de gemoederen heerscht; een systeem dat een voortdurend wantrouwen voedt, een wantrouwen van allen onderling, dat de voordeelen die het aanbiedt, de Graden die het uitdeelt, slechts voor zwaarwegend goud veil heeft; gaven die dan slechts waarde hebben, wanneer zij, die ze ontvingen, geheel en al tot een werktuig zijn verlaagd. Want dan behooren zij ook tot „de hoogere en onzichtbare en onbekende Oversten,

tot de wijze vaderen des volks; dan regeeren zij niet alleen over de Orde, maar over alle landen en koninkrijken; dan staan alle krachten der natuur hun ten dienste; dan sidderen zelfs de geesten voor hunnen moker.“ „Hij zelf — de ingewijde — leeft dan in de eenzaamheid, ver van 't gedruisch der wereld, leidt zijne zonen werwaarts hij wil, en verheugt zich over de schatten, die hem toevloeien uit alle kanalen, uit alle kringen der groote Orde. Waarvoor hij die schatten gebruikt, daarvan is hij alleen aan God rekenschap schuldig en met dien God is hij innig en nauw verbonden.“ — „Nog een halve eeuw“ — zegt de schrijver verder — wanneer die Rozenkruisers en hun bondgenooten niet verdreven worden, en de wijsbegeerte en de werkelijk opvoedende wetenschap zijn verdrongen — dan hebben wij geene geschiedenis, geen wijsgeerige godgeleerdheid meer. Monnikenlegenden, papistisch gekwezel en bijgeloof zitten dan op den troon; de vorsten zijn dan allen koninklijke priesters enz. enz. — En de Rozenkruisers zelven beweren telkens en telkens weder dat de gewone Vrmij.·. hun voorhof is, maar dat de ware slechts in hun „heilige Orde“ kan gekend worden. Anderen hunner beweren, dat de Vrijmetselarij slechts een onrein uitspruitsel sel is uit hunne „eerwaarde“ broederschap.“ — In 1782 namen de Rozenkruisers te Berlijn zeer in aanzien toe, toen Wöllner, hoogleeraar der Staatswetenschappen, aan hun hoofd stond en zelfs de kroonprins Friedrich Wilhelm zich onder hen liet opnemen onder den naam Ormesus Magnus. Toch was die bloei slechts van korten duur, en weldra achtten de Ordeleden het raadzaam minder luidruchtig optetreden. Prins Frederik van Brunswijk komt de eer toe, hun gevaarlijk streven ontmaskerd te hebben en weldra hield de Orde op, als zoodanig, te bestaan; hoewel er nog enkelen overbleven die hier en daar hun alchemistischen arbeid voortzetten. Wil men het woelen en werken der Rozenkruisers nader leeren kennen, dan raadplege men o. a. den interessanten, werkelijk historischen roman van den genialen Max Ring „*Illuminaten und Rosenkreuzer.*“

Rozenorden. 1. Eene Braziliaansche Orde, in October 1829, ter eere der nieuwe Keizerin gesticht. 2. Ordre des Chevaliers et Nymphes de la Rose, door zekeren de Chaumont, omstreeks 1778 te Parijs gesticht ten bate van den Hertog van Chartres. Men hulde deze Orde in allerlei, ten deele aan de Vrmij.·. ontleende, vormen en maakte de receptie zoo schitterend mogelijk. Van eenig zedelijk streven was bij deze Orde geen sprake, zoodat ze ook in de verte zelfs niets met de Vrmij.·. te maken had. Integendeel, 't was een genootschap met zeer wellustige bedoelingen, dat zich weldra ook met allerlei politieke kuiperijen ging afgeven. In 1783 vinden we geen spoor meer van deze zoogenaamde Orde. — 3. De beruchte Frans, Rudolf van Grossing, stichtte in 1784 eene Orde van denzelfden naam ook het „Roseninstitut“ genaamd, dat niets dan goudmakerij bedoelde en dan ook reeds den 15 Aug. 1788 door den stichter zelven voor opgeheven verklaard werd. In de plaats daarvan werd toen de Harmonie-Orde gesticht, die ook weldra verdween.

Rumenië. In dit vorstendom dat in 1878, bij het traktaat van Berlijn, onafhankelijk werd van Turkije en de Porte alleen als Suzerein erkent, werd de Vrmij.·. omstreeks 1859 ingevoerd, door de stichting van eene L.·. te Bucharest onder het Gr.·. Or.·. de France. Geheel zonder strijd bleven de BBr.·. aldaar niet lang. Zij spanden al hun krachten in, om humane denkbeelden te verbreiden en stichtten b. v. te Galatz een „comité philanthropique;“ maar in het officieele dagblad „*Romanul*“ werd tegen de Vrmij.·. gewaarschuwd, als tegen een geheim- en dus verderfelijk genootschap en zelfs werden de lagere telegraaf-ambtenaren die tot den Bond behoorden uit hunne betrekking ontslagen. Toch breidde de Bond zich uit. Maar vele Loges werden spoedig weêr gesloten, en in de laatste jaren verneemt men weinig van 't geen de Vrmij.·. daar te lande doet. Alleen de beide Loges: „*Les sages d'Heliopolis*“ (onder het Gr.·. Or.·. de France) en „*Zur Brüderlichkeit*“ (onder het Gr.·. O.·. van Hongarije) beide te Bucharest, zijn werkelijk krachtig werkzaam. Tegenwoordig zijn er in R. 11 LL.·. onder het Fransche, Italiaansche en Hongaarsche Gr.·. O.·..

Rusland. Volgens de overlevering zou de Vrmij.·. reeds onder Peter den Groote, die te Londen door Christoffel Wren in de O.·. zou zijn opgenomen, in Rusland ingang gevonden hebben. Maar, volgens Lenning, zijn voor 1731 geene zekere sporen der Vrmij.·. in R. te vinden. Ook Böber („*Einige Notizen über drie Freimaurerei in Rusland*“ 1815) vermeldt, dat onder Keizerin Anna eene Loge gesticht is die uit Londen een constitutiebrief ontving, terwijl zekere kapitein John Philipps tot eersten Prov.·. Gr.·. Mr.·. werd benoemd. Hoe dit zij, eerst onder Keizerin Katharina II is van eene Russische Vrmij.·. in den eigenlijken zin van dit woord sprake; ze genoot toen de bescherming der Regee-

ring, zoodat er Loges konden worden opgericht. Volgens Böber werd de geheimraad Jelagin toen Prov: Gr.·. Mr.·., terwijl door hem onderscheidene Loges, ook te Petersburg, werden gesticht; ondanks dat alles verschenen er toch drie blijspelen, die men aan de Keizerin zelve toeschrijft, getiteld: „*De Bedrieger*,“ „*De Bedrogene*“ en „*De Schaman van Siberie*“ waarin de Vrmij.·. schijnbaar wordt aangevallen. Dit was intusschen slechts schijn; die geschriften waren meer tegen Cagliostro (z. d.) gericht. Daar nu vele edelen en voorname kooplieden tot den Bond behoorden, werd, op hun verzoek, in 1772 door de Gr.·. L.·. van Engeland een patent als Prov.·. Gr.·. Mr.·. van Rusland uitgereikt aan Johan Yelaguine, Senator en Geheimraad, welk patent door den Hertog van Beaufort onderteekend was. Een gevolg daarvan was, dat de hooge adel zich meer en meer bij de Orde aansloot. Volgen we de geschiedenis der Russische Vrmij.·. tot 1820 naar 't geen genoemde Böber en Lenning verhalen, dan krijgen we, in 't kort, de volgende voorstelling. In 1768 stichtte de bekende Starck (z. d.) te Petersburg eene L.·. der Strikte Observantie, onder den naam „*Phoenix*“ die weder bleef totdat in 1773 verandering kwam. Zekere Baron Reichel stichtte toen namelijk de Loge „*Apollo*“ zonder toestemming van den Prov.·. Gr.·. Mr.·.. Deze L.·. vond veel bijval onder de aanzienlijkste personen. Evenwel staakte deze L.·. weldra haren arbeid, totdat zekere Rosenberg, die Reg.·. Mr.·. eener L.·. te Hamburg geweest was, haar in 1774 weêr opende. Weldra verbonden zich vijf Russische Loges met haar, en vergaderden te zamen in één lokaal. Toch bleven deze niet zelfstandig, maar onderwierpen zich aan den Prov. Gr.·. Mr.·. zoodat de L.·. „Apollo“ weêr alleen bleef staan. Rosenberg kreeg nu van zekeren avonturier, Baron Pfeif, de mededeeling, dat men in Zweden zeer geneigd was om Russische Broeders met vele en gewichtige dingen bekend te maken. Zekere Vorst Alexander Kurakin ging daarom in 1777 naar Stockholm en kwam met allerlei constitutiebrieven voor Oud-Schotsche, Schotsche en Nationale Loges terug. Zijn boezemvriend Vorst Gagarin sloot zich bij hem aan,en opende de Groote NationaleLoge waartoe onderscheidene andere Loges toetraden. In Moskou werd ook eene provinciaal-Loge gesticht waarbij zich weldra onderscheidene reeds bestaande Werkpll.·.aansloten. Nam de Vrmij.·. daardoor zeer toe in omvang en kracht, de Keizerin zag dit alles met leede oogen aan, te meer omdat de Vorsten Kurakin en Gagarin de gunstelingen van den Kroonprins waren. Intusschen trad de Vrmij.·. zoo openlijk op, dat, toen Gustaaf III van Zweden St. Petersburg bezocht, door de L.·. „*Apollo*“ schitterende feesten ter zijner eer gegeven werden. — Maar de toestand zou niet zoo bevredigend blijven. Vorst Kurakin wist meer en meer aanhangers voor zijn Zweedsch systeem te vinden, en vele Loges, ook te Petersburg sloten zich daarbij aan. Hij bracht het zoover, dat den 25 Mei 1779 de „Provinciaal-Loge van het Russische Rijk“ werd opgericht: „onder den vorst Gabriel Gagarin, Opper-procureur van den Senaat te Moskou“, en wel met toestemming van den Hertog Karel van Südermannland als Grootmeester van het Zweedsche Kapittel en onder erkenning van de Bestuurders der Russische Gr.·. L.·.. Deze Prov.·. L.·. noemde zich ook Nationale Loge of Lands-Loge van Rusland. Deze stelde zich ten doel, langzamerhand de Groot-L.·. onder Zweden te brengen, en begon haren arbeid met een schrijven aan alle Russische Loges, waarin ze deze opriep zich met haar te vereenigigen, met bedreiging, dat ze, bij weigering, voor onregelmatig verklaard en dus in den ban zouden gedaan worden. De secretaris Böber, schijnt de ontwerper van dit schrijven geweest te zijn. De Loges der Duitsche Oostzee-provincien waren geenszins geneigd aan die roepstem gehoor te geven, en eenige verklaarden openlijk, niet tot de nieuwe Gr.·. L.·. te willen toetreden; wat dan ook ten gevolge had, dat ze werden gebannen of liever voor clandestien werden verklaard. Weldra kwam er echter verdeeldheid onder de leiders der Nationaal-Loge, en dreigde alles weêr onder te gaan. — Intusschen was, ondanks al die twisten, de Vrmij.·. te Moskou krachtig werkzaam op 't gebied der liefdadigheid. De BBr.·. kochten eenige paleizen met de daarbij behoorende tuinen en hadden 't eerst plan, een groot opvoedings-gesticht te bouwen; maar men verdacht hen van iets dergelijks als de Jesuïten willen te bedoelen, en dit maakte de volvoering van dit plan onmogelijk. Nu richtten ze groote ziekenhuizen op voor de mingegoeden; kochten straks groote hoeveelheden koorn en andere levensbehoeften, om die weder zoo goedkoop mogelijk aan mingegoeden te kunnen overdoen enz. enz. Maar niet alleen dat ze weldadigheid beoefenden; ze arbeidden ook krachtig op 't gebied der volksbeschaving; ettelijke BBr.·. waren voortdurend op reis om onderzoek intestellen naar de nieuwste uitvindingen op elk gebied van industrie

en onderwijs, die ze dan ook in Rusland wilden invoeren; anderen belastten zich met de overzetting van vreemde geschriften in het Russisch, b. v. van de werken van Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Hume en anderen. Daarvoor werd zelfs eene drukkerij opgericht met meer dan dertig persen; jammer dat deze niet kon blijven bestaan. Maar deze arbeid, in den dienst der beschaving, wekte het wantrouwen op van den adel aan 't Hof te Petersburg; men achtte daar de „verlichting“ gevaarlijk voor Kerk en Staat, en beweerde zelfs dat de VV.·. MM.·. te Moskou in hunne kelders wapenen verborgen hadden, zoodat ze, wanneer zij 't noodig achtten, een leger zouden kunnen uitrusten. De politie te Moskou kreeg bevel een onderzoek intestellen. Men vond wel geene wapenen, maar de bestuurders der drukkerij werden gevangen genomen, eenigen hunner werden naar Siberië verbannen en mochten eerst onder de regeering van Paul terugkeeren. — Zoo naderden langzamerhand de dagen der Fransche Revolutie, en ook in Rusland waren er, die de Vrmij.·. de schuld gaven van de dingen die te Parijs geschiedden. Katharina werd ongerust, hoewel ze de Vrmij.·. nog niet verbood of ophief. Maar de VV.·. MM.·. zelven begrepen, dat het goed zou zijn den arb.·. te staken; men hoopte dat er weldra betere tijden zouden aanbreken. — In 1796 beklom Paul I den troon en 't scheen aanvankelijk, dat er voor de Vrmij.·. werkelijk betere dagen zouden komen; men verzekerde zelfs dat de Keizer 't plan had zich in de O.·. te laten opnemen. Maar men wist hem tegen de Vrmij.·. intenemen, en weldra verbood hij alle geheime samenkomsten, terwijl hij in de Maltheser-Orde werd opgenomen. Men wist hem voor de laatste telkens meer liefde inteboezemen en tegelijk de Vrmij.·. in een ongunstig daglicht te plaatsen. Den 16 Dec. 1798 verklaarde Paul zich tot Gr.·. Mr.·. der Maltheser-Ridders. De hoofden der Russische Vrmij.·. moesten hem, bij handslag, belooven zonder zijne toestemming geeneLoge te zullen houden, terwijl ze allen door hem met de Maltheser-Orde begiftigd werden. (Vrgl. Thory „*Acta Latomorum*“ I. 199). Böber verhaalt, in overeenstemming hiermede: „in 1794 staakten alle Loges den arbeid en toen ik in 1796 terugkeerde, vond ik 't geringste spoor niet meer van Vrmij.·..“ — In 1801 volgde Alexander I, Paul op, en de toestand werd weêr geheel anders. In 1803, werd hij — volgens Thory — zelf in den Bond opgenomen. Böber schijnt hiervan de voornaamste bewerker te zijn geweest; hij had over deze aangelegenheid eene conferentie met den Czar waarbij deze hem verklaarde, niet alleen ingenomen te zijn met hetgeen hij van de Vrmij.·. vernam, maar ook te verlangen zelf tot den Bond te mogen behooren. Aan dit verlangen werd weldra voldaan. Velen van den hofadel, ook Grootvorst Constantijn, lieten zich opnemen en zelfs werden er allerlei schitterende Maç.·. feesten gegeven, waarbij soms ook vrouwen werden toegelaten. Maar de tweespalt tusschen de onderscheidene systemen bleef bestaan; pogingen om tot eenheid te komen bleken vruchteloos te zijn, en eindelijk werden, met onderling goedvinden, twee, in rechten geheel gelijke, Groot-Loges of Groot-OO.·. in 't leven geroepen: de Zweedsche Provinciaal-Loge van Rusland en de Gr.·. L.·. „*Astrea*“; tot de eerste behoorden 6, tot de tweede 24 Loges. — Zoo was de Vrmij.·. schijnbaar voor goed in Rusland gevestigd en kon ze haar verlichtenden arbeid ongedeerd voortzetten. Maar daar kwam eensklaps en onverwachts den 12 Augustus 1822 een verbod tegen de Vrmij.·., waarschijnlijk veroorzaakt door 't optreden der politieke vereeniging der Carbonari in Italie. (*Leipz. Ztg.* van 1822 N°. 183). Van eene herleving der Vrmij.·. in Rusland is verder geen sprake meer. In lateren tijd vinden we nog te Odessa eene geheime Loge, onder het Gr.·. O.·. van Italie „*Stella della giustizia*“ volgens den Schotschen ritus, maar deze schijnt spoedig haren arb.·. te hebben gestaakt.

Rustenburg, stad in de Zuid-Afrikaansche Republiek. In 1876 werd alhier, onder het Ned. Gr.·. O.·., de L.·. „*Oranje*“ gesticht, die echter voorloopig hare werkzaamheden heeft gestaakt.

S.

SABA—SAKSEN.

Saba (*Scheba*) Koningin van —. Deze Koningin, volgens 't bericht in het eerste Boek der Koningen, bekend geworden door 't bezoek dat ze aan Koning Salomo bracht, komt ook voor in de adoptie-maçonnerie (z. d.).

Sackville (Sir Thomas) was, volgens de tweede uitgave van Anderson's constitutieboek (1738), Grootmeester der Bouwlieden in Engeland, onder de Regeering van Koningin Elisabeth, en wel van 1561 tot '67. Volgens de overlevering, zou het volgende onder zijn bestuur, geschied zijn. Elisabeth had een onverklaarbaar wantrouwen jegens alle samenkomsten harer onderdanen, die in 't bezit waren van haar onbekende geheimen; ze dacht er dus ook aan, de jaarlijksche algemeene vergaderingen der Bouwlieden opteheffen. Daartoe zond ze eenige gezanten naar York waar de Gr.·. L.·. gehouden werd. Dezen werden echter door Sackville eerst in de O.·. opgenomen en deelden toen aan de Koningin zulke gunstige berichten mede, dat zij volkomen gerustgesteld was, en de bouwlieden ongehinderd liet vergaderen. — In hoeverre dit bericht waarheid behelst is onzeker. Dit schijnt echter vast te staan, dat de Engelsche bouwlieden omstreeks 1559 weder hunne bijeenkomsten hielden, al was er een streng verbod uitgevaardigd tegen „onwettige en rebellistische vergaderingen" en zich daarom tot S., die zeer veel invloed bij het Hof had, wendden. — S. was zeer zeker een machtig beschermer der bouwkunst; maar hij verspilde daarbij zijn aanzienlijk vermogen, moest wegens schulden naar Italië vluchten, en keerde eerst, na den dood zijns vaders in 1566 naar Engeland terug.

Sackville (Lord Charles, Earl van Middlesex) geb. 6 Febr. 1711, overl. 16 Jan. 1769. Hij was Voorz.·. Mr.·. der Loge te Florence en in 1733 werd ter zijner eer eene medaille geslagen.

Sacy (Silvestre de —) een der grootste Orientalisten van Europa, geb. 21 Sept. 1758 te Parijs, overl. 22 Febr. 1838. Van hem zijn vele werken, die van groot belang zijn ook voor de geschiedenis der geheime genootschappen, o. a. over de Eleusinische Spelen, over de oude mysteriën, over de Sekte der Ismaeliten en over de Druzen enz.

Sagen z. *Ordessagen*.

Saksen. De Vrmij.·. heeft reeds zeer vroeg in het voormalige keurvorstendom en latere koningrijk Saksen, ingang gevonden, zoodat het tot die landen van Europa behoort die de K.·. K.·. 't eerst van Engeland overnamen. De ontwikkeling der Vrmij.·. in dit land is daarom merkwaardig, omdat ze hier altijd vrij is gebleven van eenigen invloed der Regeering, zich dus naar eigen inzichten kon inrichten, en zich onbelemmerd kon aansluiten bij elk binnen- of buitenlandsche Gr.·. L.·.; terwijl ze eindelijk, wanneer ze wilde, een eigen Gr.·. O.·. kon vormen. — Tot aan 't einde der voorgaande eeuw was de Fransche invloed hier overheerschend, maar in 't begin van deze kreeg Engeland, door middel der Gr.·. L.·. van Hamburg, meer te zeggen. Nog dient opgemerkt te worden, dat de Vrmij.·. in S. meer dan elders, krachtig optrad. De leden der Saksische Loges waren veelal mannen van erkende bekwaamheden, en daardoor kwam het, dat de Werkpll.·. aldaar ten allen tijde een zeer gunstigen invloed uitoefenden op den vooruitgang en de waarachtige beschaving. Dat de absolute vrijheid waarin de Vrmij.·. altijd verkeerde hier allergunstigst heeft gewerkt, behoeft wel niet opzettelijk te worden aangewezen.

Wat nu de geschiedenis der Saksische Vrmij.·. betreft, bepalen we ons tot de volgende bijzonderheden. In 1738 stichtte de uit Frankrijk naar Dresden verplaatste Generaal Graaf van Rutowsky in die stad de L.·. „*Aux trois aigles blancs.*" Spoedig traden de aanzienlijkste mannen tot de L.·. toe; en zoo groot was weldra het

ledental, dat men besluiten moest eene nieuwe L.·. opterichten onder den naam „*Aux trois glaives d'Or*, die reeds in 1741 meer dan 50 leden telde. Den 15 Febr. van hetzelfde jaar werd eene derde L.·. opgericht: „*Aux trois cygnes*,“ die zich echter spoedig met de voorgaande vereenigde en toen onder Graaf Rutowsky eene Groot-Loge vormde. — Het spreekt van zelf, dat het oprichten dier Loges te Dresden in den aanvang veel opzien baarde. Een der meest gelezen Saksische tijdschriften gaf reeds in 1742 eene beschrijving der Vrmij.·. waarin o. a. gezegd werd: „een Franc-Maçon is in 't algemeen, zooveel als een vrijgeest of honnête homme, die zonder dwang of geweld alles doet, wat op zich zelf honnête is.“ — Verder wordt daarin gezegd: „dit genootschap is een verbond voor de vrijheid . . . . Het doel van dit werkelijk vruchtdragend gezelschap is het behoud der vrijheid in denken en gelooven: het berust op stilzwijgendheid, trouw, edelmoedigheid en andere verdiensten en op krachtige hulp die aan arme leden geschonken wordt.“ Evenwel, de onbeduidendheid der ceremoniën wordt zeer gelaakt, omdat ze „door zoo weinigen begrepen worden en bovendien zelfs in strijd schijnen te zijn met de vrijheid die men wil handhaven.“ „Het hoofddoel kan bereikt worden, ook zonder die ceremoniën die aan het gildewezen doen denken; en bovendien, al die sierlijke opschik is in strijd met de zuivere wijsbegeerte die het eenvoudige, ook zonder ceremonien, lief heeft.“ — Het is al veel, dat toen door proff.·. zoo gunstig over de Vrmij.·. werd geoordeeld; dat onze symbolen niet in al haar beteekenis en waarde begrepen werden, kan ons zeker niet verwonderen. — De Gr.·. L.·. was opgericht, nu onder den naam „*Zu den drei goldenen Schwertern*“, en stichtte weldra vier Loges, nl. te Leipzig in 1741, te Altenburg in '42, te Sachsenfeld in '43 en te Nossen in '44. — Ondertusschen had de Berlijnsche Gr.·. L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*“ ook te Dresden eene L.·. opgericht, onder den naam „*Zu den drei Adlern*“ en, gedurende den zevenjarigen oorlog, stichtte ze daar in 1761 nog eene tweede: „*Zu den drei Granatäpfeln.*“ — In dien tusschentijd begon ook de werkzaamheid van Baron von Hund (z. d.), die in de Lausitz zijne meeste goederen had. Den 5 Sept. 1755 stichtte deze te Dresden de L.·. „*Zu den drei Palmen.*“ Het wordt door allen die de geschiedenis dier dagen te boek stelden gezegd, dat v. Hund ontegenzeggelijk een machtigen invloed ten goede uitoefende; in de door hem gestichte Loges nam men niemand op die niet bewezen had ernst te maken met het leven, en de Koningin zelve verklaarde eens, dat zij geloofde dat de Vrmij.·. veel deed ter bevordering der zedelijkheid. Het gevolg daarvan was, dat de L.·. „*Zu den drei Schwertern*“ te Dresden zich ook aan de Strikte Observantie (z. d.) onderwierp, nadat ze in '62 van von Hund een constitutiebrief gekregen had; ook Leipzig volgde weldra dit voorbeeld na, en Saksen werd daardoor spoedig ook de hoofdzetel van dit systeem. Intusschen trad de Vrmij.·. in Saksen openlijk op den voorgrond, en wel op eene wijze die haar tot aanbeveling strekte. In 1772 heerschte er namelijk in 't Saksische Ertsgebergte een vreeselijke hongersnood. De Loges brachten eene som van 1800 thr. bijeen, terwijl ze bovendien de verzorging van 1060 schoolplichtige kinderen op zich namen. — In 1783 verdween, gelijk men weet, de Strikte Observantie; de Loges die daartoe behoord hadden staakten den arb.·., maar hervatten dien weder in 1785, en gaven daarvan kennis door middel eener circulaire, die bewees, dat men naar eene ingrijpende hervorming der Vrmij.·. verlangde. In dat stuk werd erkend, dat de Vrmij.·. door dweepers en gelukzoekers misbruikt was geworden, en dat men op den weg, reeds door de „Oude plichten“ (z. d.) aangewezen, moest terugkeeren. Tevens werd daarbij een exemplaar van een nieuw rituaal overgelegd. Vooral wenschte men het onderscheid tusschen de verschillende systemen, zooveel mogelijk, uit den weg te ruimen. Opmerkelijk is het, dat de beide Dresdener Loges toen reeds de oude eedformule afschaften en alleen maar eene ernstige belofte eischten. De verdere geschiedenis der onderscheidene Loges te vermelden, zou ons natuurlijk te ver van ons doel afleiden; dat het aantal Werkpll.·. onder deze omstandigheden steeds toenam, behoeft nauwelijks gezegd te worden. — In 't laatst der voorgaande eeuw genoten de Loges in Saksen de bijzondere bescherming van hunnen protector Prins Karel, Christiaan Josef, Hertog van Koerland en oom van Keurvorst Frederik Augustus. Door zijne bemiddeling werden o. a. de, door de Loges te Dresden opgerichte, armen- en weezenscholen, door den Staat als rechtspersoon erkend. — Maar de Fransche revolutie oefende ook hier haren machtigen invloed uit, en de beide Loges te Dresden zagen zich genoodzaakt van 1790 tot '96 den arb.·. te staken. — Tengevolge het Pruisische Edict van 20 Oct. 1796, werd ook de aandacht der Saksische Regeering op de geheime Genootschappen gevestigd,

en den 29 Oct. 1799 werd er een besluit der Landsregeering uitgevaardigd, dat deze kwestie betrof. Wel werd de Vrmij.·. niet verboden, en niet met geheime Genootschappen op eene lijn gesteld, maar toch aan eene zeer lastige contrôle onderworpen. Intusschen bleef het bij eene bedreiging; het genomen besluit kwam niet tot uitvoering. — Toen de kalmte was teruggekeerd, knoopten de Saksische Loges met elkander onderhandelingen aan, over de oprichting van een Saksischen Logebond onder eene Gr.·. L.·. van Saksen. Voorloopig kwam dit plan niet tot uitvoering; de politieke gebeurtenissen lieten geen tijd over voor kalmen, maç.·. arbeid. Maar in 1811 kwam het plan tot uitvoering, en in 1816 waren 15 Loges tot den Bond toegetreden. — De Gr.·. L.·. van Saksen bestond toen uit twee collegies of lichamen: 1. dat der representanten en 2 dat der Groot-Officc.·., die telkens met elkaar in overleg traden. Het eerste had wetgevende, het tweede uitvoerende macht. De Gr.·. L.·. erkende voortaan slechts de drie St. Jans-Graden; alle hooge Graden en vreemde systemen werden wel niet geweerd, maar beschouwd niet tot de eigenlijke Vrmij.·. te behooren. Aan elke Loge werd volkomen vrijheid gelaten in het gebruiken van het Ritiaal, maar onder voorwaarde, dat de Gr.·. L.·. daarvan in kennis werd gesteld en dat iedere verandering daarin gebracht door Gr.·. Officc.·. moest bekrachtigd worden. — Nadat nu de verdeeling van Saksen had plaats gehad, werden 6 der 15 Loges gedwongen zich bij eene der drie Pruisische Gr.·. LL.·. aantesluiten; maar het aantal Werkpll.·. breidde zich voortdurend uit. — Toch bleef men niet buiten allen strijd. Een dertig jaren geleden moesten de Loges in S. zich vaak ernstig en krachtig verdedigen tegen allerlei verdachtmaking, die haar bestaan ernstig bedreigde; te meer daar in de openbare vergaderingen der vertegenwoordiging over de Vrmij.·. gesproken werd en zelfs een voorstel werd ingediend om haar als „Staatsgevaarlijk" opteheffen. De redacteur der *„Freimüth. Sachsenztg"* Eckert was het, die in 1852 die aanklacht indiende en tevens aanbood te bewijzen dat de Vrmij.·. een wereldbond was, die op 't gebied van Kerk en Staat niets dan revolutie beoogde. De aanklacht had weinig succes. Men antwoordde, dat ze niet in behandeling kon komen, daar ze beleedigende uitdrukkingen behelsde. Intusschen zou men een nader onderzoek instellen, hoewel tegelijk werd opgemerkt, dat de reeds ingewonnen informaties niets ten nadeele der Vrmij.·. hadden aan 't licht gebracht. Toch werd door het Ministerie van Oorlog eene verordening uitgevaardigd, waarbij het den manschappen van het leger verboden werd, lid der Broederschap te worden. Intusschen werd deze verordening niet met de meeste gestrengheid gehandhaafd en sedert 1869 wordt van de Saksische officieren niet langer de verklaring gevraagd, dat ze niet tot een geheim genootschap behooren. In 1870 werd de censuur der maç.·. pers afgeschaft. In 1874 werd de algemeene Wet der Saksische Vrmij.·., herzien en Dresden voortdurend aangewezen als hoofdzetel der Gr.·. L.·.. Niet alle Saksische Loges behooren intusschen tot de Gr.·. L.·.; zoo zijn de beide bekende Loges te Leipzig *„Balduin zur Linde"* en *„Zu den drei Palmen"* geheel onafhankelijk.

In de vier Saksische Hertogdommen, het Groot-Hertogdom Saksen—Weimar—Eisenach, in de Hertogdommen Saksen—Koburg—Gotha, Saksen—Meiningen Hildburghausen en Saksen—Altenburg, zijn eveneens tal van Loges gevestigd.

Salatiga Stad op Java. Hier werd in 1873 de L.·. *„Vooruitgang"* gevestigd die heden 27 leden telt en werkelijk den maç.·. arb.·. met toewijdenden ijver volbrengt, terwijl met haar tevens een maç.·. Soc.·. is verbonden „ter bevordering van maç.·. kennis en broederzin." Hoeveel die L.·. doet blijkt hieruit dat ze oprichtte: een „Schoolkleerenfonds" bestemd om aan kinderen, die gratis de lagere school bezoeken, kosteloos de noodige kleeren te verschaffen; verder eene Volksbibliotheek die zich ten doel stelt de ingezetenen kosteloos van goede lectuur te voorzien. Wie nadere bijzonderheden omtrent deze Werkpl.·. wil vernemen, leze het *Maç.·. Weekbl.·.* van 1883, N°s. 33, 34, 35, 36, 41, 42. Daar de beloofde nadere mededeelingen, bij 't afdrukken van dit blad, nog niet zijn ontvangen, deelen we die — zoo mogelijk — mede onder het artikel *Vooruitgang.*

Salomo. (שְׁלֹמֹה) de bekende zoon van David, Koning van Israel, omstreeks 1000 v. Chr. We behoeven hier de geschiedenis van dezen Koning niet te vermelden, noch zijn historische beteekenis te onderzoeken. Zeker is het, dat de nieuwste onderzoekingen ook hem in een geheel ander licht geplaatst hebben, dan waarin de traditie hem gesteld had. — In de historische mythe der Vrmij.·. geldt Salomo, als stichter van den grooten tempel, voor een hoofdpersoon en dient hij als Grootmeester

die — gelijk de Yorker Oorkonde zegt — „bij dezen grooten bouw voor het eerst het eerwaardige (venerabilis) genootschap der bouwkunstenaars (societas architectonica) stichtte. Cooke's Oorkonde (Londen 1861) verhaalt het volgende: „Salomo heeft de wetten zijns vaders bekrachtigd en deze zijn van de nu gebruikelijke weinig verschillend.“ Het constitutieboek van 1723 zegt het volgende: „Salomo, de wijste man en glorierijke Koning van Israel, de vorst des vredes en der bouwkunst, begon en voltooide in den korten tijd van zeven jaren en zes maanden den tempel van den Eeuwigen God te Jeruzalem, en wel door Goddelijke leiding zonder dat het gedruisch van de werktuigen der bouwlieden gehoord werd ... Dit aanzienlijke, groote en prachtige gebouw trok de opmerkzaamheid van ijverige kunstenaars aller natien in die mate tot zich, dat ze zich beijverden voor eenigen tijd naar Jeruzalem te gaan, om dit gebouw te bestudeeren. Ze ontdekten dat de bekwaamheid der geheele wereld verre achter stond bij die der Israelieten, wat namelijk de bouwkunst betreft; want de wijze Koning Salomo was de Grootmeester der Loge te Jeruzalem, en de geleerde Koning Hiram was Grootmeester der Loge te Tyrus en de geestvolle Hiram Abif was werkmeester, en de Metselarij stond onder de onmiddelijke zorg en leiding des hemels, en de voornamen en wijzen rekenden het zich tot eene eer deze bekwame meesters en werklieden te ondersteunen. Daarom wekte de tempel van den waren God de bewondering van alle reizigers die daarnaar, als naar 't volmaakte voorbeeld, de bouwkunst van hun eigen land inrichtten.“ Aan deze traditie wordt, op de meest naïve en kalme wijze, maar verder voortgesponnen. In de uitgave van 1733 lezen we: „Salomo verdeelde (volgens de oude overleveringen der oude masons, die veel van deze dingen weten) de bouwlieden in verschillende Loges met eenen Meester en Opzieners, opdat ze op regelmatige wijze bevelen zouden ontvangen en hunne werktuigen en kleinodien goed zouden gebruiken, ieder werk goed bezoldigd en, alle werklieden gekleed zouden worden, enz.; en de werklieden zorgden daardoor voor opvolgers, dat ze telkens nieuwe leerlingen aannamen en opvoedden.“ — Door deze traditie die zoo gaarne als geloofwaardig werd aangenomen, kwam het, dat Salomo in bijna alle maç.·. systemen eene voorname rol speelt. In het Zweedsch systeem, waar de allegorisch-mystische symboliek Salomo met Christus identifieert, staat de Vicarus Salomonis, d. i. dus de plaatsbekleeder van Christus, aan 't hoofd van alles en hij is de bewaarder en uitdeeler der dogmatische en historische wetenschap. In eenige hoogere Graden, de zoogenaamde onuitsprekelijke, is men met dit alles niet eens tevreden, en wil men zelfs beweren dat ze reeds vóór Salomo bestonden. Zoo gaat daar o. a. het volgende verhaaltje rond: „Toen de tempel bijna voltooid was, begingen eenige Tyrische werklieden een groven misslag, waarom zij het noodig vonden Judea te verlaten om de hun dreigende straf te ontkomen. Koning S. was zeer bedroefd, en loofde eene belangrijke premie uit voor de ontdekking der misdadigers, en hield daartoe eene samenkomst met de meesters zijner Loges. Daar meldde zich een vreemdeling aan, die beweerde belangrijke mededeelingen te kunnen doen. Die mededeelingen waren dan ook werkelijk allerbelangrijkst, en Salomo vaardigde, in overeenstemming met zijn kapittel der 90 intendanten, onderscheidene resoluties uit en schreef ettelijke paswoorden voor, die passend waren voor die zoo belangrijke zaak. De vreemdeling en zijn acht gezellen ontvingen bijzondere privilegien en werden tot een genootschap vereenigd, dat den naam ontving van de negen uitverkoren ridders (the nine elected Knights; Elu des neufs, gelijk men weet de laatste Gr.·. der „ineffable degrees“). — Korten tijd na deze gebeurtenissen stelde Benzabe, een opzichter (Intendant) des Konings in het land van Cheth en hoofd der Loge of van 't geheim genootschap der Nabiïm aldaar, een nauwkeurig onderzoek in naar 't verblijf der misdadigers, en gaf zulk eene nauwkeurige beschrijving van hun personen dat aan Salomo eindelijk 't bericht werd meêgedeeld, dat vreemdelingen van een zeer verdacht voorkomen in de steengroeven van Bendace beproefd hadden steenen te graven, en dat uit hunne mededeelingen bleek, dat ze aan den tempelbouw te Jeruzalem gearbeid hadden. Dit werd door een bode aan Koning S. medegedeeld. Deze verkoos dadelijk 15 meesters, die volkomen vertrouwen verdienden, gaf hun de volmacht naar Cheth te reizen, daar een nader onderzoek in te stellen en de meêgenomen brieven aan Koning Maacha te brengen, waarin deze verzocht werd de verdachte personen dadelijk te vatten en hen naar Jeruzalem te zenden, waar ze, zoodra hun schuld mocht bewezen worden, dadelijk de verdiende straf zouden ontvangen. Na een reis van vijf dagen kwamen de afgezondenen in de steengroeven van Bendace aan, en vonden daar twee mannen die daar in de grootste kalmte arbeidden. Dezen

werden dadelijk gevangen genomen, geketend en naar Jeruzalem gebracht, waar hun schuld werd bewezen en ze de verdiende straf ondergingen. Uit dit feit ontstonden de uitverkoren vijftien (illustrious elected of fifteen, Elu des quinze). Nadat nu die verraders gestraft waren, richtte Salomo een anderen graad op, die hij de verheven uitverkoren ridders (sublimes Knights Elected, Sublimes Chevaliers élus) noemde, als belooning voor den ijver geopenbaard in 't zoeken der misdadigers en met de opdracht, om broeders die in lagere Graden werkten te bevorderen. — Tegelijkertijd bepaalde hij, dat twaalf van die 15 een Grootkapittel zouden vormen waaraan het oppertoezicht over de twaalf stammen Israels werd opgedragen. Hij had eene bijzondere voorliefde voor dezen Graad, en toonde dezen de geheimen van den tabernakel en van den tempel. Hierop werd de priesterlijke Orde ingericht en het kapittel werd in Salomo's privaatgewelf geopend, waarin het voorhangsel van den Tempel door de genoemde twaalf broeders werd opgetild en het den Candidaat geoorloofd was, gedurende het voorlezen der wet, de in het Heilige der Heilige geplaatste schatten te bezichtigen, die in behoorlijke orde door den hoogepriester Zadok aan den vorst der Harodim werden vertoond. Toen de tempel voltooid was en de plechtige ceremonie der inwijding in behoorlijken vorm was geschied, had er eene andere gebeurtenis plaats die de geboorte gaf aan een anderen onuitgesproken graad, dien van geheimsecretaris (intimate secretary, sécrétaire intime). Men moet zich nu herinneren, dat door een verdrag tusschen Salomo en Hiram, voor 't begin van den bouw, de laatste beloofde werklieden te zenden en zoowel timmerhout van den Libanon als steenen uit de Syrische steengroeven, beteekend (marked), genommerd en voor den bouw gereed, te zullen leveren; de eerste beloofde van zijn hout, koorn, olie en honing voor de werklieden te zullen zenden en aan den koning van Tyrus, na voltooiing van het werk, eene provincie in Galilea, die 30 steden bevatte, te zullen overdragen. Salomo zocht zich aan die verplichting te onttrekken, en toen Hiram ten leste het hem gegeven land bezocht, vond hij dat onvruchtbaar, verwilderd en door een ruw en zedeloos volk bewoond. Hij leidde daaruit de gevolgtrekking af, dat deze bezitting van geringe waarde was en geenszins in verhouding tot de diensten, die hij den Israelitischen vorst had bewezen; hij ging daarom naar Jeruzalem, om persoonlijk met Salomo in onderhandeling te treden. In diens paleis aangekomen, drong hij door de wachten heen en vond Salomo alleen in diens vertrekken. Het kwam tot eene verzoening van Salomo en Hiram en Joabert ontving bij beiden den rang van geheimschrijver en moest het nieuwe verdrag van vriendschap opmaken.“ Zulke sprookjes werden voor de hoogere Graden als historische feiten opgedischt en, opdat ze toch iets meer zouden schijnen dan speelgoed van groote kinderen, legde men er althans eenige zedelijke strekking in. Van historie is hier natuurlijk zelfs geen zweem te ontdekken, evenmin als in het vertelseltje der adoptie-Vrmij∴, volgens 't welk Salomo in zijn bijzondere vertrekken een adoptie-Loge zou gehouden hebben waarbij de Koningin van Seba tegenwoordig zou zijn geweest. — Gebruiken de Hooge Graden vaak den naam van Salomo, in de St. Jans-Vrmij∴ komt die alleen voor als van den Stichter van den tempel, zonder dat daaraan eenige mystisch-allegorische beteekenis wordt gegeven. Daar, volgens de mystisch-allegorische schriftverklaring, de Salomo van het Hooglied beschouwd wordt als het beeld van Christus, den bruidegom der kerk, komt in het mystisch-christelijk gekleurde Zweedsche systeem (z. d.) een Vicarius Salomonis voor, die dan gelden moet voor den plaatsbekleeder van Christus op aarde, een figuur van welke de Broederschap natuurlijk niet weet.

Salomo's Huis. De geleerde Kanselier Baco van Verulam beweerde: „de wetenschappen moeten onder alle denkende menschen verbreid worden opdat ze niet onvruchtbaar zullen blijven voor 't leven.“ Dit denkbeeld zocht hij o. a. ook te verbreiden door zijn roman „*Nova Atlantis*“ (Vrgl. *Latomia* XXIII 16 fg.). In dezen roman vertelde hij, dat een schip bij een onbekend eiland, dat bij Ben Salem noemt, landde, waar vroeger zekere Koning Salomona had geregeerd en eene groote inrichting had geopend onder den naam: „Salomo's Huis, of het collegie van het werk der zes dagen“, d. w. z. der Schepping. Dit collegie werd bezocht door een groot aantal geleerden, die zich voornamelijk wijdden aan 't zoeken van de oorzaken aller dingen. Iedere geleerde had daartoe een bijzondere tak van wetenschap voor zijne rekening genomen.— Deze roman maakte veel opzien en Koning Karel I van Engeland kwam daardoor op het denkbeeld werkelijk zulk eene vereeniging in 't leven te roepen. De politieke omstandigheden verhinderden hem echter aan dit voornemen gevolg te geven. Maar in 1646

stichtten onderscheidene geleerden toch een genootschap van soortgelijken aard dat aanvankelijk dien naam aannam maar weldra de geboorte gaf aan het Koninklijk Genootschap der Wetenschappen te Londen.

Salomo's Tempel wordt in onderscheidene ritualen en systemen met zekere voorliefde behandeld, maar komt in de oudste ritualen nog niet als symbool, althans niet als hoofdsymbool, voor. De vergeestelijking en symboliseering van dit kunstwerk wordt echter ook buiten de Broederschap zoo vaak gevonden, dat wij ons verplicht achten dit alles nader te beschouwen. — De bouw van den tempel wordt, gelijk men weet, beschreven 1 Koningen V—VIII en 2 Kron. II—VII waarbij men vergelijke Joseph Antiq. VIII. (vrgl. **Kuenen** „*De Godsdienst van Israel, tot den ondergang van den Joodschen Staat*" I. bl. 332 v.v.; **O. Thenius** „*Das vorexilische Jerusalem und dessen Tempel*" S. 25 ff.; **Schnaase** „*Gesch. der bildenden Künste*" I. 264 fg.) enz. enz.) — Onder de Maçons is Noorthouck de eerste, die eene uitvoerige beschouwing van den tempel geeft. Hij volgt zoowel het bijbelsche verhaal als de mededeelingen van Josephus, en brengt alles bijeen waaraan de latere systemen zich konden aansluiten. Noorthouck nu, deelt in de uitgave van 1783 in hoofdzaak het volgende mede dat we allereerst onder de aandacht onzer lezers brengen. „David Koning van Israel had, gedurende zijn langdurige oorlogen met de Kanaänieten geen tijd om zijn werklieden of de anderen, die hem door zijn vriend en bondgenoot Koning Hiram gezonden waren, te gebruiken, want bijna zijn geheele regeering was een onafgebroken reeks van oorlogen en moeiten van allerlei aard. Maar toen hij ten leste de stad Jebus en de vesting Zion genomen had, riep hij de bouwlieden op om de wallen en openbare gebouwen, voornamelijk Zion waar hij zijn verblijf vestigde, te verbeteren en te verfraaien. Vandaar werd Zion, naar hem, de Davids-Stad genoemd; het oude Jebus verkreeg tegelijkertijd den naam Jeruzalem. Daar hem ondertusschen de eer niet gegeven werd in die stad een tempel Gods te bouwen, omdat hij een man des bloeds was [1]) riep hij, toen hij oud en zwak geworden was en zijn levenseinde voelde naderen, de hoofden van het volk bijeen en deelde hun zijn plan mede, om een prachtig gebouw opterichten voor de ark Gods waarvoor hij reeds groote toebereidselen had gemaakt en onmetelijke bouwstoffen had verzameld. Daar hij ondertusschen als den Goddelijken wil had leeren kennen dat het groote werk door zijn zoon Salomo zou voltooid worden, riep hij hen op om later eene zoo verdienstelijke en zoo prijzenswaardige onderneming te ondersteunen. Weldra stierf Koning David in den ouderdom van zeventig jaren, nadat hij zeven jaren te Hebron over het huis van Juda en 33 jaren over alle stammen geregeerd had. — Nadat David overleden was, en Salomo den troon had beklommen, gevoelde Hiram zich gedrongen, daar hij met den vader zeer bevriend was geweest, naar den zoon een gezantschap te zenden om hem geluk te wenschen met het feit dat het Koningschap in diens geslacht bevestigd was. Toen de gezanten de terugreis zouden aanvaarden maakte Salomo van deze gelegenheid gebruik om den volgenden brief aan Hiram te schrijven: (Joseph. Antiq. VIII c. 2, 3). „Koning Salomo brengt aan Koning Hiram zijn groet. Gij moet weten, wijze koning, dat mijn vader David, sedert langen tijd van plan was, den Heer een tempel te stichten. Daar hij echter voortdurend in oorlog was gewikkeld en genoodzaakt was zijne vijanden aftewerencen dezen allen aan zich cijnsbaar te maken voor hij ernstig aan dit groote en heilige werk kon denken, heeft hij het aan mij overgelaten dat in vredestijd te beginnen en te voltooien, naar het voorschrift en naar de belofte van den almachtigen God. Gezegend zij zijn groote naam voor de tegenwoordige rust mijner Staten! Met zijne genadige hulp zal ik nu alle mogelijke hulpmiddelen, die mij bij den vrede van heden ten dienste staan, ter zijner eer en aanbidding aanwenden. Daarom komt mijn verzoek tot u, dat gij eenigen uwer lieden, ter begeleiding mijner dienaren, naar den berg Libanon wilt zenden om dezen bij het vellen der boomstammen, voor de gebouwen noodig, bij te staan. Daarvoor zal aan ieder hunner dat arbeidsloon betaald worden, dat gij daarvoor noodig acht — want de Sidoniërs verstaan dit werk beter dan wij." — Hiram was over deze laatste woorden zeer verheugd en zond dadelijk het volgende antwoord: „Koning Hiram aan koning Salomo. Niets kon mij meer gewenscht zijn dan te vernemen, dat de regeering van uw gezegenden vader onder de goddelijke voorzienigheid in de handen van een zoo voortreffelijken, zoo wijzen en zoo deugdzamen opvolger gekomen is. Zijn heilige naam zij daarvoor geprezen! Dat waar-

[1]) Dat David den tempel niet bouwde, moet uit politiek-religieuse redenen verklaard worden. De tempel was niet zuiver Israelitisch. Vrgl. *Kuenen* t. a. p.

over gij schrijft, zal met de grootste zorgvuldigheid en bereidwilligheid geschieden, terwijl ik bevel zal geven dat zulk een aantal der schoonste ceders en cypressen als gij noodig mocht hebben geveld en weggevoerd zal worden. Mijne lieden zullen die aan uwe stranden brengen en van daar naar dien haven voeren dien gij moogt verkiezen, om ze vandaar door uw eigen lieden naar Jerusalem te laten brengen. Maar wij zouden u ook zeer dankbaar zijn, wanneer gij ons zulk eene lading koorn zoudt willen toestaan als u goeddunkt." Om nu zijn groote tevredenheid over dit antwoord van den koning van Tyrus te bewijzen beval hij hem jaarlijks 20000 maten koorn en 20000 maten der fijnste olie, voor zijn huishouding aantebieden; bovendien verbond hij zich aan Hiram's masons die bij den tempelbouw gebruikt zouden worden, ditzelfde bedrag aan gerst, tarwe, wijn en olie uittereiken. — Hiram, koning van Tyrus, zond aan den koning Salomo ceders, dennen en ander hout op vlotten naar Joppe, en liet die allen daar afleveren aan Salomo's gezanten om vandaar verder naar Jeruzalem gezonden te worden. Hij zond hem ook een man die zijn eigen naam droeg en wel van geboorte Tyriër, maar van Israelitische afkomst was. Deze, een tweede Bezaleel, ontving van zijn koning den eeretitel van vader. In 2 Kron. II : 13, wordt hij genoemd Hiram Abif, de bekwaamste teekenaar en werkmeester op de wereld (z. Hiram Abif) wiens bekwaamheden niet alleen tot bouwen beperkt waren, maar zich ook uitstrekten tot allerlei aard van arbeid, zoowel in goud, zilver, koper en ijzer, als ook in linnen, tapijt- en borduurwerk. Hij was in ieder opzicht voortreffelijk. 't Mocht zijn als bouwmeester, beeldhouwer, gieter of teekenaar. Volgens zijne teekeningen en onder zijne leiding, werd de geheele rijke versiering van den tempel en wat verder daartoe behoorde, begonnen, vastgezet en voltooid. Salomo stelde hem aan tot Gedeputeerd Meester om, in zijne afwezigheid, den troon te bezetten en om, in zijne tegenwoordigheid, de plaats te bekleeden van den ouderen Groot-opziener, van den werkmeester en eersten opziener allerwerklieden en kunstenaars, zoowel over hen die koning David vroeger uit Tyrus en Sidon had laten komen als voor hen die later door koning Hiram gezonden waren. De geschiedschrijver Dio bericht: „De liefde voor de wijsheid was de hoofdoorzaak van die hartelijke vriendschap tusschen Hiram en Salomo; ze hadden elkaar moeilijke en raadselachtige vraagstukken, de kunst betreffende, opgegeven om die, volgens de zuivere wetten der rede en der natuur, optelossen." Verder verhaalt Menander van Ephese, die de Grieksche geschiedboeken in de taal der Philistijnen uit 't Grieksch overzette, dat, wanneer een dier vraagstukken voor die wijze en geleerde vorsten te moeielijk was, òf Abdeymonus of Abdamonus de Tyrier, die in de oude constituten Amon genoemd wordt, òf Hiram Abif ieder hun voorgelegd vraagstuk oplosten en dat dezen geenszins in wijsheid achterstonden bij Salomo, hoewel hij de wijste vorst der aarde was. — Om nu dit verbazingwekkend werk des te gemakkelijker en spoediger gereed te maken, liet Salomo alle daarbij aangestelde gildebroeders, zoowel de inlandsche als de vreemde tellen, en in de volgende klassen verdeelen:

1. De *Harodim*, eerste oprichters, of proosten (provots.)	300
2. De *Menatzechim*, opzieners, die hunne ondergeschikten tot den arbeid wijdden en ervarene meesters-bouwlieden waren .	3300
2. De *Giblim*, steenhouwers, polijsters en beeldhouwers, de *Isch Chotzeb*, steenbrekers, en de *Benoi*, bouwlieden, die bekwame en kunstvaardige gezellen waren	80000
4. De manschappen uit de Israeliten gekozen voor den arbeid op den Libanon van wie, drie maanden lang, iedere maand 10000, onder leiding van den edelen Adoneiam, den jongen groot-opziener, werkten. . . .	30000

Behalve de beide Gr.·. Opzz.·. waren dus aan den tempelbouw bezig 113000 Vrijmetselaren, behalve de Isch Sabbal of lastdragers, die nog van de oude Kanäanieten over waren, en 70000 man uitmaakten, maar niet onder de masons werden medegerekend. Salomo verdeelde, volgens de overleveringen van oude masons, die hiervan veel weten te verhalen, de gezellen in afzonderlijke Loges, ieder met een Meester en Opzieners, opdat deze de bevelen op regelmatige wijze zouden ontvangen, voor hunne werktuigen en kleinoodiën zorg zouden dragen, iedere week eene goede betaling en voldoend levensonderhoud en kleeding ontvangen zouden enz. enz. Ook moeten de gezellen, door de opvoeding van nieuwe leerlingen, voor de toekomst zorgen. Op zulk eene wijze werd een vaste grond gelegd voor volkomen overeenstemming (harmony) in

de Broederschap. De Loge was sterk aaneengehecht door liefde en vriendschap; ieder Br∴ ontving behoorlijke aanwijzing over de geheimhouding (secrecy) en werd aangemaand verstandig, arbeidzaam te zijn en voor eene goede kameraadschap te zorgen. Ieder wist wat hij te doen had, en de groote onderneming werd met verbazende kosten krachtig voortgezet. — Nadat de arbeidslieden allen op de bestemde plaatsen gesteld waren, vertrouwde Salomo de onmetelijke schatten, die David, voor zijn dood, bijeengebracht en waarbij hij nog zoo veel aan goud, zilver, edelgesteente enz. gevoegd had, aan vertrouwde handen toe, opdat dit alles verwerkt kon worden tot vele rijke en veelsoortige versieringen. Door de onvermoeide vlijt en de bekwaamheid der Meesters, Opzieners en Gezellen was het mogelijk dat de grondsteen van dit onmetelijk gebouw in het vierde jaar zijner Regeering, het derde na Davids dood, en het 480ste na den doortocht der kinderen Israels door de Roode Zee, kon gelegd worden. Op een Maandag, den tweeden dag der maand Zif, de tweede maand in het heilige jaar, welke dag overeenkomt met den 21sten April onzer tijdrekening, werd dit prachtig bouwwerk op den berg Moria begonnen, en met zulk eene snelheid voortgezet, dat het, binnen een tijdperk van iets meer dan zeven jaren, in alle onderdeelen voltooid was. Dit geschiedde den 8sten dag der maand Bul, de zevende maand van het heilig jaar, welke dag overeenkomt met den 23sten October en in het elfde jaar van de Regeering van Koning Salomo. Wat hierbij nog meer verbazing wekt is, dat ieder stuk van den tempel, 't mocht hout, steen of metaal zijn, goed behouwen, goed gemaakt, geschaafd en gepolijst naar Jerusalem gebracht werd, zoodat men geene andere werktuigen had of gebruikte dan die noodig waren om de onderscheidene deelen met elkander te verbinden. Elk gedruisch van bijlen, hamers en zagen, bleef tot den berg Libanon en tot de steengroeven en vlakten van Zeredathah beperkt, opdat onder de Masons op Zion niets dan eendracht en vrede vernomen zou worden. — De lengte van den tempel, van den eenen muur tot den anderen, bedroeg 60 ellen naar de heilige maat, de breedte 20 ellen of een derde der lengte en de hoogte tot het voor den ingang afgezonderde dak, 30 ellen, zoodat hij, in iedere afmeting, tweemalen zoo lang en breed was als de tabernakel. De voorhof was 120 ellen hoog, 20 ellen lang en 10 ellen breed. De juiste verhouding van de drie afdeelingen van den tempel is zeer opmerkelijk en even weldadig voor het oog als voor het oor de harmonie is der muziek. Het Orakel of het Heilige der Heiligen was een volmaakte kubus van 20 ellen waardoor de volmaaktheid der zaligheid zinbeeldig werd voorgesteld, want Aristoteles zegt: „Wie de ellenden van het lot moedig draagt en zich oprecht gedraagt, die is waarlijk goed en heeft eene goede houding zonder vlek of rimpel". Maar die vorm van het Allerheiligste, duidde ook de duur en de eindeloosheid des hemels aan. De muren van den buitensten voorhof, of dat der Heidenen, was 7700 voet in den omtrek en de gezamenlijke binnenplaatsen en kamers konden 300000 menschen omvatten. Het geheel werd versierd door 1453 kolommen van Parisch marmer die gedraaid of gesneden of gegroefd waren, en door 2906 met prachtige kapiteelen versierde pilaren en ongeveer tweemaal zooveel vensters, zonder het sierlijk plaveisel in aanmerking te nemen. Het Orakel en het Heilige waren met massief goud overtrokken, met beeldhouwwerk versierd en met diamanten en andere kostbare edelsteenen bezet." — Na nog verder in 't breede te hebben uitgeweid over de schoonheid van den tempel, wordt dan meer de plechtige inwijding in bijzonderheden beschreven, waarbij hij de bijbelsche overlevering volgt, die wij hier dus niet behoeven weêr te geven. Men bemerkt het, hier zijn geschiedenis en legende op onkritische wijze vermengd en ook Olivier in de XVde Lecture van 't „*Historical Landmarks*" volgt hem op dezen weg. — Reeds vroeg ontstond de legende over den oorsprong der Vrmij∴ van den Salomonischen tempelbouw, en ze vond vooral bij de Franschen bijval (o. a. Bazot „*Manuel du Franc-Maçon*" pag. 80 eqs), maar ook hare bestrijders zooals b. v. Jovast „*Histoire du Grand Orient de France*" (1865) „Ingénieuse et tout haute comme allégorie dans le symbolisme des trois premiers grades, elle perd toute sa valeur quand ou l'amplifie outre mesure, et qu'on la conduit au-de-là de la Maitrise pour les Instructions des grades dits Superieurs."

Belangrijk is het nu zeker de vraag te stellen, of men zich eene juiste voorstelling van den tempel kan maken. Lenning beproeft dit en volgt daarbij den bekenden geleerde Thenius. Hij nu geeft eene beschrijving waaraan we hier enkele trekken ontleenen. „In vroegeren tijd stelde men zich den tempel voor als een bouwwerk van Grieksch-Romeinschen stijl en beging men dus eene schromelijke vergissing. Betere bekendheid

met de onderscheidene Oostersche bouwstijlen bracht intusschen tot de overtuiging, dat men den bouw vergelijken moet met de oud-Egyptische en oud-AssyrischeBouwwerken en daardoor kwam men op het rechte spoor. Om dit te begrijpen denke men aan het reusachtige der afmetingen, aan de onderlinge verhouding der zuilen voornamelijk aan de beide Jachin en Boäz, aan het kolosale der Cherubim, aan de bedekking der wanden met basreliefs en aan de nauwe betrekking waarin Salomo stond tot de Egyptische en Phoenicische hoven, terwijl hij ook alleen door 't aannemen van Phoenicische werklieden den bouw kon voltooien. Al zijn de berichten over de heerlijke bouwwerken van het oude Tyrus zeer schaarsch en uiterst onvolledig, omdat er niet, als van Babel en Persepolis ruïnen van overig zijn, zoo weten we toch, dat ook bij deze veelal schitterend metaal werd gebruikt, dat ze zuilen hadden van koper en balken van cederhout, en dat dezelfde bouwstijl in de Tyrische kolonien te Carthago, Gades en Utica gevolgd werd. De Tempel was eigenlijk slechts de vergroote en in steen uitgevoerde tabernakel en vormde een langwerpig vierkant, waarvan de smalle zijden naar 't oosten, waar de hoofdingang was, en naar het westen gekeerd waren, terwijl de langere aan de Noord-Zuidzijde waren. Een trap van 10 treden voerde naar den hoofdingang bestaande uit een portaal van 14 ellen wijdte, waarin aan de beide zijden kolommen van koper stonden die door hun namen Jachin en Boaz het vrome vertrouwen op den bestendigen duur van den tempel uitspraken. Uit dit portaal kwam men in een soort van voorhof dat 10 ellen diep en 30 ellen breed was,en evenals het hoofdgebouw eene hoogte had van 30 ellen. Uit dit Voorhof kreeg men door eene deur van 10 ellen wijdte toegang tot de grootste ruimte van den tempel, het Heilige, dat 20 ellen breed, 40 ellen lang en 30 ellen hoog was. Dit vertrek ontving licht en lucht door in de hoogte aangebrachte vensters. Achter dit Heilige lag het Heilige der Heiligen daar van gescheiden door een sterke deur van olijvenhout die met een dik voorhangsel bedekt was. Dit vertrek was een zuivere kubus van 30 ellen, het had geen vensters maar alleen luchtgaten. Dit alles was aan drie zijden omgeven door een gebouw van drie verdiepingen, dat rondom den muur van het eigenlijke tempelgebouw liep en weer door een tweeden sterken muur omgeven was. Ieder dezer drie verdiepingen was 5 ellen hoog en bevatte 30 kleine met elkander in verbinding staande en van een venster voorziene kamertjes. Uit dit gebouw kan men door een deur in het Heilige komen; een wenteltrap voerde van de eene verdieping naar de andere, en aan de zuidzijde vond men een trap die naar buiten geleidde. Het middenste of eigenlijke tempelgebouw verhief zich dus ongeveer 14 ellen boven dit buitenste gebouw, en in dit hoogere, uitstekend gedeelte, waren breede, overdekte vensters aangebracht. Het geheele gebouw stond op een 6 ellen hoog, en rondom 5 ellen uitspringend voetstuk.“ We zouden te ver afdwalen wanneer we verdere bijzonderheden mededeelden. Dat de na-exilische tempel op dezelfde wijze was ingericht, mag worden aangenomen. Op de plek waar die laatste tempel stond, nu El Haram es Scherif genoemd, staan nu twee moskeën. — Reeds vroeg werd die tempel van Salomo geïdealiseerd, gesymboliseerd en allegorisch beschouwd en het valt niet te ontkennen, dat al de veelvuldige versiersels aan den tempel aangebracht, ook werkelijk eene symbolische beteekenis hadden, dat men daarmede althans eene religieuse gedachte wilde uitspreken. Men moge in de verklaring van dit alles overdreven hebben, toch is het zeker dat b. v. de arke des verbonds met het Heilige der Heiligen den kern en het middelpunt van den tempel uitmaakten; de kubiek-vorm — iets wat bij alle volken wordt teruggevonden — symbolyseert het heelal en is het symbool van het rijksgebied Gods. — Dat deze tempel dus ook in de Vrmij.·. een veelbeteekend symbool is geworden, kan niemand verwonderen en werkelijk ligt er eene schoone gedachte in „den opbouw van den tempel der toekomst.“

Salomo's troon. 1. De stoel dien Salomo liet maken van het goud dat de Arabische Koningin hem had gezonden, en waarheen trappen voerden, waarop aan weerszijden zes leeuwen waren aangebracht. In de Mohammedaansche sages werd deze troon op allerlei wijze verheerlijkt, want die leeuwen brulden, zoodra een slecht mensch in de nabijheid kwam. Bovendien was die troon omringd door gouden boomen met zingende vogels van edelgesteenten, wijnstokken met druiven van paarlen en diamanten enz. Christelijk-symbolisch stelden de twaalf leeuwen de twaalf apostelen voor die tot Christus voerden. 2. Eene plaats (Jakut Soliman) in het Solimangebergte bij Kabul in Afghanistan, waartoe Salomo was gegaan, toen hij in de woestijn Tadmor of Palmyra had gesticht. 3. Deze naam komt als die van den zetel van den Grootmeester, het eerst voor in

het Constitutieboek van 1738 bij de Gr.·. L.·. van Ierland. In het systeem van Clermont is de stoel langzamerhand in een volkomen troon herschapen.

Salomo's vicarius. Is in het Zweedsche systeem (z. d.) de naam van den algemeenen Voorzitter. Daar nu, volgens dat systeem, Salomo de prototype is van Christus, moet dan de vicarius Salomonis ook de plaatsbekleeder van Christus op aarde zijn.

Salomo's zegel is ook de naam van de plant Convallaria Polygoratum, omdat op de wortels daarvan eenige figuren voorkomen, die eenigszins op letters gelijken. In het Zweedsche systeem wordt dit zegel van Salomo, dat op den knop van 't gevest van een degen gegraveerd is, op de tong van den recipiant gedrukt. Deze allegorische handeling zou moeten beteekenen, dat de kandidaat er aan herinnerd moet worden, dat hij de heiligste verplichting op zich genomen heeft, die hij zoo ongeschonden moet vervullen alsof zijn mond hermetisch gesloten was. — Het zegel van Salomo zou bestaan hebben uit een pentalpha of zeshoek. (i. d.)

Salomo's zegelring. Salomo is ten allen tijde tot een half-mythisch persoon gemaakt. Volgens de sage zouden de geesten hem onderworpen zijn geweest, en wel de geesten van lagere orde die hij door zijn mystischen zegelring-Dschem — kon bezweren. —Op dien ring stond een zeshoek. De Alchemisten maakten daarvan een gretig gebruik en reeds de Talmudisten beweerden dat het plan van den tempel daarop zou gevonden worden. — Volgens een Joodsche sage, kreeg Salomo den diamant Schamir, dien hij in zijn zegelring plaatste, uit een adelaarsnest en verkreeg daardoor kennis van alle dingen en maakte zoo ook de demonen aan zich onderworpen.

Salzburg, hoofdstad van het Oostenrijksche Kroonland van dien naam. Volgens Henke „*Kirchengeschichte*" (V. 314, 315) werd hier in 1740 tegen de Vrmij.·. gepredikt als wier stichter men den geleerden Muratori beschouwde, die zelf met een verdedigingsgeschrift antwoordde. Volgens anderen zou Johannes Baptista de Gaspari in 1741 een anonym geschrift hebben uitgegeven, waarin de Broederschap tegen alle beschuldigingen verdedigd wordt. — In 1783 was hier eene L.·., waarvan de domheer Graaf Friedrich von Spaur Reg.·. Mr.·. was.

Samarang, stad op Java met eene Loge, onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden, genaamd: „*La Constante et Fidèle*" gesticht in 1801. Kleur lichtblauw en wit. (z. O. Indie). — Er zijn weinige werkpll.·. die zooveel nuttige stichtingen in 't leven riepen als deze namelijk: 1 eene *volksbibliotheek*, bestemd om aan de ingezetenen van de hoofdplaats en omstreken goede en degelijke lektuur te verschaffen, tegen eene zeer laag gestelde contributie, 2. een *schoolkleerenfonds* bestemd om aan kinderen, die gratis de lagere school bezoeken, kosteloos de noodige kleederen te verschaffen. 3. een *uitkeeringsfonds* om aan weduwen en weezen van VV.·. MM.·., door eene uitkeering van f 2000 in ééns, tegemoet te komen en een weduwfonds voor te bereiden. Dit fonds werd opgericht den 1 Januari 1875. Het laatst jaarverslag, dat we voor ons hebben (over 1881), deelt mede, dat het ledental aanzienlijk is vermeerderd, dat de fondsen belangrijk zijn toegenomen en dat de verstrekte uitkeeringen bewijzen, dat het fonds voortdurend beantwoordt aan het doel waarmede het werd opgericht. Het telde toen 146 leden voor eene uitkeering van f 2000 en 7 leden voor eene van f 1000. 4. De *Samarangsche Fröbelschool*, geopend 1 Mei 1877, bestemd om voorbereidend onderwijs te geven aan kinderen van 3 tot 7 jaren. 5. Het studiefonds „*Midden-Java*" om onbemiddelde jongelieden, van goeden aanleg, bij hunne studiën aan de Hoogere Burgerschool te Samarang te ondersteunen door het betalen van schoolgeld, leermiddelen en huisvesting. Na de oprichting heeft de L.·. dit fonds zelfstandig doen optreden, ten einde een meer algemeene medewerking in 't leven te roepen.

Samaritaan (de barmhartige). *The good Samaritan*, is een nevengraad van de Royal-Arch in Amerika die ook aan vrouwen verleend wordt. Volgens de berichten is deze de beste en schoonste van alle nevengraden en grondt zich op Lukas X: 30—35. Een Samaritaan is verplicht, zoodra hij dezen Graad heeft ontvangen, een medemensch en in de eerste plaats een mede-Samaritaan (companion) bij ziekte te verplegen.

Samaritanen. Eene Orde, die in 1874 te Hannover gesticht werd en uit de Oddfellows (z. d.) voortkwam, elke geheimhouding verwierp en een Groot-Loge voor het Duitsche Rijk wilde oprichten. Ze zocht het werk der Odd-Fellows en der Vrijmetselaren te vereenigen. Het schijnt dat deze Orde spoedig is opgeheven.

San-Domingo (Eil. Haïti. Groote Antillen). Hoewel de beschikbare ruimte het niet toelaat van iedere plaats buiten Nederland en onze Indiën in 't bijzonder melding te maken, en we ons dus alleen bepalen tot de geschiedenis der onderscheidene landen, maken we eene uitzondering

met deze streken, daar de geschiedenis der Vrmij.·. in deze verre oorden van eenig algemeen belang is. — Reeds in de voorgaande eeuw bloeide hier, onder Fransche opperheerschappij, de Vrmij.·.. De eerste bekende L.·. was die der „*Frères réunis*", die den 26 Febr. 1765 door het Gr.·. O.·. van Frankrijk te Cayes gesticht en spoedig door meerdere anderen te Port-au-Prince gevolgd werd. Ook de Rite-philosophique (z.d.) richtte hier onderscheidene Loges op en weldra verrees er ook eene Prov.·. Gr.·. L.·. van S. Domingo, waarvan Huet de la Chapelle, luitenant der admiraliteit, Gr.·. Mr.·. was. Bij den opstand van 1790 en de verdrijving der blanken, die meest allen tot de O.·. behoorden, ging de Vrmij.·. daar te niet en verplaatste ze zich naar Cuba en New-Orleans. In 't begin dezer eeuw herleefde ze weêr, en vooral sedert 1806 onder den President Pethion, terwijl men met de Gr.·. L.·. van Engeland in nadere verbinding trad. Weldra werd ook eene Engelsche Prov.·. Gr.·. L.·. gesticht; in 1810 volgde een Royal-Arch Kapittel en in 1812 een Kap.·. der Tempelridders te Port-au-Prince. — Door de bemoeiingen van zekeren Franschman, St. Paul, die voor het Gr.·. Or.·. de France propaganda maakte, werd hier en daar eene nieuwe L.·. gesticht; maar de Regeering verbood deze en door het consistorie van Kingstown werden in 1813 alle door de Fransche LL..· gehouden receptiën voor nietig verklaard. — Weldra werd het eiland het tooneel van den arbeid van een maçonnieken gelukzoeker Joseph de Clock d' Obernay, die in 1810 het land doortrok en, met allerlei maç.·. titels overzien, eenige nieuwe maç.·. Grr.·. uitdeelde en zoowel Loges als consistoriën enz. in 't leven riep. Gelukkig taande 's mans zon spoedig, en onder den President Boyer brak er, sedert 1820, een nieuwe bloeitijd aan voor de Vrmij.·.. De tot dusverre bestaande Engelsche Prov.·. Gr.·. L.·. constitueerde zich 23 Mei 1823 als eene zelfstandige Gr.·. L.·. van Haïti onder protectoraat (z. d.) van den president Boyer en het Grootmeesterschap van diens eersten minister, den Generaal Ingignac. Er kwam eene vereeniging van onderscheidene systemen tot stand, en de zoogenaamde rite van Haïti constitueerde zich op de volgende wijze. Ze bestaat uit de drie symbolieke Grr.·., den Past Master en den Royal-Arch. Er bestaat een Opperbestuur alleen voor de SS.·. Gr.·.; de „hoogere wetenschap" wordt in den Gr.·. Tempelier-Kadosch meêgedeeld, aan welks hoofd een Suprême Conclave is, samengesteld uit de Voorz.·. Mrr.·. der Loges. Dit laatste is eene afdeeling van het Gr.·. O.·. van Haïti, dat wederom gevormd wordt, door de drie eerste beambten van iedere Bouwh.·. en de vertegenwoordigers van buitenlandsche Maç.·. Lichamen. — De Vrmij.·. breidde zich spoedig op ongehoorde wijze uit. Weldra echter kwam er scheuring door zekeren St. Lambert, door wiens invloed de Rite écossais en 't opperbestuur daarvan, het Suprême conseil te Parijs, invloed kregen en Loges oprichtten. 't Gevolg hiervan was dat het Gr.·. O.·. van Haïti in 1835 ook deze rite officieel erkende. — Tot 1845 was er eene periode van verval en achteruitgang. Maar zekere Br.·. Fresnel, een maç.·. met gloeienden ijver voor de K.·. K.·., spande alle krachten in om de Loges te doen herleven en wist den president Santana te bewegen als protector optetreden. In 1851 bestonden er niet minder dan 31 St. Jans-Loges en 49 Werkpll.·. van de Hooge Graden. — Tegenwoordig heeft het Gr.·. O.·. van Haïti zijn zetel te Port-au-Prince.

Sanhedrin was het hoogste gerechtshof der oude Joden, en bestond uit den Hoogepriester en 70 leden, die deels uit de priesters, deels uit de oudsten der 12 stammen van Israel gekozen werden. Het hield zijn zittingen in een eigen gebouw dat tot de tempelgebouwen behoorde. (Vrgl. „*Over de samenstelling van het Sanhedrin*" opgenomen in de Versl. en Med. der Kon. Acad. van Wetensch. afd. Letterk. Deel X: 131—168 (1866) en Kuenen „*de Godsdienst van Israel tot den ondergang van den Joodschen Staat*, II: 512—516 en bl. 462). Dit Sanhedrin was vooral aangewezen om de geschilpunten tusschen de onderscheidene partijen te beslechten. — Onder de benaming Synedrium verstonden de Grieken en Romeinen zoowel de vergaderplaats als ook de vergadering zelve, of het college waaraan de beslechting van geschilpunten was opgedragen. In onderscheidene Fransche Oppergraden en ook bij de Aziatische Broeders (z. d.) worden de Logevergaderingen met dezen naam aangeduid.

Sarasin (Felix) was een der verdienstelijkste mannen uit de geschiedenis der Zwitsersche Vrmij.·., en Gr.·. Mr.·. van het gerectificeerde Schotsche derectorium van Zwitserland. Hij werd 9 Maart 1771 te Kolmar geboren en vestigde zich in de dagen der revolutie te Basel als koopman. Reeds vroeg aanvaardde hij het lidmaatschap van allerlei vereenigingen, die zich de bevordering van het maatschappelijk welzijn ten doel stelden, en bekleedde bij

onderscheidene daarvan het ambt van Voorzitter. — Waarschijnlijk was hij reeds vroeger lid der O.·. geworden, want zoodra, na de revolutie, de maç.·. arb.·. te Basel in volle kracht werd hersteld, was hij een der ijverigste VV.·. MM.·.. In zijn prof.·. leven werd hij weldra tot de hoogste betrekkingen geroepen en ijverde hij in alles voor de zegepraal der maç.·. beginselen. Hij overleed den 19 december 1839 in den ouderdom van 68 jaren.

Sardinie (Het voormalige Koninkrijk). In 1739 stichtte de Gr.·. L.·. van Engeland, onder den Gr.·. Mr.·. Lord Raymond, hier eene prov.·. Gr.·. L.·. voor Savoye en Piemont. In 1788 beval de Koning van S. aan het directorium der Vrmij.·. in Lombardije zich te ontbinden; dit gehoorzaamde aan dit bevel en droeg toen al zijne rechten over aan de Schotsche Gr.·. L.·. *„de la Sincérité“* te Chambery. Victor Amadeus III vaardigde in 1794 een gebod uit tot onderdrukking der Vrmij.·. in zijne Staten. — Maar onder de regeering van Napoleon I, werd te Milaan een Gr.·. O.·. van Italië opgericht (1805) onder Prins Eugenius als Gr.·. Mr.·.. Na den val van Napoleon, hernieuwde Victor Emanuel, den 20 Mei 1814, het verbod tegen de Vrmij.·.; alle officieele ambtenaren, die tot de O.·. behoorden, werden gestraft met verlies van hun ambt en eene gevangenisstraf van twee jaren, wanneer ze hun lidmaatschap niet onmiddellijk opzegden; niet-ambtenaren werden, in dit geval, gestraft met eene gevangenisstraf van vijf jaren; aan ieder die een Maçon wist aan te geven werd eene premie beloofd. Tot het jaar '59 bleef de Vrmij.·. hier te lande ten strengste verboden. Zie verder het artikel *Italië.*

Sardinië (Eil.) Hier bestonden in 1877, onder het Gr.·. O.·. van Italië, 8 Loges, waarvan 3 in de hoofdstad Cagliari.

Sarsena. In 1816 verscheen er een verraderlijk geschrift onder den titel *„Sarsena, oder der vollkommene Baumeister, enthaltend die Geschichte und Entstehung des Freimaurerordens und die verschiedenen Meinungen darüber, was er in unsern Zeiten sein könnte; was eine Loge ist, die Art der Aufnahme, Oeffnung und Schliessung derselben, in den ersten, und die Beförderung in den zweiten und dritten der St. Johannisgrade; sowie auch der höhern Schottengrade und Andreas-ritter. Treu und wahr niedergeschrieben von einem wahren und vollkommenen Bruder Freimaurer. Aus dessen hinterlassenen Papieren gezogen und unverändert zum Druck übergeben. In Jahre* '5816 △“. Dit geschrift baarde natuurlijk groot opzien, werd herhaaldelijk herdrukt en nog in 1874 beleefde het eene negende uitgave. Eene Nederlandsche vertaling verscheen in 1840 bij de Gebr. Diederichs te Amsterdam. Dit boek is een wonderlijk mengsel van waarheid en verdichting; alles wat hier van de geschiedenis der O.·. wordt meêgedeeld is niets anders dan eene traditie zonder eenige de minste kritiek overgenomen. Het geheim der O.·. heet hierin meêgedeeld te worden, maar de schrijver zelf verklaart menigmaal dat hij dat geheim nooit heeft leeren kennen hoewel hij 43 jaren lang V.·. M.·. was geweest. Dat prof.·. bladen intusschen met veel ophef dit prulwerk aanbevolen kan niemand verwonderen. Dat er nog BBr.·. zijn, die meenen hier werkelijk een gids te kunnen vinden, is onbegrijpelijk. De schrijver is nooit bekend geworden; 't waarschijnlijkst is de meening van hen die beweren dat de uitgever het zelf heeft vervaardigd, natuurlijk uit speculatie op de beurs van den goê gemeente. Toch moet de schrijver Maçon zijn geweest en wel naar het systeem van de Groote Landsloge van Duitschland. Volgens Selasinsky (*„Weihnachtsgabe“*) zou zekere C. F. Ebers muziekonderwijzer, de vermoedelijke schrijver zijn.

Sauerländer (Heinrich Remigius) bekend geworden door zijn vriendschap met Heinrich Zschokke (z. d.) verdient hier vermeld te worden. Hij werd in 1776 te Frankfort a/M. geboren, en vertrok in 1805 naar Basel waar hij een nog daar bestaanden boekhandel vestigde. Een zijner eerste groote uitgaven waren het *„Sonntagsblatt“* en de later zoo algemeen bekend geworden *„Stunden der Andacht.“* Dit stichtelijke werk beleefde ettelijke uitgaven, werd in de meeste talen overgezet en vond ook in Nederland honderde koopers; het baande ook werkelijk den weg voor eene waarachtige vrijzinnige opvatting van den godsdienst. Wie de auteur van dit werk was bleef langen tijd onbekend. Eerst in 1842 noemde Heinrich Zschokke zich in zijn *„Selbstschau“* den eenigen waren schrijver. Zschokke bleef tot aan zijn dood de trouwe vriend van Sauerländer. Toen in 1810 de Vrmij.·. in Zwitserland wêer herleefde, reisde S. met Zschokke naar Freiburg waar hij in de O.·. werd opgenomen. Op hun terugreis bespraken ze de mogelijkheid om te Aarau eene eigene Loge opterichten, en reeds in het volgende jaar konden ze dit plan ten uitvoer brengen. S. werd dadelijk redenaar dier Loge en bleef tot aan zijn dood een trouwe arbeider. Hij overleed den

2 Juni 1847 op den leeftijd van 71 jaar.

Savoye. In dit land, dat vroeger tot de Sardinische monarchie behoorde, maar sedert 1860 tot Frankrijk behoort, vond de Vrmij.·. vroeg ingang. Reeds in 1739 benoemde de Gr.·. Mr.·. van Engeland Lord Raymond een prov.·. Gr.·. Mr.·. voor Sardinië en Piemont. Tot 1790 stond deze Gr.·. L.·. grootendeels op zich zelve, maar sloot zich toen bij het Gr.·. O.·. van Frankrijk aan.

Sayer (Anton)— was de eerste Gr.·. Mr.·. der in 1717 bestaande vier Loges van Londen. In de tweede uitgave van het constitutieboek wordt daarover het volgende gezegd: „Koning George I hield den 20 September 1714 zijn intocht in Londen en, toen de beweging ten gunste der verdrevene koninklijke familie onderdrukt was (1716), vonden de weinige nog te Londen bestaande Loges, omdat de heer Christ. Wren zich niet meer om haar bekommerde, het noodig zich, onder éénen Grootmeester als aller middenpunt, nauwer met elkaar te verbinden. Deze vier Loges waren: *In den gans*, *In de kroon*, *In den appelboom*, *In de druiven.* Deze weinige oude Broeders kwamen in genoemden herberg de Appelboom bij elkaar, en nadat ze den eersten Meester Vrijmetselaar op den troon gezet hadden, richtten zij pro tempore, eene Gr.·. L.·. op in behoorlijken vorm, en riepen ze de vierendeelsjaarsche vergaderingen der Offic.·. weder in het leven; ze besloten de jaarlijksche vergadering te houden en het feest te vieren en dan uit hun midden een Gr.·. Mr.·. te kiezen, totdat ze de eer zouden hebben een adellijken broeder aan hun hoofd te kunnen plaatsen. Volgens dit besluit werd op den dag van Johannes den Dooper, in het derde jaar der regeering van Koning George I, 1717, de jaarvergadering gehouden en het feest der vrije en aangenomene Maçons in genoemden herberg „*de Gans*“ gevierd. Voor den maaltijd stelde de oudste Meestermaçon eenige kandidaten voor, en de BBr.·. kozen met de meerderheid der opgestoken handen, tot Gr.·. Mr.·. der Metselaren, die tegelijk met het teeken van zijn ambt bekleed en door de vergadering begroet werd, den heer Anton Sayer Gentleman“.— In 1719 werd hij eerste Gr.·. Opz.·. van den Grootmeester Desagulier.

Skandinavische mysteriën. Volgens onderscheidene schrijvers, o. a. ook Oliver „*History of Initiatons*“ hadden de Skandinavische volken ook mysteriën, die betrekking hadden op den dood van Baldur den schoonen God. — Baldur, de lieveling der Goden, werd door Loki, het boos beginsel, overwonnen en gedood; zijn lijk werd in een boot gelegd en de Goden treurden over zijn dood. — Die mysteriën hadden – evenals die van Adonis, Osiris en Bacchus — betrekking op het treuren der Goden over Baldur's dood en op het zoeken van diens lijk; als dit eindelijk gevonden wordt, dan wordt het nieuwe leven opgewekt. — De neophyt moest, na onderscheidene reinigingen te hebben ondergaan, een bedevaart doen naar het graf eener profetes, waar hij geheel werd ingewijd en de oplossing vernam van Baldurs lot. De candidaat hoort het weeklagen der Goden over Baldur's dood, wordt nog eens beproefd, en dan uitgezonden om Baldur's lijk terug te vinden. Hij maakt nu een reis door een onderaardschen gang waar de verschrikkelijkste beelden hem ontstellen. Eindelijk komt hij in 't Heilige der Heiligen, waar hij Baldur op een troon ziet zitten. De candidaat is dan aangenomen en wordt met luide jubelkreten ontvangen. — Deze mythe van Baldur's dood representeert de wisseling der jaargetijden, en wijst het begin van den zomer aan. Later werd de mythe op zedelijk gebied toegepast en Baldur's herleven in betrekking gebracht met het hiernamaals.

Schaffner is in de Duitsche Loges de naam van den *Onderzoeker* (z. d.); hij staat den Opziener ter zijde en vervult soms de plaats van den ceremoniemeester.

Schatbewaarder is de Offic. der L.·. die met het beheer der finantiën belast is.

Schatz-und Almosen-Comité heet de finantieele commissie der vijf vereenigde Loges te Hamburg. In 1788 vergaderden deze volgens een rituaal van den Andreasgraad. In 1791 werd dit comité op nieuw georganiseerd en houdt zijne zittingen in den Meestergr.·., volgens een door de Gr.·. L.·. vastgesteld rituaal. Het is belast met de finantieele zorgen der 5 LL.·. en met de armverzorging in 't algemeen. Het comité bestaat uit de Voorz.·. Mrr.·., Opzieners, Schatbewaarders, en den Bibliothekaris der vijf vereenigde Loges. Het kiest uit de leden der Loges een voorzitter, die echter Gr.·. Mr.·. of Reg.·. Mr.·. moet zijn of geweest zijn; verder een Schatbew.·.-Generaal, en een Secretaris. Aan deze commissie is tevens opgedragen, bij recepties en bevorderingen te beslissen over de geheele of gedeeltelijke vrijstelling van het geven van bijdragen. Wanneer eenige bijzondere uitgave meer dan 1000 Mark bedraagt, dan moet ze aan het oordeel van eene algemeene Meestervergadering onderworpen worden. Verhooging van de jaarlijksche

contributie van de Loges kan alleen geschieden na goedkeuring van de geheele broederschap.

Schauberg (Dr. Joseph) — een der bekwaamste auteurs op maç.·. gebied van den lateren tijd. Hij werd 2 Maart 1808 te Annweiler in de Beiersche Rijnpaltz geboren. In 1832 bezocht hij de universiteit te Munchen, om zich aan de rechtsgeleerdheid te wijden. Hier kwam hij in aanraking met den wijsgeer Krause (z. d.) en vooral met diens oudsten zoon. Later om politieke redenen naar Zurich vertrokken, werd hij daar in 1837 tegelijk met Br.·. Bluntschli in de L.·. „*Modestia cum libertate*" aangenomen en wijdde zich, als Reden.·. dier werkpl.·., met allen ijver aan maç.·. studien. Als medewerker aan de „*Freim. Ztg.*" en later ook aan de „*Bauhütte* was hij een der eerste strijders voor hervorming van den B.·.. In de jaren 1859 en '60 gaf hij het maç.·. jaarboekje „*Alpina*" uit, dat echter spoedig, wegens gebrek aan lezers, moest ophouden. In 1860 richtte hij, in vereeniging met Seydel en Findel, de wetenschappelijke vereeniging van Duitsche Vrijmetselaren op, waardoor hij zich een blijvenden naam verwierf. Vooral beroemd is zijn werk: „*Vergleichendes Handbuch der Symbolik der Freimaurerei mit besonderer Rücksicht auf die Mythologien und Mysterien des Alterthums*" (Schaffhausen 1861) in twee deelen, waarbij later, als derde deel, gevoegd werd eene „*Innere und äussere Geschichte der Bauhütte*". Tengevolge daarvan werd hij eerelid der L.·. „*Amis fidèles*" te Geneve. Hij ging van de meening uit, dat er eene innige geestelijke betrekking bestond tusschen de geschiedenis en de symboliek der Vrmij.·. en de Mythologie en Mysterien der oudheid. Vandaar dat hij zich vooral ten doel stelde de Vrmij.·. in verband te brengen met de wetenschap, vooral met de oudheidkunde en de rechtsgeschiedenis. Hij overleed 14 Maart 1866.

Schechina (שְׁכִינָה van den radix שׁכן wonen, rusten) een Talmudisch woord dat beteekent: „tegenwoordigheid Gods." — Overeenkomende met de wolk- en vuurkolom die, naar luid der traditie, de Israelieten voorging in de woestijn. Rhegellini de Scio die in zijn werk: „*Esprit du dogme de la Franche Maçonnerie*" (Brussel 1825) alle maç.·. gebruiken en symbolen tot die der Egyptenaren en van't oude Israel wil terugbrengen, bracht dit woord ook in de Vrmij.·. over. In eenige hooge Graden, zooals in het systeem van Melesino komt dit woord voor in de beteekenis van „Schaduw Gods" of „Gods tegenwoordigheid" en in de verklaring van het mystische tabl.·. in dit systeem heet het: „Ribbi Zoar zegt: God heeft voor alle eeuwigheid bestaan; zijn rijk heeft begin noch einde; hij bestond voor zich zelven; voor de schepping was er niets buiten het wezen Gods dat de profeten Ensoph (oneindig wezen) genoemd hebben. Hij was alzoo slechts de eenige Abbah Jehovah, die het wezen des zoons en des heiligen Geestes omvatte, met één woord, een heilige Drievuldigheid in wezen en kracht. Het eeuwige woord: „Het geschiede!" kwam uit den mond des vaders en de geest Gods zweefde over de wateren. Ziet nu hier reeds de drieëenheid in beginsel en het groote werk der schepping uit den chaös begonnen. — In de schepping schiep God vier ruimten, gelijk de profanen de vier verschillende hemelen noemen. De eerste heet Aziloh. In de lichtvolle, ledige ruimte die geheel met de heerlijkheid des Eeuwigen vervuld is, had de Schechina haren zetel, die de schaduw Gods is en die wij den Geest noemen, die van de Almacht uitgaat." — Ook in den cathechismus van de Orde van Heredom van Kilwinning (z. d.) wordt gezegd, dat de grootste eer die de V.·. M.·. kan ten deel vallen is, de verschijning van de Schechina die reeds „in den tabernakel en in Salomo's tempel was gezien." — In 't middenpunt der Schechina is de vlammende ster.

Scheltema (Jacobus) een Nederlandsch geleerde wiens geschiedkundige werken van groot belang zijn. Hij was lid der L.·. „*Ultrajectina*" te Utrecht en gaf eene geschiedenis uit der Nederlandsche Vrmij.·..

Schemhamphoras (שֵׁם־הַמְּפוֹרָשׁ, de verheerlijkte naam) is een woord waarmede men den naam Gods aanduidt. In eenige Fransche Grr.·., b. v. in den vijfden Schotschen Gr.·., komt dit woord voor.

Schibboleth (שִׁבֹּלֶת koornaar of waterval), het diende de Gileaditen in den oorlog (Richt. XII: 6) dien ze, onder Jeptha met de Ephraimieten voerden, als wachtwoord, daar dezen den שׁ (Schin) niet konden uitspreken en שׂ (Sin) zeiden, derhalve niet Schibboleth maar Sibboleth. In eenige Grr.·. der St. Jans-Vrmij.·. en ook der Hooge Grr.·. komt dit woord voor. In de Schotsche Graden wordt het aldus verklaard: „het beteekent overvloed of een koornaar en een waterval, dat is vrede en overvloed. De veldslag werd in een korenveld geleverd. Dit woord dient

tot ontdekking van den vijand." Hutchinsson geeft in zijn „*Spirit of Masonry*" eene wonderbaarlijke afleiding van dit woord; namelijk van het Grieksche σέβω (ik vereer) en λίθος (een steen) en beweert nu, σιβόλιθον (ik vereer den steen) wijst op den eed, die bij Jupiter Lapis gezworen werd, en die bij de Hebreën voor de belangrijkste gehouden werd.

Schiedam, Stad in Zuid-Hollland. Alhier werd in 1800 eene L.·. gesticht onder den naam „*de Rijzende Zon*" (kleur wit en blauw), die na 1828 rustende is.

Schlosser (Johann George) geb. te Frankfort a/M. 1739 aldaar overleden 17 Oct. 1799, was in 1790—94 Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Karl zu Einigkeit*" te Karlsruhe. Hij was een uitstekend scherpzinnig wijsgeer, en bekleedt een eerste plaats onder de beste denkers. Hij was een zwager van Goethe. Hij gaf ook Instructies voor de Loge uit. Als kenmerkende voor de toenmalige opvatting der Vrmij.·. deelen we 't volgende mede, dat hij neêrschreef voor den 1sten Gr.·.: „Wij verkondigen u, dat het geheim der Vrmij.·. de hoofdsom behelst van alle menschelijke geluk en de middelen om daartoe te geraken. Wie zich zelven niet kent, kan dit geheim niet gebruiken. Daarom is de arbeid van dezen Gr.·. zelfkennis en menschenkennis. Onze wijzen hebben gezegd, dat de ervaring, de volle ervaring, van de zuiverheid onzer begrippen, van de harmonie onzer denkbeelden den mensch de grootste en duurzaamste zaligheid aanbiedt en dat de mensch zelf zich deze verwerven kan. Denk er, in volle geestesvrijheid, over na, of gij meent dat dit de waarheid is, want onder ons bestaat volle vrijheid van denken. Maar ge moet kunnen beminnen, en waar moet ge zijn, en een man van eer, anders kunt gij geen V.·. M.·. en onze Broeder niet zijn!" In den 2den Gr.·. wordt aanbevolen den gang van het universum ootmoedig nategaan; ieder die gelukkig wil zijn, moet zijn plaats leeren kennen; daardoor wordt hem het lijden verdraaglijk; bij geluk zal hij zijn ootmoed niet verliezen. Zelfkennis en menschenkennis leeren waarheid en liefde; de maç.·. geometrie leert geduld en bescheidenheid. In de Meester-instructie wordt het geloof aan een persoonlijken God gehandhaafd; zelfvolmaking, geduld, ootmoed, waarheidsliefde en hartelijkheid maken geschikt voor het genot der reinste liefde; voor het aanschouwen der harmonie en der hoogste schoonheid. Daaraan arbeidt de Meester der K.·. K.·.."

Schneeberger (Frans Julius) geb. te Weenen in 1827 trad reeds vroeg, onder den pseudoniem Arthur Storch, als schrijver op. In 1868 stichtte hij met Br.·. Lewis, de L.·. „*Zur Einigkeit im Vaterlande*" te Pest, de moederloge van alle tegenwoordige Johannes-Loges in Hongarije, en van dat oogenblik af aan was hij er rusteloos voor werkzaam om de Vrmij.·. ook in Oostenrijk ingang te doen vinden. Maar te vergeefs (z. *Oostenrijk*)! Toch wist hij een middel om, al was het dan slechts ten deele, gedaan te krijgen wat hij wilde. Het staat den Oostenrijkers vrij zich, op Hongaarschen bodem, in de Orde te laten opnemen. S. stelde zich daarom met de L.·. te Oedenburg in betrekking; daar had de Tempelarb.·. plaats, en te Weenen stichtte hij de niet-politieke vereeniging „*Humanitas*", die toch den humanitairen, administratieven en wetenschappelijken arb.·. eener L.·. verrichtte. Deze onderneming slaagde volkomen: reeds in 1873 telde deze vereeniging 200 leden, en heeft hare vertakkingen over bijna de geheele wereld. Om nu de Weener BBr.·. nog dichterbij eene L.·. te bezorgen, stichtte hij in '71 te Neudorff (Hongaarsch Lajtha Szent Niklos) de L.·. „*Humanitas*" (z. verder *Oostenrijk*).

Schneider (Johann, Christian, Friedrich) geb. 3 Jan. 1786 te Altwaltersdorf, overl. 23 Nov. 1853 te Dessau, was een der grootste componisten en toonkunstenaars van Duitschland, en genoot overal, ook in Nederland, de grootste eerbewijzen. In 1807 werd hij in de L.·. „*Balduin zur Linde*" te Leipzig in de O.·. opgenomen. Niet alleen in zijn privaat leven, maar ook in zijn kunstenaarsloopbaan deed hij zich altijd als een waar V.·. M.·. kennen; lage naijver was hem volkomen vreemd en ontluikende talenten vonden in hem niet den bedillenden meester, maar den waardeerenden vriend.

Schneider (Johann August) geb. 22 Mei 1755 te Vierzehnheiligen in Saksen-Altenburg, overl. 13 Aug. 1861, een bekend geleerde die zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt voor de maç.·. geschiedschrijving. Hij bezorgde ook eene Duitsche vertaling der Yorker Oorkonde (z. d.)

Schoen. Vroeger bestond de gewoonte dat een cand.·. bij de Reç.·. den schoen halverwege uittrok, naar men wil, als herinnering aan het Oostersch gebruik, de schoenzolen te ontbinden als men eene heilige plaats binnenkwam.

Schoonheid, is de hoofdvoorwaarde van de voltooïing van een bouwwerk; maar ook in den geestelijken tempelbouw heeft dit denkbeeld groote, symbolische waarde.

Schoonheid is waarachtige harmonie in alles, is kalme rust. Wanneer het goede niet tevens schoon is, dan is het ook niet waarachtig goed en rein. Zoo stelt Schiller den V.·. M.·. voor als een leerling der schoonheid, gelijk hij zegt in zijn brief „*Ueber die ästhetische Erziehung des Menschen*": „Hij ziet opwaarts naar zijne bestemming en niet omlaag naar het geluk en naar de voldoening van zijne lusten. Hij tracht de werkelijkheid telkens nader tot het ideaal te brengen. Dit trachten openbaart hij in alles in leven en werken, in spel en arbeid." Maar daarom is de S.·. ook de derde grondzuil eener Loge.

Schootsvel (Eng. *apron*, Fr.· *le tablier*, D. *Schurz*) is een hoofdbestanddeel der maç.·. kleeding, en moet den Maç.·. daaraan herinneren dat hij een arbeider is en in arbeid zijn hoogste eer moet zoeken. De wijze waarop dit schootsvel is ingericht verschilt niet alleen in de verschillende riten, maar ook zelfs wel in verschillende Loges. In de verschillende Grr.·. wordt het anders gedragen, zoodat men dadelijk kan herkennen in welken Gr.·. een Vr.·. M.·. werkt. Overal is het Schootsvel van wit lamsleer. zinnebeeld der reinheid van den Metselaarsarbeid, en hier te lande is het omzoomd met de kleuren der L.·. in welke men is aangenomen,hoewel in eenige werkpll.·. door de Leerll.·. alleen een effen wit schootsvel gedragen wordt.

Schot (De) (Ecossais, Scotch, Schotte). In bijna alle maç.·. systemen vindt men onder dezen naam Graden die boven de 3 SS.·. Grr.·. gesteld worden. Over den oorsprong deze benaming z. *Schotsche Vrmij.·.* Daar en in de volgende artikelen zullen we tevens gelegenheid hebben de onderscheidene schakeeringen in die z. g. Schotsche Graden aantegeven.

Schotland. In de geschiedenis der Vrmij.·. heeft de naam van dit land eene eigenaardige beteekenis verkregen en is het met een bovennatuurlijken nimbus omgeven. Maar een voortgezet historisch onderzoek heeft ook hier den sluier saamgerold, en de nevelen weggevaagd. Evenals in Engeland York, zoo wordt in Schotland het kleine Kilwinning voor de wieg en bakermat der Schotsche Vrmij.·. gehouden. Maar ook andere plaatsen als Edinburg, Glascow, Melrose, Stirling enz. maken aanspraak op de eer, de eerste L.·. binnen hare muren gezien te hebben. Wanneer men echter nauwkeurig toeziet, bemerkt men spoedig, dat men de werkelijke bouwkunst, of mogelijk juister nog den metselaars-arbeid, met Vrmij.·. verwarde en vereenzelvigde en daardoor op een dwaalspoor gebracht is geworden. De geschiedenis leert, dat Schotland, omstreeks 1400 een armelijk, door partijzucht verdeeld land was. De vorsten maakten de vruchtbaarste streken, door hunne eindelooze oorlogen tot woestijn of versierden die, in dagen van vrede, met allerlei kerkelijke bouwwerken waarvan de ruïnen nog overig zijn, die aan het land, vooral aan de grensprovincien, zulk een pittoresque voorkomen geven. De werkelijke ouderdom der bouwcorporatie te Killwinning is dan ook niet met zekerheid vast te stellen, en werkelijk schijnt Glasgow op hooger ouderdom te mogen bogen; althans de L.·. „*St. John*" aldaar beroept zich op een daar nog aanwezige Oorkonde van Koning Malcolm III, uit het jaar 1057, waarbij bepaald wordt, „dat metselaren (operative masons) zich tot één lichaam moeten vereenigen, als een vrij genootschap van metselaren (free incorporate masons) die steeds hun zetel (Lodge) te Glasgow hebben en dat geen andere Loge zal mogen worden opgericht, dan nadat men 't aan deze St. Jans-Loge heeft gevraagd en daarvan een patent ontvangen heeft". Of deze vereeniging, die zich tot de stad bepaalde, grooten invloed heeft gehad weten we niet; maar zeker was dit meer 't geval met eene geestelijke vereeniging die uitging van de in 1128 te Kelso gestichte abdij die, op aandrang van Koning David I, hare werklieden van elders liet komen en in 1136 de abdij Melrose stichtte, vanwaar de bouwkunst zich verder uitbreidde. Onder den naam „*St. Johns Lodge*" bestaat daar nog eene maç.·. vereeniging, de eenige die zich niet bij de Gr.·. L.·. heeft aangesloten. — Van Melrose trokken de bouwlieden naar Kilwinning en bouwden daar de abdij in 1140. Volgens de overlevering zou de Groote Loge, waarvan de Koning Grootmeester was, gewoonlijk te Kilwinning gevestigd zijn geweest. Dit schijnt trouwens aan rechtmatige bedenking onderhevig te zijn, want er waren anderen die elders ook het oppertoezicht op de bouwvereenigingen uitoefenden. Heeft Kilwinning een tijdlang de suprematie gehad, wat niet te betwijfelen is, in 1475 werd een magistraats-patent gegeven aan de Edinburger bouwlieden, die toen tot de voornaamsten gerekend werden; en reeds in een patent van 1598 wordt met zooveel woorden gezegd, dat Edinburg de eerste, Kilwinning de tweede en S. (Stirling of Scoon) de derde Loge wezen zou. Toch is de Loge van 't afgelegene Kilwinning in een hoek van Austrie de stichtster van ettelijke andere werk-

plaatsen geweest, zoodat ze terecht de moederloge van K.·. genoemd wordt. Intusschen zijn de oorspronkelijke oorkonden dezer oude Loges in lateren tijd, in meer dan een opzicht, met allerlei latere toevoegselen ontsierd, zoodat er een scherpe kritische blik voor noodig is om de oorspronkelijke redactie terug te vinden. Het is echter boven allen twijfel verheven dat de eerste sporen der tegenwoordige Schotsche Loges gevonden worden in de bouwhutten die met de abdijen en kloosters van Schotland verbonden waren; dat de Koningen zich beijverden aan die bouwhutten bescherming te verleenen, en dat onder hen die de bouwkunst bijzonder beschermden nevens Patrick, Cepland en Mylves, vooral het geslacht Roslin de Sinclair genoemd moet worden, omdat zekere William Sinclair in 1441 te Rosslyn bij Edinburg eene kapel liet bouwen en daarvoor van Koning Jacobus II (1437—60) een vrijbrief als erfelijk Grootmeester der bouwlieden ontving. Dit schijnt echter slechts een eereambt geweest te zijn, dewijl in 1598 zekere William Shaw als „lands-bouwmeester“ genoemd wordt. Uit dezen tijd zijn de statuten of verordeningen der bouwvereenigingen nog bewaard, die daarom vooral merkwaardig zijn, omdat ze wel alleen op de werkelijke bouwlieden betrekking hebben, maar moesten opgevolgd worden door alle Loges, die buiten Kilwinning werden opgericht. Dit gebruik vinden we nog in 1734 terug bij de stichting van de Loge te Kilmarnock. Hoewel nu de oude Loges werkelijk bouwloges waren, blijkt toch reeds uit enkele aanteekeningen uit de tweede helft der XVII^de^ eeuw, dat reeds enkele mannen, zonder feitelijk bouwlieden te zijn, in de broederschap werden opgenomen. Zoo weten we, dat Thomas Boswell Esq. van Auchinleck in 1600 opziener der Loge en dat Robert Moray, kwartiermeester-generaal van het Schotsche leger in 1641 meester-maçon was. In de XVII^de^ eeuw, toen Jacobus VI den bouwlieden stilzwijgend het recht toekende hun eigen hoofden en bestuurders te kiezen, waren het de Sinclairs die zich de metselarij aantrokken; en daar de Edinburger Loge, men weet niet waarom, zich toen meer op den achtergrond hield, was het die te Kilwinning die patent ontving om nieuwe werkplaatsen op te richten. De familie Sinclair dreigde echter uittesterven, en de laatste kinderlooze afstammeling van dit geslacht, ook een William, zag in, dat het erfgrootmeesterschap weldra aan de kroon zou vervallen en de broederschap dus zonder een eigen opperhoofd zou zijn. Dit wilde hij verhinderen en riep daartoe den 15 October 1739 eene algemeene vergadering der Schotsche Loges te Edinburg bijeen, waarop hij mededeelde dat hij, uit zorg voor de broederschap, besloten had zijn ambt in de handen der BBr.·. neerteleggen en hen dus verzocht een man te kiezen, die als Gr.·. Mr.·. zou kunnen optreden. Tengevolge daarvan werd aan alle Loges van Schotland eene circulaire gezonden, waarin ze uitgenoodigd werden op den volgenden St. Andreas-dag te verschijnen, ten einde deel te nemen aan de verkiezing van eenen Gr.·. Mr.·.. De vergadering kwam bijeen, de afstands-verklaring van William Sinclair werd voorgelezen en tot Gr.·. Mr.·. werd gekozen.... William St. Clair van Roslin. Deze verkiezing was trouwens niets dan eene beleefdheid, en toen William in 1778 hoog bejaard en in armelijke omstandigheden overleed, werd ter zijner nagedachtenis eene Rouwl.·. gehouden, maar bij zijn sterven schijnt hij zelfs niet meer Gr.·. Mr.·. te zijn geweest. Uit de officieele bescheiden blijkt, dat er omstreeks 1740 nog vele werkelijk bouwlieden leden der Loges waren. Intusschen breidde de Brsch.·. zich zóó uit, dat men in 1738 genoodzaakt was provinciaal-Gr.·. Mrr.·. voor de afzonderlijke distrikten te benoemen, die gemachtigd werden algemeene vergaderingen te houden en kennis te nemen van alles, wat binnen het distrikt, op het gebied der Vrijmetselarij, voorviel. Dat de Gr.·. L.·. zich bij de wetgeving der Engelsche Gr.·. L.·. aansloot en veel gewicht hechtte aan de Oude plichten (z. d.) of Oled Charges, blijkt uit een besluit van 1740, krachtens hetwelk, zes exemplaren van Smith's constitutie voor het gebruik werden aangeschaft. Weldra stichtte de Schotsche Gr.·. L.·. ook in andere landen en zelfs in andere werelddeelen nieuwe Werkpll.·. — De tegenstand der Kerk bleef intusschen niet uit. Reeds in 1745 was de algemeene synode der Hervormden den strijd begonnen en voornamelijk tegen den z. g. eed door den V.·. M.·. afteleggen; ze scheen aanvankelijk niet van plan op deze wijze voorttegaan, maar den 6 Maart 1755 werd de veldtocht heropend, omdat ze allen die Vrijmetselaars waren, zonder tot het metselaarsgild te behooren, met hare straffen bedreigde; dat dezen niet tot eenig kerkelijk ambt geroepen mochten worden was 't eerste dat ze verordende. De Gr.·. L.·. antwoordde daarop niet, maar besloot alleen dat alle „Gentlemen, die tot den geestelijken stand behoorden, bij de opname

in de Brsch.·. geen geloften behoefden afteleggen." — In 't begin dezer eeuw ontstond in Engeland de strijd tusschen de z. g. Ancient en Modern Masons, maar de Gr.·. L.·. van Schotland zocht dien te beslechten, door met beide in vriendschappelijke betrekking te leven; hoewel ze, zelfs toen ze daartoe werd aangezocht, beslist weigerde in den strijd tusschen beide partijen in Engeland te kiezen. Intusschen was de Schotsche Gr.·. L.·. werkelijk vrijzinnig; ze nam ook niet-Christenen aan, en verklaarde zelfs (1 Aug. 1791) dat verschil van politieke of religeuse overtuiging geen hinderpaal kon of mocht zijn om in de O.·. te worden opgenomen. — In 1799 werd eene parlementsacte uitgevaardigd, waarbij alle genootschappen verboden werden die van hunne leden een eed of eene gelofte vorderden; de VV.·. MM.·. werden echter, onder zekere voorwaarden, daarvan uitgesloten; maar die voorwaarden waren van dien aard, dat het zeer betwijfeld moet worden of, onder deze omstandigheden, wel nieuwe Loges konden worden opgericht. Het Opperbestuur ontwierp daarom eene memorie die aan den Lord-advokaat van Schotland werd ter hand gesteld, om zijn gevoelen in dezen te vernemen. Den 23 Jan. 1800 ontving men het antwoord der Regeering waarin gezegd werd dat de Gr.·. L.·. het recht niet had, zonder toestemming van het parlement, nieuwe Loges opterichten. Men besloot nu het voorbeeld te volgen om nu ook de constitutie-brieven van rustende Loges overtedragen aan nieuw opgerichte Werkpl.·.; men had dan geen verlof noodig, de Loge werd schijnbaar alleen naar een ander O.·. verplaatst. — Een ander belangrijk feit was het te voorschijn treden van de Hooge Graden; den 26 Mei 1800 (en zelfs in '37 en '62 werd dit nog eens herhaald) werd de plechtige verklaring afgelegd, dat de Bond van VV.·. MM.·. alleen bestond uit de drie St. Jans-Graden, die van Leerl.·., Gez.·. en Mr.·. en dat alle andere, later ingevoerde Graden, waardoor de zuiverheid der Vrmij.·. bevlekt was, verboden waren." Dit besluit kreeg nog meer beteekenis, toen in 1802 uit Amerika een schrijven werd ontvangen, waarbij niet minder dan 50 verschillende Graden werden aanbevolen. Had de L.·. te Kilwinning, omdat ze niet als No. 1 op de Logelijst geplaatst was, zich tot dusverre van de Gr.·. L.·. afgescheiden, in 1807 kwam ook daaraan een einde; deze L.·. voegde zich, met al hare dochterloges, weêr in het algemeen Logeverbond en werd nu ook, als oudste Schotsche Loge, vooraan op de lijst geplaatst, terwijl hare dochterloges naar anciënniteit volgden. Streefde men zoo naar ware eenheid, men bleef ook niet doof voor de roepstem om innerlijke hervorming; herhaaldelijk werden hier en daar gewenschte veranderingen aangebracht,en in 1835 werd een nieuw Wetboek ingevoerd dat tot 1848 van kracht bleef en toen weder, op nieuw herzien, werd uitgegeven. In 1836 werd aan Br.·. James Burner volmacht gegeven als prov.·. Gr.·. M.·. over de westelijke provinciën van Indië, en het honderdjarig bestaan der Gr.·. L.·. te Edinburg op plechtige wijze herdacht. En ook op praktisch gebied trad de Gr.·. L.·. op. In hetzelfde jaar deed de L.·. „*Caledonia*" te Granada de vraag, of vrijgelaten slaven Maçons konden worden; daarop werd geantwoord; „dat met de uitdrukking „vrijgeboren", een persoon bedoeld werd, een man die bij zijn opname zijn eigen meester en in staat is zelfstandig te handelen." Deze verklaring werd ook door de Gr.·. L.·. van Engeland en het Gr.·. Or.·. van Frankrijk overgenomen en dus goedgekeurd. We gaan andere besluiten dezer Gr.·. L.·., die van meer particulier belang zijn, met stilzwijgen voorbij. Meermalen sprak ze zich beslist tegen de Hooge Graden uit, en verklaarde ze zich ook evenzeer tegen het oprichten van maç.·. vereenigingen die buiten het algemeen Logeverbond wilden blijven.— Minder loffelijk is zeker de gewoonte om jaarlijks bals, in vol maç.·. ornaat, te geven al geschiedt dit ook uitsluitend met een liefdadig doel. Sedert 1863 werd er nevens de officieele reporter ook een „*Scothish Freemasons magazine*" uitgegeven. Is nu de meening algemeen verbreid, dat de Schotsche Vrmij.·. met allerlei vreemde bestanddeelen is vermengd en dat de Opergraden daarin een groote rol spelen, dan dwaalt men. 't Is waar, en in de volgende artikelen zal het aangewezen worden, dat allerlei vreemde systemen in S. gevonden werden, maar de Gr.·. Loge heeft daarmede niets te maken. In de opvatting van het wezen der Vrmij.·. stemt deze volkomen overeen met de Engelsche Gr.·. L.·.. — In één opzicht echter verschilt de de Schotsche Vrmij.·. van die in andere landen: overal waar openbare gebouwen worden gesticht, treedt ze met allen luister openlijk op en bewijst daarmede dat ze zich nog altijd verbonden gevoelt met de oude bouwcorporaties of gilden van bouwlieden; en in 't algemeen treedt de Vrmij.·. in S. meer openlijk, en als zoodanig op. Aan 't hoofd der geheele Schotsche Brsch.·. staat de Gr.·. L.·. met haar collegie van

Gr.·. Offic.·.. — Schotland is in 30 provincies verdeeld die onder 26 prov.·. Gr.·. Mrr.·. staan, waarbij nog 12 buitenlandsche provincies komen, die tezamen meer dan 300 Loges onder zich hebben. Naast de Gr.·. L.·. bestaan er nog vereenigingen waarin de z. g. Hooge Graden gegeven worden. Deze staan onder Groot-Kapittels enz. Het eerste is het Supreme Grand Royal-Arch Kapittel van Schotland te Edinburg; het oudste dier Kapittels is dat van Stirling en bestaat sedert 1743. Voor de z. g. Hooge Graden, die in Schotland bestaan, vergelijke men de artt. Edinburg, Heredom, Kilwinning, Churchmetselarij, Rose-Croix, Royal-Arch, Schotsche ritus, Schotsche Vrmij.·., Sinclair, Stirling, Tempelieren enz.; maar nogmaals moet herhaald worden: de Gr.·. L.·. beschouwt deze allen als onwezenlijke toevoegselen tot de ware Vrmij.·. De prins van Wales is heden protector (z. d.) der Gr.·. L.·. van Schotland. — Er bestaat ook eene onafhankelijke L.·. „*Melrose Lodge*" te Melrose-abdij.

Schotsche Graden worden die Grr.·. genoemd, die tusschen de Johannes-Gr.·. en de z. g. Kapittelgr.·. staan.

Schotsche Loges worden die LL.·. genoemd waarin volgens de Schotsche Grr.·. gewerkt wordt. Het oordeel dat men over deze Loges velt, hangt geheel af van de wijze, waarop men de Vrmij.·. beschouwt. 't Is niet te ontkennen dat vele z. g. Hooge Graden een rein-zedelijke strekking hebben, en dan verdienen ze sympathie; maar wanneer men meent dat de Vrmij.·. in de drie SS.·. Grr.·. voltooid is, dan kan men zich in die verdere onderscheidingen niet vinden. Maar die Hooge Gr.·. werken verderfelijk wanneer men, gelijk somtijds geschiedt, het bezit dier Grr.·. noodzakelijk acht om tot eenig meer beteekenend Loge-ambt bevorderd te kunnen worden.

Schotsche Ritus. (*Ancient and accepted Scotch rite, Rit écossais ancien et accepté*) ook wel *Suprême conseil* genoemd is de naam van een uit 33 Graden bestaand systeem dat van uit Frankrijk naar Amerika werd overgebracht, van daar terugkeerde en toen, als iets geheel nieuws, zich over Frankrijk, Belgie, Spanje, Portugal en Italië verbreidde, en ook in Engeland vele aanhangers vond. De legende van deze ritus is de volgende. Karel Eduard, de laatste Stuart, de chef der oude en moderne maçonnerie, benoemde Frederik II, Koning van Pruisen, tot Gr.·. Mr.·. en tot zijn opvolger; toen deze bemerkte dat zijn leven niet meer van langen duur kon zijn, nam hij het besluit, de souvereine macht, die hij bezat, aan een conseil van Grands Inspecteurs Généraux overtedragen die, na zijn dood, de leiding der hoogere Maçonnerie konden overnemen. Den 1 Mei 1786 vermeerderde hij de Graden van de Rit écossais ancien et accepté van 25 tot 33 en werd het bestuur daarvan opgedragen aan een souverein Kapittel onder den naam: Suprême Conseil des Souverains Grands Inspecteurs Généraux van den 33 en laatsten Graad. Frederik II bepaalde dat van deze Gr.·. slechts één conseil in ieder land of Koninkrijk van Europa, en twee in de Ver. Staten van Amerika mochten gevonden worden." Deze legende, vooral de bewering dat Frederik de Groote aan dit alles zou hebben deelgenomen, vond reeds vroeg tegenspraak; zelfs het, met het Gr.·. O.·. de France verbondene, Suprême Conseil heeft dit in 1832 in twijfel getrokken; Br.·. Merzdorff heeft onweerlegbaar bewezen, dat we hier niets dan eene sage hebben terwijl de Gr.·. L.·. „*Zu den drei Weltkugeln*" in 1862 't geheele verhaal voor een verzinsel verklaarde. — De oorsprong van dit systeem, dat in Frankrijk eens zooveel te doen gaf, is zeer eenvoudig, ja onbeduidend. Den 27 Augustus 1761 gaf het bestuur van den „Gr.·. der Keizers van het Oosten en Westen" (z. d.) aan zekeren Br.·. Stephanus Morin, die naar Amerika wilde gaan, een patent om daar te lande al hunne (niet met naam genoemde) Hooge Graden uittereiken, waarbij later nog de z. g. „Grandes constitutions", die te Bordeaux waren vastgesteld, gevoegd werden. Dit systeem bestond uit tien klassen en 25 Graden; in Frankrijk vinden we, na 1780, er weinig of niets meer van terug, maar in Amerika werd het door speculanten als Moses Cohen, Spitzer, Isaac Long en anderen verder uitgewerkt, met nog tal van Graden aangevuld en eindelijk, omstreeks 1801, werd te Charleston het suprême conseil opgericht; de Rite écossais was gereed. Tengevolge der politieke gebeurtenissen, keerden vele leden van het suprême conseil naar Frankrijk terug, en namen het nu zeer gewijzigde systeem ook mede. De bekende Br.·. de Grasse-Tilly trad daar als bevorderaar van den Schotschen ritus op, en wijdde al zijne krachten aan de uitbreiding er van; nog in hetzelfde jaar richtte hij te Parijs een suprême conseil op waarbij hij, onder den titel van Souverain Grand commandeur, het voorzitterschap waarnam en dit ambt bleef bekleeden tot 1806, toen Prins Cambacérès hem opvolgde. Intusschen had de Grasse-Tilly in 1804 eene

algemeene vergadering der leden van dit systeem gehouden waarop de „Grande Loge Générale écossaise de France, rit ancien et accepté" geconstitueerd werd. Dit systeem bestond en bestaat nog, uit 33 Grr.·.. De geschiedenis van dezen ritus in Frankrijk is weinig belangrijk. Het Fransche Gr.·. O.·. kon het natuurlijk niet stilzwijgend aanzien, dat eene tweede maç.·. macht zich vijandig zou verheffen en deed al aanstonds wat het kon, om zich met het suprême conseil te vereenigen en richtte daartoe in 1805 een „directoire des Rites" op. Maar het suprême conseil wilde zelfstandig blijven, en te meer daar het door de Keizerlijke regeering werd gesteund en begunstigd en Napoleon zelf Prins Cambacérès tot Gr.·. Mr.·. van beide corporaties benoemde; daardoor was de breuk, althans schijnbaar, geheeld. Na den val van het Keizerrijk kon het suprême conseil zijn gezag niet meer, als vroeger, doen gelden, en den 18 Aug. 1815 vaardigde het een circulaire uit, waarin het aandrong op meerdere ondersteuning omdat het anders tot ontbinding zou moeten overgaan. Nauwelijks was dat geschied, of het door de Grasse-Tilly eigenmachtig opgerichte „*Suprême Conseil pour l' Amerique*" beproefde zich op de verlatene plaats te vestigen, en wist ook werkelijk onderscheidene werkpll.·. voor zich te winnen. Dit gelukte te eerder, omdat het beweerde veel ouder dan het andere systeem te zijn: in 1818 (23 Febr.) trad het Amerikaansche conseil openlijk als rechtmatige Gr.·. L.·. op; de Grasse-Tilly trad weer op den voorgrond. Lang duurde echter deze heerlijkheid niet; reeds in Augustus van 't zelfde jaar trad een nieuwe „*Conseil pour la France et les possessions françaises de l' Amerique et des Indes*" op, dat Tilly weer op den achtergrond schoof, hoe sterk hij daartegen ook mocht protesteeren. Het Gr.·. Or.·. verzette zich ook tegen beide Schotsche systemen die weldra inzagen, dat ze zich vereenigen moesten om althans nog eenigen invloed te kunnen uitoefenen en den 7 Mei 1821 kwam er dan ook werkelijk eene vereeniging tot stand; den 28 Dec. 1822 werd de „*Grande Loge centrale du rit Ecossais ancien et accepté de France*" plechtig geconstitueerd. Toen er nu in den boezem van het Fransche Gr.·. O.·. der SS.·. Grr.·. oneenigheden ontstonden, was dit zeer voordeelig voor het Suprême Conseil, dat begreep in troebel water goed te kunnen visschen. Maar het Gr.·. O.·. kwam tot bezinning, en vaardigde eene circulaire uit, waarbij het Suprême Conseil in den ban werd gedaan. Dit baatte niet; de Schotsche ritus leed daardoor geen schade, alleen de strijd tusschen beide riten werd er slechts te heftiger om. — Het lust ons niet de geschiedenis der volgende jaren, stap voor stap, te volgen; genoeg is het te herinneren, dat er telkens pogingen werden gedaan om de strijdenden te verzoenen, die nu eens gelukten maar dan weer verijdeld werden; het was en bleef een kamp, die tot geen resultaat leidde, maar der Vrmij.·. natuurlijk groot nadeel berokkende. — Zoo kwam het stormjaar 1848. De leden van het Suprême Conseil die meest allen tot de hofkringen behoorden, zagen met angst en ontzetting de republiek naderen; te meer toen eenige Loges zich van de Hooge Graden afscheidden en verklaarden tot de Symb.·. Vrmij.·. te willen behooren. Maar die storm ging voorbij en weder werden er onderhandelingen begonnen om alle Maç.·. Lichamen in Frankrijk tot één te brengen. Wij gelooven dat de strijd heden is beslecht en beide Lichamen in vollen vrede naast en met elkander leven; de geest des tijds heeft ook hier zijn gezegenden invloed geoefend. (z. verder ook *Zwitserland*).

Aangaande de organisatie van dezen Ritus deelen we nog 't volgende mede. Aan 't hoofd van het geheele systeem staat de „Suprême conseil du Saint-Empire pour la France et ses dépendances" dat uit 27 leden bestaat die allen den 33sten Gr.·. bezitten. De voorzitter heeft den titel van „Très-puissant Souverain Grand Commandeur Grand Maître;" naast hem staat een „Très-illustre Lieutenant Grand Commandeur;" dan volgen de andere Gr.·. Offic.·. — De Schotsche Ritus is onder den naam „*Rit ancien et accepté*" verbreid over Engeland, Frankrijk, België, Italië, Portugal, Noord- en Zuid-Amerika en daarom moeten we nog eenige bijzonderheden mededeelen over het ritueele van dit systeem; en maken hierbij de opmerking, dat in Amerika eenige kleine afwijkingen gevonden worden die echter van geen wezenlijke beteekenis zijn. Die den Mr.·. Gr.·. der symb.·. Vrmij.·. bezit is bevoegd alle hoogere Gr.·. tot en met den 18den te ontvangen; in de Engelsche en Amerikaansche LL.·. moet men den Gr.·. van Past-Master ontvangen hebben, voordat men in de HH.·. Grr.·. gerecipieerd kan worden; overigens is het in Engeland niet gebruikelijk, in de 18 eerste Grr.·. van dezen Ritus te werken, alleen de 18de en de verdere Gr.·. zijn daar werkelijk in gebruik. De eerste Gr.·. nu door den Schotschen Ritus verleend is de 4de of die van Secret Master (maître secret). Daarin wordt de

mystische beteekenis van de voorwerpen hetgeen zich in 'tHeilige van den Tempelbevond verklaard, namelijk: van het reukaltaar, den gouden kandelaar, de tafel der toonbrooden, verder ook van de ark des verbonds en van den zoogenaamden rechterstoel. Voor de afbeelding der voorwerpen volgde men een basrelief in den triumfboog van Titus te Rome. De Meester van dezen Gr.·. stelt Salomo voor, die naar den tempel gaat om zeven bekwame bouwlieden te zoeken. — 5de Gr.·.: Perfect Master (Mâitre parfait) eene voortzetting van den vorigen; de legende daarvan zinspeelt op de begrafenis van Hiram. Drie dagen na die plechtigheid bezocht Salomo het graf waar hij, in tegenwoordigheid der BBr.·. een gebed uitsprak, dat eindigde met de woorden: het is volbracht. — 6de Gr.·.: Intimate Secretary (Secretaire intime); rituaal en legende hebben betrekking op een geval van ongepaste nieuwsgierigheid waarbij de straf die verdiend was, alleen omdat de schuldige vroeger zoo onberispelijk leefde, werd afgewend. Wederom wordt hier gezinspeeld op Hirams trouw en het eischen van het Mr.·. W.·. door de Gezz.·. — Deze drie graden zijn, in den grond, niets anders dan een commentaar op de historische traditie van den Mr.·. Gr.·.. — 7de Gr.·.: Provost and Juge (Prévot et Juge). Er wordt verhaald dat Salomo dezen stichtte om onder de Bouwll.·. van den T.·. de orde des te beter te handhaven. Het woord Provost (praepositus) bedoelt den man, die den plicht had de orde te handhaven en de rustverstoorders te bestraffen. — 8ste Gr.·.: Intendant of buildings (Intendant des bâtiments) ook Meester in Israël genoemd. De legende verhaalt dat men 't plan heeft het verlies geleden door Hiram's dood weêr te vergoeden. — 9de Gr.·.: „Elect of nine.“ Hierin wordt de zedelijke waarheid verkondigd en aanschouwelijk voorgesteld, dat de straf vroeger of later op iedere onrechtmatige daad volgen moet en men ook hierdoor met opgewekten moed den maç.·. plicht kan vervullen. — 10de Gr.·.: „Elect of fifteen“ (Elu des quinze) ook wel: illustrious elected of fifteen, elu illustre des quinze. Hierin wordt de straf verkondigd van hen, die reeds vóór 't voltooien van den Tempel een misdrijf gepleegd hadden en in zooverre is hier de voortzetting en voltooiing van den vorigen Gr.·.te vinden.— 11de Gr.·.: „Sublime Elect“ (Elu sublime). Volgens de legende van den Gr.·. zocht Salomo, nadat hij de verraders en de nalatigen gestraft had, onder de 15 gekozenen (10de Gr.·.) twaalf mannen uit, die door hem in 't bijzonder beloond werden; gelijk nu Israël in twaalf stammen verdeeld was, zoo waren de bouwlieden in 12 groepen afgedeeld; aan 't hoofd van ieder dezer groepen stond weder een dezer uitgekozenen, die hem telkens bericht moest geven van den voortgang van den bouw; men beweert dat deze Gr.·. reeds in de kruistochten gesticht is. — 12de Gr.·.: „Grand Master Architect“ (Grand Maître Architecte). In dezen Gr.·. komen de grondregels der werk-maçonnerie op den voorgrond. Deze is de zuiver wetenschappelijke Gr.·., waarin de regelen der bouwkunst en het verband, waarin de vrije kunsten staan tot de Maçonnerie, verder ontwikkeld worden. Natuurlijk wordt ook hier alles op zedelijk terrein overgebracht. — 13de Gr.·.: „Master of the nininth arch“ of „Ancient royal arch of Salomo“, of ook in 't algemeen Royal Arch (z. d.). Het z. g. apocryfe boek Henoch wordt hier in hoofdzaak gevolgd. Deze Gr.·. is werkelijk, in menig opzicht, zeer belangrijk, uit een zedelijk oogpunt. — 14de Gr.·.: „Grand Scotch Knight“ (Grand Eccossais de la perfection dit la voûte sacrée ou de Jacques VI). Deze wordt beschouwd als de laatste Gr.·. der oude Vrmij.·., en de laatste van die HH.·. Grr.·., die op den bouw van den eersten Tempel betrekking hebben. Volgens de legende boden de Jerusalemsche bouwlieden aan, de christelijke kruisvaarders te helpen, onder voorwaarde, dat ze onder een eigen, door henzelven gekozen opperhoofd mochten strijden. Dit werd hun toegestaan, en hun moed trok zoo de aandacht, dat de christelijke vorsten verlangden in hunne mysteriën te worden ingewijd en op deze wijze de echte koninklijke kunst weder aan te leeren. — 15de Gr.·.: „Knight of the sword and the East“ (Chevalier d'Orient) heeft betrekking op de hulp die Darius aan de Joden verleende toen ze, na den dood van Cyrus, telkens belemmerd werden in hun poging om den tweeden Tempel te bouwen. De bouwlieden die aan den tweeden tempel arbeidden, het zwaard in de eene en den troffel in de andere hand, werden tot Ridders van het Oosten benoemd. Vandaar de naam van dien Gr.·.; de zedelijke beteekenis is duidelijk; er moet gebouwd worden aan den tempel der toekomst lijdende en strijdende, maar tevens met eene alles verzoenende liefde. 16de. Gr.·.: „Grand Prince of Jerusalem“ zinspeelt weder op al de aanvallen die de Joden, bij den tweeden tempelbouw te verduren hadden. — 17de Gr.·.: „Knight of the East and West“ (Chevalier d'Occident), een rid-

derlijke Graad die met de oudste geschiedenis der Vrmij.·. niets te maken heeft. Hij zou in de kruistochten ontstaan zijn omstreeks het jaar 1118;—18de Gr.·.: „Sovereign Prince of Rose Croix Heredom“ (Souveraine prince Rosecroix). Deze Gr.·. is de voornaamste Gr.·., en van een meer of min specifiek-christelijk karakter. Hij symboleert des menschen levensreis door het dal der schaduwen des doods heen naar de eeuwige woningen des Lichts, gesteund en geleid door de Christelijke deugden: geloof, hoop en liefde. De zedeleer van dezen Gr.·. is werkelijk voortreffelijk. Wanneer er van eene Christelijke Vrmij.·. sprake kon en mocht zijn, dan zou deze Gr.·. aller sympathie verdienen. In Engeland wordt hij dan ook hoog in eere gehouden en, men moet het erkennen, wanneer de Kerkelijke dogmatiek verre blijft, dan is zeer zeker de grondidee van 't Christendom dezelfde als die der waarachtige Vrmij.·.. Om in dezen Gr.·. te worden opgenomen, moet men in Schotland als Royal-Arch-Mason bekend zijn. 19de Gr.·.: „Grand Pontiff“ (Grand Pontife of Sublime écossais) houdt zich bezig met de apokalyptische mysterien van het nieuwe Jerusalem (Openb. XXI en XXII). — 20ste Gr.·.: „Grand Master ad Vitam“ of „Grand Master of all the symbolic Lodges“ (Grand maitre ad vitam, of véritable Grand maitre de toutes les Loges symbolique, ook Souveraine prince maçon). Deze heeft weer betrekking op den tempelbouw en wel op de verwoesting van Stad en tempel door Titus in 70 nC. De Christelijke bouwlieden zouden toen vol droefheid Jerusalem verlaten hebben; ze verspreidden zich toen over de geheele wereld om dan nu een waarachtig geestelijken tempel te stichten. Een deel van deze koos de stad Kilwinning (z. d.) in Schotland uit, om daar eene L.·. te stichten en eene abdij te bouwen, waarin de oorkonde van hun broederschap werd weggeborgen. — 21ste Gr.·.. „Noachite“ of „Prussian Knight“ (Noachite of Chevalier Prussien), de legende hiervan gaat wel zeer ver terug, namelijk tot de verwoesting van den toren van Babel. De vergaderingen van dezen Gr.·. worden alleen des nachts, bij volle maan, gehouden: alleen maanlicht mag hier gebruikt worden. — 22ste Gr.·.: „Prince of Libanon“ of „Knight of the Royal Axe“ (Prince de Libanon, of Chevalier Royal-Hache) z. Libanon. — 23ste Gr.·.: „Chief of the Tabernacle“ (Chef du tabernacle) zinspeelt op de instelling der priesterschap en Aäron en diens zonen Eleazar en Ithamar. Het Rituaal is naar Exod. XXIX en XL gevolgd. In eenige systemen vindt men den Gr.·. van Hoogepriester; in het Royal-Arch Rit.·. is de Hoogepriester de eerste beamte.“ — 24ste Gr.·.: „Prince of the tabernacle.“ De Gr.·. zinspeelt op de voorschriften gegeven omtrent den bouw van den tabernakel, die door God aan Mozes zouden gegeven zijn. — 25ste Gr.·.: „Knight of the brazen serpent“ (Chevalier du serpent airain) doelt op hetgeen wordt meêgedeeld Num. XXI: 6—9. Naar luid der legende werd deze Gr.·. gedurende de kruistochten door J. Ralph gesticht die hem den naam gaf van „Koperen Slang“, daar het de plicht der ridders was arme reizigers optenemen en om niet te verzorgen, hen tegen de aanvallen der ongeloovigen te verdedigen en hen veilig naar Palestina te brengen (z. *Slang*). — 26ste Gr.·.: „Prince of Merci“ of „Scotch Trinitaire“ (Prince de Merci; Ecossais Trinitarie) een zeer wijsgeerige Graad met een beteekenisvol Rituaal; is specifiek-christelijk en heeft betrekking op het z. g. drievoudig verbond dat God met den mensch maakte en wel 1. tusschen God en Abraham, 2. met Mozes, en 3. door middel van „zijnen zoon Jesus Christus“ of ook: het verbond der natuur, der wet en der genade. — 27ste Gr.·.: „Grand Commandeur of the temple (Souverain grand commandeur du temple). Hier heeft alles betrekking op ridders en soldaten en deze Graad wordt met de Tempelheeren in verband gebracht. Hier is niets te vinden wat op de Vrmij.·. betrekking heeft. 28ste Gr.·.: „Knight of the sun“ (Chevalier du soleil of Prince adept) een philosophische Gr.·., die, onder een eenigszins gewijzigden vorm, ook in andere systemen gevonden wordt. De legende beschrijft de zeven Cherubs, wier namen zijn opgeteekend in den eersten hemel en die de zeven deugden des levens vertegenwoordigen, namelijk: zien, hooren, proeven, ruiken, gevoelen, rusten en denken. — 29ste Gr.·.: „Knight of St.- Andrew“ of „Patriarch of the Crusades“ of ook „Grand Master of light“ (Grand Ecossais de St. André d'Ecosse, ook wel Chevalier du soleil) is de eerste dier Graden, die Ramsay (z. d.) in de plaats der drie SS.·. wilde stellen. — 30ste Gr.·.: „Knight of Kadosh“ ook wel „Knight of the black and white eagle“ (Chevalier Kadosch, of Chevalier de l'aigle blanc et noir) deze Gr.·. zocht dezen ritus met de Tempelheeren in verband te brengen en de legende heeft betrekking op de vernietiging dier Orde (z. Kadosch). Deze Gr.·. is van jonge dagteekening; hier vindt men de symb.·. ladder. — 31ste Gr.·. „Grand Inquisitor Commander“ (Grand

Inquisiteur, Inspecteur, Commandeur) is alleen een Graad van beambten, die verplicht zijn de onderscheidene Loges te inspecteeren; de vergadering in dezen Gr.·. heet „Sovereign tribunal" (Souverain tribunal). — 32ste Gr.·. „Sublime Prince of the royal secret (Sublime prince du royal secret) was, tot aan 1786 het hoogste van den geheelen ritus; hier heet de Loge „Grand consistory." — 33ste Gr.·.: „Sovereign Grand Inspector General" (Souverain Grand Inspecteur Général) waarvan de leden het supreme council (suprême conseil) vormen. — Ziethier de lijst der 33 Gr.·. van den Ritus. In Amerika vindt men een geringe afwijking. Daar gaan aan de 33 Gr.·. nog 12 andere vooraf, zoodat er daar eigenlijk 45 zijn. Deze zijn in 4 afdeelingen gesplitst, die echter eigenlijk op zich zelve staan en waarvan ieder haar eigen bestuur heeft; deze afdeelingen zijn 1. de blauwe Loges met 3 Grr.·.. 2. de Royal-Arch-Grr.·. (Gr.·. 4—9), 3. de Tempelridders (Gr.·. 10—12). 4. de oude en aangenomen Schotsche Vrijmetselaars, behelzende de overige Graden die weêr in allerlei onderdeelen zijn gesplitst.

Schotsche philosophische ritus (Rit écossais philosophique), was een soort van Hoog-Graden-systeem dat in 1766 te Parijs gesticht werd en waarin tal van Graden, boven de drie symbolieke, gevonden werden. De stichter of althans ijverigste beschermer van dit systeem, was de arts Boileau; tot 1782 won het steeds veld en had toen reeds 18 Loges onder zich. Om meer ingang te vinden hield men telkens philosophische bijeenkomsten, die convents genaamd werden, en waar voordrachten gehouden werden over historische en dogmatische onderwerpen. Het Fransche Gr.·. Or.·. zag het opkomen dezer nieuwigheid met leede oogen aan, maar in 1781 werd een verdrâg aangegaan en kreeg het systeem het recht in Frankrijk loges te affilieeren en te stichten. Tot 1826 werkte men in dezen ritus voort, maar sedert dien tijd werd daarvan niets meer vernomen.

Schotsche Vrijmetselarij. (Schottische Maurerei. Maçonnerie écossaise. Scotch Masonry. Maç.·. ecoss.). Onder dezen dubbelzinnigen naam verstaat men tal van zoogenaamde Oppergraden, die zich aan den Meestergraad aansluiten en een afgezonderd geheel vormen, of ook slechts tusschengraden zijn tusschen den Mr.·. Gr.·. en de hoogste die in andere systemen gevonden worden. Men wane intusschen niet, dat ze in eenige betrekking staan met Schotland of den Schotschen ritus. De oorsprong daarvan is nog vrij onzeker. Het Algemeen Woordenboek voor VV.·. MM.·. (Vrgl. Lenning III 166 ff) heeft ons een uittreksel gegeven uit een zeldzaam voorkomend werk dat in 1802 te Berlijn uitkwam onder den titel: *Wer ist unter der Parabel: die Familie der Amicitier — eigentlich zu verstehen?"* en daarin lezen we 't volgende: „Na den geweldigen dood van Karel I, beschouwden eenige Koningsgezinden de Free-Masonry, die tot dusver eene inwijding in de kennis der hieroglyphen was, als een zeer geschikt middel om, onder die hieroglyphen, hun plan tot herstelling van Karel II te verbergen en daardoor hen te leeren kennen op wie men, bij eene mogelijke contrarevolutie, zou kunnen rekenen. Deze vereeniging, die met een bepaald politiek doel van karakter werd veranderd, moest voor Oliver Cromwell des te meer verborgen blijven, daar het lid worden van eenig gild te Londen, zonder toestemming der Regeering niet kon geschieden, en bovendien de leerlingen, de gezellen en de meesters; de gezellen, de meesters; en de meesters de geheime oversten niet kenden. Het doel werd aan de meesten wel zinnebeeldig meêgedeeld, maar niet eerder geheel verklaard, dan nadat men hen geheel en volkomen had leeren vertrouwen en dus geheel zonder vrees kon zijn. Met die overoude hieroglyphen verbond men ook nog een veldteeken, een noodteeken en een eed dat de verrader zich wilde onderworpen aan de straf van hoog verraad. De ware Vrijmetselaars, die in de geheimen der overste hieroglyphen ingewijd waren, lieten dit — daar het einddoel zedelijk goed was — stil geworden, maar verloren hun hooger zedelijk doel, geen oogenblik uit het oog. Toen nu de hoofden der contrarevolutie met de herstelling van Karel II hun doel getroffen hadden en toch zagen dat de Vrmij.·. bleef voortduren, verbaasden zij zich daarover. — Toen nu Prins Willem van Oranje in Engeland kwam, en Jacobus II den 20 Dec. 1688 Londen moest verlaten en kort daarop bij Windsor gevangen werd genomen, toen hij (Jan. 1689) ontvluchtte en bij Ambletense in Frankrijk landde, kreeg de oude, eerwaardige metselarij hare tweede bijna algeheele verandering. — De Hertog van Berwick, de natuurlijke zoon van Jakob II en Reg.·. Mr.·. eener Schotsche Loge, verbond zich met de Jezuïeten en uit den leeuw van den stam Juda — een zinnebeeld uit het Oude Testament (Gen. XLIX: 9) — werd een Schotsche leeuw gevormd — Berwick stond nu ook in geheime verstandhouding met Lord Berke-

ley, in Engeland. De oude Hieroglyfen werden veranderd en nieuwe ceremoniën uitgedacht, en men arbeidde voort, met het doel, Jakob II in Engeland te herstellen, en er den Protestantschen godsdient te onderdrukken. De Hoofd-loge bevond zich in een gewelf, onder het *profes*-huis der Jezuïeten te Parijs. Jakob II werd in die Loge ingeleid, en Pater LACHAISE (biechtvader van Lodewijk XIV, en dezelfde naar wien het beroemde kerkhof te Parijs is genoemd) sprak hem daarbij met eenige in dat werk aangehaalde orakelachtige woorden aan. In deze Orde, door de Jezuïeten uitgevonden, was de *dolk* het symbool van den hoogsten graad. De Ridder van den Dolk heette: *Chevalier Kadosch.* De volgende graad had tot Orde-teeken een Moeder-Godsbeeld met het Christuskind, en het omschrift *J. H. S.* In een' anderen, en wel klerikalen graad, ziet men een monnik afgebeeld, die in de eene hand den *gifkelk*, en in de andere een *dolk* houdt, met het onderschrift: *Je dois tout à ma religion*, en aldus: „Ik moet voor mijnen godsdienst niet slechts alles *lijden*, zelfs elken dood;“ maar ook: „ik moet voor haar alles *onderstaan*, zelfs elke misdaad.“ Het geheele geheim dezer Orde bestond in niets anders, dan in het vermoorden van Willem III. De *Chevalier Kadosch* ontving een dolk en zwoer, als hij daartoe werd opgeroepen, te velde te trekken, en zich elk middel te veroorloven tot het bedwingen van de vijanden der Orde. Hij ontving de verzekering, dat, bezigde hij den dolk, Jakob II hem koninklijk beloonen en boven al het volk zou verheffen. In het opgenoemde werkje worden daaromtrent de volgende echte stukken medegedeeld:

„Wij ondergeteekenden Jakob Frans, Hertog van *Berwick*, Ridder der Orde van Jakob II, Koning van *Groot-Brittanje* Robert Charnock, Pater, Johannes Friend, Robert King en Antoon Keys. Wij, hier eerbiedig en vol aandacht verzameld voor het aangezicht der heilige Zaligen en van den grooten Bouwmeester, vooral echter onder de reine en helderziende oogen van Ignatius, die de onschuld hoedt van hen, welke moed en kracht hebben, onderdrukte Staten te verdedigen, wij bekennen en beloven, ons woord tot aan den laatsten oogenblik onzes levens te houden, terwijl wij zelfs onder de grootste folteringen, welke men ons zou kunnen doen lijden, nooit willen bekennen, dat de allerchristelijkste Koning, de eerwaarde vaders Jezuïeten, onze broeders, en Jakob II, ons het eerste denkbeeld hebben gegeven tot den sluipmoord op Willem, Prins van *Oranje*, op straf van eeuwig in het vagevuur te blijven, en de smarten der hel en van het hevigste helsche vuur te lijden, en voor immer beroofd te worden van alle rust, allen vrede en alle leniging, al ware die ook nog zoo gering. Dit beloven wij onzen Meesters en Opperhoofden, den Pater Lachaise en den Aartsbisschip van Parijs.

Gedaan op den 10den Januari 1696, in de duistere kamer.

De Hertog van BERWICK, CHARNOCK, FRIEND, KING, KEYS.“

„Ik Jakob II, Koning van *Groot-Brittanje*, beken oprecht, dat ik heb toegegeven aan de vrome bedoeling van mijn' natuurlijken zoon Jakob Frans, Hertog van *Berwick*, zich mijner zaak aan te trekken en mijn ongeluk met mij te deelen, terwijl hij zich op mijne vijanden wreekt, en mijnen schoonzoon in zijn winterverblijf aanvalt, dit moge dan nu ook geschieden, op welke wijze het wille; daar hij van de eerwaardige vaders Jezuïeten en Lodewijk *den Grooten*, mijn broeder en bondgenoot, die zoowel met de Jezuïeten tot *éène* Orde behoort als ik zelf, vernomen heeft, dat het geene misdaad zij, zelfs niet eens eene zonde voor welke geboet dient te worden, het onrechtvaardige bloed te vergieten van een kettersch vorst of van eene kettersche vorstin, die de Staten in verwarring brengen. Dien ten gevolge draag ik hem de last op, alle personen in *Engeland* en elders, welke zich tegen zijn doel verzetten te verbranden of om te brengen.

St. Germain en Laye, den 30sten Januari 1696. JACOB II.“

Toen alles ontdekt was en men het geheele komplot der sluipmoordenaars in *Engeland* had gevangen (eenigen waren naar het vasteland gevlucht, terwijl volgens Kimbers *History of England*, *Lond.* 1755, gr. 8vo. *p.* 394, van de opgemelde samengezworenen, Charnock, King en Key op den 18den Maart en *Sir* John Friend op den 3den April 1696 werden ter dood gebracht), schreef Jakob II op den 20sten Maart 1696 uit *Boulogne* aan Lodewijk XIV: „Heil en genade wacht „hen. Heilige Ignatius bid voor hen en „heb medelijden met hunne zielen. Geef „niet toe dat zij eenige smart in het va-

„gevuur lijden; want zij hebben niet bekend, „dat ik en mijne broeders, uwe volgelin„gen, hen hebben aangezet.“ In de duistere kamer onder de Jezuïetenkerk te Parijs, bevond zich op een berg — de berg van St. Ignatius genaamd — een oude draak, welke ten aanzien van *Frankrijks* lot voorspelde: „Puinhoopen, bloedige veld„slagen, moorden, kerkers, doodstraffen „zullen uwe werken zijn en uwe zinnen „streelen.“ Dit orakel pasten de Jezuïeten, *naar de stelling* van Pater Lachaise, op de Hugenooten toe, welke Lodewijk XIV moest vervolgen. De door een pijl gewonde leeuw, welke vastgebonden was geweest, doch zich had losgescheurd en het afgescheurde touw nog aan den hals droeg, aan den ingang van een hol lag en met mathematische werktuigen speelde was dus geen edel zinnebeeld, evenmin was dit de dolk in den hoogsten graad. Niet min afschuwelijk waren de dolk en gifbeker in de handen van de beeldtenis des geestelijken in het klerikaat, door de Jezuïeten bedacht en door Gedicke, Biester en Nicolai zoo gelukkig bestreden.

We laten al deze beweringen voor 't geen ze zijn; onwaarschijnlijk is het trouwens niet, dat politieke plannenmakers in de oude Engelsche bouwgilden aanleiding vonden tot het in 't leven roepen van zekere geheime genootschappen. De z. g. Schotsche Vrmij.·. gaf in Frankrijk vooral de geboorte aan een bont samenstel van allerlei Oppergraden, die het wezen der Vrmij.·. bedierven en miskenden. In Engeland hield men zich van deze dwaasheden vrij, en daar de Royal-Arch-Gr.·. als een supplement van den Mr.·. Gr.·. beschouwd werd, kan men zeggen dat daar te lande alleen in de drie Gr.·. gearbeid werd. In Ierland voerde men uit Frankrijk de Hooge Graden in. — In Duitschland vinden we de eerste Schotsche Loges omstreeks 1740, en wel ingevoerd door zekeren Graaf von Schmettau; in Zweden ondergingen ze weder eenige wijzigingen (z. d: en Zweedsch systeem). Men zie verder de afzonderlijke artikelen. *Clermont*, *Graden*, *Heredom*, *v. Hund*, *Kilwinning*, *Philadelphen*, *Schotsche ritus Stuart*, *Zinnendorf*, *Zweden* enz.

Schouten (Jan —) Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nat.·. voor de SS.·. Gr.·. en Reg.·. Mr.·. der □ „*La Flamboyante*“ te Dordrecht. Hij was een der uitstekendste maç.·. schrijvers en maakte zich bekend o. a. door zijn Liezang; „*de eer der Vrijmetselarij gehandhaafd*“ (1824), zijn *Ode op het huwelijk van den H.·. E.·. Gr.·. Mr.·. N.·. Prins Frederik der Nederlanden* (1825), maar vooral door „*de Vrijmetselarij*“ een gedicht in drie zangen (2de dr. 1819). Hij was scheepsbouwmeester en eenige BBr.·. lieten hem een schip bouwen, waaraan de naam werd gegeven „*de Broedertrouw*“ en dat den 21 Nov. 1836, den 25sten verjaardag van zijne Reç.·., van stapel liep. Br.·. Schouten liet toen eene medaille slaan als bewijs van dankbaarheid. Die medaille is gegraveerd door Br.·. Schouberg en draagt aan de eene zijde een roer, als zinnebeeld van het schip met den naam „*Broedertrouw*“ en het anker der hoop, omgeven door twee acacia-takken. Op de keerzijde staat in een lauwerkrans: „*Erkentenis voor Broedertrouw* XXI November MDCCCXXXVI.“ Na zijn overlijden werd met een ander schip nog eens hetzelfde gedaan.

Schreden. In eenige systemen komen maç.·. schreden of passen voor, die eene symb.·. beteekenis hebben.

Schrepffer (Johann, Georg —) geb. te Neurenberg in 1739 was eerst Pruisisch huzaar, later kuiper en eindelijk koffiehuishouder te Leipzig. Men weet niet of, en wanneer hij V.·. M.·. geworden is. In 1772 begon hij in zijn huis zoogenaamde Schotsche Loges te houden en trad op met de bewering, dat de Strikte Observantie eene dwaasheid was, dat niemand het ware wezen kende der Vrmij.·., maar dat hij gezonden was om dat aan zijn leerlingen te openbaren. Velen lieten zich door hem bepraten. Men moest hem ontzien, daar hij telkens dreigde, dat hij de geheimen en ritualen der Loge zou laten drukken. Hij wist de hoogstgeplaatste personen te misleiden en aan zich te verbinden; daardoor nog meer overmoedig geworden, nam hij den naam aan van overste ridder von Steinberg en beweerde hij de bastaard te zijn van een Fransch edelman. De Fransche gezant maakte echter daaraan een einde; de eene ontdekking volgde nu op de andere, en den 8 Oct. 1774 schoot hij zich in het Rozenthal bij Leipzig dood. Geestenklopperij en spiritisme behoorden natuurlijk tot zijne geheime kunsten, en hij was slechts een der vele bedriegers, die op 't einde der voorgaande eeuw zoo vaak zich vertoonden.

Schröder (Friede. Jos. Wilh. —) Dr. en Prof. der Pharmacie te Marburg. Geb. 19 Maart 1733 te Bielefeld, overl. 27 Oct. 1778 te Marburg. Hij is voor de geschiedenis der Vrmij.·. in zooverre van beteekenis, dat hij overal werkzaam was voor de uitbreiding van de Orde der Rozenkruisers (z. d.) en van allerlei alchemistische kunstenarijen.

Schröder (Friedr. Ludw. —) geb. te

Schwerin 3 Maart 1744, overl. 3 Sept. 1816, was laatst Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Hamburg. Hij was tooneelspeler, eigenaar en directeur van het Hamburger Stadstheater. Op het gebied der kunst bekleedde hij eene eerste plaats, en was zeer bevriend met Lessing. Hij was autodidact, maar een man van groote bekwaamheden en van hoogen zedelijken ernst, en zoowel op 't gebied der kunst, als op dat der Vrmij.·. komt hem de eerenaam van hervormer toe. Het doel, dat hij beoogde, was goed, maar de middelen die hij aanwendde kunnen niet altijd goedgekeurd worden. In zijne dagen van goudmakerij, geestenzienerij enz. was het zijn eerste en voornaamste studie om de Hooggraden, die zulk een nadeeligen invloed op de St. Jans-Graden uitoefenden, afteschaffen. In verband hiermede wilde hij eene geschiedenis der Vrmij.·. samenstellen, waarbij hij van de meening uitging dat de Brsch.·. rechtstreeks afstamde van de oud-Romeinsche bouwcorporaties. Verder was hij zeer op geheimhouding gesteld en verdedigde telkens het bestaan eener geheimleer; Krause's (z. d.) denkbeeld van een menschheidsbond vond in hem een beslisten bestrijder.

Scott (Sir Walter —) beroemde Engelsche dichter en romanschrijver, geb. 15 Aug. 1771 te Edinburg; overl. 21 Sept. 1832. Hij was een zeer ijverig V.·. M.·. en lid der „*St. Davids Lodge*" te Edinburg.

Secretaris is de naam van een Logeambt. De werkzaamheden van dien offic.·. blijken uit dien naam; hij is vooral belast met alle correspondentiën, terwijl, bij groote Loges, het gewone schrijfwerk aan een daartoe gehonoreerden Br.·. wordt opgedragen.

Semester-woord (Mot de semestre) — Sedert 1777 wordt in de Fransche Loges elke zes maanden, (zoowel in de Loges van het Gr.·. Or.·., als in dien van het Suprême Conseil) een paswoord gegeven. Het doel daarvan is te weten, of een Br.·. ook tot eene niet erkende L.·. behoort, en ook om de BBr.·. tot getrouwer Logebezoek optewekken. Dit woord wordt door het Opperbest.·. vastgesteld.

Senior capituli was in de Strikte Observantie (z. d.) meer eene waardigheid dan wel een ambt. Hij had meer in 't bijzonder het opzicht over de novitiï, de dienende broeders en de ceremoniemeesters.

Seth, volgens de bijbelsche legende de derde zoon van Adam. In de zoogenaamde Yorker Constitutie komt deze mythische persoon voor; in sommige systemen wordt deze naam symbolisch gebruikt.

Seydel (G. K. R. —). Sedert 1870 hoogleeraar der wijsbegeerte aan de Leipziger Hoogeschool, ook hier te lande bekend, o. a. door zijn in '72 verschenen geschrift „*Die Religion und die Relegionen*" (waarvan eene Nederlandsche vertaling het licht zag) een krachtig voorstander van het „Deutsche Protestantenverein". Reeds op 18jarigen leeftijd werd hij in de O.·. opgenomen, en later ook in de Opper-Grr.·. ingewijd. De Vrmij.·. is voor hem die vereeniging die op den gemeenschappelijken basis gebouwd is van alles wat voor allen het hoogste en reinste is, met uitsluiting van alles wat verdeeldheid onder de menschen kan brengen. Deze opvatting der Vrmij.·. zocht hij steeds overal te verbreiden en dus ook alles wat met deze opvatting in strijd is, uit de Loge te weren. Daarom aanvaardde hij met den bekenden Br.·. J. G. Findel de redactie van de „*Bauhütte.*"

Sicilië (z. *Italie*). Een Italiaansch eiland Aldaar bestaan ± 40 Loges, van verschillende systemen.

Sic transit gloria mundi. (Zoo gaat de heerlijkheid dezer wereld voorbij!) Deze uitroep wordt in Engeland gebruikt wanneer een ridder van den Kouseband wordt begraven, en zijn lijk in 't graf wordt neergelaten. In enkele systemen is ze ook, bij sommige plechtige gelegenheden, in gebruik.

Sieraden eener L.·. of ook *kleinoodiën.* Hieronder verstaat men de juweelen, tabliers en cordons van een Gr.·. of een Logeambt. De sieraden der L.·. zelf zijn: de moz.·. vloer, de Vl.·. S.·., het geslingerd koord, de bijbel, de passer en de winkelhaak.

Sinaï. Berg in de Arabische woestijn, waar — naar luid der legende — de Israelieten de Goddelijke Wet ontvingen. In den catechismus van den graad: „Grand Architect" wordt deze berg naast de Moria en het gebergte van Heredom genoemd, en in de Schotsche Graden heeft hij de beteekenis: Zetel der waarheid.

Sinclair. De familie van dezen naam speelt in de geschiedenis der Schotsche bouwlieden en Vrijmetselaars een beduidende rol. Volgens de berichten van Anderson, Lawrie, Calcott en anderen, stichtte William Sinclair, graaf van Orkney en Caithness Lavid van Rosslyn bij Edinburg in 1441 te Rosslyn eene kapel, waarvoor Koning Jakob II (1437—60) hem een patent gaf als Grootmeester aller bouwlieden en wel voor zichzelven en al zijne nakomelingen. De Sinclairs nu — zoo wordt verder verhaald — hielden de

jaarvergaderingen van het gild te Kilwinning, de geboorteplaats der Vrmij.·. in Schotland terwijl de Loges van die plaats stichtingsbrieven uitgaven aan hen, die er voor zorgden in andere oorden van het Koninkrijk Schotland regelmatige werkplaatsen te openen. (z. Kilwinning). De familie deed steeds wel, en veel wel, en eindelijk nam de erfgenaam William Sinclair, die kinderloos was, in 1736 het besluit afstand te doen van zijne erfelijke waardigheid en het Grootmeesterschap weêr in de handen der Brsch.·. neêr te leggen. Hij deed dit te meer daar, bij den ondergang van het geslacht Rosslijn, die waardigheid weêr naar den troon zou terugkeeren en de broederschap dan in haar eigen land zonder hoofd zou zijn. De Broederschap kwam daar bijeen, en men verkoos toen, uit erkenning van de diensten, die hij altijd aan de broederschap had bewezen, den afgetreden erfelijken Grootmeester tot eersten gekozen Gr.·. M.·.. Men moet deze verkiezing als eene beleefdheid beschouwen, daar Sinclair later niet weêr gekozen werd. Deze laatste Grootmeester uit het huis Sinclair—Rosslijn overleed 24 Januari 1778 in den ouderdom van 78 jaar; ter zijner eer werd den 14 Februari eene groote Rouwloge gehouden. Een portret van dezen Sinclair bevindt zich bij een Loge St. Johns Chapel Canongate Edinburg.

Sint (St.) Al de woorden met dit toevoegsel beginnende, zoeke men onder de woorden die daartoe behooren. St. Jan op Jan, Johannes enz.

Slagen (sterke —) openen den zoekende de tempeldeuren, overeenkomstig het woord: „klopt en u zal worden opengedaan." Dat ook deze klop eene symbolische beteekenis heeft, behoeft geen nadere aanwijzing: snel aanvatten en lang volhouden ligt aan den Leerl.·. sl.·. ten grondslag. — In Engeland had men vroeger bij feestelijke gelegenheden een dergelijk gebruik: wanneer de Koninklijke Stoet tempelwaarts ging, werd de poort eerst geopend nadat de heraut driemalen een sterken slag had doen hooren.

Slang, (De —) is geen eigenlijk maç.·. symbool, maar komt in de oudheid veel voor, waar een slang die zich zelve in den staart bijt, het zinnebeeld is van eeuwigheid en onsterfelijkheid. Dat komt voor in de leer van Zarathustra, in China en bij de Egyptenaren. In het systeem van Basilides (z. Gnostieken) duiden twee in elkander gekronkelde slangen *νοῦς* aan, de eenheid van verstand en wil en den *λόγος* „woord, leer, rede." Bij de Grieken was de slang het attribuut van Proserpina, de vruchtslang, hieroglyphe van het in de aarde sluimerende goud dat, als uit mystieke verborgenheid, ten leven naar buitendringt. In verband met Aesculapius was de slang ook 't symbool der geneeskunde. In sommige maç.·. systemen is nu de slang ook het teeken van eenheid.

Slang. (Ridder van den koperen —) Chevalier du serpent d'airain, Knight of the brazen serpent, is ook de naam van den 25en Gr.·. der Rite ancien et accepté (z. Schotsche ritus). Het onderscheidingsteeken van dezen Gr.·. is een roode band waarop de woorden: „Virtue and Honour" geborduurd zijn. Het teeken is een slang die zich om het kruis slingert, waarop het woord יהוה, dat verklaard wordt: „een die leven zal".

Slavernij. De beweging tot afschaffing der slavernij, vooral gedurende den Amerikaanschen burgeroorlog (1861—65) wekte ook in maç.·. kringen, groote belangstelling. Tegen het einde van 1866 riep het Gr.·. O.·. van Frankrijk het Gr.·. Or.·. van Brazilië op, om met alle krachten aan de opheffing der toen nog bestaande slavernij te werken. Iedere V.·. M.·., zoo werd in dat schrijven gezegd, die slaven hieldmoes dezen de vrijheid geven, wanneer hij nog als Br.·. erkend wilde worden. — Ook na de opheffing der slavernij bleven de blanke LL.·. der Vereenigde Staten nog, op een enkele uitzondering na, vijandig tegenover de kleurlingen (z. d.). In Brazilië werkten de VV.·. MM.·. met alle krachten voor de opheffing der Slavernij en aan hun bemoeiingen is vooral de wet van 28 Sept. 1871 te danken. Vele Loges kochten slaven vrij, en den 2 Maart 1872 werd in de Gr.·. L.·. van Lavradie een feest gevierd, waarbij 12 slavenkinderen een vrijbrief ontvingen. In 1875 werden slavenhouders en slavenhandelaars buiten de Loges van Brazilië gesloten; in 1876 gaf Br.·. Amele, Awero Lopez te Bahia aan 60 slaven de vrijheid en verschafte hun de middelen voor hun onderhoud en de L.·. *Segredo* te Rio de Janeiro kocht uit eigen middelen 55 slaven vrij, waarvoor ze van het Gr.·. O.·. den eeretitel „*Benemerita*" ontving. In 1877 verklaarde het Gr.·. O.·. dat ook geboren slaven in de O.·. konden worden opgenomen.

Sleutel. Een elpenbeenen sleutel is een zinnebeeld der stilzwijgendheid, en ook het onderscheidingsteeken van den schatbewaarder.

Sleutel (Ridder van den Gouden —) Chevalier de le clef d'or, Grand Master of the key of Masonry, is de 3de Gr.·. van

den hermetischen (z. d.) ritus te Montpellier.

Sleutel der Vrmij.·. (De Gr.·. Mr.·. van den —) is de 21ste Gr.·. der Conseils van den Keizer van het O·. en W.·. te Parijs. (z. Frankrijk).

Sliedrecht. Gem. in Zuid-Holland. Hier bestaat een Maç.·. Soç.·. „*Aurora.*" Secret.·. Br.·. Slotemaker, Notaris.

Sluis. Stad in Zeeland met ruim 2000 inwoners. In 1784 werd hier de L.·. „*l'Amitiè sans fin*" gesticht, die nu naar Terneuzen is overgebracht (z. d.)

S. M. S. O. Serenissimus Magnus Superior Ordinis per Germaniam inferiorem; onder dezen titel werd de Hertog Ferdinand van Brunswijk in 1772 op het convent van Kohlo, tot Gr.·. Mr.·. van alle vereenigde Schotsche en Vrijmetselaars-Loges benoemd. Kortheidshalve schreef men alleen deze aanvangsletters.

Smith (George —), kapitein, Prov. Gr.·. Mr.·. voor Kent, schreef in 1783 een werk „*Use and abuse of Freemasonry*" dat hij aan Koning Frederik II van Pruisen opdroeg. Daarin komen vele hoogst belangrijke historische mededeelingen voor. Het werk moet echter met de grootste omzichtigheid gebruikt worden. In die dagen oefende men zoo weinig kritiek.

Sneek. Stad in Friesland met 11000 inwoners. In 1818 werd hier de L.·. „*Concordia Res parvae crescunt*" opgericht, die tot 1828 werkte en toen inactief bleef tot 1874 in welk jaar ze weder heropend werd. Ze vergaderde eerst geruimen tijd in het Hotel „de Wijnberg", maar richtte toen een eigen gebouw op dat een sieraad is voor de stad. De kleuren der L.·. zijn violet en zwavelgeel. Ze telt heden 58 leden. Gedurende de wintermaanden wordt op den 1sten Dinsdag van iedere maand in het Logegebouw eene maç.·.Societeit gehouden.

Societeit. Aldus noemt men een maç.·. vereeniging, die op plaatsen bestaat waar geene Loge is. Eene soç.·. moet altijd ressorteeren onder eene naastbijzijnde L.·. Ze werkt altijd in den 1 Gr.·. en zonder 't gebruik van mac.·. vormen en plechtigheden. — Ook bestaat naast de meeste LL.·. eene soç.·., waar maç.·. onderwerpen worden besproken of die ook bestemd zijn tot gezellig verkeer van de BBr.·. onderling.

Socius. Zoo wordt in de Strikte Observantie (z. d.) een vorst of eenig andere hooggeplaatst persoon genoemd, die der O.·. belangrijke diensten bewees. Ze ontvingen bij hun benoeming den ridderslag en den naam Eques.

Socratica Societas (z. *Toland*).

Soerakarta, stad op Java. Van deze werkpl.·. ontvingen we de volgende mededeeling. „De Loge *l'Union Frédéric Royal*" werd opgericht den 26 III 5872. Spoedig trad een groot aantal leden toe, die voor een deel door vertrek of overlijden onze gelederen verlaten hebben, voor een deel nog steeds hunne krachten aan de werkplaats wijden. De tijd van werkzaamheid in de Loge wordt gewoonlijk geregeld naar de officieele feesten aan de Inlandsche hoven of ten Residentiehuize.

Maar ook werkt de Loge naar buiten. Reeds voorlang was de behoefte gevoeld aan eene inrichting om de kinderen der talrijke employés, op de landelijke ondernemingen werkzaam, in de gelegenheid te stellen de scholen te bezoeken. De Loge nam die dringende taak ter hand en eerlang (den 1 Nov. 1875) werd het Verzorgingsgesticht geopend in een ruim woonhuis, voor dit doel ingehuurd. Maar die maatregel bleek onvoldoende. Door den goeden naam, waarin zich het gesticht verheugde en door de medewerking van eigenaars en administrateurs der ondernemingen, werd het aantal kinderen al grooter en grooter, zoodat een eigen en opzettelijk voor het doel gebouwd gesticht, noodig bleek. Met krachtdadige medewerking van vele belangstellenden en belanghebbenden kwam het nieuwe gebouw, geschikt voor een 50tal kinderen, tot stand, en kon den 20 Februari 1881 worden ingewijd. De naam drukt hier vrij wel het doel der inrichting uit. De kinderen worden er onder de leiding van eenen Regent en eene Regentes opgevoed. Voor de lichamelijke en zedelijke leiding wordt nauwlettend gezorgd, terwijl eerlang eene ambachtsschool aan het gesticht verbonden wordt, ten einde de jongens te beter in staat te stellen later aan hunne roeping (hoofdzakelijk op de landelijke ondernemingen) te voldoen.

Na dien arbeid te hebben tot stand gebracht, kon eindelijk gedacht worden aan de oprichting van een nieuw Logegebouw, dat we vertrouwen nog in dit jaar te kunnen openen.

Soeurs (Loge des neuf-) eene bekende Loge te Parijs in de voorgaande eeuw (1770—83), bekend wegens hare beroemde leden, Helvetius, de Lalande, Notanie, de Chamfort, Mercie, Vernet en anderen, en ook wegens hare schitterende weldadigheid.

Sofia. Naam eener mystieke koterie in Persië, die sedert de IXde eeuw bestaat en wier hoofdleer is: de vereeniging van den mensch met God. Hare leerstellingen schijnen het strenge Mohammedanisme en dus de orthodoxie te naderen, vanwaar de leden

dezer secte zich in een soms dubbelzinnige positie bevinden. Hunne eenvoudige grondstellingen brachten er onderscheidene geleerden, o. a. Krause, toe hen met de Christelijke Chuldeërs of Kuldeërs te vereenzelvigen. (Krause „*Kunsturkunden*" I. z. 396—404).

Sophisiens (Ordre sacré des —) Op aansporing van onderscheidene Generaals, die den veldtocht naar Egypte hadden medegemaakt, stichtte Br.·. Cuvelier de Trie, Reg.·. Mr.·. der Parijsche L.·. „*Frères artistes*" deze maç.·. vereeniging, die uit drie Graden of rangen bestond: 1. de aspiranten, die alleen ja en neen mochten zeggen, 2. de ingewijden „initiés," 3. de leden der groote mysterieën. De kenspreuk was: „l'étude est soeur d'Horus." Deze O.·. gaf ook een Rituaal uit. De z. g. Orde stierf spoedig uit.

Sorbonne eigenlijk eene, door Robert de Sorbon in 1250 aan de Parijsche universiteit gestichte, school voor wereldlijke geestelijken. Later werd deze naam aan de Godgeleerde faculteit dezer Hoogeschool gegeven. Vroeger voerde ze steeds oppositie tegen de Jesuïten; in de XVIII[de] eeuw kwam ze in strijd met Rousseau en anderen. In 1748 vaardigde zij een edict uit tegen de Vrmij.·. dat onderscheidene tegenschriften in 't leven riep.

Spanje. Reeds in 1727 zond de Gr.·. Mr.·. der Engelsche Gr.·. L.·. afgevaardigden naar Spanje, die te Gibraltar en te Madrid Loges oprichtten, en in 1739 werd er een Prov.·. Gr.·. Mr.·. voor Andalusië benoemd. Maar reeds in 1740 bande Philips V, daartoe door den Paus aangespoord, alle VV.·. MM.· uit zijn rijk; velen hunner werden gevangen genomen en, toen de inquisitie eene geheime Loge ontdekte, werden hare leden tot de galeien veroordeeld. Engeland deed wat het kon om de vervolgden te helpen, en 't had ten gevolge, dat de Vrmij.·., al was het dan zeer in 't verborgene, in S. bleef voortbestaan en dat er onderscheidene nieuwe Loges werden opgericht; maar Josef Torubia, de pauselijke gezant, wist eindelijk den 2 Juli 1751 een besluit van Koning Ferdinand VI in 't leven te roepen waarbij alle samenkomsten van VV.·. MM.·. streng verboden, de leden van hoogverraad beschuldigd en uit Spanje gebannen werden. De gruwelijkste vervolgingen hadden nu plaats. Toch baatte dit koninklijk decreet niet. Sedert 1753 werden de Logevergaderingen gehouden in de woning van den Engelschen gezant, en nog in 1776 bestond daar een L.·., die volgens het Oud-Engelsche systeem werkte. — Toen in 1807 de Fransche troepen Spanje binnenrukten, nam de Vrmij.·. spoedig een hooger vlucht; er was bijna geen stad van eenige beteekenis waar geen Loges gevestigd waren, die onder Fransche en Engelsche bescherming werkten. De Franschen wisten het zelfs zoover te brengen, dat zij een Gr.·. L.·. voor geheel S. oprichtten, en wel in het paleis der Inquisitie en zelfs bestond daar in 1809 een Gr.·. Tribunal des 31 Grr.·. du Rite ancien. — De B.·. nam steeds in omvang toe, en de beste verdedigers der vrijheid van S. lieten zich daarin opnemen. — Nauwelijks echter was het traktaat van Valençay met Ferdinand VII gesloten, en deze aan zijn volk wedergegeven, of er braken andere dagen aan. Reeds op reis naar Madrid luisterde deze Vorst naar de inblazingen der geestelijkheid, en op denzelfden dag waarop hij de inquisitie in al hare rechten herstelde, vaardigde hij ook een verbod uit tegen de bijeenkomsten van VV.·. MM.·., liet hij alle LL.·., ten getale van 49, sluiten en de VV.·. MM.·. van hoog verraad beschuldigen. Intusschen hadden de VV.·. MM.·. oneindig veel gedaan voor de verspreiding van reine denkbeelden, en voor waarachtige verlichting en beschaving; Granada, waar het Gr.·. O.·. gevestigd was, werd het „Spaansche Atheen" genoemd en de uitnemendste mannen, als de markies Tolosa, de geleerde canonicus Marina, de dappere generaal Alava, de generaal-adjudant van Wellington, traden, ondanks alle bedreigingen en vervolgingen, moedig op voor de zaak der Vrmij.·.. Te betreuren is het daarom te meer, dat sommigen de Vrmij.·. voor hun politieke plannen misbruikten; want het schijnt, dat de revolutie van 1 Jan. 1820 hun werk was. Maar er kwam onder hen oneenigheid, en Generaal Ballesteros, die in 't begin van Maart 1820 alle gevangen genomen VV.·. MM.·. op bevel der provisioneele regeering in vrijheid had gesteld, waarop alle Loges weêr heropend werden, vormde de zoogenaamde Communeros, eene vereeniging der uiterste radikalen, die de gematigde Vrijmetselaren, waar 't kon, tegenwerkten. Ook deze Communeros vervielen spoedig weder, toen ontstonden de Anilleros en Exaltados. Morillo en Martinez de la Rosa die aan 't hoofd der VV.·. MM.·. stonden, wilden de heerschappij over de overige sekten bemachtigen en gaven daardoor aanleiding tot den opstand van 7 Juli 1822, maar moesten voor de Communeros wijken, die nu tot den inval der Fransche troepen de overhand behielden. — Den 2 Aug. 1824 vaardigde koning Ferdinand VII een

nieuw verbod uit tegen de VV.·. MM.·. en andere geheime genootschappen; alle leden moesten zich, binnen 30 dagen, als zoodanig aangeven en hunne diploma's en verdere bescheiden afgeven; bij weigering en bij latere ontdekking zouden ze, binnen 24 uren, als hoogverraders opgehangen worden; bij besluit van den minister van oorlog Aymeria van 16 Oct. van het zelfde jaar, werden alle VV.·. MM.·. vogelvrij verklaard. Toch bleef hier en daar eene Loge nog in stilte voortwerken, als b. v. te Granada; en den 9 Sept. 1825 werden onder den Minister Colomarde zeven BBr.·. uit de hoogste standen ter dood gebraeht. — In 1829 vinden we te Barcelona nieuwe sporen der Vrmij.·.: een Opperluitenant Galvez werd ter dood gebracht en twee anderen werden levenslang tot de galeien veroordeeld. Langen tijd hoort men nu niets meer van de O.·. in S.— Na 1840 echter komt weer iets van haar aan 't licht; het Fransche Gr.·. Or.·. kreeg namelijk bericht van de vestiging van een Spaansch Gr.·. O.·., hoewel de naam van de plaats waar dit zijn zetel had niet wordt genoemd. Dit nam den titel aan „Grand Directoire Consistorial" en gaf zijn statuten uit, die den 20 April 1843 vastgesteld werden; in '48 noemde dit Lichaam zich „Gr.·. O.·. van Hesperie." Daar nu de namen der oprichters niet werden meêgedeeld, weigerde het Fransche Opperbestuur dit Spaansche Gr.·. O.·. te erkennen, en richtte zelf in '49 te Barcelon eene L.·. *„la Sagesse"* op. Nu en dan hoort men in de eerstvolgende jaren 't een en ander van onderscheidene Spaansche LL.·., die hier en daar werden opgericht, terwijl eenige onder de Engelsche Gr.·. L.·. arbeidden. Evenwel, tot de revolutie van 1868 (de verdrijving van Koningin Isabella) moest de Vrmij.·. in Spanje geheim blijven en de Maçons kwamen meermalen in bosschen of op allerlei geheime plaatsen bijeen; maar sedert dien tijd werd de O.·. niet meer bemoeilijkt en langzamerhand verrezen tal van Werkpll.·., deels onder het Engelsche of Fransche Opperbestuur, deels onder een zelfstandig Gr.·. O.·. van Lusitanie. Op 't einde van '71 bestonden in Spanje niet minder dan vier Grootloges; eene daarvan koos den bekenden Staatsman, Br.·. Manuel Ruiz Zorilla tot Gr.·. Mr.·.. — Weldra openbaarde zich onder de Spaansche VV.·. MM.·. groote verdeeldheid; allerlei Hooge Graden werden ingevoerd en met het Gr.·. O.·. van Portugal (z. d.) hadden vaak onaangenaamheden plaats. Wij kunnen hier niet in bijzonderheden afdalen, die voor de algemeene geschiedenis van den Bond van geen beteekenis zijn. Heden bestaan in Spanje de volgende maç.·. lichamen: 1. het Nation.·. Gr.·. O.·. van Spanje te Madrid met 189 LL.·.; Gr.·. Mr.·. Br.·. J. A. de Seoane. 2. De Gr.·. L.·. van Spanje te Madrid met 83 LL.·.; Gr.·. Mr.·. Br.·. A. R. Ortiz. 3. De Gr.·. Symb.·. L.·. en Opperraad van den Schotschen Ritus in Spanje te Madrid, Gr.·. Mr.·. Br.·. A. R.·. Ortiz. 4. De Gr.·. onafhankelijke Symb.·. Spaansche L.·. te Sevila, Gr.·. Mr.·. Br.·. D. J. Rodriquez Castro. — Het Nederl.·. Gr.·. O.·. onderhoudt met de eerstgenoemde betrekkingen, door 't wederzijds wisselen van gedrukte maç.·. bescheiden.

Speculatieve Vrmij.·. is de Engelsche naam, door Hutchinson ingevoerd, voor de Vrmij.·., in tegenstelling met de gewone (operative) metselarij. — Ten onrechte heeft men later dezen naam ook aan de z. g. Hooge Graden gegeven.

Sperwer De — komt op het tabl.·. van de Schotschen Gr.·. der Strikte Observantie (z. d.) voor, als symbool der snelheid waarmede de Schotsche V.·. M.·. de bevelen zijner oversten opvolgt.

Spheeren. (Globes). De kunstige aard- en hemelbollen die de beide Koll.·. bekronen, zijn de zinnebeelden van regelmaat en wijsheid.

Sphinx (ἡ σφίγξ) is een oorspronkelijk Egyptisch symbool voor kracht en wijsheid. In Egypte werd dit, in vroeger tijden, als een mannelijk wezen afgebeeld, wat gedeeltelijk nog aan de overblijfselen der buste te zien is; later — voegde men bij het lichaam van den leeuw, dat meestal vrouwenborsten had, 't hoofd van eene maagd. Soms werden aan het lichaam ook vleugels gegeven, gelijk nog soms op enkele munten voorkomt, terwijl ook nog andere attributen gevonden werden. — Voor de grootste Egyptische tempels werden geheel rijen van Sphinxen gevonden, en algemeen bekend is de groote, uit een rotsblok gehouwen, Sphinx bij de pyramiden van Gizeh, die heden nog, meer dan 20 voet, boven het zand uitsteekt. Ze worden in 't algemeen beschouwd, als het symb.·. van wijsheid, van verborgen wetenschap, van het heilig mysterie. Het vrouwenhoofd symboliseerde de schoonheid, en 't leeuwenlichaam de kracht. De Grieksche Sphinx onderscheidt zich van de Egyptische symbolisch daardoor, dat 't geen in Egypte een mysterie was, in Griekenland eenvoudig een raadsel werd. In de Vrmij.·. heeft de Sphinx als werkelijk symbool weinig ingang gevonden, hoewel die op enkel maç.·. munten voorkomt en in sommige tempels toch

wordt aangetroffen.

Spraak z. *Taal.*

Spatt (Eduard —) Gr.·. Secret.·. der Gr.·. L.·. van Ierland is de verdienstelijke uitgever van Anderson's Constitutieboek van 1738.

Spurious Freemasonry(onechte Vrmij.·.). Deze uitdrukking is van Oliver afkomstig, die 't volgende verhaaltje voor historisch wil doen doorgaan, dat we, ter wille der curiositeit, hier toch vermelden. Hij beweert dan, dat de idee der Vrmij.·. zoo oud is als de wereld; dat de ware Vrmij.·. echter bij de nakomelingen van Seth is bewaard gebleven, terwijl de onechte (spurious) op de nakomelingen van Caïn, de Heidenen (sic!) is overgegaan en nog voor een deel in hunne mysteriën overig is, die daarom vaak zoo veel op de maçonnerie gelijken. De echte Vrmij.·. werd dan voorgeplant door Sem, Abraham, Isaäk, Levi, Kelhoth, Amram, Mozes, Josua, de profeten, Salomo enz.; de onechte door Caïn, en Chams nageslacht, door de Gymnosophisten van Indië naar Egypte, Griekenland, Scandinavië en andere streken van het Noorden. Bij den tempelbouw van Salomo had eene vereeniging van een tak der onechte Vrmij.·. met de echte plaats, toen de Joodsche bouwlieden zich met de Tyrische kunstenaren vereenigden, wier hoofd Hiram Abif was. — Men moet zeggen dat op aardige wijze aan de legende wordt voortgesponnen.

Stad (De weldadige Ridders der Heilige —) nu Rit rectifié. z. *Ridders van Weldadigheid.*

Stalen gewelf z. *Gewelf.*

Standaard z. *Banier.*

Starck (Johann August —) werd 28 Oct. 1741 te Schwerin geboren, studeerde van 1760 tot 63 te Göttingen, werd magister en lid der Akademie van wetenschappen, was van 1763 tot 65 te Petersburg leeraar der Oostersche taal- en oudheidkunde, ging toen voor korten tijd naar Engeland en was van 1 November 1765 tot Augustus 1766 interpres der Oostersche handschriften aan de Koninklijke bibliotheek te Parijs; daarna corrector te Wismar; later ging hij weer naar Petersburg, was van 1769 tot 77 hoogleeraar der theologie en hofprediker te Koningsberg. Onverwachts legde hij die betrekking neder, en werd te Milan hoogleeraar der wijsbegeerte. Reeds was het gerucht verbreid, dat hij in 't bezit was van allerlei geheime wetenschappen en de Erfprins (later Groot-Hertog Lodewijk I) van Hessen-Darmstad wendde pogingen aan om met hem in betrekking te komen. Zoo werd hij in 1781 aangesteld tot Opperhofprediker en consistoriaal-raad te Darmstadt. In 1811 werd hij in den adelstand verheven; hij overleed 3 Maart 1816. Starck is een der mannen geweest over wien het meest is gesproken, en over wien het meest uiteenloopend oordeel werd geveld. De geschriften voor en na over hem geschreven zijn zoo talrijk, dat dit alleen reeds bewijst, dat we hier te doen hebben met een man van beteekenis. En dit is ook zoo. Hij was een uitnemend wijsgeer en orientalist, en schreef over beide wetenschappen hoogst belangrijke werken. Men beschuldigde hem van heimelijk tot de Katholieke Kerk te zijn overgegaan en, hoewel hij deze beschuldiging ver van zich wierp, bleef men volhouden dat hij te Parijs in de kerk St. Sulpice het protestantisme had afgezworen. Wij kunnen niet beslissen in hoeverre deze beschuldiging waar is; wel weten we, dat het Jesuïten waren, die dit van hem verhaalden en dat Starck gaarne met katholieken omging, terwijl zijn prediking zich altijd ver hield van de Luthersche dogmatiek, die in zijne dagen overheerschend was, en wij gelooven veeleer dat dit het was wat, in verband met zijne geheel eigenaardige opvatting der Vrmij.·., hem die beschuldiging op den hals haalde. — In 1761 was S. als student in eene ambulante of militaire L.·., aangenomen. Spoedig ging hij over tot de Strikte Observantie (z. d.) en stichtte hij te Wismar eene Loge onder den naam *„Zu den drei Löwen“* waarbij hij in '67 als adjunct 2de Opz. optrad. Eensklaps wendde hij zich tot von Schröder te Rostock, met de bewering, dat hij uit Petersburg eene geheime maç.·. wetenschap had medegenomen, die aan niemand in Duitschland bekend was, terwijl hij verzocht in nadere betrekking met den Gr.·. Mr.·. der Strikte Observantie te komen. Von Schröder wilde hem niet afwijzen, maar was toch ook voorzichtig, en zond Starck's schrijven aan den Gr.·. Mr.·.. Na lang aarzelen en allerlei onderhandelingen kwam Starck met v. Hund (z. d.) in aanraking, en deelde dezen nu nader mede wat hij bedoelde. De eigenlijke geheimen der O.·. — zoo beweerde hij — waren niet het eigendom van de wereldlijke ridders in de O.·. der Tempeliers, maar van de geestelijke (Kleriker), en door dezen tot op dezen tijd bewaard gebleven. Te Petersburg, zoo ging hij voort, bestond nog een kapittel; daarvan was hij nog lid en dit wilde hij nu nader met de Strikte Observantie verbinden. Hij eischte nu voor zich en zijne Klerikers eenige rechten en vrijheden, en voor de L.·. te Wismar onaf-

hankelijkheid van die te Rostock. Men gaf toe, en de bekende Mylias, kanselier der O.·., zou meê naar Wismar gaan, om alles nauwkeurig te onderzoeken; deze weigerde echter te gaan, en nu ging von Prangen, ook een der hoofden van de Str. Observ. die in 1768 te Wismar aankwam. Hun werden daar allerlei oude en belangrijke bescheiden voorgelegd en von Hund, later daarmede in kennis gekomen, nam alles dankbaar voor zijn hoofdkapittel aan. Maar toen v. Starck in 't zelfde jaar 200 thlr. vroeg, om een reis naar Petersburg te kunnen maken, en hem dit geweigerd werd, antwoordde hij op zulk eene insolente wijze, dat v. Hund alle corespondentie met hem afbrak. Te Petersburg ontmoette S. later von Prangen, en deze bemerkte daar dat het zoogenaamde hoofd van het daar gevestigde kapittel, Pylades, de totaal onontwikkelde vuurwerkmaker Schürger was. S. deelde hem mede, dat hij nu ook dat kapittel wilde laten uitsterven. Elders werden nog wel kapittels van het z. g. Klerikaal systeem opgericht, maar S. hield zich meer in alle kalmte, met theosophie en magie bezig, terwijl von Raven een ijverig alchemist werd. Weldra werden aan Starck allerlei bedriegerijen ten laste gelegd, maar hij stond onder de hooge bescherming van Hertog Ferdinand van Brunswijk, die alle aanklachten tegen hem terzijde legde. We behoeven geen melding te maken van al hetgeen nu voor en tegen Starck geschreven werd; genoeg is het, dat hij vaak ten onrechte werd beschuldigd, maar dat het hem op een leugen meer of minder ook niet aankwam. Hoe die Klerikale Loges waren ingericht, weet men niet zeker; alleen is het bekend, dat S. in de L.·. te Wismar, eene formeele kapel voor den Kerikalen cultus had ingericht, en dat die met een bepaald katholiek rituaal werd geïnstalleerd.

Statistiek. Is de statistiek nog eene betrekkelijk jonge wetenschap, dan is het niet te verwonderen dat ze nog niet op den Bond van VV.·. MM.·. is toegepast, althans nog op zeer onvoldoende wijze. Alleen geven enkele Gr.·. OO.·. en Gr.·. LL.·. in de Jaarboekjes en Bulletins jaarlijks een gedetailleerde opgave van de leden der LL.·.. Wie hier de hand aan 't werk slaat, zal een belangrijken arbeid verrichtten.

Statuten z. *Wetboek*.

Steen. Het spreekt van zelf dat een steen, die de bouwlieden gebruiken moeten, een der meest voorkomende SS.·. der Brsch.·. is.

Steen der wijzen (Lapis philosophorum of philosophicus) zou, volgens de Alchemisten en Kabbalisten der Middeleeuwen eene materie (materia prima) zijn, die den grondstof aller dingen bevat en ook de kracht bezit als algemeen oplossingsmiddel (menstruum universale) alles in zijn bestanddeelen ontbinden, de menschen te verjongen, onedele metalen in goud te veranderen, alle ziekten te genezen enz. enz. Vooral geven de Alchemisten aan een soort van goud (aurum potabile) dezen naam, en dit zou dan juist de kracht hebben de onedele metalen te veranderen. De sage van dezen steen was wijd verbreid, maar 't geheim om dien machtig te worden diep verborgen en dus het secretum secretorum; velen gaven lijf en ziel om het te ontdekken, zonder het te vinden. Dat alles wat van dien steen verhaald wordt niets dan fabels zijn, behoeft natuurlijk geen betoog. Maar men vergete niet, dat het geknutsel der alchemisten, het kinderachtige spelen met de chemie, onwillekeurig veel aan 't licht heeft gebracht dat later weêr de bron is geworden van andere ontdekkingen. Dat vele z. g. Vrijmetselaren zich ook met zoeken naar den steen der wijzen bezig hielden, zal wel niemand verbazen. (Men zie de artt. *Alchemie*, *Hermes*, *Paracelsus*, *Rozenkruisers*).

Steinbach (Erwin von —). De bouwmeester van de westelijke facade van den Straatsburger Munster (z. *Munster*) werd in 1240 te Mainz geboren. Hij stamde af uit een geslacht van steenwerkers te Steinbach, een stadje in het Badensche, en was een leerling van den Benediktijner Albertus Argentinus. Den 2 febr. 1276 begon hij den bouw der façade, waarvan de eerste steen gelegd werd 25 Mei 1277; gedurende 41 jaren was hij onafgebroken met den bouw bezig, waarvan hij de beide eerste verdiepingen voltooide. In 1298 verteerde een brand al het hout van den munster, vernietigde het leien dak van 't schip der kerk, en deed al de muren barsten, zoodat de bouw slechts zeer langzaam voortging. Hij overleed den 17 Jan. 1318. Een steen bij de tweede kolom in het koor der kathedraal draagt nog een opschrift in het Latijn, dat in 1316 vrouw Kusa, huisvrouw van meester E., in 1338 diens zoon E. (Gubernator, fabricae ecclesiae Argentinensis) en in 1338 meester Hans gestorven is. Zijn zoon Hans volgde hem als bouwmeester op. — E. van S. was ook een uitstekend beeldhouwer; voor de Vrmij.·. is hij van groot belang, daar hij de stichter was der Straatsburger bouwhutten. In 1275 stichtte hij de leeken-broederschap der vrije steenwerkers, waarvan de statuten geheim gehouden en alleen

mondeling meêgedeeld werden. Deze vereeniging kwam in de plaats der bouwvereenigingen van de monniken, die de groote bouwwerken dier dagen niet alleen konden uitvoeren.

Stephanus-Orde. 1. Eene geestelijke ridderorde in 1562 gesticht door Cosmo de Medicis I van Toskanen; ze stierf uit, maar werd in 1817 nog eens hernieuwd. 2. Een Hongaarsche orde van den „H. Apostolischen Koning Stephanus", den 5 Mei 1764 door Maria Theresia gesticht. 3. Vermeldt Oliver (*Histor. Landmarcks* II 135) een Graad onder dezen naam, waarvan de leden een zwart kleed en een gouden kruis droegen.

Ster (de vlammende —) (*Eng*, The blasing star, *Fr.* 'l Etoile flamboyante, *Ital.* Estella rutilante, *Zw.* Flammerad Stjerna, *D.* Der flammende Stern), in welks middelpunt de G., wordt in vele Loges — niet in alle — beschouwd als symbool van het hoogste Wezen. Voor 1737 wordt in geen rituaal daarvan melding gemaakt. Het eerste komt ze voor in Oud-Fransche Loges, later in de Schotsche Graden, verder werd dit symbool verre verbreid.

Ster (Ridder van de —). Knight of the Star. Oliver duidt met dezen naam een Hoogen Graad aan, waaraan de leden een ster aan den hoed dragen.

Ster van 't Oosten: eene Noord-Amerikaansche vrouwen-Orde door VV.·. MM·. gesticht. In eenige Staten, b. v. Missouri, bestaat daarvan een Gr.·. Kap.·.. In den Staat New-York zijn 28 kapittels, te Jowa 54, in Illinois 117. Het doel is, de emancipatie der vrouw, om haar te doen deelnemen aan den maatschappelijken arbeid. Deze Orde heeft heeft 5 Grr.·.: 1 de dochter van Jephta, symbool van gehoorzaamheid aan de gelofte; 2 Ruth, trouw aan godsdienstige beginselen; 3 Esther, trouw jegens de minderen; 4 Martha, geloof in het oogenblik van gevaar; 4 Electa, geduld en onderworpenheid, zelfs tegenover de ongerechtigheid. De symboliek is in 't algemeen bijbelsch.

Stewards. *Stewardsloge.* Onder steward verstaat men in Engeland de hofmeesters, rentmeesters, proviandbezorgers op de schepen, de opzieners op landgoederen enz. In de Logehierarchie bekleeden deze de post van helpers van den tweeden Opziener; ze hebben de taak dezen te helpen bij de inzameling der bijdragen, voor de noodige consumtie bij de tafelloges te zorgen, en in 't algemeen om deze beamten behulpzaam te zijn. In vele Duitsche Loges heeft men nagenoeg dezelfde ambtenaren onder den naam Schaffner. — In Engeland zijn 18 Gr.·. Stewards; ze worden jaarlijks benoemd en hebben, onder presidium van den Gr.·. Mr.·., den plicht voor de inrichting van het Groote feest te zorgen. Ze worden door 18 verschillende Loges benoemd, moeten werkende leden der L.·. zijn en in den Mr.·. Gr.·. werken. Vroeger hadden zij groote voorrechten die later zijn opgeheven. Alleen hebben deze Stewards uitsluitend het previlegie, leden der groote Stewardsloge te worden, welke niet — als alle andere Engelsche Loges — een nommer voert, maar op de Logelijsten bovenaan staat en den eersten rang inneemt hoewel ze 't recht niet heeft een cand.·. aantenemen of aan een V.·. M.·. Hooger L.·. te geven. — In nadere bijzonderheden treden we niet. Wij gelooven dat die geheele inrichting weinig aanbevelenswaardigs heeft.

Stockholm z. *Zweden.*

Stolkin is, volgens de legende, de naam van hem die, van de negen daartoe uitgezonden Meesters, het eerst het lijk van Hiram ontdekte. (*z. Hiram*).

Stone (Nikolaas —) Een, in zijn tijd, beroemde beeldhouwer in Engeland, die door den beroemden Inigo Jones (z. d.) vaak gebruikt werd bij de versiering van zijne bouwwerken. Het Constitutieboek van 1723 meldt van hem, dat hij, onder Jones, als Meester-Metselaar, het banketthuis voltooide, dat het schoonste gebouw der aarde was! In de uitgave van 1738 heet hij Opziener onder Jones; daarin wordt verder medegedeeld, dat hij een werk over de bouwkunde schreef dat in 1720 door eenige angstvallige Broeders, tegelijk met andere kostbare handschriften verbrand werd, toen de Gr.·. Mr.·. Payne eene verzameling van oude oorkonden wilde aanleggen, om daaruit de oude gebruiken te leeren kennen.

Stonehenge (een Angelsaksisch woord) in het Duitsch Hängestein, Oud-Engelsch: Choir, Gaur of Côr Gawr, groote Tempel; zoo noemt men de hoogst merkwaardige ruïnen die in de nabijheid der Stad Salisbury in Engeland gevonden worden en waarschijnlijk overblijfselen zijn van eene oude vergaderplaats der Druïden (z. d). Rondom deze ruïnen vindt men graven, en wel tot een getal van 2 à 300. In de geopende graven vond men meest voorwerpen van brons. De vraag wie deze gebouwen gesticht zou hebben, is nog niet beantwoord. De bekende Noordsche oudheidkundige Nilson houdt het voor een door de Phoeniciërs gebouwde zonnetempel. Het is niet onwaarschijnlijk dat dit volk in overoude tijden derwaarts getogen zou zijn.

Strathmore 1 (Jakob, Lyon, Graaf van —) werd den 7 Juni 1733 tot Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Engeland gekozen. Daar hij zich toen echter in Schotland bevond, werd tot zijn gevolmachtigde benoemd Lord Southwell. — 2. (Thomas, Lyon Graaf van — en Kinghem) waarschijnlijk de zoon van den vorigen, werd in 1744 Gr.·. Mr.·. van Engeland.

Stuart (Karel Eduard), zoon van den pretendent der Engelsche kroon, Jacobus VIII (als koning van Schotland) of Jacobus III (als koning van Engeland), werd den 31 Dec. 1720 te Rome geboren en had voor korten tijd den beroemden Ramsay (z. d.) tot leermeester en bleef de aanspraken zijns vaders op de Britsche kroon voortzetten. Hij waagde zelfs (27 Junij 1745) een inval in Schotland. Dewijl echter zijn leger (27 April 1745) bij Culloden geslagen werd, was hij, na gedurende 5 maanden rondgedwaald te hebben, genoodzaakt, naar het vaste land terug te keeren, en overleed den 31 Januari 1788, te Rome. Door zijn vele en droeve ervaringen op zijn zwerftochten, na den slag van Culloden, had hij de opmerkzaamheid van Europa getrokken en werd hij nu eens voor een Groot-Meester der Vrmij.·., dan weder voor een opperhoofd der Tempelieren gehouden, terwijl men hem als den uitvinder van het Rosecroix in Frankrijk beschouwde. Het is zeer waarschijnlijk, dat hij zich in Frankrijk tot V.·. M.·. liet aannemen, en dat hij, of zijn volgelingen, de Hooge Graden voor politieke doeleinden gebruikte. Wij gelooven trouwens dat hij, die van den Paus ondersteuning ontving, zich niet op den voorgrond zal geplaatst hebben bij eene vereeniging die in den ban was gedaan, en houden daarom alles wat verder over zijn maç.·. arb.·. verhaald wordt voor een product der dichtende sage.

Studentenorden. Hoewel deze, goed beschouwd, niets met de Vrmij.·. te maken hebben, moeten de voornaamste toch hier vermeld worden. In het „*Deutsche Unterhaltungsblatt*" (1817 No. 49) verhaalt Campe dienaangaande in hoofdzaak het volgende; „Van de oudste tijden af aan bestonden er onder de studeerenden aan de Hoogescholen ettelijke vereenigingen; vooral toen op de voornaamste Europeesche Akademies studenten uit alle landen werden aangetroffen, en de landslieden zich natuurlijk nauwer aaneensloten. Het doel dezer vereenigingen verdween, zoodra de meeste landen hun eigene Hoogescholen hadden. Maar langzamerhand ontstonden later in Duitschland de oude, zoogenaamde Studentenorden, plechtig ingerichte broederschappen tot handhaving der Akademische vrijheid. Maar toen, op 't eind der vorige eeuw, het begrip vrijheid zoo zonderling werd opgevat, werden die oude broederschappen, van lieverlede, kweekscholen van allerlei ongebondenheid." Tegen 't laatst der voorgaande eeuw stierven die orden dan ook langzamerhand uit. Aan 't hoofd van zulk eene Orde stond de Senior, naast hem een secretaris, dan volgden de broeders die ordeteekenen droegen en zich, naar de geschreven orderegelen, moesten gedragen.

Stijl z. *Bouwkunde.*

Sublime. Met dit woord wordt in de Fransche Loges de Meester aangeduid.

Südermannland z. *Zweden.*

Suriname z. *West-Indie.*

Sussex (August, Frederik, Hertog van — Graaf van Inverness, Baron Arklow), prins van Engeland, geb. 27 Jan. 1773 was een der uitnemendsten der Engelsche maçons. Hij was de zesde zoon van Koning George III en werd, op aanraden der artsen, spoedig naar het vaste land gezonden; hij toefde eerst in Duitschland en ging in '92 naar Italië, waar hij te Rome den vertrouwelijken omgang van paus Pius VI genoot. Hij huwde met Lady Auguste Murray, dochter van den Katholieken Graaf Dunwan uit Schotland. Hoewel hij verklaarde afstand te willen doen van zijn aanspraken op den Engelschen troon, verklaarde de Regeering dit huwelijk onwettig en drong op eene echtscheiding aan. Hij weigerde beslist, en leefde jaren lang innig gelukkig. Maar groote geldelijke bezwaren dwongen hem om in 1806 tot de scheiding overtegaan. Eerst in '31 kon hij besluiten een tweede huwelijk te sluiten. Als lid van het parlement was hij altijd in waarachtig maç.·. geest werkzaam en pleitte hij altijd voor absolute gewetensvrijheid. — Op zijn reis door Duitschland werd hij in een L.·. te Berlijn aangenomen; hij kreeg in 1805 van een Engelsche Gr.·. L.·. de Insigniën en den rang van Oud-Grootmeester. In 1812 werd hij feitelijk Gr.·. Mr.·. Nationaal. Zijn eerste daad was toen de tweespalt tusschen de z. g. ancient en modern masons bij te leggen en de eersten weder met de Engelsche Gr.·. L.·. te vereenigen. Hij bekleedde zijn hooge waardigheid tot aan zijn dood. (21 April 1843). Als een voorbeeld van zijn ware vrijzinnigheid, maar ook van zijn liefde voor de wetenschap en zijne toewijding aan 't heil der menschheid deelen wij nog mede, dat hij, bij testament, bepaald had dat zijn lijk zou worden geopend en het resultaat van het onderzoek openlijk zou bekend gemaakt worden. Daar

vooroordeel en bijgeloof toen ter tijd in Engeland zich nog steeds tegen een lijkschouwing verzetten, meende hij op deze wijze dit alles te kunnen bekampen. Hij was overigens een man die zich altijd en onvoorwaardelijk in den dienst stelde der helpende liefde.

Swedenborg (Emanuel van —) was de tweede zoon van den bisschop Jasper Svedberg te Skara en werd 30 Jan. 1688 te Stockholm geboren. Hij ontving zijn opvoeding aan de Universiteit te Upsala waar hij tot 1710 bleef, daar de pest toen in hevige mate in Zweden woedde, ging hij toen naar het buitenland en bezocht hij de hoogescholen van Engeland, Frankrijk en Duitschland, totdat hij in 1714 naar zijn vaderland terugkeerde, en zich te Upsala vestigde. In 1716 werd hij door koning Karel XII benoemd tot lid van het Berg-collegie en wijdde hij zich geheel aan het mijnwezen. Spoedig hield hij zich met mineralogische en philosophische studie bezig, die hem algemeen bekend deden worden. In 1733 en '38 ging hij op nieuw op reis naar Berlijn, Dresden, Praag en Italië, waar hij zich op nieuw met anatomie en physiologie bezig hield. Zoo leefde hij tot April 1745, toen hem voor de eerste maal te Londen de... geestenwereld werd geopend. Naar Zweden teruggekeerd, wijdde hij zich geheel aan de studie van 't Hebreeuwsch om het Oude Testament te kunnen lezen en verstaan; hij verzocht ontslag uit zijn betrekking, dat hem werd verleend met behoud van zijn traktement, en van nu af aan wijdde hij zich onverdeeld aan de theologie. Hij was nu veelal op reis en toefde lang in Engeland en Nederland, vooral te Amsterdam. In 1771 trof hem een beroerte, die hem voor een tijd verlamde, maar waarvan hij weer genas totdat hij 29 Maart 1772 te Londen overleed. Wat men hem ook ten laste moge leggen, hij heeft zijn karakter onbevlekt bewaard. Zijn leven was hoogsteenvoudig. Hij waande zich altijd door beschermende geesten omringd. Na zijn dood werd zijn leer verder ontwikkeld, en kwam de theorie van het „nieuwe Jerusalem" der Apocalypse, dat de profetie zou zijn van de nieuwe Kerk der toekomst. Door zijn aanhangers de Swedenborgianen, werden zijn geschriften met den bijbel op eene lijn geplaatst. Dat vele, op geheimenissen beluste Vrijmetselaren, zich met de Swedenborgianen verbonden gevoelden, kan niemand bevreemden.

Swedenborgsch systeem. In den eigenlijken zin des woords kan hiervan geen sprake zijn. Wel leefden de Swedenborgianen als eene nieuwe sekte, maar van een maç.·. systeem is bij hen geen sprake. Wat daarvan verhaald werd, is weinig meer dan 't product van de fantasie van Fransche schrijvers. Dat evenwel Swedenborg invloed heeft uitgeoefend op eenige onderdeelen der Vrmij.·., ontkennen we daarmede geenszins. — Zijn denkbeelden over het nieuwe, hemelsche Jeruzalem werden door Benedicte Chastanier nader uitgewerkt, om het geheim genootschap des Illuminés Théosophes te verbreiden, dat in zeven Graden verdeeld was: 1 apprentif théosophe, 2. compagnon théosophe, 3. maitre théosophe, 4. illuminé théosophe, 5. Frère bleu, 6. Frère rouge, 7. Ecossais sublime ou de Jérusalem celeste. Zoo beschouwd, kan men alle mystische systemen Swederborgiaansche noemen, maar S. zelf dacht er niet aan, zich met met de Vrmij.·. intelaten.

Symbolen (*Σύμβολα*) of zinnebeelden hebben voor de Vrmij.·. eene groote beteekenis, daar deze eene zinnebeeldige bouwkunst is. Wordt nu de geheele taak der Vrmij.·. onder het beeld van het bouwen aan den tempel der toekomst voorgesteld, deze symboliek wordt in alle onderdeelen onverandelijk gehandhaafd. De vraag kan gedaan worden, of 't behoud van symbolen gewenscht is of niet. En wij kunnen het verklaren, dat er velen gevonden worden, die, ook al omdat ze de waarde en beteekenis er van niet volkomen begrijpen, wenschen dat de symbolen eenvoudig worden afgeschaft, omdat ze niet meer zouden tehuis behooren in deze eeuw der realiteit. Wij gelooven dat we ook hier de vrucht zien van eenzijdigheid en misverstand. Wij kunnen onze symbolen in twee groepen onderscheiden. 1. bepaalde symbolische voorwerpen (de drie Gr.·. en Kl.·. LL.·., tableau enz.) en 2. in symbolieke handelingen die weder in *a* zinnebeeldige gebruiken en in *b* herkenningsteekens kunnen worden verdeeld. Nu behoort er zeker meer studie en meer poëtische zin, dan bij de groote meerderheid gevonden wordt, toe, om den diepen, rijken zin onzer symboliek te begrijpen en vandaar dat zoovelen voor kinderspel verklaren wat toch, goed begrepen, de vertolking is der edelste en reinste gedachte. — Het zou te veel van onze plaatsruimte vergen wanneer we hier, wat onze SS.·. betreft, in nadere bijzonderheden wilden afdalen maar op het volgende willen we meer opzetteijk de aandacht vestigen. De vraag wordt vaak gedaan, of wij niet veel beter, veel duidelijker in woorden, voor allen verstaanbaar, konden uitdrukken wat nu in ons symbool is neêrgelegd.

Wij geven daarop het volgende antwoord. Het is, bij de groote verscheidenheid in levens- en wereldbeschouwing, die zich heden overal openbaart, — onmogelijk eenig denkbeeld zóó uit te spreken, dat er geen reden is tot misverstand. Maar wat de taal niet kan, kan het symbool op uitnemendste wijze. Wij willen één enkel voorbeeld kiezen. De groote vraag is heden ten dage die naar het geloof in God. Welk een strijd, en welk een verwarring van denkbeelden! Nu is het, met den besten wil, onmogelijk om zoo over God te spreken, dat men geen reden geeft tot allerlei begripsverwarring; nu is de uitdrukking O.·. B.·. de H.·. wel iets beter, maar ook hieraan verbindt zich weder eene zekere voorstelling van persoonlijkheid, is dus anthropomorphistisch. En dit alles moet scheiding en verdeeldheid wekken. Maar nu treedt het symbool op. Men plaatst boven den Tr.·. het A.·. O.·. binnen den △. Wat is geschied? Men heeft de grondidee, die zich in elk Godsbegrip uit, belichaamd; men stelt nu voor: de realiteit en de aanwezigheid van datgene, wat voor elk denker het hoogste en voor ieder zedelijk bewustzijn het heiligste is. De eenheid der idee is bewaard, de vrijheid is gelaten voor elke mogelijke voorstelling en opvatting; de waarachtige maç.·. eenheid is gehandhaafd. Maar ook, en daarop leggen we in de tweede plaats den nadruk: het cosmopolitisch karakter der maçonnerie is gehandhaafd. Ieder volk kan nu aan 't symbool zijn eigen denkbeelden binden; wat de grondidee is en wezen moet, blijft voor allen hetzelfde. — Eindelijk, een reine symboliek waarborgt de meest absolute gewetensvrijheid. Het leerstuk, hoe rein en mild ook voorgesteld, moet tot onderdrukking dier absolute vrijheid voeren; nu behouden we de ideale eenheid, die plaats heeft voor eene bonte verscheidenheid van opvattingen en denkbeelden. Dat het met onze symbolieke handelingen eveneens is gesteld, behoeft geen betoog. Men denke alleen aan de symbolieke handelingen bij de reç.·.; beter dan 't welsprekendste betoog doen zij gevoelen wat gevoeld moet worden. — Dat echter ook onze symboliek eene doortastende hervorming moet ondergaan spreekt wel van zelf; ook daarin is veel, zeer veel wat veranderd moet worden.

Sytemen (maçonnieke —) Een maç.·. systeem is een bepaald stelsel of een bepaalde vorm waarin men het wezen der Vrmij.·. wenscht uittedrukken. Tot de voornaamste rekenen wij het volgende: *Het systeem van Ramsay* (z. d.). Het wezen van dit systeem verkeert eenigszins in het duistere, allerlei meeningen werden daarover geuit. Het schijnt dat de Graden van het conseil des Chevaliers d'Orient te Parijs, als tegenvoeters van het conseil des Empereurs d'Orient et d'Occident, de zuiverste type is geweest van dit systeem. Het heeft intusschen weinig invloed en slechts een vluchtig bestaan gehad. — II. *Het systeem van Clermont-Rosa* (Chapitre de Clermont) heeft het, den 24 November 1754, door eene ridder de Bonneville gestichte systeem van Oppergraden. Eenige in den zevenjarigen oorlog krijgsgevangen genomen Fransche officieren brachten dit naar Berlijn, waar het werd ingevoerd door den markies Telly de Lernais en den baron von Printzen. Rosa verbreidde het verder, onder den naam Ordo equester Hierosolymitanus, over onderscheidene steden van Duitschland. Door het optreden van Johnson te Jena (1763) werd het opgeheven. Het bestond uit vier Graden boven de eigenlijke maç.·. Graden. —III.*Het systeem der Tempelheeren van von Hund*, de *Strikte Observantie* (z. d.) Dit systeem werd waarschijnlijk omstreeks 1742 te Parijs gesticht om daardoor de partij der Stuarts de behulpzame hand te bieden. — IV. Het systeem der *Ridders van weldadigheid* dat in 1782 te Wilhelmsbad werd aangenomen. In Frankrijk en Zwitserland schijnen nog eenige aanhangers van dit systeem te bestaan, en wordt onder den naam *Rite rectifié* door het Fransche Gr.·. O.·. erkend. — V. *Het klerikale systeem van Starck* (z. d.) — VI. Het *systeem van Clermont*, kwam in 1760 naar Zweden (z. d.) waar het ongemerkt met het Klerikale (V) werd versmolten. — VII. *Het systeem van Zinnendorf* (z. d.) VIII. Het magisch-theosophische *systeem der kruisvromen* (1779). — IX. *de Goud en Rozenkruisers* (z. d.) — X. *De Afrikaansche Bouwheeren*, geeindigd 1781. XI. *de Aziatische Broeders.* — XII. *De Ridders van het ware Licht.* — XIII. *Het systeem van Gründstädt* (mystisch-alchemistisch). — XIV. *De Illuminaten-Orde* (z. d.) — XV. *De eclectische Bond* (z. d.) XVI. De door Bode in 't leven geroepen *Bond van Duitsche Vrijmetselaren.* — XVII. *Het systeem van Fessler* (z. d.) — XVIII *Het systeem van Schröder* (z. d.). — Behalve deze, die van eenige beteekenis waren, heeft men nog eenige anderen, als b. v. in Engeland het z. g. Engelsche systeem met den Gr.·. Past-Master, Royal Arch, Orde van Heredom, Knight Templar enz. In Frankrijk, de Rite francais ou moderne, de Rite Misraïm, de Templier, de Rite Person philosophique enz. In Neder-

land kan men een systeem noemen de *Uitverkoren* en *Opperuitverkoren Meesters* (afdeelingen van den Meestergraad). In Rusland bestond voor zeer korten tijd het systeem van Melesino.

T.

Taal. De Loges werken geregeld in de landstaal. In plaatsen, die door onderscheidene nationaliteiten bewoond worden of waar mannen van verschillende natiën samenkomen, b. v. zeeplaatsen, en vooral in Amerika, vindt men Loges die in verschillende talen arbeiden. Zoo bestaan te Konstantinopel, Duitsche, Engelsche, Fransche, Italiaansche, Grieksche en Amerikaansche Loges. In Duitschland werkte men in de eerste jaren der Vrmij.·. bijna uitsluitend in het Fransch. Eene in het Latijn werkende Loge was „the Roman Eagle" te Edinburg (1785).

Tabernakel. Naar de voorstelling van de latere Hebreeuwsche schrijvers uit de 6de eeuw, het heiligdom of de heilige tent door Mozes gebouwd, gedurende de omzwerving der Israelieten in de woestijn, (vrgl. Exod. XXV.) waarin, volgens de legende, de Ark des Verbonds. — In de Fransche Hooge Graden speelt de T.— eene beduidende rol, en geeft den naam aan vele afdeelingen, zooals: „Chevalier du Tabernacle des Vérités divines," zoo heet de 25ste Gr.·. van het Suprême Conseil „Chef du Tabernacle." Er bestond ook een Ridder van den heiligen Tabernakel van Jeruzalem, ook Aarons-Orde genoemd, die in 1780 in Ierland ontstond, en in 1809 naar Engeland werd overgebracht. — *De Hoogepriester van den* — (Chef du Tabernacle) is de naam van den 23sten Gr.·. van de Rite écossais ancien et accepté en heeft betrekking op het ontstaan van den priesterstand met Aaron en diens zonen Eleazar en Ithamar. — *De Prins van den* — is de naam van den 24sten Gr.·. van de Rite ancien et accepté.

Tableau (Het) is een langwerpig vierkant schilderstuk, dat op den vloer van den T.·. wordt neêrgelegd. Het draagt een afbeelding van Salomo's Tempel, en geeft dus eene zinnebeeldige voorstelling van den maç.·. bouw waaraan VV.·. MM.·. arbeiden. Bovendien worden op het tabl.·. allerlei maç.·. symbolen gevonden. Wie deze alle goed begrijpt, verstaat de symboliek der Vrmij.·.. — Oorspronkelijk was het tableau niet in gebruik; men teekende slechts de voor het onderwijs noodige figuren met krijt of houtskool op den vloer, terwijl men het — na den arbeid — weêr uitwischte. Het eerst werd het gebruikt in de oude Schotsche Graden. Het tabl.·. moet in iedere L.·. aanwezig zijn, ook dan als er geene Rec.·. wordt gehouden.

Tadpole(Daniël-)is hoogstwaarschijnlijk de vervaardiger van de ritualen der z. g. ancient masons in Engeland (z. d.) getiteld: „*The three distinct Knocks, or the door of the most ancient Free—Masonry, opening to al men, neither nacked ver cloath, bare — foot nor shod. Being a universal description of all its branches, from ist first rise to this present time, as it is deliver'd in all lodges etc. By W—O—V—n, Member of a Lodge in England at this time*". (De drie harde slagen, of de deur der oudste Vrmij.·., die zich opent voor alle menschen of ze naakt zijn of gekleed, barrevoets of met schoeisel voorzien. Dat wil zeggen, eene volledige beschrijving in alle hare takken van haar eersten oorsprong afaan tot op den tegenwoordigen tijd, gelijk ze in alle Loges medegedeeld wordt. Door W——O—Vn, tegenwoordig medelid eener Engelsche Loge.) Het is duidelijk dat de schrijver een ontwikkeld man was.

Tafelloge of *banket*, onderscheidt zich van een gewonen feestmaaltijd daardoor, dat hierbij maç.·. plechtigheden en gebruiken in acht genomen worden. Geen nietmaçon wordt dan ook tot de tafelloge toegelaten. Het zedelijk gewicht van zulk eene samenkomst is niet gering; vaak ontvangt men daar de heiligste indrukken. Het moet worden erkend, dat in oude dagen vaak bij de T. — onmatigheid heerschte, en 't is de eer van von Hund en de strikte Observatie (z. d.) daaraan voorgoed een einde te hebben gemaakt. (Vrgl. *Agapen*).

Tahiti. Eiland in de stille Zuidzee. In de hoofdstad Papeïti werd 25 Maart 1842

door het Fransch Gr.·. O.·. eene L.·. opgericht genaamd *Océanie Française*, die echter later werd opgeheven.

Tammony een geheim genootschap in Noord-Amerika, dat zijn symboliek aan de Indianen ontleende, en oorspronkelijk weldadige bedoelingen had; toen ontaardde het in een politiek genootschap dat vooral te New-York zeer verderfelijk werkte, en zedelijk te gronde ging.

Teeken. Iedere graad heeft zijn eigen herkenningsteeken, dat aan de Kandd.·. bij hun reç.·. wordt meêgedeeld; hieraan ook herkennen de BBr.·. elkander, en weten ze terstond tot welken Gr.·. ze behooren.

Teeken (Ridder van het Christelijk — en wachter van het conclave. *Knight of the christian Mark and guard of the conclave*). Een Gr.·. in het systeem der Tempelheeren van New-York. De ceremoniën zijn aan Ezechiel en Jeremia ontleend en, volgens de legende van dezen Gr.·., zou de O.·. gesticht zijn door paus Alexander I ter verdediging van zijn persoon, terwijl alleen de beste ridders van St. Jan daarin mochten worden opgenomen.

Teeken (Ridder van het Zwarte —) *knight of the black Mark*. Een Amerikaansche nevengraad met betrekking op Kaïn.

Teekenplank. (Eng. tracing-board, *Fr.* place à tracer, *D.* Reissbret), is een der z. g. Maçonnieke kleinoodiën. Alleen de Mr.·. V.·. M.·. gebruikt het, omdat hij de ontwerper is van het bouwplan in zedelijken zin. Het is het sieraad van den Reden.·. der L.·. — Een maç.·. missive wordt ook vaak aldus genoemd.

Tempel. is eene in de Vrmij.·. vaak voorkomende symbolische uitdrukking voor het lokaal waarin de VV.·. M.·. samenkomen. Natuurlijk staat deze naam in nauw verband met den tempel van Salomo (z. d.). Ook gebruikt men dit woord ter aanduiding van den zedelijken, geestelijken tempelbouw dien de V.·. M.·. moet tot stand brengen. (vrgl.·. de bijbelsche uitdrukking Matth. XXVI : 61, Mark. XIV : 58. Jes. II : 21, 1 Cor. III : 16, 17, 51.) — **De Grootmeester van den** — is de naam van onderscheidene Fransche Oppergraden.

Tempelheeren of **Tempelieren** (Orde der —. Ordre du Temple, Templarii, Templars, Tempelherren). In Frankrijk kwam men 't eerst op de gedachte dat de Brsch.·. van VV.·. MM.·. eene voortzetting zou zijn van de, in 1313 opgeheven, Orde der Tempelheeren. Wij gelooven dat het wenschelijk is hier eerst, al is het dan slechts in vluchtige trekken, de geschiedenis der Tempelheeren in herinnering te brengen en dan de navolging te vermelden, die deze O.·. in latere tijden gevonden heeft.

Godfried van Bouillon veroverde den 14 Juli 1099 Jerusalem, en daarmede was de weg tot het heilige Graf geopend. Nu besloten eenige krijgsmakkers van Godfried, die in Palestina waren achtergebleven, eene ridderlijke vereeniging op te richten die zich bovenal ten doel zou stellen, de Christelijke pelgrims te beschermen, en hen van de zeekust veilig naar de heilige plek der aanbidding te brengen. Deze ridders, die de Orde in 1118 stichtten, waren alle Franschen, namelijk: Hugo de Payen, Gotfried de St. Omer, Rorat, Gotfried Bisal, Payen de Montdidier, Archumbald de St. Amand, Andreas de Montberry en Gundemar, bij wien zich in 1125 nog de Graaf Hugo van Champagne voegde, die dan ook onder de stichters geteld wordt.— De patriarch van Jeruzalem en koning Boudewijn II gaven hun toestemming, en beloofden de ridders zoowel geestelijke als stoffelijke hulp; de koning ruimde hun al dadelijk een woning in zijn paleis in. Dat paleis, dat op de plaats van den Salomonischen tempel gebouwd was, heette de Tempel van Salomo, waaraan de ridders hun titel: tempeliers, templarii, milites Christi, militia templi, pauperes comilitones, equites templi, ontleenden, en waarnaar zij hunne kapittelhuizen later ook een Tempel noemden. De ridders, legden de gelofte af van kuischheid, gehoorzaamheid en armoede. De kleine Orde breidde zich snel uit; de invloedrijkste mannen, als Bernard van Clairvaux, beschermden hen, zoodat zij zich tot eene kerkelijke ridderorde vereenigden en de pauselijke goedkeuring ontvingen. (1128, concilie van Troyes). De eerste Grootmeester der Orde was Hugo de Payen (Hugo de Paganis) 1128—'36. De ridders bepaalden zich niet alleen tot het beschermen der Pelgrims, maar verbonden zich ook de Saracenen voortdurend te bekampen; en werkelijk, al konden ze Palestina niet voor de Christenheid bewaren, ze deden vaak wonderen van dapperheid. De Orde nam snel toe; en al hadden de ridders de gelofte van armoede afgelegd, toch werden hunne bezittingen steeds meerder. De ware bloeitijd der Orde valt onder den Grootmeester Otto de St. Amand (1171—'79); maar weldra zien we nu ook de eerste sporen van een naderend verval. Het aantal Broeders was steeds toegenomen, en in alle oorden der Christelijke wereld bezat de Orde groote, uitgestrekte bezittingen; 110 jaren na de oprichting waren er niet minder dan 20000 ridders die meer dan 9000 commanderijen, turen, prioraten, tempels enz. bezaten. Maar

het zijn ten allen tijde zeer sterke beenen geweest die de weelde konden dragen; de Orde bleef niet vreemd aan politieke woelingen en Paus Innocentius III, eens haar grootste vriend die zelfs hare privilegiën nog had uitgebreid, zag zich genoodzaakt, in 1208, een schrijven uittevaardigen, waarin der Orde scherpe verwijtingen gedaan werden en haar zelfs het belijden van eene demonische leer verweten werd. Intusschen drongen de Saracenen steeds verder vooruit; de Christenen verloren wat ze veroverd hadden, en ook de Tempelheeren moesten in 1291 Palestina verlaten. Na den val van Acco trokken de ridders zich naar het eiland Cyprus terug, en beoorloogden van daaruit de Saracenen. — De laatste en ongelukkigste Grootmeester was Jacque de Molay (1297—1313). Hij was geen heros, gelijk de dichtende sage van hem heeft gemaakt, maar evenmin zoo onzedelijk als zijn vijanden beweren; hij was een ridder van den gewonen stempel dier dagen, maar meer ontwikkeld. Koning Philips van Frankrijk scheen er belang bij te hebben de Orde te gaan vervolgen, hoogstwaarschijnlijk om zich hare goederen te kunnen toeeigenen; den 13 October 1307 werden, op koninklijk bevel, alle Tempeliers in Frankrijk gevangen genomen. Ze werden beschuldigd o. a, van verloochening van Christus, driemalen het kruis te bespuwen, van aanbidding van den Baffomet (z: d.) enz. enz. Hoewel de Paus, Clemens V, eerst niet tot hun veroordeeling wilde medewerken, moest hij toch aan den wil des konings voldoen. Het proces begon; de ridders bekenden schuld, en werden tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld; maar toen Molay later zijn bekentenis herriep en weigerde ten aanhoore van het volk schuld te bekennen, werd hij 13 Maart 1313 als onbekeerlijke ketter te Parijs levend verbrand. De bezittingen der Orde werden verbeurd verklaard, aan de Johanniters gegeven of . . . op een andere wijze besteed. Het is hier de plaats niet, een onderzoek intestellen naar de schuld of onschuld der Tempelheeren; de litteratuur over deze Orde is bijna onoverzienbaar, en wij gelooven dat het laatste woord nog over hen gezegd moet worden. Wat de inrichting der Orde betreft het volgende. 1. *Novitii*. 2. *Ridders* (die den kern der Orde uitmaakten; 3. *Servientes* (dienenden) die later, toen de Orde zich al verder uitbreidde, weder in onderscheidene klassen verdeeld waren; 4. *Geaffileerden*, *Donaten Oblaten*, wereldlijken, die door de Orde ondersteund werden; 5. *Clerici*, geestelijken die, met toestemming van den Paus, tot de orde toetraden. — Aan het hoofd der geheele Orde stond de Grootmeester, wiens macht echter door het convent beperkt was; naast hem stond de Grootcomtuur, wiens macht eerst begon na de begrafenis van den overleden Grootmeester, en weder eindigde met het optreden van den nieuwen Gr.·. Mr.·.. Iedere provincie, waarin de Orde gevonden werd, had een provincialen of landmeester, onder wien de preceptoren, de comturen en de prioren stonden. Het oppergezag berustte eigenlijk bij het Generaal-Kapittel; maar, daar dit slechts zelden bijeenkwam, had het convent feitelijk het meest te zeggen, en waar dit vergaderde was de hoofdzetel der Orde; servientes of clerici hadden geen stem op het convent. — De kleeding der Tempelieren bestond in een witten mantel met een rood kruis op de borst. Het oudste zegel der Orde stelt twee ridders te paard voor, als teeken van de trouwste broederliefde of ook als herinnering aan den barmhartigen Samaritaan; later werd dit zegel veranderd in een dat Jezus met de doornenkroon voorstelde, naast wien een ster opgaat.

In de XVIIde eeuw werd meer en meer het gerucht verbreid, dat er op verscheidene plaatsen nog overblijfselen van de Tempelheeren gevonden waren; en in die dagen van dor rationalisme aan de eene zijde, en mysticisme aan den anderen kant, was 't geen wonder dat die geruchten gretig geloofd werden; geen wonder ook, dat men al spoedig een nauw verband zocht tusschen de Tempelheeren en de Vrijmetselaren. (Men raadplege echter het art. *Geschiedenis*.) Wie onbevooroordeeld toeziet, zal echter tot de erkenning komen, dat dit verband nooit heeft bestaan. En 't kon ook niet. Mochten er, na Molay's dood, al eenige Tempelheeren zijn overgebleven, dan waren dat niet de hoofden of gezaghebbenden, en dezen konden aan eene instandhouding der orde zeker niet denken. De meesten vervielen tot armoede, stierven in de gevangenissen, of losten zich later in andere geestelijke ridderorden op. Dit neemt niet weg, dat hier en daar uit de overblijfselen der Tempeliers nieuwe orden gevormd werden; b.v. Koning Jacob II van Arragon stichtte in 1319 met de Tempeliers, die nog in Spanje en Portugal rondzwierven, onder pauselijke goedkeuring, de orde, van Montesa, welke echter spoedig weer te gronde ging; in Portugal onstond in 1318 de Orde van Jesus Christus die oorspronkelijk ook uit gewone Tempelheeren bestond. De leden dezer orde dragen ook nog den witten mantel met

het roode kruis. Langzamerhand werd deze orde niets meer dan eene dagelijksche ridderorde, die ter belooning van zekere verdiensten werd uitgereikt. — Maar weldra kwamen er ook vereenigingen van allerlei aard, die beweerden eene voortzetting der Tempeliers te zijn. We hebben in dit werk, onder de verschillende artikelen van deze melding gemaakt, en 't is voldoende hier alleen hare namen te noemen. 1. Het systeem van Clermont (z. d.) en de Strikte Observatie (z. d.) 2. De aanhangers van Gugemos (z. d.) 3. Het klerikaat of het systeem van Starck die beweerde de clerici der orde te volgen. 4. Het Zweedsche systeem (z. *Zweden*) dat zich op een testament beroept nagelaten door Jacques de Molay. 5. De volgelingen van Larmenius of de Nieuwe Tempelieren in Frankrijk. 6. De Schotsche Tempelheeren, waaruit later de Andreas-graad en het systeem van Hereom van Kilwinning (z. d.) voortgekomen zijn. 7. De Engelsche Tempeliers 8. De Tempelieren in Ierland en Amerika. — In de Ver. Staten van Amerika zijn nog velen die zich bij de z. g. orde der Tempelieren aansloten en gaarne met hun schitterende uniformen pronken. Tegenwoordig zijn daar nog 1 Groot-campment, 32 Groot-commanderijen, met 580 commanderijen en 116000 ridders. De ware, reine Vrmij.·. heeft met dit alles trouwens niets te maken, en zoolang niet op goede historisch-kritische gronden *bewezen* is, dat 't geen die verschillende z. g. orden verhalen aan de werkelijkheid beantwoordt, verwijzen wij dat alles naar 't gebied der legende of der sage.

Tempelheeren-Orde. (*De nieuwe* —) is eene der uitvloeisels van de Vrmij.·. of liever eene vermenging van ten deele maç.·. beginselen met eene nabootsing van de oude Tempeliers.

Templar, *Knigt templar* is een Oppergraad die in Groot Brittannië en Amerika vele aanhangers heeft.

Ter-Neuzen stad in Zeeland (Staats-Vlaanderen). Alhier bestaat een L.·. „l'Amitié sans fin", die in 1784 werd opgericht en in 1868 weder heropend werd, na eenigen tijd gerust te hebben. Ze vergadert nu in een eigen lokaal in de Schoolstraat en telt ± 50 leden. Kleuren: blauw met zilver. Deze L.·. werd oorspronkelijk opgericht te Sluis, maar is later naar Terneuzen overgebracht.

Tetragrammaton. Het woord van vier letters. In mystieken zin wordt daarmede het Hebreeuwsche יהוה (Jhvh = Jehovah) of het Grieksche Θεός = God, bedoeld.

Teylingen. (Isaak van —) was van 1759 — 98 Ged.·. Gr.·. Mr.·. en van '98 tot zijn overlijden in 1804, Gr.·. M.·. Nat.·. van het Gr.·. O.·. der Nederlanden (z. *Nederland.*) In 1579 werd hij met den toenmaligen Gr.·. Mr.·. van Boetselaar en eenige anderen lid der Strikte Observatie (z. d.) onder den naam Isaak Eques a Nove. Toen, 18 Maart 1780, te 's Gravenhage een Provinciaal-Kapittel der Nederlanden werd opgericht werd hij commissarius capituli met den titel en den rang van een Praefectus ad honores. —

Theophilanthropen. (Theophilanthropes). In 1796 kwam te Parijs een klein werkje uit onder den titel: *Manuel des Théophilanthropes, adorateurs de Dieu et amis des hommes, contenant l'exposition de leurs dogmes, de leur morale et de leur pratiques religieuses,*" waarin een eeredienst beschreven werd die gegrond was op het stelsel van huiselijke godsdienstoefening. Het boekje was geschreven door zekeren Chemin. In die dagen namelijk waarin, gelijk men weet, godsdienst tot de verboden dingen behoorde, hadde vijf huisgezinnen zich aaneengesloten, om gemeenschappelijk te bidden, stichtelijke liederen te zingen en elkander in zedelijk godsdienstigen zin op te bouwen. Toen dit geschrift bekend werd, sloten zich meerdere families daarbij aan en in Januari 1797 werd in de rue St. Dénis de eerste openbare godsdienstoefening dezer vereeniging gehouden. Ze wilde boven alle andere sekten staan, en erkende geen ander gezag dan dat 't welk zich in ieder mensch van nature doet gelden. God, deugd en onsterfelijkheid, dat was de drieeenheid die men beleed. De geloofbelijdenis luidde aldus: „Er is een God die, als de groote Wiskundige, aan het hoofd staat van het groote werktuig van het universum". De grondslag hunner moraal was: „Aanbidt God, hebt uw naaste lief, weest nuttig voor uw vaderland." Deze eeredienst breidde zich meer en meer uit, en het directoire ruimde hiervoor 10 kerken te Parijs in. Weldra verbreidde hij zich ook over de provinciën. De wanden der zaal waarin men vergaderde, waren met vijf opschriften versierd: 1. Wij gelooven aan het bestaan van God en aan de onsterfelijkheid der ziel. 2. Aanbidt God en hebt uw naaste lief. 3. Alles is goed wat de bedoeling heeft den mensch te volmaken en gelukkig te maken; alles is kwaad wat den mensch slecht of ongelukkig maakt. 4. Kinderen, eert uwe ouders en gehoorzaamt hen. 5. Vrouwen, erkent in uw mannen het hoofd van uw huis; mannen, hebt uwe vrouwen lief en maakt elkander gelukkig. — Bij

den aanvang der godsdienstoefening werd een gedeelte van het „manuel“ voorgelezen. Het kerkelijk jaar was naar de jaargetijden ingedeeld, en het altaar was beurtelings met bloemen, groen loof, of vruchten versierd. Er werden gebeden uitgesproken, hymnen gezongen en patriotische of zedekundige toespraken gehouden. Men doopte niet: het kind werd op plechtige wijze aan het Hoogste Wezen toegewijd. Het onderwijs der jeugd werd heilig geacht. De Theophilanthropen verbreidden aangaanden den oorsprong hunner godsdienst het volgende. „Wij belijden den eersten van alle godsdiensten, dien de Schepper zelf heeft bekend gemaakt en verordend. Hij heeft deze reeds in de harten der eerste menschen geopenbaard nu eveneens in onze harten.“—Hoeveel goeds er in dit alles moge wezen, toch ging deze vereeniging weder te gronde; onder Napoleon werden hun de kerken weer ontnomen en aan de Katholieken teruggegeven (1802) en weldra stierf de vereeniging uit.

Theosophie. (*Σοφία θεοῦ*) Is eigenlijk niets anders dan een soort van mystieke of dweepzieke kennis van God; een poging om het onbegrijpelijke toch te omschrijven. Hare aanhangers verbeelden zich, langs onmiddellijken weg, de goddelijke geheimen te kunnen kennen. Allerlei mystieke sekten worden tot de theosophen gerekend. Natuurlijk heeft de reine Vrmij.·. met dit alles niets te maken. Toch zijn er ten allen tijde van die z.g. geheime Oppergraden geweest, door dwepers in 't leven geroepen, die zich met deze kunstenarijers bezighielden. —

Therapeuten. (z. *Esseërs*) Deze sekte is alleen bekend uit een geschrift van Philo Judaeus „*de vita contemplativa*“ en zou een soort van eene mystiek-ascetische sekte zijn, die in 't begin der christelijke tijden in Egypte zou hebben bestaan. Men heeft dit geschrift aan een streng wetenschappelijk onderzoek onderworpen, en kwam ten slotte tot deze conclusie: „Het boek *De vita contemplativa* is een roman, op naam van Philo gedicht door een lateren schrijver, vermoedelijk uit de IIIde eeuw onzer jaartelling, die hier zijn ideaal van een ascetisch leven teekent in den vorm eener beschrijving van eene colonie van Joodsche anachoreten — wellicht om door zulk een schilderij, de meening ingang te doen vinden, dat het „bespiegelende leven, wel verre van eene innovatie te zijn, reeds voorlang door vrome menschen geleid en tot een hooge trap van volkomenheid opgevoerd was“ (Kuenen. (*De godsd. van Israel tot den ondergang van den Joodschen Staat.* II 429 444.)

Theurgie. De z. g. geheime wetenschap om den mensch, door allerlei geheimzinnigheden onmiddellijk met de geestenwereld in gemeenschap te brengen.

Thinker (*the*) **upon Free-Masonry.** Onder dezen titel verscheen, naar men zegt, in 1752 te Londen een geschrift dat vijandig tegenover de Engelsche Gr.·. L.·. stond en waarin allerlei dwaasheden over de Vrmij.·. geleerd werden. Het origineel is echter nooit gevonden; alleen eene overzetting is bekend, afkomstig van den bekenden maç.·. schrijver Schneider. Hoogstwaarschijnlijk bevindt zich het door Schneider gebruikte werk in de bibliotheek der Gr.·. L.·. van Zweden. Mannen als Krause, Kloss enz., hebben evenwel te vergeefs beproefd het origineel, of ook zelfs de vertaling die S. volgde, te vinden. Schneider gaf namelijk slechts een uittreksel. Voor de oudste geschiedenis der hedendaagsche Vrmij.·. zou het zeker zeer belangrijk wezen, wanneer het geheele strijdschrift nog kon gevonden worden. Dat de auteur niet zeer op de hoogte der historie was blijkt o. a. uit zijn bewering dat Willem III in 1604 (!) reeds eene Groot-Loge oprichtte om het toenemen van Winkelloges tegen te gaan.

Tholen stad in Zeeland. Hier bestond vroeger eene L.·. onder den naam „*de Zeeuwsche Harmonie*“, die in 1807 gesticht werd, maar heden inactief is.

Thory (Claude Antoine —) was maire van Parijs, Fransch auteur, en lid van onderscheidene geleerde genootschappen; geb. te Parijs 26 Mei 1759, aldaar overleden 1827. Zijn beroemste werk op mac.·. gebied is de *Acta Latomorum*, waarheen in dit werk meermalen verwezen wordt. Daarin is een groot aantal officieele actenstukken afgedrukt. Men vergete echter niet, dat Thory, hoe wetenschappelijk ook, niet geheel onbevooroordeeld was, daar hij van bepaalde, vooropgestelde begrippen uitging. Hij was een der voornaamste leden van de Rite écossais philosiphique en voor zijn leven bibliothekaris-archivaris daarvan. Toen dus dit systeem werd opgelost, bleef hij in 't bezit van alle bescheiden, actestukken enz. enz.

Thot (Thoth. Theuth. Thaut) een Egyptische god die te Hermopolis vereerd werd en voor den raadsman van Osiris werd gehouden, voor den uitvinder van de letters, van astronomie, geometrie, muzijk, geneeskunde enz. — Zijn naam werd gebruikt om het kort-begrip van alle menschelijke kennis aan te duiden. — Maar deze naam is ook gebruikt als dekmantel voor allerlei dwaasheden.

Thoux de Salverte (Jean de —) K. Poolsch Overste, stichtte in 1763 te Warschau, onder maç.·. vormen, een genootschap onder den naam „Académie des Secrets.“ — In de strikte Observantie (z. d.) komt hij voor onder den naam „Eques de carcere.“

Thubal Kaïn of **Tubalkaïn**, תּוּבַל קַיִן, volgens de bijbelsche overlevering (Gen. IV: 22) de zoon van Lamech, de uitvinder van den arbeid in koper en ijzer. Sommigen hebben hem met Vulkanus geïdentificeerd; anderen met den Τεχνίτης der Phoenicische cosmogonie. Dat hij later bij de Alchemisten in groot aanzien kwam, spreekt wel van zelf. Daar T. de uitvinder heet van koper- en ijzerwerk, als noodzakelijke materialen van den bouw, is het niet te verwonderen dat dit woord ook in de Vrmij.·. werd ingevoerd en daar eene symbolische beteekenis heeft. In alle landen komt dit intusschen niet in denzelfden graad voor.

Thummim. z. *Urim en Thummim.*

Tiel. Stad in Gelderland. Alhier bestaat sedert 1784 een L.·. „*de broederlijke liefde*“ die een tijdlang rustte en in 1871 weer werd geopend. Kleuren: Turksch blauw met gele randen. Zij telt heden ± 30 leden.

Tien. Het tiental was, volgens de Pythagoreën, het volkomen getal, het beeld der volmaakte eenheid. In de zuivere Vrmij.·. heeft dit getal evenwel geen beteekenis, in eenige Hooge Graden wel. —

Tierie (de la —) een zeer ontwikkelde V.·. M.·., die langen tijd in Engeland, later in Duitschland, leefde. Van zijn levensomstandigheden is verder niets bekend. Hij vertaalde het constitutieboek in 1723 in het Fransch, welk werk hij opdroeg aan den Rijksbaron Kettler, kamerheer van den Keizer van Rusland, die ook maç.·. was; daarbij werd T. ook aangesproken met den titel „eerwaarde Meester.“ De voorrede dezer vertaling is een merkwaardige bijdrage voor de geschiedenis der Vrmij.·.. Het is voorhanden in de Klossiaansche bibliotheek.

Titulatuur. Bij den maç.·. arb.·. wordt veel gewicht gehecht aan de maç.·. titels. In de Hooge Graden wordt dit tot een dwaas uiterste gedreven. Toch is dit zeer zeker in strijd met den waarachtig maç.·. geest. Daarom hebben mannen als Krause daartegen met allen nadruk geprotesteerd en eenige werkplaatsen in Duitschland, — waar, gelijk men weet, aan allerlei titels meer gewicht gehecht wordt dan bij ons — besloten, op zijn voorbeeld, de titulatuur af te schaffen; zoo bv. de L.·. „*zur Verschwisterung der Menschheit* te Glauchau, die zelfs in eene.·. teekenpl.·. alle andere werkpl.·. verzocht er nota van te nemen, dat bij haar geen titels meer zouden gebruikt worden dan alleen voor allen het veelzeggende: Z.·. W.·. Br.·. — Wij gelooven dat het noodig is, ook in dit opzicht, met de overlevering te breken.

Toland(*John Junius.*—) Geb. 1670 of 1671 te Redcastle bij Londonderry in Ierland, overl. 11 Maart 1722 te Putney, was de schrijver van het werk: „*Pantheisticon*“ en een der voornaamste deïstische schrijvers. (z. *Deïsmus*). Volgens *Hettner* (*Litteraturgesch. des XVIII jahrh.* 211—213)is Toland vooral de man geweest, die het deïsme in 't praktische leven in toepassing bracht en wel in bovengenoemd, hoogst zeldzaam voorkomend werk, waarvan de volledige titel was „*Pantheïsticon, sive Formula celebrandae sodalitatis socraticae.In tres particulas divisa; quae Pantheistarum sive sodalium continent I Mores et Axiomata, II Numen et Philosophiam, III Libertatem et non fallentem Legem, neque fallendam.*“ Hierin wordt eene beschrijving gegeven van een genootschap, waarin de Bond der VV.·. MM.·. vrij wel te herkennen is. — Toland was reeds vroeger als schrijver opgetreden, met een strijdschrift tegen de priesters onder den titel „*Tribus Levi*“. Hij ging in 1695 naar Leiden en kwam in 96 weer te Londen, waar hij zijn eerst meer belangrijke werk uitgaf: „*Christianity not mysterious*“ dat een geweldigen indruk maakte en spoedig door meerdere geschriften gevolgd werd. Als lid van het parlement trad hij daar, in 1715. ten gunste der Joden op, en trachtte hij voor hen volledige emancipatie te verkrijgen. Overal was hij in het belang der verdraagzaamheid werkzaam. Dat hij op de hervorming der Vrmij.·. grooten invloed heeft uitgeoefend, kan niet betwijfeld worden. Hij vraagt aan 't eind van zijn *Pantheisticon*: of er reeds zulk een socratisch gezelschap bestaat en antwoordt: men mag geheel mijn verhaal voor een roman houden, mij wel, maar er bestaat een genootschap dat, althans in kiem en beginsel, zulk eene vereeniging mag genoemd worden.

Een gedeelte van dit boek is aan de beschrijving eener liturgie gewijd, die veel overeenkomst heeft met de Logeritualen. In één woord: het werk is duidelijk onder den invloed der Vrmij.·. geschreven. — Het beste wat over hen geschreven is, is van J. L. Mosheim „De vita, fatis et scriptis Tolandi commentatio.“

Tonnens (de) Advokaat te Perigueux in Frankrijk, en lid der aldaar gevestigde

L.·. „Les Amis persévérants," werd in 1860 door de Araukaniers, die tegen de republiek Chili in opstand gekomen waren, tot hun Koning benoemd maar door de troepen der republiek verdreven. Hij vroeg nu in 1866 aan de Fransche Loges hem te hulp te komen om zijn koninkrijk weer te veroveren; men weigerde natuurlijk den gelukzoeker te helpen. Hij stierf in 1878 in een hospitaal te Toulouse.

Toonbrooden. Twaalf brooden die, overeenkomstig het getal der twaalf stammen van Israel, in het heilige op een gouden tafel werden neergelegd — Deze werden elke week hernieuwd en door den priester gegeten. — In het rituaal der orde van de Andreas-ridders werd de tafel der toonbrooden ook gevonden, maar zonder dat daarvan eene verklaring wordt gegeven. In het systeem van de Gr.·. L.·. *Zu den drei Weltkugeln*" hebben die brooden de beteekenis van den strijd tegen de zinnelijke lusten. Ook in eenige Fransche Oppergraden komen ze voor. —

Tooneel- en blijspelen, Het kan niemand bevreemden dat men de Vrmij.·., of liever den Bond van VV.·. MM.·., meermalen tot onderwerp koos van tooneelspelen, meestal van blijspelen, die geene andere bedoeling hadden dan de Vrmij.·. belachelijk te maken. Gelukkig dat dit doel daarmede niet werd bereikt. De stukken, die hier in aanmerking komen, zijn dan ook, op eene enkele uitzondering na, zonder de minste letterkundige waarde en nooit opgevoerd op werkelijk beteekenende tooneelen, alleen op die plaatsen van den derden en vierden rang waar men smaak heeft in zulke vertooningen. Waar men de Brsch.·. de VV.·. MM.·. dramatisch wilde voorstellen, heeft men getracht haar daarmede nadeel te berokkenen en ziet — dit middeltje is toch ook mislukt. Uit de geschiedenis een enkel voorbeeld. Toen in Frankrijk de maatregel, door de politie genomen, om onze ritualen openbaar te maken, de gewenschte uitwerking had gemist, schreef Clement de Genève, onder den pseudonym Vincent, in 1737 een tooneelspel „*Les Francs-Maçons*", dat in 1739 opgevoerd en in 1740 gedrukt werd. Hij wilde de Vrmij.·. belachelijk maken, maar het mislukte. Evenzoo ging het met de pantomime die den 2den Augustus 1741 in het college Dubois te Caen door eenige leerlingen der Jesuïten vertoond werd, en die de receptie der V.·. M.·. met de daarbij behoorende ceremoniën tot onderwerp had. —

Tooneelspeler. Het vooroordeel dat vroeger algemeen bestond tegen de tooneelspeelkunst, had in oude dagen ook ten gevolge, dat geen tooneelspeler in de O.·. mocht worden opgenomen. Merkwaardig is, in dit opzicht, een besluit van het Gr.·. O.·. van Frankrijk van 24 Juli 1776 waarin gezegd wordt dat een tooneelspeler geen V.·. M.·. kan zijn; niet omdat hij geen zedelijk mensch kan wezen, maar omdat hij veel te afhankelijk is van het publiek om de maç.·. verplichtingen getrouw te kunnen opvolgen; hij kan niet zijn, een vrij man in den absoluut maç.·. zin van dit woord. — Gelukkig zijn, ook in dit opzicht, de dagen der bekrompenheid voorbij. —

Torrubia (*Joz.*) Franciskaner Monnik, censor en revisor der inquisitie te Madrid. Hij liet zich tot V.·. M.·. aannemen, om de BBr.·. des te beter aan den rechter te kunnen overleveren. (Z. *Spanje*).

Tourouvres (*graaf de* —) Onder dien naam kwam, in 1777, een avonturier die eigenlijk Heer van Moyaux heette, in de toen nog vrije Rijksstad Heilbronn, en legde den Senaat der stad een plan voor, tot stichting eener „académie bienfaisante et patriotique des sciences, belles-lettres, agriculture, arts et commerce". Dit zou een grootsch vennootschap moeten worden, waarvoor hij in Frankrijk reeds de noodige gelden zou kunnen ontvangen. De vennootschap zou allerlei soort van fabrieken oprichten, komedies en restauraties openen, boekdrukkerijen houden en een disconto-bank openen, waarvoor de Loges gedeputeerden zouden benoemen; deze gedeputeerden zouden ook als „academici" te Heilbronn moeten wonen. Ieder der 24 academici moest grondeigenaar en edelman zijn, of althans van goede geboorte en deftigen stand; bewijzen kunnen 1650 flor. jaarlijks inkomen te hebben. Ieder moest een inleg betalen van 66 flor. en 4 proc. voor den secretaris. De winst kon in 196 deelen verdeeld worden waarvan de Grand Administrateur suprême (de heer graaf in eigen persoon) $16\frac{1}{2}$, de beide groot-Schatbewaarders $12\frac{1}{2}$ en $8\frac{1}{2}$, de secretaris $6\frac{1}{2}$ en de overige ieder 4 zouden ontvangen; maar $6\frac{1}{2}$ % der revenuen en maandelijks 30 fl. moesten aan de armen worden uitgekeerd. Werkelijk liet de Raad zich in zooverre beet nemen, dat Prins Lodewijk van Hessen-Darmstadt tegen 10 Jan. 1778 een convent van Loge-afgevaardigden te Heilbronn bijeenriep. De pseudo-graaf kwam ter vergadering om zijn plannen bloot te leggen. Intusschen had de Fransche gezant den burgemeester gewaarschuwd, dat de graaf te Parijs, onder zijn waren naam, tot levenslange ge-

vangenisstraf was veroordeeld. De burgemeester, zelf ook maçon, kon toen de aanwezigen gemakkelijk bewijzen dat het geheele plan, hoe vernuftig ook bedacht, niets anders was dan grove oplichterij. Men verklaarde hem onwaardig om langer in de vergadering te blijven en leverde hem aan den burgemeester over, die hem dadelijk door zes, reeds buiten de deur wachtende dragonders, liet wegvoeren. Wat er later van den gelukzoeker geworden is, is niet bekend. —

Traditie. Gelijk men weet, hebben alle systemen hunne legenden. Maar geene daarvan kan voor de ernstige wetenschap bestaan. Hoogstens kan worden aangenomen, dat de legende in zooverre een historischen achtergrond heeft, dat er althans een feit aan ten grondslag ligt. Wanneer de ernstige kritiek aan den arbeid gaat om al de mac.·. legenden, dus de geheele overlevering, aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen, dan zal zeker over veel wat nog duister is een geheel nieuw licht opgaan.

Transvaal. Republiek in Zuid-Afrika. Hier bestaan 1. onder het Gr.·. O.·. der Nederlanden drie LL.·. te Pretoria, te Potchefstroom en te Rustenburg (z. op deze namen) en 2. onder de Gr.·. L.·. van Engeland eene L.·. te Pretoria.

Trentowsky (*Ferdinand*, *Bronislaw*—) werd den 21 Jan. 1808 te Opsole in Russisch-Polen geboren. Daar hij deelnam aan de revolutie van 1830, moest hij zijn vaderland verlaten; hij studeerde te Heidelberg in de philosophie en ging later naar Freiburg waar hij privaat-docent werd aan de Hoogeschool en tot zijn dood (16 Juni 1860) toe, ijverig werkzaam bleef voor de Poolsche emigratie. Hij werd in 1838 in de Loge *Parfaite Harmonie* te Mülhausen aangenomen. Hij bleef Ged.·. Mr.·. en Reden.·. tot aan zijn dood. Als mac.·. schrijver heeft hij ook grooten naam gemaakt. Hij bearbeidde ook ritualen in de drie Grr.·., maar werd vooral bekend door zijn werk: „*Die Freimaurerei in ihrem Wesen und Unwesen*". Belangrijk zijn ook zijn onderzoekingen over de Egyptische, Grieksche en andere mysteriën, waarvan hij nog geloofde dat ze in historisch verband staan met de hedendaagsche Vrmij.·.. Hij hield zelfs instructie-Loges in den vorm dier mysteriën, waarin hij met groote geleerdheid en wegslepende welsprekendheid, de aanwezigen inwijdde in de werkelijke beteekenis der oude mythen en geheime gebruiken. Al weten we nu, dat T. zich vergiste, is het toch niet te ontkennen dat hij over veel wat duister was een nieuw en vaak verrassend licht deed opgaan.

Treurloges of meer gewoonlijk **Rouwloges** genoemd, worden gehouden ter nagedachtenis van BBr.·., die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de O.·.. Eenige Gr.·. OO.·. hebben de gewoonte jaarlijks eene groote T. te houden ter nagedachtenis van de in dat jaar overleden Brr.·.. Het komt nu meer en meer in onbruik en terecht: zulk eene voor allen geldende Treurl.·. kan immers nooit den gewenschten indruk maken. — Bij zulke RouwLL.·. is de T.·. in rouw gehuld en in 't midden is een hooge, zwarte sarkophaag opgericht. Met betrekking hierop is belangrijk te lezen wat Goethe schreef in zijn „Rede zum Andenken des edlen Dichters, Bruders und Freundes Wieland" (1813). Deze dichter en Br.·. keurt het af, dat bij een L.·. ter nagedachtenis van een Br.·., de T.·. in rouw is gehuld; „ik zou — zegt hij — al die somberheid in een lichtgloed willen herscheppen; ik zou hier liever een feestelijk getooide zaal zien, met groenende kransen behangen, zoo vroolijk en hoopvol als 't leven van onzen vriend en Broeder was." — Heeft hij ten slotte niet gelijk gehad? Waartoe den dood zoo somber voorgesteld? Kan hij dat wel zijn voor den Maçon, die zich werkelijk in den dienst stelde der K.·. K.·.? Mocht de wensch van Goethe nog eens vervuld worden! — Bij die RouwL.·. is de Akacia een der meest geliefde en zinrijkste symbolen, symbool der zich eeuwig verjongende natuurkracht, van 't onsterfelijk natuurleven. — Van de Treurl.·. moet de Maç.·. begrafenis (z. d.) wel onderscheiden worden.

Tribunaal des hemels (*Tribunale de cielo*), was eene geheime vereeniging in Italie, die vooral te Rome, Florence en Venetië gevonden werd, en ten onrechte met de Illuminaten (z. d.) en de VV.·. MM.·. in verband is gebracht. Men wil, dat dit genootschap een soort van politieke inquisitie uitoefende en zich tegenover de schuldigen van dolk en vergif bediende (z. *Vierschaar*).

Troffel. Het werktuig om de oneffenheden glad te strijken en ook om de kalk of het cement te bewerken dat de steenen samenvoegt. Vandaar symbool der vergevende en ook der allen vereenigende liefde. Een der schoonste symbolen der Vrmij.·..

Troon is de zetel van den Voorz.·. M.·. of zijn plaatsvervanger in het O.·. der L.·.. Deze, zeker niet zuiver maç. naam, staat in verband met de legende, die Salomo tot Gr.·. Mr.·. maakte.

Trouw. Een der hoofddeugden der Vrmij.·..

Trouw. (*Orde der —*) z. *Fidélité.*

Tschudy (Baron Theodor, Henri de —) werd in 1724 te Metz geboren en overleed te Parijs 28 Mei 1769, nadat hij onderscheidene reizen had gemaakt. Thory verhaalt van hem in zijn *Acta Latomorum* I. 94 vv.: „Hij was in 1766 naar Frankrijk gekomen, om, zoo als hij zeide, „der Vrmij.·. een nieuw leven te geven, door er onderscheidene hooge graden in te voeren, welke men zeer goed had kunnen missen, ofschoon er in hunne samenstelling geest, geleerdheid en belangrijke gezichtspunten doorblonken." Hij was een van de apostelen der leer van Ramsay, (z. d.) en is schrijver van het werk: *l'Étoile Flamboyante, ou la societé des Francs-Maçons, considérée sous tous les aspects* (*Francfort et Paris* 1766, 2 *Tomes*, in 12°. VI *et* 342, VIII *et* 327 *pp.*) Bij zijn overlijden vermaakte hij onderscheidene manuscripten aan de archieven van den Raad der Ridders van het Oosten, van welken hij lid was, en onder anderen ook het werk, getiteld: *l'Écossais de Saint André d'Ecosse, contenant le développement total de l'Art Royal de la F.·. M.·.* (*Paris in* 12°.) op voorwaarde van het niet te doen drukken; waaraan zich de raad nochtans niet stoorde, maar het laatstgenoemde werk uitgaf en verkocht. De schrijver van het opstel, getiteld: *Recherches sur les initiations anciennes et modernes,* te vinden in de *Encyclopédie Mac.·.* van Chemin Dupontès, *T.* I, zegt (*p.* 100 volg.) van het werk, dat men er een gemakkelijken en aangenamen stijl, juiste opmerkingen en goede inzichten in vindt, en dat de hervormingen, door hem voorgesteld, door het Gr.·. O.·. grootendeels zijn ingevoerd, zoodat men recht heeft te zeggen, dat dit Fransche Hoofdbestuur hieruit sterk heeft geput, ten dienste der (toen) nieuwe Statuten. Daarentegen vindt men van den schrijver der *Encyclopédie* zelven, in *T.* I. *p.* 143—191, een zeer belangrijk *Examen et analyse de l'Étoile Flamboyante*, waaruit blijkt, dat er niet alles goud is. Die schrijver zegt van Tschudy's stijl: De geestigheid, welke hij bezit, wordt vaak bedorven door die, naar welke hij jaagt. Zijn stijl is over het algemeen duister en verward, en schier altijd breedsprakig (diffus). De uitmuntende zaken, waardoor dit werk aanbevelenswaard is, verdrinken in vervelenden klinkklank van woorden (verbiage fastidieux). Bij het opgeven van de graden, door Tschudy vermeld, zegt Ch. D.·.: "zij zijn een zonderling gedenkstuk van de dwaasheden van den menschelijken geest, en het is genoeg, ze op te noemen, om er het belachelijke van te doen gevoelen." In dien geest had Tschudy zelf er van gesproken, zoo als deze laatste dan ook die lijst onmiddellijk doet volgen door de woorden: „Vanwaar komt die koopwaar, en door welk eene noodlottigheid komt het, dat een zoo slechte prullenboel (mauvaise drogue) een zoo verwonderlijk succes heeft gehad?"

Tubalkaïn z. *Thubal Kain.*

Tugendbund. (Verbond der deugd) een zedelijk-wetenschappelijke vereeniging, die in 1808 te Koningsberg in 't geheim gesticht werd. Het doel was — naar men verklaarde: — 1. de gemoederen in die dagen van onrust tot kalmte te brengen en tot berusting te stemmen, 2. de liefde voor Koning en vaderland aantekweeken, 3. middelen te beramen, om de ellende van het land te verminderen, 4. den militairen stand beter interichten, 5. voor de verbetering der opvoeding te zorgen, 6. den nood van enkele personen te lenigen, 7. de politie te ondersteunen, 8. de letterkundige studiën te bevorderen. — Het geheime doel was, het Fransche juk te verbreken. De Franschen kregen spoedig achterdocht, en bij Keizerlijk besluit werd de vereeniging voor opgeheven verklaard. Toch werkte ze in stilte, doch zonder bepaald georganiseerd te zijn, voort. Zij heeft met de Vrmij.·. nooit iets gemeens gehad, hoewel dit van Fransche zijde wel beweerd werd.

Tumult (Carillon) was het geruisch, dat vroeger bij eene tafelloge met de voeten gemaakt werd, zoodra een lied was gezongen. Gelukkig is deze dwaasheid sedert 1814 afgeschaft.

Turkije. In dit Rijk bestaan de volgende Loges: I. Onder de Gr.·. L.·. van Engeland 12 en wel: 4 te Konstantinopel, 1 te Ephese, 6 te Smyrna en 1 te Ramleh. II. Onder de Gr.·. L.·. van Ierland 1 te Konstantinopel. III. Onder de Gr.·. L.·. van Schotland 1 te Haskioz en 1 te Beëruth. IV. Onder het Fransche Gr.·. O.·. 3 te Konstantinopel en 1 te Beëruth. V. Onder het Gr.·. O.·. van Italië 7 en wel: 1 te Konstantinopel, 1 te Bujeckdere, 4 te Smyrna en 1 te Alexandrette; dus met elkander 25 Loges. De oorsprong der Vrmij.·. daar te lande is deze, dat eenige afgezanten der Porte in 1804 te Parijs en te Londen werden gerecipieerd. De verdere geschiedenis van den Bond in T.— is nog onbekend. Alleen kan gezegd worden, dat de Regeering de Vrmij.·. schijnt

te dulden of althans met onverschilligheid beschouwt, en dus laat voortbestaan. Herhaaldelijk kwamen in de laatste dagen, berichten uit Konstantinopel die bewijzen, dat ook velen der meestontwikkelde Turken zich in den bond laten opnemen.

Twaalf. In de SS.·. Grr.·. komt dit getal niet voor. In de Fransche Hooge Graden wordt het gevonden, en dan met allerlei dingen in verband gebracht; b. v. met de aartsvaders, 2. met de 12 edelgesteenten op de borstplaat van den hoogepriester, waarin de namen van de 12 stammen Israels gegraveerd waren, 3. met de twaalf koperen ossen, die de koperen zee in Salomo's tempel droegen en de 12 maanden des jaars beteekenden, 4. op de 12 apostelen „die alle hinderpalen overwonnen en de best verdedigde bergpassen bestormden om het ware geloof in de wereld te verbreiden." In den Meestergr.· van het Zweedsche systeem spreekt men nog van de 12 oudste architecten (de apostelen) die de bouwkunde over alle deelen der wereld verbreid hebben. Dit alles heeft natuurlijk met de reine maçonnerie niets te maken.

Tyrus (*Τύρος*, צוֹר, צֹר) naam eener stad in Phoenicië die spoedig een uitgebreiden handel had en de moederstad werd van Carthago. In de maç.·. legende neemt deze stad daardoor eene plaats in, dat de Koning van Tyrus, Hiram, hulp verleende aan Salomo bij den bouw van den Jeruzalemschen tempel. (z. *Salomo*).

U.

Udley (Vicomte de —) z. *Ward.*

Uffel (*Adolf Christian Ernst von —, auf Roschüz*) geb. te Hannover, rechter te Celle, was een der eerste aanhangers van Johnson te Jena die hem, onder den naam Eques a de Piella, tot ridder sloeg en hem met v. Prangen (z. d.) naar von Hund (z. d.) zond. Hij woonde het convent van Kohlo bij (1772). De Groothertog Karel van Mecklenburg—Strelitz werd, in zijn huis, in de O.·. opgenomen.

Uhl (*Alexander*) werd den 9 October 1836 te Oedenburg in Hongarije geboren en voor den koopmansstand opgeleid. Reeds vroeg werd hij deelgenoot van eene bankiersfirma, en in 1870 werd hij president-directeur der Hongaarsche Municipaalbank. Toen deze liquideerde, werd hij in dezelfde betrekking geplaatst bij de eerste Hongaarsche Crediet-bank. Uhl is een der meest geachte burgers van Budapest. Den 21 Dec. 1872 werd hij in de O.·. opgenomen; in 1875 werd hij met algemeene stemmen benoemd tot Gr.·. Secret.·. der Hongaarsche Gr.·. L.·.. Als maç.·. schrijver treedt hij telkens op in de „*Orient*" het officieel orgaan der Hongaarsche Vrmij.·.. Dat de Hongaarsche Vrmij.·. zich zoo krachtig openbaart, ook in het prof.·. leven, is voor een zeer groot deel aan de bemoeiingen van Uhl te danken.

Uitsluiten of **uitbannen**, uit de Orde, is de hoogste straf die den V.·. M.·. kan worden opgelegd. Ze kan worden toegepast òf wegens maç.·., òf wegens prof.·. misdrijven die door den rechter gestraft zijn. Deze straf kan alleen worden uitgesproken door het Gr.·. O.·., na behoorlijk onderzoek der zaak en op requisitoir van den Gr.·. Reden.·. (z. *Straffen*).

Uitverkoren Coëns· (Elus Coëns, כֹּהֵן = priester). Dit was een theosophische Opergraad der voorgaande eeuw, die zich met kabbalisme en alchymie bezig hield. Hij wordt beschreven in het „*Traité de la redintégration des êtres creés dans leur primitive propriété, vertu et puissance spirituelle divine*" van Martenez Paschalis (z. d.). Dit systeem moet uit 9 Graden bestaan hebben: eerst de drie symbolieke en dan: 4. Grand Elu, 5—7, Apprentif — Compagnon — en Maitre — Coën, 8 Grand Architecte en 9 Chevalier—Commandeur. — Thory (z. d.) heeft twee dier Graden nader bekend gemaakt, de andere zijn onbekend gebleven. In den 6[den] Gr.·. moest, onder eede, de gelofte worden afgelegd, aan den Katholiek-apostolischen Roomschen Godsdienst getrouw te blijven en den Broederen met daad en geld bij te staan. — Dit systeem, waarin ook vrouwen konden worden opgenomen, werd in 1754 door genoemden Paschalis te Lyon uitgevonden, en in 1768 naar Parijs overgebracht. In 1775 bestonden Loges van

dit systeem te Parijs, Lyon, Bordeaux, Toulouse en Turijn.

Uitverkorenen der waarheid *Elus de la Vérité*) een nieuw systeem dat in 1776 door de L.·. „*La parfaite Union*" te Rheims werd ingevoerd, maar slechts in eenige weinige Loges in 't Noorden van Frankrijk toegang vond, en op 't einde der voorgaande eeuw weer werd ontbonden. Men trachtte hierin de uitnemendsten van alle Graden te vereenigen, en verwierp alles wat op Magie, Alchemie, Kabbala enz. betrekking had.

Uitverkoren (*D.* Auserwählter, *Fr.* Elu, *Eng.* elect) is de algemeene, telkens met allerlei bijvoegselen vermeerderde naam van een wijd verbreiden Franschen Oppergraad. — Hij heeft betrekking op de straf die de drie booze gezellen moesten verduren die Hiram vermoord hadden (z. d.) De legende van dezen Gr.·., die, in gewijzigden vorm, ook bij vele anderen voorkomt, is de volgende. Nadat het lijk van Hiram begraven was, was de vervolging der moordenaars het eerste waaraan Salomo dacht. Daar de drie gezellen afwezig bleven, en hunne werktuigen hadden medegenomen, was het niet twijfelachtig wie de misdadigers waren. De oudste en slechtste van hen droeg den hatelijken naam Abibal, d. i. Vadermoorder. Een onbekende, die bij de poort van den tempel kwam en zich in 't geheim naar den Koning liet brengen, maakte hem met de schuilplaatst der misdadigers bekend. Maar de Koning wilde het opsporen der schuldigen niet aan een vreemdeling toevertrouwen. Hij riep daarom in den nacht den gewonen raad van Meesters bij elkaar, en deelde hun mede dat hij negen van hen noodig had voor eene zeer gewichtige zending die moed en geestkracht vereischte. Hij kende hun aller moed en toewijding, en wilde daarom uit hen geene keuze doen. Het lot zou de negen aanwijzen, en de eerste die door het lot werd aangewezen zou de aanvoerder der anderen zijn. Het eerste kwam uit de stembus de naam voor van Johabe, de anderen waren: Alkebar, Bertemer, Dorson, Kerem, Morphy, Stolkin, Tercy en Zerbal. Salomo liet toen de andere Meesters vertrekken en hield de negen „uitverkorenen" bij zich, ging met hen naar de meest verborgen afdeeling der Werkplaats en deelde hun daar mede, wat de vreemdeling hem had gezegd. Zij bepaalden toen wat hun te doen stond. Met een duren eed bezwoeren zij den dood van Hiram te zullen wreken; ze namen onder elkaar een paswoord aan en trokken, voordat de dag aanbrak, uit de stad om door niemand gezien te worden. Door den vreemdeling geleid, kwamen zij, langs allerlei omwegen, aan het strand bij Jericho, bij een hol dat het hol van Ben-Akar, d. i. van den zoon der onvruchtbaarheid, genoemd werd, waar Abibal zich met zijn makkers gewoonlijk verborgen hield. Werkelijk zagen ze daar dan ook, toen de avond gevallen was, twee mannen die in allerijl naar genoemd hol gingen. Men herkende in hen spoedig de schuldigen, want toen zij de negen meesters zagen en herkenden, namen ze de vlucht en toen er geen ontkomen mogelijk was, wierpen ze zich in een kloof waar ze spoedig den laatsten adem uitbliezen. Johabe, die een weinig van de anderen verwijderd was, zag dat de hond van den vreemdeling eensklaps naar een hol ging. Hij volgde het dier, daalde langs negen in de rots gehouwen trappen in dat hol af, en vond daar den derden booswicht die juist was teruggekeerd en van plan was te gaan slapen. Zoodra deze den Meester herkende, nam hij zijn dolk en stiet die zich zelven in 't hart. Johabe nam den dolk en verliet het hol. De negen besloten nu de lijken ten prooi aan de wilde dieren te laten, alleen namen ze de hoofden der gevallenen mede, en keerden naar Jeruzalem terug. Salomo was innig verheugd over den uitslag hunner zending. Hij betuigde de Meesters zijne tevredenheid, en wilde dat ze, ter onderscheiding, den naam „Uitverkorenen" zouden dragen. Hij voegde nog 6 Meesters bij hen, zoodat er 15 Uitverkorenen waren. Als versiersel kregen ze een zwarten bandelier die van den linkerschoudor naar de rechterheup afhing, en waarin een dolk met een gouden handvat gestoken werd. Hun herkenningsteeken kwam overeen met de daad die ze hadden verricht. In 't vervolg werd het hun opgedragen, steeds als Opzieners werkzaam te zijn. De onbekende, eene eenvoudige herder, Perignan genaamd, werd door den Koning rijkelijk beloond. Hij werd onder de bouwlieden opgenomen en, na gedurende langen tijd goed onderwezen te zijn, werd hij onder de „Uitverkorenen" geplaatst. De hoofden der misdadigers bleven, gedurende drie dagen, in de Werkplaats tentoongesteld; na dien tijd werden ze verbrand en de asch op den wind verstrooid. Die misdaad en de straf werden diep geheim gehouden: Salomo wilde dat dit alleen onder de Maçons bekend zou blijven. — Tot dusver de legende. De grondidé is deze: al blijft soms de straf lang uit, toch volgt ze een-

maal zeker op de onrechtmatige daad. Later heeft men getracht er eene minder oppervlakkige beteekenis aan te verbinden. In de onderscheidene systemen waarin deze Graad voorkomt, ontvangt hij ook telkens eene andere gedaante. In de hedendaagsche Rit Français vormt hij den 4den Gr.·.. In den Schotschen of zoogenaamden ouden en aangenomen ritus, wordt hij wêer in drie onderdeelen gesplitst. Aan de legende wordt dan ook verder voortgesponnen daar men verhaalt, dat Salomo, zoowel om de trouw geblevenen te beloonen, als ook om de anderen optevoeden, 12 van de 15 uitverkorenen boven allen plaatste en dezen den naam „Verhevene Uitverkorenen" gaf, en deze werden nu, naar de 12 stammen Israels, weder in 12 deelen gesplitst. Zij moesten Salomo tevens dagelijks op de hoogte houden van den voortgang van den Tempelarbeid. — In de geschiedenis der Fransche Vrmij.·. komen nog allerlei variatiën op den Graad der „Uitverkorenen" voor. Zoo heeft de Rit Ecossais philosophique een instructiegraad „Elu philosophe"; Thory maakt melding van een „Elu suprême" of ook „Tabernacle des élus parfaits." In het systeem van Clermont (z. d.) was de „Elu" de eerste Oppergraad; ook de Ritus der Philalethen (z. d.) had een Gr.·. „Chevalier des Elus." In de Rit de Misraïm (z. d.) bestaat de derde Serie uit de volgende 5 uitverkoren Graden: 1. Elu des neuf, 2. de l'inconnu, 3. des quinze, 4. parfait, 5. illustre. Ook in het systeem van Zinzendorf (z. d.) komen „Uitverkorenen" voor.

Uitverkoren en Opper-Uitverkoren Meester. Eene alleen in Nederland bestaande afdeeling of uitbreiding van den Meestergraad. Den 25 April 1819 vaardigde de Gr.·. Mr.·. Nat.·., Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, eene circulaire uit, gedagteekend uit Brussel, waarin hij verklaarde, zeer te zijn ingenomen met de Graden van Leerl.·., Metgez. en Mr.·. — hoewel de Meestergr.·. niet volkomen werd beoefend — maar dat hij ernstig bezwaar had tegen de Hooge Graden, die deels te veel vormelijks hadden, deels leerstellingen huldigden die niet door ieder V.·.M.·. konden beleden worden, en dus in strijd waren met den geest en de beginselen der O.·.. Om nu den arb.·. in den Meestergr.·. te voltooien, vestigde hij de Afdeelingen van den Meester Gr.·. met de Grr.·. Uitverkoren en Opper-Uitverkoren Meester. Den 17 Februari 1820 werd de eerste L.·. van U. en O. U. M. te 's Hage in de □ „*Union Frédéric*" gehouden. In de zitting der Gr.·. L.·., den 21 Mei te 's Hage gehouden, kwam deze zaak ter sprake en werden er zeer heftige debatten over gevoerd. De Prins woonde die zitting bij, en verdedigde met kracht en klem zijn standpunt. Het resultaat der discussie was, dat het Gr.·. O.·., als werkende in den Mr.·. Gr.·., het recht niet had zich te mengen in de aangelegenheden van BBr.·. die nog nog op andere wijze wilden werkzaam zijn, wanneer zij zich overigens geheel aan de wet onderwierpen. — Het eerste Opperbestuur der Afdeelingen bestond uit de BBr.·. J. W. van Vreedenburgh en M. A. Wijnaendts uit Delft, J. A. Dutilh uit Gouda, M. L. d'Yvoy van Mijdrecht, Fonteys en Traven uit den Haag en W. P. Barnaert van Haarlem. Bij 18 Loges werden aanstonds Afdeelingen geconstitueerd n. l. te Amsterdam (*La Charité*), Bergen O/Z., Kampen, Groningen, Leeuwarden, Deventer, Veere (*l'Enfant de la Vertu*), den Haag (*Eendracht maakt macht*), Zierikzee, Delft, Gouda, Zwolle, Tholen, Rotterdam (*De drie kolommen*), Gorinchem, den Haag (*l'Union Frédéric*), Groningen (*l'Union Maçonnique*) en Sneek. In het zuiden des lands (België) vonden de Afdeelingen weinig sympathie. Intusschen kantten de voorstanders der Hooge Graden zich heftig tegen de Afdeelingen aan, en in het Gr.·. O.·. van Mei 1821 werd de kwestie weer ter tafel gebracht, en wêer door den Gr.·. Mr.·. met kalme waardigheid besproken en de vrede, schijnbaar althans, hersteld. — In het Wetboek van 1837 — hoewel reeds vroeger voorbereid — werd ook de Afdeeling van den Mr.·. Gr.·. erkend, en bepaald dat de drie hier te lande erkende Rites zouden zijn: 1. de SS.·. Grr.·., 2 de Opper-Graden R R †, en 3. de Afdeelingen van de Mr.·. Gr.·. — (Vrgl. Maarschalk „*Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland*" bl. 209 enz. en het art. *Nederland.*) De Afdeelingen van den Meestergr.·. vormen geen Hoogen Graad in den gewonen zin van dit woord, maar behooren meer tot de wijsgeerige Graden (de „*Erkenntnisstufen*" of „*Engbünden*" in Duitschland) en bedoelen de wetenschappelijke behandeling der Vrmij.·.. De leden hebben geen ander onderscheidingsteeken dan een kleine zilveren medaille aan een koord om den hals gehangen. In 1844, bij de viering van het 25 jarig bestaan der Afdeelingen, stelde de Gr.·. Mr.·. Nat.·. aan het Hoofdbestuur of de Kamer der Administratie eene som van f 15000 ter hand, om die voor weldadige doeleinden te gebruiken. — Heden zijn afdeelingen van den Mr.·. Gr.·. (U.·. en O.·. U.·. MM.·.) gevestigd bij de LL.·. „*La*

Charité" te Amsterdam, „*l'Union Royale*" te 's Hage, „*Vicit Vim Virtus*" te Haarlem, „*Silentium*" te Delft, „*De Ware Broedertrouw*" te Gouda, „*De drie Kolommen*" te Rotterdam, „*Orde en Vlijt*" te Gorinchem, „*Willem Frederik Karel*" te Helder, „*Le Préjugé Vaincu*", te Deventer, „*De Standvastigheid*" te Paramaribo, terwijl er nog 8 rustende afdeelingen zijn, n. l. te Rotterdam (bij de □ *Frédéric Royal*"), te Zierikzee, 's Bosch, Middelburg, Bergen O/Z., Kampen, de Kaapstad en Curaçao.

Unitisten is de naam van een der talrijke studentenorden uit de vorige eeuw. Deze Orde werd zeer breedvoerig verdedigd in de „*Zeitung der Universität Jena*" (1798) waar we lezen: „De vereerders der Eenheid (de Unitisten) hebben zich altijd onderscheiden door beschaving, nette zeden en vele roemrijke handelingen. Ze hebben arme studenten vrij laten studeeren, en daardoor de wereld vele nuttige medearbeiders geschonken. Zij hebben in stilte armen verblijd en, zonder opzien te wekken, vele tranen der lijdende menschheid gedroogd. Ze streven er altijd naar, den nevel van het bijgeloof te verjagen. Geen onkundige kan in hun kring plaats vinden; want in hunne samenkomsten worden altijd belangwekkende voorlezingen gehouden. De vereerders der standvastigheid (Constantisten) en der vriendschap tellen hen onder hunne medeleden" (z. *Studentenorden*).

Universiteiten. Aan de Loges der Strikte Observantie (z. d.) in academieplaatsen gevestigd, werd in 1772 op het convent van Kohlo het recht gegeven, studenten aan de Universiteiten tot maçon aan te nemen, ook al woonden ze binnen het ressort van eene andere bevriende Loge.

Urim en Thummim (אוּרִים וְתֻמִּים Sept. *δήλωσις καὶ ἀλήθεια.* Vulg. *doctrina et veritas*). Deze beide woorden zijn door de onderscheidene verklaarders, ook op verschillende wijze vertaald. Langen tijd heeft men over deze twee voorwerpen (?) in onzekerheid verkeerd, maar de onderzoekingen der geleerden hebben eindelijk vrij wel aangewezen wat we hieronder te verstaan hebben. Vrgl. Dr. A. Kuenen. „*De Godsdienst van Israel tot den ondergang van den Joodschen Staat*". I. bl. 84, 99—102). De *Urim en Thummim* waren verbonden met den Ephod, een gedeelte van de kleeding van Israels Hoogepriester. Aan die Ephod was namelijk gehecht het „*borstschild des gerichts*" (Ex. XXVIII: 15) waarin wêer de U. en T. weggeborgen waren (vs. 30). Nu is de priesterlijke wetgeving, waarin de beschrijving van dit alles voorkomt, eerst na de Babylonische ballingschap, omstreeks het midden der V[de] eeuw in den tegenwoordigen vorm gebracht; maar de mogelijkheid bestaat, dat die gebruiken van veel ouderen datum waren. Evenwel schijnt het boven bedenking verheven, dat deze voorwerpen, voor de Ballingschap, niet slechts in handen van den Hoogepriester, maar van alle priesters waren, wier taak het was Orakels te geven. (Vrgl. Prof. Land. *Theol. Tijdsch.* II: 171 v.v.). Nu waren *U. en T.* twee voorwerpen waarmede werd geloot en waaraan, om zekere uitkomst te verkrijgen, vooraf eene vaste beteekenis werd gegeven. Zoo lezen wij Sam. XIV: 41 (naar eene juiste vertaling); „En Saul zeide: „Jahveh, God van Israel, waarom hebt gij heden uwen knecht niet geantwoord? Indien in mij of in Jonathan mijn zoon de ongerechtigheid is, Javeh, God van Israel! geef dan Urim, maar in dien in uw volk Israel, geef dan Thummim." (d. w. z. laat den Urim of Thummin uitgetrokken worden.) Eindelijk maken we nog de opmerking, dat de U. en T. waarschijnlijk alleen in den hoofdtempel gebruikt werden en aldus, bij mindere priesters, de Teraphim daarvoor in de plaats trad. Dat hiermede de oudere beschouwingen vervallen zijn, spreekt van zelf en dus ook wat Decius (volgens Lenning) in het art. „*Van den Geheimnissen der Urim und Thummim*" (*Wiener Journ. für Freim.*∴ 1784) over dit alles zegt. Intusschen blijft dit waarheid, dat U. en Th. voor het orgaan golden, waardoor de Goddelijke wil den mensch geopenbaard werd. In de hoogste Grr.∴ der Aziatische Broeders. (z. d.), dragen de leden een gouden keten om den hals waaraan het pectorale hing met 12 kostbare steenen versierd, die men kortweg Urim en Thummim noemde.

Uriot (Joseph). Geb. in 1713 te Nancy, was eerst tooneelspeler te Baireuth, toen (1763) hoogleeraar der geschiedenis, bibliothekaris en lector van den Hertog van Wurtemberg te Stuttgart; eindelijk werd hij Hoogleeraar der Fransche taal aan de militaire akademie aldaar. Overl. 18 Oct. 1778. — Hij werd den 11 Juli 1742 in de L.∴ „*Zur Einigkeit*" te Frankfort a/M aangenomen en is de Schrijver van de redevoering: „*Lettre d'un Francmaçon à un de ses amis*", die groote bijval vond en weldra ook in het Duitsch vertaald werd. Dit geschrift is eigenlijk de eerste openlijke beschrijving van het wezen der Vrmij.∴ die in Duitschland het licht zag en zeer vele

er toe bijdroeg om haar beter te doen waardeeren. Als proeve van 't geen de S. zegt, deelen we 't volgende mede. „De Vrmij.·.“ — zegt hij — „is eene vereeniging van menschen van elken leeftijd, van alle standen, uit alle landen, wanneer ze maar vrienden zijn der deugd en deze steeds beoefenen, en die zich gelukkig achten wanneer ze bemerken dat hunne Broeders haar ook in eere houden. Zij hebben de volle vrijheid dien godsdienst te belijden waarin zij geboren zijn; meer nog dan anderen, zijn zij verplicht, hun vaderland getrouw te blijven, en hun toetreden tot de Vrmij.·. ontheft hen niet van den eed dien zij God en de overheid gezworen hebben. Deze verklaring zal onzen vijand zeker geheel en al bevredigen. Maar ze vragen nog naar andere dingen dan naar eene bloote verzekering van onze onschuld, en hunne nieuwsgierigheid zou ons kunnen verleiden mededeeling te doen van dingen, die alleen bestemd zijn voor hen die tot ons genootschap toetreden.“ Na er verder op gewezen te hebben dat die tegenstanders vooral bezwaar hebben tegen het geheimzinnige der Vrmij.·., gaat hij voort: „Opdat nu het woord *geheim* niet langer vooroordeel tegen ons zal wekken, deel ik mede, dat wij daaronder niets anders verstaan, dan de wijze waarop ons genootschap beheerd en bestuurd wordt, en welke het zegel der ware wijsheid is. Bovendien, hoe zouden wij onze Broeders kunnen onderscheiden van hen die niet tot de onzen behooren, wanneer wij niet het herkenningsteeken strikt geheim hielden dat ons in staat stelt de onzen altijd en onfeilbaar te herkennen. Geen valsche Broeder kan ons verraden, want wij hebben in dit zoogenaamd geheim een middel om hem dadelijk te ontmaskeren en aan de verachting der BBr.·. hem overtegeven. En vraagt ge mij naar het nut van dat geheim, weet dan, dat we niemand in ons genootschap opnemen, voor wien niet een der BBr.·. borg spreekt dat hij die eigenschappen bezit die hem waardig maken in dit genootschap te worden opgenomen. Dit is eene, algemeen in 't oog gehoudene en zeer noodzakelijke voorzichtigheid. Wij hebben nu over de geheele wereld onze Loges die zoo nauw met elkander verbonden zijn, als vormden ze één groot geheel. Nu onderrichten wij alle nieuw aangenomenen, op welke wijze zij zich in alle Loges kenbaar maken om bij allen te worden toegelaten. Het is waar, de VV.·. MM.·. kunnen in hunne Loges menschen van alle godsdiensten zonder onderscheid opnemen. Maar welk bezwaar kan hierin gelegen zijn? Hebben niet alle menschen dezelfde geschiktheid om de plichten van ons genootschap te vervullen? Want de beoefening van datgene wat men de plichten der natuur noemt, maakt ¾ uit van 't geen de Vrmij.·. aan allen oplegt. Een Amerikaan, die geneigd is voor anderen te doen wat hij voor zich zelven verlangt, kan mijn broeder wezen; om dien naam te verdienen ontbreekt hem niet anders dan dat de leden van eene regelmatige Loge hem, op de bij ons gebruikelijke wijze, in onze Brsch.·. opnemen. Eene heilige gezindheid is de voornaamste voorwaarde waaraan de V.·. M.·. moet voldoen. De herstellers der Vrmij.·. hebben getracht de bronnen van verdeeldheid onder ons voor goed te verstoppen. Daarom hebben ze uitdrukkelijk verboden, godsdiensttwisten in de L.·. te brengen. Het staat ieder onzer vrij, volgens dien godsdienst te leven waarin hij geboren is. Maar men heeft nog meer gedaan; men heeft ook den toegang tot onze bijeenkomsten geweigerd aan hen die zich met twistgedingen voor den rechter bezig houden en streng verboden daarover in de L.·. te spreken. Zoodra wij bij elkander zijn, zijn wij allen Broeders, en is het overige gedeelte der wereld ons vreemd. De vorst en de onderdaan, de edelman en de burger, de rijke en de arme ze zijn ons allen even goed; ze zijn, onder ons, door niets van elkander gescheiden — de deugd maakt allen aan elkander gelijk. De deugd heeft in onze Loge haren troon; haar zijn wij gewijd, onze harten zijn hare onderdanen, onze handelingen de wierook dien wij op haar altaar branden. Zijt ge soms ook nieuwsgierig te weten, waarmede we ons in onze vergaderingen bezig houden? Daarop diene dit tot antwoord: alles wat niet slecht is, is ons geoorloofd. De kunsten, die gij slechts tot tijdverdrijf beoefent, houden ons zeer ernstig bezig: bouwkunst, welsprekendheid, poëzie, schilderkunst, onderwijs, wijsbegeerte, zedeleer, geschiedenis, dit zijn de onderwerpen die wij behandelen. Alles wat strijd kan geven blijft verre van ons.... Verder deelen wij het volgende mede. Wij laten een Broeder niet gebukt gaan onder de ellende. Hij behoeft die niet langer te dragen, dan totdat wij haar ontdekken. Wij houden het daarvoor, dat alle deugden zonder liefde niets te beteekenen hebben. Geen lid van eene welingerichte Loge weigert ooit iets te geven, wat den, door het geluk verlaten Broeder helpen kan; veeleer geeft iedereen naar zijn vermogen en naar de mate waarin een ander hulp behoeft. Maar dat is niet genoeg. Deze liefdedaad wordt zóó uitgevoerd, dat nie-

mand weet aan wien hij de hulp te danken heeft. Het hart is de zetel onzer deugd; wanneer de liefde openlijk werd beoefend dan zou het weldra den schijn hebben, alsof men bedelde om loon. Maar daarbij moet men weten, dat wij wel allereerst onderzoeken of de Broeder werkelijk waardig is geholpen te worden. De Loge heeft, bij de ondersteuning die ze den Broeder verleent, altijd de eer van den Opperbouwheer van het Heelal en het welzijn van de koningen der aarde op het oog gehad. Hoe onwaardeerbaar deze voordeelen mogen zijn, toch zijn deze het niet die ons 't meest bekoorden. De deugd zelve, om haar zelve, deze is onze grootste en heerlijkste bezitting. Dit alles is, naar ik vertrouw, voldoende om u te overtuigen, dat wij, die geacht worden vijanden van den Staat en van den godsdienst te zijn, gerechtvaardigd voor u staan. Verre zij het echter van mij te beweren dat Vrijmetselaren volmaakte menschen zijn. Neen, mijnheer! Wij onderzoeken niet altijd met den meesten ernst, hen die wij onder ons opnemen. Er zijn lieden die hun waar karakter, gedurende zeer langen tijd, nauwkeurig verbergen kunnen, zoodat hunne verkeerde eigenschappen niet eerder voor den dag komen dan nadat ze reeds opgenomen zijn. Toch kunnen zulke indringers ons genootschap geen wezenlijk nadeel berokkenen, omdat we zulke nieuwe leden binnen de bepaalde grenzen weten te houden, zoodat er van hen geen verder nadeel te vreezen is. Wij zeggen het zulke leden openlijk, dat wij verder niets met hen te maken willen hebben en wij vreezen niet dat hun wraakzucht of boosheid ons geheim ooit verraden kunnen. Wanneer gij de Vrmij.·. geheel kendet, zoudt ge zelf ervaren dat ook de allerslechtste zoover niet komen kan.“ — Wij hebben dit, als historische bijdrage, in herinnering gebracht. Wij erkennen dat hier vrij oppervlakkige dingen werden verkondigd, maar dit blijkt, dat de „Oude plichten“ ook toen ter tijd zeer in eer gehouden werden.

Uruguay. Staat in Zuid-Amerika. In 1859 werd hier te lande te Montevideo een Gr.·. O.·. opgericht, dat 15 Kapittels en 34 Loges telt. Verder bestaan aldaar: I. Onder de Gr.·. L.·. van Engeland. 1 L.·. te Montevideo. II. Onder het Fransche Gr.·. O.·. 1 Loge te Montevideo; III. onder het Italiaansche Gr.·. O.·. 4 LL.·. te Montevideo. Deze laatsten werden in 1878 door het Gr.·. O.·. van Uruguay voor onregelmatig verklaard.

Utrecht. Hoofdstad der provincie van dien naam. Alhier werd in 1813 de L.·. „*Ultrajectina*“ opgericht die een tijdlang rustte, maar in 1830 weer werd heropend. Ze vergadert in een eigen lokaal in de Jufferstraat. Kleuren: Blauw met roode randen. Zij telt heden (1884) 115 leden. Aan deze L.·. is eene soç.·. verbonden die elken Zaterdag-avond vergadert. Hier is ook een Kapittel der HH.·. Grr.·..

V.

Vaandel. z. *Banier* en *Oriflamma*.

Vaandeldrager, eene Offic. betrekking die bij vele Loges gevonden wordt. Aan dezen Br.·. is opgedragen, bij plechtige gelegenheden, den banier der L.·. te dragen, b. v. bij het binnenleiden van den Gr.·. Mr.·. Nat.·.. een Gr.·. Offic.·. enz.

Vademecum (*The Freemasons* —) is de naam van een overigens onbekend geschrift, dat in 1736 verscheen en waartegen de Gr.·. L.·. van Londen toen waarschuwde omdat het een onbeduidend werkje was, een nadruk van andere bestaande geschriften. Het was een verraderlijk geschrift gelijk er toen meerdere werden uitgegeven. In de voorrede van de oudste uitgave van het constitutieboek lezen we namelijk: „daar sommigen, zonder verlof of voorkennis der Gr.·. L.·., boeken of pamfletten over de Vrmij.·. geschreven en gedrukt hebben, van welke eenige, als nadrukken of geheel onware voorstellingen bevattende, den 24 februari 1735/35 veroordeeld zijn geworden, worden de BBr.·. gewaarschuwd deze te verkoopen of den verkoop er van te begunstigen.“

Vaincre ou mourir. z. *Vincere*.

Valparaiso. Stad in de Z.Amerikaansche republiek Chili. Hier heeft het Gr.·. O.·. van Chili zijn zetel met 3 LL.·.; onder het Gr.·.

O.·. van Engeland is daar eene L.·., verder onder de Gr.·. L.·. van Schotland, onder het Gr.·. Or.·. de France, onder de Gr.·. L.·. van Hamburg en eindelijk onder de Gr.·. L.·. van Massachusets eene districtsloge en twee Loges.

Vaissette (Don Dominique Josèphe-) geb. in 1685 te Gaillac, overl. te Parijs in 1756, een Benedictijner monnik, en een zeer ijverig geschiedvorscher. Hij schreef o. a. een „*Histoire du Languedoc*" waarin o. a. voorkomt: „*Epoque de quelque circonstance de l'affaire du temple.*"

Valerianus Bolzanius geb. 1475 te Belluno bij Venetië, was een der geleerdste mannen van zijn tijd. Onder zijn geschriften munt vooral uit: „*Hieroglyphica seu de sacris Aegyptiorum, aliarumque gentium literis, commentarii.*"

Valois (*Collège de-*). Het Conseil des Chevaliers de l'Orient, dat in 1756 te Parijs gesticht werd, splitste zich weldra in collegiën, die naar den voorzitter genoemd werden. Het hier genoemde was van deze het meest belangrijke, maar het verdween toch reeds in 1772 om plaats te maken voor het Conseil des Chevaliers de l'Orient, dat toen op nieuw als een geheel werd geconstitueerd.

Veda. De algemeene naam van de oudste Sanskriet-geschriften; in de Rit de Memphis (z. d.) heet de naam van eenen graad: „Doctor der Veda's."

Veendam. Gemeente in Groningen. Hier werd in 1878 de L.·. „*Het Noorderlicht*" geopend. Ze heeft een eigen lokaal aan het Westerdiep, kleuren: blauw en oranje. Onder de oprichters dier Werkpl.·. behoorde o. a. ook de Br.·. A. Winkler Prins, een der uitstekendste Nederlandsche geleerden, die ook als maç.·. schrijver en dichter een welverdienden roem verworven heeft. Hij woont heden als Emer. predikant te Amsterdam. Het ledental dier Werkpl.·. bedraagt thans 30.

Veere. Stad in Zeeland. Hier werd in 1789 eene L.·. gesticht onder den naam: „*l'Enfant de la Vertu*". Ze was in 1828 nog actief maar rust sedert dien tijd.

Velde (Johannes van de —) gaf onderscheidene alchemistische geschriften uit, b. v. Starcklsy's „*Oleum sulphuris vivi*" te Amsterdam 1688. In Arnolds „*Kirchengesch.*" IV. 899 vindt men van hem: „*alleenspraeke tot Godt van de Broederen des R. C.*"

Veldloge.(*Armee-, Militaire-, Ambulante-Loges*) Deze Loges waren gemeenlijk bij zeker legercorps geconstitueerd en dus aan geene bepaalde plaats verbonden; ze trokken meestal met het regiment of bataillon mede. Ze genoten en genieten, waar ze ook zijn, dezelfde rechten als eene gewone Loge. De eigenlijke veldloges bestaan alleen in oorlogstijden en worden, na den oorlog, weder ontbonden of veranderen dan in eene bepaalde, ergens gevestigde werkplaats. Het eerste spoor van zulke ambulante Loges, vinden we in de Loges der Fransche krijgsgevangenen in Duitschland in de tweede helft der vorige eeuw, en wel in de te Maagdenburg in 1761 werkende L.·. „*Parfaite Union*". Maar de eerste werkelijke veldloge (in oorlogstijd) was eene Zweedsche in den zevenjarigen oorlog; ze werd de moederloge van de L.·. „*Karl zu den drei Greifen*" te Greifswald. Verder vinden we, gedurende den oorlog met Napoleon in Duitschland en elders, vele zulke werkplaatsen. Bij het Russische leger bestond in 1817 de veldloge „*George le Victorieux*", maar ze werd opgeheven toen de Vrmij.·. in Rusland verboden werd. In Engeland werden ook constitutiebrieven voor Loges op oorlogschepen gegeven. — In N. Amerika bestonden ook wandelloges (Travelling Lodges) bij het leger. Deze hebben zoogenaamde travelling Warrant die aan de leden de volmacht geven deze Loges, naar welgevallen te verplaatsen. Zulk eene constitutie werd in 1779 gegeven aan Generaal Patterson. — Tegenwoordig bestaan er slechts weinig dergelijke Loges meer. In 1880 bestonden er nog 16, namelijk 6 onder de Gr.·. L.·. van Engeland en 10 onder die van Ierland.

Velthusen (Joh. Casper —) geb. 7 Aug. 1740 te Wismar, was hoogleeraar der Oostersche talen te Kiel en Rostock, en overleed 1814. Hij was een der welsprekendste kanselredenaars van zijn tijd en een grondig beoefenaar der Oostersche talen. Hij poogde ook de verhouding van Vrmij.·. en Christendom nauwkeurig in 't licht te stellen in zijn werk „*Maurerei und Christenthum.*"

Venetië. Hier werd in 1772, van Londen uit, de Union—Lodge opgericht. In 1785 werd echter door den Senaat een verbod tegen deze L.·. uitgevaardigd. De Staatsinquisitie duldde geene vereenigingen en bonden, die zonder voorkennis der Regeering waren opgericht; doch de L.·. werd eenvoudig opgeheven, de leden er van werden niet gestraft. — Naar men wil, werd de eerste vergadering der L.·. op een schip gehouden, terwijl ook een geestelijke lid dier Werkpl.·. was. Heden bestaat hier eene L.·. onder het Gr.·. O.·. van Italië.

Venezuela. Z. Amerikaansche Republiek. Te Caracas bestaat het Groot Nationaal-

Oosten van V.— met 40 Loges. Verder is daar, onder het Gr.·. O.·. van Schotland, eene prov.·. Gr.·. en eene L.·.

Verbanning z. *Onwaardig*, *straffen* en *uitsluiting*.

Verbond. z. *Eklektische Bond*, *Vrijmetselaars-verbond*, *Pythagoreïsche Bond*.

Verbroedering. z. *Broeder*, *Broederliefde*.

Vereenigde Loges. De — noemden zich de Loges die, na het convent te Kohlo, onder den Gr.·. Mr.·. Hertog Ferdinand van Brunswijk, naar het systeem van von Hund (z. d.), werkten.

Vereeniging van Duitsch-Amerikaansche Vrijmetselaren. Naar het voorbeeld van eenige in Duitschland bestaande maç.·. vereenigingen, had zich reeds in 1855 of iets vroeger te New-York een genootschap geconstitueerd, dat zich ten doel stelde te werken in den geest van de „Engbünden" die bij eenige LL.·. onder het Gr.·. O.·. van Hamburg bestaan. Weldra openbaarde zich echter, in den boezem van dit genootschap, groot verschil van gevoelen, en wel tusschen de Amerikanen en de Duitschers die zich later in Amerika gevestigd hadden. Om nu alle botsing te voorkomen, besloten de laatsten liever eene zelfstandige vereeniging in 't leven te roepen. Op uitnoodiging van zekeren Br.·. Wieber, lid der L.·. „*Copernicus*" te New-York, kwamen vele BBr.·., meestal Duitschers, den 30 Juni 1865 bijeen en stichtten toen den 7 Augustus daaraanvolgende deze Vereeniging. Het doel daarvan was: *a.* bevordering van kennis aangaande de geschiedenis, het wezen, het doel en de symboliek der Vrmij.·.; *b.* het brengen van vereenvoudiging en verbetering in de vormen; *c.* handhaving van het recht en de vrijheid der enkele Loges; *d.* bevordering van gezellig verkeer. Deze vereeniging wandelde niet op rozen. In den aanvang konden alleen Mrr.·. VV.·. MM.·. lid worden; later werden ook Leerll.·. toegelaten en 't gevolg was, dat de wetenschappelijke beoefening der Vrmij.·. wel wat te wenschen overliet. Zij die, uit den aard der zaak, de Maç.·. wetenschap niet grondig beoefend hadden, matigden zich vaak een oordeel aan en beslisten in zaken die ze slechts ten halve konden beoordeelen. Maar erger was het, dat vele Hooge Maç.·. Lichamen zich vijandig tegenover de vereeniging plaatsten, omdat ze bang waren voor den hervormenden invloed dien ze kon uitoefenen; genoemde Br.·. Wieber en Br.·. Levy, beide Opzz.·. der L.·. „*Copernicus*" werden, wegens omgang met „onregelmatige VV.·. MM.·.", van het lidmaatschap der L.·. vervallen verklaard; aan de andere Loges werd bericht, dat beide BBr.·. wegens „onmaçonnieke handelingen" waren buitengesloten. Toch bleef de vereeniging bestaan en nam meer en meer in bloei toe. Sedert 1867 geeft de Ver. een orgaan uit, onder den titel: „*Die Reform*, *Organ des Vereins deutsch-amerikanischer Freimaurer.*"

Vereeniging van Duitsche Vrijmetselaren. Eene maç.·. vereeniging in Duitschland die niet wil zijn: „een Bond in den Bond" maar een „Bond voor den Bond" en zich ten doel stelt: *a.* de beoefening der maç.·. wetenschap in haar vollen omvang; alzoo de geschiedenis, de jurisprudentie, de symboliek en de leer der Vrmij.·. en van andere met haar in verband staande vereenigingen; *b.* de bevordering van alles wat er toe dienen kan om den band nauwer toetehalen die Maçons van uiteenloopende richting kan vereenigen, door ook alles weg te nemen wat het doel der Vrmij.·. kan in den weg staan. — De Vereeniging tracht dit doel te bereiken door: 1. te verzamelen alle maç.·. oorkonden, handschriften, drukwerken, munten, zegels enz. enz.; 2. het uitgeven van nog onuitgegeven maç.·. bescheiden, het verzamelen en vertalen van buitenlandsche maç.·. geschriften; 3. het ondersteunen van alle wetenschappelijke ondernemingen op maç.·. gebied; 4. het aanknoopen van betrekkingen met buitenlandsche maç.·. lichamen en wetenschappelijk gevormde maçons in binnen- en buitenland; 5. door het houden van jaarlijksche bijeenkomsten in eene stad waar eene L.·. is gevestigd. — Deze vereeniging werd opgericht den 19 Mei 1861. In den beginne werd de vereeniging met eenig wantrouwen aangezien, maar weldra vond ze vertrouwen en was dan ook spoedig in staat een orgaan in 't leven te roepen en wel de bekende „*Bauhütte.*" BBr.·. als Findel, Seydel, Michaelis en anderen traden tot haar toe, en namen aan het bestuur deel. Op de jaarvergadering van 1868 die te Hagen gehouden werd bracht de bekende dichter Emil Rittershaus het sociale vraagstuk ter tafel, en besloot men twee prijzen uittelooven voor de beste behandeling van dit onderwerp: „Over eene maç.·. daad die het beste zal beantwoorden aan doel en wezen der Vrmij.·.." — Weldra volgden meer prijsvragen in dien geest, en daardoor deed de vereeniging zeer veel voor de toekomst der Vrmij.·. in Duitschland. In 1878 trok Findel zich terug, omdat enkele artikels in de „*Bauhütte*" die in strijd waren met het gevoelen van de

meerderheid der leden, geene goedkeuring konden vinden. Sedert dien tijd is Br.·. Cramer te Leipzig, Redacteur van „*Latomia*", secretaris der Vereeniging, die 33 correspondeerende en 1520 werkende leden telt.

Verhaegen (Pierre Theodor) geb. te Brussel 1796 was daar eerst advocaat, later lid en tweemalen Voorzitter der Volksvertegenwoordiging. Jaren lang was hij het hoofd der liberale partij in België en een heftig bestrijder van het klerikalisme. Hij was de voornaamste grondlegger van de „Université libre" te Brussel, die een tegenhangster werd van de Katholieke universiteit te Leuven; in 1854 stichtte hij te Brussel de „Association libérale." Sedert 1854 was hij Gr.·. Mr.·. van het Belgisch Gr.·. O.·. en bleef dit tot zijn dood in 1862. Zelden is er een man gevonden die zich zoo verdienstelijk maakte voor de zaak der vrijheid, en zich zoo geheel en al, met zijne veelzijdige talenten en gaven, aan de Vrmij.·. heeft gewijd. (Vrgl. *Jaarboekje* 1863, bl. 282 v.)

Verordeningen (*algemeene*) *der Grootloge van Londen* (*General Regulations*). Over deze, voor de geschiedenis der Vrmij.·. belangrijke verordeningen, moeten we eenigszins in 't breede spreken; wellicht dat daaruit nog veel te leeren is, ook voor 't heden. Zeker is het, dat we onwillekeurig hierin het antwoord vinden op vele vragen die kunnen gedaan worden naar den oorsprong en het wezen van vele gebruiken. — Ze worden gevonden in de eerste uitgave van het Constitutieboek (1723) als de „algemeene verordeningen die verzameld zijn door George Payne toen hij in 1720 Grootmeester was, en door de Gr.·. L.·. bekrachtigd zijn op den dag van St. Jan Baptist 1721." Op bevel van den Gr.·. Mr.·., den Hertog van Montagu, vergeleek Anderson (z. d.) deze „met de oude oorkonden en bracht ze met deze en met de van overoude tijden af aan bestaande gebruiken in overeenstemming." Deze „Verordeningen" luiden, als volgt: I. De Gr.·. Mr.·. of zijn Gedeputeerde heeft de macht en het recht, niet alleen in iedere regelmatige (true) Loge tegenwoordig te zijn, maar ook daar als Voorzitter optetreden en de beide Gr.·. Opzz.·. opteroepen om hem te helpen. De Reg.·. Mr.·. der L.·. zit dan aan de linkerhand van den Gr.·. Mr.·.. De Gr.·. Opzz.·. kunnen dàn alleen in eene L.·. in functie treden, wanneer de Gr.·. Mr.·. of zijn Ged.·. daar deze Tr.·. innemen en dit wenschen; want het staat dezen vrij de Opzz.·. der Loge zelve of iederen anderen Br.·. opteroepen om die betrekking waartenemen. II. De Meester van eene Loge heeft niet alleen het recht en de macht de leden zijner Loge tot eene regelmatige Loge saamteroepen, wanneer hij dit raadzaam oordeelt, maar ook plaats en tijd der samenkomsten te bepalen. In geval van ziekte of dood of tijdelijke afwezigheid van den Meester, moet de oudste (senior) Opz.·. zijn plaats innemen, wanneer er namenlijk geen Br.·. tegenwoordig is die vroeger Meester der L.·. was; want in dit geval gaat de macht van den afwezigen Mr.·. op den tegenwoordig zijnden Oud-Meester over, ofschoon hij niets kan doen voordat genoemde oudste Opz.·. de L.·. heeft samengeroepen, of, bij diens ontstentenis, de jongste (junior) Opz.·. — III. De Meester van eene L.·., of een van de Opzz.·., of een ander daartoe aangewezen Br.·., zal een boek houden dat de wetten der L.·. (bylaws), de namen der leden, en een opgave van al de Loges in de stad en tijd en plaats van hare vergaderingen behelst, en waarin verder alle belangrijke bijzonderheden vermeld moeten worden. — IV. Geen L.·. mag meer dan vijf nieuwe BBr.·. tegelijk opnemen, noch iemand beneden de 25 jaren, die daarenboven zelfstandig moet wezen, tenzij de Gr.·. Mr.·. of zijn Gedep.·. daartoe verlof gegeven heeft. — V. Ieder die wenscht opgenomen te worden, moet eene maand te voren in de Loge voorgesteld worden, opdat men de noodige inlichtingen kan geven aangaande zijn naam en zijn bekwaamheden, tenzij dan dat bovengenoemd verlof gegeven is. — VI. Niemand kan als Br.·. de L.·. binnenkomen, of als lid daarvan opgenomen worden, zonder de eenstemmige goedkeuring van alle leden der Loge, die bij het voorstellen van den Candidaat tegenwoordig zijn, en de Meester is verplicht hen nadrukkelijk hunne goedkeuring te vragen. Zij moeten hunne goed- of afkeuring op zulk eene wijze kenbaar maken als zij het best achten, schriftelijk of mondeling, maar eenstemmigheid is dringend noodig. Het door iedere Loge gevelde vonnis of uitgesproken oordeel is onaantastbaar, want de leden eener L.·. kunnen daarover het best oordeelen en wanneer men hen een minder gewenscht medelid zou opdringen, kon hun eenheid verstoord en hunne vrijheid van wil gebonden worden, ja zelfs zou de L.·. ontbonden kunnen worden, wat door alle ware en goede BBr.·. moet vermeden worden. — VII. Iedere nieuwe Br.·. moet bij zijn opname, de Loge, d. w. z. de aanwezige BBr.·. passend bekleeden (decently

to cloath [1]) en een zeker bedrag geven ter ondersteuning van behoeftige Broeders zooveel als hem goeddunkt, behalve de geringe toelage die door de wetten zijner Loge is vastgesteld. Deze aalmoezen moeten door den Meester of den Opziener, of den Schatbewaarder, wanneer de leden het raadzaam oordeelen zulk een te benoemen, bewaard worden. Ook moet de Candidaat plechtig belooven zich aan de wetten, gebruiken en verordeningen te onderwerpen, en aan alle goede bepalingen die hem ter gelegener tijd zullen meêgedeeld worden. — VIII. Geene vereeniging van en geen aantal BBr.·. mogen zich terugtrekken van de Loge waarin zij zijn aangenomen of waarvan zij leden zijn geworden, tenzij dan dat de L.·. te talrijk werd; maar ook dan nog niet, zonder toestemming van den Gr.·. Mr.·., of diens Gedept.·.. Wanneer eenigen zich op deze wijze afgescheiden hebben, moeten zij zich dadelijk weer tot die L.·. wenden bij welke zij willen behooren, wanneer deze eenstemmig tot hunne opname besloten heeft, of ze moeten van den Gr.·. Mr.·. verlof vragen om eene nieuwe Loge te vormen. Wanneer eenige Maçons het wagen, zonder toestemming van den Gr.·. Mr.·. eene L.·. oprichten, dan mogen de regelmatige Loges dezen niet ondersteunen, noch hen erkennen als rechtmatige (fair) Broeders, noch hunne besluiten en handelingen goedkeuren; maar ze moeten als oproerigen (rebels) behandeld worden, totdat ze zich onderworpen hebben aan datgene wat de Gr.·. Mr.·. in zijne wijsheid over hen besloten heeft, en totdat hij hen door zijn volmacht erkent. Deze erkenning moet aan de andere Loges worden meêgedeeld, gelijk het gebruik het eischt bij iedere nieuwe Loge die op de lijst der Loges geplaatst wordt. — IX. Wanneer een Br.·. zich zoo vergeet, dat zijn Loge kwalijk over hem tevreden is, moet hij tweemalen op behoorlijke wijze vermaand worden door den Meester of Opziener in eene geopende Loge; wanneer hij zich niet verandert en niet naar den raad zijner Broeders luistert, en niet op den goeden weg terugkeert, moet met hem gehandeld worden op de wijze als door de plaatselijke wetten der Loge is voorgeschreven, of op zulk eene wijze als op de vierendeelsjaars-vergadering bepaald is, en voor zulk een geval kan later eene nieuwe verordening gemaakt worden. — X. De meerderheid van iedere vergaderde Loge heeft het recht haren Meester en hare bestuurders de voorschriften te geven hoe ze op de vergaring van het Groot-Kapittel of de Groot-Loge, op de drie vierendeelsjaars-bijeenkomsten, of de jaarlijksche Gr.·. L.·., te stemmen hebben. Want de Meester en de Bestuurders zijn de vertegenwoordigers hunner Loge en moeten daar de overtuiging van deze uitspreken [2]). — XI. Alle afzonderlijke Loges moeten, zooveel mogelijk, dezelfde gebruiken volgen. Om dit te bevorderen en zoodoende ook de goede verstandhouding tusschen alle te vermeerderen, moeten door iedere Loge eenige leden worden aangewezen die de andere Loges zoo dikwijls zullen bezoeken als men noodig mocht achten. — XII. De Grootloge bestaat en is samengesteld uit de Meesters en Voorzitters van alle regelmatig geconstitueerde Loges met den Gr.·. M.·. aan het hoofd, zijn Gedeputeerde aan zijn linkerhand, en de Gr.·. Gr.·. Opzz.·. op de voor hen bestemde plaatsen. Deze moet ieder vierendeelsjaars bijeenkomen, op Michaelis, Kerstmis en Maria-Boodschap op een daartoe geschikte plaats, die de Gr.·. Mr.·. te bepalen heeft. Bij deze vergadering mag geen Br.·. die geen lid der Gr.·. L.·. is, zonder ontvangen toestemming, tegenwoordig zijn; en ook dan is het hem niet geoorloofd medetestemmen of ook zijne meening uittespreken, wanneer hij niet vooraf aan de Gr.·. L.·. daartoe vergunning heeft gevraagd en deze verkregen heeft, tenzij hij daartoe wordt uitgenoodigd. Alle zaken waarmede de Gr.·. L.·. zich bezig houdt, moeten bij meerderheid van stemmen beslist worden. Ieder lid heeft een stem en de Gr.·. Mr.·. twee stemmen; tenzij dan dat men, ten einde eene spoedige beslissing te verkrijgen, iets aan het welmeenen van den Gr.·. Mr.·. wil overlaten. — XIII. In de hier genoemde vergaderingen moeten alle zaken, de Gr.·. L.·., eene afzonderlijke L.·., of een enkelen Br.·. betreffende, kalm en ernstig besproken en onderzocht worden. Leerlingen mogen hier slechts tot Meester en gildegenooten (Metgezellen) aangenomen worden, tenzij daartoe op andere wijze verlof is gegeven. Evenzoo moeten hier ook twistpunten, wanneer ze niet privatim of door een enkele Loge afgehandeld kunnen worden, ernstig overwogen en beslecht worden. Wanneer eenig Br.·. zich door zulk eene beslissing gekrenkt of benadeeld mocht gevoelen, kan hij zich tot de volgende jaarlijksche Groot-Loge-vergadering wenden

[1]) Hiermede werd bedoeld: met *handschoenen* (Lenning).

[2]) Derhalve, het beginsel werd vastgesteld dat het zwaartepunt der Brsch.·. ten slotte bij de Loge-leden ligt.

en zijn bezwaarschrift tot den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeputeerde of tot de Gr.· Opzz. richten. — Ook moet de Mr.·. of de Opz.·. van eene bijzondere L·. een lijst overleggen van die leden die, sedert de laatste vergadering der Gr.·. L.·., in hunne L.·. opgenomen of zelfs daarin toegelaten zijn. — Eveneens moet hier door den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeputeerde, of liever nog door een anderen Br.·., die de Gr.·. L.·. tot Secretaris zal benoemen, een boek worden bijgehouden waarin alle Loges vermeld zijn, zoowel als tijd en plaats van hare samenkomsten en de namen van al de leden van iedere Loge, en ook die handelingen der Gr.·. L.·. die men der vermelding mocht waardig achten. — De Gr.·. L.·. moet eveneens de beste middelen beramen om de gelden, welke haar zijn toevertrouwd, te besteden om daarmede trouwe Broeders te ondersteunen, die tot armoede vervallen zijn, maar ook niemand anders. Iedere enkele L.·. zal over hare armenbus beschikken ten bate van arme Broeders, overeenkomstig de wetten der Loge, tenzij door alle Loges gezamenlijk besloten worde die gelden, die bijeengebracht zijn, aan de Gr.·. L.·. op hare vergaderingen te geven om de gemeenschappelijke kas te vormen, waaruit arme Broeders dan des te beter ondersteund kunnen worden. — Ook moet een Schatbewaarder benoemd worden, een Br.·. die een goed vermogen heeft en die, krachtens zijn ambt, lid der Gr.·. L.·. zal zijn. Deze moet altijd tegenwoordig zijn en het is hem geoorloofd in de Gr.·. L.·. al die onderwerpen ter sprake te brengen, die met zijn ambt in betrekking staan. Hem moeten alle gelden overgegeven worden, die voor weldadige doeleinden bestemd of noodig zijn voor het gebruik der Groot-Loge. Hij moet de ontvangen sommen in een boek opteekenen, met een bijgevoegde opmerking voor welk doel ze bestemd zijn; hij zal die besteden en uitbetalen op zulk eene wijze als de Gr.·. L.·. nog nader zal bepalen. Hij heeft het stemrecht bij alle beraadslagingen, uitgenomen bij de keuze van een Gr.·. Mr.·. of Gr.·. Opzz.·.. Eveneens zal ook de Secretaris — krachtens zijn ambt — lid der Gr.·. L.·. zijn en stemrecht hebben, behalve bij de keuze van den Gr.·. Mr.·. of de Gr.·. Opzieners. De Schatbew.·. en de Secret.·. zullen ieder een schrijver hebben die ook Br.·. en een ervaren Maçon moet zijn. Doch deze mag nooit lid der Gr.·. L.·. zijn, wanneer hem daartoe geen verlof wordt gegeven of het hem niet gevraagd wordt. — Het staat den Gr.·. Mr.·. en zijn Gedeput.·. vrij, ten allen tijde den Schatbewaarder en den Secretaris opteroepen met hunne bescheiden en boeken te komen, opdat zij zich niet alleen zullen kunnen overtuigen hoe de stand van zaken is, maar opdat zij ook in staat zullen zijn, in dringende gevallen, de noodige maatregelen te nemen. — Een andere Broeder (die een lid der Orde en Fellow-craft moet zijn) zal benoemd worden, om op de deur der Gr.·. L.·. te letten; maar deze zal geen lid der Gr.·. L.·. zijn. — Al deze ambten mogen nader omschreven worden in eene nieuwe verordening, wanneer de Broedersch.·. dit noodzakelijk of raadzaam mocht achten. — XIV. Wanneer bij eene Groot-Logevergadering, het zij eene jaarlijksche of vierendeelsjaarsche, of buitengewone, de Gr.·. Mr.·. en zijn Gedeput.·. beiden afwezig mochten zijn, dan zal die Mr.·. eener Loge, die de oudste V.·. M.·. is, als Voorzitter optreden en als tijdelijk Gr.·. Mr.·. handelen; hem zal, voor dien tijd, ook al de macht en al de eer van een Voorzitter gegeven worden; altijd verondersteld dat geen Br.·. aanwezig is die vroeger Gr.·. Mr.·. of Ged.·. Gr.·. Mr.·. geweest is; is zoo een tegenwoordig, dan moet hij, van rechtswege, de plaats van den Gr.·. Mr.·. of den Gedeput.·. Gr.·. Mr.·. innemen. — XV. In de Gr.·. L.·. kan niemand als Gr.·. Opz.·. optreden dan deze zelf, wanneer hij aanwezig is; is dit niet het geval, dan moet de Gr.·. Mr.·. of hij die diens plaats bekleedt, den Opz.·. eener L.·. oproepen om als tijdelijk Gr.·. Opz.·. te fungeeren, wiens plaats dan weer wordt ingenomen door een Mr.·. V.·. M.·., die daartoe opgeroepen of door den Mr.·. derzelfde L.·. afgezonden wordt. Wordt dit door den Mr.·. dier L.·. verzuimd, dan moet de Gr.·. M.·. daarvoor zorgen, opdat de Gr.·. L.·. altijd voltallig zal zijn. — XVI. De Gr.·. Opzieners of eenige anderen moeten vooraf met den Ged. Gr.·. Mr.·. beraadslagen over alle dingen, die de Loge of de BBr.·. betreffen, en zich niet zonder voorkennis van den Gedeput.·. tot den Gr.·. Mr.·. wenden, tenzij dan, dat de Gedeput.·. zijne medewerking in eenig noodzakelijk geval moge weigeren. In dit geval, of bij verschil van meening tusschen den Gedeput.·. en de Gr.·. Opzz.·. of andere BBr.·., kunnen beide partijen zich tot den Gr.·. Mr.·. wenden, wien het — krachtens zijn ambt — niet moeielijk zal vallen, den twist te beslechten en het verschil van meening te doen ophouden — De Gr.·. Mr.·. zal alle berichten en mededeelingen die de Vrmij.·. betreffen, slechts door bemiddeling van den Gedeput.·. ontvangen; uitgenomen zulke

gevallen die hij alleen mag beoordeelen; want wanneer men zich op onregelmatige wijze tot hem gewend heeft, zal hij zulke BBr.·., of de Gr.·. Opzz.·. die zijn gezag inriepen, naar den Ged.·. Gr.·. Mr.·. verwijzen, opdat deze hen aangaande die zaken eerst nadere inlichting kan geven. — XVII. Geen Gr.·. Mr.·., Ged.·. Gr.·. Mr.·., Gr.·. Opz.·., Gr.·. Schatbew.·. of Gr.·. Secrt.·. mag tegelijk Mr.·. of Opz.·. eene bijzondere L.·. zijn. Maar zoodra hij met eere zijn Groot-Loge-ambt nederlegt, neemt hij in zijne L.·. weder die plaats in die hij verlaten heeft om als Gr.·. Offic.·. optetreden. — XVIII. Bij ziekte of noodzakelijke afwezigheid van den Ged.·. Gr.·. Mr.·., kan de Gr.·. Mr.·. een Meester-Mason uitkiezen, die tijdelijk als Ged.·. Gr.·. Mr.·. optreedt; maar noch de gekozene Gedeput.·., noch de Gr.·. Opzz.·. kunnen uit hunne ambten verwijderd worden, zonder toestemming van de meerderheid in de Gr.·. L.·. die, in zulk een geval, eene beslising moet nemen. Is de Gr.·. Mr.·. met deze beambten niet tevreden, den staat het hem vrij de Gr.·. L.·. samenteroepen om haar dit geval medetedeelen en haar om haar raad en medewerking te vragen. Wanneer het, in zulk een geval, der Gr.·. L.·. niet gelukt eene verzoening te bewerken tusschen den Gr.·. Mr.·. en zijn Ged.·. en de Gr.·. Opzz.·., kan zij den Gr.·. Mr.·. verlof geven zijn Ged.·. of Opzz.·. te ontslaan en dadelijk nieuwe te benoemen, opdat vrede en eendracht zullen behouden blijven. — XIX. Wanneer de Gr.·. Mr.·. misbruik mocht maken van zijn ambt, of zich op zulk eene wijze mocht gedragen, dat hij onwaardig is dat de Loges zich aan hem zullen onderwerpen, dan kan met hem op zulk eene wijze gehandeld worden als nog in eene nieuwe verordening kan bepaald worden; want tot dusverre heeft de oude Broederschap nog geen aanleiding tot het maken van zulk eene verordening gehad, daar hare vroegere Grootmeesters zich allen op zulk eene wijze gedragen hebben als de bekleeders van zulk eene hooge waardigheid verschuldigd zijn te doen. — XX. De Gr.·. Mr.·. met zijn Ged.·. en zijne Gr.·. Opzz.·. zullen (minstens eenmaal gedurende hun ambtstijd) alle Loges der stad bezoeken. — XXI. Komt de Gr.·. Mr.·., terwijl hij zijn ambt bekleedt, te overlijden, of is hij door ziekte, reizen over zee of door iets anders, verhinderd zijn ambt uit te oefenen, dan zal de Gedeput.·., of in diens afwezigheid de oudste Gr.·. Opz.·., of in diens afwezigheid de jongste Gr.·. Opz.·., of in diens afwezigheid drie Meesters van Loges dadelijk de Gr.·. L.·. samenroepen om in zulk een geval te beraadslagen; ze moeten dan twee uit hun midden afvaardigen om den laatst afgetreden Gr.·. Mr.·. te verzoeken zijn ambt weder optevatten. Neemt deze dit niet aan, dan wendt men zich tot diens voorganger en zoo telkens terug. Is er geen vroegere Gr.·. Mr.·. te vinden om het ambt overtenemen, dan treedt de Gedeput.·. als Gr.·. Mr.·. op, en als er ook geen Gedeput.·. is, de oudste Mr.·.. — XXII. De BBr.·. van alle Loges in en om Londen en Westminster, moeten tot een jaarlijksch samenzijn en een feest samenkomen, dat op een bepaalde plaats op den van Johannes den Dooper of op den dag van Johannes den Evangelist. zal gevierd worden, zooals de Gr.·. L.·. het passend zal vinden in een nieuwe verordening te bepalen. In den laatsten tijd kwam men op den dag van Johannes den Dooper bijeen. — Dit geschiedt wanneer namelijk de Gr.·. Mr.·. en zijn Ged.·. met de Opzz.·. op een Gr.·. L.·. vergadering, drie maanden te voren gehouden, overeenkomen dat eene algemeene vergadering en eene feestelijke bijeenkomst van alle gezamenlijke BBr.·. zal plaats hebben. Want wanneer de Gr.·. Mr.·. of de meerderheid van de Mrr.·. der Loges zich daartegen verklaren, heeft dit feest niet plaats. — Maar hetzij er feest gevierd wordt of niet, toch moet de Gr.·. L.·. op eene geschikte plaats jaarlijks op den dag van St. Jan samenkomen, of wanneer die op een Zondag valt, een dag vroeger of later, opdat ieder jaar een nieuwe Gr.·. Mr.·., Ged.·. Gr.·. Mr.·. en Gr.·. Opzz.·. kunnen gekozen worden. — XXIII. Wanneer men het raadzaam acht en de Gr.·. Mr.·. met de meerderheid der Mrr.·. Opzz.·. besluiten het groot feest te vieren, overeenkomstig de oude, lofwaardige gebruiken der Vrijmetselaren, dan wordt den Gr.·. Opzz.·. opgedragen de uitnoodigingskaarten te bezorgen, die van het zegel van den Gr.·. Mr.·. voorzien moeten zijn; die uittedeelen en de gelden daarvoor in ontvangst te nemen; de voor het feest noodige dingen te koopen; een geschikte plaats te zoeken waar het feest kan gevierd worden en voor alle noodige dingen zorg te dragen. Opdat echter de beide Gr.·. Opzz.·. niet met te veel arbeid bezwaard zullen worden, en het noodige spoedig gereed zij, staat het den Gr.·. Mr.·. en zijn Ged.·. vrij een zeker aantal Stewards (ceremoniemeesters) te benoemen, die, in overeenstemming met de beide Gr.·. Opzz.·., zullen handelen. Dezen moeten met elkander over alle dingen het

feest betreffende, met meerderheid van stemmen beslissen, tenzij dan dat de Gr.·. Mr.·., of zijn Gedeput.·., in eenig opzicht zelf eene beslissing mocht willen nemen. — XXIV. De Opzz.·. en ceremoniemm.·. moeten vroegtijdig met den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeput.·. overleggen, om diens bevelen, wat betreft de voorbereiding van het feest, te ontvangen. Zijn deze beide ziek of afwezig, dan moeten ze de Mrr.·. en Opzz.·. der Loges samenroepen om hun raad intewinnen en hun bevelen te ontvangen; ook mogen zij de geheele zaak op zich nemen en, naar hun beste weten, uitvoeren. — De Gr.·. Opzz.·. en Ceremoniemm.·. moeten aan de Gr.·. L.·., na den maaltijd, rekening en verantwoording doen van alle gelden, die zij ontvangen en uitgegeven hebben, of wel op een ander tijdstip, wanneer de Gr.·. L.·. daartoe besluit. Wanneer de Gr.·. Mr.·. dit wenscht, kan hij, ter bekwamer tijd, de Mr.·. en Opzz.·. der Loges samenroepen om met hen in overleg te treden over het Groote feest en hetgeen daarbij kan plaats hebben. Wenscht hij dit niet, dan kan hij de geheele regeling ook alleen op zich nemen. — XXV. De Meesters der Loges zullen ieder een bekwamen en vertrouwden Mason uit hunne Loges aanwijzen als lid eener commissie, die dan bestaat uit één lid van iedere Loge, en in een daartoe aangewezen vertrek bijeenkomt, om de uitnoodigingskaarten te onderzoeken en nader over de toelating of afwijzing te beslissen. Toch mogen ze niemand afwijzen, zonder dat ze tevoren alle aanwezige Broeders hebben bekend gemaakt met de redenen die hen daartoe drongen, opdat niet de waardige Br.·. zoude teruggewezen en een valsche Br.·. of indringer toegelaten worden. Deze Commissie moet op den St. Jansdag zoo vroeg in het feestlokaal aanwezig zijn, dat ieder die reeds van een uitnoodigingskaart is voorzien, voor haar kan verschijnen. — XXVI. De Gr.·. Mr.·. zal twee of meer vertrouwde BBr.·. als deurwachters aanwijzen die, om welgegronde redenen, vroeg op hunne plaats moeten zijn en die onder de genoemde Commissie moeten staan. XXVII. De Gr.·. Opzz.·. en Ceremonimm.·. zullen vooraf zoovele BBr.·. bestellen als zij noodig achten om de tafel te bedienen; ze kunnen met de Mrr.·. en Opzz.·. der Loges overleggen welke personen daarvoor het meest geschikt zijn, of ook naar eigen ervaring in dezen handelen; maar op dien dag mag niemand diensten bewijzen dan vrije en aangenomene BBr.·., opdat de samenkomst vrij en eendrachtig zij. XXVIII. Alle leden der Gr.·. L.·. moeten langen tijd voor 't begin van den maaltijd, op hunne plaats zijn, met den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeput.·. aan het hoofd, die zich dan terugtrekken en eene Gr.·. L.·. vormen met het doel om 1. de bezwaren, krachtens bovengenoemde verordening gerezen, aantehooren en te overwegen, opdat, zoo mogelijk nog voor den maaltijd, de bezwaren uit den weg geruimd worden. Kan dit niet geschieden, dan moet de zaak verschoven worden tot de verkiezing van den nieuwen Gr.·. Mr.·.. En wanneer de kwestie, ook na den maaltijd, niet kan beslist worden, dan moet ze verschoven en naar eene bijzondere commissie verwezen worden die daarover kalm kan beraadslagen en op de volgende vierendeelsjaars-vergadering bericht kan indienen, opdat de broederlijke liefde behouden blijve; 2. om alle twist en tweedracht te voorkomen, die zich op den feestdag zou kunnen voordoen, opdat het genot van het groote feest niet worde vergald; 3. om over alles te beraadslagen wat de betamelijkheid bij zulk eene groote samenkomst zal kunnen bevorderen om alle onbetamelijkheden en verkeerde gewoonten tegen te gaan die bij zulk eene gemengde vergadering zouden kunnen plaats hebben; 4. om voorstellen in ontvangst en overweging te nemen, die door de enkele Loges door middel van haar Meesters en Opzz.·., aan hen zullen kunnen gedaan worden. — XXIX. Na de bespreking van zulke onderwerpen zullen de Gr.·. M.·. en zijn Ged.·.. de Gr.·. Opzz.·., de Gr.·. Schatbew.·. en de Gr.·. Secretaris, de Schrijvers en alle andere personen zich verwijderen en de Mrr.·. en Opzz.·. der onderscheidene Loges alleen laten, opdat deze ongestoord kunnen beraadslagen over de verkiezing van een nieuwen Gr.·. Mr.·., of de herkiezing van den aftredenden, wanneer zij dit niet reeds een dag te voren gedaan hebben. Wanneer met algemeene stemmen tot herkiezen besloten wordt, dan zal de Gr.·. Mr.·. worden binnengeroepen en hem verzocht worden de Brsch.·. de eer aantedoen, haar ook nog in het volgende jaar te besturen. Na den maaltijd zal het blijken of hij de herkiezing aanneemt of niet; want dat mag niet eerder bekend worden, dan bij de verkiezing zelve. — XXX. Van dan af, tot aan de opening der tafel, is de orde opgeheven, zoodat de Mrr.·. en Opzz.·. en alle Broeders zich, naar welgevallen, met elkander kunnen onderhouden; maar bij 't binnenbrengen der spijzen moeten alle BBr.·. zich op hun plaats bevinden. — XXXI. Eenigen tijd na den maaltijd komt de Gr.·. L.·.

bijeen, niet alleen, maar in tegenwoordigheid van alle Br.·., die nog geene leden der Gr.·. L.·. zijn en die daarom niet eerder mogen spreken dan nadat zij daarom verzocht worden en daartoe verlof gekregen hebben. — XXXII. Wanneer de nieuwe Grootm.·. aan de Mrr.·. en Opzz.·. verklaard heeft de keuze weder te zullen aannemen, en ook in het volgende jaar zijn ambt te zullen bekleeden, zal een Br.·., die de Gr.·. L.·. daartoe aangewezen heeft, aan alle Brr.·. de plechtige verkiezing van den Gr.·. M.·. aankondigen en, zich tot hem wendend, (humbly) verzoeken de Brsch.·. de groote eer (wanneer hij van adel is, wanneer niet: de groote goedheid) te bewijzen ook voor het volgende jaar aan haar hoofd te blijven. Wanneer de Gr.·. Mr.·. met eene buiging, of met een toespraak, gelijk hij zal verkiezen, zijn toestemming gegeven heeft, dan zal het daartoe aangewezen lid der Gr.·. L.·. hem als Gr.·. Mr.·. uitroepen en alle leden zullen hem, op de gebruikelijke wijze, begroeten. Ook zullen alle BBr.·. gedurende eenige minuten verlof hebben, hem hun gelukwenschingen aantebieden. XXXIII. Wanneer echter de Mrr.·. en Opzz.·. in hunne bijzondere vergadering, op den dag van het feest of den dag te voren, den Gr. M.·. niet verzocht hebben zijn ambt ook voor het volgende jaar te bekleeden, of wanneer hij, daartoe uitgenoodigd, zich niet bereid heeft verklaard, dan moet de Gr.·. M.·. zijn opvolger voor het volgende jaar noemen, die wanneer hij door de Gr.·. L.·. met algemeene stemmen wordt goedgekeurd en tegenwoordig is, wordt uitgeroepen, begroet en geluk gewenscht en onmiddellijk daarop, overeenkomstig de oude gewoonten, door den afgetreden Gr.·. M.·. wordt ingewijd. — XXXIV. Wanneer deze benoeming niet met algemeene stemmen is goedgekeurd dat wordt de Gr.·. Mr.·. door stembriefjes gekozen. Ieder Mr.·. en Opz.·. schrijft daartoe den naam van dien hij kiezen wil op, en de afgetreden Gr.·. Mr.·. eveneens. Hij nu wiens naam de gewezen Gr.·. Mr.·. het eerst uit de stembus haalt, zal voor het volgende jaar Gr.·. Mr.·. zijn. Is hij tegenwoordig, dan wordt hij dadelijk ingewijd, begroet en geluk gewenscht, en dadelijk, overeenkomstig de oude gebruiken, door den afgetreden Gr.·. Mr.·. ingewijd. — XXXV. Wanneer nu de herkozene of nieuwe Gr.·. Mr.·. zijn ambt heeft aanvaard, zal hij eerst zijn Gedeput.·. Gr.·. Mr.·. noemen en aanwijzen, hetzij den gewezene of een nieuwen, die evenals boven gezegd werd uitgeroepen, begroet en geluk gewenscht. Eveneens zal de Gr.·. Mr.·. de nieuwe Gr.·. Opzz.·. noemen, en wanneer deze eenstemmig goedgekeurd worden, dan worden deze geproclameerd, begroet en gelukgewenscht, gelijk boven is vermeld; wanneer niet, dan worden ze op dezelfde wijze als de Gr.·. Mr.·. door stembriefjes gekozen. Ook in de afzonderlijke Loge zullen de Opzz.·. op deze wijze verkozen worden, wanneer de leden niet tevreden zijn met de keuze die de Mr.·. gedaan heeft. — XXXVI. Wanneer nu die Br.·., die de Gr.·. Mr.·. als zijn opvolger heeft benoemd, of die de meerderheid der Gr.·. L.·. op bovengenoemde wijze verkozen heeft, wegens ziekte of om andere redenen, niet bij het groote feest tegenwoordig is, dan kan hij niet als Gr.·. Mr.·. uitgeroepen worden, tenzij de aftredende Mr.·. of eenige Mrr.·. en Gezz.·. der Gr.·. L.·., bij de eer van een Br.·., daarvoor kunnen en willen instaan, dat de bedoelde persoon bereid is het ambt te aanvaarden. In dit geval zal de oude Gr.·. Mr.·. als zijn plaatsvervanger optreden, en in diens naam den Gedeput.·. en de Opzz.·. noemen. — XXXVII. Hierop zal de Gr.·. Mr.·. iederen Br.·., hij zij Meester of Leerl.·. verlof geven te spreken, wanneer hij zijn toespraak tot den Gr.·. Mr.·. richt; ook staat het iedereen geheel vrij, voorstellen in 't belang der Brsch.·. te doen, die dadelijk in behandeling kunnen genomen worden of ook tot de volgende vergadering der Gr.·. L.·. kunnen worden verdaagd. — XXXVIII. Wanneer dit geschied is, dan zal de Gr.·. Mr.·. of diens Gedeput.·. of een door hem daartoe aangewezen Br.·., de BBr.·. toespreken en hun eenige goede raadgevingen doen. En wanneer ten slotte nog eenige dingen zijn verricht, die in geene taal kunnen worden neêrgeschreven, mogen de BBr.·. zich verwijderen of ook nog langer toeven, gelijk hun goeddunkt. — XXXIX. Iedere jaarlijksche Gr.·. L.·. heeft het recht en de macht nieuwe verordeningen te maken of deze te veranderen, wanneer dit voor het welzijn der oude broederschap noodig is; altijd onder voorwaarde, dat de oude landmarken zorgvuldig gehandhaafd blijven, dat zulke veranderingen en nieuwe bepalingen voorgesteld en aangenomen worden, bij de derde vierendeeljaarsche vergadering die aan het groote jaarlijksche feest voorafgaat, en dat ze, voor den maaltijd, schriftelijk aan alle BBr.·. zijn voorgelegd, zelfs aan den jongsten leerling. De goedkeuring van de meerderheid van alle aanwezige BBr.·. is dan noodig om ze bindend en geldig te maken; en de goedkeuring moet na den maaltijd, en wanneer de nieuwe Gr.·. Mr.·.

is ingewijd, plechtig gevraagd worden; gelijk ze gevraagd en verkregen is voor deze verordeningen die der Gr.·. L·. voorgelegd worden op den dag van St. Jan den Dooper 1721 in tegenwoordigheid van ongeveer 150 BBr.·."

Het is van belang deze verordeningen nader te beschouwen. Ze waren gebaseerd op den grondslag van absolute gelijkheid, hoewel spoedig ook nog andere Logeambten, b. v. dat van Redenaar, werden ingesteld. Van het onderscheid in Graden, in den tegenwoordigen zin, is nog geen sprake. Alleen de Voorzitter der L.·. wordt Meester genoemd; slechts zij die hun zeven leerjaren nog niet volbracht hebben, werden als eenigszins ondergeschikte leerlingen beschouwd. Alles is nog op den leest der oude gilden van bouwlieden geschoeid. Maar langzamerhand kwam daarin verandering; de werkelijke bouwlieden trokken zich meer en meer terug; de symboliek werd uitgebreid; de plechtigheden vermeerderden, en lang nog bleven de oude broederschappen naast de Gr.·. L.·. die zich meer en meer uitbreidde, bestaan.

Wat nu het ontstaan dezer verordeningen betreft, deelt Anderson (z. d.) in de tweede uitgave van het constitutieboek (1738) het volgende mede, dat wij, volledigheidshalve, hier weêrgeven [1]. „Den 29 Sept. 1721 vergaderde de Gr.·. L.·. weder in vollen vorm te Kings Arms, waarbij de vorige grootbeambten en de afgevaardigden van 16 Loges zich bevonden. Daar de Gr.·. Mr.·. Montagu en de Gr.·. Loge in de afschriften der oude Gothische constitutie gebreken gevonden hadden, kreeg Br.·. Jacob Anderson A. M. (*Artium Magister*) bevel die in een nieuwen en beteren vorm te brengen. Op den dag van St. Jan (den Evangelist), den 27 December 1731, was er weder Gr.·. L.·. in het genoemde Kings Arms, waarbij de Gr.·. Beambten en de vertegenwoordigers van 20 Loges verschenen. De Gr.·. M.·. Montagu beval, op verzoek der Gr.·. L.·., aan veertien geleerde BBr.·., dat ze het manuscript van Br.·. Anderson zouden onderzoeken en daarover bericht zonden inzenden. Den 25 Maart 1722 was de Gr.·. L.·. in vollen vorm te Fontaine aan het strand, die door de vorige Gr.·. Ambtenaren en de afgevaardigden van 24 Loges werd bijgewoond. De vroeger benoemde commissie van 14 gevolmachtigden gaf bericht, dat ze het manuscript van Br.·. Anderson, inhoudende de geschiedenis, de plichten, de verordeningen, en het Meesterlied, doorgelezen en met eenige verbetering, goedgekeurd hadden, waarop de vergadering den Gr.·. Mr.·. verzocht bevel te geven dit werk te laten drukken. Toen nu geestvolle mannen van allen rang en stand, overtuigd waren dat liefde en vriendschap het cement der Loge is, streefden zij er ernstig naar als VV.·. MM.·. aangenomen te worden, omdat er zich meer en meer tot deze vredelievende Broederschap aangetrokken gevoelden, dan tot andere genootschappen die toenmaals door heftige woordenstrijd verontrust werden. Het verstandig bestuur van den Grootmeester Montagu bewoog het betere deel der Broederschap hem nog een jaar op zijn zetel te handhaven. Alleen Philips, Hertog van Wharton, die eerst kort geleden tot Vrijmetselaar was aangenomen, hoewel nog niet Mr.·. eener Loge, was zeer eerzuchtig om op den troon te zitten en wist eenige anderen voor zich te winnen die den 24 Juni 1722 met hem in de boekhandelaars-beurs bijeenkwamen. Daar zij geen groot-beambte hadden, plaatsten zij den oudsten Meester-Mason (die toen echter niet Meester eener Loge en dus onregelmatig was) op den zetel en zonder de gebruikelijke ceremonieën, riep bedoelde oude Mason, met luider stem: „Philip Hertog van Wharton uit tot Gr.·. Mr.·. der Metselaren, en den heer Josua Trinson, een grofsmid, en den heer William Hawkins, een metselaar, tot Gr.·. Opzieners. De zoo benoemde Gr.·. Mr.·. benoemde evenwel geen Gedeputeerde; ook werd de L.·. niet in behoorlijken vorm geopend en gesloten, zoodat de adellijke BBrr.·. en allen, die de onregelmatigheid niet wilden ondersteunen, Wharton niet wilden erkennen. De waardige Br.·. Montagu herstelde deze verbreking der eendracht daardoor, dat hij den 17 Jan. 1723 de Gr.·. L.·. bijeenriep, waar nu de Hertog van Wharton, nadat hij beloofd had, trouw en ijverig te zullen zijn, door den Gedeput.·. Gr.·. Mr.·. Beal, luide tot Gr.·. Mr.·. werd uitgeroepen. Hierop benoemde hij Dr. Desaguliers tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. en den bovengenoemden Josua Trimson en Dr. Anderson tot Gr.·. Opzieners, want Hawkins bedankte, omdat hij altijd buiten de stad moest zijn. De Gr.·. Opz.·. Anderson legde nu het reeds in druk verschenen constitutieboek over dat, benevens een bijvoegsel over de wijze waarop men een Loge kan oprichten, nu opnieuw werd goedgekeurd. Nu eerst bloeide de L.·. in eendracht, vrede en aantal. Vele mannen van adel en hoogen rang wenschten in de Broederschap te worden opgenomen, verder ook geleerden,

[1] Wij volgen hier de mededeeling van Lenning, kritiek is overbodig.

kooplieden, geestelijken, fabriekanten enz. die ontdekten dat eene Loge eene veilige en vriendelijke rustplaats is, na den arbeid des daags, een oord van vrede, ver van de verwikkelingen der politiek of den strijd der partijen. Hierdoor zag de Gr.·. Mr.·. zich verplicht, meerdere nieuwe Loges opterichten; hij was zeer ijverig om iedere maal, met zijn Gedeputeerde en de beide Gr.·., Opzz.·., de Loges te bezoeken, en Z.·. H.·. E.·. was evenzeer verheugd over de vriendelijke wijze waarop hij ontvangen werd, als de Loges over zijn vertrouwelijken en minzamen omgang." — Veel sneller dan men ooit had kunnen vermoeden, breidde de Broederschap zich uit en weldra — reeds zeer spoedig — moesten die verordeningen worden hernieuwd en aangevuld. Vooral werden welhaast bepalingen gemaakt tegen hen die, zonder daartoe vergunning te hebben verkregen, nieuwe Loges oprichtten of, op onregelmatige wijze, leden aannamen. Vooral het laatste artikel (XXXIX) kreeg spoedig eene uitbreiding die aldus luidde: „Het staat niet in de macht van eenig mensch, of van eene vereeniging van menschen, eenige verandering of vernieuwing in de vereeniging der Vrijmetselarij (body of masonry) te maken, zonder ontvangen toestemming der Gr.·. L.·.. — Iedere, wettige saamgekomene Gr.·. L.·. heeft de macht ieder der in het constitutieboek gedrukte verordeningen te amendeeren of nader toe te lichten, wanneer maar de oude verordeningen (rules) der Broederschap onaangetast blijven; maar zonder toestemming der Gr.·. L.·. mogen in het gedrukte constitutieboek geene veranderingen worden gemaakt."

Het zou ons te ver voeren alle veranderingen optenoemen, die nu en dan in deze oude verordeningen gemaakt werden. De Brsch.·. breidde zich meer en meer uit, het oude, eenvoudige karakter veranderde langzamerhand, en telkens zag men zich gedwongen meer beperkende bepalingen vast te stellen. Vermelding verdient echter eene verordening van 23 November 1730 over de opname, die aldus luidt: 1. Geene Loge mag ooit iemand tot Mason aannemen, zonder nauwkeurig onderzoek naar diens karakter; ook zal het geene Loge geoorloofd zijn bij een en denzelfden Logearbeid, denzelfden Br.·. aan te nemen en tot Mr.·. te verheffen, zonder voorafgegane dispensatie van den Gr.·. Mr.·., die echter slechts in zeer bijzondere gevallen gegeven mag worden; 2. geene L.·. zal verder masons aannemen voor een geringer bedrag dan een guinje. Deze som zal of aan de bijzondere Logekas, of aan het algemeen almoezeniersfonds ten goede komen. Dit zal niet toepasselijk zijn op aangenomen dienende Broeders, die door de L.·. kunnen worden aangenomen om haar diensten te bewijzen." Welk onderscheid reeds bij de vroegere, absolute gelijkheid van allen! — Den 27 Juni 1754 nam men een besluit dat men zich ook ging bekommeren om de Loges buiten Londen, die tot dusver zeer stiefmoederlijk bedeeld waren; maar ook nadrukkelijker dan ooit te voren werd nu gewaarschuwd, tegen het oprichten van onregelmatige Werkpll.·.. De centralisatiegeest ontwaakte meer en meer; en 't was noodzakelijk, nu de Brsch.·. zulk een onverwachte uitbreiding kreeg, er voor te waken, dat de aloude beginselen der Vrmij.·. niet geschonden werden.

Maar genoeg over deze oude Verordeningen. Het spreekt van zelf, dat ze niet meer onveranderd kunnen gehandhaafd worden; de tijden zijn veranderd; van het oude gildewezen rest niets meer. Toch heeft deze oude herinnering waarde, en wijst ons aan, hoe men langzamerhand allerlei dingen met de Vrmij.·. verbond, die oorspronkelijk niets met haar te maken hadden.

Verraad. Zoodra de Bond van VV.·. MM.·. zich meer en meer uitbreidde, werden velen verlangend het geheim der Brsch.·. te ontdekken. — Welnu, daar waren altijd eenigen, welke den Bond ontrouw waren geworden, die aan dat verlangen wilden voldoen en het een en ander van de ritualen bekend maakten, hoewel ze nooit het ware vertelden; anderen, die op de nieuwsgierigheid van allerlei menschen spekuleerden, gaven boeken uit die gretig verkocht werden en waarin waarheid en verdichting op kunstige wijze vermengd waren. Van af 1724 vinden we dan ook een breede reeks van geschriften, die ten doel hadden het ritueele van den Bond aan het groote publiek bekend te maken. We behoeven hier geen opsomming dier verradelijke geschriften te geven; Sarsena is bij de meeste maçons bekend, en uit dit eene kan men het karakter der andere leeren kennen. Hoe over hen die dit verraad pleegden te oordeelen? Het antwoord kan niet twijfelachtig zijn. Bang om het ware meêtedeelen, mengde men een weinig waarheid met veel verdichting door elkaar, om zoo geld te verdienen of zich, op laaghartige wijze, te wreken. — Maar wie dit verraad ooit pleegde, verdient de verachting van alle weldenkenden, is zedelijk verloren. De V.·. M.·. beloofde eens plechtig alles wat op de gebruiken enz. be-

trekking heeft, voor oningewijden streng geheim te houden. Die belofte is geen ijdele. Wanneer zij wordt geschonden, heft men het intieme karakter der Vereeniging op, is ze niet langer eene broederschap, in den waren zin van dit woord. — Maar niet alleen het bekend maken van eenige gebruiken is verraad; wij weten ook geen anderen naam voor de handelwijze van sommigen, die zich niet ontzien wat in vertrouwelijken kring, b. v. bij ballotage over de kandd.·., of bij bevordering, gesproken werd, aan den betrokken persoon mede deelen; mogelijk is dit nog grooter plichtverzuim dan het ten deele vertellen van enkele gebruiken die het publiek, zonder het geheel te kennen toch niet zou begrijpen. — Laten wij, in deze dagen van openbaarheid, onze beginselen voor alle werkelijke belangstellenden bloot leggen; maar overigens niet vergeten, dat wij eene broederschap uitmaken. Gelukkig dat het waarachtig geheim der Vrmij.·. nooit verraden kan worden. Maar dit dient gezegd te worden, laten allen die over Vrmij.·. zelve of over den Bond spreken of schrijven, nauwkeurig toezien dat ze niets mededeelen van 't geen ze beloofd hebben te zullen verzwijgen. Natuurlijk behooren daartoe niet de geschiedenis en de wijsbegeerte der Vrmij.·. maar boven alles ook WW.·. TT.·. en A.·..

Vertrouwde BBr.·. Dezen naam gaf Br.·. Schröder (z. d.) aan een kleinen kring van geschiedvorschers met wien hij, bij zijne historische onderzoekingen, vertrouwelijk correspondeerde; met dezen bewerkte hij de in 1802 uitgegeven Ritualen der Provinciale Loge van Hamburg, die in 1817 door de Gr.·. L.·. werden aangenomen, nadat S. reeds overleden was. Tot deze vertrouwden behoorden een 70tal broeders.

Vertrouwde BBr.·. van St. Andreas. (Favoris des Loges de St. André) ook cordon pourpre, ridders van den purperen band, genoemd, is de 9de Gr.·. van het Zweedsche systeem.

Vertrouwde BBr.·. van St. Jan. Ook Ridders van den witten band (cordon blanc) genaamd, is de naam van den 3den Gr.·. van het Zweedsche systeem.

Vertrouwde BBr.·. van Salomo, is de naam van den 7den Gr.·. van het Zweedsch systeem. Daaruit werd vroeger de Stewards-Loge gevormd.

Vertue (William) een Vrijmetselaar (a Freemason) was, volgens oude bescheiden uitgegeven door Britton in zijn „*Architecture Antiquities*", werkzaam bij den bouw van het koor van de kapel van St. George te Windsor in 1507. Dit wordt bevestigd door Halliwel (z. d.) in zijne aanteekeningen op de Oudste Oorkonden die bericht: „in het jaar 1506 werd aan John Hylmer en William Vertue, Vrijmetselaren, opgedragen het dak en het koor van het Koninklijk collegie van onze Lieve Vrouw en van St. George, in het slot van Windsor, met quadraatsteenen te overwelven, of althans te zorgen dat dit geschiedde." Dit alles is van belang daarvoor, dat ook hieruit blijkt, dat werkelijke bouwlieden Freemason genoemd werden en dit eene nieuwe bijdrage is tot beantwoording der vraag, wie oorspronkelijk onder Vrijmetselaren verstaan werden. (z. *Vrijmetselaar*).

Vervolgingen. Dat de Vrmij.·., of liever de B.·. van VV.·. MM.·. herhaaldelijk, en vooral in oude dagen, aan vele vervolgingen bloot stond, behoeft nauwelijks gezegd te worden. We willen hier de voornaamste gebeurtenissen, die hierop betrekking hebben, mededeelen. Hoewel in *Engeland* reeds vroegtijdig de grootste vrijheid van vereeniging bestond en daar dus van eene vervolging der VV.·. MM.·. nauwelijks sprake kon zijn, vindt men toch in Schotland iets wat daarop gelijkt. In 1745 stelde de Gereformeerde algemeene Synode een onderzoek in naar de VV.·. MM.·. vooral om den eed dien zij, naar men beweerde, moesten afleggen. Langen tijd bleef dit zonder eenig gevolg, schoon den 6 Maart 1755 bepaald werd dat alle VV.·. MM.·., die niet tot het gilde der metselaren behoorden, van alle kerkelijke bedieningen waren uitgesloten en bovendien nog in den kerkelijken ban werden gedaan. In Ierland was de katholieke geestelijkheid altijd vijandig tegenover de Vrmij.·., en deed wat ze kon om haar te fnuiken en die aanvallen werden tot in 1803 herhaald, toen de bekende aartsbisschop van Dublin, Dr. Cullen, zich nog heftig tegen de Brsch.·. uitliet. Hoewel de geestelijkheid in Engeland zich kalm hield, kon het parlement in de dagen der Fransche revolutie, niet geheel werkeloos blijven. Er werden plakkaten uitgevaardigd tegen alle geheime genootschappen, maar de VV.·. MM.·. werden uitgezonderd, daar men „ontdekt had dat deze alleen liefdadige bedoelingen hadden;" de Loges mochten bestaan „voorzoover ze voor het uitvaardigen van dit besluit bestaan hebben." Deze clausule bemoeielijkte natuurlijk de uitbreiding der Vrmij.·., maar langzamerhand werd ook deze weggenomen. — In *Frankrijk* waren de aanvallen van kerkelijke zijde minder beduidend; waarschijn-

lijk omdat de pauselijke bullen voor de Gallikaansche kerk geen geldend of liever bindend gezag hadden; eenige sporadische gevallen laten we buiten rekening. Maar van meer beteekenis was daar het verzet van Staatswege, en wel door de politie. Reeds in 1737 trad deze te Parijs tegen de Vrmij.·. op, en later nogmaals in 1745, maar sedert dien tijd keerde de vrede weder. Gedurende het tijdperk der revolutie losten de Loges zich van zelve op, en toen ze later weder vergaderden werd door het hoofd der politie, bij order van 28 Sept. 1798, het volgende verklaard: „Ik bemerk dat in het gezelschap der Vrijmetselaars het ware menschenrecht wordt gehandhaafd; want daarin wordt de vrijheid gegeven datgene te doen wat een ander geen nadeel berokkent en wat niet door de wet is verboden. Uit de grondstellingen die in het eerste, tweede en zevende artikel van de Verklaring der Menschenrechten zijn opgeteekend volgt, dat de gezelschappen der Vrijmetselaren, die overigens door geene enkele wet zijn verboden, zich vrij mogen vereenigen, onder voorbehoud dat ze niet ontaarden in vereenigingen die de openbare rust verstoren, als bedoeld zijn bij art. 360 der constitutie.“ — In *Denemarken* heeft men den Bond nooit vervolgd; in *Zweden* daarentegen wel. Bij edict van Koning Frederik I van 21 Oct. 1738 werd het, op straffe des, doods verboden als Vrijmm.·. samen te komen, welk edict echter niet lang van kracht bleef. Koning Gustaaf IV gevoelde zich in 1803 verplicht, eene verordening uit te vaardigen tegen de hand over hand toenemende geheime genootschappen, maar voor de VV.·. MM.·. maakte hij eene gunstige uitzondering. — In *Rusland en Polen* beleefde de Vrmij.·. nu eens tijden van vrede en zelfs van officieele bevoorrechting, dan weêr tijden van vervolging. Wat Polen betreft: tengevolge de bul „In Eminenti,“ van 27 April 1738 vaardigde koning Augustus II een verbod uit tegen de vergaderingen der VV.·. MM.·. dat evenwel geen beduidende gevolgen had. Toen Polen met Rusland werd vereenigd en daar, bij keizerlijk Ukase van 12 Aug. 1822, de Loges werden opgeheven (z. *Rusland*), moest Polen natuurlijk volgen. In Rusland werd de Orde in 't begin oogluikend toegelaten, en hoeveel Katharina II haar niet begunstigde bleef ze althans nog ongemoeid. Eerst Paul I vaardigde een verbod uit tegen alle geheime genootschappen, zonder nochthans de Vrmij.·. met name te noemen, welk verbod in 1803 door Alexander I werd opgeheven. Eerst den 12 Aug. 1822 werden alle Loges in het Rijk en zijn onderhoorigheden opgeheven en werd van de ambtenaren eene verklaring gevraagd, dat ze tot geen geheim genootschap, onder welken naam dan ook, behoorden. — Toen omstreeks 't midden der vorige eeuw (1748) in *Turkije* en wel te Konstantinopel Loges werden opgericht, gaf de Sultan bevel die opteheffen en het huis waarin ze vergaderden aftebreken. In *Hongarije* werden in 1760 door de Katholieke geestelijkheid maatregelen tegen de O.·. genomen, die echter door de Regeering niet werden bekrachtigd. — In *Italië* werd de O.·. herhaaldelijk tegengewerkt. De vervolging begon te Florence in 1737, die ruim een jaar duurde en menigen Br.·. in handen der inquisitie bracht. Toch werden in 't geheim nog Brr.·. aangenomen en vergaderingen gehouden, en hoewel herhaaldelijk pauselijke bullen (z. *Bul*) tegen de Vrmij.·. werden afgekondigd, schijnen die maar zelden veel gevolgen te hebben gehad, althans niet voor de buitenwereld, maar in 1865 moest Pius IX nog altijd bitter klagen over de zonden der VV.·. MM.·.. In Italië zelf evenwel kon men niet onverschillig zijn voor de uitspraken van den H. Stoel. Van 1751 tot tot 1781 werden de VV.·. MM.·., vooral in Napels en Sicilie, vervolgd, zelfs meermalen gevangen genomen, terwijl in andere oorden b. v. te Milaan de VV.·. MM.·. verplicht waren allen arb.·. te staken (z. verder *Italië*). — In *Spanje* en *Portugal* waren de vervolgingen vreeselijk. (z. de namen dier landen). In Spanje liet de Groot-inquisiteur Torrubia zich recipieeren om den Bond des te zekerder in 't verderf te kunnen storten; rampzalig bovenal waren de jaren 1740, 1743, 1751, 1775, 1818; folteringen, executies, verwijzingen naar de galeien, verbanningen enz. waren toen aan de orde van den dag (z. *Spanje*). — In *Zwitserland* was men altijd milder gezind; wel werden nu en dan, als te Geneve in 1738, te Zurich in 1740, te Bern in 1745, verordeningen tegen de Vrmij.·. uitgevaardigd, maar die hadden in den regel weinig succes. — Wat *Duitschland* betreft, het volgende. In Oostenrijk werd den 7 Maart 1741 de te Weenen bestaande L.·. opgeheven, en in 1795 werd de Vrmij.·. in de Oostenrijksche Staten verboden; hoewel nu en dan nog weêr eens eene poging werd gewaagd om de Vrmij.·. te releveeren, heeft ze in Oostenrijk (z. d.) nooit weêr vasten voet kunnen krijgen. In Pruisen heeft de orthodoxe geestelijkheid zich wel tegen de Vrmij.·. aangekant, maar van eigenlijke vervolgingen is daar te lande geen sprake

Anders was het in Beieren. Reeds in 1784 werd een streng verbod uitgevaardigd tegen alle ongeoorleefde vereenigingen, en in 1785 werden daarbij met name de Vrijmetselaars en de Illuminaten genoemd; en, hoewel in 1818 het oprichten van Loges oogluikend werd toegestaan, werd toch bepaald, dat geen Staatsambtenaar daarvan lid mocht wezen. Men weet, dat dezelfde bepaling daar altijd nog geldt. We kunnen niet in verdere bijzonderheden afdalen vooral niet wat de landen buiten Europa betreft, maar verwijzen dienaangaande naar de afzonderlijke namen der landen. — Ook onder het artikel *Nederland* zal men vinden aan welke moeielijkheden de Vrmij.·. hier te lande was blootgesteld. We herinneren hier alleen, dat reeds in 1735 maatregelen tegen de Brsch.·. genomen werden, en wel van betrekkelijk groote beteekenis. Vooral te Amsterdam schijnt de geestelijkheid krachtig te zijn opgetreden, zoodat de stedelijke regeering, om onheilen te voorkomen, beval de Loges te sluiten. Toen, ondanks dat bevel, eene nieuwe Loge werd opgericht, benoemden de Staten van Holland en West-Friesland eene commissie om de zaak te onderzoeken en vaardigden den 30 November 1735 een besluit uit, waarbij de Brsch.·. werd opgeheven. Maar in 1740 namen de vervolgingen een einde, en de Brsch.·. werd zelfs in de Oostenrijksche landen geduld. Wanneer men dit tot de vervolgingen wil rekenen herinneren wij er nog aan, dat in 1883 de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk hier te lande bepaalde dat geen V.·. M.·. lid der Kerk kan wezen. En eindelijk — in 1884 vaardigde de Roomsche Paus op nieuw een enclykliek tegen de Brsch.·. uit, droef getuigenis van 's mans bekrompenheid en van de machtelooze woede der klerikale partij (Vrgl *Antimaçonnerie*, *Beieren*, *België*, *Frankrijk*. *Napels*, *Oostenrijk*. *Polen*, *Portugal*, *Rome*, *Rusland*, *Spanje*, *enz.*)

Vianen. Stad in Zuid-Holland; daar bestond vroeger een Loge: „*Standvastigheid en trouw*" (geïnstalleerd 9 November 1824) heden echter inactief

Vicariaat-regeering (*Sede Magistrale Vacante*). In de Strikte Observantie (z. d.) was bepaald, dat, bij den dood van een Provinciaal Grootmeester, tot aan de verkiezing van zijn opvolger, de vicariaat-regeering eener provincie bestaan zou, uit den Prior equitum, Senior, Decanus en Cancellarius.

Vicarius Salomonis is de naam van den hoogsten Graad in het Zweedsch systeem, welken in ieder land slechts één Br.·. bezitten mag. Deze is de bewaarder der hoogste Geheimen der Orde. Koning Gustaaf III gaf den 15 Maart 1780 in het Opperkapittel te Stokholm dezen Gr.·. aan zijn broeder den Hertog van Südermannland. Dit geschiedde met alle pracht en praal; geholpen door den aartsbisschop van Gothenburg hing de koning zijn broeder een mantel om van blauw atlas met gouden sterren bezaaid, en met een hermelijnen rand en proklameerde hem tot hoofd en bevelhebber van „allen in deze landen verstrooide en arbeidende Vrijmetselaren." Men vermoedt dat de koning deze waardigheid zelf in 't leven riep, omdat de afgevaardigden van het Zweedsche Hoofdkapittel in Duitschland, Graaf Oxenstierna en von Plommenfelt, in de jaren 1777 en 1778 nog met dit ambt niet bekend waren. In Pruisen bekleedt de kroonprins deze waardigheid. (z. *Salomo's Vicarius.*)

Vier Dit getal had eene bijzondere beteekenis in het stelsel van Pythagoras. Volgens Plutarchus (*De Iside et Osiride*) noemden de Pythagoreën de Tetractys of het heilige viertal, waarvan het getal 36 is, de wereld, omdat deze zou bestaan uit vier evene en vier onevene getallen bijeengevoegd; 4 × 9 geeft namelijk 36, eveneens wanneer men de onevene getallen 1 3 5 en 7 met de evene 2 4 6 en 8 op de volgende wijze berekent:

1	2
3	4
5	6
7	8
36	

Zekere Br.·. Milanês geeft de volgende mededeeling van een der gouden spreuken van Phythagoras: „peinst over de voorschriften die ik u zal geven; zorgt er voor, die in beoefening te brengen; leert ze beminnen, zij zullen u de goddelijke deugden doen kennen," en verder zegt hij: „Op de muren van het Vatikaan; waar zich de beroemde schilderij van Raphaël bevindt die de Atheensche school voorstelt, is Pythagoras afgebeeld hebbende een bord voor zich, dat door een zijner leerlingen wordt ondersteund, waarop, te midden van andere merkwaardige teekens, ook de volgende gevonden worden:

1
1 1
1 1 1
1 1 1 1
X

„Deze berekening is juist. Zij moet — naar 't mij voorkomt — gewichtige dingen aanduiden en moet ons leeren de geheimenissen der getallen niet te versmaden. In „*Gentlemans Magazin*" (Vol. XLIV Pag. III. (1774)) komt de volgende verklaring voor van den mystieken zin van het Pythagoreïsche viertal:

„Voor Pythagoras was het *viertal (quaternion)* de bron der onsterfelijkheid, en werd daarbij de eed gedaan. (Ik zweer bij hem, die het heilige viertal, de bron der eeuwige natuur in onze zielen heeft overgeplant). Daar hij nu een der grootste en geleerden zijns tijds was, zoo kan ik niet gelooven, dat hij bij het getal vier zou hebben gezworen, zonder dat eenige geheime zin daarin verborgen lag. Om de geheimenissen van dat getal te ontdekken, moet men er daarom op letten, dat Pythagoras vele gedeelten der wereld heeft doorreisd, om kundigheden op te doen, en men mag veronderstellen, dat hij op elke plaats met de voortreffelijkste geleerden kennis zal hebben gemaakt. Daar nu het gesprek met zulke mannen natuurlijkerwijze op diepzinnige en verheven onderwerpen moest vallen, zoo kan het niet missen, of zij moesten ook over hunne goden spreken, waarbij Pythagoras dan spoedig merkte, dat geen van hen geloofde aan de wezens, welke gewoonlijk voor goden werden gehouden. Allen stemden veeleer overeen in de meening, dat er, hoezeer zij onderscheidene goden hadden, slechts een eenige hoogste god, gewoonlijk *Jupiter* genoemd, moest bestaan, aan wien zij onderscheidene goddelijke eigenschappen toekenden, als: alwetenheid, alomtegenwoordigheid, enz. (*Jupiter est quodcunque vides, quodcunque moveris*, enz) Dit alles nu paste bij het begrip van een waren God, dat een man als Pythagoras zich moest hebben gevormd.

„Hoe kwam hij er echter toe, dien God *Tetractys* (het getal vier) te noemen? Het is zeer waarschijnlijk, dat hij op zijne reizen ergens met een' Israëlietisch geleerde in kennis moet zijn gekomen. Daar nu zulke mannen vaak over verhevene en gewigtige onderwerpen zullen hebben gesproken, b. v. over den oorsprong van alle dingen, over de natuur der goden, enz. zoo vond de Rabbijn daarin aanleiding, hem te zeggen: dat de Israëlieten slechts een eenigen God, den Schepper van alle dingen in den hemel en op de aarde erkenden, en dat Deze den eersten mensch uit een' klomp aarde (*of the dust of the ground*) gevormd, en hem den levensadem had ingeblazen, waardoor hij een levend wezen (*a living soul*), en de oorsprong van het geheele menschengeslacht was geworden. Deze gezegden van den Rabbijn moesten Pythagoras zóó verstandig voorkomen, en zóó wel overeenstemmen met zijne leer van de onsterfelijkheid der ziel, aan den mensch door God geschonken, dat hij zich gedrongen gevoelde naar den naam van dezen hunnen God te vragen, waarop hem ten antwoord moest worden gegeven, dat de naam van dienen God uit *vier* letters bestond en in hunne taal *Jehova* (יהוה). heette. Pythagoras moest zich dien ten gevolge volkomen overtuigen, dat die God der Joden de door allen erkende eenige, hoogste God was, terwijl hij het nogtans gepast kan hebben geacht, van dien nieuwen naam van het Hoogste Wezen, aan alle overige volkeren der aarde onbekend, geen gebruik te maken, waarom hij den naam *Jehova* verborg onder het woord *Tetractys*, de God van vier letters. Daaruit ontstond de meer gewone naam van gelijke beteekenis *Tetragrammaton*, in plaats van *Jehova*."

Het getal vier heeft ook in de Vrmij.·. eene bepaalde beteekenis ontvangen. Zoo vinden we in Prichard „*Masonry dissected*" de volgende vragen en antwoorden: 72) hoevele grondbeginselen (principles) zijn er in de Vrmij.·.? Vier. 73.) welke zijn dat? Punt, Lijn, Vlak en Lichaam. 74) Verklaar die. Het punt is het centrum waarvan de Meester niet kan dwalen; de lijn is eene lengte zonder breedte; het vlak is lengte en breedte, en het lichaam omvat het geheel. 75) Hoevele hoofdteekens (principle signs) zijn er? Vier. 76) Welke zijn dat? Guttural, Pectoral, Manual en Pedestal. 77) Verklaart dit! Guttural bedient de keel, pectoral de borst, manual de hand en pedestal den voet." In Krause's „*Kunsturkunden*" wordt dit nog nader ontwikkeld en gevraagd: „waarop doelt dit alles? Op de vier hoofddeugden in elke godsdienstleer namelijk: matigheid, standvastigheid, moed en rechtvaardigheid." In den Gezellengraad van een Fransch systeem komen de volgende vragen en antwoorden voor: „Wat beteekenen de vier bovenste hoeken van een kubieken steen? Antw. De algemeenheid der Orde, en de vier werelddeelen over welke ze is uitgebreid. Wat beteekenen de vier onderste hoeken? De vier hoofddeugden die den grondslag van de Orde vormen. Deze vier hoofddeugden noemt Plato reeds in zijne republiek: wijsheid, kracht, matigheid en rechtvaardigheid. Tezamen genomen, worden ze ook de quadratuur der deugden genoemd. Ook de Brahmanen

kennen vier hoofddeugden namelijk: zachtmoedigheid, geduld, zelfbeheersching en mildheid. In het systeem van Melesino wordt, bij de verklaring van den mystieken tempel, verhaald: God heeft in de schepping vier ruimten geschapen die door de profeten vier verschillenden hemelen genoemd worden. Op deze wijze wordt dit getal in de Hooge Graden vaak symbolisch gebruikt, in de Symbolieke komt het echter zelden of nooit voor. (Vrgl. Schauberg „*Handbuch der Symbolik*“ II. 481—560).

Vier gekroonden (Legende der —). Als aanhangsel der door Halliwell (z. d.) gevondene oude Oorkonden, bestaat eene „Ars quatuor coronatorum,“ de „Kunst der vier gekroonden“, eene legende uit de Breviariën, die bij de oude Engelsche bouwlieden (waarschijnlijk monniken) in groote eer gehouden werd, omdat de martelaren van wie daarin sprake is, goede maçons zouden geweest zijn. Volgens Kloss (*Freimaurerei in ihrer wahrer Bedeutung* S. 258 f.) wordt in de Missaliën geene verklaring van deze legende gevonden ofschoon aan deze op den 8 November eene uitvoerige liturgie gewijd is. In de Breviariën staan de legenden der vier en vijf Heiligen, tezamen de vier gekroonden genoemd, nu eens meer, dan weer minder uitvoerig vermeld. Het uitvoerigst wordt deze legende gevonden in de Breviariën voor zulke bisschoppelijke zetels bij welke tegen het einde der XVde eeuw voor 't eerst groote domkerken werden gebouwd als Utrecht, Spiers, Wurzburg enz. Uit de uitdrukkingen Ars quadrataria quadratacia, quadricia enz., die in verschillende brevrariën voorkomen en die duidelijk op de bouwkunde, vooral op de steenhouwerij, betrekking hebben, volgt — en dit wordt door de verhalen gelijk ze in alle bronnen voorkomen bevestigd — dat zoowel de vijf martelaren als de vier andere gekroonden, beeldhouwers zijn geweest. Zoo staat ook in het Leven der Heiligen (Zwolle 1490) „Diese martelaren hadden alle konsten von bylden te snyden.“ De Legenden der „vier gekroonden“ luidt nu in het Breviarium Romanum van 1477 aldus: „In sanctorum martyrum quathuor coronatorum. Geve God ons, dat de glorierijke martelaren Claudius, Nichostratus, Symphorianus, Castorius en Simplicius die wij als standvastig in hunne belijdenis leerden kennen, ons hunne voorbidding willen verleenen. Toen keizer Diocletianus naar Pannonië trok, om, in zijne tegenwoordigheid, allerlei metalen uit de bergen te laten halen, geschiedde het dat, terwijl hij alle meesters in den metaalarbeid verzamelde, hij onder deze mannen vond toegerust met groote bedrevenheid in de kunst en wel Claudius, Castorius, Symphorianus en Nichostratus, wonderlijk bekwaam in de Steenhouwerskunst (in arte quadrataria). Dezen waren in 't geheim Christenen geworden, die de geboden Gods getrouw waarnamen en alles wat zij, als beeldhouwers, kunstig bewerkten, in den naam van den Heer Jesus Christus uitvoerden. Nu geschiedde het op zekeren dag, dat de kunstenaars, op bevel van Keizer Diocletianus„ het beeld van den zonnegod met zijn vierspan en al het daarbij behoorende, den wagen en de paarden, uit Thasischen steen vervaardigden. Tegelijkertijd, toen alle kunstenaars met de philosophen daarover nadachten, kwam er tusschen dezen groot verschil van gevoelen. En toen zij een groot blok Thasischen steen gevonden hadden, was dat niet geschikt om daaruit het beeld, overeenkomstig 's Keizers bevel, te vervaardigen, waardoor er vele dagen lang een groote woordenstrijd was tusschen de kunstenaars en de philosophen. Op zekeren dag nu kwamen alle kunstenaars, 622 in aantal, bijeen en met hen vergaderden vijf philosophen. Deze onderzochten het steenblok en gingen na hoe daarin de aderen liepen en er ontstond een heftige strijd tusschen de kunstenaars en de philosophen. Daarop begonnen de philosophen met Claudius, Symphorianus en Simplicius te strijden en spraken: „waarom gehoorzaamt gij met uwe kunst, niet aan het bevel van den allervroomsten Keizer Diocletianus en waarom doet gij zijn wil niet?“ Claudius antwoordde: omdat wij onzen Schepper niet lasteren en ons niet bezondigen, opdat wij niet schuldig zullen bevonden worden in Zijn heilig oog. Toen zeide de philosophen: daaruit blijkt dat gij Christenen zijt. Castorius antwoordde: „Waarlijk, wij zijn Christenen.“ Daarop kozen de philosophen andere kunstenaars steenwerkers (artifices quadratarios) en lieten deze den Asclepios uit Proconesischen steen vervaardigen, dien ze dan ook na 31 dagen aan de philosophen opleverden. Daarna berichtten de philosophen aan Keizer Diocletianus, dat het beeld van Asclepios gereed was, dat hij voor zich liet brengen. Toen hij het beeld zag, bewonderde hij het zeer en zeide: dit is een getuigenis van de kunstvaardigheid van hen die onze goedkeuring aangaande hun kunst bezitten. De philosophen zeiden: „Heiligste keizer! weet, dat zij die uw Hoogheid voor de ervarendsten in de beeldhouwkunst houdt, Claudius, Sym-

phorianus, Nichostratus, Castorius en Symplicius, Christenen zijn en zich door tooverspreuken onderscheiden van het menschelijk geslacht.“ Diocletianus antwoordde hen: „wanneer zij niet aan de geboden der wet zullen gehoorzamen en uwe beschuldiging blijkt waar te zijn, dan moeten ze de straffen van beleediging der Goden ondergaan.“ Diocletianus, hun kunstvaardigheid gedenkende, zeide tot den tribuun Lampadius: „wanneer zij niet aan den zonnegod willen offeren, tuchtig hen dan met slagen en schorpioenen. Wanneer ze daartoe hun toestemming geven, breng hen dan verder tot onderwerping.“ Na vijf dagen nu zat Lampadius op dezelfde plaats voor den tempel der zon en liet hen door den heraut oproepen en toonde hun verschrikkelijke dingen en allerlei soort van martelwerktuigen. Toen zij binnengekomen waren, wendde hij zich tot hen en zeide: hoort mij en ontvliedt de martelingen en weest vriendelijk en vrienden van onzen edelen vorst en offert aan den zonnegod, want anders mag men met u niet langer in milde woorden spreken.“ Claudius antwoordde met zijne makkers, in alle kalmte: „dat moet keizer Diocletianus weten, dat wij waarachtig Christenen zijn en nooit meer zullen afwijken van de vereering en aanbidding van onzen God.“ Hierover vertoornd, liet de tribuun Lampadius hen dadelijk naakt uitkleeden en met schorpioenen geeselen, terwijl de heraut uitriep: „gij zult het bevel van uwen vorst niet verachten.“ Op hetzelfde oogenblik werd Lampadius door een boozen geest aangevallen en worgde zich zelven en stierf op zijn rechterstoel zittende. Toen zijne vrouw en huisgenooten dit hoorden, gingen zij met groot geschrei naar de philosophen, zoodat Diocletianus het vernam. Toen deze van het voorval hoorde, zeide hij: „men vervaardige dan looden lijkkisten, sluite hen levend daarin op, en werpe hen levend in den vloed.“ — Het Breviarum van Spiers (1478) wijkt, in menig opzicht hiervan af en verklaart tevens dat in de legende de namen van vijf martelaren voorkomen: „Claudius, Castorius, Symphorianus en Nichostratus, groote kunstenaars in de steenhouwers- en beeldhouwkunst (mirifici quadrandi en sculpendi artifices) gehoorzaamden, daar ze in 't geheim christenen waren, Gods geboden en verrichtten al hun arbeid in den naam van Christus. Zekere Symplicius, die eveneens in de kunst ervaren was, begon hun kunst en arbeid te bewonderen daar zij alle kunstenaars des keizers, 622 in aantal, verre overtroffen. Hij zelf was nog Heiden en wannneer hij met hen werkte, gelukte zijn arbeid nooit, want zijn ijzeren werktuigen braken dagelijks. Daarom zeide hij tot Claudius: „ik bid u, scherp mijn ijzerwerk dat ik het niet telkens breek. Toen Claudius dit in de hand nam, zeide hij: „In den naam van onzen Heer Jezus Christus zij dit ijzer sterk en bekwaam tot den arbeid!“ Van dit oogenblik af aan voltooide Simplicius alles wat tot de ars quadrataria behoorde en bracht het evengoed tot stand als al de anderen. Hij vroeg daarom herhaaldelijk aan Symphorianus op welke wijze hij het had geslepen omdat zijn ijzer nooit brak of stomp werd, wat te voren nooit het geval was geweest. Symphorianus en Castorius antwoordden: „God, die de Schepper en Heer aller dingen is, heeft het door Hem geschapene sterk gemaakt.“ Symplicius antwoordde: „Heeft dan God Zeus niet dat alles gemaakt?“ — Claudius antwoordde en sprak: doe boete Broeder, want ge hebt God gelasterd die alles geschapen heeft en dien wij allen belijden. Wij erkennen hem niet voor God die door onze handen gemaakt is. — Met deze en dergelijke woorden bekeerden zij Simplicius tot het geloof in Christus, zoodat hij, alle godenbeelden verachtende, met hem naar den bisschop Cyrillus van Antiochië ging die toen, om den naam van Christus, in den kerker was geworpen en reeds drie jaren lang allerlei martelingen had ondergaan, om door hem gedoopt te worden. Toen zij teruggekeerd waren en hij de hand aan 't werk sloeg, arbeidden zij, terwijl zij in den naam van Jezus Christus, het teeken des kruises maakten. Ze werden echter door de philosophen aangeklaagd dat zij christenen waren, daar zij het beeld van Asclepios niet uit marmer wilden maken gelijk de keizer geboden had. Diocletianus daarover woedend geworden, sprak: „men vervaardige looden kisten en sluite hen levend daarin op en werpe die in den vloed!“ Nicodemus, een Christen, bracht 42 dagen later de kisten met de lijken te voorschijn en bracht ze in zijn huis. — Eene andere lezing is de volgende: „ze werden daarom de vier gekroonden genaamd omdat hunne namen onbekend waren. Want toen Diocletianus allen dwong aan Asclepios te offeren, dien men den God der gezondheid noemde omdat hij een goede arts was geweest, boden deze vier tegenstand, zoodat ze voor het beeld der Asclepios met looden geesels tot den dood toe geslagen en hun lijken toen op straat geworpen werden, om daar door de honden te worden verscheurd. Zoo lagen ze daar vijf dagen tot-

dat ze door den heiligen Sebastianus en bisschop Melchiades begraven werden. Naderhand werden hunne namen geopenbaard die aldus luidden: Severus, Severianus, Carpophorus, Victorianus. Maar te voren had de heilige Melchiades bepaald, dat de herinnering aan hun marteldood gevierd zou worden op denzelfden dag waarop de heiligen Claudius Nicostratus, Symphorianus, Castorius, en Symplicius vereerd werden, omdat deze in looden kisten opgesloten, in den vloed geworpen waren." — Volgens eene andere uitgave had de Paus aan Melchiades bevolen „de vijf helden met de woorden de vier gekroonden aantewijzen, voordat men hun namen had ontdekt en hoewel die later bekend werden, bleef toch de gewoonte bestaan hen altijd de vier gekroonden te noemen." Dit alles zou omstreeks het jaar 285 geschied zijn.

Vieux de la montagne. Op dezen naam staat in de „*Dictionnaire maçonique*" (Paris 1825) het volgende: „Louis Anselme d'Avignon, fondateur d'une secte de maçons fanatiques" maar verder wordt er niets bijgevoegd. Wat dus deze secte geweest is, blijft in het duister.

Vignoles (Jean, Joseph de —). Onder den Gr.·. Mr.·. der Engelsche Gr.·. L.·.. Beaufort (1769) komt een man aldus geheeten voor, en wel de Prov.·. Gr.·. Mr.·. voor alle buitenlandsche Loges, een ambt dat te voren niet bekend was en waarvan ook na hem (1778) nooit meer gesproken wordt. Men weet het, de Engelsche Gr.·. L.·. was omstreeks dezen tijd op allerlei bijpaden afgedwaald. Eenige gelukzoekers, onder welke Dillon en de Vignoles, hadden, met behulp van eenige kunstig uitgedachte Oppergraden, in de Gr.·. L.·. zeker overwicht verkregen en misbruikten hunnen invloed ten eigen bate; gelijk reeds blijkt uit de creëering van dit ambt dat bepaald onzinnig was. Want er waren alom Prov.·. Gr.·. Mrr.·. door de Engelsche Gr.·. L.·. benoemd, maar dezen konden zich rechtstreeks tot den Gr.·. Mr.·. wenden en hadden daartoe de hulp van derden niet noodig. Onderscheidene buitenlandsche Gr.·. LL.·. weigerden dan ook beslist met de V. in nadere onderhandeling te treden. Toch bleef hij tot in 1776, schijnbaar althans, in zijne betrekking gehandhaafd. Ook met de Gr.·. L.·. van Nederland trad de V. in nadere betrekking. Met zijn vriend du Bois, Gr.·. Secret.·. der Nederlanden, gaf hij het in 't Fransch en Nederlandsch uitgegeven werk „*La L re maçonne, ou Recueil de Chansons des F. M.*" (à la Haye 1763) uit.

Vincere aut mori (Overwinnen of sterven) is een H. W.·. in den Gr.·. van *Elu* die tot het systeem van Clermont (z. d.) behoort.

Visitatie eener L.·. door den Gr.·. Mr.·. of afgevaardigden van het collegie van Gr.·. Offic.·.. Dit komt in ons land zelden voor, dan alleen bij feestelijke gelegenheden. In Frankrijk bestaan er bepaalde voorschriften voor dergelijke officieele inspecties.

Visitator Generalis en Provisor domorum. Deze beide waardigheden waren, zoolang het Tempelheeren-systeem van v. Hund duurde, in één persoon vereenigd. Hij vertegenwoordigde den Gr.·. Mr.·. en moest alle Loges en prefecturen telkens weer visiteeren.

Visiteur z. *Bezoekende Broeders.*

Vitruvius (Marcus Pollio) van Verona, de beroemde schrijver van het boek: „*De architectura*" leefde ten tijde van de Keizers Augustus en Tiberius. Anderson noemt hem, in de eerste uitgave van zijn constitutieboek „den vader van alle ware bouwmeesters tot op dezen dag" en zegt in de vierde uitgave: „dat hij veel heeft bijgedragen tot den roem van beide Monarchen, daar hij dan ook ongetwijfeld de voortreffelijkste Vrijmetselaar te Rome en in geheel het Romeinsche Rijk was." — Van de levensomstandigheden van Vitruvius is weinig bekend; hij bewees Augustus in den burgeroorlog belangrijke diensten door het vervaardigen van oorlogswerktuigen en schreef, op diens dringend verlangen, het zoo even genoemde werk in 10 boeken, waarvan zeven door den Florentijner Poggi te St. Gallen werden teruggevonden, nadat men meende dat alles was verloren gegaan. Dit werk verraadt eene grondige studie van de Grieksche oudheid en een scherpen blik. Het werd later in onderscheidene nieuwe talen overgezet. In 1649 verscheen de folio-uitgave van van Laek te Amsterdam.

Vlies (Orde van het gulden —). (Ordre de la Toison d'or). Ze werd gesticht den 10 Januari 1430 door Philips den Goede, Hertog van Bourgondië, en was gewijd aan de Maagd Maria en den Apostel Andreas met het hoofddoel, om de eer van het ridderwezen en van het katholieke geloof te bevorderen; de statuten werden in 1431 door den Paus goedgekeurd. Na den dood van Karel den Stoute (1477) werd, krachtens eene bepaling der statuten, het Grootmeesterschap opgedragen aan Keizer Maximiliaan I. Heden is dit eene Spaansche en Oostenrijksche ridder-orde en geldt zij voor de hoogste die kan verkregen worden.

— Ook in eenige Hooge Graden komt een ridder van het Gulden Vlies voor. Zoo heet in het theosophisch-alchemystisch systeem: „*Académie des Vrais Maçons*“ te Montpellier, de zesde en hoogste Graad: Chevalier de la Toison d'or; deze vormt een Kapittel en is het middenpunt van het geheel systeem. Ook in de Rite de Memphis komt een Graad voor onder dezen naam.

Vlissingen. Stad in Zeeland. Alhier werd in 1792 de Loge gesticht: „*l'Astre de l'Orient.*“ Ze vergadert in eigen lokaal in de Lange Noordstraat. Kleuren: paarsch en geel. Ledental 28. Bij deze L.·. is een Maç.·. Soç.·. die gedurende de wintermaanden elken Maandag-avond vergadert.

Vloer (mozaike —) is een der sieraden der Loge. Die vloer is uit steenen van verschillende kleur en gedaante samengesteld, en symbool van de bonte verscheidenheid van menschelijke toestanden en gaven, en lotsbedeeling. Toch is de vloer onder het hooggewelfde dak van een en denzelfden tempel, zinnebeeld van de waarachtige éénheid der BBr.·., ook bij de grootste verscheidenheid.

Voltaire (François Marie Arouet de —) geb. 20 Febr. 1694, overl. 30 Mei 1778. Aanvankelijk was zijn oordeel over de Vrmij.·. niet zeer gunstig. In zijn „*Questions sur 'l encyclopédie*“ schreef hij onder het woord „Initiation“: „Les mystères des Francsmaçons sont fort plats,“ maar later kwam hij tot beter inzicht; althans hij liet zich in zijn 83ste levensjaar, vier maanden voor zijn dood, den 7 Febr. 1778 in de L.·. „*Les neuf soeurs*“ te Parijs in den Bond opnemen. Hij werd voorgesteld door den Abbé Cordien de St. Firmin, en door Franklin en Court de Gebelin geleid. De receptie werd gehouden door Lalande. Hij droeg de maç.·. kleeding van Helvetius.

Voorbereider, voorbereiding. Voorbereider, preparateur, heet die Officier der L.·. die den recipiendair vóór de receptie in die stemming moet brengen, die noodig is om de plechtigheid met vrucht te kunnen ondergaan. Het is waar, dat aan die betrekking niet altijd dat gewicht gehecht wordt dat ze verdient en, in dit opzicht, zijn onze Duitsche Broeders vooral ons ver vooruit. De Voorber.·. behoort den Kandidaat het wezen der Vrmij.·. in korte trekken bloot te leggen, en hem te wijzen op de verplichtingen die hij op zich neemt, zoodra hij tot den Bond toetreedt. Het kan niet ontkend worden dat, de eerste indruk dien de Kand.·. ontvangt voor zijn geheel maç.·. leven van de grootste beteekenis kan zijn, en daarom is het zeker verre van gemakkelijk de taak van Voorber.·. te vervullen, gelijk het behoort. En dit zelfde geldt ook weêr bij de Reç.·. in den 2den en 3den Gr.·.. — Met instemming deelen we 't volgende mede wat Gädicke zegt in het „*Freimaurer Lexicon*“: „De voorbereidende Br.·. moet den Kand.·., kort voordat hij in den T.·. wordt binnengeleid, onderzoeken of 't hem werkelijk ernst is opgenomen te worden, welke beweegredenen hem leiden en of hij zich onvoorwaardelijk durft aansluiten bij een genootschap dat hem nog onbekend is. Daaruit blijkt, dat de Voorber.·. een degelijke kennis moet hebben van den mensch. De omgeving waarin hij zich met den Kand.·. bevindt, geeft hen aanleiding tot belangrijke vragen, en hier zullen de antwoorden zeker niet lichtvaardig gegeven worden. Toch mag de Voorber.·. niet afschrikken, neen hij moet den Kand.·. op 't goede spoor brengen en zelfs zijn dwaalbegrippen reeds nu bekampen, opdat de reç.·. van meer beteekenis zal kunnen zijn.“ En in de *Freim. Ztg.* van 1847 No. 43 wordt de juiste opmerking gemaakt: „de nieuweling is, in de handen van den Voorber.·. in eene hem geheel onbekende wereld gekomen; hij vindt daar vormen en eigenaardigheden, die hij vroeger nooit zelfs vermoedde. Daarom moet de Voorber.·. hem daar niet in angstige spanning brengen, hij vernietigt dan al de heerlijke poesie van dat oogenblik.“ — In de Fransche Loges heet de Voorber.·. „*frère terrible*“, verschrikkelijke broeder, vooral omdat de Kand.·. daar aan allerlei proeven wordt onderworpen om zijn moed en standvastigheid in het uur van gevaar te onderzoeken. Dat dergelijke dingen met groote behoedzaamheid moeten verricht worden, spreekt wel van zelf; wellicht is 't beter alles wat daarop gelijkt weg te laten.

Voorhangsel. Het voorhangel van den Tabernakel (z. z.) had, volgens de overlevering, vier kleuren: blauw, purper, scharlaken en wit of fijn linnen. Volgens Josephus *Antiq. Jud.* III. 7 beteekent dit: *aarde* (wit linnen wordt van vlas gemaakt), *lucht* (blauw), *water* (purper) en *vuur* (scharlaken). In het systeem der Engelsche Oppergraden zijn deze vier de symbolische kleuren geworden der Vrmij.·.: *wit* als kleur der onschuld, (vrgl. handschoenen en tabelier); *blauw* als kleur der vriendschap (in de symb. Graden); *scharlaken* de kleur van den ijver (in de Royal-Arch-Graad), en *purper*, de vereeniging van blauw en scharlaken, als symbool van eenheid. De 69 Gr.·. in de Rite de Me-

phis (z. d.) heet „verhevene ridder van het heilige Voorhangsel)."

Voorhof. Aldus wordt meestal de voorkamer eener Loge genoemd, waarin de BBr.·. voor de officieele vergaderingen samenkomen. Deze benaming zinspeelt natuurlijk op den Salomonischen tempel. In de oude ritualen vergaderden daarin de Metgezellen om in de middenkamer te komen; soms is deze symbolieke taal nog in gebruik. Bij de Franschen wordt de voorhof ook „zaal der verlorene schreden" (Salle des pas perdus) genaamd, omdat iedere schrede, die de mensch doet, voordat hij tot de Brsch.·. toetreedt, als verloren beschouwd wordt. Toch zal de verklaring van dezen naam wel eene andere moeten zijn, daar, gelijk men weet, het groote voorportaal in het paleis van justitie te Parijs, waar rechters en advocaten elkaar ontmoeten en deze laatste met hun clienten spreken, ook aldus genoemd wordt.

Voorhof (Broeder van den —) aldus worden bij de Rozenkruizers de leden der drie symbolieke graden genoemd. Met betrekking hierop deelen we hier mede wat Phöbron verhaalt in zijn werk: „*die im Lichte der Wahrheit strahlende Rosenkreuzer*" (S. 110—112): „Nadat, omstreeks het jaar Christi 1188 geheel Palaestina was verloren gegaan, en allen die in 't openbaar Christenen waren, voorzoover ze niet door het zwaard waren omgekomen, daaruit verdreven waren, hebben zich de vrome broeders (namelijk de Ormusen of Hermetische bewaarders der geheimen) tot verderen opbouw van het rijk van Christus over de wereld verbreid; waarvan ook drie naar Schotland zijn gekomen, die ons in het geheim, volgens hun hoofdregel, God te behagen en de naasten te dienen en met dit doel nog meer waardige en bruikbare mannen te vinden om aan dezen hunne hoogere wetenschappen met der tijd nauwkeurig te kunnen mededeelen, de Orde gesticht hebben der Bouwlieden van het Oosten, als een daartoe dienende proefschool. Dit Instituut is aldus zeer oud en heeft reeds bestaan ten tijde Richardi I^mi en Arthuri omstreeks het jaar Christi 1196. Maar toen Eduardus I^mus de 3de zoon van Henrici (dezen had Raymundus Lullius die in 1235 werd geboren en in 1315 den dood des martelaars stierf, als Rozenkreuzer gerecipieerd) verder in de geheimen der Orde werd ingewijd, werd het instituut der Bouwlieden van het Oosten nog meer verheven, en dit slechts aan enkele leden van de Huizen York en Lancaster (die een roode en eene witte roos in hun wapen hadden, vanwaar ook de namen der Rozenkruisers, als van Christiaan Rosenkreusz afkomstig) bekend gemaakt, die eindelijk, gedurende de minderjarigheid van Hendrik den VI^den en de onder diens regeering ontstane onlusten, tot aan Cromwells nieuwe uitvinding geheel in vergetelheid gekomen is. Want toen Cromwell, na den dood van Karel I in 1649, het oude instituut der Bouwlieden van het Oosten in het slot Whitehall had gevonden, heeft hij, omdat hij het verkeerd begreep, goed gevonden dit naar zijne eigene begrippen om te gieten en vrijmetselarij te noemen. Uit dit bericht vloeit geheel duidelijk voort, dat de lieve Broeders van het Voorhof aan niemand anders dan aan ons, R. en A C. hun oorsprong en stichting te danken hebben"…. Natuurlijk behoeft dit bericht niet weêrsproken te worden.

Voorstellen. Ieder lid van den Bond kan, op de wettelijk voorgeschrevene wijze, voorstellen doen in 't belang der O.·. in 't algemeen of van eene enkele L.·. in 't bijzonder. In de meeste Loges hebben trouwens alleen de Mrr.·. het recht het voorstel te doen iemand in de Orde op te nemen. In de Fransche Loges circuleert gewoonlijk, gedurende de vergadering, een zoogenaamde sac des propositions, waar de schriftelijke voorstellen in gedaan worden.

Voorzienigheid. (Het Oog der —) een zinnebeeldige figuur (emblematike Figure) dat in vele maç.·. systemen voorkomt.

Vorsten. Hoewel de Bond van VV.·. MM.·. op democratischen grondslag rust, hebben zich toch, sedert 1731 vele vorsten daarbij aangesloten. Mogen er onder dezen ook al geweest zijn die dit alleen uit nieuwsgierigheid deden, en meer in naam V.·. M.·. waren dan in werkelijkheid, toch waren er ook velen die werkelijk de beginselen der Vrmij.·. handhaafden, en een zeer werkzaam aandeel namen aan den arb.·. in de L.·.. Voor de geschiedenis der O.·. zou het zeker niet onbelangrijk zijn een volledige naamlijst te geven van alle BBr.·. onder de vorsten; maar het zou te veel plaats innemen en bovendien, we zouden moeielijk in staat zijn hier volledig te wezen. Toch willen we hier die vorsten opgeven die een meer belangrijke rol in onze Brsch.·. speelden. Wat *Nederland* betreft kunnen we alleen het allen bekende mededeelen. Koning Willem II werd in 1818 als Prins van Oranje in den B.·. opgenomen en dadelijk tot Prov.·. Gr.·. M.·. van Zuid-Brabant benoemd; zijn Broeder, de onvergetelijke Prins Frederik, werd in 1816 Gr.·. Mr.·. Nat.·. (z. d. en *Nederland*) en bleef dit, totdat hij in 1883 werd opgevolgd door Z. K. H. Prins Alexander der Nederlanden, Prins van Oranje (z. d.). Voor verdere

bijzonderheden verwijzen we naar de betrokken artikels.— In *Engeland* waren twee koningen leden van den B.·. en wel George IV die in 1787, als Prins van Wales, werd gerecipieerd en van 1790—1813 Gr.·. Mr.·. was en Willem IV, als Hertog van Clarence, in 1787 aangenomen, die bij zijn troonsbestijging in 1830 protector (z. d). werd der Gr.·. LL.·. van Engeland en Schotland. De vader van George III, Prins Frederik van Wales, was in 1737 maçon geworden; onder de broeders van George III waren maç.·. Hertog Eduard Augustus van York (1765) en Hertog Hendrik Frederik van Cumberland (1767) van 1782—92 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. De zoon van George III, Hertog Eduard Augustus van Kent, in 1790 gerecipieerd, werd in 1813 Gr.·. Mr.·. der Ancient Masons (z. d.) en wist met zijn broeder den Hertog van Sussex die lid der z. g. Modern Mason was. de verzoening tusschen beide partijen te bewerken. Heden is de Prins van Wales Gr.·. Mr.·. der Engelsche Gr.·.L.·.,terwijl zijne drie Broeders, Arthur en Leopold ook tot de O.·. behooren. — Wat *Duitschland* betreft, is 't bijkans onmogelijk een volledige lijst te geven; Duitschland, waar vroeger vooral een onnoemlijk aantal vorsten waren van allerlei rang. De eerste die hier maçon werd, was Hertog Frans Stephanus van Lotharingen (later Keizer Frans I) die den 14 Mei 1731 te 's Hage door eene deputatie der Gr.·. L.·. van Engeland werd gerecipieerd, en later de VV.·. MM.·. beschermde tegen zijne gemalin Maria Theresia. — In Pruisen werd Koning Frederik II, nog als kroonprins, in 1738 aangenomen; verder Frederik Wilhelm II in 1772; Frederik Wilhelm III (1814); Koning Wilhelm I (1840) en de tegenwoordige kroonprins Frederik Wilhelm (5 Nov. 1853). — Hannover: Koning Ernst Augustus, als Hertog van Cumberland in 1796 gerecipieerd. Koning George V, 14 Jan. 1857 Gr.·. Mr.·. — Saksen: Hertog Karel van Kurland, 1773 protector der Loges. — Wurtemberg: Koning Frederik 9 Jan. 1776. Prins Wilhelm van Baden is sedert 1859 Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. van Pruisen, genaamd Royal York. — Landgraaf Karel van Hessen—Kassel, in 1775 gerecipieerd was een zeer ijverig maçon, sedert 1796 Prov.·. Gr.·. Mr.·. van Denemarken en sedert 1798 Gr.·. Mr.·. der Vereenigde Loges in Duitschland. Landgraaf Frederik van Hessen—Kassel, Generaal in Nederlandschen dienst, in 1780 protector der Gr.·. L.·. van Holland. — Groothertog Lodewijk I van Hessen—Darmstadt, als Erfprins aangenomen 1771. — Groothertog Karel van Mecklenburg—Strelitz 1766, Prov.·. Gr.·. Mr.·. van Hannover en Reg.·. Mr.·. der L.·. „*Zum Rautenkranz*" te Hildburghausen. — Groothertog Karel Augustus van Saksen—Weimar, in 1782. — Karel I Hertog van Brunswijk werd in 1764 protector der Loges terwijl zijn broeder Ferdinand, van 1770 tot zijn dood, Gr.·. Mr.·. was; hij werd opgevolgd door Karels zoon. — Hertog Ernst II van Saksen — Gotha en Atenburg werd in 1775 door de Gr.·. Land.·. L.·. van Berlijn tot Gr.·. Mr.·. gekozen. — Hertog Karel Frederik van Saksen—Meiningen, 1741. — *Denemarken.* De kroonprins (later Koning Christiaan VIII) werd in 1838 Gr.·. Mr.·. en werd in die waardigheid opgevolgd door zijn zoon Koning Frederik VII; verder Christiaan IX en diens zoon Christiaan, Frederik, Wilhelm. — *Frankrijk.* Van 1738 tot aan de Revolutie waren drie verwanten des Konings, de Hertog van Antin tot 1743, Hertog Louis van Bourbon, Graaf van Clermont tot 1771, en Louis, Philip, Joseph van Orleans, Hertog van Chartres levenslang Gr.·. Mr.·. Nat.·. Napoleon I benoemde in 1804 zijn broeder Joseph, later koning van Spanje, tot Gr.·. Mr.·. en ook later zijn broeder Lodewijk. Koning van Holland. Prins Eugene Murat was van 1852 tot 1861 Gr.·. Mr.·. terwijl diens vader Joachim Murat, zoolang hij Koning van Napels was, Gr.·. Mr.·. was van het Gr.·. O.·. van Italië. — Ook Keizer Alexander I van *Rusland* liet zich in 1803 recipieeren, maar verbood de O.·. in 1822. — *Zweden.* Koning Adolf Frederik was tot zijn dood in 1771 Reg.·. Mr.·. der L.·. te Stockholm. Gustaaf III was protector en Gr.·. Mr.·. maar droeg in 1774 deze waardigheid over aan zijn broeder den Hertog van Südermanland, die haar ook als Koning Karel XIII behield. Koning Gustaaf IV verklaarde alle Zweedsche prinsen voor geboren leden van den Bond. Zijn opvolgers Karel Johan XIV, Oscar en Karel XV vervulden persoonlijk de betrekking van Gr.·. Mr.·. — Keizer Dom Pedro I was niet alleen maçon maar ook Gr.·. Mr.·. van *Brazilië.* — Op de *Sandwich-eilanden* was eerst Koning Kamehameha IV maç.·. en ook heden Koning Kalakaua.

Voss (Joh. Heinz.) Geb. 20 Feb. 1751 te Sommersdorf in Mecklenburg, overl. als Hoogl. te Heidelberg 1826; een der beste dichters en critici van Duitschland. Vooral bekend door zijn metrische vertaling van Homerus. Hij werd 11 Mei 1774 te Hamburg tot V.·. M.·. aangenomen. Maar toen hij later het systeem van Zin-

nendorf (z. d.) leerde kennen, en de Vrmij.·. daarmede als vereenzelvigd werd, kreeg hij een afkeer van den Bond; het spelen met z. g. Hooge Graden had hem ook het ware spoor doen verliezen.

Voûte d'acier. Het stalen gewelf, is eene in Frankrijk gebruikelijke eerbewijzing voor leden der Hooge Graden, Reg.·. Mrr.·. en hun Gedeptt.·. enz. Ook in ons land wordt deze plechtigheid vaak nog gevonden.

Vraden. Volgens de overlevering zou deze, overigens onbekende persoon, een der stichters van de Engelsche Gr.·. L.·. zijn geweest.

Vragen. Onder de VV.·. MM.·, zijn eenige vragen vastgesteld die men doet om te weten of iemand lid der O.·. is; een gebruik dat, zoowel bij de mysteriën der ouden als bij de handwerksgilden der middeleeuwen, teruggevonden wordt. — In anderen zin worden den Kandidaten, bij de Reç.·. in de onderscheidene Graden, eenige vragen ter beantwoording voorgelegd.

Vredenburg (Johann. Willem van —) geb. 6 Aug. 1782, overl. 1850, was langen tijd Gr.·. Secret.·. van 't Gr.·. O.·. van Nederland. Hij behoorde tot de ernstige verdedigers van de echtheid van het Charter van Keulen (z. d.).

Vreedendal (Fredericks Vreedendall,) *Vallée de la Paix de Fréderic*, is de naam eener Loge welke, volgens de overlevering, wier waarheid terecht zeer betwijfeld wordt, reeds in 1637 te 's Hage zou hebben bestaan. Men verhaalt dienaangaande het volgende. „Prins Frederik Hendrik was er Reg.·. Mr.·.. De Loge had blauw en oranje tot hare kleuren; tot de leden behoorden de BB.·. J. van Wassenaer, Lodewyk van Nassau, heer van Beverwaerde, J. van Neck, J. Backer, Dirk de Vlaming, G. le Saigne, N. van der Duyn, J. van der Goes, J. van Foreest, J. van Nispen, J. Bentinck, A. van Wassenaer, C. Sloet, W. van Broekhuysen, Charles de Hautain, Van Hans van Raedsveldt, D. Veldhuysen, C. van der Haer, J. van Lynden, Constantyn Huygens, O. de Rafelis, L. Godin, A. van der Capellen, S, van Bylandt, R. van Heeckeren, F. du Patit, J. van den Kerckhoven, heer van Heenvliet, F. van Dohna, C. Douglas, F. Schuylenburch.

„Toen de Loge door den dood van Prins Frederik Hendrik in verval geraakt en uiteen gegaan was, wist men niet waar de stukken waren gebleven; tot iemand van het geslacht Wassenaer die onder familiepapieren vond. Tusschen 1780 en 1790 gaf de Heer Wassenaer van Obdam ze ten geschenke aan den Baron Van Boetzelaer (toen Gr.·. Mr.·. Nat.·.), te gelijk met het Charter van Keulen. Zie verder dat Art. voor de bijzonderheden, bij de opvolgende overgave, voor de wijze, waarop zij in handen zijn gekomen van den Gr.·. Mr.·. Nat.·., Prins Frederik en voor de stukken, welke er van zijn overgebleven. De bronnen, waar men een breeder bericht er over kan vinden, zijn: *Ann.·. Maç.·. T.* I. *p.* 335—354, *T.* III. *p.* 165—191. Feestviering der Loge *la Bien Aimée*, ter gedachtenis van het drie honderdjarig Jubilé van het Charter van Keulen, 5835, 8vo. vooral bl. 76, aanteekening III, en Bijlage B, 101—123. (z. *Charter van Keulen*).

Vrouwen worden niet tot den B.·. van VV.·. MM.·. toegelaten. Is dit goed te keuren of te betreuren? We kunnen die vraag niet onvoorwaardelijk beantwoorden. Zeker is het, dat de reine en heerlijke idée der Vrmij.·. juist de vrouw allereerst aantrekt en dat, uit dit oogpunt beschouwd, het toetreden der vrouw allezins wenschelijk zou wezen. Toch erkennen we ook de geldigheid der bezwaren in 't midden gebracht. Het is niet te ontkennen, de verhouding tusschen vrouwen van verschillenden rang en stand is nog niet van dien aard dat zij, als de mannen, in waarachtig heerlijke eenheid met elkâar zouden kunnen leven. Men moge dit betreuren, en wij doen het van harte, maar men moet hier ook rekenen met de ernstige eischen der werkelijkheid. — Maar, erkennen we de betrekkelijke juistheid dezer opmerkingen, toch betreuren we zeer de overdrijving waaraan men zich vaak schuldig maakt. We betreuren het zeer, dat er zoovele Maçons gevonden worden, die zelfs weigeren de echtgenoot of moeder bekend te maken met beginsel, doel en strekking der Vrmij.·.. Dit wekt natuurlijk wantrouwen, en kan niet anders dan hoogst nadeelig werken voor den Bond. Onze echtgenoot heeft er een heilig recht op te weten wat wij willen en beoogen. Maar meer nog, wanneer de vrouw met het wezen der Vrmij.·. bekend wordt, dan zal zij als haar heraute optreden daar waar zij 't meest kan en moet werken, in 't huisgezin; dan zal de opvoeding onzer kinderen op maç.·. leest geschoeid worden, dan wordt het heilig „tehuis" de beste tempel. Wij juichen ook daarom het toe, dat in Duitschland vrij algemeen en in ons land ook meermalen, Zuster-Loges gehouden worden, waar men, al is het slechts eens per jaar, met de vrouwen samen is; waar een bouwst.·. wordt opge-

leverd waarin de beginselen van den Bond worden ontvouwd, waar gearbeid wordt in maç.·. geest, al is het dan met vermijding van dit alles wat het Geh.·. (z. d.) in gevaar zou kunnen brengen. — Eene werkelijke opname der vrouwen bedoelde de Mopsorde (z. d.) evenals de Fransche maçonnerie d'adoption. — In latere jaren is het in Italië gebeurd, dat er misbruik werd gemaakt van z. g. adoptie-maçonnerie. De L.·. „*Garibaldi-Avvenire*" te Livorno liet in 1872 eene dame aan den arbeid deeldeelnemen. De Gr.·. Mr.·. Mazzoni schreef daarop aan alle Loges, dat geene onder het Gr.·. O.·. van Italië werkende Loges vrouwen mochten aannemen. — In Hongarije maakte de geschiedenis van Gravin Hadrik (z. d.) in 1875 groote beweging. — In Brazilië zijn twee vrouwenloges feitelijk erkend als Loges van het „Grande Orient unido." — In N. Amerika bestaat de „O.·. van de Ster van het Oosten" uit vrouwen.

Vrijheid. Het zou ons te ver voeren in eene wijsgeerige beschouwing te treden van het begrip vrijheid. Wij hebben hier alleen het oog op 't geen dit, met betrekking tot de Vrmij.·., beteekent. Toch houden we een enkel woord niet terug. Zelden is er met een woord zoo gespeeld als met dat eene: *vrijheid.* Voor den een werd het als dekmantel der grootste ongerechtigheid, voor den ander is het eensluidend met willekeur. Toch gelooven we dat het, bij eenig ernstig nadenken, niet moeielijk is het juiste begrip van vrijheid te formuleeren. Naar onze overtuiging is een wezen vrij, wanneer het door niets uit- of inwendigs verhinderd wordt te zijn wat het, naar aanleg en bestemming, wezen kan en moet. Met andere woorden, vrijheid is: door niet gebonden te zijn dan door zich zelf, d. i. door zijn eigen wezen. Deze bepaling is van toepassing op alles en op allen. Zoo wordt vrijheid eensluidend met zelfbeperking. Volgt nu een mensch den drang zijner zinnelijke natuur, handelt hij daardoor in strijd met zijn hoogeren aanleg als mensch, dan is hij, ook bij de grootste willekeur, gebonden door het niet menschelijk, het bloot animale, dan niet vrij. Waar dit zoover gaat, dat de mensch alleen zijn hartstochten volgt, daar is hij slaaf. De overeenstemming van onzen wil met de zedewet gelijk die zich in ons geweten openbaart en vertolkt wordt door de uitnemendsten van ons geslacht, is de hoogste waarachtige vrijheid. Zoo verklaren we ook de bekende uitspraak: vrijheid is gehoorzaamheid aan God. Deze beginselen nu worden in de Vrmij.·. telkens verkondigd. Zoo leert men reeds in het z. g. Vrijmetselaars-verhoor (z. d.): „vrijheid is die eigenaardige kunstvaardigheid om goed en volmaakt te worden, zonder de hulpmiddelen van vrees en hoop." Zoo zegt Marbach (*Arb. am rohen Stein.* S. 7) „ken u zelven en word waarachtig vrij, zoodat gij het goede niet meer doet omdat het u wordt geboden of omdat zonder zulk handelen de maatschappij niet kan bestaan, maar alleen daarom, omdat gij *wilt*, niet anders *kunt willen*, wanneer ge uw eigen wezen slechts kent." En in zijn *Agenda* (J.) S. 172: „de vrijheid die onze catechismus verlangt, is de vrijheid van hartstochten, van vooroordeel, van ijdelheid." In het bekende geschrift voor jonge BBr.·. „*Γνῶθι σεαυτόν*" lezen we (I. bl. 24) „vrij is hij, die zijne bestemming kent en in staat is overeenkomstig die bestemming te handelen. Vrij is hij, wiens geest alle vooroordeelen, die den mensch door geboorte, stand of gewoonten en gebruiken benevelen, kan wegdoen; die zijne hartstochten kan overwinnen en die weet diensbaar te maken aan zijn hoogere bestemming. Vrij is hij die mensch werd, mensch in alle opzichten." — Daar nu de Vrmij.·. dit begrip van vrijheid huldigt, volgt daaruit, dat men verkeert doet den Bond te beschouwen als eene corporatie die Staatkundige nevenbedoelingen hebben zou, of de revolutie in de hand zou werken. Hij beoogt den individu in moreelen zin vrij te maken en natuurlijk ook alle uitwendige banden te verbreken, voorzoover die de zedelijke vrijheid onmogelijk maken of belemmeren. — Maar, zoo beschouwd, volgt hieruit dat des V.·. M.·.s arbeid een alles omvattende is. Want hij moet alles bekampen, wat deze hoogste vrijheid in den weg staat maar evenzeer alles bevorderen wat haar kan doen bloeien, als onderwijs, opvoeding, maatschappelijke welvaart enz. enz.

Vrijmetselaar (Freimaurer, Freemason, Francmaçon, Mason, Maçon, Maurer). — De naam V.— is de woordelijke vertaling van het Engelsche Freemason. Men heeft dit over 't hoofd gezien, en vandaar dat er zooveel dwaze begrippen met dezen naam verbonden zijn. Freemason is eenvoudig een steenwerker. Met het woord *Mason* bedoelt men in 't Engelsche in 't algemeen een metselaar; Free-Mason werd hij genoemd die den Free-Stone, d. i. den zichtbaar blijvenden bouwsteen bewerkte. Mason of Rough Mason is een metselaar die de gewone bouwsteenen (rough-Stones) in den muur brengt en wordt in de

oude Parlements-acten (z. *Parlement*) van de anderen onderscheiden. Toch worden met den naam mason in die acten veelal alle metselaars tegelijk bedoeld. In de oude Engelsche oorkonden verstond men daaronder ook wel een handwerksman, die tevens de geometrie beoefende; ook zelfs schilders en beeldhouwers.

Het is ongetwijfeld zeker, dat de oude metselaren in Engeland, die gedeeltelijk uit Duitschland waren overgekomen, in 't genot waren van zekere, voor dien tijd veel beteekenende, vrijheden. Langzamerhand werden deze privilegiën hun weer ontnomen, maar niet zonder zeer ernstig verzet van de betrokkenen die met elkander eene nauw aaneengeslotene broederschap vormden, en elkaar, volgens Halliwell, toen reeds begroetten met den broedernaam. In de oude parlementsacten wordt intusschen altijd erkend, dat de metselaars boven andere bouwlieden gesteld werden. Hoe meer nu de onderdeelen van het bouwvak gescheiden werden, hoe meer ook verschil van rang onder de bouwlieden ontstond, en de naam Freemason werd weldra alleen door de Steenwerkers aangenomen. Zij vormden onder elkaar een zelfstandig genootschap, waarvan de wetten wel behouden bleven, maar waarvan de inrichting ons slechts ten deel bekend is; wat we daarvan weten is alleen wat uit die wetten blijkt en uit de tegen hen voor en na uitgevaardigde parlementsbesluiten. De meeste metselaars-broederschappen onderwierpen zich gewillig aan de wetten des lands, namen overheidspersonen onder hare eereleden op; maar daarnaast waren altijd en bestaan mogelijk in Engeland nog vereenigingen van bouwlieden die iedere inmenging van den Staat in hunne aangelegenheden afwijzen, en neiging hebben zich tegen de wettelijke bepalingen te verzetten. Dat nu de goeden vaak met de kwaden moesten lijden, kan ons niet verwonderen. De regeering vond het namelijk vaak gevaarlijk, dat een broederschap die nu hier en dan daar gevestigd was en, overal waar ze optrad om een groot bouwwerk te voltooien, veel invloed uitoefende, zich voortdurend van het eene naar het andere graafschap verplaatste en zoo, in dagen van woeling en strijd, veel kwaads kon doen; daarom werden er herhaaldelijk straffen bedreigd op dat heen en weer trekken, zonder daartoe eerst de noodige vergunning te hebben ontvangen. (z. *Geschiedenis*). Intusschen werden de Freemasons altijd met meer onderscheiding behandeld dan de anderen, en wederkeerig zorgden zij zoo te leven dat ze de regeeringen meer achting konden afdwingen. Zij letten nauwkeurig op het zedelijk leven van hen die ze opnamen, zorgden voor de meer wetenschappelijke vorming van de pas toegetreden leerlingen. Geen wonder, dat weldra ook vele anderen die het bouwvak beoefenden, als timmerlieden, smeden enz. zich bij de Freemasons—broederschap aansloten, omdat ze gevoelden daardoor alleen meer beteekenis te krijgen; en verklaarbaar is het ook, dat in dagen van algemeene ruwheid, geleerden en kunstenaars in de broederschap de kiem vonden van een nieuw volksleven en gaarne, daartoe uitgenoodigd, het eerelidmaatschap der broederschap aanvaardden. Dit laatste was vooral het geval tegen het einde der XVIIde en het begin der XVIIIde eeuw en daarmede werd nieuw leven in de broederschap gebracht. Ze begon hare oude wetten en verordeningen te herzien, hare gebruiken meer in overeenstemming te brengen met de eischen des tijds, en veel wat onhoudbaar was geworden afteschaffen; maar de oude inrichting en ook de technische vormen bleven onveranderd gehandhaafd. Vrgl. verder de art. *Engeland*, *Geschiedenis*, *Kunst*, *Plichten*, *Verordeningen*).

Vrijmetselaars-broederschap of **bond** of wel *Orde der Vrijmetselaren* genoemd. (Ordre maçonnique. Masonic Order. Ordo Latomorum.) Men zie het art. *Orde* en ook *Maç.·. Weekbl.·.* 1883 No. 36 en 37, waarin de schrijver van dit werk zijn denkbeelden heeft meegedeeld over de vraag, of aan onzen bond de naam Orde past.

Als beginsel sta voorop, dat we een nauwkeurig onderscheid moeten maken tusschen de Vrijmetselarij zelve en den Bond van Vrijmetselaren. De Bond is het orgaan der Vrmij.·., zorgt voor hare beoefening. Die Bond streeft dus naar de zedelijke volmaking der menschheid door die middelen die door de Vrmij.·. zelve worden aangegeven of het product zijn van haren geest. Nu schijnt het wel, dat deze Bond overbodig is daar er tal van andere vereenigingen bestaan die hetzelfde of althans het soortgelijke bedoelen, maar dit is slechts schijnbaar. De Bond heeft een geheel eigenaardige roeping en bestemming wat schrijver dezes in 't breede heeft trachten aantetoonen in zijn brochure, in 1883 uitgegeven bij Br.·. Storm Lotz te Rotterdam „*De Bond der Vrijmetselaren in den modernen tijd, ons recht en onze roeping.*" Hier geven we alleen nog plaats aan 't geen de eersten der BBr.·. daarover gezegd hebben. Zoo zegt Lessing (*Gespräche für Freimaurer* 1778) o. a. het

volgende: „De Staten, vereenigen de menschen, opdat door en in deze vereeniging de individueele mensch zijn deel van geluk des te beter en des te zekerder kan genieten. Maar, zelfs bij de beste Staatsregeling, zullen in de burgerlijke maatschappij verschillende nationaliteiten, verschillende godsdiensten, verschillende standen enz. bestaan. De burgerlijke maatschappij kan de menschen niet vereenigen zonder hen te scheiden; hen niet scheiden zonder kloven tusschen hen te graven of hen door 't oprichten van scheidsmuren te hinderen. Daarom moeten al die scheidsmuren weer afgebroken worden. Het is nu wenschelijk, dat er in iederen Staat mannen gevonden worden, die boven al die onderscheidingen reeds verheven zijn, en nauwkeurig weten waar patriotisme ophoudt deugd te zijn; mannen die niet bukken voor de vooroordeelen van den godsdienst in welken zij geboren zijn en opgevoed; mannen die niet verblind worden door burgerlijk aanzien, niet laag neerzien op het geringe in de wereld, in wier nabijheid het zoogenaamde groote klein wordt en het kleine zich verheven gevoelt.“ Hoewel oppervlakkig, heeft Lessing hier toch, in menig opzicht, het hoofddoel der O.·. aangegeven althans datgene waarop zijn arbeid zich allereerst richten moet. Maar hij bepaalt zich tot deze algemeenheden niet. De idée der Vrmij.·. zelve, die hij de esoterische noemt, in tegenstelling met de historische Vrmij.·. als de vorm waarin zich die idée openbaart, is voor hem even verheven als de idée godsdienst; beide kunnen slechts volkomen verwezenlijkt worden, waar men de hoogste reinheid en geestesontwikkeling heeft verkregen; daarom blijft het altijd een streven waarachtig V.·. M.·. te zijn.“ Fichte (*Briefe an Constant* 1800) ontwikkelt, in hoofdzaak, dezelfde denkbeelden. Hij legt er overal den nadruk op, dat er, zoolang er beschaving bestond, altijd en overal vereenigingen van menschen waren, die er naar trachtten eene hoogere eenheid onder allen te bevorderen en de idée menschheid meer en meer te verwerkelijken, al waren en bleven ze, ook bij dit grootsche streven, kinderen van hun tijd. Nu is, volgens hem, de Vrijmetselaarsbond, onder de cultuur-historsche verschijnselen juist die welke, aan het eind der middeleeuwen en aan 't begin der nieuwe geschiedenis, zich het nauwst aansluit aan het streven en werken van de meestontwikkelden aller tijden. Krause (z. d.) breidt dit denkbeeld nog verder uit en spreekt daarom van den B.·. als van den „menschheidsbond der toekomst die de VV.·. MM.·. reeds in kiem en in beginsel bezitten.“ — Wat nu de uitwendige inrichting van den Bond betreft, alleen het volgende. De Bond, als eenheid beschouwd, staat niet onder één Opperbestuur; alom geldende wetten zijn er niet. Alle VV.·. MM.·. zijn veeleer met elkaar verbonden door de grondidée der Vrmij.·., en ook door de éénheid der symboliek die echter wederom de grootste verscheidenheid in onderdeelen toelaat. Hierop moet vooral de nadruk gelegd worden. De Bond van VV.·. MM.·., naar 't uitwendige beschouwd, is zoo verdeeld in onderscheidene kleinere kringen of corporaties die gewoonlijk, in de symboliek der Vrmij.·. Loges (z. d.) genoemd worden. Deze afzonderlijke Loges staan — op eenige weinige uitzonderingen na — onder een maç.·. Opperbestuur dat Gr.·. O.·., Gr.·. L.·., of ook wel Suprême Conseil genoemd wordt, terwijl hier en daar weêr Prov.·. LL.·. (z. d.) zijn die, onder het Opperbestuur van een Gr.·. O.·. of eene Gr.·. L.·., de belangen behartigen van de LL.·. van eenig land. De onderscheidene maç.·. Opperbesturen staan nu weder met elkaar in verband door wederzijdsche vertegenwoordiging of liever door het zenden van afgevaardigden, het aan elkaar mededeelen van berichten, het wisselen van geschriften enz. enz. Dit heeft echter nog niet tusschen alle Gr.·. LL.·. en Gr.·. OO.·. plaats; sommigen daarvan zijn nog meer geïsoleerd.

De Bond is heden ten dage over alle vijf werelddeelen verbreid. (Men vergelijke hier de artikelen, op de namen der onderscheidene landen). Daar eene nauwkeurige statistiek hier nog tot de vrome wenschen behoort, kunnen we slechts eene globale opgave doen van de uitbreiding die de B.·. heden verkregen heeft. Wanneer we enkele hier en daar gevonden wordende systemen en riten uitzonderen, en ons slechts bepalen tot de Symbol.·. Vrmij.·. dan krijgen we de volgende voorstelling van de Hooge maç.·. Lichamen:

Maç.·. Opperbesturen.	Aantal daaronder ressorteerende Loges.					
	Europa.	Azië.	Afrika.	Amerika.	Australie.	Totaal.
1 Gr.·. O.·. der Nederlanden . . .	47	8	22	3	—	80.
2 Duitsche Gr.·. L.·. Bond (8 Gr.·. LL.·. en 5 onafhankelijke Loges)	342	1	1	4	—	351.

Maç.·. Opperbesturen.	Aantal daaronder ressorteerende Loges.					
	Europa.	Azië.	Afrika.	Amerika.	Australië.	Totaal.
3 Zwitsersch Gr.·. O.·.	32	—	—	—	—	32.
4 Gr.·. L.·. van Hongarije / Gr.·. O.·. „ „	45	—	—	—	—	45.
5 Gr.·. L.·. van Engeland	1239	118	53	48	192	1650.
6 Gr.·. L.·. van Ierland	293	4	1	4	59	361.
7 Gr.·. L.·. van Schotland	335	35	8	46	74	498.
8 Suprême Conseil de Luxembourg	2	—	—	—	—	2.
9 Gr.·. Landesl.·. van Zweden	18	1	—	1	—	20.
10 Gr.·. Landesl.·. van Denemarken	7	—	—	—	—	7.
11 Gr.·. Or.·. de France / 12 Supr.·. Cons.·. de France	303	2	23	12	2	342.
13 Gr.·. Or.·. Belgique	14	—	—	—	—	14.
14 Gr.·. Or.·. van Italië	118	5	6	10	—	139.
15 Gr.·. Or.·. van Spanje	?	1	—	—	—	?.
16 Gr.·. Or.·. van Portugal	54	—	16	—	—	70.
17 Gr.·. O.·. van Griekenland	8	—	—	—	—	8.
18 Gr.·. LL.·. der Ver. Staten.	—	—	—	9890	1	9891.
19 Gr.·. L.·. van Canada	—	—	—	516	—	516.
20 G.·. LL.·. van Mexico	—	—	—	12	—	12.
21 Gr.·. L.·. van Cuba	—	—	—	30	—	30.
22 Gr.·. O.·. van San Domingo	—	—	—	6	—	6.
23 Gr.·. OO.·. van Columbia.	—	—	—	—	—	?.
24 Gr.·. O.·. van Haïti.	—	—	—	32	—	32.
25 Gr.·. O.·. van Venezuela	—	—	—	40	—	40.
26 Gr.·. O.·. van Peru	—	—	—	15	—	15.
27 Gr.·. O.·. van Chili	—	—	—	11	—	11.
28 Gr.·. O.·. van Argentina	—	—	—	39	—	39.
29 Gr.·. O.·. van Uruguay	—	—	—	34	—	34.
30 Gr.·. O.·. van Brazilië	—	—	—	271	—	271.
31 Gr.·. O.·. van Egypte	—	—	8	—	—	8.
32 Gr.·. O.·. van Liberia	—	—	6	—	—	6.
33 Gr.·. O.·. van N. Z. Wales	?	—	—	—	?	?.

Vrijmetselaars-verhoor of **Vrijmetselaars-examen.** Onder dezen naam werd een, volgens de overlevering zeer oud, handschrift over de Vrmij.·. bekend, dat het eerst in 1758 in een niet-maçonniek tijdschrift te Londen werd afgedrukt, later afzonderlijk werd uitgegeven en zelfs werd opgenomen in de derde en eenige volgende uitgaven van het Engelsche constitutieboek en in andere Engelsche maç.·. boeken. Krause gaf het uit onder den titel *„Das älteste Fragstück über den Ursprung des Freimaurerschaft,“* voegde er een kommentaar bij en beproefde de echtheid ervan te bewijzen. — Naar men meent, werd dit handschrift voor 't eerst te Frankfort a/M. gevonden, in het jaar 1748 onder den titel *„Ein Brief von dem berühmten Herrn Herrn Johann Locke, betreffend die Freimaurerei, so auf einem Schreibtisch eines verstorbenen Bruders ist gefunden worden“*. Het is vreemd, dat tot dusver dit stuk nooit is gevonden, en wanneer het werkelijk heeft bestaan, dan is 't onbegrijpelijk hoe de Frankforter Broeders het konden laten verloren gaan; daartoe was zulk een actestuk toch zeker, ook in hun oog, te belangrijk. Dat het stuk door mannen als Preston (z. d.) voor echt gehouden werd bewijst niets voor de echtheid, want de kritische blik dier dagen was zeker niet zeer geoefend, en gretig greep men alles aan, wat maar dienen kon om den hoogen ouderdom van den Bond van VV.·. MM.·. te bewijzen. Lessing geloofde aan de echtheid geen oogenblik en verklaarde het voor „Staub, nichts als Staub“; Krause (z. d.) Fessler (z. d.) en anderen treden daarentegen weêr als verdedigers der echtheid op; in den laatsten tijd heeft Findel nog eens weer de echtheid bestreden. Of het onderzoek gesloten is weten we niet, maar nu we aan de hand van het nauwkeurig onderzoek, meer bekend zijn geworden met de geschiedenis van den Bond en de nimbus verdwijnt dien men in de vorige eeuw hem om de slapen wond, gelooven we, dat dit stuk niet de minste historische waarde voor ons heeft.

We zullen intusschen, volledigheids-

halve, den hoofdinhoud van dit geschrift in 't kort mededeelen. — Het stuk begint met een brief, die geschreven zou zijn door den beroemden Engelschen wijsgeer Locke aan een ongenoemden Graaf, gedateerd 6 Mei 1696, en van den volgenden inhoud: „Mijnheer! Eindelijk heb ik, met behulp van den heer C...ns, een afschrift kunnen krijgen van het manuscript uit de Bodleiaansche bibliotheek, dat gij zoo gaarne wilt zien, en ik zend het u overeenkomstig uw bevel. De meeste der hierbij gevoegde aanteekeningen heb ik gisteren geschreven, opdat het beter zou kuunen worden begrepen door Lady Masham die voor de Vrmij.·. zulk eene voorliefde heeft gekregen dat ze, nu meer dan ooit, verlangt een man te zijn om geheel en al in de O.·. te kunnen worden opgenomen. Het handschrift schijnt omstreeks 160 jaar oud te zijn maar is — gelijk uwe Genade uit den titel zal zien, — weêr een afschrift van een ander handschrift dat nog eene eeuw ouder was. Want men zegt, dat Koning Hendrik VI het opschrift eigenhandig geschreven heeft. Het is nu niet meer uittemaken, hoe de koning daartoe gekomen is; maar het schijnt mij toe een verhoor te zijn (mogelijk voor den Koning zelven) van dezen of dien uit de Vrijmetselarij tot welke, gelijk men weet, de Koning zelf is toegetreden, terwijl hij toen ook de vervolgingen deed ophouden waaraan ze vroeger blootgesteld was. Maar ik mag Uwe genade niet langer, door mijn voorrede, van de zaak zelve afhouden." — Daarop volgt nu het stuk zelf:

„Zekere vragen en antwoorden daarop, betreffende het geheim der Vrijmetselarij, geschreven door de hand van Koning Hendrik VI en woordelijk afgeschreven door mij, John Leylande, Antiquarius, op bevel van Zijne Hoogheid. Hier volgen ze: 1 *Vraag*: Wat is het? Antwoord: het is de wetenschap der natuur, de kennis der macht (myghte) die in haar is en van hare bijzondere werkingen, voornamelijk de kennis van getallen, maten en gewichten en de ware wijze om alles tot gebruik der menschen interichten, hoofdzakelijk de woningen en gebouwen van allerlei aard en verder alles wat weldadig is voor den mensch. 2 *Vraag*: Waar begon het? Antwoord: Het begon met den eersten mensch in het Oosten, die voor den eersten mensch in het Westen was en toen het naar het Westen kwam bracht het alle aangename en nuttige dingen aan de wilden en aan hen die alle gemak ontbeerden (to the wylde and comfortlesse). 3 *Vraag*: Wie brachten het naar het Westen? Antwoord: De Venetiërs, die groote kooplieden waren, kwamen het eerst van het Oosten naar Venetië, opdat zij, zoowel naar het Oosten als naar het Westen — op de Roode en op de Middellandsche zee — zouden kunnen handel drijven. 4 *Vraag:* Hoe kwam het naar Engeland? Antwoord: Peter Gower, een Griek, reisde om wetenschap op te doen naar Egypte en Syrie en in ieder land waar de Venetiërs de Vrijmetselarij gebracht hadden, en nadat hij toegang had gekregen tot alle Loges der masons leerde hij veel en keerde hij terug en woonde in Groot-Griekenland (Graecia Magna), werd aldaar aanzienlijk en een zeer wijs man (Wyseacre) en zeer beroemd, en hier stichtte hij eene groote Loge te Croton en maakte vele maçons. Eenigen van dezen reisden naar Frankrijk en maakten daar vele maçons, vanwaar, in vervolg van tijd, de kunst naar Engeland overging. 5 *Vraag:* Deelden de maçons hun kunst aan anderen mede? Antwoord: Toen Peter Gower reisde om te leeren, werd hij het voor het eerst gemaakt (ingewijd) en daarop werd hem geleerd: zoo moet eerst van rechtswege met alle anderen gehandeld worden. Toch hebben de Masons op allerlei wijze en ten allen tijde aan de menschen dat van hunne geheimen medegedeeld, wat hun nuttig kon zijn; ze hebben alleen dit teruggehouden wat hen zou kunnen schaden, wanneer het in verkeerde handen gekomen was, of ook dat wat hen niet kon helpen zonder dat het onderwijs in de Loge daarmede verbonden was; ook hebben ze verzwegen wat de Broeders nauwer met elkander verbindt. 6. *Vraag*: welke kunsten hebben de maçons aan de menschen geleerd? Antwoord: de kunsten akkerbouw, bouwkunst, astronomie, geometrie, rekenkunde, toonkunst, dichtkunst regeeringskunst en godsdienst. 7 *Vraag:* Waardoor werden de masons betere onderwijzers dan andere menschen? Antwoord: Zij alleen kennen de kunst om nieuwe kunsten uittevinden, welke kunst de eerste masons van God ontvingen; zij vonden daardoor den rechten weg om andere kunsten uittevinden en ook den rechten weg om die aan te leeren. Wat andere menschen uitvinden komt bij toeval en is dikwerf daarom zoo onbeteekenend. 8 *Vraag:* Wat verbergen de masons en wat houden ze geheim? Antwoord: Ze verbergen de kunst om nieuwe kunsten uittevinden, en dit strekt tot hun eigen voordeel en roem; ze verbergen de kunst om geheimen te bewaren, opdat de wereld niets voor hen verbergen kan; ze verbergen de kunst om wonderwerken te verrichten en

toekomende dingen aan te kondigen en dit wel, opdat die kunsten niet door slechte menschen tot verkeerde doeleinden zullen aangewend worden. Ook verbergen zij de kunst der veranderingen (van metalen?, goudmakerij?), den weg om de kracht van Abrak te vinden, de bekwaamheid om goed en volkomen te worden zonder de hulp van vrees en hoop, en de algemeene taal der maçons. 9. *Vraag:* Wilt gij mij die kunsten leeren? Antwoord: Ge zult onderwezen worden, wanneer gij dit waardig en tot leeren geschikt zijt. 10. *Vraag:* Weten alle masons meer dan andere menschen? Antwoord: dat niet. Zij hebben alleen meer recht en gelegenheid om kennis op te doen dan andere menschen, maar velen missen de geschiktheid, anderen den ijver die noodig is om alle kennis te verzamelen. 11. *Vraag:* zijn de masons betere menschen dan alle andere? Antwoord: eenige masons zijn niet zoo deugdzaam als eenige andere menschen, maar meestentijds zijn ze toch beter dan ze zijn zouden, wanneer ze geen masons waren. 12 *Vraag:* Beminnen de masons elkander zoo innig als men zegt? Antwoord: Ja zeker. En het kan niet anders zijn; want goede en rechtschapene menschen die elkaar als zoodanig kennen, hebben elkaar te inniger lief, hoe beter ze zijn."

Hierbij zijn nu eenige aanteekeningen gevoegd, die dan van Locke zouden afkomstig zijn. We achten het overbodig deze ook hier medetedeelen. Alleen het volgende. Dr. John Leylande, waarvan in den aanvang sprake is, moest, nadat Koning Hendrik VIII de Kloosters had opgeheven die boeken en oorkonden uitzoeken en bewaren die in zijn oog belangrijk waren. — Waar sprake is van „den eersten mensch in het Oosten" wordt dit bedoeld: „de masons geloofden, er waren in het Oosten menschen geweest voor Adam die de eerste mensch in het Westen genoemd wordt en kunsten en wetenschappen hadden hun oorsprong in het verre Oosten. Eenige voortreffelijke geleerden hadden dezelfde meening, en het is zeker dat Europa en Afrika die men, met betrekking op Azië, wel westelijke streken kan noemen, nog woest en ledig waren lang nadat in China en Indië de beschaving reeds tot eene aanmerkelijke hoogte geklommen was." Wat de Venetiërs betreft, vermoeden de aanteekeningen dat „liever door de domheid der monniken de Phoeniciërs met de Venetiërs verward worden." — Waar van Peter Gower sprake is, zegt L. eerst „niet te begrijpen hoe een Griek ooit zulk een zuiver Engelschen naam kon voeren „maar. zoodra ik aan Pythagoras dacht kon ik nauwelijks een glimlach bedwingen, bij de ontdekking dat die wijsgeer eene zielsverhuizing had ondergaan van welke hij zeker niet had gedroomd. Wij behoeven slechts aan de Fransche uitspraak van den naam Pythagoras te denken om te begrijpen hoe gemakkelijk een ongeleerde schrijver zulk eene vergissing kon begaan. Dat Pythagoras naar Egypte enz. reisde om daar kennis te verzamelen is aan alle geleerden bekend enz."

Wanneer we nu bedenken wie Locke was: de man der kritiek, de wijsgeer der ervaring, dan is het niet aantenemen dat hij de dwaasheden van dit „verhoor" voor goede munt zou hebben aangenomen. Wanneer daar sprake is van de kunst om kunsten te ontdekken, dan is hier duidelijk niets anders bedoeld dan de maçons belachelijk te maken. — Lenning vermoedt dat het „Verhoor" zijn ontstaan te danken heeft aan het bericht van Anderson dat Koning Hendrik VI de „plichten en wetten" (Charges and Laws) der Vrijmetselaars met zijne raadslieden las en daaraan zijn goedkeuring had gegeven (Vrgl. *Geschiedenis* en *Parlement*).

Vrijmetselarij, wel te onderscheiden van den Bond van Vrijmetselaren is, naar haar wezen, de arbeid van eenige daartoe eng met elkander verbonden mannen, die onder eenige aan de bouwkunst ontleende vormen, voor het algemeen geluk van het menschelijk geslacht werken; en daartoe een menschheidsbond willen in 't leven roepen dien ze voor zich, althans in beginsel, reeds bezitten. Zoo beschouwd, is de Vrmij.·. zelve het verhevenste van 't geen op aarde bestaat, en geen wonder dan ook, dat de uitnemendsten der wereld zich tot haar aangetrokken gevoelden. Liet plaatsruimte het ons toe, gaarne traden we in nadere beschouwingen, maar dit is onmogelijk. Eene vraag: is Vrijmetselarij, naar haar wezen beschouwd, eene illusie gelijk men meent? Wij antwoorden: verre van daar! De ervaring heeft geleerd en leert dagelijks nog, dat ze meer en meer verwezenlijkt wordt; de Vrmij.·. heeft reeds, in kiem en beginsel, de menschheid omademd, en hoe meer wij zorgen niemand optenemen die niet genoeg intellectueel en moreel ontwikkeld is om dit verheven denkbeeld te omvatten, hoe meer het maç.·. ideaal verwerkelijkt zal worden.

Vuur. Volgens Leviticus VI: 6, moest op het brandofferaltaar altijd het vuur branden, evenals bij de oude Perzen. Verder is het eeuwig vuur van Vesta bekend.

Eene Joodsche sage van later tijd verhaalt, dat de priesters, bij de verwoesting van Jeruzalem, het heilige vuur in een watervrije put verborgen hebben en, bij den terugkeer, dit weer daaruit terugnamen. Op grond hiervan, wordt in den Royal Arch (z. d.) Graad en in eenige andere Oppergraden, het vuur voor een veelbeteekenend symbool gehouden.

Vijf, is een getal dat vooral in den Metgezellengraad van veel beteekenis is. In den oudsten Leerling-catechismus wordt gevraagd: „Waarom maken vijf masons, (de Meester, de twee Opzieners en twee Gezellen) eene L.·. uit?" en het antwoord luidt: „Omdat ieder mensch vijf zintuigen heeft ontvangen." Fessler (z. d.) geeft daarvan deze verklaring: „De in eene Loge vereenigde Broeders moeten zoo innig verbonden zijn, dat zij slechts één enkel mensch zullen uitmaken. De mensch is een volkomen geheel, waaraan de vijf, nauw verbonden, zintuigen de stof moeten geven voor elke geestelijke werkzaamheid."

W.

Waarheid. De VV.·. MM.·. scharen zich rondom het altaar der W.·. — Welke is de waarheid hier bedoeld? — Wanneer men waant, dat de VV.·. MM.·. meenen de waarheid te bezitten, vergist men zich. Wij hebben het bekende woord van den Br.·. Lessing begrepen. De waarheid is het gesluierde beeld te Saïs; niemand licht, ongestraft, dien sluier op. Bovendien, men moet, meer dan gewoonlijk geschiedt, onderscheid maken tusschen waarheid en werkelijkheid. Waarheid is allereerst een zedelijk (ethisch) begrip. Ze is dan: die toestand, waarin voldaan wordt aan de hoogere behoeften van den mensch, waarin overeenstemming is tusschen zijn willen en kunnen, zijn aanleg en adspiratiën en zijne werkelijkheid. In zooverre is de Vrijmetselarij — naar haar innerlijk wezen beschouwd — de absolute waarheid. Maar, gelijk wij altijd blijven streven naar het waarachtig Vrijmetselaar — zijn, zoo is de waarheid zelve ons altijd het ideaal dat op verren, oneindig verren afstand blijft staan, maar dat we toch iederen dag eene wankele schrede kunnen naderen.

Waarheid (Ridder der —). In de Rite de Memphis (z. d.) en ook in andere Hooge Graden zijn meerdere graden die met dezen of een dergelijken naam worden aangeduid. In eerstgenoemden ritus is de 38 gr.·. Verhevene en uitverkorene Ridder der waarheid; 39 gr.·. Ridder philaleeth; 62 gr.·. Ridder des tempels en der waarheid; 65 gr.·. Vorst der waarheid.

Waarheidsvrienden (Amis de la vérité) z. Philaleten.

Waarmerk. Men verstaat daaronder oorspronkelijk ieder zichtbaar teeken waardoor zich eenig voorwerp duidelijk van een ander onderscheidt. Deze teekens werden gebruikt, om gelijkgezinde en gelijkgerechtigde deelgenooten opmerkzaam te maken op den band die allen samenbindt. In oude kerkgebouwen, en in 't algemeen in oude bouwwerken, vindt men zulke waarmerken die òf den oorsprong er van moeten aanwijzen, of ook wel eene symbolische beteekenis hebben. — De rondreizende leden der gilden moesten vroeger allereerst bewijzen de teekens te kennen. Vandaar dat iets dergelijks nog gevraagd wordt, van iedereen die eene L.·. wil bezoeken.

Wachthebbende Broeder of Dekker. (*D.* Ziegeldecker. *Fr.* Couvreur of Tuileur. *Eng.* Tyler of Tiler) is die Br.·. die moet toezien dat niemand in de L.·. komt, die zich niet als Vrijmetselaar heeft doen kennen. Dit gebruik is uit de oudheid afkomstig. Reeds daar vernemen wij het: „ἑκας ἑκας ἐστε βέβηλοι" en het „procul, procul este profani" d. w. z. „blijft verre, blijft verre oningewijden", gelijk er ook deurwachters waren bij de kerken der oude Christenen. De Dekker is dus „eigenlijk een schildwacht (guard or centinel) die bij de Logedeur geplaatst wordt, om een teeken te geven wanneer iemand wenscht binnen te komen, opdat de Opz.·. kan naar buiten gaan om dien te onderzoeken. Deze is altijd een

der Broederen". „Hij is een schildwacht bij de Logedeur om het teeken te geven, wanneer iemand wenscht te worden toegelaten die door den Opz.·. moet worden onderzocht". In de beide oudste catechismussen wordt gevraagd: „Door wien wordt de geslotene deur der Loge gedekt?" en geantwoord: „door een man met een uitgetrokken zwaard dien men dekker noemt." — „Wat heeft hij daar te verrichten?" — „Allen die de Vrmij.·. beluisteren verre houden, en daarvoor zorgen dat de kandidaten behoorlijk voorbereid worden." — Daaruit blijkt, dat in Engeland meerdere functiën door den dekker werden waargenomen: hij moest de Logedeur bewaken en zorgen dat geen onbekende binnenkwam, maar ook den kandidaat voorbereiden. Dat laatste is eenigszins vreemd, daar de Dekker, in Engeland, ook de eerste der dienende BBr.·. was en — gelijk daar nog soms voorkomt — voor zijn diensten eene tegemoetkoming ontving. Ondanks dat alles wordt de D.·. toch ook daar tot de Officc.·. gerekend en volgens Browne's „*Masterkey*" met de volgende woorden geïnstalleerd: „Ik geef u hier het kleinood der verdediging dat gij met bedaard overleg (discretion) moet gebruiken tegen iederen niet geschikten persoon die in de Loge zou willen binnendringen, om onze harmonie te storen." Aan dit ambt wordt in Engeland en ook elders groote waarde gehecht; zoo lezen we in Browne (t. a. p.) vraag. 148: „Waarom zijn de vergaderingen zoo hoog, zoo diep en zoo geheim?" — „Om des te beter hen te beschouwen die opklimmen of afdalen opdat, wanneer een vreemde mocht naderkomen, de Dekker den Meester daarvan bijtijds bericht kan geven, en deze dan de Loge kan sluiten, de kleinodiën der Broeders doen wegnemen en zoo kan verhoeden dat hunne harmonie gestoord wordt." — Buiten den Dekker, wiens werkzaamheden in het Engelsche constitutie-boek (1841) nauwkeurig omschreven worden, moest iedere L.·. onder hare werkelijke beambten nog een wachter hebben, buiten de Loge (innergard), die zijn plaats heeft in het Noorden en de jongste Leerl.·. is. In Duitschland wordt daarvoor de jongste Mr.·. gebruikt, terwijl de eerste der Dienende BBr.·. buiten de deur wacht houdt. In Nederland is de Dekkar een der officc.·.; hij houdt de wacht binnen den T.·., terwijl daarbuiten zelden of ooit de wacht wordt waargenomen. In Engeland heeft men nog een Gr.·. Dekker (Grand-tyler), aangaande wien in 1841 het volgende bepaald werd: 1. De Gr.·. D.·. moet door den Gr.·. Mr.·. benoemd worden. Hij moet Mr.·. V.·. M.·. zijn en blijft zijn ambt waarnemen zoolang als 't hem goeddunkt. 2. De Gr.·. D.·. moet de uitnoodigingsbrieven van den Gr.·. Secretaris in ontvangst nemen en zorgvuldig afleveren. Hij moet voor de inrichting van alle samenkomsten zorgen en toezien, dat niemand wordt toegelaten die daartoe niet eigenlijk gerechtigd is. 3. Wanneer een Gr.·. D.·., zonder daartoe bekomen verlof van den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeput.·., een maç.·. begrafenis of een anderen openbaren optocht bewaakt, of zijn diensten bewijst aan eene vergadering of z. g. Loge van Vrijmetselaren die niet regelmatig is geconstitueerd en het gezag van den Gr.·. Mr.·. niet erkent of zich niet onderwerpt aan de wet van het Opperbestuur, dan zal hij onwaardig verklaard worden ooit weêr in de L.·. het ambt van Dekker of buiten wachter waartenemen, en van de weldaad der Charity (algemeene armenkas) buitengesloten worden.

Wal (Baron Guillaume, Eugene, Joseph de —) geb. te Athaine 1736, gaf in 1785 uit eene *Histoire de l'Ordre teutonique*" en later „*Recherches sur l'ancienne constitution de l'Ordre teutonique*" in 10 deelen, dat de hoofdbron is voor de geschiedenis der Duitsche orde.

Wales (Frederik, Lodewijk, Prins van—) zoon van koning George III van Groot-Brittanië, geb. 21 Jan. 1707 overl. 13 Maart 1751, werd in eene daartoe opzettelijk ingerichte Loge, in het paleis Kew bij Richmond, door den vroegeren Gr.·. Mr.·. Desaguliers op de gewone wijze gerecipieerd, en op denzelfden dag in de drie Grr.·. aangenomen. Deze Reç.·. gaf natuurlijk aan de Brsch.·. groot aanzien.

Wales (George, August, Frederik, Prins van —) als koning van Groot-Brittannië George IV, geb. 12 Aug. 1762, overl. 26 Juni 1830, werd den 6 Febr. 1787 door den Hertog van Cumberland tot V.·. M.·. aangenomen en den 34 Mei 1790 tot Gr.·. Mr.·. der Gr.·. L.·. benoemd; ook de Gr.·. L.·. van Schotland verkoos hem in 1806 tot haren Gr.·. Mr.·.. Als koning werd hij Gr. Patroon der O.·..

Wales (Eduard Albert Prins van —) z. *Engeland* en *Vorsten*.

Wallis (Zwitsersch kanton). In dit, uitsluitend ultramontaansch, bergland bestaan sedert geruimen tijd verspreide Vrijmetselaren, die meest tot de L.·. te Bex, aan de grenzen van het kanton, behooren. In de hoofdstad Sitten wilden de BBr.·. reeds in 1865 eene maç.·. soc.·. oprichten, wat de Gr.·. L.·. Alpina trouwens niet

goedkeurde. Den 20 Sept. 1878 werd evenwel te St. Maurice een bijeenkomst van Broeders gehouden, die het voormalige gezelschap Les Amis du Valais, dat in 1870 was opgeheven, weêr in 't leven wilden terugroepen. Met algemeene stemmen werd daartoe besloten.

Wandelloges. Onder dezen naam verstaat men twee soort van LL.·.: 1. Zulke Loges (vooral in Duitschland) die, naar een bepaald vastgesteld plan, dan weêr in deze, dan weêr in gene stad bijeenkomen; die Loges, wier leden in twee naburige steden wonen en overeenkwamen beurtelings in een van beide of ook in meerdere te vergaderen. Vroeger kwam dit meer voor; zooals ook in vroeger jaren met de L.·. „Deugd en IJver" in 't O.·. van Harlingen, die soms ook te Franeker bijeenkwam, maar later is dit in onbruik geraakt. 2. In vroegeren tijd was het veelal gebruik dat eenige naburige Loges, eens of meermalen in een jaar, op een bepaalde plaats bij elkaar kwamen. In Duitschland komt dit nog veel voor, en heeft dit voordeel, dat de BBr.·. elkaar persoonlijk beter leeren kennen en dat zij nu ook bekend worden met elkanders arb.·..

Wapen. In de Middeleeuwen had ieder gild een wapen, dat gewoonlijk in betrekking gebracht werd met den Schutspatroon ervan. Zoo kreeg de Engelsche Gr.·. L.·. van de oude bouwcorporatie haar wapen dat, met een kleine wijziging, nog in gebruik is. Evenzoo namen andere hooge Maç.·. Lichamen een wapen dat veelal betrekking had op de stad of het land waar ze gevestigd waren, of op den naam der Loge zelve. Die wapens gaven meest symbolische voorstellingen. Toen de Hooge Graden ontstonden, werden zon, maan en sterren vaak in 't wapen gebracht; van adellijke wapens was alleen sprake bij de Strikte Observantie (z. d.); want veelal werd het ridderlijk wapen van den voorzitter (Commendator domus) het Logewapen. — In later tijd is men gelukkig eenvoudiger geworden, en zoekt men den naam der Loge in het wapen te symboliseeren. Dat hier soms wonderlijke dingen voorkomen, bewijst het voorbeeld door Lenning (III 449 b.) aangehaald, dat het zegel der O.·. in Bohemen bestaat uit het „membrum virile erectum" tusschen een paar maç.·. insignies. — In Nederland zijn de wapens meestal symbolische voorstelling van den naam der Werkpl.·., of van het O.·. waarin ze gevestigd zijn.

Wapen (degen enz.). z. *Zwaard.*

Ward (John—) later Lord Viscount Dudley en Ward, Baron van Birmingham, een man die met recht beroemd is geworden door zijn maç.·. kennis en onvermoeiden ijver, en wiens naam telkens nog met dankbaarheid wordt genoemd, wanneer er sprake is van eenige waarachtig maç.·. daad. Het eerst wordt van hem melding gemaakt den 7 Juni 1733 toen hij 2de Gr.·. Opz.·. was; den 17 April 1735 werd hij Ged.·. Gr.·. Mr.·., welk ambt hij bekleedde tot 7 Mei 1739. Daar de Gr.·. Mr.·. Weymouth zich weinig om de Brsch.·. bekommerde, was hij het die alles leidde en bestuurde. Hoewel niet altijd met het gewenschte succes, was hij altijd onvermoeid bezig aan het wegnemen van veel dat toen ter tijd de Engelsche Vrmij.·. nog ontsierde. Den 27 April 1742 werd hij tot Gr.·. Mr.·. benoemd, welk ambt hij twee jaren lang bekleedde. Onder zijn bestuur werden twee der Londensche Loges van de Logelijst geschrapt, omdat ze niet gehoorzaamden aan het wettelijk bevel om zich in de Gr.·. L.·. te doen vertegenwoordigen. Over de wijze waarop Ward zijn plicht opvatte, zegt J. Scott het volgende: „W. verloor geen oogenblik om de krachtigste middelen aantewenden tegen alle ongerechtigheden in de Broederschap. Hij beval de beambten de grootste nauwgezetheid aan, in hunne respectieve betrekkingen, en gaf zelf in alles een edel voorbeeld. Hij gaf aan de Loges, wier ledental langzamerhand zeer verminderde, den raad zich met andere werkplaatsen die in dezelfde omstandigheden verkeerden te vereenigen.... Hij ondersteunde en bemoedigde de zwakken, bezielde de sterken met nieuwen moed, vermaande en bestrafte de schuldigen waar het noodig was op zulk eene wijze, dat de harmonie tusschen de BBr.·. nooit zoo sterk was als juist in zijn tijd."

Wargny (de —) was met Metton hoofdredacteur der „*Annales chronologiques littéraires et historiques de la Maçonnerie des Pays-Bas*", welke annalen volledige acte-stukken zijn over Nederlandsche, Fransche, Engelsche en Italiaansche Vrijmetselarij.

Warschau z. *Polen.*

Washington (George —), de beroemde eerste President der Vereenigde Staten van Noord-Amerika en grondlegger van de onafhankelijkheid der groote republiek, geb. 23 Februari 1732, overl. 14 Dec. 1799 in Virginië werd den 4 Nov. 1752 in de O.·. opgenomen en in het volgende jaar tot Mr.·. bevorderd. Hij was de eerste Reg.·. Mr.·. der *Washington Alexandria Lodge* No. 22 te Alexandria, die hij ook tijdens den oorlog bezocht en

welke den 16 Dec. 1799 eene Rouwl.·. ter zijner nagedachtenis hield. De overlevering, volgens welke hij Gr.·. Mr.·. aller Amerikaansche Loges zou geweest zijn, is gebleken op een misverstand te berusten.

Waskaarsen. In iedere L.·. zijn, wanneer ze geopend is, drie lichten ontstoken die het symb.·. zijn van het hoogere licht waarin elke maç.·. arbeid wordt volbracht. Die lichten behooren eigenlijk waskaarsen te zijn, maar in enkele Loges gebruikt men daarvoor ook wel gaslicht.

Wassenaer. Dit aanzienlijk Nederlandsch geslacht wordt, in de geschiedenis der Nèderlandsche broederschap, meermalen genoemd. (Z. o. a. *Charter van Keulen.*

Waterpas (Le niveau. The level) is een der meest beduidende kleinodiën der Vrmij.·. en is oorspronkelijk het symb.·. der absolute gelijkheid van alle BBr.·..

Web (John) een Engelsch bouwmeester, een der beste leerlingen en tevens schoonzoon van Inigo Jones (z. d.), was ook de bouwmeester van het paleis te Greenwich, dat later een hospitaal werd voor zeelieden. Anderson maakt, in de onderscheidene uitgaven van het constitutieboek, van hem melding als van Gr.·. Opz.·. der Engelsche Gr.·. L.·..

Wedekind (George, Christian, Gottlieb, Vrijheer van —) lijfarts van den Groothertog van Hessen-Darmstadt, Lodewijk I. Hij werd geboren te Göttingen, waar zijn vader Hoogleeraar was, den 8 Januari 1761, en werd reeds in 1780 tot Doctor bevorderd. Reeds vroegtijdig werd hij bekend door het uitgeven van vele wetenschappelijke werken. Zijn leven was veelbewogen; hij bekleedde onderscheidene waardigheden, was aan meer dan eene Universiteit Hoogleeraar, en werd eindelijk lijfarts van den Groothertog. — Hij werd in de L.·. „*Maximilian zu den drei Lilien*" te Keulen in de O.·. opgenomen (1785). Tijdens zijn verblijf te Mainz beschuldigde men hem, dat hij een aanhanger was der Illuminaten, hoewel hij zich daar aan allen maç.·. arbeid onttrok. Later keerde hij echter met verdubbelde liefde tot de L.·. terug, bekleedde daarin de hoogste ambten en trad ook als maç.·. schrijver op. Het is niet onbelangrijk zijne denkbeelden over Vrmij.·. te leeren kennen; al zijn ze de onze niet in alle opzichten, toch mag hij tot de leermeesters en voorgangers genoemd worden. Daartoe ontleenen wij het volgende aan zijn „*Baustücken*" in 1820 uitgegeven. „Wie in de O.·. van VV.·. MM.·. ook censuur wenscht, moet eerst bewijzen dat misbruik der vrijheid van drukpers ooit eenig nadeel berokkend heeft aan de Vrmij.·. en aan de Broederschap. De schrijver van *Sarsena* (z. d.) heeft zeker zeer onplichtmatig gehandeld, maar het zou niet moeielijk te bewijzen zijn dat hij ook, zonder het te willen, veel nut heeft gesticht. En wanneer het ook te bewijzen ware, dat in de Vrmij.·. de absolute drukpersvrijheid eenig nadeel gedaan heeft, dan zou de censuur toch nog veel meer kwaad doen. Wat zou er van ons zijn geworden, wanneer wij niet in het genot waren van publiciteit? Der hoogste Loge te Londen zij dank, dat wij ons daarin mogen verheugen; maar nog grooter dank aan den vooruitgang der wetenschap die, ook in de Vrmij.·., tegen elke onderdrukking der vrijheid strijdt. De oneenigheid en twisten in de Broederschap die, blijkens de ervaring, 't gevolg zijn van de heerschappij der hartstochten of van zeker misverstand, zouden in al hun nietigheid openbaar zijn geworden, wanneer ze voor de rechtbank der openbare meening gebracht waren. Het Opperbestuur is werkelijk al te bezorgd, wanneer het meent dat de drukpersvrijheid de bron zou zijn van oneenigheid onder de Br.·..... Het ligt in den aard der zaak, dat elk twistpunt zijn nadeelige zijde verliest, zoodra het kalm wordt beschouwd, en aan het oordeel van het nuchtere publiek wordt onderworpen. Maar dit geschiedt het beste, wanneer alles beschenen wordt door den fakkel der openbaarheid" .... Na deze algemeene opmerkingen, waarmede hij zijn openlijk optreden als maç.·. schrijver, ook voor het publiek, rechtvaardigt, gaat hij voort zijne denkbeelden te ontwikkelen over het wezen der Vrmij.·.. We ontleenen daaraan het volgende: „Het zedelijke einddoel der Vrmij.·., die zich niet meer bezig houdt met het oprichten van werkelijke gebouwen, bestaat in de kunst zich zelven en anderen te veredelen en werkzaam te zijn voor de volmaking der menschheid. Onze Bond is een aangename vriendschapsbond, die het beeld oplevert van den idealen toestand der menschheid. Onze symbolen en gebruiken moeten ons leeren nadenken over onze verhouding tot ons zelven, de menschheid, het universum en onzen Schepper en ons dringen tot welwillendheid en vriendschap, opdat wij, het levensdoel der menschheid en van den mensch erkennende, binnen en buiten den Bond, in reine liefde voor elkander leven en werken zullen. — Daarom roept de Vrmij.·. ons telkens zeer ernstig op

onze plichten als staatsburger en als leden van iedere andere profane vereeniging, nauwgezet te vervullen, omdat anders de menschelijke samenleving niet kan bestaan en er niet voor de menschheid kan gewerkt worden. Nu is iedere directe inmenging, in het werken dier prof.·. vereenigingen, gevaarlijk voor onze eendracht, en verwijdert ons van het eigenlijk doel onzer instelling: de leemten aantevullen, die in alle denkbare menschelijke vereenigingen bestaan. Over de vervulling van het zedelijk doel der Vrmij.·. bestaat geen leerboek, en kan er geen bestaan; want elke, ook de beste leermethode, zou tot sectewezen brengen en aanleiding geven tot verkeerde opvattingen. Ieder V.·. M.·. moet, voor zich zelven, zijn eigen leerstelsel opbouwen. De symbolen en gebruiken kunnen hem den weg wijzen, waarover en in welke volgorde hij kan nadenken. De Vrmij.·. mag slechts in hare symbolische taal, eenige wenken geven, dan zal ze voor ieder tijdperk van kracht blijven en laat dan ruimte voor de meest onbeperkte ontwikkeling. De Vrmij.·. blijft zoo onveranderlijk dezelfde, maar de VV.·. MM.·. moeten rusteloos voorwaarts gaan, opdat ze niet door den Genius van den tijd zullen overvleugeld worden. De individueele Vrijmetselaars moeten telkens er naar streven, telkens volmaakter leerbegrippen aan de wereld te geven, telkens helderder licht om zich heen te verbreiden.“ — Met één woord: „de Vrmij.·. moet verlichting bevorderen, moet zich zelve ook als iets bepaald gegevens beschouwen.“ — Gaarne veroorloofden we ons nog meerdere aanhalingen, maar we moeten ons beperken. Het aangevoerde kan althans eenig denkbeeld geven van het werken en streven van een man, die onder de wetenschappelijke Vrijmetselaars zeker een eerste plaats innemen. — Wedekind overleed den 28 October 1831, nadat hij kort te voren zijn 50jarig jubilé als doctor had gevierd.

Weduwe (Kinderen der —) volgens een Fransch Rituaal is dit de symbolische naam voor de Vrijmetselaren. In het Rituaal over de Tempelridders wordt gezegd. „Als trouwe aanhangers der koninklijke familie (na den dood van Karel I van Engeland) noemden zich (de Maçons) kinderen der weduwe.“ Ook in het systeem van Clermont (z. d.) wordt gezegd: „Wij zijn kinderen der weduwe. Omdat de O.·. geen zichtbaar hoofd en geen Grootmeester meer te Jerusalem heeft, is ze werkelijk eene weduwe en zijn wij van deze weduwe de kinderen.“ Volgens anderen, staat deze benaming in verband met de legende van Hiram Abif, wiens volgelingen als 't ware de kinderen zijn zijner weduwe.

Wegscheider (Julius Augustus —) geb. 17 Sept. 1771 te Küblingen in het Hertogdom Brunswijk, overleden 20 Jan. 1849, hoogleeraar der Godgeleerdheid te Halle. Als voornaamste woordvoerder van het oude theologische rationalisme, heeft hij een blijvende plaats veroverd in de geschiedenis der theologische wetenschap. Hij werd den 23 Febr. 1795 als Maçon aangenomen, en later eerelid van alle tot de Gr.·. L.·. van Hamburg behoorende Loges.

Weiler (Georg, August, Baron von —) geb. in 1726, een zeer ontwikkeld man. Hij trad vroegtijdig in militairen dienst, nam deel aan den zevenjarigen oorlog, maar verliet later den dienst en leefde beurtelings te Weenen en te Dresden, terwijl hij bovendien veel op reis was. De verbreiding van het Tempelheeren-systeem van v. Hund (z. d.) schijnt zijn levensdoel te zijn geweest.

Weimar (Hoofdplaats van het Gr. Hertogdom Saksen-Weimar). Hoewel we ons tot regel gesteld hebben, geene buitenlandsche stad afzonderlijk te vermelden daar dit werk dan zeker de gestelde grenzen verre zou overschrijden, maken we met *Weimar*, rijk aan zoovele herinneringen, eene uitzondering. Reeds in 1767 werd hier eene St. Jans-L.·.,genaamd: „*l'Amitié*“, gesticht; maar toch in 1742 was er reeds sprake van maç.·. bijeenkomsten. Opmerkelijk is het te vernemen, hoe Hertog Ernst August, hoewel geen V.·. M.·., zich in dit jaar reeds over de Brsch.·. uitliet. Hij zeide eens in eene officieele toespraak: „Tot zulke genootschappen die door de liefde zijn verbonden, moet in de eerste plaats genoemd worden een zeker zeer aanzienlijk gezelschap dat door geheel Europa met onderscheiding wordt behandeld. Wat dit in groote achting staande gezelschap eigenlijk bedoelt is aan niemand, behalve aan de leden er van, bekend en de algemeene stilzwijgendheid der Broeders over dit punt, is vast algemeen bewonderd geworden. Wij van onzen kant houden het daarvoor, dat God in de moeielijke dagen die wij beleven ook mogelijk door dit genootschap iets geheel bijzonders wil tot stand brengen, wat op verbazende wijze, gedurende eenigen tijd nog een geheim moet blijven, totdat God en de tijd het zullen openbaren. Wij hopen daarom, dat deze zeer beroemde broederschap Gods eer zal bedoelen en eene den menschen heilzame strekking zal hebben.“ Weldra

werd de L.·. „Amelia" opgericht op den geboortedag der Hertogin, die aan de werkpl.·. ook gaarne haren naam gaf; onder hare leden vinden we de uitnemendste mannen, b. v. Musaeus, (gerecipieerd 1776), Bertuch (geb. 30 Dec. 1776), Bode en anderen; den 23 Juni 1780 werd *Goethe* hier gerecipieerd.

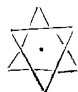
Weishaupt (Adam —) geb. 6 Februari 1748 te Ingolstadt, overl. 18 Nov. 1830. In 1755 werd hij Hoogleeraar in het Kerkelijk recht te Ingolstadt. Tot dusver werd deze leerstoel uitsluitend door geestelijken bezet, en deze konden het niet best verdragen dat W. door zijn boeiende en bezielde voordracht zoovele jongelui aan zich wist te binden. Om nu de machinatiën der geestelijkheid tegen te werken, besloot W. zijn toevlucht te nemen tot een, in zekeren zin, homoöpatisch middel, namelijk tot het stichten van de op Jesuïtische wijze ingerichte Orde der „Perfectionisten", waaruit zich de Illuminatenorde (z.d.) ontwikkelde. De grondidée dezer vereeniging was, volgens Weishaupt's eigen woorden, de volgende: „zelfdenkende menschen uit alle werelddeelen, van alle standen, van alle godsdiensten, met eerbiediging van hun vrijheid van denken, ondanks alle verschil van meening en levensbeschouwing, door een zeker hooger belang voor goed met elkaar te verbinden; hen daarvoor te winnen, hen voor dat denkbeeld met zooveel ijver te bezielen, dat zij, zoowel ver van elkander verwijderd als in elkanders nabijheid, allen hetzelfde zullen verlangen en uit eigen aandrang, uit waarachtige overtuiging, van zelf zullen doen, met geen openlijke dwang, zoolang er eene wereld bestond en zoolang er menschen leefden, heeft kunnen uitwerken." Het doel was goed, maar W. koos zeer zeker verkeerde middelen, en de tegenwerkingen der vervolging bleef niet uit. Ook Weishaupt moest dit ondervinden; hij was van zijn betrekking ontzet en vertrok naar Gotha, waar Hertog Ernst II hem in bescherming nam. Hier leefde hij van een klein pensioen, dat hem was toegelegd; en hield hij zich onverdeeld met wijsgeerige studiën bezig. Maar nu vooral ontwikkelde zich zijn lust voor het geheimzinnige en bovennatuurlijke meer en meer. Toch verdiende hij de bewondering van velen die hem dienden. Heeft hij vaak gedwaald, men vergete niet, dat hij zich uit de banden van een fanatiek Catholicisme heeft moeten losmaken en zijn ontwikkeling alleen te danken heeft gehad aan eigen studie en nadenken. Zijn hoofdgebrek was: gemis van menschen- en wereldkennis. Hij verkondigde voortreffelijke theorieën, maar die in de praktijk veelal onuitvoerbaar waren. Hij was overigens een der uitnemendste mannen van zijn tijd, een der eersten onder de BBr.·. die zich, met werkelijk verheven moed, uit de handen der geestelijkheid heeft losgerukt.

Weldadigheid. Dat de Bond van VV.·. MM.·. deze deugd allereerst beoefent, behoeft niet gezegd te worden; zelfs is het niet zeldzaam dat de buitenwereld meent dat deze, in den grond, niet anders is dan een groot philantropisch instituut. Men bedriegt zich hierin, en het is noodig dat met nadruk te zeggen. De maç.·. weldadigheid kent natuurlijk geene grenzen, maar strekt zich tot allen uit; toch is deze eene andere dan die der buitenwereld, moet althans eene andere zijn. Gewone armenzorg ligt niet op het terrein der O.·.; deze wordt door tal van prof.·. vereenigingen op uitstekende wijze uitgeoefend. De maç.·. weldadigheid moet altijd een zedelijk en geestelijk karakter hebben; dat wil zeggen: moet het zedelijk of geestelijk welzijn kunnen bevorderen. Derhalve, geen aalmoezen geven, maar wegen openen van nieuwe ontwikkeling, maar behouden en redden, maar behoeden voor zedelijken achteruitgang. Dat dit nog te veel over 't hoofd wordt gezien, behoeft niet gezegd te worden; en de Bond kon zeker veel meer doen dan hij doet, wanneer deze beginselen meer gewaardeerd werden. — Dat de Vrmij.·. ondertusschen veel, zeer veel op dit gebied heeft gedaan, kan niet worden ontkend. Bijkans iedere Loge, ook de kleinste, heeft zich op dit gebied min of meer verdienstelijk gemaakt. Maar ook op grooter schaal heeft de O.·. veel gewerkt; vooral in de tweede helft der voorgaande en het begin dezer eeuw zijn door haar grootsche stichtingen in het leven geroepen; we herinneren voor Nederland alleen aan het blinden-Instituut te Amsterdam, de Louisa-Stichting, de Alexander-Stichting te Bennekom enz. — Eene dwaling is het nog te meenen, dat de BBr.·. alleen of hoofdzakelijk elkander willen helpen en bevoordeelen. Natuurlijk doet men allereerst wel aan de zijnen, maar zoo enghartig zijn de VV.·. MM.·. niet. Waar werkelijk goed, gesteund kan worden, treedt de O.·. gaarne op, binnen den Get.·. R.·. en ook daar buiten.

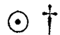
Wereldwijzen (De onbekende —) Omstreeks 1780 bestond er in Frankrijk en Duitschland, onder dezen naam eene vereeniging van bedriegers die op den dwazen

trek naar Alchemie speculeerden en daarin, tegen enorme betaling, zoogenaamd onderwijs gaven. Wie nu tot die vereeniging toetrad, moest bovendien een bespottelijk hooge contributie offeren. De aangenomene ontving, voor veel geld, een blauwe kaart. Op de eene zijde daarvan stond: „Sub ratificatione Venerandi (17) Superior. Tessera Receptionis in Imum Gradum Ordinis Philosophorum Incognitorum, Fratrum Systematis antiquoris.

A. 407⅞ J. GORDIANUS,
Frater Inspector Circuli II.

Op den anderen kant:

Praevia sancta promissione religiosae adimpletionis Articuli fundamentatis I et II et rite adimpleto Articulo III.

Werkplaats (Atelier) is de algemeene naam voor de plaats waar de ritueele arbeid der VV.·. MM.·. verricht wordt.

Westen. In onderscheidene Fransche Oppergraden komt deze benaming voor, in verband met het parallelle Oosten; en treft men de Ridders van het Oosten en Westen aan (z. d).

West-Indië (Nederlandsch —). Spoedig na de oprichting van het Nederlandsch Gr.·. O.·., vindt men ook in West-Indië sporen der Vrmij.·.. In de zitting der Gr.·. L.·. van 18 December 1757 werd Br.·. Hendrik Rietveld aangesteld tot Prov.·. Gr.·. Mr.·. voor de eilanden Curaçao en St. Thomas en een constitutiebrief verleend voor de Loge „*de Vriendschap*" op eerstgenoemd eiland. Maar reeds in 1747 was te St. Eustatius eene Loge opgericht onder den naam „*Free and accepted Masons*", verder eene tweede (1751) onder den naam „*St. Pieter*" en spoedig daarna (1758) een derde „*St. Jan Evangelist*" of „*Les Parfaits Maçons*" genaamd. Daaruit volgt, dat, reeds voor de oprichting der Nederlandsche Gr.·. L.·., vele VV.·. MM.·. in W. I. gevonden werden. In Juni 1851 werd Br.·. Frans van der Goes, Kapit. t/z. aangesteld tot buitenlandsch Ged.·. Gr.·. Mr.·. voor die plaatsen, waar zich geen Prov.·. Gr.·. Mr.·. bevond. — Weldra werden ook werkplaatsen opgericht op het vasteland onzer West-Indische bezittingen. Te Paramaribo werd den 17 November 1761 de L.·. „*Concordia*" geopend, die bleef werken tot 19 Augustus 1770 toen ze, door gebrek aan genoegzame deelneming, gesloten werd; in 1773 werd ze echter weêr heropend en bestaat nog met 89 leden. Br.·. J. Sander te 's Gravenhage vertegenwoordigt haar op het Ned. Gr.·. O.·. In dien tusschentijd was te Paramaribo, eene tweede L.·. geopend onder den naam „*La Zélée*" en in 1776 constitueerde zich de L.·. „*De Standvastigheid*"; beide laatste zijn inactief. — De L.·. „*de Vriendschap*" te Curaçao heeft altijd met de Loges in 't Moederland de meeste gemeenschap onderhouden. Verder werd te Demerary in 1771 een constitutiebrief gevraagd en ontvangen voor eene L.·. onder den naam „*St. Jean de la Réunion*". — Scheen de O.·. in den aanvang slechts een kwijnend leven te kunnen leiden, spoedig kwam daarin verandering, vooral te Paramaribo. Nadat de „*Concordia*" weêr was heropend verrezen daar achtereenvolgens de volgende Werkpll.·.: in 1773 de „*l' Union*", 20 April 1775 „*La Solitaire*"; 6 Febr. 1776 „*de Standvastigheid*" en in hetzelfde jaar „*de Vereenigde Deugd*", terwijl den 17 Mei 1777 nog een militaire ambulante L.·. *Cura et Vigilantia*" geopend werd. Br.·. Jan van Heemskerk was toen tot Prov.·. Gr.·. Mr.·. benoemd. Te Curaçao werd in 1774 ook een nieuwe werkpl.·. „*l' Union*" geopend en in 1778 de nog aldaar bestaande L.·. „*de Vergenoeging*", die nu 60 leden telt en op ons Gr.·. O.·. vertegenwoordigd wordt door den Br.·. J. C. Estor Jr. te 's Gravenhage. Het zou ons te ver voeren, wanneer we de geschiedenis van al de Werkpll.·., die veelal slechts voor korten tijd bestonden, hier willen melden. Wij verwijzen daarvoor naar het Standaard-werk van Br.·. H. Maarschalk „*Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland, onderhoorige Koloniën en Landen*" (Breda 1872) bl. 400 v. v. — In de eerste jaren dezer eeuw brachten de politieke verwikkelingen ook groote verandering in den toestand der Vrmij.·. in West Indië. Aan Nederland bleef slechts een klein deel der oude kolonie, en het schijnt dat ons Opperbest.·. zich toen weinig om de West-Indische Loges bekommerde. Nadat de vereeniging van het Gr.·. O.·. der Noordelijke Provinciën met dat der Zuidelijke had plaats gehad, werden de West-Indische Loges, zonder dat men ze had geraadpleegd, eenvoudig gevoegd bij de Belgische Gr.·. L.·. van Bestuur (z. *Nederland*). Deze bekommerden zich echter weinig daarom, en zonden hare brieven en stukken eenvoudig aan het Gr.·. O.·. der Nederlanden te 's Gravenhage. Na de scheiding van België kwam er verandering in dezen vreemden toestand, en schijnt men zich hier de belangen der West-Indische Broe-

ders meer te hebben aangetrokken. — De L.·. „*Concordia*" was het die de mac.·. belangen het meest behartigde. Ze stelde den Br.·. J. Jabot van de L.·. „*l'Union Royale*", tot haren gevolmachtigde aan, die dan ook aandrong op eene afdoende regeling van de betrekkingen der West-Indische Loges met het Nederlandsch Gr.·. O.·.; en de Voorz.·. M.·. der *Concordia*, Br.·. Diepering, deed niet minder het zijne. Om nu alles tot een goed einde te brengen, benoemde de Gr.·. Mr.·. Nat.·. een Gedept.·. Gr.·. Mr.·. voor West-Indië en wel Br.·. Julius Constantijn Rijk, Schout bij Nacht en benoemd gouverneur. Hij keerde echter spoedig naar het Moederland terug en kon weinig doen. Nu werd in zijn plaats benoemd Br.·. Philip de Kanter, procureur-generaal bij het Hooge Gerechtshof te Paramaribo, en in 1844 werd eindelijk aan de West-Indische LL.·. het recht gegeven zich op het Nederl.·. Gr.·. O.·. te doen vertegenwoordigen. Intusschen waren zeer vele der bovengenoemde Loges reeds vervallen; maar Br.·. de Kanter vatte zijn taak zeer ernstig op; de dood maakte den 14 Juni 1852 een einde aan zijn veelomvattenden arbeid. Br.·. Lisma volgde hem op als Ged.·. Gr.·. Mr.·. en deze werd weder in 1856 door Br.·. C. van Schaick vervangen. Deze keerde in '66 naar het Moederland terug en Br.·. Gerardus Duyckerinck werd in zijn plaats tot Ged.·. Gr.·. Mr.·. gekozen, terwijl Br.·. Pieter Isaac Beaujon Ged.·. Gr.·. Mr.·. werd voor Curaçao, die deze betrekking nog bekleedt; de zetel van Ged.·. Gr.·. Mr.·. voor Suriname is vacant en wordt ad interim waargenomen door den Br.·. C. D. Brakke, oud-Voorz.·. der L.·. „*Concordia*" te Paramaribo. In 1877 werd op Bonaire de L.·. „*Harmonie*" opgericht, waarvan de Br.·. P. J. Persijn te Hoorn vertegenwoordiger is op het Ned. Gr.·. O.·., zoodat er heden in Nederlandsch W. I. drie Werkpll.·. zijn. De „*Harmonie*" heeft echter in 1884 haren arb.·. gestaakt. Een kap.·. der HH.·. Grr.·. is gevestigd bij de LL.·. „*Concordia*" en „*de Vergenoeging*". Aan de rustende L.·. „*de Standvastigheia*" te Paramaribo is eene Afdeeling van den Meestergraad verbonden.

West-Indië. (Alle eilanden tusschen Noord- en Zuid-Amerika). Hier bestaan, behalve de in het vorig artikel genoemde Nederlandsche Loges: I. Het Gr.·. O.·. van Haïti (Republiek Haïti, in 't Westen van het eiland van dien naam. II. Het Gr.·. O.·. van San Domingo (Oostelijk deel van Haïti). III. De drie Gr.·. LL.·. van het Spaansche eiland Cuba. IV. Onder de Gr.·. L.·. van Engeland drie Districts-Loges. V. Onder de Gr.·. L.·. van Ierland 3 Loges. VI. Onder de Gr.·. L.·. van Schotland 5 Prov.·. Gr.·. LL.·. VII. Onder Fransch Opperbestuur 3 Loges op Guadeloupe, 1 op Martinique, 1 op St. Thomas, 2 op Haïti en 1 op Portorico en VIII. Onder de Gr.·. L.·. van Zweden eene L.·. op het eil. St. Barthélemy.

Westminster (Abdij van —) is eender heerlijkste monumenten der Gothische bouwkunst, en tegenwoordig als het Panthéon van beroemde Engelschen. In de tweede uitgave van Andersons Constitutieboek wordt verhaald, dat Peter de Rupibus, Bisschop van Winchester, die onder Richard I Grootmeester der Vrijmetselaren (Free-masons) was, den eersten steen voor deze abdij heeft gelegd, waarvan het eerst gebouwde gedeelte Salomo's hal werd genoemd. Onder Eduard I, in 1285 werd het bouwfeest der abdij gevierd; maar ze brandde in 1299 af en de bouw werd toen hervat door den abt Simon Langham; eerst in 1700 werden de torens geheel voltooid.

Wet. Wetboek. De oorsprong der maç.·. wetgeving moet gezocht worden in de oude oorkonden der middeleeuwsche bouwcorporatiën; en hoewel die verouderd mogen zijn, toch gelden de moreele grondslagen dier oude wetgeving heden nog voor de Broederschap der VV.·. MM.·. Deze oude oorkonden van Engeland en Duitschland vormen een geheel. Ze behelzen natuurlijk hoofdzakelijk allereerst allerlei bepalingen omtrent de gilden, de gedragingen der broeders, de besturen der Bonden enz. enz. Toch liggen daarin evenzeer reeds de algemeene beginselen van godsdienst en moraal, die zoo ruim en mild zijn, dat zich daaruit de maç.·. leer gelijdelijk kon en *moest* ontwikkelen. De weinige, toen nog bekende, oorkonden werden in 1717, bij de wijziging, die de Brsch.·. toen onderging, in het Engelsche constitutieboek (z. d.) opgenomen en ook werden ze, eenigszins gewijzigd, afzonderlijk afgedrukt. En sedert dien tijd werden, voor en na, nog onbekende handschriften gevonden, de laatste door Cooke in 1861 die, uit een handschrift op het Britsche Museum bewaard, een gildewet mededeelde. Het hoofdmoment van al die verordeningen lag in de regeling van de verhouding der Broeders onderling; maar in het constitutieboek van 1723 trad de verhouding der afzonderlijke Loges tegenover de Gr.·. L.·. meer op den voorgrond en werd ook de betrekking waarin men meende te staan tot Kerk en Staat nader geformuleerd. Het beginsel van de alge-

meenheid van den Bond kwam meer en meer tot zijn recht, en *de mensch* trad in de plaats van den praktischen bouwkundige. En hier vinden we begin en grondslag van elke latere maç.·. wetgeving. Nu zijn de wetboeken van alle Maç.·. Lichamen op dien grondslag gebaseerd: in alle wordt de meest onbeperkte godsdienstvrijheid gepredikt, het groote beginsel der humaniteit afgekondigd. Alleen in enkele Duitsche Gr.·. LL.·. nog niet; daar deze nog op zoogenaamd christelijken grondslag staan en de niet christenen buiten sluiten; maar aan dit onmaçonniek handelen zal, verwachten we, meer en meer een einde komen. Hebben nu alle Groote Maç.·. Lichamen hun wetboeken, bovendien hebben de afzonderlijke Loges nog hare huishoudelijke wetten en reglementen.

Wetenschappen (zeven) of zeven kunsten, worden in de zoogenaamde Yorker oorkonde (z. d.) genoemd die door Euclides zouden zijn onderwezen en genoemd werden: grammatica, rhetorica, logica, arithmetica, geometria, muziek en astronomie. Een oud bouwkundige moest die zeven wetenschappen kennen, en bovendien nog andere. Geometrie was en bleef de hoofdzaak. De oude catechismus, de zoogenaamde tweede kunst-oorkonde, geeft als reden aan waarom zeven eene Loge uitmaken, omdat er zeven vrije wetenschappen zijn (Because there are seven liberal sciences) e. geeft op de volgende wijze aan, welk nut deze aanbrengen: „grammatica leert mij de taal waarin ik onderwijs ontvang, spreken en schrijven volgens de eerste, tweede en derde samenvoeging (according to the first, second and third concord). De rhetorica leert mij de kunst over ieder onderwerp te spreken. De logica leert de kunst het verstand goed te gebruiken, om daardoor de waarheid van de dwaling te onderscheiden. De arithmetica leert de eigenschappen der getallen. Geometrie leert de kunst van meten. Muziek leert de eigenschappen der tonen. Astronomie leert de eigenschappen der hemellichamen". — Men ziet het, dat de oude bouwcorporatiën werkelijk uit de meest ontwikkelden bestonden. Deze dingen zijn ook voorbij gegaan; dwaas is het, wat sommigen werkelijk nog zouden wenschen, van den V.·. M.·. heden ten dage nog althans eenige kennis te vragen van al deze wetenschappen. Hoe zou dit, bij de ontwikkeling dezer dagen, mogelijk zijn. Bovendien, de Bond is geen wetenschappelijk instituut. Maar even overdreven is de bewering van anderen, dat op de ontwikkeling van den kandidaat in 't geheel niet gelet behoeft te worden en dat 't voldoende is wanneer deze maar niet onzedelijk is. Zeker: zedelijk leven zij en blijve de eerste eisch, maar wij zouden ook dit vragen willen: of de kand.·. voldoende algemeen is ontwikkeld, om de groote levensvragen, althans in hun beteekenis, te kunnen waardeeren en dus genoeg belangstelling heeft in dat alles wat, in ieder tijdperk, hoofd en hart beweegt, om zich, als Vrijmetselaar, meer en meer te kunnen ontwikkelen.

Wetenschappelijke graden zijn vereenigingen van meer ontwikkelde BBr.·.; men noemt ze in Duitschland een *Engbund*, die zich ten doel stellen de maç.·. wetenschap te beoefenen. Ze zijn voor 't eerst door Fessler (z. d.) in 't leven geroepen, en te Hamburg b. v. geldt de Engbund als werkelijk adviseerend collegie, bij vraagstukken van meer wetenschappelijken, historischen of ritueelen aard. Wij zouden het wenschelijk achten, wanneer ook hier te lande zulk een, officieel erkende, Engbund werd in 't leven geroepen.

Wharton (Philip Warton Hertog van —) werd den 24 Juni 1722 door eenige maçons, op onregelmatige wijze, tot Gr.·. Mr.·. der Engelsche Gr.·. L.·. verkozen, maar nadat hij beloofd had zich aan de wettelijke bepalingen te zullen onderwerpen, den 17 Jan. 1723 als rechtmatig Gr.·. Mr.·. geproclameerd; hij bekleedde dit ambt slechts eenige maanden (zie over dit voorval het art. „*Verordeningen*"). Wharton was een zeer excentriek man, die alles deed om de volksgunst te winnen en daardoor, ook in het parlement, eene vreemde rol speelde.... Hij zocht steun juist bij hen die aan 't Hof niet welkom waren. Zoo drong hij zich in de City binnen, wist het burgerrecht machtig te worden en werd lid van het kaarsenmakersgilde, in welke hoedanigheid hij bij alle mogelijke gelegenheden optrad, en dan van zijn stemrecht als zoodanig gebruik maakte. Maar, daar hij niet overal tegelijk kon zijn, greep hij ook naar de pen om des te meer invloed te kunnen uitoefeningen en gaf hij een Weekblad uit „*The true Briton*" waarvan wekelijks duizende exemplaren gratis verspreid werden. Maar zijn finantiën permitteerden al die uitgaven niet. Hij trok zich later naar Spanje terug, werd daar katholiek, en overleed reeds op 32jarigen leeftijd (31 Mei 1730).

Wieland (Christoph Martin) een der beste Duitsche dichters. Hij werd geboren den 5den Sept. 1733 te Oberholzheim bij Biberach, was in 1769 hoogleeraar der wijsbe-

geerte te Erfurt en in 1722 gouverneur van den prins van Weimar. In deze stad overleed hij den 20 Januari 1813. Als auteur bewoog hij zich eerst in de richting van Klopstock, en was toen de aanhanger der gevoelsdweeperij. Maar de ijverige beoefening der Grieksche en Fransche letterkunde bracht van lieverlede verandering in zijne levensbeschouwing, en daardoor kon hij de auteur worden van het romantisch heldendicht „*Oberon*" (1780). In het eerst voelde hij zich geenszins tot de orde der VV∴ M∴ aangetrokken, gelijk hij in de „*Deutsche Mercur*" van 1786 ronduit verklaart. Hij dweepte met de idée der Vrmij∴, maar.... hij had te veel Vrijmetselaren leeren kennen die hem alle illusie benamen. Toch zou dit veranderen; langzamerhand leerde hij den Bond kennen en op hoogen ouderdom, hij was reeds 75 jaren, besloot hij nog zich te laten recipieeren. Op drie achtereenvolgende dagen, 1—3 April 1809, werd hij in de drie Grr∴ aangenomen. Goethe heeft in zijn rede ter nagedachtenis van Wieland, daarvan het volgende gezegd: „Hoe zeer zijn blik ook altijd gericht was op het aardsche, op de wetenschap, op datgene wat praktisch nuttig is, kon hij toch, als een voortreffelijk begaafd man, het buitenwereldlijke, het bovenzinnelijke, geenszins ontberen. Terwijl hij alles scheen weg te doen wat buiten de grenzen der algemeene kennis ligt, buiten den kring van 't geen door ervaring gekend kan worden, deed hij toch eene poging om de zeer scherp getrokken grenslijn wel niet te overschrijden, neen maar dan er toch als over heen te zien, om dan ook, op zijne wijze, die wereld optebouwen, waarvan de ons aangeboren zielegaven ons geene kennis geven kunnen.... Eene innerlijke neiging dreef hem naar onze broederschap heen. Reeds als jongeling bekend geworden met datgene wat ons over de mysteriën der oude historie is overgeleverd, ontvlood hij overal, geheel overeenkomstig zijn aard, alle geheimzinnigheden, maar erkende toch dat onder die zinnelijke en vreemde vormen mogelijk het best verhevene denkbeelden onder de minder ontwikkelden van den ouden dag konden verbreid worden; en dan geloofde hij ook, dat door onze symbolen en vormen, machtige, lichtende denkbeelden konden verkondigd worden: het geloof aan een over alles heerschenden God en de hoop op een voortduren van ons bestaan kon gewekt worden, vrij van de valsche schrikbeelden van een droef bijgeloof, maar vrij ook van de even valsche eischen van de ruwe zinnelijkheid. Na, als grijsaard door zoovele trouwe vrienden en tijdgenooten als ware 't alleen op aarde te zijn achtergelaten, zich in menig opzicht eenzaam gevoelend, kwam hij vertrouwend tot onzen mij zoo dierbaren Bond." — En toen Wieland eenmaal V∴ M∴ was geworden, toog hij nog aan den arbeid. Den 24sten Oct. 1809 leverde hij zijn eerste bouwst∴, waarin hij in den aanvang zegt: „Ik zou de vermetelheid niet hebben gehad, zoo kort nadat ik de eer had in die prijzenswaardige broederschap der Vrijmetselaren te zijn ingewijd, in dezen geheiligden tempel der mysteriën en der deugd openlijk optetreden, wanneer ik niet eenerzijds door onzen voorzittenden Meester daartoe was uitgenoodigd en van den anderen kant niet, naar het oordeel van verdienstelijke leden onzer Brsch∴, wat het mij aan veeljarige ondervinding ontbreekt, eenigermate kon vergoeden, doordat ik reeds een lange reeks van jaren, zonder een maç∴ ambt te bekleeden, toch wezenlijk, naar mijn vermogen, heb gearbeid aan den bouw welks spits zich in het oneindige verbergt en waartoe de groote Bouwmeester der werelden ons allen geroepen heeft." Zijn 80ste verjaardag werd door de Loge plechtig gevierd, en ter herinnering daaraan werd eene medaille geslagen. Aan de eene zijde daarvan staat Wielands welgelijkend beeld, aan den anderen kant eene sphinx die den mystieken driehoek in den klauw houdt. De dichter zelf kreeg een exemplaar in goud. Toen hij overleden was, werd hij door BBr∴ grafwaarts gedragen. Bij de Rouwl∴, ter zijner nagedachtenis gehouden, hield Goethe de lijkrede. Eere der Brsch∴ die zulke mannen onder haar ijverige leden telde!

Willem III, Prins van Oranje, Stadhouder der vereenigde Nederlanden, later Koning van Engeland, geb. 1652, overleden 8 Maart 1702. Met den naam van dezen uitnemenden vorst zijn allerlei verhalen verbonden, die echter met de geschiedenis der Vrmij∴ weinig of niets te maken hebben. Intusschen deelt het Constitutieboek (z. d.) in de uitgave van 1723 het volgende mede over den tijd van Willem III dat zeker geloofwaardig is, daar het door de geschiedenis der bouwkunst wordt bevestigd. „Na de omwenteling in 1688 liet Koning Willem die, hoe krijgshaftig hij ook was, veel smaak voor de bouwkunst had, de beide hospitalen te Greenwich en Chelsea voltooien, bouwde hij het schoonste gedeelte van het koninklijk paleis te Hamptoncourt, het onvergelijkelijk paleis van het Loo in Holland enz. En het schitterende voorbeeld van dezen glorie-

rijken koning (die door velen voor een Vrijmetselaar werd gehouden) oefende invloed uit op den hoogen adel, de voornamen, de rijken en geleerden, gelijk reeds blijkt uit het groot aantal prachtige gebouwen, die onder zijne regeering in het koningrijk opgericht werden". — In de tweede uitgave van 1738 leest men het volgende: „Na den aftocht van koning Jacobus werd de kroon door het parlement toegekend aan zijne beide dochters Maria, prinses van Oranje en Anna, prinses van Denemarken en hare wettige erfgenamen, en daarna aan den prins van Oranje, want zijne moeder Maria Stuart was de eerste zuster van koning Jacobus, dus zou Willem van Oranje levenslang regeeren. Tengevolge daarvan, werden den 13 Februari 1689 Prins Willem III, in zijn 38ste, en zijne gemalin Maria in haar 26ste levensjaar, tot koning en koningin van Engeland uitgeroepen, wat spoedig ook in Schotland geschiedde. Koningin Maria stierf te Kensington den 28 Dec. 1694 zonder erfgenamen. De bijzondere Loges waren niet zeer vele en meestal toevallig in de zuidelijke provinciën, uitgezonderd in of bij de plaatsen waar groote bouwwerken uitgevoerd werden. Zoo riep de heer Robert Clayton in het jaar 1693 een toevallige Loge zijner Broeders Meesters bijeen, om in het St. Thomas Hospitaal te Southwerk te vergaderen, en de opzieners te onderrichten over het beste plan tot wederopbouw van ons hospitaal, volgens welk plan het nog heden bestaat en in goeden staat is gebleven. Niet ver daarvan verwijderd is, nog lang daarna, eene voortdurende Loge gehouden. — Behalve deze en de oude Loge van St. Paul, was er eene andere te Piccadilly tegenover de St. Jakobskerk; eene, nabij de abdij van Westminster, eene andere, nabij Covent Garden; eene te Holborn; eene op Towerhill en nog eenige andere die op wettige wijze bijeenkwamen. De koning werd in het geheim tot Vrijmetselaar aangenomen, waarna hij de verkiezing van den Grootmeester goedkeurde en diens diensten gebruikte bij den opbouw, in Augustijnschen stijl, der hoofdkerk van St. Paul en het groote nieuwe gedeelte van Hamptoncourt. Dit is het sierlijkste koninklijke slot uit Engeland, dat naar een oud plan van Inigo Jones gebouwd werd. Gedurende den bouw werd hier eene aanzienlijke Loge gehouden. Koning Willem had ook zijn klein paleis te Kensington en richtte het Chelsea-hospitaal geheel volkomen in. In 1695 bestemde hij het nieuwe, schoone paleis te Greenwich (dat door koning Karel II begonnen was) tot een hospitaal voor oude zeelieden en liet dit naar het oude plan van Inigo Jones voltooien. Toen in dat genoemde jaar onze edele broeder Karel Lennay, Hertog van Richmond en Lennox, Meester eener Loge te Chichester, naar de jaarlijksche vergadering en het feest te Londen kwam, werd hij als Gr.·. Mr.·. gekozen en door den koning in die waardigheid bevestigd. Zijn Ged.·. Gr.·. Mr.·. was Christoffel Wren die Eduard Strong, den ouden en den jongeren, tot Gr.·. Opzz.·. benoemde. Onder Willem's regeering werd de bouwkunst zeer verbeterd, en de koning bewees zijn goeden smaak door de uitvoering van zijn sierlijk paleis op het Loo in Holland." In hoeverre dit bericht historisch is weten we niet. Het is niet waarschijnlijk, dat Willem III zich, in die moeielijke dagen, bij de vereenigingen der bouwlieden zal hebben aangesloten. Maar dit blijkt uit deze mededeeling wel: de bouwlieden hadden toen reeds in beginsel de Broederschap gelijk ze heden bestaat onder elkander, en ze genoten zeker de hooge bescherming des konings.

Willem II. Koning van Nederland (z. *Nederland.*)

Willem I Koning van Pruisen (z. *Pruisen.*)

Willem Frederik Karel Prins der Nederlanden (z. *Frederik* en *Nederland,*)

Willem (Wilhelm I), Duitsch Keizer en koning van Pruisen, geb. 22 Maart 1797. Hoewel we onder Duitschland van hem hebben melding gemaakt, gelooven we dat het niet onbelangrijk is hier nog iets van hem te zeggen, omdat hij een dier mannen van beteekenis is, die voor een goed deel de geschiedenis beheerschen van 't laatste gedeelte der XIXde eeuw. Zijn politiek leven laten we hier natuurlijk buiten bespreking. Om hem als V.·. M.·. te kennen hebben we te beschikken over het belangrijk werkje van Fitzner: „*Kaiser Wilhelm I als Freimaurer in Wort und That*" (Breslau 1875). — Reeds vroeg had hij, als kroonprins, groote voorliefde voor de Vrmij.·. geopenbaard en verlangde hij in den Bond te worden opgenomen; de Grootmeesters der onderscheidene Duitsche Gr.·. LL.·. wilden gaarne aan dat verlangen voldoen. De koning gaf dadelijk zijn toestemming, dat zijn zoon in nauwe verbindtenis trad met de Vrijmetselaren, maar wenschte dat hij niet tot eene bijzondere Loge zou behooren, maar tot alle Loges in de Pruisische Staten, zonder onderscheid van systeem of ritus, om dan

later het protectoraat over alle op zich te nemen. In eene vergadering der Grootmeesters van 18 Mei 1840 werd besloten aan dien wensch te voldoen, en twee dagen later had de plechtige receptie plaats in het gebouw der Groote Landsloge van Duitschland, waarbij de drie Gr.·. Mrr.·. den Tr.·. bezetten. Na de Reç.·. werd de prins tot protector der Vrijmetselaars-Loges in de Pruisische Staten benoemd. — De kroonprins was geen V.·. M.·. in naam, maar in werkelijkheid, hij nam ijverig aan den maç.·. arb.·. deel en verdedigde de Vmij.·. vooral krachtig tegen de aanvallen der klerikalen, die ook aan 't Hof telkens meer invloed kregen. Herhaaldelijk sprak hij het uit, dat hij alleen daarom de Loge bezocht, om daardoor aan de buitenwereld te toonen, „welke liefde en achting ik voor de Vrmij.·. heb.“ Tot ons leedwezen moeten we hier echter mededeelen, dat de Kroonprins telkens ook liet uitkomen dat de Vrmij.·. voor hem een specifiek christelijk instituut was in den meer kerkelijken, althans exclusieven zin van dit woord. Ook als keizer bleef en blijft deze Vorst altijd der Vrmij.·. getrouw en verdedigt hij haar tegen de klerikale aanvallen.

Wind. De wind blaast voor den V.·. M.·. allegorisch van het Oosten naar het Westen. In het bekende werkje „*Jachin and Boaz*“ (Londen 1773) luidt vraag 106 van den Leerlingcatechismus: Hoe waait eens vrijmetselaars wind? Geantwoord wordt: altijd van het oosten naar het westen (due East and West) en in Brown's „*Masterkey*“ heet het: „Hoe blaast de wind in de Vrijmetselarij? Altijd van het Oosten naar het Westen. — Waartoe? Om de Metselaars tot en van den arbeid te roepen. — Wat beteekent dit verder? Dit heeft verder betrekking op dien wonderbaren wind die de gelukkige verlossing der kinderen Israels uit hun Egyptische gevangenschap en de nederlaag van Pharao en geheel zijn leger hielp bewerken. — Dit alles vindt men ondertusschen alleen in Engeland, en is verklaarbaar daar de wind voor een zeevarend volk altijd van meer beteekenis is dan voor een volk op 't vaste land. Toch wordt in sommige oude Duitsche Ritualen en Catechismussen ook van den wind op allegorische wijze gesproken. Men heeft daarin ook de toespeling gezocht op de menschelijke lotgevallen. Nettelbladt heeft in zijn „*Instructions Vorträge*“ (1836) gevraagd: „Hoe blaast de wind van den V.·. M.·.?“ en meent dat deze vraag tot die behoort welke wel degelijk gedaan moeten worden omdat het antwoord daarop bewijst of men den geest der Vrmij.·. kent en begrijpt“ (!!). Verder geeft hij eene historische en symbolische verklaring van dit alles, die we laten voor wat ze is, maar hier toch, volledigheidshalve, mededeelen. „Onze Bond,“ — zoo fantaseert hij — „werd in het Oosten gesticht, daar was zijn wieg en bakermat, en in zekeren zin lag ook daar het doel van zijn arbeid. Maar toen de wil van het Noodlot hem naar het Westen verbande, toen ketenen en banden de trouwste broeders omvingen, toen ze kampten voor waarheid, onschuld en recht en daarvoor den marteldood ondergingen, toen werd de oude woonplaats voor hen gesloten en 't erfdeel der vijanden.“ — „Het antwoord „van het Oosten naar het Westen“ doelt dus op dezen tijd van vervolging en verhuizing, en wijst ons tevens het eeuwigdurend lot der Broederen aan. Wanneer nu de neophyt dit antwoord geeft, dan bewijst dit, dat hij den strijd der Broederen wil medestrijden. Maar die vraag heeft ook een mystieken zin. Het licht uit het Oosten, de ademtocht, het woord des Meesters, dringt door tot den nacht der graven en roept tot het nieuwe leven. Dit is de belofte door den Heer gegeven dat zij die in hem leven niet sterven zullen. Van het Oosten is dit uitgegaan, daar waar de Meester en zijn jongeren leefden; in het Westen, in de duisternis van het graf, zal dit geopenbaard worden, want het woord des Heeren is een licht voor allen die het geloovig zoeken, en de adem zijns monds dringt door tot de diepte der aarde en wekt ten leven.“ Gelukkig dat die kunstelarijen elders niet gevonden worden.

Winkelhaak (l'équerre, the square, Winkelmass) is in de bouwkunst het werktuig waarmede een rechte hoek wordt afgemeten. In de Vrmij.·. heeft dit een treffende symbolische beteekenis.

Winkelloge (Clandestine Lodge. Loge irrégulière) is de ook in Nederland vaak gebruikte benaming voor eene Loge, die niet door een wettig erkend Opperbestuur geconstitueerd of erkend is.

Winkler (Carl, Gottfried, Theodor-) in de letterkundige wereld meer bekend onder den naam Theodor Hell, werd den 9 Febr. 1775 te Waldenburg in Saksen geboren en overleed 24 Sept. 1856. Hij is de dichter van een uitnemend gedicht in zes zangen getiteld: „*Des Maurers Leben*“ (1818). In 1841 werd hij Gr.·. Mr.·. te Leipzig en bleef dit tot zijn dood.

Wit, de kleur der onschuld en der reinheid, komt in de Vrij.·. vaak in eene symbolische beteekenis voor. Ook bij de Pythagoraeën was de witte kleeding in gebruik

Witsen Gijsbeek, de bekende Nederlandsche historieschrijver, gaf in 1835 een soort van Rituaal uit onder den titel: „*Het geheim der Vrije-Metselary opengelegt.*"

Woord. Iedere graad der Vrmij.·. heeft zijn bepaald geheim woord, waaraan men onderkennen kan of iemand in dien graad is opgenomen. Die woorden hebben alle een werkelijk schoone, allegorische beteekenis.

Wren. (Sir Christoffel-) Dr. in de Rechtsgeleerdheid, Opperopzichter der koninklijke gebouwen, voorzitter van het keizerlijk genootschap der Wetenschappen te Londen, werd den 20 Oct. 1632 te East Knoyle in Wiltshire geboren, en overleed 25 Feb. 1723. — Hij was de zoon van een predikant, en werd een der uitnemendste bouwmeesters van Engeland, die reeds op zijn dertiende jaar onderscheidene nieuwe astronomische en pneumatische werktuigen uitvond. Toen de St. Pieterskerk te Rome voltooid werd, greep een machtig verlangen hem aan, zich aan de bouwkunst te wijden, terwijl hij vroeger leeraar in de sterrekunde te Oxford was. Met ijver legde hij zich op het nieuwe vak toe, en ging daarvoor allereerst naar Frankrijk waar hij zich aan architectonische studien wijdde. De toenmalige Fransche stijl had echter geen invloed op zijne richting, daar hij alleen dat aannam wat hem voorkwam klassiek te zijn. Hij keurde de Fransche overlading af en zocht zijn voorbeelden weer in Italië of veeleer in de werken van Vitruvius en de zoogenaamde klassieke school der XVI^de^ eeuw (wat het constitutieboek den Augustijnschen stijl noemt.) Nagler (*Künstler lexicon* XXII. 110 enz.) schrijft aangaande Wrens verhouding tot de Vrmij.·. o. a. het volgende. „De zin voor ware architectonische schoonheid, was in zijn dagen nog niet krachtig gewekt, en vandaar dat zijne in antieken stijl opgerichte gebouwen nog den stempel dragen van het verval der Romeinsche architectuur. Ook waren de wetten van den, zoogenaamden, gothischen stijl niet volkomen bekend. Hij was de eerste die de oudgermaansche architectuur de Saraceensche noemde, daar hij den oorsprong daarvan in het Oosten zocht, en wel na den val van het Grieksche keizerrijk. Ook was Wren een dier kunstenaars die den gothischen bouwtrant beschouwden als het uitsluitend eigendom der vrijmetselaren, tot welke hij sedert een lange reeks van jaren behoorde, en aan wier hoofd hij eindelijk als grootmeester stond. Zijne tijdgenooten gaven hem den lof de eerste architect van Engeland te zijn. Wren was evenzeer een geleerd kunstenaar als een der edelste karakters. Hij heeft nooit iets uitgegeven; eerst na zijn dood werden zijne teekeningen en papieren verzameld." Dat de gothische bouwstijl het eigendom der VV.·. MM.·. was, is eene dwaling (z. *Geschiedenis*); de herleving van de Romeinsche bouwkunde was veeleer het ideaal der broederschap. Volgens de tweede uitgave van het constitutieboek, was Wren Grootmeester der bouwlieden tot 1695 toen de Hertog van Richmond hem opvolgde. In 1698 weêr gekozen, werd hij echter in 1716 beleefd bedankt „wegens zijn nietsdoen." „Koning Willem" — zoo verhaalt namelijk het constitutieboek, — „werd in het geheim V.·. M.·. gemaakt, waarop hij de verkiezing van den Grootmeester Wren goedkeurde en dien gebruikte bij den verderen opbouw van St. Pauls hoofdkerk en van het grootste gedeelte van Hamptoncourt in den Augustijnschen stijl. Dit is het sierlijkste koninklijke slot in Engeland dat, volgens een oud plan van Inigo Jones, gebouwd werd. Gedurende den bouw werd hier eene voorname Loge gehouden. Koning Willem bouwde ook zijn klein paleis te Kensington".... „Wren was toen Ged.·. Gr.·. Mr.·., en werd in 1698 weder tot Gr.·. M.·. verkozen... Intusschen waren de Loges in de zuidelijke deelen van het Rijk, deels door de onachtzaamheid der Meesters en Opzieners, deels omdat zij geen edelen Grootmeester te Londen hadden, in verval geraakt en de vergaderingen werden niet op behoorlijke wijze gehouden. Grootmeester Wren, die in 1673 het plan had ontworpen voor de St. Pauluskerk te Londen, en als werkmeester dezen bouw, van de fondamenten af aan, had bestuurd, voltooide ook deze prachtige hoofdkerk, die na de St. Pieterskerk te Rome de schoonste en grootste tempel in den Augustijnschen bouwstijl is. Hij vierde het bouwfeest in Juli 1708 toen het kruis op de spits van den koepel gesteld werd. Eenige jaren later bekommerde Wren zich weinig meer om het ambt van Grootmeester, en toch gingen andere Loges bij de H. Pauluskerk en eenige andere voort hare vergaderingen te houden, totdat koningin Anna den 1 Aug. 1714 zonder erfgenamen te Kensington overleed..... Koning George I hield den 20 Sept. 1714 zijn plechtigen intocht in Londen, en toen het oproer van 1716 gestild was, vonden de weinige Loges te Londen, omdat Wren zich niet meer om haar bekommerde, het dienstig, zich onder eenen Grootmeester, middelpunt der vereeniging en der eendracht te verbinden." Het is niet

goed uittemaken, in hoeverre dit bericht volle vertrouwen verdient en toch zou het, in 't belang van de geschiedenis der Broederschap, wenschelijk zijn hier het noodige licht te kunnen ontsteken. Volgens Keller (*Freimaurerzeitung* 1864. S. 241) zou Wren eerst in lateren tijd tot de broederschap zijn toegetreden; bovendien zou hij er de man niet voor geweest zijn, om zich aan 't hoofd der Vrijmetselaren te plaatsen, daar hij „geheel en uitsluitend voor zijn vak leefde en stil en bescheiden was, zoo zelfs dat hij de kracht niet had om zich beslist te verzetten tegen hen die zijn bouwplannen tegenwerkten.“ Zeker is het intusschen, dat Wren meermalen de oude Loge van St. Paul, de s. g. „*Lodge of antiquity*“ heeft bezocht om met de daar vergaderende kunstbroeders in nauwere verbinding te komen. Voor eene volledige levensbeschrijving van Wren verwijzen wij naar het werk van James Elmes „*Memoirs of the life and works of Sir Christopher Wren*“. — Wij zijn er van overtuigd, dat een nieuw onderzoek naar Wren's verhouding tot de Vrmij.·. nog een nieuw licht zal werpen over de geschiedenis der Orde. Ook hier heeft de kritiek, b. v. van Lenning, wel eens de gestelde grenzen overschreden en moet altijd nog waarde gehecht worden aan het oordeel b.v. van Lessing, die in Wren wel degelijk den man heeft gezien die er het krachtigst toe heeft bijgedragen om aan de Broederschap haar tegenwoordigen vorm te geven.

Wurtemberg (Koningrijk). Reeds in de vorige eeuw was de Vrmij.·. hier te lande ingevoerd en wel gedurende den bloeitijd der Strikte Observantie (z. s.), maar reeds in 1784 moest ze den arbeid staken. Eerst in 1835 werden weer hier en daar eenige Loges geopend en wel op het voorbeeld van de L.·.: „*Wilhelm zur aufgehenden Sonne*“ te Stuttgart. Thans bestaan hier 6 Loges waarvan 4 onder de Gr.·. L.·. van Hamburg en 2 onder de G.·. L.·. „*zur Sonne*“ te Bayreuth; de eerste te Stuttgart, Hall, Heilbron en Ulm, de laatste te Stuttgart en te Lüdwigsburg.

Wykeham (of **Wickham**) bisschop van Winchester, geb. 1312 overl. 1404, wordt in de tweede uitgave van het constitutieboek vermeld als een der bouwlieden, in dienst van koning Eduard III van Engeland. Hij zou 400 Vrijmetselaren (Freemasons) onder zich gehad hebben. Ook Macaulay verhaalt, dat hij een zeer rechtvaardig kerkvoogd was, die ettelijke geestelijke gebouwen ontwierp en hielp oprichten. (Vrgl. Nagler „*Künstlerlexion*“ XXII 751).

Wijsheid. In de zinnebeeldige taal der VV.·. MM.·. is de Wijsheid de eerste zuil der L.·. en dus van ieder bouwwerk. De leiding van het bouwwerk was aan de W. toevertrouwd. Het doel der wijsheid is de waarheid of het licht, daarom is de wijsheid in de L.·. de draagster van de zon. Het behoeft niet te worden gezegd: wijsheid is gansch iets anders dan wetenschap. De laatste wordt verkregen op den weg van het denken en onderzoeken, de eerste door levenservaring; daarom is haar bron voor den V.·. M.·. gelegen in zelfkennis, zelbeheersching en zelfveredeling. In het bekende werk *ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ* (Gera 1861) wordt het volgende gezegd dat we hier vertalen: „Zonder wijsheid is het waarachtig geluk ondenkbaar; maar ze is de beste leermeesteres van waarachtige deugd, zonder haar is deze zelfs een onding. Ze geeft aan de volken der aarde de rechtmatige wetten; ze leert de waarheid onderscheiden van de dwaling; zij is het behoedmiddel tegen alle bijgeloof; zij bevordert de gewetensvrijheid; zij behoedt voor loszinnigheid en bandeloosheid; zij maakt ons met ons zelven, de menschen en de wereld bekend; zij doet ons gemakkelijker doordringen in de natuur der dingen en brengt ons zoo, met elke schrede, den Bouwmeester der wereld nader. Zij is het verder die al onze begrippen regelt, onze rechten beperkt, en aan onze hartstochten de edelste richting geeft. Met haar hulp leeren wij onze krachten kennen, waardeeren en behoorlijk gebruiken, verzekeren wij onze ondernemingen en stalen wij onzen moed voor eigen en vreemd welzijn.“ En wil men nog iets anders, dan herinneren wij aan 't volgende ook door een der beste maçons gezegd: „de wijsheid is ons eene levende wijsheid, geput uit levenservaringen, door het warm gevoel van ons hart, ingedronken in de stormen des levens en in de zonnige dagen der vreugde. Maar wijsheid, uit levenservaring geboren, is ook eene wijsheid die het leven regelt en bestuurt. Wij komen niet bijeen om de uren in ledige droomerijen doortebrengen; neen, wij willen kracht en moed vergaderen voor den levensstrijd; wij willen elkander aanvuren tot een ernstig streven, opdat de ellende der geestelijk en lichamelijk kranke menschheid steeds verminderе en het aantal van hen die door de liefde gelukkig worden, steeds grooter worde. De wijsheid van den V.·. M.·. ontwerpt voor den individu en voor de geheele menschheid het reine beeld van dat echte leven waarin men den Oneindige eert, de broeders bemint, niet met het woord

maar met de daad. Daarom gaat ze altijd hand aan hand met de kracht. Wees ons dan gegroet, heilig hoofd der vrijheid, altijd begeleid door de kracht. Gij wilt slechts in zooverre wijs zijn als ge waar zijt; gij wilt slechts waarheid zijn, voor zooverre gij werkelijkheid kunt worden. Gij leert de menschen niet, groote dingen te weten, maar groote dingen te doen. Licht en warmte straalt ge uit."

Wijsheid (Orde der —). Zij werd den 11 September 1759 door de BBr.·. v. Exter, C. B. Meyer en Beets gesticht, en bestond een paar jaren te Berlijn. Nadere bijzonderheden zijn ons niet bekend. Het Rituaal vindt men in Schröders „*Geschichte*" I. Beil. 8. S. 220 v.v.

Wyvill. (Sir Marmadake, Baronet) werd 3 Juni 1747 tot Grootm.·. van Ierland benoemd, en den 24 Juni geïnstalleerd. In het Iersche constitutieboek wordt aangaande den tijd waarin Wyvill Gr.·. Mr.·. was het volgende gezegd: „Men mag met volle recht zeggen, dat de Vrmij.·. in deze drie laatste jaren tot de hoogste volkomenheid is gebracht, die zij in Ierland ooit bereikt heeft, gelijk men aan vele oude BBr.·. bemerkt, die nooit meer in eene Loge kwamen, maar nu weder met de Broederen eendrachtig samen zijn. Nieuwe Loges vormen zich uit de zoodanige die te talrijk zijn geworden, en vele waardige Broeders in onderscheidene deelen van het koningrijk wenden zich tot den Gr.·. Mr.·. om verlof tot hunne vereenigingen te verkrijgen. W. gaf ook den stoot tot de oprichting van eene nieuwe soort van Loge, een Grootmeester-Loge, bestaande uit de leden van het Opperbestuur en eenige der meest talentvolle Broeders". Over het leven van Wyvill is verder niets bekend.

X.

Xaintes (Isember de —) een uit Frankrijk afkomstig architect, die, door het voltooien van eenige bouwwerken in zijn vaderland, zulk een naam gekregen had dat de koning Jan van Engeland hem in 1201 bij de burgers van Londen aanbeval als de meest geschikte om de Londensche brug te voltooien, waarvan de bouw door Peter van Colechurch begonnen was.

Xerxes. Koning der Perzen, zoon van Darius Hystaspes (486—465 v. Chr.). In den 22sten Gr.·. van het Suprême Conseil (z. d.) genaamd Prince de Libanon of Chevalier de la royale Hache, komt de letter X, de aanvangsletter van den naam Xerxes, op de byou voor; en in de legende van dien Gr.·. wordt gezinspeeld op dezen Perzischen koning.

Y.

Y. Deze letter wordt de Pythagoreïsche letter genoemd, en beduidde volgens hem het menschelijke leven. De mensch heeft in den beginne, als kind, een effen en recht pad voor zich; maar later komt de scheiding, de keuze tusschen goed en kwaad. Zoo opgevat, wordt deze letter ook wel gebruikt in de maç.·. symboliek en met den driehoek in verband gebracht.

Yelaguin. (Iwan Perfiljewitsch-) keizerlijk Russisch opperhofmeester en geheimraad. Hij ontving in 1772 van de Gr.·. L.·. van Engeland een patent als provinciaal Gr.·. Mr.·. in het Russische Rijk, en stichtte onderscheidene Loges, zoowel te Petersburg als in andere plaatsen. Daar de Engelsche Gr.·. L.·. geene geschrevene Ritualen uitgaf, kreeg Y. voor zijn Loges, de Ritualen van het Zweedsch systeem (z.d.). Ten gevolge daarvan, sloten ook eenige Zweedsche Loges zich bij zijne prov.·. L.·. aan, en in 1776 werd hij als Prov.·. Gr.·. Mr.·. der geheele Russische Vrijmetselarij erkend; de Prov.·. Gr.·. L.·. ontving toen den naam van Groote Nationale Loge. Toen de keizerin in 1794 de VV.·. MM.·. niet langer beschermde (z. *Rusland*) staakte de Nat.·. L.·. haren arbeid; terzelfder tijd overleed Yelaguin.

Yevele (Henry-) ook wel Hevele, Zeneley of Zeveley genaamd, was een Engelsch bouwkundige der XIVde eeuw. In de eerste uitgave van het constitutieboek (z. d.) wordt op de volgende wijze over hem ge-

sproken: „De bloedige oorlogen, onder de Normandische koningen, hadden niet verhinderd dat er prachtige en grootsche gebouwen werden opgericht en wel, zoowel door de geestelijkheid als door de Kroon; want we lezen dat koning Eduard III een beambte had die des konings Vrijmetselaar, of algemeen Opziener zijner bouwwerken, genaamd werd, wiens naam was Henry Yevele."

York (Eduard, Augustus, Hertog van —) broeder van koning George III van Engeland, geb. 25 Maart 1739 overl. 17 Sept. 1767, werd, gedurende zijn verblijf te Berlijn, in de L.·. *„'lAmitié"* 27 Juli 1765 gerecipieerd en ontving twee jaren later, honoris causa, den titel van gewezen Gr.·. Mr.·. Van daar nog de tegenwoordige naam der Berlijnsche Gr.·. L.·., *„Royal-York zur Freundschaft."*

York (Lat. *Eboracum*). Hoewel we hier geene melding kunnen maken van afzonderlijke buitenlandsche plaatsen, moeten we met York eene uitzondering maken, daar deze stad een zeer beduidende rol speelt in de geschiedenis van onzen Bond. York is de hoofdstad van het graafschap van dien naam in het Noord-Oosten van Engeland. Naar men zegt, werd hier, reeds in 926, eene algemeene vergadering der bouwlieden gehouden, waarop onder Edward (z. d.), broeder of zoon van koning Athelstan, uit de oude oorkonden een constitutie of wet voor de Loges werd ontworpen die voor alle volgende tijden zou gelden (z. echter *Yorker Oorkonde*). Reeds zeer vroeg werden hier kerkelijke gebouwen opgericht. Volgens Kugler *„Handb. der Kunstgesch."* was de beroemde Alcuinius de bouwmeester der beroemde kathedraal van York die in 780 werd ingewijd. Reeds hij stichtte te Y een soort van school voor bouwlieden en, volgens Kugler, bestond hier in de XII en XIII eeuw werkelijk eene bouwschool die ook op het vasteland bekend en beroemd is geworden. Findel tracht nu echter in zijne *„Mittheilungen aus dem Verein deutscher Freimaurer"* (I. bz. ff.) uit de „Fabricrolls" van den dom te York, aantetoonen, dat van eene Gr.·. L.·. te York in overoude dagen geen sprake kon zijn. Wel bestonden er omstreeks 1509 twee „Lodges" te York, maar van werkelijke vergaderingen van bouwlieden kan eerst sprake zijn in 1705 en 1712. Dit laaste wordt bevestigd door een perkamenten document dat zich in het archief der L.·. *„Union"* te York bevindt, en korte aanteekeningen behelst aangaande de opname van eenige BBr.·.. Uit deze „minutes" blijkt: 1. dat eerst na de oprichting der Gr.·. L.·. te Londen een opgewekt leven in de L.·. te York kwam, dat toch slechts tot 1730 voortduurde; 2. dat de naam Grootmeester voor het eerst gebruikt werd den 24 December 1725, toen de Voorzitter „Meester" genoemd werd; 3. dat tot 1725 de uitdrukkingen *Society*, *Fraternity* en *Company* gebruikt werden en eerst den 21 Juli 1725 sprake is van de *„Society of free accepted Masons"* (gezelschap der vrije aangenome Metselaars); 4. dat bij de opname eerst alleen sprake is van personen, eerst later van „Gentlemen"; 5. dat eerst na 27 Dec. 1725 van Loge-beambten en ambtenaren of officieren sprake is. — In dat zelfde archief bevindt zich nog een ander op perkament geschreven document onder den titel: *„Old Rules of the Grand Lodge at York* 1725", dat door 89 BBr.·. onderteekend is en de volgende mededeelingen behelst over den toestand der vrijmetselarij in die dagen. We vernemen dan daaruit: 1. Iederen Woensdag zal, volgens de rij, bij iederen Broeder aan huis eene Loge gehouden worden; 3. Wanneer in eenige Loge een Broeder verschijnt die dit stuk niet heeft onderteekend, moet hij een shilling betalen; 4. de Bowle zal bij iedere maandelijksche Loge eenmaal met punch gevuld worden; brood, kaas en tabak zijn voor gemeenschappelijke rekening; 7. aan de onderteekenaars moet bij tijds bericht worden, wanneer een of meerdere Broeders zullen aangenomen worden; wanneer een Broeder zich het recht aanmatigt eene Loge samenteroepen om iemand tot maçon te maken, zonder den Meester of zijn Gedeputeerde, moet hij die beleediging met de som van 5 pond boeten; 13. bij iedere Loge zal een bepaald uur bestemd zijn om over Vrijmetselarij te spreken; 14. niemand mag als Br.·. tot de Loge worden toegelaten, dan na nauwkeurig onderzocht te zijn; 15. personen die een herberg houden, mogen niet langer als Broeders in dit gezelschap toegelaten worden; 16. deze artikelen moeten, bij elke Loge, op de tafel gelegd worden, opdat de medeleden daarvan gebruik kunnen maken; ook moet de schrijver ze met luider stemme voorlezen, zoo vaak een nieuwe broeder gemaakt (aangenomen) wordt." Als belangrijk historisch document is ons nog bewaard gebleven: „Eene rede, gehouden voor het oude gezelschap der vrije en aangenomene Metselaren, in de groote Loge in de Kooplieden-hal in de stad York, den 27 December 1726, onder het grootmeesterschap van den Zeer Eerw. Charles

Bathurst, Esq." (Vrgl. *Freimaurer Ztg.* 1864. S. 129 ff.). Daarin leest men o. a.: „Het is niet anders mogelijk, dan dat de geometrie, deze edele en nuttige wetenschap, met de metselarij moet zijn begonnen en daarmede hand aan hand is gegaan; want zonder haar konden die verbazingwekkende en grootsche gebouwen nooit uitgevoerd worden. En hoewel wij niet de namen kennen van die groote kunstenaars uit de tijden van het ontstaan van Babylon, zoo hebben wij toch een Pythagoras, een Euclides, een Archimedes die in zeer oude tijden bloeiden en wier werken sedert dien tijd altijd de grondslagen geweest zijn en nog zijn op welke later edele bouwwerken werden opgetrokken. Ongaarne vergeet ik den bouw van Salomo's tempel, waarvan God zelf de bouwmeester was, en die voor alle maçons zoo belangrijk is, dat het bijna onvergefelijk geacht moet worden die over te slaan.... De vrijmetselarij is de eerste wetenschap die de wereld heeft voortgebracht; de vroegste tijden hebben daaraan al hunne studien en al hun kunstzin besteed. Daarom zijn de grondregelen dezer kunst van eeuw tot eeuw van de eene hand in de andere overgeleverd, en met het grootste recht geschikt geacht om daaruit een geheim (mystery) te maken — een geheim dat altijd iets in zich heeft wat voor 't oog der geheele wereld openbaar wordt en alleen toereikend is om alle tegenwerpingen te beantwoorden die luiheid en onwetendheid tegen ons kunnen inbrengen; een geheim waarvan, om niet meer te zeggen, onze drie groote grondbeginselen: broederlijke liefde, ondersteuning van en trouw jegens elkander, waarachtig glansrijke onderdeelen zijn. Eene stichting die, krachtens de nauwkeurigste, geometrische regels, op deugd gegrond is, is een punt van zooveel gewicht en belang, dat een metselaar die ooit kan twijfelen aan haar voortduren tot aan het einde der dingen, wel een oppervlakkig en alle gronden missend oordeel moet vellen.... Het kan ons daarom niet verwonderen, dat ten allen tijde zoovele koningen, vorsten en edelen dit genootschap onder hun bijzondere bescherming genomen hebben en er een eer in stelden, in de geheimen daarvan ingewijd te worden en er niets beleedigends in vonden, wanneer een Mason zegt de broeder en metgezel van een koning te zijn.... Europa werd met deze kunst later bekend dan de oostelijke deelen der wereld, en onze eilanden — voor zooverre ik het kon ontdekken — later dan alle andere streken. Want hoewel wij uit onze oude oorkonden ontdekken, dat ze naar Frankrijk en Duitschland gebracht is door een man (Ninus) die werkelijk deel nam aan den tempelbouw van Salomo, toch geschiedde het veel later, dat St. Alban (gelijk in eene oude oorkonde die in onze Loge bewaard is, gezegd wordt), de eerste martelaar in Engeland, tegelijk met het christendom de vrijmetselarij invoerde. Onze voorvaderen schrijven aan de Romeinen den oorsprong dezer nuttige wetenschap toe, wat zeker een goede ruil voor 't verlies hunner vrijheid was. Want Caesar bericht in zijne commentaren, dat de Britten geene steden met wallen hadden en ook geene huizen, maar dat zij hiervoor woningen met bosschen en boomstammen ommuurden. Maar toen onze Saksische koningen de barbaarsche onwetendheid van het Heidendom afgelegd hadden, werden zij door het licht van 't evangelie meer beschaafd, en erkenden toen ook het nut der kunsten en wetenschappen. En hoewel Oud-Werulam dat (volgens Cambelus) later St. Albans genoemd werd, met recht den voorrang heeft als de oudste gebouwde stad in Brittannië, zoo weet gij toch, dat wij er ons op beroemen kunnen, dat de eerste grootloge die in Engeland gehouden werd, in deze stad (York) gehouden werd, in welke Edwin, de eerste christelijke koning der Northumbiërs, omstreeks 600 jaren na Christus den grondsteen legde voor onze kathredaalkerk, en als grootmeester het voorzitterschap bekleedde. Dit is voldoende om den voorrang aan de Loges te Londen te betwisten. Maar daar niets van dien aard onder een zoo vriendschappelijke broederschap mag bestaan, zijn wij er tevreden mede, dat die zich verheugt in het bezit van den Grootmeester van Engeland; maar wij maken aanspraak op den naam van Grootloge totius Angliae.... En nu nog een goede raad. Ik beveel u, mijne Broeders, de werkmasons, onze constitutie met de grootste zorg te lezen. Daarin zijn voortreffelijke regelen voor uw gedrag neêrgelegd, en ik behoef hier niet verder daarover te spreken. Tot u die van een anderen stand en ander beroep zijt en de eer geniet in dit genootschap te zijn toegelaten, zeg ik het volgende: Denkt, vóór alles, aan het beroep dat het uwe is. Laat de Vrijmetselarij niet zoo zeer de overhand nemen, dat ge het onderhoud van u zelven en uw gezin zoudt verwaarloozen. Gij kunt niet zoo dwaas zijn om te meenen, dat een kleêrmaker, tot de Vrijmetselarij toegelaten, in staat zou zijn eene kerk te bouwen en daarom moet uw eigen be-

roep voor u het belangrijkste onderwerp van uwe studie zijn. Het is waar, dat valsche Broeders kasteelen in de lucht bouwen mogen; maar een goede Mason bouwt niet op een zoo wankelen gronslag. Meet uw daden af met de winkelhaak, opdat gij binnen den passer kunt leven. Weest aan de beambten gehoorzaam die gekomen zijn om de Loge te besturen; bedenkt, dat gij zelven hen hebt aangesteld en dat zij door u met onbegrensde macht zijn bedeeld .... Ik moet u verder zeggen, dat een man van stand en rang, zonder eenige kennis van kunsten en wetenschappen, gelijk is aan de schoone buitenzijde van een huis dat van binnen niet doeltreffend is ingericht.... Het zou u aangenaam en weldadig zijn, wanneer de studie der geometrie en der bouwkunst eveneens door u wèrd beoefend. Men zegt dat een mason, die smaak heeft in muziek, schilder- of bouwkunst, op een mensch gelijkt, die een zintuig meer bezit, in vergelijking met hen die geen genot in zulke kunsten vinden. Het is waar, gij zijt door woord, teeken en aanraking met den geringsten Broeder gelijk gesteld geworden; maar nu hebt gij ook de vrijheid zoo hoog boven dien uittemunten als een hoogere aanleg, opvoeding en bekwaamheden u veroorloven. Men heeft mij van geloofwaardige zijde medegedeeld, dat in de meeste Loges van Londen en in vele andere deelen van het koningrijk bij iedere vergadering eene voorlezing gehouden wordt over een onderwerp der geometrie of der bouwkunst. Waarom onzer aller moederloge nu zoo zeer hare oude inrichtingen kon vergeten, kan uit niets anders dan uit haar hoogen ouderdom verklaard worden. Daarom, nu ze voldoende is opgewekt en met nieuw leven bezield door het verschijnen van zoo menigen waardigen zoon, moet ik u zeggen dat ze verwacht dat iedere Gentleman die Vrijmetselaar heet, niet schrikken moet voor eene geometrische opgave, of voor eene stelling van Euclides. of althans iets moet weten van de geschiedenis der vijf bouworden. Om nu alles samentenemen: sedert we zoo gelukkig zijn dit jaarlijksch feest te vieren, mag niets weder onze eenheid verstoren, opdat de wereld het hooren en bewonderen moge dat, zelfs in dezen kritieken tijd, alle partijen zich met metselarij bezighouden. Laten we ons altijd zoo gedragen, hier en waar we ook zijn, dat de uitnemende karaktertrek der broederschap daarin bestaat, dat we goede Christenen, welgezinde trouwe onderdanen, trouwe Britten zoowel als Vrijmetselaren genoemd mogen worden."

Deze, op zich zelve mogelijk oppervlakkige redevoering is, als historisch document, niet van alle belang ontbloot. Daaruit volgt namelijk: 1. dat men te York in 't bezit was van oude overleveringen volgens welke de Loge aldaar van zeer hoogen ouderdom was: dat deze echter niet op bepaalde tijden vergaderde en zich uitsluitend met geometrie (de eigenlijke bouwkunst) bezig hield; 2. dat men wel wist van de herleving van de Vrmij.·. te Londen, maar onbekend was met het daar bestaande Wetboek. De uitdrukking „goede Christenen" is toch in strijd met de eerste „plichten" voorgeschreven door de Londensche Gr.·. L.·.; 3. dat men van de nietwerkende maçons althans eenige kennis der geometrie en bouwkunst veronderstelde; waaruit dus volgt, dat de werkende leden iets meer waren dan gewone handwerkslieden; 4. dat men, in strijd met Krause's bewering, van een vergeestelijking der Vrmij.·. toen nog geen begrip had; 5. dat men wel meende de oudste Loge te zijn, maar toch zich daarop niet liet voorstaan; 6. dat men onveranderlijk vasthield aan de oude grondbeginselen der broederschap: broederliefde, hulpvaardigheid en trouw.

Toch schijnt de Yorker Loge niet krachtig geleefd te hebben, en wordt er gedurende de volgende jaren van haar geen melding meer gemaakt. Eerst den 12 Januari 1761 werd te York door de Gr.·. L.·. te Londen de L.·. „*Punch-Bowl*" opgericht, onder voorzitterschap van Frans Drake, den schrijver der hierboven meêgedeelde redevoering. Van nu af vindt men daar ook de verdeeling in graden, daar van een opname in den 2den en 3den Gr.·. sprake is. Uit de verordeningen dezer Loge blijkt helaas! dat de leden niet op een verheven standpunt stonden en dat de naam kenmerkend was voor hun gehalte, want er werd o. a. ook bepaald, dat ieder die dronken in de Loge kwam, een boete van twee schilling betalen moest (!) en dat niemand, zonder toestemming van den Gr.·. Mr.·. of diens Gedeput.·., likeur mocht bestellen. — Weldra veranderde de toestand geheel: eene doortastende hervorming had plaats, en in 1769 werd de L.·. te York werkelijk eene Grootloge. Dit was trouwens meer in naam dan in werkelijkheid, want reeds in 1777 richtte de Gr.·. L.·. te Londen te York eene nieuwe L.·. op, de nog daar bestaande „*Union*".

Yorker oorkonde. Met het noemen van dezen naam brengen we een document ter sprake, dat eene meer breedvoerige bespreking eischt; hoewel we weder de geschiedenis zullen moeten verhalen van gebrek aan degelijke historische kritiek. De eerste die, en naar we meenen op goeden grond, de echtheid bestreed was de bekende bibliograaf Kloss (z. d.). — Krause noemt met dezen naam de derde der z. g. oudste kunstoorkonden; een stuk dat groot opzien wekte, en langen tijd door allen, nu nog door velen, voor echt gehouden wordt. Zelfs heeft de strijd voor en tegen de echtheid eenige bekwame VV.·. MM.·. gedrongen zich naar Engeland te begeven om een nader onderzoek in te stellen. Krause deelt de voorstelling van dit feit in zijn „*Kunsturkunden*“ mede, en geeft ook mededeeling op welke wijze dit stuk in zijn handen gekomen is. In de voorrede schrijft hij: „In het leervraagstuk over Masonnerie en den Bond van Masons, beweerde ik, dat in de oudste Kunstoorkonden der Vrijmetselaars-broederschap reeds het vermoeden gevonden wordt van een menschheidsbond waarvan ik het beeld wetenschappelijk heb geschetst, en in mijn daaraan gewijde geschriften aan het volk heb willen duidelijk maken. Ik verklaarde: dat uit de drie oudste kunstoorkonden van de broederschap der Vrijmetselaren, in verband gebracht met hare echte geschiedenis, het bewijs kan geleverd worden dat zij reeds het begin is van den menschheidsbond der toekomst. Het eerste deel van dit bewijs blijkt uit de beide eerste kunstoorkonden. Alleen het laatste moet nog geleverd worden, namelijk: dat ook in de oudste inrichting der broederschap gelijk die in de middeleeuwen reeds op de Britsche eilanden gevonden werd, de idé van een menschheidsbond wordt uitgesproken. Gelukkig heb ik ook nog een gedenkstuk gevonden, en wel ongeschonden en onbedorven, van de oudste, door de bouwlieden in 926 te York aangenomen regeling of wetgeving, die niet alleen dit bewijs geheel volledig maakt, maar ook krachtig helpt om de beide reeds mêegedeelde kunstwerken geheel en volledig te begrijpen. De oorkonde, waarin die oudste regeling of wetgeving is opgenomen en die in de oud-vaderlandsche, d. i. Angel-Saksische, taal geschreven is, wordt nog heden door de Gr.·. L.·. te York bewaard, gelijk uit de hierbij gevoegde bekrachtiging van J. Stonehouse blijkt.... De oorkonde zelve vormt intusschen slechts het begin van een meer uitgebreid handschrift, gelijk uit een straks meê te deelen bericht van Rr. Böttger blijkt. Uit deze gewichtige oorkonde nu zijn, door veranderingen en omzettingen, alle andere constituties in Engeland, Schotland en Ierland ontstaan, zoowel vóór als na 1719; ja zelfs de oudste oorkonde der steenwerkers in Duitschland en de Straatsburger verordeningen, toonen eene treffende overeenkomst met de Yorker constituties en de daaruit ontstane oud-Engelsche constituties aan, wat alleen te verklaren is uit het feit dat ze dezelfde oude oorkonde als bron gebruikten, of uit de verbreiding der Yorksche oorkonde in Duitschland, of uit beide oorzaken tegelijk [1]). De Nieuw-Engelsche Gr.·. L.·. te Londen legde, bij hare stichting in 1717, de Yorker constitutie ten grondslag aan haar constitutieboek dat, door Anderson bewerkt, in 1723 verscheen, gelijk in de volgende oorkonde bewezen is. Dit bleef zoo tot 1813 toen dezelfde constituties ook behouden bleven onder de grootmeesters der oudste maçons in Engeland, gelijk het in 1815 verschenen constitutieboek duidelijk bewijst“ ... „Opdat alles ons openbaar worde, heb ik op de Yorker constitutie eene verzameling laten volgen van alle mij bekende, jongere maç.·. constituties, omdat deze, met de Yorker constitutie zelve, een codex vormen der oude maç.·. wetgeving van het jaar 926 tot op onzen tijd.“ — Na deze voorrede deelt nu Krause mede:

I. *Hoe deze oorkonde naar Duitschland en in handen van den uitgever gekomen is.*

„Eer ik mij verder over de oorkonde zelve uitlaat, heb ik dankbaar te vermelden hoe ik in 't bezit van eene geloofwaardige vertaling daarvan gekomen ben. De overledene Br.·. Schneider te Altenburg bezit een schriftelijk bericht van Br.·. Böttger, die in het jaar 1799 te Londen een exemplaar der Yorker constitutie had gezien. Br.·. Böttger beschrijft dit handschrift als een zeer oude, uit 107 bladen bestaande codex in groot folio, waarvan ongeveer een derde deel door hem niet begrepen werd, omdat het in de oud-Engelsche taal was; vandaar dat hij een geleerden Engelschman tot tolk had moeten gebruiken. Later kon men de successive ontwikkeling der Engelsche taal duidelijk

[1]) Intusschen is ook een derde mogelijk, en daaraan schijnt Krause niet gedacht te hebben, dit namelijk: dat de maker der Yorker constitutie juist omgekeerd zijn stuk aan de bestaande constituties ontleende. Eene juiste beschouwing van de historische gegevens der oorkonde, vergeleken met de prof.·. geschiedenis, maakt dit waarschijnlijk.

bemerken. Hij zegt verder: deze codex behelsde: *a.* eene traditie van de verbreiding der bouwkunst uit het Oosten en Westen, door de Phoeniciërs en Pythagoras, naar Engeland door Amphiabalus en Albanus, tot aan het privilegie van koning Athelstan. Anderson heeft echter deze traditie in het eerste deel van zijn geschiedenis zeer uitgebreid en er bijgevoegd, wat de codex niet bevat, b. v. het verhaal van den Salomonischen tempel. *b.* Dan behelst deze codex ook zeer oude verordeningen tot het behoud van goede orde, wellicht de, volgens Anderson, in 926 samengestelde eerste constitutie; verder *c.* opgaven, moreele voorschriften en andere besluiten, alles zonder orde en door elkaar gemengd, en zelden met opgave van tijd, omdat ze wellicht zooals nu, voor en na, werden vastgesteld. Dan volgen op 't einde, na eenige ledige bladzijden, *d.* the charges en weder na eenige ledige bladzijden *e.* the regulations, tot een getal van twintig. — Deze brief gaf aan Br.·. Schneider aanleiding, in vereeniging met de BBr.·. Pierer en Mörlin, in Engeland zelf nader onderzoek in te stellen naar de Yorker constitutie. — Daarom verzocht hij zijn vriend, den Br.·. van Dijk uit Holland, toen die in 1803 door Altenburg reisde, dat hij de Yorksche constitutie in afschrift, of in de Latijnsche overzetting, zou trachten te krijgen. Maar eerst in 1808 kwam die door hem bezorgde vertaling te Altenburg aan. Van Dijk kreeg die vertaling door een zijner vrienden, William Erskine, overste in Schotland, die zich gedurende den zomer vaak te York of in den omtrek der stad ophield. Dat deze vertaling echt en getrouw was, heeft zekere heer Stonehouse te York eindelijk door onderteekening en met zijn zegel bekrachtigd. Volgens de Latijnsche overzetting van Stonehouse vervaardigde Br. Schneider eene Duitsche. Hij deelde haar mede aan onderscheidenen die bekend waren met de Latijnsche en Engelsche talen, die haar doorlazen en als echt erkenden. Br.·. van Dijk wilde, volgens deze Latijnsche overzetting van Stonehouse, ook eene Hollandsche bezorgen. Van de Duitsche vertaling bezorgde Br.·. Schneider mij een accuraat afschrift, dat ik hier weder laat afdrukken. Dat Culdeeërs de Yorker constitutie vervaardigd hebben, zal in het volgende aangewezen worden. Hier komt het alleen aan op de beoordeeling der oorkonde zelve, en op het bewijs harer echtheid, op eene getrouwe schildering van den geest dier oorkonde, met betrekking tot het oorspronkelijk begrip van den menschheidsbond, en op de aanwijzing van de betrekking waarin ze staat tot de historische ontwikkeling der broederschap, en den tegenwoordigen en, zoo wij hopen, toekomstigen toestand van onzen Bond."

Na deze algemeene opmerkingen geeft Krause eerst eenige bewijzen voor de echtheid der oorkonde die wij later, in hoofdzaak, willen mededeelen. Beter achten wij het, eerst de constitutie zelve, volgens de mededeeling van Krause, te geven, daar dan des te beter de door hem aangevoerde bewijzen voor de echtheid kunnen worden gewaardeerd. We wijken daarbij af van de door hem gevolgde volgorde, maar meenen dat dit, in 't belang van een onpartijdig onderzoek, gewenscht is. De Yorker constitutie luidt dan, gelijk Krause bericht, als volgt:

De constitutie door den vromen Prins Edwin tot stand gebracht, begint:

„De Almacht van den eeuwigen God, Vader en Schepper van hemel en van aarde, de wijsheid van zijn goddelijk woord en de inwerking van den door Hem gezonden geest, zij met onzen aanvang, en geve ons de genade, om in dit leven zóó te regeeren, dat wij hier zijne goedkeuring en, na ons sterven, het eeuwige leven ontvangen mogen. De goede Broeders moeten ten eerste weten, — hoe en op welke wijze de eerbiedwaardige kunst der architectuur aanving; maar daarna hoe ze behouden bleef en door koningen en vorsten in bloei kwam. Dan moeten ze ook weten welke, door den Heiligen Albanus, op 't voorbeeld der Romeinen, vastgestelde wetten nog goed en nuttig zijn. Dewijl nu reeds de Grieken en Romeinen de architectuur waardig achtten dat ze, als eene zoo groote kunst, en eene zoo merkwaardige wetenschap, getrouw wordt in acht genomen, zoo zou het, naar den wil van den vromen koning, bij ons ook zijn. Dit is het begin en de voortgang der kunst. — Toen de eerste mensch, begaafd met alle geestelijke en lichamelijke voorrechten, uit de hand Gods was voortgekomen, zondigde hij weldra tegen zijnen Schepper; en 't gevolg daarvan was, dat hij tot zijn straf weldra den invloed van het weder gevoelde, zoodat hij er over moest nadenken zich daartegen te beschutten. Want, bij het groote verstand dat hij van God ontvangen had, en daar God zelf hem het schrijven leerde, kon het niet anders zijn dan dat hij op woning bedacht was en voor vele andere, reeds toen

noodig bevondene wetenschappen, grondregels vaststelde, opdat ook zijne nakomelingen zich daarnaar konden richten. Vandaar bouwde Kaïn de eerste stad. Kaïns zoon Enoch vooral was een groote bouwmeester en sterrekundige. In de gesternten zag hij vooruit dat de wereld eenmaal door water, en eenmaal door vuur zou ondergaan, en plaatste daarom twee groote zuilen, eene van steen en eene van gebakken klei, waarop hij de grondregels der kunst schreef, opdat de wetenschappen van Adam en zijne nakomelingen niet zouden verloren gaan. Tubalkaïn had ook reeds de kunst in ijzer te werken, Jubal de muziek, zijne zuster Naahmah de kunst van weven, en zijn broeder Jabal, de veehouderij, den akkerbouw en het vervaardigen van veldhutten, die men later ook in den oorlog invoerde, tot volkomenheid gebracht. Al de nakomelingen van Adam beoefenden deze kunsten, tot dat eindelijk Noach ook den wijnbouw uitvond en van God, in de eerste wetten der menschen, sedert de schepping der wereld, ook daarin onderwezen werd, een drijvend gebouw van hout te maken waardoor de scheepsbouw gegrondvest werd, die daarna het eerst de volken uit Soria beoefenden. Na twee generatien van Noach afaan, bouwden diens nakomelingen, trotsch op hun kennis, in eene vlakte van het land Sinear eene zeer groote stad en een grooten toren van steen, kalk en hout om, onder de wetten die hun de stamvader Noach gegeven had, bij elkander te wonen en de namen van de afstammelingen van Noach onsterfelijk te maken. Deze overmoed geviel echter niet aan den Heer in den Hemel die den ootmoed lief heeft; daarom verwarde Hij, nog voordat de toren gereed was, hunne sprake en verstrooide hen daardoor in vele onbewoonde landen, waarheen zij hunne wetten en kunsten medebrachten en toen koningrijken en vorstendommen stichtten; gelijk dit de heilige boeken in vele opzichten bevestigen. Vooral bouwde Nimrod aanzienlijke steden. Noach's zoon, Sem, bleef echter in Ur, in het land der Chaldeërs en plantte daar alle kunsten en wetenschappen voort, onderwees ook Peleg, Serug, Nahor, Thara en Abraham, welke laatste alle wetenschappen nauwkeurig begrepen had en deze verder onderwees aan de zonen der vrijgeborenen; vanwaar later de vele geleerde priesters en wiskunstenaars gekomen zijn die onder den naam wijze Chaldeërs bekend zijn geworden. Al deze kunsten en wetenschappen plantte Abraham toen hij naar Egypte gegaan was ook toen verder voort, en vond daar vooral in Hermes een zoo bekwamen leerling dat deze eindelijk de Trismagister der wetenschappen werd genoemd; want hij was ook tegelijk priester en natuuronderzoeker in Egypte; en door hem en een leerling van hem ontvingen de Egyptenaren de eerste goede wetten van alle wetenschappen waarin Abraham hen had onderwezen. In 't vervolg vatte Euclides de hoofdwetenschappen bijeen en noemde die geometrie. Alle te zamen echter noemden de Grieken en Romeinen architectuur."

„Wegens die verwarring der talen, konden echter de wetten, kunsten en wetenschappen in 't begin niet worden voortgeplant, dan nadat men geleerd had datgene wat men met woorden niet verstond, door teekenen verstaanbaar te maken; vandaar dat ook Mizraïm, Chams zoon, de gewoonte om zich door teekenen verstaanbaar te maken, mede naar Egypte bracht toen hij een dal bij den Nijl bevolkte. Vandaar kwam later deze kunst in alle verre landen; maar alleen de teekenen welke de handen geven zijn in de bouwkunst overgebleven, want de teekens der figuren kennen nog slechts weinigen [1]. In Egypte gaven de overstroomingen van den Nijl aan de door Mizraïm daar heen gezondenen de gelegenheid zich in meten te oefenen, en bruggen over en dammen tegen het water te bouwen. Daartoe gebruikten zij gebakken steen, hout en aarde; vandaar dat, toen de heidensche koningen dit ontdekten, ze gedwongen werden, steen, kalk en tegels te bereiden en daarvan gebouwen optetrekken; waardoor zij echter, naar Gods wil, nog meer ervaren kunstenaars en zoo beroemd werden dat hunne kunst zich tot naar Perzië uitbreidde. Mozes voerde daarop dit uitverkoren volk uit Egypte naar Kanaan, en bouwde, door de kunstenaars uit hun midden, den zeer beroemden Tabernakel, van hout en ijzer en goud en geborduurde zaken. Hij bracht in het algemeen de bouwkunst tot meerdere volkomenheid, daar er wijsheid in hem was. De oudere inwoners van Kanaän bouwden echter ook reeds van steen, en hadden ook reeds huizen en steden en paleizen. Toch overtrof de bouwkunst die bij den Tabernakel was aangewend, verre al het andere. Toen Josua den Tabernakel

[1]) Wanneer men bedenkt, hoe streng alle oude broederschappen er voor waakten, dat over hun woorden en teekens nooit met één woord werd melding gemaakt, zal men het zeker reeds vreemd vinden dat in een z. g. *oude* oorkonde deze woorden kunnen voorkomen.

naar Siloh bracht, diende de priester daarin God en bebouwde het land, gelijk het in Egypte gebouwd werd, ten nutte der menschen. Van toen af aan, verbreidde zich de kunst om met kalk, steenen en hout te bouwen al verder en verder, en vooral de volken uit Phoenicië muntten daarin uit, terwijl zij de steden Tyrus en Sidon bouwden, die de koningen later door hunne kunstenaars nog verfraaiden. Onder deze muntte vooral koning Hiram uit, en werd daardoor zoo beroemd, dat de Israelitische koning Salomo, toen hij den door zijn vader reeds voorgenomen bouw van een der God gewijde tempels ondernam, hem bad, hem geschikte kunstenaars en arbeiders te zenden. Want ook in de heilige bouwkunst muntten de Phoeniciërs uit en bouwden voortreffelijke bouwwerken, van wien een, Sanconeathon, den tempel van Dagon, een kunstig, heerlijk en grootsch heilig gebouw, uitvoerde, dat altijd, wanneer men aan den valschen God offerde, 3000 menschen bevatte. En zoo was het ook in andere landen. Werden nu reeds overal door de bouwkunst groote en heerlijke gebouwen gewrocht, deze alle stonden toch verre beneden den heiligen tempel, dien de wijze koning Salomo ter eere van den waren God te Jeruzalem liet bouwen en waarbij, gelijk wij in de heilige boeken vinden, een ongewoon groot aantal arbeiders gebruikt werd, en daarbij gaf de koning Hiram aan Tyrus ook nog een aantal. Onder deze gezondene helpers was ook de beste bouwmeester van koning Hiram, de zoon eener weduwe, die den naam Hiram Abif droeg en die daarna zulke voortreffelijke inrichtingen maakte en den kostbaarsten arbeid leverde, gelijk in de heilige boeken opgeteekend staat. Al die arbeiders waren in bepaalde klassen afgedeeld, gelijk koning Salomo verordend had; en zoo werd bij den bouw allereerst een waardig genootschap van bouwkunstenaars gesticht. Dergelijke inrichtingen maakten later ook de Grieken en Romeinen en van de Romeinen zijn ze later over de zee, uit Italië en Gallie, tot ons overgekomen. Deze inrichtingen bestonden daarin, dat de kunstarbeid, al naar 't geen verricht werd, in colleges of Loges verdeeld werd, waarvan ieder een werkmeester en ettelijke opzieners had, waardoor het kwam, dat de bevelen der bouwmeesters nauwgezet konden uitgevoerd worden; tegelijk moesten zij voor de werktuigen en materialen zorgen en iedere week het loon, maar ook onderhoud en kleedingstukken nauwgezet afleveren. Er moesten echter altijd ook leerlingen worden aangebracht, opdat het niet aan arbeiders zou ontbreken. Zoo ontstond eene volkomene vereeniging van allen; en daar de werkmeesters de voorschriften van de bouwmeesters ontvingen, kwam er ook eene vereeniging van deze Loges onder elkander; en liefde en vriendschap verbonden allen zoo sterk, dat ieder zijn overvloed met een behoeftigen broeder deelde en allen niet slechts de aan het werk, maar ook de aan zich zelven ontdekte gebreken verbeterden. Bij eene zoo schoone inrichting, en met de vele aangestelde arbeiders werd het bewonderingswaardige werk van Salomo dat 30.000 personen kon bevatten, tot verbazing van alle naburige volken, van welke de bekwaamsten naar Jeruzalem gingen om het te beschouwen, in 7 jaren en 6 maanden door Salomo, den wijsten onder de menschen, in zijn groote en heerlijke innerlijke inrichting tot stand gebracht. Nadat dit geschied was, vierde men een algemeen feest en de vreugde over de voltooiïng kon slechts daardoor onderdrukt worden, dat spoedig daarop de voortreffelijke Meester, Hiram Abif, stierf. Men begroef hem voor den tempel en hij werd door allen zeer betreurd. Maar op deze wijze verbreidde zich de heilige bouwkunst die bij dit heilig gebouw te Jeruzalem was aangewend geworden. Ze kreeg bij alle volken groote achting; vandaar dat vele bouwmeesters, die aan den tempelbouw hadden deelgenomen, daarvan gebruik maakten en dit verder onwezen aan hen die minder bekwaamheden hadden, waarbij zij een dergelijke inrichting in 't leven riepen als zij te Jeruzalem gevonden hadden. Een van dezen, Ninus genaamd, werd met zijn gezelschap, op een Phoenicisch schip, aan de westelijke kusten gebracht, waardoor het kwam dat hij de eerste was die de Oostersche architecten derwaarts bracht, vanwaar ze later naar de westelijke landen verbreid werden. De overigen daarentegen bleven nog te Jeruzalem, omdat Koning Salomo hen nog noodig had tot voltooiing van zijne paleizen en andere voortreffelijke gebouwen. — Nadat Salomo's tempel 430 jaren gestaan had, werd hij door Nebucadnezar verwoest. Deze voerde ook vele gevangen bouwkunstenaars naar Babel en richtte daar, door hen, vele voortreffelijke gebouwen op. Deze gebouwen kwamen niet in vergelijking bij de heilige bouwkunst die onder Salomo beoefend was; maar de merkwaardige wetenschap der bouwkunst, in 't algemeen, werd eerst op deze wijze behouden en voort-

geplant, totdat de machtige Cyrus de Joden weer naar Jeruzalem liet terugkeeren en aan Zerobabel het bevel gaf, den heiligen tempel, op de oude plaats weêr optebouwen. Gedurende dezen bouw stierf echter Cyrus; de bouw werd toen onder Darius, nadat men 20 jaar daaraan gebouwd had, voltooid en het bouwfeest gevierd. Ook deze tempel was een zoo voortreffelijk gebouw, dat de vijanden der Joden het zelfs bewonderden, hoewel het met den ouden tempel niet kon vergeleken worden. Zerubabels tempel bestond tot de dagen van Antonius en Octavius, toen de stadhouder Herodes hem liet afbreken en daarvoor op dezelfde plaats den derden, in Griekschen bouwstijl en door Grieksche bouwmeesters, spoedig weer liet opbouwen. Men bouwde, voordat men het bouwfeest vieren kon, daaraan 9 jaren en 6 maanden met zeer vele arbeiders. — Toenmaals was reeds, door de scheepvaart der Phoeniciërs, die over de zee overal handel dreven, de bouwkunst door het Westen verbreid; ook had zij in Griekenland reeds eene hooge volmaaktheid gekregen; en en wij vinden vele prachtige en groote gebouwen te Athene en in geheel Griekenland, waartoe de Salomonische tempel het eerst aanleiding had gegeven, nadat hij door alle naburige volken was bewonderd geworden. De Romeinen beoefenden echter toen de scheepvaart in het Westen, en kwamen daardoor in Griekenland en in het Oosten. Maar vooral Pythagoras, de Griek, heeft zich voor de bouwkunst verdienstelijk gemaakt. Hij reisde over Egypte en Syrië en overal waar ze maar bloeide. Hij werd in de Loges opgenomen en gaf, na zijn terugkomst, daarin onderwijs; ging toen per schip naar Groot-Griekenland, woonde daar en werd als wijze zeer beroemd; stichtte ook te Croton de groote school der wijsbegeerte en der bouwkunst, en was de uitvinder van vele grondstelsels die later in de geometrie werden opgenomen. Hij had vele leerlingen die daarna ook als wijzen optraden, en eveneens beroemd werden; ook vonden velen nieuwe stellingen, totdat de beroemde Euclides van Tyrus al deze stellingen samenvoegde en een boek vervaardigde dat alle bouwmeesters moesten kennen. Van Euclides af aan werden alle wetenschappen in goede orde voorgedragen, en verdeeld in grammatica, rhetorica, logica, arithmetica, geometrie, muziek en astronomie. Een bouwmeester moet al deze zaken en kunsten kennen, en daarbij ook nog andere wetenschappen der Romeinen, zoodat het zeer moeilijk is architect te zijn. Toch zal de geometrie altijd de grondslag der bouwkunst blijven en het is genoeg dat zij, die geen bouwmeester zijn, zich alleen daarmede volledig bekend maken. Maar omdat het altijd moeielijk is een architect te zijn, werd de architectuur bij de Grieken in eere gehouden, daar ze alleen door vrijgeborenen, niet door slaven, geleerd mocht worden. Zeer bloeide ze, gelijk te Athene, ook te Carthago; gelijk in Hetrurië ook op de eilanden; terwijl te Syracuse de wijze Archimedes, door de geometrie en door den dood dien hij bij dezen arbeid vond, beroemd is geworden. — De Romeinen hadden hunne kunsten en wetenschappen uit Hetrurië, Griekenland, Egypte en Azië, en werden door hunne oorlogen daarmede verder bekend. Zij voerden vandaar altijd beroemde en bekwame mannen naar hunne stad; en geleerden van hun volk reisden dan weer derwaarts en kwamen weder terug. Zoo werd Rome langzamerhand de hoofdzetel van alle geleerdheid, die eindelijk, onder Keizer Augustus, omdat hij haar zoo zeer begunstigde, haar toppunt bereikte; en omdat onder zijne regeering de Messias geboren werd, was ze ook de eerste hoofdstad in het Westen in welke het Evangelie uit het Oosten wortel schoot. Onder dezen Keizer Augustus was vooral de voortreffelijke bouwmeester Vitruvius te Rome beroemd, door wien zulke voortreffelijke bouwwerken tot stand kwamen. Vandaar dat wij ook den door Vitruvius weer ingevoerden bouwstijl den Augustijnschen noemen. Hij heeft dien in een boek beschreven, en dit boek moet ieder bouwmeester verstaan. Deze bouwkunst kwam door Italiaansche en Gothische bouwmeesters op deze wijze naar Brittanie. In het jaar 43 na de geboorte van onzen Heer, zond de keizer Claudius bouwmeesters uit Rome naar Engeland, die daarom sloten en torens moesten bouwen, opdat de Romeinen in Brittannie veilig konden zijn. Zij leerden de Vitruvische bouwkunst en zoo werden, tijdens het leven der Keizers Vespasianus en Hadrianus, de muren gebouwd tegen de Noordsche volken; en door Koning Lud, die de eerste christelijke koning in Brittannie was, werden de eerste Godshuizen gebouwd. Daar nu reeds de Grieken en Romeinen Loges hadden ingevoerd, hadden de Romeinsche bouwlieden die inrichtingen ook in Brittannie gemaakt. Zoo bleef het in eenige oorden van Brittannie, tot het jaar Christi onzen Heer 300, toen keizer Carausius in de stad Verulamium een slot liet bouwen en om deze stad een muur liet oprichten,

waarvoor hij nog meerdere kunstenaars uit Rome liet komen. Hij had een Romeinschen bouwmeester die Amfiabalus heette, en deze werd de leermeester van den H. Albanus, door wien de Keizer weêr een bouw liet voltooien. St. Albanus, een waardig Romeinsch ridder, trok zich de kunst aan, omdat hij haar had liefgekregen en beminde de arbeiders en ondersteunde hen zeer. Hij maakte allerlei inrichtingen en stelde charges voor de bouwlieden vast en leerde hen allerlei gebruiken, alles gelijk Amfiabalus hem geleerd had. Hij bezorgde hun ook een goed loon; want hij gaf aan de arbeiders twee shilling per week en drie penningen voor de kost, terwijl ze te voren maar een penny en den kost gekregen hadden. Hij wist voor hen ook een vrijbrief te krijgen van keizer Carausius, waardoor de arbeiders nu ook in Brittanie een eigen genootschap vormden en onder bouwmeesters moesten staan; wat te voren het geval niet was, toen ieder afzonderlijk arbeid aannam waar hij dien maar vond. Hij trad zelf tot dit genootschap toe, hielp nieuwe arbeiders aannemen, zorgde dat ze altijd veel werk hadden en was de eerste in Brittannie die dit deed. Zijn dood moest voor het genootschap zeer bedroevend zijn; want, daar de keizer ondervonden had dat hij in 't geheim een Christen was geworden werd hij, als Johannes, als belijder der waarheid ter dood gebracht, en werd zoo de eerste martelaar in Brittannie, gelijk deze de eerste was onder de Christenen. De vervolging nam toe en de kunst leed daaronder, totdat Keizer Constantinus haar weder hielp bloeien en onder zijn zoon, keizer Constantius, de christelijke godsdienst de overhand kreeg en toen ook eenige godshuizen en groote gebouwen, volgens de Romeinsche bouwkunst, werden opgericht. Maar er kwamen weder oorlogen met de naburige volken; en daar deze oppermachtig werden, verloren de Romeinen ook de opperheerschappij over Brittanie; vandaar werden de Brittanniers genoodzaakt de Anglen en Saksen te hulp te roepen. Toen was het met de kunst weer gedaan, daar deze volken Heidenen waren, en de oorlogen voortduurden. Eindelijk keerde de vrede echter terug, en de Bisschop van Rome liet de Anglen en Saksen tot het christelijk geloof bekeeren. Daardoor kwamen er telkens meer bekwame bouwlieden in Brittanie, die door de altijd waakzame bouwlieden die van de eerste Britsche bouwmeesters afstamden, onderwezen werden. Nu werden de kerken te Canterbury en Rochester allereerst weer gebouwd, en de oude godshuizen hersteld. Daarna zond de koning Martel vele bouwlieden over de zee naar Brittanie, omdat de Saksische koningen het begeerd hadden, en zoo herleefde de bouwkunst weer onder leiding der oude Britsche bouwmeesters. Het is zeker te betreuren, dat de invallen der Denen menig schoon Augustijnsch gebouw vernield hebben, en dat ze, tegelijk met de kloosters, vele oude berichten aangaande de eerste bouwlieden hebben verbrand, want in die kloosters juist werden vele Loges gehouden. Maar de vrome koning Athelstan, die de kunst zoo waardeerde dat hij, gelijk ons bekend is, toen hij vrede met de Denen had gesloten, vele prachtige gebouwen liet herstellen, hielp dit verlies vergoeden. Hij beval daarom, dat de door den heiligen Albanus ingevoerde inrichtingen weer in 't leven werden geroepen en bekrachtigd. Hij gaf ook aan zijn jongsten zoon Edwin een vrijbrief voor de bouwlieden, dat zij zich zelven mochten besturen en allerlei inrichtingen ter bevordering der kunst in 't leven mochten roepen, terwijl deze zelf hunne gebruiken geleerd en en hunne charges aangenomen had. Hij liet ook Gallische bouwlieden komen en de instellingen der Grieken, Romeinen en Galliers die zij op schrift hadden medegebracht, benevens de instellingen van den H. Albanus zelven nader onderzoeken. Daarnaar moesten nu voortaan alle bouwgezelschappen ingericht worden. Ziet alzoo nu in den vromen prins Edwin uwen beschermer, die de koninklijke bevelen liet volvoeren, u onder elkaar verbindt en vermaant de gemaakte fouten niet weer te bedrijven. — Daarom moesten alle jaren de bouwmeesters en opzieners van alle Loges eenmaal bijeenkomen en hem bericht geven over de bouwmeesters en over datgene wat in den arbeid kan verbeterd worden. Daarna heeft hij u te York laten samenkomen en de opzieners zullen u de wetten voorzeggen die zij in de oude, geloofwaardige berichten, welke zij hebben onderzocht, hebben gevonden en die noodzakelijk opgevolgd moeten worden. De volgende nu zijn de wetten die gij moet aannemen en, wanneer gij ze hebt aangenomen, door het leggen van de hand op het heilige Boek dat de Opziener u zal voorhouden, moet bezweren. Ook moet ieder Meester die laten voorlezen, wanneer een nieuwe broeder aangenomen wordt, terwijl deze dan evenzeer, op het Evangelie, belooft die te zullen opvolgen:

1. De eerste plicht is, dat gij God

oprecht zult vereeren en de wetten der Noachiten volgen zult, omdat dit goddelijke wetten zijn die de geheele wereld moet opvolgen. Daarom moet ge ook alle dwaalleer vermijden en u daardoor niet tegen God bezondigen. 2. Gij moet aan uwen koning getrouw zijn, zonder verraad, en waar ge u ook bevindt, de overheid, zonder valschheid, gehoorzamen. Hoogverraad zij verre van u; en ontdekt ge dit ergens, dan moet gij den koning waarschuwen. 3. Jegens alle menschen moet gij hulpvaardig zijn en, zooveel gij kunt, trouwe vriendschap met hen onderhouden en u daardoor niet laten afhouden of zij eene andere meening zijn toegedaan of een anderen godsdienst belijden. 4. Vooral moet ge altijd trouw zijn onder elkander, elkander onderwijzen en in de kunst helpen, elkander niet verloochenen, maar elkander behandelen gelijk gij wilt behandeld worden. Wanneer een broeder zich ooit tegenover een ander of een medebroeder mocht vergeten, of in iets mocht misdoen, dan moeten allen hem helpen om zijne overtreding wêer goed te maken, opdat hij beter worde. 5. Gij moet ook trouw deelnemen aan de beraadslagingen en den arbeid der medeleden, en de herkenningsteekenen geheim houden tegenover iedereen die geen broeder is. 6. Ieder moet zich van ontrouw onthouden, omdat een broederschap niet zonder trouw en eerlijkheid kan bestaan, en een goede naam eene groote bezitting is. Ook moet ge altijd letten op hetgeen nuttig is voor den heer of meester dien gij dient en dit helpen bevorderen en zijn werk altijd gereedelijker wijze voltooien. 7. Gij moet ook altijd eerlijk betalen wat gij schuldig zijt en in 't algemeene geene schulden maken, waardoor de goede naam der broederschap gevaar zou kunnen loopen. 8. Zoo mag ook een Meester geen werk ondernemen, wanneer hij zich daarvoor niet geschikt houdt; want dan zou hij den bouwmeester en de broederschap maar tot schande verstrekken. Verder, ieder Meester moet een billijk loon eischen, maar zoo dat hij leven en zijne gezellen betalen kan. 9. Verder, niemand mag een ander verdringen maar hem den gevonden arbeid laten, tenzij dat hij daarvoor ongeschikt is. 10. Verder, geen Meester mag een leerling anders dan voor den tijd van 7 jaren aannemen en dan moogt hem dus, in overleg met en toestemming zijner Medebroeders, tot Mason maken. 11. Verder mag geen Meester of gezel beloven om iemand Mason te maken, wanneer hij niet vrij geboren is, in goeden naam staat, goede bekwaamheden en gezonde ledematen heeft. 12. Verder, geen gezel mag den anderen beschuldigen of veroordeelen, wanneer hij iets niet beter kan doen dan hij dien hij beschuldigt of veroordeelt. 13. Verder, ieder Meester moet gehoorzamen, wanneer hij door den Bouwmeester en ieder Gezel wanneer hij door den Meester wordt aangemaand zijn arbeid te verbeteren. 14. Verder, alle Masons moeten aan hun bestuurders gehoorzaam zijn en gewillig doen wat deze hen bevelen. 15. Verder, ieder Mason moet gezellen aannemen die over land komen en hem de herkenningsteekenen geven. Hij moet dan voor hem zorgen, gelijk hem geleerd is. Ook moet hij noodlijdende broeders te hulp komen, wanneer hij met hun nood is bekend geworden, gelijk hij geleerd heeft, ook al zou het op den afstand zijn van een halve mijl. 16. Verder, geen Meester of Gezel mag een ander, die niet tot Mason is gemaakt, in de Loge toelaten om de kunst van het vormen te zien, of om hem steenen te laten vormen, en ook voor hem geen winkelhaak of meetsnoer maken of het gebruik daarvan leeren. — Dit zijn de plichten, welke te onderhouden goed en nuttig is. Wat in de toekomst bovendien goed en nuttig bevonden zal worden, moet altijd opgeschreven en door de Opzieners bekend gemaakt worden, opdat alle Broeders daartoe kunnen worden verplicht. Hier eindigt de constitutie.“ Onderaan stond: „Het in de oude landstaal vervaardigde, op perkament geschreven manuscript, dat door het eerwaardige, hoogste architectonische genootschap in de stad bewaard werd, is gelijkluidend met hetgeen bovenstaande Latijnsche vertaling behelst. Dat verklaar ik. York, in het jaar 1806, den 4 Januari. (Stonehouse)

Hier aan voegt Krause nu verder eene verzameling toe van alle hem „tot dusver bekende jongere maçonieke constituties zoodat deze met de Yorker constitutie zelve een Codex vormen van de oude, algemeene maç.·. wetgeving van af het jaar 926 tot op dezen tijd, welke dienen kan ten grondslag van de historische waardeering van de tegenwoordige inrichting van onzen Bond in 't algemeen en van de Groot-Loges in het bijzonder.“ Deze zijn 1. „De oude plichten en stellingen op bevel van den koning verzameld in 1694.“ 2 „Stellingen, bijeenverzameld en geordend uit de opgeteekende berichten van af koning Eduard tot op koning Hendrik VIII.“

De vraag is nu: hoe over de echtheid dezer oorkonde te oordeelen? We zullen

goed doen Krause's bewijsvoering in korte trekken te vermelden.

Wij deelen die in hoofdzaak mede, zonder voorloopig daarop kritiek te oefenen. Dat de geleerde Br.·. zoo spoedig tevreden was, moet ons intusschen verbazen.

II. Bewijzen voor de echtheid der oude Yorker constitutie.

„De uitwendige getuigenissen voor de echtheid zijn voornamelijk de volgende:

1. De oorspronkelijkheid der hier meegedeelde Duitsche vertaling berust op het getuigenis van F. Stonehouse, van Ernskine, van Br.·. van Dyk. Daarbij komen ook vele andere en nieuwere getuigenissen, van vrienden en vijanden der Broederschap afkomstig, over het werkelijk voorhanden zijn der oude maçonnieke constituties te York, waarvan ik hier de belangrijkste noemde."

2. „Het Nieuw-Engelsche, in het jaar 1717 uit de vier afzonderlijke Londensche Loges ontstane grootmeesterschap, legde aan hare constitutie de oudste Yorker oorkonde, in de verschillende recensies ten grondslag" maar veroorloofde zich daarin vele veranderingen te maken. Dit deed men — meent Krause — „omdat men er belang bij had de oude Yorker constitutie niet geheel onveranderd en onvervalscht bekend te maken." In bijzonderheden gaat Krause nu na, welke veranderingen in den loop der tijden in die Yorker oorkonde zijn gemaakt, en daarbij zoekt hij aantewijzen hoe al die veranderingen verklaarbaar zijn uit de veranderde omstandigheden. Nu, meent hij, beriep Anderson zich telkens wel op" eene oude oorkonde, maar verzweeg te vermelden dat de Yorker oorkonde eigenlijk de hoofdbron was, omdat die te eenvoudig was voor de nieuwe gestalte die hij aan de Broederschap wenschte te geven; hij moest er voor zorgen aan zijne instellingen zelve het voorkomen van hoogen ouderdom te geven. Wij kunnen moeielijk alles woordelijk meedeelen wat Krause een uitwendig getuigenis noemt voor de echtheid der constitutie, maar geven hier plaats aan het inwendig bewijs dat hij aanvoert. „Maar ook" — zoo schrijft hij — „wanneer wij verstoken waren van alle boven medegedeelde uitwendige bewijzen voor de echtheid dezer derde oorkonde, dan zouden toch de innerlijke gronden, die haar inhoud zelf aanbiedt, hare echtheid boven allen twijfel verheffen. In dit opzicht geldt van haar volkomen hetzelfde wat ik van het vroegere stuk onder koning Hendrik VI (z. vooral *Vrijmetselaars-verhoor*) gezegd heb, welk vraagstuk volkomen daarmede overeenstemt en geheele zinsneden woordelijk daarmede gemeen heeft. Deze oorkonde is, met betrekking tot inhoud en vorm, geheel in den geest van die tijden; het is geheel de taal en de zegswijze der Xde eeuw die we hier vinden. Haar christelijk-evangelisch begrip, hare zuiverheid van alle leerstukken der pauselijke kerk en in 't algemeen van alle eigenlijk gezegde kerkelijke dogmata, en de daarin zich openbarende geest van het Oostersche Christendom, laten ons, met betrekking tot haar vervaardiger, buiten twijfel, daar wij nog in de Xde eeuw, onder den naam Culdeërs, in Engeland, Schotland en Ierland, christelijke vromen en kerkleeraars vinden die eene met den inhoud der Yorker constitutie overeenkomende overtuiging en gezindheid hadden, terwijl Anderson in zijn constitutieboek zelf bericht, dat aan de Culdeërs te York toenmaals eene oude kerk toebehoorde, die Athelstan liet verbeteren, welk feit ook door het Monasticon Anglicanum bevestigd wordt.

Hierop laat Krause volgen.

III. Het voornaamste gezichtspunt tot juiste waardeering van onze derde oudste kunstsoorkonde.

We ontleenen daaraan slechts het volgende: „Nadat ik nu de geschiedenis der Yorker constitutie en de bewijzen voor hare echtheid heb medegedeeld, wijs ik nog kortelijk aan, uit welk oogpunt ze beschouwd moet worden om haar juist te waardeeren. Deze oorkonde verheft het boven allen twijfel, dat de broederschap der Vrijmetselaren veel ouder is dan het Engelsche Grootmeesterschap; dat zij oorspronkelijk geheel anders was ingericht dan de in het jaar 1717 ontworpen inrichting van genoemd Grootmeesterschap; ook leert ze ons de inrichting kennen van alle bouwcorporatien der middeleeuwen in geheel Europa, die in den grond met deze oorkonde overeenstemmen. De vier afzonderlijke Loges te Londen, die slechts een deel uitmaakten van de toenmaals in Engeland, Schotland, Ierland en Frankrijk bestaande Broederschap, hadden nu in 1717 wel het recht zich tot eene broederschap te vereenigen, met eene eigene wetgeving en een gewijzigd rituaal, maar hadden niet het recht te beweren dat zij de opvolgsters waren der eerste Loges. „Onze oorkonde (de Yorker) behelst het eerste rituaal, maar ook instellingen die, naar haar vorm, voor alle volgende tij-

den behouden moesten blijven in den wordenden Menschheids-Bond. Instellingen die, bij de meerdere volmaaktheid der menschheid in 't algemeen, en bij den vooruitgang in alle denkbeelden, zoodra ze zich opheffen tot de hoogere ideeën van een menschheidsbond, in hun samenhang beter en volkomener, en wel onmiddelijk zouden gevonden worden, ook wanneer de geschiedenis ons, in eenige bestaande oorkonde, niet reeds iets dergelijks aanbood.“ Eindelijk komt hij tot deze slotsom:

„Onze oude Yorker constitutie is derhalve voor de geschiedenis der Broederschap van Vrijmetselaren, en vooral voor eene historische beoordeeling der, in onderscheidene landen en tijden, door onderscheidene maçonnieke besturen vervaardigde constituties belangrijk; het is ongemeen verblijdend, reeds in de middeleeuwen eene oorkonde te vinden waarin de sporen te ontdekken zijn van een rein-menschelijke gezindheid en van het zuivere rechtvaardigheidsgevoel; maar, met het oog op eene nu zeer noodzakelijke hervorming van den wordenden menschheidsbond, heeft deze oorkonde nog de beteekenis van een onvolmaakt begin en eene kinderlijke poging om het reine tot stand te brengen.“

Gedurende langen tijd deelde men Krause's meening over de echtheid der Yorker oorkonde. De bijgebrachte bewijzen waren onweêrlegbaar en men verheugde zich, zoo'n belangrijk document van een hoogen ouderdom gevonden te hebben. Men meende: de Vrmij.·. is dan wel zoo oud als de Europeesche beschaving. Maar de kritiek ontwaakte, en het kwam al aanstonds zeer verdacht voor, dat in die constitutie een streven scheen te zijn om de oude Londensche constitutie te ondermijnen, althans haar te doen voorkomen als een product van den willekeur van enkele Loges. Verder is het opmerkelijk en zeer bevreemdend, dat in het historische gedeelte dezer oorkonde geen melding gemaakt werd van den beroemden Alcuinus die te York in de VIIIste eeuw aan 't hoofd eener vrij beroemde bouwschool stond; dat niets gezegd was van den bouw van de Petruskerk te York die door Alcuinus gebouwd en in 780 ingewijd werd, terwijl daarentegen wel gesproken werd van de veel later gebouwde en verderaf gelegene kerken van Canterbury en Rochester. Vreemd is het ook, dat in de oorkonde juist die verordeningen worden verzwegen waaraan in de echte oude oorkonden zooveel gewicht gehecht wordt: het verbod om zich met kerkelijke en politieke strijdvragen intelaten enz. enz. Maar de zaak werd vooral duidelijk toen Kloss (z. d.) en Findel een nauwkeurig onderzoek instelden. Kloss kwam tot de volgende resultaten: 1. Het is bewezen, dat in 1726 te York een oud Handschrift bestond dat toenmaals nog verbindend was voor de Brsch.·. (volgens Findel zijn daar in de L.·.. „*Union*“ twee oorkonden van 1693 en 1704) en welke men moest volgen, met volkomen verloochening van het door Anderson in 1723 uitgegeven constitutieboek. 2. Dit handschrift te York stemde echter in hoofdzaak volkomen overeen met de andere in Engeland bestaande oorkonden en behelsde o. a. evenmin als deze een beroep op de Noachiten. 3. De, volgens Krause, bij de oorkonde gevoegde constituties onder Willem III vertoonen werkelijk eene jongere redactie en sluiten zich toch onmiddelijk bij de Yorker constitutie aan. 4. De laatste is na 1727 door zekeren onbekenden Broeder, met vrij geleerde uitweidingen voorzien, in het Latijn overgebracht. De richting van dien vertaler (of vervaardiger) blijkt uit de niet vermelding van St. Albanus als eerste martelaar van Engeland. 5. Daar alleen de tweede uitgave van Andersons constitutieboek (1738) melding maakte van de Noachiten, in 1756 deze opvatting der oude plichten door de Gr.·. L.·. van Londen werd bestreden, daarentegen later — toen de scheiding kwam in de Brsch.·. door de scheuring tusschen de antieke- en modern-masons — in 1706 weder een beroep gedaan werd op de z. g. Noachiten, volgt hieruit dat 6. de vertaling van de na 1726 in de oude Engelsche taal voorhanden constitutie in het Latijn, dateert na 1738, waarschijnlijk uit 1756 en wel uit den tijd toen de strijd in den boezem der Engelsche broederschap op 't hevigst ontbrand was. 7. Dat de oorkonde van Br.·. Krause, hoe getrouw ze ook vertaald is, — naar het door Br.·. Stonehouse verkregen afschrift — in de verte niet hetzelfde vertrouwen verdient als de andere bestaande oude Engelsche constituties; dat ze veeleer eene omwerking daarvan is; dat ze beschouwd moet worden als de allerjongste, vaak willekeurig veranderde omwerking dezer oude constituties. — Dat het, voor en na, niet ontbroken heeft aan allerlei pogingen om de echtheid der Yorker constitutie te bewijzen en te redden, spreekt wel van zelf, maar wij voor ons twijfelen er geen oogenblik aan af deze z.g. oorkonde behoort tot de breede reek der geschriften uit later dagen waarmee men de goê gemeente wilde misleiden. Men denke o. a. op prof.·. gebied

aan het zoogenaamde *Oerà-Linda-Bok*. — Het is toch wel vreemd, dat ook weêr van deze oorkonde het origineel nooit is gevonden geworden; dat zelfs de ijverigste pogingen daartoe volkomen zijn mislukt. Br.·. Findel heeft een zeer nauwkeurig onderzoek ingesteld en ontdekte o. a. dat in de in 1777 gemaakte en nog voorhanden inventaris van het archief van de voormalige Yorker Gr.·. L.·. niets staat vermeld dat ook maar in de verte op deze oude oorkonde wijst; dat de beroemdste oudheidkundigen van York, daartoe verzocht door eene der Berlijnsche Grootloges, noch in de gemeentelijke, noch in de *zeer oude*, kerkelijke archieven, ook maar iets vonden dat van het bestaan dezer oorkonde getuigt; ook de zoogenaamde getuige voor de juistheid der vertaling J. Stonehouse is te York geheel onbekend, en zelfs de oudste menschen kunnen zich niets van een dergelijken naam herinneren; dat in 1806 te York geen architectonisch genootschap heeft bestaan. Wij twijfelen aan de onechtheid geen oogenblik. De oorkonde spreekt o. a. van eene erkenning van alle godsdienstige meeningen, wat in de Xde eeuw, toen er slechts geloovigen en ketters waren, een belachelijk anachronisme is. Wij gelooven gaarne dat Br.·. Schneider te Altenburg getrouw een Latijnsch boek heeft vertaald, maar hij zelf is bedrogen geworden. Intusschen schijnt het waar te zijn — en daarvoor zijn bewijzen te vinden — dat te York, door de door Alcuinus daar gestichte school, reeds in de middeleeuwen bouwvereenigingen werden in 't leven geroepen; dat de herinnering daaraan steeds nog voortleeft. Maar aanteekeningen of oorkonden uit die oude dagen bestaan niet meer.

Young (Brigham), profeet der Mormonen, werd in 1843 in de „*Nauvoo Lodge*“ te Nauvoo (Illinois) tot V.·. M.·. aangenomen. Na den dood van den eersten profeet Jozef Smith, werd hij hoofd der nieuwe kerk en bouwde het tegenwoordige mormonisme, op de grondslagen door zijn voorganger gelegd, op. Hij bracht de „Heiligen der laatste dagen“ te Utah en wist, door zijn wonderbare energie en zijn grooten ijver, de kerk tot rijkdom te brengen. Hij kreeg het denkbeeld de Vrmij.·. voor zijn kerkelijke bedoelingen te gebruiken. Daardoor ontstonden de „Endowment-ceremoniën“ die ieder Mormoon moet ondergaan eer hij den zegen der kerk kan ontvangen. Deze ceremonie heeft drie graden, en ieder dier graden heeft zijn eigen eed, zijn eigen teeken en woord. Bij den eed moet een eeuwige vijandschap tegen de Vereenigde Staten gezworen worden. Van deze ceremonie verzekerde Young, dat ze hem door God zelven geopenbaard was geworden. — Intusschen haatte Young de Vrijmetselarij doodelijk, omdat geen Mormoon mag worden gerecipieerd. Toen hem naar de reden van die haat gevraagd werd, antwoordde hij: „Dat willen Vrijmetselaren zijn en ze beletten ons den toegang omdat wij de polygamie huldigen; zij weten niet, dat hun eerste Grootmeester, Koning Salomo 1000 vrouwen had, terwijl ik er slechts 19 heb“. Hij overleed in 1877, maar zijn haat tegen de Vrmij.·. is erfelijk geworden in al zijn aanhangers.

Z.

Zaandam. Stad in Noord-Holland. Alhier werd in 1817 de L.·. „*Anna Paulowna*“ gesticht. Kleuren oranje en groen. Jaren lang vergaderde ze in lokalen in andere gebouwen, tijdelijk tot L.·. ingericht, maar in 1883 werd haar prachtige tempel aan de Spoorstraat, plechtig ingewijd. Dat gebouw staat daar ook als een waardig maç.·. monument. (Vrgl. *Maçonniek Weekblad* 1883, No. 17 en 46). Het ledental dier werkpl.·. bedraagt thans 46.

Zabeërs z. *Johannes-jongeren.*

Zappatori. Zoo noemde zich een antimaçonniek genootschap in Napels en Sicilië, dat zich ten doel stelde den Bond te verraden, overal belachelijk te maken en de papieren en bescheiden ter kennis van het publiek te brengen. Het bestond omstreeks 1785 en had zijn hoofdzetel te Palermo en te Syracuse. Het symbool der vereeniging was een boom waarbij een bijl ligt, terwijl een V.·. M.·. hard loopende ontvlucht. Ze hielden Loges en, als ze elkander schreven, gebruikten zij het motto: „Fratello ricorde tevi che il spendere danari e una cuglioneria“. — Omstreeks dien tijd bestonden er te Napels meerdere geheime genootschappen die tegen de Vrmij.·. gericht waren.

Zedekia. Zoon van Jozia, koning van Juda, werd in 600 v. Chr. door Nebucadnezar tot koning aangesteld en 588 door dezen naar Babel in ballingschap gevoerd. Deze naam heeft eene bepaalde beteekenis in de *Ecossais Trinitaire* (de 43ste Gr.·. der 5de reeks van het Metropolitan-kapitaal van Frankrijk).

Zegel. Ter bekrachtiging van een maç.·. geschrift wordt een zegel gebruikt. Bij sommige Gr.·. LL.·. is het gebruik ingevoerd, dat geen document voor geldig wordt verklaard, wanneer het niet, behalve het zegel der L.·. ook dat der Gr.·. L.·. draagt. Het zegel is meestal eene symbolische voorstelling van den naam der L.·. of van de plaats waar ze gevestigd is (z. *Wapen*). Er bestaan ettelijke, meer of min belangrijke, verzamelingen van maç.·. zegels; een der grootste bezat indertijd Br.·. Zacharias te Dresden; heden is die van Metzdorf te Oldenburg de belangrijkste. Ook het Nederlandsch Gr.·. O.·. bezit eene vrij aanzienlijke collectie.

Zegel van Salomo z. *Salomo's zegel.*

Zegelbewaarder, een ambt dat slechts in enkele Loges voorkomt; meestal is dit met dat van Secretaris of Archivaris verbonden.

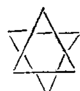
Zenith, het toppunt. Dit woord wordt in de diploma's van het suprême conseil van den 33sten Gr.·. der Rite écossais gebruikt voor hetzelfde wat anders in de symbolische taal der VV.·. MM.·. het Oosten genoemd wordt.

Zerbal zou een der uitverkorene meesters geheeten hebben, die de moordenaars van Hiram op hun vlucht ontdekten (z. *Uitverkorenen*).

Zerubabel of **Serubabel** (זְרֻבָּבֶל = in Babel geboren), een afstammeling van het Davidische koningshuis, een zoon van Scaltiel of Padaja, was waarschijnlijk niet meer in Juda, maar in Babel geboren en schijnt onder de ballingen de plaats van een vorst ingenomen te hebben. Cyrus schijnt hem als zoodanig erkend te hebben. In 536 voerde hij met den priester Josua de eerste afdeeling der Joden naar Jeruzalem terug, en nam daar een werkzaam aandeel in de wederinvoering der oude godsdienstige gebruiken en aan den wederopbouw van den tempel. Het verhaal van den tweeden tempelbouw, van den tegenstand dien de Joden daarbij van de Samaritanen ondervonden enz. werd voor de maç.·. overlevering een zeer welkome bijdrage. Vooral in de Fransche Hooge Graden wordt telkens op dezen tempelbouw gezinspeeld en worden de wonderlijkste dingen, in verband daarmede, verhaald. — Maar ook in Anderson's constitutieboek van 1723 wordt van hem melding gemaakt. Wat daarin verhaald wordt, komt op het volgende neêr. Zerubabel, daar Zorobabel genoemd, was het hoofd of de vorst der ballingen en de aanvoerder der naar Jeruzalem terugkeerende Israëlieten of Joden, „ze legden den eersten steen voor den tweeden tempel en zouden dien spoedig voltooid hebben als Cyrus langer geleefd had. Eindelijk werd in het 6de jaar van Darius de sluitsteen geplaatst door Zorobabel den Vorst en Generaal-meestermason der Joden, ongeveer 20 jaren na het overlijden van den grooten Cyrus. En ofschoon de tempel van Zerobabel in de verte niet overeenkwam met dien van Salomo, niet zoo rijk versierd was met goud en diamanten en alle soorten van kostbare steenen, en noch de Schechina (z. d.) noch het heilige overschot van Mozes bevatte, was hij toch op den grondslag van den Salomonischen tempel opgericht en naar 't voorbeeld daarvan gemaakt.“ In de tweede uitgave van het constitutieboek (1738) wordt reeds veel meer van Z. verhaald. In den Franschen Gr.·. „chevalier d'Orient, ou de l'Epée,“ den 6den van de „Rite française ou moderne“ in 1787 door het Gr.·. Or.·. erkend, waarvan het doel is „te werken aan den wederopbouw van den tempel van den Grooten Bouwmeester“ heet de candidaat Zerubabel en is, volgens het Rituaal, „le premier d'entre ses égaux, maitre libre par état et captif par disgrace,“ verder „du pays au delà du fleuve de l'Occident de l'Assyrie“ en „agé de 10 semaines d'anneés.“ — Dan wordt hem een zoogenaamde historisch verhaal meêgedeeld waarin reeds sprake is van „maçons libres“ te Jeruzalem, tijdens de verwoesting van den eersten tempel. Deze werden ook gevangen genomen en de schakels van de keten waarmede ze gebonden waren hadden „den vorm van een driehoek om de voorliefde te bespotten die zij hadden voor den triangulairen vorm.“ Bij hun terugkeer met Zerubabel, hun Gr.·. M.·., vonden ze te Jeruzalem eenige „Opper-Uitverkorenen“ die gespaard waren gebleven en zich natuurlijk dadelijk met hen aan den wederopbouw begaven. Nu bleven de Vrijmetselaren getrouw bij dien tempel, tot aan de verwoesting in 70 n. Chr. en ook later nog, totdat ze eindelijk weer het heilig plekje door de kruisvaarders terugontvingen en toen daar hun hospitaal bouwden....“ Ook in de Zweedsche Hooggraden komen dergelijke verhaaltjes voor. — In den Royal-Arch-Gr.·. speelt

Zerubabel een beduidende rol, en zou hij de perkamenten rol, waarop het diepste mysterie van den Bond was opgeteekend en die sinds 470 jaren vermist was, in een „onderaardsch gewelf" ontdekt hebben!!

Zeshoek. (Hexagon) ontstaan door verdubbeling van den gelijkzijdigen driehoek,

komt voor als symbool der wereldschepping. Volgens Schauberg (*Symbolik* II. 329, 346, 380) zijn de beide driehoeken die van Çiva en Vischnu, de symbolen van het scheppende vuur en van het water. Hij noemt het ook het zegel van Salomo (z. *Salomo's zegel*) en het schild van David als symbool van den Schepper en het schepsel, van geest en stof, van hemel en aarde. De Katholieken gebruiken dit figuur nog als monstrans.

Zeven. Naast de getallen 3, 8 en 9 is dit getal het belangrijkste, omdat het bestaat uit de op zich zelve volkomen getallen 3 en 4 en in de geometrie uit de vereeniging van den △ en een □. Het is spoedig een mystiek getal geworden en het gewicht daarvan werd door bijna alle boeken der oudheid erkend. Stieglitz zegt in zijn verhandeling: „*Zur Erkenntniss der Symbole der Freimaurerei*" (*Altenb. Ztsch.* 1825. S. 356 ff). „Dit getal werd bij de ouden geacht, dewijl het 3 en 4 bevat. Waarschijnlijk hebben ook meetkundige figuren daartoe geleid. De diagonaal van het vierkant is tegelijk diameter van den cirkel, getrokken om het vierkant, en in deze lijn wordt de zeven van gewicht. De wortel des quadraats staat in rede tot de diagonaal als 5—7, daarentegen de diameter des cirkels tot den omtrek als 7—22, of liever bijna deze evenredigheid. Maar ook de verschijnselen in de natuur maakten opmerkzaam op het getal *zeven*, ofschoon de planeten niets hiertoe bijdroegen. De Hindûs en Egyptenaren erkenden zeven hoofdkrachten der natuur, waaruit de wereld is ontstaan, en 7 werd het harmoniesch getal van de harmonie aller wezens. Eene door zeven sterren afgebeelde kroon is het zinnebeeld der onsterfelijkheid."

Bij de Zendvolken vinden wij 7 groote goden van het licht; het Perzische volk was in 7 stammen verdeeld; hunne steden waren door 7 muren omringd en in den Mithradienst heerschte het getal 7. Eveneens in China dat 7 mystische koningen, wetgevers en leermeesters had. Bij de Indiërs waren de hemel, de hel en de aarde ieder in 7 deelen verdeeld, en het land zelf had 7 heilige rivieren en 7 heilige steden. Bij de Egyptenaren beteekenden 7 planeten den hemel, 7 dagen vormen een week en, vooral bij de Hebreeërs, vormden 7 jaren een afgesloten tijdperk; 7 dagen lang duurden de reinigingen bij de mysteriën. Ook bij de Grieken vinden we dergelijke verschijnselen: 7 snaren op Apollo's lier, 7 Cyclopen, 7 heroën, 7 poorten van Thebe, 7 wijzen enz. Ook Rome hechtte waarde aan dit getal. Bij de Hebreên vooral was het zevental heilig: op den 7den dag ruste God, om de 7 jaar had men sabbathsjaar, om de 7 × 7 jaar het jubeljaar. Dat dit getal in het Oude en Nieuwe Testament herhaaldelijk voorkomt (7 × 70 maal vergeven, enz.) behoeft niet herinnerd te worden. In de oude maç.·. constituties werd bepaald dat geen leerling voor korter tijd dan 7 jaren in de leer mocht genomen worden. Dat 7 verder in de onderscheiden symbolen telkens terugkeert verwondere ons niet. (Vergl. *Dictionnaire maçonnique.* Paris 1828. Pag. 139—142.) Bilderdijk heeft reeds gezegd: „*Volkomen* is, als Aristoteles zegt, en geheel de Oudheid met hem, hetgeen begin, midden en einde heeft. Deze volkomenheid merken wij op in de drie, welke daarom ook mede als beginsel van volkomenheid wordt aangemerkt. Maar het zevental heeft deze hoogere volkomenheid, dat zijn midden ter wederzijde het volkomen drietal overlaat; dat zijn midden het zoodanig verdeelt, dat elk uiterste wederom begin, midden en einde heeft, en het is dus de *volkomenheid der volkomenheden*, als men zeide, dat is hooger volkomenheid of volkomenste.

Het moge nu hiervan zijn, of uit andere mystische gronden, men weet hoe veel de allerhoogste Oudheid in de heiligheid van dit getal stelde, en hoe het bij Joden en Christenen steeds een voorwerp van diepe overdenking was. Niet vreemd is het derhalve, zoo het, woord in Martinii Etymologicon van σέβω wordt afgeleid en ἑπτας door lateren als ware het eigenlijk σέπτας (*eerbiedwaardig*) beschouwd."

Zeven gesternte. (De plyaden) volgens Mossdorf „beeld van de hemelsche woningen der zaligen, op wier bezit alle menschen hopen."

Zeschau. (Heinr. Wilh. von —) geb. 22

Aug. 1760 te Garenchen in den Niederlausitz, een man die in militaire kringen zeer gezien was, het laatst gouverneur van Dresden, overl. 14 Mei 1832. Hij vooral was de stichter van de G.·. L.·. van Saksen.

Zieriksee. Stad in Zeeland. Alhier bestaat de Loge „*De Ster in het Oosten*", waarvan de constitutiebrief is van den 22 Mei 1800. Tot den 1 Dec. 1854 maakte de L.·. gebruik van een gehuurd lokaal. Den 1 Dec. 1854 werd echter een nieuwe T.·. ingewijd, onder bestuur van den Reg.·. Mr.·. A. I. F. Egter, die werd opgevolgd door Br.·. H. A. van IJsselsteijn en dan weder (19 Maart 1873) door Br.·. M. C. Hofman die thans nog het maillet voert. De tegenwoordige secretaris is Br.·. Spoor. De L.·. telt thans 35 leden; kleur ponceaurood; vergadering den 1sten Vrijdag van October tot April.

Zille (Moritz Alexander-), geb. 31 Maart Maart 1814 te Obercellendorf bij Zittau, heden nog uitgever van de „*Freimaurer-Zeitung*" die onder redactie staat van Dr. Carl Pilz. Gedurende de jaren 1833—36 studeerde hij te Leipzig in philologie, philosophie en theologie. Spoedig na zijn promotie trad hij op als beslist voorstander der vrijzinnige godsdienst- en levensbeschouwing. Hij stichtte een „*Kirchliches Verein für alle Religionbekentnisse*" te Leipzig, en drong bij de volksvertegenwoordiging aan op: „volkomene scheiding van Kerk en Staat, volledige rechtsgelijkheid van alle belijdenissen en van elke kerkelijke gemeenschap die niet in strijd is met de wetten van den Staat." Hij was de auteur van een breede reeks van geschriften in proza en poëzie. Den 12 April 1847 werd hij in de L.·. „Apollo" tot V.·. M.·. aangenomen. Als pedagoog zocht hij altijd de maç.·. beginselen, zooveel mogelijk, te verbreiden. Sedert 1866 is hij voorzitter van den wetenschappelijken „Engbund" te Leipzig.

Zinnendorf (Johann, Wilhelm Ellenberger, genaamd von Zinnendorf, door adoptie van zijn oom van moederszijde), zoon van den krijgsraad Fr. Aug. Ellenberger, geb. te Halle 11 Aug. 1731, overleden 6 Jan. 1782. Hij was Dr. in de medicijnen, en ten leste chef van den geneeskundigen dienst bij 't Pruisische leger. Langdurige ziekte dwong hem in 1779 den Staatsdienst te verlaten. Hij werd 13 Maart 1757 in de L.·. „*Philadelphia*" te Halle in den Bond opgenomen. In Juni 1765 verkoos de Gr.·. M.·. L.·. „*zu den drei Weltkugeln*" te Berlijn hem tot Voorz.·. Mr.·. welk ambt hij na een jaar nederlegde, terwijl hij spoedig daarna in den ban werd gedaan. In 1768 richtte hij te Potsdam eene L.·. op volgens het Zweedsch systeem, onder den naam „*Minerva*", welke L.·. weder de geboorte gaf aan onderscheidene andere van denzelfden ritus. Reeds vroeg was hij een zeer ijverig aanhanger der strikte Observantie (z. d.) en werd in 1764 onder den naam: „Eques a Lapide nigro" door v. Hund tot ridder geslagen; in hetzelfde jaar werd hij „Comthuur van het H. Graf" en prefect van Templin (d. i. Brandenburg met den hoofdzetel Berlijn). Hij was met dit systeem zeer ingenomen en ijverig bezig daarvoor ook vreemde BBr.·. aantenemen; maar weldra begon hij zeer eigenmachtig te handelen, en weigerde beslist aan de medeleden van zijn kapittel eenige mededeelingen te doen; zelfs werd hij in een brief van Schubart (z. d.) beschuldigd de ontvangen gelden niet aan den schatbew.·. te geven, maar die ten eigen bate te gebruiken, onder voorwendsel, door groote handelsondernemingen aan de Orde groote sommen te bezorgen. Daartoe zocht hij van andere kapittels en particuliere BBr.·. geld los te krijgen; hij wilde groothandel drijven in wijn, tabak, boter enz., en die hem niet een onbepaald crediet verleende of hem geen baar geld overzond, werd eenvoudig op de meest beleedigende wijze door hem behandeld. In 't midden van 1765 trad hij met de Zweedsche Vrmij.·. in onderhandeling, zonder eenige voorkennis van zijn prov.·. kap.·., om zoo, onder allerlei voorwendsels, de Zweedsche ritualen machtig te worden. Dit gelukte hem in zooverre, dat hij van den Schotschen G.·. Mr.·., Dr. v. Eckleff, het geheele systeem der Zweedsche oppergraden machtig werd en een constitutie-patent ontving. Voor dit een en ander, en om Zweden te bezoeken, nam hij uit de kas van het kapittel en der Loge, zonder voorkennis van anderen, 1100 thlr. Geen wonder dat in 't begin van 1766 te Berlijn zeer geklaagd werd over Zinnendorf's despotieke handelwijze, terwijl men hem nooit kon bewegen tot het doen van rekening en verantwoording. Schubart (z. d.) en Bode (z. d.) werden nu naar Berlijn gezonden om met hem te onderhandelen, maar met bepaalde opdracht hem zoo verschoonend mogelijk te behandelen om alle opspraak naar buiten te vermijden. Z. maakte toen in allerijl eene rekening op, die de beide gezondenen dan ook maar goedkeurden; hij bewees dat, ook wanneer die 1100 thlr. hem niet toegestaan werden, hij altijd nog 800 thlr. te vorderen had. Om des lieven vredes wil, werd die rekening goedge-

keurd onder voorwaarde dat, van nu af aan, beide partijen niets meer van elkaar zouden te vorderen hebben. Z. legde nu zijn ambt als Voorz.·. Mr.·. neder, maar behield dat van prefect in het kap.·. der Strikte Observantie. Maar de spanning bleef bestaan; den 6 Mei 1767 bedankte hij voor het lidmaatschap der L.·. en werd toen voor uitgebannen verklaard; dit geschiedde ook door het Prov.·. Kap.·., en van nu aan werd hij een beslist tegenstander en zelfs vijand der Str.·. Obs.·.. In het jaar 1768 richtte hij weer te Potsdam de L.·. „*Minerva*“ op, volgens het Zweedsch systeem, en in 1769 die „*zu den drei Schlüsseln*“ te Berlijn, „krachtens de hem persoonlijk verleende macht“. In 1770 had hij reeds 7 Loges geconstitueerd, en vroeg nu om eene constitutie voor eene op te richten Gr.·. L.·., van het Gr.·. Kap.·. van Zweden dat hem geweigerd werd, omdat er geen dergelijke Loges buiten Zweden mochten opgericht worden. Nu wendde hij zich tot de Gr.·. L.·. van Engeland, om vergunning tot het oprichten van eene Gr.·. L.·. onder den naam „*Grosse Landesloge von Deutschland*“, maar ontving van Br.·. de Vignolles, Prov.·. Gr.·. Mr.·. voor de buitenlandsche Loges, een beslist, weigerend antwoord. Deze schreef hem zelfs, dat hij hem niet eens voor een Vrijmetselaar kon houden, voordat hij kon bewijzen dat hij in eene wettig geconstitueerde Loge opgenomen was; dat te Berlijn slechts ééne wettige, onder het Gr.·. O.·. van Engeland staande, L.·. was, namelijk de „*Royal York de l'amitié*“; dat de L.·. „*zu den drei Weltkugeln*“; niet geconstitueerd was door de Engelsche Gr.·. L.·. of door den Prov.·. Gr.·. Mr.·. en daarom clandestien was; dat deze evenmin erkend werd als de z. g. Strikte Observantie. Dit schrijven, waarvan Z. maar al te goed gebruik maakte, was weder de aanleiding tot de vele twisten die, in die dagen, in de Duitsche Vrmij.·. heerschten. Men weet het, herhaaldelijk werd er vrede gesloten tusschen de onderscheidene systemen en eindelijk kwam er in 1770 een compromis tot stand, waarin ook Z. werd opgenomen „omdat hij zich gedurende al die twisten had gedragen als een eerlijk man, meer gedaan had om vrede dan om verdeeldheid te brengen, terwijl hij in Juli 1766 rekening en verantwoording had gedaan en gedechargeerd was.“ Nog was er strijd tusschen de LL.·. der Strikte Observatie en die van het Zweedsch systeem. Von Raven (z. d.) trad op als pleitbezorger der eerste, Zinnendorf als advocaat der laatste. Eindelijk (October 1773) kwam men tot het besluit, dat de oorsprong van beide systemen dezelfde was; de lagere graden waren de leerschool voor de hoogere. Daarom werd wederkeerig beloofd, men zou in vrede en eendracht leven; alle twisten zouden ophouden; ieder die den vrede verbrak zou gestreng ter verantwoording geroepen worden; men zou de wederzijdsche LL.·. mogen bezoeken, alleen bij feestelijke gelegenheden zou eene speciale uitnoodiging van den Voorz.·. der onderscheidene Loges noodig zijn. Ondertusschen bleef er verdeeldheid: von Raven c. s. beschouwde 't herstel der Oude Tempelorde als hoofddoel, Zinnendorf verklaarde, daartoe nooit te willen medewerken. Bovendien: tot 1777 hadden er herhaaldelijk nieuwe kibbelarijen plaats. Z. beweerde telkens Gr.·. Mr.·. der Zweedsche Loges te zijn, anderen ontkenden dit; kortom, 't waren jaren van droeve, treurige verwarring. In dat jaar kwamen de gezanten van den Hertog van Südermannland, Oxentierna en Baron Plommenfeld te Berlijn en kregen, na herhaald aandringen, van Zinnendorf de verklaring, dat hij voor zijn LL.·. geen constitutie van de Gr.·. L.·. van Zweden verkregen had, en evenmin voor de Gr.·. Landesl.·. van Duitschland; zij legden daarenboven de officieele verklaring af, dat het patent dat Z. van v. Eckleff gekregen had, van nul en geener waarde was. De Gr.·. Landes L.·. bekommerde zich echter om deze verklaring geenszins. Z. werd van 1780—81 Gr.·. Mr.·. en bleef later alleen Voorz.·. Mr.·. den L.·. „*zu den drei Schlüsslen*“; den 6 Juni 1782, juist toen hij d.·. G.·. in handen zou nemen, werd hij door eene beroerte getroffen en stierf hij plotseling.

Ziza (זִיזָא) ook wel Zizon uitgesproken, was de naam van een zoon van Jonathan' den zoon van Juda (1 Chr. II. 33.) Deze naam komt voor in den geheimen Meestergraad (4de Gr.·. van het Suprême Conseil.)

Zon. De zon wordt vaak gebruikt in de symbolen der Vrmij.·.. Zij komt daarin voor als een de wereld bestralend licht, dat op de wijsheid, als op een zuil, rust, maar dat eveneens ook van de wijsheid uitstraalt. Ze wordt zoo geplaatst naast de maan, die stil, en toch zoo krachtig, den nacht verlicht. De zon roept alles ten leven en arbeid; ze is koningin der sterrenwereld. Genoeg: we begrijpen het, dat de dichtende BBr.·. hier redenen te over vonden voor de werkelijk verhevenste symboliek. In eenig TT.·., b. v. in den grooten T.·. te Londen, ziet men dan ook aan den zolder, eene zon van gepolijst

goud te midden van de sterrebeelden van den dierenriem.

Zonneridder (Knight of the Sun, Chevalier du soleil ou premier Adept) is een z. g. hermetische Gr.·. (z. d.) door Bernetti uitgevonden. Deze zou den waren grondslag bevatten van den natuurlijken godsdienst, en het wezenlijkst gedeelte omvatten der oude mysteriën. De ceremonien en ritualen van dezen graad hebben de strekking alle voorafgaande graden te verklaren; het hoofddoel zou zijn, liefde voor waarheid te wekken. De eerste beambten werden Vader Adam en Broeder Waarheid genoemd, de anderen heetten de BBr.·. Engelen en Sylphen. Het byou is een gouden medaille; op de eene zijde een stralende zon, op de keerzijde een wereldbol. De vergaderplaats werd verlicht door een licht dat door een met water gevulden kogel straalt. De *Dictionnaire maçonnique* verzekert (pag. 31) „ce grade est rempli d'intérèt et demande à être médité. Sous une enveloppe hermétique il cache le vrai secret de l'ordre." Die graad is in andere systemen overgegaan, en vormt nu nog den 28sten van het Suprême Conseil.

Zoroaster, Zarathustra. Het is niet met eenige zekerheid uittemaken, wanneer deze godsdienststichter zou geleefd hebben. De meest tegenstrijdige gevoelens zijn dienaangaande in omloop. Evenmin wist men vanwaar hij kwam, uit Baktrie Medie,.... zijn leven is een legende geworden. Zeker is het, dat hij eeuwen voor onze jaartelling leefde en op het parsisme een beduidenden invloed uitoefende, zoodat daaruit dan ook de mythe verklaarbaar is, dat Ahriman, het booze beginsel, zijn geboorte zou verhinderd hebben en deze hem van Ormuzd trachtte te verwijderen. Wij zullen deze legende niet verder meêdeelen; van meer belang is de vraag, wat het parsisme, dat nog gehuldigd wordt door de weinige nog overgeblevene vuuraanbidders, beduidt. In Azie zijn nog ongeveer 50000 aanhangers van dezen godsdienst, die hier en daar verspreid leven, maar toch zeer in aanzien zijn. De grondgedachte van dezen godsdienst is de aloude vereering van het Licht. Zoo is die godsdienst de tegenstelling tusschen licht en duisternis, ook in zedelijken zin, welke tegenstelling men als belichaamde in de beide wezens Ormuzd en Ahriman. Door de onderlinge verhouding van deze beiden wordt de zichtbare wereld, in haar ontstaan, haar ontwikkeling en haar toekomst, bepaald. Na 6000 jaren begint Ahriman den strijd tegen Omruzd die hemel en aarde geschapen heeft; hij kan den hemel niet bemachtigen, maar overwint de aarde en doodt de beide wezens die daarop leven: den ur-stier en den ur-mensch. Ormuzd schept nu de dieren, de nuttige gewassen en het eerste werkelijke menschenpaar, de ouders van alle nu levende menschen; deze bleven echter niet getrouw en werden door Ahriman gepijnigd met honger, slaap, ouderdom, ziekte en dood. De aarde was ook de kampplaats dezer beide beginselen tot aan het begin van het laatste vierde gedeelte van het wereldleven, toen het Ormuzd gelukte Zarathustra in de wereld te zenden en deze zijne leer ging verkondigeu. Hiermede is het mythische tijdperk geëindigd. Eindelijk begint de groote strijd tusschen beide principes en, na eene vreeselijke loutering, worden al de goddeloozen gereinigd en Ahriman wordt ten onder gebracht. Er blijft nu eene gemeente van zaligen over die met Ormuzd leven. Wat met die wereld in haar geheel geschiedt, geschiedt ook met den bijzonderen mensch. Niemand kan geheel onpartijdig blijven; de mensch moet kiezen tusschen het goede en kwade beginsel. Hij volgt, krachtens zijn wezen, Ormuzd. Het kan echter wel zijn, dat hij op deze wereld het loon der deugd niet ontvangt, want Ahriman is machtig en neemt zijn toevlucht tot allerlei middelen om deze wereld te verderven. Maar in eene andere wereld zullen zonde en deugd naar waarde erkend worden; wie goed en rein was, in woord en gedachte, wordt als aanhanger van Ormuzd erkend en opgenomen in de rij der Lichtgeesten. Om nu daartoe te geraken moet iedereen de ware middelen vinden, en die middelen vindt men in de Avesta, waarin de wet van Ormuzd staat opgeteekend. Voor alle dingen moet men niet alleen met den mond, maar met de *daad* bewijzen dat men in Ormuzd gelooft, en hem dus navolgen; eeuwige boete en strijd tegen de wezens door Ahriman geschapen, ziedaar bovendien wat den mensch is opgelegd. Goede, heilige geesten die als den ladder vormen die van de aarde ten hemel reikt, omringen den troon van Ormuzd. De Avesta (het heilige boek) bestaat uit de beide liturgische werken Vispered en Yaçna en het wetboek de Vendidâs. De laatste bestaat ook in de overzetting, Zend genoemd. Men zegge dus niet als gewoonlijk Zend-Avesta, maar Avesta en Zend, d. w. z. de grondtekst met de vertaling.

Anderson heeft in de eerste uitgave van het constitutieboek (1724) niets van Zoroaster vermeld, wel in de uitgave

van 1738 en wel hetzelfde wat Noorthouck in zijn constitutie zegt, n.l: „Onder de Regeering van Koning Darius Hystaspes, was Zoroaster, als Aarts-Magier en Grootmeester der Magiers, door wie de zon en het door deze voortgebrachte vuur als goden vereerd werden, in groot aanzien, en werd zoo beroemd, dat de Grieken hem den leermeester van alle menschelijke en goddelijke wetenschap noemden. Zijn leerlingen brachten het zeer ver in de vrije kunsten, richtten overal paleizen en tempels op en waren in Oostelijk Azie, totdat de Mohamedanen de overhand kregen, zeer beroemd. Tot op den huidigen dag zijn van hen, hier en daar, nog overblijfsels over, bij wie men veel van de oude gebruiken der Vrijmetselaars terugvindt......“

Zout werd bij de Israelieten ook bij het offeren gebruikt: (Lev. II: 13) „En alle offeranden uws spijsoffers, zult gij met zout zouten, en het zout des verbonds van Uwen God, van uw spijsoffer niet laten afblijven: met al uwe offeranden zult ge zout offeren.“

Bij de Grieken zien wij ook hetzelfde. Verder werd in 't Oosten zout gebruikt bij het sluiten van een verbond en geldt het nu nog als symbool van vriendschap en trouw, zoodat de vreemdeling met zout wordt begroet. Op den disch der Romeinen stond het zoutvat (salinum) en waar dit stond was een heilige plaats; eene beleediging aan tafel werd daarom ook beschouwd als eene aanranding der goddelijke wet. De Katholieke kerk bedient zich bij den doop ook van zout, in verband met het woord van Jezus die zijn discipelen het zout der aarde noemt.... In eenige hooge graden, vooral de Andreasgraden, speelt het zout dan ook een groote rol.

Zschokke (Johann, Daniel, Heinrich —). Wij gelooven dat ook iedere beschaafde Nederlander de werken kent van dezen edelen kampioen voor vrije vroomheid, althans van zijn talrijke werken heeft gehoord. Hij was V.·. M.·. en een der stichters van de L.·. „*zur Brudertreue*“ te Aarau; zijn geheele leven was als de eeredienst van het maç.·. ideaal. We geven hier een korte schets van zijn leven.

Hij was 21 Maart 1771 te Maagdenburg geboren en werd spoedig wees. Hij had geen gelukkige jeugd; vol verlangen zich aan de wetenschap te wijden, werd dit door zijn voogd tegengewerkt; toen hij op 17jarigen leeftijd gaarne naar de Hoogeschool wilde gaan, werd hem dit geweigerd „omdat hij nog veel te jong was.“ Hij ontvluchtte toen Maagdenburg. In 1788 werd hij huisonderwijzer te Schwerin en verzelde later als tooneeldirecteur een troep acteurs naar Preuzlau waar hij bleef, ook toen de troep ontbonden werd. Hier bereidde hij zich voor om de Hoogeschool te kunnen bezoeken en eindelijk gaf zijn voogd hem vergunning met Paschen 1790 de Akademie te Frankfort a.d /O. te bezoeken, waar hij de theologie, de rechts- en natuurwetenschap beoefende. Den 24 Maart 1792 verkreeg hij den graad van Dr. der wijsbegeerte en vergunning in de Pruisische landen te prediken; den 28 Maart werd hij in de 1sten Gr.·., volgens den ritus der Strikte Observantie (z. d.) aangenomen. Hij nam nu eenige maanden rust en trad intusschen herhaaldelijk in zijn geboorteplaats als prediker op en met zooveel succes, dat men hem tot predikant wilde beroepen, maar hij was daartoe nog te jong. Hij keerde naar Frankfort a/O. terug, en werd daar privaat-docent; telkens kwamen meerdere studenten zijn privaatcollegies bijwonen en hij vond ondertusschen uitnemende gelegenheid om zijne studien voorttezetten. In 't voorjaar van 1795 verzocht hij als buitengewoon hoogleeraar te mogen optreden: maar dit werd hem, ook al omdat hij nog te jong was, geweigerd. Hij besloot toen gedurende eenige jaren op reis te gaan. Nadat hij eerst in den 3den Gr.·. bevorderd was, bezocht hij de voornaamste steden van Duitschland. Reeds had hij zijn „Aballino“ geschreven en dit werk was hem overal eene goede aanbeveling; den 3den Sept. kwam hij in Zwitserland, het land zijner droomen en idealen aan. Hij bleef gedurende den winter te Zurich en Bern, en bezocht in 't begin van '96 Parijs, waar hij een paar maanden vertoefde. Hij keerde naar Zwitserland terug en, bij een toevallig verblijf te Chur, werd hem het aanbod gedaan een in verval geraakt opvoedingsgesticht te Reichenau overtenemen. Hij deed het, en bracht het instituut, in korten tijd, weêr tot bloei. Hij schreef nu, als volksboek, de vroegste geschiedenis van Grauwbunderland en verkreeg daarvoor in 1798 de burgerrechten van dat Kanton. Hij verdedigde nu de zaak der vrijheid en pleitte voor de vereeniging van Grauwbunderland met Zwitserland. Maar de Oostenrijksche partij was in de meerderheid en alle vrienden der vrijheid moesten vluchten; ook op 't hoofd van Z. werd een prijs gesteld. Hij vluchtte op een vlot langs den Rijn. Gelukkig vond hij te Lucern eene betrekking bij het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen, en wederom gaf hij

daar een breede reeks van geschriften uit. Maar reeds 2 Juni 1799 veranderde zijn lot. De Regeering zond hem als stadhoutaris naar Unterwalden. Hier trachtte hij de ellende te verminderen, door den oorlog aangericht. Van daar werd hij naar Bazel gezonden waar men een opstand vreesde. Maar de politiek trok hem niet meer aan, in December 1801 nam hij zijn ontslag en bracht hij den winter te Bern door. In het voorjaar van 1802 trok hij zich in de eenzaamheid terug op het slot Biberstein bij Aarau en leefde daar geheel voor zijne, nu vooral natuurkundige, studiën. Geruimen tijd bleef hij daar toeven, ontving weêr het burgerrecht en schreef onophoudelijk werken en tijdschriften voor het volk. In 1805 trad hij in 't huwelijk met Nanni, de dochter van den prediker Nüsperli, bij welke hij 12 kinderen kreeg. In 1807 verliet hij Biberstein en vestigde hij zich te Aarau, waar hij een huis kocht. Om den godsdienstigen zin van het volk te bevorderen, begon hij daar in 1809 de uitgave van zijne zoo beroemd gewordene „*Stunden der Andacht*", hoewel eerst in 1842 bekend werd wie de auteur was van dit zoo belangrijk tijdschrift, dat nog onmiskenbare waarde heeft. Toen de rust in Europa terugkeerde, herleefde de Vrmij.·. weêr met nieuwe, jonge kracht en Zschokke wijdde zich met vernieuwde liefde aan haar. Den 9 November 1810 nam Z. het initiatief om te Aarau eene L.·. opterichten; de door hem toen ontworpen wet geldt daar nog heden, en het verdient opmerking dat Z. zich beslist tegen alles verklaarde wat met de z. g. Hooge Graden in verband stond; hij erkende als echt maçonniek alleen de 3 S S.·. Grr.·.. Maar dadelijk stichtte die L.·. ook een prof.·. genootschap en wel het „Gesellschaft für Vaterländische Cultur", waarin natuurlijk de maç.·. beginselen ten bate van 't geheele volk beoefend werden. Intusschen hadden er in den boezem der Zwitsersche Vrmij.·. dingen plaats die Z. bewogen zijn ontslag als lid der L.·. te nemen. Hij had nieuwe ritualen bewerkt, trad beurtelings als Opz.·., Reden.·. en Secret.·. der □ op, maar toen hij zich moest ergeren over 't gedrag van eenige BBr.·. nam hij afscheid, omdat hij gevoelde dat „het heerlijk ideaal dat hem voor den geest zweefde" niet meer door zijn L.·. werd gevolgd en gezocht. Toch kwam hij nu en dan als Bez.·. en recipieerde meermalen, op aandrang der BBr.·., eenige Kandd.·. Hoewel hij een groot deel van zijn vermogen, ten bate van twee uitnemende families, maar die den ondergang nabij waren, verloren had, hield hij geld genoeg over om een kleinbuiten aan den linker oever van den Aar bij Aarau te koopen, waar hij zich in 1818 met der woon vestigde. Onafgebroken was Z. weer bezig aan 't bevorderen van volkswelzijn en volksverlichting; het onderwijs vond in hem een krachtigen voorstander en allerlei eervolle betrekkingen werden hem weêr opgedragen. Het zou ons te lang ophouden, wanneer we alles wilden vermelden wat Z. deed voor het volk; met dankbaarheid vermelden wij, dat hier op zijn aandrang ook zijne zonen in den Bond werden opgenomen en dat hij bij hunne receptie telkens tegenwoordig was. Hij legde ook mede den grondslag voor den Zwitserschen Logebond „*Alpina*" (z. *Zwitserland*), en onderscheidene ook buitenlandsche Loges boden hem het eerelidmaatschap aan. In 1844 maakte hij een reis naar Nederland, waar hij eene ziekte opdeed, die nooit weder geheel week. Den 27 Juni 1848 overleed hij in den ouderdom van 77 jaren. Zschokke was een der edelsten uit onzen Bond, een Br.·. wiens naam en werk altijd in dankbare herinnering zullen voortleven. Zijn oudste zoon, Josef Karl Theodor, was altijd een zeer ijverig V.·. M.·., medewerker van *Astraea* en ook van Lenning's „*Handbuch*", waarvoor hij de artikelen, Zwitserland betreffende, bewerkte.

Zuilen (z. *Kolommen.*)

Zutfen. Stad in Gelderland. Alhier bestaat de L.·. „*Karel van Zweden*", die haren constitutiebrief ontving den 31 October 1831 en werd geïnstalleerd op 22 November van hetzelfde jaar; de kleuren zijn geel en blauw. Deze L.·. telt 81 leden en vergadert in eigen lokaal op de Berengracht, den derden Donderdag van elke maand.

Zusters, aldus werden in maç.·. taal de echtgenooten, weduwen en ook de verloofden der BBr.·. genoemd. Toch worden de vrouwen niet in de Broederschap opgenomen (z. *Vrouwen*). Maar meer en meer openbaart zich een streven, om ook de vrouw te doen deelnemen aan den maç.·. arbeid te midden der prof.·. W.·. en zeer zeker, dààr kan zij juist bij uitnemendheid de heraute zijn van de beginselen der Vrmij.·. In Duitschland bestaat, meer dan bij ons, de gewoonte de ZZ.·. jaarlijks in de L.·. toetelaten, waardoor de beginselen der Vrmij.·. voor haar ontvouwd worden. Onder het art. *Vrouwen* hebben we dienaangaande het een en ander gezegd. Vrgl. ook nog het art. *Adoptie-maçonnerie.*

Zuster-Loge wordt de buitengewone maç.·. arbeid genoemd waarbij ook de ZZ.·.

worden toegelaten. Dan dragen de BBr.·. ook hun maç.·. kleeding en wordt veelal een expresselijk daartoe gemaakt rituaal gevolgd. Deze naam wordt ook nog gegeven aan een L.·. die met andere van dezelfde moederl.·. afstamt.

Zwaard. In Engeland werd voor 't eerst in 1724 een zwaard vooruit gedragen bij de installeering van den Gr.·. Mr.·. Karel Lenox, Hertog van Richmond. Toen in 1731 de toenmalige Gr.·. M.·. Thomas Howard, Hertog van Norfolk, te Venetië het zwaard ontving van Gustaaf Adolf, dat ook door diens opvolger Hertog Bernard van Saksen-Weimar was gedragen geworden, gaf hij dat aan de Gr.·. L.·. van Londen, na er een schede bij te hebben laten vervaardigen die met maç.·. emblemen was versierd. Dit zwaard dient bij de Gr.·. L.·. nog altijd voor plechtige gelegenheden. In vele Loges komt dit wapen voor, als symbool van den voltooiden arbeid der Meesters, en ook van de straf die op het zedelijk misdrijf moet volgen.

Zwaard-drager (*Sword-bearer*) is een Logeambt dat het eerst bij de Tempelridders en bij de Ridders van het Roode Kruis (Konstantijn ridders) voorkomt. Hij moet den vaandeldrager bijstaan. In de Gr.·. L.·. van Engeland bestaat nog het ambt van Groot-Zwaarddrager (Grand-Swordbearer); in andere Gr.·. LL.·. heet hij Groot Heraut (grand Poursuivant). Hij neemt plaats tusschen den ceremoniemeester en den kapelmeester.

Zwanenorde. Eene z. g. orde te Kleef, die in de VI eeuw zou zijn ontstaan waarvan het teeken is: een zittende zwaan aan een gouden keten. 2. De orde van den Zwaan, of van Onze Lieve Vrouwe van Brandenburg (Sodalitas beatae Mariae virginis) werd in 1443 gesticht door Keurvorst Frederik II in een klooster op den berg bij Altbrandenburg, en breidde zich tot aan de Hervorming spoedig uit. Zij ging te niet, maar werd in 1843 door Friedrich Wilhelm IV weder vernieuwd. Of ze ook werkelijk weêr in 't leven trad is de vraag. Het oude doel: belijdenis der christelijke waarheid door een krachtig handelen, moest behouden blijven. Het Ordeteeken werd een weinig gewijzigd, maar men begreep, dat de Heilige Maagd toch geen zeer passend symbool was voor eene Protestantsche Orde.

Zwarte Broeders. (Ook de *Zwarte Orde* of de *Harmonie-Orde*) was eene der vele Duitsche Studenten-orden uit de vorige eeuw, die echter een meer ideaal doel schijnt gehad te hebben dan de overige. Men beweert dat ze omstreeks 1777 werd gesticht. Ook in de Vrmij.·. en wel bij de schotsche Leerlingen, Gezellen en Meesters van het Zweedsch systeem komt een graad onder dien naam voor.

Zweden. Volgens Zweedsche maç.·. geschiedschrijvers zou de Vrmij.·. reeds op het einde der XIV eeuw (1390) hier te lande zijn bekend geweest. Men verhaalt dat onder koningin Margaretha de VV.·. MM.·. hunne samenkomsten hielden, zoowel in het slot te Stockholm, in de zoogenaamde toren „the Kroner“ en in de domkerk te Lund („Krafts Kyrka“), maar dat de LL.·. van toen af gerust hebben tot in 1730. Nu is 't wel waar, dat zelfs sedert 1125 aanzienlijke steenen gebouwen door vreemde bouwlieden in Zweden gesticht werden; maar deze vereenigingen der bouwlieden op eene lijn te plaatsen met wat wij heden den Bond van VV.·. MM.·. noemen, gaat niet wel aan. Wil men dit doen, dan zijn er in alle landen reeds zeer vroeg VV.·. MM.·. geweest.

Waar we nu een Zweedsch en een Duitsch bericht voor ons hebben, welke beide, in menig opzicht van elkaar afwijken, is het hoogst moeilijk eene keuze te doen; maar we brengen de beide afwijkende berichten in verband met 't geen we opmerkten in het art. *Geschiedenis*, en dan is het althans niet onmogelijk de waarheid zoo nabij mogelijk te komen.

Volgens de legenden van den Franschen Gr.·. „*Chevalier d'Orient*“ of „*Ch. de l'Epée*,“ werden, gedurende de kruistochten, 81 bouwmeesters tegelijkertijd naar Zweden gezonden. Dezen kwamen bij de kerkvoogd te Upsala en wijdden hem in de mysteriën in, opdat hij meer belangstelling zou koesteren in de verovering van het Heilige Land. Eene dergelijke traditie vinden we ook terug in de z. g. privilegien van Karel XI, wier onechtheid echter reeds door Lessing („*Ernst und Falk*“) is aangewezen. Wanneer we nu deze legenden laten voor 't geen ze zijn, dan gelooven we als zeer waarschijnlijk te mogen aannemen, wat door de Zweedsche schrijvers gemeld wordt, dat de opperstadhouder Graaf Axel Erik Wrede Sparre, in 't begin van 1731, te Parijs in den Bond werd opgenomen, onderscheidene Loges ook in Italie bezocht, en teruggekeerd de eerste L.·. te Stockholm stichtte welke nog algemeen voor de moederLoge aller Zweedsche Loges gehouden wordt. Maar, daar bij koninklijk edikt van 12 Oct. 1738, de bijeenkomsten der VV.·. MM.·. op doodstraf verboden werden, zou deze L.·. spoedig zijn opgegeven of althans inactief zijn geworden; vóór 1752 wordt dan ook van

deze Loge niet verder melding gemaakt. Dit edict van '38 werd echter reeds spoedig opgeheven, daar koning Frederik I zich door de Brsch.·. liet huldigen. Zoo werd de Vrmij.·. ten tweeden male ingevoerd of althans erkend en geduld.

Gedurende de jaren 1740 tot '45 breidde de Brsch.·. zich zoo zeer uit, dat ze openlijk kon optreden. Zoo werd in 1746 te Stockholm de L.·. *„St. Jean auxiliaire“* opgericht of hernieuwd, maar die eerst in 1752 geconstitueerd werd; het schijnt dat von Weddenhage aan deze L.·. de Schotsche Graden heeft medegedeeld. Naast deze L.·. ontstonden weldra ook andere, terwijl we zelfs vermeld vinden dat, van Schotland uit, hier vele Werkpl.·. werden gesticht, zoodat men kan zeggen dat van af 1754 de Vrmij.·. vasten voet in Zweden gekregen heeft. — Reeds vroeg begonnen de BBr.·. hier naar buiten te werken, en wel door het oprichten van het groote Weeshuis te Stockholm dat in 1753 geopend werd. Men volgde toen den eenvoudigen Engelschen ritus; eerst in 1760 werd het kapittel van Clermont in Zweden bekend, dat in 1766 een weinig werd omgewerkt en aan de Zweedsche behoefte werd pasklaar gemaakt. Toch schijnt deze verandering van systeem nog niet eene officieele te zijn geweest, want den 10den April 1765 gaf de Engelsche Gr.·. Mr.·. Lord Blaney den Br.·. Karl Fullmann te Stockholm een patent als Prov.·. Gr.·. Mr.·. voor Zweden om „in behoorlijken vorm maçons aantenemen en Loges te constitueeren en te leiden, gelijk zulks noodig mocht zijn“; ook moest hij „vooral zorgen dat alle leden van alle Loges, die hij mocht willen stichten, op regelmatige wijze tot Maçons werden aangenomen, en dat ze alle voorschriften en bevelen zouden opvolgen en gehoorzamen die in de constitutieboeken vermeld zijn.“ Nu schijnt het, dat men in Z. toch geen vrede had met het Engelsche systeem, en onwillekeurig weer naar de zijde van Clermont neigde, hoewel men nog in 1770 aan Londen erkenning vroeg als Gr.·. L.·. Deze erkenning werd uitgesproken; hoewel vooraf werd gezegd dat alle van uit Parijs (Clermontsche) gestichte Loges onregelmatig waren en zich door Londen moesten laten rehabiliteeren. Verder waren door Londen de voorwaarden vastgesteld, dat de Zweedsche Gr.·. L.·. alleen binnen de grenzen der Zweedsche bezittingen Loges mocht constitueeren. Toch bleven de z. g. Hooge en mystische graden niet lang verre. Swedenborg had nieuwe elementen in de Zweedsche Vrmij.·. ingevoerd en hooggeplaatste personen begunstigden dit streven maar al te zeer. Gustaaf III schijnt begonnen te zijn dit vreemde te erkennen, maar ook Karel XIII deed hier zijn invloed gelden door het oprichten der Orde van Karel XIII, die volkomen op eene gewone politieke ridderorde geleek. Tusschen de jaren 1760 en '70 zocht men zich met de Duitsche Tempeliers en de Strikte Observantie (z. d.) te vereenigen. Gustaaf III benoemde toen den Hertog Karel van Südermannland tot Gr.·. M.·., of liever tot Legermeester der Tempelorde. Nog was men echter niet op de hoogte van de beteekenis dier vreemde, half mystische graden; maar na den dood van Gustaaf III, nam de zucht naar mystiekerij zoozeer de overhand, dat Gustaaf IV, een zeer ijverig Vrijmetselaar, den 26 Maart 1803 eene verordening tegen de Vrmij.·. uitvaardigde, en deze alleen niet van toepassing verklaarde op die VV.·. MM.·. die onder bijzonder toezicht des konings stonden. Allerlei mystieke elementen kregen nu meer en meer in Zweden de overhand; en hoeveel pracht en praal ook aan de Loges gegeven werd, toch kon de Zweedsche Vrmij.·. niet in innerlijke kracht toenemen. Neen, juist het tegendeel: het waarachtig maç.·. leven geraakte meer en meer op den achtergrond. Karel XIII bleef tot aan zijn dood de Vrmij.·. getrouw. In 1811 benoemde hij zijn aangenomen zoon, Karel XIV (Johan Bernadotte), tot Gr.·. Mr.·. die deze waardigheid in 1818 weder aan zijn zoon Oscar overdroeg. Onder dezen kwam de lang verwachte vereeniging met de Landsloge te Berlijn tot stand. Tot nu toe heeft de Zweedsche Vrmij.·. altijd de gunst der vorsten genoten. Na Oscar's dood, trad Karel XV als Gr.·. Mr.·. op. Hierdoor ook kwam het, dat men de Loges van Denemarken met het Zweedsche systeem wist te verbinden; de Deensche LL.·. vormden de 8ste, de Zweedsche de 9de „provincie“ van het Tempelheeren-systeem. Hoewel de Zweedsche Vrmij.·. werkelijk ook praktisch nut stichtte, moet toch gezegd worden dat ze te veel oging in den dienst van het uiterlijke, en hoewel ze een sterk gekleurd christelijken tint heeft (in dogmatischen zin) werd ze toch altijd door de geestelijkheid fel bestreden.

In geen land hebben de regeerende vorsten zich zoo met de Vrmij.·. bemoeid als in Zweden. Ter aanvulling van het bovengezegde deelen we hier, te dien opzichte, nog het volgende mede. Onder Adolf Frederik (koning van 1751—71) werd het Bond de meest mogelijke vrijheid gegeven. Al de kinderen van dezen koning

waren in den B.·. opgenomen; zelfs de prinses Sophia Albertina noemde zich beschermvrouw der Vrmij.·. en wijdde bijzonder hare zorgen aan het groote weeshuis dat ten allen tijde het troetelkind der Zweedsche BBr.·. was. Koning Gustaaf IV, (1771—'92) was tot 1780 Gr.·. M.·., welke waardigheid hij in dat jaar aan zijn broeder Karel overdroeg. Hij was een zeer ijveriger beschermer van hetBond, en streefde er vooral naar dat te veranderen in eene, openlijk weêr herstelde, Orde der Tempeliers. Zijn jongere broeder Frederik Adolf, die sedert 1772 den titel had van Hertog van Ostgothland, was lid der Strikte Observantie, maar heeft geen bijzonderen invloed op de O.·. uitgeoefend evenmin als koning Gustaaf IV, hoewel ook deze laatste in den B.·. was opgenomen. Toch verklaarde deze, toen hij de Regeering aanvaardde, alle Zweedsche prinsen voor altijd tot geboren Vrijmetselaren, en toen hij een edict tegen de geheime genootschappen uitvaardigde, maakte hij eene uitzondering voor de VV.·. MM.·. omdat deze onder zijne bijzondere bescherming stonden. — Onder Karel XIII kreeg de Zweedsche Vrmij.·. den tegenwoordigen vorm. Hij was van 1780 tot 1811 Gr.·. Mr.·., en benoemde Karel XIV tot zijn opvolger terwijl hij zich voorbehield tot zijn dood Vicarius Salmonis te blijven en het opperbestuur over de hoogste afdeelingen te behouden. Hetzelfde deed Karel XIV terwijl hij zijn zoon reeds tot Gr.·. M.·. aanstelde. Tot zijn dood in 1809 bekleedde Oscar de waardigheid van Gr.·. M.·. en van Vicarius Salomonis. Toen Karel XV in 1850 in het huwelijk trad met de Prinses van Oranje, Wilhelmina Frederika Alexandrina Louisa, dochter van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, werd der Zweedsche Vrmij.·. des te grooter waarde gegeven. Heden is Koning Oscar II Beschermheer der Orde en Gr.·. M.·. der IXde provincie, terwijl de kroonprins Oscar, Gustaaf Adolf Lands Gr.·. M.·. is. De Gr.·. Lands Loge van Zweden en Noorwegen heeft thans 5 prov. LL.·. te Christianstad, Gothenburg, Linköping, Christiania en Carlstad; 11 Schotsche Loges van St. Andreas; 21 St. Jans Loges met 2,700 leden. De vertegenwoordiger van het Neerl. Gr.·. O.·. is de Br.·. O. W. K. Blanck, Cousul-generaal van Nederland te Stockholm; terwijl de Br.·. S. J. L. Baron Creutz te Arnhem de Zweedsche Gr.·. L.·. bij ons Gr.·. O.·. vertegenwoordigt.

Zweedsch systeem. Het ligt in den aard der zaak, dat het geheel eigenaardige Zweedsche systeem verschillend beoordeeld wordt, al naar het standpunt waarop men zich plaatst en de waarde die men, uit een historisch oogpunt, aan andere dan de SS.·. Grr.·. toekent. Wij zullen alleen, voorzoover 't ons bekend is, het eigenaardige van dit systeem hier mededeelen; dat trouwens alleen tot eenige weinige LL.·. van Zweden en Denemarken en die van de Gr. Landsl.·. van Duitschland beperkt is. Dit systeem is van Franschen oorsprong, en ontstaan uit het kapittel van Clermont (z. d.) dat in 1760 in Zweden eenigszins werd gewijzigd. Vandaar dat er ook zooveel overeenkomst bestaat tusschen dit Systeem en de Strikte Observantie (z. d.). De benaming IXde provincie voor Zweden, VIIIste prov. voor Denemarken en VIIde prov. voor de Landesl.·. te Berlijn wijst op de Tempelorde die door de Str. Obs. werd nagevolgd. Het systeem van Clermont dat dan in 1760 in Zweden werd ontvangen, werd in 9 graden verdeeld en wel: 1, 2 en 3, de drie gewone SS.·. Grr.·.. 4. de uitverkoren BBr.·., ook Zwarte BBr.·., of Schotsche BBr.·. Leerlingen en Gezellen. 5. De Schotsche Meester. 6. Ridder van het Oosten, Jerusalem. 7. Ridder van het Westen = Tempelridders, 8. Ridders van het Zuiden, Purperband = Magister Templi, 9. Vicarius Salomonis. In iedere provincie heeft slechts een persoon dezen laatsten graad. In den 8sten Gr.·. wordt het ontstaan van de O.·. der VV.·. M.·. op de volgende wijze verhaald: „Molay had kort voor zijn dood aan zijn neef Beaujeu de schatten en alle eigenlijke geheimen van de Tempeliers, onder anderen ook de kroon van den Gr.·. M.·. en de reç.·. ritualen, aangewezen. Met negen andere Tempelridders groef deze later het lichaam van den Gr.·. M.·. op, waarbij zij een metselaars-tabelier gebruikten. Ze verruilden het lijk van Molay met dat van paus Clemens. Ze besloten om onder de Vrmij.·. de oude Tempelorde te verbergen.“ Zinnendorf ontving dit systeem van Eckleff, en zoo kwam het in 1818 ook te Berlijn. Omstreeks 1780 werd dit systeem in drie groote afdeelingen verdeeld, en wel: *A.* de drie St. Jans-graden, 1, 2 en 3. *B.* de Andreas- of Schotsche Loge namelijk 4. uitverkoren BBr.·. of Schotsche Leerlingen en Gezellen, Elu secret, 5. Schotsche Meesters. Grand élu écossais. 6. Stuartsbroeders. (Chevalier d'Orient en Prince Jerusalem.) *C.* Kapittelgraden. 7. Vertrouwde van Salomo, Chevalier d'Occident. 8. Vertrouwde BBr.·. van St. Jan. (Cordon blanc.) 9. St. Andreas vertrouwde (cordon pourpre). Aan deze

graden sluiten zich dan, maar alleen als eeregraad, nog de Ridders aan van het Roode Kruis, de Commandeurs. Uit den zoogenaamden 10den Graad wordt nu het bestuur der Orde gevormd, dat uit de volgende Groot-Officieren bestaat: Grootbewaker der kroon, Grootbewaker van den lamp, van het zwaard, van de winkelhaak, van den tempel, van den standaard, Groot-kanselier, Groot-schatbewaarder, Groot-architecten en, aan aller hoofd, de Vicarius Salomonis. Den 27 Mei 1811 werd aan 30 leden van den hoogsten Graad nog de Orde van Karel XIII gegeven, die een gewone ridderorde werd. Het geheel heeft een specifiek-christelijk karakter; op den Goeden Vrijdag wordt de groot-Meester-Loge gehouden. Vandaar dat, onder de maç.·. symbolen, dan ook voorkomt: het Lam Gods enz. enz. Men vertelt verder, dat Jezus aan eenigen zijner vrienden een geheime leer heeft medegedeeld die later het eigendom werd van de clerici der Tempelorde, en, door middel der bouwcorporatien, het eigendom werd van het Zweedsch systeem. Hier is kritiek zeer zeker overbodig. Wij ontkennen niet dat in dit systeem vele waarachtig schoone denkbeelden verborgen liggen, maar zelfs in Zweden komt men meer en meer tot de erkenning dat de waarachtige Vrmij.·. geheel en al ligt opgesloten in de drie SS.·. Gr.·..

Volgens dit systeem wordt in Europa in drie Gr.·. LL.·. gewerkt, namelijk: Zweden, Noorwegen en Duitschland (Gr.·. Landesl.·.). Sedert 1870 begon men echter in deze laatste Gr.·. L.·. meer en meer intezien dat dit systeem, in menig opzicht, afkeuring verdiende en werd een soms heftige pennestrijd daarover gevoerd. 't Was vooral Br.·. Schiffman te Stettin die de onjuistheid van dit systeem duidelijk in het licht stelde. Maar hij moest het onderspit delven: den 1 Juli 1876 werd hij, wegens schennis van het orde-geheim, uitgebannen. Dit gaf eene ongewone opschudding, en er waren Loges die den gebannene onmiddelijk het eerelidmaatschap aanboden. Deze Loges werden opgeheven, maar voegden zich toen bij de Gr.·. L.·. „*Royal York zur Freundschaft*" te Berlijn, die het over Schiffman gevelde vonnis voor nul en van geener waarde verklaarde. (Vrgl. *Bauhütte* jaarg. 1873—77 passim en Findel „*Geschichte.*" S. 569 ff.)

Zwitserland. Het is verre van gemakkelijk een kort overzicht te geven van de geschiedenis der Zwitsersche Vrmij.·., daar hier ieder kanton eigenlijk afzonderlijk zou moeten besproken worden. Wij gelooven dat dit voor den Nederlandschen V.·. M.·. van minder aanbelang zou zijn, en willen daarom slechts een algemeen overzicht geven en alleen die bijzonderheden vermelden die van belang zijn voor de algemeene geschiedenis der Orde.

Reeds in 1740 vindt men in Zurich sporen der Brsch.·., zoodat ze, reeds voor dien tijd, naar Zwitserland moet gekomen zijn, daar de eerste Zuricher Loge wederom uit Genève afkomstig was. Ook in Z. werd de Vrmij.·. uit Engeland ingevoerd en wel volgens het z. g. nieuw-Engelsche systeem. Weldra echter keerden Zwitsersche officieren uit Frankrijk, waar ze krijgsgevangen waren geweest, terug in hun vaderland, en onwillekeurig vonden daardoor ook de vele in Frankrijk bestaande systemen in het Alpenland ingang. Bovendien schenen de Zwitsers veel behagen te hebben in de uit Duitschland komende Strikte Observantie (z. d.) en het daaruit ontstaande gerectificeerde Schotsche systeem. Maar toen ook Z. onder Fransche opperheerschappij kwam, werd alles wat niet Fransch was, een tijdlang verbannen. Nauwelijks echter had Zwitserland zijne onafhankelijkheid teruggekregen of men keerde, ook in de Vrmij.·., tot de oude liefde terug. Ondertusschen bleef er altijd eenig verschil bestaan tusschen de Fransch- en Duitsch sprekende Zwitsers; de nationaliteit drukte haar stempel ook op de beoefening der K.·. K.·.. In het algemeen vonden de Hooge Graden niet veel bijval bij de republikeinsche Zwitsers en men kwam vrij algemeen tot de overtuiging, dat de ware Vrmij.·. opgesloten ligt in de drie St. Jansgraden. Het gevolg daarvan is dan ook geweest, dat deze alleen erkend werden, en de Oppergraden alleen nog teruggevonden worden te Zurich, Lausanne en Genève.

Het schijnt dat de Vrmij.·. het eerst te Genève ingang vond, omstreeks 1727 of '28. Bepaalde maç.·. bescheiden dienaangaande bestaan er niet, zijn althans niet gevonden, maar uit het staatsarchief is het een en ander getrokken dat eenig licht hierover verspreidt. Daaruit nu blijkt, dat in 1736 eenige Engelschen te Genève eene L.·. stichtten onder den naam: „*Le parfait contentement*," en dat de geestelijkheid zich spoedig daartegen verzette, omdat „dit nieuwe instituut de kweekschool van het ongeloof" was. Nu werd de zaak voor den raad der Tweehonderd gebracht, en den 5den Maart kreeg het hoofd der L.·. George Hamilton, van geboorte een Schot, maar nu Geneefsch burger geworden, het bevel „voortaan geene

burgers dezer stad in het genootschap optenemen.“ Ondertusschen kreeg hij van den Engelsche Gr.·. M.·. eene constitutie en werd hij in 1737 benoemd tot Engelsch Ged.·. Prov.·. Gr.·. Mr.·. der Genèver Loges; want in de stad en den omtrek waren langzamerhand meerdere Werkpll.·. opgericht. Ondanks de bekende bul van Paus Clemens XII (1738), breidde de Vrmij.·. zich in deze oorden meer en meer uit. Ook te Lausanne werd in 1739 de door Engelsche edellieden gestichte L.·. „*La parfaite Union des Etrangers,*“ onder de Engelsche Gr.·. L.·. geopend.

Meerdere Werkpll.·. werden nu op andere plaatsen opgericht en deze alle vereenigden zich onder een gemeenschappelijk opperbestuur genaamd: Directoire national helvétique Romand.

Maar ook in Duitsch-Zwitserland begonnen de VV.·. MM.·., hoewel zeer in 't verborgen, hun Tempels te bouwen en wel 't eerst te Zurich, waar, in 1740, door 10 BBr.·. de L.·. „*La Concorde*“ gesticht werd, met eene constitutie van eene militaire L.·. bij een regiment dat in Nederlandschen dienst was en te Montreux in garnizoen lag. Deze Loge werkte echter slechts vier jaren en wel in de grootste verborgenheid. Eerst een paar jaren later werden ook andere Loges opgericht. Van nu af aan werden telkens in andere Zwitsersche steden Loges gesticht, b. v. in 1743 te Neuchatel de L.·. „*Aux trois étoiles flamboyantes*“ onder de Gr.·. Land.·. L.·. „zu den drei Weltkügelen“ te Berlijn; in 1744 te Bazel, enz. enz. Het schijnt dat de Loges te Genève in den beginne meer gezellige bijeenkomsten waren en niet het ernstige karakter hadden van lateren tijd. Met vele Loges waren waarschijnlijk profane genootschappen verbondenen, en geen wonder dat het consistorium zich er over begon bezwaard te gevoelen toen er over de 80 maç.·. societeiten bestonden. De Kleine Raad der Stad sprak ook zijn gevoelen uit dat „hoewel in de zes toenmaals bestaande Loges niets geschiedde wat in strijd was met den godsdienst of het heil van den Staat, het nu aan ieder Genèver Citoyen, Bourgeois, Native, Habitant et Sujet (de klasseverdeeling dier dagen) verboden was, en wel op poene van 100 Thlr. en gevangenschap, zich onder de VV.·. MM.·. te laten opnemen of hunne lokalen binnen te gaan.“ Dit verbod werd later door den raad der Tweehonderd bekrachtigd. Ondertusschen had dit verbod weinig beduidende gevolgen; althans in de notulen van het consistorium van 20 febr. 1745 wordt alweêr melding gemaakt van een bijeenkomst van menschen in huizen „die zij Loges noemen“ en, blijkens de beschrijving, had men het oog op de groote L.·. die toen zeker gehouden werd. De Groote Raad onderzocht, op verzoek van het consitorie, de zaak nog eens, maar kwam tot het resultaat dat de goede zeden geen gevaar liepen en dat de godsdienst niet werd aangerand. Te Genève namen daarmede de vervolgingen een einde, maar in andere oorden begonnen ze nu eerst. Den 3 Maart 1745 vaardigde de Regeering van Bern een zeer gestreng verbod tegen de Vrmij.·. uit. Niet alleen dat de Orde over 't geheele gebied der republiek verboden werd, maar allen die reeds tot haar behoorden, moesten haar voor den Magistraat op de plechtigste wijze afzweren, op poene van 100 Thlr. boete, verlies van alle ambten en betrekkingen, en — wanneer men te lang wachtte met gehoorzamen, werden nog harder straffen bedreigd. Het spreekt van zelf, dat dit verbod de kracht der LL.·. verlamde, te meer daar er beloofd werd dat hij die de Vrmij.·. eens had afgezworen en de boete betaald had, weêr dadelijk in alle rechten zou hersteld worden; zelfs de L.·. te Zurich staakte den arbeid. De Zwitsersche BBr.·. lieten nu te Frankfort a/M. en te Leipzig een zeer ernstig verweerschrift drukken, maar dat schijnt niet veel gebaat te hebben. Toch werd het zoo even genoemde verbod niet meer gehandhaafd; de Regeering verbood alleen hare ambtenaren eene maç.·. vergadering op Bern's grondgebied bijtewonen.

Gedurende de eerstvolgende jaren verneemt men weinig van den arb.·. der Zwitschersche VV.·. MM.·.; alleen te Genève werden telkens nieuwe Loges opgericht, die ook telkens weêr ontbonden werden.

Eindelijk begon de Orde, ook in het eigenlijk Zwitserland, weêr te herleven. Te Lausanne heropende de oude, straks genoemde L.·. der Tempeliers zich weêr voor de BB.·. en noemde zich nu „Directoire écossais helvetique Romand“ — want ze had den ritus der Strikte Observantie aangenomen. Maar er kwam ook verbetering in den innerlijken toestand der O.·. Den 7 febr. 1768 werd de oudste der thans nog te Genève bestaande Werkpll.·., de „*Union des Coeurs*“, door een commissie van afgevaardigden uit de andere LL.·. daar ter stede, geconstitueerd; deze nieuwe L.·. vatte den arb.·. ernstig op en nu traden ook hooggeplaatsten en meer ontwikkelden tot de O.·. toe. Zij hield ook nauwkeurig aanteekening van 't geen ge-

schiedde in haar zoogenaamd „Livre d'Or" en we hebben van nu aan officieele berichten omtrent de Brsch.·. te Genève. Er kwam nog meer verbetering: op aandrang van den uit Londen teruggekeerden Br.·. Alexander Girard, vereenigden zich de 9 Genever Loges tot een Gr.·. L.·. van Genève (24 Juni 1769). Deze nam den Engelschen ritus aan. Weldra sloten zich andere Werkpll.·. uit den omtrek hierbij aan, ja zelfs de L.·. „*Discrétion*" uit Zurich en de L.·. „*St. Jean du Levant*" te Konstantinopel, die daar door eenige BBr.·. uit Genève gesticht was.

Intusschen breidde zich nu te Bern de Vrmij.·. weder uit en Regeering vond het noodig haar verbod van den jare 1745 nog eens te vernieuwen. Men gehoorzaamde, en de Lausanner Loge „*Parfaite Union des Etrangers*" kwam nu als een prof.·. gezelschap bijeen.

In Zurich begon ook 't maç.·. leven krachtiger optebloeien. Den 31 Aug. 1771 kwamen aldaar eenige BBr.·. bijeen, voornamelijk officieren die in Franschen dienst geweest waren; ze stichtten eene andere L.·. die ook „*La discrétion*" genoemd werd. In den beginne arbeidde ze in de Fransche taal, maar in 1772 werd de Duitsche voor goed ingevoerd en de naam nu ook veranderd in „*zur Bescheidenheit.*" Wilhelm Lavater maakte dat deze L.·. tot de Strikte Observantie overging en toen veranderde de naam in *Modestia cum Libertate*, gelijk ze nog heden heet. (Vergl. *Gesetzbuch de ger.·. und vollk.·. St. Johannisloge „Modestia am Libertate" im Or.·. van Zürich*" 1879. Einl.) In Bern werd gelukkig in 1770 het edict tegen de Vrmij.·. weêr opgeheven.

En nu volgen jaren, vele jaren van verwarring en moeite. Frankrijk oefende weldra op de Zwitsersche Vrmij.·. den grootsten invloed uit en de Hooge Graden werden, in vele schakeeringen, in Z. ingevoerd. Maar erger was het met de politieke gebeurtenissen dier jaren. We behoeven alles hier niet te vermelden. De dagen der revolutie,die van het Schrikbewind, straks ook van het Keizerrijk, waren geen dagen voor waarachtig stillen maç.·. arbeid. We gaan echter dat tijdvak van woeling, strijd en afwisseling met stilzwijgen voorbij. Alleen moet hier in herinnering gebracht worden, dat de Hooge Graden ontegenzeggelijk zeer veel gedaan hebben om de reine idé der Vrmij.·. te handhaven, te midden van de politieke en ook religieuse dwaasheden dier dagen en dat de Orde van VV.·. MM.·. het was, die in geheel Zwitserland ijverde voor het waarachtig goede en humane in elk opzicht; de volksopvoeding in geestelijken zin is, jaren achtereen, alleen aan de Broederschap toevertrouwd geweest.

Maar er kwamen andere tijden. Reeds vaak was de wensch uitgesproken naar eene vereeniging van alle Zwitsersche Loges en Maç.·. lichamen. In allerlei riten en systemen werd gearbeid, maar men gevoelde toch zonen te zijn van hetzelfde vaderland. Zou die wensch vervuld kunnen worden?

Den 9 Juni 1822 zond de L.·. „*Zur Hoffnung*" te Bern eene circulaire aan alle LL.·., met voorbijgaan van het Schotsche Directorium, waarvan de hoofdzetel te Zurich was gevestigd. Vele Loges antwoordden niet of op ontwijkende wijze, maar andere traden toe, vooral de Waadlandsche Loges, en den 29 April had te Bern de verlangde conferentie plaats. Daar waren de volgende LL.·. vertegenwoordigd: „*Réunion*" van Bern, „*Silencieuse*" van Vivey, „*Espérance*" en „*Cordialité*" van Lausanne „*Amitié*" van Genève en de LL.·. „*Espérance*" te Bern en „*Amitié*" te Lachaux de Fonds. Er werd een verdrag van 29 artikelen gesloten, en reeds den volgenden dag door de Provincaal-Loge goedgekeurd. Dit verdrag was zoo vrijzinnig mogelijk. Het opperbestuur zou berusten bij een onafhankelijk Bewind onder den naam: „*Grande Loge Nationale Suisse*". Elke L.·. behield volledige onafhankelijkheid met betrekking tot haar wetgeving, bestuur enz. Zelfs was men vrij in 't volgen van dezen of dien ritus, mits die maar door alle Gr.·. OO.·. erkend was. Maar de Gr.·. L.·. en alle verdere opgerichte Loges en dezulke die niet volgens een erkend systeem werkten, moesten den oud-Engelschen ritus aannemen. Andere dan de drie St. Jans-Grr.·. werden door de Gr.·. L.·. als zoodanig niet erkend. BBr.·. die echter daarover anders dachten, bleven voor zich zelven volkomen vrij. Het opperbestuur had evenwel het recht, door zijn Gr.·. M.·. of diens plaatsvervanger, de kapittels der Oppergrr.·. te laten inspecteeren. Men keerde zoo op den goeden weg terug, terwijl toch de vrijheid der LL.·. werd geëerbiedigd. Den 24 Juni had het groote Bondsfeest plaats. Men richtte weder eene uitnoodiging tot alle LL.·. om toetetreden; aanvankelijk weifelde men, en vooral zij die onder het Schotsche Directorium stonden. Toch kwam er meer en meer toenadering. Het Schotsche Directorium te Zurich zag, niet zonder eenige ergernis, hoe krachtig de Berner Gr.·. L.·. met hare vrijzinnige inrichtingen bloeide. Men riep daarom de

Schotsche kapittels van Zurich, Basel en Geneve in December te Brugg in Aargau bijeen, om over de noodzakelijke hervormingen te beraadslagen. Men wilde ook aan de St. Jans-Loges vergunnen deel te nemen aan de beraadslagingen van het Directorium, om zoo tot een noodzakelijke herziening van het systeem te komen. Op dat congres werd een ontwerp van wetsherziening gereed gemaakt dat men aan het kap.·. van de „*Union des Coeurs*" zond om ook daarvan de goedkeuring te ontvangen. Maar dit kap.·. wilde niet toetreden, en van eene werkelijke vereeniging der Zwitsersche BBr.·. kon nog geen sprake zijn. Toch kwam de Gr.·. Lands L.·. den 23 Juli 1823 voor de tweede maal bijeen en, overeenkomstig het ontwerp van het vorige jaar, werden nu de algemeene statuten aangenomen. Aan 't hoofd daarvan stelde men het volgende: „Ieder V.·. M.·. zal getrouw blijven aan zijn godsdienst, aan de wetten van het land gehoorzamen en in de bijeenkomsten geen godsdienstige of staatkundige strijdvragen behandelen." Men gaf vrijheid in de Fransche of in de Duitsche taal te arbeiden. Het opperbestuur zou daar gevestigd zijn, waar de Gr.·. M.·. woonde.

Zoo waren nu alle Zwitsersche LL.·., op een enkele uitzondering na, onder twee opperbesturen verdeeld: het zeer behoudend gerectificeerde Schotsche Directorium en de zeer vrijzinnige Zwitsersche Landsloge. Tot deze laatste behoorden bijna alle Fransch sprekende LL.·. van West-Zwitserland. Maar het moet gezegd worden, deze Loges waren niet zoo ernstig als wel noodig was. Er werd rijp en groen aangenomen om maar talrijke Loges te hebben en dit maakte juist dat het veel ernstiger Directorium niet kon besluiten zich met de Lansl.·. te vereenigen. Weder gingen eenige jaren voorbij, jaren van innerlijke verdeeldheid, verwarring en strijd, maar de besten gaven de hoop nog niet op, om alle Zwitsersche Bouwhutten onder één Opperbestuur te vereenigen. De L.·. „*Espérance*" te Bern noodigde in 1830 nogmaals het Schotsche Directorium uit zich ook bij de Landsloge te voegen en wel op de volgende grondslagen: „vrije keus van eenen ritus door de Loges; uitsluitende erkenning der drie St. Jans-graden in Zwitserland; de Gr. Landsl.·. zou het opperbestuur hebben met betrekking tot wetgeving en financieele verhoudingen; het Directorium zou leerstellig opperbestuur blijven van het gerectificeerde Schotsche systeem en zou, evenals iedere andere L.·., zitting en stem hebben in de Gr.·. Landsl." . . . Zou nu de vereeniging volgen?

Daar hadden wederom groote politieke gebeurtenissen plaats, het jaar '30 was aangebroken, en men weet wat dit jaar bracht. Wie kon aan rustigen maç.·. arbeid denken? Het Directorium antwoordde, op de uitnoodiging van Bern, dat het alle Loges onder zijn ressort geheel vrij liet, maar het nu den tijd niet achtte tot ingrijpende maatregelen over te gaan. De zaak bleef weêr rusten, doch het bleek meer en meer: men wilde toenadering. Drie jaren van politieken strijd gingen voorbij. Toen herleefde de Vrmij.·. weder. De Reg.·. M.·. der L.·. te Zurich die reeds dit ambt had aanvaard wist nieuw leven onder de BBr.·. te wekken, en drong ook telkens ernstiger op vereeniging van alle Zwitsersche Loges aan. Maar nog scheen het daarvoor de tijd niet.

Den 20 Aug. 1836 vierde de L.·. „*Modestia am libertate*" te Zurich haar 25jarig bestaan, 't welk door een groot aantal BBr.·. werd bijgewoond. Men gevoelde het: de Vrmij.·. zou het ware middel kunnen worden om al de deelen van Zwitserland met elkander te verbinden. Toch begreep men, dat de Schotsche Loges nog niet tot de Landsl.·. zouden willen toetreden, hoewel het Directorium feitelijk inactief was geworden. Men besloot echter om eene poging tot vereeniging te doen, door althans telkens bijeenkomsten van LL.·. van verschillend systeem te houden en zoo den broederband wat vaster aantehechten. Die verbroederings feesten hadden plaats, en het scheen dat in 1840 de lang gewenschte eenheid zou verkregen worden. Maar de vrienden der duisternis en de prof.·. W.·. bemerkten dit, en vreesden, dat dan de invloed der Vrmij.·. maar des te grooter zou worden. Zekere Ludwig von Haller uit Bern, de Apostaat bijgenaamd, omdat hij tot de katholieke kerk was overgegaan, gaf een smaadschrift uit tegen de Zwitsersche Vrijmetselaren, vol hatelijkheden op enkele, met name genoemde, personen. Dit geschrift werkte goed; men begreep nu meer en meer dat men tegenover een gemeenschappelijken vijand stond. In Maart 1842 wendde zich de vereenigings-commissie te Bazel tot het gerectificeerde Schotsche directorium te Zurich met de verklaring: „dat de Zwitsersche Broeders een eenig, onafhankelijk centraal bestuur wenschten, waaronder iedere Loge de vrijheid zou hebben haar eigen systeem te volgen na wegneming van alles wat toch werkelijk met het wezen der zaak niets te maken had." Het Directorium antwoordde nu duidelijk:

„Wanneer er een maç.·. Zwitsersch opperbestuur zal worden opgericht, dan moet dit noch een Grand Oriënt Helvétique, naar Fransch model, noch een National-Mutterloge, naar Pruisisch voorbeeld zijn, maar eenvoudig overeenstemmen met de vaderlandsche behoeften.“ Het beval tevens aan jaarlijks tweemalen een bijeenkomst te houden van alle Loges, beurtelings in een onderscheidene OO.·.; vrijheid der Bouwhh.·. in eigen kring en in de keuze van een systeem. Hoewel de volkomen waarde der St. Jans-Graden erkennende, wenschte het Directorium toch dat er ook nog een vierde zou zijn, waarin duidelijk zou worden uitgesproken: „onze Bond is een christelijke.“ Daarentegen wilde het geenszins de oude Tempelorde met haar constituties, provincies en half-christelijke, half-Turksche leerstellingen weêr in 't leven roepen. Het directorium wilde aan eene vereeniging niet langer in den weg staan, maar, toegevende aan den tijdgeest, toch nog zooveel mogelijk van het oude behouden. Intusschen was aan de L.·. „*Modestia cum Libertate*“ te Zurich opgedragen een concept-wet te ontwerpen voor een Zwitserschen Logebond. Zij droeg dit op aan den zeer bekwamen Br.·. Gysi-Schinz, voormalig Reg.·. Mr.·. Deze trad in overleg met andere wetenschappelijk ontwikkelde BBr.·. terwijl men ook de hulp inriep van Br.·. Heinrich Zschokke (z. d.). De commissie verrichtte haren belangrijken arbeid vrij spoedig. Eene vraag restte nog: hoe zou de nieuwe, zoo lang verbeide Bond heeten? Welnu, daar lag, als een heilige veste, die Alpenketen.... welke naam anders dan die aan de bergen herinnert?.. ALPINA! De commissie van onderzoek vereenigde zich met het ontwerp. Het werd aan de beide Maç.·. opperbesturen gezonden die 't ook goedkeurden. Men liet het in het Fransch en Duitsch drukken, en zond het aan de Loges rond met bijvoeging dat beide Opperbesturen zich zouden ontbinden om het gezag in handen der nieuwe Gr.·. L.·. neërteleggen. De meeste LL.·. verklaarden onmiddelijk het ontwerp goed te keuren. De 22 Juli riepen de beide Loges van het kanton Zurich, de „*Acacia*“ te Wintherthur en de „*Modestia am Libertate*“ te Zurich de Duitsche LL.·., die verklaard hadden te willen toetreden, te Zurich bijeen, om het stichtingsfeest van *Alpina* te vieren. Veertien Zwitsersche Loges kwamen bijeen, en tal van Bezz.·.. Men koos den Br.·. Joh. Jak. Hottinger tot eersten Gr.·. M.·. Nat.·. van Alpina. Den volgenden dag werd hij met zijn Groot-Officc.·. plechtig geïnstalleerd door de afgevaardigden van het Schotsche Directorium en van de Gr.·. Landesloge. Zij ontsloegen de tot dusver onder hun beheer staande Loges plechtig van hare verplichtingen, en verklaarden de beide vroeger bestaande Opperbesturen voor ontbonden. De 24sten vergaderde de Gr.·. L.·. Alpina voor de eerste maal; de arb.·. was hoofdzakelijk een organiseerende. Het doel van Alpina is zeer schoon: bevordering der vriendschappelijke verhouding der Loges en Broeders, veredeling der Zwitsersche Vrmij.·. en der Vrmij.·. in 't algemeen, ook door het aanknoopen van betrekkingen met buitenlandsche Maç.·. opperbesturen. Zij erkent alleen de drie SS.·. Grr.·., ziet in de HH.·. Grr.·. slechts eene wetenschappelijke afdeeling, maar kent aan deze geene verdere rechten toe. De Gr.·. L.·. bestaat uit acht Gr.·. Officc.·.. „Dat is de hoogste wetgevende en rechtsprekende Macht.“ Iedere L.·. is verder op haar terrein vrij, ook in het volgen van een systeem.

Alpina toog nu dadelijk krachtig aan den arbeid, hoewel enkele Loges niet tot den nieuwen Bond toetraden. De ritualen en statuten der afzonderlijke Loges werden onderzocht en vriendschappelijke betrekkingen met buitenlandsche Gr.·. OO.·. aangeknoopt. Toch dreigde er gevaar, dat het pas opgerichte gebouw weêr zou ineenstorten. De tijden waren verre van kalm. Te Brij in Wallis, te Freiburg in Schwyz had de societeit van Jezus zich sedert lang reeds genesteld en pensionaten en kweekscholen opgericht, vanwaar telkens haat en tweedracht gezaaid werden. De Staat scheen onmachtig dien vijand van volksgeluk te beteugelen. De liberale partij verzette zich tevergeefs tegen de papisterij, ze was in zich zelve verdeeld. Maar toen de Regeering van Lucern met de volgelingen van Loyola in verbond trad, begreep de liberale partij dat ze zich zelve moest helpen. De twist liep zeer hoog. De bladen vielen de Vrmij.·. aan, en vooral den Gr.·. M.·. in persoon. De VV.·. MM.·. werden beschuldigd de aanstokers van alle burgertwisten te zijn. De Gr.·. M.·. legde nu openlijk eene verklaring af aangaande de houding der Brr.·. in politieke vraagstukken en.. de couranten zwegen. Maar het stond ieder oogenblik te wachten dat de Vrmij.·. in het kanton Bern weêr verboden zou worden. En zeker was het, dat er leden van Alpina waren die zelve de partij van den achteruitgang kozen. Aldus... tweespalt in den boezem der Vrmij.·. zelve. De wijze houding van den Gr.·. M.·. wist intusschen het drei-

gende gevaar nog te bezweren. Bij de algemeene vergadering van 28 Juli 1846 deelde de Gr.·. M.·. mede, dat de meeste Europeesche Gr.·. LL.·. Alpina erkend hadden, en met haar in betrekking waren getreden. Intusschen werd de politieke hemel al meer en meer bewolkt. Men weet dat een vrijkorps in April 1847 tegen Lucern oprukte, en wel met noodlottig gevolg. Eenige Vrijmetselaars hadden aan dien ongelukkigen tocht deelgenomen. De Gr.·. M.·. vond daarin aanleiding tot het uitgeven van een geschrift: „*Grundsätze des schweizerischen Loges-vereins.*." Jammer dat daarin nog te veel de sporen gevonden werden van het oude systeem; het werk droeg een te dogmatisch-christelijk karakter. De liberalen zegevierden ten leste en de Jezuïeten werden uit Zwitserland gebannen; de Vrmij.·. herademde ook weêr. Den 24sten Juni had te Bazel een algemeen Maç.·. feest plaats. Men wilde nu nog nauwere aaneensluiting ook met het Fransche Gr.·. Or.·.. In 1850 werd de vergadering der Gr.·. L.·. te Bern gehouden. De Gr.·. M.·. Hottinger moest aftreden en in zijn plaats werd Br.·. Jung van Bazel gekozen.

Nog altijd stonden de drie Geneefsche Loges onder het Fransche Gr.·. O.·., en Alpina wendde pogingen aan om dit Gr.·. O.·. te bewegen die Werkpll.·. vrij te laten; dit verzoek werd den 1 Maart 1852 gaarne toegestaan: alleen de daarbij bestaande kapittels moesten onder het Directoire Helvétique Romand geplaatst worden. De drie LL.·. bedankten echter voor deze „vrijheid," ze wilden onder het Fransch Gr.·. O.·. blijven; natuurlijk nam dit toen zijn besluit gaarne terug. Intusschen kwam er in Zurich nieuwe verdeeldheid. Hoewel het Schotsche Directorium, acht jaar geleden, plechtig ontbonden was, besloten eenige voormalige leden daarvan dit weêr in 't leven te roepen, enkel onder het voorwendsel dat ze altijd nog verplichtingen hadden tegenover de Schotsche Loges. Zoo hervatten ze den ouden arbeid, in de hoop dat vele Loges hen zouden bijvallen, maar dat mislukte. Men vertrouwde het z. g. Directorium niet, en vreesde dat de wederoprichters wat al te veel eigen eer op 't oog hadden; men had daartoe te meer reden daar Gysi-Schinz, de man die zoo voor de vereeniging der Zwitsersche BBr.·. geijverd had, nu weêr aan 't hoofd van dat Directorium ging staan en wel als Schotsch Gr.·. Mr.·.. De poging om Alpina weêr afte breken mislukte volkomen.

Men meende nu vrij algemeen dat in Zwitserland slechts één Maç.·. Opperbestuur bestond. Vreemd zag men dan ook op, toen men, in het Bulletin van het Fransch Gr.·. O.·., van Januari tot Juni 1852, ontdekte, dat er naast Alpina, nog een Tweede Maç.·. Opperbestuur zou bestaan dat door Frankrijk erkend was, namelijk het „Directoire Helvetique Romand" te Lausanne; men meende dat dit al sedert lang was opgeheven. Natuurlijk dat Alpina er haar bevreemding over uitsprak en ook verklaarde dit zoogenaamd Opperbestuur niet te kunnen erkennen. Nu verbrak genoemd „Directoire" zijn stilzwijgen. De Gr.·. Mr.·. Christinat zond den 14 Juni een vrij uitvoerig schrijven aan den Gr.·. Mr.·. Jung, waarin hij aanwees, dat het Directoire sedert 1793, in welk jaar het was opgericht, tot nu toe had bestaan, al had het niet altijd even krachtig gewerkt; dat het sedert 1822, toen het Grand Orient Helvétique Romand was ontbonden en de Gr.·. Landsl.·. was gevormd, zich niet meer had bemoeid met de SS.·. Gr.·., maar alleen een dogmatisch Opperbest.·. was geworden. Dat, volgens de Statuten der Gr.·. Lands L.·., deze zich niet met de Oppergrr.·. bezig hield, maar ze ook geen hinderpaal in den weg legde, en dat de Gr.·. Mr.·. der Gr.·. Landsl.·. het recht had de Vergg.·, der Oppergr.·. te bezoeken of door een deputatie te doen bezoeken. Volgens Br.·. Christinat was dat recht nu op „Alpina" overgegaan, als opvolgster der Gr.·. Lands-L.·.. — Dientengevolge wees hij verder aan, dat het veel beter was een Zwitsersch Opperbest.·. der H.·. Grr.·. te erkennen, dan het in de hand te werken dat deze zich met een vreemd Opperbest.·. moesten vereenigen. Daarom ook verzocht hij den Gr.·. Mr.·. aan het dagelijksch bestuur der O.·. dezen brief medetedeelen, en te zorgen dat in een volgend jaarverslag niet weder zulke onjuistheden zouden voorkomen. Bovendien verzekerde hij, dat hij en zijne medeleden niet meer waarde hechtten aan de Oppergrr.·. dan daaraan gehecht moet worden, en dat zij ook meenden dat de heerlijke idé der Vrmij.·. in de drie SS.·. Grr.·. geheel en volkomen was uitgesproken. Alleen in Fransch Zwitserland waren er nog eenigen die te veel aan de H.·. Grr.·. hingen. Zoolang nu de Oppergrr.·. bestaan — betoogde hij verder — en die in de naburige landen worden beoefend, was het doeltreffend dat er ook in Zwitserland een Opperbestuur bestond. Beter zou het nog zijn, wanneer men het zoover kon brengen, dat er eene vereeniging kon tot stand gebracht worden tusschen Alpina, het gerectificeerde Schotsche directorium en het Directoire

Helvétique Romand. — Den 15 Sept. zond de Gr.·. Mr.·. Jung een recht broederlijk antwoord. Hij verklaarde eerst nu over alles beter ingelicht te zijn. Hij erkende de waarde van elke dogmatiek, ook dat ieder V.·. M.·. volkomen vrijheid moest hebben die dogmen aantenemen, die hij voor de uitdrukking der waarheid hield, maar dat de Vrmij.·., als zoodanig, aan elke dogmatiek moest vreemd blijven en alle geloofsbelijdenissen moest vereenigen. Dat evenwel het Opperbestuur der Zwitsersche Vrmij.·. zich zeker mocht in betrekking stellen met alle vereenigingen van Maçons die, wat ze dan ook geloofden, waarachtige liefde wilden bevorderen. Met deze opene verklaring toonde hij aan op welk standpunt Alpina zich plaatste tegenover het Directorium. — Het Directorium verklaarde nu bevredigd te zijn, en het vriendschappelijk aanbod van Alpina aantenemen. Toch meende het, dat het gezegde over dogmatiek slechts kinderspel was, daar ook in de Symb.·. Vrmij.·. even goed dogmatische overtuigingen gevonden werden als in de z. g. philosophische. — Zoo was de strijd dan bijgelegd en de vrede geteekend.

Intusschen togen ook de Loges te Genève aan den arbeid. Het bedelen door Savoyaards had in die stad eene ongekende uitbreiding gekregen. De LL.·. besloten dit tegentegaan; er werd een comité opgericht, waarin ook proff.·. werden opgenomen, dat er bij al de ingezetenen op aandrong, aan de bedelaars alleen bons te geven, die dan bij het comité konden worden ingewisseld voor eetwaren, kleedingstukken enz. Deze maatregel hielp, en de Regeering gaf daaraan hare goedkeuring. Dit gaf aanleiding, en daarom maken we er hier melding van, tot de ineensmelting der Genèver Loges tot ééne Werkpl.·.onder den naam „*Temple Unique.*" Maar onverwachts had een bepaald merkwaardig feit plaats, dat de eendracht dreigde te verstoren. In Februari 1856 wendde zich de commissie voor den tempelbouw der nieuwe L.·. tot den Grooten Raad met het verzoek: „Aan de Vrijmetselaren te Genève worde, op een der afgegravene bolwerken, een bouwterrein kosteloos afgestaan tot oprichting van een Temple unique, gelijk men reeds aan andere godsdienstige partijen grond had afgestaan voor den bouw eener kerk, zooals voor de Katholieken, de Anglikanen, ja ook voor eene Joodsche synagoge." – Eene der toegetreden Loges, de „*Union des Coeurs*", keurde dit ten sterkste af, omdat ze geen geschenk van den Staat wilde aannemen om niet afhankelijk te zijn van dit lichaam en vooral niet van den aanzienlijken, bijkans almachtigen president James Fary. Maar bovenal, omdat de Vrmij.·. niet als eene godsdienstige sekte wilde behandeld worden. Hoewel ze vroeger zeer sterk voor vereeniging aller LL. had gewerkt, trok ze zich nu terug. De Regeering zond het verzoekschrift naar den Grooten Raad en wel met gunstig advies, omdat „de Vrijmetselarij niets was dan eene vereeniging die slechts een liefdadig doel had en die men nu moest gelijk stellen met andere godsdienstige vereenigingen die een dergelijk doel beoogden en aan welke soortgelijke gunsten bewezen waren." Vooral de algemeen gevierde Generaal Dufour kantte zich tegen dit besluit aan. Hij vond, onder de namen der onderteekenaren van het betrekkelijk verzoek, die van Protestanten en Katholieken, en leidde daaruit de gevolgtrekking af, dat men niet tot twee kerkgenootschappen tegelijk kon behooren, niet tegelijk God en den Mammon kon dienen; dat dus de Vrijmetselarij geen eeredienst was, en de leden daarvan er dus geene aanspraak op konden maken, als kerkgenootschap door den Staat erkend te worden. Intusschen werd door de Regeering voor de tweede maal over deze kwestie beraadslaagd. Vele bekende liberalen waren vóór de inwilliging van het verzoek, onder hen ook de president James Fary. Deze stelde op den voorgrond, dat de Vrmij.·. de reinste eeredienst, ja de beste godsdienst is. Daarentegen trachtte een ander lid der vergadering de Vrmij.·. belachelijk te maken, als een genootschap dat hoogstens bedoelde de eigen leden te hulp te komen, overigens zeer veeleischend was en verder zich bespottelijk maakte door dwaze ceremoniën. Het gevolg was, dat de Groote Raad met 26 tegen 12 stemmen het verzoek van de hand wees. We hebben gemeend dit, zeker zeer zonderlinge, voorval hier in herinnering te moeten brengen.

Er kwamen weêr moeilijke dagen, vooral voor het Fransch sprekende Zwitserland. Het aantal Loges breidde zich meer en meer uit, en daar deze zich ook moeilijk konden staande houden, moest men wel zooveel mogelijk nieuwe leden aannemen, al was 't alleen om de zoo hoog noodige receptiegelden. Dat het gehalte der Brsch.·. daardoor niet beter werd, spreekt wel vanzelf; en het Opperbestuur zag zich genoodzaakt een circulaire uittevaardigen, waarin er op werd aangedrongen liever eenige Loges te supprimeeren, terwijl tevens een hooger reç.·.-geld werd vastgesteld. Bovendien zochten allerlei soort van Oppergra-

den weer meer ingang te vinden, en een groot aantal BBr.·. verzette zich daartegen; allerlei twisten waren daarvan het onvermijdelijk gevolg. We kunnen hier, als niet van algemeen belang, den strijd tusschen de onderscheidene systemen niet schetsen. Den 17 Mei 1860 verloor Alpina haren eersten Gr.·. Mr.·. Hottinger door den dood. Op zijn graf werd door de Brsch.·. een gedenkteeken geplaatst. Toen Savoye door Frankrijk was bezet, en er gevaar dreigde voor internationale verwikkelingen, deed de L.·. „*Les amis fidéles*“ te Genève het voorstel een ondersteuningsfonds optechten voor weduwen en weezen van in den strijd gesneuvelde Zwitsers onder den naam van „Winkelried-stichting.“ Dit voorstel werd overal levendig toegejuicht en vond, ook in de prof.·. wereld, krachtige ondersteuning.

Er verliepen eenige jaren waarin geene groote gebeurtenissen plaats grepen. Maar de politieke omstandigheden oefenden weldra weder invloed uit. Toen het koningrijk Italië tot stand kwam, meende de klerikale partij daarin de macht te zien van het werken der Vrijmetselaren, en de geestelijkheid begon opnieuw haren aanval. In Zwitserland waren de Jezuïeten wel, voor 't uitwendige althans, onderdrukt, maar toch waren er hier en daar velen, die, hoewel ze 't geestelijk gewaad niet hadden aangenomen, tot de societeit van Jezus behoorden en door middel van de pas opgerichte Pius-vereeniging invloed trachtten uitteoefenen. Wonderlijk genoeg was het, aan den anderen kant, dat ultra-radikalen tegen de Vrmij.·. in 't strijdperk traden. Toen de Regeering te Aargau een wetsvoorstel indiende tot emancipatie der Joden, werd door de ultramontaansche partij daartegen een heftige agitatie in het leven geroepen, en weder werd de Vrmij.·. hier in 't strijdperk getrokken; zij was het die hier alle ellende(!) veroorzaakte.

Intusschen..., die donkere dagen zijn voorbijgegaan. Gelijk we in den aanvang zeiden: de twisten tusschen de H.·. Grr.·. en de Symb.·. Vrmij.·. zijn geëindigd en de Gr.·. L.·. „*Alpina*“ zette, gedurende de laatste jaren, haren arb.·. geregeld voort. Dat zij ernst maakt met de roeping der Vrmij.·. blijkt o. a. ook uit den ijver waarmede zij nu vier jaren geleden de kwestie van den „wereldvrede“ in behandeling nam en, al kon zij die niet oplossen, toch veel tot hare eindelijke beslechting heeft bijgedragen. Daarover nog het volgende. Nadat de oorlog van 1870 was uitgebroken, vaardigde Alpina reeds een manifest uit ten bate van den wereldvrede. Dit werd door de Duitsche BBr.·. euvel geduid; men meende dat Alpina voor Frankrijk partij trok, en twee Gr.·. LL.·. „*Royal-York*“ en „*zu den drei Weltkügelen*“ braken de vriendschapsbetrekkingen met Alpina af; evenwel, in het volgende jaar kwam men tot beter inzicht, en werd de band weêr gesloten die deze maç.·. lichamen samenbindt.

Sedert 1870 geeft Alpina een officieel orgaan uit, onder den titel „*Alpina*“, dat zoowel in het Fransch als in het Duitsch verschijnt en heden onder redactie is van Br.·. H. Hagen, een blad dat, behalve de officieele mededeelingen, telkens bouwstt.·. behelst die bewijzen welk een frissche geest de Zwitsersche Vrmij.·. bezielt.

Heden telt de Gr.·. L.·. Alpina 84 Loges met 2390 leden en heeft haren hoofdzetel te Genève. Het Gr.·. O.·. der Nederlanden wordt daarbij vertegenwoordigd door Br.·. B. L. Verwey, vroeger predikant bij de Herv. gemeente te Hoorn, nu consulgeneraal te Enge bij Zurich, terwijl Br.·. H. Maarschalk, advokaat te Breda, die Gr.·. L.·. bij ons Gr.·. O.·. vertegenwoordigt.

Zwolle. Hoofdstad van Overijssel. Alhier werd in 1802 de L.·. „*Fides Mutua*“ opgericht, die heden 94 leden telt en tot haren Reg.·. M.·. heeft, den Z.·. V.·. Br.·. Mr. P. J. G. van Diggelen, thans Ged.·. Gr.·. Mr.·. Nation.·.. Dat deze L.·. practisch werkzaam is, blijkt uit de instellingen die zij in het leven riep. Er werd door haar opgericht: de Zwolsche volksgaarkeuken en een volkskosthuis; een schoolbeurs ten behoeve van kinderen en weduwen van minvermogende BBr.·. en de Sophia-Bewaarschool, welke school alleen door BB.·. wordt beheerd, maar waarop ook kinderen van prof.·. ouders worden toegelaten. Heden wordt de school door meer dan 70 kinderen bezocht; een commissie van vijf dames houdt het dagelijksch toezicht.